image
not
available

Digitized by Google

1991

PRÆLECTIONUM THEOLOGICARUM HONORATI TOURNELY

Continuatio, ſive Tractatus

DE UNIVERSA

THEOLOGIA MORALI

TOMUS SECUNDUS,

UBI AGITUR

I. De Legibus.
II. De Peccatis.
III. De Censuris.
IV. De Irregularitatibus.
V. De Dispensationibus.

UNIVERSIDAD
BIBLIOTEC
FILOSOFIA Y

VENETIIS,
Apud Nicolaum Pezzana.
M DCC XLVI.
SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

Digitized by Google

Digitized by Google

INDEX
TRACTATUUM.

TRACTATUS

De Legibus.

CAPUT I. *De lege in communi.* Pag. 1
ARTICULUS I. *De nomine, eſſentia & exiſtentia legis.* ibid.
ARTICULUS II. *De cauſis legis.* 7
ARTICULUS III. *De effectibus & conditionibus legis.* 11
ARTICULUS IV. *De diviſione legis.* 12
CAPUT II. *De lege æterna.* 13
CAPUT III. *De lege naturali.* 21
ARTICULUS I. *An & quid ſit.* ibid.
ARTICULUS II. *Quæ præcipiantur lege naturali.* 24
SECTIO I. *Quænam præcepta ſint de lege naturæ.* ibid.
SECTIO II. *An virtus & virtutis modus cadant ſub legem naturæ.* 27
ARTICULUS III. *De affectionibus legis naturalis.* 32
SECTIO I. *An lex naturalis ſit una, & indelebilis.* ibid.
SECTIO II. *An lex naturæ ſit mutabilis.* 34
SECTIO III. *An diſpenſatio locum habeat in lege naturali.* 38
APPENDIX. *De jure gentium.* 45
CAPUT IV. *De lege divina.* 47
ARTICULUS I. *De lege divina ut ſic.* ibid.
ARTICULUS II. *De lege veteri.* 49
SECTIO I. *An lex vetus bona fuerit.* 50
SECTIO II. *An lex vetus fuerit imperfecta.* 55
SECTIO III. *An lex Moyſi per Angelos data fuerit.* 58
SECTIO IV. *De fine & materia legis veteris.* 60

Digitized by Google

SECTIO V. *Quinam lege veteri obligarentur.*
SECTIO VI. *An lex vetus abroganda fuerit, an de facto abrogata*
SECTIO VII. *Quando lex vetus mortua ſit.*
SECTIO VIII. *An lex vetus ſtatim ut obligare deſiit, inutilis fuer*
SECTIO IX. *An lex vetus prius mortua fuerit quam mortifera.*
SECTIO X. *Quo præciſe tempore lex vetus mortifera fuerit, & an C priuſquam Judæis.*
ARTICULUS III. *De lege Evangelica.*
SECTIO I. *De nomine & eſſentia legis novæ.*
SECTIO II. *De cauſis legis novæ.*
SECTIO III. *De affectionibus legis novæ.*
CAPUT V. *De lege humana.*
ARTICULUS I. *De lege humana in genere.*
SECTIO I. *De eſſentia & auctore legis humanæ.*
SECTIO II. *De objecto ſeu materia legis humanæ.*
SECTIO III. *De ſubjecto legis humanæ.*
SECTIO IV. *De conditionibus ad legem humanam requiſitis.*
SECTIO V. *De effectibus legis humanæ.*
PUNCTUM I. *Unde cognoſci poſſit an legiſer ſub gravi peccato obliget*
PUNCTUM II. *An ad peccatum mortale contra legem requiratur aut contemptus.*
PUNCTUM III. *An uno actu pluribus obligationibus ſatisfieri poſſit.*
PUNCTUM IV. *An lex humana obliget cum gravi periculo, etiam* 158.
PUNCTUM V. *An peccet qui non tollit, aut ponit impedimentum ex legis.*
SECTIO VI. *De affectionibus legis humanæ.*
ARTICULUS II. *De variis legis humanæ ſpeciebus.*
SECTIO I. *De lege pœnali.*
SECTIO II. *De lege tributorum.*
SECTIO III. *De lege irritante.*
SECTIO IV. *De lege civili.*
SECTIO V. *De lege eccleſiaſtica.*
CAPUT VI. *De diſpenſatione.*
SECTIO I. *Quid, & quotuplex diſpenſatio.*
SECTIO II. *An, & quis in lege humana diſpenſare poſſit.*
SECTIO III. *An legitima ſit diſpenſatio ſine cauſa.*
SECTIO IV. *De defectibus qui diſpenſationem irritare poſſunt.*
SECTIO V. *An, ceſſante diſpenſationis cauſa, ceſſet diſpenſatio.*
CAPUT VII. *De lege non ſcripta, ſeu de conſuetudine.*
CAPUT VIII. *De lege favorabili, ſeu de privilegiis.*
ARTICULUS I. *De eſſentia & diviſione privilegii.*
ARTICULUS II. *A quo, cui, & qua de cauſa privilegium concedi* 216.
ARTICULUS III. *De deſitione privilegii.*

TRA

Digitized by Google

TRACTATUS

De Peccatis.

PARS I. *De peccato in genere.* 221
CAPUT I. *De natura peccati.* ibid.
ARTICULUS I. *An peccatum ideo ſit peccatum quia legi æternæ vel naturæ repugnat.* 223
ARTICULUS II. *An eſſentia peccati conſiſtat in privatione.* 225
CAPUT II. *De cauſis peccati.* 229
ARTICULUS I. *De ſubjecto peccati.* ibid.
SECTIO I. *De ſubjecto mediato peccati.* ibid.
SECTIO II. *De ſubjecto immediato peccati.* 233
ARTICULUS II. *De cauſa efficiente peccati.* 238
SECTIO I. *De ignorantia ut cauſa peccati.* ibid.
SECTIO II. *De aliis interioribus peccati cauſis.* 242
SECTIO III. *De exterioribus peccati cauſis.* 244
APPENDIX. *De occaſionibus peccati.* 254
CAPUT III. *De proprietatibus peccati.* 258
ARTICULUS I. *De unitate & diſtinctione ſpecifica peccatorum.* ibid.
ARTICULUS II. *De diſtinctione numerica peccatorum.* 269
ARTICULUS III. *An peccata omnia ſint æqualia, & ſecum connexa.* 273
CAPUT IV. *De conditionibus ad peccatum requiſitis.* 275
ARTICULUS I. *De advertentia ad peccatum requiſita.* 276
Solvuntur Objectiones. 279
ARTICULUS II. *De conſenſu ad peccandum requiſito, ubi de delectatione moroſa.* 283
CAPUT V. *De effectibus peccati.* 290
PARS II. *De peccatis in ſpecie.* 297
CAPUT I. *De peccato originali.* ibid.
ARTICULUS I. *De exiſtentia peccati originalis.* ibid.
ARTICULUS II. *Quomodo peccatum Adæ poſteris ejus communicetur.* 313
ARTICULUS III. *In quo ſita ſit natura peccati originalis.* 322
ARTICULUS IV. *De ſubjecto peccati originalis.* 327
ARTICULUS V. *De pœnis peccati originalis.* 334
CAPUT II. *De peccato mortali & veniali.* 338
ARTICULUS I. *De exiſtentia peccati mortalis & venialis.* ibid.
ARTICULUS II. *De regulis quibus peccatum mortale a veniali ſecerni poteſt.* 342
ARTICULUS III. *De affectionibus peccati venialis.* 346
CAPUT III. *De peccato commiſſionis & omiſſionis.* 349
CAPUT IV. *De reliquis peccati ſpeciebus.* 353
ARTICULUS I. *De ſuperbia.* ibid.
ARTICULUS II. *De avaritia.* 359
ARTICULUS III. *De gula.* 362
ARTICULUS IV. *De invidia.* 367
ARTICULUS V. *De acedia, ſeu deſidia.* 369

TRACTATUS

De Cenſuris.

PARS PRIMA. *De cenſuris in genere.*
CAPUT I. *Quid, & quotuplex cenſura.* 371
CAPUT II. *De cauſa efficiente cenſurarum.* 372
ARTICULUS I. *Quis inſtituerit, aut inſtituere poſſit cenſuras.* 380
ARTICULUS II. *Quis poſſit ferre cenſuras.* ibid.
CAPUT III. *De conditionibus ad cenſuram requiſitis.* 383
ARTICULUS I. *De conditionibus ex parte ferentis cenſuram.* 386
ARTICULUS II. *Quam ob cauſam ferri poſſit cenſura.* ibid.
ARTICULUS III. *De ſubjecto cenſuræ.* 389
ARTICULUS IV. *De forma Cenſuræ.* 395
SECTIO I. *De monitione cenſuris prævia.* 405
SECTIO II. *De iis quæ cenſuram comitantur.* ibid.
SECTIO III. *De denuntiatione.* 417
CAPUT IV. *De cauſis ab incurrenda cenſura impedientibus.* 421
CAPUT V. *De abſolutione à cenſuris.* 426
ARTICULUS I. *Quis abſolvere poſſit a cenſuris.* 434
ARTICULUS II. *Quis abſolvi poſſit a cenſuris.* ibid.
ARTICULUS III. *De forma & ritu abſolutionis.* 451
PARS SECUNDA. *De cenſuris in ſpecie.* 455
CAPUT I. *De excommunicatione.* 456
ARTICULUS I. *Quid, & quotuplex excommunicatio.* ibid.
ARTICULUS II. *De ſubjecto & forma excommunicationis majoris.* ibid.
ARTICULUS III. *De effectibus excommunicationis majoris.* 459
SECTIO I. *De privatione ſuffragiorum.* 460
SECTIO II. *De privatione uſus activi Sacramentorum.* ibid.
SECTIO III. *De privatione uſus paſſivi Sacramentorum.* 467
SECTIO IV. *De privatione rerum ſacrarum.* 471
SECTIO V. *De privatione habilitatis ad Beneficia.* 474
SECTIO VI. *De privatione juriſdictionis.* 478
SECTIO VII. *De privatione communicationis politicæ, & aliis effectibus per accidens.* 481
ARTICULUS IV. *De præcipuis excommunicationibus.* 483
SECTIO I. *De excommunicatione contra percuſſores Clericorum.* 484
SECTIO II. *De excommunicatione ad finem revelationis, ſeu de Monitoriis.* 485
ARTICULUS V. *De excommunicatione minori.* 490
CAPUT II. *De ſuſpenſione.* 503
ARTICULUS I. *Quid, & quotuplex ſuſpenſio.* 507
ARTICULUS II. *De ſuſpenſionibus quæ ipſo jure contrahuntur.* ibid.
CAPUT III. *De interdicto.* 516
ARTICULUS I. *De eſſentia & diviſione interdicti.* 520
ARTICULUS II. *De effectibus interdicti.* 521
ARTICULUS III. *De ceteris ad hanc materiam ſpectantibus.* 526
APPENDIX. *De depoſitione, degradatione, ceſſatione a divinis, & violatione Eccleſiæ.* 529
532

TRA-

Digitized by Google

TRACTATUS

De Irregularitatibus. pag. 537

PARS PRIMA

De irregularitatibus in genere. ibid.

CAPUT I. *De natura & diviſione irregularitatis.* ibid.
CAPUT II. *De cauſis irregularitatis.* 541
CAPUT III. *De effectibus irregularitatis.* 546
CONCLUSIO. *Tres ſunt irregularitatis effectus, duo per ſe, tertius per accidens.* ibid.
CAPUT IV. *De iis quæ ab incurrenda irregularitate excuſant.* 552
CONCLUSIO I. *Ignorantia ſolius irregularitatis ab ea non excuſat eum qui ſciens & volens violat legem eccleſiaſticam, cujus tranſgreſſioni annexa eſt irregularitas.* 553
CONCLUSIO II. *Neque etiam ignorantia legis eccleſiaſticæ tranſgreſſorem illius excuſat ab irregularitate.* ibid.

PARS SECUNDA

De irregularitatibus ex defectu. 557

CAPUT I. *De irregularitate ex defectu natalium.* 558
CONCLUSIO I. *Illegitimi tam phyſice quam canonice, irregulares ſunt; ſive illegitimitas eorum occulta ſit, ſive publica.* ibid.
CONCLUSIO II. *Legitimi ſunt relative ad Ordines & Beneficia, 1. qui nati ſunt de matrimonio vero, ſive in ratione Sacramenti verum ſit, ut eſſe ſolet matrimonium quod contrahunt Fideles; ſive ſolummodo verum ſit in ratione contractus civilis, quale eſt matrimonium Infidelium, quorum filii adhuc eſſent legitimi, etiamſi eorum parentes in gradibus ab Eccleſia prohibitis contraxiſſent, ut docet Innocentius III. cap. 15.* Qui filii ſint legitimi. 561
CAPUT II. *De irregularitate ex defectu animi.* 566
CAPUT III. *De irregularitate ex defectu corporis.* 574
CONCLUSIO I. *Corpore vitiati per quatuor ad minus ſæcula irregulares non fuere, ne ad Epiſcopatum quidem, niſi vitium corporis tale foret, ut eo laborans ſacrarum functionum incapax efficeretur.* ibid.
CONCLUSIO II. *A quinto Eccleſiæ ſæculo & deinceps, vitium corporis irregularitatem induxit.* ibid.
CONCLUSIO III. *Ille ſolum corporis defectus hominem facit irregularem, quo quis laborat; vel* ſecure propter debilitatem, *vel* ſine ſcandalo, *ſeu notabili quadam indecentia quæ miniſtri adeoque & miniſterii ipſius contemptum pariat*, propter deformitatem, *functiones ſuas exercere non poteſt.* 575
CAPUT IV. *De irregularitate ex defectu ætatis.* 580
CONCLUSIO I. *Varia fuit variis temporibus Eccleſiæ diſciplina circa ætatem ad Ordines requiſitam.* ibid.
CONCLUSIO II. *Juxta præſentem quæ jam diu viget diſciplinam,* nullus

ad

ad Subdiaconatus Ordinem ante vigeſimum ſecundum, ad Diaconatus ante vigeſimum tertium, ad Presbyteratus ante vigeſimum quintum ætatis ſuæ annum *promoveri poteſt.* ibid

CONCLUSIO III. *Jus commune & Gallicum non ſemper conveniunt in aſſignanda ætate ad Beneficiorum poſſeſſionem neceſſaria.* 581

CONCLUSIO IV. *Defectus ætatis irregularitatem inducit, tum quoad Ordines, tum quoad Beneficia.* 585

CONCLUSIO V. *In defectu ætatis ſolus nunc Papa diſpenſat, neque omnis ejus diſpenſatio valet in Gallia.* ibid.

CAPUT V. *De irregularitate ex defectu libertatis.* 586

CAPUT VI. *De irregularitate ex defectu famæ.* 588

CONCLUSIO I. *Infamia ſaltem aliqua parit irregularitatem.* 590

CONCLUSIO II. *Nullum crimen quantumlibet grave & enorme, adeoque etiamſi ex iis ſit quæ in jure famoſa ſeu infamantia dicuntur, infamiam & irregularitatem inducit, quamdiu manet occultum, exceptis paucis.* ibid.

CONCLUSIO III. *Infames omnes, ſeu jure, ſeu facto etiam populariter tales ſint, ab Ordinibus & Beneficiis arceri debent.* 591

CONCLUSIO IV. *Probabile eſt, infames, non ſolum infamia juris, ſed & facti legalis, vere eſſe irregulares.* ibid.

CONCLUSIO V. *Infamia multis modis auferri poteſt.* 593

CAPUT VII. *De irregularitate bigamiæ.* 595

CONCLUSIO. *Bigami, quocumque ex aſſignatis modis tales ſint, ſunt irregulares.* 596

CAPUT VIII. *De irregularitate ex defectu lenitatis.* 604

ARTICULUS I. *Statuuntur principia generalia.* ibid.

CONCLUSIO. *Irregularis eſt omnis & ſolus baptizatus, qui actu conſummato & voluntarie hominem occidit vel mutilat, aut ad homicidium vel mutilationem proxime concurrit.* ibid.

ARTICULUS II. *An irregulares ſint qui occidunt ad defenſionem vitæ &c.* 608

CONCLUSIO GENERALIS. *Qui, ut vitam ſuam ab injuſto invaſore tueatur, eumdem mutilat vel occidit cum moderamine inculpatæ tutelæ, non ſit irregularis.* ibid.

ARTICULUS III. *De occidentibus ordine judiciario.* 613

ARTICULUS IV. *De militibus & chirurgis.* 618

PARS

PARS TERTIA.

De irregularitatibus ex delicto. 625

CAPUT I. *De irregularitate ex homicidio.* ibid.

Conclusio. *Homicidium non eſt voluntarium, prout voluntarium opponitur caſuali miſto, quoties eſt contra intentionem agentis, etiamſi ex tali opere non raro ſed ſæpius, modo tamen non neceſſario & inſeparabiliter ſequatur. E contra homicidium erit voluntarium, ſi ab agente intentum & præcogitatum fuerit, tametſi raro admodum ex aliqua actione ſequatur.* 624

Articulus I. *De irregularitate ex homicidio voluntario.* 626

Conclusio I. *Homicidium ſimpliciter voluntarium graviſſimam inducit irregularitatem.* ibid.

Conclusio II. *Homicidii hujus voluntarii ii omnes rei ſunt, qui actione ſive phyſica, ſive morali, proximi mortem directe intendunt & procurant.* ibid.

Articulus II. *De irregularitate ex homicidio caſuali.* 632

Conclusio I. *Qui vacat rei licitæ, & debitam adhibet diligentiam ad vitandum homicidii periculum, non contrahit irregularitatem, aliaſve homicidii pœnas, etiamſi ex facto ejus ſequatur homicidium.* 633

Conclusio II. *Qui dat operam rei illicitæ, ſed non periculoſæ, nonniſi ex culpa lata, caſualis homicidii irregularitatem incurrit: unde ab ea immunis eſt, ſi ad præcavendum homicidium eamdem adhibeat diligentiam quam adhibere communiter ſolent homines qui vel ſimilem, vel eamdem actionem licite exercent.* 635

Conclusio III. *Tenendum eſt in praxi, eum qui vacat rei illicitæ & non parum periculoſæ, ſecuto homicidio irregularem fieri, licet ſufficientem ad illud vitandum diligentiam adhibuerit.* 636

Articulus III. *An, & quis diſpenſet in irregularitate ex homicidio.* 638.

Conclusio I. *Poteſt Papa diſpenſare in qualibet irregularitate etiam ex homicidio voluntario prodeunte.* ibid.

Conclusio II. *Epiſcopi non poſſunt diſpenſare in homicidio voluntario juſto vel injuſto.* ibid.

Conclusio III. *Epiſcopi diſpenſare poſſunt in irregularitate contracta ex homicidio caſuali occulto.* 639

CAPUT II. *De irregularitate ex iteratione Baptiſmi.* 640

CAPUT III. *De irregularitate ex mala Ordinum receptione.* 622

Conclusio I. *Qui Ordines recipiunt furtive, id eſt qui examen fraudulenter effugerunt, nec alias approbati aut admiſſi fuere, ſed per dolum, aut ignorante Epiſcopo immiſcent ſe ordinandis, ſunt irregulares.* ibid.

Conclusio II. *Qui ante Confirmationem Ordines recipiunt, licet peccent, & quidem mortaliter juxta Sairum cap. 10. n. 42. non ſunt irregulares; ſicut nec ii qui eadem die Minores & Subdiaconatum approbante Epiſcopo recipiunt.* 643

Conclusio III. *Incertum eſt an qui per ſaltum, ſeu omiſſo Ordine inferiori ad ſuperiorem promotus eſt, ſit irregularis.* ibid.

Google

Concluſio IV. *Incertum quoque eſt, an incurrat irregularitatem, qui Ordines ſacros recipit ab Epiſcopo qui dignitati ſuæ, ideſt juriſdictioni & executioni Ordinis Epiſcopalis renuntiavit.* ibid

Concluſio V. *Neque etiam certum eſt, an qui excommunicatione majori ligatus Ordines recipit, etiam ſcienter, vel cum ignorantia affectata, vere & ſtricte irregularis ſit.* ibid.

Concluſio VI. *Qui ſcienter ordinatur ab Epiſcopo excommunicato excommunicatione majori, ſuſpenſo, interdicto, depoſito, vel degradato, peccat mortaliter, & eſt ſuſpenſus ab Ordinis ſuſcepti executione, & aliquo modo irregularis.* 644

Concluſio VII. *Qui durante matrimonio nondum etiam conſummato, aliquem ex ſacris Ordinibus præſumit accipere, nec in ſic ſuſcepto Ordine miniſtrare, nec ad ſuperiores Ordines provehi poteſt, ſoluto etiam matrimonio.* 645

CAPUT IV. *De irregularitate ex malo Ordinum uſu.* ibid.

Concluſio I. *Ligatus majori excommunicatione, ſuſpenſione, vel interdicto, etiam ſi toleratus ſit & occultus, irregularitatem incurrit exercendo ſolemniter ſeu ex officio actum majoris Ordinis, niſi legitimam habeat excuſationem.* ibid.

Concluſio II. *Quiſquis ſerio, ſcienter, & quaſi ex officio, ſacrum quem non recepit Ordinem, exercet, eſt irregularis.* 646

CAPUT V. *De irregularitate ex delicto hæreſis.* 648

Concluſio I. *Jure communi irregulares ſunt hæretici, apoſtatæ a fide, eorumque fautores ac defenſores; unde nequidem poſt converſionem ſunt ordinandi.* ibid.

Concluſio II. *Hæreticorum filii, uſque ad primum & ſecundum gradum per paternam lineam, per maternam vero, ad primum dumtaxat, ſunt irregulares.* 649

CAPUT ULTIMUM. *De diſpenſatione irregularitatis.* 650

TRA-

Digitized by Google

TRACTATUS

De diſpenſationibus in ſpecie.

PARS PRIMA.

De diſpenſationibus ab impedimentis matrimonii. 656

CAPUT I. *De impedimento erroris.* Ibid.

CONCLUSIO. *Impedimentum erroris circa perſonam, nec a Romano a Pontifice, nec ab ipſa Eccleſia diſpenſari poteſt.* 659

CAPUT II. *De impedimento conditionis.* ibid.

CONCLUSIO I. *Impedimentum erroris circa conditionem ſervilem ab Eccleſia relaxari poteſt.* 661

CONCLUSIO II. *Impedimentum erroris circa conditionem, a ſolo Papa relaxari poteſt, niſi aliud ferat conſuetudo locorum legitime præſcripta.* 662

CAPUT III. *De impedimento voti.* 663

CONCLUSIO. *Eccleſia diſpenſare poteſt cum homine, qui ſolemnia vota emiſit, ut valide matrimonium contrahat.* 667

CAPUT IV. *De impedimento cognationis, ſeu conſanguinitatis.* 668

ARTICULUS I. *De cognatione carnali.* ibid.

CONCLUSIO I. *Matrimonia conſanguineorum in quolibet rectæ lineæ gradu, ſaltem jure Eccleſiaſtico illicita ſunt & nulla.* 674

CONCLUSIO II. *Matrimonia conſanguineorum in linea collaterali uſque ad quartum gradum incluſive ſunt nulla jure Eccleſiaſtico.* 675

ARTICULUS II. *De cognatione ſpirituali.* 681

CONCLUSIO. *Cognatio ſpiritualis jure ſolum Eccleſiaſtico matrimonium dirimit; adeoque impedimentum hoc ab Eccleſia relaxari poteſt.* 685

ARTICULUS III. *De cognatione legali.* 686

CONCLUSIO. *Impedimentum a cognatione legali procedens, per Eccleſiæ auctoritatem relaxari poteſt.* 688

CAPUT V. *De impedimento criminis.* ibid.

CONCLUSIO. *Impedimentum criminis eſt diſpenſabile.* 695

CAPUT VI. *De impedimento diſparitatis cultus.* 696

CONCLUSIO. *Impedimentum diſparis cultus eſt diſpenſabile.* 699

CAPUT VII. *De impedimento vis, ſeu violentiæ.* ibid.

CONCLUSIO. *Matrimonium gravi metu injuſto initum, jure ſolum Eccleſiaſtico invalidum eſt, haud tamen impedimentum metus ab Eccleſia relaxari poteſt.* 708

CAPUT VIII. *De impedimento Ordinis.* 709

CONCLUSIO. *Cœlibatus eorum, qui ſunt in ſacris, eſt ſolum Juris Eccleſiaſtici, ſicque in eo diſpenſari poteſt.* ibid.

CAPUT IX. *De impedimento ligaminis.* 711

CAPUT X. *De impedimento honeſtatis.* 713

CONCLUSIO. *Impedimentum honeſtatis diſpenſabile eſt.* 719

CAPUT XI. *De impedimento amentiæ.* ibid.

CAPUT XII. *De impedimento affinitatis.* 720

CON-

Digitized by Google

Conclusio I. *Impedimentum affinitatis in quocumque lineæ tranſverſæ gradu diſpenſabile eſt.*
Conclusio II. *Affinitas nequidem in primo lineæ rectæ gradu matrimonium jure naturali dirimit, ſive orta ſit ex copula illicita, ſive ex conjugali.*
Caput XIII. *De impedimento clandeſtinitatis.*
Caput XIV. *De impedimento impotentiæ.* 7
Conclusio. *Eccleſia diſpenſare non poteſt in impedimento impotentiæ.* 7
Caput XV. *De impedimento raptus.* ib
Caput XVI. *De impedimentis prohibentibus, eorumque diſpenſatione.* 7
Caput XVII. *A quibus, & qualiter obtinendæ ſint diſpenſationes matrimoniales.* 7
Articulus I. *Unde, & quomodo obtinenda Romæ diſpenſatio.* ibi
Articulus II. *De executione diſpenſationis.* 77
Articulus III. *Quid in impedimentis matrimonialibus poſſint Epiſcopi.* 78

PARS SECUNDA.

De ceteris diſpenſationibus remiſſive. 787

FINIS INDICIS.

TRA-

Google

TRACTATUS DE LEGIBUS.

DUplex eſt morum regula, interior ſcilicet, ſeu conſcientia, de qua ſuperiori Tomo dictum eſt; & exterior, nimirum lex de qua nunc differendum: quod ut diſtincte fiat, præſentis hujus Tractatus octo erunt Capita. Primum aget de lege in communi. Secundum, de lege æterna. Tertium, de lege naturali. Quartum, de lege divina, tum veteri, tum nova. Quintum, de lege humana, ſive civili, ſive eccleſiaſtica. Sextum, de diſpenſatione. Septimum, de lege non ſcripta, ſeu de conſuetudine. Octavum denique, de lege favorabili, ſeu de privilegio.

CAPUT PRIMUM.

De Lege in communi.

DIcendum hic 1. de nomine, eſſentia, & exiſtentia legis. 2. de cauſis ejus. 3. de ejus conditionibus. 4. demum de ipſius diviſione.

ARTICULUS PRIMUS.

De nomine, eſſentia, & exiſtentia legis.

LEgis nomen varie derivant Authores. Alii a *legendo*, quia lex legi debet, ſive in libris, ſi de legibus poſitivis agitur; ſive *in cordibus*, ſi ſermo ſit de lege naturali, quæ in ipſis *ſcripta* dicitur ab Apoſtolo, Rom. 1. Alii ab eligendo: tum quia leges nonniſi cum prudenti electione ferri debent, tum quia quid eligendum ſit, oſtendunt. Alii demum a ligando, quia leges ad aliquid agendum obligant, unde ſæpius vinculorum nomine deſignantur in Scripturis, ut Pſal. 2. v. 3. S. Thom. 1. 2. q. 90.

Digitized by Google

Lex multiplici ſenſu accipitur, v. g. pro libro legem continent Lucæ 10. *In lege quid ſcriptum eſt?* aut pro Religione, quæ certis le utitur: ſic dicimus legem novam, legem Chriſtianorum. Item p quod lege præſcribitur, ut Joan. 7. *Nemo ex vobis facit legem;* præſenti lex ſumitur pro regula: atque hinc fit ut duplex adhuc ſit acceptio, alia minus, alia magis propria. Lex minus proprie & ſumpta, eſt menſura ac veluti regula ſecundum quam res omnis bona ſive mala, ſive rationalis ſive non, inducitur ad operandum ab operando retrahitur. Hoc ſenſu viri militares, homines munc belluæ, ac ipſa etiam corpora quæ ſenſu carent, leges ſuas haber cuntur: ſic Prov. 8. legitur quod Deus *legem ponebat aquis, ne tran fines ſuos &c.* Lex proprie ſumpta eſt regula morum; & hæc pro nonniſi agentibus ratione præditis & intelligentiæ capacibus comp Definitur autem: Præceptum commune, juſtum & ſtabile, ad bo publicum ab eo, qui communitatis curam habet, promulgatum.

Dicitur 1. *præceptum*, quæ vox locum habet generis: præceptum e latius patet quam lex, lex quippe omnis præceptum eſt, ſed non e tra: ſic mandatum occidendi filii Abrahæ datum, præceptum e non lex, quia ad privatum hominem, non vero ad communitatem dinabatur. Lex porro quatenus præceptum, differt a conſilio, qu tametſi recta ſit agendi regula, per ſe tamen non obligat, quia *conſilium datur, offerentis arbitrium eſt; ubi præceptum, neceſſitas ſervien* ait Hieron. L. 1. contra Jovinianum.

Dicitur 2. *publicum* ſeu commune, quia, ut mox dictum eſt, pr pta privatæ perſonæ impoſita non ſunt leges. Hinc L. *Jura* ff. de le *jura non in ſingulas perſonas, ſed generaliter conſtituuntur.* Ad hoc tamen præceptum legis rationem habeat, neceſſe non eſt ut omnibus com nitatis partibus cujuſcumque conditionis ſint, imponatur; ſed ſuf quod generatim feratur ſive pro qualibet, ſive etiam pro certa con tione, modo non uni tantum perſonæ, aut etiam ſoli cuidam homin ejuſdem conditionis parti imponatur. Hinc apud nos non ea ſolum p cepta pro legibus habentur, quæ omnes Regis ſubditos afficiunt, ſed etiam quæ pertinent ad certam conditionem, v. g. ad opifices, mer tores &c. imo nec deſinerent legis rationem habere, ſi conditio hæc u ſolum aut altera perſona conſtaret, dummodo huic vel iis perſonis n in individuo & quaſi perſonaliter imponerentur, ſed modo generali e præſentes & futuros attingerent. Hinc leges eſſe poſſunt de Imperat re, de Rege, etiamſi unus tantum mundo toti præeſſet.

Dicitur 3. *juſtum*: neque enim lex dicenda eſt quæ juſta non fueri ut bene Auguſt. L. 1. de lib. arb. c. 5. Et vero triplex ex parte legiſlator conſiderari poteſt juſtitia, nempe legalis imperans, commutativa, & d ſtributiva: atqui triplex hæc juſtitia in legibus occurrere debet. Legal quidem, ut bono communi proſit: commutativa, ut legiſlator pro i ſolum leges ferat qui a ſe dependent, pro iis vero non plus ſtatuat qua ſtatuere poſſit; inane enim eſt præceptum ſuperioris, qui ſuam exced poteſtatem: ac demum diſtributiva, ut inter ſubditos ſervetur proporti in onerum diſtributione, & ii minus graventur qui minus habent facu tatis.

Vid. Suar. l. 1. c. 9 n. 13.

Google

ratis. Si tamen aliquos paucos plus æquo vexari contingat, non ideo lex ſtatim caſſa erit, ſed ab iis ſervanda a quibus ſervari poteſt: qui vero injuſte gravabuntur, quoad exceſſum injuſtum non obligabuntur niſi forte ratione ſcandali & perturbationis, quæ etiam cum proprii boni diſpendio vitari debent. Ita Suarez in eximio ſuo de Legibus Tractatu. Addo tamen caute incedendum cum agitur de arguenda legis iniquitate, quia quæ privatis aliquibus duriora videntur, non raro graviſſimis de cauſis ſtatuuntur a Principibus. Tria hic annotanda, 1. legem non ideo eſſe injuſtam, quia mala quædam permittit: quædam enim ſunt mala, quæ ſine incommodo malis ipſis graviori impediri non poſſunt. 2. legem juſtam dici, non quia ſolos juſtitiæ actus præcipit, ſed quia nihil præcipit, niſi *quod licito modo* ad bonum commune ordinatur. 3. in dubio de honeſtate vel juſtitia legis, legem ſervari debere; præſumptio enim eſt pro legiſlatore, cujus utpote poſſidentis conditio melior eſt, nec per inferioris dubium tolli poteſt. Unde ſolide S. Bernardus: *Delicata ſatis, imo nimis moleſta eſt obedientia*, quæ non paret niſi cum parendum eſſe *demonſtraverit vel aperta ratio, vel indubitata auctoritas*.

Dicitur 4. *ſtabile*, ſeu perpetuum, quia lex ſemel lata durare debet quamdiu ſtabit communitas cui imponitur, niſi abrogetur, aut mutatis circumſtantiis noxia vel inutilis fiat. Ratio eſt, quia finis legis eſt commune bonum: atqui commune bonum efficaciter procurari nequit per leges quæ firmæ non ſint; mutatio enim frequens clamores communitatis & turbas ciere ſolet. Porro lex ut perpetua differt a *mandato*, quod non modo privato alicui, ſed & toti etiam communitati imponitur ad certum tantum diem & tempus. Eo etiam differunt mandatum & lex, quod lex etiam mortuo legiſlatore perſeveret, niſi a ſucceſſore vel conſuetudine abrogetur; mandatum vero finitur morte mandantis, *re integra*, ſeu nondum incepta. Hinc ſtatuta Epiſcopi, niſi ab ejus ſucceſſore revocentur, poſt mortem ejus obligare pergunt, at vero mandata ejus per mortem ipſius expirant, niſi res jam incepta ſit: unde ſi quis mandatum acceperit inſtruendæ litis, & jam partes citatæ ſint, aut ſaltem lis conteſtata, poteſtas ejus per mortem concedentis non expirat. Imo reſcripta quæ non ſunt *juſtitiæ*, ſed *gratiæ*, v.g. poteſtas abſolvendi a peccatis & cenſuris, ſeu caſibus reſervatis, diſpenſandi in votis, aut impedimentis matrimonii, eligendi Confeſſarium, celebrandi in privato Oratorio, Ordines ab alieno Epiſcopo ſuſcipiendi, hæc, inquam, & ſimilia non extinguuntur morte concedentis, tametſi res integra ſit, ideſt licet is cui facultas ſeu gratia conceſſa eſt, ea nunquam uſus fuerit. Ita Pirrhing. L. 1. tit. 29. ſect. 7. Henricus a S. Ignat. pag. 613. Cabaſſ. L. 4. c. 14. a quibus male recedit Pontas v. *Cas reſervè*, caſ. 13. Sed de his alibi.

Dicitur 5. *ad bonum publicum*: lex enim *nullo privato commodo, ſed pro communi utilitate conſcripta* eſſe debet ex c. 2. diſt. 4. Et vero legiſlatores *miniſtri Dei* ſunt, nihilque habent poteſtatis niſi quod ipſis datum eſt deſuper: atqui Deus eam qua gaudent Principes poteſtatem non ipſis conceſſit ut privatis ſerviant commodis, ſed ut ſubditorum, quos pro filiis habere debent, commoda procurare nitantur.

Dicitur 6. *ab eo qui curam habet communitatis*, ſeu, ut alii dicunt, a

A 2 Supe-

Digitized by Google

Superiore politico, ideſt *habente poteſtatem, non quidem dominativa* ut domini in mancipia; aut proprietatis, ut proprietarii in bona ſu ſed politicam & juriſdictionis, *qua poſſit coercere refractarios*, tranſgr ſores punire &c. *quæ poteſtas non privatis in privatos*, ſed vel comm nitati ſoli, vel iis qui *curam ejus habent*, competit. Porro communit duplex eſt: *perfecta*, quæ ſufficit ſibi ad aſſequendum finem ad quem i ſtituta eſt, nempe ad conciliandam & ſervandam pacem ac tranquillita tem publicam, ut Eccleſia, Regnum, Provincia ſui juris: & *imperfecta* quæ per ſe ſolam finem hunc aſſequi non poteſt, ut familia, parochi &c. Sola communitas perfecta leges proprie dictas condere poteſt, no autem imperfecta, quæ ſe ſola procurandæ earum executioni non ſuffi cit. Lex ut perpetua, & a perſona publica ad bonum publicum ordi nata, rurſus differt a præcepto, quod a perſona ſingulari ad propriam mandantis aut mandatarii utilitatem imponi poteſt.

Dicitur 7. *promulgata*, ideſt enuntiata & intimata iis, a quibus ſervari debet; lex enim niſi innoteſcat, cuſtodiri non poteſt. Sed de hoc infra.

Obj. 1. Dantur leges quæ non præcipiunt ut aliquid fiat, ſed tantum id fieri permittunt: atqui eæ leges non ſunt præcepta; ergo non omnis lex eſt præceptum.

Reſp. neg. min. Hæ enim leges virtualiter ſaltem præceptivæ ſunt; quia eo ipſo quo aliquid fieri permittunt, prohibent ne quis impedire auſit quominus illud fiat.

Obj. 2. Prohibitio comedendi fructus fuit vera lex reſpectu Adami: atqui tamen lex illa non fuit communis, non enim ad communitatem, ſed ad ſingularem perſonam directa eſt; ergo falſum eſt quod ea ſolum ſit proprie dicta lex, quæ pro communitate fertur. Et vero tam accidentale eſt ad rationem præcepti, quod præceptum uni vel multis imponatur, quam accidentale eſt orationi, quod ad unum vel plures dirigatur.

R. neg. min. Præcepta enim Adæ impoſita tunc tantum fuere veri nominis leges, cum eidem non ut privato alicui, ſed ut humani totius generis capiti impoſita fuere; quo ſenſu non ad unum hominem, ſed ad omnes qui futuri erant extendebantur. Atque hinc eſt quod licet præceptum Adæ ſoli indictum fuerit, priuſquam formaretur Eva, hæc tamen per illud obligata eſt, ut patet ex cap. 3. Gen.

Ad id quod additur, fateor eſſe quidem accidentale præcepto ut pro uno aut pro multis feratur, ſed nego id accidentale eſſe præcepto prout eſt lex. Tum quia conventum eſt ut ea ſolum præcepta nomine legis donentur, quæ pro communitate feruntur; tum quia lex perpetua eſſe debet & ad bonum publicum ordinari, quem ſcopum aſſequi nequit, niſi multis imponatur. Vid. Suarem, L. 1. c. 6.

Obj. 3. Particula definitionis allatæ, quæ requirit ut lex juſta ſit, inducit ad ſeditionem; ſolent enim populi de legum iniquitate conqueri.

R. neg. ant. Non enim ex vulgi opinione, ſed ex ſapientum judicio penſanda eſt æquitas legum. Porro qui vere ſapiunt, non male ſic ſuſpi-
S. Bern. ubi ſupra. cantur *de omni præcepto cujus cauſa latuerit*, ut loquitur S. Bernardus; & hoc præcipue verum eſt de legibus Principum, quas niti plerumque oportet motivis admodum occultis, juxta id Tobiæ 12. *Sacramentum Regis*

abſcon-

abſcondere bonum eſt. Adde quod, ut ſupra diximus, in dubio melior eſſe debet conditio Superioris, utpote qui ſit in poſſeſſione regendi ſubditos.

At, inquies, eæ ſaltem leges, quæ iniquæ vel ſuperfluæ fiunt, non amplius debebunt obſervari; ceſſante enim fine legis, ipſa quoque lex ceſſare debet.

Reſp. legem ſi ſuperflua, & a fortiori ſi iniqua fiat reſpectu totius communitatis, jam amplius non obligare. Hac de cauſa lex ab Apoſtolis ſancita ut Gentiles recens ad fidem converſi abſtinerent a ſuffocato ſanguine, ne ſcilicet Judæi, qui ab eſu ſanguinis abhorrebant, ab ineunda cum iiſdem Gentilibus communione removerentur, hæc, inquam, lex, utpote jampridem inutilis, evanuit, & deſiit obligare. Verum ſi lex, *quæ communitati utilis* eſſe perſeverat, quibuſdam tantum privatis ſuperflua fiat, hæc ab iis etiam, quibus inutilis eſt, ſervanda erit. Unde, inquit Habert, licet ſtatutum, quo cavetur, ne Clerici extra peregrinationis caſum comedant in tabernis, ut nempe vitentur gravia, quæ hinc oriri ſolent, ſcandala, licet, inquam, ſtatutum illud videatur inutile reſpectu Clerici, qui a tabernario amico, forte etiam conſanguineo invitatus, apud ipſum pranderet ſecluſo ſcandalo & ſervatis temperantiæ legibus, illud tamen ab hoc etiam Clerico ſervari debet, quia finis ejuſdem ſtatuti in Diœceſi tota ſubſiſtit, exigitque rectus ordo ut pars toti cohæreat, & privatus Clericus a communi diſciplina non recedat. Quod ſi lex reſpectu privati alicujus non ſuperflua ſolum, ſed etiam injuſta evadat, tunc ut in omnibus ſervetur ordo, petenda erit a Superiore diſpenſatio, quæ ab eo etiam erit concedenda. *c. 2. de legibus.*

Obj. 4. Lex vetus fuit vera lex, nec tamen perpetua fuit; ergo ad rationem legis non requiritur perpetuitas. Et vero quare præceptum a Principe pro communitate tota latum ad certum tempus, non eſſet vera lex?

R. diſt. min. Lex vetus non fuit perpetua poſitive, C. negative, N. Lex dicitur *perpetua* poſitive, cum natura ſua, vel per expreſſa verba *fertur ut ſemper duret*, nec unquam revocetur. Hoc ſenſu perpetua eſt lex Evangelica, quæ uſque ad finem mundi mutari non debet. Lex eſt perpetua negative, cum indefinite fertur, & tamdiu duratura eſt, donec aut per ſe ceſſet, facta rerum mutatione, aut poſitive revocetur. Lex Moſaica hoc ſenſu perpetua fuit, quia poſita eſt *donec veniret ſemen* ſeu Chriſtus, qui eam perfectioris legis inſtitutione revocaret. Hæc poſterior perpetuitas ſufficit, ut patet in legibus humanis: at ea ſaltem requiritur; unde conſtitutio a Principe lata pro omnibus ſubditis eſſet potius præceptum quam lex, vel eſſet lex ſecundum quid & quaſi analogice: eo fere modo quo viſio Dei intuitiva alicui ad certum tempus conceſſa, etſi ejuſdem conditionis foret cum viſione, quæ eſt beatitudo, non eſſet tamen ſimpliciter beatitudo, quia hæc perpetuitatem neceſſario importat. Vide Suar. L. 1. c. 10. *Gal. 3.*

Obj. 5. Si lex ad commune bonum referri debeat, vel ex parte operantis, ſeu legiſlatoris; vel ex parte operis ſeu legis ipſius: neutrum dici poteſt. Non primum, ut omnes fatentur. Non ſecundum; nam leges tributorum non cedunt in bonum commune. Idem dicendum de lege vitam propriam conſervandi; item de legibus in gratiam minorum, Cle-

Digitized by Google

ricorum &c. Et vero 1. Reg. c. 8. Samuel ea inter quæ tinent, multa recenſet, quæ in publicum potius incom litatem, vergunt: *Hoc*, inquit, *erit jus Regis.... filios net in turribus ſuis..... filias quoque veſtras faciet ſibi u quoque veſtros & vineas & oliveta optima tollet &c.*

R. ad 1. neg. min. & dico legem ut licita ſit, debere ne dirigi ex parte legiſlatoris, qui *juſte quod juſtum e* vero valida ſit, eique obediri debeat, ſatis eſſe ut e commune tendat: neque enim mala Superioris inter cet, quam mala diſpoſitio Judicis noceat ſententiæ, re reum ex legum præſcripto condemnat. Hæc autem quidem ut peccet Judex dum v. g. ex privato odio tamen ut ſententiæ ejus, quæ aliunde legitima eſt,

Deut. 16. v. 20.

Ad primam confirmationem dico, legem tributoru mediate, ſed mediate ordinari ad bonum commune: ex tributis theſauros comparat, quibus & ſubditos c invaſoribus tueatur, & ſemetipſum in eo ſtatu ſuſtent publicæ Caput. Quod ſi Princeps ſuam præciſe non utilitatem quæreret, is non tam Princeps eſſet quam docet S. Baſilius, Hom. 12. in Proverb.

Ad 2. dico hujuſmodi leges, licet proxime privatu referantur, remote tamen ad commune bonum ordin publicæ intereſt 1. ut vita cujuslibet ſervetur immuni orbata communitas multum hinc patiatur diſpendii. ob ætatis ſuæ imbecillitatem ſibi ſatis providere non riis, quibus obnoxii forent, vindicentur. 3. ut qui de ne merentur, ejuſque obſequio ſive temporali ut mili ut Clerici, ſeſe devovent, & hunc in finem diei & a tant, ad perſeverandum accendantur.

Ad id quod objicitur ex 1. Reg. Reſpondent mult non loqui de jure legitimo, quod Regibus vere conv uſurpato, quod ſibi Reges arrogaturi erant, contra tatem, qui reipſa eos punivit qui alienos agros & v patet exemplo Acab & Jezabel 3. Reg. c. 21. Ita SS. C alii complures. Sentiunt tamen nonnulli, jus de quo muel, fuiſſe legitimum, & ordinatum ad bonum co dem abſolute, ſed relative ad Judæos, qui cum dura deſpotice gubernandi ac perpetua quadam pœna mul

Ceteræ difficultates, quæ ad alias ejuſdem definiti nent, diſcutientur infra Articulo tertio.

Quod ſpectat ad legis exiſtentiam, hæc certiſſima e Scripturis, in quibus lex vetus & nova recenſentur; tum tium hiſtoriis quæ leges legumque conditores commemo peccati natura, quæ legem legiſque tranſgreſſionem ſ *non eſt lex, nec prævaricatio*; tum denique ex generali qu immanitate barbaris ineſt conſcientiæ ſenſu, quæque effi cinoroſas edituræ, tenebras quærant, bona vero aperta

Rom. 4. v. 15.

Digitized by Google

ARTICULUS SECUNDUS.

De cauſis legis.

REvocandum eſt quod alibi diximus, cauſam a Theologis quadruplicem diſtingui, efficientem nimirum, finalem, formalem, & materialem; materialem porro aliam eſſe circa quam, quæ idem eſt cum objecto, aliam in qua, quæ idem eſt cum ſubjecto. Ab hac ultima exordium ducemus.

Quæres itaque 1. quodnam ſit proximum legis ſubjectum, an intellectus, an voluntas. Ut ſolvatur quæſtio

Not. 1. legem conſiderari poſſe tum ut eſt in legislatore, a quo ſancitur, tum ut eſt in ſubditis, quibus imponitur.

Not. 2. triplicem eſſe de hac controverſia ſententiam: alii legem, prout a legislatore fertur, ſolius eſſe intellectus; alii eamdem ſolius eſſe voluntatis, alii demum eam utriuſque facultatis eſſe contendunt. Qua de re

Dico 1. Lex præſuppoſitive pertinet ad intellectum, formaliter vero ad voluntatem.

Prob. 1. pars: Illud præſuppoſitive ad intellectum pertinet; quod præviam intellectus cognitionem requirit: atqui lex ex parte legislatoris præviam intellectus cognitionem requirit: debet enim legislator varia media, mediorumque utilitatem, & cum fine proportionem cognoſcere. Ergo.

Prob. 2. pars 1. ex Scripturis, quæ legem nomine voluntatis exprimunt. Sic Pſalm. 39. *In capite libri ſcriptum eſt ut facerem voluntatem tuam*, hoc eſt legem, ut ex verbis proxime ſequentibus manifeſtum eſt: *Deus meus volui, & legem tuam in medio cordis mei*. Pſalm. 102. *Notas fecit vias ſuas Moyſi, filiis Iſrael voluntates ſuas*. 2. Machab. c. 1. *Det vobis cor omnibus ut colatis eum, & faciatis ejus voluntatem*, id eſt legem ipſius obſervetis.

2. *Lex eſt* actus imperans honeſta, & inhoneſta prohibens: atqui imperium & prohibitio ſunt actus voluntatis: imperare enim eſt velle ut ſubditi certa ratione, certiſque mediis ad aſſequendum finem utantur: velle autem ſolius eſt voluntatis.

Confirm. Lex eſt actus, quo legislator ſubditos obligat: atqui ſolus voluntatis actus ſubditos obligare poteſt. Eatenus enim legislator ſubditos obligat, quatenus imperat, præcipit, & vult aliquid fieri vel vitari: atqui non vult aliquid fieri aut vitari per ſolam intellectus cognitionem. Quantumcumque enim cognoſcat aut judicet melius eſſe ad commune bonum ut hoc fiat, quam iſtud, nondum cenſetur legem ferre; ſed tunc tantum cum diſtricte præcipit, ut id quod bonum judicavit, a ſubditis executioni mandetur. Atque hinc eſt quod ſubditi dum legibus obtemperant, voluntati Principis obſequi dicuntur; ipſe vero Princeps dum legem ſtatuit, his utitur verbis, quæ voluntatis actum arguunt, non vero intellectus: *Sic volo, ſic jubeo, &c.*

Obj. 1. Lex Pſal. 4. & 118. ſæpe vocatur *lumen ſuper nos ſignatum, lux, lucerna illuminans*: atqui hæc ſoli conveniunt intellectui.

R. diſt. maj. lex relative ad hominem cui imponitur, conſiderata, eſt lumen, quod nempe homo ſequi debet, C. conſiderata relative ad legisla-

torem a quo imponitur, ſubdiſt. eſt lumen præſuppoſitive, quia mu intellectus cognitiones prærequirit, C. eſt lumen formaliter, N.

Inſt. 1. Lex eſt formaliter *rationis ordinatio ad bonum commune*, &c. S. Thom. hic a. 4. atqui ordinatio rationis pertinet ad intellectum.

Reſp. diſt. maj. lex eſt ordinatio rationis, ideſt ordinatio a rati directa, ſeu rationi conſentanea, C. ideſt ordinatio reſidens in rati ſumpta pro intellectu, N. hæc enim ordinatio nihil aliud eſt quam luntas decernens ut aliquid fiat, vel omittatur; ergo intellectus ſubjecto habere non poteſt.

Inſt. 2. Si lex nihil aliud ſit quam voluntas, vel erit voluntas effic vel inefficax: neutrum dici poteſt. Non primum, alioquin divina ſuum ſemper haberet effectum, cum voluntas Dei efficax ſemper impl tur. Non ſecundum: ſi enim voluntas inefficax ſufficiat ad conſtitu dam legem, jam lex non diſtinguetur a conſilio; qui enim conſilium cui dat, vult ſaltem inefficaciter ut conſilium illud impleatur.

R. neg. min. & dico ad legis conſtitutionem requiri efficacem luntatis actum, non quidem de ipſa legis executione, alias divina ſemper impleretur, ut bene arguit objectio; ſed de ſubditorum ol gatione: hæc autem ſubditos obligandi voluntas in iis, qui leges cc dunt, reperitur.

Inſt. 3. Si ad legem requiratur voluntas obligandi ſubditos, nulla e lex, ubi nulla erit obligandi voluntas: atqui falſum conſequens. Si en Rex aliquis hæreſi addictus, poſt certas pacis conditiones legem fe qua Catholicis conſcientiæ libertas relinquatur, lex ea vera lex cenſe tur: atqui tamen Princeps ille nullam habebit obligandi voluntatem

R. ad 1. & 2. neg. min. Vel enim Princeps nullam intus habebit pr cipiendi intentionem, & tunc lex ejus non erit niſi lex exterior & ſim lata, cui, ſi præciſe ſumatur, nemo qui rem cognoverit, tenebitur ob dire: vel habebit intentionem præcipiendi, & tunc reipſa habebit volu tatem obligandi, quia velle præcipere, nihil aliud eſt quam velle oblig re; ſicut velle votum emittere, nihil eſt aliud quam velle voto conſtring

Obj. 2. cum Juenin. Lex eſt idea cui actus noſtri conformes eſſe de bent: atqui idea eſt in intellectu, cum ſit forma ſeu exemplar cui cor formes eſſe debent voluntatis operationes.

R. ut ſupra diſt. maj. lex in mente ſubditorum eſt idea, C. lex e parte legiſlatoris, N. Lex enim eſt imperium decernens aliquid eſſ faciendum; imperare autem ſeu velle ut quis ad hoc vel illud facien dum obligetur, ipſius eſt voluntatis.

Concluſio noſtra de legibus poſitivis, ſive Dei ſive hominum, præci pue intelligitur: an vero lex æterna & naturalis ſint etiam voluntati actus, ambigitur. Certe lex æterna quam Deus ipſe conſulere & ſequ tenetur, prior videtur omni voluntatis actu; lex vero naturalis, potiu eſt natura ipſa rationalis, quam actus voluntatis aut intellectus.

Dico 2. Lex prout eſt in ſubditis, ejuſdem eſt facultatis cujus eſt cognitio & judicium.

Prob. Quia lex prout eſt in ſubditis duo videtur importare. 1. cognitionem eorum, quæ nobis præcipiuntur. 2. judicium practicum quod hac nobis

nobis exequenda ſint: ergo lex prout in nobis exiſtit idem habet ſubjectum quod cognitio & judicium; ſive judicium ad intellectum pertineat, ut volunt Peripatetici; ſive ad voluntatem, ut recentioribus Philoſophis placet.

Quæres 2. quænam ſit cauſa finalis legis, item quæ cauſa ejus efficiens.

R. Cauſam finalem legis eſſe bonum commune; efficientem vero eum eſſe omnem qui communitati perfectæ præeſt. Utrumque ſequitur ex dictis, ſed poſterius fuſius diſcutietur ubi de lege humana.

Quæres 3. quænam ſit formalis cauſa ejuſdem legis.

R. Eam allata ejus definitione contineri. Verum circa poſtremam ejuſdem *definitionis* particulam enaſcitur quæſtio in præſenti tractanda, an *ſcilicet promulgatio legis* ſit de ejus eſſentia: cui ut ſatisfiat,

Not. 1. promulgatio legis eſt intimatio ſeu declaratio ejuſdem, iis facta a quibus legiſlator eam adimpleri vult.

Not. 2. legem ſpectari poſſe vel in actu primo, prout aptitudinem habet ad obligandum; vel in actu ſecundo, prout reipſa & de facto obligat.

Not. 3. quæſtionem huc moveri de legibus poſitivis; lex enim naturalis vel promulgatione non eget, vel per ipſam ſui ſingulis hominum mentibus impreſſionem ſatis promulgata eſſe intelligitur. His poſitis,

Dico 1. promulgatio eſſentialis eſt legi, prout actu & de facto obliganti.

Prob. Illud eſt eſſentiale legi prout actu obliganti, ſine quo lex nec eſſe, nec concipi poteſt ut actu obligans: atqui ſine promulgatione... Lex enim ut obliget, debet innoteſcere: atqui lex non innoteſcit niſi per promulgationem, cum per eam ſolam eo intimetur modo, qui obediendi neceſſitatem inducit.

Confirm. ex S. Thoma hic art. 4. Lex imponitur per modum regulæ ac menſuræ, cui ſubditorum actiones conformari debent: atqui eſſentiale eſt tali regulæ ut iis innoteſcat, qui eidem ſe conformare tenentur; *quamdiu* enim in mente legiſlatoris ſubſiſtit, nullius actionis regula eſſe poteſt. Huc accedit tritum illud Auguſtini apud Gratianum, diſt. 4. c. 3. *Leges inſtituuntur, cum promulgantur.*

Prob. 2. Si lex aliqua ſine promulgatione obligaret, maxime lex divina; quæ plus per ſe roboris habet quam quælibet hominum leges: atqui lex omnis divina ante ſemper promulgata fuit quam obligaret, lex quidem vetus per miniſterium Moyſis, lex vero nova ope Chriſti & Apoſtolorum.

Obj. 1. Illud non eſt de eſſentia legis quod legem jam conſtitutam ſupponit: atqui promulgatio legis ſupponit eam jam in eſſe ſuo conſtitutam. Lex enim eſt regula, promulgatio autem eſt ejuſdem applicatio: atqui regulæ applicatio regulam jam conſtitutam præſupponit.

R. ad 1. neg. min. Non enim loquimur de lege prout eſt ſimpliciter imperium quoddam in mente legiſlatoris exiſtens, & ex ſe habens virtutem obligandi quaſi in actu primo; ſed de eadem prout actu obligat & dirigit, quo ſenſu eſſentialiter neceſſarium eſt ut iis applicetur qui per eam dirigi & regulari debent. Unde patet ſolutio ad 2. lex enim in actu ſecundo non eſt ſolum regula, ſed regula prout applicata iis, qui eamdem ſequi debent: ac proinde apud eoſdem promulgata, cum nonniſi ipſa promulgatione applicetur.

Obj. 2.

Digitized by Google

Obj. 2. Si ad valorem legis neceſſaria ſit ipſius promulgatio, ii ſolum ad ejus executionem tenebuntur, qui notitiam illius habuerint : atqui falſum conſequens. Suppono enim legem a Rege latam, qua irritetur contractus ſine certa quadam formalitate factus : atqui contractus ille convalidus erit, etiamſi ab iis factus fuerit, qui nullam legis hujus notitiam habuerint. Ergo.

R. neg. maj. Aliud eſt enim promulgatio legis, aliud ejuſdem divulgatio, ut notant poſt Suarem Salmanticenſes. Divulgatio exigit ut lex per aures ſingulorum diffundatur; ad promulgationem vero ſatis eſt ſi lex communiter publicata fuerit, adeo ut ſubditi moraliter in ejus notitiam venire poſſint. Divulgatio neceſſaria non eſt, tum quia ſine ea lex ſatis publica eſſe poteſt, quod ad rationem legis ſufficit : tum quia alioqui leges omnes irritæ fierent, quia moraliter impoſſibile eſt ut lex ſingulis intimetur. Sufficit itaque promulgatio; qua, poſita lege conſtringuntur ſive qui eam norunt, ſive qui ignorant, ſed diverſimode. Qui enim contra legem cognitam operantur, formaliter peccant, & ignorantiam prætexere non poſſunt; qui vero legem neſciunt, indigent quidem excuſatione, (quod argumento eſt ipſos aliter obligari lege quam extraneos qui hic excuſatione non indigent,) ſed excuſationem hanc in ipſa ſua ignorantia, ſi inculpabilis ſit, ſufficienter habent. Si tamen lex aliqua contractum irritet, contractus poſt legem factus non ſubſiſtet, quia ignorantia excuſat quidem a culpa, ſed eos, qui ad actum ſunt inhabiles, ad eumdem habiles non facit. Pariter ſi lex gratiam aut privilegium aliquod indicat, neutrius participes erunt qui legem hanc ignoraverint : ſic qui de Baptiſmo nihil audierunt, ab originali peccato non mundantur, nec vitam æternam obtinent.

Suar. l.3. c.16. Salmant. c.1. n. 74.

Inſt. Qui non fit reus tranſgrediendo legem, non obligatur lege : atqui ex conceſſis, ii, quibus lex propoſita non fuit, non fiunt rei eam tranſgrediendo.

R. neg. maj. Ut quis enim obligetur lege, ſufficit ut vel actio ejus contra legem facta, eo ipſo invalida ſit; vel ut gratiam legis executioni alligatam non obtineat, vel demum ut ſit reus materialiter; qui enim nullatenus conſtringitur lege, his inconvenientibus non ſubjacet: atqui actio illius, qui legem ignorat, non deſinit eſſe invalida ſi legi repugnet, &c. Ergo lex eos etiam, a quibus ignoratur, obligat ſub aliquo reſpectu, quatenus nempe & notitiam ejus comparare debent ſi poſſunt, & ſtatim ut eam comparaverint, formaliter peccant ſi contra eam operentur; imo & inutiliter agunt, ſi contra eam etiam invincibiliter incognitam contrahant, & in aliis caſibus materialiter delinquunt : tametſi eos non ſic obliget, ut peccatum formale vel pœnam incurrant, cum ignorantia laborant invincibili. An promulgationis neceſſitas ad leges etiam Pontificias extendatur, expendam agendo de legibus humanis, ubi etiam de acceptatione legum, earumque materia diſſeretur.

Digitized by Google

ARTICULUS TERTIUS.

De effectibus & conditionibus legis.

Legis effectus hoc verſu exprimi poſſunt:
Præcipit, ac prohibet, permittit, punit, honorat.

Ratio eſt, quia actus, qui ſub legem cadunt, vel ſunt boni, vel mali, vel indifferentes. Porro boni, ſi qui neceſſarii ſunt, imperantur; mali vetantur, indifferentes permittuntur: id vero, per quod legiſlator ad legum obſervationem inducit, eſt timor pœnæ, & mercedum repromiſſio.

Ex his legis effectibus alii colligi poſſunt, atque hi inprimis quod lex obliget; quomodo autem, dicemus ubi de lege humana.

Quod ſpectat ad legis conditiones, eæ a Gratiano his exprimuntur verbis: *Erit autem lex honeſta, juſta, poſſibilis, ſecundum naturam, ſecundum patriæ conſuetudinem loco, temporique conveniens, neceſſaria, utilis, manifeſta quoque, ne aliquid per obſcuritatem in captionem contineat, nullo privato commodo, ſed pro communi civium utilitate conſcripta.* Hæ omnes conditiones penetrata legis definitione, qualem Articulo primo dedimus, penetrantur, excepta ultima, cujus occaſione quæritur an lex ſcripturæ mandari debeat. Qua de re *C.2. diſt. 4.*

Dico 1. Convenientiſſimum eſt legem ſcripturis mandari. Ratio eſt 1. Quia ſic melius, firmius, ac univerſalius cognoſcitur quid lex ferat, faciliuſque redargui poſſunt qui eam tranſgrediuntur. 2. Quia ſaniores legum conditores eaſdem ſcribi voluerunt. Sic Deus ipſe in tabulis lapideis, Romani in æreis, Carthaginenſes in eburneis, Græci in ligneis leges ſuas inſcripſerunt.

Dico 2. Scriptura tamen non eſt neceſſaria legis conditio.

Prob. 1. Ex jure tum canonico, juxta quod *leges conſtituuntur, cum ſolemniter promulgantur*, quod etiam ſine ſcriptura fieri poteſt; tum civili, ubi veræ eſſe leges dicuntur *ea* etiam *quæ ſine ſcripto populus probavit*. Ergo *ſcriptæ ne ſint leges an non ſcriptæ, intereſſe nihil videtur*, ait Philoſophus 10. Æthic. c. 9. *Sup. c. 3.* *L. 32. ff. de legib.*

Prob. 2. Illud non eſt neceſſaria legis conditio, ſine quo lex obligare poteſt: atqui lex etiam non ſcripta poteſt obligare. An enim non obligabitur populus, ſi Princeps mandatum juſtum promulgari juſſerit, nec voluerit ipſum litteris conſignari?

Obj. Lex a conſuetudine differt, quod conſuetudo ſit jus non ſcriptum; ergo lex debet eſſe jus ſcriptum. Prob. ant. tum ex c. 3. diſt. 1. ubi lex eſt conſtitutio ſcripta; tum ex Inſtit. l. 1. tit. 2. §. 3. & 9. ubi *jus ſcriptum* dicitur *lex*, jus vero non ſcriptum conſuetudo.

R. 1. apud nos conſuetudinem, ut aliquid roboris habeat, ſcriptam eſſe debere, ut alibi diximus. Ergo ex hac parte legem inter & conſuetudinem nihil eſt diſcriminis. *Tom. 1.*

R. 2. legem diſtingui a conſuetudine, quod hæc uſu ſolo ſtatuatur, illa expreſſa ſuperioris voluntate; unde fit ut conſuetudo vel ſerius vel numquam ſcribatur, lex vero ſtatim ſcribi ſoleat. Hoc ergo legis & conſue-

ſuetudinis diſcrimen accidentale eſt : porro multa ſunt, quæ ex accidentibus, non autem ex primariis rerum rationibus in jure a ſe invicem diſtinguuntur.

ARTICULUS QUARTUS.

De diviſione legis.

LEX communiter dividitur in æternam, naturalem, divinam, & humanam; quas leges in Tractatus decurſu ſigillatim definiemus.

Quæritur 1. an hæc diviſio legitima ſit.

Reſp. affirmative cum S. Thom. qu. 91. Tot enim admitti debent in præſenti ſtatu leges, quot neceſſariæ ſunt ut foveantur variæ relationes, ſeu ſocietates, quas habet homo : atqui ut eæ relationes foveantur, quatuor opus eſt legibus modo recenſitis Duplex enim eſt hominis commercium ac ſocietas, alia quidem hominis cum Deo, alia hominis cum homine : atqui duplex hæc ſocietas ſine prædictis quatuor legibus foveri non poteſt.

1. Quidem ut foveatur ſocietas hominis cum Deo, neceſſaria eſt in Deo lex æterna, & in homine lex naturalis: æterna quidem in Deo, ſecundum quam velit, ut homo numquam ab ordine aberret, malum fugiat, bonum amplectatur; naturalis vero in homine, qua ipſi intimetur & nota fiat hæc Dei voluntas, qua item bonum a malo diſcernat, &c. Cum autem homo non naturalem tantum, ſed & ſupernaturalem communionem cum Deo habeat, neceſſaria fuit lex ſupernaturalis, qua ad finem ſupra intellectus & voluntatis ſuæ vires poſitum dirigeretur interius & exterius; & hæc eſt lex quam divinam vocamus.

2. Ut foveretur hominis cum homine ſocietas, debuit id omne averti quo pax ea perturbari poſſet. Ergo neceſſum fuit ut obviam iretur dolis & fraudibus, ut certæ contractibus apponerentur conditiones, ut prævaricatores pœnis non arbitrariis punirentur, ut imperitus vulgus in caſibus obſcuris fixa quadam ratione gubernaretur : atqui ad hoc neceſſariæ erant humanæ leges; lex enim naturalis hæc omnia non præſcribit modo ſaltem evidenti & qui ab omnibus percipi facile poſſit. Ergo.

Quæritur 2. an lex fomitis pro vera lege admitti debeat.

Not. cum Silvio hic q. 91. a. 6. Occaſionem huic dubio fecerunt hæc
Rom. 7. Apoſtoli verba, *Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ*. Eſt enim lex fomitis, juxta S. Thomam, propenſio appetitus ſenſitivi in ea quæ ſenſibus placent, etiam repugnante ratione : & hæc propenſio dicitur eſſe in membris, ſive quia eſt in toto homine prout ſenſitivo; ſive quia præſertim ſe quibuſdam in membris exerit, puta iis qui generationi deſerviunt. Eadem ſenſualitas dicitur etiam fomes, quia vitiorum fomentum ac materiam ſubminiſtrat. His præmiſſis,

R. Legem fomitis non eſſe veram ac proprie dictam legem 1. Quia lex eſt aliquid rationis, ſeu aliquid rectæ rationi conſentaneum : atqui fomes repugnat *legi mentis*, ſeu rectæ rationi. 2. Quia lex eſt obligatoria;

ria, ita ut peccent qui eam non ſequuntur: atqui non peccat qui non ſequitur membrorum legem, imo peccat qui eam ſequitur.

Quod ſi lex ſumatur latius pro eo quod ad aliquid inducit & inclinat, fomes poteſt hoc ſenſu lex dici; quia, ut alibi loquitur S. Thomas, ſicut lex inducit ad bonum faciendum: ita fomes inducit ad peccandum. Verum hæc legis acceptio admodum impropria eſt & metaphorica.

Lex a quibuſdam adhuc dividitur 1. in æternam & temporalem. 2. In naturalem & poſitivam. 3. In divinam & humanam. Verum hæc diviſio eadem eſt cum præcedenti.

CAPUT SECUNDUM.

De lege æterna.

Difficile admodum eſt ut de lege æterna congrue loquamur, quia naturam Dei, cui lex æterna identificatur, nonniſi obſcure capimus. Varias tamen quæ circa legem hanc in Scholis proponuntur quæſtiones expediemus, quia cum homines ſimus finiti & limitati conceptus, hoc unum exigi a nobis debet quod homines præſtare poſſunt.

Not. itaque 1. Per legem æternam non hic intelligimus legem omnem quam Deus ab æterno ſancire voluerit, etiam libere, alioqui lex Moſaica eſſet lex æterna; ſed eam intelligimus quæ tam neceſſaria ſit quam ipſe Deus, quæque ipſi inexiſteret, tametſi nulla creatura exterius producenda unquam fuiſſet. Unde lex æterna concipi debet ut actus quo Deus neceſſario velit regulari creaturas, ſi quas e nihilo educere decernat.

Not. 2. Legem æternam ſpectari poſſe vel in ordine ad creaturas, vel in ordine ad Deum ipſum: ut enim creatura certis ſubjacet regulis, ſic & Deus ſumma quadam ratione dirigi concipitur a qua diſcedere non poteſt: ſic fieri non poteſt ut Deus canem homini præponat, aut hominem juſtum odio proſequatur. De lege æterna ſumpta utroque hoc ſenſu, ſed priori potiſſimum, nempe in ordine ad creaturas, hic diſputamus. Quæres itaque 1. quid lex æterna, & an exiſtat.

R. 1. Lex æterna non inepte definitur a S. Auguſtino lib. 22. contra Fauſtum, cap. 27. *Ipſa ratio vel voluntas Dei ordinem naturalem conſervari jubens, perturbari vetans:* vel ut loquitur S. Doctor lib. 1. de lib. arbit. *Ratio qua juſtum eſt ut omnia ſint ordinatiſſima;* ſeu, quod in idem recidit, Actus divinæ mentis dictans quid ſequi aut fugere debeat creatura, cum voluntate eam obligandi.

Prob. In re obſcuriſſima ea poteſt definitio admitti, quæ ſatis aperit in quo lex æterna cum aliis legibus conveniat, in quo etiam differat tum ab iiſdem, tum a nonnullis Dei actibus quibuſcum poſſet confundi: atqui talis eſt allata definitio. 1. Enim explicat id quod lex æterna cum aliis legibus commune habet, id nimirum quod ſit actus rectæ rationi conformis,

mis, bonum univerſæ naturæ intendens, eamque in finem ſuum per legitima media ordinans. 2. Explicat id quo lex æterna a ceteris legibus diſtinguitur. Hæc enim lex, prout eſt divinæ mentis actus, diſtinguitur a lege naturali, quæ, quatenus talis, eſt humanæ mentis modificatio, eaque ſoli creaturæ rationali competens, cum lex æterna ad creaturas etiam irrationales extendatur, eaſque ſuos in fines dirigat. 2. Eadem lex differt tum a lege humana, ut per ſe evidens eſt, tum a lege divina poſitiva. 1. Quia lex omnis poſitiva multa præcipit quæ ex ſe neceſſaria non ſunt, ut circumciſionem apud Judæos, & Baptiſmum apud Chriſtianos; item multa prohibet quæ ex ſe nihil mali habent, ut certam alimentorum ſpeciem apud Hebræos, &c. lex vero æterna id ſolum præcipit quod ex ſe & neceſſario bonum eſt, nec prohibet niſi quod intrinſece malum eſt. 2. Quia lex æterna omnino immutabilis eſt, lex autem poſitiva nonniſi ex Dei voluntate habet ut non mutetur: unde lex vetus abolita eſt, lex vero nova poſt finem mundi deſinet. Denique per eamdem definitionem diſtinguitur lex æterna, ſive ab ideis Dei, ſive ab ejus providentia. Ab ideis quidem, quia ideæ verſantur circa res ut repræſentandas, lex vero circa eaſdem ut gubernandas; a providentia vero, quia providentia reſpicit ſingulos diverſimode, alia Petrum, alia Paulum; lex vero reſpicit univerſos, quia eſt commune præceptum. Unde ut bene notat Mag. Grandin, idea Dei hac vel ſimili mentis actione exprimitur, *Homo id agere debet, id vitare*; providentia vero ſic, *Hinc & illi homini hoc agendum eſt, hoc & illo medio*. Haud tamen diffitendum eſt providentiam inter & legem æternam plurimum eſſe affinitatis, quatenus utraque res creatas ſuos in fines ordinat; quamquam providentia videtur id exequi in tempore, quod lex æterna præſcripſit ab æterno.

R. 2. Exiſtit lex æterna.

Prob. 1. Lex æterna ex dictis eſt conſtans & neceſſaria voluntas res omnes ſuos in fines ordinandi ſecundum ideas quas Deus mente gerit: atqui hæc voluntas in Deo admitti debet; vult enim Deus omnia eſſe ordinatiſſima, ordinemque in omnibus ſervari. Hinc Boetius Deum ſic alloquitur: *O qui perpetua mundum ratione gubernas*; & Sap. 3. *Attingit a fine ad finem fortiter; &c.*

Prob. 2. Si non eſſet in Deo lex æterna, numquam conſtare nobis poſſet de bonitate legum humanarum, quæ ex ſe & natura ſua ſunt defectibiles: atqui falſum conſequens. Minor. patet, prob. maj. Ut de legis ex ſe defectibilis bonitate conſtet, debet hæc cum regula & menſura quæ indefectibilis ſit comparari, ut videatur an cum ea quadret necne: atqui ſublata lege æterna nulla præſto eſſet regula indefectibilis; imo nulla foret lex naturalis, quia eadem lex quæ in Deo eſt æterna, naturalis dicitur cum hominum cordibus inſcribitur. Ergo.

Quæres 2. an omnia ſubjaceant legi æternæ. Quæſtio eſt 1. de Deo 2. de creaturis, tum ratione præditis, tum ratione carentibus.

R. 1. Si certo quodam rigore loqui velis, Deus non ſubjicitur legi æternæ.

Prob. 1. Lex quælibet eſt regula vim habens obligandi: atqui Deus nul-

nulli poteſt regulæ ſubjacere quæ vim habeat illud obligandi. Qui enim obligat, ſuperius eſt ei qui obligatur: atqui lex æterna non eſt aliquid Deo ſuperius, quia eſt quid realiter idem cum Deo: ergo.

Prob. 2. Lex rigoroſe ſumpta eſt regula quæ reſpicit aptos in finem dirigi, & in actionibus ſuis ex ſe ſuaque natura defectibiles; quod enim eſt de re prorſus invariabili, dici quidem poteſt exemplar & idea, non vero proprie præceptum & regula: atqui nec de Deo, nec de divina voluntate dici poteſt quod ab alio dirigi poſſint in finem ſuum, multo minus quod ſint defectibiles: ergo.

Prob. 3. Quæ ſubjiciuntur æternæ legi, Dei quoque gubernationi ſubjiciuntur; lex enim eſt ratio gubernationis rerum: atqui nec Deus, nec ejus attributa concipi poſſunt quaſi ulli gubernationi ſubjecta: ergo.

Prob. 4. Si Deus æternæ legi ſubjiceretur, profecto legi æternæ jam exiſtenti, jam latæ, jam obliganti; atqui nec concipitur lex ante Deum exiſtens, nec ab alio lata, nec conſequenter obligans: ergo.

R. 2. Improprie ſaltem dici poteſt, quod Deus legi æternæ ſubjaceat.

Prob. Qui ſeipſum negare non poteſt, qui ſemper agit ſecundum id quod eſt; qui ſemper ſequitur eam agendi rationem quæ attributorum ſuorum characterem præſeferat, ille aliquo ſenſu legem ſequi dici poteſt: legem, inquam, ſibi non ſuperiorem, ſed ſibi perfecte identificatam: atqui Deus.... Poteſt ergo Deus ad extra agere vel non; ſed ſi agat, in eo gloriam reponit ſuam ut operetur ſecundum id quod ipſe eſt.

Obj. Qui tenetur non mentiri, ſtare promiſſis ſuis, & juſtis in bono perſeverantibus gloriam rependere, ille ſubjacet proprie legi; ſubjacet enim ſicut & ipſe homo: atqui Deus tenetur non mentiri, &c.

R. diſt. Qui tenetur propter aliquam legem Superioris obligantem, quæ ipſi imperet, C. qui tenetur propter ſuæ voluntatis perfectionem, N.

Dici itaque poteſt quod Deus non ſit ſine lege, quia ipſa voluntatis ejus rectitudo, quia ipſe ſibimet ſua lex eſt; ſed minus proprie legi ſubjici diceretur, quia nec Superiorem habet, nec deficere poteſt.

R. 3. Creaturæ, ſive, ut dicunt alii, contingentia tum naturalia, id-eſt irrationalia, tum libera legi ſubjacent æternæ.

Prob. 1. pars. Contingentia naturalia ea ſunt quæ nec cognitone pollent, nec libertatis uſu fruuntur: atqui hujuſmodi creaturæ legi æternæ ſubjacent. Ea enim legi ſubjacent æternæ, quibus Deus certos præſcripſit limites extra quæ non feruntur, quæ faciunt verbum Dei, ideſt voluntatem ejus, qua Deo cum timore obſequuntur: atqui hæc omnia præſtant creaturæ irrationales ex Scriptura, Pſalm. 148. *Ignis, grando, nix, glacies, ſpiritus procellarum, quæ faciunt verbum ejus*. Proverb. 8. *Quando mari circumdabat terminum ſuum, & legem ponebat aquis ne tranſirent fines ſuos*. Baruch 3. *Qui emittit lumen; & vadit; & vocat illud, & obedit illi in tremore*. Job 38. *Dixi: Uſque huc venies, & non procedes amplius, & hic confringes tumentes fluctus tuos*. Ergo.

Nota creaturam legi æternæ duplici modo ſubjacere poſſe, vel ut eſt directiva, vel ut eſt præceptiva. Lex ut præceptiva ſupponit ſubjectum præcepti capax, id eſt quod & præceptum intelligere valeat, & ipſum exequi ex rationis dictamine; lex vero ut directiva non exigit ſubjectum

quod

Digitized by Google

quod directionem intelligat, ſed quod dirigi poſſit. Porro creatura etiam ſenſu deſtituta dirigi poteſt, & de facto dirigitur ſeu per quamdam impreſſionem ſibi a Deo inditam, ſeu per ipſum Deum immediate: ergo.

q. 19. n. 4. Confirm. ex D. Thoma. Lex æterna eſt ratio divinæ gubernationis: ergo quæcumque gubernationi divinæ ſubduntur, eæ legi æternæ ſubjici neceſſe eſt: atqui res omnes ſive rationales ſint ſive non, divinæ ſubjacent gubernationi. Ea enim divinæ ſubjacent gubernationi, quæ Deus impreſſione continua in ſuos fines movet & regit: atqui Deus omnia in fines ſuos regit & movet, cum a ſeſe ipſis modo ordinatiſſimo moveri non poſſint: ergo.

Prob. 2. pars nempe quod contingentia libera ſubſint æternæ legi, non ſolum prout eſt directiva, ſed etiam prout eſt obligatoria. Probatur, inquam: Contingentia libera ſunt actiones humanæ morales: atqui actiones morales æternæ legi ſubjiciuntur. Triplicis enim generis diſtingui poſſunt actiones morales, aliæ bonæ, aliæ indifferentes, aliæ malæ: atqui nullæ ex iis divinæ legi ſubtrahuntur. Non *bonæ*: quæ enim ex Dei directione & motu fiunt, quæ ideo formaliter bonæ ſunt, quia legi æternæ ſunt conformes; quæ a lege æterna neceſſario præcipiuntur, eæ actiones æternæ legi ſubjacent: atqui actiones bonæ ex Dei directione & impulſu fiunt, & ideo bonæ ſunt, quia cum lege æterna congruunt ſive immediate, ſive mediate. Non actiones *indifferentes*, ſeu, ut hic debet intelligi, eæ quæ non cadunt ſub præceptum. Quæ enim actiones ex hypotheſi quod fiant, recte & propter legitimum finem fieri præcipiuntur, & e contrario prohibentur ad malum referri finem, eæ quoque a lege æterna reguntur & ordinantur: atqui tales ſunt actiones de quibus loquimur; unde ſi non cadunt ſub præceptum quoad ſubſtantiam ſeu quoad exercitium, quatenus omitti poſſunt, vel non omitti, cadunt ſub præceptum æternæ legis. 1. Quatenus tali vel tali modo fieri debent. 2. Quatenus non debent contemni. 3. Quia parati eſſe debemus ad eas eliciendas prout vel gloria Dei, vel ſalus noſtra poſtulaverit. Non demum *malæ*. 1. Quia eæ omnes æterna lege prohibentur. 2. Quia eæ actiones multum cum æterna lege relationis habent, propter quas dum peccator voluntatem Dei jubentem fugit, incidit in voluntatem ejus juſtiſſime punientem: atqui.... Unde S. Auguſt. de Angelis apoſtatis ait: *Refugientes ejus bonitatem qua beati fuerunt, non potuerunt ejus effugere judicium, per quod miſerrimi effecti ſunt*. Et lib. 5. Conf. c. 2. *Fugerunt ut non viderent te videntem ſe, atque excæcati in te offenderent .... ſubtrahentes ſe lenitati tuæ, & offendentes in rectitudinem tuam, & cadentes in aſperitatem tuam*. Huc etiam attinet quod ibidem habet S. Doctor: lib. 1. cap. 12. Juſſiſti Domine & ſic eſt, ut *pœna ſua ſibi ſit omnis inordinatus animus*.

Dices: Si res ita ſit, Beati in cælis, & in inferis reprobi legi æternæ ſubjacent: atqui falſum conſequens. Ii enim ſoli ſubjiciuntur legi æternæ, qui meriti demeritique capaces ſunt: atqui nec Sancti in cælis merendi, nec reprobi in inferis demerendi capaces ſunt.

R. ad 1. neg. min. Sentiunt enim Beati id omne quod agunt divinæ rationi plene eſſe conſentaneum, & contrarium experiuntur reprobi; ergo utrique divinæ legi ſubjacent.

Ad 2.

Digitized by Google

Ad 2. neg. maj. Ex eo enim quod Sancti & reprobi nec meriti nec demeriti capaces ſint, ſequitur quidem eos aliter æternæ legi ſubjacere quam eidem ſubjaceant viatores, ideſt non libere : at non inde colligendum eſt eos legi huic omnino ſubtrahi ; ſed potius eos legi huic neceſſario conformes eſſe aut difformes. An autem plena ſit & ineluctabilis hæc neceſſitas, alibi expendunt Doctores.

R. 4. Lex æterna non eſt proprie dicta lex reſpectu creaturæ irrationalis.

Prob. Lex quæ præcipuum circa creaturas irrationales effectum ſuum non poteſt ſortiri, non eſt lex vere & proprie dicta: atqui lex æterna... Quippe præcipuus legis effectus eſt vis obligandi : atqui lex æterna non habet vim obligandi creaturas irrationales. Ea enim obligari non poſſunt, *quæ nec legem cognoſcunt*, nec materialiter etiam peccant contra legem agendo : atqui tales ſunt creaturæ ſenſus expertes : ergo.

Confirm. ex S. Paulo, qui 1. Cor. 9. poſtquam hanc retulit legem, *Non ligabis os bovi trituranti*, addit: *Numquid de bobus cura eſt Deo?* Atqui cura illa quam Deus de bobus non habere dicitur, optime cum gloſſa intelligi poteſt de cura legislativa : non enim intelligi poteſt textus ille, quaſi qui providentiam ad boves extendi neget; hæc enim non ad boves modo extenditur, ſed & ad volatilia cæli, quæ, ut dicitur Matt. 6. a Patre cæleſti paſcuntur : ergo.

Quæres 3. an lex æterna ſit vera & proprie dicta lex.

R. Legem hanc ſemper fuiſſe veram legem, ſaltem in actu primo.

Prob. Lex in genere definitur: Præceptum juſtum ſtabile ad bonum commune ab eo qui curam habet communitatis promulgatum; vel etiam cum S. Thoma, *Rationis ordinatio &c.* atqui hæc definitio legi æternæ competit. 1. Eſt præceptum juſtum, ſeu ordinatio rationis. Quæ enim decernit quid agendum ſit, aut omittendum ut creaturæ ad ſuum finem perveniant, ea merito dicitur præceptum juſtum: atqui lex æterna decernit..... 2. Ad bonum commune. Commune enim univerſi bonum eſt pax & ordo, qui ordo cum ex S. Aug. ſit *parium diſpariumque ſua cuique tribuens diſpoſitio*, efficit ut unaquæque res ſuo ſit in ſitu : atqui lex æterna communi illi rerum omnium paci ſtudet. 3. Ab eo qui curam habet communitatis, Deo nempe qui & rerum creator eſt, & earum gubernator, reſque omnes ad fines ſibi convenientes dirigit & movet : ergo.

Confirm. Si quid deeſſet legi æternæ quominus eſſet vera lex, maxime promulgatio: atqui promulgatio quæ eſt eſſentialis legi in actu primo ſpectatæ, reperitur in lege æterna; hæc enim promulgatio eſt tantum poſſibilis, non autem actualis: atqui lex æterna ſemper promulgari potuit, quia ſemper poſſibiles fuerunt creaturæ, pro tempore quidem, non pro æternitate, quia repugnat creatura æterna.

Quia tamen lex æterna ante creaturarum exiſtentiam vere & ſtricte obligans non fuit, cum nihil eſſet ad extra quod ea obligaretur, palam eſt rationem plenam & completam legis tunc tantum ei competere potuiſſe, cum extiterunt creaturæ quibus intimata fuit ac promulgata, aut ſaltem quæ impreſſione ipſius ordinari ac moveri cœperunt.

Quæres 4. an lex æterna ſit omnibus nota.

R. 1. Legem æternam in ſeipſa ſumptam viatoribus perfecte notam non

Google

eſſe. Lex enim æterna ſecundum ſe ſumpta eſt ipſa Dei ratio, eſt ipſe Deus: atqui ipſa Dei eſſentia viatoribus perfecte cognita non eſt; eorum enim reſpectu Deus habitat lucem inacceſſibilem.

R. 2. Legem æternam aliquomodo in effectibus ſuis, puta cognitione veritatum, vel eorum quæ fieri poſtulat ordo, dici poſſe omnibus notam.

Prob. 1. Illud omnibus notum dici poteſt, cujus ipſe conſcientiæ ſenſus jugiter admonet: atqui de lege æterna jugiter homines monet ipſe conſcientiæ ſenſus. Quippe ex Apoſt. Rom. 2. hominem accuſant aut defendunt propriæ ejus cogitationes, ſive conſcientia, prout vel bene, vel male ſe geſſit: atqui non alia de cauſa advertit homo ſe male vel bene egiſſe, quam quia monetur interius hoc vel illud rectæ & æternæ rationis dictamini congruere vel adverſari, quod dictamen ab ipſa lege æterna dimanat: ergo.

Prob. 2. Ea lex dici poteſt omnibus nota, quæ in omnibus per imperfectam ſui communicationem reperitur: atqui lex æterna... Ea quippe eſt ipſa veritas incommutabilis: atqui veritas incommutabilis in omnibus reperitur per imperfectam ſui communicationem; nullus enim eſt qui veritatem ſaltem ſecundum communiſſima morum principia non intelligat, v. gr. quod bonum agendum ſit, & malum vitandum. Hinc S. Auguſt. qu. 67. in Exod. *Legem hanc*, inquit, *conſulunt omnes piæ mentes, ut quod in ea invenerint, vel faciant, vel jubeant, vel vetent, ſecundum quod in illa incommutabili veritate perceperint.*

Quæres 5. Utrum lex humana ab æterna derivetur.

Nota. Lex quælibet a lege æterna duobus modis derivari poteſt. 1. Formaliter. 2. Virtualiter. Ea lex ab æterna derivatur formaliter, quæ præcipit aut vetat idipſum quod jam antea lex æterna præcipiebat aut vetabat, v. gr. mendacium, furtum; unde lex omnis humana non pure humana, ſed quæ præcipit aliquid eſſentialiter bonum, aut vetat aliquid eſſentialiter malum, ab æterna formaliter derivatur. Tunc vero lex ab æterna lege derivatur virtualiter, cum conſideratur vel ratione auctoritatis per quam poſita eſt, quæ auctoritas venit a Deo in quo eſt lex æterna; vel ratione veritatis & æquitatis ſuæ quam participat ex veritate & æquitate quæ eſt in lege æterna. His poſitis,

R. 1. Lex humana derivatur a lege æterna ſaltem virtualiter.

Prob. Tunc lex dicitur a lege æterna virtualiter derivari, quando & poteſtas obligandi quæ eſt in lege, & ipſius æquitas, a Deo ejuſque lege æterna dimanant: atqui omnis legum poteſtas, earumdem juſtitia & æquitas, a Deo & æterna ejus lege dimanant. 1. Quidem poteſtas ſeu leges ferendi, ſeu per leges obligandi eſt a Deo. Tum quia ut habetur Rom. 3. *Non eſt poteſtas niſi a Deo;* tum quia hæc poteſtas in ſe juſta eſt, ac proinde fluit a lege æterna quæ eſt juſtitiæ totius fons & origo. 2. Humanæ legis æquitas eſt quoque a lege æterna. Ab ea enim lege fluit humanæ legis æquitas, quæ eſt juſtitiæ cujuſvis legis fons, regula, & menſura: atqui lex æterna fons eſt, regula & menſura juſtitiæ cujuſvis legis humanæ. Earum quippe legum regula & fons eſt lex æterna, quæ ideo juſtæ ſunt, quia judicant ſecundum incommutabile æternæ legis præſcriptum, quarum tota bonitas in eo eſt quod faciant,

ju-

Digitized by Google

jubeant aut vetent ſecundum quod in illa incommutabili veritate perceperint: atqui ex S. Aug. leges temporales ideo juſtæ ſunt, quia in judiciis ſuis ſequuntur incommutabile legis æternæ præſcriptum; earumque tota bonitas in eo eſt quod faciant, jubeant, aut vetent ſecundum quod in illa incommutabili veritate perceperint. *Simul etiam*, ait S. Aug. l. 1. de lib. arb. c. 6. *te videre arbitror in illa temporali lege nihil eſſe juſtum atque legitimum, quod non ex hac æterna ſibi homines derivaverint.* Idem dicit q. 67. in Exod. ſupra: ergo.

Utramque hanc rationem involvit brevis iſte textus: *Per me reges regnant*, ideſt a me ſuam habent auctoritatem & potentiam leges condendi: *& legum conditores juſta decernunt*, ideſt in tantum juſta præcipiunt, *in quantum legi meæ ſeſe conformant.* *Prov. 8.*

R. 2. *Lex humana*, quatenus humana, ſeu prout vetans aliqua, quæ ex ſe mala non ſunt, non derivatur ab æterna lege formaliter.

Prob. Ut lex humana qua talis derivaretur a lege æterna formaliter, neceſſe foret ut lex æterna jam præcepiſſet aut vetuiſſet quod vetat aut præcipit lex humana ut humana: atqui lex æterna non præcepit ..... Idem enim fit judicium de qualibet lege humana, ac de ea quæ vel tale tributum præcipit a ſubditis reddi, vel vetat extra regnum transvehi pecuniam: atqui lex æterna neutrum præcepit aut vetuit, alioqui utrumque eſſet peccatum, ſaltem certo tempore, etiam independenter a lege Principis, quod falſum eſt: ergo.

Dices 1. Jam vetita eſt per legem æternam hæc argenti tranſportatio: ergo.

Prob. anteced. Nam ideo vetatur a Principe, quia tali tempore noxia foret ſubditis; aut etiam injuſta: atqui lex æterna vetat id quod injuſtum eſt aut noxium, ſaltem pro eo tempore pro quo eſt noxium: ergo.

R. *diſt.* Vetita eſt conſequenter ad legem poſitivam Principum, quia Deus voluit ab æterno ſubditos parere poteſtati legitimæ nihil injuſtum exigenti, C. vetita erat antecedenter, ſubd. ex hypotheſi quod tunc injuſta & per ſe noxia futura eſſet, C. ſi ſolum futura erat indifferens, & ideo mala quia prohibita, N. Poteſt autem res indifferens aut minus bona, vel præcipi vel vetari a Principibus, eaque tunc ideo mala eſt quia prohibita: non enim ſemper id vetant quod in ſe noxium eſt, ſed illud etiam unde nonnihil mali imminere putant, quod quidem malum quandoque non contingeret, etiamſi nullam ferrent legem.

Dices 2. Si lex humana derivaretur ab æterna, obligaret jure divino, non humano ſolum: atqui falſum conſequens.

R. 1. neg. ſequelam: eæ enim ſolum leges jure divino obligant, quas Deus per ſe & immediate tulit.

R. 2. diſt. maj. Obligarent jure divino mediate, quatenus poteſtas eas condendi, & per eas obligandi venit a Deo, C. immediate, N. Itaque leges humanæ quatenus tales obligant immediate quia feruntur ab hominibus, a quibus ſi non ferrentur, nihil circa eas eſſet obligationis, quia ſupponitur Deum eas per ſe non tuliſſe: obligant tamen mediate ex parte Dei, quia qui eas ferunt, hanc a Deo poteſtatem recepere. Idem de

Lege Moſaica dici non poteſt, hæc enim etſi ab homine promulgata fuerit, a Deo immediate ſancita eſt.

Dices 3. Si leges humanæ deriventur ab æterna, vel ut ejus concluſiones, vel ut ejus determinationes; atqui neutrum poteſt dici. Neque enim cognoſcimus vel connexionem quam habet lex humana cum æterna, vel quando lex æterna determinari poſſit.

R. neg. min. Ex legibus humanis quædam ab æterna lege derivantur ut concluſiones ab ea elicitæ, ut lex qua Princeps fornicationem vetat; niſi dicere malis, legem talem non tam in æterna lege contineri ut concluſionem, quam ut principium. Aliæ vero ab ea dimanant ut ejus determinationes, ut lex qua hanc vel illam in fornicatores pœnam decernit legislator: ſi enim lex æterna ſupplicium jubet, at non certe ſupplicii genus.

Quæres 6. An etiam dici poſſit quod lex naturalis ab æterna derivetur.

Nota, legem naturalem ſumi poſſe, vel pro judicio ſeu dictamine rectæ rationis monentis hoc vel illud eſſe faciendum; vel pro aliquo quod concipiatur antecedere judicium illud, ſive ſit ipſa rerum natura, ſive aliquid aliud.

R. 1. Lex naturalis priori ſenſu ſumpta, derivatur a lege æterna.

Prob. Duplici modo poteſt lex una ab æterna lege derivari, formaliter, & virtualiter, ut notatum eſt: atqui lex naturalis utroque modo ab æterna lege derivatur. 1. Quidem formaliter, quatenus vetat id quod vetat lex æterna, v. g. homicidium, furtum, & ſimilia: hæc enim licet jam in ſe mala, non deſinunt ab æterna lege prohiberi, imo neceſſario prohibentur quia jam mala ſunt; unde ut in hoc caſu lex naturalis ab æterna formaliter derivetur, ſatis eſt ut hujuſmodi mala utraque lege neceſſario prohibeantur. 2. Virtualiter, quia quidquid habet juſti lex naturalis, quidquid roboris ad obligandum, hoc habet a lege æterna quæ eſt lex per eſſentiam.

R. 2. Si lex naturalis ſumatur pro aliquo antecedente dictamen rationis, puta pro ipſa rerum natura, non derivatur a lege æterna. Ita Gamach. Grandin, &c.

Prob. Illud non derivatur a lege æterna, quod antecedit id omne in quo conſiſtere poteſt lex æterna: atqui lex naturalis ſumpta pro ipſa v. g. rerum natura, pro relatione & habitudine terminorum, qui exigunt eſſentialiter hoc vel illo modo diſponi, antecedit id omne in quo lex æterna poteſt conſiſtere. Nam lex æterna vel eſt actus intellectus increati, vel actus voluntatis: atqui utrumque hunc actum antecedit natura rerum. Nam etiamſi Deus per impoſſibile nec vellet, nec intelligeret, bonum eſſet reddere unicuique quod ſuum eſt, malum vero alteri nocere; hæc enim ex ſe, ſuaque natura bona ſunt vel mala, alioqui non neceſſario præciperentur a Deo; ſed libere, ac proinde odium Dei potuiſſet eſſe medium ad ejus poſſeſſionem, quia Deus odium ſui, utpote ex natura rei non malum, ſed indifferens ad bonum vel malum, præcipere potuiſſet, quod repugnat. Adde quod inde ſequeretur nullam eſſe æternam legem, niſi eo ſenſu quo Lex Moſaica dici poteſt æterna, quod admitti nequit: ergo.

Digitized by Google

CAPUT TERTIUM.

De lege naturali.

ARTICULUS PRIMUS.

An ſit & quid ſit.

LEx naturalis concipitur ut radius quidam legis æternæ, hominum animis impreſſus, ordinem ſervari jubens, perturbari vetans, unde a multis dicitur; Dictamen rationis ad bonum movens, a malo avocans, ſeu præſcribens quid agendum ſit, quid fugiendum: vel, Rationis ordinatio in bonum ab Auctore naturæ nobis impreſſa.

Dico: Exiſtit lex naturalis omnium mentibus ingenita.

Prob. 1. ex Script. Illa lex in nobis exiſtit, ad quam Deus hominem officii ſui monens, eum revocat, tanquam ad interius tribunal judicio ferendo idoneum; quam vult nos ſequi ut actuum noſtrorum regulam; quæ hominem vel abſolvit vel damnat, nullum vanis ejus excuſationibus locum faciendo: atqui Deus hominem revocat ad legem naturalem, &c. Iſaiæ 6. *Redite prævaricatores ad cor*. Luc. 19. *De ore tuo te judico, ſerve nequam*, ideſt prout te judicat cor tuum. Matt. 7. *Quæcumque vultis ut faciant vobis homines, facite illis*. Inde eſt quod Apoſtolus Gentiles qui legem ſcriptam non habebant, ex eo condemnet quod legem quam in cordibus ſcriptam gerebant, neglexerint. *Cum gentes*, inquit, *quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis ſunt faciunt, ejuſmodi legem non habentes ipſi ſibi ſunt lex: qui oſtendunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis, teſtimonium reddente illis conſcientia ipſorum, & inter ſe invicem cogitationibus accuſantibus, aut etiam defendentibus*.

Probari 2. poſſet eadem veritas, non ſolum ex Patribus, ſed & Æthnicorum teſtimonio: verum in re tam evidenti ſufficiat adduxiſſe S. Auguſtinum. Sic ille, lib. 2. Confeſs. n. 9. *Furtum certe punit lex tua, Domine, & lex ſcripta in cordibus hominum, quam ne ipſa quidem delet iniquitas. Quis enim fur æquo animo furem patitur?* Idem in Pſal. 57. docet hanc in cordibus noſtris Creatoris manu ſcriptam eſſe veritatem: *Quod tibi fieri non vis, ne facias alteri. Hoc*, inquit, *& ante quam lex daretur nemo ignorare permiſſus eſt, ut eſſet unde judicarentur & quibus lex non eſſet data: ſed ne ſibi homines aliquid defuiſſe quærerentur, ſcriptum eſt & in tabulis quod in cordibus non legebant: non enim ſcriptum non habebant, ſed legere nolebant*. Unde juxta S. Doctorem, ſi non eſſet lex naturalis, non eſſet unde judicarentur aut damnarentur impii; ii quippe vel bonum fugiendo, vel non deviando a malo, id efficerent quod nulla inclinatione, nulloque impulſu ſibi conſtaret omitti aut fieri debere: atqui eſt unde juſtiſſime judicentur impii, & juſtiſſime damnentur: ergo &c. Plura videris apud Feu., t. 2. p. 7.

Prob. 3. Deus homini non deeſt in neceſſariis, neque minus ei providet quam animantibus brutis: atqui Deus brutis ipſis inſtinctum & impreſſiones indidit, quibus ſuos in fines dirigantur: ergo a fortiori dedit

Digitized by Google

homini legem eidem longe magis neceſſariam quam brutis qua ſuum ad finem ſe dirigeret : hæc autem lex naturalis vocatur : ergo.

Dices: Si adulterium & ſimilia naturali lege prohiberentur, Deus ea non prohibuiſſet lege poſitiva, cum nihil fruſtra faciat : atqui tamen hæc poſitiva Dei lege prohibita ſunt.

R. neg. maj. Inanis enim non eſt lex poſitiva, quia per eam legerunt homines in tabulis, *quod in cordibus...legere nolebant*, ut ſupra ajebat S. Auguſt. Adde quod homines ad legis naturalis tranſgreſſionem proni, pœnarum metu coerceri debuerint; has autem pœnas in ſpecie non lex naturalis ſed poſitiva præſcribit.

Inſt. Saltem neceſſe non erat ut certæ Adamo leges, v.g. de non comedendo fructu vetito imponerentur; is enim in lege naturali id omne, quod officii ſui erat, legere potuiſſet.

R. Legem hanc Adæ fuiſſe impoſitam ut commendaretur ejus obedientia, ut majori merito locus fieret, ut diſceret creatura rationalis utile ſibi eſſe non ſuam ſed ejus a quo creata eſt facere voluntatem. Ita S. Auguſt. lib. 14. de Civ. Dei c. 12. & 13. Præterea quis neget iis legibus, quarum cognitio a natura homini indita eſt, alias a Deo ſuperaddi poſſe, quibus ſummum quo in creaturas ſuas pollet dominium exhibeat ?

Quod ſpectat ad eſſentiam legis naturalis, mirum eſt quanta quamque futilis ſit ea de re Theologos inter diſceptatio. Alii legem naturalem reponunt in iis ipſis actibus quibus Deus aliquid præcipit aut prohibet. Alii docent legem hanc eſſe ipſammet naturam rationalem ſecundum ſe, quatenus ratione eſſentiæ ſuæ talis eſt, ut ex actionibus noſtris quædam ei moraliter conveniant, & ſic honeſtæ ſint; quædam vero ei repugnent, & ſic ſint malæ. Ita Vaſq. diſp. 15. c. 3. & Meratius diſp 2. ſect. 1. Alii legem naturalem reponunt in habitu congenito, qui ipſum eſt lumen intellectuale prout in actu primo ſpectatur, & eſt vis diſcernendi ea quæ moraliter turpia ſunt & honeſta. Ita Alenſis 3. p. q. 27. & S. Bonaventura in 2. diſt. 39. art. 2. Alii demum legem hanc reponunt in actu ſeu ſimpliciter oſtendente quid bonum aut malum ſit, ut volunt Gabriel & Almainus, ſeu non ſimpliciter oſtenſivo, ſed vere præceptivo, ut Thomiſtis placet. Nos rem quæ per hujuſmodi diſputationes obſcurior efficitur, paucis expediemus.

Dico itaque: Lex naturalis in actu primo, ac velut in genere habitus ſpectata, eſt vis a Deo menti creatæ impreſſa, *imperative* dictans, ſeu potius nata dictare quid ſit faciendum vel omittendum ut conſentaneum aut diſſentaneum legi æternæ. Eadem vero lex in actu ſecundo ſpectata eſt actuale dictamen præcipiens quid hic & nunc fieri debeat aut omitti &c.

Prob. Illa ſufficiens eſt legis naturalis definitio, quæ eſſentiam ejus per genus & differentiam propriam exprimit: atqui talis eſt noſtra definitio. Per eam enim lex naturalis convenit cum ceteris legibus, quæ etiam præcipiendo dictant, quid faciendum ſit, aut fugiendum: per eamdem vero hæc ipſa lex a quibuſvis legibus diſtinguitur. Et quidem 1. a lege æterna quæ Deo inexiſtit, cum lex naturalis, utpote mentibus creatis impreſſa, eaſdem habeat pro ſubjecto, & conſiſtat in impreſſione quæ eſt æternæ legis participatio, quæ proinde ab ea diſtinguitur ut effectus a cauſa, & rivulus a fonte. 2. A legibus poſitivis, ſive Dei, ſive homi-

Digitized by Google

minum ; tum quia hujuſmodi leges non ſunt menti inditæ a natura, ſed quaſi adventitiæ aut extrinſecæ ; tum quia leges poſitivæ multa præcipiunt aut prohibent quæ ex natura rei nec conveniunt æternæ legi, nec ab ea diſcrepant.

Obj. 1. Lex naturalis eſt unum & idem cum lege æterna : ergo. Prob. ant. Lex, quæ omnes habet legis æternæ proprietates, non diſtinguitur a lege æterna : atqui lex naturalis habet.... Lex enim quæ eſt lex ipſius Dei, quæ eſt cæleſtis, ſancta & invariabilis, habet omnes divinæ legis proprietates : atqui lex naturalis eſt *lex Dei*, ex Auguſt. lib. 2. Confeſs. cap. 4. *ſancta eſt & cæleſtis*, ex Lactantio, lib. 2. Inſtit. cap. 8. denique invariabilis eſt ex omnium confeſſo : quæ enim prohibet aut *præcipit*, *ſemper* mala ſunt, ut fornicatio, aut ſemper & neceſſario bona, ut reddere unicuique quod ſuum eſt.

R. ad 1. neg. ant. Lex enim naturalis eſt vis, ſeu motio & impreſſio nobis indita ; atqui hæc motio a lege æterna dimanat : ergo ipſius eſt effectus. Ad 2. neg. min. Ad 3. diſt. Lex naturalis dicitur lex Dei, quia a Deo dimanat ; dicitur etiam ſancta & cæleſtis objective, quia id quod præcipitur lege naturali, idem eſt quod præcipitur lege æterna ; C. lex naturalis eſt ſancta & cæleſtis per eſſentiam, & ſubjective, N.

Obj. 2. Poſita noſtra definitione dicendum erit legem naturalem conſiſtere in dictamine quo non ſolum oſtenditur quid boni ſit aut mali, ſed vere præcipitur ut unum fiat, alio neglecto : atqui falſum conſequens.

R. neg. min. 1. quia lex naturalis eſt vera lex : porro lex vera non ſolum oſtendit quid fieri debeat, ſed & illud quoque fieri præcipit. 2. Quia lex naturalis eſt quædam legis æternæ participatio, ut docet S. Thomas hic qu. 91. art. 2. atqui lex æterna non eſt oſtenſiva ſolum, ſed vere præceptiva : ergo.

Inſt. Si lex naturalis verum includat præceptum, vel præceptum illud erit hominis ad alium hominem : vel hominis ejuſdem ad ſeipſum ; vel Dei ad hominem : atqui nullum ex his dici poteſt. Non primum, quia præceptum hominis ad hominem eſt lex humana, non naturalis. Non ſecundum, quia præceptum eſt ſuperioris ad ſubditum : idem porro reſpectu ſui ſuperior & inferior eſſe non poteſt. Non tertium, præceptum enim Dei ad hominem pertineret ad legem æternam : lex autem æterna *diſtinguitur* a lege naturali, ut ſupra fatebamur.

R. ad 1. neg. min. Ad 2. dico præceptum quod in lege naturali includitur, eſſe præceptum quo Deus dictat homini ut legi æternæ ſe conformet, v. g. colendo parentes, nemini damnum inferendo &c. unde præceptum illud ex parte Dei eſt lex æterna, & ſe habet ut *quod :* ex parte vero hominis eſt lex naturalis & ſe habet ut *quo ;* non quidem ut quo homo ſibimetipſi præcipit, ſed ut quo Deus homini præcipit. Unde duo ſequuntur. 1. Legem æternam & naturalem a ſe diſtingui. 2. Legem naturalem legitimo ſenſu dici poſſe præceptivam.

Non deſunt tamen Theologi qui contrarium ſentiant ; & ii fatentur quidem legem omnem, prout eſt in ſuperiore, eſſe præceptivam, non vero prout eſt in ſubdito, quia tunc, inquiunt, potius eſt indicativa præcepti a ſuperiore lati, quam vere præceptiva : porro lex naturalis

formaliter ſumpta, conſideratur tantum prout eſt inferiore: ergo neceſſe non eſt ut ſit præceptiva. Hæc expoſitio admitti poteſt, tuncque ex aſſertione noſtra tollenda erit vox *imperative*.

Quæres, an & quomodo diſtinguantur lex naturalis, conſcientia, & ſynteresis.

R. Hæc tria a Theologis diſtingui ſolent. 1. Quia conſcientia poteſt eſſe erronea, non autem lex naturalis; quia lex eo ipſo quo lex eſt, errori obnoxia eſſe nequit. 2. Quia lex naturalis, ſicut & quælibet alia, non reſpicit, niſi ea quæ facienda ſunt; conſcientia vero non ſolum eſt de futuris & præſentibus, ſed etiam de præteritis: unde eos qui male egerunt, remordet & accuſat conſcientia. 3. Quia conſcientia ſpectat ea quæ in particulari ſeu hic & nunc agenda ſunt, lex vero naturalis eſt univerſalis regula, quæ præſcribit quid agendum ſit aut vitandum in communi: quamquam non video cur negari poſſit hoc vel illud homicidium in ſpecie per naturæ legem prohiberi. Differt etiam ſynteresis a lege naturali, quod hæc ordinem dicat ad legislatorem, non vero ſynteresis quæ concipitur tamquam generalis primorum bene vivendi principiorum cognitio abſque alia ulla relatione. Hæc diſcrimina quæ ſatis metaphyſica ſunt, non impediunt quominus lex naturæ, ſynteresis, & conſcientia ſæpe confundantur. Sic ſynteresis a S. Baſilio vocatur lex, naturalis ſcilicet. Sic Apoſtolus, Rom. 6. legem in cordibus gentium ſcriptam eſſe probat ex teſtimonio quod iiſdem perhibet conſcientia.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quæ præcipiantur lege naturali.

ALias legis naturalis cauſas omittimus, quia nihil habent difficultatis: conſtat enim efficientem legis hujus cauſam eſſe Deum; finalem vero eſſe ipſum, tum cujuslibet ſigillatim hominis, tum totius humani generis bonum, quod proſpere ſuccedet, ſi privatus quilibet legem ſibi ab Auctore naturæ inditam ſequatur. Loquimur de cauſa materiali, ſeu de his quæ naturali lege præcipiuntur. Hic porro triplex movetur difficultas: prima eſt de principiis, ſecunda de virtutibus, tertia de virtutum modo. Quæ ut diſtinctius ſolvatur, ſit

SECTIO PRIMA.

Quænam præcepta ſint de lege naturæ.

NOt. 1. multas eſſe propoſitiones practicas, ſeu præcepta ad mores ſpectantia: alia enim ſpectant cultum Deo debitum, alia pietatem parentibus exhibendam &c. Docent porro Theologi, ſicut unum eſt in ſpeculativis principium a quo cetera fluunt, puta iſtud, *Impoſſibile eſt idem eſſe & non eſſe*; aut iſtud, *Quidquid in idea clara &c.* ſic & in practicis unum eſſe generale principium ad quod alia omnia reducuntur, & a quo dimanant; hoc autem principium illud eſſe volunt: *Decli-*

Digitized by Google

na a malo & fac bonum: tum quia per ſe nullum eſt eo univerſalius a quo dependeat; tum quia ab eo derivantur omnia principia quibus homo indigere poteſt, ſive prout eſt animal, ſive prout eſt rationalis. Ut enim eſt animal, tenetur ad ſui conſervationem, tum ad ſpeciei ſuæ propagationem, niſi quid melius obſit: ut autem eſt quid rationale, tenetur ad certam ſive cum Deo, ſive cum aliis hominibus ſocietatem per variarum virtutum exercitia: atqui omnia hæc hominis officia inde facile colligi poſſunt, quod bonum expetendum ſit, malum vero reſpuendum; ergo.

Not. 2. inter principia quibus homo practice dirigi poteſt, alia eſſe primaria, alia vero ſecundaria. Primaria ea ſunt quæ cuivis attendenti facile innoteſcunt, & ex ſola terminorum notitia intelliguntur & approbantur: *tale eſt iſtud*: Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris. Secundaria ea ſunt, quæ ex primariis colliguntur, ſive admodum evidenter, ſive non ita evidenter; ſive per unam, ſive per plures conſequentias. Sic ex hoc principio: Alteri ne feceris, quod tibi factum doleas, evidenter inferet unuſquiſque; ergo non eſt occidendum, non eſt furandum: ſed non ita facile colliget: ergo ne divitibus quidem danda eſt pecunia ad uſuram. His præmiſſis, quæritur quænam principia practica ſint de jure naturali, an primaria ſolum, an etiam ſecundaria.

Dico: Non tantum prima principia practica per ſe nota, ſed concluſiones etiam omnes, quæ ab iis neceſſario derivantur, ſunt totidem legis naturalis præcepta: unde non ſolum præcepta Decalogi (excepto tertio de Sabbati ſanctificatione, quod tantum ad determinationem temporis, eſt legis divinæ poſitivæ) ſed alia bene multa pertinent ad legem naturalem.

Prob. 1. Ea ſunt vera legis naturalis præcepta, ad quæ ex natura rei obligamur, & independenter a quacumque lege poſitiva: atqui non modo ad ea quæ prima propoſitione practica continentur, ſed & ad ea etiam quæ aliis propoſitionibus ab iſta neceſſario deductis continentur, obligamur ex natura rei, & independenter a quacumque lege poſitiva. Si enim ad ea non obligaremur ex natura rei, atque ex ipſa creaturæ rationalis conſtitutione, ſed ſolum per liberam Dei vel hominis voluntatem, ſublata vel mutata hac voluntate poſſemus obligari ad oppoſitum: atqui implicat hominem obligari poſſe ad aliquid oppoſitum concluſioni, quæ e primariis juris naturalis propoſitionibus neceſſario colligitur: alias enim concluſio hæc neceſſario ſequeretur a lege naturali, & ſimul libere: neceſſario quidem, ut ſupponimus; libere vero, quia alia plane oppoſita colligi, aut ſaltem practice teneri poſſet; ergo.

Prob. 2. Ideo concluſiones magis remotæ non eſſent de lege naturali, quia per diſcurſum eliciuntur ab aliis: atqui hæc ratio nulla eſt. Ad obligationem enim legis impertinens eſt quod ea percipiatur per diſcurſum ſive unum, ſive multiplicem. Si enim hæc propoſitio, *Non furaberis*, ſit de lege naturali, licet ab hoc deducatur principio, *Alteri ne feceris, &c.* quidni hæc propoſitio, *Uſuram non exercebis*, dicatur eſſe de lege naturali? ſecus ac contendit l'Herminier, quia, ut alibi probatum eſt, per plures diſcurſus eruitur ex iſta: Non exiges id quod exigendi jus non habes, ſeu, quod idem eſt, non furaberis. Atque id confirmari poteſt ex Apoſt. qui

L' Hermin. p. 454. alias 39.

qui Rom. 1. recenſet multa adverſus legem naturæ peccata; ut immunditiam, avaritiam, & alia id genus, quæ nonniſi per diſcurſum e principiis eruuntur. Idem videre eſt Rom. 13. ubi Paulus præcepta hæc, *Non adulterabis, non occides, non furaberis, non falſum teſtimonium feres, non concupiſces, & ſi quod eſt aliud mandatum, in hoc verbo* inſtaurari ait: *Diliges proximum tuum ſicut te ipſum*: ergo ſupponit concluſiones, quæ minus aut magis remote ab aliis concluſionibus ad legem naturæ pertinentibus eruuntur, ad eamdem legem non minus ac ipſa principia pertinere.

Obj. cum citato l'Herminier. Illud proprie loquendo non pertinet ad legem naturæ, quod non eſt omnibus notum ut rectum, quodque non cenſetur obligare niſi vi alicujus legis poſitivæ: atqui tales ſunt veritates, quæ remote ſolum eruuntur a primariis legis naturæ principiis, ut quod uſura ſit per ſe mala, hoc enim multis populis incognitum eſt.

R. neg. maj. Neque enim requiritur ut id quod ad legem naturæ pertinet, ſit omnibus notum: ſufficit ut notum ſit ſapientibus, & iis qui ſufficientem neque viribus humanis majorem attentionem impediunt. Imo fieri poteſt ut aliquid ad jus naturale pertinens invincibiliter ignoretur, uti docet ipſe l'Herminier, in Tract. de Actib. humanis. Ratio eſt, quia principia juris naturæ non ideo talia ſunt, quia ſunt ab omnibus cognita, ſed quia tam neceſſariam habent cum primis ejuſdem juris naturalis principiis connexionem, ut independenter ab omni lege poſitiva, & ex natura rei vera ſint, ſive interim eorum veritas facile aut difficile cognoſcatur.

Edit. 2. p. 251.

Inſt. 1. Eodem modo principia practica pertinent ad jus naturale, quo ſpeculativa ad intelligentiam: atqui ea ſolum principia ad intelligentiam pertinent, quæ ſunt immediata & omnibus nota.

R. neg. maj. quia inde ſequeretur eas etiam concluſiones, quæ proxime & evidenter eruuntur a primis morum principiis, non pertinere ad legem naturalem; nam concluſio omnis eo ipſo quo eruitur per diſcurſum, non eſt immediata, cum habeat medium illud vi cujus eruitur e principio. 2. quia lex naturalis eamdem habet in practicis extenſionem, quam in ſpeculativis intelligentia & ſcientia ſimul ſumptæ: atqui ſcientia & intelligentia verſantur circa omne prorſus objectum ſpeculativum, ſive illud ſit concluſio, ſive principium; ergo.

Inſt. 2. Lex naturalis ea tradit præcepta, quorum notio omnibus ingenita dicitur a Patribus: atqui ſi lex naturalis aliud haberet objectum in practicis quam intelligentia in ſpeculativis, & verſaretur circa concluſiones etiam remotas, jam præceptorum ejus notio non eſſet omnibus ingenita; cum multæ ſint ex hiſce concluſionibus, quæ in dubium ab ipſis etiam eruditis revocantur.

R. notionem præceptorum legis naturalis dici ingenitam, vel quia generaliora ejus principia naturaliter ac ſine difficultate cognoſcimus; vel quod nobis a natura indita ſit vis, quam a primorum principiorum cognitione ad concluſionum ex iis dimanantium notitiam aſſurgamus; non quod nullum ſit ex iis præceptis cujus cognitio tam evidens ſit, quam evidens eſt, totum eſſe ſua parte majus.

Obj. 2.

Obj. 2. ex Gratiano diſt. 1. c. 1. *Jus naturale* illud *eſt quod in lege & Evangelio continetur* : atqui in lege & Evangelio non continentur ea ſolum ad quæ ex rei natura obligantur homines.

R. Senſus Gratiani non eſt ea omnia quæ lege & Evangelio continentur, pertinere ad jus naturale; lex enim præcipit v. g. ut Deus potius colatur die Sabbati, quam alio quocumque, quod non præcipit jus naturale ; ſed ſenſus ejus eſt ea quæ lege naturali præcipiuntur, lege Moſaica & Evangelica iterum præcipi, atque illud in primis *quo quiſque jubetur alii facere , quod ſibi vult fieri , & prohibetur alii inferre quod ſibi nolit fieri*, ut ibidem loquitur Gratianus.

SECTIO SECUNDA.

An virtus & virtutis modus cadat ſub legem naturæ ?

NOt. 1. aliquid ſub legem naturæ dupliciter cadere poſſe 1. ita ut lege naturali jubeatur aut prohibeatur . 2. ita ut non jubeatur quidem lege naturali, ſed naturæ maxime congruat.

Not. 2. per modum virtutis nihil aliud intelligi quam certas quaſdam conditiones quæ actui virtutis ineſſe debent, ut actus ille bene & perfecte eliciatur. Eæ vero conditiones vel ſunt extrinſecæ, ut quod actus virtutis cujuslibet eliciatur ex motivo charitatis; vel intrinſecæ, ut quod qui virtutis alicujus actum elicit, eumdem eliciat 1. ſciens. 2 volens vel eligens, & propter hoc eligens , ideſt propter peculiarem virtutis honeſtatem. 3. firmiter & immobiliter. His poſitis

Dico 1. Actus omnium virtutum poſſunt aliquo ſenſu dici pertinere ad legem naturæ; ſed non hoc ſenſu quod omnes naturali lege præcipiantur.

Prob. 1. pars : Quæ naturæ maxime congruunt, & creaturam rationalem perficiunt, poſſunt hoc ſenſu dici cadere ſub legem naturalem : atqui actus virtutum omnium naturæ maxime conveniunt; & licet ex his multæ ſint ad quas natura ſibi relicta inclinationem non habet, ut ſunt virtutes ſupernaturales, certum tamen eſt naturam noſtram iis maxime perfici; ergo hoc ſaltem ſenſu dici poteſt quod cadant ſub legem naturæ.

Dices : Non magis virtutes omnes dici poſſunt eſſe ſecundum naturam, quam peccata omnia ſint contra naturam : atqui non omnia peccata ſunt contra naturam.

R. neg. min. Etſi enim ea peccata contra naturam dici ſoleant, quæ ſunt contra conſuetam ſexuum commiſtionem ; alia tamen non deſinunt eſſe contra naturam , eo ſenſu quod naturæ rationali adverſentur . Ita Sanctus Thomas. q. 94. a. 3.

Prob. 2. pars. Eæ ſolum virtutes lege naturali præcipiuntur, quarum exercitium non poteſt ſine peccato omitti : atqui multæ ſunt virtutes, ut virginitas, paupertas evangelica, quæ ſine peccato poſſunt omitti , & quæ in omni ſtatu locum non habuiſſent . Item multi ſunt actus qui nonniſi a lege poſitiva habent quod virtuoſe & laudabiliter fiant , ut abſtinentia a carnibus, & ſimilia; ergo.

Dices :

Dices : Lex naturæ præcipit id omne quod ex natura ſua & neceſſario bonum eſt : atqui omnis virtus eo ipſo quo virtus eſt, eſt ex ſe & neceſſario bona.

R. diſt. maj. Lex naturæ præcipit id omne, quod eſt ex natura ſua bonum, ideſt quod bonum eſt independenter ab omni lege poſitiva, & quod non poteſt ſine peccato omitti, C. ideſt quod bonum eſt vel dependenter ſolum a lege poſitiva, vel ita ut non ſit pro quocumque ſtatu neceſſario bonum, N. Porro multa ſunt quæ a legibus ſolum humanis habent quod laudabiliter fiant, ut abſtinentia a carnibus: multa item quæ in omni ſtatu locum non habuiſſent, ut exterior corporis modeſtia quæ protoparentibus nec neceſſaria nec cognita erat; ergo mirum videri non debet, ſi dicamus hujuſmodi virtutes non ſic eſſe de lege naturali ut ea præcipiantur.

Quæres an omnes actus vitioſi lege naturali prohibeantur.

R. ex actibus vitioſis alios eſſe tales quia ſunt prohibiti, ut certis temporibus carnes comedere; alios vero prohibitos eſſe, quia ſunt ex ſe vitioſi, ut blaſphemia. Secundi lege naturæ neceſſario prohibiti ſunt: primi vero, utpote qui nonniſi a lege poſitiva & arbitraria vitioſitatem ſuam habeant, per ſe non prohibentur lege naturali; niſi hoc ſenſu quod prohibeantur lege, cui lex naturalis obſequi nos jubet.

Dico 2. Modus virtutis ut quis ſciens, & volens operetur, cadit ſub præceptum affirmativum legis naturæ.

Prob. quia cum lex præcipit ut aliquis virtutis actus exerceatur, a fortiori præcipit ut exerceatur actus humanus: atqui ut exerceatur actus humanus, neceſſe ut qui operatur, agat ſciens & volens; ergo modus virtutis, ut quis ſciens & volens agat, cadit ſub præceptum legis tum naturalis, tum poſitivæ; ratio enim noſtra pro utraque concludit.

Obj. Si res ita ſit, ſequeretur eum non ſatisfacere præcepto eleemoſynæ, vel reſtitutionis, qui in ebrietate poſitus ſtipem erogaret pauperi, aut qui invitus ſolveret debitum: atqui falſum conſequens; neuter enim tenetur vel de novo ſublevare pauperis egeſtatem, vel de novo reſtituere.

R. neg. min. quia enim neuter libere fecit id quod fecit exterius, neuter vere & proprie præcepto fecit ſatis : ambo tamen immunes ſunt hic a reſtitutione, ille ab eleemoſyna, quia ſubtracta eſt utriuſque materia, verumque eſt jam redditum eſſe proximo id quod ei ſive ex charitate, ſive ex juſtitia reddendum erat. Illud autem in allatis caſibus ebrium inter & invitum eſſet diſcriminis, quod invito animo debitum ſolvens peccet, quia in voluntate alterius bona retinet; ebrius autem non peccet, niſi quatenus expoſuit ſe periculo nullum ex actione ſua fructum coram Deo referendi; quod quidem peccatum in ebrietate voluntaria ſatis involvitur.

Dixi modum virtutis cadere ſub præceptum affirmativum; aliter enim loquendum eſt de præceptis negativis, ſeu prohibentibus. Cum enim hæc eo tantum ſpectent, ut ne quis ſciens & volens operetur id quod prohibitum eſt, certum eſt, inquiunt vulgo Theologi, iis ſatisfieri ſtatim, ut quis non facit ſciens & volens id quod per ea prohibetur: unde qui non occidit, ſive quia de occidendo non cogitat, ſive quia de occidendo cogita-

gita-

gitare non poteſt, ut dormiens, tam implet præceptum non occidendi, quam qui vigilans & cogitans non occidit. Ita Meratius, pag. mihi 694. & alii communiter. Juxta hunc explicandi modum, lex non præcipit omiſſionem humanam actus mali, ſed tantum ne quis ſciens & volens actum malum ponat.

Quia tamen ſatisfacere præcepto importare videtur aliquid poſitivi & meritorii, & implicat ut homo nec ſciens nec volens agat & mereatur, mallem dicere eum, qui nec ſcit nec vult, non eſſe violati præcepti reum, quam dicere eumdem præcepto ſatisfacere; alioqui dicendum erit hominem, qui dormit tot implere præcepta quot non committit peccata, quod ſatis ridiculum videtur.

Quæres, an præcepto ſatisfaciat qui ſciens & volens elicit actum præceptum, ſed eum non elicit ut præceptum. Triplex hic fingi poteſt ſuppoſitio. 1. audit quis Miſſam die feſta, ſed ex devotione, non autem ut obediat Eccleſiæ, quia diem hanc feſtam eſſe neſciebat. 2. audit quis Miſſam die quam feſtivam eſſe noverat, ſed non vult præcepto ſatisfacere, quia vult eidem ſatisfacere, aliam, puta ſolemnem, Miſſam audiendo. 3. demum audit quis Miſſam, ſed poſitive vult non ſatisfacere præcepto.

R. in primo caſu impleri præceptum. Qui enim pie & devote eum exercet actum quem religio vult exerceri, ille præcepto facit ſatis: ſed qui audit Miſſam in loco aut in die, qua eam ex præcepto audiendam eſſe neſciebat, exercet pie, ut ſupponimus, & devote actum religione imperatum: non enim probari poteſt id a religione exigi ut actus eliciatur tanquam præceptus, ſed ſolum ut eliciatur. Hæc opinio communis eſt, & traditur a S. Thom. 2. 2. q. 104. a. 3. ad 2. ut notat Henricus a S. Ignatio. Atque idipſum docet communis Fidelium praxis, qui licet expreſſam non habuerit adimplendi præcepti voluntatem, ab eo immunes ſe credunt cum rem præceptam executi fuere. Ratio eſt, quia in iis qui ſic agunt reperitur generalis, confuſa & interpretativa ſatisfaciendi intentio, ultra quam nihil aliud requirit Eccleſia.

Obj. Qui obligatus ad reſtituendum pauperibus certam pecuniæ ſummam, hanc iiſdem erogaret nihil de obligatione ſua cogitans, teneretur ad reſtituendum de novo, prout alibi docuimus; ergo a pari.

R. neg. conſeq. Ratio eſt, quia actus præceptus ei qui pauperibus reſtituere debet, eſt reſtitutio: ſed qui gratis donat, ut donat qui reſtituere non intendit, non ponit actum reſtitutionis, ſed liberalitatis; ergo adhuc manet obnoxius reſtitutioni. Crederem tamen, ait Habert, * Clericum qui non advertens ſe quoſdam Beneficii fructus non feciſſe ſuos, largas interim Eccleſiæ vel pauperibus fecit eleemoſynas, ea mente quod Beneficiarii ex juſtitia teneantur dare ſuperfluum pauperibus, a reſtituendo immunem fieri: is enim vere reſtituit omne quod debet, ſuppoſito quod eleemoſynæ, quas fecit, adæquent id quod debebat ratione fructuum male perceptorum. Addo eum qui intenderet non donare gratis ſed reſtituere, ſi forte aliquid debeat quod ſibi exciderit e memoria, non videri ad novam reſtitutionem obligatum, quia quod donat reipſa datur per modum reſtitutionis ſaltem conditionatæ: hic autem ſufficeret intentio generalis, neque neceſſe foret ut ea toties renovaretur,

Tom. 1. De Juſt. p. 272.

* *Tom. 5. Quæſt. 5.*

quo-

Digitized by Google

quoties homo aliquid donaret. Huic deciſioni favet rigidus Auctor Æthicæ amoris, n. 160.

R. 2. in tertio caſu non ſatisfieri præcepto. Nam ex regula communi, *In legem delinquit qui verba legis amplexus contra legislatoris nititur voluntatem* & intentionem: ſed qui vult præcepto non ſatisfacere in præſenti caſu, agit contra voluntatem & intentionem legislatoris. Is enim etſi non exigat ut ponatur actus reduplicative prout a ſe præceptus, vult tamen ut nemo legi ſuæ poſitive reſiſtat, ſive ex pertinacia, ſive ex contemptu, ſive ex ſimili motivo.

L. 5. Cod. De legibus &c.

Confirm. Non ſatisfit præcepto, niſi per obedientiam & ſubjectionem ſaltem interpretativam reſpectu legis & legislatoris; nam obedientiam ubique exigit Scriptura: ſed qui expreſſe vult non ſatisfacere, hanc obedientiam non habet; alioqui conſiſtere poſſet obedientia cum expreſſo actu nolendi obedire, & cum formali contemptu legis & legislatoris, quod licet admiſerit Sanchez, haud tamen videtur admittendum.

R. 3. in ſecundo caſu, de quo major eſt difficultas, non videtur præcepto ſatisfeciſſe, qui Miſſam audivit nolens ſatisfacere, ſed alii adeſſe volens, cujus auditione ſatisfaceret. 1. quia *actus hominis ultra intentionem ejus non operantur*, ex communi effato: atqui ex hypotheſi homo ille non habet intentionem ſatisfaciendi; ergo revera non ſatisfacit. 2. ideo qui de præcepto Eccleſiæ non cogitat, ſatisfacit ponendo actum ab Eccleſia præceptum, quia affectum ſaltem interpretativum habet legem adimplendi: atqui repugnat in terminis, ut qui vult expreſſe non ſatisfacere, affectum hunc habeat. 3. qui ad Sacrum audiendum tenetur ex voto, non ſatisfacit voto, ſi velit non ſatisfacere; ergo qui ex præcepto Eccleſiæ ad idem Sacrum tenetur, haud etiam ſatisfaciet, ſi velit non ſatisfacere. Antecedens admittitur a Leſſio, Suare, Vaſquez, Valentia. Prob. conſequentia contra eoſdem. Ideo, inquiunt, qui votum emiſit, eidem non facit ſatis ſi nolit, quia ipſi liberum eſt prorogare voti obligationem: atqui non minus liberum eſt homini prorogare obligationem legis cum eidem per alterius Miſſæ auditionem ſatisfacere poteſt. Qui enim non tenetur ad ſatisfaciendum hac potius quam illa auditione, ei liberum eſt legis obligationem protrahere: atqui non tenetur homo... Nec ullum exhiberi poteſt Eccleſiæ præceptum, quo obligetur quis ad ſatisfaciendum legi de audienda Miſſa, de annua communione, per primæ cui aderit Miſſæ auditionem, per primam quam faciet tempore paſchali communionem. Et vero quare negaret mihi Eccleſia ſolatium ſatisfaciendi præcepto ſuo in ipſo Paſchatis die?

Obj. cum Mag. Grandin, Lex non exigit ut eliciatur actus tanquam præceptus, ſed tantum ut eliciatur, alias non ſatisfieret præcepto cum non adeſt intentio eidem ſatisfaciendi, quod eſt contra primam reſponſionem: ergo.

R. neg. conſeq. Ideo enim lex exigit ſolum ut ponatur actus qui præceptus eſt, quia ſupponit eos qui actum hunc ponunt, ſic affectos eſſe ut legi parere velint, ſi eam cognoſcerent: ſed ſic affecti non ſunt qui expreſſe volunt legem non implere. Aliud enim eſt: Non intendo expreſſe implere legem, quia de ea non cogito; aliud: Volo expreſſe non imple-

implere legem, etſi exiſtentia ejus mihi cognita ſit. Primum compatitur cum interpretativo affectu legem implendi, ſecundum affectui huic poſitive repugnat.

Hic duo addenda. 1. qui utcumque renitens actum lege præceptum exequitur, non ſemper eſt tranſgreſſor præcepti, ut patet in pueris qui Miſſam pie audiunt, quam non audiſſent, niſi parentum minis coacti. 2. qui præceptum aliquod implevit v. g. Clericus qui officium recitavit, ſed minus pie quam optaſſet, quique novam Horarum recitationem ſibi proponit ut præcepto ſatisfaciat; ſi poſtea ſuo vel alieno conſilio novæ recitationis voluntatem abjiciat, non peccat, quia cum tempore recitationis interpretativam ſaltem ſatisfaciendi voluntatem habuerit, revera ſatisfecit, novumque ejus propoſitum nihil in actu præcedente immutare potuit.

Dico 3. Modus virtutis ut quis agat propter honeſtum finem, cadit ſub præceptum legis naturæ.

Prob. Lex naturæ ita præcipit virtutis actus, ut omni ex parte boni eſſe debeant: ſed actus virtutis ex omni parte boni eſſe non poſſunt, niſi fiant propter bonum finem. Si enim fiant propter finem malum aut indifferentem, eo ipſo mali ſunt, ut ſuperiori Tomo oſtenſum eſt: unde qui ob vanam gloriam erogat ſtipem mendico, ponit quidem materiam præcepti, ſed non deſinit peccare, ſaltem contra eam legis partem quæ præcipit ut bonum bene fiat. Porro ſi contingat ut actus virtutis, temperantiæ v. g. aut miſericordiæ, non propter ipſam harumce virtutum honeſtatem, ſed propter honeſtatem virtutis alterius, puta religionis aut charitatis eliciatur, actus ille non deſinet eſſe bonus, niſi quid aliud obſit.

Dico 4. Modus ut quis conſtanter & firmiter operetur, non cadit ſub præceptum.

Prob. Modus ut quis conſtanter & firmiter operetur, habitum ſupponit: atqui ad ſatisfaciendum præcepto non requiritur, ut quis agat ex habitu. Si enim id requireretur, qui ſemel malus eſt nunquam poſſet habitum bonum comparare; habitus enim bonus per repetitionem actuum malorum comparari non poteſt: atqui actus omnes, qui habitum præcederent, eſſent mali; cum nullus ex hypotheſi eſſet actus bonus qui ab habitu non procederet; ergo ad ſatisfaciendum præcepto non requiritur ut quis agat ex habitu, ſeu, quod idem eſt, ut conſtanter & firmiter operetur.

Confirm. Si modus operandi ex habitu caderet ſub præceptum, peccaret homo etiam invitus & nolens, & pœnam mereretur pro iis quæ in ſua poteſtate non habet; non enim pro libito ex habitu agere poſſumus: atqui &c. Ita Gamachæus.

Obj. illud Apoſtoli, *Non ex triſtitia & neceſſitate, hilarem enim datorem diligit Deus*. Unde ſic: Tenetur homo ex ea diſpoſitione agere quæ triſtitiam & neceſſitatem excludit: atqui niſi agat ex habitu, non agit cum tali diſpoſitione. 2. Cor. 9.

R. neg. min. Quia multi habitum habent juſtitiæ, qui tamen magnas in agendo difficultates experiuntur. Non ergo docet Apoſtolus, neminem bene operari, niſi facile & cum delectatione agat: ſed docet eos male,

aut

aut minus bene operari, qui miſericordiæ alteriuſve virtutis opera aut inviti, aut fere inviti exercent; & id nemo noſtrum negaverit.

Dico 4. Modus charitatis non cadit ſub præceptum pro quocumque virtutis actu, ita ut peccet ſaltem venialiter qui ex charitatis proprie dictæ motivo non agit. Sequitur ex dictis Tom. 2. p. 665.

ARTICULUS TERTIUS.

De affectionibus legis naturalis.

I.

SECTIO PRIMA.

An lex naturalis ſit una, & indelebilis.

Certum eſt legem naturalem, licet plura contineat præcepta, eſſe tamen multipliciter unam. Eſt enim una 1. unitate finis, quia univerſa ejus præcepta in id unum tendunt ut ſervetur ordo, & unaquæque creatura ſuum attingat finem ſecundum propenſionem ſibi a natura inditam. 2. una eſt unitate principii, quia ab uno auctore, Deo ſcilicet dimanat. Difficultas eſt, utrum eadem lex apud omnes una ſit, tam quoad cognitionem, quam quoad rectitudinem; ſeu an ejus principia ab omnibus cognoſcantur ut vera, & habeantur ut recta & juſta. Quibus præmiſſis,

Dico: Lex naturalis tam quoad rectitudinem quam quoad cognitionem apud omnes eſt una, ſi ſpectetur quantum ad prima & generaliora principia; ſecus ſi ſpectetur quantum ad principia remotiora, ideſt quantum ad præcepta quæ ex principiis communibus educuntur tanquam concluſiones.

Hic q.93. a. 4.

Prob. 1. pars 1. quia, ut bene Silvius, prima principia practica ſunt ſimilia primis principiis ſpeculativis, nec majori quam iſta, ſed nullo, vel facili diſcurſu indigent, & ad ſimplicem fere terminorum notitiam intelliguntur: atqui prima principia ſpeculativa ab omnibus rationis uſu præditis cognoſcuntur, & judicantur vera; ergo & practica. Hinc c.7. diſt. 1. *Jus naturale eſt commune omnium nationum, eo quod ubique inſtinctu naturæ, non conſtitutione aliqua habetur.*

2. Lex naturæ homini indita eſt ut ad ſocietatem natus, ſocietatem fovere poſſit: atqui ad ſocietatem hanc fovendam inutilis, imo & noxia foret ea lex, quæ in variis hominibus varia foret. Lex enim, quæ inter homines perpetua eſſet jurgiorum & contentionum origo, ad ſocietatis conſervationem noxia foret: atqui talis eſſet lex quæ non una in ſingulis, ſed varia in omnibus foret, quia varias omnibus inclinationes ac contraria deſideria largiretur.

Vid. lib.6. Cōment. Caſ. de bello Gallico, Plutarchum &c.

Prob. 2. pars. Si lex naturæ apud omnes una foret, etiam dum ſpectatur quoad principia remotiora, omnes omnino homines de eorum veritate & juſtitia convenirent: atqui falſum conſequens. Ut enim omittam veteres Germanos qui furtum, Lacedemonios qui adulterium, Antropophagos qui carnis humanæ comeſtionem licita eſſe putaverunt, *ex paſſione, ſeu conſuetu-*

ſuetudine quæ non excuſabat a peccato, ut docet hic S. Thomas, certum eſt ne ipſos quidem Eccleſiæ Doctores, ſemper inter ſe conſenſiſſe de remotioribus legis naturæ conſectariis, unde eorum quidam id damnavere quod aliis nihil habere mali viſum eſt. Quapropter alibi probavimus remotiores juris naturalis concluſiones invincibiliter ignorari poſſe. *Tom. 2. Moral. p. 538.*

Ut ſolvatur ſecunda difficultas de legis naturalis deletione, revocandum eſt quod ſupra dixi, legem naturalem ſpectari poſſe vel in actu primo, vel in actu ſecundo. Unde

Dico 1. Lex naturalis ſumpta in actu primo, ſeu, ut alii dicunt, fundamentaliter, non poteſt in humanis cordibus aboleri.

Prob. Lex naturalis hoc ſenſu ſumpta eſt ipſamet natura rationalis prout vim *accepit a Deo*, qua bonum a malo diſcernat, & judicet unum *rejecto alio teneri debere*: atqui quandiu homo ſanæ mentis eſt, tandiu hanc bonum a malo diſcernendi vim habet, quantumvis omni vitiorum cœno immerſus ſit; ſicut ſemper vim habet veritates ſpeculativas intelligendi, quantumvis ignorantiæ tenebris involutus ſupponatur; ergo.

Confirm. ex S. Auguſt. L. 8. de Geneſi ad litt. c. 23. Sic ille: *Nunquam ita punit Deus voluntatem malam, ut naturæ perimat dignitatem*: atqui perimeretur funditus humanæ naturæ dignitas, ſi nulla in ea remaneret impreſſio dictans quid agi debeat, quid devitari; ergo.

Dico 2. Lex naturalis in actu ſecundo ſeu formaliter ſumpta non deletur quoad principia generaliora, deleri poteſt quoad minus generalia & obſcuriora.

Prob. 1. ex S. Auguſt. Lib. de ſpir. & litt. c. 28. ubi de Gentilibus qui maxime corrupti erant, ſic loquitur: *Non uſque adeo in anima humana imago Dei terrenorum affectuum labe detrita eſt, ut nulla in ea velut lineamenta extrema remanſerint*; *unde merito dici poſſit etiam in ipſa impietate vitæ ſuæ facere aliqua legis vel ſapere*. Et Confeſs. L. 2. c. 4. *Lex tua Domine .... ſcripta eſt in cordibus hominum, quam ne ipſa quidem delet iniquitas. Quis enim fur æquo animo furem patitur?* Unde S. Proſper

Nam quis erit modo, non pecus agri aut bellua ponti,
Qui vitiis adeo ſtolide oblectetur apertis,
Ut quod agit velit ipſe pati? Mendacia fallax,
Furta rapax, furioſum atrox, homicida cruentum
Damnat, & in mœchum gladios diſtringit adulter.

Unde ſic: Si in aliquibus delerentur penitus primaria legis naturæ principia, maxime in impiis & atheis qui vitam per omnia ſolutam agentes, projectæ aut nullius ſunt conſcientiæ: atqui ex Auguſtino, ne in his quidem penitus extincta ſunt legis naturalis principia; cum vitium quod ipſi perpetrant, in aliis deteſtentur; virtutem, quam non colunt, laudent; imo aliquam legis partem nonnunquam impleant; ergo lex naturæ *poteſt obumbrari, quia non eſt Deus: extingui non poteſt, quia a Deo eſt*, ait Tertull. de anima c. 41.

Prob. 2. Non magis prima morum principia e corde deleri poſſunt, quam a mente deleri queat cognitio primarum veritatum, v. g. quod totum ſit ſua parte majus: par enim eſt utrobique ratio: atqui hæc non poſſunt deleri; ergo nec illa.

Obj. Sap. 2. quidam eſſe dicuntur quos *excæcavit malitia eorum*. Et Rom. 3. *Non eſt intelligens, non eſt requirens Deum &c.* Sed qui excæcati ſunt, qui nihil intelligunt, ne prima quidem morum principia cognoſcere valent; ergo.

R. neg. min. Hæc enim non ſic accipienda ſunt, quaſi flagitioſi homines omnem boni & mali notitiam exuerint, cum graves aliquando patiantur conſcientiæ remorſus, &, teſte S. Paulo, *juſtitiam Dei* cognoſcant, etiam cum in omnia ſcelerum genera proruunt; ſed quia eo tandem deveniunt ut conſcientiæ murmur quantum in ſe eſt, compeſcant, & frontem gerant mulieris meretricis, unde nolunt erubeſcere. Erubeſcerent ergo ſi vellent, ſed præ malitia ſua nolunt. *Nullum*, ait ſanctus Auguſtinus, *vitium ita contra naturam eſt, ut naturæ deleat etiam extrema veſtigia*. Sed multa ſunt vitia quæ tam graves exhalant nebulas, ut non diſcernatur *ſerenitas dilectionis a caligine libidinis*, prout de ſeipſo dicit S. Doctor, Lib. 2. Confeſs. c. 2.

Rom. 1. *Jerem. 3.* *L. 19. de Civ. Dei c. 12.*

Prob. 2. pars. Legem naturalem in cordibus deleri quoad principia remotiora, nihil eſt aliud quam quædam admitti ut bona quæ ex natura rei mala ſunt, & viciſſim; ſive hoc fiat culpabiliter, ex paſſione aut prava conſuetudine, ut iis contingit a quibus *non ſolum non putatur eſſe peccatum*, id quod grande peccatum eſt, *ſed etiam putatur vel Dei donum, vel certe ſuave, blandum & licitum*, ut loquitur S. Auguſtinus; ſive hoc fiat inculpabiliter, ut cum Eccleſiæ Doctores circa quædam moralis diſciplinæ capita in varias opiniones ſcinduntur incerti: atqui docet experientia & hiſtoria non raro eveniſſe, atque etiamnum evenire, ut quæ quibuſdam mala videntur, hæc ab aliis admittantur ut bona & licita; ergo.

Serm. 4. de verb. Apoſt.

SECTIO SECUNDA.

An lex naturæ ſit mutabilis.

MUtatio legi alicui multis modis accidere poteſt. 1. per *additionem*, cum ei nova lex ſuperadditur. 2. per *interpretationem*, cum explicatur aliquod ejus præceptum. 3. per *ſubtractionem*, cum aliquid quod prius erat de lege, de ea eſſe deſinit. Hæc autem ſubtractio multipliciter contingit. 1. per *derogationem*, cum pars legis tollitur, altera vim ſuam retinente. 2. per *abrogationem*, cum lex omnino tollitur, ſive per deſitionem materiæ, ſive per revocationem ſuperioris, vel conſuetudinis contrariæ præſcriptionem. 3. per *irritationem*, cum lex necdum perfecte obligans aboletur. 4. per *diſpenſationem*, cum obligatio legis relaxatur reſpectu perſonæ particularis, ex cauſa quæ ſola non ſufficeret obligationi tollendæ, alias foret interpretatio legis. De diſpenſatione dicemus Sectione ſequenti.

Dico 1. Lex naturæ mutari poteſt per additionem.

Prob. Ea lex per additionem poteſt mutari, cui de facto additæ ſunt variæ leges: atqui legi naturali de facto ſuperadditæ ſunt multæ leges; ſcilicet lex vetus & nova, leges tum canonicæ tum civiles, quibus multa imperantur aut vetantur quæ lege naturali nec vetita erant nec imperata; ergo.

Obj.

Obj. Lex naturæ per additionem mutari nequit, ſi nemo prohibere poſſit id quod permiſſum eſt lege naturali, aut præcipere id quod eadem præceptum non eſt: atqui res ſic ſe habet. Inferior enim legiſlator prohibere non poteſt id quod ſupremus permittit: atqui auctores legum canonicarum & civilium, ſunt inferiores reſpectu legis naturalis, quæ eſt legis æternæ rivulus, imo & aliquo ſenſu a Deo independens; ergo.

R. neg. min. Ut enim poſſit inferior ea prohibere quæ a ſuperiore permiſſa ſunt, ſatis eſt ut ſuperior non modo non impediat ne inferior ea prohibeat, ſed hæc eo ipſo prohibita eſſe velit quo ab inferiore prohibebuntur: atqui ſic ſe habet ſupremus legiſlator. Et id eo verius eſt, quod leges ab inferioribus non ferantur, niſi ad promovendam legis ſupremæ, æternæ *ſcilicet & naturalis*, executionem; alioqui leges eſſe deſinent; ergo.

Dico 2. Interpretatio aliqua cadit in legem naturæ, aliqua non cadit.

Nota igitur: Interpretatio duplex, alia ſimplex, alia quæ dicitur per *ἐπιείκειαν*. Prima eſt mera legis explicatio, cujus neceſſitas oritur ex ignorantia ſubditorum qui legitimum legis ſenſum aſſequi non poſſunt, niſi explicentur ejus termini. Secunda eſt emendatio legis, quæ in aliquibus caſibus quos legiſlator non prævidit, ſine malo ſervari non poſſet. His poſitis,

Prob. quod primum interpretationis genus in quamcumque legem, & in ipſam naturalem cadat. Interpretatio ſimplex eſt expoſitio terminorum legis: atqui legis ipſius naturalis termini quandoque exponi debent. Idem enim ſit de aliis legis naturæ præceptis judicium ac de iſtis. *Non occides, Redde unicuique quod ſuum eſt &c.* atqui termini quibus conſtant iſtæ leges, explicari debent. Exponendum enim eſt quid occiſionis nomine intelligatur, ut conſtet non eam intelligi quæ fit auctoritate publica, ſed quæ privata; lex quoque, quæ depoſitum reddi jubet, eget explicatione, ne ad eos extendatur caſus, in quibus depoſiti redditio eſſet contra juſtitiam vel charitatem.

Circa utramque hanc theſim, quæ pariter a Theologis admitti ſolet, duo notata velim. 1. mutationem quæ fit additione vel interpretatione, non eſſe niſi mutationem impropriam; lex enim quæ pergit id eſſe quod ſemper fuit, proprie non mutatur: porro lex cui vel aliæ adduntur, vel accedit expoſitio terminorum ſine legis ipſius diminutione, pergit id eſſe quod hactenus fuerat; ergo nonniſi improprie mutari dicitur. 2. nec rectius dicitur legem naturæ explicari, ipſa enim ſemetipſam ſatis explicat. Lex enim naturæ non dicit generaliter, *Non occides* ſed dicit: *Non occides auctoritate privata, vel extra caſum juſtæ defenſionis &c.* ergo minus recte dicitur quod interpretatio cadat in legem naturæ, quaſi lex naturæ ambigua ſit, ejuſque ambignitas ab hominibus explicari debeat.

Prob. 2. pars: nempe quod in legem naturalem non cadat epikeja. Epikeja enim non eſt ſimplex legis interpretatio, ſed quædam ejus correctio, quia cum univerſaliter lata ſit, non poteſt juſte & rationabiliter ſervari in quibuſdam caſibus, quos tamen rigoroſe accepta comprehendere videtur: atqui nullus eſt caſus in quo lex naturæ non poſſit & non debeat ſervari; quia id omne quod prohibet eſt neceſſario malum, ut odium Dei, adeoque & in omnibus caſibus malum eſt; ergo.

Prob. 2. Ideo in legibus humanis locum habet epikeja, quia legiſlator non potuit prævidere caſus omnes, in quibus inutilis aut nociva foret ſuæ legis obſervatio: atqui hæc ratio nec in divinam nec in naturalem legem cadere poteſt; ergo.

Obj. Lex naturalis præcipit ut votum & juramentum libere facta adimpleantur: atqui præcepta hæc neceſſario admittunt epikejam; nam votum & juramentum de re illicita vel impoſſibili ſervari non debent.

R. legem naturæ non præcipere ſimpliciter ut votum omne & juramentum adimpleatur, ſed tunc tantum cum adimpleri poſſunt: non poſſunt autem niſi cum ſunt de materia licita & poſſibili, prout alibi docuimus, ergo nec in hoc nec in ſimilibus punctis lex naturalis ulla indiget emendatione.

Inſt. Si lex naturalis non recipiat epikejam, neque eam recipiet lex humana; falſum conſequens &c. Prob. maj. Ideo juxta nos lex naturalis non patitur epikejam, quia in nullo caſu deficere poteſt, quatenus qui eam legem nobis indidit omnes prævidit circumſtantias, voluitque ut id quod generaliter prohibitum videbatur, v.g. alterius hominis occiſio, non eſſet in certis quibuſdam circumſtantiis prohibitum, puta cum agitur de necando malefactore, vel de vitæ ſuæ conſervatione: atqui pariter legiſlator humanus noluit ut lex ſua locum haberet in omnibus circumſtantiis. Si enim Princeps prohibuerit ne arma noctu deferantur, lex hæc hunc ſenſum evidenter habet: Non deferentur arma, niſi forte urbem invadat hoſtis qui armorum ope propelli debeat, & ſic de aliis caſibus; alioqui lex hæc manifeſte injuſta foret, & ideo non eſſet vera lex; ergo.

R. Optime dici poteſt ad ſenſum objectionis, nec ipſam legem humanam epikejæ ſubjici, quia non fuit lata ut obligaret in iis circumſtantiis, in quibus ſine detrimento obſervari non poſſet. Si autem lex illa non ſit pro talibus circumſtantiis, ergo in iis non ſubjacet epikejæ, quia quod nihil eſt, pro eo tempore quo nihil eſt, epikejam non capit. Dicitur tamen ſatis communiter epikejam locum habere in legibus humanis, quia leges illæ univerſaliter feruntur, & legiſlator circumſtantias omnes non prævidit. Unde qui ob circumſtantiarum mutationem, legem ſervare nec poſſunt nec debent, etſi contra legiſlatoris intentionem non agant, videntur tamen contra legis verba agere, quod non contingit in lege naturali. Lex enim naturalis non dicit univerſaliter, Non occides, ſed ipſa exceptiones ſuas apponit: lex vero Principis generaliter dicit: Non geſtabis arma noctu, nec ullam apponit exceptionem; qui vero in quibuſdam circumſtantiis exceptionem apponere tenentur, dicuntur uti epikeja.

Dico 3. Lex naturæ per ſubtractionem mutari non poteſt.

Prob. Si lex naturæ per ſubtractionem mutari poſſet, vel ab intrinſeco, vel ab extrinſeco: atqui neutrum dici poteſt. Non primum. Ea enim lex ab intrinſeco mutari dicitur, quæ vel ex rationabili & utili fit noxia, vel pro certo tantum tempore lata, ipſo expirante, ipſa quoque per ſe extinguitur: atqui neque fieri poteſt ut lex naturalis evadat noxia, neque ut temporum ſucceſſu expiret. Lex enim quæ eſt imago quædam legis æternæ & incommutabilis; lex quæ non prohibet, niſi quod ex natura ſua malum eſt, quæque vel neceſſaria tantum principia, vel concluſiones cum illis neceſſario connexas continet; lex denique quæ homini quatenus homo eſt,

& ani-

Digitized by Google

& animal ad ſocietatem natum, abſolute neceſſaria eſt, ea lex, inquam, nec ex utili noxia fieri, nec poſt certum tempus deſinere poteſt: atqui talis eſt lex naturæ, ut ex iis quæ hactenus dicta ſunt evidens eſt, & expreſſe tradit S. Auguſtinus L. 1. de lib. arb. c. 3. ubi docet adulterium, (idem dicendum de ceteris quæ lege naturali vetantur) *non ſane ideo malum eſſe quia vetitum lege, ſed ideo vetitum* eſſe *quia malum eſt;* ergo.

2. Neque etiam ab extrinſeco mutari poteſt lex naturæ. 1. quia nulla auctoritas efficere poteſt, ut quæ ſunt eſſentialiter mala, mala eſſe deſinant. 2. quia ſi mutaretur lex naturæ, vel per abrogationem, vel per derogationem, vel per irritationem &c. atqui nullum ex his dici poteſt. Non primum. Mutari enim per abrogationem eſt deſinere quoad omnes ſui partes: atqui lex naturalis quoad omnes ſui partes tolli nequit, cum communia illius principia, ut, Bonum eſt agendum, malum vero fugiendum, & concluſiones cum iis neceſſario connexæ, tam neceſſario vera ſint quam ipſa lex æterna, a qua tanquam rivuli a fonte dimanant. Non ſecundum, quia mutari per derogationem eſt mutari quoad aliquam ſui partem: porro nulla eſt ratio cur lex naturæ potius ex una parte tolli poſſit quam ex alia, cum neceſſaria ſit ſecundum omnes ſui partes: Non tertium, quia mutatio per irritationem eſt ea qua fit ut ceſſent vis & obligatio legis antequam perfecte ſtabilita ſit: porro lex naturæ & ſemper viguit, & nequidem ex Dei diſpenſatione in vigore ſuo retardari poteſt, ut paulo poſt dicemus.

Obj. Ab actu ad poſſe legitima eſt conſecutio: atqui lex naturæ de facto pluribus in punctis mutata eſt. Nam 1. invecta eſt ab hominibus bonorum diviſio; hæc autem repugnat legi naturali, quæ volebat ut omnia forent communia. 2. homo jure naturali liber eſt, adeo ut peccaſſet contra juſtitiam, qui, naſcente mundo, alium hominem ſibi ſervum effeciſſet: atqui tamen homo per leges humanas excidit a libertate. 3. jure naturæ valet matrimonium ex ſolo viri & mulieris conſenſu initum: atqui jus illud nunc mutatum eſt, cum teſtes exigantur. 4. idem dicendum de jure teſtamenta condendi, donandi res ſuas &c. quæ non licet pro arbitrio ſuo facere, ſed cum certis formalitatibus quas certe non præſcripſit lex naturalis.

R. neg. min. quam exempla in objectione adducta non probant, unde

Ad 1. Omnia eo tantum ſenſu ſunt jure naturæ communia, quod natura promiſcue omnibus bonorum communionem initio mundi conceſſerit, non autem quod vetuerit ne unquam fieret bonorum diviſio; imo pro ſtatu naturæ ut nunc eſt corruptæ, diviſionem hanc vehementer ſuadebat lex naturalis, ut alibi diximus. Quapropter bonorum communitas poteſt quidem dici eſſe de jure naturæ negative, quia jure hoc non prohibetur; non vero poſitive, quaſi præcipiat lex naturalis ut bona non aliter quam in communi poſſideantur. *Vid. to. 1. Moral. pag. 53.*

Ergo, inquies, bonorum communio jure naturæ indifferens eſt: atqui hoc poſito lex naturæ vere mutata eſt. Tunc enim mutatur lex naturæ, cum aliquid de ſe & ex natura rei indifferens evadit bonum & neceſſarium: atqui bonorum communio, ac proinde diviſio erat ex ſe & ex natura ſua indifferens; ergo ſi diviſio nunc bona ſit, jus naturæ mutatum eſt.

R. ad 1. diſt. min. Lex naturæ mutata eſt per additionem, C. per ſubtractionem &c. N. Supra fatebamur, poſitivis legibus factum fuiſſe ut multa, quæ lege naturali nec imperata nec prohibita erant, bona evaſerint aut mala, prout iiſce legibus præcepta fuere vel prohibita: verum ſimul advertimus non ideo intrinſece mutatam fuiſſe legem naturæ, quia nihil unquam ab ea periit intrinſeci. Et certe ut mutaretur lex naturæ, dum id quod ſecundum ipſam eſt indifferens, fit bonum, deberet id quod eſt indifferens vel recipere aliquid ſecum incompatibile, vel amittere aliquid ſibi eſſentialiter annexum: atqui non ita ſe res habet cum aliquid ex indifferenti bonum aut malum redditur per legem poſitivam. Quod enim indifferens eſt ad bonum aut malum, neutrum excludit vel includit, ſed abſtrahit ab utroque, donec inferiorum legiſlatorum poteſtas quæ jure naturali firmatur, ab eoque dimanat, & proprie nonniſi in res indifferentes exerceri poteſt, rem ex ſe prius indifferentem vel effecerit bonam præcipiendo, vel malam prohibendo, vel ex bona ſimul & libera neceſſariam.

Ad ſecundum exemplum e libertate petitum, diſt. homo jure naturali liber eſt moraliter, ſeu eſt actuum ſuorum dominus, eſto; neque enim hic vacat inquirere an Deus poſſit hominem ſine libero arbitrio condere: liber eſt civiliter, ſubd. liber eſt ſi res ſpectentur prout fuiſſent durante innocentiæ ſtatu, C. liber eſt pro quocumque ſtatu, N. Poteſt enim homo vel libertatem ſuam vendere ſe Superiori ſubjiciendo, vel ea ex juſta Reipublicæ ſententia pro criminibus ſuis ſpoliari: ſi enim vita privari poteſt, quanto magis libertate?

Ad tertium valet quidem jure naturæ matrimonium ſolo partium conſenſu initum, ſed jus naturæ liberam reliquit legiſlatoribus facultatem exigendi teſtes, ſi id expedire judicarent; unde non mirum eſt ſi nunc non valeant matrimonia quæ olim valuiſſent. Et vero jus naturale id omne permittit, vel potius ſuadet & quodammodo exigit, quo melius ac firmius ordo ſervari poteſt: atqui ex eo quod matrimonia, contractus, teſtamenta ſine certis ſolemnitatibus fieri non poſſint, melius ac firmius ſervatur ordo, ſic enim innumeris occurritur fraudibus, ut docet experientia. Hinc patet ſolutio ad quartum.

SECTIO TERTIA.

An diſpenſatio locum habeat in lege naturali.

Diſpenſatio in Scripturis ſumitur pro cura rerum domini alicujus, unde diſpenſatores iidem ſunt ac œconomi, qui rem alienam curant: ſic Luc. 12. dicitur: *Quis putas eſt fidelis diſpenſator, quem conſtituit Dominus ſupra familiam ſuam &c.* Non abſimili ſenſu loquitur Paulus 1. Cor. 4. *Sic nos exiſtimet homo ut miniſtros Chriſti & diſpenſatores myſteriorum Dei*, qui nempe res ſacras caute tractare debent, & penſare quibus, quomodo, & quantum eas erogari & diſtribui oporteat. Verum apud Canoniſtas diſpenſatio ſumitur pro quadam legis venia, ſeu juris communis relaxatione, qua aliquis ab oneribus legis eximitur, tametſi ejuſdem legis

gis obligatio reſpectu aliorum perſeveret. Quæritur itaque, an ſicut legiſlator a lege poſitiva quam tulit, diſpenſare poteſt, ita poſſit ſaltem Deus hominem a legis naturæ vinculo abſolvere, adeo ut is non peccet vel ea faciendo quæ lege naturali prohibentur, vel ea omittendo quæ eadem lex fieri præcipit. Qua de re variæ ſunt Theologorum opiniones.

1. enim exiſtimant aliqui omne peccatum contra legem naturalem ideo eſſe peccatum, quia a Deo libere prohibitum eſt: unde cum Deus præcepta quæ libere poſuit, libere tollere poſſit, ſequitur eum in omnibus prorſus legis naturæ præceptis diſpenſare poſſe, imo aliquid legi ut nunc eſt naturali, contrarium præcipere, v.g. odium ſui, & ſimilia. Pro hac ſententia citantur Ocham in 2. q. 19. Petrus de Alliaco in 1. diſt. 14. Gerſon in Tract. de vita ſpirituali Lect. 1. & alii apud Suarem L. 2. c. 15. Gonetum, L'Herminier &c.

2. Alii diſtinguunt inter præcepta primæ tabulæ, tria nempe quæ circa Deum verſantur, & præcepta ſecundæ tabulæ, ſeptem ſcilicet quibus circa proximum & creaturas dirigimur. Hæc diſpenſabilia eſſe volunt, non illa, niſi tertium excipias prout involvit circumſtantiam Sabbati, quam reipſa abrogatam fuiſſe nemo Chriſtianus negat. Ita Scotus in 3. diſt. 37. & alii plures quos citat & ſequitur Fraſſen tom. 2. diſp. 2. Henno tom. 3. diſp. 1. q. 5. a. 3. Quanquam Scotus non tam aſſerit præcepta naturæ eſſe diſpenſabilia, quam negat præcepta ſecundæ tabulæ pertinere ad legem ſtrictam naturæ, ad quam ſi non pertinent, haud mirum eſt ſi ſint diſpenſabilia.

3. Alii quædam ſecundæ tabulæ præcepta indiſpenſabilia eſſe volunt, puta hæc, *Non mœchaberis, non furtum facies, non falſum teſtimonium dices*: in quibuſdam vero diſpenſari poſſe docent, ut in hoc, *Non occides*. Ita ex parte Major in 2. diſt. 37. q. 10.

4. Communior longe eſt aliorum opinio, quæ abſolute & ſimpliciter docet omnia Decalogi præcepta eſſe indiſpenſabilia, etiam per potentiam Dei abſolutam. Ita multi, quos refert & ſequitur Suares ibid. His præmiſſis,

Dico: Nulla ſunt legis naturæ præcepta, in quibus Deus diſpenſare poſſit.

Prob. 1. Diſpenſare aliquem a lege naturali, eſt eidem permittere ut faciat aliquid quod lege naturali prohibitum eſt: atqui Deus nemini permittere poteſt... Quod enim lege naturali prohibitum eſt, eſſentialiter repugnat rectæ rationi: atqui Deus concedere non poteſt ut aliquis id faciat quod rectæ rationi eſſentialiter adverſatur. Jam enim actio hæc, quam Deus contra rectam rationem fieri concederet, eſſet ſimul recta & non recta ſecundum ſe totam. 1. eſſet recta, quia fieret ex Dei diſpenſatione, quæ non poteſt eſſe rectæ rationi difformis. 2. tamen recta non eſſet, quia eſſet eſſentialiter mala, cum lex naturæ id ſolum prohibeat quod eſſentialiter malum eſt.

Confirm. Duplicis ſunt generis in lege naturali præcepta, alia affirmativa, alia vero negativa; atqui nec hæc nec illi diſpenſationem capiunt. Si enim ab iis vel in toto vel in parte diſpenſare poſſet Deus, maxime quia, ut Ochamo placuit, quod præcipitur præceptis affirmativis, bonum non eſt niſi quia præceptum eſt; quod vero prohibetur ne-

gativis, ideo malum eſt, quia vetitum: atqui hoc evidenter falſum eſt, ut jam pluries declaravimus. Quæ enim antecedenter ad quodlibet præceptum Dei liberum congruunt cum attributis tum Dei, tum creaturæ rationalis, ea ante omne præceptum liberum bona ſunt: atqui ante quodlibet liberum Dei præceptum, quædam ſunt quæ conveniunt neceſſario cum attributis tum Dei, tum creaturæ rationalis. Etſi enim nullam poſitivam legem tuliſſet Deus, veracitas in verbis qua mendacium excluditur, congrueret cum veracitate Dei, eſſetque creaturæ rationali bona: a contrario mendacium eidem Dei veracitati repugnaret, nec proinde congrueret creaturæ rationali, cujus perfectio tota in eo eſt, ut Deum quam propius fieri poteſt, referat.

Confirm. iterum. Si mendacium non repugnat eſſentialiter Deo, ſed ſit quid ei indifferens, quidni poſſit Deus ipſum præcipere? quidni poſſit ipſe mentiri? quidni ſupponatur de facto mentitus in iis quæ per Scripturas revelavit? Jam vero ſi horrenda hæc ſuppoſitio non repugnat, certum eſt nihil eſſe quo nobis de myſteriorum veritate conſtet: hæc enim non cognoſcuntur niſi ex Scripturis, quæ ex hypotheſi ut verum, ſic & falſum proponere poterunt.

Prob. 2. ex Apoſt. Rom. 13. ubi ſic loquitur: *Non occides, non mæchaberis, &c. in hoc verbo inſtauratur, Diliges proximum tuum ſicut te ipſum.* Quibus verbis docet S. Paulus præcepta hæc intrinſece & ex natura rei connexa eſſe cum amore proximi; inſtaurari enim, idem eſt hic ac intime & ſummatim comprehendi: atqui amor proximi pertinet ad legem naturæ, nec diſpenſari poteſt, cum ſine eo natura humana nec in ordine debito, nec in ſuo eſſe conſervari poſſit; ergo & alia ejuſdem tabulæ præcepta ad legem naturalem pertinent, nec in iis diſpenſari poteſt.

Obj. 1. Deus diſpenſavit non ſemel in lege naturali; lex enim naturalis vetat ne occidatur inſons: atqui Deus Abrahamum ab hac lege diſpenſavit.

R. ad 1. neg. ant. ad 2. neg. min. Lex enim naturalis non vetat ſimpliciter & abſolute ne occidatur inſons, ſed ne occidatur auctoritate privata. Porro qui alium occidit auctoritate Dei ipſius, qui vitæ & necis dominus eſt, eumdem non occidit auctoritate privata. Ergo non magis agit contra legem naturalem, quam contra eamdem agat tortor qui jubente Magiſtratu ſicarium necat; nec magis juſſio filium immolandi Abrahæ impoſita diſpenſationis nomine vocari poteſt, quam juſſio ſuſpendendi homicidam a Magiſtratu facta vocetur diſpenſatio: non vocatur autem, alioqui homines in lege naturæ diſpenſarent, quod nemo admiſerit.

R. 2. cum aliis diſt. Deus diſpenſavit cum Abraham diſpenſatione improprie dicta, C. proprie dicta, N. Diſpenſatio proprie dicta eſt relaxatio legis in caſu, in quo manentibus iiſdem circumſtantiis & eadem materia lex alioqui vigeret, & de facto obligat eos omnes qui in iiſdem ſunt circumſtantiis. Sic ſi qua lex prohiberet ne Chriſtiani recte valentes vino uterentur per Quadrageſimam, & hoc tempore daretur alicui recte valenti licentia bibendi vinum, is a lege communi diſpenſatus diceretur, prout inculpate faceret, id quod alii, quibus eadem exemptio conceſſa non eſſet, ſine peccato facere non poſſent. Diſpenſatio improprie dicta eſt remiſſio legis, vel potius eſt ejus non obligatio, ob mutatio-

tionem materiæ vel circumſtantiarum, in quibus neminem obſtrinxit aut obſtringere potuit. Sic in hypotheſi mox allata, qui vinum in aquam converſum biberet, nec peccaret contra legem, nec proprie ab ea diſpenſatus diceretur, quia legislator, vini uſum prohibendo, cenſeri non poteſt prohibuiſſe uſum aquæ undecumque veniat. Eſto itaque Deus diſpenſaverit diſpenſatione improprie dicta cum Abraham, quia eo ipſo quo hominem occidi juſſit, mutavit materiam præcepti *Non occides*, quo ea ſolum vetatur homicidii ſpecies, quæ fit auctoritate privata; at certe non diſpenſavit diſpenſatione proprie dicta, quia non juſſit nec approbavit homicidium in iis circumſtantiis in quibus lege naturali prohibitum eſt. Hoc enim, ut toties dixi, prohibitum non eſt, niſi cum fit a non habente poteſtatem: porro implicat ut, cui Deus aliquid præcipit, ejuſdem exequendi poteſtatem non habeat: ergo.

Dixi, *Eſto diſpenſaverit diſpenſatione improprie dicta*; negari enim poſſet ullam hic interveniſſe diſpenſationis ſpeciem. Sicut enim poſita hac lege, nemo niſi infirmus utetur vino per Quadrageſimam, qui vere infirmus eſt, vino uti poteſt abſque eo quod etiam improprie a lege diſpenſatus dicatur, quia nempe lex lata non fuit generaliter, ſed cum exceptione: ſic etiam cui a Deo præceptum eſt ut alium hominem occidat, ne improprie quidem diſpenſatus dici debet; quia lex naturalis non dicit ſimpliciter, non occides; ſed addit, non occides, niſi Deus, vel juſta & legitima poteſtas, vel vitæ propriæ ſervandæ neceſſitas id exegerint.

Inſt. 1. cum Fraſſen: Ille proprie diſpenſat in præcepto non occidendi innocentem, qui auctoritate ſua licitam facit occiſionem, quæ alias fo- ret illicita: atqui Deus jubendo inſontem occidi, licitam fecit auctoritate ſua occiſionem, quæ alias fuiſſet illicita. *Tom. 2. p. 468.*

R. diſt. maj. Ille proprie diſpenſat qui facit licitum id quod alias illicitum foret, idque facit in caſibus per legem non expreſſis, C. qui facit licitum id quod alias eſſet illicitum, ſed id non facit niſi in caſibus lege expreſſis, itaut auctoritas ejus ſe ſolum habeat per modum conditionis ſine qua non, N. Itaque ad diſpenſationem non ſufficit ut ex alicujus actione licitum fiat id quod alias illicitum foret, alioqui qui hominem ex ſano ægrum facit, dici poſſet eum diſpenſare a lege jejunii: item Judex qui tortori præcipit ut alium laqueo ſuſpendat, eum eo diſpenſaret in præcepto non occidendi, quod repugnat opinioni adverſariorum contendentium ne ipſum quidem Papam in præceptis legis naturæ diſpenſare. Ut ergo quis diſpenſet, neceſſe eſt ut legem quæ generaliter fertur, & ex ſe exceptionem non habet, in certis circumſtantiis reſtringat, ubi obligare deberet: atqui lex de non occidendo, etſi ſatis generaliter in Decalogo expreſſa, hanc tamen, prout eſt a lege naturali, exceptionem ſecum fert, niſi Deus, vel homines legitima inſtructi poteſtate juſſerint: ergo cum Deus aliquem occidi jubet, non magis diſpenſat, quam diſpenſet Judex dum idem jubet. Unde auctoritas Dei ſe ſolum habet ut conditio ſine qua non occurreret caſus particularis in quo lex naturæ homicidium fieri permittit; non autem ut vera legis exemptio, quia lex nunquam lata fuit ita univerſaliter, ut in iis etiam circumſtantiis vigeret in quibus, qui vitæ & mortis arbiter eſt, aliquem ſive reum ſive inſontem e vivis aut per ſe aut per alium tollere vellet.

Inſt. 2.

Inſt. 2. cum eodem. Ideo Princeps aliquis cenſetur diſpenſare in lege a ſe poſita, & Pontifex in comeſtione carnis die jejunii, quia uterque auctoritate ſua facit ut actus ille ſit licitus iis in circumſtantiis in quibus alias foret illicitus: ergo Deus etiam diſpenſare dicendus eſt, cum facit ut actio alias illicita, licita evadat.

R. Vel caſus in quo Princeps & Pontifex diſpenſare dicuntur, ſuam in ipſorum lege exceptionem habet, vel non. Si primum, non diſpenſant proprie, cum lex proprie non relaxetur in caſu pro quo non eſt lata. Si ſecundum, diſpenſant quidem, verum nihil inde contra nos, quia hæc ſuppoſitio ſuppoſitioni noſtræ ſimilis non eſt, cum caſus, in quo legitima occurrit hominem occidendi auctoritas, expreſſe excipiatur a lege quæ quempiam occidi vetat.

Suar. l. 2. c. 15. Martinon. diſp. 25. n. 48. Confirm. Quia, ut notat poſt Suarem Martinous, diſpenſatio proprie dicta in eo conſiſtit, quod legislator pure ut legislator reſtringat legem eadem poteſtate qua ipſam tulit, & perſonam aliquam ſubducat legi, ceteris quæ in eodem caſu fiunt, remanentibus lege obligatis: atqui 1. fieri nequit ut Deus pro nutu legem naturalem reſtringat, cum hæc non magis a Deo dependeat quam lex æterna cujus eſt rivulus. 2. Fieri etiam non poteſt ut quis in caſu Abrahæ conſtitutus, lege homicidium vetante conſtrictus remaneat: ergo in hocce caſu locum non habet diſpenſatio.

Obj. 2. Furtum, uſura & fornicatio prohibentur jure naturalî: atqui tamen in his diſpenſavit Deus: in primo, permittendo Judæis ut Ægyptiorum bona auferrent, Exod. 11. in ſecundo, permittendo iiſdem ut pecuniam ſuam darent alienigenis ad uſuram, Deuteron. 23. in tertio demum, præcipiendo Oſee ut fornicarie ad meretricem accederet, Oſee 1.

R. neg. min. Argumentatio hæc uſque adeo infirma eſt, ut eam confutet vel ipſe Fraſſen. Ad 1. igitur dico actionem qua Hebræi Ægyptios ſpoliaverunt, furtum dici non poſſe: quod enim ii rapuerunt non alienum erat, ſed ſuum, tum titulo *donationis* ſibi factæ a Deo, qui ratione ſupremi ſui dominii in bona temporalia, hæc pro nutu dividit, atque ab aliis in alios transfert; tum titulo *mercedis*, continuis quibus oppreſſi erant laboribus debitæ, nec hactenus redditæ ab Ægyptiis; tum denique titulo *juſti belli*: nam bellum hoc Iſraelitis ut miſerrimis hoſtibus indixerant Ægyptii; hæc autem eſt belli conditio, ut victores victos ſive vi, ſive aſtutia bonis ſpoliare poſſint.

Ad 2. eadem eſt pene ſolutio: iniqui non erant Judæi aliquid ſupra ſortem recipiendo, ſive quia hoc ipſis a Deo donatum erat, ſive quia hoc recipiebant ab hoſtibus ſuis, quibus non fortunas modo, ſed & vitam eripere potuiſſent. Vid. tom. 1. Moralis noſtræ p. 611.

Ad 3. nego Oſeam eſſe fornicatum. Nam fornicari eſt accedere ad eam, in cujus corpus verum & legitimum dominium non habeas: atqui verum & legitimum habebat Oſeas dominium in corpus illius ad quam acceſſit. Acceſſit enim, tum ex voluntate Dei, cujus ſunt omnia; tum ex ſuo & ipſius mulieris conſenſu. Ita docet S. Hieron. in hunc locum: *Quanto illa ſordidior eſt*, ait, *tanto Propheta patientior qui talem duxit* uxo-

Digitized by Google

uxorem. Et S. Auguſt. lib. contra Secundin. c. 21. *Quid inimicum fidei Chriſtianæ ; ſi meretrix relicta fornicatione in caſtum conjugium commutetur ?* Ergo Oſeas ad eam acceſſit quæ vere conjux ſua erat.

Inſt. 1. Voluit Deus ut Propheta faceret *filios fornicationum*, *quia*, inquit, *fornicans fornicabitur terra a Domino*. Hinc cap. 2. filii iſti *filii fornicationum ſunt*, *quia fornicata eſt mater eorum*, *confuſa eſt quæ concepit eos &c.* Atqui, ait Henno, filii fornicationum non eſſent, qui e legitimo matrimonio procreati fuiſſent.

R. Filios hujus mulieris vocari filios fornicationum, vel quia præcepit Deus Prophetæ ut filios ab illa muliere fornicaria genitos adoptaret : favent hebræi, græci, & latini multi Codices, qui non legunt, *Fac tibi*, ſed ſimpliciter, *Sume tibi uxorem & filios fornicationum* : vel quia nati ſunt ex muliere, quæ ante fuerat fornicata ; ſæpe enim evenit in Scripturis, ut res exprimatur nomine ſibi ob aliquod præteritum convenienter : ſic ſerpens ex Moyſis virga productus vocatur virga, Exod. 7. ſic corpus Chriſti etiam poſt conſecrationem dicitur panis : vel demum quia Oſee filii a Deo receſſerunt Idolis ſacrificaturi, quod ſcelus fornicationis nomine exprimitur præſertim apud Oſeam, & alibi, ut Pſalm. 72. *Maledicti qui fornicantur abs te*. *Vid. Calmet hic, & Silv. l. 2. q. 100 a. 8.*

Inſt. 2. Atqui ipſa Prophetæ commiſtio cum muliere de qua agitur vere fuit fornicaria : ergo. Prob. ant. quia alioqui mulier hæc repræſentare non potuiſſet myſteria, quorum figura erat. Hæc enim myſteria erant ipſa Chriſti unio cum natura humana omni criminum genere inquinata : atqui unio hæc male repræſentaretur per unionem cum legitima uxore.

R. ad 1. & 2. neg. ant. ad 3. 1. neg. maj. Hujuſmodi enim myſtici ſenſus ſunt arbitrarii : unde optime dici poteſt voluiſſe Deum ut Oſeas ex meretrice procrearet filios, quibus repræſentaretur ſpiritualis generatio filiorum ex Eccleſia olim gentili, quæ ante ſuam cum Chriſto unionem in omni criminum ſpurcitie volutabatur. Ut vero Eccleſia, quando Chriſto unita eſt, immaculata evaſit, & non habens rugam ; ita quæ prius ſcortum fuerat, per ſuam cum Propheta & viro fideli unionem ſanctificata eſt. Unde etiam patet minorem poſſe negari ; unio enim Chriſti cum Gentilibus olim corruptis, optime exhibetur per unionem Prophetæ cum uxore olim corrupta : imo accuratior erit ac plenior comparatio, ſi mulier quam aſſumpſit Oſeas, fornicaria eſſe deſierit, ut deſit mala eſſe Gentilitas Chriſto conjugata.

Obj. 3. Lex naturæ vetat 1. conjugium fratris cum ſorore. 2. Polygamiam, quæ cum pace familiarum & bona liberorum educatione componi non poteſt. 3. Matrimonii diſſolubilitatem. Atqui tamen tria hæc a Deo permiſſa ſunt : nam initio mundi fratres ſororibus ſuis copulati ſunt ; lapſu temporum Patriarchæ multas duxerunt uxores, ac tandem conceſſum fuit iis qui uxoribus ſuis contenti non erant, eaſdem, dato repudii libello, propellere.

R. neg. maj. & dico nullum ex his legi naturæ adverſari, ſaltem cum eædem occurrunt circumſtantiæ in quibus tria hæc in uſu fuerunt, ideſt Dei mandatum, aut permiſſio, & neceſſitas ſive abſoluta, ſive Dei ipſius

ſius judicio vere ſufficiens. Cum enim propagari deberet humanum genus, nec plures Deus mares aut feminas condidiſſet, neceſſe fuit ut ſorores fratribus commiſcerentur. Pariter cum juxta conſilia Dei multiplicari deberet gens Iſraelitica, licitum eſſe debuit uni marito plures ſimul uxores ducere, præſertim cum Deus incommodis, quæ inde exoriri poterant, ſatis mederetur. Denique nec lex naturalis obſtat quin Deus qui ſupremus eſt corporum dominus, matrimonium diſſolvere poſſit. Verum de his quæ fuſiori indigerent diſcurſu, & multis difficultatibus obnoxia ſunt, conſulendus eſt D. Tournely in Tractatu de Matrimonio.

Edit. Mabill. p. 501. Obj. 4. S. Bernard. qui lib. de præcept. & diſpenſ. c. 2. n. 4. triplex diſtinguit præcepti neceſſarii genus, ſcilicet *ſtabile*, *inviolabile*, & *incommutabile*. *Stabile dixerim*, ait, *quod ita eſt neceſſarium ut non cuilibet hominum illud mutare fas ſit, niſi diſpenſatoribus myſteriorum Dei, ideſt Præpoſitis, ut Regulæ SS. Baſilii, Auguſtini, Benedicti*. Et c. 3. *Neceſſarium quod inviolabile nominavi, illud intelligo, quod non ab homine traditum, ſed divinitus promulgatum, niſi a Deo qui tradidit, mutari omnino non patitur, ut v. g. Non occides, non mœchaberis, non furtum facies, & reliqua illius tabulæ legiſcita quæ etſi nullam prorſus humanam diſpenſationem admittunt, Dominus tamen horum quod voluit, quando voluit ſolvit, ſive cum ab Hebræis Ægyptios ſpoliari, ſive quando Prophetam cum muliere fornicaria miſceri præcepit; quorum utique alterum quid niſi grave furti facinus, alterum quid flagitii turpitudo reputaretur, ſi non excuſaſſet utrumque factum auctoritas imperantis?* Et n. 7. *Jam vero neceſſarium incommutabile quid accipi velim? Equidem nihil congruentius quam quod divina ita conſtat & æterna ratione firmatum, ut nulla ex cauſa poſſit vel ab ipſo Deo aliquatenus immutari. Sub illo genere eſt ..... quidquid de dilectione, humilitate, manſuetudine, ceteriſque virtutibus tam in novo quam in veteri Teſtamento ſpiritualiter obſervandum traditur.* Unde ſic: Neceſſarium quod S. Bernardus *inviolabile* appellat, omnia complectitur ſecundæ tabulæ præcepta, quæ juxta nos ſunt de lege naturali: atqui in hoc neceſſario diſpenſavit Deus ex eodem S. Bernardo.

R. 1. Hoc argumentum nimis probat, ideoque nihil. Sanctus enim Bernardus de omnibus ſecundæ tabulæ præceptis indiſtincte loquitur: atqui tamen ex iis præceptis unum eſt in quo ne Deum quidem diſpenſare poſſe fatentur adverſarii, iſtud nempe, *Non loqueris falſum teſtimonium*: ergo ipſimet a S. Bernardo recedere coguntur.

R. 2. diſt. min. Deus in hoc neceſſario diſpenſavit diſpenſatione improprie dicta, C. proprie dicta, N. Itaque putat S. Bernardus Deum in quibuſdam legis naturæ præceptis diſpenſare, ſed improprie tantum, quatenus efficit ut materia quæ præcepto ſubjacebat, eidem ſubjacere deſinat, & ſic aliquo modo mutetur, quæ quidem mutatio quia fit ex peculiari Dei dominio, & præter ordinarias providentiæ leges diſpenſatio dictitari ſolet: at vero neceſſe non eſt ut dicatur S. Bernardum exiſtimaſſe Deum etiam proprie in hiſce præceptis diſpenſare, quia exempla quæ affert de furto Iſraelitarum, & de commercio Oſee cum fornicaria, optime intelligi poſſunt de diſpenſatione improprie ſumpta. Id quidem negat Fraſſen, ſed in hoc aperte ſibi contradicit, cum ipſemet probationes a quibuſdam Scotiſtis ex his exemplis duci ſolitas confutet, ut jam animadverti.

At,

Digitized by Google

At, inquit Fraſſen, diſpenſatio de qua loquitur Sanctus Bernardus in objecto loco, ea eſt de qua expreſſe agit Sanctus Doctor in toto illo opere; agit autem de diſpenſatione proprie dicta. Deinde diſpenſatio hæc poteſt quidem a Deo concedi, ſed non ab hominibus, juxta ſanctum Doctorem: atqui diſpenſatio improprie dicta ab ipſis etiam hominibus concedi poteſt.

Verum hæc facile ſolvuntur. 1. Enim mirum non eſt quod qui ex profeſſo agit de diſpenſatione ut ſic, aliquando loquatur de diſpenſatione minus ſtricte ſumpta. 2. Etſi homines improprie diſpenſent, longe tamen major eſt Dei quam hominum poteſtas, & ad plura ſe extendit; unde Deus licitum facere poteſt in multis caſibus, quod homines nonniſi in paucis licitum reddere poſſunt: ſic v.g. poteſt quis permittendo furi ut oves ſuas auferat, impedire ne is peccet; at idipſum circa alterius oves concedere nequit: Deus vero illud in omnibus omnium bonis poteſt, quia quidquid poſſidet homo Dei bonum eſt. Idem adhuc evidentius eſt in exemplo matrimonii, poteſt enim pro nutu Deus conſenſum mutuum in duobus operari, aut pro ſua ſumma potentia ſupplere, ſaltem ut quibuſdam videtur; id vero nemo mortalium poteſt: ergo textus S. Bernardi neceſſario intelligi non debet de diſpenſatione proprie dicta.

Inſt. S. Bernardus diſcrimen hoc conſtituit inter neceſſarium inviolabile, & neceſſarium incommutabile, quod prius a Deo mutari poſſit, non poſterius: atqui ruit illud diſcrimen ſi Deus in præceptis ſecundæ tabulæ nonniſi improprie diſpenſet; ſic enim & in primæ tabulæ præceptis diſpenſare poteſt.

R. ad 1. neg. min. ad 2. neg. ant. Nam ex S. Doctore neceſſarium incommutabile habet materiam quæ nullatenus pendet a Deo, atque ab ipſo mutari non poteſt: ſic nullo modo nullaque materiæ mutatione fieri poteſt, ut Idolum colere, aut pejerare liceat: ergo cum in aliis quibuſdam præceptis fieri poſſit materiæ mutatio, longum inter hæc præcepta ſubſiſtit diſcrimen, quod cum S. Bernardo ſatis agnoſcimus.

Appendix de jure gentium.

TRia hic inquiri ſolent. 1. Quid ſit jus gentium. 2. An ad jus naturale revocari debeat, an ad poſitivum. 3. An mere conceſſivum ſit, an non potius præceptivum. Quæ ut ſolvantur,

Dico 1. Jus gentium eſt illud quod *uſu exigente & humanis neceſſitatibus, gentes humanæ ſibi conſtituerunt.*

Prob. Tum ex Inſtit. lib. 1. tit. 1. §. 2. ubi hæc noſtra definitio totidem verbis continetur; tum ex Decret. diſt. 1. c. 9. ubi jus gentium inde ſic appellatum dicitur, *quia eo jure omnes fere gentes utuntur*. Ideo autem utuntur, quia exigente neceſſitate uti coactæ ſunt.

Ad jus gentium pertinet *Sedium occupatio*, *ædificatio*, *munitio*, *bella*, *captivitates*, *ſervitutes*, *poſtliminia*, *fœdera*, *paces*, *induciæ*, *legatorum non* *Ibid.*

vio-

violandorum religio, *connubia inter alienigenas prohibita*. Item *manumiſſiones*, *rerum diviſio*, *commercia*, *contractus venditionum*, & alii ſimiles. Ita habetur ff. de juſt. & jure, & Inſtit. unde ſupra.

Dico 2. Jus gentium reduci debet ad jus poſitivum, non autem ad jus naturale.

Prob. Ex dictis jus gentium eſt illud quod exigente uſu, & ſuadente ratione homines ſibi conſtituerunt, & quo *omnes fere gentes utuntur*: atqui tale jus poſitivum eſt, non naturale. Jus enim naturale non conſtituitur ab hominibus, ſed ipſis a natura inſeritur; aliunde non ſolum *fere* apud *omnes gentes*, ſed apud omnes prorſus gentes etiam immanitate barbaras viget ejus cognitio & exercitium, niſi obſint paſſiones: ergo.

Prob. 2. Quidquid præcipitur jure naturali, tam indiſpenſabile eſt, ut omitti ſine peccato non poſſit: atqui non ita eſt de eo quod jure gentium inducitur; nam manumiſſiones, ſervitutes, contractus venditionis, bonorum diviſio, ab humana voluntate pendent, poſſentque abſolute omitti ſine peccato: ergo.

Obj. 1. L. 2. ff. ſupra, Religio erga Deum, pietas erga patriam & parentes, dicuntur eſſe de jure gentium: atqui tamen hæc pertinent ad jus naturale.

R. Objectam Legem ex hac parte minus eſſe accuratam; amor enim Dei & parentum non poteſt recenſeri inter ea, quæ homines exigente uſu ſibi conſtituerunt, ſed inter ea quæ ante quamcumque hominum conventionem neceſſario ſunt exercenda.

1.2.q.95. a. 4. Obj. 2. S. Thomas docet ad jus gentium pertinere ea quæ derivantur ex lege naturæ, ſicut concluſiones ex principiis, *ut ſunt*, inquit, *juſtæ emptiones*, *venditiones*, *& alia hujuſmodi*, *ſine quibus homines ad invicem convivere non poſſunt*, *quod eſt de lege naturæ*, *cum homo naturaliter ſit animal ſociale*: ſed quæ derivantur ex jure naturæ, ad jus naturale pertinent: ergo quæ ſunt de jure gentium, ſunt etiam de jure naturæ, adeoque jus gentium ad jus naturale revocari debet.

R. diſt. maj. Quæ pertinent ad jus gentium derivantur ex lege naturæ ſecundum quid, C. ſimpliciter & abſolute, N. Ea ex jure naturali ſimpliciter, & abſolute derivantur, quæ ex ejus principiis neceſſario colliguntur; ea vero ex eodem jure ſecundum quid derivari dicuntur, quæ licet non neceſſario ex ejus principiis ſequantur, ita tamen cum natura noſtra congruunt, ut in ipſa multum propendeamus. Hoc poſteriori ſenſu quæ ad jus gentium pertinent, ex naturali jure derivantur. Sic ad agrorum diviſionem vehementer inclinat natura, ex hypotheſi, quod non omnis ferat omnia tellus, & ſint homines nimis multi, qui ſecluſa hac diviſione, tanquam fuci inertes aliorum laboribus veſcerentur. Unde bonorum diviſio aliquatenus ex naturæ principiis colligitur; non tamen neceſſario, neque enim peccaſſent homines, ſi omnia habuiſſent communia.

Inſt. S. Thomas in exemplum juris gentium adducit juſtas emptiones, venditiones &c. atqui hæc ad jus naturale ſtricte & neceſſario pertinent.

R. Quod quamvis juris naturæ ſit ut venditiones ac emptiones quæ ſiunt, juſte ſiant; non tamen juris eſt naturæ ut venditiones & emptiones ſiant inter homines diverſarum nationum, niſi hoc juris naturæ eſſe di-

dicatur, quatenus ad id a natura plurimum inclinamur. Vid. Silvium hic, Suarem lib. 2. de legib. c. 19. & Mag. Grandin p. 52.

Dico 3. Jus gentium non eſt ſimpliciter conceſſivum, ſed vere præceptivum. Ita Suares ibid. c. 18. contra Vaſquem diſp. 157. c. 3.

Prob. 1. Quia vera lex non eſt mere permiſſiva, ſed etiam præceptiva: atqui jus gentium eſt vera lex. Nam S. Thomas legem humanam dividit in jus gentium, & civile; Juriſconſulti vero jus triplex aſſignant, naturale ſcilicet, gentium, & civile.

Prob. 2. Si jus gentium non eſſet vere præceptivum, non peccaret quis ipſum violando: atqui falſum conſequens. Nam receptio legatorum, & libertas celebrandi commercia, pertinent ad jus gentium, eoque ſolo, non jure naturali, ſunt introducta: ſed qui legatos non reciperet, aut læderet libertatem commercii, poſito communi Regum & populorum conſenſu, tum de receptione legatorum, tum de libertate commercii, vere peccaret, juſtitiæque & honeſtatis legibus contradiceret, eique juſte bellum indiceretur: ergo.

CAPUT QUARTUM.

De lege divina.

Dicemus 1. De lege divina in genere. 2. De lege Moſaica. 3. Demum de lege Evangelica.

ARTICULUS PRIMUS.

De lege divina ut ſic.

Lex divina poſitiva de qua hic loquimur, ſumitur dupliciter. 1. Late, quo ſenſu ſignificat id omne quod in libris divinis continetur, adeoque non præcepta ſola, ſed conſilia etiam, minas, promiſſiones, & cetera quæ ad Religionem ſpectant: ſic accipitur Rom. 10. ubi ait Apoſtolus, *Finis legis Chriſtus*. 2. Sumitur proprie pro peculiaribus præceptis ad finem ſupernaturalem ſpectantibus: ſic ſumi videtur Levit. 18. *Cuſtodite leges meas atque judicia, quæ faciens vivet homo in eis*. Lex divina ſic accepta definitur: Decretum Dei præſcribens hominibus modum quo ad finem ſupernaturalem pervenire poſſint. Circa legem hanc quæſtiones aliquas proponemus & ſolvemus cum S. Thoma hic qu. 91. art. 4. & 5.

Quæres itaque. 1. An neceſſaria fuerit lex divina præter naturalem & humanam.

Reſpondet S. Doctor affirmat. 1. Quia homo creatus eſt ad æternam beatitudinem, tanquam ad finem ultimum: atqui ad hunc finem dirigi non potuit ſine lege divina. Si enim homo ad finem ſupernaturalem dirigi potuiſſet ſine auxilio legis divinæ, vel per legem naturalem, vel per hu-

Digitized by Google

humanam, vel per utramque ſimul: atqui nullum ex his dici poteſt; lex enim naturalis & humana, ſive ſolitarie, ſive conjunctim ſumptæ, nullam habent cum fine ſupernaturali proportionem.

2. Quia homo cujus judicia crebris erroribus obnoxia ſunt, dirigi debuit per legem quæ errare non poſſit: atqui errare non poſſe, aut ſaltem ſine errore & erroris metu intelligi, ſoli divinæ legi competit; ipſa enim lex naturalis, etſi de ſe errori obnoxia non ſit, ſæpe tamen errorem omnem non abigit ob humanæ mentis tenebras, paſſiones &c.

Hæ tamen S. Thomæ rationes, & aliæ quas adducit, non invicte probant neceſſarium fuiſſe ſimpliciter & abſolute ut Deus legem aliquam poſitivam ferret; poterat enim homo cum auxilio gratiæ, abſque ulla exteriori lege ad felicitatem æternam conduci. Et de facto potuerunt homines ſalvari ſine lege Moſaica antequam daretur, & Gentiles etiam poſt eam datam abſque ejus obſervatione, ut notant Silvius hic ad qu. 98. a. 4. & Suares l. 9. c. 5. Ergo divinæ legis neceſſitas fuit ſolum ex ſuppoſitione Synagogæ vel Eccleſiæ, non ex ſuppoſitione finis ſupernaturalis, ad quem homines ordinarentur. Ita Suares l. 1. c. 3. n. 15.

Quæres 2. Quomodo dividatur lex divina.

R. Eam dividi 1. in legem pure poſitivam, & non pure poſitivam. Prima, ea præcipit aut vetat quæ ex ſe ſunt indifferentia, ut circumciſionem, & abſtinentiam a carne ſuilla. Secunda, ea præcipit aut vetat quæ jam ante jure naturali præcipiebantur, aut prohibita erant, ut adulterium; & hæc non differt a lege naturali, niſi quantum ad modum quo intimatur.

2. In veterem ſeu Moſaicam, & novam ſeu Evangelicam, de quibus infra.

An autem diviſio hæc adæquata ſit, necne, diſputant Theologi. Alii eam inadæquatam eſſe putant, quia, inquiunt, extitit lex divina ante Moſaicam. 1. Enim prohibuit Deus Adæ ne fructu quodam veſceretur: hoc autem præceptum non fuit perſonale, ut vult Martinon, ſed capitale, idest impoſitum Adamo prout erat generis humani parens & caput, unde non minus obligabat Adæ poſteros quam ipſum Adam, licet ei ſoli immediate intimatum fuiſſet. Hinc Eva ad quam Deus locutus non erat, vere dixit Gen. 3. *Præcepit nobis Deus ne comederemus &c.* Ita Suares l. 9. c. 1.

2. Quia etiamſi diceremus præceptum abſtinendi a certo quodam fructus genere, ad ſolum Adam ejuſque uxorem pertinuiſſe, certum eſt plura hominibus ante Moſaicam legem impoſita fuiſſe a Deo præcepta. Sic v. gr. docent communiter Theologi, poſt Adæ peccatum, præcepiſſe Deum ut homines aliquo uterentur Sacramento, quo adulti & ipſi infantes ab originali noxa purgarentur. Sic etiam probabile eſt ex Gen. 7. animalia quædam jam ante diluvium munda fuiſſe, quædam immunda, dicente Deo ad Noe: *Ex omnibus animantibus mundis tolle ſeptena & ſeptena... de animantibus vero immundis duo & duo.* Si enim animalia omnia tunc ejuſdem fuiſſent æſtimationis & uſus, locum non habuiſſet diverſus ille præcipiendi modus; atque hinc ulterius colligitur Deum tunc aliquas ſacrificandi leges tuliſſe, quia munda & immunda animalia

non

Google

non diſtinguebantur, niſi in ordine ad ſacrificia. Denique alias leges exhibet Scriptura lege veteri antiquiores, etſi poſteriores diluvio. Sic Gen. 9. dicit Deus: *Carnem cum ſanguine non comedetis*. Et Gen. 17. *Circumcidetur ex vobis omne maſculinum*. Unde Joan. 7. v. 20. dicitur: *Moyſes dedit vobis circumciſionem, non quia ex Moyſe eſt, ſed ex patribus*, Abraham ſcilicet, Iſaac & Jacob, quibus impoſita erat a Deo lex circumciſionis: ergo datur lex divina a lege tum nova tum veteri diſtincta.

Retineri tamen poteſt communis diviſio: quod ut fiat dicendum eſt per legem antiquam intelligi præcepta omnia, quæ Deus ſive ante Moyſen, ſive poſt Moyſen uſque ad Chriſtum populo ſuo tradidit verbo aut ſcripto, præſertim cum præcepta Noemo, Abrahæ & aliis qui Moyſen præceſſere Patriarchis data, in Moyſis libris conſcripta ſint, & fuerint quædam legis Moſaicæ primordia: unde patet quæſtionem hanc totam eſſe de nomine.

Quæres 3. an epikeja cadat in legem divinam.

R. Aliquo ſenſu cadere, aliquo non cadere. 1. Cadit hoc ſenſu, quod lex divina verbis tam generalibus concipiatur, ut propter univerſalitatem hanc in aliquo caſu particulari deficere videatur. Sic lex quæ generatim vetat, ne die Sabbati fiat opus ullum ſervile, hanc patiebatur interpretationem, niſi neceſſitas aliud fieri poſtulet. Unde Mathatias & ejus amici prudenter ſanxerunt pugnandum eſſe adverſus hoſtes in ipſa Sabbatorum die, ne plebs omnis hac die ab hoſtibus internecioni daretur. *1. Mac. 2.*

Quoniam vero per epikejam ſæpe intelligitur emendatio legis in certis caſibus quos legislator non prævidit, ideo dicendum eſt epikejam hoc ſenſu non cadere in legem divinam; quia licet noluerit Deus exceptiones omnes legibus ſuis apponere, optime tamen prævidit caſus omnes in quibus futurum erat ut reſtrictione indigerent: cur vero lex divina vulgo non obliget in extrema neceſſitate, in qua tamen obligare poſſet Deus ſi abſoluta poteſtate uti vellet; ratio hæc merito affertur quod Deus qui ſuaviter omnia diſponit, & omnium miſeretur, infirmitati noſtræ accommodare ſe voluerit, & eum legislatoribus humanis exhibere modum quem in condendis ſuis legibus ſubſequi debent.

ARTICULUS SECUNDUS.

De lege veteri.

PEr veterem legem, eam hic intelligimus, quæ populo Iſraelitico data eſt, & per Moyſen promulgata; atque hæc triplici nomine vocatur: *vetus*, ut diſtinguatur a lege Evangelica; *Moſaica*, quia Moyſi data eſt & per eum promulgata; & *lex* ſimpliciter, quod juberet aut prohiberet, ſed per ſe gratiam non conferret. De hac lege multa quæruntur a nobis expedienda, puta an bona fuerit, an Deum habuerit auctorem &c. Unde ſit

Digitized by Google

SECTIO PRIMA.

An lex vetus bona fuerit.

Vid. Nat. Alexand. ad ſect. 1. c. 11. Legem veterem malam fuiſſe & a malo Deo traditam, hæreſis fuit quorumdam qui duo diſtinguebant omnium rerum principia, bonum alterum, alterum vero malum, cui tribuebant non ſolum mala omnia & peccata, ſed etiam corporum creationem. Hujus opinionis auctor fuit Simon Magus. Eidem errori adhæſere Cajani, Cerdoniani, Marcionitæ &c. ſed præ ceteris paleſtram tenuere Manichæi, contra quos diſputat Auguſtinus in libris contra Fauſtum, contra Adimantum Manichæum &c.

Aliter, teſte S. Epiphan. Hær. 33. in hoc erravit Ptolomeus quidam, dicens auctorem illius legis non fuiſſe unum, ſed tres, & nullum eorum fuiſſe Deum. Nam partem legis dicebat fuiſſe datam ab opifice mundi, quem non Deum, ſed Numen ſecundum eſſe dicebat; aliam partem a Moyſe, aliam vero a ſenioribus, quod ultimum nullo nititur fundamento: in libris enim Moyſis nihil eſt unde conjici poſſit legem per alium ſeniorem quam per Moyſen datam fuiſſe; tametſi ei nonnullæ humanæ leges additæ fuerint, qualis eſt lex judicialis quæ habetur 1. Reg. c. 30. *Æqua pars erit deſcendentis ad prælium & remanentis ad ſarcinas, & ſimiliter divident. Et factum eſt hoc ex die illa, & deinceps conſtitutum & præfinitum, & quaſi lex in Iſrael uſque in diem hanc.* Vide etiam Eſter 9. & 1. Mach. c. 4. His præmiſſis,

Dico: Lex vetus bona eſt, & a Deo orta. Pars poſterior prioris probatio eſt.

Prob. 1. pars. Ea lex eſt bona, cujus ſanctitatem ubique celebrat Scriptura, quam viri pietate inſignes utriuſque Teſtamenti executioni mandaverunt, quæ omnia præcipit virtutum genera, nullum vero non prohibet peccatum & ſcelus; quæque ſancita fuit in fœdus Deum inter & homines: atqui tales ſunt legis veteris caracteres.

1. Quidem dicitur recta Pſalm. 18. v. 8. & 9. *Lex Domini immaculata convertens animas &c.* Rom. 7. *Lex quidem ſancta, & mandatum ſanctum, & juſtum, & bonum;* 1. ad Tim. 1. v. 8. *Bona eſt lex, ſi quis ea legitime utatur.* Hinc Deuter. 4. v. 7. lex ut ſingulare Dei beneficium commendatur: *Non eſt alia natio tam grandis, quæ habeat Deos appropinquantes ſibi, ſicut Deus adeſt cunctis obſervationibus noſtris,* v. 8. *Quæ eſt alia gens ſic inclyta, ut habeat cæremonias juſtaque judicia & univerſam legem, quam ego proponam hodie ante oculos veſtros?* Hinc variæ illæ quas exegit Deus diſpoſitiones ut lex ſuſciperetur Exod. 19. v. 10. ſcilicet Moyſis jejunium & ſeceſſus per dies 40. veſtium mutatio, accedentium ad montem reverentia & tremor &c.

2. Eam implevere quotquot in utroque Teſtamento floruere viri religione ac pietate commendabiles. In veteri, Patriarchæ, Prophetæ, Moyſes, Samuel, Salomon, quos inter eminet David qui continuo pſallebat: *Pſal. 118.* *Lex tua meditatio mea eſt; legem tuam non ſum oblitus; teſtimonia tua exqui-*

quiſivi. Ipſam executioni mandavit Chriſtus, qui de ſe ait Matth. 5. v. 17. *Non veni ſolvere legem, ſed adimplere;* quique voluit circumcidi, Sabbatum ſervare, celebrare Paſcha, & leproſos a ſe mundatos remiſit ad Sacerdotes, quorum erat lepram a lepra ſecernere. Hanc implevit B. Virgo Luc. 2. v. 22. *Poſtquam impleti ſunt dies purgationis ejus* Mariæ *ſecundum legem Moyſi, tulerunt illum in Jeruſalem ut ſiſterent eum Domino, ſicut ſcriptum eſt in lege Domini.*

† 3. Lex eadem genus omne bonorum præcipit, malorum vetat. Quæ enim in eo tota eſt, ut homines ad Deum adducat, & a falſis avertat numinibus, cui nihil eſt antiquius quam ut honorentur parentes, ſerventur æquitatis regulæ, non adhibeatur menſura & menſura; quæ variis pœnis a peccato retrahit, variis promiſſionibus ad Deum ſollicitat; ea bonum omne ſuadet, malum omne quantum in ſe eſt, tollit; atqui &c. ergo.

4. Lex antiqua ſancita eſt in fœdus Deum inter & homines initum. Deuter. 26. v. 17. *Dominum elegiſti hodie, ut ſit tibi Deus, & ambules in viis ejus, & cuſtodias cæremonias illius, & mandata, atque judicia, & obedias ejus imperio*. Deuter. 31. v. 26. *Tollite librum iſtum, & ponite eum in latere arcæ fœderis Domini Dei veſtri, ut ſit ibi contra te in teſtimonium:* ergo.

Obj. 1. Ea lex mala erat, cujus præcepta bona non erant: atqui... juxta id Ezech. 20. *Dedi eis præcepta non bona, & judicia in quibus non vivent.*

Reſpondent 1. quidam cum S. Hieronymo, textum illum intelligi debere non de lege veteri, ſed de iniquis Gentilium præceptis, quæ a Deo data dicuntur, quia Deus gentes tradiderat deſideriis ſuis propter peccata earum. Confirmatur, quia Deus ibidem leges ſuas opponit præcetis quæ vocantur præcepta non bona: *Dedi eis præcepta mea... quæ faciens homo, vivet in eis*. Et Exod. 9. *Dediſti eis judicia recta, & legem veritatis, cæremonias & præcepta bona*. Poſſet quoque textus intelligi pro futuro juxta phraſim Hebræis familiarem, ita ut dedi, idem ſit ac dabo, ideſt permittam ut ſub leges idololatrarum cadant.

R. 2. cum S. Auguſtino, diſt. Præcepta non bona, ideſt quæ per ſe non ſufficiebant ad juſtificationem, ideoque erant imperfecta, C. non bona, ideſt quæ quidpiam haberent rationi difforme, N. *Forte*, inquit S. Doctor epiſt. 82. n. 14. *propterea non dixit mala, ſed tantum non bona, ideſt non talia ut illis homines boni fiant, aut ſine illis boni non fiant*. Et iſta quoque eſt ſolutio S. Gregor. lib. 28. Mor. cap. 9. qui docet legem veterem dici non bonam, non abſolute, ſed comparate ad legem novam: *Bona*, inquit, *quaſi bona non ſunt comparatione meliorum;* idque probat ex eo quod Ezech. 16. ſic Deus amare carpit Iſrael: *Ergo & tu porta confuſionem tuam, quæ viciſti ſorores tuas peccatis tuis, ſceleratius agens ab eis, & juſtificaſti ſorores tuas* Sodomam & Samariam *in omnibus abominationibus tuis quas operata es:* neque enim juſtificata erat Sodoma in ſe, ſed comparata cum Iſrael.

Inſt. Ea lex fuit abſolute mala, quæ ideo ceſſavit quia culpa non vacabat: atqui Heb. 8. *Si illud prius* Teſtamentum *culpa vacaſſet*, non utique ſecundi locus inquireretur.

R. diſt. Non vacavit culpa improprie ſumpta, ideſt defectu qui pecca-

D 2 tum

tum non erat, quia nempe deficiebat a perfectione novæ fidei, ut umbra a veritate, C. culpa proprie dicta, N. *Quid ergo dicemus*, ait Apoſt. Rom. 7. *Lex peccatum eſt? abſit....* Eatenus igitur culpa erat in lege veteri, vel quia culpas & animæ peccata non ſanabat; vel quia erat peccati occaſio, quatenus nitimur in vetitum. Hinc S. Paulus, *Occaſione accepta, peccatum per mandatum operatum eſt in me omnem concupiſcentiam.*

Inſt. 2. In ea lege fuit culpa proprie dicta, cui deerat id quod eſt in lege præcipuum, nempe ut ſit ſalutifera; quæque econtra mortifera erat & fecunda peccatorum ſeges: atqui ex Apoſt. Rom. 7.... *Cum veniſſet mandatum, peccatum revixit, ego autem mortuus ſum.* Cap. 5. *Lex ſubintravit ut abundaret delictum.* 2. ad Cor. 3. *Littera occidit, ſpiritus autem vivificat.* 1. Ejuſdem. 3. Lex dicitur *miniſtratio mortis, miniſtratio damnationis.* Rom. 7. *Lex mortis:* ergo.

R. diſt. Lex fecit ut abundaret delictum, occidebat, erat mortis miniſtratio, occaſionaliter, & quidem occaſione ſumpta ex parte hominis, C. ex inſtituto legis & fine legiſlatoris, quaſi cupiditati fomenta præberet, hominemque terrenis amoribus implicaret ex profeſſo, atque a Deo averteret, N. Eorum igitur malorum lex fuit occaſio, ſicut quotidie ſuperiorum mandata peccati occaſio fiunt, quatenus nempe concupiſcentiam fræni impatientem irritant; non autem quaſi hominem de ſe ad peccatum impellant. Adde quod hominibus ſub lege veteri conſtitutis non deeſſet gratia, quæ licet per legem non daretur, una tamen cum lege conferebatur, prout docet S. Thomas 1. 2. qu. 98. art. 2. his verbis: *Ad quartum, dicendum quod quamvis lex vetus non ſufficeret ad ſalvandum hominem, tamen aderat aliud auxilium a Deo hominibus ſimul cum lege, per quod ſalvari poterant; ſcilicet fides Mediatoris, per quem juſtificati ſunt antiqui Patres, ſicut etiam nos juſtificamur: & ſic Deus non deficiebat hominibus quin da-* *L. 3. de Gr. Chriſti c. 5. & 7. Ibid. l. 1. c. 8.* *ret eis ſalutis auxilia.* Hinc plane impium eſt quod docet Janſenius, *gratiam* ſupernaturalem *repugnaſſe ſcopo legis;* ſtatum veteris Teſtamenti non attuliſſe Judæis *gratiam ſufficientem, ſed potius impedientem;* adeo ut non modo lex non *afferret juſtitiæ facilitatem*, ſed potius *eam difficiliorem fecerit, & quaſi muro quodam interpoſito impoſſibilem.* Quæ errorum portenta pie renovavit Quenellus Prop. 6. & 7.

Inſt. 3. Ea lex vere & per ſe erat peccati cauſa & mortis miniſtratio, cujus præcepta pietati adverſabantur, quæ concupiſcentiam fovebat, & illud permittebat quod leges ſanctiſſimæ merito prohibent: atqui lex vetus..... 1. Pietati adverſa erat, cum vetaret ne mortuis redderetur officium ſepulturæ, & præciperet immundum eſſe eum, qui tetigiſſet hominis mortui cadaver, de quo vid. Num. 19. 2. fovebat concupiſcentiam, cum vindictam permitteret, & oculum pro oculo, dentem pro dente erui ſineret; unde Chriſtus Matth. 5. eam abrogavit: *Audiſtis quia dictum eſt, dentem pro dente &c. ego autem dico vobis non reſiſtere malo. Audiſtis quia dictum eſt; Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum &c.* 3. Permittebat quod jure vetant leges ſapientiſſimæ Principum, ab æterna lege derivatæ, puta permittebat heris enecare ſervos ſuos Exod. 21. v. 20. *Qui percuſſerit ſervum ſuum vel ancillam virga, & mortui fuerint in manibus ejus, criminis reus erit;* v. 21. *Sin autem uno die, vel duobus*

ſu-

ſupervixerit, non ſubjacebit pœnæ, quia pecunia illius eſt; quæ lex ordini aperte repugnat, utpote quæ homines cum jumentis & bobus exæquet, nec magis aut fere magis in unius quam alterius morte peccati agnoſcat, dignitatemque hominis cum pecunia qua emptus eſt metiatur: ergo.

R. neg. min. ad 1. ſunt qui putent eos qui mortui tentorium ingrediebantur, immundos quidem fuiſſe, ſed tunc tantum cum nulla erat vel tentorium illud ingrediendi, vel mortui cadaver tangendi neceſſitas; poſita vero neceſſitate, nihil impuritatis contractum fuiſſe contendunt; idque, inquiunt, colligitur ex hiſtoria Tobiæ, cujus pietatem ſic celebrat ſacer contextus: *Eſurientes alebat, nudiſque veſtimenta præbebat, & mortuis atque occiſis ſepulturam ſollicitus exhibebat.* Quod humanitatis officium ſic commendavit Angelus Raphael cap. 12. *Quando orabas cum lacrymis & ſepeliebas mortuos ..... ego obtuli orationem tuam Domino:* ergo nedum talis actio homines faceret immundos, efficiebat Deo acceptiſſimos. Hinc Moyſes *tulit ſecum oſſa Joſeph, eo quod Joſeph adjuraſſet filios Iſrael dicens, Viſitabit vos Deus, efferte oſſa mea hinc vobiſcum.* An enim Moyſes toto eo tempore immundus fuiſſet? Ita Pontas in opere cui titulus, Sacra Scriptura ſibi ubique conſtans. *Tob. 1. 20.* *Exod. 13. 19.*

Alii vero ex neceſſitate contrahendi immunditiam legalem nihil contrà legis antiquæ ſanctitatem colligi poſſe reſpondent, tum quia immunditia hæc peccatum non erat; tum quia per opera etiam juſta & neceſſaria contrahi poterat, ſicut nunc a Judicibus reum morti addicentibus contrahitur irregularitas, tametſi ſententia mortis contra reum, opus ſit ſanctum & juſtum; tum denique quia immunditia illa non vacabat myſteriis. Inde enim colligere erat. 1. Vitandos eſſe peccatores, quorum mortui veræ ſunt imagines. 2. Eos ad ſacrificia Deo exhibenda inhabiles eſſe, qui immunditiam ſpiritualem quæ per exteriorem ſignificabatur, gererent: ergo immunditia legalis, Moſaicæ legis ſanctitatem arguit, nedum injuſtitiam probet.

Ad 2. neg. ant. Ea enim lex concupiſcentiam non fovebat, quæ vindictæ & furoris, *non fomes ſed limes* erat: talis porro erat ex Auguſtino lex talionis de qua agitur in objectione; prohibebat enim ne qui læſus ab alio fuerat, aſperiori uteretur vindicta. Unde, ut notat Janſenius, erat is legis ſenſus. Non injuſte vindicabis; ſicque per eam rudi populo primus lenitatis gradus conſtituebatur. Addit Tertullianus lib. 2. contra Marcion. c. 18. inde refrænatam fuiſſe aggrediendi cupidinem, adeo ut *commiſſio injuriæ, metu vicis ſtatim occurſuræ repaſtinaretur, & licentia retributionis prohibitio eſſet provocationis.* Ceterum lex illa locum non habebat niſi ubi perſonæ æqualis erant dignitatis; neque enim licitum erat ſervo par pari referre, cum a domino percuſſus erat. *Ibid.*

Quod additur, lege Moyſis præceptum fuiſſe odium inimicorum, plane falſum eſt, cum illud expreſſe prohibeatur Levitici 19. his verbis: *Non quæres ultionem, nec memor eris injuriæ civium tuorum;* & Exod. 23. Quod vero dicit Chriſtus: *Audiſtis quia dictum eſt &c.* non debet intelligi de lege Moſaica, quaſi hæc odium inimicorum præſcriberet, ſed de iniquis Phariſæorum traditionibus, qui ex eo quod ſæpe in Scripturis præcipiatur amor in amicos, male colligebant ibidem præcipi odium inimicorum. Hæc & alia plura videris apud Calmet in cap. 5. Evang. ſecundum Matthæum.

Ad 3. nego permiſſam fuiſſe heris ſervorum occiſionem. Equidem heris nulla pœna conſtituta erat, quia conſulendum erat ipſis in quos plerumque inſurrexiſſent ſervi, niſi pœnarum mortiſque ipſius metu compreſſi fuiſſent : at non ideo proprie ipſis licitum erat ſervos occidere ; alioqui cur reus habitus fuiſſet dominus, in cujus manu ſub virgis expiraſſet ſervus ? immunes quidem erant a pœna domini, cum ſervi uno tantum aut altero die poſt flagella expirabant ; ſed quia tunc cenſebantur domini non habuiſſe animum ſervos occidendi, bene vero corrigendi. Ita notat D. Fleury in Libro de moribus Iſraelitarum, ubi addit legis hujus aſperitatem duplici ex capite fuiſſe mitigatam. 1. Quia lege alia præceptum erat ut Judæi proximos diligerent ; inter proximos autem non infimum habent locum, qui vicinitatis ſervitutiſve titulo nobis conjunguntur. 2. Quia domini ſuis conſulere commodis non poterant, quin ſervorum quoque ſaluti conſulerent quos ſua ſibi pecunia pepererant, quia ſervi herilis boni pars magna erant.

Dico 2. Lex vetus ſecundum omnes ſui partes eſt a Deo vero Patre Domini noſtri Jeſu Chriſti, cui proinde Chriſtus non fuit adverſus.

Prob. 1. pars contra Cerdonem. Illa lex Deum habet pro auctore, quæ vocatur mandatum Dei; quæque continetur in Libris a Spiritu Sancto dictatis: atqui talis eſt lex vetus. Matt. 5. Chriſtus Phariſæos alloquens ait: *Irritum feciſtis mandatum Dei propter traditionem veſtram*. Luc. 1. *Benedictus Dominus Deus Iſrael... ſicut locutus eſt per os Sanctorum*. Et rurſus : *Sicut locutus eſt ad patres noſtros*. Heb. 1. *Multifariam multiſque modis olim Deus loquens patribus in Prophetis*. Similia habentur 2. Petr. c. 2. &c.

Confirm. ex Conciliis. Concilium Tolet. I. ſic in Manichæorum errorem inſurgit : *Si quis dixerit vel crediderit alterum Deum eſſe priſcæ legis, alterum Evangeliorum, anathema ſit*. Tridentinum ſeſs. 4. in Decreto de canonicis Scripturis : *Omnes*, inquit, *Libros tam novi quam veteris Teſtamenti, cum utriuſque unus Deus ſit auctor, Eccleſia Catholica pari pietatis affectu ac reverentia ſuſcipit & veneratur*.

Prob. 2. pars contra Ptolomæum. Illa lex ſecundum omnes ſui partes eſt a Deo, quam Moyſes non pro arbitrio, ſed ex Dei juſſu populo dedit; quæ ſimpliciter dicitur lex Dei, quam qui violat, non in hominem peccat, ſed in Deum : atqui talis eſt lex vetus, Deuter. 4. *Scitis*, ait Moyſes ad Iſraelitas, *quod docuerim vos præcepta atque juſtitias ſicut mandavit mihi Dominus meus*. Et cap. 6. *Hæc ſunt præcepta & cæremoniæ, & judicia quæ mandavit mihi Dominus Deus veſter*. Huc redeunt probationes ſuperius allatæ.

Et vero Ptolomaitarum ſententia omnem veteris Teſtamenti libris fidem detrahit, cum definiri non poſſit quænam eorum partes Deo, aut Moyſi, aut Senioribus tribui debeant.

Prob. 3. pars contra Marcionem. Ea lex lata non fuit a Deo cui Chriſtus adverſatus fuerit, quam Chriſtus ſemper implevit, ex qua divinitatis ſuæ argumenta eruit, in qua ſe divinitus præfiguratum fuiſſe oſtendit : atqui Chriſtus.... Matth. 5. *Non veni ſolvere legem ſed adimplere*. Luc. ultimo, *Oportet impleri omnia quæ ſcripta ſunt in Lege, & in Pſalmis, & in Prophetis de me*. Joan. 5. *Si crederetis Moyſi, crederetis forſitan*

tan & mihi, de me enim ille ſcripſit. 1. Corint. 10. *Omnia in figura contingebant illis &c.*

Obj. 1. Deuteron. 32. *Dei perfecta ſunt opera.* Et Eccleſ. 3. *Didici quod opera omnia quæ fecit Deus perſeverent in perpetuum*: atqui lex Moſaica nec perfecta erat, nec in perpetuum perſeveravit: ergo lex illa Dei opus non fuit.

R. Legem Moyſis eſſe quidem imperfectam ſi cum Evangelii lege comparetur, ſed addo eamdem ſuo in genere perfectam fuiſſe: conveniebat enim ſtatui infirmitatis in quo verſabantur Judæi, quos pœnarum metu retrahebat a malo, & quos uti pædagogus ad Chriſtum conduxit tanquam ad verum juſtitiæ doctorem, ut ex fide ejus juſtitiam conſequerentur. *Gal. 3. v. 24.*

Quod ſpectat ad textum Eccleſiaſtæ, certum eſt ea ſolum Dei opera in perpetuum permanere, quæ eo fine producta ſunt ut in perpetuum maneant: porro lex Evangelii ſola ſic condita eſt, ut ad uſque mundi finem permanere debeat.

Obj. 2. Scriptura quaſdam habet leges quæ Moyſis fœtus ſunt, quaſdam quæ a Senioribus conditæ fuerunt. Matt. 19. Chriſtus Judæos alloquens: *Moyſes*, inquit, *ad duritiam cordis veſtri permiſit vobis dimittere uxores veſtras.* Ibid. c. 15. Phariſæi Chriſtum ſic compellant: *Quare diſcipuli tui tranſgrediuntur traditionem Seniorum?* ergo.

R. ad 1. Non magis ex objectis verbis colligi poteſt Moyſen auctorem eſſe legis de repudio, quam ex iſtis quæ Marci 7. leguntur, *Moyſes dixit: Honora patrem tuum*, colligi liceat Moyſen auctorem eſſe legis de colendis parentibus: atqui poſterius nemo colliget: ergo ideo leges illæ Moyſi attribuuntur, quia earum promulgator fuit, non quia earum inſtitutor fuerit. Vide Silv. q. 98. a. 2.

Ad 2. Traditiones de quibus loquebantur Phariſæi, humana erant commenta, quæ inter Scripturæ partes recenſeri non poterant.

SECTIO SECUNDA.

An lex vetus fuerit imperfecta.

Res dupliciter imperfecta dici poteſt, ut notat Suareſius lib. 9. ca 8. privative ſcilicet, & negative. Illud imperfectum dicitur privative, cui deficit aliqua perfectio eidem ſecundum ſpeciem debita vel maxime conveniens: illud vero dicitur imperfectum negative, cui deeſt aliqua perfectio cujus vel capax non eſt, vel quæ ſaltem ipſi ſecundum ſtatum ſuum nec debita eſt, nec conveniens. Prior imperfectio eſt in re ſecundum ſe ſpectata; poſterior vero in re cum alia perfectiori comparata. Quibus poſitis,

Dico 1. Lex vetus imperfecta fuit negative.

Prob. Illa lex imperfecta erat negative, quæ multis caruit perfectionibus, quæ in lege nova concurrunt: atqui lex vetus ..... Lex enim quæ in Scriptura vocatur inutilis, infirma, ad ſalutem inſufficiens, multis caruit perfectionibus, quæ legi novæ non deſunt; atqui lex vetus 1. voca-

Digitized by Google

tur infirma & inutilis. Galat. 4. *Quomodo iterum convertimini ad infirma & egena elementa?* Heb. 7. *Reprobatio fit præcedentis mandati propter infirmitatem ejus & inutilitatem*. 2. Lex vetus erat ad ſalutem inſufficiens, quia per ſe non dabat vires ad aſſequendum finem ſuum, neque ad præcipuos ſuos actus. Unde Gal. 2. ait Apoſtolus: *Scientes quod non juſtificabitur homo ex operibus legis, niſi per fidem Jeſu Chriſti, & nos in Chriſto Jeſu credimus, ut juſtificemur ex fide Chriſti & non ex operibus legis, propter quod ex operibus legis non juſtificabitur omnis caro*. Heb. 7. *Nihil ad perfectum adduxit lex*. Rom. 8. *Lex ſpiritus vitæ in Chriſto Jeſu liberavit me a lege peccati & mortis ...... quod impoſſibile erat legi, in quo infirmabatur per carnem &c.*

Atque id paſſim docet Auguſtinus, ſed aperte tract. 3. in Joan. n. 14. *Lex*, inquit, *minabatur, non opitulabatur; jubebat, non ſanabat; languorem oſtendebat, non auferebat, ſed illi præparabat medico venturo cum gratia & veritate, tanquam ad aliquem quem curare vult medicus, mittat primo ſervum ſuum, ut ligatum illum inveniat. Sanus non erat, ſanari nolebat, & ne ſanaretur ſanum ſe eſſe jactabat: miſſa eſt lex quæ ligavit eum, invenit ſe reum, jam clamat de ligatura. Venit Dominus, curat &c.*

Joan. 1. Confirmatur inductione. 1. *Lex per Moyſen data eſt, gratia & veritas per Jeſum Chriſtum facta eſt*: ergo nova ratione promulgatoris ſuperat antiquam. 2. Ratione ſubditorum; lex enim Evangelica pro omnibus lata fuit, *Ite docete omnes gentes*, Matth. ult. lex Moſaica nonniſi pro Judæis, ut patet ex ejus prooemio, *Ego ſum Dominus Deus tuus qui eduxi te de terra Ægypti*, Exod. 20. 3. Ratione durationis, *lex* vetus *propter tranſgreſſiones poſita eſt donec veniret ſemen*; lex Evangelica uſque ad mundi finem conſiſtet, Matth. 26. *Hic eſt Calix ſanguinis mei, novi & æterni Teſtamenti*. Ibid. cap. ult. *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus, uſque ad conſummationem ſæculi*. 4. Ratione modi, lex Moſaica in lapidibus deſcripta eſt, lex nova in hominum cordibus inſcribitur. 5. Ratione materiæ, lex vetus tantam complectebatur præceptorum multitudinem, ut vocetur ab Apoſtolorum Principe, *jugum* quod neque patres noſtri, neque nos portare potuimus; lex nova pauciora habet, eaque longe faciliora.

Obj. 1. Lex quæ multos habuit & peperit juſtos, ſterilis & egena dici non poteſt: atqui lex vetus multos habuit & fecit juſtos; unde proſcripta eſt hæc Queneїli propoſitio n. 65. *Moyſes, Prophetæ, Sacerdotes & Doctores legis mortui ſunt, abſque eo quod ullum Deo dederint filium, cum non effecerint niſi mancipia per timorem.*

R. diſt. maj. Lex quæ per ſe habuit & peperit juſtos egena non eſt. C. lex quæ non per ſe, ſed per fidem & merita Mediatoris venturi juſtos peperit, egena non eſt, N. Porro Juſti qui ſub lege vixerunt, non per ipſam legem, ſed per merita Chriſti juſtitiam conſecuti ſunt: *Bibebant illi de ſpiritali conſequente eos petra; petra autem erat Chriſtus*. Eadem ergo fi-
1. Cor. 10. des & noſtra & illorum fuit; quoniam hoc illi crediderunt futurum quod nos credidimus factum, unde dicit Apoſtolus, *Habentes eumdem ſpiritum fidei*: *non diceret* autem *eumdem ſpiritum fidei niſi admonens etiam antiquos juſtos habuiſſe ipſum ſpiritum fidei, hoc eſt Incarnationis Chriſti*. Ita docet S. Auguſtinus epiſt. 157. n. 14.

Nec nocet cenſura propoſitionis 65. hæc enim merito damnata fuit, quia

Digitized by Google

quia licet lex neminem per ſe juſtificare potuerit, certum tamen eſt collatas cum ea fuiſſe gratias non timoris ſolum quo mancipia fierent, ſed & amoris quo conſtituerentur Iſraelitæ, homines & filii Dei. 1. quia timor ipſe quo Moyſes & Prophetæ Judæos adimplebant, ad juſtitiam conducebat, juxta id Eccl. 2. *Qui timent Dominum, ſanctificabunt animas ſuas.* Et Iſaiæ 26. juxta 70. *A timore tuo concepimus & peperimus ſpiritum ſalutis,* qui ſane ſpiritus proprie ſpectat ad filios Dei. 2. quia Prophetæ ita docebant homines, ut ex diaboli ſervis filii Dei efficerentur: *Docebo*, ajebat Pſaltes Regius, *iniquos vias tuas, & impii ad te convertentur*. 3. qui juxta Auguſtinum timor in veteri Teſtamento ita dominabatur, ut amor eidem non omnino deficeret: *Utrumque* (amor & timor) *in utroque* Teſtamento *eſt*, ait S.Doctor Lib. de mor. Eccleſiæ. Unde rurſus Lib. de pecc. orig. ſic loquitur: *Erant & legis tempore homines Dei, non ſub lege terrente ... ſed ſub gratia delectante, ſanante, liberante .... & tunc ergo iſta gratia Mediatoris Dei & hominum erat in populo Dei*. Ergo falſo docet Quenellus Moyſen & Prophetas nonniſi ſervos effeciſſe per timorem.

At, inquis, non ipſe Moyſes, ſed gratia Dei filios pariebat. Ita ſane. Sed quid inde? An legis novæ doctores Deo filios ex ſemetipſis & ſine gratiæ & charitatis auxilio parturiunt? nequaquam profecto: unde hæc quorumdam Quenelli defenſorum evaſio plane ridicula eſt. Damnent nobiſcum eos, qui contendunt negata fuiſſe a Deo Judæis auxilia quibus ſalubriter timerent, & amarent, & nihil inter nos ſupererit controverſiæ.

Obj. 2. Indignum eſt Deo quod legem imperfectam & inutilem tradat; ergo.

R. diſt. quod tradat legem imperfectam & inutilem ſimpliciter, & quoad omnia, C. imperfectam ſecundum quid tantum, N. Ut intelligatur ſolutio

Dico 2. Lex vetus in ſuo ordine & gradu perfecta fuit. Ita S.Thom. qu.98. art.2. ad 1.

Prob. 1. quia legis alicujus perfectio non abſolute conſideranda eſt; ſed cum proportione ad eos, quibus lex imponitur; unde, ut notat S.Thomas, lex quæ puero præciperet ea, quæ virorum propria ſunt, perfecta non eſſet: atqui lex vetus iis quibus imponebatur, proportionata erat; ſive ſpectentur ut homines, præcipiebat enim quidquid ad cognitionem & cultum veri Dei neceſſarium eſt; ſive ſpectentur ut talis populus, quia complectebatur ea omnia, quæ ad rectitudinem vitæ tam moralis quam humanæ & politicæ deſiderari poſſunt: aliunde multa importabat præcepta, quia populus ille duræ cervicis gravi præceptorum ſarcina indigebat; ergo.

Prob. 2. inductione. 1. quia hujus legis ope Judæi præ ceteris Gentibus magnitudinem & ſapientiam Dei edocti ſunt: Pſal. 147. *Qui annuntiat verbum ſuum Jacob.... Non fecit taliter omni nationi*. Rom. 3. *Quid ergo amplius Judæo eſt, aut quæ utilitas circumciſionis? multum per omnem modum. Primum quidem, quia credita ſunt illis eloquia Dei*. 2. quia lex non ſolum prohibebat omne peccatorum genus, ſed omnes virtutes præcipiebat, præcipue vero dilectionem Dei, quod temere nimis & abſurde a quibuſdam negatum eſt: ſic Deut. 10. v.11. *Et nunc Iſrael quid Dominus*

Digitized by Google

nus Deus tuus petit a te, niſi ut diligas eum? 3. quia ſi lex vetus non omnino fuit lex amoris, fuit ſaltem timoris, *Initium* autem *ſapientiæ timor Domini*. Eccl. 1. 4. quia homines per eam legem de infirmitate ſua convicti ad Mediatorem Chriſtum recurrebant &c.

SECTIO TERTIA.

An lex Moyſi per Angelos data fuerit.

DUplex eſt ea de re Patrum ac Theologorum opinio. Prima, quam tuiti ſunt Patres Auguſtino antiquiores, docet vel Angelum qui cum Moyſe colloquebatur, ipſum fuiſſe Dei Verbum, cui Angeli nomen inditum fuerit, quia gerebat vices Angeli ſeu nuncii; eſt enim Angelus officii nomen, non naturæ: vel Angelum quidem ſub ſpecie corporea apparuiſſe immediate, ſed in quo Verbum ſpecialiter aſſiſtens, per corpus ipſi circumdatum voces idoneas ad conceptus exprimendos efformaret, eoque tanquam inſtrumento uteretur ad excitanda tonitrua, fulgura, clangorem tubæ, fumum, ignem &c. Hanc ſententiam amplexi ſunt e recentioribus multi, qui, ut Verbi divinitatem potentius contra Socinianos aſtruant, oſtendunt Jehovæ nomen, quod nulli creaturæ competit, ipſi tamen Verbo in Scripturis attribui. Ita inter alios Bullus, Presbyter Anglicanus, in defenſione fidei Nicænæ ſect.1. §.10. & 11. Vvitaſ. de Trin. p.216. Tournely ibid. p.351. Secunda opinio quæ propugnatorem, & juxta multos, patrem habuit Auguſtinum, quem exinde multi ſubſecuti ſunt, cenſet legem per Angelum merum Moyſi traditam fuiſſe. Atque hæc opinio probatur.

1. Ex Act.7. ubi qui apparuit Moyſi vocatur *Angelus*, & quidem a Deo miſſus. Et infra: *Accepiſtis legem in diſpoſitione* ſeu opera *Angelorum*: atqui vox Angelorum de multitudine quidem dici poteſt, non de ſolo Verbo.

Idem tradit S. Paulus Gal. 3. *Quid igitur lex? Propter tranſgreſſiones poſita eſt .... ordinata per Angelos in manu Mediatoris*. Urget multo magis quod habet idem Apoſtolus in Epiſt. ad Hebr. ubi legem novam eo nomine antiquæ legi præfert, quod hæc nonniſi per Angelos, illa per ipſum Dei Filium annuntiata fuerit. c. 1. *Multifariam multiſque modis olim Deus loquens Patribus in Prophetis, noviſſime diebus iſtis locutus eſt nobis in Filio &c.* Et c. 2. *Si enim qui per Angelos dictus eſt ſermo, factus eſt firmus, & omnis prævaricatio & inobedientia accepit juſtam mercedis retributionem, quomodo nos effugiemus, ſi tantam neglexerimus ſalutem, quæ cum initium accepiſſet enarrari per Dominum, ab eis qui audierunt in nos confirmata eſt?* Atqui, ait l'Herminier, hoc argumentum Apoſtoli nullius plane roboris erit, ſi lex antiqua non ſecus ac nova, ab ipſo Dei Verbo data ſit hominibus: jam tum enim inter utramque nihil erit hac in parte diſcriminis; ergo &c.

3. Quia, ut diſcurrit S.Thomas, congruum erat ut lex minus perfecta daretur per minus perfectos: atqui lex vetus minus perfecta erat.

His non obſtantibus cenſent, ut jam dictum eſt, multi, cum qui legem dedit,

dedit, & veteribus Patriarchis apparuit, ipſum perſæpe fuiſſe Dei Filium qui Incarnationi ſuæ præludebat. Probant autem 1. quia ita ſenſit primæva antiquitas, contra cujus torrentem Scripturas interpretari non licet. S. Irenæus L.4. adverſus hæreſes c.11. *Qui*, inquit, *a Prophetis adorabatur Deus vivus, hic eſt vivorum Deus, & Verbum ejus, qui & locutus eſt Moyſi*. Tertul. L. contra Judæos c.9. *Qui ad Moyſen loquebatur, ipſe erat Dei Filius, qui & ſemper videbatur*. Et Lib. adverſus Prax. c.14. *Deus in terris cum hominibus converſari alius non potuit quam Sermo*, (ideſt Verbum) *qui caro erat futurus*. Ediſcebat autem ut nobis fidem ſterneret, ut facilius crederemus Filium Dei deſcendiſſe in ſæculum, ſi & retro tale quid geſtum cognoſceremus. Idem docent apud Bullum Juſtinus, Clemens Alexandrinus, Origenes, Cyprianus, Athanaſius, Hilarius, Chryſoſtomus, Ambroſius, & ipſe aliquando Auguſtinus.

Probant 2. quia hæc Patrum traditio cum Judæorum traditione ſeu cabala apprime conſentit, ut oſtendit idem Bullus. Sic Philo Deum, qui Adamo poſt peccatum, qui Moyſi in rubo, qui Abrahæ ſæpius apparuit, Verbum eſſe dicit, & primogenitum Dei Filium, univerſo mundo ſuperiorem. Vid. Lib. de agricult. & de mundi opificio. Si auctor libri Sapientiæ qui apud nos ſacer & eſt canonicus, apud Socinianos teſtis autem eſſe debet, loquens de Angelo qui Moyſi ſæpe apparuit, Ægyptiorum primogenitos delevit per noctem, *Cum*, inquit cap.18. *quietum ſilentium contineret omnia, & nox in ſuo curſu medium iter haberet, omnipotens Sermo tuus de cœlo a regalibus ſedibus .... ſtans replevit omnia morte, & uſque ad cœlum attingebat ſtans in terra*: Atqui his verbis non Angelus aliquis & miniſter inferior deſignatur, ut Grotio viſum eſt, ſed perſona divina: Verbum enim, ſeu Sermo de quo hic agitur, vocatur omnipotens, regia ipſi ſedes attribuitur in cœlis, eaque eſt ejus magnitudo & potentia, ut vim ſuam in cœlo & in terris exerceat; ergo.

Probant 3. quia licet S. Auguſtinus ideo a Veterum explicatione receſſerit, ut facilius revinceret Arianos, qui Filium Dei meram eſſe creaturam probare conabantur, ex eo quod olim inſtar creaturæ ad Patriarchas miſſus eſt, certum tamen eſt eadem S. Doctoris opinione convelli præcipuum Divinitatis Filii argumentum. Unde ſic in forma: Ea opinio ſine gravi neceſſitate (quæ in præſenti nulla eſt) admitti non debet, qua poſita vix ſubſiſtunt argumenta præcipua, quibus Filii Divinitatem aſtruimus: atqui poſito quod is qui Antiquis apparuit, ſimplex ſit Angelus, vix ſubſiſtunt &c. Invicte enim Filii Divinitatem probamus, ex eo quod characteres & nomina quæ ſoli Deo competunt, omnipotentia, v.g. omniſcientia, cultus latriæ, nomen Jehovæ, quæ totidem ſunt ſupremæ divinitatis appendices, de Chriſto prædicentur: atqui ſi is qui Veteribus apparuit, ſimplex ſit Angelus, jam auguſta hæc nomina non uni Deo, ſed ſimplici etiam creaturæ accommodari poſſunt; nam Angelus ille Deum ſe vocat, omnipotentiam, & alia Dei attributa ſibi attribuit; ergo eadem de Verbo dici potuerunt abſque eo quod eſſet verus Deus; ergo labefactatur magna Verbi Divinitatis probatio.

Probant 4. quia vel is qui legem Moyſi dedit eſt Deus, vel Dei legatus: atqui hoc non. Legatus enim loquitur quidem regis nomine, ſed ea

quæ

Digitized by Google

quæ regis ſunt, inſolenter non uſurpat; unde dicet quidem: Hæc loquitur, hæc vult rex; quæ formula frequens eſt apud Prophetas qui Dei nomine loquebantur, ſed non dicet: Ego ſum rex, multo minus, Ego ſum Deus, mihi debetur adoratio &c.

Nec nocent prioris opinionis momenta. Ad 1. diſt. qui apparuit Moyſi erat Angelus *magni conſilii*, ut de Filio Dei loquitur Iſaias, C. Angelus inferior, ſubd. Angelus in quo eſſet Dei Filius, vel quia eam imitabatur rationem, in qua Angeli hominibus apparebant, qua de cauſa Angeli ipſi aliquando vocantur viri, ut Gen. 18. C. Angelus ſimplex, N. Hæc objectio nihil habet roboris contra nos: non enim negamus eum, qui Moyſi apparuit immediate, fuiſſe Angelum corpore viſibili indutum; ſed contendimus cum Patribus antiquis in eodem Angelo ſpecialiter adfuiſſe Dei Filium, qui ope corporis ab ipſo aſſumpti, ea perfecerit quæ exterius videbantur. Solutio eſt S. Athanaſii: *Qui apparuit*, ait S. Doctor, Orat.4. contra Arianos, *Angelus quidem erat, ſed Deus in ipſo loquebatur.* Imo & idipſum alicubi admiſit S. Auguſtinus: ſic Lib.3. contra Maximin. *In Angelo*, inquit, qui Moyſi apparuit in rubo, *Deum fuiſſe quis dubitat?* Hanc ſententiam adſtruunt ipſi ſacri Codices. Sic Exod.23. Deus Moyſen alloquitur. *Ecce ego mittam Angelum meum, qui præcedat te: obſerva eum, quia eſt nomen meum*, ideſt Verbum meum, *in illo*. Favet ipſe qui objicitur Actuum textus; ſic enim pergit S. Stephanus: *Moyſes autem videns admiratus eſt viſum, & accedente illo ut conſideraret, facta eſt ad eum vox Domini dicens: Ego ſum Deus* &c. ergo apparebat quidem Angelus unus aut multiplex, ſed Deus ſolus loquebatur.

Ad 2. textum qui petitur ex Epiſtola ad Galatas, eadem eſt reſponſio.

Ad 3. dico in noſtro etiam ſyſtemate legem novam ex parte promulgationis præſtare veteri. Lex enim vetus a Filio quidem Dei data eſt, ſed in creatura ſibi hypoſtatice non unita: porro, ut ſolide, licet minus eleganter, loquitur Ludovicus de Tena, *in apparitione Verbi incarnati*, de qua loquitur Apoſtolus his verbis: Noviſſime locutus eſt nobis per Filium, *non mediat aliquod ſuppoſitum creatum, neque corporeum, neque angelicum; ſed Verbum divinum immediate immediatione ſuppoſiti loquebatur hominibus*, cum iis familiariter converſabatur, dubia eorum excipiebat & ſolvebat &c. in veteri autem lege inter fulgura & tonitrua cum apparatu ita terribili loquebatur, ut Moyſes ipſe dixerit, *Exterritus ſum & tremebundus*. Heb.12.

Tena in cap.1.Ep. ad Heb.

SECTIO QUARTA.

De fine & materia legis veteris.

SUus eſt unicuique ſigillatim præcepto finis, id nempe quod præcipit aut prohibet, de quo hic non loquimur. Solum quærimus quis fuerit legis antiquæ generatim ſumptæ finis ſive proximus, ſive remotus, circa quod.

Dico 1. Finis proximus legis fuit inſtitutio populi Iſraelitici in iis, quæ ſpectant ad rectitudinem naturalem, ad cultum Dei, & ad politiam civilem.

Prob.

Prob. quia triplex apud Judæos erat genus præceptorum, alia erant moralia, alia cæremonialia, alia demum judicialia: atqui moralia ad rectitudinem naturalem, cæremonialia ad cultum Dei, judicialia ad politicam adminiſtrationem ſpectabant; adeo ut per hæc tria ſimul ſumpta homo convenienter ordinaretur circa ſeipſum, circa Deum, & circa proximum; ergo.

Dico 2. Finis a Deo magis principialiter in legis conceſſione intentus, fuit ſpiritalis & ſupernaturalis felicitas ejuſdem populi tum in hac vita per morum ſanctitatem, tum in altera per beatitudinem æternam. Ita ceteri contra Janſenium, juxta quem *lex data eſt ſine ulla gratia ſufficiente aut adjuvante*, adeo ut gratia illa *repugnaret ſcopo legis*. *Vid. Lib. 3. de gr. Chr. c.5.*

Prob. Eum præcipue finem habuit Deus, quem diſtinctius exprimunt Scripturæ: atqui quod Deus gentem electam in hac & altera vita vere & ſupernaturaliter beatam reddere voluerit, eſt quid in Scripturis ubique expreſſum. Homines enim in utraque vita beati efficiuntur, cum declinant a malo, juſtitiam ſectantur, æternam damnationem fugiunt, æternam vitam adipiſci nituntur: atqui hæc omnia a Judæis præſtari voluit Deus, cum legem ipſis conceſſit; unde lex illa vocatur Pſal.18. *immaculata*, & *convertens animas*. Ibidem. *In cuſtodiendis illis* mandatis *retributio multa*, eaque non temporalis ſolum, ſed & æterna, juxta id Tobiæ c.2. *Filii Sanctorum ſumus, & vitam illam expectamus, quam Deus daturus eſt his qui fidem ſuam nunquam mutant ab eo*. Et Daniel.7. *Suſcipient regnum Sancti Dei altiſſimi, & obtinebunt regnum uſque in ſæculum & ſæculum ſæculorum*. Cum autem qui vult finem velit & media ad ejus conſecutionem neceſſaria, pro certo tenendum eſt Deum gratias, quibus utrumque hunc finem obtinere poſſent, nunquam denegaſſe Judæis, prout latius docent Theologi in Tract. de gratia.

Duo hic ſponte confitemur unde objectiones ſolvi poſſunt. 1. populum carnalem ſæpe ad bonum boni temporalis intuitu accenſum fuiſſe, a malo autem ſupplicii metu revocatum. 2. gratias quæ Judæis ſub lege poſitis concedebantur, parciores fuiſſe quam quæ dantur Chriſtianis, eaſque non vi legis, ſed ob merita Chriſti aliquando venturi fuiſſe collatas. At neutiquam inde colligendum eſt Judæos non aliis quam temporalibus motivis ad bonum inductos fuiſſe, iiſve negata fuiſſe auxilia ſupernaturalia quibuſcum pie & ſalubriter bonum operari, & a malo declinare poſſent.

Quod ſpectat ad materiam legis, hic præcipue quæritur, an ipſi etiam actus interni hac lege præciperentur, cui quæſtioni ut ſatisfiat,

R. affirmat. 1. quia lex illa præcipiebat quæcumque erant neceſſaria ad vitam æternam, quæ ipſius erat finis, ut modo dictum eſt; & colligitur ex Matth.19. *Si vis ad vitam ingredi, ſerva mandata:* atqui ad juſtificationem & vitam æternam, actus interni ſunt maxime neceſſarii; ergo.

Confirm. Lex vetus præcipiebat actum amoris Dei ex toto corde, tota anima, & tota fortitudine, Deuter.6. item dolorem de peccatis, Levit.16. prohibebat quoque odium proximi, concupiſcentiam uxoris aut rei alienæ, Levit.19. Exod.20. atqui ii actus ſunt maxime interni.

Dices: Hinc ſequitur actus fidei, ſpei, & charitatis lege veteri præceptos fuiſſe; atqui hoc falſum eſt. Si enim hos & ſimiles actus præcepiſſet

lex

Digitized by Google

lex Moſaica, jam fuiſſet perfecta, & par juſtificationi conferendæ: atqui hoc repugnat Apoſtolo Rom.3. *Ex operibus legis non juſtificabitur omnis caro*. Et ad Galat. c.2. *Si ex lege eſt juſtitia, ergo gratis Chriſtus mortuus eſt*.

R. ad 1. neg. min. ad 2. neg. maj. Licet enim lex præciperet actus fidei quibus crederentur ea quæ a Deo revelata erant, v. g. futurus Meſſiæ adventus, Deuter.18. & Geneſ. ultimo; item actus ſpei & charitatis quibus Deus ſperaretur ut *merces magna nimis*, & ut talis ſuper omnia diligeretur, non deſinebat tamen eſſe imperfecta. 1. quia hujuſmodi actus non eliciebantur per ipſas legis vires, ſed per gratiam Chriſti. 2. quia lex illa carebat Sacramentis quæ juſtitiam ex opere operato conferrent. Neque ideo tamen lex vetus jubebat impoſſibilia, quia aliunde, quamvis non ex vi legis, concedebatur hominibus gratia neceſſaria, emendicata quodammodo a lege nova & a Chriſto ejus auctore, ob cujus fidem conferebatur. Hoc ſenſu dicit Apoſtolus, neminem juſtificari coram Deo ex legis operibus, utique ſolitarie ſumptis, ac præciſis a fide in Chriſtum, uno verbo vi ipſius legis. Ita Martinon diſp.26. de legib. ſect.3.

SECTIO QUINTA.

Quinam lege veteri obligarentur.

LEx vetus tria præceptorum genera complectebatur, moralia, cæremonialia & judicialia, juxta illud Deut.5. *Loquar tibi mandata mea, & cæremonias, & judicia*.

Præcepta moralia ſunt ea quæ potiſſimum ſpectant ad mores juxta juſtitiæ regulas componendos. Hujuſmodi præceptorum ſummam complexus eſt Deus in Decalogo. Decalogus dicitur, quaſi decem verba quæ in duabus tabulis ad regimen populi deſcripta fuerunt, ut memoriæ facilius mandarentur. Legatur caput 20. Exodi: præcepta hæc, tametſi ſint de lege naturæ, legi veteri aſcribuntur, quod in ea renovata fuerint.

Præcepta cæremonialia, ſunt ea quibus certi ritus ad Dei cultum ordinati præſcribuntur: dividuntur in ſacrificia, ſacramenta, & feſtivitates.

Sacrificia triplicis potiſſimum generis erant. Nempe *holocauſta*, cum in agnitionem divinæ majeſtatis tota comburebatur victima, ab igne ſive ſuppoſito, ſive cælitus emiſſo: *pacifica*, quæ vel ad petendam pacem, aut ſanitatem, vel pro iis jam obtentis in gratiarum actionem fiebant, & ideo Euchariſtica nuncupabantur; & *propitiatoria*, quæ pro expiandis hominum peccatis, erroribuſve aut immunditiis offerebantur. Immolabantur e pecudibus boves, oves, capræ; ex avibus columbæ, turtures, paſſeres; de fructibus terræ, panis, vinum, ſal & thus. Vide Introductionem ad S. Scripturam, auctore P. Lamy cap.9.

Sacramenta alia erant omnibus communia, ut circumciſio; alia propria Sacerdotum, ut eorum conſecratio.

Feſtivitatum genus apud Judæos triplex: aliæ ordinariæ erant, Sabbatum nempe & Neomenia; aliæ ſingulis annis revertebantur, ut Paſcha, Pen-

Pentecoſtes, feſtum tubarum, expiationum, ſcenopegiæ ſeu tabernaculorum, fortium & dedicationis; aliæ nonniſi poſt plures annos, ut annus Sabbaticus & Jubilæus Levit.23. & 25. Lamy c.12.

Præcepta judicialia, ſunt ea per quæ publica & politica res adminiſtrabatur. Alia erant Principum ad ſubditos, alia ſubditorum ad ſe invicem, quædam populi Iſraelitici ad extraneos, alia ad ſuos domeſticos. In unaquaque Tribu vir erat primarius a quo illa regeretur, qui propterea dicebatur princeps Tribus. Lamy cap.5.

Certum eſt omnes populos, præceptis moralibus, non præciſe quatenus legis veteris, ſed quatenus legis naturalis erant, fuiſſe ſubditos. Inde eſt quod peccaverint graviter Gentiles, qui *legem* Moſaicam *non habentes*, *ipſi ſibi* erant *lex*, quique nedum Deum glorificarent, quod ſolo naturæ lumine faciendum eſſe noverant, exarſerunt in deſideriis ſuis. Et vero homines ad ea ſemper obligati fuere, quæ recta ratio præſcribit; ratio autem præſcribit ea quæ in Decalogo continentur, aut quæ ad ipſa reducuntur. Quæſtio eſt, an etiam ceteri præter Hebræos populi, cæremonialibus & judicialibus præceptis ſubjacerent.

Dico: Lex Moſaica quantum ad præcepta cæremonialia & judicialia ſolos obligabat Judæos.

Prob. Lex utpote in imperio poſita non obligat, niſi eos quibus imponitur: atqui lex vetus non erat impoſita ceteris præter Judæos populis. Hinc Deus in ferenda lege ſoli loquitur populo Iſrael. Deut.1. *Hæc ſunt verba, quæ locutus eſt Moyſes ad populum Iſrael*. Et c.5. *Audi Iſrael... Deus noſter pepigit nobiſcum fœdus in Horeb*. Hinc Rom.7. *Quid ergo amplius Judæo eſt? .... multum quidem per omnem modum. Primum quia credita ſunt eis eloquia Dei*. Deut.4. *Quæ eſt alia gens ſic inclyta, ut habeat cæremonias ac juſta judicia?* Pſal.147. *Non fecit taliter omni nationi*.

Confirm. 1. Si lex Moſaica omnes obligaſſet, nemo tunc temporis ſine illius obſervatione ſalutem ſuam potuiſſet conſequi: falſum conſequens, ut patet exemplo tum Job, qui certe Iſraelita non erat; tum Naaman Syri 4. Reg.5. qui veri Dei cultor, nec tamen Moſaicæ legis ſectator evaſit.

Confirm. 2. Si Gentiles Moſaica lege obligati fuiſſent, contra eam peccaſſent, quoties contra legem naturæ peccaverunt: atqui falſum conſequens ex S. Paulo Rom.2. *Quicumque*, ait, *ſine lege peccaverunt, ſine lege peribunt; & quicumque in lege* Moſaica *peccaverunt, per legem judicabuntur*.

Obj. 1. quod quicumque ſubduntur Regi, ſubduntur & legi quam tulit. 2. quod ſi lex vetus ſolos obligaverit Judæos, Gentiles qui ſine ea ſalvari poterant, melioris fuerint conditionis quam Judæi, qui intolerabili legis jugo obruebantur.

R. ad 1. eos qui ſubduntur Regi, ejus quoque legibus ſubjacere, cum eæ pro omnibus feruntur, ſecus ſi pro familiaribus quibuſdam inſtitutæ ſint. Porro lex vetus pro populo Dei ſolo inſtituta eſt, ut patet ex Deut. c. 4. ſupra.

Ad 2. neg. maj. pejor enim conditio non eſt repetenda a præceptorum multitudine, ſed ab impedimentis quæ a ſalute removent; hæc vero impedi-

pedimenta longe majora in Gentilibus fuere quam in Judæis quos lex arctius conjungebat Deo, & ad Christum uti pedagogus conducebat. Et vero Clerici & Religioſi melioris ſunt conditionis quam laici & ſæculares, ut ait hic D.Thomas art.5. tametſi ad multo plura obligentur quam laici; ergo a fortiori melior fuit Iſraelitarum quam Gentilium conditio, ac proinde lex vetus pro ſingulari beneficio haberi debuit.

Ergo, inquies, fuit in Deo acceptio perſonarum, cum Judæos præ reliquis mundi populis elegit.

R. neg. ant. ut enim bene docet S. Thomas hic art.4. non eſt acceptor perſonarum, qui ex liberalitate de ſuo dat uni, & non alteri; ſed ſi eſſet diſpenſator bonorum communium, & non diſtribueret æqualiter ſecundum merita perſonarum, eſſet perſonarum acceptor.

SECTIO SEXTA.

An lex vetus abroganda fuerit, an de facto abrogata.

CIrca utrumque erraverunt Cerinthus & Ebion, qui legem Moſaicam perpetuo duraturam, & una cum Evangelio ſervandam eſſe, ſuſcipiendamque circumciſionem docuerunt, ut tradunt Epiphanius & Auguſtinus Lib. de hæreſib. Idem ſenſere Nazaræi quidam, qui ex ipſo Chriſti ejuſque diſcipulorum exemplo legis perpetuitatem aſtruere conabantur: pro eodem errore pugnant acriter omnium temporum Judæi. Nec majoris momenti, ait Theologus quidam, nec difficilior occurrit in hoc Tractatu, quam iſta de abrogandis & abrogatis Moſaicis ritibus diſceptatio, quia de lege Dei agitur, cujus violationem ne ſimulare quidem ac fingere voluerunt Judæorum ſapientiſſimi, etiamſi de capite ageretur, ut videre eſt in Eleazaro ſene, 2. Machab. c.6. Inde capitale odium quo Judæi S. Paulum, etſi miraculis inſignem, proſequebantur, quod diſceſſionem a lege doceret. Qua de re

N. Alex. t. 1. c. 11. art. 5.

Feu p. 52.

Dico: Lex vetus abrogari debuit, & de facto abrogata eſt.

Prob. 1. pars. Ea lex abrogari debuit, cujus abrogationem prædixerunt Prophetæ: atqui Prophetæ ... Illi enim legem Moyſis abrogandam eſſe prædixerunt, qui polliciti ſunt fœdus antiquum reſciſſum iri, & novum ſacrificium abjectis veteribus inſtituendum eſſe; *translato enim Sacerdotio, neceſſe eſt ut & legis translatio fiat:* atqui hæc prædixerunt Prophetæ. Jerem. c.31. *Ecce dies venient, dicit Dominus, & feriam domui Iſrael & domui Juda fœdus novum, non ſecundum pactum quod pepigi cum Patribus eorum in die qua apprehendi manum eorum ut educerem eos de terra Ægypti ..... ſed hoc erit pactum quod feriam cum domo Iſrael poſt dies illos, dicit Dominus: dabo legem meam in viſceribus eorum.* Idem dixerat Iſaias cap. 2. *De Sion*, inquit, *exibit lex, & verbum Domini de Jeruſalem; projeciſti enim populum tuum domum Jacob.* Porro *dicendo novum* fœdus, *veteravit prius: quod autem antiquatur & ſeneſcit, prope interitum eſt*, ut bene ratiocinatur Apoſtolus Hebr.8. Nec minus evidenter prophetaverat Malachias futurum ut ceſſarent veteris legis ſacrificia, iiſque, quæ nonniſi intra Hieroſolymæ mœnia offerri poterant, ſucceſſurum aliud quod in orbe toto offeren-

Heb. 7.

ſendum erat: *Non eſt mihi voluntas in vobis, dicit Dominus, & munus non ſuſcipiam de manu veſtra: ab ortu enim ſolis uſque ad occaſum magnum eſt nomen meum in gentibus, & in omni loco ſacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda*. Huc facit quod dicitur Danielis 9. *In medio hebdomadis deficiet hoſtia & ſacrificium*. Malac. 1.

Prob. 2. pars, ſimul & confirmatur prima. Ea lex de facto abrogata eſt, quam vel ipſi acerrimi ejus zelatores abrogatam eſſe fateri coacti ſunt; atqui legem Moyſis abrogatam eſſe fateri coacti ſunt vel ipſi acerrimi ejus zelatores; Judæi nempe, qui licet ad Chriſtum converſi, eamdem perpetuo obſervandam eſſe crediderant. Patet id ex variis Actuum textibus. C. 10. *In veritate*, ait Apoſtolorum princeps, *comperi quia non eſt perſonarum acceptor Deus, ſed in omni gente qui timet Deum .... acceptus eſt illi*, ſive Judæus ſit, ſive Gentilis. Et cap. 11. ut compeſcat murmur eorum qui offenſi erant quod introiſſet *ad viros præputium habentes*, ideſt quod cum Gentilibus commercium haberet, narrat quo pacto Spiritus ſanctus in Gentiles deſcenderit: *His auditis*, ait ſacer textus, *tacuerunt & glorificaverunt Deum, dicentes: Ergo & gentibus pœnitentiam dedit Deus ad vitam*. Renovata deinceps Antiochiæ pro iiſdem ſervandis legis antiquæ ritibus contentio, Concilii quod Hieroſolymis habitum eſt auctoritate compreſſa eſt. *Igitur*, Act. 15. *convenerunt Apoſtoli & ſeniores videre de verbo hoc*, an nimirum legalium obſervatio continuari deberet; & re ſollicite diſcuſſa, hoc tandem decretum emiſerunt: *Viſum eſt ſpiritui ſancto & nobis, nihil ultra imponere vobis oneris quam hæc neceſſaria, ut abſtineatis vos ab immolatis ſimulacrorum, & ſanguine, & ſuffocato, & fornicatione, a quibus cuſtodientes vos bene agetis*. Totus in ea aſtruenda veritate fuit S. Paulus, præſertim in Epiſt. ad Galat. c. 4. *Quomodo*, inquit, *convertimini ad infirma & egena elementa?* c. 5. *Nolite iterum jugo ſervitutis contineri. Ecce ego Paulus dico vobis, quoniam ſi circumcidamini, Chriſtus nihil vobis proderit &c.*

Etſi unica mutationis hujus ratio ſit ſuprema Dei voluntas, ratione tamen ſuaderi poteſt. 1. quia opere conſtructo rejicitur exemplar tanquam inutile; accedente realitate vaneſcit figura, ſicut fulgente ſolis radio deſinunt umbræ: atqui lex vetus erat futurorum figura, exemplar, & umbra. *Umbram habens lex futurorum bonorum, non ipſam imaginem rerum*, ait Apoſt. Heb. 10. Et 1. Corinth. 10. *Omnia in figura contingebant illis*.

2. Lex inſtituta fuit inſtar pædagogi quo Judæi ad Meſſiam adducerentur, Galat. 3. atqui jam advenit Meſſias ille, prout fuſius in Tract. de Incarn. probatum eſt; ergo jam inutilis eſt lex; ergo reprobari debuit *propter hanc inutilitatem*, ut late probat Apoſt. in Epiſt. ad Hebr. Hebr. 7.

Obj. 1. Lex in æternum duratura, nec abrogata eſt, nec abrogari debuit: atqui lex vetus ... Prob. min. ex Baruch c. 4. *Hic eſt liber mandatorum Dei, & lex quæ eſt in æternum*.

R. ad 1. neg. min. Ad 2. vox *æternum* multipliciter accipitur in Scripturis. 1. pro duratione quæ finem nunquam habitura ſit, ſic dicitur Deus eſſe æternus. 2. pro duratione valde longa, etiamſi non ſit abſque fine, ut cum colles dicuntur æterni. Hoc poſteriori ſenſu lex dicitur æterna. Quanquam lex multiplici ſenſu æterna dici poteſt. 1. ratione

Digitized by Google

præceptorum moralium, quorum viget ſemperque vigebit obligatio. 2. ratione rerum quæ per veteris legis Sacramenta & cæremonias figuratæ ſunt, & quæ in perpetuum duraturæ ſunt. Ita fere Silvius hic qu. 103. art.3.

Obj. 2. Si lex vetus abrogata fuerit, vel formaliter a Chriſto ipſo; vel virtualiter, quatenus ſtabilita lege nova, veterem deſinere oportuit: atqui neutrum dici poteſt. Non primum, quia Chriſtus eam non abrogavit legem quam non venit *ſolvere, ſed adimplere*, ex Matth. c.5. Non ſecundum, quia obſervantia legis antiquæ cum novæ legis obſervantia conciliari facile poteſt; ergo.

R. ad 1. neg. min. & dico. 1. legem antiquam ab ipſo Chriſto abolitam fuiſſe. *Ipſe eſt enim*, ait Apoſt. Epheſ.2. *qui fecit utraque unum, & medium parietem maceriæ ſolvens ... legem mandatorum decretis* * Evangelicis *evacuans, ut duos* populos Judaicum & Gentilem *condat in ſemetipſo ... & reconciliat &c.*

* *Ita Chryſoſt. Hieron. &c.*

Ad id quod additur ex Matth.5. diſt. Chriſtus non venit ſolvere legem, ideſt eam dum viguit ejus obligatio, violare; hanc enim quamdiu fuit in uſu ſtricte obſervavit, etſi ea, utpote Dei Filius minime teneretur, C. non venit ſolvere, ideſt abrogare, ſubd. non venit abrogare quoad præcepta moralia ſecundum ſe ſumpta, imo hanc potius adimplevit, & accuratius a ſuis adimpleri fecit, eam bene interpretando, gratiam qua ſervari poſſet, & ſervaretur largiendo ea, quæ in lege promiſſa erant exhibendo: unde ſapienter Tertullianus, *Plus*, ait, *lex quam amiſit, invenit*. Et Auguſt. L.1. de Serm. Dom. in monte: *Qui docet ut non iraſcamur, non ſolvit legem ne occidamus*, C. non venit abrogare quoad judicialia & cæremonialia, N. Quamquam & hanc ſic abrogando ſimul adimpleverit, ut appoſite explicat Theophilactus ſimilitudine pictoris, qui inchoatæ & quibuſdam tantum lineamentis adumbratæ imagini dum extremam apponit manum, & colores ſuperinducit, priorem imaginem abolet; non tam diſſolvendo quam perficiendo.

Dico 2. legem antiquam ceſſare debuiſſe, ſive cum nova compoſſibilis foret, ſive non, eo ipſo quo ipſam ceſſare voluit Chriſtus, & Chriſti tempore ceſſaturam prædixerunt Prophetæ. Addo quod utraque lex aliquo modo incompoſſibilis foret. 1. quia Sacramenta novæ legis a Chriſto inſtituta ſunt, ut ad ſalutem plane ſufficientia; non ſufficeret autem ſi cum legalium obſervantia conjungi deberent. 2. quia antiquæ legis cæremoniæ eo præſertim inſtitutæ erant, ut futurum Chriſti adventum ac myſteria præſignificarent: Chriſtum autem nunc ſignificare ut venturum, ejuſque myſteria, ut deinceps inſtituenda, eſſet ſignificare falſum. 3. quia Sacerdotium legis veteris translatum eſt; ergo cetera quæ in lege longe minora erant, ac proinde totam legem transferri neceſſe fuit. *Abſit* ergo *ut in illam damnatam hæreſim incidamus, quæ perperam affirmabat legem cum Evangelio, & circumciſionem cum Baptiſmo ſervandam*. Ita Innoc. III. cap. *Majores 3. de Baptiſmo &c.*

Obj. 3. Lex abrogata non fuit, niſi quatenus figura erat & umbra futurorum; ergo lex ex omni parte abrogata non fuit. Antecedens patet ex dictis: prob. conſeq. Lex quoad præcepta judicialia non erat figura futu-

futurorum, ſed tantum ordinabatur ad politicam populi gubernationem; ergo lex quoad præcepta judicialia abrogari non debuit.

R. neg. ant. Lex enim non ideo ſolum ceſſavit, quia futurorum umbra erat & figura, ſed aliis plurimis de cauſis. 1. quia ita placuit legislatori, ut ex allatis textibus patet; & hæc ratio quæ indefinita eſt & generalis, peremptoria eſt. 2. quia poſito quod per Chriſtum ſublatus ſit Judaicæ Reipublicæ ſtatus, ceſſare debuerunt leges quæ ad politicum ipſius regimen ordinabantur: atqui per Chriſtum ſublatus eſt Judaicæ Reipublicæ ſtatus. Is enim ſtatus erat ſtatus populi Deo peculiariter accepti, & ad Meſſiam ſuſcipiendum præparandi: atqui ſtatus ille deſiit poſt Chriſtum; nunc enim totus quodammodo mundus, ſeu Eccleſia Chriſti & *catholica*, facta eſt populus Dei: & ſi quis a populo illo excluderetur, maxime Judæi qui Chriſtum in propria venientem non receperunt, & ſemetipſos æternæ vitæ indignos judicaverunt; ergo cum mutato principali, deſinat acceſſorium, deſinente populo Dei, deſinere debuerunt leges quibus ipſum ſervare & cuſtodire voluerat Deus. Atque id videtur de fide certum, ait Suares Lib 9. c.11. Unde ſequitur Julium II. valide diſpenſaſſe cum Henrico VIII. ut Catharinam Arturii fratris ſui viduam duceret; quia lex Moyſis qua tales nuptiæ irritabantur, jam non ſubſiſtit.

Major eſt difficultas an lex vetus quoad moralia præcepta deſierit.

Certum eſt præcepta moralia, quatenus legis naturalis præcepta ſunt, abrogari non potuiſſe, quia lex naturæ indiſpenſabilis eſt, uti ſupra probatum fuit. Sed quæritur an etiamnum obſervari debeant, non ſolum vi legis naturæ, ſed inſuper vi legis Moſaicæ. Affirmant aliqui, ut Bellarmin. Lib.4. de juſtif. c.6. & alii apud Suarem: negant multoplures, ex quibus aliqui oppoſitam opinionem erroneam aut hæreticam judicant. *Ubi ſup. nu. 11.*

Dico: Lex vetus deſiit etiam quoad præcepta moralia.

Prob. 1. quia ſine neceſſitate diſtingui non debet, ubi non diſtinguit Scriptura: atqui cum Scriptura de veteris legis abrogatione loquitur, non diſtinguit inter hanc vel illam ipſius partem; ſed dicit ſimpliciter legem deſiiſſe ubi *venit plenitudo temporis*, & poſtquam venit *ſemen cui promiſerat* Deus; ergo. *Galat.4. Ibid. 3.*

Prob.2. ex Apoſt. Gal.3. *Lex pædagogus noſter fuit in Chriſto .... at ubi venit fides jam non ſumus ſub pædogogo*. Unde ſic: Lex, quæ fuit Judæorum pædagogus, ceſſavit, alioqui adhuc eſſent ſub pædagogo: atqui lex fuit pædagogus, non ſolum quoad præcepta cæremonialia, ſed etiam multo magis quoad moralia. Nam pædagogi ratio magis ei congruit qui commiſſos ſibi rudes pueros de rebus ſcitu dignioribus, magiſque neceſſariis erudit: atqui lex per moralia præcepta Judæos de rebus dignioribus, & magis ſcitu neceſſariis erudiebat. Quid enim magis neceſſarium homini, quam ea cognoviſſe quæ vel intrinſece bona ſunt, vel intrinſece mala, & quorum executio Deo præcipue placet? ergo.

Prob.3. Præcepta moralia legis Moſaicæ qua talis non obligabant Gentiles ſive fideles, ſive infideles; ergo nunc nec Infideles obligant neque Chriſtianos. Antecedens patet ex dictis: prob. conſequentia de Chriſtianis. Chriſtiani vel ſunt ex Gentilibus oriundi, vel ex Judæis: atqui, neutros

E 2

tros obligat lex vetus. Non eos qui ex Gentilibus oriundi ſunt; nullibi enim declarat Scriptura, vel Eccleſia Scripturæ interpres, eos qui Chriſti fidem ampleſtuntur ad Decalogi obſervantiam teneri vi legis Moſaicæ, imo potius contrarium docet, cum communior Theologorum ſententia legem veterem penitus obſolevisse contendat. Non etiam eos qui ſunt ex Judæis: omnium enim Chriſtianorum præciſe qua tales ſunt, una eademque eſt obligatio, neque hi magis, illi minus obligantur. Et certe obligatio inutilis admitti non debet: atqui inutile eſt quod Chriſtiani ad legis naturalis obſervantiam vi legis Moſaicæ obligari dicantur; plane enim ſufficit obligatio tum legis ipſius naturæ, tum legis Evangelicæ, qua eadem obligatio confirmata eſt; ergo.

Vaſq. diſp. 180, c. 3. Dices cum Vaſque: Lex vetus revera ipſos etiam Gentiles obligabat; ergo. Prob. ant. Lex quam Deus tulit ut auctor naturæ creatæ cui neceſſario convenit, non minus obligabat Gentiles quam Judæos: atqui lex vetus prout moralia præcepta complectebatur, lata eſt a Deo ut auctore naturæ.

R. ad 1. neg. ant. ad 2. neg. min. Nam legem ferri a Deo quatenus auctore naturæ, eſt eam ferri non circa ea quæ homini neceſſaria ſunt, ſed eam ferri neceſſario; ſic Deus dicitur hominem corpore & anima donare quatenus naturæ auctor eſt, quia hæc homini negare nequit: atqui lex Moſaica eo ipſo quo eſt poſitiva, neceſſario lata non fuit; ergo lex Moſaica male dicitur a Deo tanquam auctore naturæ lata. Et vero lex vetus erat lex non naturæ ſolum, ſed favoris, juxta id, *Non fecit taliter omni nationi*; ergo uni cuidam populo dari potuit, etſi non daretur ceteris. Hinc Rom. 3. Judæos præ reliquis gentibus exaltat Apoſtolus, eo quod Deus ipſis eloquia ſua crediderit.

Inſt. Præcepta de rebus neceſſariis ſunt immutabilia: atqui præcepta moralia legis antiquæ ſunt de rebus neceſſariis.

R. diſt. maj. Sunt immutabilia, cum feruntur lege æterna, cujus Deus dominus non eſt, C. cum feruntur lege poſitiva, N. Lex enim poſitiva ſicut libere ſancita eſt, ſic potuit libere poſt certum tempus revocari.

Inſt. iterum: Ex dictis Chriſtus non venit abrogare legem quoad præcepta moralia; ergo.

R. diſt. ant. Non venit abrogare quoad præcepta moralia materialiter & ſecundum ſe ſumpta; adulterium enim non minus, imo ſtrictius in nova lege quam in veteri prohibitum eſt, & ſemper prohibitum erit, C. quoad præcepta moralia formaliter ſumpta, ideſt prout veteri lege imperabantur, N. Uno verbo præcepta moralia ſemper vigent, ſed nunc non vigent vi legis Moſaicæ, ſed vi legis naturalis & Evangelicæ. Contra vero præcepta cæremonialia viguere quidem dum vixit Chriſtus, ſed nunc nullatenus vigent, quia nec ex natura rei obligabant, nec Evangelica lege confirmata ſunt.

Inſt. 3. Si lex Moſaica non vigeret quoad præcepta moralia, comminationes & promiſſiones ejus nullam nunc vim haberent; ubi enim lex *Exod. 20.* ceſſat, ceſſant pœnæ tranſgreſſoribus impoſitæ, ſicut & merces obſervatoribus ejus propoſita: atqui falſum conſequens. Hæc enim lex, *Honora patrem tuum*, cui in veteri lege annexa erat iſta promiſſio, *Ut ſis longævus ſuper*

Digitized by Google

ſuper terram, cum eadem promiſſione in novo Teſtamento durat, ut patet ex Apoſtolo Epheſ. 6. dicente, *Honora patrem tuum.... quod eſt mandatum primum in promiſſione, ut bene ſit tibi, & ſis longævus ſuper terram.*

R. neg. min. & dico promiſſionem pietati erga parentes alligatam, ſi eadem ſit cum promiſſione facta in lege veteri, non ab illa lege habere vim ſuam, ſed a lege nova in qua confirmata eſt. Ceterum promiſſio in veteri lege facta, non videtur eadem eſſe cum promiſſione de qua loquitur S. Paulus in textu citato. Illa enim temporalis erat, ut patet ex his verbis, *Ut ſis longævus ſuper terram quam Dominus Deus tuus daturus eſt tibi;* hæc vero potius eſt ſpiritualis; promittit enim *bene* eſſe, ſeu eſſe virtutis & ſanctitatis, & longævitatem non in terra promiſſionis, ſed in bono, quæ in præſenti ſæculo habetur per perſeverantiam in vita gratiæ, in futuro autem per gloriam ipſam. Ita Cajetanus & Suares ibid. n. 3.

SECTIO SEPTIMA.

Quando lex vetus mortua ſit.

Lex mortua dicitur cum deſiit obligare: quæritur an legis Moſaicæ obligatio ceſſaverit ante Chriſti mortem, an in ejus morte, vel aliquanto poſt.

Supponimus 1. legem non ante fuiſſe mortuam quam Chriſtus in carne naſceretur, quia data fuit *donec veniret ſemen*, Galat. 5. Supponimus 2. quæſtionem hanc non habere locum, niſi reſpectu Judæorum, quia cum lex vetus nunquam Gentiles obligaverit, aſſignari non poteſt tempus quo eos obligare ceſſaverit. His poſitis,

Dico: Lex vetus non deſiit obligare ante mortem Chriſti. Ita ceteri Theologi contra Scotum & Gabrielem, qui cenſent aut cenſere dicuntur * præceptum circumciſionis obligare deſiiſſe ſtatim ac Chriſtus Baptiſmum inſtituit. ** Vid. Suar. l. 9. c. 12. Vaſq. diſp. 181. c. 5.*

Prob. 1. Illa lex non ceſſavit ante mortem Chriſti, quam Chriſtus ſervavit, & ſervari uſque ad mortem præcepit: atqui Chriſtus... Minor patet 1. ex Matth. 5. *Non veni ſolvere legem, ſed adimplere.* 2. ex Matth. 8. ubi præcepit Chriſtus ut leproſus quem mundaverat, ſeſe oſtendat Sacerdoti, & munus lege præſcriptum offerat. 3. Matth. 23. *Super Cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi: omnia ergo quæcumque dixerint vobis facite;* ergo necdum extincta erat virtus Sacerdotum. Denique pridie quam pateretur Chriſtus, ait Lucas c. 22. *Venit dies azymorum in qua neceſſe erat occidi Paſcha.* Id autem neceſſe non fuiſſet, ſi Chriſtus Moyſis legem jam abrogaſſet.

Atque hinc colligitur præceptum circumciſionis ante Chriſti mortem ſublatum non fuiſſe, etiamſi jam tunc inſtitutum fuerit Baptiſma, ut communiter docent Theologi. Si enim ſublata eſſet ante Chriſti paſſionem circumciſio, tota lex ſimul abrogata fuiſſet, quia cetera Moſaicæ legis præcepta nonniſi in lege circumciſionis fundabantur, juxta illud Apoſtoli, *Teſtificor omni homini circumcidenti ſe, quoniam debitor eſt univerſæ legis faciendæ.* Et certe circumciſionis præceptum nec explicite abrogatum eſt *Galat. 5.*

 a Chri-

a Chriſto, nec implicite, quia nulla res a Chriſto poſita fuit, unde ſequatur circumciſionem ſtatim ceſſare debuiſſe, ut ſtatim patebit.

Prob. 2. Heb. 7. *Translato Sacerdotio neceſſe eſt ut & legis translatio fiat*; ergo a contrario non translato Sacerdotio neceſſe eſt ut lex perſeveret, alioqui daretur Sacerdotium ſine lege, quod implicat, quia Sacerdotium & ſacrificia ſunt præcipui legis actus: atqui Sacerdotium legis Moſaicæ non fuit translatum ante Chriſti mortem; prius enim, ſed vetus Sacerdotium translatum non eſt, niſi cum a novo veteratum eſt, ſecundum id Apoſtoli Heb. 8. *Novum veteravit prius:* atqui novum non veteravit prius ante Chriſti mortem, quia novum non eſt confirmatum, niſi ipſa Chriſti morte, juxta illud ejuſdem Apoſtoli, *Teſtamentum in mortuis confirmatum eſt, alioquin nondum valet dum vivit qui teſtatus eſt.* (Heb. 9.)

Hinc colliges ante mortem Chriſti viguiſſe ſimul Evangelium & legem antiquam, ita tamen ut lex eſſet in præcepto, & Evangelium in conſilio; unde obligabat circumciſio, nondum autem Baptiſmus. Quare ſi tunc Judæus quiſpiam prolem baptizaſſet, infans quidem ſalutem conſecutus fuiſſet, ſed pater peccaſſet contra præceptum circumciſionis: ſi vero Gentilis infantem baptizaſſet, neceſſe non fuiſſet ut eum circumcidi curaviſſet, quia Gentiles legis antiquæ præceptis non ſubjacebant. (Gamach. t. 1. Boudart. t. 2. Simonet. t. 5.)

Sed Gentilis tenebaturne tunc ſaltem Baptiſmum ſuſcipere? Non tenebatur, inquit Gamachæus, baptizari, aut Evangelicam legem obſervare ex præcepto, uſque ad Chriſti mortem, ſed ſolum ex conſilio, ſatiſque erat ut iis crederet quæ a Chriſto dicebantur; tunc enim non minus poterat ſalvari quam ante Chriſti adventum. (Tom. 2. p. 327.)

Dices: Non magis vigere potuit circumciſionis præceptum, ſtante Baptiſmi conſilio, quam poſito virginitatis conſilio, vigere poſſit matrimonii neceſſitas: atqui &c.

R. neg. maj. & paritatem. Virginitas enim & matrimonium quo ipſa perimi ſolet, ſimul, ordinarie loquendo, ſubſiſtere non poſſunt, ut ſatis evidens eſt: at vero circumciſio & Baptiſmus ſimul ſervari poſſunt, quia eorum effectus non ſunt abſolute incompoſſibiles: Etſi enim ſupponamus circumciſionem in remedium peccati originalis inſtitutam fuiſſe; quod multi * negant, alius tamen ejuſdem erat effectus, iſque, quantum opinor, primarius, nempe conſignatio populi Dei, ejuſque a ceteris populis diſcretio: hunc autem effectum Baptiſmus ſupplere non poterat, quia Baptiſmus nunquam inſtitutus fuit ut eſſet janua legis Moſaicæ quæ tunc adhuc vigebat; ergo circumciſio ad hunc ſaltem effectum aſſumenda erat. Hinc circumciſi ſunt ii etiam qui peccato originali infecti non erant, ut Joannes Baptiſta in utero matris juſtificatus, Chriſtus Dominus, & infantes qui ante diem octavum remedio legis naturalis, non autem circumciſione propter mortis periculum ſanctificati, nihilominus poſtquam ex morbo convaluerant, debebant circumcidi juxta præſcriptum legis.

* Vid. Tournely de Sacram. in gen.

Confirm. Tenebatur Judæus filium primogenitum in Templo offerre, & reliquas legis cæremonias exercere circa ipſum, ut docet Chriſtus citatis verbis, *Super Cathedram Moyſis &c.* atqui hæc fieri non poterant, niſi præſuppoſita circumciſione; lex enim non obligabat niſi circumciſos.

Hinc

Digitized by Google

Hinc ſi quis vellet celebrare Phaſe Domini, *prius* circumcidendum erat *Exod. 12. 48.* *omne maſculinum ejus*: ergo cum Paſcha uſque ad Chriſti mortem celebrandum fuerit, circumciſio uſque ad eamdem mortem vigere debuit, fuitque neceſſaria, non quidem neceſſitate medii, cum peccatum originale ſine ea deleri poſſet, ſed neceſſitate præcepti.

Inſt. Umbra vaneſcit præſente re cujus eſt umbra: atqui circumciſio figura fuit Baptiſmi, ejuſque umbra.

R. diſt. maj. Umbra vaneſcit quantum ad effectum quæ producit realitas per umbram præfigurata, C. quantum ad alios effectus quos realitas non producit, & qui adhuc manent in præcepto, N. Solutio patet ex dictis. Circumciſio erat janua legis Moſaicæ ejuſque Sacerdotii, quæ uſque ad novi Sacerdotii inſtitutionem viguere; ergo cum hunc ejus effectum ſupplere non poſſet Baptiſmus, circumciſio permanere debuit.

Dices 2. Colere Deum ſignis intrinſece falſis malum eſt: atqui inſtituto Baptiſmo, circumciſio ſignum erat omnino falſum; ſignificabat enim futurum id quod jam præſens erat. Idem de aliis dicendum cæremoniis.

R. 1. Objectio hæc nimis probat, legem ſcilicet ante mortem Chriſti, non mortuam ſolum, ſed inſuper mortiferam fuiſſe: quod ne adverſarii quidem aſſerere auſint.

R. 2. diſt. min. Circumciſio aliæque legis veteris cæremoniæ ſigna erant falſa, ſi ſumerentur ut ſigna quæ annuntiarent ut futurum id quod jam completum erat, quomodo nunc paſſim ſumuntur a Judæis qui Meſſiam ut aliquando venturum expectant, C. ſi ſumptæ fuerint ſecundum alias veras ſignificationes quæ nunquam defuere: v. g. circumciſio, prout ſignificabat ſpiritualem circumciſionem, vel reſurrectionem, ut vult S. Cyprianus Epiſt. 59. N. Adde quod cæremoniæ illæ ſumi poſſent ut ſignificantes myſterium ſecundum ſe, & ſine habitudine ad tempus futurum: v. g. circumciſio, quatenus ſignificabat ipſam Baptiſmi ſubſtantiam, non vero tempus quo inſtitutus fuit vel inſtituendus.

Dices 3. *Lex & Prophetæ uſque ad Joannem*, Lucæ 16. ergo ſaltem in Baptiſmate Joannis lex mortua eſt.

R. neg. conſeq. Senſus enim objecti textus eſt, vel quod ad Joannem uſque Prophetæ prædixerint Chriſtum ut deinceps venturum; Joannes vero ipſum præſentem indicaverit dicens: *Ecce Agnus Dei*, quod clarius indicat Matthæus cap. 11. dicens: *Lex & Prophetæ uſque ad Joannem prophetaverunt*; vel quod lex Joannis tempore ægrotare cœperit paulo poſt moritura; quia tunc incipiebat prædicari Chriſtus novæ legis auctor futurus; unde ibidem habetur: *Lex & Prophetæ uſque ad Joannem, ex eo regnum Dei evangelizatur &c.* Eodem modo explicatur illud Apoſtoli . . . *Lex poſita eſt donec veniret ſemen*, ideſt Chriſtus. Senſus enim non eſt in ipſo adventus Chriſti puncto ceſſaſſe legem, ſed voluiſſe Deum ut lex uſque ad Chriſti adventum in robore foret; Chriſto adveniente quaſi ægrotaret, & completis quæ de Chriſto ejuſque Evangelio prænuntiata erant, tandem moreretur. Quapropter lex poſita non fuit donec veniret Chriſtus præciſe & ſimpliciter, ſed donec veniret ut redemptor Jacob, novi fœderis inſtitutor, & largitor gratiæ; quæ omnia ante Chriſti mortem perfecta non fuere.

E 4 Su-

Digitized by Google

lex Moſaica, jam fuiſſet perfecta, & par juſtificationi conferendæ: atqui hoc repugnat Apoſtolo Rom.3. *Ex operibus legis non juſtificabitur omnis caro*. Et ad Galat. c.2. *Si ex lege eſt juſtitia, ergo gratis Chriſtus mortuus eſt*.

R. ad 1. neg. min. ad 2. neg. maj. Licet enim lex præciperet actus fidei quibus crederentur ea quæ a Deo revelata erant, v. g. futurus Meſſiæ adventus, Deuter.18. & Geneſ. ultimo; item actus ſpei & charitatis quibus Deus ſperaretur ut *merces magna nimis*, & ut talis ſuper omnia diligeretur, non deſinebat tamen eſſe imperfecta. 1. quia hujuſmodi actus non eliciebantur per ipſas legis vires, ſed per gratiam Chriſti. 2. quia lex illa carebat Sacramentis quæ juſtitiam ex opere operato conferrent. Neque ideo tamen lex vetus jubebat impoſſibilia, quia aliunde, quamvis non ex vi legis, concedebatur hominibus gratia neceſſaria, emendicata quodammodo a lege nova & a Chriſto ejus auctore, ob cujus fidem conferebatur. Hoc ſenſu dicit Apoſtolus, neminem juſtificari coram Deo ex legis operibus, utique ſolitarie ſumptis, ac præciſis a fide in Chriſtum, uno verbo vi ipſius legis. Ita Martinon diſp.26. de legib. ſect.3.

SECTIO QUINTA.

Quinam lege veteri obligarentur.

LEx vetus tria præceptorum genera complectebatur, moralia, cæremonialia & judicialia, juxta illud Deut.5. *Loquar tibi mandata mea, & cæremonias, & judicia*.

Præcepta moralia ſunt ea quæ potiſſimum ſpectant ad mores juxta juſtitiæ regulas componendos. Hujuſmodi præceptorum ſummam complexus eſt Deus in Decalogo. Decalogus dicitur, quaſi decem verba quæ in duabus tabulis ad regimen populi deſcripta fuerunt, ut memoriæ facilius mandarentur. Legatur caput 20. Exodi: præcepta hæc, tametſi ſint de lege naturæ, legi veteri aſcribuntur, quod in ea renovata fuerint.

Præcepta cæremonialia, ſunt ea quibus certi ritus ad Dei cultum ordinati præſcribuntur: dividuntur in ſacrificia, ſacramenta, & feſtivitates.

Sacrificia triplicis potiſſimum generis erant. Nempe *holocauſta*, cum in agnitionem divinæ majeſtatis tota comburebatur victima, ab igne ſive ſuppoſito, ſive cælitus emiſſo: *pacifica*, quæ vel ad petendam pacem, aut ſanitatem, vel pro iis jam obtentis in gratiarum actionem fiebant, & ideo Euchariſtica nuncupabantur; & *propitiatoria*, quæ pro expiandis hominum peccatis, erroribuſve aut immunditiis offerebantur. Immolabantur e pecudibus boves, oves, capræ; ex avibus columbæ, turtures, paſſeres; de fructibus terræ, panis, vinum, ſal & thus. Vide Introductionem ad S.Scripturam, auctore P.Lamy cap.9.

Sacramenta alia erant omnibus communia, ut circumciſio; alia propria Sacerdotum, ut eorum conſecratio.

Feſtivitatum genus apud Judæos triplex: aliæ ordinariæ erant, Sabbatum nempe & Neomenia; aliæ ſingulis annis revertebantur, ut Paſcha,

Pen-

Pentecoſtes, feſtum tubarum, expiationum, ſcenopegiæ ſeu tabernaculorum, fortium & dedicationis; aliæ nonniſi poſt plures annos, ut annus Sabbaticus & Jubilæus Levit.23. & 25. Lamy c.12.

Præcepta judicialia, ſunt ea per quæ publica & politica res adminiſtrabatur. Alia erant Principum ad ſubditos, alia ſubditorum ad ſe invicem, quædam populi Iſraelitici ad extraneos, alia ad ſuos domeſticos. In unaquaque Tribu vir erat primarius a quo illa regeretur, qui propterea dicebatur princeps Tribus. Lamy cap.5.

Certum eſt omnes populos, præceptis moralibus, non præciſe quatenus legis veteris, ſed quatenus legis naturalis erant, fuiſſe ſubditos. Inde eſt quod peccaverint graviter Gentiles, qui *legem* Moſaicam *non habentes, ipſi ſibi* erant *lex*, quique nedum Deum glorificarent, quod ſolo naturæ lumine faciendum eſſe noverant, exarſerunt in deſideriis ſuis. Et vero homines ad ea ſemper obligati fuere, quæ recta ratio præſcribit; ratio autem præſcribit ea quæ in Decalogo continentur, aut quæ ad ipſa reducuntur. Quæſtio eſt, an etiam ceteri præter Hebræos populi, cæremonialibus & judicialibus præceptis ſubjacerent.

Dico: Lex Moſaica quantum ad præcepta cæremonialia & judicialia ſolos obligabat Judæos.

Prob. Lex utpote in imperio poſita non obligat, niſi eos quibus imponitur: atqui lex vetus non erat impoſita ceteris præter Judæos populis. Hinc Deus in ferenda lege ſoli loquitur populo Iſrael. Deut.1. *Hæc ſunt verba, quæ locutus eſt Moyſes ad populum Iſrael*. Et c.5. *Audi Iſrael... Deus noſter pepigit nobiſcum fœdus in Horeb*. Hinc Rom.7. *Quid ergo amplius Judæo eſt? .... multum quidem per omnem modum. Primum quia credita ſunt eis eloquia Dei*. Deut.4. *Quæ eſt alia gens ſic inclyta, ut habeat cæremonias ac juſta judicia?* Pſal.147. *Non fecit taliter omni nationi*.

Confirm. 1. Si lex Moſaica omnes obligaſſet, nemo tunc temporis ſine illius obſervatione ſalutem ſuam potuiſſet conſequi: falſum conſequens, ut patet exemplo tum Job, qui certe Iſraelita non erat; tum Naaman Syri 4. Reg.5. qui veri Dei cultor, nec tamen Moſaicæ legis ſectator evaſit.

Confirm. 2. Si Gentiles Moſaica lege obligati fuiſſent, contra eam peccaſſent, quoties contra legem naturæ peccaverunt: atqui falſum conſequens ex S.Paulo Rom.2. *Quicumque*, ait, *ſine lege peccaverunt, ſine lege peribunt; & quicumque in lege* Moſaica *peccaverunt, per legem judicabuntur*.

Obj. 1. quod quicumque ſubduntur Regi, ſubduntur & legi quam tulit. 2. quod ſi lex vetus ſolos obligaverit Judæos, Gentiles qui ſine ea ſalvari poterant, melioris fuerint conditionis quam Judæi, qui intolerabili legis jugo obruebantur.

R. ad 1. eos qui ſubduntur Regi, ejus quoque legibus ſubjacere, cum eæ pro omnibus feruntur, ſecus ſi pro familiaribus quibuſdam inſtitutæ ſint. Porro lex vetus pro populo Dei ſolo inſtituta eſt, ut patet ex Deut. c. 4. ſupra.

Ad 2. neg. maj. pejor enim conditio non eſt repetenda a præceptorum multitudine, ſed ab impedimentis quæ a ſalute removent; hæc vero impedi-

pedimenta longe majora in Gentilibus fuere quam in Judæis quos lex arctius conjungebat Deo, & ad Chriſtum uti pedagogus conducebat. Et vero Clerici & Religioſi melioris ſunt conditionis quam laici & ſæculares, ut ait hic D.Thomas art.5. tametſi ad multo plura obligentur quam laici; ergo a fortiori melior fuit Iſraelitarum quam Gentilium conditio, ac proinde lex vetus pro ſingulari beneficio haberi debuit.

Ergo, inquies, fuit in Deo acceptio perſonarum, cum Judæos præ reliquis mundi populis elegit.

R. neg. ant. ut enim bene docet S. Thomas hic art.4. non eſt acceptor perſonarum, qui ex liberalitate de ſuo dat uni, & non alteri; ſed ſi eſſet diſpenſator bonorum communium, & non diſtribueret æqualiter ſecundum merita perſonarum, eſſet perſonarum acceptor.

SECTIO SEXTA.

An lex vetus abroganda fuerit, an de facto abrogata.

Circa utrumque erraverunt Cerinthus & Ebion, qui legem Moſaicam perpetuo duraturam, & una cum Evangelio ſervandam eſſe, ſuſcipiendamque circumciſionem docuerunt, ut tradunt Epiphanius & Auguſtinus Lib. de hæreſib. Idem ſenſere Nazaræi quidam, qui ex ipſo Chriſti ejuſque diſcipulorum exemplo legis perpetuitatem aſtruere conabantur: pro eodem errore pugnant acriter omnium temporum Judæi. Nec majoris momenti, ait Theologus quidam, nec difficilior occurrit in hoc Tractatu, quam iſta de abrogandis & abrogatis Moſaicis ritibus diſceptatio, quia de lege Dei agitur, cujus violationem ne ſimulare quidem ac fingere voluerunt Judæorum ſapientiſſimi, etiamſi de capite ageretur, ut videre eſt in Eleazaro ſene, 2. Machab. c.6. Inde capitale odium quo Judæi S. Paulum, etſi miraculis inſignem, proſequebantur, quod diſceſſionem a lege doceret. Qua de re

N. Alex. ſ.1. c.11. art. 5.

Feu p.52.

Dico: Lex vetus abrogari debuit, & de facto abrogata eſt.

Prob. 1. pars. Ea lex abrogari debuit, cujus abrogationem prædixerunt Prophetæ: atqui Prophetæ ... Illi enim legem Moyſis abrogandam eſſe prædixerunt, qui polliciti ſunt fœdus antiquum reſciſſum iri, & novum ſacrificium abjectis veteribus inſtituendum eſſe; *translato enim Sacerdotio, neceſſe eſt ut & legis translatio fiat:* atqui hæc prædixerunt Prophetæ. Jerem. c.31. *Ecce dies venient, dicit Dominus, & feriam domui Iſrael & domui Juda fœdus novum, non ſecundum pactum quod pepigi cum Patribus eorum in die qua apprehendi manum eorum ut educerem eos de terra Ægypti ..... ſed hoc erit pactum quod feriam cum domo Iſrael poſt dies illos, dicit Dominus: dabo legem meam in viſceribus eorum.* Idem dixerat Iſaias cap. 2. *De Sion,* inquit, *exibit lex, & verbum Domini de Jeruſalem: projeciſti enim populum tuum domum Jacob.* Porro *dicendo novum* fœdus, *veteravit prius: quod autem antiquatur & ſeneſcit, prope interitum eſt,* ut bene ratiocinatur Apoſtolus Hebr.8. Nec minus evidenter prophetaverat Malachias futurum ut ceſſarent veteris legis ſacrificia, iiſque, quæ nonniſi intra Hieroſolymæ mœnia offerri poterant, ſucceſſurum aliud quod in orbe toto offeren-

Heb. 7.

ferendum erat: *Non eſt mihi voluntas in vobis, dicit Dominus, & munus non ſuſcipiam de manu veſtra: ab ortu enim ſolis uſque ad occaſum magnum eſt nomen meum in gentibus, & in omni loco ſacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda*. Huc facit quod dicitur Danielis 9. *In medio hebdomadis deficiet hoſtia & ſacrificium*. Malac. 1.

Prob. 2. pars, ſimul & confirmatur prima. Ea lex de facto abrogata eſt, quam vel ipſi acerrimi ejus zelatores abrogatam eſſe fateri coacti ſunt: atqui legem Moyſis abrogatam eſſe fateri coacti ſunt vel ipſi acerrimi ejus zelatores; Judæi nempe, qui licet ad Chriſtum converſi, eamdem perpetuo obſervandam eſſe crediderant. Patet id ex variis Actuum textibus. C. 10. *In veritate*, ait Apoſtolorum princeps, *comperi quia non eſt perſonarum acceptor Deus, ſed in omni gente qui timet Deum .... acceptus eſt illi*, ſive Judæus ſit, ſive Gentilis. Et cap. 11. ut compeſcat murmur eorum qui offenſi erant quod introiſſet *ad viros præputium habentes*, ideſt quod cum Gentilibus commercium haberet, narrat quo pacto Spiritus ſanctus in Gentiles deſcenderit: *His auditis*, ait ſacer textus, *tacuerunt & glorificaverunt Deum, dicentes: Ergo & gentibus pœnitentiam dedit Deus ad vitam*. Renovata deinceps Antiochiæ pro iiſdem ſervandis legis antiquæ ritibus contentio, Concilii quod Hieroſolymis habitum eſt auctoritate compreſſa eſt. *Igitur*, Act. 15. *convenerunt Apoſtoli & ſeniores videre de verbo hoc*, an nimirum legalium obſervatio continuari deberet; & re ſollicite diſcuſſa, hoc tandem decretum emiſerunt: *Viſum eſt Spiritui ſancto & nobis, nihil ultra imponere vobis oneris quam hæc neceſſaria, ut abſtineatis vos ab immolatis ſimulacrorum, & ſanguine, & ſuffocato, & fornicatione, a quibus cuſtodientes vos bene agetis*. Totus in ea aſtruenda veritate fuit S. Paulus, præſertim in Epiſt. ad Galat. c. 4. *Quomodo*, inquit, *convertimini ad infirma & egena elementa?* c. 5. *Nolite iterum jugo ſervitutis contineri. Ecce ego Paulus dico vobis, quoniam ſi circumcidamini, Chriſtus nihil vobis proderit &c.*

Etſi unica mutationis hujus ratio ſit ſuprema Dei voluntas, ratione tamen ſuaderi poteſt. 1. quia opere conſtructo rejicitur exemplar tanquam inutile; accedente realitate vaneſcit figura, ſicut fulgente ſolis radio deſinunt umbræ: atqui lex vetus erat futurorum figura, exemplar, & umbra. *Umbram habens lex futurorum bonorum, non ipſam imaginem rerum*, ait Apoſt. Heb. 10. Et 1. Corinth. 10. *Omnia in figura contingebant illis*.

2. Lex inſtituta fuit inſtar pædagogi quo Judæi ad Meſſiam adducerentur, Galat. 3. atqui jam advenit Meſſias ille, prout fuſius in Tract. de Incarn. probatum eſt; ergo jam inutilis eſt lex; ergo reprobari debuit *propter hanc inutilitatem*, ut late probat Apoſt. in Epiſt. ad Hebr. Hebr. 7.

Obj. 1. Lex in æternum duratura, nec abrogata eſt, nec abrogari debuit: atqui lex vetus ... Prob. min. ex Baruch c. 4. *Hic eſt liber mandatorum Dei, & lex quæ eſt in æternum*.

R. ad 1. neg. min. Ad 2. vox *æternum* multipliciter accipitur in Scripturis. 1. pro duratione quæ finem nunquam habitura ſit, ſic dicitur Deus eſſe æternus. 2. pro duratione valde longa, etiamſi non ſit abſque fine, ut cum colles dicuntur æterni. Hoc poſteriori ſenſu lex dicitur æterna. Quanquam lex multiplici ſenſu æterna dici poteſt. 1. ratione

Digitized by Google

præceptorum moralium, quorum viget ſemperque vigebit obligatio. 2. ratione rerum quæ per veteris legis Sacramenta & cæremonias figuratæ ſunt, & quæ in perpetuum duraturæ ſunt. Ita fere Silvius hic qu. 103. art.3.

Obj. 2. Si lex vetus abrogata fuerit, vel formaliter a Chriſto ipſo; vel virtualiter, quatenus ſtabilita lege nova, veterem deſinere oportuit: atqui neutrum dici poteſt. Non primum, quia Chriſtus eam non abrogavit legem quam non venit *ſolvere*, *ſed adimplere*, ex Matth. c.5. Non ſecundum, quia obſervantia legis antiquæ cum novæ legis obſervantia conciliari facile poteſt; ergo.

R. ad 1. neg. min. & dico. 1. legem antiquam ab ipſo Chriſto abolitam fuiſſe. *Ipſe eſt enim*, ait Apoſt. Epheſ.2. *qui fecit utraque unum, & medium parietem maceriæ ſolvens ... legem mandatorum decretis* * Evangelicis *evacuans, ut duos* populos Judaicum & Gentilem *condat in ſemetipſo ... & reconciliat &c.*

* *Ita Chryſoſt. Hieron. &c.*

Ad id quod additur ex Matth.5. diſt. Chriſtus non venit ſolvere legem, ideſt eam dum viguit ejus obligatio, violare; hanc enim quamdiu fuit in uſu ſtricte obſervavit, etſi ea, utpote Dei Filius minime teneretur, C. non venit ſolvere, ideſt abrogare, ſubd. non venit abrogare quoad præcepta moralia ſecundum ſe ſumpta, imo hanc potius adimplevit, & accuratius a ſuis adimpleri fecit, eam bene interpretando, gratiam qua ſervari poſſet, & ſervaretur largiendo ea, quæ in lege promiſſa erant exhibendo: unde ſapienter Tertullianus, *Plus*, ait, *lex quam amiſit, invenit*. Et Auguſt. L.1. de Serm. Dom. in monte: *Qui docet ut non iraſcamur, non ſolvit legem ne occidamus*, C. non venit abrogare quoad judicialia & cæremonialia, N. Quamquam & hanc ſic abrogando ſimul adimpleverit, ut appoſite explicat Theophilactus ſimilitudine pictoris, qui inchoatæ & quibuſdam tantum lineamentis adumbratæ imagini dum extremam apponit manum, & colores ſuperinducit, priorem imaginem abolet; non tam diſſolvendo quam perficiendo.

Dico 2. legem antiquam ceſſare debuiſſe, ſive cum nova compoſſibilis foret, ſive non, eo ipſo quo ipſam ceſſare voluit Chriſtus, & Chriſti tempore ceſſaturam prædixerunt Prophetæ. Addo quod utraque lex aliquo modo incompoſſibilis foret. 1. quia Sacramenta novæ legis a Chriſto inſtituta ſunt, ut ad ſalutem plane ſufficientia; non ſufficeret autem ſi cum legalium obſervantia conjungi deberent. 2. quia antiquæ legis cæremoniæ eo præſertim inſtitutæ erant, ut futurum Chriſti adventum ac myſteria præſignificarent: Chriſtum autem nunc ſignificare ut venturum, ejuſque myſteria, ut deinceps inſtituenda, eſſet ſignificare falſum. 3. quia Sacerdotium legis veteris translatum eſt; ergo cetera quæ in lege longe minora erant, ac proinde totam legem transferri neceſſe fuit. *Abſit* ergo *ut in illam damnatam hæreſim incidamus, quæ perperam affirmabat legem cum Evangelio, & circumciſionem cum Baptiſmo ſervandam*. Ita Innoc. III. cap. *Majores 3. de Baptiſmo &c.*

Obj. 3. Lex abrogata non fuit, niſi quatenus figura erat & umbra futurorum; ergo lex ex omni parte abrogata non fuit. Antecedens patet ex dictis: prob. conſeq. Lex quoad præcepta judicialia non erat figura futu-

futurorum, ſed tantum ordinabatur ad politicam populi gubernationem; ergo lex quoad præcepta judicialia abrogari non debuit.

R. neg. ant. Lex enim non ideo ſolum ceſſavit, quia futurorum umbra erat & figura, ſed aliis plurimis de cauſis. 1. quia ita placuit legiſlatori, ut ex allatis textibus patet; & hæc ratio quæ indefinita eſt & generalis, peremptoria eſt. 2. quia poſito quod per Chriſtum ſublatus ſit Judaicæ Reipublicæ ſtatus, ceſſare debuerunt leges quæ ad politicum ipſius regimen ordinabantur: atqui per Chriſtum ſublatus eſt Judaicæ Reipublicæ ſtatus. Is enim ſtatus erat ſtatus populi Deo peculiariter accepti, & ad Meſſiam ſuſcipiendum præparandi: atqui ſtatus ille deſiit poſt Chriſtum; nunc enim totus quodammodo mundus, ſeu Eccleſia Chriſti & *catholica*, facta eſt populus Dei: & ſi quis a populo illo excluderetur, maxime Judæi qui Chriſtum in propria venientem non receperunt, & ſemetipſos æternæ vitæ indignos judicaverunt; ergo cum mutato principali, deſinat acceſſorium, deſinente populo Dei, deſinere debuerunt leges quibus ipſum ſervare & cuſtodire voluerat Deus. Atque id videtur de fide certum, ait Suares Lib 9. c.11. Unde ſequitur Julium II. valide diſpenſaſſe cum Henrico VIII. ut Catharinam Arturii fratris ſui viduam duceret; quia lex Moyſis qua tales nuptiæ irritabantur, jam non ſubſiſtit.

Major eſt difficultas an lex vetus quoad moralia præcepta deſierit.

Certum eſt præcepta moralia, quatenus legis naturalis præcepta ſunt, abrogari non potuiſſe, quia lex naturæ indiſpenſabilis eſt, uti ſupra probatum fuit. Sed quæritur an etiamnum obſervari debeant, non ſolum vi legis naturæ, ſed inſuper vi legis Moſaicæ. Affirmant aliqui, ut Bellarmin. Lib.4. de juſtif. c.6. & alii apud Suarem: negant multoplures, ex quibus aliqui oppoſitam opinionem erroneam aut hæreticam judicant. *Ubi ſup. nu. 11.*

Dico: Lex vetus deſiit etiam quoad præcepta moralia.

Prob. 1. quia ſine neceſſitate diſtingui non debet, ubi non diſtinguit Scriptura: atqui cum Scriptura de veteris legis abrogatione loquitur, non diſtinguit inter hanc vel illam ipſius partem; ſed dicit ſimpliciter legem deſiiſſe ubi *venit plenitudo temporis*, & poſtquam venit *ſemen cui promiſerat* Deus; ergo. *Galat.4. Ibid. 3.*

Prob. 2. ex Apoſt. Gal.3. *Lex pædagogus noſter fuit in Chriſto .... at ubi venit fides jam non ſumus ſub pædagogo.* Unde ſic: Lex, quæ fuit Judæorum pædagogus, ceſſavit, alioqui adhuc eſſent ſub pædagogo: atqui lex fuit pædagogus, non ſolum quoad præcepta cæremonialia, ſed etiam multo magis quoad moralia. Nam pædagogi ratio magis ei congruit qui commiſſos ſibi rudes pueros de rebus ſcitu dignioribus, magiſque neceſſariis erudit: atqui lex per moralia præcepta Judæos de rebus dignioribus, & magis ſcitu neceſſariis erudiebat. Quid enim magis neceſſarium homini, quam ea cognoviſſe quæ vel intrinſece bona ſunt, vel intrinſece mala, & quorum executio Deo præcipue placet? ergo.

Prob. 3. Præcepta moralia legis Moſaicæ qua talis non obligabant Gentiles ſive fideles, ſive infideles; ergo nunc nec Infideles obligant neque Chriſtianos. Antecedens patet ex dictis: prob. conſequentia de Chriſtianis. Chriſtiani vel ſunt ex Gentilibus oriundi, vel ex Judæis: atqui, neu-

Digitized by Google

tros obligat lex vetus. Non eos qui ex Gentilibus oriundi ſunt; nullibi enim declarat Scriptura, vel Eccleſia Scripturæ interpres, eos qui Chriſti fidem amplectuntur ad Decalogi obſervantiam teneri vi legis Moſaicæ, imo potius contrarium docet, cum communior Theologorum ſententia legem veterem penitus obſoleviſſe contendat. Non etiam eos qui ſunt ex Judæis: omnium enim Chriſtianorum præciſe qua tales ſunt, una eademque eſt obligatio, neque hi magis, illi minus obligantur. Et certe obligatio inutilis admitti non debet: atqui inutile eſt quod Chriſtiani ad legis naturalis obſervantiam vi legis Moſaicæ obligari dicantur; plane enim ſufficit obligatio tum legis ipſius naturæ, tum legis Evangelicæ, qua eadem obligatio confirmata eſt; ergo.

Vaſq. diſp. 180. c. 3. Dices cum Vaſque: Lex vetus revera ipſos etiam Gentiles obligabat; ergo. Prob. ant. Lex quam Deus tulit ut auctor naturæ creatæ cui neceſſario convenit, non minus obligabat Gentiles quam Judæos: atqui lex vetus prout moralia præcepta complectebatur, lata eſt a Deo ut auctore naturæ.

R. ad 1. neg. ant. ad 2. neg. min. Nam legem ferri a Deo quatenus auctore naturæ, eſt eam ferri non circa ea quæ homini neceſſaria ſunt, ſed eam ferri neceſſario; ſic Deus dicitur hominem corpore & anima donare quatenus naturæ auctor eſt, quia hæc homini negare nequit: atqui lex Moſaica eo ipſo quo eſt poſitiva, neceſſario lata non fuit; ergo lex Moſaica male dicitur a Deo tanquam auctore naturæ lata. Et vero lex vetus erat lex non naturæ ſolum, ſed favoris, juxta id, *Non fecit taliter omni nationi*; ergo uni cuidam populo dari potuit, etſi non daretur ceteris. Hinc Rom. 3. Judæos præ reliquis gentibus exaltat Apoſtolus, eo quod Deus ipſis eloquia ſua crediderit.

Inſt. Præcepta de rebus neceſſariis ſunt immutabilia: atqui præcepta moralia legis antiquæ ſunt de rebus neceſſariis.

R. diſt. maj. Sunt immutabilia, cum feruntur lege æterna, cujus Deus dominus non eſt, C. cum feruntur lege poſitiva, N. Lex enim poſitiva ſicut libere ſancita eſt, ſic potuit libere poſt certum tempus revocari.

Inſt. iterum: Ex dictis Chriſtus non venit abrogare legem quoad præcepta moralia; ergo.

R. diſt. ant. Non venit abrogare quoad præcepta moralia materialiter & ſecundum ſe ſumpta; adulterium enim non minus, imo ſtrictius in nova lege quam in veteri prohibitum eſt, & ſemper prohibitum erit, C. quoad præcepta moralia formaliter ſumpta, ideſt prout veteri lege imperabantur, N. Uno verbo præcepta moralia ſemper vigent, ſed nunc non vigent vi legis Moſaicæ, ſed vi legis naturalis & Evangelicæ. Contra vero præcepta cæremonialia viguere quidem dum vixit Chriſtus, ſed nunc nullatenus vigent, quia nec ex natura rei obligabant, nec Evangelica lege confirmata ſunt.

Inſt. 3. Si lex Moſaica non vigeret quoad præcepta moralia, comminationes & promiſſiones ejus nullam nunc vim haberent; ubi enim lex ceſſat, ceſſant pœnæ tranſgreſſoribus impoſitæ, ſicut & merces obſervatoribus ejus propoſita: atqui falſum conſequens. Hæc enim lex, *Honora patrem tuum*, cui in veteri lege annexa erat iſta promiſſio, *Ut ſis longævus* *Exod. 20.*

ſuper

ſuper terram, cum eadem promiſſione in novo Teſtamento durat, ut patet ex Apoſtolo Epheſ. 6. dicente, *Honora patrem tuum.... quod eſt mandatum primum in promiſſione, ut bene ſit tibi, & ſis longævus ſuper terram.*

R. neg. min. & dico promiſſionem pietati erga parentes alligatam, ſi eadem ſit cum promiſſione facta in lege veteri, non ab illa lege habere vim ſuam, ſed a lege nova in qua confirmata eſt. Ceterum promiſſio in veteri lege facta, non videtur eadem eſſe cum promiſſione de qua loquitur S. Paulus in textu citato. Illa enim temporalis erat, ut patet ex his verbis, *Ut ſis longævus ſuper terram quam Dominus Deus tuus daturus eſt tibi*; hæc vero potius eſt ſpiritualis; promittit enim *bene* eſſe, ſeu eſſe virtutis & ſanctitatis, & longævitatem non in terra promiſſionis, ſed in bono, quæ in præſenti ſæculo habetur per perſeverantiam in vita gratiæ, in futuro autem per gloriam ipſam. Ita Cajetanus & Suares ibid. n. 3.

SECTIO SEPTIMA.

Quando lex vetus mortua ſit.

Lex mortua dicitur cum deſiit obligare: quæritur an legis Moſaicæ obligatio ceſſaverit ante Chriſti mortem, an in ejus morte, vel aliquanto poſt.

Supponimus 1. legem non ante fuiſſe mortuam quam Chriſtus in carne naſceretur, quia data fuit *donec veniret ſemen*, Galat. 5. Supponimus 2. quæſtionem hanc non habere locum, niſi reſpectu Judæorum, quia cum lex vetus nunquam Gentiles obligaverit, aſſignari non poteſt tempus quo eos obligare ceſſaverit. His poſitis,

Dico: Lex vetus non deſiit obligare ante mortem Chriſti. Ita ceteri Theologi contra Scotum & Gabrielem, qui cenſent aut cenſere dicuntur * præceptum circumciſionis obligare deſiiſſe ſtatim ac Chriſtus Baptiſmum inſtituit. ** Vid. Suar. l. 9. c. 12. Vaſq. diſp. 181. c. 5.*

Prob. 1. Illa lex non ceſſavit ante mortem Chriſti, quam Chriſtus ſervavit, & ſervari uſque ad mortem præcepit: atqui Chriſtus... Minor patet 1. ex Matth. 5. *Non veni ſolvere legem, ſed adimplere.* 2. ex Matth. 8. ubi præcepit Chriſtus ut leproſus quem mundaverat, ſeſe oſtendat Sacerdoti, & munus lege præſcriptum offerat. 3. Matth. 23. *Super Cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi: omnia ergo quæcumque dixerint vobis facite*; ergo necdum extincta erat virtus Sacerdotum. Denique pridie quam pateretur Chriſtus, ait Lucas c. 22. *Venit dies azymorum in qua neceſſe erat occidi Paſcha.* Id autem neceſſe non fuiſſet, ſi Chriſtus Moyſis legem jam abrogaſſet.

Atque hinc colligitur præceptum circumciſionis ante Chriſti mortem ſublatum non fuiſſe, etiamſi jam tunc inſtitutum fuerit Baptiſma, ut communiter docent Theologi. Si enim ſublata eſſet ante Chriſti paſſionem circumciſio, tota lex ſimul abrogata fuiſſet, quia cetera Moſaicæ legis præcepta nonniſi in lege circumciſionis fundabantur, juxta illud Apoſtoli, *Teſtificor omni homini circumcidenti ſe, quoniam debitor eſt univerſæ legis faciendæ.* Et certe circumciſionis præceptum nec explicite abrogatum eſt *Galat. 5.*

a Chriſto, nec implicite, quia nulla res a Chriſto poſita fuit, unde ſequatur circumciſionem ſtatim ceſſare debuiſſe, ut ſtatim patebit.

Prob. 2. Heb. 7. *Tranſlato Sacerdotio neceſſe eſt ut & legis tranſlatio fiat*: ergo a contrario non translato Sacerdotio neceſſe eſt ut lex perſeveret, alioqui daretur Sacerdotium ſine lege, quod implicat, quia Sacerdotium & ſacrificia ſunt præcipui legis actus: atqui Sacerdotium legis Moſaicæ non fuit translatum ante Chriſti mortem; prius enim, ſed vetus Sacerdotium translatum non eſt, niſi cum a novo veteratum eſt, ſecundum id Apoſtoli Heb. 8. *Novum veteravit prius*: atqui novum non veteravit prius ante Chriſti mortem, quia novum non eſt confirmatum, niſi ipſa Chriſti morte, juxta illud ejuſdem Apoſtoli, *Teſtamentum in mortuis confirmatum eſt, alioquin nondum valet dum vivit qui teſtatus eſt*. *Heb. 9.*

Gamach. t. 2. Boulart. t. 2. Simonet. t. 5. Hinc colliges ante mortem Chriſti viguiſſe ſimul Evangelium & legem antiquam, ita tamen ut lex eſſet in præcepto, & Evangelium in conſilio; unde obligabat circumciſio, nondum autem Baptiſmus. Quare ſi tunc Judæus quiſpiam prolem baptizaſſet, infans quidem ſalutem conſecutus fuiſſet, ſed pater peccaſſet contra præceptum circumciſionis: ſi vero Gentilis infantem baptizaſſet, neceſſe non fuiſſet ut eum circumcidi curaviſſet, quia Gentiles legis antiquæ præceptis non ſubjacebant.

Tom. 2, p. 327. Sed Gentilis tenebaturne tunc ſaltem Baptiſmum ſuſcipere? Non tenebatur, inquit Gamachæus, baptizari, aut Evangelicam legem obſervare ex præcepto, uſque ad Chriſti mortem, ſed ſolum ex conſilio, ſatiſque erat ut iis crederet quæ a Chriſto dicebantur; tunc enim non minus poterat ſalvari quam ante Chriſti adventum.

Dices: Non magis vigere potuit circumciſionis præceptum, ſtante Baptiſmi conſilio, quam poſito virginitatis conſilio, vigere poſſit matrimonii neceſſitas: atqui &c.

R. neg. maj. & paritatem. Virginitas enim & matrimonium quo ipſa perimi ſolet, ſimul, ordinarie loquendo, ſubſiſtere non poſſunt, ut ſatis evidens eſt: at vero circumciſio & Baptiſmus ſimul ſervari poſſunt, quia eorum effectus non ſunt abſolute incompoſſibiles: Etſi enim ſupponamus circumciſionem in remedium peccati originalis inſtitutam fuiſſe, quod multi * negant, alius tamen ejuſdem erat effectus, iſque, quantum opinor, primarius, nempe conſignatio populi Dei, ejuſque a ceteris populis diſcretio: hunc autem effectum Baptiſmus ſupplere non poterat, quia Baptiſmus nunquam inſtitutus fuit ut eſſet janua legis Moſaicæ quæ tunc adhuc vigebat; ergo circumciſio ad hunc ſaltem effectum aſſumenda erat. Hinc circumciſi ſunt ii etiam qui peccato originali infecti non erant, ut Joannes Baptiſta in utero matris juſtificatus, Chriſtus Dominus, & infantes qui ante diem octavum remedio legis naturalis, non autem circumciſione propter mortis periculum ſanctificati, nihilominus poſtquam ex morbo convaluerant, debebant circumcidi juxta præſcriptum legis.

** Vid. Tournely de Sacram. in gen.*

Confirm. Tenebatur Judæus filium primogenitum in Templo offerre, & reliquas legis cæremonias exercere circa ipſum, ut docet Chriſtus citatis verbis, *Super Cathedram Moyſis &c.* atqui hæc fieri non poterant, niſi præſuppoſita circumciſione; lex enim non obligabat niſi circumciſos.

Hinc

Digitized by Google

Hinc ſi quis vellet celebrare Phaſe Domini, *prius* circumcidendum erat *omne maſculinum ejus*; ergo cum Paſcha uſque ad Chriſti mortem celebrandum fuerit, circumciſio uſque ad eamdem mortem vigere debuit, fuitque neceſſaria, non quidem neceſſitate medii, cum peccatum originale ſine ea deleri poſſet, ſed neceſſitate præcepti. *Exod. 12. 48.*

Inſt. Umbra vaneſcit præſente re cujus eſt umbra: atqui circumciſio figura fuit Baptiſmi, ejuſque umbra.

R. diſt. maj. Umbra vaneſcit quantum ad effectum quæ producit realitas per umbram præfigurata, C. quantum ad alios effectus quos realitas non producit, & qui adhuc manent in præcepto, N. Solutio patet ex dictis. Circumciſio erat janua legis Moſaicæ ejuſque Sacerdotii, quæ uſque ad novi Sacerdotii inſtitutionem viguere; ergo cum hunc ejus effectum ſupplere non poſſet Baptiſmus, circumciſio permanere debuit.

Dices 2. Colere Deum ſignis intrinſece falſis malum eſt: atqui inſtituto Baptiſmo, circumciſio ſignum erat omnino falſum; ſignificabat enim futurum id quod jam præſens erat. Idem de aliis dicendum cæremoniis.

R. 1. Objectio hæc nimis probat, legem ſcilicet ante mortem Chriſti, non mortuam ſolum, ſed inſuper mortiferam fuiſſe: quod ne adverſarii quidem aſſerere auſint.

R. 2. diſt. min. Circumciſio aliæque legis veteris cæremoniæ ſigna erant falſa, ſi ſumerentur ut ſigna quæ annuntiarent ut futurum id quod jam completum erat, quomodo nunc paſſim ſumuntur a Judæis qui Meſſiam ut aliquando venturum expectant, C. ſi ſumptæ fuerint ſecundum alias veras ſignificationes quæ nunquam defuere: v. g. circumciſio, prout ſignificabat ſpiritualem circumciſionem, vel reſurrectionem, ut vult S. Cyprianus Epiſt. 59. N. Adde quod cæremoniæ illæ ſumi poſſent ut ſignificantes myſterium ſecundum ſe, & ſine habitudine ad tempus futurum: v. g. circumciſio, quatenus ſignificabat ipſam Baptiſmi ſubſtantiam, non vero tempus quo inſtitutus fuit vel inſtituendus.

Dices 3. *Lex & Prophetæ uſque ad Joannem*, Lucæ 16. ergo ſaltem in Baptiſmate Joannis lex mortua eſt.

R. neg. conſeq. Senſus enim objecti textus eſt, vel quod ad Joannem uſque Prophetæ prædixerint Chriſtum ut deinceps venturum; Joannes vero ipſum præſentem indicaverit dicens: *Ecce Agnus Dei*, quod clarius indicat Matthæus cap. 11. dicens: *Lex & Prophetæ uſque ad Joannem prophetaverunt*; vel quod lex Joannis tempore ægrotare cœperit paulo poſt moritura; quia tunc incipiebat prædicari Chriſtus novæ legis auctor futurus; unde ibidem habetur: *Lex & Prophetæ uſque ad Joannem, ex eo regnum Dei evangelizatur &c.* Eodem modo explicatur illud Apoſtoli . . . *Lex poſita eſt donec veniret ſemen*, ideſt Chriſtus. Senſus enim non eſt in ipſo adventus Chriſti puncto ceſſaſſe legem, ſed voluiſſe Deum ut lex uſque ad Chriſti adventum in robore foret; Chriſto adveniente quaſi ægrotaret, & completis quæ de Chriſto ejuſque Evangelio prænuntiata erant, tandem moreretur. Quapropter lex poſita non fuit donec veniret Chriſtus præciſe & ſimpliciter, ſed donec veniret ut redemptor Jacob, novi fœderis inſtitutor, & largitor gratiæ; quæ omnia ante Chriſti mortem perfecta non fuere.

Supereſt ut explicemus, an lex vetus in ipſo mortis Chriſti puncto ceſſaverit. Ceſſatio hæc dupliciter intelligi poteſt. 1. ita ut lex abolita ſit tum in ſe, tum quoad vim obligandi. 2. ita ut lex in ſe quidem abolita ſit, nondum tamen obligare deſierit, quia nondum promulgata erat ejus mutatio. Legem tum quoad ſe, tum quoad vim obligandi, in ipſa Chriſti morte abolitam eſſe cenſent Durandus, Major, Vaſquez diſp. 181. Maratius diſp. 18. ſect. 2. quos ſequitur Gonet diſp. 11. a. 4. idem docet Domin. Soto Lib. 2. de juſt. q. 5. a. 4. cum eo tamen diſcrimine, quod Chriſti mortem non præciſe & mathematice ſumi velit, ſed moraliter, ita ut includat totum triduum mortis. Oppoſitam ſententiam tuentur Suares Lib. 9. c. 13. Martinon diſput. 26. ſect. 6. Fraſſen & alii plures, quibuſcum

Dico: Lex vetus abrogata eſt ſecundum ſe in ipſa Chriſti morte; ejus tamen obligatio non ceſſavit in morte aut reſurrectione Chriſti, ſed paulo poſt ſimul ac lex Evangelica ſufficienter promulgata fuit.

Prob. 1. pars. Tunc ceſſavit lex vetus, quando ceſſavit ejus Sacerdotium: ſine Sacerdotio enim nulla lex, nulla Religio conſiſtere poteſt; unde Apoſtolus, *Tranſlato Sacerdotio, neceſſe eſt ut & legis tranſlatio fiat*: atqui Sacerdotium Aaronicum ceſſavit in morte Chriſti. Tunc enim ceſſavit Sacerdotium vetus, cum inſtitutum eſt novum, & Chriſtus complete Sacerdos fuit: atqui hoc contigit in morte Chriſti; tunc enim Chriſtus præter poteſtatem ſacerdotalem quam ſemper habuit completam, corporis ſui ſacrificium obtulit Patri ſuo, & *una ſui oblatione conſummavit in ſempiternum ſanctificatos*, ut ait Apoſt. Heb. 10.

Prob. 2. ex eodem Apoſt. Heb. 9. ubi docet novum Teſtamentum in morte Chriſti confirmatum eſſe. *Ubi teſtamentum eſt*, inquit, *mors neceſſe eſt intercedat teſtatoris; teſtamentum enim in mortuis confirmatum eſt, alioquin nondum valet dum vivit qui teſtatus eſt*. Unde ſic: Teſtamentum prius deſinit & revocatur per poſterius, ſtatim ut poſterius valorem ſuum habet, ſi condatur ad revocandum prius: ut patet in humanis, a quorum ſimilitudine argumentatur Apoſtolus: atqui poſterius teſtamentum ſuum habuit valorem in morte Chriſti. Non enim *confirmatum* eſt in morte Chriſti, niſi quia in hac morte vim habuit teſtamenti validi; aliunde vero novum Teſtamentum conditum fuit ut per ipſum revocaretur prius, uti fatentur omnes, & docet idem Apoſtolus Heb. 10. *Aufert primum ut ſequens ſtatuat*. Et cap. 8. *Dicendo novum* Teſtamentum, *veteravit prius; quod autem antiquatur & ſeneſcit prope interitum eſt*.

Dices cum Soto: Lex non deſiit, niſi tum impletæ ſunt figuræ omnes: atqui figuræ omnes in ipſa Chriſti morte completæ non ſunt, ſed ſolum in reſurrectione, quæ etiam præfigurata fuerat.

R. neg. min. Nam Chriſti in cœlos aſcenſus, deſcenſus Spiritus ſancti, vocatio gentium ad fidem in lege veteri præfigurata erant, imo & ipſa ultima hominum reſurrectio: non ergo neceſſe fuit ut figuræ prorſus omnes implerentur, ſatis fuit ſi implerentur quæ de præcipuis myſteriis erant; alioqui ne nunc quidem deſiiſſet lex antiqua: neque hoc ſolum attendi debet, ſed maxime promulgatio ad legis novæ introductionem, & veteris excluſionem neceſſaria.

Prob.

Digitized by Google

Prob. 2. pars. Nempe quod obligatio Moſaicæ legis non ceſſaverit in ipſa morte Chriſti. Prob. inquam, quia lex vetus non ante deſiit obligare, quam obligare cœperit lex nova: atqui lex nova non obligavit ſtatim in ipſa Chriſti morte. Major evidens eſt, quia ſicut generatio legis unius eſt alterius corruptio, ſic generatio obligationis legis Evangelicæ, ſola poteſt eſſe corruptio obligationis legis antiquæ. Atque id diſerte adſtruit Apoſtolus, qui ut reciproca conjungit, antiquæ legis ceſſationem, & introductionem novæ, *Novum*, inquit, *veteravit prius*. Et rurſus: *Reprobatio fit præcedentis mandati* ſeu legis, *introductio vero melioris ſpei &c.* Prob. itaque minor: Lex Evangelica non obligavit, niſi poſtquam ſufficienter promulgata eſt: atqui lex Evangelica non fuit ſufficienter promulgata in morte Chriſti. Idem enim de ceteris ejus præceptis eſt judicium, ac de præcepto Baptiſmatis, quod cum Eccleſiæ novæ janua ſit, debuit præ ceteris promulgari: atqui præceptum Baptiſmi non magis in morte aut reſurrectione Chriſti promulgatum eſt quam in ejus vita; nullibi enim ante Pentecoſten reperitur hæc Baptiſmi tanquam neceſſarii promulgatio: ergo.

Confirm. Quia, ut optime notat Suares, ſi lex Baptiſmi jam a Chriſti morte vere obligaſſet, utique obligaſſet univerſos homines, cum Baptiſma pro omnibus inſtitutum ſit, & nulla ſit ratio cur alii citius alii ſerius obligati fuerint, præſertim in ſyſtemate adverſariorum, qui negant promulgationem legis novæ neceſſariam fuiſſe: atqui abſurdum plane conſequens; tum quia impoſſibile erat obligationem illam toti mundo innoteſcere in inſtanti; tum quia in eodem temporis puncto abrogatum fuiſſet remedium originalis peccati datum pro infantibus ſive Judæis, ſive Gentibus, quod de divina miſericordia credi non poteſt, quia periiſſent innumeri, quibus nec Baptiſmo utpote nondum promulgato ſuccurri potuiſſet, nec remedio quocumque alio, utpote jam inutili; cum Baptiſmi neceſſitas remedii cujuſcumque utilitatem ſtatim excluſerit; & remedium penitus abrogatum, nullum parere poſſit effectum. Hæc ratiocinatio tota eſt Sancti Bernardi in Epiſtol. ad Hugonem. *Suar. l. 10 c. 4. n. 10.*

Confirm. 2. Abrogatio legis Moſaicæ quoad obligationem & operationem, ſine dubio facta eſt prudenter & utiliter: atqui ſi facta eſſet in ipſa Chriſti morte, nec utiliter facta eſſet, nec prudenter. Abrogatio enim invincibiliter ignorata, nec utilis eſt, nec prudens: nocet enim, quia remediis antea validis effectum ſuum aufert; non prodeſt vero, quia qui legis abrogationem invincibiliter ignorat, ea ſemper tenetur: atqui abrogatio in morte Chriſti facta, invincibiliter ignorata fuiſſet, tum a Judæis per totum orbem diſperſis, tum a Judæis vicinioribus quibus a nemine annuntiari poterat, cum id prohibuiſſet Chriſtus his verbis, *Vos autem ſedete in civitate, donec induamini virtute ex alto:* tum ab Apoſtolis ipſis, qui nedum e veteri Teſtamento colligerent legem Moyſis in morte Chriſti omnino ceſſaturam, ab eo poſt reſurrectionem quærebant num in promptu reſtituturus eſſet regnum Iſrael. *Luc. 24.*

Obj. 1. Secunda pars aſſertionis noſtræ pugnat cum prima: lex enim quæ abrogata eſt non obligat, & lex quæ obligat, abrogata non eſt: ergo

go ſi lex vetus una cum Sacerdotio ſuo in ipſa Chriſti morte deſierit, non potuit deinceps obligare.

R. neg. ant. cujus falſitas patet ex civilibus. Licet enim lex in Conſilio Principis abrogata ſit ſecundum ſe, ſervat tamen vim obligandi, & eoſdem parit effectus, donec abrogatio promulgata ſit: ergo fieri potuit ut lex vetus ſecundum ſe deſierit, aut ſi malis cum aliis ita loqui, deſierit radicaliter, fundamentaliter, & quaſi in actu primo, non deſierit autem quoad effectum, quia tamdiu permanet legis prioris effectus, quamdiu abrogatio ejus non eſt publice denuntiata. Et vero lex nova ejuſdem eſt conditionis ac novum Teſtamentum, imo ab ipſo non diſtinguitur: atqui Teſtamentum quantumvis confirmatum, non poteſt eos quos reſpicit dirigere, quamdiu clauſum manet, ſed prius aperiri debet quam operetur; non aperitur autem, niſi cum ſit ejus promulgatio. Eo modo, ait Pariſienſis Theologus, ſi quis populus non aliis legibus quam teſtamentis ſuorum Principum regeretur, moriente hoc Principe, prædeceſſoris Principis teſtamentum interiret ſecundum ſe; tamdiu tamen obligare perſeveraret, donec apertum eſſet poſtremi hujus Principis teſtamentum, quia Reſpublica bene ordinata omni prorſus lege carere non debet.

Grandin. p. 75.

Inſt. 1. Teſtamentum etſi longo poſt mortem teſtatoris tempore apertum, cenſetur per fictionem juris in ipſa ejus morte apertum, adeo ut ejus effectus ad ipſam mortis diem retrotrahatur: ergo teſtamentum Chriſti cenſeri debet ipſa Chriſti morte apertum & promulgatum.

R. diſt. ant. Cenſetur per fictionem juris apertum quoad bona in quæ ſuccedit hæres, unde teſtatoris redditus a die mortis ipſius pertinent ad hæredem, C. cenſetur apertum quoad præcepta & obligationes, N. Quapropter ſi velit teſtator, ut quod ante mortem ſuam fiebat in gratiam familiæ ſuæ, jam amplius non fiat, ſed loco ejus fiat aliquid novi, apertio teſtamenti quæ hodie fit, efficere non poteſt ut id quod hacce diſpoſitione teſtamentaria præcipitur, ante diem hodiernam fieri debuerit. Porro bona quæ e novo Chriſti Teſtamento nobis redeunt, non habentur niſi per præcepta, quæ ut impleantur cognoſci debent, ut cognoſcantur promulgationem ſupponunt.

Inſt. 2. Saltem lex vetus poſt Chriſti mortem obligavit ſolum ex conſcientia erronea, quia nempe necdum cognoſcebatur lex nova: atqui lex quæ ex conſcientia ſolum erronea obligat, vere non obligat: ergo.

R. neg. maj. 1. quia ea ſolum conſcientia circa legis obligationem erronea dicitur, quæ privata eſt, non autem quæ publica; alioqui populus omnis in errore eſſe diceretur, cum legem a Principe ſecreto conditam & necdum promulgatam ignorat, quod nemo dixerit. Neſcire enim quod ſciri non poteſt, non eſt errare, imo nec ignorare, ſi ſtricte loqui velis: atqui omnibus ignota erat revocatio veteris Teſtamenti, antequam promulgaretur, eaque in Chriſti morte promulgata non eſt: ergo nulla hic erat erronea conſcientia. 2. Quia Dei voluntas erat, ut lex vetus, etſi fundamentaliter everſa, obligare & operari pergeret, donec lex nova promulgaretur: ergo ejus obligatio in erronea conſcientia non fundabatur.

Vid. tom. 2. Moral. p. 526.

At-

At, inquies, nonne melius & clarius loquuntur qui dicunt legem veterem non prius revocatam fuiſſe ſecundum ſe, quam deſierit obligare?

R. Ita quidem loqueremur ſi lex nova (idem de veteri dici poteſt) non eſſet ſimul lex, & teſtamentum; ſed quia lex Chriſti ſimul eſt teſtamentum, & teſtamentum illud quod per ſe & ex natura ſua veteris expulſivum eſt; in morte Chriſti confirmatum fuit: hinc verius dicimus legem veterem in ipſa Chriſti morte deſiiſſe, quia in illa morte incepit lex nova, novumque teſtamentum. Addimus tamen legem hanc non deſiiſſe obligare in morte Chriſti, quia ejus abrogatio nonniſi poſt mortem Chriſti publice promulgata fuit.

Obj. 2. S. Paulus Rom. 7. ſic loquitur: *An ignoratis fratres, quia lex in homine dominatur quanto tempore vivit? Nam quæ ſub viro eſt mulier, vivente viro obligata eſt legi: ſi autem mortuus fuerit vir ejus, ſoluta eſt a lege viri .... Itaque fratres mei, & vos mortificati eſtis legi per corpus Chriſti, ut ſitis alterius qui ex mortuis reſurrexit.* Unde ſic: Ex Apoſtolo tam lex vetus ſoluta eſt in morte Chriſti, quam lex maritalis reſpectu mulieris ſolvitur in morte ejus mariti: atqui hæc ita ſolvitur in morte mariti, ut nullatenus deinceps obliget.

R. neg. maj. Nam dicit quidem Apoſtolus Judæos lege mortua eidem amplius obligatos non fuiſſe, ſicut mortuo viro, mulier lege maritali non tenetur amplius: utrum vero lex in ipſa Chriſti morte ſtatim omnino mortua fuerit, non diſcutit; nec poteſt id colligi ex his verbis: *Et vos mortificati eſtis legi per corpus Chriſti;* quia *per corpus Chriſti* non idem eſt ac *in morte Chriſti*, ſed idem eſt ac quando incorporati & inſiti fuiſtis corpori Chriſti: unde ſequitur, *ut ſitis alterius*, nempe Chriſti, *qui ex mortuis reſurrexit*. Porro Judæi non ſtatim in morte Chriſti Chriſto incorporati ſunt, ſed eo tempore quo promulgato Evangelio credere cœperunt: ergo ex Apoſtoli textu ſequitur quidem Judæos non amplius veteri lege obligatos fuiſſe, cum Chriſti fidem amplexi ſunt, ſed non ſequitur eos lege veteri in ipſo mortis Chriſti puncto nullatenus conſtrictos fuiſſe. Juxta alios *per corpus Chriſti*, idem eſt ac per veritatem Evangelicam ſubſtitutam figuræ legis Moſaicæ; vel *per corpus Chriſti*, ideſt per virtutem & paſſionem corporis Chriſti. Ex eo autem textu ſic expoſito, ut certe eum exponi non repugnat, nihil contra nos colligi poteſt.

Reſpondent alii, legem mortuam eſſe per corpus Chriſti, fundamentaliter, & diſpoſitive, quia mors Chriſti lethale vulnus impegit legi; non autem actu & formaliter, quia non ſtatim mori debuit quoad operationem. Vid. Suarem cit. cap. 13. n. 8. ubi obſcurum hunc S. Pauli locum fuſe & profunde pertractat.

Inſtat Gonetus. Communis eſt Sanctorum opinio legem in ipſa Chriſti morte mortuam eſſe, atque id ex æquo ſupponebant SS. Hieronymus & Auguſtinus in celebri ſua circa legalium obſervantiam controverſia: atqui ſi lex vetus non deſiiſſet quoad obligationem, non poſſet dici mortua. *Diſp. 11. n. 61.*

R. diſt. min. Non poſſet dici mortua quoad obligationem & operationem, C. mortua ſecundum ſe, N. Et certe lex illa penitus mortua dici

ne-

nequit, per cujus operationem juſtificabantur infantes: atqui fateri cogitur adverſarius, etiam poſt Chriſti mortem, Judæorum infantes, eoſque qui legem hanc bona fide obſervabant, mundatos & juſtificatos fuiſſe: ergo quod dixerunt aliqui Patres, legem, cum velum Templi ſciſſum eſt, diſſolutam fuiſſe, & myſteriorum Synagogæ prophanationem declaratam, non ſtricte & ad litteram urgeri debet, alioqui & ipſis adverſariis noceret, ſed ad ſenſum Concluſionis noſtræ intelligendum eſt.

Auguſtin. Ambroſ.

Quæres quo igitur præciſe tempore deſierit antiqua legis obligatio.

R. Ut quæſtioni huic ſatisfiat, attingi debere quæſtionem aliam proxime annexam, quando ſcilicet inceperit obligatio legis novæ. Quæ ut ſolvatur,

Not. 1. Non hic agitur de lege nova prout gratiam confert; hæc enim ante Chriſtum incepit, & in æternum duratura eſt, quia gratia ſemper collata eſt, & ſemper uſque ad mundi finem conferetur, intuitu meritorum Chriſti.

Not. 2. novam legem ſtatim ac inſtituta eſt, utilem fuiſſe iis qui ipſa uſi ſunt. Sic Baptiſmus ab ipſo inſtitutionis ſuæ exordio vim habuit ſanctificandi; idem dicendum de Euchariſtia. Hæc extra dubium ſunt: tota difficultas eſt de obligatione legis Evangelicæ, circa quam

Dico: Lex Evangelica cœpit obligare per modum legis publicæ a die Pentecoſtes, cum in urbe regia ac veluti metropolitana Judæorum, facta eſt illius promulgatio, præſentibus Judæis qui ex variis mundi partibus Hieroſolymam confluxerant. 2. Hæc obligatio non cœpit ſimul & eodem inſtanti pro toto terrarum orbe, ſed ſucceſſive, prout ſufficiens promulgatio ad varias nationes humano modo pervenire potuit. 3. Demum promulgatio hæc non tam cito apud Gentiles quam apud Judæos facta eſt. Tres ſunt partes, ex quibus facile colligere eſt quo tempore promulgata ſit legis Judaicæ abrogatio, & conſequenter quando lex illa obligare deſierit.

Prob. 1. pars. Tunc ſolum obligare cœpit lex nova, quando communitati ſufficienter propoſita eſt, & promulgata; obligatio enim quæ per legem imponitur, eſt obligatio moralis qua ſuperior ſubditos obſtringit humano atque morali modo, quod ſine legis cognitione fieri non poteſt: atqui non ante Pentecoſten promulgata eſt lex evangelica, ſed in ipſamet feſti hujus ſolemnitate.

1. Enim promulgata non eſt ante Pentecoſten. Nam ut obiter repetamus quæ paulo ante diximus, triplex ſolum eſt tempus quo lex nova ante Pentecoſten promulgata dici poſſit, nempe vel ante paſſionem Chriſti, vel in ipſa Paſſione, vel tempore Paſſionem inter & Pentecoſten medio: atqui nullum ex his dici poteſt. 1. Non fuit ante Paſſionem promulgata; tum quia lex nova novum eſt teſtamentum, quod ante Paſſionem aperiri non potuit, quia *in mortuis* confirmandum erat ex Apoſt. tum quia non decebat ut cetera novæ legis præcepta prius imponerentur quam præceptum Baptiſmi, qui profeſſionis evangelicæ janua futurus erat: atqui Baptiſmi præceptum nonniſi poſt reſurrectionem Chriſti impoſitum eſt; cum Chriſtus e terris ſtatim diſceſſurus dixit Apoſtolis; *Matt. ult.* *Ite docete omnes gentes, baptizantes eos*, quod nonniſi poſt deſcenſum Spiritus

Digitized by Google

tus ſancti exequendum erat, cum præcepiſſet Chriſtus ut Apoſtoli ſederent in civitate quoaduſque induerentur *virtute ex alto*.

2. Non etiam promulgata fuit in Paſſione, quia diſperſæ erant oves gregis, paſtore percuſſo; fuga ſibi conſuluerant præcipua Eccleſiæ capita; aberat Petrus, quem ut Eccleſiæ principem promulgationi huic intereſſe neceſſum erat. *Luc.* 24.

3. Nec eo tempore quod Paſſionem inter & Pentecoſten medium effluxit: tum quia nullus eſt textus unde promulgatio hæc inferri poſſit; tum quia conveniens non erat legem prius promulgari quam tota lex inſtituta eſſet: atqui lex tota non fuit inſtituta niſi ad tempus Aſcenſioni proximum; circa illud enim tempus inſtitutum fuit Pœnitentiæ Sacramentum, conceſſa eſt Apoſtolis vera in corpus Chriſti myſticum poteſtas qua ligant vel ſolvunt in foro tum interiori tum exteriori; creatus S. Petrus Eccleſiæ caput & rector, quo hæc tanquam rupes fundanda erat, juxta promiſſionem factam Matth. 16. *Ego dico tibi quia tu es Petrus &c.* impletam vero Joan. 21. cum eidem Petro dictum eſt: *Paſce agnos meos..... oves meas &c.* ergo lex nova non ante Pentecoſten promulgata eſt. *Vid. Trid. ſeſſ.* 14. *c.* 1.

Dices: Fides in Chriſtum unum eſt e præceptis novi Teſtamenti, & quidem præcipuum: atqui fides in Chriſtum obligavit ante mortem Chriſti: Judæi enim Chriſti ſermonibus credere tenebantur, & excuſationem non habuerunt dum credere renuerunt: ergo lex nova ante Chriſti mortem obligavit.

R. diſt. maj. Fides unum eſt e præceptis novi Teſtamenti ſimul & antiqui, C. novi Teſtamenti præceptum proprium, N. Fides in Mediatorem omni tempore neceſſaria fuit: unde quod per fidem credimus olim impletum fuiſſe, hoc Prophetæ & Patriarchæ aliquando implendum eſſe crediderunt: ergo fides in Chriſtum novo Teſtamento antiquior eſt, adeoque inter ejus præcepta numerari non debet. Imo, ut bene notat Suares l. 10. c. 4. præceptum credendi Chriſto non eſt poſitivum, ſed naturale, ſuppoſita revelatione; ſtatim enim ac loquitur Deus, nemo eſt qui jure naturali non teneatur ad eidem credendum.

Inſt. Baptiſmi præceptum promulgatum eſt Joan. 3. his verbis, *Niſi quis renatus fuerit &c.* atqui Baptiſmo initiati omnibus legis evangelicæ præceptis aſtringuntur; unde S. Auguſtinus l. 1. de origine animæ c. 9. dicit: *Ex quo illud a Chriſto dictum eſt, nemo ſit membrum Chriſti ſine Baptiſmo aquæ vel ſanguine.*

R. neg. maj. Citata enim Chriſti verba quæ privatim dicta ſunt, non induxerunt actualem Baptiſmi ſuſcipiendi neceſſitatem, ſed ad tempus quo præceptum Baptiſmi imponendum erat, referebantur; ut & hæc verba, *Niſi manducaveritis carnem Filii hominis*, non ſignificabant Euchariſtiæ ſuſceptionem actu neceſſariam fuiſſe, cum necdum inſtituta foret, ſed eam aliquando neceſſariam futuram eſſe. Unde Matth. 19. juveni interroganti, *Quid boni faciam ut habeam vitam æternam?* Chriſtus ſolum reſpondit: *Si vis ad vitam ingredi, ſerva mandata*, ſtatimque recenſet præcepta Decalogi, nulla habita mentione Baptiſmi, quem certe non tacuiſſet, ſi jam ad ſalutem fuiſſet neceſſarius.

Ergo pro certo tenendum eſt legem novam in ipſo Pentecoſtes die fuiſ-

ſe

Digitized by Google

ſe promulgatam. Ita Theologi omnes, e quibus nemo eſt qui primam legis novæ promulgationem ulterius differat. Et certe tunc nova lex promulgata fuit, quando præſente ingenti hominum multitudine *ex omni natione quæ ſub cælo eſt*, repleti Spiritu Sancto Apoſtoli ſic Dei magnalia loqui cæperunt, ut ſimul fidei in Chriſtum ac Baptiſmi neceſſitatem declararent: atqui hæc omnia contigerunt, *cum complerentur dies Pentecoſtes*: unde cum multi ad Petri prædicationem *compuncti corde*, quærerent quid ſibi faciendum eſſet, non iis injungit Apoſtolus Moſaicæ legis obſervantiam, ſed novam prædicat legem his verbis, *Pœnitentiam agite, & baptizetur unuſquiſque veſtrum in nomine Jeſu Chriſti in remiſſionem peccatorum veſtrorum*. Statim vero additur eos qui ſermonem hunc ſuſceperunt, *perſeverantes* fuiſſe *in doctrina Apoſtolorum, & communicatione fractionis panis*, ſeu Euchariſtiæ: ergo.

Confirm. Omnia in figura contingebant Judæis: ergo ſicut apud Judæos lex Moſaica die Pentecoſtes promulgata fuerat, ita apud Chriſtianos eadem die promulganda erat.

Prob. 2. pars, nimirum quod obligatio novæ legis non ſimul cæperit pro toto orbe. Lex enim quæ ſufficienter promulgata non eſt, non obligat: atqui lex uno inſtanti pro toto orbe ſufficienter promulgata non fuit. Nam ad ſufficientem legis promulgationem, neceſſe eſt ut ejus notitia humano modo poſſit ad eos pervenire qui ipſa obligandi ſunt: atqui in ipſo Pentecoſtes die notitia hæc humano modo pervenire non potuit ad ultimos uſque mundi fines: ergo licet hæc obligatio in illa die pro Hieroſolyma lociſque vicinis inceperit, non tamen pro locis omnibus incepit.

Nec obeſt quod tunc Jeroſolymis adeſſent Judæi & Proſelyti ex omni natione quæ ſub cælo eſt. Nam 1. ut appoſite notat Martinon, diuturno opus fuit tempore ut illi ad ſuos redirent. 2. Non omnes credidere, quia non omnes ad vitam præordinati erant; unde ſi quæ viderant narraverint, non narraverunt ut vera; qui vero crediderunt, non ſatis credibile fecerunt id quod narravere. 3. Et ipſa fidei prædicatio longum ex parte prædicatoris tempus poſtulat: exponenda ſunt dogmata quæ annuntiat, confirmanda eſt miraculis verborum veritas, ſolvendæ ſunt objectiones. Adde quod cum dicitur ex omni natione quæ ſub cælo eſt, id debeat moraliter intelligi de multis quæ ibi recenſentur.

Prob. 3. pars, quæ etiam ſequitur ex dictis. Lex enim evangelica prius eos obligavit, ad quos prius pervenit, aut humano modo potuit pervenire: atqui prius pervenit ad Judæos. Ad eos enim citius pervenit, quibus ante alios annuntiata fuit: atqui Judæis præ Gentibus annuntiata eſt. Judæos alloquebatur S. Petrus Act. 3. cum legem Chriſti publice prædicans, ajebat: *Vos eſtis filii Prophetarum ... vobis primum Deus ſuſcitans Filium ſuum, miſit eum &c.* cap. 10. Obſtupuere Judæi ad fidem converſi, quod Spiritus Sanctus in Gentiles perinde ac in Judæos deſcenderet: & cap. 11. qui dicerant Cornelium Gentilem a Petro baptizatum fuiſſe, hoc pene eidem Petro vertunt crimini, nec acquieſcunt niſi cum oſtendit Petrus a Deo ſibi per viſionem præceptum eſſe ut Gentiles a fidei gratia non arceret, & id quidem mirati ſunt Judæi dicentes: *Ergo & Gentibus pœnitentiam dedit Deus ad vitam*. Quin & hanc fuiſſe Dei voluntatem ut Apoſtoli Judæis primum annuntiarent legem Chriſti, patet ex c. 13. ubi ſic loquitur Paulus: *Vobis opor-*

oportebat primum loqui verbum Dei: ſed quoniam repellitis illud, & indignos vos judicatis vitæ æternæ, ecce convertimur ad gentes: ſic enim præcepit nobis Dominus &c. Rom. 11. *Illorum* Judæorum *delicto, ſalus eſt gentibus &c.*

Nec nocet quod Chriſtus indiſtinctè dixerit Apoſtolis: *Ite docete omnes gentes &c.* Nam 1. aliud eſt Apoſtolos potuiſſe ſimul Gentilibus & Judæis prædicare; aliud eos utriſque ſimul prædicaſſe Evangelium: Judæos enim Gentilibus præpoſitos fuiſſe, patet tum ex citato 13. Actuum capite, tum ex cap. 11. v.19. ubi diſcipuli qui ſub perſecutione S. Stephani diſperſi fuerant, *perambulaverunt uſque Phœnicem, & Cyprum, & Antiochiam, nemini loquentes verbum niſi ſolis Judæis.* 2. Non prohibuit Chriſtus ne Apoſtoli prædicationis ſuæ exordium ducerent a Judæis: tum quia ipſis primum factæ erant promiſſiones; tum quia alioqui Apoſtoli avertiſſent a fide Judæos, qui ex Scripturis Gentiles contemnere edocti, in Chriſti fidem acrius inſurrexiſſent ſi Gentilibus ſtatim communicata fuiſſet; tum denique quia exigebat charitas, ut Apoſtoli præ ceteris eos inquirerent, qui Chriſto ſibique cognati erant.

Dices: Act. 9. ut primum Paulus Jeroſolymam advenit, *loquebatur Gentilibus & diſputabat cum Græcis: illi autem quærebant occidere eum*: ergo Gentibus ſimul & Judæis prædicatum eſt Evangelium.

R. 1. neg. conſeq. Non enim negamus legem Chriſti Gentilibus aliquando ſimul & Judæis prædicatam fuiſſe; ſed comparamus communitatem, ut ita loquar, Gentilium cum Judæorum communitate, & dicimus iis citius quam illis generaliter loquendo annuntiatum fuiſſe Evangelium, quod ex dictis patet. Ceterum ſi quibuſdam e Gentilibus prius annuntiata ſufficienter fuerit lex nova quam Judæis, haud dubium eſt quin ea prius quam Judæi obligati fuerint. Vid. Suar. l. 10. c. 4. n. 22.

R. 2. Vox hæc *Gentibus*, deeſt in Græco, & apud Chryſoſtomum & Bedam, & multa e latinis exemplaribus. Ita Fromondus hic. 2. Gentiles illi poterant eſſe proſelyti, ideſt Religionem Judaicam profeſſi; per Græcos autem intelligi poſſunt Græcizantes, ideſt Judæi inter Græcos nati, qualis erat ipſe S. Paulus. 3. Etſi ſupponatur hic agi de Gentibus Religione & origine, non dicitur hic Paulus ipſis Evangelium prædicaſſe, ſed cum iis locutus fuiſſe ac diſputaſſe: fieri autem potuit ut Paulo adverſus Judæos diſputante, audierint Gentiles aliquid erroribus ſuis diſſonum, unde nata ſit Pauli cum ipſis diſceptatio. Et vero ibidem evidens eſt Paulum aliorum Apoſtolorum ordinem ſecutum eſſe: *Continuo*, ait ſacer textus, *in Synagogis prædicabat Jeſum*: quod & ipſe teſtatus eſt Act. 13. *Vobis oportebat primum loqui &c.*

Hunc ergo, quantum conjicere licet, in Evangelii promulgatione ordinem ſervarunt Apoſtoli quem præceperat ipſis Chriſtus Act. 1. *Eritis mihi teſtes in Jeruſalem, & in omni Judæa, & Samaria, & uſque ad ultimum terræ.* Atque id ex Apoſtolorum hiſtoria evinci facile poteſt. Act. 2. Judæis Evangelium prædicant. Act. 8. Diſcipuli diſperſi Samaritanos edocent, ad quos etiam mittuntur Petrus & Joannes. Ibid. mittitur Philippus ad Eunuchum Candacis Reginæ Æthiopum, qui ab eo baptizatur, & proſelytus eſſe poterat, ut ſuadet tum ejus in Scripturam quam pervolvebat veneratio, tum Templi Jeroſolymitani frequentatio in quod

vene-

venerat adorare. Act. 13. Judæis legem novam rejicientibus Apoſtoli convertuntur ad gentes.

SECTIO OCTAVA.

An lex vetus ſtatim ut obligare deſiit, inutilis fuerit.

Quæſtio non movetur de præceptis moralibus; hæc enim utiliter quovis tempore impleta ſunt, ſi non quatenus lege veteri, ſaltem quatenus lege naturali & Evangelica imponebantur.

Quæſtio etiam non eſt an præcepta ſive cæremonialia, ſive judicialia legis Moſaicæ ex opere operantis utilia fuerint, quamdiu non fuere mortifera; ſi enim res etiam indifferentes utiliter fieri poſſint, cum nempe fiunt ad gloriam Dei, a fortiori opera, quæ ex ſe honeſta erant & religioſa, utiliter exerceri potuerunt. Quæſtio igitur eſt an in hypotheſi eorum, qui aliqua legis veteris Sacramenta ex opere operato gratiam contuliſſe putant, ut non pauci de circumciſione docent, an, inquam, eadem perſeveraverit iis in ſignis efficacia, poſtquam promulgata ſufficienter Chriſti lege, ceſſavit eorum obligatio; qua de re

Dico: Lex vetus inutilis fuit, ſeu nullum deinceps habuit effectum, cum deſiit obligare.

Prob. Lex vetus deſiit obligare cum lex nova ſufficienter promulgata eſt, tunc enim novum teſtamentum debuit veterare prius: atqui lex vetus debuit eſſe inutilis, cum lex nova ſatis promulgata fuit. Lex enim nova evaſit neceſſaria, ſtatim ut ſufficienter promulgata eſt: atqui lex vetus facta eſt inutilis cum lex nova neceſſaria evaſit, neque hæc neceſſaria fuiſſet & in præcepto, ſi illa perinde ac antea ſuam ſervaſſet efficaciam: ergo.

Tom. 2. Opuſc. 10. edit. Mabil. Idem ſtrenue docet S. Bernardus in tract. de Baptiſmo, &c. ſeu Epiſtola 77. ad Hugon. Victorin. ubi confutans aliquem qui contendebat obligaſſe Baptiſmum, ex quo dictum fuit Nicodemo, *Niſi quis renatus fuerit, &c.* ſic loquitur: *Sed nec* obligavit, *quando Apoſtolis* palam injunctum eſt, *Ite docete omnes gentes, &c. ſed ex eo tempore tantum tumque cæpit antiqua obſervatio non valere, & non baptizatus quiſque novi præcepti reus exiſtere, ex quo præceptum ipſum inexcuſabiliter ad ejus potuit pervenire notitiam: ſane parvulis ... tamdiu credendum eſt antiqua valuiſſe Sacramenta, quamdiu palam interdicta non fuiſſe conſtiterit. An vero ultra, penes Deum eſt, non meum definire*. Hæc poſterior pars in qua dubitare videtur S. Doctor, num circumciſio, aut fidei profeſſio etiam nunc valeat parvulis, quorum parentes nihil audierunt de Evangelio, jam defendi non poteſt: certum eſt enim tum ex communi Theologorum conſenſu, tum ex definitione Concilii Trid. neminem *poſt Evangelium promulgatum, ſine lavacro regenerationis, aut ejus voto* a peccato originali mundari poſſe.

Suar. l. 9. c. 2. n. 4. Ex dictis colliges cum Suare, remedium quod ante Chriſti tempora contra peccatum originale ſive a Judæis, ſive a Gentilibus uſurpabatur, non ſimul inutile pro univerſis hominibus factum eſſe, ſed ſucceſſive prout lex gratiæ introducebatur, & obligare incipiebat.

Obj. 1. Si lex vetus inutilis fuerit, ſtatim ac deſiit obligare, defuit mul-

multis remedium adverſus peccatum originale, quia multi legem Baptiſmi etiam publice promulgatam ignorare potuerunt: atqui hoc pugnat contra miſericordiam Dei.

R. Remedium illud iiſce temporibus defuiſse, ſicut nunc noſtro tempore deeſt illis qui nihil de lege Evangelica audierunt: nunc autem deeſt per accidens, aut ex defectu cauſarum ſecundarum; non autem per ſe, & ex intentione Dei; Deus enim Baptiſmum inſtituit pro omnibus, eumque omnibus applicari vult vere & ſincere. Unde Deus in inſtitutione Baptiſmi ſe habet ut rex qui captivos redempturus pretium propriæ redemptionis in propria cujuſque manu omnibus opportune & importune vocatis & invitatis conſignaret; pretium vero infantulorum patribus aut aliis committeret: atqui etiamſi contingeret ut aliquis parentum vel ex negligentia, vel propter aliquod accidens, pretium illud non reciperet, aut receptum ſolvere & applicare nollet, non deſineret ſincera eſſe regis de omnium redemptione voluntas: ergo idem dicendum in propoſito caſu. Verum accuratior hujuſce difficultatis indagatio pertinet ad tractatum de gratia. Unum eſt quod hic cum Suare notatum velim, ſcilicet in hac materia attente diſtinguendum eſſe inter ignorantiam provenientem ex defectu promulgationis, ſeu temporis ad promulgationem hanc requiſiti; & ignorantiam provenientem ex aliis impedimentis, non obſtante promulgatione jam facta. Prior ignorantia eſt ex parte legis ipſius, inducitque impotentiam, qua neceſſario tollitur legis obligatio; alia vero ignorantia eſt per accidens, quæ nunquam legis ullius obligationem abſtulit.

Vid. Tournely de Gr. n.2.p.632. Suar. ib. n. 7.

Obj. 2. Ea lex inutilis cenſeri non debet, quæ eoſdem nunc ac ante Chriſtum effectus parit apud Judæos: atqui lex vetus ..... matrimonia enim apud Judæos nunc contracta in gradibus lege veteri prohibitis, omnino nulla ſunt: ergo ſubſiſtit lex vetus quoad præcepta judicialia, nec proinde inutilis eſt.

R. ad 1. neg. min. Si quæ enim matrimonia ſecundum jus naturæ ſed contra legem Moſaicam contracta, nunc invalida ſunt, id non contingit quod aliqua præceptis judicialibus virtus inſit, qua matrimonia hæc irritentur, ſed quod Judæi hiſce legibus vivere velint, & vivere permittantur a Principibus in quorum territorio manent. Unde ſequuntur duo 1. matrimonia in his gradibus contracta non eſſe invalida jure divino, ſed humano ſolum, prout invalida forent ſi leges illas adoptaſſet Eccleſia, & contra eas contrahere quis præſumeret. 2. Leges judiciales quæ aliquid Judæis permittebant, ut repudium, & a Chriſto revocatæ ſunt, nunc iiſdem Judæis prodeſſe non poſſe; quia nec proſunt vi, ut ita loquar, divina, cum a Chriſto abrogatæ ſint; nec vi humana, cum quæ a Deo irritata ſunt vim nullam ab hominibus accipere poſſint. Unde conſequens eſt matrimonium inter Judæos infideles contractum, non poſſe nunc dato repudii libello diſſolvi, ideoque matrimonium cum alia deinceps contractum, nullum eſſe. Quapropter ſi talis vir convertatur ad fidem, ſeparandus erit a ſecunda conjuge, & ad primam reducendus, ſi tamen hæc converti velit: nam ſi nolit, jam ex alio capite diſſolvetur matrimonium, licebitque viro aliam ducere, quæ Chriſtiana ſit, de quo cap. 8. *de divortiis*.

Ceterum quod diximus legem veterem, ſtatim ut obligare cæpit lex no-

nova, inutilem factam eſſe, præcipue intelligitur de præceptis cæremonialibus; quod enim ad præcepta judicialia pertinet, probabiliſſimum eſt quod docet Suarez, illa vim ſuam ſervaſſe donec extincta fuerit Synagoga poſt conſummatam Evangelii prædicationem. Quia quamdiu Judæorum Reſpublica ſtatum ſuum retinuit, judicialia præcepta, quibus regebatur, debuerunt ſubſiſtere, ideoque obligare, irritare, &c. Porro Judæorum Reſpublica tamdiu ſtatum ſuum retinuit, quamdiu Synagoga ejus extincta non eſt; tunc enim cæremoniis ſuis, licet jam inutilibus, uti poterat ſine peccato. Ergo lex non fuit mortua quoad judicialia, niſi cum fuit mortifera quoad cæremonialia, ideſt cum jam ſatis promulgato Evangelio, penitus tandem defiit Judæorum Reſpublica.

Suar. c. 21. n. 4.

SECTIO NONA.

An lex vetus prius mortua fuerit quam mortifera.

Lex dicitur mortua, cum jam nullam habet vim obligandi; mortifera vero, cum ſine peccato obſervari amplius non poteſt. In primo caſu lex definit quaſi privative, quatenus tollitur imperium ejus & obligatio; in ſecundo lex revocatur quaſi contrarie, quatenus prohibetur id quod antea præceptum erat, vel præcipitur id quod antea prohibitum erat.

Certum eſt apud omnes 1. præcepta moralia ne nunc quidem mortifera eſſe aut mortua cum quiſquis vult ad vitam ingredi, eadem ſervare debeat.

Certum eſt 2. præcepta judicialia, licet nunc mortua ſint, haud tamen eſſe mortifera: nam ex iis præceptis quædam in lege Evangelica retinentur ut ſunt aliqua impedimenta matrimonii, decimæ, fructuum, &c. Ratio eſt, quod præcepta judicialia non ordinarentur niſi ad politicam utilitatem: ergo ad eumdem uſum acceptari poſſunt ab iis qui poteſtatem habent.

Certum eſt 3. præcepta cæremonialia jamdudum eſſe mortifera, unde cum S. Hieronymus in Epiſtola S. Auguſtini legiſſet licere Judæis ad fidem converſis legales cæremonias ſervare, ad eum ſcribere auſus eſt ſe in Epiſtola ejus aliquid legiſſe quod hæreticum ſibi videbatur. Non negavit Auguſtinus eſſe id hæreticum, ſed verba ſua mentemque interpretatus eſt *de illo dumtaxat tempore quo primum gratia fidei revelata eſt*. Quæſtio igitur eſt an ſtatim ac lex vetus quoad præcepta cæremonialia inutilis ac mortua evaſit, evaſerit etiam mortifera, itaut circumciſio v. gr. eo ipſo quo inutilis fuit, jam non potuerit ſine peccato obſervari

Vid. Suar. l. 9. c. 14.

Gravis olim ſuper illo negotio Auguſtinum inter & Hieronymum exarſit controverſia, quæ ut melius intelligatur, notandum eſt utrumque S. Doctorem in quibuſdam conveniſſe, in quibuſdam vero diſſenſiſſe. Conſentiebant ambo, quod ex æquo agnoſcerent. 1. Obſervationem ſive fictam ſive ſeriam legalium aliquo modo poſt Chriſti mortem fuiſſe licitam, modo tamen legalia non obſervarentur quaſi vim aliquam aut efficaciam habentia, multo minus quaſi ad ſalutem neceſſaria, aut ut ſigna Chriſti aliquando adventuri. 2. Obſervationem hanc mortiferam fuiſſe ſtatim ut Evangelium ſufficienter promulgatum eſt. Diſſentiebant vero 1. in eo quod Hieronymus contenderet legalia ſtatim poſt mortem Chriſti fuiſſe mortifera iis a quibus in Dei cultum ſerio obſervabantur; unde inferebat, Apoſtolos

Aug. edit. nov. tom. 2. ep. 28. 48. 72. 75. 82.

los iiſdem uſos fuiſſe non ſincere, & ut cultum Deo exhiberent, ſed ſimulatorie, diſpenſatorie, & ne Judæis ſcandalo forent: Auguſtinus econtra legalia poſt paſſionem Chriſti mortua quidem fatebatur, ſed negabat ſtatim mortifera fuiſſe, unde ea ab Apoſtolis obſervata fuiſſe ajebat, *non mentientis aſtu, ſed compatientis affectu, nec ſimulatione fallaciæ, ſed compaſſione miſericordiæ*, qua fiebat ut Apoſtolus vere diceret: *Factus ſum Judæis tanquam Judæus, ut Judæos lucrifacerem*. 2. Quod Hieronymus poſt Origenem, Didymum, Joannem Chryſoſtomum & alios *illuſtres viros*, exiſtimaret Petrum nullius omnino peccati aut culpæ reum fuiſſe cum Antiochiæ gentes Judaizare cogit; Auguſtinus vero poſt Cyprianum & Ambroſium doceret eumdem Petrum venialiter erraſſe, defectu attentionis ad ſcandalum quod ex ſuo legalium uſu oriturum eſſe prævidere debuit. 3. Quod Hieronymus vellet Petrum nonniſi ſimulatorie reprehenſum a Paulo; Auguſtinus autem eumdem ſerio correptum eſſe putaret, eo quod reipſa reprehenſibilis eſſet, nec ad Evangelii veritatem recte ambularet. *Ep. 40. & 75.* *1. Cor. 9.* *Hieron. apud Auguſt. epiſt. 75. n. 7.*

Ex his patet tria hic a nobis eſſe diſcutienda. 1. An legalium obſervatio eodem tempore mortua ſimul & mortifera evaſerit. 2. An Apoſtoli ſincere legalia obſervaverint. 3. An Petrus a Paulo vere reprehenſus fuerit, an tantum ex pacto & conſenſu utriuſque, ut Hieronymo placuit. Qua de re

Dico 1. Lex vetus ante fuit mortua quam mortifera; unde legalia poſt Chriſti mortem, & poſtquam ceſſavit Moſaicæ legis obligatio, inculpate obſervari potuerunt.

Prob. Ea obſervatio non poteſt cenſeri mortifera, quæ nulla lege prohibita erat, imo quam ſua agendi ratione permittebant Religionis Chriſtianæ magiſtri, iidemque libertatis Evangelicæ vindices: atqui talis erat legalium obſervatio, etiam poſt Chriſti mortem & ablatam legi Moſaicæ vim obligandi. 1. Quidem nulla lege prohibita erat. Ea enim lex vel divina fuiſſet vel Eccleſiaſtica; porro nec divinam nec Eccleſiaſticam legem citavit unquam aut citare potuit Hieronymus. 2. Legalium obſervationem ipſa ſua agendi ratione comprobarunt Apoſtoli; & inter alios SS. Petrus, Paulus & Jacobus Eccleſiæ Hieroſolymitanæ Antiſtes. 1. Quidem S. Petrus, cum enim cecidiſſet *ſuper eum mentis exceſſus*, ſeu extaſis, *vidit cælum apertum, & deſcendens vas quoddam velut linteum magnum, quatuor initiis ſubmitti de cælo in terram, in quo erant omnia quadrupedia, & ſerpentia terræ, & volatilia cæli*, ac proinde animalia multa quæ juxta Judæos immunda erant. *Et facta eſt vox ad eum: Surge Petre, occide, & manduca. Ait autem Petrus: Abſit Domine, quia nunquam manducavi omne commune & immundum*. Ergo Petrus hactenus abſtinuerat a cibis per legem vetitis: vox enim *abſit*, non ſimulationem, ſed realem ex animo abſtinentiam denotat. 2. S. Paulus Timotheum filium *mulieris Judeæ fidelis, patre gentili.... circumcidit propter Judæos qui erant in illis locis*; ne ſcilicet Judæi qui ſciebant omnes quod pater Timothei erat Gentilis, conquererentur quod Paulus virum gentilem ſibi adſciviſſet in ſocium: Paulum autem ſcelere quodam ac perverſa ſimulatione Judæos voluiſſe demereri, non cogitabit qui hæc ipſius ponderavit verba, *Si hominibus placerem, Chriſti ſervus non eſſem*. 3. Si Jacobus auctor fuit Paulo ut cum quatuor viris Nazareatus votum habentibus, abraſo capite ſiſteret ſe coram Sacer- *Act. 10.* *Act. 16.* *Gal. 1.* *Act. 21.*

 dote

dote Levitico: *Sanctifica te cum illis... & ſcient omnes quia quæ de te audierunt falſa ſunt, ſed ambulas & ipſe cuſtodiens legem*. Atqui ſi legalium obſervatio vel leviſſimam habuiſſet nubeculam peccati, neque eam Paulo ſuaſiſſet Jacobus, nec ſuadenti Jacobo acquieviſſet Paulus. Ubi obiter nota legalium obſervantiam, licet Jacobo maxime licita viſa fuerit, ab eo tamen pro neceſſaria ad ſalutem habitam non fuiſſe, ut patet ex iis quæ ibidem ſubjiciuntur: *De his autem qui crediderunt ex gentibus nos ſcripſimus judicantes nihil ab iis exigendum eſſe, quam ut abſtineant ab idolis, immolato, & ſanguine & fornicatione*. 4. Demum Apoſtoli omnes in Concilio Hieroſolymitano congregati, ſtatuerunt ut Chriſtiani ad tempus abſtinerent a ſanguine & ſuffocato: atqui abſtinentia a ſanguine & ſuffocato una erat ex cæremoniis legalibus: ergo Apoſtoli non judicarunt mortiferam eſſe obſervantiam legis antiquæ, ſtatim ac mortua fuit vis ejus & obligatio.

Confirm. Ea legalium obſervantia pro licita haberi debet, quæ primis hiſce temporibus quaſi neceſſaria erat: atqui obſervantia legalium primis illis temporibus quaſi neceſſaria erat. Illud enim quodammodo neceſſarium eſt, ſine quo juxta ſolitas Dei leges graviſſima incommoda vitari non poſſunt: atqui ſine legalium obſervatione graviſſima incommoda vitari non poterant. Nam remotio Judæorum a fide, & contemptus ſacrorum veteris Teſtamenti rituum, graviſſima ſunt incommoda: atqui hæc incommoda quaſi neceſſario ſequebantur ex præcipiti & omnimoda legalium abrogatione. An enim ad Religionem Chriſtianam, quam vix pati poterant, facile adduci potuiſſent Judæi, ſi jam a primo paſſu deſerenda omnino fuiſſet lex vetus, cujus Deum eſſe auctorem merito exiſtimabant, & qua tam cito rejecta, Deus ipſe rejici videbatur? An non in animum ſibi induxiſſent Gentiles, Moyſis legem nihil habere ſacri, cum Chriſtiani ab ea non minus quam a nefariis Gentilium ſuperſtitionibus recederent? Ergo ut ſuaviter oſtenderetur Judaicos ritus non rejici ut per ſe malos, imo Deum habuiſſe auctorem, utque conciliarentur Judæorum animi, eorum ritibus aliquandiu utendum fuit, donec Judæi ipſi conſideratis legalium onere & inutilitate, ab iis ſenſim ſine ſenſu avocarentur.

Obj. 1. Quod tollit fructum mortis Chriſti, & evacuat a Chriſto, mortiferum eſt: atqui legalium obſervatio... Minorem probabat S. Hieronymus ex c. 5. Epiſtolæ ad Gal. ubi ſic habetur: *Ecce ego Paulus dico vobis, quoniam ſi circumcidamini, Chriſtus vobis nihil proderit*. Et infra: *Evacuati eſtis a Chriſto qui in lege juſtificamini: a gratia excidiſtis*. Ergo obſervatio legalium mortifera fuit, eaque non ex animo ſed ficte ab Apoſtolis impleta ſunt.

R. ad 1. neg. min. ad 2. diſt. textum Apoſtoli. Chriſtus nihil prodeſt iis qui circumciduntur ea intentione qua circumcidebantur Galatæ, exiſtimando ſcilicet ſalutem ſine circumciſione haberi non poſſe, C. qui circumciduntur alio fine, quo v. g. Paulus circumcidit Timotheum, ut nempe Synagoga cum honore ſepeliretur, utque oſtenderetur legem Moyſis malam non eſſe, N. Is igitur Galatarum error erat, quod a judaizantibus quibuſdam male edocti, circumciſionem non neceſſariam minus in nova lege quam in veteri exiſtimarent. Errorem hunc merito proſcribit Apoſtolus, ut Chriſti redemptionis everſivum: at nec damnavit, nec damnare unquam potuit ſapientem œconomiam qua identidem obſervabantur ritus Moſaici, ut co-

cognoſcerent Judæi falſum omnino eſse quod malevoli quidam evulgaverant de præcipuis Evangelii præconibus, eos nimirum ritus Moyſis non minus deteſtari quam Gentilium abominationes.

Reſponſio hæc tota eſt Auguſtini, qui alia vi Hieronymi opinionem confutat: oſtendit enim, juxta hæc Apoſtoli verba, *Si circumcidamini &c.* non magis licitum eſse ſimulate circumcidi, quam ſincere. Non enim diſtinguit Apoſtolus inter circumciſionem ſimulatam, & veram, nec dicit: *Si circumcidamini veraciter, ſicut nec fallaciter, ſed ſine ulla exceptione dicit, Si circumcidamini, Chriſtus vobis nihil proderit... Illos itaque arguit qui ſe juſtificari in lege credebant, non qui legitima illa in ejus honorem a quo mandata ſunt obſervabant, intelligentes & qua prænuntiandæ veritatis ratione mandata ſint, & quouſque debeant perdurare.* *Ep. 82. n. 19.*

Objicies 2. Non licebat eos uſurpare ritus qui vel ipſo uſu falſi erant: atqui legalia ſeu ritus Moſaici, vel ipſo uſu falſi erant. Nam ritus illi Chriſtum venturum ſignificabant: atqui mortuo Chriſto falſi erant ritus qui illum venturum ſignificabant.

R. diſt. min. Ritus illi vel ipſo uſu falſi fuiſsent, ſi iis uſi eſsent Judæi ad ſignificandam Chriſti mortem ut nondum impletam, ſed implendam aliquando, C. ſi alio fine & quidem legitimo iis uterentur, N. Porro Apoſtolorum finis erat ut Judæos lucrifacerent, ut Synagogam cum honore ſepelirent, ut oſtenderent ſibi perſuaſum eſse Judaicam Religionem toto cælo a profanis Gentilium cæremoniis differre; ne ſi ab illa ſicut ab iſtis pariter defeciſsent, lex Moyſis *improbata potius quam terminata videretur*, ut advertit Auguſtinus.

Objiciebat inſuper Hieronymus. 1. Legalium obſervantiam Chriſto, ejuſque morti, quaſi ad ſalutem non ſufficeret, eſse injurioſam. 2. Si olim legalia bono fine poſt Chriſti mortem obſervari potuerint, nunc quoque poſſe obſervari. 3. Deum non poſse per eas cæremonias coli quas reprobaverat: porro per Chriſti mortem reprobatio facta erat præcedentis mandati.

Verum hæc tria nihil difficultatis habent. Non primum, ritus enim Moſaici non ſervabantur ut neceſsarii, ſed ut Synagoga honorifice ſepeliretur, & ut palam fieret ritus ejuſdem a Deo ipſo inſtitutos fuiſse. Non ſecundum, nunc enim mortifera ſunt legalia, quia jampridem ſepulta eſt Synagoga, & nulla exigit aut exigere poteſt neceſſitas ut ritus ejus nunc obſerventur. Non tertium, cæremoniæ enim legis non reprobatæ ſunt ut illicitæ, ſed ut inutiles ad juſtificationem; quod autem nullam habet vim juſtificandi, aliquando ad certum tempus aliis de cauſis retineri poteſt.

Dico 2. Apoſtoli non ficte ſed ſincere legalia obſervarunt.

Prob. Ex textibus ſupra citatis, qui demonſtrant nullum in tota Apoſtolorum agendi ratione deprehendi poſse ſimulationis veſtigium. Hoc manifeſte evincit narratio Lucæ referentis conſilium quod dedit Paulo Jacobus, quodque die poſtera poſt maturam deliberationem executioni mandavit Paulus. En ſacri Scriptoris verba, *Dixerunt* Paulo Jacobus & ſeniores: *Hoc fac quod tibi dicimus: ſunt nobis viri quatuor votum habentes ſuper ſe. His aſſumptis, ſanctifica te cum illis ... & ſcient omnes quia quæ de te audierunt falſa ſunt, ſed ambulas & ipſe cuſtodiens legem... Tunc Paulus aſſumptis viris, poſtera die purificatus cum illis intravit in Templum, annuntians ex-* *Act. 21.*

pletionem dierum purificationis, donec offerretur pro unoquoque eorum oblatio: atqui in hoc textu ne leviſſima quidem detegi poteſt ſimulationis nubecula. Non dicit Jacobus, finge, ſimula, ſed, *fac quod tibi dicimus:* addit Jacobus, *& ſcient omnes*. Porro, ut ſubtiliter notat Auguſtinus, Epiſt. * 82. n. 10. ſi Paulus legalium obſervantiam tantum ſimulaturus erat, *non diceret ei Jacobus: Et ſcient omnes; ſed diceret. Et putabant omnes, quoniam quæ de te audierunt falſa ſunt*. Denique aliis uti verbis non potuiſſet ſacer Scriptor, ſi rem ſerio & ſincere geſtam exprimere voluiſſet.

* *Scripta circa an.* 495.

Prob. 2. Ea ſimulatio Apoſtolis imputari non poteſt quæ mendacium includit; quæ falſæ Religionis profeſſionem involvit, quæ grave in animis Chriſtianorum ſcandalum peperiſſet, atqui ii fuiſſent caracteres ſimulationis quam Apoſtolis imputabat Hieronymus. 1. Quidem ſimulatio hæc verum fuiſſet mendacium, Tunc enim quis mentitur, cum ſignis exterioribus & falſis opinionem propriæ ſuæ perſuaſioni contrariam in aliorum mentibus ingenerat; nam ut in verbis, ſic in factis reperiri mendacium docet S. Th. 2. 2. q. 111. a. 1. in corp. atqui in hypotheſi S. Hieronymi, Apoſtoli uſi eſſent ſignis exterioribus ut in animis Judæorum opinionem propriæ ſuæ perſuaſioni contrariam ingenerarent. Adhibuiſſent ſcilicet externam legalium obſervantiam, Sacramenta & ſacrificia legis Moſaicæ, ut Judæis perſuaderent ſe per haſce ceremonias religioſe Deum colere, licet tamen eum colere non intenderent, cum nemo pius poſſit intendere cultum Dei per exercitium rei in ſe malæ, quales erant ceremoniæ Judæorum in mente S. Hieronymi. 2. Eadem ſimulatio veram includit falſæ Religionis profeſſionem. Non enim magis licuit Apoſtolis, poſito quod legalia inter inter res malas & mortiferas recenſerent, eadem etiam cum reſtrictione & ſimulatione exequi, quam licitum fuerit Martyribus idola exterius tantum & ſimulate colere: atqui hoc poſtremum numquam licuit, quia manifeſtam complectitur irreligionem: ergo nec prius licitum eſſe potuit in ſyſtemate S. Hieronymi. Et vero ſi licuiſſet Apoſtolis uti ſimulatorie ſuperſtitioſo Judæorum cultu, ut eos facilius converterent, licuiſſet iis ſimiliter uti ſuperſtitioſis Gentilium ritibus ut eos lucrarentur; idem quoque nunc licitum eſſet, ut recte contra Hieronymum arguit Auguſtinus: etſi enim ritus Ethnicorum contineant ſuperſtitionem magis culpabilem, veram tamen ſuperſtitionem continebant ritus Judaici juxta S. Hieronymum; omnis autem ſuperſtitio, eo ipſo quo talis eſt, verum eſt peccatum. 3. Demum ſimulatio hæc grande ſcandalum peperiſſet. Ibi enim eſt ſcandalum, ubi qui aliis exemplo præeſſe debet, eoſdem exemplo invitat ad faciendum quaſi licitum, id quod in corde ſuo malum eſſe judicat: atqui ſi valeat Hieronymi ſententia, hæc fuit Apoſtolorum conditio. Nam juxta Hieronymum, perniciosum fuit legalia poſt Chriſti mortem obſervare: atqui tamen Apoſtoli exemplo ſuo docebant ea obſervari poſſe; Judæi enim qui Apoſtolos legalia obſervantes videbant, e duobus alterutrum judicare debuerunt, aut bona adhuc eſſe legalia, cum ab Apoſtolis obſervarentur; aut Apoſtolos Judaica teneri perfidia, qui ritus jam malos obſervare pergerent. Prima judicii ſpecies falſiſſima erat in mente Hieronymi, ſecunda non minus exitialis: ergo. Vid. Suar. lib. 9. cap. 17.

Prob. 3.

Prob. 3. Quia, ut bene Maratius, ſi legem Moſaicam licet in ſe mortiferam Apoſtolis ſimulatorie implere licitum fuerit, nunc quoque licet: atqui falſum conſequens ex Hieronymo: ergo, &c. Prob. maj. Tam nunc liceret ſervare legalia quam tunc licuerit, ſi nihil nunc obſtet magis quam temporibus Apoſtolorum, etſi nunc eædem ſuppetere poſſint cauſæ quæ tunc ſuppetebant: atqui 1. nulla magis hodie obſtat cauſa quam Apoſtolorum temporibus: nam legalia non minus illis temporibus mortifera erant quam hodie, unde ſentiebat Hieronymus Auguſtini ſententiam in hæreſim Nazaræorum præcipitare. 2. Rationes quibus ad fictam hanc obſervationem movebantur Apoſtoli, etiamnum vigere poſſent; ideo enim Apoſtoli legalia ficte & in ſpeciem obſervabant, ut Judæos facilius lucrarentur: atqui etiamnum utilis eſſe poſſet ſimulata hæc obſervatio ad Judæos lucrifaciendos.

Obj. 1. Si ex ſententia Hieronymi ſequitur Apoſtolos mendacii reos fuiſſe, idem ſequitur ex ſententia S. Auguſtini. Prob. ſequela. In illius ſententia Apoſtoli mendacii rei fuerunt, in cujus ſententia vera uſi ſunt ſimulatione non minus periculoſa: atqui in Auguſtini ſententia Apoſtoli uſi ſunt ſimulatione non periculoſa minus quam in ſententia S. Hieronymi. Nam ex Auguſtino Apoſtoli legalia obſervarunt animo colendi Deum, ex œconomia, &c. non autem ex animo ſervandi legem tanquam adhuc obligantem: atqui tamen Apoſtoli ſimulabant ſe legem obſervare quaſi adhuc obligantem, idque a Judæis judaizantibus credi permittebant. Minor patet ex Act. c. 21. *Sanctifica te cum illis... & ſcient omnes quia quæ de te audierunt falſa ſunt, ſed ambulas & ipſe cuſtodiens legem.*

R. ad 1. neg. ant. ad 2. neg. min. & dico quod in facto Apoſtolorum juxta Hieronymi mentem intellecto, vera fuerit & exitialis ſimulatio, nulla vero in eodem facto ſecundum Auguſtini mentem intellecto. Prima pars patet, quia in ſyſtemate Sancti Hieronymi, Apoſtoli legalia obſervabant non intentione colendi Deum quem per rem malam colere non poterant, ſed intentione ſimulandi ſe colere: atqui hæc agendi ratio perniciosum ſimul & officioſum mendacium complectebatur. Perniciofum quidem, quia tunc pernicioſe mentitur aliquis, cum exterius contra mentem ſuam oſtendit ſe non habere pro mortifero, ſeu pro peccato, id quod intus tale judicat: atqui is erat in opinione Hieronymi Apoſtolorum ritus; quocumque enim motivo ducerentur, emittebant externam falſæ fidei profeſſionem, adeoque committebant peccatum irreligionis, quæ in eo poſita eſt, quod quis ritus falſæ Religionis aſſumat ea intentione ut credant alii ſe non habere ut malam, eam Religionem quam reipſa malam eſſe judicat. Idem mendacium ſimul officioſum erat: fiebat enim ut Apoſtoli tum propriis, tum Judæorum commodis ſervirent; porro nihil tale in Auguſtini ſententia animadverti poteſt. Unde

Ad 3. neg. min. Judæi enim non calumniabantur dumtaxat Paulum quod legem non ſervaret, vel eam jam ceſſaſſe prædicaret, ſed etiam quod illam quaſi malam rejiceret, ideoque ſeparationem & apoſtaſiam ab ea doceret, ut innuunt hæc verba, *Audierunt de te quod diſceſſionem doces a Moyſe.* Ut autem calumniam hanc refutaret Paulus, non neceſſe

fuit ut legem exequeretur quaſi adhuc obligantem, ſatis fuit ſi eam exequeretur ut nondum mortiferam.

Præterea, ut non exercebant Apoſtoli legalia quaſi vim obligandi conſervantia, ſic nec ſimulabant ſe ea obſervare quaſi adhuc obligatoria. Ratio eſt, quia nihil obſtat quominus quis ex libera voluntate faciat, quod alii ſola præcepti neceſſitate ducti efficiunt: porro qui libere facit quod alii neceſſario faciunt, aut ſibi neceſſario faciendum eſſe putant, non ideo ſimulat ſe id facere quaſi ſibi neceſſario faciendum; alioqui, ut bene notat Mæratius, Chriſtus nullum legis præceptum ſine ſimulatione implere potuiſset, quia legis præceptis nullatenus ſubjacebat: lex enim puris hominibus inſtituta erat, non homini Deo, qui ut *ſabbati*, ſic & reliquæ legis *dominus* erat ex Matth. 12.

Inſtat Suarez contra primam ſolutionem quam ipſe ſuggerit, & ſic urget. Judæi quorum animos lenire voluit Paulus, cum calumniati non fuerant quod legem quaſi malam rejiceret: ergo Paulus non ſervavit legem ut oſtenderet ſe eam non habere pro mala, ſed ut ſimularet ſe ea obligari.

Prob. ant. Judæi de quibus agitur, erant Judæi fideles, ut patet ex his Jacobi ad Paulum verbis, *Vides, frater, quot millia ſunt in Judæis qui crediderunt, & omnes æmulatores ſunt legis, audierunt autem de te quod diſceſſionem doces a Moyſe:* atqui Judæi fideles Paulum non calumniabantur: ergo non putabant eum docere diſceſſionem a lege tanquam mala, ſed tanquam non habente amplius vim obligandi: ergo cum conformiter eorum ſenſui obſervaverit legalia, ea obſervavit ut adhuc obligantia.

R. Ratiocinationem hanc, ſi quid probet, probare Paulum ſin minus verbis, at ſaltem facto mentitum eſſe. Ut enim verbis mentitus eſſet ſi palam dixiſſet: Exiſtimo legem Moyſi neceſſario eſſe ſervandam; ſic facto mentitus erit, ſi facto & uſu hanc Moſaicæ legis neceſſitatem profeſſus fuerit.

R. 2. Agendi rationem Pauli idoneam fuiſſe compeſcendis Judæorum infidelium calumniis, & murmuribus Judæorum fidelium, e quibus multos per iniquas priorum accuſationes fuiſſe deceptos probabile eſt. Si enim legalia palam obſervabat Paulus: ergo falſum erat eum a lege Moyſis abhorrere, ſive ut mala, ſive ut quæ promulgato ſemel Evangelio obſervari amplius non poſſet. Neque inde colligere poterant Judæi fideles, Paulum legem quaſi adhuc obligatoriam obſervare, cum ipſi noſſent in Concilio Hieroſolymitano definitum fuiſse, nullam exinde ſupereſse Moſaicæ legis obſervandæ neceſſitatem. Etſi enim Concilium illud ſolos Gentiles ab obſervantia legalium eximere videatur, ipſos tamen Judæos ab iis etiam liberos eſse indirecte aſtruit, ut ex D. Chryſoſtomo docet Fromondus ad verſum 11. capitis 15. & ex ipſo contextu ſatis evidens eſt.

Obj. 2. Ille ſimulatorie implevit legalia, qui factus eſt *Judæis tanquam Judæus*: atqui S. Paulus ex 1. Corint. 9. *factus eſt*, &c.

R. neg. maj. Si enim Paulus ſimulate legalia licet mortifera obſervaſse dicatur, quia Judæis tanquam Judæus factus eſt, dicendum erit eum impios Gentilium ritus obſervaſse, quia ibidem addit ſe *omnia omnibus* factum eſse. Quapropter *Judæis* hoc ſenſu *Judæus factus* eſt Paulus, quod lege

lege nondum mortifera legalia obſervabat; *iis qui ſub lege erant*, tanquam fuiſſet ſub lege, quia erroneam eorum conſcientiam ferebat patienter; *iis qui ſine lege erant*, Gentilibus nempe, tanquam ſine lege, quia cum ipſis diſputans nec Moyſen nec Prophetas citabat, ſed Poetarum carmina, inſcriptiones ararum, ut Act. 17. uno verbo factus eſt Apoſtolus omnibus omnia, *non mentientis actu; ſed compatientis affectu, non ſimulatione fallaciæ, ſed compaſſione miſericordiæ*, ut loquitur Auguſt. *ſit enim tanquam ægrotus qui miniſtrat ægroto, non cum ſe febres habere mentitur, ſed cum animo condolentis cogitat quemadmodum ſibi ſerviri vellet, ſi ipſe ægrotaret.* Epiſt. 40. n.4. n 5.

Ergo, inquies, legalia etiam nunc ſervari poterunt, eo modo quo primis illis temporibus, ab Apoſtolis ſervata fuere.

R. neg. ſequelam: ideo enim legalia tunc temporis inculpate ſervari potuerunt, quia nondum erant mortifera, & quia Synagoga cum honore ſepelienda erat; nunc autem & legalia mortifera ſunt, & Synagoga, dilatata Evangelii face, cum honore ſepulta eſt. Ita S. Auguſtin. Epiſt. 82. n. 16. *Sicut*, inquit, *defuncta corpora neceſſariorum officiis deducenda erant quodammodo ad ſepulturam, nec ſimulate ſed religioſe; non autem deſerenda continuo, vel inimicorum obtrectationibus tanquam canum morſibus projicienda: proinde nunc quiſquis Chriſtianorum, quamvis ſit ex Judæis, ſimiliter ea celebrare voluerit, tanquam ſopitos cineres eruens, non erit pius deductor, vel bajulus corporis, ſed impius ſepulturæ violator.*

Dico 3. S. Paulus Cepham non ficte ac ſimulate, ſed vere & ex animo reprehendit.

Prob. 1. ex ſimplici facti narratione, prout habetur cap. 2. Epiſt. ad Galatas. *Cum autem veniſſet Cephas Antiochiam, in faciem ei reſtitit, quia reprehenſibilis erat;* græce, *reprehenſus*, ſive ab aliis fratribus quos jam offendiſſet ejus agendi ratio, ſive a veritate Evangelica cui factum hoc adverſabatur, ſeu quia participium pro nomine poſuerit Paulus, ut aſſolent Hebræi, qui pro laudabili laudatum, pro diligibili dilectum dicunt, ut Pſal. 83. *Quam dilecta tabernacula tua*, ideſt quam amabilia! *Priuſquam enim venirent quidam a Jacobo, cum gentibus edebat; cum autem veniſſent ſubtrahebat & ſegregabat ſe timens eos, qui ex circumciſione erant; & ſimulationi ejus conſenſerunt ceteri Judæi, ita ut & Barnabas duceretur ab eis in illam ſimulationem. Sed cum vidiſſem quod non recte ambularent ad veritatem Evangelii, dixi Cephæ coram omnibus: Si tu cum Judæus ſis, gentiliter vivis, & non judaice*, (vixerat enim gentiliter qui cum Gentilibus non proſelytis, cibos ſine diſtinctione manducaverat) *quomodo gentes cogis judaizare?* Ideſt, quomodo exemplo tuo quod verbis potentius eſſe ſolet, cogis & impellis Gentiles ad fidem converſos, ut credant legalia adhuc ſervari debere, dum temetipſum vident judaizantem, & ab eorum menſa, juxta Moyſis præceptum, recedentem?

Atqui ſi S. Paulus ſimulate tantum, & diſpenſatorie, ut Hieronymo placuit, Cepham reprehendiſſet, falſa eſſet hæc D. Pauli narratio a capite ad calcem. Suppoſito enim pacto quod Paulum inter & Cepham interceſſiſſe volebat Hieronymus, jam Cephas nullatenus reprehenſibilis erat, jam falſum erat quod non recte ambularet ad Evangelii veritatem, &c. Ita S. Au-

S. Auguſtinus Epiſt. 82. num. 7. *Si*, inquit, *hoc fecit Petrus quod facere debuit, mentitus eſt Paulus, quod eum viderit non recte ingredientem ad veritatem Evangelii: quiſquis enim hoc facit quod facere debet, recte utique facit; & ideo falſum de illo dicit, qui dicit eum non recte feciſſe, quod eum novit facere debuiſſe*.

Confirm. 1. Quia ſi tota ea res, ex communi Pauli ac Cephæ conſenſu peracta eſſet, S. Paulus a gravi in Cepham calumnia vix excuſari poſſet; neque enim ſine gravi injuria ſcribere potuit Paulus Cepham publica reprehenſione dignum fuiſſe, eumque aberraſſe a veritate Evangelii, & Gentiles ad judaizandum malo exemplo coegiſſe, ſi nullum ex his verum fuerit.

Confirm. 2. Quia Paulus non minus finem ſuum aſſequebatur ſcribendo ad Galatas, Cepham nonniſi diſſimulanter & in ſpeciem reprehenſum fuiſſe. Adde quod ſi Paulus non alia quam mendacii via finem ſuum potuiſſet aſſequi, non ideo tamen viam hanc amplecti tuto potuiſſet, cum non ſint facienda mala ut eveniant bona.

Probatur 2. ex Patribus qui ante Auguſtinum ſcripſerant, & quorum auctoritate, Origenis aliorumque qui ſibi ab Hieronymo objiciebantur, auctoritatem frangebat Auguſtinus. Tertullianus lib. 5. contra Marcion. cap. 3. Paulus *reprehendit Petrum, non recto pede incedentem ad Evangelii veritatem. Plane reprehendit Petrum, non ob aliud tamen quam ob inconſtantiam victus . . . non ob aliquam divinitatis perverſitatem, de qua & aliis in faciem reſtitiſſet, qui de minori cauſa converſationis ambiguæ Petro ipſi non pepercit*. Idem docet L. de Præſc. c. 23. S. Cyprianus Epiſt. 71. *Nam nec Petrus*, inquit, *quem primum Dominus elegit, & ſuper quem ædificavit Eccleſiam ſuam, cum ſecum Paulus de circumciſione diſceptaret . . . . . deſpexit Paulum &c.* Addit ibidem Petrum patientiæ exemplum tribuiſſe. Quænam vero ea fuiſſet patientia, ſi reprehenſio hæc ex utriuſque pacto facta eſſet?

Suffragatur ipſe S. Hieronymus, qui palinodiam ceciniſſe videtur, & a priori ſententia receſſiſſe. Nam Lib. 1. contra Pelagium c. 8. inter alia teſtimonia, quibus probat nullum eſſe Epiſcopum qui reprehendi non poſſit, profert Petri exemplum: *Si*, ait, *ipſe Apoſtulus dicat de Petro quod non recto pede inceſſerit in Evangelii veritate, & in tantum reprehenſibilis fuerit, ut & Barnabas adductus fuerit in eamdem ſimulationem; quis indignabitur id ſibi denegari quod princeps Apoſtolorum non habuit?* Eadem Hieronymi retractatio colligitur, ut notat Eſtius, ex Libro 3. Apologiæ adverſus Ruffinum. Atque hanc S. Doctoris mutationem obſervavit Auguſtinus Epiſt. 180. ad Oceanum ſcripta an. 416. *Hieronymus*, inquit, *in Opere recentiſſimo, quod ſub nomine Critobuli adverſus Pelagium modo edidit, eamdem de iſta re geſta dictiſque Apoſtolicis ſententiam tenuit, quam beatiſſimi Cypriani etiam nos ſecuti ſumus*. Omitto alios Patres quos videris apud Nat. Alexand. diſſert. 11. in Hiſtor. Eccl. ſæculi primi.

Eſtius in Paul. hic

Obj. 1. Qui nonniſi ſpecie tenus Petro reſtitit, ille non vere ſed ſimulate Petrum reprehendit: atqui S. Paulus ſpecie tenus ſolum reſtitit Petro. Prob. min. ex lectione græca, quæ ubi Vulgata legit, *in faciem*, legit, *ſecundum faciem:* atqui reſiſtere ſecundum faciem, eſt reſiſtere ſpecie tenus & ficte; idque præſertim verum eſt in ſtilo Apoſtoli. Sic 2.

Cor. 5.

Cor. 5. eos qui ſimulate gloriantur, gloriari dicit *in facie*, & *non in corde*. Et cap. 10. *Quæ ſecundum faciem ſunt videte*, ideſt quæ foris apparent. Ita ferme S. Hieronymus poſt S. Chryſoſt.

R. ad 1. & 2. neg. min. Ut enim valeret objectio, verba illa, *ſecundum faciem*, idem ſemper apud Apoſtolum ſignificare deberent ac iſta, *foris*, *exterius*, *in ſpecie*: ſi enim ſenſum hunc neceſſario & ſemper non efficiunt, non efficiunt in textu præſenti, in quo ambiguitas eorum ſi qua ſit, tollitur tum per lectionem vulgatam, tum per traditionem: atqui nemo dixerit verba hæc, *ſecundum faciem*, ſemper idem eſſe ac in ſpeciem; nam in aliis pleriſque Apoſtoli textibus, ly *ſecundum faciem*, idem eſt ac *coram*, & *in præſentia*. Sic citato cap. 10. 2. ad Corinth. *In facie quidem humilis ſum inter vos, abſens autem confido in vobis: in facie*, ſeu, ut habet græca lectio, *ſecundum faciem*, idem eſt ac *præſens* & *coram*, opponitur enim abſenti. Sic etiam Act. 25. *Non eſt Romanis conſuetudo damnare aliquem hominem, priuſquam is qui accuſatur, præſentes*, græce, *ſecundum faciem, habeat accuſatores ſuos*. Ergo in textu quem expendimus, eodem ſenſu intelligi debet ly *in faciem*, aut *ſecundum faciem*, præſertim cum Apoſtolus ipſe ſibi videatur interpres eſſe cum ait, *Dixi Cephæ coram omnibus*.

Inſt. 1. Ex ipſo contextu manifeſtum eſt, ly *in faciem*, idem eſſe ac *ficte & diſſimulanter*; nam S. Paulus dicere non vult ſe in Petri reprehenſione omnino iniquum fuiſſe: atqui ſi S. Paulus Petrum ſerio reprehendiſſet, jam in hac reprehenſione omnino iniquus fuiſſet. Minor probatur ex duplici capite. 1. quia Paulus non ſervaſſet correctionis fraternæ leges quæ exigunt ut publice & palam non arguatur, niſi qui jam antea *Matth. 18.*
privatim & inutiliter reprehenſus eſt. 2. quia iniquus eſt qui in alio reprehendit quod ipſemet facit libere: atqui ſi S. Paulus Petrum reprehendiſſet ex animo, in eo arguiſſet quod ipſemet non ſemel fecerat: nam S. Paulus obſervabat legalia, cum id expedire judicabat: ſic circumcidit Timotheum, & caput ſibi Nazaræorum more totondit, ſeque purificavit cum Judæis; ergo.

R. ad 1. neg. ant. ad 2. neg. min. & dico S. Paulum nec iniquum dici poſſe ex violatis correctionis fraternæ legibus, nec in Petro arguiſſe culpam cujus ipſe reus exiſteret. 1. quidem Paulus leges quas in fratrum noſtrorum emendatione ſervari juſſit Chriſtus, non violavit: tum quia non prohibuit Chriſtus ne publice argueretur qui publice delinquit, præſertim cum ex ejus culpa naſcitur malum quod publica tantum reprehenſione coerceri poteſt, ut in caſu præſenti, in quo Cephæ diſſimulatio vel ipſi Barnabæ pernicioſa erat: tum quia haud dubium eſt quin Paulus ad Cephæ reprehenſionem impulſus fuerit ſpeciali S. Spiritus inſtinctu: abſit autem ut qui Spiritu Dei agit & agitur, ejus leges violaſſe credatur. 2. Paulus non reprehendit in Cepha culpam quam ipſemet admiſiſſet. Ut enim Paulus ob legalium obſervantiam nullatenus culpari poſſit, ſatis eſt ut ea obſervaverit ſine periculo veritatis Evangelicæ, & in circumſtantiis in quibus obſervatio hæc nullum Gentilibus ſcandalum parere poterat, Petrus vero non ita: atqui res ſic ſe habet. Paulus enim inter Judæos legalia uſurpavit, ut iis perſuaderet ſe Moſaicam legem non habe-

re

Digitized by Google

re ut malam; neque ob hoc ſe ſe ſubduxit a convictu Gentilium, unde nullam dedit eis anſam ſuſpicandi, quod neceſſaria eſſet ad ſalutem legis obſervatio. At S. Petrus minus prudenter ſe geſſit, quia in civitate quæ Gentilium erat, non Judæorum, cum Gentilibus manducabat priuſquam Judæi Jeroſolymis huc adveniſſent, ſed ſtatim poſt eorum adventum a Gentilium menſa ſe ſubduxit prout jubebat lex Moyſis, ſicque priorem ſuam agendi rationem corrigens, occaſionem præbuit Gentibus exiſtimandi neceſſarium adhuc eſſe ſervare legem quæ Judæos a Gentilium convictu abſtinere jubebat. Ergo longa eſt inter utriuſque Apoſtoli agendi rationem diſparitas, petita ſcilicet a diverſitate circumſtantiarum, e quibus actionum humanarum bonitas & malitia æſtimari ſolent. Hanc ſolutionem tradit S. Auguſtinus Epiſt. 82. *Ergo Paulus*, ait, *& Timotheum circumcidit propterea ne Judæis, & maxime cognationi ejus maternæ, ſic viderentur, qui ex Gentibus in Chriſtum crediderant, deteſtari circumciſionem ſicut idololatria deteſtanda eſt., cum illam Deus fieri præceperit, hanc Satanas perſuaſerit: & Titum propterea non circumcidit, ne occaſionem daret eis qui ſine ulla circumciſione dicebant credentes ſalvos eſſe non poſſe, & ad deceptionem Gentium, hoc etiam Paulum ſentire jactarent.* At vero Petrus & qui ſimulationi ejus conſenſerunt, legalia ſervarunt in circumſtantiis in quibus ſervari non poterant quin verum eſſe crederetur id quod dicebant judaizantes, *qui ſine circumciſione præputii, atque aliis obſervationibus quæ erant umbra futurorum, putabant credentes ſalvos eſſe non poſſe.*

Inſt. 2. Ideo S. Petrus reprehendi potuit, quia legalia ſervavit in circumſtantiis in quibus Gentes judaizare cogebat exemplo ſuo: atqui non minus S. Paulus Gentiles judaizare coegit. Ut enim Paulus Gentiles judaizare coegerit ſicut & Petrus, ſatis eſt quod Gentiles tam ex ejus quam ex Petri agendi ratione inferre potuerint legis obſervationem Gentilibus converſis eſſe neceſſariam: atqui hoc inferre potuerunt Gentiles ex agendi ratione Pauli. Si enim hoc collegerint ex eo quod Petrus a Gentilium convictu abſtinuerit ſecundum legem, quanto magis id colligere debuerunt ex eo quod Paulus, cujus actio Gentiles latere non potuit, circumciderit Timotheum, qui licet ex matre Judæa progenitus, erat tamen ex patre Gentili, adeoque Gentilis ipſe; nec proinde circumcidi poterat, quin crederetur circumciſionem adhuc eſſe neceſſariam?

R. ad 1. & 2. neg. min. & dico Gentiles nunquam habuiſſe legitimam rationem exiſtimandi legalia juxta ſanctum Paulum adhuc eſſe neceſſaria: aliud enim eſt, ut appoſite monet Theologus Pariſienſis, legem aliquam ſimpliciter, & ſine affectata quadam religione obſervare; aliud ipſam implere ſcrupuloſe. S. Paulus legalia quidem non ſemel obſervavit, ſed abſque ulla prorſus affectatione, neque magis ex ipſius agendi ratione colligi poterat legis obſervationem eſſe neceſſariam, quam ex eo quod quiſpiam feriali die interſit ſacro ſine affectatione, concludi poſſit neceſſariam eſſe hac die Miſſæ auditionem. Equidem Timotheum ſemi-Judæum circumcidit, ſed quia ejus auxilio uſurus erat ad converſionem Judæorum qui nequidem eum recepiſſent, ſi circumciſus non fuiſſet: at nullum inde ingenerari potuit ſcandalum Gentilibus, qui cum noſſent Paulum nuſ-

L' Hermin.

quam

quam adduci potuiſſe ut Titum, aut alium quemvis pure Gentilem circumcidi permitteret, noverant & noſſe debebant circumciſionem ab eo neceſſariam non judicari. Verum alia fuit Cephæ agendi ratio, qui cum receſſit a menſa Gentilium quibuſcum antea veſcebatur, prius ſuum factum corrigere affectavit, ſicque hominibus adhuc in fide infirmis, & quos multi ad judaizandum impellebant, tacite perſuaſit Judæis prohibitum eſſe omnem cum Gentilibus convictum; & hæc Petri ſimulatio tam infelicem habuit exitum, ut Judæi omnes qui cum eo erant, in eamdem inciderint, imo & Barnabas a torrente cum aliis traheretur. Solutio eſt ad mentem D. Thom. 1.2.q. 103.a.4.

Inſt. 3. Culpandus non fuiſſet S. Petrus ſi a Gentilium menſa ſeſe in occaſione hac non ſubduxiſſet; quamvis inde offendendi fuiſſent Judæi; ergo nec culpari debet eo quod ſubduxerit ſe a menſa Gentilium, etſi contigerit ut inde Gentiles offenderentur. Conſequentia evidens eſt, probatur antec. Paulus non ſubduxit ſe a convictu Gentilium, etiamſi Judæi inde offendi potuerint; ergo Petrus non debuiſſet reprehendi, ſi ſe pariter ab eorum convictu non ſubduxiſſet.

R. neg. conſeq. Ratio diſparitatis eſt, quod ſi Petrus a Gentilium menſa non receſſiſſet, nullam legitimam offenſionis & ſcandali cauſam dediſſet Judæis, qui didicerant ex hiſtoria Cornelii, & Concilio Jeroſolymitano, licitum eſſe Judæis converſis introire *ad viros præputium habentes*, & manducare *cum illis*. At idem Petrus a Gentilium menſa recedens vera erat perturbationis & ſcandali cauſa Gentilibus, quibus poſterius illud factum, retractatio & emendatio prioris videbatur, &, ut loquitur Nat. Alexand. animata quędam prędicatio qua docebatur legem eſſe ſervandam. *Act. 11. & 15.*

Adde cum Eſtio, quod ſimulatio Petri nihil obeſſe poterat ne Judæi paterentur illud ſcandalum quod ab iis avertere conabatur; Judæos enim latere non potuit Petrum cum Gentibus comediſſe; cum enim id ſecreto factum non eſſet, Judæi alii qui eodem tempore Antiochiæ degebant, ſine dubio id retulerunt Judæis a Jacobo miſſis; ergo diſſimulatio Petri & Gentilibus noxia erat, & Judæis proficere non poterat, & utroque hoc nomine reprehenſionem merebatur.

Obj. 2. Qui ſimulate tantum a Gentilium menſa receſſit, ſimulate tantum & ex compacto reprehenſus eſt: atqui S. Petrus ſimulate tantum a Gentilium menſa... Hoc teſtatur ipſemet S. Paulus, *& ſimulationi ejus*, inquit, *conſenſerunt ceteri Judæi, ita ut Barnabas, duceretur ab eis in illam ſimulationem*.

R. 1. ad 1. neg. min. & ad 2. dico nomine *ſimulationis* hic intelligi exemplum quod Barnabæ & aliis dedit Petrus, quod quidem non immerito ſimulationem vocavit Paulus, quia Petrus ita ſe gerebat ac ſi cum Judæis cibos diſcerneret, & a commercio Gentilium abhorreret, quod interius & ex animo non faciebat. Inde tamen non ſequitur ſimulatam fuiſſe increpationem qua in eum uſus eſt S. Paulus, quin potius propter ſimulationem hanc quæ ab omni culpa non vacat, Petrum vere reprehendit, quia vere reprehenſibilis erat, adeoque nulla prorſus fuit ex parte D. Pauli ſimulatio.

Obj. 3. Opinio Hieronymi auctoritate Patrum primævæ antiquitatis ſuffulta eſt: eam docuerunt Origenes, Didymus, Apollinaris, Alexander, Euſe-

Euſebius Emiſſenus, Theodorus Heracleotes, & S. Chryſoſtomus: atqui opinio tam gravibus nixa teſtimoniis deſeri facile non poteſt.

Reſpondet Nat. Alexand. ex his Patribus quatuor priores ab ipſo Hieronymo hæreſis nomine fuiſſe notatos, ut animadvertit S. Auguſt. citata Epiſt. 82. aliis vero opponi poſſunt & debent Patres ſupra a nobis laudati, præcipue vero S. Paulus qui jam ab exordio Epiſtolæ ſuæ ad Galatas dicit: *Quæ autem ſcribo vobis, ecce coram Deo quia non mentior*. Porro ſi verum eſt hac in Epiſtola, ſicut & in Scriptura ſacra nihil falſi contineri, verum eſt Petrum merito reprehenſibilem fuiſſe, & vere a Paulo reprehenſum. Hæc & alia plura videris apud eumdem Nat. Alexandrum.

Obj.4. Apoſtoli poſt acceptam Spiritus Sancti gratiam die Pentecoſtes non peccaverunt: atqui ſi Petrus vere fuiſſet reprehenſibilis, vere peccaſſet.

R. Apoſtolos poſt Pentecoſten non amplius peccaſſe mortaliter, quia fuerunt confirmati *in gratia*; ceterum peccare potuiſſe venialiter, quia non fuerunt confirmati in bono. Porro peccatum S. Petri fuit *venale converſationis vitium, non doctrinæ*, ut loquitur Tertullianus Lib. 4. contra Marcion. cap. 3. An vero ab omni culpa etiam veniali excuſari poſſit Petrus, non ſolum in ſententia Hieronymi, ſed etiam ſinceram litteræ expoſitionem ſuſtinendo, diſputant Doctores, quos inter pro parte affirmativa pugnant Baronius ad an.51. Vaſquez 1. 2. diſp.182. c. 7. Videri poteſt Suares Lib. 9. c. 20. n. 23.

Quæres an Cephas ille, quem reprehendit D. Paulus, fuerit idem cum S. Petro.

R. duplicem a prioribus Eccleſiæ ſæculis ad noſtra uſque tempora fuiſſe ea de re opinionem. Prima, quæ ſemper fuit communior, Petrum a Cepha non diſtinguit: ſecunda Cepham hunc aliquem e Chriſti Diſcipulis eſſe propugnat. Præcipua utriuſque opinionis momenta referemus quam ſincere licebit.

Prima opinio probatur 1. ex unanimi Patrum conſenſu, quos citant Sup.p.155 & acriter ſequuntur Suarez Lib. 9. c. 15. ubi diſtinctionem Cephæ a Petro frigidam evaſionem vocat; Calmet, diſſert. in hunc locum, & alii, qui merito animadvertunt Patres qui pro diſtinctione Petri a Cepha pugnant, vix ullius eſſe momenti, ſi comparentur cum iis qui diſtinctionem hanc rejiciunt. Præter Tertullianum, Cyprianum, Auguſt. Chryſoſt. hom.61. citari poſſunt ii quorum pluris intererat diſtinctionem hanc admittere, qui tamen vel eam prorſus neſcierunt, vel non cognoverunt, niſi ut impugnarent. Sic Hieronym. in c. 2. Epiſt. ad Galat. *Sunt*, inquit, *qui Cepham, cui hic in faciem Paulus reſtitiſſe ſe ſcribit, non putent Apoſtolum Petrum, ſed alium de ſeptuaginta Diſcipulis iſto vocabulo nuncupatum. Quibus primum reſpondendum, alterius neſcio cujus Cephæ neſcire nos nomen, niſi ejus qui &* L.18.Moral.in Job n. 10. *in aliis Pauli Epiſtolis, & in hac quoque ipſa modo Cephas, modo Petrus ſcribitur*. Idem expreſſe tradit S. Gregorius Magnus, S. Petri, ſuæque Sedis prærogativarum ſtudioſus aſſertor. *Sunt nonnulli*, inquit, *qui non Petrum Apoſtolorum Principem, ſed quemdam alium eo nomine, qui a Paulo ſit reprehenſus, accipiunt; qui ſi Pauli ſtudioſius verba legiſſent, iſta non dicerent*.

Prob. 2. Quia uſque adeo certum erat prioribus Eccleſiæ ſæculis Cepham, quem Paulus reprehendit, a Petro non diſtingui, ut multi primævæ antiqui-

tiquitatis codices in Pauli textu pro Cepha quem nunc legimus, legerent Petrum. Ita olim legerunt Tertullianus, Hieronymus, Auguſtinus, Gregorius Magnus &c. Ita etiamnum ferunt vetuſti optimæ notæ codices, præſertim Claromontani, & San-Germanenſis.

Prob. 3. quia caracteres quos Cephæ attribuit Paulus, nonniſi Apoſtolo Petro competunt: ſic v. 9. *Cum cognoviſſent gratiam quæ data eſt mihi Jacobus* & *Cephas & Joannes qui videbantur columnæ eſſe, dextras dederunt mihi & Barnabæ ſocietatis;* id eſt nos ut Evangelii commiſtros, & in Apoſtolatu ſocios agnoverunt, & ut tales receperunt: atqui hæc ſoli Petro, non autem ignoto cuipiam Diſcipulo convenire poſſunt. An enim Diſcipulus ille diceretur columna Eccleſiæ? An eo nomine cum Jacobo & Joanne præcipuis Chriſti Apoſtolis recenſeri poſſet? An ſatisfuiſſet Paulo ſi oſtenderet ſe in Apoſtolatus ſocietatem receptum fuiſſe ab aliquo qui ipſe non erat Apoſtolus?

Reſpondent ſecundæ opinionis patroni, momenta hæc plus habere ſpeciei quam ſoliditatis. Quod enim ad primam probationem attinet, eſto, inquiunt, plerique Patres Petrum a Cepha non diſtinxerint; quid inde? Quis neſciat Patres in hujuſmodi factis quæ ad dogma non pertinent, decipi poſſe, & reipſa nonnunquam deceptos fuiſſe? An quia Patres unanimi fere conſenſu docent Antichriſtum e Tribu Dan oriturum eſſe, non ideo licebit ab hac opinione aut recedere prorſus, aut eam nonniſi ut probabilem tenere cum Bellarmino? An quia, & hæc quæſtio longe alterius eſt momenti, an quia Patres pene omnes docuere Chriſtum pridie mortis legale cum Diſcipulis Paſcha celebraſſe, eos, quaſi avitæ fidei deſertores, cenſura notabit Calmetus qui cum Patre Lamico dicent: *Cette queſtion, ſi J. C. N. S. mangea l'Agneau Paſcal la derniere année de ſa vie, n'eſt pas un point qui ſe doive decider par la Tradition?* ut quid ergo opinionem hanc renovavit & ambabus ulnis amplexus eſt ipſemet P. Calmet?

Vid. Calmet. Diſſert. in Antichr. c. 5.

Traité de la Paſque 2. p. c. 2.

Addunt cum P. Harduino, opinionem quæ Petrum a Cepha diſcernit, eſſe oppoſita antiquiorem, eam enim expreſſe tenuit S. Clemens Alexandrinus, qui teſte nec ullatenus improbante Euſebio, L. 1. Hiſt. Eccl. c. 12. ait *Cepham a Paulo reprehenſum, unum fuiſſe ex 70. Diſcipulis, Petri Apoſtoli cognominem*. Atqui Clemente Alexandrino nemo unus proferri poteſt antiquior, qui Petrum affirmet ibi intelligi oportere: Tertullianus enim Clementi æqualis moram facere non debet, quem Hieronymus ſcribens adverſus Helvidium, *Eccleſiæ hominem* fuiſſe negat. Eſto liber ille Clementis hodie omnino perierit: quid tum? An ideo genuinus non eſt textus quem ex eo citavit Euſebius, qui tot legerat veterum Opera quæ temporum lapſu evanuerunt? Idem ſæculo quarto docebat Dorothæus Tyri; & hi quidem duo in Oriente ſcribebant, hoc eſt iis in locis ubi certior haberi, tranſmittique ad poſteros ejus diſſidii memoria potuit. Eamdem opinionem ætate ſua admiſſam fuiſſe, teſtes ſunt ii etiam quibus minime probata eſt, ut Chryſoſtomus, Hieronymus, Gregorius Magnus; eamque *perſuaſibilem* ac *probabilem* eſſe fatebatur Oecumenius ſæculo decimo, ſive, ut alii malunt, undecimo.

Secunda probatio facilius adhuc eliditur: nam præter vulgatam lectionem quæ ab Eccleſia approbata eſt, innumeri melioris notæ codices, præ-

ſertim

Digitized by Google

ſertim vero Alexandrinus, annis 1300. antiquior, Cepham habent, non Petrum; atque lectio hæc genuina eſt, ut aperte fatetur P. Calmet.

Tertia probatio, quæ præcipuum eſt opinionis hujus fundamentum, nec ipſa omni exceptione major eſt: quod enim hic dicit S. Paulus de Cepha, de inſigni aliquo Diſcipulo intelligi poteſt, nec forte de Apoſtolo Petro bene intelligeretur.

Pſalm. in par. Donat. An enim accurate ſatis de S. Petro, ſuper quem ædificata eſt Eccleſia Chriſti, quique *petra* eſt illa *quam non vincunt ſuperbæ inferorum portæ*, ut loquitur Auguſtinus, an inquam, de tali ac tanto Apoſtolo accurate ſatis diceretur, quod *videbatur* columna eſſe, aut, ut habetur v. 2. quod *videbatur eſſe aliquid?* Profecto vox imminutiva *videbatur*, multo melius convenit alicui non infimi nominis Diſcipulo, qui cùm magnam Antiochiæ exiſtimationem haberet, columna videri potuit & dici. Et vero Cephas tanti æſtimabatur, ut Corinthii eum ac Apollo viderentur S. Paulo æquiparare, cum dicerent: *Ego quidem ſum Pauli, ego autem Apollo, ego vero Cephæ:* ubi cum Cephas legatur poſt Apollo * qui ſimplex Diſcipulus erat, manifeſtum eſt, per Cepham aliquem a Petro diverſum intelligi, imo aliquem non Paulo ſolum ſed & Apollo minorem, aut ad ſummum ipſi æqualem, cum pergat Paulus, *Ego plantavi, Apollo rigavit:* ubi S. Paulus vir ubique modeſtus ſe, ſe bis primo loco nominat, ut ſignificet ſe Apollo & Cepha potiorem a Corinthiis exiſtimandum eſſe, quippe qui plantaverit, cum Apollo tantum rigaverit, Cephas autem nec plantaverit, nec rigaverit, aut certe dumtaxat rigaverit. Hæc & alia plura videris apud Harduinum quæ ſubtiliter ſaltem & ingenioſe excogitata ſunt. Adde quod Corinthii de iis gloriarentur, a quibus jam Baptiſmum acceperant, aut ad fidem converſi fuerant: porro fatentur interpretes Petrum Corinthi nunquam prædicaſſe; ergo Cephas ille qui tot & tanta Corinthi operatus erat, alius eſt ab Apoſtolo Petro.

1. Cor. 1. **Vid. ibid. c. 4. v. 22.*

Neque vero ſatis eſt iis qui Cepham a Petro diſtinguunt, adverſariorum ſuorum momenta & rationes convellere, pugnant inſuper rationibus propriis. Unde opinionem ſuam probant 1. quia antiquior eſt oppoſita, ut ſupra dictum eſt.

Probant 2. quia magis cohæret cum Apoſtoli textu. Sic ille cap. 2. v. 7. *Cum vidiſſent quod creditum eſt mihi Evangelium præputii, ſicuti & Petro circumciſionis: qui enim operatus eſt Petro in Apoſtolatum circumciſionis, operatus eſt & mihi inter gentes. Et cum cognoviſſent gratiam quæ data eſt mihi, Jacobus, & Cephas & Joannes, qui videbantur columnæ eſſe, &c.* Atqui incredibile eſt 1. quod Paulus ſcribens ad Galatas, qui ab ipſo longis locorum intervallis diſſiti erant, & quibus proinde nihil ambigui ſcribendum erat, eumdem Apoſtolum ter Petri nomine expreſſum, ſtatim Cephæ nomine expreſſerit, præſertim cum Petrus hoc nomine nunquam donatus fuerit ab iis qui hactenus Evangelium ſcripſerant. 2. Nec credibile eſt, S. Petrum, qui ubique propter primatum primo loco ab Evangeliſtis recenſetur, nonniſi poſt Apoſtolum Jacobum, imo poſt fratres Domini, qui Apoſtoli non erant, à Paulo appellatum fuiſſe, quod tamen dicendum eſt in ſententia eorum qui Cepham confundunt cum Petro. 3. Nec ſatis credibile eſt Paulum, tam vivide, tam acriter, & publice ſuperiorem ſuum, & totius Eccleſiæ principem reprehendiſſe, quem tot aliis modis ob eximiam

Vid. 1. Cor. c. 9. v. 5.

Digitized by Google

miam ipſius humilitatem, ad veritatis viam reducere poterat. 4. Nec probabile eſt, eum Petrum, qui tot ab hinc annis cum Gentilibus palam & aperte in ipſo Judææ medio manducaverat, Act. 10. quique viriliter reſponderat id a ſe juſſu divino factum eſſe, eo uſque veritum fuiſſe Judæos aliquot, ut cum Gentilibus Antiochiæ comedere auſus non ſit; & quos, quæſo, Judæos? Judæos *a Jacobo* minore, Jeroſolymæ Epiſcopo miſſos, coram quibus centies fecerat S. Petrus in ipſis Jeroſolymis, id quod adverſarii ſupponunt eum Antiochiæ facere auſum non fuiſſe.

Probant 3. Quia Petrus Antiochiæ non erat, cum Paulus Cepham reprehendit; & hoc quidem ſi ſatis adſtrui poſſit, ait P. Calmet, neceſſum eſt ut corruant argumenta omnia, quibus Petri & Cephæ identitas probari poteſt. Sic autem probatur Petrum tunc non fuiſſe Antiochiæ. Vel Cephas a Paulo reprehenſus eſt paulo ante Concilium Jeroſolymitanum, de quo Act. 15. vel paulo poſt illud: atqui neutro illo tempore Petrus Antiochiæ erat. Major certa eſt, tum ex confeſſo eorum omnium qui de celebri hac diſputatione tractaverunt, tum ex initio capitis 2. Epiſtolæ ad Galatas, ubi diſſidium Paulum inter & Cepham refertur ad annum decimumquartum a converſione S. Pauli, aut ſaltem a primo ejus itinere in Jeruſalem; quo quidem anno decimoquarto habitum eſſe Jeroſolymitanum Concilium fatentur omnes. Prob. itaque minor. 1. quidem Petrus Antiochiæ non erat eo tempore quod Concilium Jeroſolymitanum præceſſit, (quo tamen tempore Cepham a Paulo reprehenſum fuiſſe credidit Auguſtinus & alii non pauci cum ipſo) Ille enim Antiochiæ tunc temporis non erat, ad quem Jeroſolymæ cum aliis Apoſtolis commorantem aſcenderunt Paulus & Barnabas, ut eos ſuper orta Antiochiæ de legalibus controverſia conſulerent: atqui ex Act. 15. *Paulus & Barnabas* aſcenderunt *ad Apoſtolos*, ideoque ad Petrum, ut etiam patet ex v. 7. ut eos *ſuper hac* legalium *quæſtione* conſulerent; ergo Petrus Antiochiæ a Paulo redargui non potuit; ſi diſſidium Pauli & Cephæ ante Synodum Jeroſolymitanam evenerit, ut eveniſſe docet Auguſtinus, & clare ſatis oſtendunt, caput 15. Actuum Apoſt. & caput 2. Epiſt. ad Galatas, ex quibus ſecum collatis ſequitur Paulum Jeroſolymam aſcendiſſe occaſione gravis jurgii circa legalia, quod jurgium nihil aliud eſſe poteſt, quam diſceptatio Antiochiæ habita cum Cepha aliiſque Judæis, qui partes ejus amplexi erant. *Vid. Act. 14. & 15.*

2. Neque etiam poſt Concilium Jeroſolymitanum adfuit Antiochiæ S. Petrus, ut a Paulo reprehenderetur. Sic enim habetur Act. 15. *Illi* Saulus, Barnabas, Silas, & Judas, a Concilio, legatorum inſtar *dimiſſi, deſcenderunt Antiochiam: & congregata multitudine tradiderunt Epiſtolam ..... Judas autem & Silas ..... facto ibi aliquanto tempore, dimiſſi ſunt cum pace a fratribus ad eos qui miſerant illos .... Poſt aliquot autem dies .... Paulus .... profectus eſt, traditus gratiæ Dei a fratribus*. Non potuit certe, ait Harduinus, ea Cephæ reprehenſio fieri illo *aliquanto tempore*, quo commorati ſunt Antiochiæ Judas & Silas dimiſſi a Petro ex urbe Jeroſolymitana ad Antiochenos, ut ad hos perferrent decretum Concilii, Act. 15. v. 33. nam eo profectum fuiſſe Petrum, toto illo *aliquanto tempore* negat concept is verbis Lucas loco citato: ſiquidem docet exacto illo aliquanto tempore Judam & Silam remiſſos fuiſſe *ad eos qui miſerant illos*, ideſt ad Petrum &

Jacobum qui proinde tunc adhuc erant Jeroſolymis. Atqui poſt legatorum ex urbe Antiochia diſceſſum vix egit Paulus Antiochiæ dies decem: nam ibidem dicitur *poſt aliquot dies* Antiochia diſceſſiſſe, nec illuc rediit, niſi poſt annos tres & eo amplius, (quod in tempus differri nequit reprehenſio Cephæ, nam Barnabas hujus reprehenſionis tempore Paulo comes erat; porro Barnabas jam poſt Concilium Jeroſolymitanum receſſerat a Paulo, Act. 15. v. 39.) Atqui hac loquendi formula, *poſt aliquot dies*, vix plures quam decem dies intelligi poſſunt, ſaltem apud Lucam: ſiquidem Act. 1. 5. *non poſt multos hos dies*, quod idem valet, atque *poſt aliquot dies*, decem omnino dies ſunt: ut e diverſo, Act. 13. v. 30. ubi Chriſtus Dominus *per multos dies* viſus fuiſſe dicitur, dies ſunt quadraginta. Ergo Paulus ante diſceſſit Antiochia, quam ad eum Petrus pervenire poſſet, etiamſi ſtatim a legatorum reditu profectus diceretur, quod utique gratis diceretur.

Vid. Harduin. p. 4.

Reponit P. Calmet, probabilius quidem eſſe Petrum nonniſi poſt legatorum reditum Jeroſolymis profectum eſſe Antiochiam: at eo, inquit, dierum ad ſummum quindecim ſpatio pervenire potuit; cum Antiochia non diſtet Jeroſolymis niſi 125. leucarum gallicarum itinere.

Hæc reſponſio, ut ingenue aperiam quod ſentio, difficultate minor & infirmior videtur. Ut enim demus Petrum jam provectum ætate, vecturis deſtitutum, Fideles in itineribus obvios confirmantem, adhortantem Infideles, &c. tam modico tempore confeciſſe iter cujus nulla apparet neceſſitas; certum eſt narrationem Pauli, ejuſque cum Cepha diſſidium, longe plures quam *aliquot dies* requirere. Cephas enim cum Gentibus comedebat: deinde poſt adventum eorum qui a Jacobo venerant a Gentilium convictu ſeceſſit: poſtea ſimulationi ejus conſenſerunt ceteri Judæi, ita ut & Barnabas ipſe tandem in illam ſimulationem abduceretur, &c. Quis hæc omnia intra *aliquot dies* eveniſſe credat, niſi ob ſiſtematis ſui neceſſitatem credere cogatur? Adde quod textus Pauli ſubindicet, quantum videtur mihi, eumdem Antiochia abfuiſſe cum illuc acceſſit Cephas. An enim qui Judæos a Jacobo venientes timuit, & idcirco receſſit a Gentilium menſa, Paulum qui unus multis Judæorum millibus potior erat, quique tam acriter Gentilium partes & libertatem tuebatur, non timuiſset, ſi Antiochiæ adfuiſset? An præſente Paulo Barnabas individuus hactenus Pauli comes in nefariam diſſimulationem abductus fuiſset? hæc profecto fidem & probabilitatẽ ſuperant: atqui ſi Petrus poſt Concilium Jeroſolymitanum Antiochiam adveniſset, ibidem reperiſset Paulum: ergo reprehenſio Cephæ præceſſit Concilium illud, nec proinde Cephas cum Petro confundi poteſt, ut ſupra dictum eſt.

Hæc ſunt præcipua partis utriuſque momenta, circa quæ unuſquiſque in ſenſu ſuo abundet, modo fides & charitas maneant integræ.

SECTIO DECIMA.

Quo præciſe tempore lex vetus mortifera fuit, & an Gentilibus prius quam Judæis.

CErtum eſt apud Catholicos omnes, legem veterem nunc eſſe mortiferam: de hoc conveniebant inter ſe Auguſtinus & Hieronymus, idque

Digitized by Google

que expreſſe definiit Innocentius III. cap. *Majores*, de Baptiſmo. Quæritur quo tempore id evenerit. Fatentur omnes præciſe & mathematice definiri non poſſe diem, menſem, vel annum: videndum ergo an non probabiliter ſaltem & confuſe tempus illud determinari poſſit. Qua de re

Dico probabilius videri legem evaſiſſe mortiferam quadrageſimo circiter Chriſti anno, cum everſum fuit Templum Jeroſolymitanum.

Prob. Eo potiſſimum tempore lex vetus debuit fieri mortifera, quo & lex nova ſufficienter promulgata erat, & nulla jam erat neceſſitas utendi condeſcenſu & indulgentia erga Judæos tamdiu divinæ vocationi rebelles: atqui circa excidium Templi Jeroſolymitani 1. ſufficienter promulgatum erat Evangelium. Ita expreſſe docere videtur Apoſtolus, Rom. c. 10. *Sed dico: Numquid non audierunt? & quidem in omnem terram exivit ſonus eorum*. Et Coloſs. c. 1. v. 6. Evangelium *pervenit ad vos, ſicut & in univerſo mundo eſt*; & v. 23. *immobiles a ſpe Evangelii quod audiſtis, quod prædicatum eſt in univerſa creatura quæ ſub cælo eſt*. 2. Nulla jam erat neceſſitas œconomiæ cum Judæis ſervandæ; totus enim hujus œconomiæ finis erat ut Synagoga cum honore ſepeliretur: atqui everſo funditus Templo, nullus debebatur honos Synagogæ; hæc enim jam extincta erat, diſperſi erant & confuſi totum per orbem Judæi, capta arca, trucidati Sacerdotes, &c. atque memorabilis hæc ruina quaſi quoddam fuit divinæ voluntatis antiquam legem reprobantis argumentum. Unde vetus auctor Epiſtolæ ad Philip. quæ falſo Ignatio Martyri adſcribitur, *Vetera tranſierunt*, inquit, *& ecce facta ſunt omnia nova. Si enim nunc uſque, ſecundum legem Judaicam & circumciſionem carnis vivamus, negamus nos gratiam accepiſſe*.

Hinc colligit Mæratius, remedium legis naturæ eodem tempore mortiferum evaſiſſe: tum quia nullum eſt tempus quo commodius dici poſſit mortiferum evaſiſſe; tum quia ſicut circumciſioni ſic & remedio legis naturæ ſucceſſit Baptiſmus; ergo quo tempore mortua & mortifera evaſit circumciſio, eodem mortuum & mortiferum fieri debuit legis naturæ remedium. Addunt aliqui vix credi poſſe Judæos in eo quod ad infantium juſtificationem attinet, deterioris fuiſſe conditionis quam Gentiles: fuiſſent autem, ſi dum uterque populus Baptiſmi remedium habebat, Judæi licite uti non potuiſſent circumciſione, potuiſſent vero Gentiles naturæ remedio uti. Sed hæc tertia probatio ab iis admitti non poteſt qui cenſent remedium naturæ Judæis & Gentilibus commune fuiſſe.

Obj. Si poſt ſufficientem Evangelii promulgationem lex vetus mortifera evaſiſſet, Apoſtoli ab omnibus ejus cæremoniis abſtinuiſſent: atqui nedum abſtinuerint, quaſdam ex ipſis renovaverunt. Prob. min. ex celebri decreto quod in Concilio Jeroſolymis habito emiſerunt Apoſtoli: *Viſum eſt*, inquiunt Act. 15. *Spiritui ſancto & nobis, nihil ultra imponere vobis oneris quam hæc neceſſaria, ut abſtineatis vos ab immolatis ſimulacrorum, & ſanguine, & ſuffocato, & fornicatione*: hoc autem decretum & hactenus rigide ſervatur a Græcis, & in Eccleſia Latina pluribus ſæculis obſervatum eſt. *Satius eſt*, ait S. Auguſtinus, L. de bono conjug. c. 16. *mori fame*

quam idolothytis veſci. S. Leo Papa, Epiſt. 129. c. 5. graviter in eos invehitur qui cibis immolatis veſcebantur, *ſive hoc terror extorſerit, ſive fames ſuaſerit*. Concilium Aurelian. II. an. 533. habitum hæc habet canone 20. *Qui cibis idolorum cultibus immolatis .... utuntur, ab Eccleſiæ cætibus arceantur: ſimiliter & hi qui beſtiarum morſibus extincta, vel quolibet modo aut caſu ſuffocata veſcuntur*. Eadem diſciplina apud Germanos ſæculo nono
* An. 869. erat in uſu, ut patet ex can. 64. Concilii Vormatienſis *, quo præcipitur, ne quis comedat *animalia quæ a lupis ſeu a canibus lacerantur*, aut *aves & alia animalia ſi in retibus ſtrangulantur*.

Reſpondent aliqui neg. min. & hi contendunt decretum Jeroſolymitanum non cadere in cæremonias legales quæ renoventur, ſed in res jure naturali prohibitas, quæ de novo prohibeantur. Atque, inquiunt, id patet, 1. *de fornicatione*, quæ licet per ſe mala, ibi prohibetur ob errorem Philoſophorum Gentilium, quibus licita videbatur, ut docet Hieronymus in cap. 5. Epiſt. ad Epheſios. 2. *de idolothytis*, quæ quatenus in honorem idolorum comedebantur, lege naturali vetita erant; & hic ſub hoc ſolo colendi falſi numinis reſpectu prohibentur, quomodo etiam prohibentur ab Apoſtolo 1. Cor. 10. his verbis, *Quæ immolant Gentes, diis immolant, & non Deo: nolo autem vos ſocios fieri dæmoniorum*. Ceterum idolothyta quaſi materialiter comedere, nec per ſe malum eſt, inquiunt iidem Theologi, nec ab Apoſtolis prohibitum, alioqui id licitum non fuiſſet etiam ſecluſo ſcandalo, quod falſum eſt, ut patet ex eodem capite, ubi dicit Apoſtolus: *Omne quod in macello vænit, manducate, nihil interrogantes propter conſcientiam*: ideſt non inquirentes an idolis immolatum ſit, necne. 3. *de ſanguine*, quia, inquiunt, non præcipitur ibi abſtinentia ab eſu ſanguinis belluarum, ſed ab iniqua ſanguinis humani effuſione. Porro nonnulli ex reſponſionis hujus auctoribus, præceptum abſtinendi *a ſuffocatis* rejiciunt, quia, inquiunt, vox *a ſuffocatis* in textum intruſa eſt, ut ex eo patet quod ipſam non legerint Tertullianus, Irenæus, & Ambroſiaſter, qui explicans Epiſtolam ad Galatas, notat vocem hanc inſertam fuiſſe a Græcorum Sophiſtis, qui Scripturam ſacram adulterant. Alii vero voculam *a ſuffocatis* admittunt: tum quia reperitur in exemplaribus græcis & latinis antiquioribus; tum quia Concilium Trid. vulgatam lectionem ſecundum omnes ſui partes approbavit: & hi nihilominus cenſent eſum carnis ſuffocatæ vel ſanguinis effuſi prohibitum fuiſſe ab Apoſtolis, non præcepto mere cæremoniali, ſed quia ſpeciem habebat ethnicæ ſuperſtitionis, quo ſenſu jure naturali jam vetabatur. Quod autem ſpeciem hanc malam haberet, probant, quia inter pretioſa ſacrificia, quæ diis offerebantur, computabantur carnes ſuffocatæ & ipſe ſanguis quibus immolantes veſcebantur, ut probat Vaſques ex Origene, Strabone & aliis: nimirum quia ſic totum animal, ne ſubtracto quidem ſanguine, diis conſecrabatur. Unde ſuffocata & ſanguis non propter habendum aut habitum Synagogæ honorem, & Moſaicæ legis obſervantiam, ab Apoſtolis, ac deinceps ab Eccleſiis pluribus vetita ſunt, ſed ut Chriſtiani ab omni ſuperſtitionis ſpecie abſtinerent, & ne Diſcipuli Chriſti in dæmonum ſocietatem accedere dicerentur, ſi ex Judæis eſſent; aut in ea remanere, ſi ex Ethnicis ad fidem fuiſſent adducti. Vid. Suarem L. 9. c. 20. n. 12.

Vaſ-

Digitized by Google

Vaſquem diſp. 182. cap. 9. Martinon. diſp. 26. ſect. 8. Feud. p. 69. &c. ſed quia ſolutio hæc difficultate non caret.

R. 2. diſt. maj. Si lex vetus mortifera evaſiſſet, Apoſtoli ab ejus cæremoniis abſtinuiſſent, ideſt nec eas renovaſſent in quibus ſita erat ſumma Religionis Judaicæ; nec eas quas renovabant, vi legis Moſaicæ obſervari voluiſſent, C. ideſt nullas omnino adoptare potuiſſent, N. Itaque Apoſtoli non potuerunt eas Moyſis cæremonias ſervare, quibus ſervatis ipſam Moyſis Religionem ſervari neceſſe erat: unde ſacrificia & Sacramenta Moyſis reſtitui non poſſunt, quia in Eccleſia Chriſti nonniſi unum eſſe poteſt ſacrificium, ſicut unus eſt Sacerdos, nec plura eſſe poſſunt Sacramenta, quam quæ inſtituit Chriſtus. 2. Tamen nihil obſtat quominus quidam ritus apud Judæos, imo etiam apud Gentiles uſurpati, ab Apoſtolis adoptarentur, v. gr. veſtes, vaſa, & alia id genus: verum hæc non debebant ſervari vi legis Judaicæ, quæ abrogata eſt, ſed vi novæ Paſtorum Evangelicorum conſtitutionis; atque hunc tenuere modum Apoſtoli, cum prohibitiones aliquas a Moyſe factas, ad tempus acceperunt. 1. enim Religionem ejus radicitus convellebant, cum circumciſionem, quæ legis totius janua erat, auferrent. 2. conſequenter oſtendebant obligationem ab immolatis & ſanguine abſtinendi, non referri debere in legem Moſaicam, quæ jam nulla erat, ſed in decreti ab ipſis emiſſi auctoritatem. 3. ex eorum agendi ratione, manifeſtum erat decretum illud non poni niſi ad tempus, cum ſatis probabile ſit quod docet Martinon, edictum Apoſtolicum multis in locis promulgatum non fuiſſe, præſertim vero apud Corinthios; cum eos, lege hac non obſtante, hortetur Apoſtolus ut omne quod in macello vænit, indiſtincte manducent, non diſcutientes idoliſne immolatum ſit, an ſecus. Nota fateri omnes cum Baronio, Epiſtolam primam ad Corinthios, ſex aut ſaltem pluribus annis poſt Concilium Jeroſolymitanum ſcriptam eſſe.

Quæres 1. an lex vetus Gentilibus converſis priuſquam Judæis mortifera facta ſit.

R. negat. Ita ceteri contra Salmeron, qui negat circumciſionem ab ullo Gentili converſo licite recipi potuiſſe.

Prob. Illud Gentibus ſicut & Judæis licitum erat, cujus obſervatio non magis Gentibus quam Judæis perniciosa erat: atqui legalium obſervatio nullo unquam tempore Gentibus magis pernicioſa fuit quam Judæis. Si enim pernicioſa fuiſſet, vel quia eiſdem prohibita fuiſſet, vel quia eis fuiſſet intrinſece mala: atqui neutrum cum fundamento dici poteſt. Non primum: tum quia nullum apparet hujuſce prohibitionis veſtigium; tum quia Chriſtiana Religio tam ſtare poterat cum legalibus in Gentilibus converſis, quam in Judæis. Non ſecundum: ea quippe non erant intrinſece mala, quæ continebant cultum ab ipſomet Deo approbatum, & per ſe Evangelii veritati non repugnantem: atqui tales erant legales cæremoniæ, quamdiu Judæis mortiferæ non fuerunt; ergo.

Confirm. 1. Quia ſi alicubi prohibita fuiſſet Gentibus legalium obſervantia, utique in Concilio Jeroſolymitano, ubi ex profeſſo tractatum

eſt de legalium uſu, reſpectu Judæorum: atqui nulla ibi facta eſt prohibitio; id unum declaratum eſt, obſervationem hanc neceſſariam non eſſe aut fuiſſe Gentibus: *Viſum eſt Spiritui ſancto & nobis, nihil ultraimponere vobis oneris, &c.* Porro qui onus non imponit, non dicit acceptaptionem ejus eſſe prohibitam.

Confirm. 2. Quia non permiſit quidem unquam Apoſtolus ut obſervatio hæc admitteretur quaſi neceſſaria, at voluntariam ejus profeſſionem pro illo tempore nullibi reprobavit.

At, inquit Salmeron, S. Paulus Timotheum quidem ex parte Judæum circumcidit, Titum vero utpote ex utroque parente Gentilem nunquam circumcidi permiſit; ergo non cenſuit Apoſtolus legalia a Gentilibus obſervari poſſe.

R. neg. conſeq. Imo contrarium colligitur ex circumciſione Timothei, qui licet ex matre Judæa, Gentilis tamen erat, cum patrem haberet Gentilem, & a patre, non autem a matre genus æſtimetur, præſertim apud Judæos, apud quos materfamilias non facit familiam. Porro nihil mirum quod Eunice Timothei mater Gentili non proſelyto nupſiſſet, tunc enim cultus diſparitas matrimonium non irritabat; ſic Eſther nupſerat Aſſuero, ſic Salomon filiam Pharaonis Regis Ægypti in matrimonium duxit.

Huic ſolutioni aperte favet S. Auguſtinus in expoſitione Epiſtolæ ad Galatas. Nam expendens hæc verba, *Sed neque Titus qui mecum erat compulſus eſt circumcidi*, ſic loquitur: *Quamvis Titus Græcus eſſet, & nulla eum conſuetudo aut cognatio parentum circumcidi cogeret, ſicut Timotheum; facile tamen etiam iſtum circumcidi permiſiſſet Apoſtolus: non enim tali circumciſione dicebat ſalutem auferri, ſed ſi in ea conſtitueretur ſpes ſalutis, hoc eſſe contra ſalutem oſtendebat, &c.*

Inſt. Ideo permiſſum eſt Judæis ut aliquandiu legalium obſervationem protraherent, quia his a juventute aſſuefacti erant, neque ab iiſdem ſine vi multa diſtrahi potuiſſent: atqui hæ rationes locum non habebant pro Gentilibus.

R. alias fuiſſe cauſas quæ licitam fecerint Gentilibus legalium obſervantiam, atque hæc præſertim omni exceptione major eſt, quod Gentiles ante Evangelii prædicationem legalia obſervare potuerint: atqui probari nequit poteſtatem hanc ipſis prædicato ſemel Evangelio ademptam fuiſſe, quamdiu legalia obſervari potuerunt a Judæis; nulla enim citari poteſt lex, aut legalium cum Chriſti fide incompatibilitas, qua licentia hæc revocata fuerit.

Duo hic addenda. 1. legalium obſervationem per accidens ante Gentilibus mortiferam eſſe potuiſſe quam Judæis, quia cum nimis oneroſa forent, præſertim vero circumciſio, facilius potuiſſent Judæis anſam præbere exiſtimandi durum hoc & grave legis onus non portari niſi ab iis qui neceſſitatem ejus agnoſcerent: quo in caſu a legalibus abſtinendum erat ob imminens ſcandali periculum. 2. probabile admodum eſſe Gentiles converſos in legalium obſervantia ſecutos eſſe exemplum Apoſtolorum, quos ut vitæ duces ac magiſtros venerabantur, ita ut aliquando, prout exigebat pietas, Judæorum infirmitati indulgerent, quan-

Digitized by Google

quandoque vero eorumdem reſiſterent errori ; & ita ſe geſſit S. Paulus, qui Timotheum, non vero Titum, circumcidit. Ita Suares, Martinon, Grandin, &c.

Quæres quo jure lex vetus facta ſit mortifera.

R. præcipua ſaltem legis Moſaicæ capita jure divino mortifera facta eſſe. Illa enim jure divino mortifera ſunt, quæ lex Evangelii per ſe excludit, & quæ cum ipſa ſervari non poſſunt : atqui lex Evangelica præcipuos Moyſis ritus excludit, ut patet in Aaronis Sacerdotio & ſacrificiis, quæ cum unico Chriſti ſacrificio ubique offerendo compati non poſſunt. Idem patet quoad ritus judiciales : nam permiſſio vel dandi libellum repudii, vel plures ſimul uxores ducendi ſtare non potuit cum reſtitutione matrimonii in priſtinum ſtatum, & cum lege qua Chriſtus vetuit ne quis uxorem ſuam dimitteret. Unde longe probabilius videtur quod contra Suarem docet Martinon, nimirum hujuſmodi leges judiciales non duraſſe quamdiu duravit Reipublicæ Judaicæ ſtatus, & donec lex vetus cœpit eſſe mortifera. Quare dicendum, has & ſimiles leges quæ Evangelio directe repugnabant, promulgata ſufficienter Chriſti lege, mortiferas evaſiſſe; ceteras vero leges quibus ſpecialiter per Evangelium non derogabatur, duraſſe quamdiu duravit Judaicæ Reipublicæ ſtatus, ut jam ſupra dixi. *Suar. l. 9. c. 21.* *Sup. pag.*

Quod ſpectat ad alias cæremonias minus principales, dici poteſt eas jure ſolum Eccleſiaſtico abrogatas fuiſſe: unde vaſa, veſtes, & ſimilia, quæ in lege veteri uſurpabantur, in nova admitti poſſent ſaltem ex parte; non quidem vi primæ inſtitutionis quæ ceſſavit, ſed vi auctoritatis ipſius Eccleſiæ.

ARTICULUS TERTIUS.

De lege Evangelica.

Tres erunt hujus Articuli Sectiones : Prima legis novæ nomen & eſſentiam expendet. Secunda cauſas ejuſdem inveſtigabit. Tertia demum de affectionibus diſſeret. *S. Thom. 1.2.q.106. &c.*

SECTIO PRIMA.

De nomine & eſſentia legis novæ.

Lex Chriſti multis donatur nominibus. Dicitur 1. lex nova, vel ab effectu, quia hominem per gratiam renovat; vel a tempore, quia eſt ultima lex a Deo data quæ veterem antiquavit. Ita Joan. 3. *Mandatum novum do vobis.* 2. Vocatur *lex fidei*, Rom. 3. *lex Spiritus vitæ*, Rom. 8. *lex gratiæ*, vel ſimpliciter *gratia*, Joan. cap. 1. *Lex per Moyſen data eſt, gratia & veritas per Jeſum Chriſtum facta eſt.* 3. lex libertatis, &c. 4. novum Teſtamentum, quia adveniente Chriſti lege omnia innovata ſunt, ſecundum id Apoſt. 2. ad Corinth. c. 5. *Vetera tranſierunt, ecce facta ſunt omnia nova*, 5. lex Evangelica, quia, ut ait Auctor Operis imperf. in

Matth. *Evangelium eſt bonum nuntium: bona autem hominibus nuntiantur, quando promittitur eis beatitudo cæleſtis, peccatorum remiſſio, adoptio filiorum, mortuorum reſurrectio, immortalis vita, &c.*

Lex nova definiri poteſt: Lex a Chriſto data & ab Apoſtolis promulgata, quæ conjunctam ſibi gratiam ſupernaturalem habet.

Dicitur 1. lex. Exiſtimavit quidem Lutherus Chriſtum nullam legem novam tuliſſe, ſed ſolum a lege veteri nos liberaſſe, ut patet ex his ejus verbis, *Nullo opere, nulla lege homini Chriſtiano opus eſt, cum per fidem ſit liber ab omni lege*. Et in cap. 2. Epiſt. ad Galat. *Sola fides neceſſaria eſt ut juſti ſimus*. Idem ſenſit Calvinus: ſic enim in cap. 4. ejuſdem Epiſt. ad hæc verba: *Miſit Deus filium ſuum .... factum ſub lege, ut eos qui ſub lege erant redimeret*, ſic, inquam, novæ legis aſſertores compellat: *O pernicioſum errorem prædicantium Chriſtum tanquam novum legiſlatorem! quaſi veterem Judæorum legem abrogaverit, ut novam Chriſtianis hominibus legem imponeret*. Sed hæc utriuſque Novatoris opinio, a qua nunc abhorrent plerique recentiorum ſectariorum, error eſt evidens verbo Dei aperte contrarius. Nam 1. Iſaiæ c. 33. Chriſtus promittitur ut *Dominus Judex, Dominus legifer*: & c. 2. dicitur; *De Sion exibit lex, & verbum Domini de Jeruſalem*: atqui hæc verba in ſenſu proprio & obvio intellecta, clare exprimunt novam legem a Chriſto ferri debuiſſe: ergo. 2. Ibi eſt vera lex, ubi vera imponuntur præcepta ad bonum communitatis ordinata, & in perpetuum ſervanda: atqui Chriſtus hujuſmodi præcepta ſuis impoſuit. Joan. c. 3. *Niſi quis renatus fuerit, &c.* Ibid. c. 6. *Niſi manducaveritis carnem Filii hominis*, c. 14. *Qui habet mandata mea, & ſervat ea, ille eſt qui diligit*, Matth. 28. *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos ... docentes eos ſervare omnia quæcumque mandavi vobis*. 3. demum accedit ratio theologica. Chriſtus enim rex eſt Eccleſiæ, juxta id Pſalmi 2. *Ego autem conſtitutus ſum rex ab eo ſuper Sion*: atqui rex regno ſuo de legibus ad bonum ipſius regimen neceſſariis providere debet. Ergo merito Lutheri & Calvini errorem reprobavit Synodus Trid. ſeſſ. 6. can. 19. his verbis: *Si quis dixerit nihil præceptum eſſe in Evangelio præter fidem, cetera eſſe indifferentia, neque præcepta, prohibita, anathema ſit.*

Luther. de libert. Chriſtian.

Dicitur 2. *a Chriſto data, &c.* quæ vox locum habet differentiæ: *lex enim* vetus *per Moyſen data eſt, gratia & veritas* Evangelii *per Jeſum Chriſtum*, Deum & hominem cum hominibus amice converſantem *facta eſt*.

Dicitur 3. *conjunctam ſibi gratiam habens, &c.* lex enim Chriſti *virtus Dei eſt in ſalutem omni credenti, Judæo primum & Græco*, ait Apoſtolus, Rom. 1. in quem locum ſic ſcribit S. Anſelmus: *Virtus eſt, quia gratiam præſtat per cujus auxilium valeamus facere quæ præcepit, Quod quia lex* Moſaica *non fecit, infirma fuit*.

Obj. 1. cum Novatoribus: Si Evangelium eſſet vera lex præceptiva, Chriſtiani eſſent ſub lege: atqui falſum conſequens, ex Apoſtolo Rom. 6. *Non eſtis ſub lege, ſed ſub gratia.*

Confirm. Quia ex eodem Apoſtolo 2. ad Cor. 3. *ubi Spiritus Domini, ibi libertas*, ſcilicet ab obligatione legis: atqui Fideles habent Spiritum Domini, ex eodem Apoſtolo; ergo Evangelium eſſe quidem poteſt lex directiva, non vero præceptiva.

R. diſt. maj. eſſent ſub lege Chriſti, C. ſub lege Moyſis, N. Ait quidem Apo-

Apoſtolus Chriſtianos jam non eſſe ſub lege, ſed eam hic legem intelligit quæ timoris erat non amoris, quæ innumeris referta erat cæremoniis & ſanctionibus: at non negavit Apoſtolus Chriſtum vera dediſſe præcepta, ſtabilia & perpetua quibus Chriſtiani obedire teneantur; imo præcepta hæc Domini ubique commendat.

Ad confirmat. eadem eſt reſponſio: ubi Spiritus Domini, ibi quidem libertas, ideſt exemptio a lege Moſaica quæ erat lex cogens & terrens, accuſans & damnans: ſed non ideo ibidem eſt immunitas ab omni lege, cum vera filiorum Dei libertas in prompta & alacri mandatorum executione conſiſtat. Quamquam & id cum S. Chryſoſtomo dici poteſt, filios Dei tam ſponte, tam liberaliter Dei mandata adimplere, ut potius ſupra legem eſſe videantur quam ſub lege. *Chryſoſt. in 1. cap. 1. Timot.*

Obj. 2. Diſcrimen legis Chriſti deſumi non poteſt ex eo quod ipſi commune fuit cum antiqua lege: atqui gratiam habuiſſe ſibi annexam, commune fuit etiam antiquæ legi: ergo.

R. neg. min. Etſi enim gratia non defuerit ſive Patriarchis ſive Judæorum vulgo, cum alii per eam ſalutem conſecuti fuerint, alii potuerint conſequi, jure tamen & merito legis utriuſque diſcrimen ex parte gratiæ deſumitur. 1. Quia longe parcior erat menſura gratiæ in veteri Teſtamento, nunc autem multo diffuſior. 2. Quia gratia Judæis conceſſa, non fuit data vi hujuſce ſtatus, in quo nondum ſolutum erat redemptionis noſtræ pretium, ſed pertinebat ad legem novam ejuſque auctorem Chriſtum, a quo & per cujus merita conferebatur.

SECTIO SECUNDA.

De cauſis legis novæ.

Dico 1. Cauſa efficiens legis novæ eſt Chriſtus, iſque ſolus.

Prob. 1. pars ex iis quæ mox dicta ſunt contra Lutherum & Calvinum.

Prob. 2. pars contra eos qui Joannem Baptiſtam novæ legis auctorem eſſe contenderunt: prob. inquam, quia nec ex Scriptura nec ex Traditione oſtendi poteſt ullam a Joanne latam eſſe legem quæ apud nos vigeat: nam Baptiſmus ab ipſo inſtitutus erat potius diſpoſitio ad Baptiſmum Chriſti, quam Sacramentum quod Fideles ſuſcipere tenerentur.

Dico 2. Cauſa materialis ſeu materia novæ legis ſunt præcepta tum moralia tum cæremonialia.

1. Quidem lex Chriſti multa continet præcepta moralia. Præcepta enim moralia ea ſunt quæ ſpectant ad mores ſecundum veri & æqui regulas dirigendos: atqui lex Chriſti multa hujuſmodi præcepta continet, tum in ordine ad Deum, tum in ordine ad proximum. Nam 1. in ordine ad Deum præcipit fidem, Matth. ult. *Qui non crediderit, condemnabitur;* charitatem, Luc. 10. *Diliges Dominum Deum tuum, &c.* 2. In ordine ad proximum; omnia legis naturalis erga ipſum præcepta paucis his verbis complectitur, *Omnia ergo quæcumque vultis ut faciant vobis* *Matth. 7.*
ho-

homines, & vos facite illis. Hinc alibi prohibet uſuram, ut Luc. 6. *Mutuum date, nihil inde ſperantes*: adulterium, furtum & ſimilia, Matth. 19. Ergo lex nova non unum fidei præceptum continet, ut falſo prædicant pſeudo-reformati, ſed multa præcepta, quorum alia ſunt juris naturalis, ut amor Dei & proximi; alia juris poſitivi divini, ut fides Trinitatis & Euchariſtiæ, cujus prædicatio fuit ex voluntaria Dei diſpoſitione. Vid. Suarem, lib. 10. c. 2. n. 6.

2. Lex Chriſti præcepta habet cæremonialia. Præcepta enim cæremonialia ea ſunt quæ ad externum Dei cultum, Sacramenta, & Sacrificium pertinent: atqui lex Chriſti continet ejuſmodi præcepta. Sic præcipit ut Baptiſmus cum aqua & ſub certa verborum forma conferatur; ut Euchariſtia in pane & vino, atque cum talibus verbis conficiatur, &c.

At Chriſtus judicialia ſicut Moyſes præcepta non dedit; ſed Principibus temporalibus liberum reliquit, ut ea ſtatuerent quæ ad publicam tranquillitatem potiora ipſis viderentur, modo contra fidem & mores nihil ſancirent. Et vero præcepta judicialia ordinarentur ad regimen Reipublicæ Chriſtianæ, vel prout eſt communitas civilis, vel prout eſt
Joan. 18. communitas ſpiritalis. Porro Chriſtus civilem Rempublicam condere noluit, quia nec regnum ſuum de hoc mundo eſſe voluit: hinc ad eum qui poſtulaverat, *Dic fratri meo, ut dividat mecum hæreditatem*, re-
Luc. 12. ſpondit: *Homo, quis me conſtituit judicem inter vos?* Etſi vero in Eccleſia Chriſti, prout eſt communitas ſpiritalis, neceſſariæ ſint aliquæ leges judiciales quibus exterius dirigatur, has tamen ferre per ſemetipſum noluit, ſed curam hanc & poteſtatem Paſtoribus commiſit, quia leges judiciales pro temporum & occaſionum varietate mutari ſæpe expedit, non expediebat autem ut leges a Chriſto latæ mutarentur. Unde leges Eccleſiæ judiciales non ſub lege divina, ſed ſub canonica computantur, & apud varios variæ ſunt, & ſæpius variæ eſſe debent: quia lex Chriſti ad omnes extenditur mundi populos, quorum diverſa ſunt ingenia & mores; lex vero Moyſis ſoli impoſita erat familiæ Jacob, quæ ut unius moris erat, & limitibus ſatis anguſtis concluſa, iiſdem legibus facile poterat contineri.

Cauſa formalis legis novæ ipſa ejus definitione continetur: ſed hic quæritur an & quomodo lex nova tradita fuerit.

Communis & vera ſententia eſt legem Moſaicam in eo differre ab Evangelica, quod illa ſcripto tradita ſit in tabulis lapideis; hæc vero per Spiritum ſanctum in hominum cordibus inſculpta ſit. Ita expreſſe docet S. Auguſtinus, lib. de ſpir. & litt. c. 17. *Ibi*, inquit, *in tabulis lapideis digitus Dei operatus eſt, hic in cordibus humanis. Ibi lex extrinſecus poſita eſt qua injuſti terrerentur: hic intrinſecus data eſt qua juſtificarentur*. Quod confirmat S. Doctor his Apoſtoli verbis 2. Cor. 3. *Epiſtola eſtis Chriſti, miniſtrata a nobis, & ſcripta non atramento, ſed Spiritu Dei vivi: non in tabulis lapideis, ſed in tabulis cordis carnalibus*.

Verum hic ſubeſt difficultas; quia utraque lex ſcripto tradita fuit, vetus quidem, ut nemo ambigit; nova vero ab Apoſtolis & Evangeliſtis.

Reſp.

Digitized by Google

Reſp. ex D. Thoma, qu. 106. art. 1. legem novam duo complecti. 1. Et præcipue gratiam & charitatem in cordibus diffuſam, qua impellimur & juvamur ad bene operandum. 2. Præcepta & externas bene operandi leges. Lex nova quoad primum non tradita fuit, ſed inſculpta, præcipue in ſolemni ejus promulgatione facta in die Pentecoſtes: tunc enim tanta in Diſcipulorum mentes effluit gratiæ copia, ut vi illius nova lex ſine ſcripto tota conſervari potuiſſet, prout docet Irenæus, lib. 3. contra hæreſes c. 1. Quod ſpectat ad ſecundum, lex nova ſcripto quidem tradita eſt, ſed per accidens, ut ita loquar, non per ſe, ut lex vetus. Enim vero lex Moſaica non ante data eſt populis quam ſcripta, priuſque, juxta Dei ordinationem, ſcribi debuit quam dari: contra vero lex Chriſti ante data eſt, ſive vivæ vocis oraculo, ſive in die Pentecoſtes, quam ſcripta, cum nec ſtatim, ſed aliquot poſt Chriſti mortem annis, ab Evangeliſtis in lucem edita fuerit; nec *per ſe*, ſi ita loqui fas eſt, ſcripta fuerit, ſed quaſi per accidens, quatenus ad Fidelium preces ſcribenda fuit Chriſti vita, & contra Corynthi & Ebionis hæreſes agendum fuit. Ergo lex nova, nec ſecundum potiſſimam ſui partem quæ eſt gratia, nec ſecundum præcepta ſua ſcripto per ſe tradita fuit, ut tradita eſt lex Moſaica. Ita Suarez, lib. 10. c. 3. Martinon, diſp. 27. ſect. 3. Fraſſen & Gonet.

Duo hic obſervanda ſunt. 1. Legem novam aliter nobis eſſe inditam, quam legem naturalem: hæc indita eſt ut aliquid quod ad hominis naturam pertinet; illa ut ſupernaturale donum, non ſolum indicans quid agendum ſit; ſed adjuvans ad implendum, ut loquitur S. Thomas hic art. 1. 2. legem novam ſæpius ſimpliciter dici inditam quam ſcriptam, quia gratia quæ interius ſola inditur, eſt pars præcipua legis novæ; porro denominatio ſumitur a nobiliori parte. Atque inde eſt quod lex nova ab aliquibus definiatur, Gratia per Spiritum ſanctum indita, qua juvamur ad credenda & amanda ea quæ Chriſtus verbo tradidit. Hæc autem gratia, ajunt iidem, lex dici poteſt, non metaphorice ſolum, ut concupiſcentia quæ cum ſit contra rationem & ad malum ferat, nec obligatoria eſſe, nec proinde legis nomen mereri poteſt; ſed vere & proprie, quia non minus, imo multo magis quam lex naturalis, eſt ordinatio in bonum naturæ rationali maxime conſentanea.

Cauſa finalis legis novæ manifeſta erit ex iis quæ paulo poſt de ejus effectibus dicenda ſunt.

SECTIO TERTIA.

De affectionibus legis novæ.

VArias legis novæ affectiones diſcutiunt Theologi: ſic expendunt quando dari debuerit, quando data fuerit, quouſque duratura ſit, &c. hæc nos paucis expediemus, quod ut fiat

Quæres 1. An conveniens fuerit ut lex nova non daretur ab initio mundi.

R. Af-

R. Affirm. cum S. Thoma. 1. Quia gratia naturam imitatur: atqui natura non ſtatim a principio aliquid ad perfectum adducit, ſed temporis progreſſu. Sic homo prius eſt puer quam ſit vir. 2. Quia expediebat ut homo ſibi relictus infirmitatem ſuam agnoſceret. 3. Quia lex nova principaliter eſt ipſa S. Spiritus gratia in nos abunde effuſa: atqui non decebat ut hæc gratiæ abundantia conferretur, antequam redemptio noſtra per Chriſti paſſionem in temporum plenitudine adimplenda, conſummaretur, juxta id Joan. 7. *Nondum erat Spiritus datus*, in tanta nimirum plenitudine, quantam in novæ legis ſtatu dari decebat, ait Silvius hic, *quia Jeſus nondum erat glorificatus*.

Quæres 2. Quando inceperit lex nova, & quamdiu duratura ſit.

R. ad 1. Legem novam ſi ſumatur ſecundum præcipuam ſui partem, ſcilicet gratiam, incepiſſe ab initio mundi. Ratio eſt, quia ab initio mundi collata eſt gratia tum electis, tum aliis etiam qui electi non ſunt, ut docetur in Tractatu de gratia: atqui gratia hæc pertinet ad legem novam, quia debetur meritis Chriſti qui novæ legis auctor eſt. Hinc Auguſtinus, lib. 3. ad Bonifac. c. 4. *Hi pertinent ad Teſtamentum novum filii promiſſionis, & regenerati a Deo patre & libera matre. Hujus generis fuerunt antiqui omnes juſti, & ipſe Moyſes Teſtamenti miniſter veteris, hæres novi; quia ex fide qua nos vivimus una eademque vixerunt, Incarnationem, Paſſionem, Reſurrectionem Chriſti credentes futuram, quam nos credimus factam*. Unde, juxta eumdem Auguſtinum, Patriarchæ *nondum nomine, ſed reipſa fuerunt antea Chriſtiani*.

Et quia gratia quæ ſanctis cum Deo regnantibus confertur, datur etiam per merita Chriſti; hinc eſt quod lex nova ſecundum præcipuam ſui partem ſumpta, per totam æternitatem duratura dicitur.

R. 2. Legem novam non uno tempore ſecundum omnes ſui partes incepiſſe: nam Baptiſmus v. gr. ante Euchariſtiam, Euchariſtia ante Pœnitentiam inſtituta eſt. Porro unaquæque legis novæ pars, ſtatim ac inſtituta erat, utilis erat, etſi nondum neceſſaria.

R. 3. Legem novam obligaſſe cum & qua proportione ſatis promulgata eſt, ideſt in Pentecoſte, & tempore ſubſequenti, ita ut communiter loquendo Judæos prius, deinde Gentiles obligaverit. Patet hoc ex iis quæ diximus Articulo præcedenti, ſect. 7.

R. 4. Legem novam, ſi ſumatur prout eſt præceptiva, duraturam eſſe ad finem mundi, non ultra.

Prob. 1. pars. Quia ſi lex nova ante mundi finem deſitura eſſet, deberet ei ſuccedere lex alia & quidem præſtantior; hac enim de cauſa lex nova ſucceſſit veteri: atqui nulla lex lege nova præſtantior eidem ſuccedere poteſt. Neque enim præſtantior eſſe poteſt, vel ex auctore qui ipſe eſt unigenitus Dei Filius; vel ex ſacrificio, quia nullum Euchariſtia dignius inſtitui poteſt; vel ex Sacramentis, quia noſtra fecundiſſimi ſunt ſalutis fontes; vel ex gratia, quia nobis abundantiſſime confertur, nec probari poteſt Deum alias abundantiores futuris temporibus collaturum eſſe; nec demum ex fine, quia nihil eſt ſublimius æterna vita quam lex nova proxime attingit, & in quam deſinit.

Prob. 2.

Prob. 2. pars 1. quia lex nova non eſt data, niſi pro hominibus viatoribus in Eccleſia militante; atqui Eccleſia militans non durabit poſt finem mundi, tunc enim deſinent viatores, & ipſa conſequenter Eccleſia quæ ex iiſdem conſtat. 2. quia Matth. 28. *Ecce ego*, ait Chriſtus ad Apoſtolos ſuos, eorumque legitimos ſucceſſores, *vobiſcum ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſæculi*. Ergo poſt ſæculi conſummationem nulla jam erit Eccleſia; porro deſinente Republica, & deficiente ejus ſtatu, ceſſat etiam lex quæ pro illo ſtatu conſtituta erat. Vide Suarem Lib. 10. c. 7. & Silvium q. 106. a. 4.

Quæres 3. an diſpenſatio cadere poſſit in legem novam. Non quæritur an Deus in lege hac prout poſitiva eſt diſpenſare poſſit: ut enim eam libere tulit, ſic & ab ea quoſdam pro nutu eximere poſſet, quos ab æterno eximere decreviſſet. Verum diſpenſatio hæc non præſumitur, niſi miraculis aut alia via non minus efficaci probetur, ut docet Innoc. III. c. 12. *De hæreticis*.

R. neminem mortalium in lege divina diſpenſare poſſe. Ita Suarez & alii multi, quos citat cap. 6. contra nonnullos Canoniſtas, qui crediderunt conceſſam eſſe a Deo Papæ poteſtatem in quibuſdam legis novæ punctis diſpenſandi.

Prob. Inferior diſpenſare non poteſt in lege ſuperioris, niſi ſpecialem ab eo diſpenſandi poteſtatem receperit; ex hoc enim poteſtatis defectu factum eſt ut nemo in lege veteri diſpenſare poſſet: atqui nemini conceſſa fuit a Chriſto hæc poteſtas, nequidem S. Petro, ut ſtatim patebit.

Confirm. Præcepta legis novæ vel ſunt de rebus ſecundum ſe neceſſariis, ut eſt amor Dei; vel de rebus quæ nonniſi ex inſtituto Chriſti neceſſariæ ſunt, ut Baptiſmus, & alia Sacramenta: atqui nulla eſt hominum poteſtas quæ in his diſpenſare poſſit. Non in primis, præcepta enim de rebus per ſe neceſſariis, ſunt præcepta legis naturalis in lege Chriſti confirmata: in his autem ne ipſe quidem Deus diſpenſare poteſt. Non in ſecundis, præcepta enim legis novæ de rebus per ſe non neceſſariis, ſunt præcepta de actu fidei, de Sacramentis vel aliquando recipiendis, vel taliter adminiſtrandis: atqui nec Pontifex, nec Eccleſia diſpenſare poſſunt, ut quis alia utatur materia, quam quæ inſtituta eſt a Chriſto, v. g. aqua in Baptiſmate; aut ut quis non teneatur ad iis credendum quæ a Chriſto revelata ſunt; ergo.

Obj. 1. Hæc Chriſti verba Matth. 16. *Quodcumque ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in cælis, &c.* continent poteſtatem diſpenſandi in lege divina, nam generaliter dicta ſunt, & nihil excipiunt; atqui verba hæc ad Petrum ejuſque ſucceſſores pertinent.

R. neg. maj. & dico verba hæc licet generaliter prolata, cum exceptione tamen intelligenda eſſe, prout ab Eccleſia ipſa, & uſu perpetuo, qui optimus eſt legum interpres, ſemper intellecta & recepta ſunt. Et certe ſi nulla ibi admittenda foret exceptio, omnia legis novæ puncta ſolvi poſſent, ſicque poſſet Eccleſia diſſolvere matrimonium ratum & conſummatum inter Chriſtianos, poſſet mutare vel tollere ſacrificium a Chriſto inſtitutum, poſſet mutare Sacramentorum ſubſtantiam, contra Tridentin. ſeſs. 21. c. 2. & Apoſtolum qui 2. Cor. 10. docet poteſtatem a Chriſto Apoſtolis conceſſam non fuiſſe *in deſtructionem*, ſed *in ædificationem*.

Obj. 2. Papa diſpenſat in multis quorum obligatio juris eſt divini: ut 1. in votis

Digitized by Google

votis. 2. in juramentis. 3. in matrimonio rato non conſummato quod diſſolvit, licet jure divino indiſſolubile ſit, juxta id Matt. 19. *Quod Deus conjunxit, homo non ſeparet*. 4. in materia ſacrificii Euchariſtici, quod ſine vino confici permiſit Innocentius VIII. 5 in miniſtro Confirmationis, qui licet ex inſtitutione Chriſti Epiſcopus eſſe debeat, *aliquando tamen per Apoſtolicæ Sedis diſpenſationem* ſimplex fuit Sacerdos, ex Concilio Florentino.

R. neg. antec. Ad 1. & 2. fateor quod Papa & ſæpe Epiſcopi diſpenſant in votis & juramentis, non improprie ſolum & interpretative, explicando dumtaxat votum in his & illis circumſtantiis non obligare, quia non eſt acceptum Deo; ſed vere & proprie, relaxando vice Dei promiſſionem Deo factam iis in caſibus in quibus alioqui ſtaret obligatio voti. At non ideo diſpenſant Papa aut Epiſcopi in lege ſeu naturali ſeu divina ſervandi votum, ſed mutant materiam, eamque mutatione hac ſubtrahunt divinæ legi, quæ non obligat ad ſervandam Deo promiſſionem, cui Deus per ſe aut vicarium ſuum renuntiavit. Sic igitur habet Papa in hiſce caſibus non ut princeps & legiſlator, qui qua auctoritate legem condidit eamdem revocat, non ut Deus ipſe, qui ſi per ſemetipſum vota aliqua relaxaret, non diceretur diſpenſare, bene vero irritare; ſed ut aliquis qui promiſſioni ſibi ab alio factæ, & juramento vel aliter confirmatæ renuntiat; is enim non diſpenſat in lege naturali quæ fidem datam ſervari jubet, & quæ prorſus indiſpenſabilis eſt, ſed relaxata promiſſione materiam mutat, eamque legi ſubtrahit: vel, ſi mavis, tollit conditionem ſub qua ſola lex obligabat. Lex enim non obligat abſolute ut promiſſio quævis ſervetur; ſed conditionate, nimirum ut ſervetur, niſi promiſſarius aut qui vices ejus gerit, eidem renuntiet.

V. Tournely de Matrim. p. 348. Ad 3. Verba Chriſti apud Matthæum, juxta aliquos, non cadunt in matrimonium dumtaxat ratum, ſed in illud quod conſummatum eſt, & per quod conjuges fiunt una caro; unde, ajunt iidem, prius diſſolvi poteſt Eccleſiæ auctoritate, poſterius non item.

Ad 4. Diſpenſatio hæc Innocentii VIII. mera eſt fabula, ut latius docent Theologi in Tract. de Euchariſtia.

Ad 5. Epiſcopus non ita Confirmationis miniſter a Chriſto inſtitutus eſt, ut miniſterium illud nunquam ſimplici Presbytero committi poſſit; ſed ita ut ei nunquam, niſi a Papa, gravibuſque de cauſis conferri poſſit; ergo cum Pontifex illud ſimplici Sacerdoti committit, gravibus de cauſis, ipſam Chriſti ordinationem ſequitur. De his vide quæ in propriis Tractatibus dicta fuere.

Quæres 4. an interpretatio cadat in legem novam.

R. Non cadit interpretatio per epikejam, ſeu proprie dicta; cadit vero interpretatio improprie dicta ſeu doctrinalis. Prima pars probatur, quia lex Chriſti in omnibus obligat caſibus in quibus eam Chriſtus obligare voluit; nec ullus eſt hominum, qui caſus in quibus Chriſtus obligare voluit, ab obligatione eximere auſit. Secunda pars probatur: tum quia ſæpius explicant SS. Patres ſenſum & verba legis novæ; tum quia exponunt Doctores quo tempore & quibus in circumſtantiis obligent quædam novæ legis præcepta: ſic v. g. alii præceptum Confeſſionis, prout divinum eſt, poſt commiſſum mortale peccatum, alii nonniſi in articulo mortis, alii ſæpius aut rarius obligare interpretantur.

Quæ-

Quæres 5. an, & quæ ſint legis novæ à veteri diſcrimina.

R. 1. Utramque legem non diſtingui quoad ſubſtantiam, ſed tantum penes accidentia.

Prob. 1. pars. Quia illæ leges non differunt quoad eſſentiam, quæ habent eumdem auctorem, eumdem finem, & eadem præcepta primaria: atqui lex vetus & nova 1. eumdem habent auctorem, Deum ſcilicet qui *Patribus in Prophetis, noviſſime* vero *locutus eſt nobis in Filio*, 2. *Heb.* 1.
eumdem finem, tum proximum, nempe cultum Dei, & cordis puritatem; tum remotum, ſcilicet vitam æternam, 3. eadem præcepta primaria, fidei ſcilicet per charitatem operantis, quæ eſt *legis plenitudo*, Rom. 13. Ita fere Habert.

Prob. 2. pars 1. quia lex vetus imperfectior erat, & quaſi pædagogus quo Judæi tanquam parvuli dirigebantur, 2. quia ſecundaria legis utriuſque præcepta plurimum diſcrepabant, ut patet in præceptis ad Sacramenta & ſacrificia pertinentibus, 3. quia lex vetus nonniſi Judæos, lex Evangelica orbem totum obligat, 4. quia fidei myſteria, Trinitatis v.g. Incarnationis &c. clarius in nova lege quam in veteri proponuntur, 5. quia ſpiritus legis antiquæ, timoris erat, novæ vero amoris, 6. quia major eſt in nova lege præcepta implendi facilitas quam in veteri, 7. quia lex nova juſtificat, vetus non item. Circa duas poſteriores differentias *Gal.* 3. & 4.

Quæritur 1. an reipſa lex nova ſit facilior veteri.

Reſpondet S. Thomas qu. 107. art. 4. legem veterem eſſe Evangelica graviorem, 1. ſi ſolum habeatur ratio actuum exteriorum, 2. ſi lex Evangelica ſpectetur ut ſpectari debet ſecundum præcipuam ſui partem, quatenus lex eſt gratiæ & amoris, 3. legem Evangelicam eſſe graviorem veteri, ſi lex Evangelica ſpectetur prout extendit ſe ad *interiores motus animi, qui expreſſe in veteri lege non probibebantur*, & prohibentur in nova.

Prob. 1. pars, 1. ex Act. 15. ubi lex vetus exhibetur ut jugum importabile, 2. ut ait S. Thomas, *lex vetus ad plures actus exteriores obligabat in multiplicibus cæremoniis; quam lex nova, quæ præter præcepta legis naturæ pauciſſima ſuperaddidit*. Ubi notat S. Doctor ex Auguſtino Epiſt. 55. alias 119. cap. 19. eos a Chriſti ſcopo aberrare, qui *Religionem noſtram, quam in manifeſtiſſimis & pauciſſimis celebrationum Sacramentis Dei voluit miſericordia eſſe liberam, ſervilibus premunt oneribus; adeo ut tolerabilior ſit conditio Judæorum, qui legalibus Sacramentis, non humanis præſumptionibus ſubjiciuntur*.

Nec nocet quod præceptum Confeſſionis, prohibitio polygamiæ, matrimonii indiſſolubilitas, ſint onera adeo gravia ut propterea multi Infideles a Religione noſtra deterreantur.

Nam 1. præcepta hæc per abundantiam gratiæ facilia redduntur, prout prædixerat Iſaias cap. 10. *In die illa auferetur onus ejus de humero tuo, & jugum ejus de collo tuo & computreſcet jugum a facie olei*, 2. pondus legis non expenditur ab uno aut altero præcepto, ſed ex tota præceptorum collectione. Porro quis neget ſexcenta circiter legis Moſaicæ præcepta, e quibus multa erant quorum tranſgreſſores morte plectebantur,

gra-

Digitized by Google

graviora eſſe lege Chriſti, quæ pauca admodum præcepta continet; e quibus vix tria aut quatuor quæ nonnihil habent difficultatis, ut Confeſſio, tantum aliunde pacis afferunt & ſolatii, ut pœna iis annexa pro nihilo ferme debeat computari.

Prob. 2. pars. Quia, ut vere loquitur gratiæ & charitatis doctor Auguſtinus, *Nullo modo oneroſi ſunt labores amantium, ſed etiam ipſi delectant, ſicut venantium, negotiantium, ludo aliquo ſeſe oblectantium: nam in eo quod amatur, aut non laboratur, aut ſi laboratur, labor amatur*: atqui lex nova ſecundum præcipuam ſui partem, lex eſt amoris: ergo legis hujus *mandata gravia non ſunt*, ait idem S. Doctor: *quomodo enim grave, cum ſit mandatum dilectionis?*

L. de bono vidui. c. 21.
L. de nat. & grat. c. 69.

Nec nocet quod ſpiritus dilectionis in paucis Chriſtianis vigeat; inde enim tantum ſequitur multos eſſe qui gratiam Chriſti in vacuum recipiunt, & Spiritui Sancto reſiſtunt; non vero ſequitur vel iis a Chriſto negari gratias quarum ope diligere poſſint, vel eos, ſi talibus uterentur gratiis, non guſtaturos quam ſuavis ſit lex Domini iis qui eam ex amore adimplent.

Tertia pars reſponſionis ſuam ſecum probationem affert: ſi enim lex vetus interiores animi motus non prohibebat, ergo lex nova quæ eoſdem prohibet, lege veteri hac in parte gravior eſſe videtur.

Verum hæc opinio difficultatem habet. Nam 1. lex vetus id omne prohibebat quod prohibet lex naturalis, cujus nova erat confirmatio, & propoſitio: atqui lex naturæ id omne quod eſſentialiter malum eſt, prohibet, ſive exterius ſit, ſive interius, 2. lex vetus omni ex parte bona erat & ſancta: talis autem non fuiſſet, ſi non attigiſſet peccata cordis, quæ ceteris graviora eſſe ſolent: ergo dicendum interiores animi motus ab ipſa etiam lege veteri fuiſſe prohibitos.

Quæritur 2. an lex nova præciſe vi præceptorum juſtificet.

R. negat. Si enim a præceptis legis novæ ſepararetur gratia, nihil magis poſſet lex Evangelica, quam vetus; & nihilominus quam iſta eſſet littera occidens. *Doctrina qua mandatum accipimus*, ait Sanctus Auguſtinus lib. de ſpir. & litt. cap. 4. *littera eſt occidens, niſi adſit vivificans ſpiritus*. Porro per litteram hic intelligitur *quælibet ſcriptura extra homines exiſtens, etiam moralium præceptorum, qualia continentur in Evangelio*, ut docet S. Thomas qu. 106. art. 2. Vid. Suarem lib. 10. cap. 5. & Martinon diſp. 27. ſect. 4.

CAPUT QUINTUM.

De lege humana.

DUo erunt hujuſce Capitis Articuli : primus erit de lege humana in genere ; ſecundus, de variis ejuſdem ſpeciebus.

ARTICULUS PRIMUS.

De lege humana in genere.

DE lege humana ut ſic multa expendenda ſunt. 1. Quid ſit, & a quo condi poſſit. 2. Quodnam ſit ejus objectum. 3. Quod ſubjectum. 4. Quæ conditiones. 5. Quinam effectus. 6. Quæ affectiones.

SECTIO PRIMA.

De eſſentia & auctore legis humanæ.

LEx humana eſt præceptum commune juſtum & ſtabile, ab homine, vel hominibus qui curam vel politicæ, vel Eccleſiaſticæ communitatis habent, promulgatum. Hujus definitionis explicatio deſumenda eſt ex iis quæ ab initio de lege in univerſum dicta fuere.

Certum eſt ex toto corpore Juris tum civilis tum canonici exiſtere leges humanas ; ſed controvertitur, an juſte conditæ ſint. Negarunt id olim VValdenſes, VVicleffus, & cum iis Lutherus, qui lib. de captiv. Babylon. ſic loquitur : *Clamo fidenter Chriſtianis nihil ullo jure poſſe imponi legum, ſive ab hominibus, ſive ab Angelis, niſi quantum volunt, liberi enim ſumus ab omnibus.* Idem innuit Melancton * in defenſione Confeſs. Auguſt. art. de Traditionibus, & de poteſtate Eccleſiæ. Calvinus quæſtionem, *De poteſtate in legibus ferendis* verſat lib. 4. Inſtit. c. 10. ſed adeo ambigue, ut vix quid ſibi velit, ſatis intelligi queat. En ſumma doctrinæ Novatoris, ex propriis ejus verbis deſumpta. *Uſus obtinuit*, ait num. 1. *ut traditiones humanæ vocentur quæcumque de cultu Dei præter ejus verbum profecta ſunt ab hominibus edicta. Contra has nobis eſt certamen, non contra ſanctas & utiles Eccleſiæ conſtitutiones quæ vel ad diſciplinam, vel honeſtatem, vel pacem conſervandam faciunt.* Et infra : *Hoc unum contendo, neceſſitatem imponi conſcientiis non debere in quibus rebus a Chriſto liberantur.* Et num. 2. in fine : *Hujus generis ergo conſtitutiones hic impugnare animus eſt, quæ in hoc feruntur ut animas intus coram Deo ligent, & religionem injiciant, ac ſi de rebus ad ſalutem neceſſariis præciperent.* Et num. 3. *Hæc quæſtio pleroſque ideo impedit, quod inter externum, ut vocant, & conſcientiæ forum non ſatis ſubtiliter diſcernunt. Præterea difficultatem auget quod Paulus obediendum eſſe Magiſtratui præcipit, non pœnæ ſolum metu, ſed propter conſcientiam : unde ſequitur politicis quoque legibus obſtringi conſcientias : quod ſi ita eſſet, caderet quidquid proximo capite diximus,*

Tom. 2. edit. Gen. p. 288. fol. verſ.

** Tom. 3. edit. Baſil. p. 420. & 166.*

ac jam dicturi ſumus de ſpirituali regimine. Et num. 30. contendit geniculationem *quæ fit dum ſolemnes habentur precationes*, ſic eſſe traditionem humanam, ut ſimul ſit divina, quia quædam eſt præcepti divini determinatio, unde infert eam pro nutu non poſſe rejici vel negligi. Ex quibus hæc colligi poſſe videntur, Calvinum exiſtimaſſe certas ab Eccleſia leges condi poſſe, ſed ſolum in materia per legem divinam generaliter præſcripta; ceteras vero leges vel pene omnes rejici debere, ut eas præcipue rejicit, quæ jure pontificio continentur, vel ad ſummum in foro exteriori, non autem in conſcientia obligare. An crediderit Gerſonius leges humanas prout humanæ ſunt, in conſcientia non obligare, fuſe expendit l'Herminier, & Academiæ Pariſienſis Cancellarium ab errore tam gravi liberum eſſe contendit. His præmiſſis,

L'Herm. p. 619. edit. 2.

Dico: Superiores tum civiles tum Eccleſiaſtici poſſunt condere leges, quæ conſcientiam obligent circa ea etiam quæ jure divino præcepta non ſunt. Concluſio eſt de fide quoad leges eccleſiaſticas; quoad civiles vero ad minus eſt proxima fidei, ait Suar. l. 3. c. 21.

Prob. 1. pars de Superioribus ſæcularibus, 1. ex Script. Luc. 20. *Reddite, quæ ſunt Cæſaris, Cæſari:* ubi Chriſtus legem de tributis ab ethnico Principe latam, in materia quæ jure divino præcepta non erat, ſervari mandat, eamque in robore fuiſſe ſupponit. Rom. 13. *Omnis anima Poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit: non enim eſt poteſtas, niſi a Deo .... Itaque qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit; qui autem reſiſtunt, ipſi ſibi damnationem acquirunt .... ideo neceſſitate ſubditi eſtote, non ſolum propter iram;* ſeu pœnam, *ſed etiam propter conſcientiam*. Unde ſic: Leges de quibus in hoc textu agitur, latæ erant ab Imperatoribus paganis, qui nec de oneranda ſubditorum conſcientia, nec de renovandis veri Dei legibus cogitabant: atqui tamen leges illæ obligabant *etiam* in conſcientia, ita ut qui ipſis reſiſtebant, Deo ipſi reſiſterent, & idcirco damnationem ſibi acquirerent æternam, ut patet tum ex contextu, tum ex unanimi Patrum conſenſu, ut videre eſt apud Bellarminum tom. 1. Controv. p. 1. lib. 3. c. 2. ergo falſa eſt opinio tum Novatorum, tum aliquot Catholicorum, qui cum Thoma Hurtado exiſtimant leges civiles non obligare in conſcientia, niſi cum legislatores expreſſam hanc intentionem habent.

2. Idem docet unanimis Patrum traditio; quapropter Sanctus Juſtinus Chriſtianorum omnium nomine compellans Imperatorem Antoninum, confidenter ajebat: *Vectigalia ſane & collationes eis qui a vobis ſunt ordinati exactoribus, præ omnibus ubique inferre intendimus, quemadmodum ab eo ſumus inſtituti*. Ceteros omitto, quia traditionem ſpernunt Novatores.

3. Idem evincitur ratione. Nulla enim lex ſine eſſentia ſua vel proprietate conſiſtere poteſt: atqui obligare in conſcientia, vel eſt pars eſſentiæ, vel ſaltem proprietas legis. Lex enim omnis præceptum eſt: atqui, ait S. Auguſtinus, lib. de ſancta virginitate c. 15. illud *eſt præceptum cui non obedire peccatum eſt: conſilium, quo ſi uti nolueris, minus boni adipiſceris, non mali aliquid perpetrans:* ergo &c. Quid de pœnalibus legibus ſentiendum ſit, dicemus infra.

Prob. 2.

Prob. 2. pars de Superioribus Eccleſiaſticis. Id nunc poteſt Eccleſia quod olim potuit; poteſtas enim quam Eccleſiæ ſuæ conceſſit Chriſtus, non ad unum tempus coarctatur, ſed ad omnia ſæcula ſe extendit: atqui Eccleſia potuit olim condere, & de facto condidit leges multas circa ea quæ in lege divina non continebantur. Nam 1. in Concilio Jeroſolymitano, de quo Act. 15. edita eſt ab Apoſtolis lex qua gentes ad fidem converſæ, juſſæ ſunt abſtinere a ſuffocato & idolotytis: atqui lex illa obligabat in conſcientia, quidquid contradicat Calvinus: tum quia veram obligationem important hæc verba, *Viſum eſt Spiritui Sancto & nobis, nihil ultra imponere vobis oneris, quam hæc neceſſaria*; quod enim non obligat, non imponitur ut onus neceſſarium: tum quia lex eadem ibidem recenſetur inter *præcepta Apoſtolorum & ſeniorum* quæ Paulus cuſtodiri præcipiebat. An autem & quare lex illa Corinthios non obligaret, ex iis colligi poteſt quæ ſupra diximus. 2. Paulus legem condidit qua vetitum eſt ne bigami & neophyti ad Epiſcopatum aſſumerentur. *1. ad Timoth. c.3. & ad Titum c.1.* 3. Idem Apoſtolus ſanxit 1. ad Tim. 5. ne accuſatio adverſus Presbyterum recipiatur, aliter quam *ſub duobus aut tribus teſtibus*.

Eadem veritas patet, tum ex conſtanti agendi ratione Eccleſiæ, quæ diverſas diverſis temporibus, prout expedire judicabat, leges ſanxit; iiſque uſque adeo Fideles teneri perſuaſum habuit, ut a communione ſua eos removerit, qui obtemperare recuſabant. Sic indixit Eccleſia jejunium quadrageſimale, communionem paſchali tempore faciendam, Paſcha cum Judæis non celebrandum, eoſque qui ſecus facerent, graviſſimis mulctavit pœnis quæ graviſſimum peccatum ſupponunt.

Denique idem confirmat ratio. Eccleſia enim eſt perfecta ſocietas: atqui ſocietas perfecta poteſtatem legislativam habere debet. Ubi enim eſt perfecta ſocietas, ibi eſſe debet poteſtas gubernandi ſubditos; *ubi enim non eſt gubernator, corruet populus*, Proverb. 11. atqui poteſtas gubernandi, poteſtatem ferendi leges importat: occurrendum enim eſt abuſibus qui ſenſim irrepunt, mali ſunt coercendi exterioribus pœnis, quia inferi pœnæ longius diſtant quam ut potenter carnales homines retrahant a malo &c.

Obj. 1. Ex poteſtate humanas leges condendi hæc ſequuntur. 1. Aliquid divinis mandatis ab homine addi poſſe. 2. Eos qui hominum mandatis obſequuntur, laude dignos eſſe, nedum vituperio. 3. Chriſtianos alium a Chriſto legislatorem habere poſſe. 4. Chriſtianum alterius hominis ſervum fieri poſſe. Atqui hæc quatuor repugnant Scripturis. Primum quidem, nam Deut. 12. ait Deus: *Quod præcipio tibi, hoc tantum facito: nec addas quidquam nec minuas*. Secundum, quia Chriſtus eos qui nova imponebant præcepta graviter redarguit. *Sine cauſa*, inquit, *colunt me docentes doctrinas, & mandata hominum*. Tertium, Jacobi enim 4. *unus eſt legislator & Judex, qui poteſt perdere & liberare*. Quartum denique, nam Apoſtolus 1. Corint. 7. *Pretio*, inquit, *empti eſtis, nolite ſervi fieri hominum &c.*

R. neg. min. cujus probatio manifeſto Scripturarum abuſu nititur. Unde ad 1. præcipit Deus, ut nihil legi ſuæ addatur, ideſt nihil ei contrarium, & quo ipſa corrumpi & labefactari poſſit. Hoc ſenſu S. Paulus anathema dicit iis qui aliquid prædicaverint *præter*, ideſt *contra* id quod ipſe

prædicaverat, ut patet tum ex contextu, ubi ii refelluntur qui Chriſti legi legem Moyſis ſociari volebant; tum ex ipſa Apoſtoli agendi ratione, qui non paucas inſtituit leges, ut ſtatim dixi. Hoc ſenſu intellecta a Judæis fuiſſe Moyſis verba patet ex praxi; neque enim exiſtimarunt ſe reos fore ſi quaſdam identidem divinæ legi leges adderent: ſic Mar-
1. *Mac* 7. dochæus inſtituit feſtum ſortium, Eſth. cap. 9. ſic *Judas ſtatuit ..... ut* ageretur *dies dedicationis Altaris in temporibus ſuis ab anno ad annum per dies octo*, quæ certe lex gravis erat momenti.

Adde quod etſi Judæis illicitum fuiſſet novas leges condere, non idem continuo Chriſtianis prohibitum cenſeri deberet. Tot enim legibus ac cæremoniis onerati erant Hebræi, ut novis vix indigerent: at vero Chriſtus tam pauca dedit præcepta, ut Paſtoribus plenam relinquere debuerit poteſtatem ea ſingulis in locis ſanciendi; quæ neceſſaria judicarent.

Ad 2. Solutio eſt in textu, *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe eſt a me*: ubi evidens eſt, eas tantum reprobari a Chriſto
Matt. 19. Phariſæorum traditiones quibus *irritum* faciebant *mandatum Dei*. Has & nos toto corde rejicimus.

Ad 3. Unus eſt legislator primarius qui ſuprema ſua auctoritate occidit & vivificat: at legislator ille poteſtatis ſuæ partem aliquam inferioribus miniſtris communicat, juxta id Prov. 8. *Per me reges regnant &c.* unde qui hominis legem violat, legem æternam & divinam ſimul tranſgreditur.

Ad 4. Non vetat Apoſtolus ne ſervi dominis, aut ſubditi Regibus obediant, qui hoc alibi expreſſe præcipit; ſed id unum prohibet, ne Chriſtiani quos Filius Dei ſanguine ſuo redemit, ita cujuſpiam ſervitio ſe dedant, ut ſe a Chriſti obſequio ſubtrahant. Quo ſenſu idem Apoſtolus alibi vitio vertit ſi quis hominibus placeat: *Si hominibus placerem*, inquit, *Chriſti ſervus non eſſem*. Gal. 1.

Obj. 2. Non magis poteſt Eccleſia aliquid præcipere ſub pœna peccati quod in lege naturali vel divina non contineatur, quam aliquid definire ut fide credendum, quod in verbo Dei non includatur: atqui hoc non poteſt: ergo nec illud.

R. neg. maj. Nam proponere aliquid ut credendum de fide eſt neceſſario aliquid proponere ut a Deo revelatum, & idcirco in verbo ejus contentum: verum præcipere aliquid quod in conſcientia obliget, non eſt ſemper præcipere id quod jam a Deo præceptum fuerit; quia multa ſunt pro loco & tempore utilia quæ Deus non præcepit, ſed ab hominibus præcipi permiſit.

Obj. 3. Obligatio divinæ legis ſtrictior eſſe debet quam humanæ: atqui ſi lex humana obligaret etiam ſub mortali, jam ſtrictior non eſſet unius quam alterius obligatio.

R. diſt. maj. Debet ſtrictior eſſe, quatenus Deo magis obediendum eſt quam hominibus, C. debet ſtrictior eſſe, quaſi Deus ſemper ſub graviori obliget quam homo, N. Aliquando enim lex humana ob materiæ gravitatem obligat ſub mortali, lex vero divina ob ejuſdem materiæ levitatem, ſub veniali tantum. Ceterum non tam obligat homo quam ipſe Deus, qui
Luc. 10. vult ut ſuperioribus obediatur, juxta illud: *Qui vos audit, me audit &c.*

Inſt. 1. Ille ſolus hominis conſcientiam obligare poteſt, qui eum poteſt gra-

gratia privare : atqui nemo hominum hominem alterum poteſt gratia privare; hæc enim non hominis ſed Dei ſolius donum eſt.

R. diſt. min. Homo hominem gratia ſpoliare non poteſt, per ſe, primario, & independenter a voluntate Dei, C. ſecundario & occaſionaliter, N. Ad hoc enim ſufficit ut Deus velit eos omnes qui in materia gravi ſuperiori legitimo juſta præcipienti reſiſtent, non peccare contra hominem ſolum, ſed contra Deum ipſum: atqui hæc eſt voluntas Dei, ut docet S. Petrus 2. Epiſt. c. 1. & ipſe Chriſtus : *Qui vos ſpernit me ſpernit*. Luc. 10.

Inſt. 2. Judex inferior non poteſt inducere obligationem in foro Judicis ſuperioris : atqui legiſlator humanus Judex eſt inferior.

R. diſt. maj. Non poteſt inducere obligationem in foro ſuperioris, præter, aut contra voluntatem ſuperioris, C. ſecundum voluntatem ſuperioris, & ordinem ab eo conſtitutum, N.

Inſt. 3. Ligare conſcientiam eſt actus juriſdictionis ſpiritualis : atqui Deus nullam Principibus ſæcularibus juriſdictionem ſpiritualem conceſſit.

R. Principes ſæculares indirecte ſolum & quaſi occaſionaliter ligare conſcientias, prout aliqua præcipiunt quæ ſine peccato non omittuntur : porro juriſdictio ſpiritualis iis ſolum neceſſaria eſt qui animam directe ligant.

Inſt. 4. Ille ſolum ligare poteſt, qui poteſt ſolvere : atqui laici Principes, ne indirecte quidem ſolvere poſſunt conſcientias.

R. neg. maj. Homo enim multis modis ligare ſe poteſt : v. g. per peccatum, per vota &c. nec tamen poteſt ſe ſolvere. Adde quod Principes ſæculares etſi non poſſint peccatum, cum ſemel commiſſum eſt, ſolvere, poſſunt ſaltem impedire ne contrahatur, ſive legem abrogando, ſive in ea diſpenſando. Ideo autem peccatum ſemel commiſſum non poteſt a laicis relaxari, quia peccatum hoc non tantum contra hominem pugnat, ſed & contra Deum ; qui nonniſi pœnitentiæ miniſtris ejuſdem remittendi poteſtatem conceſſit.

Quæres 1. quis leges civiles ferre poſſit.

R. 1. Poteſtatem ferendi leges nulli privato competere ex natura rei, & independenter ab omni vel Dei, vel hominum inſtituto. Ratio eſt, quia ex natura rei, nullus particularis habet jus in alterum : qui ergo leges condere poſſunt, vel hoc habent ex Dei voluntate, ut Saul quem Deus in Regem inſtituit; vel ex hominum conventione, qui uni vel multis ſupremam poteſtatem contulerunt; hæc enim poteſtas ex natura rei pertinet ad communitatem, quæ non poteſt in unum corpus politicum convenire, abſque eo quod varias poſſit condere leges quibus ſingula membra dirigantur. Cum autem poteſtas ſuprema ſatis male adminiſtretur a multitudine, hinc nobilioribus quibuſdam membris mandari ſolet, & ii juriſdictionem in ceteros habere dicuntur. Unde

R. 2. Reges, Imperatores, Principes ſupremi qui ſuperiorem non agnoſcunt, vel qui agnoſcunt quidem ſuperiorem, ſed ob gradum dignitatis, aut vi conſuetudinis, juriſdictionem habent, poſſunt leges condere. Idem dicendum de Regina, quæ hæreditario jure talis eſt ; ea enim ſive a matrimonio ſoluta ſit, ſive non, poteſtatem vere regiam habet, ideoque legiſlativam, quam ſæpe in maritum transferre non poſſet, quia reclamarent populi. Quapropter in hoc caſu vir ita erit caput uxoris, ut hæc illi

Digitized by Google

illi quoad matrimonium & familiæ regimen ſubjacere debeat; tametſi maritus uxori in adminiſtratione politica obſequi teneatur.

Quæres 2. an ſummus Pontifex & Imperator ferre poſſint leges civiles quæ totum orbem obligent.

R. negat. Prima pars patet, quia Papa nihil poteſt, ſive in Infideles, utpote qui non ſint ex ovibus Chriſti; ſive in Fideles ipſos qui ex ejus ditione non ſunt: tum quia nullibi poteſtas civilis Papæ ut tali conceſſa eſt a Chriſto; tum quia alii Principes ſupremam ſuis in regnis ac ditionibus poteſtatem habent, quæ talis eſſe deſineret, ſi ab alio pro ejus nutu coerceri aut irritari poſſet.

Secunda pars non minus evidens eſt, quia Imperator nullam certe in Gallia, aliiſque multis regionibus juriſdictionem habet; imo ne in iis quidem quæ aliquando Imperii membra fuerunt: eæ enim jure belli, præſcriptione legitima, aliiſque juſtis titulis ad alios Principes devenire potuerunt.

Hinc colliges jus Cæſareum ſeu commune nullam per ſe in Galliis vim habere; unde ſicubi obligat, ut in Occitania, non vi auctoritatis imperatoriæ, ſed quia a populis illis receptum eſt. Ceterum jus illud uſque adeo excellens eſt, ut deciſiones ejus ſequi, cum propriæ locorum deficiunt, convenientiſſimum ſit, tametſi nulla lege ſancitum ſit, ut deficiente jure proprio ad Romanum recurratur.

Quæres 2. cujus ſit Eccleſiaſticas leges condere.

R. 1. Poteſtatem hanc non competere Laicis. Iis enim ſolum competit, quibus a Chriſto conceſſa eſt: atqui conceſſa non eſt a Chriſto, niſi iis qui oves Domini paſcere debent, & regere Eccleſiam quam acquiſivit ſanguine ſuo: ergo ſicut Eccleſiaſtici ut ſic non poſſunt civiles leges condere, ſic nec Laici eccleſiaſticas.

Quemadmodum tamen Eccleſia civilium legum executionem pro viribus procurare nititur, cum id neceſſarium eſt; ſic & Principes ſæculares Eccleſiaſticarum conſtitutionum obſervantiam pie & ſancte procurant. Unde tot laudibus cumulati fuere Conſtantinus Magnus, Theodoſius, aliique Principes qui ſuam Eccleſiæ definitionibus ſubmiſſionem in alios tranſmittere ſatagebant; idque Eccleſiæ Principes ſummopere commendarunt, nedum vituperio verterent. Sic S. Leo epiſt. 75. ad Leonem Imperatorem: *Debes*, inquit, *incunctanter advertere regiam poteſtatem tibi non ſolum ad mundi regimen, ſed maxime ad Eccleſiæ præſidium eſſe collatam, ut auſus nefarios comprimendo, & quæ bene ſunt ſtatuta defendas, & veram pacem his quæ ſunt turbata reſtituas.*

R. 2. Multi ſunt qui leges eccleſiaſticas ferre poſſint, & quidem 1. S. Pontifex: tum quia data eſt S. Petro poteſtas ligandi, atque adeo obligandi, ut patet ex his verbis Matth. 16. *Tu es Petrus... quodcumque ligaveris ſuper terram &c.* tum quia ei competit poteſtas ferendi leges, cui data eſt poteſtas Eccleſiæ gubernativa: atqui hæc data eſt S. Petro ejuſque ſucceſſoribus, Joan. 1. *Paſce oves meas.*

2. Epiſcopus leges ſeu ſtatuta in Epiſcopatu ſuo ferre poteſt: Epiſcopus enim eſt ordinarius Eccleſiæ rector & princeps, atque ex eorum numero quos *poſuit Spiritus ſanctus Epiſcopos regere Eccleſiam Dei*: ergo particula-

culares quibus Diœceſis ſua aliquando indiget, leges edere debet. Hinc jure communi poteſt Epiſcopus indicere jejunia, feſta præcipere *cum clero & populo*, ait Gregorius IX. ideſt de utriuſque conſenſu, ut notat Pirhing in cap. 5. *De feriis*. In Gallia neceſſum eſt ut Epiſcopi obtineant regium diploma, idque verificatum a Parlamento, cujus intra juriſdictionis fines verſantur, de quo vide Pontas caſ. 5. v. *Feles*: ubi etiam probat hunc eſſe Eccleſiæ ſpiritum, ut potius minuatur quam augeatur feſtorum numerus. Ceterum poteſtas ferendi leges extenditur jure communi ad Epiſcopum electum & confirmatum, quamvis nondum conſecratum. In Gallia, etſi Epiſcopus qui Bullas ſuas recepit & nondum conſecratus eſt, poſſit id omne exequi quod a juriſdictione pendet, ut cenſuras ferre, viſitare, juriſdictionem delegare &c. hæc tamen non poteſt, niſi poſtquam Epiſcopatus ſui poſſeſſionem ſive per ſe, ſive per procuratorem iniit: alioqui perſeverat juriſdictio Capituli, ut Sede adhuc vacante. Vide D. de Hericourt *De legibus eccleſiaſticis*, in reſponſione ad obſervationes D. Duperrai.

Quod de Epiſcopis dictum eſt, idem dicendum de Patriarchis & Archiepiſcopis, qui & ipſi Epiſcopi ſunt, & ſubditis ſuis, ſi quos habent, leges imponere poſſunt. Neutri tamen pro tota cui præſunt Provincia leges ferre poſſunt *ſine conſilio & voluntate omnium comprovincialium Epiſcoporum*; alioqui *gradus ſui periculo* ſubjacebunt, & quod egerint *irritum & inane* habebitur. Ita ſanxit Caliſtus cap. 7. cauſ. 9. q. 3. Et vero cum eæ Dignitates quatenus Epiſcopis ſuperiores, non ſint niſi de jure eccleſiaſtico, hoc tantum poſſunt quod iiſdem jure eccleſiaſtico conceſſum eſt: porro nullo jure iis conceſſum eſt, ut pro tota ſua Provincia leges condant abſque conſenſu Epiſcoporum comprovincialium, imo hoc iiſdem expreſſe vetitum eſt, ut patet ex citato Canone.

3. Legati S. Pontificis in territorio Legationis ſuæ, Cardinales in Eccleſiis titulorum ſuorum, Abbates, & inferiores Prælati qui juriſdictionem epiſcopalem habent, leges condere poſſunt. Ratio eſt, quia poteſtati quaſi epiſcopali quibus ii omnes fruuntur, annexa eſt poteſtas leges condendi: qui vero juriſdictionem quaſi epiſcopalem non habent, aut habent quidem ſed jure aut conſuetudine ligatam, nullas leges condere poſſunt. Nec obſtat, ut etiam notat Juvenin, quod in Conciliis ſuam ſententiam ferant: aut enim id conceſſum eſt eis ex privilegio, ut Ordinum Præpoſitis Generalibus, aut ſuffragium ferunt, non quidem nomine proprio, ſed Epiſcoporum quorum vicarii ſunt & procuratores. Hic obiter notandum hanc eſſe Regni Gallicani praxim, ut Legati huc non mittantur, niſi de licentia Regis; nec quidquam ſtatuere poſſint, niſi prius obtento ejuſdem Regis diplomate, quod ſub certis modificationibus a ſupremo Senatu agnoſci & in publicas tabulas referri ſolet. Vide de Hericourt cap. 7. n. 6. 7. &c.

4. Concilia generalia, nationalia, provincialia, aut diœceſana leges ferre poſſunt. Sequitur ex dictis: ſi enim Epiſcopus ſolus leges ferre poſſit; a fortiori id poſſunt vel Epiſcopi plures, vel idem Epiſcopus cum Clero ſuo. Verum privata Concilia nihil ſancire poſſunt quo aliæ Nationes, Provinciæ aut Diœceſes neceſſario conſtringantur: imo nec ge-

Digitized by Google

neralis ipſius Concilii leges ubique obſervantur, ut in ipſa Synodo Tridentina patet, quæ licet a Catholicis omnibus admittenda ſit in iis quæ ad fidem pertinent, non tamen ubique admittitur pro iis quæ ad diſciplinam ſpectant.

Quæres quid ſentiendum de Collegio Cardinalium.

R. 1. Illud non poſſe leges ferre dum vivit Papa; quia Cardinales, ut tales, ordinariam juriſdictionem non habent: unde declarationes Cardinalium, licet non minimi ponderis eſſe debeant, eo quod ipſarum conditores, interpretandis Concilii Tridentini dubiis, S. Pontificis auctoritate præpoſiti ſint, per ſe tamen non ſunt veræ leges, niſi eas pro legibus habendas eſſe decreverit S. Pontifex.

R. 2. Idem Collegium non poſſe condere leges Sede vacante. Ita ſtatuit Clemens V. cap. 2. *De electione*, & merito, ut nempe Cardinales unice vacent novi Pontificis electioni. Si tamen iidem Cardinales ab electione per vim majorem impedirentur, poſſent decreta proviſionalia ad eccleſiaſticæ diſciplinæ defenſionem condere. Cardinales quippe Cleri Romani locum tenent: at Clerus Romanus Eccleſiæ providere debet, cum ipſi aliquod imminet periculum. Hinc poſt mortem Fabiani Papæ, ſtatuit Clerus Romanus ut lapſi, in caſu mortis, abſolutione & Euchariſtia donarentur, etſi necdum impoſitos ſibi pœnitentiæ labores adimplevisſent.

Quæres 2. quid dicendum de Capitulo Sede vacante.

R. Capitulum Eccleſiæ Cathedralis (non autem Collegiatæ) ferre poſſe ſtatuta tamdiu duratura donec ab Epiſcopo revocentur. Ita communiter Theologi. Ratio eſt, quia Capitulum ſuccedit in juriſdictionem Epiſcopi, ex cap. unico *de majorit. & obed.* in 6. ergo id omne poteſt quod Epiſcopus, niſi id ſibi ſpecialiter prohibitum ſit: atqui condere leges eſt de Epiſcopi poteſtate, neque Capitulo ſpecialiter prohibitum invenitur; ergo.

Confirm. Tum quia hæc Capituli poteſtas & Eccleſiæ prodeſſe poteſt, & Epiſcopo futuro non nocet. Primum patet, quia non raro contingit ut quidam certis in locis abuſus graſſentur, qui pœnalibus ſtatutis ſine mora debeant coerceri. Secundum non minus evidens eſt, quia ſi Capituli ſtatuta futuro Epiſcopo non placeant, ab eodem vel ex parte, vel omnino poterunt revocari: ergo in praxi ſequenda eſt opinio noſtra, niſi forte alicubi contrarium teneat conſuetudo: hæc enim ſemper ſervanda eſt, quia & poteſt dare juriſdictionem, & eam auferre. Ita Suares lib. 4. *de legib.* c. 6.

Dices: Caput 1. *Ne Sede vacante*, ſtatuit, *Sede vacante nihil debere innovari*: ſed leges vel novas condere, vel ab Epiſcopis poſitas revocare, magna foret innovatio. Deinde caput 2. eodem, negat *quod capitulum vacante Sede fungatur vice Epiſcopi in collationibus Præbendarum*: ergo falſum eſt Epiſcopi juriſdictionem devolvi ad Capitulum.

R. ad 1. ibi quidem prohiberi ne quid innovetur in bonis ad Eccleſiam pertinentibus, puta ne bona hæc, communiter loquendo, alienentur, donentur, aut aliter diſtrahantur; non prohiberi vero ne quid in materia legum innovetur: imo neque id ſatis conſulto prohibitum fuiſſet, cum exigere poſſint locorum circumſtantiæ ut novis malis per novas leges occurratur.

R. ad

R. ad 2. ibi ſtatui ut beneficia, quæ vacant, Epiſcopo reſerventur pro nutu ejus conferenda, quia collatio libera computatur ut fructus quidam; fructus autem Epiſcopo * reſervantur jure communi: ſed non inde ſequitur nullas a Capitulo leges ſanciri poſſe, ut per ſe evidens eſt. De poteſtate Capitulorum Sede vacante, vide Inſtitutionem ad Jus Eccleſiaſticum D. Fleury 1. p. c. 16. & Librum cui titulus, *Notes ſur le Concile de Trente*, nota in cap. 10. ſeſſ. 7. pag. 158.

* *Vid. To* 2. *Moral. p.* 357.

Quod ſpectat ad Capitulum vivente Epiſcopo, certum eſt apud omnes ipſum, jure ſaltem communi, nullas leges conficere poſſe, quæ Diœceſim obligent: poteſt tamen de minoribus ad ſe pertinentibus condere ſtatuta, quibus ſingula Capituli membra obligentur, adeo ut Canonici, *qui* ea tranſgreſſi fuerint, decretis contra tranſgreſſores pœnis ſubjaceant. Ratio eſt, quia Capitulum etiam ſine Epiſcopo ſpectatum, eſt integrum corpus, Decano, aut alio quovis Præpoſito tanquam capite, ceteriſque Canonicis ut membris conſtans; ergo rationem habet communitatis ſatis perfectæ, ut quibuſdam legibus ſe regat. Idem de communitatibus inferioribus dicendum eſt.

SECTIO SECUNDA.

De objecto ſeu materia legis humanæ.

Certum eſt 1. legem omnem humanam verſari in materia honeſta; lex enim quæ aliquid præciperet inhoneſti, eo ipſo vera lex non eſſet. Haud tamen neceſſe eſt, ut legis materia ſit intrinſece honeſta, ſufficit ut ſit honeſta extrinſece, ideſt ut ad finem honeſtum, ſcilicet bonum commune, referri poſſit. Hinc lex humana non ſolum virtutis, v. g. temperantiæ actus imperare poteſt, ſed & multa præcipere quæ de ſe ſunt indifferentia, puta ut arma certo tempore ferantur, vel non, quia armorum geſtatio, vel depoſitio ad publicæ rei bonum conducere poteſt.

Hinc ruit Machiavelis, aliorumque ejuſdem farinæ Politicorum opinio, qui id omne quod ad Reipublicæ utilitatem inſervire poteſt, etiamſi injuſtum ſit, humanæ legis materiam fieri poſſe putant; quaſi vero lex naturalis & divina, quæ peccatum omne prohibent, cuicumque hominum legi præponi non debeant. Ad hujuſmodi ergo Politicos conſtanter dirigenda ſunt hæc Apoſtolorum verba, *Si juſtum eſt in conſpectu Dei, vos potius audire quam Deum, judicate:* hæc item Auguſtini Lib. 5. de Civ. Dei cap. 24. *Felices Imperatores eos dicimus ſi juſte imperant, ſi ſuam poteſtatem ad Dei cultum maxime dilatandum, majeſtatis ejus famulam faciunt.* *Act.* 4.

Certum eſt 2. non omnem materiam honeſtam humana lege præcipi. Virginitas enim, jejunium in pane & aqua, etſi materia ſint admodum laudabilis, imprudenter tamen omnibus præciperentur, quia eſſent jugum quod plerique homines portare non poſſent: lex autem humana debet iis omnibus, quibus imponitur, eſſe moraliter poſſibilis. Atque hinc colligere ſolent Doctores, legiſlatorem politicum omnia vitia prohibere nec poſſe, nec debere, ſaltem ſub pœna coactiva: omnia enim mala cavere non omnium eſt, non etiam multorum, ſed perfectorum, ut docet S. Auguſtinus;

2. 2. q. 10. a. 11. ſtinus; unde S. Thomas, *Humanum regimen*, inquit, *derivatur a divino regimine, & ipſum debet imitari. Deus autem quamvis ſit omnipotens & ſumme bonus, permittit tamen aliqua mala fieri in univerſo, quæ prohibere poſſet, ne eis ſublatis majora bona tollerentur, vel etiam pejora mala ſequerentur.* Vid. Pontas v. *Loi*, cas 4. Hæc tamen non impediunt, quin certis in Communitatibus plura quam in aliis prohiberi poſſint: ſic in Religione multa prohibentur, quæ alio in ſtatu licita ſunt.

Certum eſt 3. propriam civilium legum materiam eſſe res temporaneas, propriam vero legis canonicæ materiam eſſe res ſpirituales: quia nec Principibus laicis conceſſa eſt poteſtas Eccleſiam dirigendi, licet eam & ſanctas ipſius leges omni ope tueri & protegere debeant, nec Eccleſiæ Paſtoribus præciſe ſumptis datum a Chriſto eſt regna moderari: unde S. Bernardus Lib. 2. de Conſider. cap. 6. ſic Eugenium alloquitur: *Diſce ſarculo tibi opus eſſe, non ſceptro, ut opus facias Prophetæ.* Et iterum: *Eſto ut alia quacumque ratione hæc*, aurum, & argentum, poteſtatemque terrenam *tibi vindices, ſed non Apoſtolico jure. Nec enim tibi ille Petrus dare, quod non habuit, potuit: quod habuit, hoc dedit, ſollicitudinem ſuper Eccleſias, numquid dominationem?* Hoc diſerte docuit S. Athanaſius in ſua ad Conſtantinum Apologia: *Tibi Deus imperium commiſit, nobis quæ ſunt Eccleſiæ concredidit. Et quemadmodum qui tuum imperium malignis oculis carpit, contradicit ordinationi divinæ, ita & tu cave ne quæ ſunt Eccleſiæ ad te trahens, magno crimini obnoxius fias.*

Non me fugit multos extitiſſe Principes, qui varia emiſerunt decreta ad ſpirituale Eccleſiæ regimen ſpectantia: at nihil inde contra nos. 1. quia a facto ad jus non valet illatio, certumque eſt Principes multa ſæpe ſæpius ſibi arrogaſſe jura quæ ipſis non competebant. 2. quia ſtatuta ab iis circa res ſpirituales emiſſa, eatenus aliquid roboris obtinuere, quatenus expreſſo vel tacito Eccleſiæ conſenſu confirmata ſunt: inde Zenonis Henoticon, Ecthesis Heraclii, Typus Conſtantis, palam rejiciuntur, quia nunquam ab Eccleſia approbata, imo reprobata ſunt. 3. quia religioſi qui variis temporibus floruere Principes, id unum, decreta hæc condendo, intendebant, non ut Eccleſiæ leges indicerent, ſed ut latas ab eadem Eccleſia, & ſervarent ipſi, & a ſuis ſervari curarent; quod nedum ipſis vitio verti poſſit, magnæ e contra laudis argumentum eſt: unde S. Leo Leonem Auguſtum monebat Epiſt. 75. ut adverteret *regiam poteſtatem* ſibi *non ſolum ad mundi regimen, ſed maxime ad Eccleſiæ præſidium eſſe collatam.*

His, quæ apud omnes inconcuſſa ſunt, præſuppoſitis, duo hic diſputari ſolent. 1. an lex humana ad actus internos ſe extendat. 2. an actus præteriti ejuſdem legis materia eſſe poſſint. Non loquor de actibus externis, aut de actibus futuris; ii enim ex omnium confeſſo ſunt humanæ legis materia, cum omnium maxime dirigi & coerceri poſſint. Ut ſolvatur prima difficultas de actibus internis,

Not. 1. Actus interni dupliciter cadere poſſunt ſub legem: *directe*, cum præcipiuntur aut prohibentur per ſe & ratione ſui; & *indirecte*, dum non prohibentur quidem aut præcipiuntur ratione ſui, ſed ratione actus externi cui conjunguntur.

Not. 2.

Not. 2. Actus interni, vel cum externis conjuncti non ſunt, ut oratio pure mentalis, vel cum iiſdem conjuncti; & ii bifariam conjuncti eſſe poſſunt. 1. *per ſe*, cum ſcilicet actus internus, vel eſt cauſa actus externi, & ſic volitio efficax furandi connectitur cum furto exteriori; vel eſt conditio neceſſaria ad actum exteriorem in genere moris conſideratum, & ſic attentio connectitur cum oratione vocali, dolor internus cum confeſſione, intentio baptizandi cum externa actione baptizantis. 2. *per accidens* tantum, cum actus externus ab interno ſeparatus, non deſinit humanus eſſe aut moralis: ſic intentio orandi Deum ad obtinendam caſtitatem, accidentalis eſt orationi, quæ ſublata hac intentione non deſineret humana eſſe & moralis. His poſitis,

Dico 1. Lex humana actus internos indirecte præcipere aut prohibere poteſt.

Prob. 1. Lex humana præcipere poteſt actus, qui humani ſint, honeſti, & in tali genere honeſtatis: ſic quotidie præcipiunt Prælati ut Fideles Deum exorent ad obtinendam pacem: atqui hoc præcipiendo indirecte præcipiunt actus internos. Actus enim non poteſt eſſe humanus, & in tali genere honeſtus, niſi a voluntate & quidem bene diſpoſita, & in talem effectum tendente proficiſcatur: atqui voluntatis exercitium, bona ejus motio, deſiderium hunc vel illum finem obtinendi, ſunt actus vere interni; ergo

Reſpondet D. l'Herminier, actus internos qui orationem comitari debent, ipſo divino jure præcipi. Sed 1. quid inde? An non res eadem duplici lege imperari poteſt? 2. cum indicit Epiſcopus orationem ad certos fines, aliquando præcipit id quod Deus non præcipit; unde non peccaſſent ante præceptum, qui hunc orationi ſuæ finem ſibi non propoſuiſſent.

Prob. 2. Si Eccleſia actus internos præcipere nun poſſet, qui actum ſimpliciter exteriorem, ac, ſi ita loqui fas eſt, operis virtuoſi cadaver poneret, ille ſatisfaceret Eccleſiæ præcepto: atqui falſum conſequens. Nam damnata eſt ab Alexandro VII. propoſitio hæc, *Qui facit confeſſionem voluntarie nullam, ſatisfacit præcepto Eccleſiæ:* hæc item ab Innocentio X. *Præcepto communionis annuæ per ſacrilegam corporis Domini manducationem:* hæc quoque a Clero Gallicano anno 1700. *Præcepto de Horis canonicis ſatisfacit, qui voluntarie labiis tantum, non autem mente orat.* Atqui cenſura harumce propoſitionum ſupponit Eccleſiam præcipere poſſe actus interiores, quibus ſecluſis actus externi non valent in genere moris: ſi enim per confeſſionem voluntarie nullam, per materialem Officii recitationem &c. non impleantur præcepta Eccleſiæ; ergo ut hiſce præceptis ſatisfiat, neceſſaria eſt contritio, devotio, attentio, adeoque multi actus interiores.

Nec dicas propoſitiones eas damnatas ſolum fuiſſe quatenus divinum de confeſſione & communione præceptum interpretabantur, non vero quatenus Eccleſiæ legem continebant. Nam 1. in propoſitione quæ loquitur de confeſſione voluntarie nulla, ſermo eſt de *Eccleſiæ præcepto*, quod Papa ab iis non impleri declarat qui confeſſionem invalidam emittunt. 2. propoſitiones illæ a variis laxioribus Caſuiſtis defendebantur, ut declarant prædicti Pontifices in Decretis ſuis: atqui nemo extitit unquam, qui dixerit

rit divino de communione præcepto ſatisfieri per ſacrilegam corporis Domini manducationem; ergo propoſitionum harumce defenſores ideo ſolum proſcripti ſunt, quia falſo docebant actus externi poſitionem ſatis eſſe ut Eccleſiæ præceptum adimpleatur.

Confirm. ex Bulla *Vineam Domini*, ubique acceptata, quæ definiit eos dumtaxat Apoſtolicis contra Janſenium Conſtitutionibus facere ſatis, qui ex animo & interius, famoſas quinque Propoſitiones in ipſo Janſenii ſenſu condemnant.

Dico 2. Valde etiam probabile eſt, actus mere internos præcipi poſſe vel prohiberi lege pure Eccleſiaſtica, ideſt verſante in materia quæ non ſit juris naturali nec divini. Ita Silvius 2. 2. q. 104. a. 5. Henricus a S. Ignatio c. 16. de legibus, & alii multi contra multos. Aſſertio noſtra intelligitur de lege prout directiva, non autem prout coactiva: an enim actus mere interni cenſuris obnoxii ſint, alibi perpendemus.

Prob. 1. ex textibus ſæpe citatis, *Qui vos audit, me audit*, Luc. 10. *Quodcumque ligaveris ſuper terram, &c.* Matth. 16. *Obedite præpoſitis veſtris*, Heb. 13. atqui verba hæc generalia ſunt & illimitata, neque diſtinguunt inter actus internos & externos; ergo de utriſque generaliter intelligi debent, præſertim cum ſenſus generalis, utpote Eccleſiæ favorabilis, extendi debeat, nedum reſtringi.

Prob. 2. Superiores ad id præſertim ſubditos obſtringere poſſunt, quod maxime in iſtorum poteſtate eſt, quodque ita pertinet ad rectitudinem vitæ & virtutis, ut ad actus externos plurimum diſponat: atqui actus interiores maxime ſunt in ſubditorum potentia, & ad rectitudinem vitæ pertinent, non ſolum prout externis conjunguntur, ſed prout etiam in mente latent, ſic enim hominem ad actus externos habilem & promptum efficiunt.

Prob. 3. Si Eccleſia actus internos præcipere non poſſit, præcipere non poterit ſuperior ſilentium, quod eſt ceſſatio ab omni actu externo; vel meditationem myſterii alicujus ſingularis: atqui hæc repugnant experientiæ. Sic Nicolaus IV. in Regula tertii Ordinis S. Franciſci a Leone X. confirmata injungit quotidie Fratribus examen conſcientiæ, qui actus mere eſt interior: ſic præcipit Eccleſia ut qui ſubdiaconatu donari volunt, caſtitatis votum emittant: ſic, ut bene docet Silvius, poſſet Eccleſia cæco & muto de eadem bene merito, beneficium conferre, aut antea collatum relinquere, injungendo ut in compenſationem Horarum, preces quaſdam mentales effunderet.

Obj. 1. De iis Eccleſia leges ferre nequit, de quibus judicare non poteſt: atqui non poteſt Eccleſia judicare de actibus mere internis, quia *non judicat de occultis*, ex Innoc. III. *c. 33. De ſimonia*; eique *datum eſt de manifeſtis tantummodo judicare*, ibid. cap. 34.

R. diſt. min. Eccleſia non judicat de internis & occultis, judicio forenſi & cum ſtrepitu judiciali, C. non judicat directive expendendo an ſecundum ſe bona ſint, ut præcipiantur; an mala, ut prohibeantur. N. Itaque de occultis non judicat Eccleſia, ea agitando in foro exteriori, teſtes citando, partes audiendo: nihilominus tamen expendere poteſt Eccleſia an occulta quædam ita bona ſint aut mala, ut imperari debeant aut prohi-

beri,

beri. Atque hoc patet 1. quia actus exteriores occulti (de quibus, non autem de pure internis loquuntur objecti canones) vere prohibentur ab Eccleſia, & quidem ſub pœna cenſuræ juxta plurimos: etſi de iis Eccleſia in exteriori foro judicare non poſſit. 2. Sicut Deus dare potuit Eccleſiæ poteſtatem ferendi leges quæ obligent in conſcientia, tametſi nemo hominum de conſcientia judicare poſſit; ſic & ei dare potuit poteſtatem ferendi leges de actibus internis, tametſi nemo hominum de iis judicare poſſit judicio coactionis. 3. Si Eccleſia actus internos non punit pœna per ſententiam in foro exteriori incurrenda; at eos aliquatenus punit æterna pœna per Chriſtum, qui ejuſdem Eccleſiæ ſponſus eſt, infligenda: quanquam & pœnam actibus in mente conſummatis imponit Eccleſia in foro pœnitentiæ, ubi non puniuntur actus illi prout exteriores, cum humilis eorum manifeſtatio peccatum exterius non conficiat, ſed ut actus præciſe interni, ideſt in corde ſolo conſummati.

Inſt. Id de quo Eccleſia in foro exteriori judicare non poteſt, non ſubjacet ejuſdem directioni: atqui Eccleſia de actibus internis judicare nequit in foro exteriori. Minor eſt ex conceſſis; prob. maj. Ut id, de quo exterius judicare nequit Eccleſia, ejuſdem directioni non ſubjaceat, ſatis eſt ut vis legis directiva a coactiva non ſeparatur: atqui res ita eſt. Lex enim debet eſſe medium ad bonum commune, non ſolum optimum, ſed & efficaciſſimum: atqui lex talis non eſſet, ſi vis ejus directiva poſſet ſeparari a coactiva; lex enim in hoc caſu inermis omnino foret & infirma; neque magis ſuperior cogere poſſet ſubditos ad obſequium, quam ſubditi ſuperiorem.

R. ad 1. neg. maj. Eccleſia enim de actibus externis, qui omnino occulti ſunt, in foro contentioſo & cum ſtrepitu judicare non poteſt; & tamen ii actus Eccleſiæ directioni ſubjacent, imo contra eos decerni poſſunt pœnæ, etſi nemo ſciat, an & quis eas incurrerit. 2. Actus interiores, qui cum externis conjuncti ſunt, ab Eccleſia præcipi poſſunt, ut patet ex aſſertione prima: atqui tamen non magis Eccleſia de iiſdem in foro contentioſo judicare poteſt, quam ſi pure interni forent.

Ad 2. & 3. neg. min. lex enim non definit eſſe medium efficax, ex eo quod vim omnem ſuam in omnibus caſibus non exerat; quoti enim ſunt actus etiam externi & manifeſti, qui nullis a Deo aut homine exterioribus in hac vita pœnis mulctantur? Itaque ut lex efficax dicatur, ſufficit ut vel tranſgreſſores exterius punire poſſit; vel iis pœnam a Deo comminari; vel demum homines ad id, quod æquum eſt & juſtum, dirigere.

Obj. 2. Poteſtas ferendi leges, involvit juriſdictionem: atqui Eccleſia nullam habet juriſdictionem in actus internos: Juriſdictio enim Eccleſiæ reſpicit ſocietatem Fidelium ut viſibilem: atqui ſocietas Fidelium viſibilis non eſt ratione actuum internorum.

R. juriſdictionem quamlibet cadere immediate in perſonam, in actum vero mediante perſona. Ergo eo ipſo quo perſona ſenſibilis eſt, actus etiam inſenſibiles eidem præcipi poſſunt, præſertim cum præcipiuntur auctoritate ſpirituali, qualis eſt Eccleſiæ auctoritas. Et vero ſi Eccleſiæ poteſtas ad pœnam ſpiritualem, ſive cenſurarum, ſive æternæ damnationis ſe extendat, quidni ad actus etiam mere ſpirituales ſe extendere poſſit?

Quid

Quid hac de re ſenſerit S. Thomas, videris apud Henricum à S. Ignatio, & Sylvium.

Ut ſolvatur ſecunda difficultas, an actus præteriti legis materia eſſe poſſint, not. 1. legem dupliciter conſiderari poſſe. 1. ut eſt *conſtitutiva*, ideſt prout jus novum conſtituit, & obligat ad aliquid ad quod nulla lex antea obligabat. 2. ut eſt *declarativa*, ideſt prout declarat quid ſecundum jus antiquius fieri vel non fieri debuerit: lex hoc ſecundo ſenſu ſumpta, non tam eſt lex quam doctrina. Notandum inſuper tres diſtingui poſſe legis effectus, ſcilicet obligationem in conſcientia, cui reſpondet culpa in tranſgreſſione legis: pœnam quæ ſæpe annexa eſt tranſgreſſioni; & irritationem quæ aliquando ſequitur legem etiam ſine peccato violatam, quibus poſitis,

Dico: Lex ut conſtitutiva non extenditur ad actus præteritos, obligando.

Prob. 1. pars ex cap. ult. *De conſtitutionibus*, ubi declarat Gregorius IX. *leges & conſtitutiones dare formam futuris, non* autem *ad præterita facta trahi*. Et vero lex proprie dicta ſeu conſtitutiva, eſt eſſentialiter regula operandi, & præceptum: atqui regula operandi non poteſt ad actus præteritos extendi, qui, cum facti ſint, infecti eſſe nequeunt. Pariter præceptum non datur de eo quod a nobis non pendet, quale eſt id quod præteritum eſt; ergo.

Dixi, *obligando*, quia etſi legislator nunquam efficere poſſit ut actus qui ſine culpa factus eſt, fiat per legem poſtea latam culpabilis, poteſt tamen facere 1. ut pœna improprie dicta pro actu præterito imponatur: ſic cum lata eſt lex, qua filii illegitimi conſtituebantur irregulares, irregularitatem contraxere qui ante legem illegitimi erant. 2. abſolute poteſt legislator ob commune bonum aliquos actus ſecundum leges omnes quæ tunc vigebant factos adeoque validos, lege ſubſequenti irritare; ſed licet id non omnino repugnet, moraliter tamen loquendo vix unquam evenit, ut notat Suares, l. 3. c. 14. quem conſule.

Dixi inſuper, lex *ut conſtitutiva*, quia lex declarativa ad actus præteritos extenditur, ut cum definiunt Paſtores, eum, qui talem culpam commiſit, cenſuram tali canone latam incurriſſe: ſic olim declaravit Innocentius II. Clericos in ſacris, & Religioſos profeſſos qui nupſerant, debere ab uxoribus ſeparari, quia *copulationem* hanc *quam contra Eccleſiaſticam regulam conſtat eſſe contractam, matrimonium non eſſe certum eſt*. Fieri tamen poteſt, ut in caſibus ſatis intricatis, & circa quos diviſi ſunt Doctores, peccaverit quis ſolum materialiter, ideoque a pœna contra eos lata qui formaliter peccaſſent, per ignorantiam ſuam immunis evadat.

C. 40. *in lex* 27. q. 1.

SECTIO TERTIA.

De ſubjecto legis humanæ.

Subjectum humanæ legis dicitur quiſquis eidem obedire debet. Porro multi ſunt de quibus dubitari poteſt an lege humana, ſive civili, ſive Eccleſiaſtica teneantur, v. g. pueri, amentes, infideles, legislatores ipſi, &c.

Quæres

Quæres itaque 1. an legiſlator ſuis ipſe legibus obligetur.

Not. 1. duplex eſt genus legiſlatorum: alii ſunt abſoluti, qui per ſe ſolos leges ferre poſſunt abſque communitatis conſenſu, ut Rex in regno ſuo, Epiſcopus in ſua Diœceſi; alii non ſunt abſoluti, qui eadem poteſtate non gaudent, ſed indigent communitatis auctoritate, ut Dux Venetorum inter Senatores, Metropolitanus inter Epiſcopos, Prælatus in Capitulo. Sunt tamen aut eſſe poſſunt Principes aliqui, qui licet in ferendis legibus Magnatum aut Comitiorum ſuffragia expectare debeant, non magis legibus ſuis ſubditi cenſentur, quam ſi eas ſoli tuliſſent; & de iſtis idem ſentiendum quod de prioribus.

Not. 2. Legis materia aliquando Principi cum ſubditis communis eſt, ut cum in *Eccleſia* præcipitur annua confeſſio, & communio paſchalis; aut cum *in civili* regimine taxantur pretia rerum, &c. aliquando materia legis *ſubditis* convenit, ſed Principis ſtatui & decentiæ accommodata non eſt, ut ſi lege cautum ſit ne quis ſtipatus incedat, aut arma geſtet.

Not. 3. triplicem eſſe vim legis: dirigit enim, cogit per pœnas, & actus contra ſui tenorem factos irritat.

Certum eſt Principem non abſolutum teneri legibus quas una cum communitate, aut præcipua ejus parte ſanxit. Ratio eſt, quia leges illæ ſupponuntur latæ ab aliqua communitate, quæ eſt ſupra quaſcumque ejuſdem partes ſingulariter ſpectatas, & cui conſequenter omnes ejuſdem partes obedire tenentur. Certum eſt etiam, Principem non teneri legibus, quarum materia ad eum non ſpectat. Res ex terminis evidens eſt: unde quæſtio movetur de ceteris. Quare

R. Principem etiam abſolutum teneri propriis legibus quoad vim directivam, non autem quoad coactivam.

Prob. 1. pars, tum ex jure canonico, ubi ſtatuitur, ut *quod quiſque juris in alterum ſtatuit, ipſe debeat uti eo*, juxta id Catonis: *Patere legem quam ipſe tuleris;* tum ex jure civili, juxta quod, *digna vox majeſtate regnantis eſt, legibus alligatum ſe principem profiteri*: tum denique ex Patribus, quorum inſtar ſit Ambroſius, qui Epiſt. 32. ſic alloquitur Valentinianum: *Quodcumque præſcripſiſti aliis, præſcripſiſti etiam tibi: leges enim Imperator fert, quas primus ipſe cuſtodiat.* *C. 6. de Conſtitut.* *L. 4. c. de legib.*

Prob. 2. tum quia ſuperior, quiſquis ille ſit, pars eſt communitatis: atqui pars toti ſe conformare debet, quando poteſt: *turpis enim omnis pars eſt, ſuo univerſo non congruens*, ait S. Auguſt. Lib. 3. Confeſſ. cap. 8. tum quia leges non feruntur niſi ad bonum commune: atqui Princeps non minus tenetur ad promovendum illud bonum, quam ſubditi; porro non promovent commune bonum qui *dicunt, & non faciunt*, ſed plus nocent exemplo, quam verbis proſunt.

Ceterum communior opinio tenet ſuperiorem lege propria non teneri directe, quaſi ipſa lex humana per ſe aliquid poſſit in eum a quo lata eſt; ſed indirecte, quatenus lex naturæ præcipit, ut cui boni communis procurandi cura incumbit, ceteris præeat exemplo; ne, ut bene Ambroſius ibidem, *familiæ ſtatus nutet, ſi quod inquiritur in corpore, non inveniatur in capite.* Cum autem obligatio, quæ naturali lege imponitur, non minor ſit obligatione humanæ legis, hinc ſequitur Principem qui proprias leges tranſ-

Vid. Silv. hic q. 96. a. 5. tranſgreditur in materia gravi, mortaliter peccare, ut docent Vaſquez, Silveſter, Silvius & alii. Et hoc verum eſt, non ſolum ratione ſcandali, damnive, aut injuriæ in tertium redundantis, ſed etiam quando hæc omnia abſunt; quia naturalis æquitas notabiliter violari non poteſt ſine peccato mortali: hanc autem æquitatem violat, qui in materia ſibi cum aliis communi, gravia aliis onera imponit, quæ ne ipſo quidem digito movet. Unde colliges graviter peccare Pontificem, ſi non jejunet in Quadrageſima, ſi ſaltem ſemel in anno peccata non deponat, &c. item Epiſcopum, ſi in die, quam feſtam inſtituit, ſacro non interſit.

Hic q. 96. a. 3. ad 3. Prob. 2. pars 1. auctoritate S. Thomæ, quicum docere ſolent Theologi legislatorem non teneri legibus ſuis quoad vim coactivam. 2. ratione. Tum quia omnis pœna imponitur invito, & a ſuperiore: atqui legislator reſpectu ſui ipſius nec invitus nec ſuperior eſſe poteſt. Tum quia legislator, qui ipſe non exequitur quod aliis præcipit, non peccat propriè niſi contra legem naturalem; lex autem naturalis non decernit pœnas, quæ legibus poſitivis non decernuntur.

Hinc certo colliges Epiſcopum qui ſub pœna ſuſpenſionis ludum aleæ, aut ingreſſum tabernæ prohibuit, peccare quidem, ſi ludum hunc aut tabernas frequentet, non autem incurrere pœnas quas aliis indixit. Ita Habert, Juenin, cum ceteris. An autem Clericus qui cum tali Epiſcopo luderet, ſuſpenſionem incurreret, controvertitur. Affirmant Valentia & Bonacina, niſi Epiſcopus vim legis ſuæ ſuſpendat; negant alii, quia ſupponunt Epiſcopum in hoc caſu ſemper diſpenſare cum eo, quem ad ludendum invitat. Eo nixus principio docet Suares Principem qui ſcienter contrahit ſine ſolemnitatibus juris, valide contrahere, quia ſecum ipſe diſpenſat; unde valeret teſtamentum Regis etiam non ſervatis formalitatibus factum: at vero, ſi alius ſine iiſdem formalitatibus in ipſius Regis gratiam teſtamentum condidiſſet, illud jure communi invalidum eſſet, quia non præceſſit regia diſpenſatio; unde, ajunt Salmanticenſes tract. 11. c. 3. n. 44. non poſſet Princeps hæreditatem vel legatum accipere. Idem docet Suarez, l. 3. c. 35. idque expreſſe habetur L. *Ex imperfecto*, c. *De teſtamentis*.

Quæres 2. an Infideles Eccleſiæ legibus teneantur.

R. Infideles nunquam baptizati, ut Turcæ, Evangelicis legibus, non autem Eccleſiaſticis; baptizati vero, ut Pſeudo-reformati, utriſque tenentur. Tres ſunt partes.

Prob. 1. pars, quia lex Evangelica omnibus omnino hominibus impoſita eſt a Deo, cui omnes prorſus ſubditi ſunt. Ergo infideles tenentur lege Baptiſmi, imo & Euchariſtiæ, non quidem tempore ab Eccleſia determinato, ſed aliquando, quia ſuſceptio ejus juris eſt divini, non Eccleſiaſtici. Non peccant tamen, quamdiu ignorantia invincibili laborant, ſicut non peccat ſubditus Regis, qui facit contra legem ejus quam inculpabiliter ignorat.

Prob. 2. pars, quia Infideles foris ſunt, id eſt extra Eccleſiam, in quam non intratur niſi per Baptiſmum: porro de iis qui foris ſunt non judicat Eccleſia, ex Apoſt. 1. Corinth. 5. atque hoc expreſſe docet Innocentius III. *c.* 8. *De divortiis*. Hinc non peccat, neque cenſuris ſubjacere poteſt Infidelis, qui in die prohibita veſcitur carnibus aut non jejunat; atque id extendit Bonacina ad Cathecumenos, quia necdum ſunt de Eccleſia:

cleſia: unde colligit cum Azorio & Sanches, eos qui carnes miniſtrant Infidelibus in die jejunii, non peccare; quia nullius peccati cauſæ ſunt, cum non peccet Infidelis non ſervando legem qua non obſtringitur: idem docent Salmanticenſes. Haud tamen credidero immunem fore a peccato Chriſtianum qui carnes porrigeret Infideli iiſdem veſcenti in contemptum Eccleſiæ, quod ſæpe contingere poteſt.

Prob. 3. pars, quia omnes baptizati eo ipſo ſunt Eccleſiæ ſubditi, neque magis a legibus ejus eximuntur quam ſubditi contra legitimum Principem rebelles.

Quæres 3. quid ſentiendum de infantibus, amentibus, & ebriis.

R. 1. pueros ante uſum rationis, & perpetuo amentes nullis ſubjici legibus.

Prob. Lex eſt præceptum, præceptum autem non imponitur niſi ſubditis obedientiæ capacibus: atqui infantes, & perpetuo amentes, licet Eccleſiæ ſubditi ſint per Baptiſmum, non tamen obedientiæ capaces ſunt.

Opponuntur tria. 1. infantes tempore interdicti Eccleſiaſtica privari ſepultura. 2. eoſdem ad Baptiſmum obligari. 3. demum eos puniri ſi quando male agunt.

Sed hæc non nocent. Ad 1. itaque, infantes non privantur Eccleſiaſtica ſepultura quaſi legibus Eccleſiæ obnoxii ſint, ſed vel in pœnam aliorum, vel ob incapacitatem loci, in quo poſt interdictum nemo ſepeliri debet.

Ad 2. debent quidem infantes Baptiſmum recipere, quia Baptiſmus medium eſt ad ſalutem neceſſarium, ſicut cibi corporales ad vitæ conſervationem; non autem quia ſubjacent præcepto Baptiſmi. Unde longa eſt diſparitas infantem inter & adultum, qui Baptiſmum ſuſcipere negligit: is enim non ſolum damnatur quia remedio neceſſario caruit, ſed quia inobediens fuit præcepto; ille vero nullum inobedientiæ peccatum admiſit.

Ad 3. puniuntur infantes eo fere modo quo verberantur belluæ, ut verberum metu, ab hac aut illa via quaſi mechanice arceantur.

Hinc colliges non peccare pueros qui ante ſeptennium, vel potius ante uſum rationis, quæ aliis ſerius, aliis ocius advenit, Miſſæ non interſunt, aut carnes manducant diebus prohibitis; item nec peccant qui iis carnes præbent. An vero ſicut non peccant infantes qui ante rationis uſum, Monialium domos ingrediuntur, ita etiam non peccent Moniales quæ eos apud ſe introducunt; an item immunes eæ ſint ab excommunicatione lata contra introducentes in clauſtra perſonas alterius ſexus, controvertitur. Negant multi hic quidquam ſubeſſe mali, ideoque nec ullam pertimeſcendam eſſe cenſuram volunt: ita Navarrus, Barboſa & alii quidem, quorum opinio probabilior videtur Bonacinæ diſp. 1. q. 1. punct. 6. alii vero pueros etiam lac ſugentes, intra Monaſterii ſepta, ſine peccato, annexaque ei excommunicatione, vel a Monialibus, ſi mares ſint; vel a Religioſis viris, ſi puellæ, recipi non poſſe contendunt. Atque id probant, tum ex periculo hujuſmodi ingreſſuum; nam & ipſos alterius ſexus infantes tenere deoſculari, ut tunc ſæpius contingit, periculi plenum eſt; *& cum illa ætatula, ſermonis ac vitii ignara peccatur impunius:* tum ex reſponſione Cardinalis S. Severinæ ſummi Pœnitentiarii, atque Clementis VIII. qui ea de re conſulti reſponderunt excommunicationem ab iis incurri, qui hujuſmodi infantes intra *Comitol. infra.*

ſepta Monaſterii recipiunt. Ita Comitolus lib. 6. Reſp. moral. q. 22. cui ſatis conſonat Pontas V. *Monaſtere* cas 9. & apud eum Sambovius tom. 3. cas 131. Quod dictum eſt de parvulis, a fortiori locum habet in amentibus pubertatem nactis, quorum præſentia majoris mali cauſa eſſe poſſet: non peccarent tamen ipſi, quia ob rationis defectum infantibus æquiparantur.

Peccant etiam qui amentes ad jurandum provocant: tum quia lubenter audire blaſphemias quæ ab aliis evomuntur, peccatum eſt; tum quia blaſphemia intrinſecam habet deformitatem, quæ licet materialis ſit in fatuo, formalis eſt in eo qui alium ad eam inducit, & ipſi tanquam principali agenti attribuitur. Eadem ratio adhuc efficacior eſt pro parvulis qui hujuſmodi actibus non ſine animarum ſuarum periculo aſſuefierent. Non peccarent vero, ait Boudart, qui perpetuo amentem ad opera ſervilia diebus feſtis inducerent, quia hæc nec in ſe mala ſunt, nec perpetuo amentibus prohibita.

Dixi, pueri *ante rationis uſum*: alii enim lege naturali, divina, & Eccleſiaſtica obligantur; quia cum utantur ratione, legibus dirigi, ac proinde ligari poſſunt: unde peccata confiteri ſemel in anno, Miſſam audire, carnibus prohibitis abſtinere tenentur. Sunt tamen quædam Eccleſiæ leges tam arduæ, aut tanti momenti, ut iis non teneantur pueri etiam rationis uſum adepti. Sic non tenentur ad jejunium ante virilem ætatem, ideſt, ut vulgo interpretantur, ante annum 21. ſic etiam ad ſacram Sinaxim non admittuntur ante decimum aut duodecimum annum: an vero impuberes leges Eccleſiæ violando, cenſuras incurrant, dicemus ubi de cenſuris.

R. 2. ebrios, & qui ad tempus delirant, non debere ſubjici Eccleſiæ legibus.

Ratio eſt, quia & ſubditi ſunt legiſlatori, & per ſe loquendo, legem ejus intelligere poſſunt eique obſequi, licet per accidens id non poſſint: atqui hoc ſufficit ut ejus legibus teneantur; ſicut & iiſdem tenentur qui eas ignorant, etſi non peccent, cum ignorantia invincibili laborant. Hinc peccant qui ebrio carnes apponunt, quia licet ebrius ob rationis defectum a peccato excuſari poſſit, non tamen qui actioni ejus cooperantur. An autem peccent qui homini ad tempus inſanienti cibos lege vetitos miniſtrant, controverti poteſt. Negant Bonacina & alii, quia amentes etiam ad tempus, iis indigent alimentis, ne humor melancholicus incrementum capiat: tuto aget qui periti piique medici fidem interrogabit & ſequetur. Certe ut non eadem eſt amentium omnium conditio, ſic nec eadem eſt omnium Eccleſiæ jejuniorum ratio, pluſque requiri videtur ut quis a jejunio hebdomadæ ſanctæ, quam ut ab aliis quibuſdam jejuniis ſolvatur.

Vid. Sup. p. 17.

Quæres 4. an Clerici legibus civilibus obligentur.

R. obligari, ſalvo tamen ipſorum privilegio. Ratio eſt, quia ſingulæ partes Reipublicæ, aliis partibus in iis quæ ſtatum ſuum non dedecent, debent ſe conformes exhibere: atqui Clerici ſunt partes Reipublicæ; ſunt enim veri cives, quibus ſicut aliis præeſt Princeps politicus. Hinc generaliter dixit Apoſtolus: *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit*; quem in locum ſic ſcribit Theodoretus: *Et Sacerdos & Antiſtes, & monaſticam vitam profeſſus, iis debent parere quibus demandati ſunt principatus.*

Rom. 13.

Dices

Dices cum quibuſdam hæreticis, *Lex juſto non eſt poſita, ſed injuſtis*, 1. Timoth. 1. atqui Clerici præſertim juſti ſunt.

R. ſenſum Apoſtoli eſſe, quod juſti non pœnarum metu, ſed virtutis amore legem ampleĉtantur, non autem quod a legis obedientia immunes ſint; alioqui & ipſi laici, e quibus multi pietatem & juſtitiam colunt, politicis legibus ſubtraherentur.

Dixi, ſalvo ipſorum privilegio: nam *immunitas Eccleſiæ & perſonarum Eccleſiaſticarum, Dei ordinatione, & Canonicis Sanctionibus conſtituta eſt*, docet Synodus Trid. ſeſſ. 25. de Reform. c. 20. hujus autem immunitatis forma non eadem eſt in ſingulis Orbis Chriſtiani regionibus. Præcipua Clericorum immunitas eſt exemptio a veĉtigalibus & tributis, qua non obſtante, Clerici de Eccleſiæ bonis nonnihil conferunt Principibus, tum ut ea Cleri ſubventione pauperes veĉtigalibus, quibus ſolvendi impares ſunt, ſaltem ex parte liberentur; quo in caſu, nimirum ut ſubleventur egeni, ipſa etiam vaſa ſacra vendi voluerunt ſanĉtiſſimi quique Eccleſiæ Præſules; tum ut Principes hoſtibus ſuis, quorum triumphi Eccleſiæ ruina eſſe ſolent, bellum feliciter indicant: Principes autem non alium in finem reditibus ſibi ab Eccleſia conceſſis uti poſſunt. Ita apud Chriſtianiſſimum Regem perorabat an. 1701. Emin. Card. Noallius poſt generalia Cleri Gallicani Comitia. De immunitatibus ſeu privilegiis Clericorum vid. Fleury Inſtit. ad Jus Eccleſiaſt. 1. p. c. 29. vide & librum cui titulus: *Maximes du Droit Canonique de France*, tom. 1. p. 2. c. 4. pag. 219.

Quæres 5. an Monachi & Religioſi legibus Epiſcoporum obligentur.

Not. Religioſorum duplex eſt genus: alii ſunt exempti ab Epiſcopi juriſdiĉtione, alii non. De poſterioribus nulla eſt difficultas: tum quia nullus eſt canon, quo Monachi qua tales ab obſervandis Epiſcoporum legibus diſpenſentur; tum quia jura antiqua præcipiunt ut Monachi Epiſcopis pareant, & ab iis corripiantur, ut patet ex cap. 17 & 19. cauſ. 18. q. 2. unde S. Thomas, ut unicuique quod ſuum eſt reddat, ait in 2. diſt. 44. *Monachum teneri ad obediendum Abbati pluſquam Epiſcopo in illis, quæ ad ſtatum regulæ pertinent; in iis autem quæ ad diſciplinam Eccleſiaſticam pertinent, magis teneri Epiſcopo quia in his Epiſcopus eſt ſuperior Abbate*. Quæſtio eſt de Exemptis.

R. Religioſos exemptos non teneri legibus Epiſcoporum, niſi in *caſibus in quibus eos Epiſcoporum juriſdiĉtioni ſubeſſe canonica præcipiunt inſtituta*. Ita Innocentius IV. in Concilio Lugdun. c. 1. *De privileg.* in 6. Quinam vero ii ſint caſus in quibus Monachi Epiſcoporum juriſdiĉtioni ſubſunt, difficile eſt definire: hos enim alii extendunt, alii infra juſtos limites coarĉtant. Auĉtor Æthicæ amoris e familia Carmeli, & alii communiter cum ipſo, fatentur Religioſos exemptos, e quorum numero ſunt Mendicantes, teneri Diœceſanis legibus, non ſolum quoad feſta indiĉta, ſed & quoad jejunia, publicas preces, & ſimilia. Idque probat, tum quia Religioſi illi ſunt pars communitatis legibus illis ſubjeĉtæ; pars autem toti ſe conformare debet: tum quia in his materiis nullo modo probantur exempti; tum denique quia vix ac ne vix quidem aliis diſcordare poſſent ſine ſcandalo; ex quo ſequitur, exemptos, ſi non vi legis humanæ, ſaltem vi legis naturalis *Æthica t. 1. c. 25.*

I 2 ad

ad hæc omnia teneri ; ea ratione qua Principem propriis ſuis legibus adſtringi ſupra dictum eſt.

Typis Cl. Jombert & c Pariſ. an. 1715. Hinc inferes cum auctore libri cui titulus, *Traite des droits des Eveques ſus les Reguliers exempts*, cap. 20. peccare Religioſos qui hiſce diebus feſtis in interiori domo, hortis v. g. ſerviliter laborarent, aut a domeſticis ſuis, vel commenſalibus ſervilia opera exerceri permitterent. Addit idem ſcriptor, Regulares teneri ad celebrandum *feſtum Patroni principalis loci* in quo degunt *cum officio ejuſdem*, licet ad octavam non teneantur: tum dedicationis Eccleſiæ Cathedralis: in aliis vero feſtis ritum ſibi proprium retineant *quoad Miſſas celebrandas, & cetera divina officia tam publice quam privatim ab ipſis Regularibus in eorum Eccleſiis perſolvenda*. Ita ſtatutum eſt a S. Congregatione Rituum, &c.

Seſſ. 25. c. 13. de Regul. Vult quoque Synodus Tridentina 1. ut *exempti omnes*, etiam *Regulares & Monachi, ad publicas proceſſiones vocati, accedere compellantur*, etiam per cenſuras, ut multis placet; *iis tantum exceptis, qui in ſtrictiori clauſura perpetuo vivunt*, aut qui longius ab urbe diſtant. 2. *ut cenſuræ & interdicta .... etiam ab Ordinariis promulgata, mandante Epiſcopo, a Regularibus in eorum Eccleſiis prædicentur, atque ſerventur*. Hinc, juxta auctorem Collat. Andegav. in Gallia receptum eſt, ut Religioſi ſub pœna cenſuræ, poſt Monitorii promulgationem, revelare teneantur. Hæc fuſius non proſequimur, tum quia vix uno volumine caperentur; tum quia libri qui de Regularium privilegiis tractant, omnium manibus feruntur.

Ibid. c. 12.

Tom. 1. de Cenſ. pag. 504. 2. edit.

Quæres 6. quid dicendum de peregrinis, advenis, & vagis.

Not. Peregrini, advenæ, & vagi inter ſe differunt. Peregrinus is dicitur, qui extra locum domicilii ſui moratur ad tempus, cum animo ad ſua redeundi. Advena, qui extra patriam ſuam domicilium fixit. Vagus, qui nullum habet domicilium fixum, ſed hic hodie, cras alibi moratur, ut milites.

R. 1. peregrinos non teneri legibus patriis dum e proprio territorio abſunt; unde non peccant eas non ſervando, niſi abſint in fraudem, aut fictione juris cenſeantur ipſas in proprio territorio tranſgredi.

Prob. 1. ex cap. 2. de Conſtitut. in 6. ſecundum quod *Statuto Epiſcopi, quo in omnes qui furtum commiſerint, excommunicationis ſententia promulgatur, ſubditi ejus furtum extra ipſius Diœceſim committentes, minime ligari noſcuntur: cum extra territorium jus dicenti non pareatur impune*.

Prob. 2. ex S. Auguſtino, qui anceps an Mediolani jejunaret ſabbato juxta Romanæ Eccleſiæ morem, S. Ambroſium ea de re conſuluit, a quo hoc accepit reſponſum, quod oraculi loco ſemper habuit: *Cum Romam venio, jejuno ſabbato; cum hic* (Mediolani) *ſum, non jejuno. Sic etiam tu, ad quam forte Eccleſiam veneris, morem illius ſerva, ſi cuiquam non vis eſſe ſcandalo, nec quemquam tibi*. Hinc prodiere duo hi verſiculi:

Epiſt. 54. n. 3.

Cum fueris Romæ, Romano vivito more.
Cum fueris alibi, vivito ſicut ibi.

Prob. 3. Qui legibus aliquem ligat, debet in ipſum habere juriſdictionem: atqui legiſlator extra proprium territorium nihil habet juriſdictionis; juriſ-

juriſdictio enim nonniſi mediante territorio perſonas afficit: unde lex in Jure civili dicitur *jus proprium civitatis*, & differt a præcepto quod immediate perſonas ligat.

Dixi 1. *niſi abſint in fraudem*. Nam, juxta effatum ab omnibus receptum, & ubique obligans, *nemini fraus ſua patrocinari debet*. Unde qui e territorio ſuo ubi jejunatur, aut agitur feſta dies, in aliud ubi neutrum viget, eo animo ſe transfert ut carnibus veſci, aut ſervile opus exercere poſſit, peccat mortaliter, & cenſuris, ſi quæ contra tranſgreſſores latæ fuerint, ſubjacet: & vero qua ratione ſervari poſſet ordo, ſi cuique licitum eſſet Eccleſiæ leges, fugiendo eludere?

Dixi 2. *aut niſi cenſeantur eas in proprio territorio tranſgredi*: Hinc peccant & cenſuris obnoxii ſunt, 1. Clerici qui fruuntur Beneficio reſidentiam exigente, & tamen reſidere nolunt, ſed in alia Diœceſi manent. 2. Canonici qui ad Capitulum vocati, accedere recuſant. 3. qui contra loci ſui leges in aliud territorium frumenta transferunt, aut locum peſte infectum frequentant. 4. qui ubicumque ſint, contra legitimum ſuum Principem arma ferunt. Ratio eſt, quia delicta quæ contra haſce leges fiunt, in proprio territorio conſummari cenſentur; ſive quia ibi quis delinquere videtur, ubi non facit id quod debet; ſive quia actio quæ territorio nocet & damnum infert, in ipſo vere peragitur. Unde qui contra Regni legem, alio frumenta aut arma transfert, ſe habet, ait Suares, *Lib. 3. de* ut qui corpore exiſtens extra territorium, emiſſa ſagitta hominem in *legib. c.* territorio ſuo poſitum interimit; is enim homicida, cum alterius ter- *32.* ritorio injuriam inferat, in eo peccatum conſummare cenſetur, & ſic cenſuram, ſi in eo lata eſſet, incurreret.

Ex concluſione noſtra ſequitur 1. eum qui bona fide egreditur Pariſiis, ubi diebus ſequentibus jejunium erit & dies feſta, ſeque Carnutum tranſfert, ubi neutrum in uſu eſt, nec jejunii, nec Miſſæ audiendæ legibus teneri; atque id verum eſſet, etiamſi lex jejunii eſſet Eccleſiæ pene toti communis: unde qui tranſit Mediolano, ubi primis quatuor Quadrageſimæ diebus non jejunatur, non tenetur ad jejunium. 2. Gallum qui clandeſtine matrimonium contraheret iis in locis in quibus receptum non eſt Concilium Tridentinum, valide tamen contracturum eſſe, niſi quid aliud obſtaret. 3. immunem quoque a proprii territorii legibus eſſe eum qui in loco localiter exempto commoratur. Ratio eſt, quia locus ille non eſt in territorio, niſi materialiter, non autem formaliter, ut locus legi ſubjectus. Quod ſi locus non eſſet exemptus localiter, & ſecundum ſe, ſed tantum ratione perſonarum quæ ibi degerent, ut eſſe ſolent Monaſteria Religioſorum exemptorum, qui ibidem exiſterent, non deſinerent territorii legibus ſubjacere. Ita Henno.

Sed quid dicendum de eo qui Verſalis, ubi viget feſti vel jejunii lex, egreditur, paulo poſt adventurus in Diœceſim Carnutenſem, ubi neutra lex viget?

R. eum teneri ante diſceſſum, Miſſam audire ſi poſſit, & prævideat ſe alibi non auditurum. Ratio eſt, quia præceptum quod actu obligat, actu impleri debet, ſi poſtea impleri non poſſit. Unde docent ſaniores Theologi, eum qui prævidet futurum ut vel Horas recitare non poſſit, ſi ma-

ne non recitet; vel annuam confeſſionem facere nequeat, niſi ante ſolitum tempus confiteatur, puta quia proficiſcitur in locum ubi Confeſſarii copiam habiturus non ſit, teneri illum quidem ad recitandum mane, hunc vero ad confeſſionem antequam proficiſcatur; atqui præceptum audiendi Miſſam actu obligat in loco ubi feſta dies habetur; ergo actu impleri debet, ſicut ad primam Miſſam tenetur, qui videt ſe impeditum iri ab auditione ſecundæ Miſſæ.

Confirm. quia ex dictis alibi, opinio tutior ſimul & probabilior, vel ſaltem æque probabilis, in praxi teneri debet: atqui hæc noſtra opinio talis eſt; nihil enim ſolidi adverſus eam objici poteſt, aut ſaltem tam facile adverſariorum argumenta ſolvimus, quam adverſarii noſtra.

At, inquiunt, qui in die feſto mane prævidet ſe ante ultimam Miſſam accepturum eſſe diſpenſationem ab auditione Miſſæ, non utique tenetur ad audiendam Miſſam: ſed qui in aliud territorium ubi feſta dies non agitur, juſta de cauſa paulo poſt tranſire debet, ſimilis eſt ei qui diſpenſationem accipere debet; reipſa enim ſolvi debet ab obligatione legis, quæ extra territorium ſuum non ligat.

R. neg. min. ideo enim qui diſpenſationem ante ultimam Miſſam certo expectat, hujus ultimæ Miſſæ tempus non prævenire debet, quia prævidet diſpenſationem ex voluntate diſpenſantis extendendam eſſe ad totum diem; alioqui enim diſpenſatio fruſtranea foret, cum a nullo onere eximeret. Verum qui e loco, ubi Miſſa audiri debet, diſceſſurus eſt, contrahit Miſſæ audiendæ obligationem, a qua ſolvi non poteſt, niſi ex Eccleſiæ voluntate, quæ diſpenſationi æquivaleat: atqui probari non poteſt hanc eſſe Eccleſiæ voluntatem, ut ſola in aliud territorium, ubi feſtum non eſt, commigratio, obligationem hanc tollat; imo contrarium colligitur ex ſaniorum Doctorum conſenſu.

Inſtant: Qui prævidet futurum ut ſequenti Cinerum die jejunare non poſſit, non tenetur jejunare die præcedenti; ergo a pari.

R. neg parit. Nam, ut ſcite notat Henricus a S. Ignatio, dies præcedens Cineres non eſt dies jejunii; dies autem diſceſſus ex hoc territorio, eſt dies feſta, ut ſupponitur: hæc ergo ſimilitudo ſolum probat diſcedentem e territorio, non teneri audire Sacrum die præcedenti non feſtiva, ſi prævideat ſe impotentem fore ad illud audiendum die ſequenti feſtiva.

Dixi, *ſi poſſit:* tum quia evidens eſt neminem ad impoſſibile teneri; tum quia hujuſmodi lex cum gravi incommodo non obligat, de quo infra. Interim notandum eſt, aliam eſſe conditionem incolæ loci ubi feſtum celebratur, aliam viatoris, qui hunc in locum advenit. Prior longe gravius tenetur, & in eum cadunt quæ mox diximus; poſterior vero, ſi v.g. proficiſci quotidie ſolet hora quinta aut ſexta, non tenetur moram trahere longiorem v.g. ad horam uſque nonam, licet prævideat ſe in loco ad quem pergit, non auditurum eſſe Miſſam. Diſcrimen inter utrumque ſumitur ex communi hominum exiſtimatione, ſecundum quam ad plus tenetur incola quam viator, quia incola territorii ſui legibus permanenter adſtringitur, viator vero nonniſi tranſitorie. Et vero viator non tenetur ad permanendum in loco illo, ſed ſolum ſuppoſita præſentia ad implendam legem, quæ tunc impleri poteſt: unde, quod ait P. Antoine tom.

1.c.4.

1.c.4. in fine, viatorem, ſi ſufficienti tempore moretur in loco ubi feſtum ſervatur, aut ſi in eo loco pernoctaverit, aut uſque ad meridiem in eodem loco iter acturus ſit, ſacro intereſſe debere, falſum videtur pro ſecunda parte: nam pernoctaſſe in loco unde itineris tui ratio bona fide ordinata, te aliquot, antequam Miſſa celebretur, horis avocat, non videtur ſufficere ut Sacro intereſſe tenearis; atque ita ſentit Habert, Cabuiſta non laxior. Oppoſitum inſinuat Pontas v. *Fetes* caſ. 1. ſed nullam affert rationem. Etſi autem fateamur peregrinum non teneri, ſive ad audiendam Miſſam, ſive ad exequenda alia hujus generis præcepta affirmativa, quæ iter ejus nimium retardaret; non negamus tamen eum teneri præceptis negativis quibus aliqui actus prohibentur, ut eſus carnium, opus ſervile, & ſimilia. Nempe vero eadem ratio non urget in hiſce caſibus; hæc enim præcepta in tranſitu ſervari poſſunt, nec ullam injiciunt moram. Ita idem Habert.

Dixi 2. *ſi prævideat ſe alibi non auditurum*. Vere enim, quidquid dixerint nonnulli, præcepto Miſſæ audiendæ ſatisfacit, qui eam audit etiam in loco ubi feſtum non agitur. Ratio eſt, quia ponit actum quem præcepit Eccleſia. Quod autem dicunt contrariæ opinionis patroni, legiſlatoris præceptum non minus affixum eſſe loco quam diei, plane falſum eſt, alioqui qui unicæ, quæ in Parochia feſtum agente celebrata eſt, Miſſæ intereſſe non potuit, non teneretur ad eam audiendam in vicina Parochia, quæ a feſto vacat, quod penitus abſurdum eſt.

At, inquiunt, Parochus S. Mederici nullam habet juriſdictionem in Parochiam S. Severini. Ita prorſus: ſed quid inde? Ergo non poteſt præcipere Parocho S. Severini ut celebret Miſſam cui intereſſe poſſim, en tota concluſio quam ſponte admittimus: verum an non ideo parochianis ſuis præcipere poteſt, ut ſecundum antiquam loci conſuetudinem, Miſſæ interſint, ubicumque intereſſe poterunt? En quod erat probandum, & quod probari non poteſt cum repugnet quotidianæ timoratorum praxi, qui, nemine Paſtorum reclamante, cenſent ſe præcepto Eccleſiæ feciſſe ſatis, etiamſi Miſſæ interfuerint in loco profeſto. Eadem de cauſa, qui Sacrum audivit apud ſe ubi feſtum non erat, non tenetur ad aliud audiendum, dum ad aliam accedit Parochiam ubi feſtum Patroni celebratur.

Quod ſpectat ad ſecundam quæſtionis partem, de homine qui e proprio territorio ubi eſt jejunium, paulo poſt tranſmigrare debet in aliud ubi licita eſt carnium comeſtio, tutior & ſanior opinio docet eum non modo non poſſe veſci carnibus, ut pauci quidam contenderunt, ſed nequidem jentare, niſi aliunde excuſetur ob longitudinem vel moleſtiam futuri itineris. Ratio eſt, quia quilibet tenetur legibus territorii quamdiu in eo eſt: unde ſicut immunis es a jejunii lege, etſi ab uno & minus quadrante ingreſſus ſis in territorium ubi non jejunatur; ita & eadem non manducandi lege teneris, etſi uno poſt quadrante diſceſſurus ſis e territorio ubi viget jejunii lex.

At, inquiunt Diana, Villalobos & alii quidam, qui jejunii lege tenetur, nonniſi unicam refectionem ſumere poteſt: ſed qui perventurus eſt in territorium ubi non jejunatur, pluries in die refici poteſt; poteſt enim prandere etiam in loco jejunii ubi prandent qui jejunant; poterit etiam

cœnare, & manducare carnes in loco ad quem deveniet, & ubi ſupponimus non jejunari.

R. verum quidem eſſe, eum qui e territorio ſuo tranſit in aliud ubi non jejunatur, poſſe ſub medium diei prandere, eo modo quo loci incolæ, & ſub noctem cœnare: at non ideo in loco unde proficiſcitur jentare poteſt, quia jejunium hoc, etſi pro omni loco abſolute inſtitutum non ſit, & ideo non omni in loco obliget, ſaltem inſtitutum eſt pro toto territorii loco, unde in hoc loco nonniſi unica refectio ſub meridiem ſumi poteſt, adeoque ante illud tempus non licet manducare, niſi ex rationabili cauſa.

R. 2. peregrinos, advenas, & vagos teneri legibus locorum per quæ tranſeunt.

Prob. 1. quia qui ſentit commodum, debet & onus ſentire: atqui peregrini &c. ſentiunt commodum, quatenus a patriis legibus immunes ſunt; ergo & onus ſentire debent, obſequendo legibus locorum in quibus actu degunt.

Prob. 2. ex Auguſt. qui in citata ad Januarium Epiſt. 54. ubi de conſuetudinibus quæ *per loca terrarum, regioneſque variantur, ſicuti eſt quod alii jejunant ſabbato, alii non*, ſic mentem aperit ſuam: *Nec diſciplina ulla eſt in his melior gravi prudentique Chriſtiano, quam ut eo modo agat, quo agere viderit Eccleſiam ad quam forte devenerit*. Neque id meri inſtar conſilii habendum eſt; verum enim important præceptum alia hæc S. Doctoris verba Lib. 3. Confeſs. cap. 8. *Quæ contra mores ſeu uſus hominum ſunt flagitia, pro morum diverſitate vitanda ſunt, ut pactum inter ſe civitatis aut gentis conſuetudine vel lege firmatum, nulla civis aut peregrini libidine violetur; turpis enim omnis pars eſt ſuo univerſo non congruens:* ubi violatio legum territorii alieni, ad flagitium, libidinem, & turpitudinem revocatur.

Diſt. 8. c. 3. Quæ contra.

Prob. 3. Ut peregrini & vagi ſubjaceant legibus locorum in quibus actu degunt, ſatis eſt ut legislator ſufficientem in eos juriſdictionem habeat: atqui hanc habet. Si enim non habeat, vel quia non vult, vel quia non poteſt: atqui vult & poteſt. 1. vult: vult enim ſapiens legislator, qualis præſumi debet etiam in dubio, quiſquis fert leges; vult, inquam, id quod plurimum conducit ad pacem, ordinem, & commune territorii ſui bonum: atqui, quod locorum leges ſerventur ab iis qui moram earumdem obſervationi proportionatam his in locis faciunt, non parum conducit ad pacem & ordinem territorii. Quantæ enim forent in territorio turbæ, ſi advenæ frumentum contra Principis voluntatem e territorio exportare poſſent, aut huc advectum carius vendere, quam lex permittat! aut in hoc loco diutius commorari, quam legibus ſancitum ſit! Hæc autem incommoda, quæ Theologos impulere ad docendum peregrinos teneri locorum legibus quæ ad contractus ſpectant, in aliis etiam materiis contingere poſſunt, ut ſi peregrini laborant, aut epulantur, cum incolæ precibus vacant aut jejunio. 2. poteſt: ideo enim non poſſet, quia brevis per locum tranſitus non ſufficit, ut quis alterius ſubditus fiat: atqui hoc falſum eſt: Nam ad ſubjectionem tranſitoriam ſufficit tranſitoria præſentia, ſicut ad tranſeuntem a patriis legibus exemptionem ſufficit brevis & tranſiens abſentia; ergo quod dicunt aliqui neminem alteri fieri ſubditum, niſi ratione originis, domicilii, aut deli-

cti,

Digitized by Google

ſti, verum quidem eſt, ſi de ſubjectione permanenti intelligatur, non autem ſi intelligatur de ſubjectione tranſitoria.

Prob. 4. Specialiter de vagis, qui ſi locorum per quæ tranſeunt, legibus immunes ſint, quaſi exleges erunt, nullumque habebunt ſuperiorem ſaltem particularem; quod abſurdum eſt, & in Eccleſia quæ ſingulis Chriſti ovibus generaliter & ſpecialiter invigilat, locum habere nequit.

Obj. 1. S. Aug. Epiſt. 54. mox citata, docet ea *quæ per loca terrarum variantur*, *liberas* habere *obſervationes*: ſed quæ liberas habent obſervationes, poſſunt omitti a peregrinis.

R. diſt. Docet ea liberas habere obſervationes, ideſt libere inſtituta fuiſſe, neque neceſſario omnibus in locis eſſe obſervanda. C. ideſt pro nutu admitti poſſe vel omitti iis in locis ubi ſemel ſufficienti auctoritate inſtituta ſunt, N. Eo loci diſtinguit S. Doctor duplex obſervationum genus: aliæ ab Apoſtolis ipſis, aut a tota Eccleſia inſtitutæ ſunt, & hæ etiam ab initio ab omnibus populis ſervari debent; aliæ ab ipſis aliquando privatis inſtitutæ ſunt, ut quod quidam *jejunant ſabbato*, & hæ initio quidem non admitti potuerant, ſed ubi ſemel in legem evaſerunt, jam ab omnibus non incolis ſolum, ſed & forenſibus ſervari debent: nam S. Doctor non magis de advenis loquitur quam de incolis; unde Gloſſa quæ hujuſmodi obſervationes advenis liberas fecit, loci hujus ſenſum aſſecuta non fuit, & ideo rejicienda eſt. *Gloſs. in c.11. diſt. 12.*

Obj. 2. Qui in hoc territorio puniri non poſſunt, hujus territorii legibus non ſubjacent: atqui peregrinus in territorio ubi peregrinus eſt puniri non poteſt.

R. neg. min. cujus falſitas patet 1. ex Jure canonico. *Ibi cauſa agatur*, ait Hadrianus, *ubi crimen admittitur*. 2. Ex Jure civili, ſic enim habetur art. 19. Edicti a Carolo IX. dati an. 1563. *Si le delinquant eſt pris au lieu du delit, ſon procès ſera fait & jugè en la Juriſdiction où le delit aura étè commis, ſans que le Juge ſoit tenu de le renvoyer en une autre Juriſdiction dont l'accusè ou le priſonnier ſe prètendra domicilié*. Hinc inferes cum Pontas v. *Official* caſ. 3. Presbyterum Pariſienſem qui Aurelia tranſiens, ibidem peccat, illic ab Ordinum executione ſuſpendi poſſe; & id expreſſe docet S. Thomas 2. 2. q. 67. art. 1. ad 3. de Religioſo etiam exempto, quem ab Epiſcopo cujus in Diœceſi delinquit, corripi poſſe oſtendit, *niſi forte delinquat in re aliqua exempta, puta in adminiſtratione bonorum alicujus Monaſterii exempti*. *3. q. 6 can. 18.*

Obj. 3. Si peregrini locorum per quæ tranſeunt legibus ſubjacerent, 1. Sacerdotes Græci per Occidentem tranſeuntes, deberent conſecrare in pane azymo, ut Latini; & Latini qui per Græciam tranſeunt, uti deberent pane fermentato. 2. Clerici iis in locis ubi verſantur, independenter a proprio Epiſcopo Ordines ſuſcipere poſſent: atqui utrumque falſum eſt.

R. neg. maj. Ratio eſt, quia ad ſervandam in Eccleſia Orientali & Occidentali pacem, ſancitum eſt a Patribus Florentinis, ut unuſquiſque ubicumque degeret Eccleſiæ ſuæ ritum ſequi poſſet: unde etiam Romæ fermentato pane utuntur ii e Græcis qui in hac urbe domicilium ſuum fixerunt. Imo Græcus qui celebrat in Eccleſia apud Latinos ſita, ſed ad Græcos pertinente, non poteſt licite conſecrare in azymis; *Vid Tractat. de Euchar.*

ſicut

Digitized by Google

ſicut nec Latinus, ſi apud Græcos celebret in Eccleſia quæ Latinorum ſit, non poteſt fermentato uti; quia libertas azymum aut fermentatum adhibendi non conceſſa eſt, niſi peregrinis; & iis quidem qui Eccleſiam ritui ſuo appropriatam non habent.

Quod ad Ordinationem ſpectat, jampridem conſtitutum eſt, ut nullus ſine proprii Epiſcopi conſenſu ab alio Epiſcopo ordinari poſſit. Hæ porro exceptiones regulam confirmant, & oſtendunt in aliis caſibus peregrinos locorum, per quæ tranſeunt, legibus obligari.

Obj. 4. Epiſcopus peregrinorum vota relaxare non poteſt: ergo neque illos legibus ſuis aſtringere.

R. 1. antecedens à quibuſdam negari, nec ſine cauſa: ſi enim Epiſcopus per ſe, vel per delegatos ſuos peregrinorum confeſſiones excipere poſſit, quidni & vota eorum, ſi quæ diſpenſatione indigent, relaxare?

R. 2. neg. conſeq. Diſparitas eſt quod votorum relaxatio nihil in territorium confert boni; at vero quod leges loci ab omnibus ſerventur, multum conducit ad pacificum territorii regimen.

Præter caſus ſupra diſcuſſos, quidam hic proponi ſolent. Quæritur itaque 1. an qui tota die verſatus eſt in Diœceſi ubi non jejunatur, & ſub noctem accedit in aliam ubi jejunium viget, poſſit cœnare.

R. negat. & dico eum ſola cœnula, ſeu, ut ajunt, collatione quæ ſumitur diebus jejunii contentum eſſe debere. Ratio eſt, quia ſit ſubditus legi loci, eamque ſaltem ex parte poteſt implere. Hinc a contrario colliges eum qui e loco jejunii ſub noctem accedit in locum ubi carnibus veſci licitum eſt, poſſe ibidem carnes manducare.

Quæritur 2. an qui peracto Pariſiis jejunio quadrageſimali accedit Londinum, ubi ob veterem quem ſequuntur ſtylum nondum abſoluta eſt quadrageſima, teneatur cum incolis loci jejunare.

R. affirmative, tum ob rationem mox allatam, tum quia qui poteſt ſentire commodum, debet & onus ſentire: porro fieri poteſt ut homo ille qui ultra tempus lege præſcriptum, quadrageſimam continuat, anno ſequenti minus jejunet quam lege conſtitutum ſit, puta ſi Londino ubi necdum jejunium incepit, adveniat in Galliam ubi jam a diebus quindecim jejunatur. Hinc colligo eum qui Pariſiis jejunavit in vigilia S. Matthæi quæ die ſua contigit, adhuc teneri ad jejunandum ſabbato in Diœceſi Carnotenſi, in qua feſtum hujus Apoſtoli in Dominicam proxime ſequentem transfertur: ea tamen lege ut ſi anno ſequenti Carnuti vivat, cum Pariſiis jejunatur, & poſtea Pariſios adveniat, ab omni jejunio immunis ſit. Ita P. Henno, & P. Paulus a Lugduno, aliique qui plus æquo rigidi non ſunt.

Quod addit P. Henno Petrum in cujus territorio hodie jejunatur, poſſe tamen ſi extra illud ad prandium carnium invitatur, illud acceptare, modo etiam acceptaturus fuiſſet, ſi jejunii lex non viguiſſet in ipſius territorio; nec tutum ſatis, nec ſatis certum videtur: ſola enim neceſſitas, non autem voluptas mera, a jejunii lege diſpenſare poteſt; neque æquum videtur, ut cum hinc Eccleſia ad jejunium invitat, inde vero amici ad epulas, iſtorum voci non ſine aliqua illius offenſione obediatur; ita Silvius.

S E-

Digitized by Google

SECTIO QUARTA.

De conditionibus ad legem humanam requiſitis.

SUppono 1. conditiones quas ad legem in genere neceſſarias eſſe diximus, ad legem humanam requiri, quia quod eſſentialiter competit generi, & in ſpecie locum habere debet. *Sup. p. 18*

Suppono 2. legiſlatoris intentionem ita eſſe animam legis, ut quantumcumque ſive verbis, ſive ſignis aliquid proponat faciendum, lex adhuc futura non ſit, niſi ad hoc vel illud obligare velit: lex enim eſt neceſſario actus quo legiſlator vult aliquid a ſubditis ſuis fieri; is vero actus ſine vera intentione ſubditos ad aliquid obligandi concipi non poteſt. Unde lib. 5. Cod. *De legibus*, dicitur: *Non eſt dubium in legem committere eum qui verba legis amplexus contra legiſlatoris nititur voluntatem*. Hinc licet communiter legiſlatoris mens ex verbis legis interpretanda ſit, ſi tamen comperta foret legiſlatoris intentio, & plus aliquid aut minus ea contineretur quam verbis, tunc verba per intentionem interpretanda forent.

Suppono 3. verba legis debere eſſe præceptiva; alias non erit lex, ſed conſilium: hinc verba hæc, *Hortamur*, *monemus*, non ſufficiunt ad legem; bene vero hæc, *Præcipio*, *jubeo*, *mando*; hæc item, *Volumus*, *decernimus*, *intendimus*; iſthæc quoque, *Obligentur omnes*, *teneantur*, *debent*, *oportet*, *neceſſe eſt*. Ita vulgo Theologi contra aliquos, qui voces, *debeo*, & *oportet*, ad debitum honeſtatis, & aliquid imperio minus reſtringunt. Hæ voces, *prohibeo*, *veto*, *interdico*, *nemini liceat*, *nemo poſſit*, *caveant omnes*, *abſtineant &c.* ad legem negativam ſufficiunt; ſi tamen quædam ex iis uſurpentur in regulis quæ nullatenus obligant, non tam legem quam exhortationem continent.

Suppono 4. ex iis quæ ſupra dicta ſunt, legem non prius obligare quam promulgata fuerit: quæ autem in promulgatione forma neceſſaria ſit, pendet ex locorum uſu. Jure Romano Conſtitutiones imperatoriæ in unaquaque Provincia promulgari debent, neque ante obligant, quam duo menſes effluxerint: Regum Francorum Statuta quæ dicuntur *Conſtitutiones*, gallice *Ordonnances*, cum a Rege ad Magiſtratuum privatorumve preces & rationes conceduntur; *Edicta*, cum proprio Principis motu efferuntur; *Declarationes*, cum leges jam ante conditas reſtringunt, amplificant, aut quomodolibet interpretantur; hæc, inquam, omnia non ante obligant quam in ſupremis Curiis verificata fuerint, ait Ferriere. *Sup. p. 15.* *Introd. à la pratiq. v. Ordonnances.*

Duo ſuperſunt inquirenda. 1. an ipſæ Pontificiæ leges non prius in ſingulis mundi partibus obligent, quam ibidem promulgatæ fuerint. 2. an, & quæ lex Romana indigeat acceptari.

Circa primum duplex eſt Theologorum opinio. Alii, præcipue vero Itali, ad hoc ut lex Pontificia obliget ſatis eſſe putant ſi in Curia Romana evulgetur, & affigatur in acie Campi Floræ, valvis Baſilicæ S. Petri, ac in aliis locis ſolitis & conſuetis urbis. Fatentur tamen iidem cum Cajetano, *Suar. l. 4. c. 15.*

tano, Suare & aliis, eos qui Pontificiam legem, ob Paſtorum incuriam ignorant, non peccare formaliter ſi contra fecerint. Alii vero, iique *omnes fere Galli, Germani, & Hiſpani qui quæſtionem iſtam attigerunt, neceſſariam eſſe per ſingulas Provincias legis eccleſiaſticæ publicationem contendunt*, ait Illuſtr. de Marca lib. 2. de Concordia Sacerd. & Imperii cap. 15.

Dico: Leges Pontificiæ non ante obligant quam ſingulis in Provinciis promulgatæ fuerint.

Prob. 1. Pontifices in legibus condendis eam ſequi debent formam quam ab initio ſecuta eſt Eccleſia, & quam ſemper in uſu fuiſſe docet conſtans & perpetua ejuſdem Eccleſiæ praxis: atqui ab initio, & temporum decurſu, leges ſuas non in eo ſolum loco ubi conditæ ſunt, ſed aliis in locis ubi ſervandæ erant, Eccleſia promulgari curavit. Nam 1. ſtatim ut Apo-
Act. 15. ſtoli in Concilio Jeroſolymitano ſanxerunt Gentiles ad Chriſtum converſos Moſaica lege non obſtringi, decretum hoc per *Judam & Silam viros primos in fratribus* miſerunt ad eos qui erant *Antiochiæ, & Syriæ, & Ciliciæ*. 2. Zephirinus Papa edictum quo mœchis pœnitentia functis Eccleſiæ pacem reddi volebat, ad omnes Orbis Chriſtiani partes miſit, & ubique publicari curavit, ut aperte colligitur ex Tertulliano lib. de pudicit. c. 1. 3. Synodus Arelatenſis, quæ an. 314. ex omnibus fere Occidentis Provinciis collecta eſt, poſt damnatos Donatiſtas, viginti duos canones conſtituit: at iis non ante Clerum aut plebem teneri credidit, quam promulgati fuiſſent; & hujus publicationis curam Silveſtro ſummo Pontifici commiſit: *Placuit etiam*, inquiunt Patres, *a te qui majores Diœceſes tenes, per te potiſſimum omnibus inſinuari*. 4. Idem expreſſe docet agendi ratio quam ſervaverunt Patres Epheſini, ut Epiſcopos, Presbyteros, Diaconos & univerſum populum certiores facerent de iis quæ adverſus Cæleſtii, Pelagiique hæreſim conſtituta erant: ea enim ubique promulgari voluerunt, *quoniam oportebat abſentes a S. Synodo, morantesque in urbibus & Provinciis* hæc *non ignorare*. Alia mitto exempla quæ apud eumdem Illuſtr. de Marca prolixe referuntur; ſed nefas fuerit expreſſa duo hac de re Conciliorum generalium ſtatuta prætermittere. Primum eſt Concilii Lateran. IV. ſub Innoc. III. ubi Patres ſic loquuntur contra Medicos, qui infirmos non monent ut quam primum in morbo ad ſpirituales animarum medicos recurrant: *Si quis autem Medicorum, hujus noſtræ Conſtitutionis, poſtquam per Prælatos locorum fuerit publicata, tranſgreſſor exſtiterit, tamdiu ab Eccleſiæ ingreſſu arceatur, donec pro tranſgreſſione hujuſmodi ſatisfecerit competenter*. Secundum eſt Concilii Trident. ſeſſ. 24. de reform. matrim. cap. 1. in fine, quo matrimonia clandeſtina irritans, *Ordinariis omnibus* præcipit, *ut cum primum potuerint, curent hoc decretum populo publicari ac explicari in ſingulis ſuarum Diœceſum Parochialibus Eccleſiis*; atque ibidem decernitur *ut hujuſmodi decretum in unaquaque Parochia ſuum robur poſt 30. dies habere incipiat, a die primæ publicationis in eadem Parochia factæ numerandos*.

Prob. 2. Ea ad eccleſiaſticæ legis valorem neceſſaria eſt conditio, cujus defectu multæ ſunt Eccleſiæ leges quæ certis in locis non vigent: atqui defectu promulgationis multæ ſunt leges quæ in Gallia, Germania, aliiſque ditionibus non vigent. Sic celebris Bulla *In Cœna Domini*, & multæ Tridentini Concilii conſtitutiones, quæ ad diſciplinam pertinent, nihil in

Digitized by Google

Gallia roboris habent, quia nuſquam ibi publicatæ ſunt: ſic matrimonia clandeſtina, etiam poſt Synodum Tridentinam, valent iis in locis in quibus nunquam promulgata ſunt ejuſdem Synodi decreta.

Prob. 3. Leges civiles pro iis ſancitæ ditionibus quæ ex pluribus Provinciis conſtant, non ante obligant quam in hiſce Provinciis promulgatæ fuerint, ut docent Juriſconſulti ex Novella 66. Imperatoris Juſtiniani: ideo autem promulgari debent, vel quia in ſubditorum notitiam venire non poſſent, vel quia ſi eas a ſubditis cognoſci contingeret, arbitrari poſſent Principis mentem non fuiſſe ut omnes Imperii ſui Provincias obligaret: atqui hæ rationes evidenter aſtruunt neceſſum eſſe ut Eccleſiæ leges promulgentur; imo magis concludunt pro eccleſiaſtica quam pro civili lege, quia cum Eccleſia latius pateat quam mundi Regna ſigillatim ſumpta, fieri poteſt, ut quæ uni populo conveniunt, non conveniant ceteris, adeoque pro iis ſolum condita eſſe credantur, quibus intimata ſunt.

Confirm. Regimen eccleſiaſticum civili ſuavius eſſe debet, minuſque dominationem ſapere, juxta Chriſti, *Jugum meum ſuave eſt;* & rurſus: *Reges Gentium dominantur eorum, vos autem non ſic:* atqui contrarium contingeret ſi legem ſtatim ac Romæ promulgata eſt, in Gallia, Hiſpania, extremiſque Chriſtianarum Gentium partibus ratam ſtatim, fixam & promulgatam cenſeri oporteret, cum plus vererentur Principes mundani ſubditos ſuos inquietari & turbari, quam id timerent Eccleſiæ Principes: ergo. *Matt. 11. Luc. 22.*

Obj. 1. Decretum Gratiani, Decretales Gregorii IX. & aliæ quæ Jus novum canonicum conſtituunt, vim legis habent in Gallia, nec tamen ibi promulgatæ ſunt: ergo.

R. eas ſolum e Decretalibus vim legis habere apud nos, quæ vel promulgatæ ſunt, vel longo uſu & judiciorum conſuetudine probatæ; unde alias e Decretalibus ſequuntur Galli, alias rejiciunt, ſed eas quidem quæ Regis poteſtati, Eccleſiæ Gallicanæ libertatibus, & conſuetudinibus in Regno conſtanter obſervatis adverſantur. De auctoritate Juris Pontificii pauca quædam dicemus art. 3. hujus Capitis: hic obiter notandum, auctoritatem hanc colligi non poſſe ex eo quod Jus canonicum in variis Galliæ Scholis prælegatur, & frequenter apud ſumma Curiarum Tribunalia laudetur a Cauſidicis. *Non putat aliquis*, ajebat Philippus Pulcher, in Epiſtola qua Academiæ Aurelianenſi nonnulla privilegia conceſſit, *nos recipere, vel progenitores noſtros recepiſſe conſuetudines quaslibet ſive leges, eo quod in diverſis locis & Studiis Regni noſtri per Scholaſticos legi ſinuntur; multa namque eruditioni & doctrinæ proficiunt, licet recepta non fuerint.*

Obj. 2. Papa eſt ſupremus Eccleſiæ Rector; adeoque leges quæ Orbem totum obligent condere poteſt: ſed ſi leges ejus promulgatione indigeant, jam inanis erit hæc poteſtas.

R. magnam dubio procul eſſe R. Pontificis auctoritatem, ſed prudentiæ, diſcretionis & juſtitiæ regulis temperatam: unde nec intendere poteſt, ut Regna quæ probatas habent conſuetudines, ab iis diſcedant; nec exigere ut leges etiam piæ iis in locis promulgentur ubi confuſionem & turbas parerent, nedum malo mederentur.

Obj. 3. Romæ dijudicantur lites variarum mundi regionum, juxta leges

ges quæ extra Romam promulgatæ non ſunt : ergo pro certo habent Romani promulgationem Romæ factam ſufficere.

R. neg. ant. Nam 1. etiam Romæ pro validis habentur matrimonia clandeſtina quæ iis in locis contracta ſunt, ubi lex ea irritans necdum publicata fuit. 2. Plura negotia Romæ non judicantur, ſed committuntur in Provinciis ſecundum praxim quæ hiſce in Regnis viget. Adde quod ſicuti non ſequimur in Gallia leges etiam Romæ promulgatas, quia eas apud nos non vigere credimus defectu promulgationis: ſic fieri poteſt vel ut Romani qui promulgationem hanc neceſſariam non eſſe putant, judicent ſecundum leges nonniſi Romæ promulgatas; vel ut pro ea qua pollent æquitate & ſapientia, exiſtiment leges illas extra Italiam fuiſſe promulgatas.

Obj 4. Si ad vigorem legum eccleſiaſticarum neceſſe ſit eas promulgari, Canones fidei qui in Conciliis determinati ſunt, poterunt ab iis non admitti apud quos nondum promulgati fuerint: pariter ii qui a R. Pontifice Sanctorum faſtis adſcripti ſunt, poterunt pro Sanctis non haberi donec eorum canonizatio publicata fuerit: atqui utrumque falſum eſt; alioqui non eadem eſſet ubique fides, non eadem de Sanctis exiſtimatio, quod repugnat.

R. neg. maj. Ratio eſt, quia quod ſemel ad fidem pertinere declaratum eſt, ubique bonum eſt, ubique neceſſario tenendum ut verbum Dei, unde ei adhærendum eſt ſtatim ac certo cognoſcitur, ſive promulgationis via, ſeu alia quacumque ratione cognoſcatur. Idem proportione ſervata de iis dicendum qui inter Sanctos referuntur: verum alia eſt legum ad diſciplinam ſpectantium conditio; eæ enim non eodem modo locis omnibus conveniunt, nec neceſſario pro locis omnibus feruntur: ergo tamdiu incertum eſt, an pro hac vel illa Provincia ferantur, donec ibi cum ordinariis ſolemnitatibus promulgatæ ſint.

C. 14 diſt. 16. Obj. 5. Nicolaus I. Photii, qui ſe Canonibus Sardicenſibus non obligari contendebat, excuſationem reſpuit inde petitam, quod Canones illos ignoraret: ergo cenſuit legem necdum promulgatam obligare.

De Marca p. 111. R. neg. ant. Imo pro nobis ſtat Nicolaus; non enim docet Photium Canonibus etiam ſibi ignotis obſtrictum fuiſſe, ſed negat Canones Sardicenſis Concilii eidem fuiſſe ignotos: non fuiſſe autem ignotos inde probat, quod in eo continerentur Canonum Codice quo Græci quotidie uterentur. Vide Epiſtolam ipſam Nicolai, non lacerum ejus fragmentum quod exhibet Gratianus.

Inſt. cap. 1. *De poteſt. Prælat.* ſtatuit Innocentius III. excommunicatos eſſe vitandos per omnes Provincias, etſi excommunicationis ſententia in una tantum Diœceſi fuerit promulgata: ergo.

Ivo Epiſt. 66. Obiit an. 1115. Tria reponit Illuſt. D. de Marca. 1. Jure antiquo non ante neceſſum fuiſſe ut abſtentus ſeu excommunicatus vitaretur, quam de lata in eum ſententia certiores facti eſſent Epiſcopi per litteras illius qui ſententiam tulerat: quin & is erat uſus tempore Ivonis Carnot. *ut ab uno Epiſcopo quemlibet pro injuriis Eccleſiaſticis excommunicatum, vicini quoque Epiſcopi excommunicarent.* 2. Legem hanc quæ jure novo conſtituta eſt, ad ſummum eſſe quaſi exceptionem qua regula generalis confirmatur; & quæ ideo *trahenda non eſt ad conſequentiam.* 3. Demum Innocentii verba, ſi recte capian-

Digitized by Google

piantur, noſtras partes tueri: ait enim neceſſarium non eſſe *cum conſtitutio ſolemniter editur aut publice promulgatur, ipſius notitiam ſingulorum auribus per ſpeciale mandatum aut litteras inculcari*: id porro fatemur, & dicimus ſatis eſſe ſi lex in Provinciis variis juxta locorum conſuetudinem publicetur, unde alibi promulgationem ab evulgatione diſtinximus. *Sup p. 16.*

Quod ſpectat ad ſecundum, an lex ut obliget, debeat acceptari.

Not. 1. quæſtionem de lege pure humana moveri: lex enim, ſive naturalis ſive divina, non indiget acceptatione, quia neutra talis eſt, ut vel acceptari poſſit vel repudiari.

Not. 2. certum eſt apud omnes ſufficere ſi lex a ſaniori parte acceptetur; alioqui vix ulla foret lex valida, cum nunquam deſint flagitioſi & contumaces, qui omnem quantum in ſe eſt diſciplinam abjiciunt: ſed quæritur, an hæc acceptatio neceſſaria ſit. Quod ut magis pateat,

Not. 3. Multiplex eſt ſtatus: Monarchicus, in quo unus imperat, ut apud Francos; Ariſtocraticus, in quo ſoli Optimates dant juſſa, ut apud Venetos; Democraticus, in quo rerum ſumma penes populum eſt; Monarchico Ariſtocraticus, in quo Princeps una cum Primatibus præeſt. Certum eſt in iis locis in quibus ligata eſt Superioris poteſtas, & a quorumdam v. g. Primatum conſortio pendet, non valere leges quæ ab uno ferrentur inconſultis aliis. De his quæ ad nos non pertinent non loquimur; ſed quærimus, an qui vel populis imperat, ut Monarcha; vel communitatem habet ſibi immediate ſubditam, ut Epiſcopus, poſſit ferre leges quæ ſine conſenſu ſanioris partis communitatis obligent.

Not. 4. quadruplex eſt ea de re opinio. Alii nullam legem, ſive civilis ſit, ſive eccleſiaſtica, obligare volunt, niſi acceptetur; alii utramque independenter ab acceptatione obligare putant. Alii legem eccleſiaſticam acceptari debere docent, non civilem; alii eccleſiaſticam independenter ab acceptatione obligare contendunt, non civilem. Quid ſentiam paucis indicabo. Itaque

Dico: Lex humana non indiget populorum acceptatione.

Prob. 1. Ea lex non pendet ab acceptatione, quæ ad ſui acceptationem obligat: atqui lex humana... Lex enim hæc eſſentialiter eſt præceptum: atqui niſi ad ſui acceptationem obligaret, jam non eſſet præceptum, ſed conſilium quoddam, aut mera boni propoſitio.

Prob. 2. Si lex indigeret acceptari, jam poteſtas legislativa plus eſſet penes ſubditos quam penes Principem: is enim tribueret quidem materiam legis, eo fere modo quo Conſiliarii Regii ſuggerunt quæ ad Status regimen expedire judicant: ſubditi vero approbatione ſua tribuerent legi vim obligandi, in qua conſiſtit ejus eſſentia; unde qui nunc legibus jamdiu factis obediunt, dicere poſſent ſe non ideo parere legi quia eam tulit Princeps, ſed quia hæc a majoribus ſuis acceptata fuit.

Prob. 3. ex cenſura hujus propoſitionis quam notarunt Alexander VII. & Clerus Gallicanus an. 1700. *Populus non peccat, etiamſi abſque ulla cauſa non recipiat legem a Principe promulgatam*. Præiverat Facultas Pariſienſis cum hanc Lutheri propoſitionem, ut ſeditioſam ac in fide & moribus erroneam damnavit an. 1521. *Neque Papa, neque Epiſcopus, neque ullus hominum habet jus unius ſyllabæ ſuper chriſtianum hominem, niſi id fiat ejuſdem conſenſu*. *Vid. Æthic. amor. c. 6.*

Obj. 1.

ſpeciem injuſtæ, de quibus populus judicare nequit: ſic Princeps etiam tempore pacis tributa magna urgere poteſt, vel quia monitus fuerit de tacitis hoſtium conſiliis, vel quia meditatur recuperationem eorum quæ ab hoſtibus uſurpata ſunt, quod ne ſubditi quidem odorari debent, ne hoſte rumoribus publicis monito, corruant Principis conſilia & apparatus.

Obj.4. Conſuetudo poteſt legem abrogare: atqui non acceptatio æquivalet conſuetudini; cum conſuetudo quæ legem abrogat nihil aliud ſit quam quædam legis jam obligantis non acceptatio.

R. diſt. maj. Conſuetudo legitime præſcripta poteſt legem abrogare, C. conſuetudo quævis, N. Porro ideo conſuetudo legitime præſcripta legem abolet, quia Princeps tunc conſentit ut lex ſua in deſuetudinem abeat: nihil autem mirum eſt ſi lex non obliget cum Princeps eam tacite revocat.

Moram non facit c. 32. ff. *de legibus*, in eo enim non agitur de legibus a ſupremo & abſoluto Principe latis, ſed a legislatore qui pendebat a conſenſu populi legum approbationem ſibi reſervantis, prout eam ſibi reſervabat populus Romanus durante Reipublicæ ſtatu, imo & *ſub* Imperatoribus ſuis ad tertium uſque ſæculum, ut multi ſentiunt.

Ex Concluſione noſtra ſequitur peccare eos qui ſine legitima cauſa legi promulgatæ reſiſtunt, quia reſiſtunt legitimæ Poteſtati. Non peccarent tamen 1. ſi legis executionem differrent, quia Principi repræſentaſſent incommoda ex lege ſecutura. 2. ſi legislator inobſervatæ legis conſcius, tranſgreſſiones quas facile coercere poſſet, diſſimularet, quia *qui tacet, conſentire videtur*; atque optimi Principis eſt relaxare obligationem ex cujus impoſitione ſequitur evidens boni publici detrimentum. 3. ſi inſcio etiam Principe lex a majori & ſaniori parte communitatis non ſervetur poſt legitimam præſcriptionem, quod expendemus cap. 7. 4. neque lex obligat cum non ſervatur a majori parte, & ideo nec a minori parte ſine gravi incommodo ſervari poteſt. Hinc Barbitonſor diebus etiam Dominicis artem ſuam exercere poteſt, ſi in eo ſit loco ubi homines ejuſdem profeſſionis & laxioris conſcientiæ, clientes ei ſuos abriperent, non ſine gravi familiæ ſuæ incommodo. Pontas v. *Dimanches*, cas 7. Ex quibus apparet ſæpius evenire, ut qui legem primi tranſgrediuntur graviter peccent, immunes vero ſint ab omni culpa qui eam poſtea negligunt.

SECTIO QUINTA.

De effectibus legis humanæ.

PRæcipuus legis effectus eſt obligatio, de qua hic pluribus diſputandum: ſed prius quædam ſtatuere juvat principia, ex quibus, quæ dicenda ſunt, clarius intelligentur.

Certum eſt 1. aliquas a Principibus ſive laicis, ſive Eccleſiaſticis ferri poſſe leges quæ obligent ſub peccato: ſequitur ex dictis ſupra pag. 106.

Certum eſt 2. nullam eſſe legem quæ non obliget ſub pœna vel ſub culpa disjunctive: ſi enim ſub neutro obliget, intelligi nequit qua tandem ratione obliget, nec tam pro lege habenda erit quam pro conſilio, quod aliquando lex vocatur.

Cer-

Certum eſt 3. non omnem legem obligare ſub mortali; quod ſic de lege divina verum eſt, a fortiori in humana verum eſſe debet.

Certum eſt 4. Legem intrinſece malam, ſive ex parte rei quæ præcipitur, ſive ex parte præcipientis, non obligare; quia in primo caſu res quæ præcipitur, eſt per ſe mala aut contraria bono communi, in ſecundo autem res etiam bona ſupponitur præcipi ab eo qui juriſdictionem non habet: hinc leges tyranni, qui alienam ditionem injuſte occupat, non obligant, niſi toleretur; ſi enim toleratur, cenſetur Reſpublica licet invita ab eo petere leges quibus gubernetur, ideoque & ipſis ſe ſubjicere. Quod ſi lex extrinſece ſolum mala ſit, puta quia legislator malum finem ſibi proponit in condenda lege, quæ de ſe ad bonum tendit, tunc legem ſervari neceſſe eſt: ſic ſi Prælatus ut Principis gratiam aucupetur, preces indicat pro regiis exercitibus, haud dubie obediendum. In dubio de juſtitia legis, præſumendum eſt pro legislatore, ideoque lex ejus ſervanda eſt.

Certum eſt 5. legem in præſumptione fundatam aliquando obligare, aliquando non: quod ut intelligatur, diſtinguenda eſt cum Suare duplex præſumptio, alia periculi moralis, alia facti. Præſumptio periculi moralis ea eſt qua legislator præſumit in tali actu eſſe aut fuiſſe aliquid repugnans ſubſtantiæ ejuſdem actus, v. g. dolum, timorem, defectum conſenſus aut judicii, quia plerumque ita accidit in tali caſu. Præſumptio facti ea eſt qua præſumitur actus tali modo factus, quo reipſa factus non eſt.

Lex fundata in præſumptione periculi obligat & ſuum habet effectum, etiamſi id quod timeri poterat, non intervenerit in particulari caſu. Unde, ait Suares, lex quæ irritat profeſſionem ante annos ſexdecim emiſſam, obligat etiamſi puer profeſſus eſſet doli capax. Pariter lex quæ ſtatuit, ut votum a filio impubere factum poſſit a patre ejus irritari, vim ſuam habet etiam in conſcientia, etſi conſtet puerum perfectum hac in ætate judicium habuiſſe. Idem dicendum de lege quæ matrimonia clandeſtina irritat, ne ſponſus, relicta uxore clanculum ducta, ad alias nuptias convolet. Ratio eſt 1. quia hujuſmodi leges non tam fundantur in ſimplici præſumptione periculi, quam in judicio certo periculi ut ſæpe aut aliquando contingentis: atqui judicium hoc ſemper verum eſt: ſemper enim verum eſt matrimonia clandeſtina plena eſſe periculi; ſemper verum eſt profeſſionem ante tempus factam a puero, quem forte poſt aliquot annos ſtatus ſui pœnitebit, gravibus obnoxiam eſſe incommodis. 2. ut eæ leges vere obligent, ſufficit ut legislator velit & velle poſſit eas obligare iis etiam in caſibus ubi non intervenit malum quod timetur: atqui legislator hoc vult & velle poteſt. Nam legislator vult & velle poteſt id ſine quo malum quod timetur, efficaciter removeri nequit: atqui niſi lex generaliter omnes, & in quibuſvis caſibus obliget, efficaciter removeri non poteſt malum quod timetur: nemo enim eſt eorum præſertim qui aliquid vivide deſiderant, qui facile & falſo ſibi non perſuadeat periculum quod aliis imminet, ſibi non imminere; adeoque multi, imo plerique exiſtimarent legem aliis eſſe latam non ſibi, unde paulo poſt omnia redirent incommoda quæ ad legem hanc ferendam impulerant. Ex his principiis alibi collegimus quid ſentiendum de teſtamentis, donationibus, & aliis hujuſmodi contractibus in quorum celebratione omiſſæ ſunt formalitates legibus requiſitæ.

Moral. tom. 1. pag. 484. 752. 761. &c.

Digitized by Google

Verum ſi lex fundetur in præſumptione facti, quod reipſa factum non ſit, dicendum eſt eam non obligare. Ratio eſt, quia tunc tollitur fundamentum legis; neque ſuperior intendit obligare, cum nulla eſt obligandi ratio. Hinc ſi aliquis ex falſo allegatis ad reſtituendum obligatus ſit a ſuperiore, non tenetur ad reſtituendum, ſecluſo ſcandalo. Pariter ſi Judex Eccleſiaſticus, etiam interpoſita excommunicatione, ſponſam quæ matrimonii ſui nullitatis conſcia eſt cum viro habitare præcipiat, debet hæc *potius excommunicationis ſententiam humiliter ſuſtinere, quam per carnale commercium peccatum operari mortale*, ex cap. 44. *De ſent. excomm.* His præſuppoſitis, ſeorſim tractanda ſunt cetera quæ ad hanc materiam pertinent. Sit itaque

PUNCTUM PRIMUM.

Unde cognoſci poſſit an legiſer ſub gravi peccato obliget.

HAc de re ſit regula unica: Judicari debet legem obligare ſub mortali, cum materia ejus gravis eſt & graviter præcepta. Ratio eſt 1. quia in hoc caſu nihil deeſt legi, ſive ex parte rei præceptæ, ſive ex parte præcipientis, qui in materia gravi graviter obligare poteſt, & poteſtate ſua uti præſumendus eſt, cum nulla adeſt contrarii præſumendi ratio. 2. quia lex humana divinam imitari ſolet; lex autem divina graviter obligat in materia gravi, leviter in levi.

Porro materia cenſetur gravis 1. non ſolum quando talis eſt in ſe, ſed etiam quando etſi de ſe levis ſit, gravis tamen eſt in ordine ad circumſtantias. Hinc Protoparens graviter peccavit comedendo fructum vetitum, quia comeſtio hæc, etſi in ſe levioris momenti foret, magni tamen ponderis erat in ordine ad hominem & Deum qui creaturę tantis donis cumulatę obedientiam experiri, ejuſque ſubjectionis recognitionem, & homagium, ut ajunt, recipere volebat. Hinc graviter prohibitum eſt Clericis ne tabernam ingrediantur, arma deferant, habitus induant ſæculares, quia aliter agendo grande ſtatui Eccleſiaſtico dedecus inurunt. Hinc demum graviter peccat, & ultimis quandoque ſuppliciis afficitur miles, qui e caſtris uno temporis puncto egreditur, quia militarem diſciplinam quæ ſummi eſt momenti, malo, quod alii ſtatim ſequerentur, exemplo labefactat. 2. materia cenſetur gravis, cum pro tali habetur ſive ex communi prudentum judicio, ſive ex conſuetudine bene fundata; unde ſi in hac vel illa communitate lex quæpiam a viris timoratis & doctis ſpectetur ut gravem inducens obligationem, judicandum eſt eam ſub mortali obligare.

Jam vero materia cenſetur graviter præcepta. 1. cum legislator utitur verbis quæ magnum & grave præceptum exprimunt, ut ſi quid præcipiat ſub indignatione omnipotentis Dei, aut Sancti alicujus; ſub interminatione divini judicii, vel maledictionis æternæ; in virtute obedientiæ quæ ſibi promiſſa ſit, aut voto vel juramento confirmata. 2. cum graves pro tranſgreſſione pœnas, ſive ſpirituales, cenſuras v. g. depoſitionem &c. infligit, aut comminatur (nam gravis pœna etiam incurrenda, gravem culpam præſupponit) ſive temporales, ut cum lex fertur ſub pœna mortis, mutilationis, ſervitutis, exilii, damnationis ad triremes, infamiæ, amiſ-

amiſſionis magnæ ſummæ; nam tales pœnæ ab æquo Judice pro levibus culpis decerni non poſſunt. Minueretur quidem culpa ſi certo conſtaret haſce pœnas non ſerio ſed ad terrorem legibus adjunctas eſſe: ſed in dubio præſumendum eſt Judicem velle pœnam exequi. 3. Communia etiam verba quibus uti ſolent legiſlatores, ut *injungimus*, *mandamus*, *ſancimus*, *ordinamus*, ſub mortali obligare poſſunt, ſed materia tunc attendenda eſt: hæc vero *firmiter*, *diſtricte* præcipimus, materiam gravem & ſerio præceptam indicare ſolent, niſi obſit conſuetudo & legitima in contrarium interpretatio, quod vix alibi contingit quam in Religionibus, in quibus id ſolum ſub mortali præcipi ſolet, quod præcipitur *in vim obedientiæ*, aut *ſub pœna gravis cenſuræ*.

Quæres an legiſlator poſſit rem reipſa levem præcipere ſub mortali.

R. negative. 1. Quia talis lex injuſta foret, nec proinde vera lex. Lex enim hominis juſta non eſt, niſi prout legi divinæ congruit: atqui tunc non congrueret legi divinæ, cum hæc res leves ſub reatu peccati mortalis non prohibeat, ut patet de furto levi, mendacio jocoſo. Hinc alibi diximus votum de re levi, v. g. de una ſalutatione Angelica, ſub levi ſolum obligare. *Tom. 1. Moral. p.* 174.

2. Si lex civilis rem levem ſub pœna capitis prohiberet, non ſolum injuſta, ſed & ridicula foret: ergo a fortiori injuſta eſſet ea humana lex, quæ ſub æternæ damnationis pœna rem levem imperaret.

At, inquies, poteſt utique legiſlator humanus Deo ſe conformare: atqui Deus eſum pomi, rem ſane leviſſimam, ſub peccato mortali prohibuit.

Confirm. Quia leges humanæ ſub graviſſima triremium pœna prohibent, ne columbæ occidantur.

R. 1. Deum, utpote abſolutiſſimum humanæ voluntatis dominum, plura poſſe quam hominem; unde ex ejus potentia ad hominis poteſtatem non valet illatio.

R. 2. Eſum pomi rem quidem fuiſſe in ſe & præciſis circumſtantiis leviſſimam; ſed magnam fuiſſe in ordinem ad finem a Deo intentum, prout dictum eſt.

Idem dicendum de legibus humanis quæ ſub gravibus pœnis quædam in ſpeciem levia prohibent: v. gr. ne columbæ occidantur, ne in bello ruſticorum olera rapiantur, ne Religioſi colloquia cum mulieribus habeant: hæc enim non ita exilia ſunt, quin gravem bonis & honori dominorum, militari diſciplinæ, & ſanctis Religionum Inſtitutis injuriam faciant. De columbarum occiſoribus vid. tom. 1. Moral. p. 57.

Quæres 2. an tale præceptum ſaltem obliget ſub veniali.

R. id eſſe probabile; qui enim intendit obligare plus quam poteſt, vult ad minus obligare quantum poteſt. Nec dicas præceptum hoc eſſe injuſtum: non enim tale eſt ratione materiæ, quæ honeſta eſſe ſupponitur, & capax obligationis ſub veniali; ſed ſolum ratione exceſſus pœnæ, quæ idcirco ſuos ad limites reſtringi debet, ut utile per inutile non vitietur.

Quæres 3. an legiſlator in re gravi poſſit ſub veniali tantum obligare.

R. affirmat. cum Suare lib. 3. c. 27. Martinon diſp. 29. ſect. 5. aliiſque pluribus. Prob. 1. quia multæ conſtitutiones Religioſæ a ſummis Pontificibus approbatæ, ad peccatum ſolummodo veniale obligant in materia alioqui

gravis peccati capaci, qualis eſt auditio Miſſæ, plurium jejuniorum praxis &c. atqui conſtitutiones illæ ſunt veræ leges ex omnium confeſſo; eaſque imitari potuiſſet Eccleſia, Miſſæ auditionem feſtis diebus, ſaltem quibuſdam, & jejunii obſervantiam ſub venialis tantum peccati pœna præcipiendo.

Prob. 2. Lex cujus obligatio tota pendet a legiſlatoris voluntate, non obligat niſi prout vult legiſlator; actus enim agentium, non operantur ultra voluntatem eorum: atqui legis humanæ obligatio tota pendet a legiſlatoris voluntate; alias enim vel vis & gradus hujuſce obligationis a jure naturali repeti deberent, quatenus licet, ut ait Vaſques; penes ſuperiorem ſit leges condere, vel non, iis tamen poſitis, vis obligandi oritur a jure naturæ; vel repeti deberent ab ipſa materiæ gravitate: atqui neutrum dici poteſt. Non primum, quia lex naturalis docet parendum eſſe ſuperiori quantum præcipit ſuperior: atqui ſuperior non præcipit tunc, niſi ſecundum eum gradum qui peccatum veniale efficit: ergo nec tunc jus naturale ad mortale obligabit; quia, ut *bene* notat Suares, jus naturale non operatur, niſi mediante ſuperioris voluntate, eique efficaciam dando, non contra illam. Non ſecundum, nam materia quantumlibet gravis non obligat, niſi prout eſt ad finem neceſſaria; hic enim materiæ gravitas in ſe præciſe ſpectata nihil facit ad obligationem: atqui materia non eſt neceſſaria ad finem, niſi ſecundum eum neceſſitatis modum quem legiſlator ipſi imponit; ex ſe enim non eſt neceſſaria, alioqui etiam ante præceptum ſuperioris fuiſſet amplectenda neceſſario, non ex pura convenientia, quod falſum eſt. Hinc licet materia illa eo ſenſu gravis ſit, quod gravis obligationis ſit capax; non tamen eo ſenſu quod gravis ſit ejus habitudo ad finem.

Confirm. Quia legiſlator materiam illam ſub veniali ſolum proponere poteſt, quam poteſt ſub conſilio ſolum proponere, vel etiam ſub pœna: atqui legiſlator materiam hanc poſſet aut ſub conſilio ſolum, aut ſub pœna mera, non autem ſub ulla culpa proponere: ergo poteſt eam ſolum ſub culpa veniali proponere, quæ & timoratas conſcientias pungat, & tamen in gravis lapſus diſcrimen non adducat.

Prob. 3. Tam poteſt homo non obligare ſubditos, etiam in gravi materia, niſi ſub veniali; quam poſſit ſemetipſum non obligare, niſi ſub veniali in voto de materia etiam gravi; eſt enim votum privata lex quæ leges publicas imitatur: atqui ex communiori ſententia poteſt vovens ſe ſub culpa ſolum levi in materia gravi obligare, ut diximus tom. 2. pag. 276. Poſſet etiam, ait Mag. Grandin p. 139. aliquis a peccato eximere furem, quamvis rem ſubriperet quæ ad peccatum mortale ſufficeret; ut ſi pater furtum boni ſui filiis ſuis prohibens, expreſſe declararet nolle ſe eos quidquid furentur, unquam incurrere mortale peccatum: atqui ideo hac in hypotheſi filii non peccarent mortaliter, quia pater iiſdem condonaret id quod excederet materiam peccati venialis, ſicque furtum intra eum modum prohiberet qui ad peccatum veniale ſufficit & requiritur: ergo.

Prob. 4. Vel poſſibilis eſt lex quæ ſub veniali ſolum obliget in materia gravi, vel impoſſibilis eſt. Si primum, vera eſt aſſertio noſtra: ſi ſecundum,

dum, eo ipſo lex de qua loquimur, invalida erit, quia eam facere vult legislator & non aliam: volet ergo impoſſibile, adeoque nihil omnino faciet; ſicque falſum erit quod contendit Mæratius, legem quacumque de gravi materia, velit, nolit legislator, obligare ſub gravi.

Obj. 1. Obligatio ſub veniali vel ſub mortali ab opere ſolo, ſeu a ſola materia pendet, non autem a legislatore: ergo. Prob. ant. Ab eo non pendet, ut peccatum in quacumque materia grave ſit vel leve, a quo non pendet, ut lex in materia gravi reſtringatur ad menſuram peccati venialis: atqui non pendet . . . Si enim ab intentione legislatoris penderet, ut lex ſua in materia gravi vel ad peccati mortalis lineam aſcenderet, vel ad peccati levis menſuram reſtringeretur, jam remanente vera obligandi intentione, ſed ſublata intentione obligandi ſub veniali vel mortali, legislator nullatenus ſub peccato obligaret: atqui falſum conſequens ex confeſſo omnium, qui in hoc caſu materiæ gravitatem ſtatuunt pro regula gravitatis obligationis.

R. ad 1. neg. ant. Nam eatenus peccatum contra voluntatem alicujus leve eſt vel grave, quatenus per ipſum læditur graviter vel leviter jus ſuperioris: atqui poteſt efficere legislator, ut jus ſuum magis aut minus lædatur: nam legislator libere jure ſuo utitur, adeout ipſum pro nutu relaxare poſſit: ergo non præciſe a materia repeti debet peccati gravitas, ſed a gravi vel levi præcipientis imperio; ſic poteſt quis circa rem gravem quæ a ſua voluntate pendet, levem per votum obligationem ſibi imponere.

Ad 2. neg. min. ad 3. neg. maj. communi enim omnium conſenſu receptum eſt, ut leges modo materiæ gravitati proportionato obligent, niſi legislator obligationem earum expreſſe limitet. Scilicet vult ſuperior ut quod ſine reſtrictione præcipit, ſine reſtrictione ſervetur: atqui cum legislator obligare volens de peccato veniali aut mortali non cogitat, non limitat obligationem legis ſuæ: ergo tunc lex ejus ſecundum totam materiæ capacitatem obligat.

Obj. 2. cum Mæratio: Si legislator ſub veniali ſolum in materia gravi obligare poſſit, poterit nunc ſub majori peccato veniali, nunc ſub minori, in eadem materia prorſus invariata obligare: atqui falſum conſequens; alioqui facere poſſet legislator ut non magis reus ſit qui cum plena advertentia legem tranſgreditur; quam qui cum minima; qui cum actu intenſiſſimo, quam qui actu remiſſiore: atqui hoc repugnat. Non enim poteſt legislator legem ferendo, id quod legi naturali legum omnium exemplari repugnat: atqui legi naturæ repugnat quod actus intenſiſſimus contra legem, non majus inducat peccatum quam remiſſior; nam lege naturali magis reus eſt qui intenſe, quam qui remiſſe peccat.

R. ad 1. neg. min. Tam enim poteſt legifer in eadem materia ſub peccato veniali nunc majori nunc minori obligare, quam poteſt vel non obligare ſimpliciter, vel obligare ſub peccato, aut obligare ſub pœna leviori aut graviori: atqui poteſt legislator non obligare ſimpliciter; poteſt aliquando vel pœnam imponere leviorem, qualis eſt ſuſpenſio ad tempus, vel majorem, qualis eſt ſuſpenſio perpetua, modo materia ſit pœnæ gravioris capax.

Ad 2. neg. maj. ſi propoſitio intelligatur ut intelligi debet de una eademque lege: etſi enim qui actu parum intenſo alea ludit Annecii, ubi aleæ ludi ſub gravibus cenſuris prohibentur, gravius peccare poſſit, quam qui actu longe intenſiori luderet Pariſiis, ubi idem ludus ſub veniali ſolum peccato prohiberetur, ſemper tamen verum erit e duabus perſonis uni eidemque legi ſubjectis eam gravius peccare quæ actu intenſo, quam quæ remiſſo legem tranſgreditur, ut ex ſe evidens eſt.

Obj. 3. Lex Dei in materia gravi graviter obligat: atqui lex humana legem divinam ſecum habet.

R. diſt. min. Secum habet legem divinam, cujus obligationi præit obligatio per legem humanam determinata, C. legem divinam quæ contra hominis legiferi voluntatem obligat, N. Itaque vult Deus ut ſubditi ſuperioribus obediant, ſed non vult ut gravius obedire teneantur, quam ipſimet ſuperiores velint: ergo ſi ſuperiores nonniſi leviter ſubditos ſuos obligari velint, Deus non ſtrictius eos obligari volet.

At, inquies, non poteſt ſubditus in materia levi graviter obligari: ergo nec leviter in gravi.

R. neg. conſeq. Diſparitas eſt, quod gravis materia ſit levis obligationis capax; levis vero gravem obligationem ſuſcipere nequit. In poſtremo caſu legislator vellet aliquid ſupra vires ſuas poſitum: in priori vero, poteſt quidem imprudenter velle, non tamen vult invalide, quia nihil vult quod poteſtatem ſuam excedat, imo vult quod infra eſt.

PUNCTUM SECUNDUM.

An ad peccatum mortale contra legem requiratur, aut ſufficiat contemptus.

DUo hic quæruntur: an ſcilicet ad peccandum mortaliter, contemptus vel requiratur in materia gravi, vel in materia levi ſufficiat, quæ ut ſolvas,

Not. 1. cum Martinon diſp. 29. ſect. 7. Contemptus duplex eſt: alius bene ordinatus, quo res vel perſona parvi fit, quia parvi fieri meretur; alius inordinatus, de quo hic agitur, & qui definiri poteſt; Actus mentis quo quis ſcienter & poſitive rem vel perſonam minoris æſtimat quam exigat ejus meritum & dignitas.

Dixi, *ſcienter & poſitive*: quia ſi quis vel negative ſe gerat, neque aſpernando, neque æſtimando, præſertim cum ad poſitive æſtimandum non tenetur, vel bona fide alterius meritum minoris æſtimet, quam in ſe ſit, non cenſetur contemptor: unde contemptus prout hic ſumitur, eſt actus injuſtitiæ, quia qui alium contemnit, jus ipſius violat, ex ejus æſtimabilitate detrahendo. Huic autem injuſtitiæ peccato admiſceri poteſt peccatum aliud contra religionem; ſi Deus contra pietatem; ſi parentes contra reverentiam & obſervantiam; ſi Prælati contemnantur.

Not. 2. Contemptus inordinatus duplex diſtinguitur: alter materialis ſeu virtualis, quo quis rem vel perſonam aliis quidem poſtponit, ſed abſque eo quod alterum cum altero comparet, aut præferre intendat; quo ſen-

Digitized by Google

ſenſu ajunt poſt D. Thomam Theologi, Deum mortali quolibet peccato contemni: alter formalis, quo quis directe & expreſſe rem aut perſonam minoris æſtimat aut æſtimare velle videtur, quam eam æſtimari debere cognoſcit. Unde infert Van-roy, legem ex contemptu proprie dicto non violari, niſi cum quis eam tranſgreditur eo fine ut lex, vel legislatoris auctoritas in contemptum veniat.

Not. 3. Contemptus formalis, alius cadit in perſonam legislatoris, alius in rem ab ipſo præceptam, alius in ipſam ejus legem; quamquam lex vix aliter contemni poteſt quam in ordine vel ad rem quæ præcipitur, vel ad eum qui præcipit; porro qui præcipit contemni poteſt vel formaliter, ut legislator & ſuperior; vel materialiter, ut quidam homo.

Not. 4. Contemptus perſonæ pugnat contra juſtitiam, etſi contra alias virtutes pugnare poſſit, ut dictum eſt. Contemptus vero rei præceptæ pertinet ad ſpeciem vitii oppoſiti virtuti præceptæ: v. gr. contemptus orationis ad ſpeciem irreligioſitatis: contemptus eleemoſynæ ad ſpeciem immiſericordiæ; contemptus jejunii ad ſpeciem intemperantiæ.

Dico 1. Ad peccatum mortale contra legem non requiritur contemptus formalis, ſi lex ſit in materia gravi.

Prob. Ad peccatum mortale duo ſufficiunt, materiæ gravitas, & plena voluntatis conſenſio: atqui hæc ſæpe reperiuntur ſine contemptu formali; ut cum quis præ negligentia ſemel in anno peccata non confitetur, aut confitendo unum aliquod reticet præ timore: hinc cenſuræ ab iis etiam incurri poſſunt, qui ex contemptu prævaricati non fuerint, ut docet Silveſter v. *Obedientia*.

Obj. S. Bernardus ſic loquitur Lib. de præc. & diſp. c. 11. *Mandatum peccato obnoxium facit, non tamen magno, ſi contemptus defuerit*; ergo.

R. S. Bernardum nomine mandati, ut vocat, factitii, quod tranſgreſſores levi peccato obnoxios facit, intelligere leviora quædam Religionis ſtatuta, quibus v. g. riſus interdicitur, aut indicitur ſilentium: hæc enim affert exempla S. Doctor: ſed nunquam negavit S. Bernardus ab iis mortaliter peccari, qui etiam ſine contemptu graviora legis mandata violant, cum doceat eos gravis eſſe peccati reos, qui ipſa per negligentiam tranſgrediuntur.

Dico 2. Tranſgredi legem ex contemptu formali rei præceptæ, vel legislatoris præciſe ut hominis & prout aliquos habet defectus, non ſemper eſt peccatum mortale.

Prob. 1. pars. Ad peccatum mortale requiritur gravis deordinatio: atqui gravis hæc deordinatio non neceſſario reperitur in contemptu rei minimæ; unde non videtur graviter reus, qui ex quodam contemptu, ſilentium non ſervat, aut leve mendacium profert; tunc enim materiam parvi æſtimat, non quia præcepta eſt, ſed quia parva eſt. Ita Salmanticenſes Tract. 11. c. 2. num. 39.

Duo tamen hic cavenda ſunt. 1. ne ex contemptu rei ad contemptum legislatoris deveniatur. 2. ne contemptus rei gravem quemdam in doctrina errorem involvat. Sic, ait Suares, graviter peccaret qui jocoſum mendacium contemneret, quia arbitraretur peccatum veniale nullam apud Deum pœnam mereri, aut Deo non diſplicere. Porro haud neceſſe eſt, ut in

ut in hiſce erroribus verſetur qui mentitur jocoſe; ſæpe enim mentis præcipitatio, quædam abſtractionis ſpecies mentem alio avocans, occaſionum neceſſitas ad mendacium impellunt eos etiam quibus perſuaſum eſt a mendacio abſtinendum eſſe.

Prob. 2. pars. Ideo contemptus legiſlatoris peccatum mortale in re etiam levi aliquando inducit, quia eo contempto cenſetur contemni auctoritas ejus prout a Deo eſt: porro qui legiſlatorem non ut talem contemnit, ſed ut hominem defectibus ſuis obnoxium, non ideo auctoritatem ejus contemnit, ut ſupponimus: ſed tantum quamdam circa eum animi amaritudinem oſtendit, ut a Cajetano notatum eſt: hæc autem diſpoſitio licet mala, non videtur in materia levi, niſi leve peccatum; ergo etiamſi legem ejus ex hocce contemptu omittat, non peccat mortaliter, ſi lex ſit de re levi.

Dico 3. Tranſgredi legem etiam in re levi, mortale eſt ſi fiat ex contemptu legiſlatoris ut talis.

Prob. 1. ex S. Thoma, qui 2.2. q. 186. a. 9. ad 3. ſic habet: *Tunc committit aliquis vel tranſgreditur ex contemptu, quando voluntas ejus renuit ſubjici ordinationi legis vel regulæ, & ex hoc procedit ad faciendum contra legem vel regulam:* atqui nolle aliquid facere ex eo quod illud lege vel regula præcipiatur, gravis eſt deordinatio.

Prob. 2. ex S. Bernardo, unde ſupra: *Contemptus*, inquit, *in omni ſpecie mandatorum pari pondere gravis & communiter damnabilis eſt*. Et infra: *Convertit in crimen gravis rebellionis, culpam levis tranſgreſſionis*.

Prob. 3. Legiſlator vel eſt Deus, vel homo: atqui neuter præciſe ut legiſlator contemni poteſt ſine gravi peccato. Non Deus, ut per ſe patet, cum in omni Dei contemptu, ſive interno, ſive eo quo quis aliis manifeſtaret ſe modicam de Deo exiſtimationem habere, ſit ſemper gravis deordinatio, & quoddam Dei odium, quod a mortali nunquam eximi poteſt, etiamſi agatur de levibus præceptis, aut etiam de conſiliis. Non etiam homo, quia cum homo contemnitur ut legiſlator, contemni videtur ut vices Dei gerens, ut fungens legatione pro Deo, ut partem auctoritatis divinæ exercens; ergo qui legem ejus hoc modo violat, etiam in materia levi, v. g. qui ex contemptu ſilentii legem violat, graviter peccat, non præciſe ratione inobedientiæ quæ ſolum venialis eſt, ſed ratione irreverentiæ quæ mortalis eſt.

Ex dictis colligi poteſt errare eos qui ex contemptu peccari dicunt, cum peccatur ex ſcientia & ſine paſſione, quaſi peccatum contemptus ſit quoddam malitiæ peccatum. Nam contemptus formalis facit ut peccatum ſolum veniale ratione ſui, fiat mortale: atqui nec carentia paſſionis, nec ſcientia efficiunt ut peccatum de ſe leve, mortale fiat, tametſi malitiam ejus augere poſſint: unde mendacium jocoſum, etiam a ſciente & volente commiſſum, non erit peccatum grave, ſi in ejus materia ſiſtatur.

2. Falluntur ii quoque qui peccatum ex conſuetudine, eo ipſo cenſent eſſe ex contemptu: hoc enim dupliciter intelligi poteſt. 1. itaut conſuetudo ſit adæquata contemptus cauſa, quaſi contemptus ex ſola conſuetudine oriri poſſit; & id manifeſte falſum eſt: nam contemptus ex ſuperbia, indignatione, aliiſque ſimilibus caſibus produci poteſt. 2. itaut conſuetudo,

do, licet ad contemptum non neceſſaria, ſit tamen unus ex modis peccandi per contemptum; & id pariter falſum eſt: nam contemptus ex ſe conſiſtit in uno actu, ſed conſuetudo vel dicit habitum, qui actus eſſe nequit, vel multos actus. Adde quod actus, qui conſuetudinem pariunt, ſint inter ſe ſimiles; ergo ſi eorum primus, licet fuerit legis tranſgreſſio, non tamen fuerit contemptus, ita nec ſecundus nec tertius; ac proinde deſignari non poſſet quando quis vi conſuetudinis inciperet legem tranſgredi ex contemptu. Doctrinam hanc paucis tradit Angelicus Doctor, qui poſt adducta ſuperius verba ſic pergit: *Quando* quis *propter aliquam particularem cauſam, puta concupiſcentiam vel iram, inducitur ad aliquid faciendum contra ſtatuta legis vel regulæ, non peccat ex contemptu, ſed ex alia aliqua cauſa, etiamſi frequenter ex eadem cauſa, vel alia ſimile peccatum iteret .... frequentia tamen peccati diſpoſitive inducit ad contemptum, ſecundum illud Prov. 18. Impius, cum in profundum venerit peccatorum, contemnit.*

PUNCTUM TERTIUM.

An uno actu pluribus obligationibus ſatisfieri poſſit.

Certum eſt apud omnes unico actu ſatisfieri non poſſe pluribus obligationibus, quæ titulo juſtitiæ contractæ fuerint, niſi alicujus earum remiſſio facta fuerit. Hinc ſi Titio centum aureos debes ex contractu, & alios centum ex delicto, non ſufficit ſi ſemel centum ſolvas: quia juſtitia commutativa reſpicit æqualitatem rei ad rem; hæc autem æqualitas non ſervatur ab eo, qui ducenta debens, nonniſi centum ſolvit.

Dixi, *niſi fiat remiſſio:* nam propter hanc remiſſionem aliquando contingit, ut qui duo debet, ſatisfaciat non reddendo, niſi unum. Sic qui duo habet Beneficia, non tenetur, niſi ad unius Officii recitationem; contra vero qui duas habet Capellanias, quarum unicuique annexa eſt obligatio ſemel in hebdomada Miſſam celebrandi, non ſatisfacit, ſi unam dumtaxat Miſſam celebrari curet, quia Eccleſia obligationem bis celebrandi per ſe, vel per alium, ex communi omnium æſtimatione non condonat. Pariter Capellanus qui ratione fundationis Miſſas aliquot, unaquaque hebdomada, celebrare tenetur, pro iiſdem Miſſis ſtipendium accipere non poteſt, etiamſi Fundator nihil ſtatuerit circa Miſſarum applicationem; quia, ut habet Regula 45. Juris in 6. *inſpicimus in obſcuris quod eſt veriſimilius, vel quod plerumque fieri conſuevit;* porro veri magis ſimile eſt Fundatorem intendiſſe ut Miſſæ ſibi applicarentur, ea enim eſſe ſolet Fundatorum intentio; ergo nulla hic ſupponi poteſt condonatio. Tota difficultas eſt de obligationibus legalibus, quæ, cum a ſola legiſlatoris voluntate dependeant, nunc unum pro pluribus obligationibus actum, nunc plures exigere poſſunt. Qua de re

Cabaſſ. l. 2. c. 28. Pontas v. Meſſe, cas 34.

Dico: Tunc ſolum pluribus præceptis & obligationibus uno actu ſatisfieri poteſt, cum vel impoſſibile eſt plures actus eo tempore poni quo plura urgent præcepta, vel uno actu poſito tollitur alterius præcepti cauſa, vel ſuperior eodem actu pluribus præceptis ſatisfieri concedit.

Hæc regula per ſe evidens eſt: nemo enim tenetur ad impoſſibile; nemo obli-

obligatur ad actum cum deeſt cauſa ob quam ſolam actus ille pro tunc præceptus eſt; nemo demum plus vi legis facere tenetur, quam velit legiſlator.

Hinc 1. Si vigilia quæ per ſe annexum habet jejunium, incidat in jejunium Quatuor temporum, unico jejunio ſatisfit utrique legi. Pariter ſi voveris jejunare per Quadrageſimam, eodem jejunii actu, & voto tuo, & præcepto Eccleſiæ ſatisfacies, qui bis eadem die jejunare non potes: ſecus dicendum ſi ſimpliciter voviſſes jejunium, nec diem ab Eccleſia præceptum determinaſſes; tunc enim & voto & Eccleſiæ præcepto diverſis diebus ſatisfacere poſſes.

Hinc 2. qui eleemoſynam vovit, ſi occurrat pauperi extrema neceſſitate laboranti, eique ut voto ſuo faciat ſatis, eleemoſynam conferat, ad nihil amplius obligatur, quia prior eleemoſynæ largitio tollit extremam neceſſitatem, adeoque & materiam præcepti naturalis. Nec nocet quod ante omnia ſatisfaciendum ſit præcepto naturæ, utpote quod magis urgeat quam privata voti lex: nam præceptum quod magis *urget* tunc quidem alii præferendum eſt, cum utrumque ſimul impleri nequit; non autem neceſſario alteri præferendum eſt, ſi unius adimpletio alterius adimpletionem ponat, ut contingit in caſu præſenti.

Hinc 3. ſi Confeſſarius alicui injungat, ut diebus ſingulis Sacro interſit, ei ſatis erit ſi unicam Dominicis & Feſtis diebus Miſſam audiat; quia legitime præſumitur Confeſſarii intentionem eſſe, ut pœnitens uno actu duplicem impleat obligationem. Quod ſi regulam, qua hæc Confeſſarii intentio dignoſcatur, generalem quæras, hæc videtur afferri poſſe: Tunc Confeſſarius præſumi poteſt concedere ut pœnitens uno actu & Eccleſiæ & ipſius Confeſſarii præceptum adimpleat, cum pœnitentia ſatis adhuc longa remanet, ut peccato proportionata videri poſſit; & hoc locum habet in caſu mox propoſito: tunc vero obligationem ab obligatione aliunde impoſita diverſam injungere cenſendus eſt, cum alioqui nullam aut fere nullam pœnitentiam imponeret. Hinc ſi voveris recitationem Roſarii pro ſingulis diebus, & Confeſſarius unam Roſarii recitationem tibi imponat, teneris ad bis recitandum. Pariter ſi voveris, aut ſi præceperit Confeſſarius, ut aureos decem pauperi tribuas, non ſufficit ſi pauperi reddas id quod ei ex contractu aut delicto debes. Ratio ulterior eſt, quia legis interpretatio fieri debet ex communiter contingentibus: porro intentionem mox expoſitam communiter habent Confeſſarii, eamque ita interpretari ſolent Doctores.

Hic duo notanda ad pleniorem rei totius intelligentiam. 1. nunquam ſatisfieri poſſe per actum unum pluribus præceptis, niſi quando hæc ſimul concurrunt. Unde merito proſcripta eſt ab Alexandro VII. propoſitio hæc, *Unico Officio poteſt quis ſatisfacere duplici præcepto, pro die præſenti & craſtino*. 2. cum qui multis præceptis ſimul concurrentibus non poteſt unico actu ſatisfacere, ſi uni potius quam alteri ſatisfacere non intenderit, cenſendum eſſe ſatisfeciſſe; vel graviori, ſi unum aliis gravius ſit, vel omnibus pro rata, ſi eadem ſit omnium gravitas. Ita aperte colligitur ex L. 97. ff. *De ſolutionib.* Quod ſi uni præ aliis ſatisfacere intenderit, huic non aliis ſatisfeciſſe judicandus eſt, niſi cum expreſſa voluntate implendi unum, ſimul habuerit interpretativam voluntatem eamque majorem implendi aliud; ſic qui vovit auditionem Miſſæ, eique interfuit die quam feſtam eſſe neſciebat,

ſatiſ-

ſatisfecit Eccleſiæ præcepto, non autem voto, niſi expreſſam habuerit voluntatem non ſatisfaciendi Eccleſiæ præcepto. Confer quæ ſupra dixi pag. 49.

Quæres, an poſſit quis per plures actus ſimul ſatisfacere pluribus præceptis. Supponendum eſt, actus illos non eſſe incompatibiles, & præcepta hæc non eſſe diverſis temporibus affixa.

R. affirmative cum omnibus fere Doctoribus quos citat Sanches, L. 1. Moral. c. 14. & ſequitur Henricus a ſancto Ignatio, qui inde colligit eum præcepto audiendæ Miſſæ facere ſatis qui in die feſto, dum Miſſam audit, ſimul recitat Horas canonicas, aut alias preces ad quas ex voto vel injuncta pœnitentia tenetur: quia, inquit, attentio ad auditionem Miſſæ & Officii recitationem, non eſt attentio ad verba, ſed ad Deum reſque divinas, ut communiter tradunt Doctores cum S. Thoma 2. 2. q. 83. art. 13. porro ad Deum reſque divinas attendit, qui Miſſam audit & Officium recitat. Idem eadem de cauſa extendit ad eum qui Miſſæ tempore conſcientiam examinat: ſecus vero cogitat de eo qui peccata per hoc Miſſæ præceptæ tempus confiteretur, aut qui hiſtorias etiam ſpirituales legeret.

Ego quidem principium lubens admitto, & fateor per plures actus, (ſi tamen attentio v. g. ad Miſſam & Officium plures actus importet) pluribus præceptis ſatisfieri poſſe, cum actus illi incompatibiles non ſunt: verum non ita mihi conſtat de conſequentia, nec certum videtur eum qui ad Horas, ut aliis temporibus ſolet, attendit, ad Miſſam ſufficienter attendere, & plane compatibilem eſſe attentionem ad unum cum attentione ad alterum. Certe tam facile abſolverem ruſticum, qui per Miſſæ tempus hiſtoriam legit ſpiritualem qua crebro ad Dei amorem accenditur, quam Beneficiarium qui ſæpe abſque cauſa ulla Officium Miſſæ tempore perſolvit. Ut ut ſit, ſi hunc condemnare non auſim ob momenta tum intrinſeca tum extrinſeca hujus opinionis, unicuique ſemper auctor ero, ut per tempus Miſſæ, ſpiritum & preces Eccleſiæ eo meliori modo ſequatur, quo ſequi poterit. Vide Tom. 2. Moralis noſtræ pag. 122.

Quæres 2. an præcepto de audienda Miſſa ſatisfaciat, qui plures Miſſæ partes ſimul audit a diverſis celebrantibus, v. g. ab uno initium Miſſæ uſque ad conſecrationem, ab alio autem Miſſæ Canonem, uſque ad finem ipſius.

R. negat. 1. quia Innocentius XI. hanc damnavit propoſitionem, *Satisfacit præcepto Eccleſiæ de audiendo Sacro, qui duas ejus partes, imo quatuor, ſimul a diverſis celebrantibus audit*. 2. quia Eccleſia præcipit auditionem Sacri, per modum totius ſucceſſivi, & actionis continuæ.

Quæres 3. an præceptum quod totum impleri nequit; impleri debeat quoad partem quæ poſſibilis eſt.

R. affirmat. Unde qui tempore Præfationis venit ad Sacrum, nec alterius copiam habet, tenetur reſiduam ſingularis illius Miſſæ partem audire, ut docent Sanchez, Suares, & alii communiter. Pariter qui ſemiquadrante ante mediam noctem, meminit ſe Officium non legiſſe, tenetur ad recitandum quidquid poteſt ante duodecimam noctis. Item qui Breviario caret, Pſalmos, quos memoriter tenet, recitare debet, etſi ad Capitulum, Lectiones, & alia quæ neſcit non obligetur. Ratio eſt, quia cum obli-

gatio

gatio quæpiam eſt diviſibilis, ea ejus pars neceſſario impleri debet, quæ impleri poteſt. Hinc damnata fuit ab Innocentio XI. hæc Dianæ propoſitio, *Qui non poteſt recitare Matutinum & Laudes, poteſt autem reliquas Horas, ad nihil tenetur, quia major pars trahit ad ſe minorem*. Et vero qui vaccam & vitulum promiſit, ſi vaccam dare nequeat, quia mortua eſt, vitulum debet quem dare poteſt.

PUNCTUM QUARTUM.

An lex humana obliget cum gravi periculo, etiam mortis.

TRiplex eſt ea de re Theologorum opinio. Alii ſimpliciter negant dari poſſe humanam legem, aut divinam poſitivam, quæ obliget cum periculo mortis, aut gravis damni, puta famæ, mutilationis, amiſſionis bonorum, graviſve infirmitatis. Ita Almainus, Major, Silveſter, quibus *adjungunt* Valentiam Salmanticenſes, quamquam Valentia non negat *dari poſſe* leges humanas quæ tam ſtricte obligent, ſed potius eas *de facto* non exiſtere contendit. Alii ex adverſo cenſent, legem omnem vere juſtam ſemper obligare, etiamſi immineat periculum vitæ. Ita Cajetanus 1. 2. q. 96. a. 4. & 2. 2. q. 125. a. 3. qui opinionem ſuæ adverſam errore notat. Alii per mediam, quæ ſecurior eſſe ſolet, viam incedunt, & docent hominem legibus humanis aliquando teneri cum vitæ diſpendio, ſæpius vero non teneri.

Valentia diſp. 7. q. 5. punct. 6. Salmanticenſes tract. 11. c. 2. punct. 7.

Dico igitur 1. Lex humana non ſemper obligat cum periculo vitæ, aut gravis incommodi.

Prob. 1. Strictior non eſt obligatio legis humanæ quam divinæ, ſed e contra: atqui lex divina poſitiva non ſemper obligat ſub periculo gravi. Nam lege divina veteri prohibitum erat, ne quis vel panes propoſitionis comederet, exceptis Sacerdotibus, vel die ſabbati ſerviliter laboraret; item lege nova præcepta eſt integra peccatorum confeſſio: atqui eæ Dei ipſius leges non obligarunt ſub gravi periculo. Nam potuit David in caſu neceſſitatis comedere panes ſanctos, teſte ipſo Chriſto, qui Matth. 12. Diſcipulos ſuos vellentes ſpicas hoc tanti Prophetæ exemplo excuſat: potuerunt Machabæi pugnare die ſabbati; ſemperque licitum fuit Judæis eadem ſabbati die ſerviliter operari, ut jumentum e fovea, in quam forte decidiſſet, extraherent: poteſt denique quis in confeſſione ob mortis periculum, peccatum aliquod reticere, tuncque confeſſio ejus, etſi materialiter dimidiata, integra eſt formaliter, ut alibi docent Theologi.

1. Mach. 2.

Prob. 2. Idem de ceteris legibus humanis eſto judicium, ac de lege jejunii, aut Miſſam diebus feſtis audiendi: atqui eæ leges non obligant cum periculo vitæ, aut incommodi longe minoris quam ipſa mors, ut docet timoratorum omnium praxis, & expreſſe Innocentius III. c. 2. *De obſerv. jejunior. cum*, inquit, *non ſubjaceat legi neceſſitas*. Ratio ulterior eſt, quia ut lex obliget, debet condi ab aliquo qui velit, aut ſaltem qui poſſit obligare non obſtante quacumque neceſſitate: atqui legiſlator humanus nec vult obligare in tali caſu, quia alioqui lex ejus moraliter impoſſibilis foret, & hoc ſenſu imprudens, quod præſumi non debet; vel etiamſi vellet, reipſa non poteſt. Nam ſuperior non poteſt præcipere, niſi id quod ad bonum commune neceſſarium

Vid. Suar. l. 4. c. 30.

eſt:

eſt: porro ad bonum commune non eſt ſemper neceſſarium, ut ſubditus ſervet legem quam ſine gravi damno ſervare nequit: v. gr. ut Miſſionarius a Pyratis captus, Officium ſuum coram iiſdem recitet, a quibus idcirco in mare projiciendus ſit; imo id communi bono plurimum noceret. Ceterum quod lex divina in hujuſmodi caſibus non obliget, non oritur ex defectu poteſtatis: Deus enim ut ſupremus creaturæ ſuæ arbiter, potuiſſet ſuis nos aſtringere legibus in quocumque caſu; ſed ex defectu voluntatis, quatenus miſericordia Dei in omnibus ejus viis primas ſibi partes vindicat.

Obj. 1. Lex humana obligat ſub peccato, ex dictis: atqui lex obligans ſub peccato, obligat ſub periculo vitæ, quia potius moriendum eſt, quam peccandum etiam venialiter.

R. *diſt. maj.* Lex humana obligat ſub peccato, extra caſum gravis periculi, C. obligat ſemper in hoc caſu, N. Fatemur quod ſtante legis obligatione non liceat ire contra legem, etiam cum imminet capitis diſcrimen; ſed contendimus in hoc neceſſitatis caſu ſæpius fieri, ut lex nequidem ſub peccato veniali obliget, ſecundum regulam hanc Juris, *Quod non eſt licitum in lege, neceſſitas facit licitum*. *C. 4. De regul Juris.*

Obj. 2. Tenetur quilibet bonum commune bono ſui privato præferre: atqui ſi poſſit homo legem tranſgredi ut mortem vitet, bonum commune cedet bono privato; lex enim quævis ad bonum commune lata eſt.

R. diſt. maj. Tenetur quilibet privato ſui bono bonum commune præferre, cum commune bonum non poteſt aliter procurari; unde, ut ſtatim dicemus, tenetur miles ſtationem ſuam non deſerere, quia civitati aliter conſuli non poteſt; C. tenetur, cum bonum commune ſufficienter obtinetur per ordinariam legis obſervationem, N. Porro, etiamſi non recitem Officium, aut non jejunem, cum graviter ægroto, non deſinet Eccleſia obtinere finem quem ex jejunio vel Horarum recitatione ſibi propoſuit obtinendum; imo peſſime ſibi conſuleret Eccleſia, ſi hujuſmodi legum executionem tam acriter urgeret; multi enim non parerent, multi parendo ſe ſe eo in ſtatu conſtituerent, ubi nihil amplius obſequii Eccleſiæ præſtare poſſent.

Obj. 3. Jure ſolum poſitivo vetitum eſt 1. ne quis conſanguineam ducat in uxorem. 2. ne communicet cum excommunicato. 3. ne celebret abſque veſtibus ſacris, aut calice conſecrato. 4. ne Moniales exeant e clauſtro; etiamſi certum ſit eas intus remanendo morituras eſſe. 5. ne Carthuſiani carnes manducent: atqui tamen nullum ex his licitum eſt ne in caſu quidem gravis periculi.

R. ex his ſimilibuſque caſibus hoc unum ſequi, quaſdam eſſe humanas leges, quæ cum ipſius vitæ diſpendio impleri debent; id porro fatemur, negamus ſolum omnes ſic ſe habere.

Ceterum non convenit inter omnes, an urgente gravis damni metu ſervandæ ſint leges mox objectæ. 1. enim concedunt aliqui licitum eſſe cuipiam cum conſanguinea contrahere ex mortis metu, modo non habeat animum conſummandi, quia conſummare matrimonium invalidum, eſſet fornicari, quod lege naturali prohibitum eſt. Ita Suares & Salmantic. ſupra n. 132. Alii melius cenſent id eſſe illicitum, quia qui contrahit cum conſanguinea, vel tentat facere Sacramentum, & tunc ſacrilegus eſt, quia Sacramentum

facit

facit invalidum; vel non tentat, & tunc mendacium mortale admittit, quia ficte agit in re gravi. Ita P. Simonet. 2. communius docent Theologi poſſe aliquem communicare cum excommunicato, modo ſupponatur abeſſe contemptus & ſcandalum. Caput 5. *De his quæ vi*, quo nituntur oppoſitæ opinionis patroni, explicari ſolet vel de metu levi, qui non ſufficit, ut cum excommunicatis communicetur; vel de communicatione in crimine, propter quod excommunicatus cenſuram incurrit, in quo nequidem ob mortis periculum communicari poteſt. Ita Van-roy, Pirhing in hunc titulum *De his quæ vi*, & alii apud ipſum. 3. ideo non licet ſine veſtibus ſacris celebrare, etiam propter metum mortis, quia metus ille incuti non ſolet Sacerdoti, niſi in odium Religionis, aut Sacrificii deriſionem: unde ſi quis ex indiſcreta devotione, aut ex perſuaſione quod talis celebratio nihil haberet mali, mortem minaretur Sacerdoti, niſi celebraret, poſſet is celebrare, juxta Suarem & alios plures, ſicut eadem de cauſa poteſt aliquando ſacrificium mutilare. 4. permittit Pius V. * Monialibus, ut e clauſtro exeant 1. in caſu incendii domus, ad quem reducitur inundatio, vel incurſus hoſtium, maxime Infidelium. 2. ſi qua ex iis ſit infecta lepra, aliove morbo contagioſo, unde aliis periculum immineat. 3. ſi peſtis per Monaſterium graſſetur: unde inferunt Salmanticenſes, Moniales in aliis caſibus fractæ clauſuræ reas eſſe, etiamſi non exeant, niſi quia aliter mortem ex morbo imminentem vitare nequeunt. Notat tamen Pontas v. *Religieuſe* cas 18. hanc Bullæ Pianæ partem nunquam in Galliæ regno receptam fuiſſe: unde colligit cum Silvio, Monialem in tantæ ægritudinis caſu conſtitutam, poſſe a Superiore ad aliud ejuſdem Ordinis & clauſuræ Monaſterium tranſmitti. Ceterum Epiſcopi auctoritas neceſſaria eſt, ut Monialis etiam exempta e Monaſterio ſuo egrediatur: cenſent tamen Abbates Ordinis Ciſtercienſis, ſibi ſolis competere facultatem Moniales ejuſdem Ordinis in alia Monaſteria juſtis de cauſis tranſmittendi, atque hæc Abbatum poſſeſſio tribus jam Areſtis confirmata eſt, ut monet idem Pontas ibid. cas 16. Quod ſi in aliquo Sanctimonialium Ordine uſus vigeret, ut nequidem in caſu morbi e domo ſua exire poſſent, tunc idem de iis eſſet dicendum, quod de Carthuſianis proxime dicemus.

* *Bulla* Decori *an.* 1569.

Dico 2. leges humanæ aliquando obligant cum vitæ periculo.

Prob. Reſpublica ſive civilis ſive eccleſiaſtica eam a Deo poteſtatem accepit ſine qua conſervari nequit: atqui nonnunquam contingit, ut quævis Reſpublica conſervari nequeat, niſi leges ejus cum gravi etiam vitæ periculo obſerventur. Idem enim de aliis legibus ſit judicium, ac de ea qua certis hominibus præcipitur, ut hoſtes aggrediantur, ut ſtationem non dimittant; aut de ea qua præciperet Epiſcopus, ut Vicarius, mortuo Parocho, populo peſte infecto Sacramenta adminiſtraret: atqui ſi leges illæ non obligarent, etiam in gravi periculo, jam Reſpublica tum civilis tum eccleſiaſtica conſervari non poſſet, hæc in ordine ſpirituali, illa in ordine politico.

At, inquies, lex naturalis unumquemque obligat ad propriæ vitæ conſervationem; ergo lex humana contrarium præcipere non poteſt.

R. legem naturæ præcipere, ut unuſquiſque vitam ſuam ſervet hoc ſenſu, ut nemo vel directe ſibi mortem inferre poſſit, vel ſeſe mortis periculo abſque cauſa exponere; non autem quaſi nunquam licitum ſit membro ſeſe

pro

pro ſalute totius periculis objicere; imo præcipit tunc lex naturæ, ut bonum publicum privato anteponatur.

Inſt. Ergo quod tunc homo teneatur hoc vel illud præſtare cum vitæ periculo, non oritur a lege humana, ſed a naturali, adeoque falſa eſt aſſertio noſtra.

R. id oriri tum a lege naturali, quæ præcipit ut pars objiciat ſe pro toto, ut dictum eſt; tum a lege humana, quæ determinat quænam pars pro aliis objicere ſe debeat: neque enim præcipit jus naturale, ut Joannes ſe potius pro ſalute patriæ devoveat, quam alius quilibet; unde lex naturæ obligat ſubditos in communi, lex vero humana obligationem hanc ad has vel illas perſonas applicat: hæc autem applicatio præceptum proprie dictum importat, & veram præcepti hujus ferendi poteſtatem ſupponit.

Quæres unde cognoſci poſſit quando lex humana (idem proportione ſervata dicendum de lege divina) in conſcientia obliget, etiam cum vitæ periculo. Supponit quæſtio rem lege prohibitam non eſſe malam ab intrinſeco, ab hac enim ſemper abſtinendum eſt, quidquid malorum imminere poſſit.

R. Lex humana, etiam cum vitæ periculo obligat. 1. cum utilius eſt bono communi hic & nunc ſervari legem, quam ſervari privati hominis vitam. 2. cum lex humana violari nequit abſque contemptu Dei, Religionis, fidei, aut poteſtatis legislativæ. Regulæ hujus veritas exemplis aliquot demonſtrari poteſt. Sic 1. ſi Princeps præcipiat ut defendas portam urbis, in qua majus imminet periculum, teneris obſequi, quia ſatius eſt aliquos homines mori quam gentem totam perire; ſi ſuperior jubeat te fratribus peſte infectis opem ferre, teneris ex obedientia, licet non tenereris ex officio, nec excuſari potes te non magis quam alios ad ſubeunda hæc pericula obligari: ſi enim valeret hæc excuſatio, jam ſuperior bono communi providere non poſſet. Sic 2. ſi in contemptum fidei, vel Eccleſiæ aut ſuperiorum exigat quis, ut in loco profano celebres, ut diebus prohibitis carnibus veſcaris, aut ſerviliter labores, potius moriendum eſt quam obediendum, imitanduſque eſt Eleazarus ille ſenex, qui nequidem ſimulare voluit uſum carnis porcinæ, quæ Judæis interdicta erat. Addit De Lugo eum excuſatum non iri, qui declararet ſe non veſci carnibus in contemptum Eccleſiæ, ſed ſolum ad vitandam mortem. An autem Catholicis inter Hæreticos verſantibus licitum ſit diebus prohibitis carnes manducare, ne ab Hæreticis agnoſcantur, & agniti, morte aut gravi pœna plectantur, latius expendunt Theologi in Tractatu de fide; &, ut ferme accidit in arduis, diviſi ſunt inter ſe. Alii id licitum eſſe putant cum De Lugo diſp. 14. ſect. 9. n. 104. Alii vero & melius id illicitum eſſe cenſent cum Valentia tom. 2. diſp. 2. q. 5. p. 6. §. 4. Silvio in 2. 2. q. 3. a. 2. concl. 3. & aliis pluribus contra non paucos. Ratio eſt, quia eſus carnium, etſi de ſe non ſit ſignum falſæ Religionis, iis tamen in locis ex Hæreticorum uſu accipitur ut ſignum Religionis falſæ; quam licet non aperte ſignificet (multi enim e Catholicis carnem etiam ſine neceſſitate manducant, non ex infidelitate, ſed ex gula) ſaltem æquivoce ſignificat, cum Hæretici hac carnium comeſtione ſignificent, & ab aliis ſignificari credant Eccleſiæ Romanæ contemptum, & legum ejus irriſionem. Porro uſurpare ſignum æquivocum ſectæ falſæ, eſt contra fidem, cum Infideles

1. Mach. c. 6.

fideles illud in ſectæ ſuæ ſignificationem intelligunt, & Fideles prævident illud ab ipſis ea in ſignificatione intellectum iri. Ita Henricus a S. Ignatio Tract. de fide cap. 15.

Duplex hic movetur difficultas præcedentibus affinis. 1. nempe, an ſcienter liceat comedere idolothyta, non ut talia, & ut carnes Idolis immolatas, ſed ut cibos communes ad ſedandam famem, & ſubveniendum neceſſitati. 2. quid ſentiendum de lege quæ Carthuſianis quocumque ſint in ſtatu carnis uſum prohibet.

R. ad 1. quæſtionem hanc videri a S. Paulo reſolutam. Sic ille 1. Cor. 10. *Si quis vocat vos Infidelium* ad menſam, *& vultis ire, omne quod vobis apponitur*, etiam idolothytum, ut patet ex contextu, *manducate, nihil interrogantes propter conſcientiam ... Si quis autem dixerit, Hoc immolatum eſt Idolis, nolite manducare, propter illum qui indicavit*, ne ſcilicet ei ſcandalum præbeatis, *& propter conſcientiam ... non tuam, ſed fratris tui*. Et vero licitum eſt cibo de ſe indifferenti uti, præſertim cum gravis urget neceſſitas: atqui idolothytum eſt cibus de ſe indifferens, cui idolum, quod *nihil eſt*, nihil immunditiæ communicare poteſt; ergo.

Eſtius hic & al. i. 1. Cor. 8.

Quod ergo ait S. Auguſtinus L. de bon. conjug. c. 16. *ſatius eſſe mori fame quam idolothytis veſci*, pro iis intelligendum eſt circumſtantiis in quibus idolothytorum manducatio, ex infirma manducantis conſcientia reputatur pro quadam cultus Idolorum approbatione, prout Auguſtini tempore vulgo reputabatur. Et certe S. Doctor in Epiſtola 47. ubi quæſtionem hanc refricat, monet nihil amplius de idolothytis eſſe obſervandum, quam quod præcepit Apoſtolus: porro Apoſtolus non prohibet uſum idolothytorum, niſi fiat cum infirma conſcientia, vel aliorum ſcandalo. Ita, licet ægre, Henricus a S. Ignatio, cui ſponte aſſentimus.

Quod ſpectat ad Conſtitutionem qua Carthuſiani *omnem eſum carnium, & omnium quæcumque ex carnibus quomodolibet conſtant, ſive per modum cibi, ſive per modum potionis aut ſorbitionis ſumantur*, abjiciunt, & ſtatuunt *ut quicumque* ejuſdem *Ordinis profeſſus hujus tam laudabilis inſtitutionis tranſgreſſor extiterit, carnes videlicet comedendo, ſeu alicui perſonæ Ordinis miniſtrando, aut comedentibus, vel miniſtrantibus conſentiendo, vel non prohibendo cum potuerit prohibere, vel qui intra domus ſuæ clauſuram quibuſcumque perſonis carnes miniſtraverit, ſeu ab aliis permiſerit miniſtrari, nec prohibuerit, prohibere cum valebit, ſi Prior, vel Vicarius aut Procurator hoc fecerit, ipſo facto tanquam ipſius ſuæ profeſſionis calumniator & tranſgreſſor obedientiam perdat, & vocibus ac locis debitis, & ceteris obedientiis Ordinis careat in æternum*.

R. 1. Carthuſianum cui nulli alii ſuppeterent cibi, teneri ad utendum carnibus.

Prob. 1. Quia alioqui ſequeretur Carthuſianum tunc damnatum iri ad pereundum fame; imo & ſui homicidam eſſe futurum, ſecundum id Ambroſii, *Paſce fame morientem: ſi non paviſti, occidiſti*. 2. Quia cum duæ leges ſimul ſervari nequeunt, major præferenda eſt minori, quin & minor tunc non eſt vera lex: atqui in hoc caſu urget lex naturæ quæ vult ut unuſquiſque vitam ſuam ſervet, cum nulla occurrit gravis & honeſta cauſa quæ exigat ut eam prodigat homo, prout nulla occurrit in præſenti; quid-

quid

quid enim hic exoriri poſſet ſcandali, acceptum eſſet, non datum. 3. Quia citata conſtitutio non exprimit caſum de quo agitur, nec proinde ad eum extendi debet, cum odia conveniat reſtringi. Atque legem hanc hoc ſenſu intelligunt Carthuſiani, ut tradit Gerſonius in tractatu *de non eſu carnium Carthuſienſium*. *Interrogati*, inquit, *eorum aliqui excellentes viri per me ipſum, quid agerent ubi in deſerto aliquo vel carcere nihil haberent præter carnes ad veſcendum. Reſponderunt ſe comeſturos fore abſque omni ſcrupulo.* Tum ſubdit hiſtoriam Carthuſiani, qui *dum equitaret, in tantam ſemel famem & ſitim incidit, quod de ſanguine equi ſui bibebat, ne periret*, & qui tamen a fratribus ſuis, ob neceſſitatis caſum innoxius judicatus eſt. Quod *ſi*, ait ibid. Gerſonius, *diceret conſtitutio illa, quod in nullo caſu, etiam cujuſcumque neceſſitatis extremæ, liceret comedere carnes ſub mortali peccato, neſcirem fateor conſtitutionem iſtam ab iniquitate vel imperitia defendere.* *Tom. 2. pag. 721. edit. nov.*

R. 2. Carthuſianum qui ex medicorum judicio novit ſe moriturum niſi carnem comedat, non teneri ad veſcendum carne. Ita Vaſquez diſp. 162. Silvius 1.2. q. 96. a. 4. & alii, quibus aperte favet Gerſo ubi ſupra, contra Medinam, Almainum, & alios quos ſequitur l'Herminier.

Prob. 1. Tunc lex aliqua cum mortis periculo obligat, cum pluris intereſt eam ſervari, quam ſervari vitam privati alicujus: atqui talis eſt allata lex Carthuſienſium; in qua ſi ſemel diſpenſetur, facile tepeſceret totius Ordinis diſciplina, & ſanctus Ordinis rigor paulatim laxatus, tandem funditus evaneſceret, ſine ſpe ulla remedii, quia, ut bene Gerſon, *ſemel lapſa Religio, ut experti ſcripſerunt, nunquam aut vix reparari poteſt; nova facilius a fundamentis conderetur*. Et hoc, inquit, evidens eſt ex multis Religionibus, *quæ ab initio ſummæ diſciplinæ fuerunt, ſed per licentias & laxationes primitus modicas, deinceps majores, in hanc tandem effrenationem corruerunt, ut nihil plus abſtineant a ſæcularibus; nulla in ſilentio, in jejuniis, eſu carnium & aliis diſciplinis diverſitas invenitur, &c.* Si ergo Carthuſianis carnis eſus ob morbum concedatur ad judicium medicorum, ſtatutum Ordinis qui tot ſanctos edidit, infringeretur primo in caſibus periculoſis: deinde eadem relaxatio traheretur ad omnes graves morbos; poſtmodum vero cum medici ſæpe inveniant morbos quibus curandis vel utilem vel etiam neceſſarium judicant eſum carnium, Carthuſienſes paſſim in infirmariis veſcerentur carnibus. Atque hoc de facto contigiſſe teſtantur * graviſſimi hujus Ordinis Religioſi, qui ajunt, cum aliquando introducta fuiſſet licentia in hac regula diſpenſandi propter ægritudinis neceſſitatem, non levem inde captam occaſionem hujus regulæ etiam extra tempus neceſſitatis periculum negligendæ. *Pag. 726.* ** Apud Martinon diſp. 29. ſect. 10.*

Prob. 2. Si teneatur Carthuſienſis ad veſcendum carne, cum id neceſſarium eſſe judicat medicus, tenebitur ob idem medici judicium, infirmus aerem & patriam mutare; tenebitur paterfamilias gravi morbo decumbens, magni pretii remedium comparare, morbo huic pellendo aptiſſimum; tenebitur dives *delicatis ac pretioſis alimentis* occurrere morbis pauperum alioqui probabiliter moriturorum; tenebitur qui caſtitatem vovit, voti ſui diſpenſationem petere, cum nonniſi matrimonii uſu a certis quibuſdam morbis expediri poteſt, ſecus ac fecit S. Caſimirus; tenebitur quis molliora ſtramenta pati pro cinere, ſecus ac fecit S. Martinus; tenebitur *Gerſon. ibid.*

Digitized by Google

demum vino ſaltem parco uti, ne aqua in hydropen vertatur juxta medicorum ſententiam, ſecus ac fecit S. Paula, quæ ad hunc vini uſum, nunquam adduci potuit etiam a SS. Jeronymo & Epiphanio.

Obj. 1. Carthuſianus qui nullos præter carnem cibos habet, tenetur veſci carnibus: ſed qui ſine carnibus ſanitatem recuperare non poteſt, in rei veritate nullos præter carnem cibos habet. Alii enim cibi, utpote corpori inutiles, perinde ſunt ac ſi non eſſent; vel fortè ſe habent ad hujus hominis morbum, ſicut alimenta venenoſa ad vitam alterius.

R. neg. min. Alii enim cibi, ait Silvius, ex ſe valent ad ſuſtentationem vitæ, & ad hoc ſerviunt ut ægrotus non moriatur fame, etiamſi fortaſſis moriatur ex morbo: præterea inhumanum eſt abſtinere ab omni cibo uſque ad mortem; non autem tali genere cibi ex quo ſequitur ut quis breviori tempore, naturali morbo moriatur, atque ſi paterfamilias hoc cibi genus magnis ſumptibus comparare non teneatur, ſed ab eo abſtinere poſſit, quidni à carnibus abſtineat Carthuſienſis, qui plus Religioni ſuæ noceret iiſdem utendo, quam filiis ſuis pater fortunas ſuas in pretioſa quæque alimenta aut remedia impendendo? Et vero quis medicorum tuto aſſerere auſit moriturum hominem jam carnibus non aſ-
Pag. 717. ſuetum, niſi carnem manducet? Certe, ait idem Gerſonius, *aſſerentem audivi unum de Carthuſienſibus, virum plane doctiſſimum, quod plures numero morerentur in eorum Religione, ſi carnibus uterentur.*

Ob. 2. Lex naturæ jubet ſuam ab unoquoque vitam ſervari: atqui Carthuſianus vitam ſuam non ſervaret in caſu propoſito.

R. diſt. maj. Jubet, ideſt vetat ne quis directe ſibi mortem inferat, C. ideſt vetat ne fiat aliquid unde præter agentis intentionem vita minuatur, ſubd. vetat hoc cum nulla boni majoris ratio contrarium exigit, C. ſecus, N. ſolutio patet ex dictis.

Difficilius eſt definire an Carthuſianus qui nemine prorſus conſcio, adeoque ſine fratrum offenſione & regulæ periculo, carnibus uti poſſet, id poſſet facere, ſi ſciret ſe alioqui ex morbo eſſe moriturum. Ego quidem ut eum vituperare, ſic nec magnis extollere laudibus auderem.

PUNCTUM QUINTUM.

An peccet qui non tollit, aut ponit impedimentum executioni legis.

SEnſus quæſtionis eſt, an qui legem implere non poterit ſi aliquid faciat, ab eo faciendo abſtinere teneatur: cui quæſtioni ut ſatisfiat

Not. 1. paulo aliter diſcurrendum eſſe de lege naturali & divina, quam de humana, hæc enim non tam graviter obligat quam illa.

Not. 2. Præceptum aliud eſt negativum quo prohibetur aliquid mali, v.g. *non concupiſces;* aliud affirmativum quo præcipitur actio bona, v.g. *date eleemoſynam*. Porro præceptum poſitivum, vel verſatur in materia juſtitiæ, vel in materia quæ ad alias virtutes pertinet.

Not. 3. Impedimentum quod obſtat executioni præcepti, vel eſt actus alterius virtutis, vel eſt aliquid indifferens, vel eſt peccatum, vel denique

Digitized by Google

niique peccandi occaſio, & hæc vel præſens eſt vel abſens; abſens vero vel remota eſt vel proxima, quæ fuſius alibi proſequemur. His poſitis,

Dico 1. Impedimentum obſtans executioni præcepti negativi tolli debet, quoties impedimentum illud conſiſtit in occaſione vel præſenti, vel abſenti quidem, ſed proxima.

Ratio primæ partis eſt, quia reſiſtendum eſt occaſioni quæ ad malum actu & de facto invitat: ſed reſiſtere huic occaſioni eſt eamdem tollere, quantum ſcilicet tolli poteſt. Ratio ſecundæ partis eſt, quia *qui amat periculum peribit in illo*: occaſio autem eo ipſo quo proxima eſt, plena eſt periculi. Hinc ſi quoties in mulierum cætu verſaris, conſentias concupiſcentiæ, teneris vi præcepti *non concupiſces*, a mulierum conſortio recedere: ſecus ſi ita affectus es, ut malo conſenſurus non ſis.

Dico 2. Si impedimentum obſtat executioni legis quæ in materia juſtitiæ verſetur, tolli abſolute debet quoties aliquid ex officio faciendum eſt; ſi vero tolli non poteſt, cedendum eſt officio: cum autem aliquid ſolvendum eſt, aut reſtituendum, tolli debet ſi poteſt. Res probabitur exemplis. Titius magiſtratum gerit, debet is vel ſcientiam ad munus ſuum neceſſariam comparare, vel cedere officio. Cajus parochiæ rector, ſurdus evaſit, debet paſtorale munus exuere, (niſi forte jamdiu Eccleſiæ laborem ſuum impendiſſet, ejuſque defectus poſſet per Vicarium ſuppleri) idem dicendum de advocato & confeſſario. Quod ſpectat ad ſolutionem debiti, vel reſtitutionem, impotentia, quæ ſolum eſt quod hic occurrere poſſit impedimentum, tolli debet parcimonia, labore aliave qualibet via, quæ nimium difficilis & ardua non ſit. Vid. tom. 1. Moralis noſtræ pag. 274.

Dico 3. Si impedimentum obſtet impletioni præcepti ſpectantis ad aliam quam juſtitiæ materiam, aliquando tollendum eſt, aliquando non. Sic tollendum eſt 1. quoties eſt per ſe peccatum: hinc qui prævidet ex ebrietate futurum ut votum ſuum implere nequeat, debet ab ebrietate abſtinere, non ſolum propter temperantiam, ſed etiam propter votum. Sic 2. tollendum eſt, etiam cum eſt actus virtutis, ſed non præceptus: hinc qui parentem indigentem adjuvare non poteſt, ſi erga amicos liberalis eſſe pergat, a liberalitate hac abſtinere debet. Sic 3. tollendum adhuc eſt, cum etiam eſt actus virtutis præceptus, ſi actus iſte impleri nequeat ſine omiſſione gravioris præcepti: hinc ſi patri ſimul & alii pauperi opem quam iſti deſtinaveras, ferre non poſſis, illi præ iſto ſuccurrendum eſt. Sic 4. tollendum non eſt, cum non poteſt ſine magna difficultate tolli, niſi forte actus imperatus tanti ſit momenti, ut propter eum obices quicumque tollendi ſint: ſic communiter non teneris cum vitæ tuæ periculo proximum a morte liberare: plura tamen propter ejus vitam conari debes, quam in caſu minoris momenti.

Dico 4. Impedimenta proxima, quæ legis humanæ executioni obſunt removeri debent, niſi vel neceſſaria ſint, vel tam utilia, ut melius ſit ea non tolli quam legem ſervari.

Prob. 1. pars. Qui præcipit finem, cenſetur præcipere & media quæ ad ejus conſecutionem moraliter loquendo neceſſaria ſunt; atqui removere impedimenta proxima, eſt medium ad legis executionem neceſſarium;

 alliun-

Digitized by Google

aliunde vero nulla eſt ratio quæ poſtulet, ut impedimenta hæc non removeantur, cum ſupponantur minime neceſſaria.

Hinc 1. peccant contra præceptum audiendæ Miſſæ, qui ludo vacant, aut inebriant ſe, cum urget, vel paulo antequam urgeat præceptum audiendæ Miſſæ; imo qui multo antequam urgeat præceptum illud ſe inebriarent, prævidentes inde futurum ut Miſſam audire nequeant, quidquid contra ſentiant multi: quod enim impedimentum proxime vel remote ponatur, nihil ad rem facit, cum eſt & prævidetur futurum eſſe omiſſionis præcepti cauſa; tunc enim indubie malum eſt in ordine ad omiſſionem illam, adeoque vi præcepti quod poſtea urgebit, tolli debet: unde ſi Sacerdos navigationem orſurus, Breviarium in mare projiciat, nihil intereſt an illud viginti diebus ante navigationem, an ipſo inceptæ navigationis momento projiciat, quia quod diu ante facit, non minus Officii recitationi obeſt, quam quod poſtea.

Peccant 2. qui venationi aut ludo pilæ abſque neceſſaria cauſa incumbunt, prævidentes ita ſe defatigatum iri, ut ad jejunium inhabiles fiant; unde intoleranda videtur doctrina Salmanticenſium, qui Tract. 11. De legib. c. 2. nu. 161. aſſerunt eum contra jejunii præceptum non peccare, qui ſua culpa incidit in infirmitatem, *etiamſi prævideret per eam impediri ab obligatione* jejunii, ut *ſi quis iter aſſumat ad inviſendam amaſiam, aliove pravo fine*, & hinc vere defeſſus ſit.

Peccant 3. qui ſimul jejunare & iter pedibus facere non valentes, peregrinationem in alium tempus non differunt, *ſi tamen*, ait S. Thomas, *commode differri poſſit*, ideſt, ſine incommodo ſatis gravi, ut explicant Interpretes. *Si autem peregrinatio commode differri non poteſt, vel quia tempus jejunii hominem in via præoccupat, vel quia dies feſtus imminet ad quem pergere cupit homo, poteſt cum diſpenſatione ſuperioris, omnia prædicta penſantis, peregrinari & jejunium ſolvere*. Ita alibi idem S. Doctor: *Nec obſtat quod præceptum* jejunii *debeat præponi conſilio*, ſeu actui devotionis, qualis eſt peregrinatio; *quia intentio præceptum hujuſmodi de jejunio dantis, non eſt alias pias & magis neceſſarias excludere*: pia autem peregrinatio, in qua quis v. g. peccata deponit, communicat, indulgentias lucratur, ſæpe utilior eſſe poteſt quam jejunium. Ita fere Silvius ſupra, Pontas v. *Jeune*, cas 6.

2. 2. q. 147. a. 4. ad 3. Sylvius ib.

In 4. diſt. 15. q. 3. a. 2. &c.

Peccant 4. operarii non jejunantes, *ſi jejunando poſſunt competenter victum pro ſua perſona habere, & pro familia* ſua, *ſive quia alias divites ſunt, ſive quia de eo quod minori labore fit, qui ſecum jejunium compatiatur, lucrari ſufficientia poſſunt*. Ita S. Thomas in 4. ſent. unde tales operarios non excuſat intentio majoris lucri non neceſſarii: lucrum porro cenſetur neceſſarium, cum quis prævidet ſe, v. g. poſt Quadrageſimam reperturum non eſſe laborandi occaſionem. Ita & Pontas ibid. cas 8. & 10.

Peccant 5. *qui operarios conducere nolunt, niſi tali pacto ut jejunium ſolvant, niſi forte ſit cauſa neceſſaria quæ feſtinationem operis expoſcat*. S. Thomas ibid.

Peccant 6. excommunicati, qui præ negligentia ſibi non comparant abſolutionem ad communicandum in Paſchate, aut ad Sacrum feſtis Dominicisve

nicíſve diebus audiendum. Ratio eſt, quia impedimentum hujuſmodi tolli debet ſi poteſt; poteſt autem, ut ſupponimus.

Prob. 2. pars, quia evidens eſt legem humanam non adeo ſtricte urgere, ut ad eam implendam tolli debeant impedimenta etiam neceſſaria, aut valde utilia. Sic. 1. cum ingruit neceſſitas opitulandi ægroto quo tempore urget Miſſæ præceptum, Miſſa potius omitti debet quam ægroti ſubſidium. Sic 2. qui jejunium ſervare non poteſt, & concionari, aut confeſſiones excipere, non tenetur opera illa pietatis, quæ per ſe jejunio meliora ſunt, omittere, ut jejunet. Ita communiter Theologi poſt S. Thomam, qui cit. q. 147. a. 4. ad 3. docet, quod *neceſſitas multum laborandi vel propter conſervationem vitæ corporalis, vel propter aliquid neceſſarium ad vitam ſpiritualem;* puta, ait Henricus a S. Ignatio tom. 2. lib. 11. cap. 9. propter conciones habendas, confeſſiones audiendas, & ſimilia, a jejunio diſpenſat. Ceterum, etſi qui multas eadem die conciones habere debent, vix jejunare poſſint, ſæpius tamen qui unam tantum habent moralem jejunandi impotentiam, quæ ſola a jejunio excuſat, non experiuntur: aliud enim eſt difficultas utcumque magna, aliud impotentia moralis; ſed de his conſulendus eſt vir pius & expertus, ejuſque judicio facile acquieſcendum.

Quinam humana lege teneantur, patet ex dictis ſupra de ejuſdem legis ſubjecto.

SECTIO SEXTA.

De affectionibus legis humanæ.

PRæcipua legis humanæ affectio in ejus ceſſatione reponitur: lex enim, etſi de ſe immutabilis, utpote perpetua, variis tamen de cauſis ceſſare poteſt, ut 1. per ceſſationem finalis cauſæ illius. 2. per abrogationem. 3. per interpretationem. 4. per diſpenſationem. 5 per privilegium. 6. per conſuetudinem, quæ tria ultima, quia ſpeciales habent difficultates, extra ordinem ſuum ad calcem hujuſce Tractatus, ſingula ſingulis capitibus quam breviter licebit, diſcutientur; cetera hic expendimur, quod ut fiat,

Quæres 1. an ceſſante fine legis, lex ipſa quoque deſinat.

R. affirmat. modo tamen finis legis ceſſet adæquate, in perpetuum, & reſpectu totius communitatis. Ratio eſt, 1. quia tunc lex deſinit, cum fit inutilis communitati. Lex enim quæ fit inutilis communitati, eo ipſo deſinit eſſe ad bonum commune, ideoque jam amplius lex eſſe non poteſt: atqui lex fit inutilis cum adæquate ceſſat finis illius; fit, inquam, inutilis ſaltem relative ad id quod intendebat legiſlator. Confirm. quia lex non obligat, niſi quatenus materia ejus a legiſlatore judicatur & præſcribitur ut conveniens bono communi: atqui ceſſante in totum cauſa ob quam lata eſt lex, ceſſat judicium hoc legiſlatoris. Ita D. Thomas 1. 2. q. 103. a. 4. ad 3. & alii apud Salmanticenſes Tract. 11. c. 4.

Dixi 1. *modo finis legis ceſſet adæquate:* lex enim non ceſſat 1. cum legiſlator eam ob plures fines extrinſecos tulit, quorum unus deficit alio adhuc durante: ſic ſi jejunium ab Epiſcopo inſtitutum ſit ad obtinendum finem belli & aeris ſerenitatem, non ceſſat lex perſeverante bello, licet ob-

Digitized by Google

tenta aeris ſerenitate. 2. neque etiam ceſſat lex, cum ceſſat finis extrinſecus; is nempe quem in ferenda lege ſibi libere propoſuit legiſlator, modo permaneat finis intrinſecus, ipſa ſcilicet, quæ rei præceptæ ineſt honeſtas; qui finis ſemper a legiſlatore intenditur, quando lex ejus cadit in actus qui præciſa lege ſunt actus virtutis: unde cum finis intrinſecus jejunii ſit actio temperantiæ, finis vero extrinſecus, carnis maceratio, jejunii lex obligare non deſinet, etſi ex eo carnis maceratio non ſequatur. Si tamen certum ſit finem intrinſecum non intendi a legiſlatore, niſi ut medium conſequendi finem alium extrinſecum, tunc obtento fine extrinſeco, aut ſublata ejus habendi ſpe, ceſſabit lex, etſi permaneat finis intrinſecus: ſic ſi inſtituatur jejunium ad obtinendam Delphini valetudinem, ceſſabit jejunium, ſi ipſe vel extremam clauſerit diem, vel priſtinum in ſtatum reſtitutus fuerit.

Dixi 2. *in perpetuum*; ſi enim finis legis non ceſſet niſi ad tempus, obligatio legis pro eo ſolum tempore deſinet pro quo lex inutilis erit, unde lex non tam ceſſabit, quam ſuſpendetur: imo nequidem *ſuſpendetur* lex, ſi ceſſante cauſa propter quam lata eſt, ſuperveniat alia ſimilis; unde non ceſſabit obligatio ſolvendi vectigalia, ſi deſinente cauſa propter quam impoſita ſunt, alia ſimilis ſuboriatur: Ita Bonacina diſp. 1. q. 1. punct. ult. Quod ſi una lex res multas ſimul præcipiat, & cauſa nonniſi reſpectu rei unius ceſſet, lex adhuc ſervanda erit quoad alias partes, quarum cauſa necdum ceſſavit.

Dixi 3. *reſpectu totius communitatis*. Prohibuit v. g. Eccleſia vel Epiſcopus ne legantur Hæreticorum libri, propter periculum ſubverſionis: ii libri nequidem legi poſſunt ab eo qui tam avitæ fidei tenax eſt, ut certo ſciat ſe mala hac lectione non eſſe pervertendum. Ratio a priori eſt, quia nunquam vere ceſſat aut ceſſare poteſt finis legis adæquatus in particulari, quamdiu ſubſiſtit finis legis in communi: nam finis legis mox allatæ v. g. non eſt prohibere lectionem librorum hæreticorum ob ſubverſionem de facto eventuram, novit enim Eccleſia futurum ut multi non ſubverterentur; ſed ob periculum ſubverſionis, quod ſæpe ſæpius imminet in tali lectione. Et certe ſi cum ceſſat, vel potius cum ceſſare videtur cauſa finalis legis in caſu particulari, lex obligare deſineret, jam finis legis efficaciter obtineri non poſſet, unuſquiſque enim facile ſibi blandiretur ſe eo in caſu non eſſe, ubi lex obliget. Sic ſi Princeps armorum geſtationem vetuiſſet, ut vitarentur rixæ, duella, & homicidia, nemo ab armis ferendis abſtineret: diceret alter ſe ſenem eſſe, alter ſe eſſe indolis a natura manſuetæ; hic ſe abhorrere a rixis; ille ſe de omnibus bene meritum, nullos habere quos vereri poſſit inimicos; ergo ut hæc quæ legem in irritum ducerent, vitentur, merito jubet Princeps id quod lege imperatum eſt, ab omnibus ſervari. Ita Salmanticenſes ibid. nu. 7. & alii apud ipſos. Ceterum lex quæ alicui inutilis fieret, non ſolum privative, ut in caſibus præſentibus, ſed etiam contrarie, quatenus materia ejus vel mala, vel admodum difficilis fieret, non obligaret, ut patet ex dictis.

An autem ut ceſſet lex cujus cauſa motiva omnino deſiit, expectanda ſit legiſlatoris declaratio vel abrogatio &c. controvertitur. Negant plures & nos cum ipſis, quia ſtatim, ut mihi certo conſtat de omnimoda & generali legis inutilitate, certum mihi eſt eam non amplius obligare poſſe.

Quæ-

Quæres 2. quid ſentiendum de abrogatione legis humanæ.

R. 1. legem abrogari poſſe, quia per quaſcumque cauſas res naſcitur, & per eaſdem diſſolvi poteſt: atqui lex ex libera legiſlatoris voluntate nata eſt: ergo & per eam diſſolvi poteſt. Si tamen lex abrogatur ſine cauſa, abrogatio quidem valida erit, ob rationem mox allatam, ſed ſimul erit illicita: lex enim quæ ſine cauſa abrogatur, erat ante abrogationem utilis; lex autem utilis nonniſi illicite abrogatur: imo gravis requiritur cauſa ut lex ſemel juſte condita tollatur, puta *maxima & evidentiſſima utilitas*, aut *maxima neceſſitas*, ut docet S. Thomas 1. 2. q. 97. a. 2.

R. 2. legem abrogari non poſſe, niſi vel ab ipſo legiſlatore, vel a ſucceſſore ejus, vel ab ejus ſuperiore. Ratio eſt, quia ex Clementina 2. *De electione &c. lex ſuperioris per inferiorem tolli non poteſt*: inferior autem eſt quoad poteſtatem legis hoc in loco ferendæ, qui nec ſuperior eſt, nec legiſlator, nec ſucceſſor.

Sed poteſt-ne Epiſcopus Conſtitutiones in Synodo Diœceſana factas abrogare? Poteſt ſane, quia eæ leges reipſa nonniſi ab Epiſcopo latæ ſunt; ceteri enim Clerici qui Synodo Diœceſanæ interſunt, non habent vocem deciſivam, ſed conſultivam, ut ex Barboſa tradunt Salmanticenſes, qui tamen merito annotant raro expedire, ut Statuta in Synodis condita ab Epiſcopis abrogentur. Quod ad Archiepiſcopos attinet, certum eſt eos Epiſcoporum qui ſibi ſubjacent leges abrogare non poſſe; quia licet ampliores ſint & digniores, veram tamen in illorum Diœceſibus juriſdictionem non habent. *Salmantic. ſupra n. 18.*

R. 3. leges inferioris, ſi a ſuperiore confirmatæ ſint, aliquando poſſe ab inferiore abrogari, aliquando non. Poſſunt quidem, ſi confirmatio facta ſit in gratiam legiſlatoris, ut nempe legi ejus ſplendor quidam & honos accederet; & hæc confirmandæ legis ratio dicitur accidentalis: non poſſunt autem, ſi confirmatio vel eſſentialis ſit, cum nimirum lex, ejus a quo confirmata eſt auctoritate obligat, & non aliter; vel hanc aut ſimilem contineat clauſulam, *Si quidquam contra legem hanc fiat, careat robore*.

R. 4. legem abrogari multis modis. 1. quidem deſuetudine faciendi res lege præceptas. 2. conſuetudine: ſic lex non manducandi niſi ſemel, idque ſub diei finem, in diebus jejunii, per conſuetudinem ſumendæ refectionis quam *collationem* vocant, abrogata fuit. 3. voluntate Principis, ſive aliquam ferat legem præcedenti oppoſitam; ſive nullam novam legem ferat: quo in caſu æquum eſt & conveniens, ut Princeps manifeſtet ſuæ non eſſe intentionis ut lex amplius obſervetur, ne ſubditi contra legem quam revocatam neſciunt, facientes, ex erronea conſcientia peccent.

Ceterum duo hic notant Canoniſtæ. 1. vitandam eſſe legum correctionem quoties earum contrarietas excuſari poteſt, quia legum mutatio, utpote publicæ rei damnoſa præſumi facile non poteſt; quapropter lex poſterior non cenſetur priori derogare, niſi cum inutilis fieret, niſi ei derogaret. 2. legem generalem, aut etiam ſpecialem quæ in jure communi continetur, abrogari lege poſteriori ſive generali ſive ſpeciali contraria, quamvis lex poſterior ſit ſine clauſula derogatoria; legem vero ſpecialem, quæ ſcilicet comprehendit ſpeciales locorum conſuetudines, ſtatuta & privilegia, *Vid. Suar. lib. 6. c. 27*

Digitized by Google

gia, non abrogari lege poſteriori etiam generali, ſed hanc potius ſecundum illam limitari, niſi poſterior expreſſe deroget priori: unde ſi feratur aliqua lex quæ generaliter vetet ne extrema animalium certa die comedantur, ſemper licebit ea comedere in regnis ubi uſum hunc invexit antiqua locorum conſuetudo, niſi lex nova expreſſe dicat, *Non obſtante quacumque conſuetudine, aut lege particulari*. Ratio deciſionis hujus quæ habetur cap. 1. *de Conſtitut.* in 6. eſt quod legiſlator probabiliter credatur ignorare ſpecialia locorum ſtatuta, adeoque nec cenſetur iis derogare velle, *dum tamen ſint rationabilia;* contra vero idem legiſlator non præſumitur ignorare jus commune, adeoque cum novam ſtatuit legem quæ cum priori ſubſiſtere non poteſt, cenſetur priorem revocare, quia alioqui poſterior lex eſſet inutilis.

Quæres 3. quid de ejuſdem legis interpretatione dicendum.

R. 1. legem humanam obnoxiam eſſe interpretationi, tum ſimplici, *cum* verbis conſtet aliquando ambiguis quæ indigent explicatione; tum per epikejam, cum aliqui ſint caſus quos legiſlator aut noluit, aut non potuit lege ſua comprehendere: ii vero caſus præcipue contingunt 1. cum lex ſine peccato ſervari nequit: ſic ſine peccato reddi non poteſt enſis furioſo. 2. cum legis obſervatio nimis oneroſa eſt, & moraliter impoſſibilis: ſic excuſatur ab auditione Sacri mulier quæ honoris aut rei familiaris jacturam timet, 3. demum cum manifeſtis conſtat indiciis legiſlatorem noluiſſe caſum aliquem, etſi licitum & non ita difficilem, lege ſua comprehendi. In his autem caſibus, etiamſi res moram patiatur, ad ſuperiorem recurrere neceſſe non eſt, quia *in manifeſtis non eſt opus interpretatione*, ut ait S. Thom. 2.2. q. 120. art. 1. ad 3. Quod *ſi dubium ſit* an legiſlator hunc caſum comprehendere voluerit, oportet, ait idem S. Doctor 1.2. q. 96. art. 6. *vel ſuperiorem conſulere*, ſi res moram patitur; vel ſi res tantam moram non patitur, *ſecundum verba legis agere*, cum ſcilicet omnibus rationibus utrinque conſideratis manet adhuc dubium, an lex hoc vel illud imperet: ſi vero non manet omnino dubium, ſed ſatis apparet quid legiſlator hic & nunc fieri intenderit, tunc, ait Silvius in hunc locum, licet agere juxta ejus intentionem veriſimiliter præſumptam neglectis verbis legis; quæ ſponte admiſerim, ſi hoc intelligantur ſenſu, quod in hiſce dubiis tenenda ſit ſemper pars tutior, ſi vel probabilior ſit oppoſita, vel æque probabilis, prout latius dixi in Tract. de actibus humanis cap. 7. art. 4. & 5.

R. 2. interpretationem ſimplicem qua verus legis ſenſus explicatur, triplicem diſtingui. Prima dicitur *authentica*, quæ eamdem habet vim ac ipſa lex, ſi debite promulgatur; & hæc fieri non poteſt, niſi vel a legiſlatore ipſo, vel ab ejus ſucceſſore, aut ſuperiore, quia ii ſoli leges, aut aliquid legibus æquivalens condere poſſunt. Sufficit autem ut iſti explicent ſenſum in quo lex deinde recipienda ſit, non requiritur ut perſonalem legiſlatoris ſenſum attingant, quia cum legi juſta de cauſa derogare poſſint, eam tam ſtricte interpretari non tenentur. Secunda dicitur *uſualis*, quæ fit per uſum & conſuetudinem populorum; uſus autem & conſuetudo in interpretandis legibus plurimum valet, juxta leg. 37. ff. de legib. ubi dicitur: *Si de interpretatione quæratur, in primis inſpiciendum eſt quo jure civitas retro in ejuſmodi caſibus uſa eſt; optima enim legum inter-*

Digitized by Google

interpres conſuetudo, qua de re infra. Tertia demum dicitur *doctrinalis*; eaque fit per explicationem peritorum. Hæc interpretatio admodum licita eſt, quia vix ullæ ſunt leges quarum applicatio in ſingulis qui occurrunt caſibus fieri facile poſſit; inde tot dubia de quibus peritos conſuli neceſſe eſt. Interpretatio doctrinalis vim legis ex ſe non habet, quia non emanat ab hominibus qui juriſdictionem habent: fatendum tamen eſt eam magni eſſe debere momenti, imo & in conſcientia obligare, cum Interpretes omnes ſcientia, pietate & ſtudio commendandi, atque ab extremis opinionibus perinde remoti in unum conſpirant ſenſum: tum quia vix ulla ſolida ratione niti poteſt, qui opinionem oppoſitam teneret; tum quia moraliter certum eſt eum a vero legis ſenſu recedere, qui eam eo intelligit modo quo a nemine intelligitur.

R. 3. *varias* eſſe regulas quibus inhærere debent qui leges interpretantur: potiores refero.

1. In omni lege ſpectanda eſt verborum proprietas, & *in re dubia melius eſt verbis edicti ſervire* ſi nihil obſit, ideſt ſi nec ſenſus fiat abſurdus, vel lex inutilis reddatur & illuſoria; tunc enim a verborum proprietate recedendum eſſet. Cum autem duplex ſit verborum proprietas, alia *naturalis*, quæ verbis & nominibus ex primæva inſtitutione competit, ut mors ex prima inſtitutione mortem naturalem ſignificat; alia *civilis* ſeu *juridica*, quæ per juris fictionem & quamdam paritatem verbis quibus primitus non competebat, affiicta eſt, ut nomen mortis in jure ſignificat etiam profeſſionem religioſam quæ mors eſt civilis. In legis interpretatione ſequenda eſt naturalis verborum proprietas; tum quia ex recepto axiomate, *Analogum per ſe ſumptum ſtat pro famoſiori ſignificato*; tum quia cum legem claram eſſe & diſtinctam oporteat, præſumendum eſt legislatorem eo loqui ſenſu quo verba communiter accipiuntur. *L. 1. de exercit. act. §. 20.*

2. Lex favorabilis, ea præſertim quæ nulli præjudicium affert, extendi debet, & ad ſenſum etiam civilem ampliari, juxta vulgatum id, *favores ampliandi*: unde quod de filiis dicitur, ad nepotes etiam, item ad filios legitimatos & adoptivos pertinet, niſi aliquid obſtet, quia nepotes, legitimati, & adoptivi, etiam filiorum nomine intelliguntur. Lex vero odioſa, ſtricte, quantum tamen verba ſinunt, intelligi debet, juxta illud, *odia convenit reſtringi*; unde per filios in oneroſis intelligi non debent filiæ, licet filiorum nomine filiæ etiam ſæpe exprimantur. Excipe niſi rationis identitas perſuadeat eamdem de omnibus fuiſſe legislatoris intentionem, de quo ſtatim. Prima pars ſecundæ hujus regulæ quædam eſt præcedentis modificatio. Vid. Suar. lib. 6. c. 2. Layman lib. 1. tract. 4. c. 18.

Sed hic cum Haberto notandum eſt, inter favores qui ampliari debent, male recenſeri ea quæ cupiditati privatorum favent, at pugnant contra leges & bonum commune: unde, inquit, ſtricte interpretanda eſt diſpenſatio, quia per eam plaga infertur legibus; quapropter id ſolum pro favore haberi debet, quod ita uni prodeſt, ut alteri non noceat.

3. Si de mente legislatoris conſtet, ei ſtandum eſt, etiamſi verba legis aliud ſignificent, quia *non ſermoni res, ſed rei debet eſſe ſermo ſubjectus*, ut ex S. Hilario ait S. Thomas. Cenſent vero Salmanticenſes & alii apud eos, ne ipſius quidem legislatoris declarationi ſtandum eſſe, ſi extra le- *1. 2. q. 96. a. 3.*

gem

Digitized by Google

gem loquens, dicat ſe talem habuiſſe intentionem, quæ cum verborum proprietate non cohæreat: nullus enim præſumi poteſt improprie locutus, & aliquando evenit ut qui nunc hoc aut illud ſtatueret, aliud olim ſtatuiſſe voluerit.

2.2.q.46. a. 3. 4. Ponderet legis interpres hæc Angelici Doctoris verba: *Prudentia conſiſtit circa particularia operabilia, in quibus cum ſint quaſi infinitæ diverſitates, non poſſunt ab uno homine ſufficienter omnia conſiderari..... unde in his quæ ad prudentiam pertinent, maxime indiget homo ab alio erudiri..... frequenter* ergo *& reverenter applicet animum ſuum documentis majorum, non negligens ea propter ignaviam, nec contemnens propter ſuperbiam*. Unde colligere eſt quid de iis ſentiendum ſit Sacerdotibus, qui cum leges ignorent, & neſciant quomodo eæ a probatis auctoribus intelligantur, ſtatim ex proprio cerebro & intrepide reſpondent, *ita ſentio, ſic mihi videtur, ita fac, ne verearis*: duces plane cæci, qui cæcis ducatum præſtant, cum iis in foveam caſuri. Quod autem dicunt in pagis & villulis non ita difficiles caſus occurrere, omnino falſum eſt, cum qui majorem rei hujus experientiam habent, fateantur innumera ſolutu difficillima in pagis reperiri.

5. Denique generaliter loquendo lex ad caſum in ea non comprehenſum extendi non debet ob ſimilitudinem vel identitatem rationis: quia licet par, eadem, aut major ratio movere potuerit legislatorem ad ſtatuendum in uno caſu quod in alio ſimili ſtatuit, non ſequitur quod id de facto ſtatuerit; poteſt enim legislator de uno diſponere, non de alio, ſive quia non vult, ſive quia non expedit ut omnia prohibeantur, aut præcipiantur, unde tritum id axioma. *In jure poſitivo non licet argumentari a paritate rationis*. Quare male quis diceret, Excommunicatus eſt qui Clericum percuſſit: ergo a fortiori qui patrem interemit: arcendus eſt a Prælatura hujuſce Conventus Religioſus alterius Ordinis, *ne homines diſparis habitus vel profeſſionis* eodem in loco *ſocientur*, Clement. 1. *De electione*: ergo, cum eadem militet ratio, arcendus eſt ab Epiſcopatu.

Dixi, generaliter loquendo; nam ob rationis paritatem ab uno ad aliud legitime aliquando concluditur, ut 1. in correlativis, uti colligitur ex L. 3. Cod. *De indicta viduit.* Unde quia vir & uxor, ſponſus & ſponſa correlativa ſunt, ſi eximitur vir ab obligatione reddendi debitum uxori adulteræ, uxor etiam eximitur ab obligatione illud reddendi viro adultero: ſi ſponſa ob ſponſi abſentiam ſine licentia ſua, a ſponſalium obligatione liberatur, eadem de cauſa liberabitur ſponſus. 2. in æquiparatis: unde quia electio, poſtulatio, præſentatio pariſicantur in jure, lex quæ aliquid circa unam ſtatuit, idem cenſetur ſtatuere circa aliam in his in quibus æquiparantur. 3. in connexis; atque etiam in iis quæ ſub altero continentur, ut pars ſub toto, imperfectum ſub perfecto: unde quibus lex permittit ut teſtamentum, iiſdem etiam concedit ut codicillum faciant; quibus prohibentur ova, iiſdem & lacticinia prohibentur, quia eadem eſt prohibitionis ratio, nimirum quod a carnibus ortum ducant. Ceterum generalis eſt regula, quod in pœnalibus & odioſis a caſu in lege expreſſo ad alium in eadem non expreſſum, non valeat illatio: unde, inquiunt Salmanticenſes poſt Cajetanum, etſi excommunicentur Moniales quæ nubunt, & qui iiſ-

dem

Digitized by Google

dem nubunt, non tamen excommunicantur Monachi qui uxores accipiunt, quamvis eadem ratio currat. Addo quod licet lex ob rationis ſimilitudinem non extendatur ad caſus in illa non comprehenſos, ſi tamen Judex ſententiam ferre debeat, debet a ſimilibus *ad ſimilia procedere*, juxta hoc Juriſperitorum axioma, *Caſus ſimilis expreſſo, non eſt omiſſus a lege*, & *caſus non expreſſus poteſt decidi per legem caſus expreſſi*. L. 12. ff. De legibus.

ARTICULUS SECUNDUS.

De variis legis humanæ ſpeciebus.

DIvidirur lex humana 1. in *ſcriptam*, & *non ſcriptam*, quæ dicitur conſuetudo. 2. in *legem ſimpliciter* dictam, quæ fertur a ſupremo Principe, ut Rege; & *ſtatutum*, quod fertur ab inferioribus Principibus, ut Epiſcopis. 3. in civilem, & canonicam. 4. in *favorabilem*, quæ primario prodeſt aliquibus, ſive aliis ſecundario noceat, ſive non: quomodo Canon, *Si quis ſuadente*, quamvis percuſſori pœnam infligat, eſt tamen favorabilis, quia primario Clericis favet & Monachis; & *odioſam*, aut *oneroſam*, quæ primario pœnam vel incommodum continet, etſi in boni communis commodum redundet, ut lex tributorum. 5. lex favorabilis vel eſt publica, quæ cedit in commodum communitatis; vel privata, quæ in privatorum utilitatem vergit, ut privilegium: privilegium tamen odioſum eſt, ſi ita quoſdam eximat a lege, ut alios gravet. Lex odioſa vel eſt pęnalis, vel tributum imponens, vel irritans factum aut contractum; quamquam lex irritans eo poſſit ſenſu eſſe favorabilis, quod fraudibus occurrat, ut patet in lege quæ profeſſionem religioſam ante legitimum tempus, aut contractus ſine debitis formalitatibus factos irritat. Præcipuas harumce legum ſpecies enucleare juvat.

SECTIO PRIMA.

De lege pœnali.

LEx pęnalis ea eſt quæ pęnam imponit: in quo diſtinguitur a lege morali, ſeu mere præceptiva aut prohibitiva, quæ ſic aliquid præcipit aut vetat ut nullam tranſgreſſoribus pęnam indicat: nullam, inquam, in foro hominis, nam aliud eſt in foro Dei, ut ex dictis patet.

Lex pęnalis alia eſt *mixta*, alia *pure pœnalis*. Prima ea eſt quæ ſimul præcipit aut prohibet, & pęnam in tranſgreſſores decernit: hęc autem pęna decerni dupliciter poteſt, vel *copulative*, ut cum dicitur, Nemo triticum extra Provinciam tranſvehat, *&* qui contra fecerit ſolvat decem nummos; vel *disjunctive*, ut ſi dicatur, Nemo triticum e regno evehat, *vel* ſi evexerit, ſolvat centum nummos. Hæc lex nonniſi in ſpeciem diſtinguitur a lege pure pęnali: lex autem pure pęnalis ea eſt quæ ſic pęnam ſtatuit in eos qui aliquid fecerint vel omiſerint, ut tamen nec præcipiat illud fieri, nec illud omitti vetet; talis eſſet iſta lex, Qui frumentum e regno exportaverit ſolvat centum nummos.

Lex pœnalis iterum dividitur in eam quæ eſt ferendæ ſententiæ, & eam

Digitized by Google

eam quæ eſt latæ ſententiæ : de qua diſtinctione latius dicam ubi de cenſuris. His poſitis,

Quæres 1. an ab aliquo condi poſſit lex pure pœnalis, quæ nullatenus obliget ſub peccato.

R. affirm. Prob. 1. Non repugnat quod Princeps velit, non quidem abſolute, ut aliquid fiat a ſubditis, ſed ſub hac conditione, ut, ſi contra fecerint, certam ſubeant pœnam: atqui talis lex erit mere pœnalis. Minor patet, prob. major. Qui poteſt aliquid vel præcipere, vel non præcipere, poteſt illud ſub ea qua voluerit conditione non mala præcipere: atqui Princeps multa præcipit, quæ poſſet non præcipere: ergo ea præcipere poterit ſub qua conditione volet, modo non mala: porro conditio ſolam apponens pœnam tranſgreſſioni legis, nihil habet mali, nihil iniqui, imo hoc habet commodi quod animarum ſaluti conſulat, & tollat periculum peccandi; unde multa ſunt Religionum ſtatuta quæ hoc modo obligant, ut de Religione Prædicatorum teſtatur S. Thomas 2. 2. q. 168. *a.* 9. *ad* 1.

Confirm. Non minus liberum eſt legiſlatori ſubditos obligare ſub pœna dumtaxat, quam liberum ſit alicui vovere ſe nunquam luſurum, vel ſi luſerit, ſe talem pauperibus eleemoſynam erogaturum; eſt enim votum privata lex, legi publicæ non abſimilis : atqui hoc ultimum fieri poteſt; unde qui ſic vovit, non peccat, ſi poſt ludum, pactam ſtipem pauperibus dividat.

Prob. 2. Ideo adverſarii nolunt admittere leges mere pœnales, quia putant pœnam omnem propter culpam infligi: atqui hoc falſum eſt, ut patet ex hac Reg. 23. Juris in 6. *Sine culpa, niſi ſubſit cauſa, non eſt aliquis puniendus :* ergo datur pœna quæ aliquando ob cauſam a culpa diverſam infligitur. Et vero quidni decernatur pœna ob ſimplicem, nec peccaminoſam legis tranſgreſſionem, cum id Reipublicæ bono expedit, & placet Principi, qui ſupremus eſt hac in parte arbiter ?

Obj. 1. Leges mere pœnales, non ſunt veræ leges, ſed conſilia. Prob. Ibi non eſt lex, ubi non imponitur obligatio agendi : atqui ubi lex eſt mere pœnalis . . . ſi enim imponeretur vera agendi obligatio, jam ea lex ſine culpa violari non poſſet.

R. ad 1. neg. ant. tam enim leges non obligantes ſub culpa ſunt veræ leges, quam votum non obligans niſi ad pœnam, eſt vere votum: atqui votum non deſinit eſſe vere votum, eo quod ſolum obliget ſub pœna : ergo. Ad 2. neg. min. ibi enim vera imponitur agendi obligatio, ubi coercetur ea non agendi libertas quæ erat ante præceptum: atqui poſita legi pœnali coercetur ea libertas. Nam ante præceptum præxiſtebat in voluntate libertas agendi impune & inculpate, quia actio nec abſolute, nec disjunctive, ideſt ſub pœnæ conditione præcipiebatur : atqui poſita lege non eadem remanet libertas agendi impune, licet maneat agendi inculpate : ergo.

Obj. 2, Ea lex non eſt pure pœnalis, quæ ſub peccato obligat ad ſubeundam pœnam : atqui lex de qua agitur obligat ad ſubeundam pœnam, ſicut & lex voti de qua ſtatim.

R. diſt. maj. Non eſt pure pœnalis, ſi ſpectetur remote, ideſt penes pœnam quam decernit, quia pœna hæc in conſcientia ſolvi debet, C. ſi ſpe-

ſi ſpectetur proxime, ideſt penes actum qui proxima eſt ejus materia, N. Ex ea enim parte lex pure pœnalis eſt, ex qua non obligat ſub culpa, ſed ſolum ſub pœna: atqui ex parte actus qui proxima eſt legis materia, lex ſolum obligat ſub pœna; cum non obliget abſolute ut fiat actus, ſed ſolum ut, niſi fiat, hæc vel illa pœna ſubeatur: etſi autem fatemur legem ex hac ſecunda parte non eſſe pure pœnalem, non ideo fatemur eam eſſe moralem ex parte actus qui prima eſt ejus materia: lex enim moralis ſub culpa obligat ad actum qui prima eſt ejus materia, quia actus ille non disjunctive ſolum, ſed abſolute præcipitur aut prohibetur: ergo lex pœnalis a morali diſtinguitur ex parte primi ejuſdem legis objecti, quod unice contendimus.

Inſt. 1. Lex pœnalis obligat ſub pœna: atqui non poteſt obligare ſub pœna, *niſi prius* obliget ſub culpa; tum quia pœna & culpa ſunt relativæ; tum quia alioqui lex illa juſta non eſſet, pœna enim ut pœna ſoli culpæ debita eſt, juxta id S. Auguſtini lib. 1. Retract. cap. 9. *Omnis pœna ſi juſta eſt peccati pœna eſt, & ſupplicium nominatur*. Ita Bellarminus.

R. ad 1. neg. min. vel diſt. Non poteſt obligare ſub pœna ſtricte ſumpta, niſi prius obliget ſub culpa, C. ſub pœna late & minus proprie ſumpta, niſi obliget ſub culpa, ſubdiſt. ſub culpa vel theologica, vel juridica, politica, aut civili, C. ſub culpa neceſſario theologica, N. Pœna duplex ſtricte ſumpta, quæ ſupponit aut annexum habet defectum coram Deo vere culpabilem, & hæc correſpondet culpæ theologicæ, quæ dividitur in mortalem & venialem; de hac intelligitur objectus Auguſtini locus: Alia eſt pœna latius ſumpta, quæ onus eſt quoddam & incommodum lege vel uſu impoſitum, ut vel ipſius metu inducamur ad agendum, vel impoſterum aliquid evitemus. Hæc pœna ſupponit quidem culpam, ſed aliquando ſolum juridicam, quæ coram Deo culpa non eſt, & reatum non inducit; idque patet ex Reg. Juris ſuperius adducta. Vide quæ Tomo 1. hujus Moralis dicta ſunt ubi de præſcriptione, & alibi. *Tom. 1.*

Inſt. 2. Omnis humana lex eſt eſſentialiter actionum humanarum directiva: atqui regula directiva obligat in conſcientia. Illud enim obligat in conſcientia, a quo qui diſcedit, revera deficit: ſed qui a regula directiva diſcedit, eo ipſo deficit. *pag. 83. & 147.*

R. diſt. Regula abſolute directiva, obligat, C. directiva conditionate, ſubd. obligat ad pœnam luendam, C. ad actum qui proxima eſt ejus materia, N.

Quæres 2. an lex quæ pœnalis eſt, ſimul adhuc in conſcientia obligare poſſit.

R. affirmat. Nemo quidem dubitavit unquam quin pœnales Eccleſiæ leges, puta eæ quibus decernuntur cenſuræ, obligent in conſcientia. Verum aliter ſenſit Navarrus de legibus civilibus quæ pœnam verberum, infamiæ, mutilationis membrorum, atque ipſius mortis imponunt; hæc autem particularis opinio Navarri refellitur,

1. Quia non magis repugnat legem humanam ſimul eſſe pœnalem & præceptivam, quam id repugnat de lege divina: atqui lex divina ſimul pœnalis eſſe poteſt & præceptiva. Minor patet vel ex ipſa prima lege qua Deus protoparentibus prohibuit ne comederent de ligno ſcien-

Digitized by Google

tiæ boni & mali, tum ſub pœna mortis corporeæ, tum ſub culpa graviſſima. Major non minus evidens eſt, neque enim jus naturale vel ratio declarant legem humanam magis quam divinam, eximere a culpa, eo ipſo quo ad pœnam condemnat.

2. Quia ſi lex civilis aliquid ſimpliciter prohiberet nullam imponendo pœnam, lex ea vere præceptiva eſſet, ut fatetur Navarrus: ergo adhuc erit præceptiva ſeu obligans in conſcientia, etſi ei deinceps adderetur impoſitio pęnæ. Illa enim lex non deſineret in conſcientia obligare, cujus vim præcedentem novæ pœnæ impoſitio non frangeret aut debilitaret: atqui nova pęnæ impoſitio non frangeret neque infirmaret vim, quæ huic inerat legi ad obligandum. Vis enim obligandi tota petitur e legislatoris voluntate: atqui legislator vim legis ſuæ non minuit, ſed potius confirmat, cum eidem pęnas ſuperaddit: ergo lex illa non deſinit eſſe præceptiva: quare ergo præceptiva non eſſet, ſi legislator jam ab initio pœnam in legis ſuæ violatores ſanxiſſet?

3. Quia lex quæ aliquid abſolute præcipit, obligat in conſcientia: atqui lex humana etiam pęnalis poteſt tam abſolute quidpiam præcipere, quam ſi nullam apponeret pęnam.

4. Quia opinio Navarri nulla ſatis firma ratione nititur. Ait nempe 1. odia reſtringi debere. 2. conſuetudinem ſic interpretari leges pęnales, ut eæ in conſcientia non obligent. 3. Principem qui fert leges pęnales, nihil curare an eæ obligent ſub culpa. Atqui momenta hæc ſe ipſis corruunt. Nam 1. etſi odia reſtringi debeant, non ſic tamen, ut eorum reſtrictio voluntati & verbis legislatoris manifeſte repugnet. 2. conſuetudo directe militat contra Navarrum, ut patet ex communi Doctorum & Interpretum conſenſu. 3. Principes, etiam ethnici, qui de culpa non cogitant, obligant quantum poſſunt; adeoque obligant ſub culpa, cum ſub ea obligare poſſint. Et vero ſi ſub culpa non obligarent, cum de culpa non cogitant, non obligarent quoque ſub pęna cum pęnam non decernunt, ſicque daretur lex quæ nec ſub culpa nec ſub pęna obligaret, quod Navarrus non admittit.

Quæres 3. quomodo lex ſimpliciter pęnalis poſſit ab alia diſtingui.

R. id a ſola legislatoris voluntate pendere, qui vel abſolute, vel ſub ſola pęnæ conditione obligare poteſt. Porro intentio legislatoris cognoſci poteſt 1. ex ejus verbis, ſi nempe declaret ſe nolle obligare ſub culpa, quod ſatis obſervant Superiores Communitatum in conſtitutionibus ſuis. 2. ex ipſa legis forma, nempe ſi disjunctive feratur, ut, nemo frumentum efferat, vel ſolvat centum libellas; aut, Qui arma portaverit, ea amittat. Si tamen lex graviſſimas imponat pęnas, capitis v. g. infamiæ, triremium &c. longe probabilius eſt eam obligare ſub culpa, etiamſi præceptum non contineat, quia tantæ pęnæ pro gravi ſolum culpa rationabiliter aſſignari poſſunt. 3. ex materia; lex enim quæ ad bonos Reipublicæ mores, ejuſque pacem neceſſaria eſt, merito præſumitur præceptiva. In dubio an lex ſit mere pęnalis judicandum eſt eam eſſe præceptivam; tum quia id tutius eſt, tum quia, ut bene notat Habert, quod lex aliqua non obliget ad culpam, eſt quædam exceptio a generali regula, juxta quam oportet ſubditos parere ſuperioribus, non ſolum propter iram, ſed & propter conſcientiam; exceptio autem non eſt amplianda, ſed reſtringenda. Unde colliges eos graviter

Digitized by Google

viter peccare qui infringunt leges 1. de non evehendis extra vel intra regnum aut civitatem nonnullis mercibus, ſub gravi pœna exilii, incarcerationis &c. prohibitis: non modo quia cum tanto ſe diſcrimini objiciunt, contra charitatem ſibi debitam peccant, ſed etiam quia pęnæ gravis inflictio gravem in tranſgreſſione culpam indicat; & aliunde ad minus dubium eſt an eæ leges ſint mere pęnales. 2. de non ducendis animalibus ad aliena paſcua, licet cauſentur ſe paratos eſſe ad ſolvendam impoſitam mulctam ſi deprehendantur. 3. de juſti vectigalis aut tributi ſolutione, ut ſtatim dicemus. Hinc etiam inferes, nullas a Regibus noſtris ferri leges quæ certo judicari poſſint eſſe mere pœnales.

Quæres 4. an pœna per legem impoſita ſit ſtatim exolvenda ab eo qui legem tranſgreſſus eſt. Ut intelligatur reſponſio quæ magni eſt momenti,

Not. 1. Pœnæ aliæ ſunt *latæ ſententiæ*, quæ ipſo facto, ideſt ſola peccati commiſſione infliguntur per legem; aliæ ſunt *ferendæ ſententiæ*, quas lex de facto non imponit, ſed per Judicem imponendas minatur. Item duplex eſt ſententia Judicis, alia *condemnatoria*, per quam reus a Judice condemnatur ad certam pœnam; alia criminis *declaratoria*, per quam Judex declarat aliquem incidiſſe in crimen, propter quod pœna ipſo facto incurritur, adeoque ipſum pœnam hanc ipſo facto incurriſſe. Cum ſententia eſt declaratoria, pœna retrotrahitur uſque ad diem commiſſi criminis; unde alienatio bonorum ab eo tempore facta, poſt eam ſententiam reſcinderetur, ſecus ſi ſententia eſſet ſolum condemnatoria.

2. Pœnæ aliæ ſunt paſſivæ, quæ nullam rei actionem requirunt, ut quod quis ſit excommunicatus, irregularis, privatus voce activa & paſſiva, inhabilis ad aliquid faciendum, aut recipiendum. Aliæ vero ſeu poſitivæ ſint, ſeu privativæ, non poſſunt executioni mandari ſine aliqua tranſgreſſoris actione; & hæ triplicis ſunt generis. Quædam irritant actum qui fit contra legem, v.g. matrimonium clandeſtine contractum, aut reum inhabilem faciunt ad eumdem actum, v.g. ſimoniacum ad Beneficium acquirendum. Quædam legibus conſtitutæ ſunt ut conditiones ad acquirendum neceſſariæ: ſic qui ſua culpa ad Sacerdotium intra legitimum tempus non promovetur, ipſo facto privatur Beneficio parochiali, ſine alia monitione, ex cap. *Licet*, *de elect.* in 6. aliæ demum privant jure jam acquiſito, vel acquiri cępto, v.g. Beneficio jam legitime poſſeſſo.

3. Pœnæ quæ actionem requirunt, vel ſunt leves, ut pęnitentiæ Monaſteriorum; vel ſunt graves, ut renuntiare Beneficio, bonis omnibus cedere, exulem abire &c. His poſitis,

R. 1. reum non teneri ad pœnas ferendæ ſententiæ, donec ad eas fuerit a Judice condemnatus, Ratio eſt, quia lex de facto tales pœnas non imponit, ſed imponendas minatur.

R. 2. pœnas paſſivas quæ nullam tranſgreſſoris actionem poſtulant, ut ſunt cenſuræ eccleſiaſticæ, irregularitas, privatio vocis activæ & paſſivæ & ſimilia, incurri ante ullam Judicis declarationem: unde occulti legum violatores vere ſunt excommunicati, ſuſpenſi &c. & ab iis quæ excommunicatis vetita ſunt, abſtinere debent quantum poſſunt: quod addo, quia ad vitandam ſui diffamationem aliquando tenentur ſe gerere quaſi excommunicati non eſſent. Pariter irregulares ſunt qui aliquid ſub irregularitatis

Digitized by Google

pœna prohibitum etiam clanculum admiſere: excipienda tamen eſt, ait Habert, irregularitas quæ oritur ex infamia; nullus enim cenſetur jure infamis, niſi poſt ſententiam Judicis declaratoriam.

R. 3. Pœnæ quæ vel irritant actum lege prohibitum, ut matrimonium clandeſtinum, vel reum reddunt ad aliquid inhabilem, ut Beneficiarium ad percipiendos Beneficii fructus, ſi Horas non recitet, effectum ſuum ſortiuntur ante ſententiam declaratoriam: unde clandeſtine conjuncti ſeparari debent; ſimoniacus Beneficium dimittere debet, & fructus perceptos reſtituere &c. quia actus illi plane invalidi ſunt, utpote facti contra legem qua irritati erant. Idem dicendum de pœnis, quæ non tam pœnæ ſunt quam conditiones ad aliquid acquirendum neceſſariæ; unde qui tempore debito ad Sacerdotium non promovetur, Beneficio ſuo excidit actu & de facto.

R. 4. Pœnæ quæ jure jam acquiſito privant, vim non habent ante Judicis ſententiam ſaltem declarativam criminis, etiamſi lex *ferat eas pœnas* ipſo facto & non expectata Judicis ſententia incurri. Unde quod ſtatuit Innocentius IV. in Concil. Lugd. eum qui *quempiam Chriſtianorum per aſſaſſinos interfici fecerit*, ipſo facto Dignitatibus ſuis & Beneficiis privari, locum non habet, niſi poſita ſententia criminis declarativa. Idem dicendum tum de conſtitutione Pii IV. qua qui ſimoniam confidentialem committunt, Beneficiis ante obtentis ipſo facto privantur, tum de Decreto Concilii Tridentini ſeſſ. 24. c. 18. quo examinatores ſimoniam in examine committentes, ſuis quoque Beneficiis privantur; unde ſequitur Parochum qui admiſit crimen cui annexa eſt ipſo facto privatio Beneficii, valide abſolvere pœnitentes, & fructus facere ſuos, modo Beneficii munera exequatur. Ita omnes Theologi, ait Henricus a S. Ignatio; ita etiam Habert, & alii quos citant & ſequuntur Salmanticenſes. Ratio eſt, tum quia id approbat mater Eccleſia, ut conſcientiarum quieti conſulatur; tum quia eæ Eccleſiæ leges non aliter receptæ ſunt; tum quia alioqui leges eæ in detrimentum boni publici vergerent, utpote quas nemo aut fere nemo in praxi ſequeretur. Si tamen conſuetudine receptum eſſet, ut quædam pœnæ ante Judicis ſententiam jure jam acquiſito privarent, huic conſuetudini obſequendum eſſet: hinc conjunges debiti petitione privantur ſtatim ac inceſtum cum alterius conſanguineo commiſerunt.

C. 1. de homic. in 6. Vid. t. 2. Moral. p. 493.

Ethi. amor. c. 11. Salmant. c. c. 2. punct. 4.

R. 5. Pœnæ quæ propriam rei actionem requirunt ante quamlibet Judicis ſententiam ſubiri debent, ſi ſint moderatæ, nec ita difficiles, ut recitatio precum aliquarum, moderata corporis caſtigatio, jejunium: ſecus ſi earum executio ſit admodum acerba & difficilis, ut venenum haurire, & alia de quibus ſupra. Ratio primæ partis eſt, quia leges hujuſmodi nihil præcipiunt quod non ſit homini moraliter poſſibile. Ratio vero ſecundæ partis eſt, quod hæ leges tam duræ, tam inhumanæ, tam naturæ propenſioni adverſæ ſint, ut moraliter poſſibiles cenſeri non debeant: & certe communi uſu receptum eſt, ut qui ob crimen aliquod bonis omnibus ipſo facto privati dicuntur per legem, non ante bona ſua abdicare teneantur quam ad id fuerint a Judice condemnati. Hinc cum Bonifacius VIII. omnia Hæreticorum bona *confiſcata* eſſe *ipſo jure* ſanxiſſet, hanc tamen pœnam non ante executioni mandari voluit, quam

per

Digitized by Google

per Epiſcopum loci, aut aliam perſonam eccleſiaſticam .... ſententia ſuper eodem crimine fuiſſet promulgata.

Ergo, inquies, pœnæ illæ quæ ipſo facto incurri dicuntur, non diſcrepant a pœnis ferendæ ſententiæ.

R. neg. ant. Nam ubi lex pœnas imponit ipſo facto incurrendas, legiſlator per ſemetipſum, reum bonis ſpoliat quantum de ſe eſt, ſub ea tamen conditione ut declaratio fiat: ubi vero pœna eſt ferendæ ſententiæ, non privat, ſed remittit Judici ut privet; unde in primo caſu donationes poſt crimen factæ, per Judicis declarationem reſcinduntur; non autem in ſecundo. Præterea poſſunt hæredes conveniri ad ſolvendum id quod debebat defunctus vi pœnæ ipſo facto contractæ; ſecus ſi pœna eſſet ſolum ferenda. De ceteris vide Salmantic. ubi ſupra.

Quæres 5. an ignorantia reum excuſet a pœna legis.

R. 1. Ignorantia excuſans ab omni culpa, excuſat a debito pœnæ. Ratio eſt, quia pœna, ut pœna, ſupponit peccatum: qui autem ex ignorantia invincibili fecit contra legem, non peccavit: ergo pœnam legis non pure pœnalis, quæ nonniſi pro peccato infligitur, ſubire non debet: ergo ulterius, ſi a Judice condemnetur, quia ignorantiam ſuam probare non poteſt, poteſt ſubtrahere ſe pœnæ, modo id fiat ſine reſiſtentia & ſcandalo.

R. 2. Ignorantia excuſans a gravi culpa, non autem a veniali, excuſat a gravi pœna, non autem a levi. Ratio eſt, quia culpa levis levem meretur pœnam, non gravem, juxta id Deuteron. 25. *Pro menſura peccati, erit & plagarum modus.*

R. 3. Ignorantia quæ non excuſat a gravi culpa, ſæpius non excuſat a gravi pœna, nonnumquam tamen excuſat. Ratio primæ partis eſt, quod ignorantia quæ non tollit culpam, non tollit cauſam pœnæ, nec ipſam proinde pœnam. Ratio ſecundæ partis eſt, quod lex aliquando pœnam iis ſolum infligit qui *ſcienter*, vel *temere* aliquid faciunt, qui facere *præſumunt*: ergo lex illa certum requirit modum, quo ſublato, qui eam tranſgreditur, non ſubjacet pœnæ. Quod ſi quis ex ignorantia affectata, legem tranſgreditur, haud dubium eſt, quin pœnam mereatur, quia hæc ignorantia ſcientiæ æquiparatur, & peccatum adauget, ut dixi tom. 2. p. 528.

R. 4. Ignorantia etiam invincibilis ſolius pœnæ, non excuſat per ſe a pœna, niſi lex contumaciam requirat. Ratio eſt, quia tunc incurritur pœna, cum tota ponitur pœnæ ſubeundæ cauſa: ſed qui violat legem, neſciens pœnam lege impoſitam, ponit totam pœnæ ſubeundæ cauſam: hæc enim cauſa non eſt pœnæ cognitio, ſed culpa.

Dixi, non excuſat *per ſe*: quia excuſare poteſt *per accidens*, ut ſi quis non cognoverit legem obligare ſub mortali, & id cognita pœna ejuſque gravitate cogniturus fuiſſet.

Dixi iterum, *niſi lex contumaciam requirat*: quia contumacia requiritur, ut quis incurrat cenſuras; hæc autem contumacia in eo conſiſtit, juxta multos, quod quis non obſtante pœnarum cognitione legem tranſgrediatur.

Sed quid ſi quis noverit quidem hoc vel illud lege naturali vel divina prohibitum, ſed prorſus ignoret legem humanam qua id prohibitum eſt?

Reſpondent Scotus & alii complures, eum adhuc ſubjacere pœnæ per legem expreſſæ; quia, inquiunt, qui legem condit, non ſuæ tantum, ſed

etiam divinæ naturaliſve legis tranſgreſſionem punire intendit; unde qui cum impedimento dirimente quod ignorabat, contrahit, invalide contrahit. Hoc quidem exemplum & alia id genus non pauca facile admiſero, ſed de omnibus perinde pronuntiare non auſim, quia res ab intentione legislatoris pendet. Ut ut ſit, fatentur iidem Theologi, excipiendas eſſe ab hac regula cenſuras, quas admittunt non incurri, niſi quis contra Eccleſiæ legem ſibi cognitam peccet: non negant tamen iidem irregularitatem ex delicto contrahi ab iis qui v. gr. rebaptizarent, & non cognoſcerent id lege eccleſiaſtica eſſe prohibitum, modo non neſcirent prohibitionem divinæ legis. Sed de his, ubi de cenſuris, dicemus.

SECTIO SECUNDA.

De lege tributorum.

Tributi nomen alii derivant a tribubus, quia olim vectigalia tributim ſolvebantur, alii a verbo tribuo. Tributum definitur: Penſio publica, quæ ad regios ſumptus, & communes Reipublicæ operas a populo perſolvitur.

Tributum aliud eſt *reale*, quod pro rebus immobilibus & fructibus earum quotannis ſolvitur: aliud *perſonale*, quod ratione bonorum mobilium perſonæ, ac induſtriæ ejus exigitur; & ſæpe vocatur *capitatio*, de quo paſſim intelligunt Interpretes id Matth. 22. *Licet dare cenſum Cæſari?* aliud *miſtum*, quod pro rebus & perſonis ſolvitur. Tributum quod pro rebus in urbem invectis, aut ex illa evectis præſcribitur, vocatur *vectigal*: quamvis & hoc nomen pro quovis tributo uſurpetur: ſi ſolvitur tributum pro rebus quæ transferuntur per pontes & flumina, dicitur *portorium*; ſi pro tranſeuntibus per viam ſeu locum, idque ad viarum cuſtodiam & refectionem, *pedagium*; ſi pro perſonarum operis, puta pro iis qui excubias agerent, dicitur *angaria* &c. His poſitis,

Quæres 1. an lex tributorum ſit mere pœnalis ex genere ſuo.

R. negat. Vel enim lex tributi diceretur pœnalis, quia imponeretur in pœnam; vel quia obligaret ſub pœna ad ſolvendum tributum: atqui lex tributi neutro ſenſu eſt ex genere ſuo pœnalis. Non priore, quia tributa nec communiter ſunt pœnæ, nec ſupponunt culpam quæ ipſis puniatur, ſed imponuntur inſtar juſti ſtipendii quod Regibus debetur, ut aliquid oneroſum quidem, ſed vere neceſſarium. Non poſteriore, tum quia lex tributi ferri poteſt ſine addita pena; tum quia, etſi ſub pœna ferretur, non minus eſſet moralis & præceptiva, quam leges miſtæ, de quibus ſupra.

Non nego tributa imponi aliquando poſſe in pœnam criminis alicujus v. gr. rebellionis, nego tantum ea ſic communiter imponi; unde dixi, *ea ex genere ſuo* non eſſe pœnalia.

Tom. 1. moral. p. 8. Hinc colliges verum eſſe quod alibi docuimus, ſubditos in conſcientia teneri ad ſolvenda tributa. Atque id præter probationes ibidem allatas colligitur 1. ex Matth. 22. *Reddite quæ ſunt Cæſaris, Cæſari*. 2. ex Rom. 13. *Ideo neceſſitate ſubditi eſtote, non ſolum propter iram ſed etiam propter*

con-

Digitized by Google

conſcientiam; ideò enim & tributa præſtatis: ubi tributi ſolutio argumentum eſt & profeſſio ſubjectionis, ad quam ſubditi in conſcientia tenentur: ſi autem tributi ſolutio neceſſaria non eſſet in conſcientia, jam non poſſet eſſe argumentum & profeſſio ſubjectionis in conſcientia obligantis. 3. ex ratione quæ clare demonſtrat ſubditos teneri ad ſuppeditanda ea quæ neceſſaria ſunt, ſive ad publicæ rei præſidium, ſive ad decentem Principis ſuſtentationem: unde ſequitur eos, qui vectigalia juſta defraudant, teneri ad reſtituendum ante Judicis ſententiam; atque id in Gallis, ut alibi, verum eſt, tametſi ea ſit Regni hujus conſuetudo, ut tributa non ſolvantur, niſi ab exactoribus petantur: aliud enim eſt non dare quod a te non petitur, aliud per dolum efficere, ut nec petatur, nec peti poſſit; unde rejiciendum eſt quod docent aliqui apud Suarem *lib.* 5. cap. 18. licitum eſſe occultare venditionem, aut per invia loca tranſire, ne gabella petatur.

Quæres 2. an in dubio num juſta ſit nec ne lex tributi, ſit ejus ſolvendi obligatio.

R. 1. tributum vere & certo injuſtum a ſubditis non deberi. Ut autem tributum ſit reipſa juſtum, tria requiri ſolent. 1. quidem poteſtas imponendi tributum, quæ per ſe ſoli ſupremo Principi competit, aliis vero nonniſi ex illius conceſſione. 2. legitima cauſa, ut nempe ob bonum publicum imponatur, ut ex ejus definitione liquet. 3. proportio tributum inter & cauſam tributi, adeo ut parvum pro cauſa mediocri, temporale pro temporali neceſſitate imponatur. Requiritur etiam proportio ad perſonas, ut nimirum plus exigatur ab eo qui plus poteſt, minus ab eo qui minus habet facultatum: quare graviter peccant, & pauperibus quorum læſionis cauſa fuerunt, reſtituere debent viri illi nobiles, qui cum bona poſſideant plebeja *biens roturiers*, tributis obnoxia, ab iiſdem tamen ſeſe eximunt; unde fit ut divitum onera in pauperes refundantur. Ita caſum hunc ſibi propoſitum ſolverunt Doctores Sorbonici triginta, qui & ſuppoſita facti notorietate, hujuſmodi homines ad Sacramenta admitti non poſſe definierunt, prout refert auctor Collationum Pariſienſ. *Tom. 4. de uſura pag. 251.*

R. 2. in dubio de juſtitia tributi, illud ſolvendum eſſe, niſi rationes quæ contra legem tributi pugnant, ſint longe graviores oppoſitis. Ratio eſt, quia in dubio æquali aut pene æquali, præſumendum eſt in favorem Principis poſſidentis facultatem præcipiendi. Deciſio hæc ſequitur ex iis quæ dicta ſunt de probabilitate.

Quod ſi dubium non cadat in motiva quibus innititur Princeps ut tributum exigat, ſed in poteſtatem ipſius; ideſt ſi dubitetur an huic Principi competat jus tributum exigendi, cenſent plures nullam incumbere ſolvendi hujus tributi neceſſitatem, eo quod libertas certa civium incerto hominis juri prævaleat. Quia tamen hæc difficultas locum habere non poteſt, niſi in Principibus non ſupremis, crederem ego in hoc caſu interrogandum eſſe Principem ſupremum, an poteſtatem hanc Principi ſubalterno conceſſerit; imo ſi huic faveat conſuetudo, ſileatque Princeps ſupremus, qui, cum ſua læduntur jura, non ſilet, eo ipſo jus illud inferiori Principi conceſſum fuiſſe arbitrarer.

Digitized by Google

SECTIO TERTIA.

De lege irritante.

Lex irritans ea eſt quæ actum aliquem cui certæ deſunt conditiones, nullum & invalidum facit. Certum eſt dari poſſe, imo de facto dari leges quæ certas in actibus aut contractibus requirunt conditiones, quarum defectu iidem actus in irritum abeunt: ſic Jure civili irritatur teſtamentum ſine ſufficienti teſtium numero factum; & Jure canonico, matrimonium clandeſtinum. Hæc autem irritandi poteſtas Reipublicæ neceſſaria eſt, cum ſine ea fraus, dolus, aliaque gravia incommoda vitari non poſſint.

Irritatio multiplex eſt. 1. enim altera incurritur ipſo jure, & ante Judicis ſententiam, quo ſenſu irritum eſt ſe ipſo matrimonium clandeſtine celebratum; altera nonniſi poſt Judicis ſententiam incurritur, ut contractus in quo quis ultra medietatem juſti pretii deceptus eſt, irritari debet a Judice. 2. Alia eſt explicita, quæ diſtinctis & explicitis verbis exprimitur: v. g. *Si res aliter fiat non valeat, careat omni robore &c.* alia implicita, quæ fit verbis æquivalentibus, ut ſi præſcribitur forma quæ in contractu neceſſario debeat ſervari. 3. Alia eſt pœnalis, quæ inducitur in odium perſonæ & actionis ejus, ut cum irritatur electio ad Beneficium propter ſimoniam, aut matrimonium contrahentis cum ea qua polluit per adulterium ſub ſpe futuri matrimonii; hoc enim non ſolum fit ad cavenda hujuſmodi adulteria inter perſonas ſpe futuri matrimonii, ſed etiam in pœnam adulterii; alia legalis, quæ non fit in pœnam peccati, ſed in bonum privatæ perſonæ, aut communitatis, ut cum irritatur profeſſio ante annum decimum ſextum expletum, in bonum utique tum profitentis, tum Religionis; item matrimonium inter conſanguineos & affines ob decentiam, & teſtamenta minus ſolemnia, & donationes pupillorum &c.

Quæres 1. an lex irritans obliget in conſcientia.

R. 1. legem ipſo jure irritantem hoc ſenſu obligare 1. quod non liceat uti actu per legem irrito, quaſi validus eſſet. 2. quod nequidem actum illum exercere liceat, ſi vel id materia legis poſtulet, vel legiſlator ſatis ſignificet velle ſe ut ab eo actu abſtineatur.

Prob. 1. pars. Non licet actu aliquo tanquam valido uti, cum actus ille revera non valet: atqui actus qui ipſo jure invalidus eſt, revera non valet, cum lex qua irritatur, ipſum privet omni robore & firmitate: ergo eo uti non licet: atque id evidens eſt in matrimonio clandeſtine contracto, quo uti non licet; aut in fructibus Beneficii qui cum a non recitante Breviarium percepti ſunt, retineri non poſſunt, quia perceptio hæc Jure canonico irrita eſt. An etiam jure naturali irrita ſit, nihil ad rem, quia reſtitutio facienda eſſet, tametſi ſola occurreret irritatio legis poſitivæ.

Vid. Tom. 1. Moral. pag. 441.

Excipiunt aliqui caſum in quo actus irritatio in alicujus favorem facta eſt; is enim, inquiunt, actu per legem irritato uti poteſt, licet ad id non obligetur: ſic minor qui contraxit, poteſt, ſi velit, ſtare contractui cum major factus eſt. Hæc tamen exceptio, ejuſque probatio parum habent firmita-

Digitized by Google

mitatis, quia contractus a minoribus facti, non tam ipſo facto irriti ſunt abſolute, quam pro minorum nutu, ſi reſilire volent, irritandi.

Prob. 2. pars. Ab eo actu omnino abſtinendum, quem lex non irritat ſolum ſed & prohibet: atqui tales ſunt actus quidam per leges irritati; atque id patet allato matrimonii clandeſtini exemplo, quod ne attentare quidem licitum eſt. Porro non omnes actus qui lege irriti ſunt, ſimul ſunt prohibiti: etſi enim irrita ſit renuntiatio paternæ hæreditati facta a filia quæ dote ſua contenta eſt, non tamen peccat puella quæ hæreditati ſuæ renuntiat; unde valeret renuntiatio hæc, ſi juramento confirmata eſſet, & tamen juramentum peccati vinculum eſſe non poteſt.

R. 3. Lex quæ ipſo facto actum non irritat, ſed eum ſolummodo præcipit irritari, non obligat ante ſententiam Judicis. Ratio eſt, quia irritatio actus eſt proprius publicæ poteſtatis: ergo ſi non ſit per legem, fieri debet per Judicem; cui ſoli lex illam præcipit. Judicis autem nomine ii etiam aliquando intelligi poſſunt qui præſunt familiis: ſic patri aliqua filiorum vota irritare permiſſum eſt, ut dictum eſt tom. 2. p. 257.

Quæres 2. an lex eo ipſo ſit irritans, quo eſt prohibens.

R. negat. quia ex cap. 16. *De regularib. multa fieri prohibentur, quæ, ſi facta fuerint, obtinent firmitatem*. Et vero aliud eſt prohibere, aliud irritare; unde nec quod irritatur ſemper prohibitum eſt, ut modo dixi; nec quod prohibetur, ſemper eſt irritum, ut patet in matrimoniis quæ poſt emiſſum ſimplex caſtitatis votum contrahuntur. Nec nocet Regula 64. Juris in 6. cum hæc intelligi debeat de iis quæ fiunt contra leges quæ ſtatuunt formam ſubſtantialem actui, & ſine qua proinde actus validus eſſe non poteſt.

Quæres 3. quænam impediant ne lex actum ipſo facto irritans, habeat effectum ſuum.

R. 1. Si lex non irritet actum, niſi in vindictam culpæ, irritatio impeditur per omnem cauſam quæ excuſat a culpa. Ratio eſt, quia ſublata cauſa totali, effectus quoque tolli debet: ergo ſi per ignorantiam oblivionemve inculpabilem tollitur culpa, tollitur & irritatio: hinc qui ex oblivione mere naturali omittit Horas, facit fructus ſuos, licet extet lex qua irritatur fructuum acquiſitio ab iis facta qui officium omittunt.

Ergo, inquies, qui ſimoniæ neſcius Beneficium per alterius ſimoniam acquiſivit, illud retinere poteſt. Non ſequitur: ignorantia enim tua non impedit ne alter culpam commiſerit emendo tibi Beneficium: ergo nec impedit cauſam propter quam irritatur talis Beneficii collatio.

R. 2. Qui invincibiliter ignorat actum aliquem irritari per legem, ſed legem qua actus prohibetur non ignorat, ſubjacet irritationi, quamvis hæc in ſolius culpæ vindictam ſtatuta fuerit. Unde Beneficiarius qui novit Horarum recitationem per Eccleſiæ legem imperari, neſcit autem fructuum receptionem ab eo factam qui non recitat, eſſe irritam, non facit fructus ſuos. Ratio eſt, quia ignorantia pœnæ non tollit cauſam irritationis, ideſt culpam: ergo nec irritationem ipſam tollere debet.

R. 3. Ignorantia etiam inculpata legis irritantis, non impedit actus irritationem, ſi irritatio immediate facta ſit propter bonum commune. Ita omnes. Patet hoc tum in teſtamento ſine legitimis ſolemnitatibus condito;

Digitized by Google

tum in matrimonio quod quis bona fide abſente Parocho celebraſſet. Ratio eſt 1. quia leges maximi momenti, & quæ bono communi maxime neceſſariæ ſunt aut utiles, effectum ſuum prorſus habere debent, quia hoc abſolute intendit & intendere debet legiſlator. 2. quia, ut alibi dictum eſt, leges illæ non fundantur in præſumptione facti, ſed in præſumptione vel potius in certa ſcientia periculi, ne quid fiat contra bonum commune: ergo cum periculum hoc ſemper exiſtat, lex ſemper vigere debet.

Quod ſpectat ad irritationem quæ per Judicis ſententiam fieri debet, hæc multis modis impediri poteſt. 1. cum actus manet occultus, adeo ut in judicio probari non poſſit: ſi quæ tamen in actu irritabili illata eſſet injuria, omnino reparanda eſſet: ſic qui vendidit ultra dimidium pretii juſti, tenetur ante Judicis ſententiam exceſſum emptori reſtituere. 2. cum poſt actum licet publicum partes inter ſe ſine vi & fraude conſentiunt; jus enim non prohibet ne partes ſibi invicem conſentiant. 3. cum actio illius qui irritationem proſequi poterat, legitimo tempore præſcribitur. De his plura videris apud Suarem.

Vid. Suar. lib. 5. c. 21 Grandin p. 208.

SECTIO QUARTA.

De lege civili.

PAuca admodum dicemus de lege civili, quia præcipuas, quæ circa ipſam moveri poſſunt, difficultates ſupra tractavimus. Ut vero pauca hæc moribus noſtris congruant, ea e Juriſconſultorum noſtrorum libris deducemus.

Vid. Ferriere v. Droit.

Jus Gallicum, ſeu jus quod in Gallia vim & auctoritatem legis habet, dividitur in ſcriptum & non ſcriptum. Jus ſcriptum aliquando ſumitur pro omni lege quæ ſcripta eſt, & tunc Juris ſcripti nomine intelliguntur 1. regiæ Conſtitutiones, quæ ſunt generales Regni leges. 2. Conſuetudines ipſæ, quæ etiam ſcriptæ ſunt. 3. Jus Romanum. 4. Pragmaticæ Sanctiones, Concordata &c. Jus ſcriptum ſic intellectum diſtinguitur ab iiſce conſuetudinibus quæ locorum uſu introductæ ſunt, & auctoritate publica ſcriptæ non ſunt. Jus ſcriptum ſæpius ſumitur pro Jure Romano, quod in certis Galliæ Provinciis viget; quæ ideo Provinciæ Juris ſcripti dicuntur; ad diſcrimen aliarum Provinciarum quæ ſuas ſequuntur conſuetudines: & ideo conſuetudinariæ vocantur, prout jam dictum eſt tom. 1. p. 29.

Etſi Jus Romanum in Provinciis conſuetudinariis vim legis non habeat, plenis tamen oculis legi, plenioriquе animo comprehendi debet ab iis etiam qui hiſce in Provinciis jus dicunt; quia cum deficiunt, ut ſæpius evenit, locorum conſuetudines, *ad jus commune & Romanum confugimus*, non quidem ut ad legem neceſſariam, ſed ut ad æqui & recti normam, prout notat Mornac in L. 9. ff. *De juſt. & jure*. Et vero tanta eſt Juris Romani varietas, ut ad omnes pene, qui inter homines ſuboriri poſſunt, caſus ſeſe extendat; tanta judiciorum ſagacitas, ut omnium gentium ſuffragia meruerit; tanta in ſermone facili dignitas; ut Imperii majeſtatem ſpiret, vixque unquam pluribus dicat quæ paucioribus dici poſſunt.

Juris civilis corpus, ut nunc eſt, quatuor conſtat *collectionibus*. 1. nimirum

Digitized by Google

mirum quatuor *Inſtitutionum* libris, qui Juſtiniani Imperatoris juſſu editi ſunt in gratiam adoleſcentium Juriſprudentiæ ſtudioſorum, & Juris civilis epitomen continent. 2. quinquaginta libris *Digeſtorum*, ſeu *Pandectarum*, ſic nuncupati, eo quod cunctas pene Veterum leges meliori ordine digeſtas complectantur. 3. duodecim libris *Codicis*, & hic quidem Codex qui Juſtiniani dicitur, eo quod Juſtinianus eum ex tribus Codicibus Gregoriano, Hermogeniano, & Theodoſiano, amputata prolixitate compilari juſſerit, vocatur etiam repetitæ prælectionis Codex, quia prima ejus editio in multis de ejuſdem Principis mandato emendata eſt. 4. 168. Conſtitutionibus ejuſdem Juſtiniani, quæ *Novellæ* dicuntur quaſi *novæ Conſtitutiones, & poſt Codicem repetitæ prælectionis, promulgatæ*, ut loquitur Cujacius. Volumen quo Novellæ continentur, vocatur *Authenticum*, ideſt plurimum valens, quia hæc eſt poſteriorum legum conditio, ut pluris valeant quam antiquæ, quibus ſæpe derogant. *Authenticum* & *Authenticæ* caute ſecerni debent; Authenticum enim ipſa eſt Novellarum collectio, ut modo dixi; Authenticæ vero ſunt ſummaria quædam ex Novellis circa an. 1130. ab Irnerio quodam natione Germano, extracta, & variis Codicis legibus, ad quas relationem habent ſubnexa, minutiori caractere, ita ut ſtatim intelligi poſſit, an & quatenus Novellæ derogent Juri in Codice contento, ipſumve modificent aut interpretentur. De his omnibus conſule librum cui titulus, *Hiſtoire du Droit Romain*, auth. Cl. Joſepho de Ferriere.

Nunc videndum quomodo citentur leges Juris civilis. Libri Juris dividuntur in titulos; tituli in leges; leges in paragraphos. Cum lex aliqua citanda eſt, affertur primum legis verbum, deinde indicatur qua ex collectione lex illa deſumpta ſit; demum additur titulus ſub quo lex continetur. Quia vero hæc per abbreviationem fieri ſolent, exempla quædam proponemus.

Leges e Digeſtis ſic citantur. Lege *Creditor*, Digeſtis *De pignoribus*; vel brevius L. *Creditor*, vel L. 23. D. aut ff. *De pignoribus*. Leges e Codice eodem citantur modo, niſi quod pro Digeſtis indicatur Codex, ut, L. *Properandum*, vel L. 13. Codice, vel Cod. aut ſimpliciter C. *De judiciis*. Si citetur Authentica, exprimitur primum ejus vocabulum, & adducitur titulus Codicis ſub quo eadem Authentica poſita eſt: ut Authentica, vel Auth. *Sed cum teſtator*, C. *ad legem Falcidiam*. Inſtitutiones per paragraphos & titulos laudari ſolent: paragraphi hac exprimuntur nota §. quæ eſt π græcum depravatum, ut §. 2. *De interdictis*, apud Juſtinian. vel, in Inſtit. vel, ita Juſtinian. §. 2. *De interd.* Novellæ tum ſuis, tum capitis & paragraphi numeris citantur, ut Novel. 105. c. 2. §. 3. & quia Novellæ dividuntur in collationes, quæ in titulos & capita ſubdividuntur; hinc fit ut Novellæ aliquando per collationes, titulos, capita & paragraphos citentur hoc modo: In authentico, vel, in Auth. collat. 9. tit. 43. cap. 2. &c. De methodo acquirendæ Juris civilis notitiæ, conſule citatum Opus Cl. Joſephi de Ferriere.

Quod ſpectat ad jus pure Gallicum, ſummopere optandum eſt, ſi non neceſſarium, ut Confeſſarii aliqualem ejus ideam ſibi comparent, ne multa admittant quæ privatis Regni legibus prohibita ſunt; ſaltem igitur legant

Inſti-

Digitized by Google

Inſtitutiones ad jus Gallicum D. Argou, nec non & locorum in quibus verſantur conſuetudines; deinde vero peritiores ſive Confeſſarios, ſive Juriſperitos frequenter interrogare non vereantur.

SECTIO QUINTA.

De lege eccleſiaſtica.

QUinam eccleſiaſticæ leges ferre poſſint, quæ ſit earum materia, quæ conditiones ut obligent, diximus agendo de lege humana ut ſic. Quare ut pauca de Jure civili, ſic & de jure canonico pauca loquemur.

Jus canonicum derivatur a canone, qui idem eſt apud Græcos quod apud Latinos regula: hinc Jus canonicum definitur a Lancelotto, *Jus quod civium*, Chriſtianorum ſcilicet; *actiones ad finem æternæ beatitudinis dirigit*: porro *Jus id conſtat in primis divinæ legis præceptis, conſuetudine & conſtitutionibus*; ideſt ſtatutis ſive Conciliorum generalium & particularium, ſive Rom. Pontificum.

Lancelot. Inſtit. juris canon. tit. 1.

Jus canonicum dividitur in vetus & novum. Neutrum ſic dicitur quaſi vel leges veteris nunc nullæ ſubſiſtant, vel leges novi, nullæ a prioribus ſæculis in uſu fuerint, ſed quia variæ variis temporibus fuerunt Juris hujus collectiones, variæ itidem leges labentibus Eccleſiæ ſæculis editæ ſunt, quibus priores aliquando confirmatæ, aliquando abrogatæ ſunt. Qui aliquam collectionum quibus conſtabat Jus antiquum, notitiam habere volent, conſulant librum cui titulus, *Hiſtoire du Droit canonique*, auctore J. Doujat, aut ſaltem pervolvant caput 2. lib. 1. theoriæ & praxis Juris canonici, auctore J. Cabaſſutio Congreg. Oratorii Presbytero. Nobis ſufficiet, ſi Juris canonici, prout nunc omnium manibus teritur, levem ideam ſubminiſtremus.

Jus illud partibus ſex conſtat, Decreto ſcilicet, Decretalibus, Sexto Decretalium, Clementinis, Extravagantibus communibus, & Extravagantibus Joannis XXII.

Decretum, prout nunc extat, collectum eſt a Gratiano Cluſii, nunc Chiuſi, in Etruria nato, & Religioſo Ordinis S. Benedicti, in Monaſterio SS. Felicis & Naboris in urbe Bolonienſi, qui opus ſuum edidit an. 1151. ſub hoc titulo, *Concordia diſcordantium Canonum*, quia non ſolum Canones Conciliorum, & Pontificum Decreta colligere, ſed & ſecum invicem ſicubi contraria videbantur, conciliare voluit, quod tamen ubique non fecit, ut notat Doujatius. Cum autem tria ſint, quæ totale Juris canonici, perinde ac civilis, objectum efficiunt; *perſonæ* ſcilicet, *actiones* ſeu judicia, & *res*, hinc Decretum tres in partes dividitur, quarum prima de perſonis eccleſiaſticis præcipue diſſerit; ſecunda, de actionibus, nempe de materia & forma judiciorum; tertia, de rebus ſacris. Pars prima continet Diſtinctiones centum & unam: unaquæque Diſtinctio dividitur in canones, ſeu capita; ſic autem citatur: canone, aut capite *Luxuriam*, diſt. 35. vel brevius & melius, can. aut cap. 7. diſt. 35. Dixi & *melius*, quia norunt omnes qui Jus canonicum aut civile pervolvunt, facilius a Juvene juris ſtudioſo inveniri quadraginta leges aut canones; cum per numeros arithmeticos citantur, quam quatuor aut quinque cum per primum legis aut canonis

voca-

Digitized by Google

vocabulum indicantur. Pars ſecunda continet cauſas triginta ſex; trigeſima autem tertia cauſa ſeptem habet Diſtinctiones de pœnitentia. Quia vero cauſæ in quæſtiones, & quæſtiones in capita dividuntur, ſic citantur hujus ſecundæ partis decreta, can. *Clericum*, vel Can. 47. 11. (ſupple, cauſa) q. 1. Tractatus autem de Pœnitentia ſic citatur: Can. *Charitas*, vel Can. 2. Diſt. 2. *de Pœnitentia*. Pars tertia, quæ de Eccleſiarum conſecratione, de Altaribus, Euchariſtia &c. diſſerit, quinque habet Diſtinctiones, quæ ut ab aliis primæ & ſecundæ partis Diſtinctionibus ſecerni poſſint, inſcribuntur de conſecratione, ſic vero citantur, Can. *In Chriſto Pater*, vel Can. 82. Diſt. 2. *De conſecrat.*

Secunda pars, ſeu, ut ajunt, ſecundum volumen Juris canonici, continet Decretales, quæ vel a Gratiano omiſſæ, vel ab ejus ævo uſque ad Gregorium IX. editæ erant. Eas hujuſce Pontificis juſſu collegit, & an. 1230. juris publici fecit S. Raymundus de Pennafort, Ordinis Prædicatorum, & in quinque libros diviſit, quorum quid unuſquiſque tractet, indicat hic verſiculus:

Judex, Judicium, Clerus, ſponſalia, crimen.

Dicuntur autem Decretales, quia decernunt, & decidunt quid variis in caſibus ſentiendum aut agendum ſit. Sic olim citabantur, Cap *Novit*, extra, vel, apud Gregor. *De judiciis*. Particula *extra*, denotat id quod citatur reperiri in Decretalibus Gregorii IX. quia Decretales ſunt extra Decretum Gratiani, quod eſt antiquum volumen Juris canonici. Nunc autem uſus invaluit, ut vel numerum ſolum capitis, vel primum ejus verbum cum titulo cui ſubjacet, citare ſufficiat, ut cap. 13. vel cap. *Novit*, *De judiciis*.

Tertia pars conſtat ex Decretalibus Bonifacii VIII. quæ vocantur, Liber ſextus Decretalium, quia additæ ſunt quinque libris Decretalium Gregorii IX. Sextus ille liber in quinque libros dividitur, in quibus idem ſervatur materiarum ac titulorum ordo, qui in Decreta Gregorii ſervatus eſt. Prodiit hoc opus an. 1298. & continet præcipue Decretales, quæ poſt Gregorii collectionem ad Bonifacium uſque editæ erant. Citatur Sextus perinde ac Decretales, niſi quod additur, *apud Bonifacium*, vel, *in Sexto*, ut, cap. 3. ſeu cap. *Filii*, *De Hæreticis in 6.* vel, *apud Bonif.*

Quarta pars continet Clementinas, ſic dictas a Clemente V. qui tum proprias, tum Viennenſis Concilii, cui an. 1311. præfuerat, Conſtitutiones colligi juſſit. Eaſdem mortuo jam Clemente promulgavit an. 1317. Joannes XXII. Dividuntur etiam in quinque libros, & citantur ut Decretales, addita hac voce, *in Clementinis*, ut, cap. 1. vel, cap. *Cum ſecundum*, *De pœnitentiis*, in Clementinis; vel Clementina *Cum ſecundum*, *De pœnitentiis*.

Quinta pars complectitur Decretales, quas prioribus Pontificatus ſui annis emiſit Joannes XXII. eæque Extravagantes dicuntur, quia vagantur extra corpus Juris hactenus editum.

Sexta demum continet alias tum ejuſdem Joannis XXII. tum aliorum ante ipſum Pontificum Decretales, quæ prioribus collectionibus inſertæ non fuerant; unde eæ Decretales Extravagantium communium nomine donantur. Extravagantes Joannis XXII. ſic citantur: Cap. 2. ſeu, Cap. *Ad Apoſtolatus*, *De conceſſione Præbendæ*, in Extravag. Joannis XXII. Communes

nes

Digitized by Google

nes vero ſic: Cap. *Ut Prælatorum:* vel, Cap. 2. *De majoritate, & obedientia*, in Extravag. communib.

An vero & qualis ſit Pontificii hujus Juris in Galliis auctoritas, nec inter ipſos etiam Gallos convenit; aliis nullam ei auctoritatem attribuentibus, aliis aliter ſentientibus.

Certum eſt 1. eas Juris canonici Sanctiones quæ cum uſibus in Regno receptis, antiquis Eccleſiæ noſtræ moribus & libertatibus & ſuprema Regum noſtrorum auctoritate male cohærent, nullius in Gallia eſſe momenti.

Certum eſt 2. Decretum Gratiani, quod etiam poſt ipſius emendationem Romæ factam, mendis non caret, non aliam habere auctoritatem quam habeant Canones, aut Patrum textus, ex quibus Decretum illud coaleſcit. Et vero Gratiani Decretum non magis a Romanis Pontificibus confirmatum eſt, quam Burchardi Vormatienſis, Ivoniſve Carnotenſis Decreta & Collectiones; nec ulla eſt Eccleſia quæ ſe Decreti hujus legibus aſtrinxerit.

Certum 3. videri debet Jus Canonicum, quod præſertim in Decretalibus Gregorii IX. & Clementinis continetur, magni apud nos ponderis eſſe debere. 1. quia evidens eſt Gallos quidquid pene Juris canonici habent circa electiones, poſtulationes, matrimonii impedimenta, & omnes fere cenſuras, ex Jure Pontificio deſumpſiſſe: ſi autem ex Jure illo principia deſumpſimus, an non æquum eſt ut ejus deciſiones circa caſus e principiis conſectarios teneamus? 2. pleraque Decretalium ſtatuta, e generalibus Conciliis Lateranenſibus, Lugdunenſibus, & Viennenſi, aut a Pontificibus Romanis, qui profundam canonici Juris notitiam habebant, excerpta ſunt: quidni ergo ea ſequeremur in his quæ aliunde moribus noſtris non repugnant? 3. ſi unuſquiſque Decretales pro nutu rejicere poterit, jam nihil circa eas quæſtiones fixi & determinati habebimus, adeoque quot erunt capita, tot erunt Juriſprudentiæ, quod quam rectæ rationi adverſetur nemo non intelligit. Ita ferme D. de Hericourt, in Præfatione Tractatus de Legibus eccleſiaſticis pag. 14. Addit Doujatius in Hiſtoria Juris canonici 2. part. cap. 15. apud ipſos Angliæ & Germaniæ Proteſtantes, cauſas quæ ad juriſdictionem eccleſiaſticam ſpectant, non ex civilium legum præſcripto, ſed ex Jure in Decretalibus contento dirimi.

Etſi ob jurgia Bonifacium inter octavum & Philippum cognomento Pulchrum exorta, minor fuerit Sexti quam aliarum Juris partium auctoritas in Gallos, major tamen Conſtitutionum ibi contentarum numerus in hoc Regno obſervatur, juxta eumdem Doujatium ibid. cap. 17.

Quæres quid ſint Libertates Eccleſiæ Gallicanæ.

R. eas definiri, Jus conſtanter ſequendi receptos univerſalis Eccleſiæ Canones, & antiquas Regni conſuetudines, quidquid de novo in contrarium decernatur.

1. Sunt *jus:* Eccleſia enim particularis jus habet id ſequendi quod primitus ab Eccleſia univerſali ſancitum eſt, aut quod hæc ipſa particularis Eccleſia a multis retro ſæculis laudabiliter & intemerate ſervavit: hinc Libertates Gallicanæ non ſunt privilegia, quia a nemine revocari poſſunt.

2. Sunt jus *ſequendi receptos Eccleſiæ Canones:* falluntur ergo & turpiter aberrant, qui Libertates Gallicanas reponunt vel in poteſtate faciendi quod libue-

Digitized by Google

libuerit, vel in ſumma a Romano Pontifice independentia, quaſi Sedis Apoſtolicæ nomen nihil aliud ſit quam magni nominis umbra. Imo vero exigit Jus antiquum, cui ob Libertates noſtras inſiſtimus, ut Papam habeamus pro Paſtorum omnium primo, pro Eccleſiarum omnium capite, pro Rectore univerſali, qui nempe in omnes Eccleſias, ſingulosque ipſarum Paſtores juriſdictionem habet, ſecundum Evangelii & Traditionis leges exercendam. Etſi vero antiquorum primitivæ Eccleſiæ Canonum amorem ſpirent Galli, haud tamen negandum multas apud eos invaluiſſe conſuetudines antiquo Juri contrarias, v. g. reſignationes in favorem, collationes Beneficiorum per præventionem, & alia id genus non pauca. Vid. Heri. court. 1. part. c. 17.

3. *& antiquas Eccleſiæ noſtræ conſuetudines*, quæ cum Gentis genio & moribus congruant, ſine magno pacis & tranquillitatis publicæ detrimento mutari non poſſent.

4. *quidquid de novo &c.* Unde Galli ea Sedis Apoſtolicæ Decreta libenter amplecti debent, quæ nec legitimis Regni conſuetudinibus, nec antiquæ diſciplinæ adverſantur.

Fundamentum Eccleſiæ Gallicanæ Libertatum duplex. 1. quod nec Papa, nec alii quilibet Eccleſiaſtici Superiores quidquam poſſint in temporale Regnum Franciæ. 2. quod Papæ auctoritas in iis etiam quæ ad ſpirituale Regni bonum pertinent, ex Canonum & Regni conſuetudinum præſcripto moderanda ſit, juxta id Zozimi Can. *Contra*, 25. q. 1. *Contra ſtatuta Patrum condere aliquid vel mutare, nec hujus quidem Sedis Apoſtolicæ poteſt auctoritas*. Ex his principiis mirum eſt quot fluant conſectaria, quæ cum in variis de hac materia tractatibus ubique obviis, fuſe evolvantur, moram hic ciere longiorem non debent.

CAPUT SEXTUM.

De Diſpenſatione.

Dicemus 1. de eſſentia & diviſione diſpenſationis. 2. de cauſa efficiente diſpenſationis. 3. de conditionibus requiſitis ut legitima ſit. 4. de defectibus qui diſpenſationem irritant. 5. de cauſis propter quas ceſſat diſpenſatio.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid, & quotuplex diſpenſatio.

Diſpenſatio definitur, Relaxatio legis, legitima auctoritate facta quibuſdam perſonis in aliquo caſu in quo lex alioqui obligaret. Dicitur 1. *relaxatio*, ſeu exemptio, eaque vox locum habet generis, quia per eam diſpenſatio convenit cum alia quacumque vinculi legis ablatione, ſive fiat per abrogationem, ſive per privilegium. 2. *legis*, quo nomine intelliguntur

etiam

Digitized by Google

etiam ſtatuta, & aliæ leges quæ in Jure communi non continentur, ut notat Suares lib. 6. cap. 10. 3. *legitima auctoritate facta*; diſpenſatio enim actus eſt juriſdictionis, ut ex dicendis patebit, & eo nomine differt ab epikeja, quæ non eſt juriſdictionis actus, ſed doctrinæ & prudentiæ, prout ex dictis colligi poteſt. 4. *quibuſdam perſonis*, ſub quibus non privati ſolum comprehenduntur, ſed & Congregationes, Conventus & ſimilia, quæ ſunt perſonæ fictæ. 5. *in aliquo caſu &c.* Unde rurſus differt diſpenſatio tum ab epikeja, quæ iis ſolum in caſibus locum habet, ubi lex judicatur non obligare; tum a licentia ſeu permiſſione, qua non relaxatur obligatio legis, ſed permittitur ut aliquid fiat contra modum a lege præſcriptum; ſic Superior Religionis permittere poteſt Monacho ut aliquid donet, nec tamen in paupertatis voto diſpenſare poteſt. Addunt aliqui, *juſta ex cauſa*; ſed alii melius omittunt, quia diſpenſatio ſine cauſa nonnunquam valida eſt.

Diſpenſatio dividitur 1. in *totalem*, quæ omnino aufert obligationem legis, ut cum irregularis diſpenſatur ad omnes Ordines; & *partialem*, quæ ſolum ex parte obligationem relaxat, ut ſi irregulari ſola minorum Ordinum ſuſceptio permittatur.

2. In *neceſſariam*, ſeu *debitam*; & *voluntariam*, ſeu *permiſſam*. Diſpenſatio neceſſaria ea eſt, quæ iis a quibus petitur negari non debet, ut contingit 1. cum commune bonum aliter procurari, aut commune ſcandalum aliter vitari non poteſt. 2. cum alioqui periclitaretur ſpirituale bonum poſtulantis. 3. cum *a lege*, vel *ab homine* conſtitutum eſt, ut diſpenſatio in tali caſu concedatur, puta ſi lex ſtatuat, ut exiſtente tali cauſa concedatur diſpenſatio, quod maxime fieri ſolet in diſpenſationibus circa pœnas poſt condignam ſatisfactionem, aut ſi Superior mandet Ordinario aut diſcreto Confeſſori, ut diſpenſent cum poſtulante, ſi preces veritate nitantur. 4. cum licet cauſa diſpenſandi non inducat debitum juſtitiæ, inducit tamen debitum miſericordiæ; opus enim miſericordiæ aliquando debetur, cum nempe proximus graviter indiget, & ſine diſpendio ſublevari poteſt. Quia tamen injuſtitia Superioris non tollit legis vinculum, hinc qui diſpenſationem etiam debitam non obtinet, tenetur ad obſervationem legis, niſi lex ei tam nociva fiat, ut cum tanto diſcrimine non obliget, prout alibi dictum eſt. Diſpenſatio voluntaria eſt ea; quæ, licet juſtam habeat cauſam, non eſt tamen debita, quia nullum ex modo recenſitis urget incommodum.

3. in eam quæ juſtificatur ex cauſa intrinſeca, ut ſi lex alicui fiat nimis gravis & oneroſa, lex v.g. jejunii, ei qui valetudine tenuiori oritur; & eam quæ juſta eſt ab extrinſeco, ſeu quæ conceditur ob rationes extrinſecas, quas inter recenſentur perſonæ ſcientia, morum honeſtas, bona fama, imo & * nobilitas; quia hæc Eccleſiæ utilia eſſe poſſunt, eorumque remuneratio in Eccleſiæ utilitatem redundat. Vide S. Thomam 2. 2. q. 63. a. 2.

* *Vid. Concil. Trid. ſeſſ. 24. c. 5.*

4. in *expreſſam*, quæ verbis vel ſignis Superioris voluntatem ſatis manifeſtantibus conceditur. Verba, quibus uti debeat diſpenſator, nulla in Jure determinantur, neque neceſſe eſt, ut diſpenſatio detur in ſcriptis, niſi id Jure cautum ſit. Diſpenſatio *expreſſa* eſſe poteſt, abſque eo quod materia ejus ſpecifice declaretur, unde ſufficere poteſt verbum generale, ut, *Diſpenſo tecum in quacumque irregularitate*, vel *in impedimento, ſi quod habes*. Ita Sua-

Digitized by Google

Suares ibid. cap. 13. & *tacitam*, quæ licet in ſe & directe non concedatur, conceditur in alio quod ſine diſpenſatione fieri non poteſt: ſic Superior qui ſcit me actu eſſe irregularem, præcipiendo ut Ordines ſuſcipiam, cenſetur in irregularitate diſpenſare. Verum hic duplex movetur difficultas. Prima eſt, an ad diſpenſationem ſufficiat ratihabitio de futuro, ideſt præſumpta voluntas, ſeu diſpenſatio Superioris, qui probabiliter judicetur diſpenſaturus ſi ſciret, vel gratum habiturus cum ſciet, etſi nec ſciat, nec velit, quo tempore ille qui diſpenſatione indiget, contra legem operatur. Secunda eſt, an cum Superior, qui diſpenſare poteſt, videt aliquem e ſubditis ſuis contra leges agentem, tacetque nec contradicit, cum facile & abſque incommodo contradicere poſſit, an, inquam, talis Superior cenſeatur virtualiter diſpenſare in lege.

R. ad 1. ratihabitionem non ſufficere. Obligatio enim legis non ceſſat donec per voluntatem Superioris auferatur: atqui tunc non aufertur obligatio per voluntatem Superioris, voluntas enim futura non tollit actu vinculum, ſed illud ſolutura creditur; ergo &c. Confirm. 1. quia voluntas præſumpta præcipiendi, non imponit obligationem actu obediendi; ergo nec voluntas præſumpta tollendi vinculum, vinculum actu ſolvit. Confirm. 2. ut illegitimus ordinetur, ut conſanguineus cognatam ducat, ut Sacerdos valide abſolvat, haud ſatis eſt ut præſumatur, licentiam hæc faciendi a Superioribus concedendam eſſe ſi peteretur; quia aliud eſt, concederem, aliud, reipſa concedo; ergo a pari &c.

R. ad 2. Diviſi ſunt hic Theologi. Alii quos ſequuntur Salmanticenſes cap. 5. n. 15. exiſtimant ſilentium illud eſſe virtualem quamdam diſpenſationem: tum quia ex reg. 43. Juris in 6. *Qui tacet*, cum ex officio tenetur loqui, *conſentire videtur*; tum quia præſumendum non eſt Superiorem velle ruinam ſubditi, cui procul dubio conſentiret, ſi videns eum contra legem peccare, vel non reſiſteret cum poteſt, vel diſpenſationem qua peccatum tolleretur, non concederet. Alii tamen apud Sanchem l. 8. de matrim. diſp. 4. cenſent tale ſilentium pro diſpenſatione haberi non poſſe: tum quia ad diſpenſationem requiritur voluntas conceſſiva, nec ſufficit permiſſiva, qualis in eo eſſe videtur qui ſolum tacet; tum quia ſæpe fieri poteſt, ut Prælati ſilentium oriatur ex negligentia, nimiave puſillanimitate; adeoque licet ſuperior non excuſetur a culpa, non ideo præſumi debet diſpenſare. Certe qui aliquem diſpenſaret ob ſolam ejus in legis tranſgreſſione audaciam, non minus delinqueret, quam qui tranſgreſſionem ejus videret, nec contradiceret. Adde quod hæc ſecunda opinio & altera tutior ſit, & non minus probabilis.

ARTICULUS SECUNDUS.

An, & quis in lege humana diſpenſare poſſit.

CErtum eſt in lege humana diſpenſari poſſe, atque id conſtat 1. ex unanimi legiſlatorum & ſubditorum conſenſu, quorum illi ſe certis in caſibus diſpenſare poſſe, hi vero ſecum diſpenſari poſſe ſemper crediderunt. 2. ex Jure canonico, ubi plurima diſpenſationum exempla referuntur,

Digitized by Google

1. q. 7. cap. 16. tur, & approbatur id S. Cyrilli Alexandrini ad Gennadium, *Diſpenſationes nonnunquam cogunt parum a debito exire*. Et in P. Dec. *Diſpenſationis modus nulli ſapientum diſplicuit*. 3. ex Conciliis, præſertim autem ex Tridentino ſeſſ. 25. c. 18. ubi oſtenditur diſpenſationes aliquando neceſſarias eſſe. 4. demum ratione: quia qui legem in toto vel in parte tollere poteſt reſpectu totius communitatis, a fortiori eamdem reſpectu unius aut alterius relaxare poteſt. Legatur ea de re Fr. Florentis Præfatio de diſpenſationibus eccleſiaſt. tit. 1. p. 324. & ſeq. ubi ſic concludit: *Expeditiſſimum foret innumera fere diſpenſationum exempla circa diſciplinam, de Scripturis, de Conciliis & Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ ſcriptoribus depromere circa neophytos, bigamos, ætate minores, natalibus læſos, non tantum in Clerum allectos, ſed & ad Epiſcopatus ſummam dignitatem contra præceptum Apoſtoli, contra Canonum rigorem, vel propter ſingularem præficiendorum pietatem... vel propter poſtulantium populorum aut Principum deſiderium & ſtudium*. Quæritur quibus competat hæc diſpenſandi facultas. Ut ſolvatur quæſtio, notandum eſt poteſtatem diſpenſandi aliam eſſe ordinariam, quæ nempe alicui convenit ratione officii ſui atque muneris; & delegatam, quæ convenit ex conceſſione illius qui habet ordinariam. De utraque loquimur. Itaque

Dico 1. Legiſlator tum in ſuis, tum in prædeceſſorum ſuorum & inferiorum legibus diſpenſare poteſt. Ratio primæ partis eſt: quia lex non obligat, niſi ex voluntate legiſlatoris: ergo ſublata hac voluntate, ut per diſpenſationem tollitur, lex obligare deſinit. Ratio ſecundæ partis eſt, quia ſuperior parem cum prædeceſſoribus ſuis poteſtatem habet, neque ii ſucceſſorum manus ligare poſſunt. Ratio tertiæ partis eſt, quia ſuperior inferiorum leges approbare aut abrogare poteſt; adeoque & in ipſis diſpenſare.

Silv. in 1. 2 q. 97. a. 4. Ex his ſequitur, ait Silvius, Romanum Pontificem diſpenſare poſſe in omnibus quæ Juris ſunt mere canonici, in legibus ſuorum prædeceſſorum, in decretis Conciliorum etiam generalium, imo etiam in legibus quas Apoſtoli auctoritate humana condiderunt. Confirmatur: tum quia ſi in legibus Conciliorum generalium diſpenſare non poſſit S. Pontifex, neque id alii poterunt Epiſcopi, adeoque recurrendum erit ad Concilium univerſale ut obtineatur diſpenſatio, quam ſine mora concedi aliquando neceſſe eſt; tum quia patet ex Hiſtoria Eccleſiaſtica ſæpius diſpenſatum fuiſſe cum neophytis & bigamis, quos tamen ab Epiſcopatu arcet S. Paulus. Ceterum multi ſunt caſus, in quibus vult ipſe Papa, ut reſcripta ſua executioni non mandentur, ut patet ex cap. 10. *De reſcriptis*, imo & in quibus, ne ipſo quidem volente, reſcripta hæc exequi licitum eſt, ut docet Pirhing hoc tit. ſect. 4. n. 124. pagina mihi 82.

Dico 2. Inferiores non poſſunt ordinarie in ſuperioris ſui legibus diſpenſare. Ratio eſt, quia diſpenſatio eſt ex dictis actus juriſdictionis: atqui inferior, eo ipſo quo talis eſt, nullam habet juriſdictionem in leges ſuperioris; ergo in iis diſpenſare nequit: & id docet Clemens V.
Clem. 2. De electione. his verbis, *Lex ſuperioris per inferiorem tolli non poteſt*: ideſt nec modificari, nec diſpenſari, ut ibid. additur.

Dixi, *ordinarie*, quia non deſunt caſus in quibus inferior legem ſuperioris diſpenſando relaxare poteſt, ut 1. ſi Jus id permittat, ſive expreſſe, ut cum Tridentinum ſeſſ. 24. c. 6. concedit Epiſcopis ut diſpenſent *in irregula-*

rita-

Digitized by Google

ritatibus omnibus & ſuſpenſionibus, ex delicto occulto provenientibus, excepta ea quæ oritur ex homicidio voluntario &c. ſive etiam implicite, ſeu non deſignato diſpenſatore, quia verba quibus permittitur diſpenſatio, neceſſario diriguntur ad Epiſcopum; alioqui enim ſuperflua forent, cum non dirigantur ad Papam, qui hac licentia non indiget ad diſpenſandum. Ita Cajetanus, Silveſter, Silvius &c. Quod ſi alicubi poſt conceſſam diſpenſandi poteſtatem exprimantur Epiſcopi, id non ex neceſſitate fit, ſed majoris explicationis gratia. 2. cum obtinuit conſuetudo ut inferior diſpenſet in lege ſuperioris; nam diſpenſandi facultas, ut aufertur conſuetudine legitime præſcripta, ſic & eadem acquiri poteſt: conſuetudo enim dat juriſdictionem, & Juri poſitivo derogat, ſi nihil includat mali, *& legitime ſit præſcripta*, ut docent omnes ex cap. 11. *De conſuetud.* Hinc aliqui ex Galliæ Epiſcopis in tertio & quarto conſanguinitatis gradu, alii in quarto ſolum, alii nonniſi cum pauperibus diſpenſant, alii vero neutiquam diſpenſare poſſunt; de quo vide Collationes Andegav. tom. 2. de matr. pag. 77. edit. novæ. Hinc etiam Parochi cum ovibus ſuis diſpenſant in jejuniis eccleſiaſticis & feſtorum obſervatione, etiamſi facilis ſit ad Epiſcopum recurſus, non autem in aliis præceptis. Hinc demum Epiſcopus poteſt in ſua Diœceſi diſpenſare in legibus Concilii Provincialis (modo reſervatæ non ſint) etſi ipſe Archiepiſcopus iiſdem legibus ſubjaceat quoad vim coactivam, utpote inferior Concilio. 3. cum vel levis eſt materia, quæ ad peccatum mortale non obligat; nimis enim moleſtum eſſet in minimis ſemper recurrere ad ſuperiorem; vel ſæpe recurrit diſpenſandi neceſſitas: unde poſſunt Epiſcopi diſpenſare non ſolum in jejuniis, eſu cibi vetiti, feſtorum obſervatione, ſed etiam in votis ſimplicibus non reſervatis, in recitatione Officii divini, non quidem in perpetuum, ſed ex *Vid. Tom.*
cauſa tranſeunte. 4. poteſt etiam Epiſcopus diſpenſare in generalibus Ec- *2. p. 157.*
cleſiæ legibus, ſive ſint de irregularitatibus, ſive de votis Papæ reſervatis, ſive de impedimentis dirimentibus matrimonii non ſolum contracti, ſed etiam contrahendi, (licet hoc ultimum rarius contingat) cum Pontifex, aut qui vices ejus gerit, nonniſi difficillime adiri poteſt, ſive ob locorum diſtantiam, ſive ob paupertatem eorum qui diſpenſatione indigent, & eſt periculum in mora, ſive infamiæ & ſcandali, ſive gravis alterius mali: ſed de his pluribus agunt Theologi ubi de matrimonio. Vide Salmantic. tract. 9. c. 14. punct. 1. Cabaſſut. l. 3. c. 27. Collationes Andeg. tom. 2. p. 158. & Collat. Pariſ. tom. 3. l. 5. collat. 2. 5. cenſent Cajetanus, & Valentia & Salmanticenſes, Epiſcopum diſpenſare poſſe in legibus Pontificiis, quæ pro Provincia ſola, civitate aut communitate, non autem pro tota Eccleſia feruntur; ſed hoc dubium eſt, ut notat poſt Suarem Silvius, meliuſque negatur quam aſſeritur.

Quæres an inferior diſpenſare poſſit in lege, quam ſuperior ſibi expreſſe non reſervavit. Affirmant S. Antoninus 1. p. tit. 17. n. 8. & alii non pauci: verum ut ſecurior, ſic & probabilior eſt communis ſententia negans, ajunt Salmant. Ratio eſt, quia inferior ſuperioris jura mutare non poteſt, niſi ex ejus conſenſu: ſed ſuperior facultatem hanc inferiori conceſſiſſe non cenſetur eo ipſo quo eamdem ſibi non reſervavit. Qua de cauſa Honorius III. oſtendit peccaſſe Epiſcopum qui eadem die plures ſacros Ordines contulerat, quia

hæc *diſpenſatio* ei *a canone minime permiſſa* erat, adeoque prohibita: unde etiam multæ ſunt irregularitates & inhabilitates in quibus Epiſcopi diſpenſare non poſſunt, quia id eis Jure permiſſum non eſt, licet nec id eis ſit prohibitum. Atque id non obſcure docet S. Thomas his verbis: *In lege humana publica non poteſt diſpenſare, niſi ille a quo lex auctoritatem habet, vel is, cui ipſe commiſerit*. Nec nocet quod quilibet abſolvere poſſit ab excommunicatione eo ipſo quo reſervata non eſt: tum quia in iis quæ ab hominum voluntate pendent, non valet argumentatio a pari; tum quia abſolutio a cenſuris plane neceſſaria eſt ad Sacramenta recipienda, aliorumque ſpiritualium bonorum conſecutionem, unde facultas eam concedendi facilius dari debuit: at vero facultas diſpenſandi in legibus extra caſus aſſignatos, non eſt omnino neceſſaria; nec iiſdem ſubjacet incommodis qui manet ligatus lege, quam qui manet excommunicatus. Nec nocet iterum, quod aliquando ſuperior legis diſpenſationem ſibi reſervet; hoc enim fit ad majorem cautelam; abundans autem cautela non nocet, nec ex ejus defectu quidquam colligi poteſt. Nec denique nocet quod Epiſcopus vi officii ſui in Diœceſi ſua poſſe dicatur, quidquid poteſt Papa in tota Eccleſia, niſi poteſtas ejus limitetur: nam axioma illud nec in Jure canonico habetur, nec nititur firma ratione: imo veritati repugnat, ſi generaliter accipiatur ut verba ſonant: alioqui enim poſſet Epiſcopus ponere impedimenta matrimonium dirimentia, confirmandi poteſtatem ſimplici Preſbytero committere, approbare Religiones, novos Epiſcopatus inſtituere, quæ omnia falſa ſunt & inaudita. Citatum igitur axioma hoc ſolum ſenſu verum eſt, quod Epiſcopus ea in Diœceſi ſua poſſit quæ ad ordinariam ejus gubernationem neceſſaria ſunt, cum debita tamen canonicis legibus ſubordinatione. An in dubio num caſus occurrens diſpenſatione indigeat, poſſit inferior diſpenſare, colligi poteſt ex iis quæ dixi agendo de voto: ut enim votum non reſervatur Papæ ſi dubium ſit, ſic nec lex in dubio, eidem reſervatur, adeoque in ipſa diſpenſare poteſt Epiſcopus. Ita ii etiam qui Papæ jura minus limitant: unum addo, eum ſcilicet qui in lege aliqua diſpenſat, poſſe una cum diſpenſatione jungere commutationem, & aliquod pium opus imponere quod loco actus per legem præſcripti exerceatur: ſic ei qui a jejunii lege diſpenſatur, imponi poteſt eleemoſyna; modo non per modum ſtipendii quod diſpenſator percipiat, hoc enim vetat Tridentinum ſeſſ. 25. cap. 28. de reformat.

1. 2. q. 97. a. 4. ad 3.

Tom. 2. pag. 293.

Quod ſpectat ad poteſtatem delegatam diſpenſandi, hæc de ea communiter traduntur. 1. qui poteſtatem diſpenſandi ordinariam habet, eam aliis delegare poteſt ut ipſa utantur juxta formam ab ipſo præſcriptam: poteſtas enim diſpenſandi, eſt poteſtas juriſdictionis; hæc autem cum ordinaria eſt, alii committi ſeu delegari poteſt. 2. delegatus ſi poteſtatem pure delegatam habet, non poteſt eam ſubdelegare, quia poteſtatem hanc non accipit ut dominus, ſed ut ſimplex executor. Excipitur delegatus Papæ, & cujuslibet Principis ſuperiorem non agnoſcentis, qui in his quæ ſibi a ſuperiore prohibita non ſunt, poteſt alium ſubdelegare, C. final. *De officio & poteſt. delegatis* non ſic tamen ut huic concedat poteſtatem ſubdelegandi. Excipitur iterum delegatus ad univerſitatem cauſarum in aliquo genere vel loco; unde Vicarius foraneus, ſeu Decanus ruralis, aut quilibet alius, etiam

Digitized by Google

ab officio ad Epiſcopi nutum amovibilis, cui omnium certi generis cauſarum, v. g. decimalium & matrimonialium, vel omnium prorſus, ſed in certo loco, cognitio & examen commiſſa fuerint, poteſt unam alteramve cauſam, non tamen ipſam cauſarum univerſitatem alii committere. Excipitur tertio delegatus cui permiſerit expreſſe aut tacite delegans ut alium ſubdeleget, quia tunc ſubdelegatus non accipit juriſdictionem a delegato, ſed ab ipſo Ordinario. De his longe plura videris apud Piringh ad tit. 29. lib. 1. Decretalium.

Quæres quinam a legibus diſpenſari poſſint.

R. diſpenſationem, utpote juriſdictionis actum, nonniſi in ſubditos exerceri poſſe. Verum hic gravis movetur difficultas, an legislator & quilibet alius qui cum alio in lege, voto, aut juramento diſpenſare poteſt, ſecum ipſo diſpenſare poſſit, ſive in lege propria, ſive in lege prædeceſſoris æqualis in poteſtate. Pendet hæc quæſtio ab alia quam ſupra agitavimus, an ſcilicet legislator vi legis ſuæ ad ejuſdem obſervantiam teneatur. Qui negant eum teneri, negant idcirco eum proprie ſecum diſpenſare poſſe, quia non poteſt tolli proprie vinculum legis ubi non eſt. Ergo, inquit Martinon diſp. 32. ſect. 2. legislator ſecum nonniſi improprie & interpretative diſpenſare poteſt, explicando caſus in quibus non tenetur vi legis naturalis conformare ſe membris communitatis in ſervanda lege quam tulit. Nec nocet, ait idem Theologus, quod Pontifex ſibi ſicut & aliis indulgentias applicet, ac vota a ſe Deo facta relaxet: nam non applicat ſibi indulgentias per viam juriſdictionis, ſed tantum per modum ſuffragii, ſicut applicat defunctis in quos nullam habet juriſdictionem: vota vero ſua non relaxat ſibi juridice, ſed Deo per ipſum renuntiante promiſſioni ſibi factæ in caſu quo aliorum promiſſionibus æque renuntiaret.

Qui vero cenſent legislatorem legibus ſuis vi ipſarum teneri, docent eumdem ſecum diſpenſare poſſe, non ſolum *indirecte*, nempe vel diſpenſando cum communitate cujus eſt pars, & qua diſpenſata manet ipſe diſpenſatus; vel tribuendo alteri facultatem ut cum eo diſpenſet; verum etiam *directe*, quia, inquiunt, non repugnat aliquem in ſeipſum exercere actum juriſdictionis voluntarie: licet enim, addunt iidem, diſtinctionem perſonarum petat, tum juriſdictio coactiva, quia nemo ſeipſum cogere poteſt, quandoquidem non cogitur, niſi invitus; tum juriſdictio contentioſa, quæ inter partes fieri debet, cum nemo in ſua cauſa judex eſſe poſſit; tum denique juriſdictio quæ eſt in actu ſententiæ, quia Judex a reo diſtingui debet, unde nemo ſe a cenſuris, aut peccatis abſolvere poteſt; eam tamen diſtinctionem non petit juriſdictio pure voluntaria, cujus diſpenſatio eſt actus; ergo unuſquiſque juriſdictionem hanc in ſeipſum exercere poteſt, ſecumque in his in quibus cum aliis diſpenſare poteſt.

ARTICULUS TERTIUS.

An legitima ſit diſpenſatio ſine cauſa.

AD diſpenſationem plene legitimam duo requiruntur, nempe poteſtas ex parte dantis: & cauſa ſufficiens ex parte impetrantis: ſed diſpu-

tatur 1. an diſpenſatio ſine cauſa ſit ſemper illicita. 2. an ſit aliquando valida: quæ ut explicentur,

Dico 1. Diſpenſatio ſine cauſa eſt illicita, tum ei qui concedit, tum ei cui conceditur.

Prob. 1. pars. Quia talis diſpenſatio eſt in deſtructionem, non in ædificationem, ſuperiores deſpectui exponit, pacem turbat, imprudens eſt & irrationabilis, prout a communi onere eum eximit qui non eſt eximendus, adeoque includit vitium acceptionis perſonarum, & alios qui ſub lege gemunt, querelis exponit: uno verbo, non tam eſt diſpenſatio, quam *crudelis diſſipatio*, ut vivide loquitur S. Bernardus l. 3. *De conſid.* c. 4. ergo ſine peccato concedi non poteſt. Eſt autem peccatum illud ex genere ſuo mortale, ſi materia gravis ſit: quia peccatum illud grave cenſeri debet, quo quis agit contra officium proprium, bonum commune, & charitatem, præbendo occaſionem peccandi bene multis, qui putant idem ſibi licere quod aliis, quos abſque ulla ſpeciali cauſa ab obſervandis legibus abſtinere vident. Si vero legis materia levis ſit, nempe ſi obligatio ejus tantum ſit ſub veniali, peccatum, per ſe loquendo, ſolum veniale erit. Ita Suares l. 6. c. 18. Cajetan. Valentia, quos ſequitur Silvius in 1. 2. q. 97. a. 4. Addo cum Martinon, eum qui diſpenſationem male datam non revocat quoad uſum futurum, peccare quamdiu non revocat: ſicut ille qui furatus eſt, peccat quamdiu non reſtituit.

At, inquies, quotidie a tribus & amplius ſæculis dantur in Curia Romana diſpenſationes quæ dicuntur ſine cauſa; ergo.

R. Pontificem in harumce diſpenſationum conceſſione, hac formula uti ſolere, *Ex certis rationabilibus cauſis, animum noſtrum moventibus:* unde ſequitur eas diſpenſationes in rei veritate non concedi ſine cauſa. Et vero qui hujuſmodi diſpenſationes obtinent, notabilem pecuniæ ſummam Cameræ Apoſtolicæ ſolvunt: hæc autem ſumma tranſit in partem cauſæ, quia S. Pontifex ipſam impendit in uſus Reipublicæ Chriſtianæ neceſſarios, aut ſumme utiles, v. g. ut puellas caſtitate periclitantes mariret, ut bellum contra Infideles ſuſtineat, ut Principibus Chriſtianis opituletur, ut indictis Miſſionibus fidem extendat; eæ ergo diſpenſationes non immeritò per Eccleſiæ conſenſum receptæ ſunt, ut notat Illuſt. de Marca. *l. 3. Concord. c. 15.* Et verò ſi nobilitas ad obtinendam diſpenſationem inſerviat, quidni eumdem in finem inſervire poſſit copioſa eleemoſynarum largitio?

Prob. 2. pars: qui enim ſine legitima ratione diſpenſationem obtinet, peccat 1. eam petendo, quia alium inducit ad peccatum. 2. eam etiam ultrò oblatam acceptando, quia peccato ſuperioris cooperatur. 3. ea utendo, etiam cum valida eſt: etſi enim tunc legem humanam non violet, quia ea ligari deſiit; violat tamen legem naturæ, quæ præcipit ut pars omnis cum ſuo toto conſentiat; cum nullam ab eo diſcordandi rationem habet; hujus autem peccati gravitas a materiæ gravitate repetenda videtur, ut docet Silvius ibid. Non peccat tamen, ſive qui bona fide exiſtimat ſe legitimam habere petendæ diſpenſationis cauſam; ſive qui dubius, an ſufficientem habeat cauſam, totum ejus examen ſuperiori relinquit, & ejus judicium expectat.

Dico 2. Diſpenſatio ſine cauſa valida eſt, ſi concedatur a legiſlatore in pro-

Digitized by Google

propria lege, aut ab ejus ſuperiore vel æquali: invalida vero eſt, ſi concedatur ab inferiore in lege ſuperioris, v. g. a Papa in votis, juramentis, Epiſcoporum reſidentia, quæ ſunt de jure divino; aut ab Epiſcopis in impedimentis matrimonii, quæ ſunt leges univerſalis Eccleſiæ, cui inferiores ſunt Epiſcopi. Hæc ſecunda pars patet, tum ex D. Thoma 2. 2. q. 88. a. 12. & communi Theologorum ſenſu; tum quia ſuperior non cenſetur dare inferiori potentiam diſpenſandi ad beneplacitum, imprudenter & abſque ratione: nam ſuperior ſine cauſa non eſt damnandus peccati; ergo diſpenſatio in lege ſuperioris ſi detur ſine cauſa, non valet, niſi, ait Martinon, conſtet, quod vix ac ne vix quidem conſtabit unquam, ſuperiorem permiſiſſe inferiori ut ad nutum & ſine cauſa diſpenſet: quo ſenſu non minus valeret diſpenſatio inferioris ſine cauſa, quam ſuperioris ipſius. Inferior autem qui ſcienter diſpenſat ſine cauſa, peccat mortaliter ſi lex natura ſua obliget ad mortale; nec minus graviter peccat qui ſciens & volens diſpenſationem ſine cauſa ſollicitat: imo etſi diſpenſator, qui bona fide diſpenſationem concedit ſine cauſa, ob eamdem bonam fidem a peccato excuſari poſſit, haud tamen excuſatur ſubditus qui ſciens ſe nullam habere cauſam diſpenſationem petit, quia nemini licet alterum inducere ad peccatum etiam materialiter ſumptum. His, quæ nihil aut fere nihil difficultatis habent, præmiſſis, probatur prima pars quæ magis controvertitur.

Prob. autem, quia lex vim ſuam a legiſlatoris voluntate totam habet; ergo ſicut legem non condere potuit, aut eam abrogare ſine cauſa, aut ab initio decernere, ut hos ſolum non illos obſtringat, ita valide poterit etiam ſine cauſa, quos voluerit, ab ejus vinculo eximere.

Obj. 1. cum Garzia, Mendoſa & aliis: Legiſlator non poteſt ſecum diſpenſare valide ſine cauſa, alioqui lege ſua non obligaretur, cum obligatio quæ ad nutum & ſine cauſa tolli poteſt, non ſit veri nominis obligatio; ergo neque cum aliis diſpenſare poteſt ſine cauſa.

R. Vel legiſlator directe legibus ſuis tenetur, & tunc ſecum diſpenſare poteſt valide etiam ſine cauſa, nec tamen deſinet peccare contra naturæ legem, quæ vult ut quis cum poteſt, patiatur legem quam ipſe tulerit: vel non tenetur legibus ſuis vi ipſarum, & tunc mirum non eſt ſi ſecum diſpenſare non poſſit in lege cui reipſa non ſubjacet.

Obj. 2. Peccat ſubditus qui utitur diſpenſatione quam obtinuit ſine cauſa: atqui non peccat, niſi quia lege tenetur non obſtante diſpenſatione: ſi enim Miſſam non audiat, vel Officium non recitet, peccat contra religionis virtutem; non peccaret vero contra virtutem hanc, niſi eadem qua alii lege conſtrictus maneret. Nec eſt quod dicas eum peccare contra legem naturæ, quæ vult ut omnia ejuſdem communitatis membra uniformitatem ſervent: nam lex naturæ non præcipit uniformitatem, niſi inter eos qui ad eam obligantur; porro ad uniformitatem non obligantur, qui valide diſpenſati ſunt.

R. ad 1. & 2. neg. min. Ideo enim injuſte diſpenſatus contra eamdem peccat virtutem contra quam peccant ii qui diſpenſati non ſunt, quia lex naturæ vult, ut qui nullam habent ab aliis diſſentiendi rationem, ab iis non diſcordent, ſed eoſdem virtutis actus exerceant: porro qui ſine cauſa diſpenſati ſunt, nullam revera rationem habent ab iis abſtinendi ad quæ alii

Digitized by Google

vi legis humanæ tenentur; injuſta enim diſpenſatio, non eſt juſta cauſa legem omittendi. Quapropter obligatio rem lege præceptam exequendi, reſpectu diſpenſati oritur remote & occaſionaliter a lege humana omnibus impoſita, & quæ erga alios perſeverat; proxime autem & per ſe oritur a lege naturali, quæ prohibet ne quis ſine cauſa communibus operibus ſubtrahatur: reſpectu vero aliorum quibuſcum diſpenſatum non eſt, obligatio legem ſervandi proxime oritur a lege humana, & remote a lege naturali, quæ uniformitatem præcipit. Unde non diſpenſati legem violando gravius peccant, quia duplicem obligationem negligunt; diſpenſati vero ſine cauſa, ceteris paribus minus peccant, quia nonniſi unicam obligationem violant; cum autem legem humanam non violent, cenſuras aut pœnas per ipſam inflictas non incurrunt. Ita ferme Martinon.

Obj. 3. Diſpenſatio ſine cauſa facta a delegato nulla eſt, quia delegatus non accepit a delegante poteſtatem diſpenſandi ſine cauſa: atqui ſuperiores non acceperunt a Deo, a quo tota eorum poteſtas dimanat, poteſtatem diſpenſandi ſine cauſa.

R. diſt. min. Non acceperunt poteſtatem diſpenſandi ſine cauſa, in legibus Dei ipſius, C. in legibus propriis, ſubdiſt. ideſt non permittit Deus ut licite diſpenſent ſine cauſa, C. ut valide, N. Si enim permittit Deus, ut valide utantur poteſtate ſua cum leges bono communi maxime utiles aut non ferunt, aut latas abrogant ſine cauſa, quidni dicatur permittere, ut etiam valide ſine cauſa, diſpenſent? Vid. Suar. l. 6. c. 19.

Quæres 1. quænam ſint legitimæ diſpenſationis cauſæ.

In 1. 2. q. 97. a. 4. R. cum Silvio, non poſſe una aliqua generali regula definiri quæ, vel qualis cauſa requiratur aut ſufficiat ad diſpenſationem; ſed habendam eſſe rationem temporis, utilitatis, neceſſitatis, pietatis, meriti & conditionis perſonarum. Quædam tamen hic pro certis ſupponi poſſunt 1. diſpenſandi cauſam non debere eſſe tantam, ut per ſe ſufficiat ad tollendam legis obligationem, quia ſic non eſſet opus diſpenſatione, ſed tantum declaratione, aut interpretatione. 2. cauſam juſtam non conſiſtere in indiviſibili; adeoque ſuperioris eſſe quibuſdam totum legis onus remittere, quibuſdam partes oneris, quibuſdam aliud onus imponere, minus tamen ipſo legis onere, alioqui non eſſet diſpenſatio, ſed commutatio. Ita Silvius. 3. cauſam diſpenſandi eo debere eſſe graviorem, quo gravioris eſt momenti lex in qua diſpenſatur: unde cauſa quæ ſufficit ut Canonicus a reſidentia eximatur, non ſufficit ut ab ea eximatur Epiſcopus. Sic quoque ob circumſtantiarum diverſitatem, urgentior exigitur cauſa, ut diſpenſetur in Diœceſi, ubi in certo quodam genere, v. g. Beneficiorum permutatione, nunquam diſpenſatum eſſet, quam ut diſpenſetur in alia ubi commutationis uſus invaluit: gravius enim eſt rimam malis aperire, quam mali curſum pati. 4. unanimis eſt Sanctorum doctrina, per diſpenſationem infligi vulnus legi, adeoque neceſſum eſſe ut vulnus illud alterius boni ac-

Can. Ipſa pietas 13. §. 5. ceſſione compenſetur, *Detrahendum eſt aliquid ſeveritati*, ait Auguſtinus Ep. 50. *ut majoribus malis ſanandis charitas ſincere ſubveniat*. Idem docet S. Bernardus cap. 2. de præcept. & diſpenſat. *Novit fidelis ſervus & prudens ibi tantum uſurpare diſpenſationem, unde bonam poſſit habere recompenſationem*. Hinc illud S. Leonis magni, quod ibidem refert Doctor mellifluus: *Ubi neceſ-*

neceſſitas non eſt, *nullo modo SS. Patrum conſtituta violentur*. Et alibi : *Ubi neceſſitas urget*, *excuſabilis; ubi utilitas provocat diſpenſatio laudabilis eſt* : *utilitas dico communis*, *non propria*. Ratione neceſſitatis diſpenſatur a jejunio, qui ſine gravi incommodo jejunare non poteſt; ratione pietatis & utilitatis diſpenſatur ab irregularitate, qui Ordines recipere intendit, & Eccleſiæ officium præſtare poteſt. Porro id propter communem utilitatem, non autem ſimpliciter privatam factum cenſetur, quod ita fit ob rationabile bonum privatæ perſonæ, ut in aliorum damnum non cedat. Ratio eſt, quia exigit bonum commune, ut ſuperior privatorum bonum procuret, quantum id fieri poteſt abſque jactura boni communis. *L. 2. de conſid.*

Quæres 2. an valeat diſpenſatio cum cauſa diſpenſandi ſufficiens adeſt, ſed incognita diſpenſatori: v.g. diſpenſat quis mala fide, judicans non ſubeſſe cauſam, quæ tamen ſubeſt, valet-ne diſpenſatio?

R. 1. Valet, ſi detur a ſuperiore in lege ſua; quia ſuperior valide diſpenſare poteſt ſine cauſa, ut mox dixi; ergo valide etiam diſpenſare poteſt ſine cognitione cauſæ. An vero valeat ſi ab inferiore detur, controverti poteſt. Negant alii, quia facultas diſpenſandi non videtur inferioribus commiſſa, niſi ſervato juris ordine; ordo autem juris requirit cognitionem cauſæ: & vero cum cauſa non moveat, niſi in quantum cognoſcitur, qui diſpenſat ſine cognitione cauſæ, cenſetur diſpenſare ſine cauſa. Alii affirmant. 1. quia diſpenſatio quæ ad ſui valorem requirit cauſam, qualis ea eſt quæ ab inferiore conceditur, non dependet a cauſæ cognitione, ſed ab ipſa cauſæ exiſtentia; ergo valet ea diſpenſatio, etiamſi non cognoſcatur cauſa, ſicut valet electio capacis & digni ad Beneficium, licet elector non cognoſceret capacitatem ejus, ut colligitur ex cap. 44. *De electione*, ubi cum dicatur *dejiciendum eſſe* a Beneficio *indigne promotum*, ſupponitur eum qui dignus erat ejici non debere. 2. quia jus non requirit cognitionem cauſæ ad hoc ut valida ſit diſpenſatio, ſed ſolum ut ſit licita, ut hinc patet quod jus cognitionem cauſæ requirat pro ſuperiore ipſo, qui tamen ſine ea valide diſpenſat. Ad probationem in contrarium, dici poteſt ſuperiorem exigere in delegato cognitionem cauſæ, quemadmodum & eam in ipſo ſuperiore exigit jus, nec ſic tamen ut velit nullam eſſe diſpenſationem, quæ homini juſtam habenti cauſam conceditur.

SECTIO QUARTA.

De defectibus qui diſpenſationem irritare poſſunt.

PRæcipui diſpenſationis defectus ſunt ſubreptio, & obreptio. Subreptio eſt ſubticentia veritatis alicujus, quæ exponi debet juxta legem Cancellariæ regulas & ſtylum, nam ſtylus jus facit, ex cap. 6. *De crimine falſi*: obreptio vero eſt narratio falſi: unde patet diſpenſationem ſubreptitiam eam eſſe quæ obtenta eſt per ſubticentiam veri; obreptitiam vero quæ obtenta per narrationem falſi. Sæpe tamen in jure confunduntur diſpenſatio ſubreptitia & obreptitia, quia eadem eſt utriuſque conditio; ſed notandum cauſam obtinendæ diſpenſationis duplicem eſſe: alia eſt *motiva*, ſeu finalis, quæ principaliter movet ad conceſſionem diſpenſationis, ita ut illa ſubla-

ta, diſpenſatio vel nullo modo, vel nonniſi cum quibuſdam conditionibus aut limitationibus concederetur; alia *impulſiva*, quæ licet principaliter & quaſi ab intrinſeco non determinet diſpenſatorem, efficit ut facilius concedatur diſpenſatio, quæ tamen eodem pacto & forma, licet multo difficilius conceſſa fuiſſet. Si vir infirmus & doctus a jejunii lege eximi velit, infirmitas eſt cauſa motiva, doctrina vero & pietas cauſæ ſunt impulſivæ. His poſitis,

Dico 1. Non quæcumque falſitatis expreſſio, vel ſuppreſſio veritatis diſpenſationem facit obreptitiam vel ſubreptitiam; ſed tunc ſolum cum tacetur veritas, quæ jure, ſtylo vel conſuetudine debet exprimi, aut allegatur falſum, cujus expreſſio eſt cauſa finalis ob quam ſuperior diſpenſare intendit, alias non.

Prob. 1. pars. Quia multa ſunt, quæ ſi exprimerentur, vel retardarent Pontificem a conceſſione gratiæ, vel eum prorſus averterent, ut quod petens ſit alicui vitio deditus, quod inimicus &c. Multa item ſunt, quæ ſi ſupprimerentur, Pontifex non ſemper concederet, ut quod petens ſit vir doctus, pius, prudens: atqui tamen ex omnium conſeſſo, nec hæc nec illa vitiant diſpenſationem.

Confirm. Qui dat eleemoſynam ei quem credit devotum & pium, alias non daturus ſi impium cognoſceret, vere ei dominium tribuit, modo reipſa pauper ſit, quia pietas non eſt cauſa motiva eleemoſynæ, ſed ſolum impulſiva, paupertas vero non eſt cauſa impulſiva ſolum, ſed finalis; ergo a pari in propoſito. Ratio ulterior eſt, quia quod non tollit ſimpliciter voluntarium in concedente, nec valorem conceſſionis ejus auferre poteſt: atqui multi ſunt caſus in quibus veritas diſſimulata, aut falſitas expreſſa non tollunt voluntarium ſimpliciter; puta cum veritas aut falſitas extrinſece tantum & accidentarie ſe habent ad rem poſtulatam. Etſi enim aliud vellet diſpenſator ſi omnia noſſet, actu tamen & de facto hoc vult non aliud; hæcque actualis ejus voluntas per habitualem ejus diſpoſitionem non tollitur: alioqui, ut poſt Sanchem notat Piringh. l. 1. tit. 3. n. 106. non valeret Beneficii impetratio a Papa, ſi petens taceat alium ipſi valde familiarem mox illud petiturum, quia ſi id ſciret Papa, illud petenti denegaret.

Nec obſtat quod in omni reſcripto vel exprimatur, vel tacite ſubintelligatur ea conditio, *ſi preces veritate nitantur*: hæc enim conditio intelligi debet de veritate principali & ſubſtantiali, nimirum cauſæ motivæ; non autem de veritate accidentali, & ſecundaria, ſeu cauſæ impulſivæ, quæ non abſolute movet ad concedendum, ſed ſolum ad facilius concedendum, & ſine qua abſolute, licet forte difficilius, voluiſſet Princeps eodem modo concedere. Ita Piringh. ibid. n. 104.

Prob. 2. pars. Diſpenſatio non eſt valida, niſi adſit conſenſus illius qui diſpenſat: atqui cum ſupprimitur id quod de jure exprimendum eſt &c. deeſt conſenſus diſpenſantis, qui non vult diſpenſare, niſi res hoc vel illo modo ſe habeat; ſine quo diſpenſatio vel nullatenus, vel ſaltem tali forma non conceditur.

Prob. 2. ex celebri capite *Super litteris*, 20. *De reſcriptis*, quod Interpretum ingenia mire torquet & exercet. *Nos*, ait Innocentius III. *inter*

Digitized by Google

eos qui per fraudem vel malitiam, & illos qui per ſimplicitatem vel ignorantiam litteras a nobis impetrant, hujuſmodi credimus diſcretionem adhibendam, ut hi qui priori modo falſitatem exprimunt, vel ſupprimunt veritatem, in ſuæ perverſitatis pœnam, nullum ex illis litteris commodum conſequantur; ita videlicet quod delegatus (poſtquam ſibi ſuper hoc facta fuerit fides) nullatenus de cauſa cognoſcat. Inter alios autem qui poſteriori modo litteras impetrant, duximus diſtinguendum quæ falſitas ſuggeſta fuerit, vel quæ veritas ſit ſuppreſſa. Nam ſi talis expreſſa ſit falſitas, vel veritas occultata, quæ quamvis fuiſſet tacita vel expreſſa, nos nihilominus ſaltem in forma communi litteras dediſſemus, delegatus non ſequens formam in litteris appoſitam, ſecundum ordinem juris in cauſa procedat. Si vero per hujuſmodi falſitatis expreſſionem, vel ſuppreſſionem etiam veritatis, litteræ fuerint impetratæ, qua tacita vel expreſſa nos nullas prorſus litteras dediſſemus, a delegato non eſt aliquatenus procedendum, niſi forſitan eatenus ut partibus ad ſuam præſentiam convocatis, de precum qualitate cognoſcat, ut ſic in utroque caſu eadem ratio quæ delegantem moveret, moveat etiam delegatum; & ubi delegans ſuas litteras denegaret, delegatus etiam ſuæ cognitionis officium nullatenus interponat.

Circa hunc textum quædam notanda. 1. loquitur ſolum de reſcriptis *juſtitiæ*, quæ ſcilicet dantur vel ad explicandum ſeu declarandum jus, vel ad lites expediendas cum cauſæ cognitione inter partes; non autem de reſcriptis *gratiæ*, quæ nempe ex gratia ſeu liberalitate Principis procedunt, ſive ad collationes, reſignationes, aliaſque diſpoſitiones de Beneficiis eccleſiaſticis faciendas, ſive ad operandum præter aut contra legem, ut fit in privilegiis, diſpenſationibus &c. 2. extenditur tamen ab univerſis Interpretibus ad reſcripta gratiæ, imo in his magis locum habet, quia reſcripta gratiæ magis ſunt odioſa, magis ambitioſa, ideoque facilius redduntur nulla & irrita, ut docent Fagnan, Gonzales, Piringh & alii in hunc locum: unde reſcripta gratiæ doloſe obtenta, ipſo jure & facto vitiantur; reſcripta vero ad lites, juxta multos, regulariter per ſubreptionem etiam doloſam, non infirmantur ipſo jure, ſed tantum ope exceptionis, ideſt valida ſunt, donec is contra quem ſunt impetrata, opponat ea eſſe ſubreptitia. 3. ergo regulæ inſtar habendum eſt, expreſſionem falſi doloſam, vel ſubticentiam veri vitiare reſcriptum, etiamſi quis per fraudem hanc id obtinuerit, quod alias obtenturus erat. Ita Fagnan n. 33. & Piringh n. 95. qui ambo hoc limitant, niſi quid ſuppreſſum ſit, quod per ſe & intrinſece ad cauſam commiſſam non pertineat. Ut ſi quis v. g. in poſſeſſionem Beneficii evidenter intruſus ſit abſque titulo etiam colorato, & alius Beneficium illud impetret, etiam ſcienter, nulla mentione facta injuſtæ hujus poſſeſſionis, talis taciturnitas non vitiat reſcriptum, quia non eſt cauſa conceſſionis; imo Papa, ſi id expreſſum fuiſſet, facilius gratiam conceſſurus erat. Piringh. n. 96. Fagnan n. 34.

Ex hiſce principiis, tametſi paſſim recepta videantur; tam varia a variis deducuntur conſectaria, ut vix unum ſit aut alterum quod unanimiter ab omnibus admittatur. Nos in hac rerum caligine quædam proponemus, quæ judicavimus in praxi ſecura eſſe.

Quæres itaque 1. an valeat diſpenſatio, ſi diſpenſans in reſcripto erraverit, & v. g. nomen Titii expreſſerit pro nomine Caji.

R. valere, ſi de perſona certo conſtet, quia error in nomine nec mutat

tat intentionem diſpenſantis, nec ullam cum diſpenſatione intrinſecam connexionem habet. Ita multi apud Bonacinam, tom. 2. diſp. 1. qu. 2. punct. 4. Sambovius tom. 2. caſ. 13. auctor Collat. Andegav. de matrim. tom. 2. p. 107. Collat. Pariſienſ. tom. 3. p. 470. Pontas v. *Diſpenſe de mariage* caſ. 15. contra Pyrrhum Corradum lib. 7. Praxis diſpenſat. Apoſtolic. c. 5. n. 3. cujus tamen magna hiſce in materiis eſt auctoritas.

Quæres 2. an idem dicendum ſit, ſi error profectus ſit ab oratore, qui nomen ſuum occultare voluerit, ne cognoſceretur a Pontifice, quem alioqui ſciebat diſpenſationem negaturum, propter odium, aliamve ſimilem cauſam.

Affirmat idem Bonacina, quia tunc nihil tacetur quod connexionem habeat cum materia diſpenſationis; & certe talis dolus ſæpe aliquid habet boni, quatenus impedit ne ſuperior ex odio procedat, adeoque non debet confundi cum eo de quo loquitur Innocentius III. cap. cit. *Super litteris*.

Quæres 3. an valeat diſpenſatio ſi erratum ſit in nomine Diœceſis, ut ſi Titius quicum diſpenſatur, dicatur Diœceſis Ambianenſis, cum ſit Bolonienſis.

R. affirmat. cum Pontio, Diana, Bonacina & aliis quibus accedit citatus auctor Collat. Andeg. Ratio eſt, quia in reſcriptis non tam verba quam intentio Papæ ſpectari debent: atqui hæc eſſe ſolet Papæ intentio, ut reſcriptum ſuum ad petentis Ordinarium dirigatur: ergo Ordinarius petentis, reſcriptum illud executioni mandare poteſt. Aliter ſentit Pyrrhus Corradus, & Ducaſſe p. 2. c. 4. n. 10. qui tamen n. 11. inſinuat opinionem noſtram in praxi tutam eſſe. Si oratores duarum ſint Diœceſum, erit utraque explicanda ex inconcuſſo ſtylo Datariæ & Cancellariæ, cujus mens eſt ut litteræ diſpenſationis ſemper committantur Ordinario oratoris. Ita Pyrr. Corrad. ibid. n. 25. Ducaſſe ſupra.

Quæres 4. an vitietur reſcriptum, ſi ſcriptor Brevis ex errore unum impedimentum pro alio v. gr. tertium affinitatis gradum, pro tertio conſanguinitatis gradu ſcripſerit.

R. cum Layman, Bonacina & aliis valere hoc reſcriptum, modo reipſa conſtet veritatem ſuperiori expreſſam fuiſſe. Ratio eſt, tum quia reſcriptum vim habet a voluntate Pontificis; tum quia c. 6. *De reſcriptis* in 6. dicitur verba reſcripti ſtricte explicanda eſſe, *niſi de intentione mandantis aliud appareat expreſſe*. Quod ſi petens diſpenſationem, ex inadvertentia, loco affinitatis expreſſerit conſanguinitatem, non valet diſpenſatio, quia, etſi facilius diſpenſaſſet Pontifex in affinitate quam in conſanguinitate, reipſa tamen non diſpenſavit in eo quod ipſi propoſitum non fuit; inadvertentia autem excuſat quidem a culpa, ſed non facit ut validum ſit id, quod de ſe invalidum eſt: idem dicendum ſi quis loco voti expreſſerit juramentum. An autem valeat diſpenſatio, ſi per errorem ſcripſeris te eſſe conſanguineum in ſecundo gradu, cum eſſes in tertio, diſputant Theologi. Alii affirmant, quia qui diſpenſat in majori, diſpenſat in minore, ſaltem cum minus continetur in majori. Alii negant cum Pyrrho Corrado, Æthica amoris, Van-Eſpen &c. quia Papa id ſolum vult concedere quod ab eo poſtulatur. Prima opinio videtur in praxi tuta, eamque ſequitur Pontas v. *Diſpenſe de mariage* cas 12. *Si enim*, inquit, *petierit quis diſpenſationem ad Beneficium quod deinceps agnovit ſimplex eſſe, non autem duplex, ut enuntiaverat*,

Digitized by Google

rat, quis eum ad Beneficium ſimplex inhabilem putet? Favet hæc Juris regula, *In eo quod plus ſit, & ſemper ineſt minus*. Hæc item, *Non debet cui plus licet, & minus non licere*. L. 110. & 21. ff. *De diverſ. reg. Juris*.

Quæres ulterius 4. an valeat diſpenſatio iis conceſſa, quorum unus eſt in tertio gradu, alter in quarto, & qui gradum propinquiorem non expreſſerunt.

Negat auctor Collat. Andegav. ſed aſſerunt Panormitanus, Toletus, Pyrrhus Corrad. l. 7. c. 7. n. 65. Silvius, Nat. Alexander, & Pontas ibid. caſ. 13. Ratio eſt, quia Pius V. Conſtitutione ſua quæ incipit, *Sanctiſſimus*, & an. 1566. data eſt, *ſtatuit & ordinavit quod de cetero in quibuſcumque diſpenſationibus ... conſanguinitatis & affinitatis ... gradus remotior attendatur, trahatque ſecum propinquiorem, ac ob id ſufficiat remotiorem tantum gradum exprimere*, excepto ſolum primo gradu, *cum in eo Sanctitas ſua nunquam diſpenſare intendat*. Vult tamen idem ſummus Pontifex, ut is quicum ſic diſpenſatum eſt, obtineat litteras declaratorias ſuper gradu propinquiori: verum notant Silvius & Salmanticenſes tract. 9. de matrim. c. 14. has litteras non requiri, niſi timeatur ſcandalum vulgi, quod ſæpe exiſtimat gradum propinquiorem debere computari; imo ſi abſolute non peterentur, non defineret diſpenſatio eſſe valida. Hæc reſolutio præſertim vera eſt in Galliis, ut notat Habert, & probat ex Senatuſconſulto an. 1672. Vid. Ducaſſe 2. part. cap. 4. in fine.

Vid. Sanch. lib. 8. diſp. 24. n. 26.

Habert De legibus *c. 11. in fine.*

Quæres 5. an diſpenſatio conceſſa affinibus aut conſanguineis, qui in petitione prævium inceſtum non expreſſerunt, ſit valida.

R. negat. Nam poſtulat Romanæ Curiæ ſtylus 1. ut exprimatur inceſtus, etiam commiſſus cum ignorantia impedimenti. 2. ut exprimatur an cum impedimenti cognitione commiſſus fuerit. 3. an commiſſus ſit ſpe facilius conſequendæ diſpenſationis; tunc enim negari ſolet diſpenſatio, ne ſpe ipſius homines ad peccandum alliciantur. Ita Pyrrhus Corradus lib. 8. prax. diſpenſat. c. 1. auctor Collat. Andegav. t. 2. p. 116. Æthica amoris de legib. c. 36. Docet idem Pyrrhus Corradus, aperiendum etiam eſſe commercium carnale, ſi quod fuerit eos inter qui ab impedimento cognationis ſpiritualis, aut honeſtatis publicæ diſpenſari poſtulant: an autem ſemel vel ſæpius repetita fuerit copula carnalis, aperire neceſſum non eſt.

Sed quid ſi poſt diſpenſationem Romæ obtentam, partes commercium carnale habere inceperint?

R. cum Ducaſſe & aliis poſt Pyrrhum Corradum, non valere diſpenſationem hanc: nam diſpenſatio, ut nunc *in forma commiſſoria* datur, non tam eſt actualis diſpenſatio, quam *mandatum de diſpenſando* ad Officialem loci directum, ut inquirat an res eo ſe habeant modo quo expreſſæ fuerunt: atqui verificationis tempore, jam verum non eſt nullam inter partes copulam præceſſiſſe. Favet praxis Romanæ Curiæ, & declaratio S. Congregationis Concilii Tridentini interpretis: ergo obtinendæ ſunt litteræ quas vocant *perinde valere*. Si vero partes ante ipſam diſpenſationis petitionem rem turpem habuerint & expreſſerint, ac in idem ſcelus relabantur, diſtinguendum eſt: vel enim relabuntur ante fulminationem diſpenſationis, & tunc valet diſpenſatio, quia neceſſe non eſt, ut crimen exponatur quoad numerum; * vel nonniſi poſt fulminationem diſpenſationis, & tunc variant inter ſe Theologi. Alii nova diſpenſatione opus eſſe putant; ita ſatis

**Vid. Pontas ibid. caſ. 10.*

tis aperte Habert c.13. de legib. Alii vero communius id negant, ut Sanchez l.8. c.25. n.4. Silvius, Pyrrhus Corradus atque omnes Romani canoniſtæ, ait auctor Collat. Pariſ. tom. 3. Collat. 4. §.5. quia copula diſpenſationem ſubſequens, jam non eſt inceſtus, cum inceſtus non dicatur, niſi ubi eſt commiſtio inter conſanguineos & affines abſque diſpenſatione matrimoniali, ut poſt Cajetanum, Vegam & alios docet idem Sanchez l. 7. diſp.67. n.9. tum quia, etiamſi ea copula inceſtus foret, inceſtus ille matrimonii diremptivus cenſeri non deberet; inceſtus enim, ut ibidem notat Habert, hodie non computatur inter impedimenta matrimonii: unde caput *Si quis, de eo qui cognovit &c.* contraria conſuetudine abrogatum eſt.

Quæres 6. an valeat diſpenſatio cum plures allegantur cauſæ, quarum una falſa eſt, alia vera eſt talis, ob quam, etiamſi ſola expoſita fuiſſet, ſummus Pontifex diſpenſaret, v.g. Titius diſpenſationem obtenturus exponit 1. ſe cum Livia rem turpem habuiſſe. 2. gravem commercii hujus ſuſpicionem exortam fuiſſe, adeout oratrix, niſi matrimonium contraheretur, remaneret diffamata, ſcandalaque inde exoritura eſſent. Ex his cauſis, ſecunda quæ ad diſpenſationem ſufficere ſolet, vera eſt; prima vero falſa: quid juris?

Certum eſt 1. ſi ex pluribus cauſis una cauſa ſufficiens integratur, non valere diſpenſationem: quia cum ex cauſis pluribus una ſufficiens integratur, quælibet ex ſe inſufficiens eſt: ergo ſi una ex iis falſo proponitur, corruit fundamentum cui innititur voluntas diſpenſantis.

Certum eſt 2. ſi ex pluribus cauſis quæ proponi poſſent, una ſolum proponatur, quæ falſa ſit, irritam eſſe diſpenſationem, quia Pontifex non intendit diſpenſare, niſi ob hanc cauſam, quæ reipſa nulla eſt. Quod ſi ex pluribus cauſis quarum unaquæque ſufficiens erat, quædam falſo propoſita ſit, ut in caſu allato, diſſentiunt Theologi. Alii diſpenſationem ſic obtentam valere putant: ita Sanchez l. 8. diſp. 21. Salmanticenſes tr.9. c.14. n. 36. Silvius reſol. var. v. *Diſpenſatio*, & plures apud eum; atque hinc colligit Sanchez, valere diſpenſationem impetratam ex falſa relatione initi & conſummati matrimonii inter conſanguineos, cum tamen conſummatum non eſſet. Ratio eorum eſt, quod infamia oratricis, & ſcandali vitandi neceſſitas, potentius movere ſolent Papam ad diſpenſandum quam copula ipſa, quæ cum ſit inceſtus crimen, potius averteret quam accerſeret gratiam Pontificis. Alii tamen eamdem diſpenſationem cenſent invalidam eſſe: ita Corduba, Manuel & Vega apud Sanchem. Idem ſentit Pontas ibid. caſ. 11. præcipue ob auctoritatem Pyrrhi Corradi, qui cum unus eſſet e præcipuis Romanæ Cancellariæ miniſtris, & diſpenſationum materiam apprime intelligeret, magni in hiſce caſibus momenti eſſe debet. Hæc poſterior opinio eo ſaltem nomine præferenda eſt priori, quod ſi tutior ſit, & Curiæ ſtylo qui legem facit, conſentanea, ut ex Pyrrho diſcimus.

Nota obiter, irritam eſſe diſpenſationem ei conceſſam qui vinculum cujus relaxationem petit, v.g. votum caſtitatis, proponit ut dubium, cum ſit certum; etſi interim alleget veram cauſam, v.g. carnis ſtimulos. Ita Sanchez ibid. n.40. Talis enim error eſt in ſubſtantia rei, cum Pontifex non diſpenſaverit in voto certo, ſed in dubio: ergo non valet diſpenſatio hæc, ſicut non valeret remiſſio debiti obtenta, allegata vera paupertate, & falſa debiti dubitatione. Quod ſi quis veram alleget cauſam, eamque probet

fal-

falſis teſtibus, ſive qui ejus conſcii non erant, ſeu qui eam putarent falſam, diſpenſatio ſemper valida eſt, quia ſubſiſtit cauſa ob quam datur, & preces veritate nituntur, Sanch. lib. 8. diſp. 21. n. 3. Bonac. diſp. 1. q. 1. p. 7. n. 11. ſecus ſi falſa ſit in cauſa, & probetur a teſtibus qui eam exiſtiment eſſe veram.

Quæres 7. an valeat diſpenſatio, cum qui eam obtinuit non expreſſit eamdem ſibi jam negatam fuiſſe; aut cum nullam præcedentis diſpenſationis mentionem facit.

R. ad 1. affirmat. 1. quia nec jus ullum, nec ſtylus aut conſuetudo id exprimi requirunt. 2. quia valet ea diſpenſatio, quæ obtinetur a ſuperiore qui vult & poteſt eam concedere: atqui res ſic ſe habet in præſenti caſu; unde valet diſpenſatio conceſſa ab Epiſcopo, quam vel prædeceſſor ejus, vel Vicarius denegaverat. An autem poſſit inferior diſpenſationem a ſuperiore denegatam concedere, controvertitur. Affirmant Bonacin. ibid. punct. 7. n. 5. Grandin p. 183. de legib. Habert &c. quia inferioris facultas ex ſuperioris negatione reſtricta non eſt; ſed negat Sanch. l. 8 diſp. 14. n. 5. quia cum Pontifex v. g. negat alicui diſpenſationem, judicat cauſam ex qua petitur inſufficientem eſſe: ergo videtur aliis auferre facultatem in hoc caſu diſpenſandi, cum iis permittere non poſſit, ut ex cauſa inſufficiente diſpenſent: ergo niſi nova ipſis proponatur cauſa, quæ ſuperiori propoſita non ſit, diſpenſare non poſſunt: ergo ſaltem dubium erit, an diſpenſatio ab inferiore conceſſa ſit valida. Porro, etſi exiſtiment aliqui diſpenſationem cujus validitas dubia eſt, pro valida haberi debere, melior tamen videtur opinio contraria quam tenent Petrus de Ledeſma, Molina tom. 1. tr. 2. diſp. 173. tum quia peccatum eſt, rem dubiam, dubium v. g. matrimonium, attentare, tum quia cum impedimentum certum eſt, diſpenſatio vero dubia, poſſeſſio ſtat pro impedimento; tum quia in dubio pars tutior tenenda eſt.

R. ad 2. diſpenſationem abſque mentione præcedentis obtentam, aliquando validam eſſe, aliquando non. Valet 1. cum vel utraque diſpenſatio ad res plane diverſas pertinet: ut ſi qui olim diſpenſationem in voto caſtitatis obtinuit, nunc diſpenſationem petat in jejunio, aut qui hanc pro Quadrageſima anni præcedentis petiit, eamdem pro Quadrageſima anni currentis poſtulet, aut qui diſpenſationem obtinuit, ut conſanguineam unam aut affinem duceret, ea uſus non eſt, vel ſi ea uſus eſt, mortua eſt conſanguinea quam duxerat. Ita Sanch. diſp. 22. n. 13. & Bonac. ibid. punct. *9. n. 6.* quibus tamen repugnat Suares, quem vide de legib. l. *6.* c. 23. Valet 2. etiam in eadem cauſa; ſi prior diſpenſatio nulla fuit: tum quia ex reg. 52. Juris in *6. non præſtat impedimentum, quod de jure non ſortitur effectum;* tum quia nullum eſt jus, nulla ratio, unde ſatis probetur invalidam eſſe diſpenſationem quæ ſine præcedentis invalidæ mentione obtinetur.

Non valet vero, cum primæ diſpenſationis obtentio moraliter valde adauget difficultatem conceſſionis ſecundæ, adeo ut omiſſa primæ diſpenſationis mentione, diſpenſans vere non intelligat, an cauſa ſibi propoſita qualitatem & quantitatem gratiæ adæquet; quam regulam tradit Suares l. *6.* de legib. c. 23. n. 12. Hinc 1. non valet diſpenſatio ad ſecundum Beneficium, niſi exprimatur primum etiam modiciſſimum, ex C. *Ad aures, de reſcriptis,* & C. *Si motu proprio, de Præbend.* in *6.* 2. diſpenſatus ſuper reſidentia ad quin-

quinquennium, ſubreptitie diſpenſatur ad aliud quinquennium, niſi prioris diſpenſationis mentionem fecerit. 3. qui impetravit diſpenſationem ſuper impedimento criminis, v. g. uxoricidii, & in idem ſcelus relabitur, debet prioris diſpenſationis meminiſſe, ſi novam in eodem genere impetrare velit, quia jure ſancitum eſt, ut *remiſſionem veniæ, crimina, niſi ſemel commiſſa non habeant* L. 3. Cod. *De Epiſcop. audientia* &c.

Quæres 8. an duplici ligatus impedimento teneatur utriuſque mentionem facere in obtinenda diſpenſatione.

R. 1. id non eſſe neceſſarium cum diſpenſatio ad diverſum finem obtinetur: unde qui vult diſpenſari in voto caſtitatis, non debet exprimere ſe irregularem eſſe ex defectu natalium. Ratio eſt, quia neceſſitas omnia exprimendi impedimenta in caſu præſenti, nec jure ullo, nec ſtylo, nec ratione probari poteſt.

R. 2. Si diſpenſatio ad eumdem finem tendat, v. g. ad unum matrimonium, faciendam eſſe mentionem omnium impedimentorum. 1. quia ſic uſu & ſtylo Curiæ receptum eſt. 2. quia alioqui decipitur Pontifex in re intrinſeca diſpenſationis, & qua cognita vel diſpenſationem non concederet, vel non eadem forma. Et vero quis credat validam eſſe diſpenſationem conceſſam homini, qui octo impedimentis dirimentibus laborans, octo ſeorſim diſpenſationes petiit? Addit Sanchez, non referre ſcienter ne an ignoranter quis unum impedimentum tacuerit: tunc enim verum eſt id ſuppreſſum fuiſſe, quo cognito vel negata fuiſſet diſpenſatio, vel non eodem modo conceſſa; hinc ſi quis caſtitatis aut religionis voto ligatus contrahere velit cum conſanguinea, debet utrumque impedimentum in eadem *ſupplicatione* exprimere. Qui tamen prius a Papa aut ab Epiſcopo voti caſtitatis, aut non nubendi diſpenſationem obtinuiſſet, velletque poſtea conſanguineam ducere, nova ſuper voto ſuo diſpenſatione non indigeret, nec teneretur ad faciendam mentionem diſpenſationis prius obtentæ. Ita Sanchez.

Sanch. ibid. d. 23.

Porro noſtra hæc doctrina de neceſſitate omnia ſimul impedimenta aperiendi, v. g. votum ſimul & juramentum de eadem re, hæc, inquam, doctrina limitatur. 1. niſi impedimentum unum alia quam diſpenſationis via auferri poſſit: unde ſi quis conſanguineam ducere velit, & caſtitatis votum emiſerit ante pubertatem, non tenetur voti hujus meminiſſe cum diſpenſationem petiit, ſecundum eos qui votum ante pubertatem emiſſum, & poſt eam non ratificatum, a parentibus irritari poſſe putant. 2. niſi unum impedimentum ſit occultum: tunc enim ſatis eſt ſi diſpenſatio impedimenti publici petatur a Papa, occulti vero a ſacra Pœnitentiaria, cui tamen Pœnitentiariæ explicandum eſt ex ſtylo & praxi ejus, petitam eſſe aut petendam a Pontifice publici impedimenti diſpenſationem; tunc enim expendere poteſt Pontifex, an concurrente duplici hoc impedimento, diſpenſare expediat, necne, idque ſine ulla ſupplicantis infamia, quia in obtinenda apud Pœnitentiariam diſpenſatione non exprimuntur petentium nomina. Circa hanc rem monet Pyrrhus Corradus illud dumtaxat impedimentum dici occultum, de quo *nullus eſt timor quod aliquo modo poſſit fieri publicum in futurum; alias enim Major Pœnitentiarius remitteret ſupplicationem ad Datariam, ut oratores petant ſecum diſpenſari in utroque foro, quia non occultum, ſed manifeſtum dicitur quod poteſt probari*, lib. 7. c. 7. n. 12.

SECTIO QUINTA.

An ceſſante diſpenſationis cauſa ceſſet diſpenſatio.

CAuſa diſpenſationis duplex hic diſtingui poteſt, motiva, & efficiens; de utraque paucis loquimur.

Quæres itaque 1. an ceſſante cauſa motiva corruat & ipſa diſpenſatio: an v. g. Petrus, qui diſpenſationem petiit, ut Mariam ſibi affinem duceret, ne ob defectum dotis innupta maneret, eamdem ducere poſſit, poſito quod ea ante matrimonium initum, pinguem recipiat hæreditatem.

R. 1. validam eſſe diſpenſationem, ſi cauſa, qualis eſt in præſenti caſu paupertas futuræ ſponſæ, vera ſit tempore fulminationis ſeu executionis litterarum, *licet tempore impetrationis illarum non eſſet vera: & ita practicatur*, ait Pyrrhus Corradus l. 7. c. 6. n. 25. & ibid. c. 2. n. 31. ac poſt eum Ducaſſe 2. p. c. 4. ſect. 1. n. 3. contra Sanchem alioſque complures. Ratio eſt, quia diſpenſationes hodie dantur in forma commiſſoria, non ut antiquitus in forma gratioſa: ergo non ſunt veræ diſpenſationes, niſi cum executioni mandantur: ergo ſufficit ſi executionis tempore preces veritate niti deprehendantur. Quod ſi preces veræ eſſe deſinant, cum Officialis ad executionem procedit, jam nulla ab eo concedi poteſt diſpenſatio, ut a contrario patet. Si oratores falſo allegaſſent copulam carnalem, & inde ſubſequens infamiæ periculum, & conſulto copulam habuiſſent carnalem, ut preces executionis tempore verificarentur, perperam cum iis diſpenſaretur, quia nemini dolus patrocinari debet. Pyrrhus ibid. n. 33.

R. 2. valere adhuc diſpenſationem, ſi poſt ejus fulminationem & ante contractum matrimonium puella fiat dives. 1. quia ex reg. 73. Juris in 6. *factum legitime retractari non debet, licet caſus poſtea eveniat, a quo non potuit inchoari*. 2. quia obligatio ſemel abſolute extincta non reviviſcit: atqui impedimentum de quo agitur legitima auctoritate extinctum eſt, idque abſolute, nec ulla unquam viſa eſt diſpenſatio, ut bene notat Silvius, in qua expreſſum fuerit eam ceſſaturam ceſſante cauſa. 3. quia ex omnium confeſſo, ſi irregularis ad Ordines diſpenſetur ob ſuam aut parentum paupertatem, ea etiam deſinente valebit diſpenſatio: ergo idem dicendum in præſenti caſu, aliiſque omnibus in quibus actus ad quem datur diſpenſatio, non habet tractum ſucceſſivum: ſi enim haberet, ut jejunium Quadrageſimæ, & carnium comeſtio, in quibus diſpenſatio quæ datur eſt virtualiter multiplex, haud dubie diſpenſatio non valeret pro eo tempore quo tolleretur ipſius cauſa. Pro hac ſententia ſtant Silveſter, Covarruvias, Silvius, auctor Collat. Pariſ. tom. 3. l. 5. Ducaſſe, Æthica amoris, Habert &c. Favet Pyrrhus Corradus l. 7. c. 2. n. 28. ubi docet ſufficere ut diſpenſationis cauſæ tempore verificationis ſint veræ, *licet poſtea deficiant*: imo ſi cauſæ tempore verificationis pro veris haberentur, nec tamen veræ eſſent, non ideo ſemper annullaretur diſpenſatio; unde ſi oratrix quo tempore diſpenſationem petebat paupertatis cauſa, inſtituta fuiſſet hæres, & id ob locorum diſtantiam cognoſcere non potuiſſet, valeret diſpenſatio, etſi hæreditatem acceptaret: ſecus dicendum, ſi nondum fulminata Pontificis diſpenſatione, hæres inſtitue-

Digitized by Google

tineretur, & ne gratia careret, repudiaret hæreditatem; talis enim renuntiatio vera eſt donatio & alienatio; qui autem donat, pauper cenſeri nequit. Ita Pyrrhus Corradus ibid. n. 25. poſt Sanchem diſp. 19. n. 27.

Pyrrh. Corrad. l. 8. c. 1.

Hac occaſione nota plerumque ſubreptitias & nullas eſſe diſpenſationes quæ conceduntur *in forma pauperum*, quia ſæpius ſub hac forma petuntur ab iis qui ſatis divites ſunt, ut *compoſitiones, aliaque Officialium* Curiæ Romanæ *jura* ſolvere poſſint. Ii autem ex Curiæ ſtylo in forma pauperum diſpenſari poſſunt, qui ambo *adeo pauperes & miſerabiles exiſtunt, quod ex labore & induſtria ſua tantum vivunt*, & aliter vivere non poſſunt, ait ibid. Pyrrh. Corrad. in Jure *pauper dicitur qui minus quam quinquaginta aureos habet in bonis*, l. 10. ff. *de accuſat.* Addit Pontas eum poſſe pauperem cenſeri, qui nonniſi mille in bonis nummos habet: neque ab hoc recedit auctor Collat. Andeg. cum inter pauperes eos recenſet, qui aliquem quidem habent reditum, ſed ſuſtentationi ſuæ & oneribus matrimonii imparem, niſi accedat labor & induſtria. Ubi notandum velim cum Pontas, eos inter qui ex labore & induſtria vivunt, multos eſſe qui in forma pauperum diſpenſari non poſſint, cum multi hac arte magnas opes comparent: unde tutius eſt, ut cum dubitatur an quis ſatis ſit pauper, omnia nude & ſimpliciter Pontifici declarentur, ut vel abſolute in forma pauperum diſpenſet, vel levem mulctam imponat, Pyrrh. Corrad. ibid. n. 23. Pontas &c.

Pyrrh ibid. n. 18. Pontas Diſpenſe de mar. *caſ.* 20.

Sed quid, ſi filia parentes divites habet, quorum in bonis ſuccedere debet? eritne pro paupere habenda, quia nihil actu poſſidet, aut quia pater eamdem dotare non vult? Affirmarunt aliqui, me præſente, de puella, quæ matrem habet divitem; eo prætextu quod filii quorum parentes vivunt, nihil quod ſuum ſit, habeant. Sed neque ratio hæc, nec diſpenſatio propter eam obtenta, valent, ut docent ſaniores Juriſconſulti apud Pontas ibid. caſ. 23. quia, ut ait Fagnan in cap. 1. *De magiſtris* &c. n. 6. *divitiæ patris arguunt divitias filii etiam nihil actu habentis &c.* Suffragatur Pyrrhus Corradus l. 7. c. 2. n. 13. *Parum refert*, inquit, *quod juxta præſentem ſtatum nihil habeat, illa quæ jus habet ſuccedendi in bonis parentum, ac eos compellendi ad illam dotandam ſtatum juxta ipſius oratricis qualitatem ..... quod procedit, etiamſi pater ob aliquam cauſam recuſaret illam dotare &c.* unde in hoc caſu *deſtinatum habetur pro facto*. Si tamen *frater aut quicumque alius* puellam *dotare intendat; dummodo nullum præceſſerit dotandi pactum, per quod dictæ oratrici jus irrevocabile quæratur, vel etiamſi fuerit pactum dotandi*, ſub conditione *ut nubat conſanguineo ſuo*, puella, *cum nullum jus habeat ad dotem, dicitur vere pauper, non obſtante certitudine quod a fratre dotanda erit, & ſic ſervatur in praxi.* Id. n. 14.

Quæres an diſpenſatio ceſſet per mortem diſpenſatoris.

R. adhuc valere diſpenſationem, ſive prodierit a Pœnitentiaria, quia hujus Officium ſemper vivit, & non extinguitur morte Pontificis; ſive a Dataria, etſi ea expiret cum S. Pontifice. Prob. 1. ex conſtanti praxi, juxta quam reſcripta gratiæ, etiam mortuo Papa, quotidie executioni mandantur, ut docent Ducaſſe c. 4. n. 2. Rebuffus, Cabaſſutius, Pontas ibid. caſ. 29. quæ ratio ſola ſufficit. 2. ex c. 36. *De Præbend.* in 6. juxta quod *conceſſio (quam cum ſpecialem gratiam contineat, decet eſſe manſuram)*

non

non expirat etiam re integra per obitum concedentis. 3. quia vel reſcripta Pontificis ſunt *attributiva*, ideſt tribuunt poteſtatem Ordinario, quam ex natura rei non habet, itaut Ordinarius ſit ſimplex executor; vel ſunt *excitativa*, ideſt excitant ſolum ordinariam ejus poteſtatem ad conferendam gratiam: ſi ſint excitativa, ut vulgo creditur in Galliis, gratia non poteſt per obitum Papæ expirare, quia id unum Ordinario neceſſarium erat, ut poteſtas ejus excitaretur, quod factum eſt per ipſam reſcripti conceſſionem; ſi vero ſint attributiva, gratia ab ipſo Pontifice facta eſt, ſolumque Ordinario mandatum eſt ut eam exequeretur cognita precum veritate; adeoque non liberum eſt Ordinario gratiam non exequi.

Dices: Univerſim recepta eſt hæc regula l. 15. C. *Mandati vel contra. Mandatum re integra, domini morte finitur.*

R. hanc regulam non intelligi, niſi de mandato ad litteras juſtitiæ exequendas, quod morte mandantis expirat cum res adhuc eſt integra, ideſt cum delegatus needum uti cœpit juriſdictione: tum quia reſcriptum juſtitiæ non eſt favor vel gratia, ſed mandatum de juſtitia facienda; tum quia per talem delegationis actum non transfertur efficaciter juriſdictio in delegatum donec ea cœperit uti, ut expreſſe habetur cap. *Quamvis, de officio deleg.* in 6. & hæc quidem regula ſic intellecta multas habet limitationes, quas vide apud Sanchem l. 8. diſp. 28. n. 42. & Piring. ibid. n. 186. Verum eadem regula locum non habet in reſcriptis; quibus vel gratia actu conceditur, vel jus certum ad eam acquiritur. Unde * Cabaſſutius, qui diſtinctionem vulgo receptam inter gratiam *factam* & *faciendam*, ut nihil clari, nihil ſolidi habentem explodit, merito infert 1. facultates illimitate conceſſas extra contentioſam juriſdictionem; ut ſunt litteræ dimiſſoriæ, facultates audiendi confeſſiones, abſolvendi a reſervatis, diſpenſandi vel commutandi vota vel juramenta, licentiam non reſidendi ſtudiorum cauſa, aut celebrandi Miſſas in domo privata, aut in loco non benedicto, aliaſque id genus gratioſas conceſſiones non expirare obitu concedentis; quod quidem intelligit non ſolum de poteſtate generali delegata, v. g. audiendi confeſſiones omnium qui ſeſe ſacro tribunali ſiſtent, quæ gratia a multis dicitur *facta*, quia cedit in favorem illius cui conceditur, quamvis ulterius in aliorum commodum cedat; ſed etiam de conceſſione particulari, quæ alicui tribuitur in gratiam tertiæ particularis perſonæ, quæque cum non cenſeatur eſſe in gratiam delegati, ſed in gratiam illius propter quem ſpecialiter fit delegatio, vocatur gratia *facienda*. Etſi enim bene multi hujuſmodi gratiam per concedentis mortem expirare putent, contrarium tenet citatus Cabaſſutius cum Suare, Majolo, Filliucio & aliis: tum quia præſumendum eſt Eccleſiam quæ pœnitentibus favet, non plus revocare velle id quod uni, quam quod multis prodeſſe poteſt, tum quia ſubtilior diſtinctio gratiam inter factam & faciendam, nullibi legitur in toto corpore Canonum. Allegatur quidem cap. *Si cui nulla*, 36. *De præbend.* in 6. ubi vult Papa, ut *ſi cui, nulla facta perſonarum expreſſione, ſit gratioſe conceſſa facultas, ut auctoritate apoſtolica poſſit aliquibus perſonis idoneis in certa Eccleſia.... Beneficia conferre.... hujuſmodi conceſſio non expiret etiam re integra per obitum concedentis*: ſecus ſi perſonæ ſint expreſſæ. Verum hinc ſolum ſequitur, privilegia quæ ſunt odio-

* L. 4. c. 14.

ſa expirare per obitum concedentis, non autem quæ ſunt favorabilia: porro favorabilia ſunt privilegia quæ concedunt ut Beneficia quorum collatio ad Apoſtolicam Sedem pertinet, conferantur perſonis idoneis; odioſa vero, quæ præcipiunt ut eadem, cum vacabunt, nonniſi certæ perſonæ conferri poſſint: tum quia ſic alii ſæpe magis idonei excluduntur; tum quia vetuit Concilium Lateranenſe ſub Alexandro III. ne Beneficia *promittantur ante quam vacent*, cap. 2. *De conc. præbendæ*: ergo rejecta gratiæ in factam & faciendam diviſione, omnia feliciter explicantur.

CAPUT SEPTIMUM.

De lege non ſcripta, ſeu de conſuetudine.

QUæres 1. quid ſit conſuetudo.

Ad titul. 4. lib. 1. Decretal. R. Conſuetudo definitur a S. Iſidoro, *Jus quoddam moribus inſtitutum, quod pro lege ſuſcipitur, ubi deficit lex*. Dicitur 1. *jus*, in quo convenit cum lege, & differt a more, ſeu uſu, qui nihil aliud eſt, quam repetitio actuum, quæ potius eſt cauſa conſuetudinis quam conſuetudo, licet vocetur conſuetudo *facti*, ut diſtinguatur a conſuetudine *juris*, quam nunc definimus. 2. *inſtitutum moribus*, ideſt ea actuum repetitione, quæ, ut modo dicebam, vocatur conſuetudo facti. Conſuetudo, ut moribus inſtituta differt tum a lege, quæ ex ſola Principis voluntate pendet; tum a ſtylo Curiæ, qui vim legis habet in his præcipue quæ judicia concernunt, cum conſuetudo certam materiam non reſpiciat. 3. *quod pro lege ſuſcipitur*, quia *inveterata conſuetudo pro lege cuſtoditur*, ex L. 33. ff. *De legib.* & *non minus quam ea quæ ſcripta ſunt jura ſervatur*, ex L. 35. ff. eod. 4. *cum lex deficit*: nemque enim hic ſermo eſt de conſuetudine facti, quæ legem tantum confirmat, & novum jus non inducit; ſed de conſuetudine juris, quæ vel ſtatuit ea quæ lege ſcripta definita non ſunt, vel legem ſcriptam limitat, obſcuramve interpretatur, vel veterem legem abrogat, ideoque contrarium jus inducit, prohibendo id quod antea licitum erat, aut permittendo id quod non licebat.

Quæres 2. quotuplex conſuetudo.

R. 1. Alia eſt *ſecundum legem*, alia *præter legem*, alia *contra legem*. Prima, nihil aliud eſt quam executio legis præexiſtentis: talis eſt conſuetudo audiendi Miſſam diebus feſtis; eaque, ut evidens eſt, non eſt juris, ſed facti tantum: unde per eam non inducitur novum jus, ſed vetus obſervatur; quapropter abrogata lege, abrogaretur ſimul conſuetudo. Secunda ea eſt per quam jus novum introducitur, & quæ ſupra definita eſt. Tertia ea eſt quæ legem antecedentem abrogat, facitque licitum id quod alias illicitum erat, licet nullam ejus faciendi neceſſitatem imponat: talis eſt conſuetudo quæ in Caſtella viget veſcendi die ſabbati extremis & inteſtinis animalium; & in quibuſdam Galliæ Diœceſibus comedendi carnes ſingulis ſabbatis a Nativitate Domini, ad feſtum

ſtum Purificationis incluſive. 2. dividitur in rationabilem, & irrationabilem, quæ potius eſt corruptela. 3. in canonicam, & civilem. Prima locum habet in materia ſpirituali ſeu eccleſiaſtica, & hæc etiam a laicis introduci poteſt, ut conſuetudo ſervandi tale feſtum, aut tali die jejunandi; ſecunda non verſatur, niſi circa materiam temporalem, eaque a Clericis induci poteſt. Vid. Salmantic. tract. 11. cap. 6.

Quæres 3. quot requirantur conditiones, ut conſuetudo vim legis habeat, aut legem abroget.

R. requiruntur quinque, & quidem 1. conſuetudo eſſe debet rationabilis. Ita habetur cap. fin. *De conſuetud.* Ea autem conſuetudo ſola cenſetur eſſe rationabilis, quæ talis eſt ut juſta putaretur & obligaret, ſi pro lege ſtatuta eſſet: unde honeſta eſſe debet, utilis, nec juri naturali, divinove aut religioni contraria, etſi contraria eſſe poſſit legi poſitivæ.

Verum inde naſcitur difficultas: quomodo enim juſta & rationabilis eſſe poteſt conſuetudo *contra legem*, quæ eo ipſo quod eſt lex, ſemper juſta eſt? Sed dicendum quod licet lex ea ſit rationabilis, occurrere tamen poſſunt circumſtantiæ in quibus magis expediat ipſam non obſervari, unde lex illa poterat auferri per novam legem: hujus autem novæ legis vices tenet conſuetudo contraria, quæ cum populi moribus uſque ad certum gradum increvit, jam rationi conſonum eſt & Reipublicæ expediens, ut legislator legem ſuam revocet, ne multitudo aliud agere aſſuefacta, ſemper peccet contra legem, cujus ob uſus contrarios, obſervantia nonniſi difficilis & ardua videri poteſt: Hinc ſæpe peccant qui conſuetudinem contra leges introducunt, etſi non peccent qui eam ſequuntur, cum lex jam per eam abrogata eſt: unde hic valet illud Vincentii Lirinenſis, *Condemnantur magiſtri, abſolvuntur diſcipuli.*

2. Conſuetudo debet eſſe præſcripta, ideſt continuata per illud temporis ſpatium quod ad legitimam præſcriptionem requiritur. Quantum vero debeat eſſe id tempus non conſentiunt Canoniſtæ. Alii cenſent id determinatum non eſſe, ſed pendere ab arbitrio prudentum, qui illud pro circumſtantiarum varietate porrigere aut limitare debent: minus enim, inquiunt, requiritur temporis ad inducendam conſuetudinem jejunii, aut carnes comedendi ſingulis ſabbatis quæ unaquaque hebdomada recurrunt, quam in vigilia Sancti alicujus quæ nonniſi ſemel in anno occurrit. Alii vero, quibus melius eſt aſſentiri, docent 1. ad inducendam conſuetudinem præter aut contra legem civilem, decennium requiri & ſufficere; quia jura ad hoc requirunt longum tempus: ſed decennium, continuatum ſcilicet, non interruptum, eſt longum tempus, L. ult. Cod. *De præſcriptionibus:* ergo conſuetudo præſcribitur, vel potius contra legem præſcribit decennio, quod intelligi ſolet, etiamſi Princeps abſit, aut ignoret: ſi enim Princeps vel adſit, vel abſens conſuetudinem quæ graſſatur, non ignoret, & non contradicat, cum facile contradicere poteſt, ſpatium etiam decennio minus ad hanc præſcriptionem ſufficit, quia tunc jus novum non inducitur ipſa præſcriptione, ſed tacito Principis conſenſu, de quo pro circumſtantiarum varietate, aliquando longiori, aliquando breviori tempore conſtare poteſt. 2. docent iidem requiri & ſufficere decennium ad introducendam conſuetudinem *præter* jus ca-

canonicum, quia nulla eſt lex quæ majus requirat temporis intervallum ad invehendum aliquid præter jus canonicum, quam ad invehendum aliquid præter, vel contra jus civile. 3. demum docent nonniſi ſpatio annorum 40. præſcribi contra legem canonicam vel eccleſiaſticam uſu receptam. Ratio eſt, quia lex eccleſiaſtica eſt jus quoddam, ſive res immobilis Eccleſiæ: atqui res & jura immobilia Eccleſiæ non præſcribuntur, niſi annis 40. ut patet ex cap. 4. 6. 15. *De præſcript.* quod ſi lex canonica moribus utentium nondum recepta ſit, annorum decem ſpatio abrogari poteſt. Vid. Piring. ad tit. 4. lib. 1. Decretal. Salmanticenſes, Suarem lib. 7. *De legib.* &c.

3. Actus, qui conſuetudinem inducunt, debent eſſe 1. *poſitivi*, quia negatione actus non inſtituitur conſuetudo. 2. *liberi* & *humani*, quia conſuetudo non minus quam lex voluntaria eſſe debet, cum non minus obliget: quapropter ſi populus per vim, metum, aut errorem aliquid faciat, & repetat, nulla inde naſcetur conſuetudo, quia vel nulla, vel ſufficiens hic libertas non reperitur. Idem dicendum ſi conſuetudo introducatur vel ex ignorantia, vel ex falſa ſuppoſitione legis alicujus, aut alterius rei: unde ſi populus aliquid ſæpe faciat, neſciens id lege prohibitum; aut aliquid ſæpius omittat, v. g. uſum lactis certa die, credens id vetitum eſſe; aut aliquid ex falſa cauſa operetur, puta ſingulis annis piam habeat peregrinationem ad locum, ubi Sancti alicujus reliquias eſſe falſo credit, nulla ex hiſce actibus induci poteſt conſuetudo. 3. *publici* & *notorii*: actus enim clam exerciti nec ſatis indicant populi conſenſum, nec poſſunt habere rationem promulgationis, quæ ad legem non ſcriptam, qualis eſt conſuetudo, requiritur. 4. *frequentes*: mores enim quibus inſtituitur conſuetudo actuum frequentiam dicunt. Quoties vero actus debeant eſſe repetiti, ut inducatur conſuetudo, generatim definiri non poteſt, ſed id prudentum judicio relinqui debet; quorum eſt perpendere an talis ſit actuum frequentia, ut populi conſenſum ſatis exprimat.

4. Actus conſuetudinem inducentes, debent a populo frequentari ex animo & intentione ſe obligandi. Ratio eſt, quia conſuetudo accipitur pro lege: ſed ad legem requiritur voluntas obligandi. Hinc actus qui ex devotione ſolum, ex urbanitate, gratitudine diutiſſime frequentati ſunt, ut ſumptio cinerum in capite jejunii, ſalutatio angelica ad pulſum campanæ &c. non ingerunt jus conſuetudinarium. Porro dignoſcitur conſuetudinem inductam eſſe animo obligandi. 1. cum qui eam violant puniuntur a ſuperioribus, aut ſerio redarguuntur. 2. cum iidem ſcandalum dant populis, & uti tranſgreſſores habentur a timoratis. 3. cum materia bono communi plurimum utilis eſt; & a majori populi parte uniformiter obſervatur; neque enim tam ſtricte ſervantur quæ ſolum ex devotione fiunt. In dubio an conſuetudo ex animo ſe obligandi incepta fuerit, judicandum eſt non cœpiſſe, quia lex non præſumitur, niſi probetur; & nemo, niſi manifeſte conſtet, præſumitur velle ſibi onus imponere. Ita Suares lib. 7. cap. 15. Salmanticenſes, Grandin, Habert &c.

5. Conſuetudo debet invecta eſſe a majori & ſaniori parte: tum quia mos privati unius aut alterius non facit niſi conſuetudinem privatam, tum quia ſi populi eſſet legem ferre, pauci privati ad id non ſufficerent: quod

Digitized by Google

quod ſi conſuetudo a ſapientibus & timoratis rejiceretur ut mala, non eſſet habenda pro vera conſuetudine, quæ eſt morum regula.

6. Requiritur conſenſus Principis: is enim ſi reſiſtat, conſuetudo prævalere non poteſt; ſed ſufficit conſenſus vel tacitus, quo Princeps non contradicit cum poteſt; vel juridicus, quo conſuetudo etiam a Principe ignorata, vim legis habere cenſetur, cum invaluit per illud temporis ſpatium, quod ſecundum jus a Principe approbatum, ſufficit ut conſuetudo obliget.

Quæres 4. quot, & quales ſint conſuetudinis effectus.

R. 1. Conſuetudo *præter legem* poteſt obligare in conſcientia; pœnas imponere, & irritare actus contra ipſam factos. Prob. 1. pars, tum ex S. Auguſtini Epiſtola nunc 36. ubi hæc habet: *Mos populi Dei, & inſtituta majorum pro lege ſunt tenenda; & ſicut prævaricatores legum divinarum, ita contemptores conſuetudinum eccleſiaſticarum coercendi ſunt:* tum quia conſuetudo vim habet legis: ergo ſicut & ipſa lex, graviter in materia gravi, leviter in levi, aut etiam in gravi, ſi ita introducta ſit, obligare poteſt. Prob. 2. pars: nam conſuetudo idem poteſt quod lex: ergo poteſt eſſe mortalis, pœnaliſve, aut miſta ſicut lex: ergo rurſus poteſt actus contra ipſam factos invalidare; idque patet ex cap. 6. *De Clericis conjug.* & ex cap. 3. *De cognat. Spiritual.* ubi irritatur matrimonium contra loci conſuetudinem celebratum.

R. 2. Conſuetudo *contra legem* poteſt legem humanam abrogare. Habetur cap. ult. *De conſuetud.* & ſequitur ex natura conſuetudinis, quæ utpote vim legis habens, id poteſt facere quod ipſa lex; lex autem lege contraria tollitur. Quod ſi Princeps legem ſtatuendo prohibuiſſet, ne ulla unquam contra eam prævaleret conſuetudo, lex non abrogaretur ſola conſuetudine, quia Princeps perpetuo reſiſtere cenſetur. Ceterum, ut conſuetudo legem abroget, neceſſaria eſt bona fides per decennium quo continuantur actus contrarii legi: conſuetudo enim per actus malos continuata nec rationabilis eſſet, nec legitime præſcripta. Verum in inchoanda hac conſuetudine, nec requiritur, imo nec reperitur bona fides; quia cum inchoatur, lex adhuc viget, neque abrogationi ejus conſentit Princeps.

R. 3. Conſuetudo *ſecundum legem*, eamdem interpretatur; atque id patet ex c. 8. *De conſuetud.* ubi *conſuetudo optima legum interpres* dicitur.

Quæres 5. an lex poſſit abrogare conſuetudinem.

R. poſſe, quia lex non minus efficax eſt contra conſuetudinem, quam conſuetudo contra legem; ſed meminerit ſuperior multa licere quæ non expediunt. Quare 1. ſi conſuetudo ſit vere utilis, lex contra eam lata, non erit vera lex, utpote communi bono contraria. 2. ſi conſuetudo ſuperflua ſit, aut minus utilis, toleranda erit non tollenda; quia, ut notat S. Auguſtinus Epiſt. 54. *ipſa mutatio conſuetudinis, etiam quæ adjuvat utilitate, novitate perturbat:* unde S. Doctor ibidem cenſet cęremonias quaſdam Religioni Chriſtianæ minus conſentaneas ferri potius debere, quam cum offenſione populorum tolli. Quapropter graviter arguendi ſunt Parochi, qui receptos Parochiæ uſus reipſa non noxios, ſubvertunt majoris boni prætextu, & ſic Parochorum odia, oblocutiones, detractiones, aliaque id genus Parochiæ exitialia mala concitant. 3. ſi conſuetudo legi

Digitized by Google

Dei repugnet, tunc non minus fortiter quam prudenter inſequenda eſt; juxta id Cypriani diſt. 8. cap. 9. *Neque hominis conſuetudinem ſequi oportet, ſed Dei veritatem*. Et cap. 5. *Advertendum quod Dominus dixit*, Ego ſum veritas: *non dixit*, *Ego ſum conſuetudo*. Idem expreſſe aſtruunt famoſa hæc Tertulliani verba, Veritati *nemo præſcribere poteſt: non ſpatia temporum, non patrocinia perſonarum, non privilegia nationum*. Imo ſi conſuetudo quamvis non rei per ſe malæ, nec Evangelio prohibitæ, noxia tamen evadit, & abuſibus periculoſis viam aperit, contraria lege abrogari poteſt & debet; id tamen ſollicite & anxie cavendum eſt, ne ſuperior dum colligit zizania, ſimul & triticum eradicet.

L. de veland. virgin. c. 1.

CAPUT OCTAVUM.

De lege favorabili, ſeu de privilegiis.

Ad titul. 33. lib. 5. Decretal.

DE privilegio quæremus 1. quid ſit, & quotuplex. 2. a quo, cui, & quomodo concedi poſſit. 3. quando extinguatur.

ARTICULUS PRIMUS.

De eſſentia & diviſione privilegii.

PRivilegium aliquando ſumitur pro Reſcripto & Bulla, ſeu inſtrumento in quo gratia ſeu indulgentia Principis continetur; ſæpius autem & magis proprie pro gratia ipſa ſeu beneficio quod alicui conceſſum eſt a Principe: unde privilegium definiri poteſt. Lex privata ſpeciale aliquod beneficium vel favorem concedens, ſive præter, ſive etiam contra jus commune. Dicitur 1. *lex* quia legis inſtar obligat communitatem, ne eos, quibus conceſſum eſt privilegium, in ejuſdem uſu perturbet. Quamquam & privilegium eo differat a lege 1. quod lex communitatem totam reſpiciat, privilegium vero aliquando perſonas ſingulares. 2. quod lex de ſe perpetua ſit, privilegium non item. 3. quod privilegium per ſe non obliget privilegiatos, cum in eorum gravamen non cedat. Dicitur 2. lex *privata*, unde & nomen ſortitum eſt, ſicque diſtinguitur a lege; lex enim tendit ad bonum publicum, privilegium ad bonum privilegiati, quamquam & eo ſenſu privilegium ad bonum commune ordinetur, quod conveniens ſit ut majoribus cumulentur gratiis qui majora publicæ rei officia contulerunt. Dicitur 3. *concedens aliquid ſpeciale*: ut enim habetur cap. 16. xxv. qu. 1. privilegia non dicerentur, *ſi præter generalem legem nulli aliquid ſpeciale indulgeretur*. Dicitur 4. *ultra vel contra jus commune*: nam privilegia alia ſunt ſolum præter jus, quæ aliquid juri addunt, ut ſunt privilegia abſolvendi, diſpenſandi, quibuſdam perſonis conceſſa; alia contra jus, ut privilegia quibus Religioſi ab Ordinariorum juriſdictione eximuntur.

Pri-

Privilegium dividitur 1. in reale & perſonale, juxta id Juris, *Privilegia quædam cauſæ ſunt, quædam perſonæ*. Privilegium *perſonale*, proxime confertur perſonæ in favorem illius, & ratione ipſius perſonæ, puta ob privatam ejus excellentiam, ſcientiam aut ſanctitatem; *reale* vero proxime ac directe confertur rei, loco, muneri, dignitati, v. g. prædio, Eccleſiæ, Monaſterio &c. licet ejuſdem privilegii utilitas conſequenter & ultimate in perſonas refundatur. Privilegium reale cohæret rei, & durat quamdiu res permanet; *& ideo* cum re *ad hæredem tranſmittitur*: perſonale vero ſequitur perſonam, & cum eadem extinguitur. Privilegia quæ certo perſonarum generi conceduntur, v. g. privilegium reſtitutionis in integrum conceſſum minoribus an. 25. Senatuſconſulti Vellejani conceſſum feminis, ne ex fidejuſſione obligentur &c. ea item quæ corporalia dicuntur, quia conceduntur corpori ſive communitati, v. g. Academiæ, Collegio &c. magis realia ſunt quam perſonalia, nec cum perſonis ſingularibus extinguuntur, ſed ad ſucceſſores tranſeunt. In dubio, an privilegium perſonale ſit, necne, cenſendum eſt reale, ſi ſit favorabile, & meram gratiam continens, quia *decet conceſſum a Principe beneficium eſſe manſurum*: ſi vero odioſum ſit, quia eſt contra jus commune, vel in aliorum præjudicium cedit, cenſendum eſt perſonale, quia ſtricte intelligendum eſt; ut potius temporale damnum inferat quam perpetuum. Piring t. 5. ſect. 1. poſt Suarem c. 3.

L. 196. ff. De div. reg. Jur.

Ibid.

Reg. 16. Jur. in 6.

Dividitur 2. in *perpetuum*, quod abſolute & abſque limitatione temporis conceditur, adhæretque rei ex ſe perpetuæ, v. g. Eccleſiæ alicui, Ordini Religioſo: dicitur autem perpetuum, non quod amitti non poſſit, ſed quia ex ſe durat donec revocatum fuerit; & *temporale*, quod vel ſingulari perſonæ conceditur, & ea moriente expirare debet, ideoque etiam *vitale* nuncupatur; vel datur ad certum tempus, v. g. ad decem annos, vel ſub certa conditione, quæ temporis lapſu finitur, ut, Do tibi hoc privilegium *donec deceſſero*, vel *ad beneplacitum meum*, vel *dum mihi placuerit &c.* cum enim conſenſus, voluntas, beneplacitum deſinat morte concedentis, deſinit & privilegium quod ab his dependet, ſi res ſit integra. Piring. ibid. Cabaſſut. l. 4. c. 14. n. 6. Suar. l. 8. c. 5. Si autem dictum fuerit, *Donec revocavero*, non deſinit privilegium obitu concedentis, niſi vivens revocaverit. Cabaſſut. ibid. Ex his patet privilegium temporale aliquando eſſe reale, aliquando perſonale.

Dividitur 3. in privilegium *ex motu proprio*, in quo exprimitur tale privilegium ex proprio concedentis motu datum eſſe, etſi aliquando contingat ut petitum fuerit; & privilegium *ad inſtantiam partis*, in quo non exprimitur illud motu proprio conceſſum eſſe. Privilegium ex motu proprio ceteris paribus, favorabilius eſt: tum quia excludit præſumptionem ſubreptionis; tum quia in eo non nocent reticentiæ, quæ in alio nocerent; unde Beneficium motu proprio conceſſum ei qui jam aliud habet, valide collatum cenſetur, etſi nulla in reſcripto mentio fiat prioris Beneficii; ſecus ſi motu proprio non conferatur.

Dividitur 4. in *favorabile*, quod ita uni prodeſt, ut nemini noceat, quale eſt privilegium audiendi Miſſam tempore interdicti, comedendi ova per Quadrageſimam, laborandi in die feſto; & *odioſum*, cujus favor ita uni inſervit, ut alteri pariat incommodum: tale eſt præſertim privile-

Digitized by Google

gium ad lites, quia favor conceſſus actori premit reum, vel diminuit Judicis poteſtatem. De ceteris vid. Suarem l. 8. *De legibus*.

ARTICULUS SECUNDUS.

A quo, cui, & qua de cauſa privilegium concedi poſſit.

DIco 1. ille ſolus privilegium concedere poteſt, qui poteſt legem ferre; nam privilegium vel eſt contra jus, vel præter jus: atqui ſi ſit contra jus, ab eo ſolum concedi poteſt, qui poteſt jus condere, includit enim diſpenſationem a lege, quam nemo niſi legis conditor, ejuſve ſuperior aut æqualis impertiri poteſt: ſi vero ſit præter jus, qui ipſum concedit talis eſſe debet, ut alios per modum legis cogat, ne privilegii uſum impediant: ergo in utroque caſu ab eo ſolum concedi poteſt qui poteſt legem condere.

Ergo privilegium legis diſpenſativum, nonniſi propriis ſubditis dari poteſt a Principe, quia iis ſolis imponi poſſunt leges quæ per privilegia relaxantur. Si vero privilegium ſit facultatis alicujus conceſſivum, etiam non ſubditi ſunt ejus capaces, ſicut & capaces ſunt donationis a Principe factæ: unde Rex tam exteris quam ſubditis multa permittere poteſt, quæ aliis prohibita ſint, ut v. g. cibos & alia e Regno ſuo extrahant. Ita Salmanticenſes tract. 18. c. 1.

Dico 2. ut privilegium licite concedatur, requiritur cauſa, non ut valide, Privilegium enim vel relaxat legem, & tunc non minor ad ipſum requiritur cauſa quam ad diſpenſationem; vel eſt purum Principis beneficium, & tunc ad ipſum quoque requiritur cauſa, quia Princeps ſine cauſa diſpenſans reus eſſet prodigalitatis, acceptionis perſonarum aliiſque turbarum & invidiæ fomitem miniſtraret. Porro quæ cauſæ ad licitam privilegii conceſſionem requirantur, ex iis colligi poteſt quæ dicta ſunt de cauſis diſpenſationis. Quod autem privilegium, etiam ſine cauſa valide conferatur, ex ibidem dictis patet: ſicut enim Princeps legem ſine cauſa ſupprimere poteſt, ſic & per privilegium poteſt aliquos ab ejuſdem vinculis eximere.

Quæres 1. an qui privilegium accepit, eo uti teneatur.

R. negat. tum quia ex c. 6. *De privileg. liberum eſt unicuique ſuo juri renuntiare*; tum quia ex reg. 61. *quod ob gratiam alicujus conceditur non eſt in ejus diſpendium retorquendum*. Excipe 1. niſi privilegium detur ad aliquid aliunde præceptum: ſic cui permiſſa eſt Miſſæ auditio tempore interdicti, eidem diebus feſtis intereſſe debet, quia id præcipit Eccleſia. 2. niſi ex non uſu privilegii ſequatur grave vel privilegiati ipſius, vel aliorum detrimentum: ſic qui morte damnaretur, niſi oſtenderet privilegium, privilegio uti debet. Pariter qui ex privilegio immunis eſt a decimis, debet eas non ſolvere, ſi ſolvendo creditoribus ſatisfacere nequeat.

Quæres 2. an, ut privilegium conferat jus aliquod privilegiato, requiratur ejus notitia.

R. vulgo requiri. 1. quia ex c. 17. *De præbendis* in 6. Beneficium collatum non acquiritur abſenti, donec illud ratum habuerit. 2. quia gratia qualis eſt privilegium, non datur invito, ſed volenti: atqui ut velit quis gratiam ac-

Digitized by Google

acceptare, prærequiritur ejus notitia. Hæc autem reſponſio noſtra intelligitur de privilegio quod ſuperior conceſſit motu proprio, vel ad inſtantiam alterius quam privilegiati: ſi quis enim per procuratorem petat privilegium, valet ſtatim ac ſuperior votis annuit, etiamſi necdum id reſcierit orator; quia ad valorem gratiæ ſufficit mutua petentis & concedentis conſenſio. Ita Piringh. ibid. n. 127. Peccaret tamen privilegiatus, qui necdum habita conceſſi privilegii cognitione, eo uteretur, quia exponeret ſe periculo faciendi contra legem. Hinc valide ſimul & illicite contraheret, qui poſt petitam & obtentam Romæ diſpenſationem, matrimonium contraheret, licet necdum ſciret gratiam eſſe conceſſam. Sanchez, Æthica amoris c. 38.

Quæres 3. an quis uti poſſit privilegio extra territorium concedentis.

R. non poſſe ſi privilegium ſit locale; ſi vero perſonale ſit, poſſe aliquando, aliquando non. Prob. 1. pars, quia privilegium locale datur primario propter locum, eique annexum eſt; ergo eo extra locum uti non licet: unde ſi Epiſcopus in quibuſdam locis a mari remotis ovorum uſum permiſerit ob piſcium penuriam, non licebit ei qui ad loca mari viciniora ſe transfert, ovis veſci. 2. pars longe plus habet difficultatis; eaque ut expediatur, notandum eſt, privilegium perſonale vel concedi contra jus commune, ut cum alicui ob infirmitatem conceditur ut in diebus jejunii carnes comedat, aut non jejunet; vel concedi contra ſpeciale ſtatutum territorii alicujus, in quo quis pro tempore moratur. In primo caſu ſatis receptum eſt privilegium valere extra Diœceſim v. g. Epiſcopi a quo conceſſum eſt: tum quia nimis durum eſſet ut viator qui diebus ſingulis territorium mutat, ubique explicaret rationes aliquando ſecretas propter quas obtinuit privilegium manducandi carnes; tum quia tale privilegium, cum ſit juris communis relaxatio, conceditur ab Epiſcopo per facultatem quam a Pontifice vel ab Eccleſia ipſa accepiſſe cenſetur: porro dubium non eſt, quin ubique carnibus veſci poſſet cui id ab Eccleſia vel Pontifice conceſſum eſſet. Atque id, ni fallor, probat praxis timoratorum, qui accepta a Parocho ſuo licentia comedendi carnes, iiſdem in alia Parochia abſque nova Parochi loci hujus permiſſione veſcuntur. Ita Suares l. 8. c. 26. Layman l. 1. tract. 4. c. 23. Azorius, Piringh. n. 128. Major eſt difficultas, an privilegium locum habere poſſit in alieno territorio contra privatas ejuſdem territorii leges: an v. g. is cui Pariſiis permiſſum eſt libros prohibitos legere, poſſit, ſi menſes aliquot in Diœceſi Senonenſi tranſigat, non ſolum legere libros jure communi prohibitos, quod ſatis ſequitur ex iis quæ modo dicta ſunt, ſed & eos etiam qui ſpeciali Ordinarii lege prohiberentur. Affirmant Doctores mox appellati, excepto Suare, quia, inquiunt, privilegium perſonale ſequitur perſonam, eique adhæret quocumque ierit. Sed melior videtur opinio Suareſii: tum quia advenæ ſubjacent privatis locorum in quibus degunt legibus; tum quia concipi nequit quomodo quis juriſdictionem ſuam in alieno territorio exercere poſſit, quam tamen exercere videtur qui permittit alteri id quod ſecundum privatas loci leges eidem illicitum eſt; tum denique quia punctum hoc poſterius non eſt receptum ut prius.

Hic quædam quæ fuſius ab aliis tractantur, paucis perſtringam. 1. privilegium valet, etiamſi ſcriptum non ſit, quia nullum eſt jus quo ſcriptura generatim requiratur, præterquam in quibuſdam caſibus, ut in facultate ingre-

diendi

Digitized by Google

diendi clauſtra Monialium; quod utrum in uſu ſit, dubitari poteſt &c. 2. privilegium debet promulgari tum iis qui gratiam privilegiario ſervare debent, quia lex non obligat niſi cognita; tum iis qui per ipſum jure ſuo privantur, quia non præſumitur Princeps aliquem inſcium jure ſuo privare. 3. privilegium favorabile, quod nimirum nec juri communi nec tertio nocet, late interpretandum eſt, ſtricte vero ſi odioſum ſit, ideſt ſi juri communi deroget. Utrumque ex iis quæ paſſim dicta ſunt colligi poteſt.

ARTICULUS TERTIUS.

De deſitione privilegii.

PRivilegium octo modis amittitur: & quidem 1. ſi ſit perſonale, perit per mortem illius cui conceſſum fuerat, juxta illud, *corruptis nobis, corrumpuntur ea quæ ſunt in nobis;* atque id expreſſe docet reg. 7. Juris in 6. *Privilegium perſonale perſonam ſequitur, & extinguitur cum perſona*: privilegium vero reale una cum re aut officio tranſit ad hæredem aut ſucceſſorem, qui in defuncti jura ſuccedunt. Quando autem cenſeri debeat privilegium perſonale aut reale, hæc afferri ſolet regula, ut perſonale ſit ſi ſolum exprimatur nomen perſonæ cui facultas datur, v. g. *Committimus Joanni;* reale ſi ſola exprimatur dignitas, ut, Committimus *Epiſcopo Morinenſi:* ſi vero nomen & dignitas exprimantur, cenſent Covarruvias, Sanchez, & alii quos ſequitur Bonacina, dignitatis nomen contrahi & limitari a nomine perſonæ, tanquam genus a ſpecie, quia alioqui perſonæ nomen inutiliter apponeretur: unde privilegium hoc perſonale eſt, & cum perſona extinguitur. Ex dictis colliges 1. non requiri ut dignitas & officium permaneat, ad hoc ut reſcriptum executioni mandari poſſit, ſi cum dignitate expreſſum fuerit nomen proprium, quia tunc privilegium perſonale eſt. 2. requiri ut permaneat dignitas, ſi ſola dignitas expreſſa fuerit, quia tunc privilegium dignitati non autem perſonæ conceſſum eſt. Etſi autem Vicarius & Officialis Epiſcopi proprie & ſtricte dignitatem non habeant, uſu tamen & conſuetudine receptum eſt ut commiſſio ipſis data ad eorum ſucceſſores tranſeat, ne ſumptus in novis expeditionibus multiplicentur, & ne conſcientiæ multorum diu periculoſis vinculis alligatæ permaneant. Ita Panormitanus, Sanchez, & alii, quos ſequitur Bonacina d. 1. q. 3. p. 8. §. 1.

2. Ceſſat privilegium per mortem concedentis in quibuſdam caſibus, quod quidem facile intelligitur ex iis quæ ſupra dicta ſunt de diſpenſatione.

3. Privilegium finitur lapſu temporis, aut ceſſante tota cauſa ſub qua conceſſum fuerat; quia privilegii virtus a ſola concedentis voluntate pendet: porro noluit ſuperior privilegium concedere, niſi ad tale tempus, aut ſub tali cauſa: hinc privilegium Canonicis indultum, ut in abſentia Præbendarum fructus recipiant, ceſſat ſi accepta licentia tranſferant ſe ad villas, nec ſtudiis incumbant.

4. Privilegium gratis alicui ſubdito conceſſum amittitur per revocationem, quia ſuperior noluit ſpoliare ſe jure eos ſubjiciendi legibus quos ab ipſis aliquando eximere voluit. Quod ſi privilegium ſit oneroſum, aut remuneratorium, revocari nequit niſi gravis interveniat cauſa, & fiat compen-

pen-

Digitized by Google

penſatio: tum quia ſuperior non poteſt alterum privare rebus ſuis, vel ei debitis, ſine gravi neceſſitate, juſtave cauſa ad commune bonum ſpectante; tum quia remuneratio data & acceptata non videtur revocari poſſe, etiam ex gravi cauſa, ſine compenſatione, niſi forte revocatio fiat ob culpam ejus qui remunerationem acceperat; vel fructus jam percepti ex privilegio quo tempore revocandum eſt, ſufficienter adæquent id per quod meritum fuerat privilegium. Si vero privilegium alicui non ſubdito conceſſum fuerit, & ab eo acceptatum, non poteſt regulariter loquendo revocari, niſi tanta rerum mutatio ſuboriatur, ut privilegium hoc non poſſit ſine gravi Regni Regiſve præjudicio conſervari: privilegium enim hujuſmodi tranſit in pactum & contractum; hæc autem eſt contractus & pacti natura, ut tamdiu ſervari debeant, quamdiu poſſunt.

5. Amittitur per renuntiationem voluntarie factam a privilegiario, & acceptatam a concedente. Ratio eſt, quia ad privilegium duo concurrunt, voluntas concedentis, & recipientis; ergo ſi hæc tollantur, ut in caſu renuntiationis acceptatæ tolluntur, neceſſe eſt ut corruat privilegium. Si tamen renuntiatio hæc per dolum & metum extorqueretur, non ſubſiſteret, quia renuntiatio eſt donatio quædam; donatio autem niſi libera ſit, firma cenſeri non debet. Duo hic notanda. 1. nos hic loqui de privilegiis quæ in ſolius renuntiantis commodum cedunt; ſi enim cedant in bonum commune, renuntiatio non valet: hinc Clericus & Monachus privilegio Canonis vel Religionis renuntiare non poſſunt. 2. nos etiam loqui de privilegiis quæ tractum ſucceſſivum habent, & quæ conſiſtunt in potentia faciendi vel omittendi aliquid in futurum, qualis eſt facultas audiendi confeſſiones, non ſolvendi decimas; non autem de iis quæ momentaneum effectum habent, ſtatimque ac obtenta ſunt operantur, ut diſpenſatio in impedimentis matrimonii, in irregularitatibus: hæc enim renuntiari non poſſunt, cum v.g. illegitimus, ſtatim ac ab irregularitate ſolutus eſt, ad eamdem reverti non poſſit.

6. Privilegium amittitur per non uſum, ſi cedat in aliorum gravamen; ſive affirmativum ſit, quo conceditur alicui facultas aliquid faciendi, v.g. exigendi tributa; ſive negativum, quo conceditur facultas non faciendi aliquid, v.g. non ſolvendi tributa: ſecus ſi in aliorum gravamen non cedat. Ratio primæ partis eſt, quod privilegium cedens in aliorum gravamen, eſt vera ſervitus: atqui ſervitutes tam reales quam perſonales præſcribuntur decennio inter præſentes, & vicennio inter abſentes; præſertim ubi adeſt tacita renuntiatio, quæ colligitur ex non uſu, quamquam contra Eccleſias & loca pia requiruntur anni 30. vel 40. de quo vid. Felinum in cap. 8. *De conſtit.* Suarem l. 8. c. 34. n. 20. Ergo & tale privilegium eodem temporis ſpatio præſcribetur, ſive in totum, ſi nulla ejus pars fuerit in uſu; ſive ex parte, ſi ſolum pars ejus aliqua exercita fuerit: quod intellige ſi quis privilegio uſus non fuerit ſciens & potens uti, ait Bonac. hic §. 5. Ratio ſecundæ partis eſt, quod quando privilegium nemini nocet, nemo eſt qui rationem habeat de eo conquerendi, adeoque cui concedi potuerit ut contra illud præſcribat.

Vid. Piring. ibid. n. 113.

7. Amittitur per actum contrarium; qui enim ſciens & volens actum privilegio directe contrarium exercet, puta ſolvendo decimas a quibus immunis

munis erat, ſiſtendo ſe tribunali Ordinarii a cujus juriſdictione exemptus erat, præſumitur in foro exteriori renuntiare privilegio ſuo. Sed ſi agitur de privilegiis, quæ nemini præjudicant, v. g. non jejunandi tempore Quadrageſimæ, non recitandi Breviarium, certum eſt ea per actum contrarium unum aut plures non tolli; quia poteſt quis velle jejunare, non quaſi privilegio ſuo renuntiare velit, & de novo ſubjici legi a qua exemptus eſt, ſed ex devotione tantum, vel ob alios fines. Suares l. 8. c. 34. Layman &c.

8. Qui privilegio abutitur, ſive per exceſſum, ut ſi quis privilegio utatur ultra ejus limites, aliove tempore aut loco; ſive ſumendo ex eo delinquendi occaſionem, ut ſi exemptus alii injuriam faciat ſpe impunitatis ex privilegio concepta; ſive directe agendo contra finem ob quem privilegium conceſſum eſt, ut ſi Beneficiatus a reſidentia immunis ob ſtudia, tempus in otio terat, qui, inquam, privilegio ſic abu-
Sup. p. 16. titur, *privilegium meretur amittere*, ex c. *Ubi*. 7. diſt. 74. & aliquando eo privatur ipſo facto, ſi in privilegio vel in jure habeantur verba inducentia privationem ipſo facto; quanquam regulariter non tenetur privilegiarius abdicare a ſe privilegium ante ſententiam ſaltem declaratoriam criminis, juxta ea quæ ſupra diximus.

TRA-

Digitized by Google

TRACTATUS
DE PECCATIS.

VEre dixit, qui nihil niſi verum loqui poteſt: *Quaſi a facie colubri fuge peccatum: dentes leonis dentes ejus, interficientes animas hominum: quaſi romphæa bis acuta omnis iniquitas, plagæ illius non eſt ſanitas*. Quis ergo, *quis revelabit faciem ejus? ... portas vultus ejus quis aperiet?* ideſt, quis peccati naturam & horrores, detecta larva omnibus palam faciet? is utique qui propriæ infirmitatis ſibi conſcius, id unum edocere conabitur quod *tradiderunt nobis, qui ab initio ... miniſtri fuerunt ſermonis*. Ea viam præmonſtrante lucerna quæ lucet *in caliginoſo loco*, *profundum peccati puteum* inveſtigabimus, quod ut penitius fiat, præſentem Tractatum duas in partes dividemus, quarum altera de peccato in genere, altera de variis peccati ſpeciebus diſſeret.

Eccli. 21 — *Luc. 1. 2. Petr. 1.* — ** S. Greg. 26. Moral. c. 24.*

PRIMA PARS.

De peccato in genere.

CAPUT PRIMUM.

De natura peccati.

TRia ſunt quæ virtuti *contrariantur*, ait hic S. Thom. a. 1. vitium ſcilicet, peccatum, & malitia, quæ licet aliquando confundantur, reipſa tamen diſtingui debent. Vitium enim eſt habitus inclinans ſubjectum, cui ineſt, ad actus moraliter malos, ſicque opponitur virtuti prout ea eſt habitus: peccatum eſt actio moraliter mala, & ſic opponitur actui virtutis: malitia demum ipſa eſt inordinatio ſeu difformitas actus, & ſic oppo-

S. Thom. 1. 2. a q. 71. ad q. 89.

Digitized by Google

opponitur bonitati actus virtuoſi, ſicut malum opponitur bono. Hic de ſolo peccato loquimur.

Variæ proferuntur peccati definitiones, ex quibus quia multæ non omni peccato conveniunt, hæc præcipue admittitur S. Auguſtini l. 22. contra Fauſtum c. 27. Peccatum eſt *factum*, *vel dictum*, *vel concupitum aliquid contra legem Dei æternam*. Hæc definitio, ſi bene intelligatur, legitima eſt: conſtat enim genere & differentia, convenit omni peccato, nihil in ea redundat. Nam 1. eæ voces, *factum vel dictum &c.* habent ſe per modum generis ad actus bonos & malos; per eas tamen diſtinguitur peccatum a vitio, quod non eſt peccatum, ſed inclinatio ad illud. 2. eæ voces, *contra legem æternam*, quæ eſt & eſſe debet actuum moralium regula, differentiæ locum habent, & peccatum a quocumque actu non peccaminoſo diſtinguunt. 3. eadem definitio omni peccato convenit; ſive mortali, ut per ſe patet; ſive veniali, quia & hoc etiam æterna lege prohibitum eſt; ſive omiſſionis, quia affirmatio & negatio ad idem genus reducuntur: unde per *dictum*, *factum*, *&c.* intelligi debet omiſſio dicti, facti, ut monet S. Thomas hic a. 6. ad 1. hinc dicimus quod quis male faciat, cum non facit id quod debet, non reſpondet ei cui reſpondere tenetur, & non amat quæ amanda ſunt: ſive peccato originali quod poteſt dici factum & voluntarium voluntate primi parentis, quæ non ſolum erat voluntas privatæ perſonæ, ſed & omnium communis hominum quorum Adam caput erat, ut alibi dicemus: ſive peccato habituali, quod ipſummet eſt actuale peccatum antea commiſſum, non quidem actu exiſtens, ſed moraliter perſeverans: ſive demum peccato quod fit contra legem humanam, cum hæc violari non poſſit, quin ſimul violetur lex æterna, quæ præcipit

Rom. 13. ut *omnis anima poteſtatibus* ſupra ſe poſitis *ſubdita ſit*. 4. demum nihil eſt in hac definitione quod redundet: ſi quid enim redundaret, maxime duæ iſtæ voces, *dictum* & *factum*: atqui eæ ſuperfluæ non ſunt. Etſi enim dictum vel factum eo ipſo & non aliter peccatum ſit, quod concupitum eſt contra legem Dei, ſatius tamen fuit has voces claritatis cauſa in peccati definitione apponi, ut intelligeretur dicta & facta contra legem Dei, veram includere malitiam, etſi ab interiori cordis malitia ſpecifice indiſtinctam, ut alibi dictum eſt. Unde definitio Augu-

Vid. Tom. 2. Moral. p. 705. ſtini confutat errores tum eorum qui cum Phariſæis actus interiores pro peccatis non habent, tum eos qui cum Petro Abailardo, actus externos nihil habere mali credunt. Ita Silvius hic a. 6.

Saltem, inquies, allata definitio eo vitioſa eſt, quod nullam faciat mentionem liberi, quo tamen ſublato tollitur peccatum. R. non fieri quidem in hac definitione explicitam mentionem liberi; fieri tamen implicitam, quia lex non imponitur niſi agenti libero, nec facit contra legem, niſi qui libere facit.

Si cui tamen ob difficultatem hanc & alias quas tacite ſolvimus, minus placeat hæc definitio, is aliam quæ ſatis recepta eſt admittere poterit, ſecundum quam peccatum dicitur, Tranſgreſſio legis libera: ea enim ita explicat naturam peccati, ut omni & ſoli conveniat peccato, ſive commiſſionis, ſive omiſſionis; ſive mortali, ſive veniali &c. Ut autem utraque definitio penitus intelligatur, duo hic diſcutienda veniunt. 1. an peccatum eo peccatum

Digitized by Google

catum ſit quod legi æternæ aut naturæ hominis adverſetur. 2. an eſſentia peccati conſiſtat in aliquo poſitivo, an in mera privatione.

ARTICULUS PRIMUS.

An peccatum ideo ſit peccatum quia legi æternæ vel naturæ repugnat.

HUic quæſtioni locum fecit mox explicata S. Auguſtini definitio, in qua peccatum per ſuam eum lege æterna oppoſitionem deſcribitur: inde enim quæri cœpit, an hæc cum æterna lege oppoſitio ita ſit quid primum in actu malo, ut is per eam in ratione peccati conſtituatur. Ubi notandum non quæri an peccatum ſit ſemper contra legem aliquam; de hoc enim nemo dubitat: peccatum enim vel eſt tale quia eſt prohibitum, ut eſus carnium die Veneris, & hoc eſſe contra legem qua prohibetur, ex terminis evidens eſt: vel eſt prohibitum quia eſt tale, ut odium Dei, & hoc quoque eſt contra legem æternam, quæ neceſſario prohibet quidquid intrinſece malum eſt. Unde S. Auguſtinus conc. 25. in Pſalm. 118. *Si prævaricantes*, inquit, *ſunt*, ut docet Pſaltes, *omnes peccatores terræ, nullum eſt utique ſine prævaricatione peccatum: nulla autem eſt prævaricatio ſine lege: nullum eſt igitur niſi in legem peccatum.*

Circa quæſtionem hanc duplex eſt opinio. Prima vult peccatum non eſſe peccatum, niſi quia repugnat legi æternæ, ita ut odium Dei antecedenter ad hanc legem ſpectatum, ſit quidem fundamentaliter & initiative malum, non vero formaliter & actu; quomodo ſi omnes artis regulæ deſtruerentur, nullum eſſet formaliter malum in genere artificiali, quia in hoc genere non naſcitur malum & defectus, niſi ex oppoſitione ad regulas artis, quæ tunc nullæ eſſent. Ita Gonet diſp. 1. a. 4. Juenin &c. Secunda vult peccatum *in priori* ad æternam legem vere & formaliter eſſe peccatum. Ita D. l'Herminier, Grandin &c. Verum, meo quidem judicio, tota hæc quæſtio videtur de nomine, pendetque ab idea & notione legis æternæ, quam alii aliter definiunt. Unde

Dico: Peccatum non ideo peccatum eſt, quia pugnat contra legem æternam, ſi nomine legis æternæ intelligatur, ut intelligi ſolet, actus quo Deus judicat aut præcipit aliquid agendum vel omittendum.

Prob. Quia actus ille Dei vel eſt liber, vel neceſſarius: atqui non eſt liber; alioqui potuiſſet Deus nec judicare blaſphemiam eſſe illicitam, nec eam prohibere, quod abſurdum eſt; ergo ille Dei actus, in quo reponitur lex æterna, neceſſarius eſt: atqui eo ipſo quo neceſſarius eſt, ſupponit peccatum antecedenter ad legem æternam ſic ſumptam, eſſe intrinſece malum. Quod enim Deus neceſſario judicat eſſe malum, & ut tale prohibet, non eſt malum, quia judicatur aut prohibetur ut malum, ſed tale judicatur quia tale eſt; unde nonniſi tale judicari poteſt: atqui quod judicatur malum quia tale eſt intrinſece, eo ipſo ante judicium in ſe & intrinſece malum eſt, alioqui poſſet non judicari malum, nec ut tale prohiberi; ergo peccatum reipſa & intrinſece malum eſt ante legem æternam ſumptam pro actu Dei judicantis aliquid eſſe malum, aut ipſum prohibentis.

Con-

Confirm. Antequam Deus ab æterno judicet actum charitatis eſſe moraliter bonum, jam actus ille moraliter bonus eſſe intelligitur, nec judicatur talis, niſi quia talis eſt; ergo a contrario, in priori quam judicet Deus actum odii Dei malum eſſe, eumve ut talem prohibeat, actus ille ex ſe moraliter & intrinſece malus eſt; ergo uterque actus moralitatem ſuam habet ex convenientia vel oppoſitione cum aliqua regula quæ prior eſſe intelligitur quam lex æterna ſumpta pro actu quo Deus judicat aut præcipit ut aliquid fiat vel omittatur.

Si vero per æternam legem intelligatur ſumma hæc Dei ratio quam Deus ipſe neceſſario conſulit, & in judiciis ſuis ſequitur, quæque Deum ipſum ita dirigit, ut ab ea recedere nequeat, ſive hæc ſit ipſa Dei eſſentia, prout fons & radix totius boni moralis; ſive conſiſtat in ideis divinis, quatenus Deo judicanti & volenti prælucent; ſive demum conſiſtat in ſingulis perfectionibus quas qui lædit, in certo genere peccat, puta qui mentitur, peccat in primam veritatem, qui furatur, in juſtitiam Dei &c. optime dici poteſt peccatum per hoc eſſe peccatum, quia æternæ legi ſic intellectæ adverſatur; ſi enim peccatum neceſſario ſit tranſgreſſio legis, utique legis æternæ ſic intellectæ qua nihil prius concipi poteſt.

Quod ſpectat ad alteram quæſtionis partem, an peccatum eo nomine peccatum ſit, quod ſit contra naturam, certum eſt peccatum omne eſſe contra naturam hominis, qua homo eſt. 1. quia illud eſt contra naturam hominis, quod pugnat contra rationem ejus, & deſtruit virtutes quæ hominem qua rationalis eſt maxime perficiunt: atqui tale eſt
Eccli. 11. peccatum, cui *error*, *tenebræ*, & quæcumque mentem obruere poſſunt mala *concreata ſunt*. 2. quia virtus omnis, etiam ſupernaturalis, eſt ſecundum naturam, non quidem eo ſenſu quod naturaliter acquiri poſſit, ſed quod naturam plurimum deceat atque exornet; ergo a contrario peccatum omne contra naturam eſt. Quod non impedit quominus peccata quædam dicantur naturalia, quia magis congruunt inclinationi partis ſenſitivæ, ut gula & fornicatio; alia vero contra naturam, quia invertunt ordinem, finem & modum ad quem facultates homini, prout eſt animal, a natura conceſſæ ſunt, ut mollities, & beſtialitas. His quæ communia ſunt ſuppoſitis, quæritur, an peccatum non ſolum ut eſt malum creaturæ, ſed etiam ut eſt offenſivum Dei, ideo ſit peccatum, quia naturæ rationali repugnat, ſeu, quod idem eſt, an eo ipſo repugnet legi æternæ quo repugnat rectæ rationi; qua de re,

Dico: Peccatum quocumque ſenſu ideo peccatum eſt, quia naturæ rationali repugnat. Prob. Peccatum ſpectari poteſt, vel ut eſt malum creaturæ, vel ut eſt malum Dei ipſius: atqui utroque hoc ſenſu ideo peccatum tale eſt, quia pugnat contra naturam. Patet id 1. de peccato, prout eſt malum
L. 3. De lib. arb. c. 4. ipſius hominis, quia ex S. Auguſtino, *vitium*, ac proinde peccatum, *non aliunde malum eſt, niſi quia naturæ adverſatur ipſius rei cujus vitium eſt*. Idem 2. patet de peccato, prout Dei ipſius malum eſt. Nam peccatum ideo eſt malum Dei, quia eſt offenſivum Dei: atqui eſt offenſivum Dei prout repugnat naturæ rationali. Nam peccatum prout repugnat naturæ rationali, repugnat rectæ rationi: atqui per hoc quod repugnat rectæ rationi, eſt offenſivum Dei; recta enim ratio quædam eſt ſupremæ Dei rationis participatio, quæ proinde violari nequit quin ipſemet Deus lædatur,

Digitized by Google

ARTICULUS SECUNDUS.

An eſſentia peccati conſiſtat in privatione.

QUæſtio hæc primævæ eſt antiquitatis, ſi Goneto habeatur fides. Refert enim S. Clemens *in Recognitionibus Apoſtolicis*, S. Petrum Romæ diſputantem ab eo interrogatum fuiſſe, an peccatum *natura aliqua poſitiva* eſſet, *an ſolum privatio naturæ;* reſpondiſſe vero Petrum his verbis: *Non præcepit nobis Dominus requirere naturam peccati, ſed docere quomodo fugiendum ſit*. Vera quidem reſponſio, ſed quæ Petro ob ſolam *Recognitionum* auctoritatem attribui non poſſit, cum certum ſit opus illud non eſſe S. Clementis, nullamque mereri fidem, ut quod fabulis & erroribus refertum ſit, & a S. Athanaſio atque a Gelaſio Papa, ac demum a Criticis omnibus nunc exploſum ſit, ut videre eſt apud Tillemontium. Ut intelligatur quæſtionis ſtatus,

Gonet. diſp. 3. a. 1.

Tom. 2. ad S. Clement. p. 162.

Not. 1. In actu peccaminoſo duo ſpectari ſolent. 1. *materiale*, ideſt phyſica entitas actus, quæ quia materiæ inſtar eſt quid bono & malo commune, materiale nuncupatur; & *formale*, ideſt ipſa actus oppoſitio & repugnantia cum lege æterna, ſeu actus ipſe non ſimpliciter, ſed prout eſt contra legem. Certum eſt apud omnes, materiale peccati eſſe ens poſitivum; *dictum* enim, *factum* & *concupitum* aliquid poſitivi ſignificant: ſed quia ly *contra* legem, ſignificare poteſt aliquid poſitivi per modum contrarietatis, ſicut calor eſſe dicitur contra naturam aquæ; vel per modum privationis, ſicut mors eſt contra naturam viventis; hinc oritur difficultas, ſit-ne formale peccati aliquid reale, an mera privatio. Nemo quidem dubitat quin in omni peccato reperiatur privatio multiplex, puta gratiæ, converſionis ad Deum, conformitatis cum lege: ſed quæritur an privatio hæc, potiſſimum tertia, ſit quid primum in peccato, ejuſque conſtitutivum; an non potius peccatum antecedenter ad eam conſtitutum ſit per aliquid poſitivi quod formaliter malum ſit in genere entis moralis.

Not. 2. Quæſtio hæc reſtringi ſolet ad peccatum commiſſionis, quia ſupponere ſolent Theologi peccatum omiſſionis in mera privatione conſiſtere. Rectius tamen, ut bene animadvertit D. l'Herminier pag. 471. quæſtio moveretur de omni prorſus peccato, quia cum in omni peccato reperiatur ex S. Thoma ratio actus humani mali, in omni peccato eſſe debet aliquid quod materiale & formale dici poteſt; ac proinde eadem de peccato omiſſionis moveri poteſt difficultas, quæ movetur de peccato commiſſionis.

Not. 3. Duplex eſt præſertim eade re Theologorum opinio. Prima quæ communior eſt, eſſentiam peccati reponit in mera privatione, meraque carentia rectitudinis actui morali debitæ, ita ut actus eo preciſe & formaliter malus ſit in genere moris, quod caret aliquo ex iis quæ ad bonitatem actus requiruntur. Ita Alenſis, Bonaventura, Suares tom. 1. Metaphyſ. diſp. 11. ſect. 1. Mæratius, & communiter recentiores, ut Contenſon, l'Herminier, Juenin &c. Secunda directe oppoſita docet peccatum formaliter conſtitui per aliquod poſitivum, nimirum per tendentiam realem actus humani ad objectum regulis morum difforme; ſeu, quod in idem recidit, per diſ-

Digitized by Google

convenientiam cum lege æterna aut natura rationali. Ita Cajetanus, Medina, Canus, Zumel & alii, quos citat & ſequitur Martinon diſp. 15. ſect. 7. Gonet ibid.

Not. 4. quæſtionem hanc metaphyſicam nec ex ſcriptura, nec ex Patribus definiri poſſe, ut ſapienter monet l'Herminier, & paulo infra dicemus; itaque ratione ſola dimicandum.

Dico igitur. Probabile eſt id per quod peccatum formaliter conſtituitur, eſſe quid poſitivi, non meram privationem.

Prob. 1. Per illud conſtituitur peccatum in ratione peccati, per quod conſtituitur in ratione actus mali moraliter: atqui peccatum conſtituitur in ratione actus mali moraliter, per aliquid poſitivi, quod prius eſt omni privatione. Nam ante privationem rectitudinis, intelligitur, ſaltem in peccato commiſſionis, imo & in quolibet alio, tendentia poſitiva in *objectum* legi rationique diſſonum; quandoquidem tendentia hæc fundamentum eſt omnis privationis quæ peccato ineſſe concipitur: atqui tendentia hæc *pro priori* ad privationem eſt mala moraliter. Nam tendentia hæc prout antecedit privationem cujus eſt cauſa, eſt formaliter in genere moris, adeoque ſub aliqua moralitatis ſpecie continetur: atqui non eſt in ſpecie boni moralis. Minor conſtat, prob. major. Illud eſt in genere moris, quod oritur a voluntate operante libere cum ſubjectione ad morum regulas, & in ordine ad objectum lege prohibitum: atqui tendentia hæc oritur a voluntate operante libere &c.

Argumentum hoc a Juenino & l'Herminier nequidem tactum, graviſſimum eſſe fatetur Contenſonius, l. 6. diſſert. 2. eique varias affert ſolutiones quibus confutandis non immoror, quia unicuique attendenti patet iis non ſolvi difficultatem.

Prob. 2. peccare peccato homicidii v. g. eſt ſcienter & libere facere id quod directe & immediate prohibetur hoc præcepto, *Non occides*: atqui facere id quod directe prohibetur per hoc præceptum, nihil eſt aliud quam ponere ipſum homicidii actum. Quid enim directe magis opponitur præcepto non occidendi, quam ipſe homicidii actus? Ergo peccare peccato commiſſionis, eſt facere actum ipſum qui prohibetur; ergo ille ipſe actus peccatum eſt.

Prob. 3. Ideo præcipue negant adverſarii peccatum eſſe quid poſitivi, quia Deus alioqui eſſet auctor peccati, utpote qui ſit entis cujuſcumque auctor: atqui etſi peccatum mera privatio eſſe ſupponatur, non minus Deus erit illius auctor, quam ſi ſit ens poſitivum; qui enim cauſat fundamentum privationis reduplicative ut tale, cauſat conſequenter ipſam rectitudinis privationem, quantum ab agente ullo cauſari poteſt. Nam privatio, utpote nihil, non magis a creatura quam a Deo cauſatur per ſe & directe, ſed indirecte & per accidens, quatenus reſultat ad poſitionem fundamenti: atqui Deus, velint nolint adverſarii, cauſat fundamentum privationis qua tale. Nam juxta ipſos Deus cauſat quidquid eſt poſitivi: atqui fundamentum privationis, qua tale, eſt quid poſitivi; privatio enim ſuper alia privatione vel negatione fundari nequit; alias privationis iſtius privatio alia pro fundamento aſſignari deberet, ſicque daretur progreſſus in infinitum.

Reponit Contenſon, fundamentum qua tale non eſſe a Deo, quia ut ſic importat voluntatem prout deficientem, quæ qua talis non pendet a

Deo,

Digitized by Google

Deo, ſed eſt ſibi prima deficiendi ratio: unde, inquit, fundamentum qua tale, eſt quidem aliquid poſitivi ſecundum id quod dicit in recto, non autem ſecundum id quod connotat in obliquo, nempe defectum, qui, ut docet S. Thomas, hic q. 79. a. 2. eſt a creatura, non a Deo.

Verum ſolutio hæc reipſa nihil ſolvit. Non enim quæritur an actus qui fundamentum eſt privationis, connotet in obliquo privationem quæ poſitiva non eſt; bene vero utrum idem actus ſit a Deo non ſimpliciter, ſed prout hic & nunc neceſſario connotat privationem. Si enim res ita ſit, Deus cauſat fundamentum peccati quatenus tale, adeoque perinde auctor eſt peccati, ſive peccatum mera ſit privatio, ſive non: atqui fundamentum privationis eſt a Deo, prout eam neceſſario connotat. Nam acceſſus liber ad non ſuam, neceſſario connotat privationem rectitudinis: atqui acceſſus ad non ſuam eſt a Deo, etiam prout eſt commercium cum non ſua; ergo actus ille eſt a Deo non ſimpliciter, ſed prout connotat privationem. Et vero acceſſus ad non ſuam, eſt formaliter id quod Deus prohibet his verbis, *Non mœchaberis:* atqui id quod Deus prohibet, neceſſario connotat hic & nunc privationem rectitudinis; ergo.

Obj. 1. multos Scripturæ & Patrum textus, qui dicunt peccatum nihil eſſe. Amos 6. peccatores dicuntur lætari *in nihilo*. Joan. 1. *Sine ipſo factum eſt nihil*, hoc eſt peccatum ab ipſo factum non eſt. *Quid eſt malitia*, ait S. Ambroſius lib. de Iſaac c. 7. *niſi boni indigentia?* Et Auguſtinus lib. 12. de Civ. Dei cap. 6. *Nemo quærat cauſam efficientem malæ voluntatis: non enim eſt efficiens, ſed deficiens, quia nec illa effectio eſt, ſed defectio.* S. Damaſcenus lib. 2. *De fide* c. 4. *Neque aliud eſt malum, quam boni privatio*. Omitto alios Patres, qui hac oppreſſi difficultate, cur Deus qui omnium auctor eſt, non ſit cauſa peccati, non aliter ab ea ſe expediunt, quam dicendo peccatum nihil eſſe, nec proinde poſſe a Deo produci.

R. 1. Patres per id quod cum peccato neceſſario conjunctum eſt, & Chriſtianis notius peccatum deſcribere voluiſſe, potius quam ex ipſa ratione formali. Porro peccata omnia conjunctam ſibi habent quamdam privationem gratiæ, & rationis, cujus expoſitio plus Fideles movet quam metaphyſica & ſubtilis rerum indagatio, quam hic adhibent Theologi; unde bona fide fatetur l'Herminier controverſiam hanc non Patrum auctoritate, ſed ratione eſſe finiendam. Vid. Vaſquem diſp. 95. c. 11. n. 57. qui ſolutionem hanc ſolide confirmat. 2. Patres peccatum vocant nihil, vel ſenſu quodam morali, quia homines *cum peccant nihil fiunt*, ideſt nullius momenti, nullius pretii, minora jumentis inſipientibus, juxta id Pſalm. 14. *Ad nihilum deductus eſt in conſpectu ejus malignus;* vel eo ſenſu quo ſanctus Paulus ait idolum nihil eſſe, quia non eſt id quod eſſe creditur. Et vero Patres aliis in locis non obſcure ſignificant peccatum non eſſe merum nihil: ſic Auguſtinus peccatum definit *dictum* & *factum*, quæ certe non ſunt mera privatio; & alibi, *Peccatum*, inquit, *eſt voluntas retinendi vel conſequendi id quod juſtitia vetat &c.* ea porro voluntas an nihil reputari poteſt? Sic Hieronymus in cap. 2. Micheæ non diffitetur eos qui peccati malitiam nihil eſſe dicunt, rethorice magis quam vere & proprie loqui. 3. ſæpe quidem dixerunt SS. Patres peccatum non habere cauſam efficientem, ſed deficientem: hoc & nos dicimus; ſed quia cauſa dupliciter deficere poteſt, vel privative per puram debitæ perfectionis carentiam; vel

S. Auguſt. *1. Cor. 8.* *V. Martinon ibid. ſect. 10.*

Digitized by Google

contrarie per indebitam diſpoſitionem, tam intelligi poſſunt de defectu contrario, quam de privativo: imo fatemur eos ſæpe locutos eſſe de defectu privativo, non ut in eo eſſentiam peccati reponerent, ſed ut ex eo peccatum per appendicem ipſi neceſſario connexam deſcriberent. 4. demum Patres qui dixerunt peccatum nihil eſſe, plerique Manichæorum hæreſim impugnabant: unde peccatum dicebant eſſe nihil, prout nihil opponitur ſubſtantiæ: ideſt contendebant nullam eſſe ſubſtantiam ex natura ſua malam; non vero negabant actus creaturæ eſſe quid poſitive mali. Patet id ex lib. *De perfectione juſtitiæ*, * ubi quærenti Cæleſtio quid ſit peccatum, *actus*, *an res?* quia ſi res eſt, auctorem habere debet Deum, præter quem nemo rei cujuſquam auctor eſſe poteſt: unde, inquit, *neceſſe eſt peccatum omne actum eſſe*, *non rem*: reſpondet Auguſtinus, *peccatum quidem actum dici & eſſe non rem*: qui textus ſatis oſtendit quo ſenſu aliquando negare viſus ſit S. Doctor peccatum aliquid eſſe *poſitivi*. Porro eo ipſo quo peccatum nihil erat rei & naturæ, evidens erat *illud* a Deo oriri non poſſe, quantumvis aliquid poſitivi foret, quia nullus defectus moralis a Deo eſſe poteſt; nec valide probaſſent Patres Deum peccati auctorem non eſſe, eo ſolo quod peccatum mera ſit privatio: ſtatim enim iis reſponſum fuiſſet, vel hominem ipſum non eſſe auctorem peccati, quandoquidem nihili nulla eſt cauſa; vel Deum eo modo eſſe nihili hujus auctorem quo homo ipſe; ergo negare Deum eſſe peccati auctorem, eo quod peccatum nihil ſit & mera privatio, non eſt difficultatem ſolvere, ſed eludere; ergo Patres alio plane ſenſu ſunt intelligendi.

* Ratiocin. & n. 4

Obj. 2. De fide eſt Deum non eſſe auctorem peccati, ut conſtat ex Conc. Trid. ſeſs. 6. can. 6. atqui ſi peccatum ſit ens reale, jam Deus proprie & ſimpliciter erit auctor peccati; ens enim omne reale efficienter producitur a Deo.

R. 1. Deum non minus peccati auctorem fore, etiamſi peccatum conſtituatur in mera privatione. Qui enim non minus quam creatura concurrit poſitive ad actum materialiter malum, ex quo neceſſario ſequitur privatio peccati conſtitutiva, non minus quam creatura peccati auctor eſſe debet: atqui ſic ſe habet Deus juxta adverſarios; ergo.

R. 2. ad 1. neg. min. ad 2. diſt. ant. Ens omne, ideſt ſubſtantia omnis producitur a Deo, C. ens omne, ideſt actus vel motus omnis, ſubd. producitur a Deo prout eſt ens ſimpliciter, & ſubjacet efficientiæ ſeu cauſalitati divinæ, C. prout eſt quid vel morale, vel difforme rectæ rationi, N. Itaque ens ſumptum pro ſubſtantia, ſemper producitur a Deo, quia nulla eſt mala natura cujus productio Deum bonum dedeceat, prout delirabant Manichæi. Rurſus ens omne ſecundum præciſam rationem entis a Deo producitur, quia ut ſic ſubjacet operationi divinæ, & per actionem ejus directe & immediate attingitur: verum non ideo quidquid eſt ens ſub quocumque reſpectu, a Deo produci debet aut poteſt, quia actus creaturæ, ita ſunt creaturæ ſub certis reſpectibus, ut ſub iiſdem Dei eſſe non poſſint. Sic vitalitas, prout eſt vitalitas, non petitur ex efficientia Dei, ſed ex eo quod voluntas in tali actu exercendo vitaliter ſe moveat, & tendat in objectum: idem dicendum de deformitate quæ actui contra legem elicito ineſt; hæc enim tota pendet a voluntate contra legem ſcienter operante, & in eam ſolam refundi poteſt, ut alibi dicam. Quapropter nihilo

Digitized by Google

lo validior eſt objectio propoſita, quam iſta, *Anima eſt cauſa omnium motuum & actionum vitalum animalis : ſed claudicatio tibiæ curvæ eſt aliquis motus & actio vitalis animalis ; ergo anima eſt cauſa claudicationis tibiæ curvæ*. Sicut ergo motus omnis ut motus, eſt ab anima, ſeu a virtute motiva, & tamen claudicatio, quæ eſt motus aliquis, non in animam, ſed in tibiam curvam refunditur; ita licet ens ut ens præciſe ſit a Deo, & peccatum ſit aliquod ens, in ipſum tamen Deum non magis refundi poteſt, quam in animam claudicatio, quia ſicut hæc eſt extra cauſualitatem animæ, ſic illud eſt extra ſphæram activitatis divinæ. Atque quidem ſi peccatum, prout neceſſario importat deformitatem, quæ juxta nos eſt quid poſitivi, eſſet efficienter a Deo, ſicut eſt a creatura; idem peccatum prout neceſſario importat rectitudinis privationem, non minus eſſet a Deo quam a creatura: hoc enim in præſenti nobis dumtaxat probandum eſt, Deum non magis eſſe peccati auctorem, etſi peccatum aliquid ſit poſitivi, quam ſi peccatum in pura privatione conſtituatur. Cur autem in neutro ſyſtemate Deus ſit peccati auctor, expendam Cap. ſequenti, A. 2. Sect. 3. S. Thom. hic q. 79. a. 2.

CAPUT SECUNDUM.

De cauſis peccati.

PEccati cauſas eo ordine hic percurremus quem ſupra in aliis materiis adhibuimus. Dicemus itaque 1. de cauſa materiali, ſeu ſubjecto peccati. 2. de cauſa ejus efficiente.

ARTICULUS PRIMUS.

De ſubjecto peccati.

SUbjectum peccati duplex: immediatum, quæ ipſa eſt facultas & potentia quæ peccatum committit, ſeu, ut ajunt, in qua proxime *ſubjectatur* peccatum; & mediatum, quod ipſum eſt agens peccati capax. De utroque dicendum.

SECTIO PRIMA.

De ſubjecto mediato peccati.

DIco: Omnis & ſola creatura rationalis, non tamen in omni ſtatu, eſt ſubjectum peccati.

Prob. Tum quia *omnis homo mendax*, Pſalm. 115. tum quia nulla eſt creatura rationalis quæ non ſit libera, libertate etiam contrarietatis, ut alibi probatum eſt; ubi autem talis extat libertas, ibi eſt potentia ad malum ut & ad bonum.

Dixi: *Non tamen in omni ſtatu*: nam peccare non poſſunt 1. Beati, quos viſio beatifica qua perfectiſſime inebriantur, ab omni prorſus peccato retrahit. 2. nec animæ Purgatorio detentæ, quæ licet Deum non videant,

Digitized by Google

tanto tamen ejus videndi deſiderio tenentur, & tam gravia levibus pro peccatis ſupplicia luunt, ut ab omni peccato abhorreant. 3. nec peccavit unquam etiam venialiter B. Virgo, ut docet Conc. Trid. ſeſs. 6. can. 23. & innuit S. Auguſt. l. de nat. & grat. c. 36. ubi ait ſanctiſſimos quoſque viros fuiſſe obnoxios peccato, *excepta* tamen *S. Virgine Maria, de qua propter honorem Domini, nullam prorſus, cum de peccatis agitur, haberi volo quæſtionem.*

Nec eſt quod dicant Hæretici, B. Virginem 1. incredulam fuiſſe verbis Angeli, cum dixit Luc. 1. *Quomodo fiet iſtud?* 2. negligentem, cum perdidit Filium, ibid. c. 2. 3. ambitioſam, cum Joan. 2. in nuptiis Cana miraculum petiit, ideoque his Filii ſui verbis emendata eſt, *Quid mihi & tibi mulier?* Hæc enim non obſtant. Non primum: nam Virgo non dubitavit de veritate prædictionis & promiſſi Angelici, ſed ſollicita fuit de modo, *Quomodo fiet iſtud*, ut quæ virginitatem vovi, mater evadam? Ergo, ait ſanctus Auguſtinus l. 16. de civ. c. 24. credidit id futurum cujus modum inquirebat. Secus fuit de Zacharia, qui dicens, *Unde hoc ſciam?* ibid. v. 18. ſignificabat ſe non crediturum, niſi videret miraculum quo de prædictionis veritate certior fieret. Non ſecundum: nam 1. fieri potuit ut uterque parens crediderit filium cum altero reverti; vel eum, quod forte ſæpius contigerat, in comitatu cognatorum & amicorum eſſe, ut ſatis indicat Lucas ibid. Ideo autem eum tam anxie quæſierant, non quia eum perditum ſuſpicarentur, quem Deum eſſe noverant; ſed *ne forte*, ait Origenes, *receſſiſſet ab eis, ne relinquens eos ad alia tranſmigraſſet, & quod magis puto, ne revertiſſet ad cælos;* aut ne in Archelai Herodis infanticidæ filii manus incidiſſet, ut ait S. Antonin. His vero verbis v. 49. *Quid eſt quod me quærebatis?* non reprehendit Chriſtus curam quæ legitima erat, ſed reprehendentis ſpecie oſtendit ſe in iis quæ ad miſſionem ſuam ſpectabant, ſoli æterno Patri ſubditum eſſe. Non tertium: nulla enim in his nuptiis fuit ambitio Mariæ, ſed ſumma charitas. Chriſtus autem, ait Juſtinus, *non verbo objurgavit, quod facto honoravit;* ejuſque verba, etſi paulo duriora videntur, eo potuerunt vultu & tono proferri qui amorem exhiberent, non iram, ut bene Menochius. Adde quod Chriſtus non matrem, ſed nos docere voluerit, in rebus Dei nec parentes quidquam habere juris, nec eas ex eorum affectibus, ſed ex Dei nutu & imperio pertractandas eſſe.

Non loquimur hic de Chriſto, qui, utpote homo Deus, nec peccavit nec peccare potuit; neque etiam de damnatis, circa quos conſule tom. 2. Compendii D. Tournely pag. 1058. & ſeq.

S. Thom. 1. 2. q. 89. a. 3. Quæres 1. cum S. Thoma, an homo in ſtatu innocentiæ potuerit peccare venialiter.

R. 1. potuit abſolute. Qui enim mortaliter peccare potuit, potuit abſolute loquendo & venialiter peccare; atqui Adam &c. Et vero potuit Protoparens otioſum verbum loqui, potuit & comedere fructum ſub veniali prohibitum: atqui hæc & ſimilia non fuiſſent mortalia, etiam reſpectu Adæ: nam ſumma perſonæ peccantis dignitas poterat quidem peccatum aggravare, non tamen illud aliam in ſpeciem transferre.

R. 2. Si voluerit Deus hominem quamdiu innocens foret ab omni pœna liberum ſervare, ut voluiſſe docent SS. Auguſtinus l. 14. de Civ. c. 10. & 16. & Thomas ubi ſupra, non potuit primus homo peccare venia-

nialiter. 1. quia cuilibet peccato debetur aliqua pœna: atqui nihil potuit eſſe pœnale in innocentiæ ſtatu, poſita hac Dei ordinatione; ergo non potuit Adamus peccare aliquo peccato per quod ejiceretur ab illo integritatis ſtatu: porro peccatum veniale non mutat ſtatum hominis; ergo. 2. magis repugnabat culpa quælibet etiam leviſſima ſanctiſſimo innocentiæ ſtatui, quam pœna quælibet aut ægritudo corporalis; hæc enim minus eſt malum quam prima: atqui ſtatui huic feliciſſimo repugnabat ægritudo quælibet; ergo a fortiori & culpa. 3. quia alioqui potuiſſet Adam repetitis venialibus peccatis vitioſos habitus ſtatus hujuſce pulchritudinem dedecentes comparare, quod repugnat.

Quæres 2. an ſolum veniale peccatum poſſit cum originali conſiſtere. Hæc quæſtio aliam includit, an ſcilicet infans ſtatim ac attingit uſum rationis, tam arcte teneatur ad Deum ut ultimum finem ſe ordinare per amoris actum, ut niſi fecerit, peccet mortaliter. Quæſtio hæc de infantibus baptizatis, perinde ac de iis qui baptizati non ſunt, moveri poteſt. Ut autem quædam tollantur difficultates,

Not. 1. tunc puerum cenſeri ad uſum rationis perveniſſe, cum expeditam habet facultatem diſcernendi bonum inter & malum morale, honeſtum inter & inhoneſtum. Quo autem tempore id contingat, certo definiri nequit: ad hoc enim plurimum inſerviunt, tum opportuna organorum diſpoſitio, tum ſedula infantium educatio. Cenſent Silvius & Gonet, eos ætatem hanc obtinuiſſe videri, qui, ut malum quid perpetrent, quærunt latebras, aut erubeſcunt ſi detegantur. Quæ regula haud ſcio an ſatis vera ſit, cum infantes ante rationis uſum ob aliquod male factum percuſſi, ab eo palam faciendo abſtineant deinceps, ut bruta quæ verberum metu, palam facere non audent quæ clanculum faciunt.

Not. 2. inſtans illud quo obtinetur rationis uſus, non dici unum phyſice, quaſi plura temporis inſtantia non includat, cum eam complectatur durationem qua indiget puer ut bonum honeſtum a ſenſibili diſcernat; ſed dici unum moraliter, quia diſcurſus qui ad hanc diſcretionem requiritur, breviſſimus eſt, licet nonnulla requirat inſtantia. Ceterum ſæpe fit ut pueri ſatis apte diſcurrant in phyſicis, puta cum cibos quærunt, caſulas ædificant &c. & nihil tamen diſcurſus & diſcretionis habeant in genere morum. His poſitis,

Duplex eſt ea de re opinio. Prima, quam tuentur Durandus, Ricardus, & recentiores multi quos ſequitur Martinon diſp. 18. ſect. 8. negat infantem ſub pœna peccati ad hanc in Deum converſionem teneri. 1. quia nemo eſt timoratæ etiam conſcientiæ, qui ſollicitus ſit an illud præceptum impleverit, nemo qui de ejus omiſſione ſe accuſet, nemo qui ea de re pœnitentem interroget; ergo ipſa omnium hominum vox clamat obligationem hanc eſſe commentitiam. 2. quia opinio S. Thomæ, nec bonitatem Dei decet, nec ullo nititur fundamento. An enim bonitatem Dei decet, ut illud infantibus præceptum imponat, ex cujus omiſſione quotidie contingeret, ut maxima puerorum baptizatorum pars a gratia baptiſmali excideret? An alicubi Scriptura vel Traditio hanc ad Deum ſe ſtatim in primo rationis inſtanti, convertendi neceſſitatem imponit? Imo, ait Gonet, Deus Zachariæ 1. dicit, *Convertimini ad me, & ego convertar ad vos*, nullum autem eſt tempus quo præceptum illud magis urgeat, quam cum homo mundum moraliter ingre-

Digitized by Google

ingreditur. Sed 1. præceptum illud dirigebatur ad adultos, non originali ſed actuali peccato infectos; ergo nihil ex eo præciſe colligi poteſt, ſive pro, ſive contra infantes. 2. præceptum illud non afficeret gravius infantes quam adultos: atqui adulti qui peccarunt non tenentur ſtatim ad Deum converti, juxta eumdem Gonet; & qui eos ad actum contritionis, quam primum eliciendum obligant cum Juenino, eos a mortali peccato excuſare ſolent, ſi ad tempus ſolum breve contritionis actum differant. Denique fieri poteſt, ut infans in primo rationis uſu aliquali rapiatur paſſione, quæ obſtet, ne eam habeat attentionem quæ ad peccatum mortale neceſſaria eſt. Fieri poteſt ut legitime ad aliud feratur objectum, puta ad ſuccurrendum fratri juniori, ad obediendum parentibus: atqui tunc mirum eſt ſi mortaliter peccet; ergo. Adde præceptum hoc inutile futurum eſſe: ſi enim ab eruditis pleriſque invincibiliter ignoretur, a fortiori ignorabitur ab infantibus.

Gonet to. 5. diſp. 7. De contrit. a. 5.

Secunda opinio eſt S. Thomæ pluribus in locis, eamque tam acriter tenent ejus diſcipuli ut quiſquis ſecus ſenſerit, Thomiſtæ nomine gloriari nequeat, prout notat Gonet diſp. 9. *De peccat.* a. 6. Verum ſi Thomiſtæ unanimiter fateantur neceſſe eſſe ut infantes omnes in Deum convertantur, at non unanimiter hujus converſionis naturam explicant. Alii cum Capreolo cenſent eam ad Deum ut auctorem ſupernaturalem referri debere, idque colligunt ex his S. Thomæ verbis hic a. 6. Si puer uſum rationis nactus, *ſeipſum ordinaverit ad debitum finem, per gratiam conſequetur remiſſionem originalis peccati*. Alii tam ſublimem converſionis modum vix infanti poſſibilem eſſe rati, cenſent cum Cajetano ſatis eſſe, ſi infans in bonum honeſtum ſe convertat; quia, inquiunt, in hac converſione implicite & virtualiter continetur converſio in Deum ut finem ultimum. Ita Gonet ibidem. Ut aperiam quod ſentio in hac rerum caligine,

Dico: Infans qui pervenit ad uſum rationis videtur alicujus peccati reus, ſi ad Deum ſe non vertat ſecundum naturam & modum luminis ac gratiæ quibus pro tunc donatur; ſeu, ut ait S. Thomas, *ſecundum quod in illa ætate eſt capax*.

Prob. 1. quia peccat qui legi ſibi intimatæ & actu urgenti non obſequitur: atqui cum datur infanti gratia qua ad Deum ſe convertere incipiat, eo ipſo lex converſionis hujus eidem intimatur, eaque lex de facto urget, cum gratia nonniſi ad ejus executionem tribui ſupponatur. 2. quia infans tenetur cum poteſt, & eo modo quo poteſt, ſe, actuſque ſuos omnes ad Deum referre; nulli enim ejus actus indifferentes eſſe poſſunt, licet faciliusa gravi culpa excuſetur ob inadvertentiam: atqui hæc ad Deum relatio fieri non poteſt ſine aliquali in Deum converſione. 3. ſi infans cum primum a Deo illuminatur, ut in ipſum ſe convertat, non peccet illuminationem hanc rejiciendo, non peccabit etiam ſecundo inſtanti, nec tertio &c. quod tamen abſurdum eſt. Imo, inquies, peccabit ob rationis gradum majorem. Sed attende 1. nos loqui de puero qui vere habeat uſum rationis. 2. præceptum ſe ad Deum convertendi, non tam ex rationis uſu metiendum eſſe, quam ex gratia ſine qua præcepta ſupernaturalia impleri non poſſunt. 3. parciorem rationis menſuram a tanto excuſare, non a toto. 4. denique durum eſſe penitus diſcedere a ſententia S. Thomæ, qui primitivam hanc infantis ad Deum converſionem ſemper inter præcepta, non inter mera conſilia recenſuit.

Obje-

Digitized by Google

Objectiones partis alterius parum nos movent. 1. quia non audemus mortalis peccati reos arguere infantes qui huic officio deſunt. 2. quia novimus opinionem oppoſitam multis videri probabiliorem, adeoque ab ipſis in praxi teneri poſſe, ut notat Gonet, & alibi diximus. 3. credimus præceptum hoc minus a pueris ignorari quam ab aliis, quia pueris ab Auctore naturæ pro illo inſtanti practice & in actu exercito proponitur a Deo. *Gonet pag. 500.*

SECTIO SECUNDA.

De ſubjecto immediato peccati.

Varias eaſque ſatis inutiles difficultates hic movent Theologi, quæ ut unico verbo reſecentur, dicimus peccatum omne eſſe in voluntate, velut in ſubjecto, vel ut *in primo movente*, ut ſæpe loquitur Sanctus Thomas. Ratio eſt, quia peccatum omne debet eſſe voluntarium: atqui ut voluntarium ſit, debet vel elici a voluntate, & tunc in ea proxime ſubjectatur; vel ſaltem ab ea imperari, & tunc voluntas prima eſt peccati radix, ſive aliæ facultates peccati ſubjectum dicantur, ſive non: hinc tritum illud Auguſtini: *Voluntas eſt qua peccatur, & recte vivitur*. His ergo neglectis ad graviora properemus. *Vid. Silv. 1. 2. q. 74.* *Lib. 1. Retract. c. 9.*

Quæritur itaque 1. an, & quale peccatum ſit aut eſſe poſſit in ſenſualitate.

Not. 1. Senſualitas idem eſt cum appetitu ſenſitivo, ut notat Polman; unde definitur. Naturalis animæ facultas hominem inclinans ad proſecutionem boni ſenſibilis, juxta præviam ſenſuum perceptionem: unde ſenſualitas non hic accipitur pro appetitu ſecundum quod corruptus eſt & ratione rebellis, ſed ſenſu latiori. Porro ſenſualitas vel in objectum tendit ante quemlibet conſenſum, vel nonniſi ex conſenſu formali vel interpretativo voluntatis.

Not. 2. Circa præſens punctum triplex eſt opinio. Prima Hæreticorum, hæretica, quatenus docent concupiſcentiam quæ manet in renatis verum eſſe peccatum, quod nobis imputari a Deo poſſit *ad damnationem*, licet intuitu meritorum Chriſti non imputetur. Ita Kemnitius, Lutherus & alii apud Bellarmin. lib. 5. de amiſſ. grat. cap. 5. Secunda eſt Cajetani, & aliorum quorumdam quos ſequitur Gonet diſp. 5. art. 2. qui in motu ſenſualitatis, etiam ſepoſito voluntatis conſenſu, non nihil libertatis eſſe putant quod ad peccatum veniale ſufficiat. Tertia eſt ceterorum, qui nullum prorſus peccatum eſſe poſſe putant in appetitu ſenſitivo, ſecluſa omni motione voluntatis. Ita multi, etiam Thomiſtæ, ut Medina, Alvares, & alii quibuſcum

Dico: Senſualitas ſeu concupiſcentia præciſe & ſolitarie ſumpta non eſt peccatum mortale aut veniale.

Prob. 1. peccatum omne coinquinat hominem: atqui ex Chriſto Domino ea ſolum *coinquinant hominem quæ exeunt de corde*, ſeu quæ libere fiunt, & ex voluntate naſcuntur, ut in hunc locum ſcribit S. Jeron. aliique Interpretes. Confirm. ex c. 1. Epiſt. S. Jacobi: *Unuſquiſque tentatur a concupiſcentia ſua abſtractus & illectus: deinde peccatum cum conſummatum fuerit, generat mortem:* atqui, ut ſcite diſcurrit S. Auguſtinus lib. 6. contra Julian. c. 5. *in his verbis partus a pariente diſcernitur: pariens enim eſt concupiſcentia, partus peccatum: ſed concupiſcentia non parit niſi conceperit, non concipit niſi illexerit, hoc eſt ad malum*

Digitized by Google

lum perpetrandum obtinuerit voluntatis aſſenſum; ergo concupiſcentia ſecluſo voluntatis conſenſu peccatum non habet.

Prob. 2. ex Patribus: S. Chryſoſtomus Hom. 19. ad pop. Antioch. ultra medium: *Concupiſcere*, inquit, *naturale: male vero concupiſcere, jam voluntatis*. S. Auguſt. lib. 5. contra Julian. c. 3. *Fruſtra*, inquit, *dictum eſt, poſt concupiſcentias tuas non eas, ſi jam quiſque reus eſt quod tumultuantes, & ad mala trahere nitentes ſentit eas*. Plures congerere ſuperfluum fuerit, cum Calvinus, qui S. Doctorem melius quam ceteros hoc in puncto ſenſiſſe docet, de eo ſic loquatur: *Auguſtinum inter & nos hoc diſcrimen eſt, quod ipſe quidem concupiſcentiæ morbum, peccatum vocare non audet: ſed ... tum demum fieri peccatum docet, ubi vel opus, vel conſenſus accedit: nos autem* longe ſapientiores *illud ipſum pro peccato habemus, quod aliqua omnino cupiditate homo titillatur*.

Prob. 3. ratione. 1. quia nullum eſt peccatum ſine libertate: atqui motus ſenſualitatis non ſunt ſecundum ſe liberi. Si enim eſſent ſecundum ſe liberi, adhuc liberi forent, etiam reluctante voluntate, cum adhuc procederent a ſenſualitate aliqualiter ſecundum ſe libera: atqui falſum conſequens, ut ratio oſtendit, & docet Trident. ſeſſ. 5. decret. de peccat. orig. can. 5. ubi ait. *manere in baptizatis concupiſcentiam ... quæ cum ad agonem relicta ſit, nocere non conſentientibus ſed viriliter per Chriſti Jeſu gratiam repugnantibus non valet*. Nec eſt quod dicant Hæretici, ſenſualitatis motus liberos eſſe voluntate primi hominis. Nam primi hominis voluntas ad peccatum actuale poſterorum ejus non ſufficit, quia peccatum actuale propriæ voluntatis conſenſum requirit, ex Auguſtino: atqui ſenſualitatis motus peccata forent actualia: ergo ut culpabiles ſint, debent propria uniuſcujuſque hominis voluntate liberi eſſe. Et vero actus phreneticorum & ſtultorum, utpote qui ab originali peccato profluant, non minus liberi ſunt quam indeliberati concupiſcentiæ motus: atqui tamen inter peccata recenſeri nequeunt: ergo. 2. quia lex Dei non eſt impoſſibilis, ſed *jugum ſuave*, Matth. 11. atqui hominibus etiam juſtis impoſſibile eſt non experiri varios concupiſcentiæ motus, niſi ſpeciale adſit privilegium quod ipſi S. Paulo deerat, ut patet ex Rom. 7. & 2. Cor. 12. 3. quia Novatorum opinio ſubvertit merita Chriſti; ſi enim concupiſcentiæ verum ſit peccatum, & maneat in homine etiam juſtificato, Chriſtus non vere ſed imputative tantum redemit, & a peccatis liberavit, adeoque plus nocuit delictum quam profuerit donum, quod Scripturis ac Chriſti mediationi repugnat.

Lib. 1. de pecc. merit. 6. 35.

Ex his colliges 1. ſenſualitatis motus rationem prævenientes non etiam eſſe peccata in iis qui baptizati non ſunt, quia non magis in eis quam in baptizatis propria ipſorum voluntate liberi ſunt. 2. idem dicendum de aliis motibus ſive intellectus ſive voluntatis, quales ſunt motus infidelitatis, odii, & ſimiles, qui omnem voluntatis conſenſum antevertunt, & ideo motus primo primi dicuntur. Ratio eſt eadem, quia ubi omnimoda deeſt libertas, ibi peccatum eſſe nequit.

Obj. 1. Rom. 6. dicit Apoſtolus, *Non regnet peccatum in veſtro mortali corpore:* atqui peccatum de quo hic loquitur S. Paulus, ipſa eſt concupiſcentia, ut patet ex ſequentibus, *ad obediendum concupiſcentiis ejus*.

R. concupiſcentiam dici peccatum, ſed improprie, quia a peccato eſt, & præcipue quia ad peccatum inclinat, ut pluries docet Auguſtinus. Hæc autem ſolutio non eſt violenta, ut clamat Lutherus, ſed funda-

damentum habet in Scripturis, in quibus peccatum aliquando ſumitur pro culpa, aliquando pro pœna, vel cauſa peccati. Sic Deuteron. 9. *Peccatum veſtrum quod feceratis, ideſt vitulum, igne combuſſi*: ubi vitulus dicitur peccatum, quia effectus fuit & cauſa peccati. Thren. 4. *Completa eſt iniquitas tua*, ideſt pœna iniquitatis tuæ, *filia Sion, non addet ultra Dominus ut transmigret te*. Et Oſee 4. dicuntur Sacerdotes *peccata populi* comedere, quia comedunt oblationes pro expiatione peccati: ergo vox peccati ambigua eſt, adeoque de peccato improprie dicto intelligi debet, ſi abſque fidei & rationis periculo aliter intelligi non poſſit: non poteſt autem, ut patet ex probationibus noſtris.

Inſt. Pergit Apoſtolus ibid. cap. 7. *Peccatum non cognovi, niſi per legem: nam concupiſcentiam neſciebam, niſi lex diceret, non concupiſces*. Unde ſic: Tranſgreſſio legis peccatum eſt proprie dictum: atqui concupiſcentia eſt tranſgreſſio legis.

R. diſt. min. Concupiſcentia ſumpta pro actu voluntario concupiſcendi, eſt tranſgreſſio legis, C. ſumpta alio quovis modo, puta pro primis motibus quibus mens reſiſtit, vel pro ipſa ad illos motus pronitate, N. Porro loquitur hic Apoſtolus de voluntariis concupiſcentiæ motibus, quos Judæi non putabant peccata eſſe, niſi foris erumperent, ut patet ex Matth. 5. & ex Joſepho lib. 12. Antiquit. cap. 13. Vide Eſtium hic, & Bellarmin. ibid. cap. 10.

Obj. 2. S. Auguſtinus in ea etiam cui reſiſtitur concupiſcentia peccatum agnoſcit. Sic enim lib. 1. de nupt. c. 23. loquitur: *Si non fit quod ſcriptum eſt*, Non concupiſcas, *fiat ſaltem quod alibi legitur*, Poſt concupiſcentias tuas non eas. Et Serm. 5. de verbis Apoſt. *Si concupiſcis quidem, quod lex vetat quæ dicit*, Non concupiſces, *ſervas tamen aliud quod item lex jubet*, Poſt concupiſcentias tuas non eas. Lib. 4. de Civ. Dei c. 10. *Neque enim nullum peccatum eſt ea quæ lex Dei prohibet, concupiſcere*. Unde ſic: iis in locis loquitur S. Auguſtinus de concupiſcentia cui non conſentitur, cum ſupponat ſervari illud, *Poſt concupiſcentias tuas non eas*: atqui concupiſcentia hæc peccatum eſt ex Aug. Quod enim lex Dei prohibet peccatum eſt: atqui ex Aug. lex prohibet ne quis concupiſcat, & hanc legem tranſgreditur, etiam qui ſervat legem de non eundo poſt concupiſcentiam ſuam: ergo.

R. ad 1. neg. min. ad 2. diſt. cum Silvio: Quod lex prohibet, ut peccatum & proprie dictam tranſgreſſionem, C. quod lex prohibet ut defectum & aliquid repugnans perfectioni ad quam lex tendit, N. atqui ... Pariter diſt. min. & nego conſeq. Itaque ex mente Auguſtini, lex quidem vetat concupiſcentiam, quia ſcopus legis eſt ut homo ad eum perveniat vitæ ſtatum in quo nullos patiettur concupiſcentiæ motus: verum non ideo colligi poteſt concupiſcentiam ex Auguſtini mente peccatum eſſe. Id enim ut probaretur oſtendendum eſſet poſſe hominem vel nullis concupiſcentiæ motibus concuti, vel eum peccare dum iis motibus non conſentit: atqui contrarium patet ex S. Auguſtino; nam juxta eum, neque homini poſſibile eſt omnes concupiſcentiæ inſultus vitare. *Lex*, inquit Epiſt. 20. *poſuit*, Non concupiſces; *non quod hic valeamus non concupiſcere, ſed ad hoc quod perficiendo tendamus*. Rurſus ex eodem S. Doctore, non peccat qui concupiſcentiæ motus reprimit: *Ipſa*, inquit, *concupiſcentia jam non eſt peccatum in regeneratis, quando illi ad illicita opera non conſentitur*: ergo.

Silv. p. 243.

Lib. 1. de nupt. cap. 23.

Inſt.

Inſt. 1. S. Auguſt. lib. 6. contra Julian. cap. 8. *Neque*, inquit, *nulla eſt iniquitas cum in uno homine vel ſuperiora inferioribus turpiter ſerviunt, vel inferiora ſuperioribus contumaciter reluctantur, etiamſi vincere non ſinantur:* atqui *iniquitas peccatum eſt* proprie dictum, ut patet ex 1. Joan. 3.

R. diſt. min. Iniquitas quam facit homo peccatum eſt, C. iniquitas quam patitur homo, etiam nolens, peccatum eſt, ſubdiſt. peccatum eſt effective, quatenus ad peccatum inclinat, C. formaliter, N. Iniquitatem enim latius aliquando ſumi liquet ex S. Ambroſio in Apologia David cap. 13. ſumitur enim non raro pro eo omni quod inordinatum eſt ac vitioſum; hoc autem ſenſu concupiſcentia merito vocatur iniquitas.

Inſt. 2. Si concupiſcentia formaliter peccatum non eſſet, non noceret eis qui eidem non conſentiunt: atqui concupiſcentia, cui etiam non conſentitur, nocet ex S. Auguſtino lib. 4. contra Julian. cap. 2.

R. diſt. maj. Non noceret ut peccatum, C. non noceret quatenus miſerabilem habet pugnam, & ſpirituale mentis gaudium minuit, N. Solutio eſt in eodem loco.

Inſt. 3. Atqui S. Auguſtinus concupiſcentiam nocere docet ut verum peccatum. Prob. ſub. ex lib. 5. contra Julian. c. 3. n. 8. ubi ſic loquitur: *Sicut cæcitas cordis... & peccatum eſt quo in Deum non creditur, & pœna peccati qua cor ſuperbum digna animadverſione punitur, & cauſa peccati... ita concupiſcentia carnis, adverſus quam bonus concupiſcit ſpiritus, & peccatum eſt, quia ineſt illi inobedientia contra dominatum mentis, & pœna peccati eſt, quia reddita eſt meritis inobedientis, & cauſa peccati eſt defectione conſentientis vel contagione naſcentis.* Unde ſic arguo cum Kemnitio: Concupiſcentia quæ ita pœna peccati eſt ut ſit peccatum, ſicut cæcitas cordis peccatum eſt, licet ipſa ſit peccati pœna, vere & proprie peccatum eſt: atqui ex S. Auguſtino concupiſcentia peccatum eſt ut ipſa cæcitas.

R. diſt. min. Concupiſcentia peccatum eſt ſicut cæcitas cordis, cum annexum habet conſenſum voluntatis, C. concupiſcentia ſimpliciter ſumpta peccatum eſt ſecluſo conſenſu, ſubd. peccatum eſt, ideſt, aliquid inordinati, vitioſi, & minime laudandi, ſecus ac ſentiebat Julianus, C. peccatum eſt proprie dictum, N. Itaque concupiſcentia quæ vel mentis dominatum evertit, vel ſaltem ipſi imperfecte prævalet, peccatum eſt proprie dictum ex Auguſtino & ex nobis: ſed nunquam aſſeruit S. Doctor concupiſcentiam, cui etiam reſiſtitur, peccatum eſſe proprie dictum; neque paradoxum hoc probare intendit Auguſtinus, ea quam ex cæcitate cordis deſumit comparatione: hac enim utitur ſolum, ut probet concupiſcentiam peccatum eſſe poſſe, licet ſit peccati pœna, quod negabat Julianus, ajens concupiſcentiam, ſi ſit pœna peccati, eſſe ſceleris ultricem & Dei miniſtram, adeoque laudari debere, non vituperari. Ridiculam hanc ratiocinationem inſectatur Auguſtinus, uſus comparatione tum Dœmonum, per quos malis pœna infligitur; tum Saulis, qui & ipſe pœna fuit peccantium; tum cæcitatis humanæ, quæ pœna eſt peccati: atqui neque Dœmones, neque Reges impii, nec cæcitas & incredulitas cordis laudari debent: ergo quod pœna peccati eſt, peccatum eſſe poteſt, nec laudari debet. En tota Auguſtini ratiocinatio; qui aliud ex verbis ejus eruere nititur, S. Doctoris mentem omnino pervertit.

Inſt. 4. Juxta eum concupiſcentia verum eſt peccatum, juxta quem di-

mittitur in Baptiſmo, non ut non ſit peccatum, bene vero ut non imputetur in peccatum: atqui ex S. Auguſtino concupiſcentia dimittitur in Baptiſmo ... Sic enim loquitur S. Doctor lib. 1. de nupt. & concup. c. 15. n. 28. *Si autem quæritur quomodo iſta concupiſcentia carnis maneat in regenerato, in quo univerſorum facta eſt remiſſio peccatorum ... aut certe ſi in parente poteſt eſſe, & peccatum non eſſe, cur eadem ipſa in prole peccatum ſit: ad hæc reſpondetur dimitti concupiſcentiam carnis in Baptiſmo, non ut non ſit, ſed ut in peccatum non imputetur:* ergo.

R. nego min. Docet quidem Auguſtinus dimitti concupiſcentiam non ut non ſit, cum certiſſime remaneat ad agonem; ſed non dicit eam exterius tegi & remanere ut peccatum proprie dictum, quod non imputetur: tum quia ſupponit eam eſſe peccatum in prole, non in parente baptizato; tum quia dicit in Baptiſmo *univerſorum* factam eſſe remiſſionem *peccatorum*; tum quia verbis ſequentibus dicit ſolvi reatum ejus ſeu culpam: licet ſuperſit infirmitas quæ in hac vita tolli non poteſt: *Reatu ſuo jam ſoluto*, inquit, *manet tamen, donec ſanetur omnis infirmitas noſtra proficiente renovatione interioris hominis de die in diem.*

Inſt. 5. Docet ibidem Auguſtinus cap. 26. reatum concupiſcentiæ ad ipſam ſe habere concupiſcentiam, ſicut reatus adulterii ad ipſum ſe habet adulterium: atqui adulterium ratione actus ſui non poteſt unquam eſſe ſine peccato: ergo nec concupiſcentia.

R. nego totum, quia totum falſum eſt. 1. nego maj. Neque enim concupiſcentiam comparat Auguſtinus cum adulterio, ut oſtendat eſſe in concupiſcentia reatum perpetuum, ſicut in adulterio, bene vero ut oſtendat concupiſcentiæ reatum diſtingui a concupiſcentia, & ea remanente reatum poſſe non remanere, ſicut non remanente actu adulterii reatus ejus remanere poteſt: *Manent ergo*, inquit, priſtina peccata, *niſi remittantur: ſed quomodo manent ſi præterita ſunt, niſi quia præterierunt actu, manent reatu; ſic itaque fieri e contrario poteſt ut etiam illud* concupiſcentia *maneat actu, prætereat reatu.*

R. 2. nego min. Manent quidem præterita peccata, ſed *niſi remittantur*, inquit Auguſtinus. Ergo cum remiſſa ſunt, non manent: ergo *nec* manet reatus concupiſcentiæ cum per Baptiſmum remiſſus eſt.

Plura paraveram de mente S. Thomæ, qui in ſenſualitate peccatum veniale admittere videtur, ſed hæc omittere cogor, ne alia magis utilia omittam. Unum dixiſſe ſufficiat: nempe ideo facultates a voluntate diſtinctas pro peccati ſubjecto haberi a S. Thoma, quia vel a voluntate moventur, vel non reprimuntur per voluntatem. Neque tamen juxta ſubtilem S. Thomæ Philoſophiam, ſenſualitas eſſe poteſt ſubjectum peccati mortalis, quia peccatum mortale conſiſtit in averſione *a fine ultimo, in quem ordinat ratio*, non autem ſenſualitas: unde quoties eſt averſio a fine, toties peccatum non tribuitur ſenſualitati, ſed rationi. Vide Eſtium in 2. diſt. 24. §. 20. ubi ab hac S. Thomæ ſententia recedit.

ARTICULUS SECUNDUS.

De cauſa efficiente peccati.

Cauſa efficiens peccati, ſi proprie loqui velis, una eſt voluntas, quam ſupra vocavimus cauſam peccati ſubjectivam. Sed hic latius ſumitur *S. Thom. qu. 75. & 5. ſeq.*

tur

Digitized by Google

contrarie per indebitam diſpoſitionem, tam intelligi poſſunt de defectu contrario, quam de privativo: imo fatemur eos ſæpe locutos eſſe de defectu privativo, non ut in eo eſſentiam peccati reponerent, ſed ut ex eo peccatum per appendicem ipſi neceſſario connexam deſcriberent. 4. demum Patres qui dixerunt peccatum nihil eſſe, plerique Manichæorum hæreſim impugnabant: unde peccatum dicebant eſſe nihil, prout nihil opponitur ſubſtantiæ: ideſt contendebant nullam eſſe ſubſtantiam ex natura ſua malam; non vero negabant actus creaturæ eſſe quid poſitive mali. Patet id ex lib. *De perfectione juſtitiæ*, * ubi quærenti Cæleſtio quid ſit peccatum, *actus*, *an res?* quia ſi res eſt, auctorem habere debet Deum, præter quem nemo rei cujuſquam auctor eſſe poteſt: unde, inquit, *neceſſe eſt peccatum omne actum eſſe*, *non rem*: reſpondet Auguſtinus, *peccatum quidem actum dici & eſſe non rem*: qui textus ſatis oſtendit quo ſenſu aliquando negare viſus ſit S. Doctor peccatum aliquid eſſe poſitivi. Porro eo ipſo quo peccatum nihil erat rei & naturæ, evidens erat illud a Deo oriri non poſſe, quantumvis aliquid poſitivi foret, quia nullus defectus moralis a Deo eſſe poteſt; nec valide probaſſent Patres Deum peccati auctorem non eſſe, eo ſolo quod peccatum mera ſit privatio: ſtatim enim iis reſponſum fuiſſet, vel hominem ipſum non eſſe auctorem peccati, quandoquidem nihili nulla eſt cauſa; vel Deum eo modo eſſe nihili hujus auctorem quo homo ipſe; ergo negare Deum eſſe peccati auctorem, eo quod peccatum nihil ſit & mera privatio, non eſt difficultatem ſolvere, ſed eludere; ergo Patres alio plane ſenſu ſunt intelligendi.

* Ratiocin. & n. 4

Obj. 2. De fide eſt Deum non eſſe auctorem peccati, ut conſtat ex Conc. Trid. ſeſs. *6.* can. *6.* atqui ſi peccatum ſit ens reale, jam Deus proprie & ſimpliciter erit auctor peccati; ens enim omne reale efficienter producitur a Deo.

R. 1. Deum non minus peccati auctorem fore, etiamſi peccatum conſtituatur in mera privatione. Qui enim non minus quam creatura concurrit poſitive ad actum materialiter malum, ex quo neceſſario ſequitur privatio peccati conſtitutiva, non minus quam creatura peccati auctor eſſe debet: atqui ſic ſe habet Deus juxta adverſarios; ergo.

R. 2. ad 1. neg. min. ad 2. diſt. ant. Ens omne, ideſt ſubſtantia omnis producitur a Deo, C. ens omne, ideſt actus vel motus omnis, ſubd. producitur a Deo prout eſt ens ſimpliciter, & ſubjacet efficientiæ ſeu cauſalitati divinæ, C. prout eſt quid vel morale, vel difforme rectæ rationi, N. Itaque ens ſumptum pro ſubſtantia, ſemper producitur a Deo, quia nulla eſt mala natura cujus productio Deum bonum dedeceat, prout delirabant Manichæi. Rurſus ens omne ſecundum præciſam rationem entis a Deo producitur, quia ut ſic ſubjacet operationi divinæ, & per actionem ejus directe & immediate attingitur: verum non ideo quidquid eſt ens ſub quocumque reſpectu, a Deo produci debet aut poteſt, quia actus creaturæ, ita ſunt creaturæ ſub certis reſpectibus, ut ſub iiſdem Dei eſſe non poſſint. Sic vitalitas, prout eſt vitalitas, non petitur ex efficientia Dei, ſed ex eo quod voluntas in tali actu exercendo vitaliter ſe moveat, & tendat in objectum: idem dicendum de deformitate quæ actui contra legem elicito ineſt; hæc enim tota pendet a voluntate contra legem ſcienter operante, & in eam ſolam refundi poteſt, ut alibi dicam. Quapropter nihilo

Digitized by Google

lo validior eſt objectio propoſita, quam iſta, *Anima eſt cauſa omnium motuum & actionum vitalium animalis : ſed claudicatio tibiæ curvæ eſt aliquis motus & actio vitalis animalis ; ergo anima eſt cauſa claudicationis tibiæ curvæ* : Sicut ergo motus omnis ut motus, eſt ab anima, ſeu a virtute motiva, & tamen claudicatio, quæ eſt motus aliquis, non in animam, ſed in tibiam curvam refunditur ; ita licet ens ut ens præciſe ſit a Deo, & peccatum ſit aliquod ens, in ipſum tamen Deum non magis refundi poteſt, quam in animam claudicatio, quia ſicut hæc eſt extra caſualitatem animæ, ſic illud eſt extra ſphæram activitatis divinæ. Atque quidem ſi peccatum, prout neceſſario importat deformitatem, quæ juxta nos eſt quid poſitivi, eſſet efficienter a Deo, ſicut eſt a creatura ; idem peccatum prout neceſſario importat rectitudinis privationem, non minus eſſet a Deo quam a creatura: hoc enim in præſenti nobis dumtaxat probandum eſt, Deum non magis eſſe peccati auctorem, etſi peccatum aliquid ſit poſitivi, quam ſi peccatum in pura privatione conſtituatur. Cur autem in neutro ſyſtemate Deus ſit peccati auctor, expendam Cap. ſequenti, A. 2. Sect. 3. *S. Thom. hic q. 79. a. 2.*

CAPUT SECUNDUM.

De cauſis peccati.

PEccati cauſas eo ordine hic percurremus quem ſupra in aliis materiis adhibuimus. Dicemus itaque 1. de cauſa materiali, ſeu ſubjecto peccati. 2. de cauſa ejus efficiente.

ARTICULUS PRIMUS.

De ſubjecto peccati.

SUbjectum peccati duplex : immediatum, quæ ipſa eſt facultas & potentia quæ peccatum committit, ſeu, ut ajunt, in qua proxime *ſubjectatur* peccatum; & mediatum, quod ipſum eſt agens peccati capax. De utroque dicendum.

SECTIO PRIMA.

De ſubjecto mediato peccati.

DIco : Omnis & ſola creatura rationalis, non tamen in omni ſtatu, eſt ſubjectum peccati.

Prob. Tum quia *omnis homo mendax*, Pſalm. 115. tum quia nulla eſt creatura rationalis quæ non ſit libera, libertate etiam contrarietatis, ut alibi probatum eſt ; ubi autem talis extat libertas, ibi eſt potentia ad malum ut & ad bonum.

Dixi : *Non tamen in omni ſtatu :* nam peccare non poſſunt 1. Beati, quos viſio beatifica qua perfectiſſime inebriantur, ab omni prorſus peccato retrahit. 2. nec animæ Purgatorio detentæ, quæ licet Deum non videant,

Digitized by Google

tanto tamen ejus videndi deſiderio tenentur, & tam gravia levibus pro peccatis ſupplicia luunt, ut ab omni peccato abhorreant. 3. nec peccavit unquam etiam venialiter B. Virgo, ut docet Conc. Trid. ſeſs. 6. can. 23. & innuit S. Auguſt. l. de nat. & grat. c. 36. ubi ait ſanctiſſimos quoſque viros fuiſſe obnoxios peccato, *excepta* tamen *S. Virgine Maria, de qua propter honorem Domini, nullam prorſus, cum de peccatis agitur, haberi volo quæſtionem.*

Nec eſt quod dicant Hæretici, B. Virginem 1. incredulam fuiſſe verbis Angeli, cum dixit Luc. 1. *Quomodo fiet iſtud?* 2. negligentem, cum perdidit Filium, ibid. c. 2. 3. ambitioſam, cum Joan. 2. in nuptiis Cana miraculum petiit, ideoque his Filii ſui verbis emendata eſt, *Quid mihi & tibi mulier?* Hæc enim non obſtant. Non primum: nam Virgo non dubitavit de veritate prædictionis & promiſſi Angelici, ſed ſollicita fuit de modo, *Quomodo fiet iſtud*, ut quæ virginitatem vovi, mater evadam? Ergo, ait ſanctus Auguſtinus l. 16. de civ. c. 24. credidit id futurum cujus modum inquirebat. Secus fuit de Zacharia, qui dicens, *Unde hoc ſciam?* ibid. v. 18. ſignificabat ſe non crediturum, niſi videret miraculum quo de prædictionis veritate certior fieret. Non ſecundum: nam 1. fieri potuit ut uterque parens crediderit filium cum altero reverti; vel eum, quod forte ſæpius contigerat, in comitatu cognatorum & amicorum eſſe, ut ſatis indicat Lucas ibid. Ideo autem eum tam anxie quæſierant, non quia eum perditum ſuſpicarentur, quem Deum eſſe noverant; ſed *ne forte*, ait Origenes, *receſſiſſet ab eis, ne relinquens eos ad alia tranſmigraſſet, & quod magis puto, ne revertiſſet ad cælos:* aut ne in Archelai Herodis infanticidæ filii manus incidiſſet, ut ait S. Antonin. His vero verbis v. 49. *Quid eſt quod me quærebatis?* non reprehendit Chriſtus curam quæ legitima erat, ſed reprehendentis ſpecie oſtendit ſe in iis quæ ad miſſionem ſuam ſpectabant, ſoli æterno Patri ſubditum eſſe. Non tertium: nulla enim in his nuptiis fuit ambitio Mariæ, ſed ſumma charitas. Chriſtus autem, ait Juſtinus, *non verbo objurgavit, quod facto honoravit:* ejuſque verba, etſi paulo duriora videntur, eo potuerunt vultu & tono proferri qui amorem exhiberent, non iram, ut bene Menochius. Adde quod Chriſtus non matrem, ſed nos docere voluerit, in rebus Dei nec parentes quidquam habere juris, nec eas ex eorum affectibus, ſed ex Dei nutu & imperio pertractandas eſſe.

Non loquimur hic de Chriſto, qui, utpote homo Deus, nec peccavit nec peccare potuit; neque etiam de damnatis, circa quos conſule tom. 2. Compendii D. Tournely pag. 1058. & ſeq.

S. Thom. 1. 2. q. 89. a. 3. Quæres 1. cum S. Thoma, an homo in ſtatu innocentiæ potuerit peccare venialiter.

R. 1. potuit abſolute. Qui enim mortaliter peccare potuit, potuit abſolute loquendo & venialiter peccare; atqui Adam &c. Et vero potuit Protoparens otioſum verbum loqui, potuit & comedere fructum ſub veniali prohibitum: atqui hæc & ſimilia non fuiſſent mortalia, etiam reſpectu Adæ: nam ſumma perſonæ peccantis dignitas poterat quidem peccatum aggravare, non tamen illud aliam in ſpeciem transferre.

R. 2. Si voluerit Deus hominem quamdiu innocens foret ab omni pœna liberum ſervare, ut voluiſſe docent SS. Auguſtinus l. 14. de Civ. c. 10. & 16. & Thomas ubi ſupra, non potuit primus homo peccare venia-

nialiter. 1. quia cuilibet peccato debetur aliqua pœna: atqui nihil potuit eſſe pœnale in innocentiæ ſtatu, poſita hac Dei ordinatione; ergo non potuit Adamus peccare aliquo peccato per quod ejiceretur ab illo integritatis ſtatu: porro peccatum veniale non mutat ſtatum hominis; ergo. 2. magis repugnabat culpa quælibet etiam leviſſima ſanctiſſimo innocentiæ ſtatui, quam pœna quælibet aut ægritudo corporalis; hæc enim minus eſt malum quam prima: atqui ſtatui huic feliciſſimo repugnabat ægritudo quælibet; ergo a fortiori & culpa. 3. quia alioqui potuiſſet Adam repetitis venialibus peccatis vitioſos habitus ſtatus hujuſce pulchritudinem dedecentes comparare, quod repugnat.

Quæres 2. an ſolum veniale peccatum poſſit cum originali conſiſtere. Hæc quæſtio aliam includit, an ſcilicet infans ſtatim ac attingit uſum rationis, tam arcte teneatur ad Deum ut ultimum finem ſe ordinare per amoris actum, ut niſi fecerit, peccet mortaliter. Quæſtio hæc de infantibus baptizatis, perinde ac de iis qui baptizati non ſunt, moveri poteſt. Ut autem quædam tollantur difficultates,

Not. 1. tunc puerum cenſeri ad uſum rationis perveniſſe, cum expeditam habet facultatem diſcernendi bonum inter & malum morale, honeſtum inter & inhoneſtum. Quo autem tempore id contingat, certo definiri nequit: ad hoc enim plurimum inſerviunt, tum opportuna organorum diſpoſitio, tum ſedula infantium educatio. Cenſent Silvius & Gonet, eos ætatem hanc obtinuiſſe videri, qui, ut malum quid perpetrent, quærunt latebras, aut erubeſcunt ſi detegantur. Quæ regula haud ſcio an ſatis vera ſit, cum infantes ante rationis uſum ob aliquod male factum percuſſi, ab eo palam faciendo abſtineant deinceps, ut bruta quæ verberum metu, palam facere non audent quæ clanculum faciunt.

Not. 2. inſtans illud quo obtinetur rationis uſus, non dici unum phyſice, quaſi plura temporis inſtantia non includat, cum eam complectatur durationem qua indiget puer ut bonum honeſtum a ſenſibili diſcernat; ſed dici unum moraliter, quia diſcurſus qui ad hanc diſcretionem requiritur, breviſſimus eſt, licet nonnulla requirat inſtantia. Ceterum ſæpe fit ut pueri ſatis apte diſcurrant in phyſicis, puta cum cibos quærunt, caſulas ædificant &c. & nihil tamen diſcurſus & diſcretionis habeant in genere morum. His poſitis,

Duplex eſt ea de re opinio. Prima, quam tuentur Durandus, Ricardus, & recentiores multi quos ſequitur Martinon diſp. 18. ſect. 8. negat infantem ſub pœna peccati ad hanc in Deum converſionem teneri. 1. quia nemo eſt timoratæ etiam conſcientiæ, qui ſollicitus ſit an illud præceptum impleverit, nemo qui de ejus omiſſione ſe accuſet, nemo qui ea de re pœnitentem interroget; ergo ipſa omnium hominum vox clamat obligationem hanc eſſe commentitiam. 2. quia opinio S. Thomæ, nec bonitatem Dei decet, nec ullo nititur fundamento. An enim bonitatem Dei decet, ut illud infantibus præceptum imponat, ex cujus omiſſione quotidie contingeret, ut maxima puerorum baptizatorum pars a gratia baptiſmali excideret? An alicubi Scriptura vel Traditio hanc ad Deum ſe ſtatim in primo rationis inſtanti, convertendi neceſſitatem imponit? Imo, ait Gonet, Deus Zachariæ 1. dicit, *Convertimini ad me, & ego convertar ad vos*, nullum autem eſt tempus quo præceptum illud magis urgeat, quam cum homo mundum moraliter

ingreditur. Sed 1. præceptum illud dirigebatur ad adultos, non originali ſed actuali peccato infectos; ergo nihil ex eo præciſe colligi poteſt, ſive pro, ſive contra infantes. 2. præceptum illud non afficeret gravius infantes quam adultos: atqui adulti qui peccarunt non tenentur ſtatim ad Deum converti, juxta eumdem Gonet; & qui eos ad actum contritionis, quam primum eliciendum obligant cum Juenino, eos a mortali peccato excuſare ſolent, ſi ad tempus ſolum breve contritionis actum differant. Denique fieri poteſt, ut infans in primo rationis uſu aliquali rapiatur paſſione, quæ obſtet, ne eam habeat attentionem quæ ad peccatum mortale neceſſaria eſt. Fieri poteſt ut legitime ad aliud feratur objectum, puta ad ſuccurrendum fratri juniori, ad obediendum parentibus: atqui tunc mirum eſt ſi mortaliter peccet; ergo. Adde præceptum hoc inutile futurum eſſe: ſi enim ab eruditis pleriſque invincibiliter ignoretur, a fortiori ignorabitur ab infantibus.

Gonet to. 5. diſp. 7. De contrit. a. 5.

Secunda opinio eſt S. Thomæ pluribus in locis, eamque tam acriter tenent ejus diſcipuli ut quiſquis ſecus ſenſerit, Thomiſtæ nomine gloriari nequeat, prout notat Gonet diſp. 9. *De peccat.* a. 6. Verum ſi Thomiſtæ unanimiter fateantur neceſſe eſſe ut infantes omnes in Deum convertantur, at non unanimiter hujus converſionis naturam explicant. Alii cum Capreolo cenſent eam ad Deum ut auctorem ſupernaturalem referri debere, idque colligunt ex his S. Thomæ verbis hic a. 6. Si puer uſum rationis nactus, *ſeipſum ordinaverit ad debitum finem*, *per gratiam conſequetur remiſſionem originalis peccati*. Alii tam ſublimem converſionis modum vix infanti poſſibilem eſſe rati, cenſent cum Cajetano ſatis eſſe, ſi infans in bonum honeſtum ſe convertat; quia, inquiunt, in hac converſione implicite & virtualiter continetur converſio in Deum ut finem ultimum. Ita Gonet ibidem. Ut aperiam quod ſentio in hac rerum caligine,

Dico: Infans qui pervenit ad uſum rationis videtur alicujus peccati reus, ſi ad Deum ſe non vertat ſecundum naturam & modum luminis ac gratiæ quibus pro tunc donatur; ſeu, ut ait S. Thomas, *ſecundum quod in illa ætate eſt capax*.

Prob. 1. quia peccat qui legi ſibi intimatæ & actu urgenti non obſequitur: atqui cum datur infanti gratia qua ad Deum ſe convertere incipiat, eo ipſo lex converſionis hujus eidem intimatur, eaque lex de facto urget, cum gratia nonniſi ad ejus executionem tribui ſupponatur. 2. quia infans tenetur cum poteſt, & eo modo quo poteſt, ſe, actuſque ſuos omnes ad Deum referre; nulli enim ejus actus indifferentes eſſe poſſunt, licet facilius a gravi culpa excuſetur ob inadvertentiam: atqui hæc ad Deum relatio fieri non poteſt ſine aliquali in Deum converſione. 3. ſi infans cum primum a Deo illuminatur, ut in ipſum ſe convertat, non peccet illuminationem hanc rejiciendo, non peccabit etiam ſecundo inſtanti, nec tertio &c. quod tamen abſurdum eſt. Imo, inquies, peccabit ob rationis gradum majorem. Sed attende 1. nos loqui de puero qui vere habeat uſum rationis. 2. præceptum ſe ad Deum convertendi, non tam ex rationis uſu metiendum eſſe, quam ex gratia ſine qua præcepta ſupernaturalia impleri non poſſunt. 3. parciorem rationis menſuram a tanto excuſare, non a toto. 4. denique durum eſſe penitus diſcedere a ſententia S. Thomæ, qui primitivam hanc infantis ad Deum converſionem ſemper inter præcepta, non inter mera conſilia recenſuit.

Obje-

Digitized by Google

Objectiones partis alterius parum nos movent. 1. quia non audemus mortalis peccati reos arguere infantes qui huic officio deſunt. 2. quia novimus opinionem oppoſitam multis videri probabiliorem, adeoque ab ipſis in praxi teneri poſſe, ut notat Gonet, & alibi diximus. 3. credimus præceptum hoc minus a pueris ignorari quam ab aliis, quia pueris ab Auctore naturæ pro illo inſtanti practice & in actu exercito proponitur a Deo. *Gonet pag. 500.*

SECTIO SECUNDA.

De ſubjecto immediato peccati.

VArias eaſque ſatis inutiles difficultates hic movent Theologi, quâ ut unico verbo reſecentur, dicimus peccatum omne eſſe in voluntate, velut in ſubjecto, vel ut *in primo movente*, ut ſæpe loquitur Sanctus Thomas. Ratio eſt, quia peccatum omne debet eſſe voluntarium: atqui ut voluntarium ſit, debet vel elici a voluntate, & tunc in ea proxime ſubjectatur; vel ſaltem ab ea imperari, & tunc voluntas prima eſt peccati radix, ſive aliæ facultates peccati ſubjectum dicantur, ſive non: hinc tritum illud Auguſtini: *Voluntas eſt qua peccatur, & recte vivitur*. His ergo neglectis ad graviora properemus. *Vid. Silv. l. 2. q. 74.* *Lib. 1. Retract. c. 9.*

Quæritur itaque 1. an, & quale peccatum ſit aut eſſe poſſit in ſenſualitate.

Not. 1. Senſualitas idem eſt cum appetitu ſenſitivo, ut notat Polman; unde definitur. Naturalis animæ facultas hominem inclinans ad proſecutionem boni ſenſibilis, juxta præviam ſenſuum perceptionem: unde ſenſualitas non hic accipitur pro appetitu ſecundum quod corruptus eſt & ratione rebellis, ſed ſenſu latiori. Porro ſenſualitas vel in objectum tendit ante quemlibet conſenſum, vel nonniſi ex conſenſu formali vel interpretativo voluntatis.

Not. 2. Circa præſens punctum triplex eſt opinio. Prima Hæreticorum, hæretica, quatenus docent concupiſcentiam quæ manet in renatis verum eſſe peccatum, quod nobis imputari a Deo poſſit *ad damnationem*, licet intuitu meritorum Chriſti non imputetur. Ita Kemnitius, Lutherus & alii apud Bellarmin. lib. 5. de amiſſ. grat. cap. 5. Secunda eſt Cajetani, & aliorum quorumdam quos ſequitur Gonet diſp. 5. art. 2. qui in motu ſenſualitatis, etiam ſepoſito voluntatis conſenſu, non nihil libertatis eſſe putant quod ad peccatum veniale ſufficiat. Tertia eſt ceterorum, qui nullum prorſus peccatum eſſe poſſe putant in appetitu ſenſitivo, ſecluſa omni motione voluntatis. Ita multi, etiam Thomiſtæ, ut Medina, Alvares, & alii quibuſcum

Dico: Senſualitas ſeu concupiſcentia præciſe & ſolitarie ſumpta non eſt peccatum mortale aut veniale.

Prob. 1. peccatum omne coinquinat hominem: atqui ex Chriſto Domino ea ſolum *coinquinant hominem quæ exeunt de corde*, ſeu quæ libere fiunt, & ex voluntate naſcuntur, ut in hunc locum ſcribit S. Jeron. aliique Interpretes. Confirm. ex c. 1. Epiſt. S. Jacobi: *Unuſquiſque tentatur a concupiſcentia ſua abſtractus & illectus: deinde peccatum cum conſummatum fuerit, generat mortem:* atqui, ut ſcite diſcurrit S. Auguſtinus lib. 6. contra Julian. c. 5. *in his verbis partus a pariente diſcernitur: pariens enim eſt concupiſcentia, partus peccatum: ſed concupiſcentia non parit niſi conceperit, non concipit niſi illexerit, hoc eſt ad malum*

Digitized by Google

lum perpetrandum obtinuerit voluntatis aſſenſum: ergo concupiſcentia ſecluſo voluntatis conſenſu peccatum non habet.

Prob. 2. ex Patribus: S. Chryſoſtomus Hom. 19. ad pop. Antioch. ultra medium: *Concupiſcere*, inquit, *naturale; male vero concupiſcere, jam voluntatis*. S. Auguſt. lib. 5. contra Julian. c. 3. *Fruſtra*, inquit, *dictum eſt, poſt concupiſcentias tuas non eas, ſi jam quiſque reus eſt quod tumultuantes, & ad mala trahere nitentes ſentit eas*. Plures congerere ſuperfluum fuerit, cum Calvinus, qui S. Doctorem melius quam ceteros hoc in puncto ſenſiſſe docet, de eo ſic loquatur: *Auguſtinum inter & nos hoc diſcrimen eſt, quod ipſe quidem concupiſcentiæ morbum, peccatum vocare non audet: ſed ... tum demum fieri peccatum docet, ubi vel opus, vel conſenſus accedit: nos autem* longe ſapientiores *illud ipſum pro peccato habemus, quod aliqua omnino cupiditate homo titillatur*.

Prob. 3. ratione. 1. quia nullum eſt peccatum ſine libertate: atqui motus ſenſualitatis non ſunt ſecundum ſe liberi. Si enim eſſent ſecundum ſe liberi, adhuc liberi forent, etiam reluctante voluntate, cum adhuc procederent a ſenſualitate aliqualiter ſecundum ſe libera: atqui falſum conſequens, ut ratio oſtendit, & docet Trident. ſeſſ. 5. decret. de peccat. orig. can. 5. ubi ait, *manere in baptizatis concupiſcentiam ... quæ cum ad agonem relicta ſit, nocere non conſentientibus ſed viriliter per Chriſti Jeſu gratiam repugnantibus non valet*. Nec eſt quod dicant Hæretici, ſenſualitatis motus liberos eſſe voluntate primi hominis. Nam primi hominis voluntas ad peccatum actuale poſterorum ejus non ſufficit, quia peccatum actuale propriæ voluntatis conſenſum requirit, ex Auguſtino: atqui ſenſualitatis motus peccata forent actualia: ergo ut culpabiles ſint, debent propria uniuſcujuſque hominis voluntate liberi eſſe. Et vero actus phreneticorum & ſtultorum, utpote qui ab originali peccato profluant, non minus liberi ſunt quam indeliberati concupiſcentiæ motus: atqui tamen inter peccata recenſeri nequeunt: ergo. 2. quia lex Dei non eſt impoſſibilis, ſed *jugum ſuave*, Matth. 11. atqui hominibus etiam juſtis impoſſibile eſt non experiri varios concupiſcentiæ motus, niſi ſpeciale adſit privilegium quod ipſi S. Paulo deerat, ut patet ex Rom. 7. & 2. Cor. 12. 3. quia Novatorum opinio ſubvertit merita Chriſti; ſi enim concupiſcentiæ verum ſit peccatum, & maneat in homine etiam juſtificato, Chriſtus non vere ſed imputative tantum redemit, & a peccatis liberavit, adeoque plus nocuit delictum quam profuerit donum, quod Scripturis ac Chriſti mediationi repugnat.

Lib. 1. de pecc. merit. 6. 35.

Ex his colliges 1. ſenſualitatis motus rationem prævenientes non etiam eſſe peccata in iis qui baptizati non ſunt, quia non magis in eis quam in baptizatis propria ipſorum voluntate liberi ſunt. 2. idem dicendum de aliis motibus ſive intellectus ſive voluntatis, quales ſunt motus infidelitatis, odii, & ſimiles, qui omnem voluntatis conſenſum antevertunt, & ideo motus primo primi dicuntur. Ratio eſt eadem, quia ubi omnimoda deeſt libertas, ibi peccatum eſſe nequit.

Obj. 1. Rom. 6. dicit Apoſtolus, *Non regnet peccatum in veſtro mortali corpore*: atqui peccatum de quo hic loquitur S. Paulus, ipſa eſt concupiſcentia, ut patet ex ſequentibus, *ad obediendum concupiſcentiis ejus*.

R. concupiſcentiam dici peccatum, ſed improprie, quia a peccato eſt, & præcipue quia ad peccatum inclinat, ut pluries docet Auguſtinus. Hæc autem ſolutio non eſt violenta, ut clamat Lutherus, ſed funda-

Digitized by Google

damentum habet in Scripturis, in quibus peccatum aliquando ſumitur pro culpa, aliquando pro pœna, vel cauſa peccati. Sic Deuteron. 9. *Peccatum veſtrum quod feceratis, ideſt vitulum, igne combuſſi;* ubi vitulus dicitur peccatum, quia effectus fuit & cauſa peccati. Thren. 4. *Completa eſt iniquitas tua*, ideſt pœna iniquitatis tuæ, *filia Sion, non addet ultra Dominus ut tranſmigret te*. Et Oſee 4. dicuntur Sacerdotes *peccata populi* comedere, quia comedunt oblationes pro expiatione peccati: ergo vox peccati ambigua eſt, adeoque de peccato improprie dicto intelligi debet, ſi abſque fidei & rationis periculo aliter intelligi non poſſit: non poteſt autem, ut patet ex probationibus noſtris.

Inſt. Pergit Apoſtolus ibid. cap. 7. *Peccatum non cognovi, niſi per legem: nam concupiſcentiam neſciebam, niſi lex diceret, non concupiſces*. Unde ſic: Tranſgreſſio legis peccatum eſt proprie dictum: atqui concupiſcentia eſt tranſgreſſio legis.

R. diſt. min. Concupiſcentia ſumpta pro actu voluntario concupiſcendi, eſt tranſgreſſio legis, C. ſumpta alio quovis modo, puta pro primis motibus quibus mens reſiſtit, vel pro ipſa ad illos motus pronitate, N. Porro loquitur hic Apoſtolus de voluntariis concupiſcentiæ motibus, quos Judæi non putabant peccata eſſe, niſi foris erumperent, ut patet ex Matth. 5. & ex Joſepho lib. 12. Antiquit. cap. 13. Vide Eſtium hic, & Bellarmin. ibid. cap. 10.

Obj. 2. S. Auguſtinus in ea etiam cui reſiſtitur concupiſcentia peccatum agnoſcit. Sic enim lib. 1. de nupt. c. 23. loquitur: *Si non fit quod ſcriptum eſt*, Non concupiſcas, *fiat ſaltem quod alibi legitur*, Poſt concupiſcentias tuas non eas. Et Serm. 5. de verbis Apoſt. *Si concupiſcis quidem, quod lex vetat quæ dicit*, Non concupiſces, *ſervas tamen aliud quod item lex jubet*, Poſt concupiſcentias tuas non eas. Lib. 4. de Civ. Dei c. 10. *Neque enim nullum peccatum eſt ea quæ lex Dei prohibet, concupiſcere*. Unde ſic: iis in locis loquitur S. Auguſtinus de concupiſcentia cui non conſentitur, cum ſupponat ſervari illud, *Poſt concupiſcentias tuas non eas:* atqui concupiſcentia hæc peccatum eſt ex Aug. Quod enim lex Dei prohibet peccatum eſt: atqui ex Aug. lex prohibet ne quis concupiſcat, & hanc legem tranſgreditur, etiam qui ſervat legem de non eundo poſt concupiſcentiam ſuam: ergo.

R. ad 1. neg. min. ad 2. diſt. cum Silvio: Quod lex prohibet, ut peccatum & proprie dictam tranſgreſſionem, C. quod lex prohibet ut defectum & aliquid repugnans perfectioni ad quam lex tendit, N. atqui ... Pariter diſt. min. & nego conſeq. Itaque ex mente Auguſtini, lex quidem vetat concupiſcentiam, quia ſcopus legis eſt ut homo ad eum perveniat vitæ ſtatum in quo nullos patietur concupiſcentiæ motus: verum non ideo colligi poteſt concupiſcentiam ex Auguſtini mente peccatum eſſe. Id enim ut probaretur oſtendendum eſſet poſſe hominem vel nullis concupiſcentiæ motibus concuti, vel eum peccare dum iis motibus non conſentit: atqui contrarium patet ex S. Auguſtino; nam juxta eum, neque homini poſſibile eſt omnes concupiſcentiæ inſultus vitare. *Lex*, inquit Epiſt. 20. *poſuit*, Non concupiſces; *non quod hic valeamus non concupiſcere, ſed ad hoc quod perficiendo tendamus*. Rurſus ex eodem S. Doctore, non peccat qui concupiſcentiæ motus reprimit: *Ipſa*, inquit, *concupiſcentia jam non eſt peccatum in regeneratis, quando illi ad illicita opera non conſentitur:* ergo.

Silv. p. 243.

Lib. 1. de nupt. cap. 23.

Inſt.

Digitized by Google

Inſt. 1. S. Auguſt. lib. 6. contra Julian. cap. 8. *Neque*, inquit, *nulla eſt iniquitas cum in uno homine vel ſuperiora inferioribus turpiter ſerviunt, vel inferiora ſuperioribus contumaciter reluctantur, etiamſi vincere non ſinantur*: atqui *iniquitas peccatum eſt* proprie dictum, ut patet ex 1. Joan. 3.

R. diſt. min. Iniquitas quam facit homo peccatum eſt, C. iniquitas quam patitur homo, etiam nolens, peccatum eſt, ſubdiſt. peccatum eſt effective, quatenus ad peccatum inclinat, C. formaliter, N. Iniquitatem enim latius aliquando ſumi liquet ex S. Ambroſio in Apologia David cap. 13. ſumitur enim non raro pro eo omni quod inordinatum eſt ac vitioſum; hoc autem ſenſu concupiſcentia merito vocatur iniquitas.

Inſt. 2. Si concupiſcentia formaliter peccatum non eſſet, non noceret eis qui eidem non conſentiunt: atqui concupiſcentia, cui etiam non conſentitur, nocet ex S. Auguſtino lib. 4. contra Julian. cap. 2.

R. diſt. maj. Non noceret ut peccatum, C. non noceret quatenus miſerabilem habet pugnam, & ſpirituale mentis gaudium minuit, N. Solutio eſt in eodem loco.

Inſt. 3. Atqui S. Auguſtinus concupiſcentiam nocere docet ut verum peccatum. Prob. ſub. ex lib. 5. contra Julian. c. 3. n. 8. ubi ſic loquitur: *Sicut cæcitas cordis... & peccatum eſt quo in Deum non creditur, & pœna peccati qua cor ſuperbum digna animadverſione punitur, & cauſa peccati... ita concupiſcentia carnis, adverſus quam bonus concupiſcit ſpiritus, & peccatum eſt, quia ineſt illi inobedientia contra dominatum mentis, & pœna peccati eſt, quia reddita eſt meritis inobedientis, & cauſa peccati eſt defectione conſentientis vel contagione naſcentis*. Unde ſic arguo cum Kemnitio: Concupiſcentia quæ ita pœna peccati eſt ut ſit peccatum, ſicut cæcitas cordis peccatum eſt, licet ipſa ſit peccati pœna, vere & proprie peccatum eſt: atqui ex S. Auguſtino concupiſcentia peccatum eſt ut ipſa cæcitas.

R. diſt. min. Concupiſcentia peccatum eſt ſicut cæcitas cordis, cum annexum habet conſenſum voluntatis, C. concupiſcentia ſimpliciter ſumpta peccatum eſt ſecluſo conſenſu, ſubd. peccatum eſt, ideſt, aliquid inordinati, vitioſi, & minime laudandi, ſecus ac ſentiebat Julianus, C. peccatum eſt proprie dictum, N. Itaque concupiſcentia quæ vel mentis dominatum evertit, vel ſaltem ipſi imperfecte prævalet, peccatum eſt proprie dictum ex Auguſtino & ex nobis: ſed nunquam aſſeruit S. Doctor concupiſcentiam, cui etiam reſiſtitur, peccatum eſſe proprie dictum; neque paradoxum hoc probare intendit Auguſtinus, ea quam ex cæcitate cordis deſumit comparatione: hac enim utitur ſolum, ut probet concupiſcentiam peccatum eſſe poſſe, licet ſit peccati pœna, quod negabat Julianus, ajens concupiſcentiam, ſi ſit pœna peccati, eſſe ſceleris ultricem & Dei miniſtram, adeoque laudari debere, non vituperari. Ridiculam hanc ratiocinationem inſectatur Auguſtinus, uſus comparatione tum Dœmonum, per quos malis pœna infligitur; tum Saulis, qui & ipſe pœna fuit peccantium; tum cæcitatis humanæ, quæ pœna eſt peccati: atqui neque Dœmones, neque Reges impii, nec cæcitas & incredulitas cordis laudari debent: ergo quod pœna peccati eſt, peccatum eſſe poteſt, nec laudari debet. En tota Auguſtini ratiocinatio; qui aliud ex verbis ejus eruere nititur, S. Doctoris mentem omnino pervertit.

Inſt. 4. Juxta eum concupiſcentia verum eſt peccatum, juxta quem dimit-

Digitized by Google

mittitur in Baptiſmo, non ut non ſit peccatum, bene vero ut non imputetur in peccatum: atqui ex S. Auguſtino concupiſcentia dimittitur in Baptiſmo ... Sic enim loquitur S. Doctor lib. 1. de nupt. & concup. c. 15. n. 28. *Si autem quæritur quomodo iſta concupiſcentia carnis maneat in regenerato, in quo univerſorum facta eſt remiſſio peccatorum ... aut certe ſi in parente poteſt eſſe, & peccatum non eſſe, cur eadem ipſa in prole peccatum ſit: ad hæc reſpondetur dimitti concupiſcentiam carnis in Baptiſmo, non ut non ſit, ſed ut in peccatum non imputetur:* ergo.

R. nego min. Docet quidem Auguſtinus dimitti concupiſcentiam non ut non ſit, cum certiſſime remaneat ad agonem; ſed non dicit eam exterius tegi & remanere ut peccatum proprie dictum, quod non imputetur: tum quia ſupponit eam eſſe peccatum in prole, non in parente baptizato; tum quia dicit in Baptiſmo *univerſorum* factam eſſe remiſſionem *peccatorum*; tum quia verbis ſequentibus dicit ſolvi reatum ejus ſeu culpam: licet ſuperſit infirmitas quæ in hac vita tolli non poteſt: *Reatu ſuo jam ſoluto*, inquit, *manet tamen, donec ſanetur omnis infirmitas noſtra proficiente renovatione interioris hominis de die in diem*.

Inſt. 5. Docet ibidem Auguſtinus cap. 26. reatum concupiſcentiæ ad ipſam ſe habere concupiſcentiam, ſicut reatus adulterii ad ipſum ſe habet adulterium: atqui adulterium ratione actus ſui non poteſt unquam eſſe ſine peccato: ergo nec concupiſcentia.

R. nego totum, quia totum falſum eſt. 1. nego maj. Neque enim concupiſcentiam comparat Auguſtinus cum adulterio, ut oſtendat eſſe in concupiſcentia reatum perpetuum, ſicut in adulterio, bene vero ut oſtendat concupiſcentiæ reatum diſtingui a concupiſcentia, & ea remanente reatum poſſe non remanere, ſicut non remanente actu adulterii reatus ejus remanere poteſt: *Manent ergo*, inquit, priſtina peccata, *niſi remittantur: ſed quomodo manent ſi præterita ſunt; niſi quia præterierunt actu, manent reatu: ſic itaque fieri e contrario poteſt ut etiam illud* concupiſcentia *maneat actu, prætereat reatu.*

R. 2. nego min. Manent quidem præterita peccata, ſed *niſi remittantur*, inquit Auguſtinus. Ergo cum remiſſa ſunt, non manent: ergo nec manet reatus concupiſcentiæ cum per Baptiſmum remiſſus eſt.

Plura paraveram de mente S. Thomæ, qui in ſenſualitate peccatum veniale admittere videtur, ſed hæc omittere cogor, ne alia magis utilia omittam. Unum dixiſſe ſufficiat: nempe ideo facultates a voluntate diſtinctas pro peccati ſubjecto haberi a S. Thoma, quia vel a voluntate moventur, vel non reprimuntur per voluntatem. Neque tamen juxta ſubtilem S. Thomæ Philoſophiam, ſenſualitas eſſe poteſt ſubjectum peccati mortalis, quia peccatum mortale conſiſtit in averſione *a fine ultimo, in quem ordinat ratio*, non autem ſenſualitas: unde quoties eſt averſio a fine, toties peccatum non tribuitur ſenſualitati, ſed rationi. Vide Eſtium in 2. diſt. 24. §. 20. ubi ab hac S. Thomæ ſententia recedit.

ARTICULUS SECUNDUS.

De cauſa efficiente peccati.

Cauſa efficiens peccati, ſi proprie loqui velis, una eſt voluntas, quam ſupra vocavimus cauſam peccati ſubjectivam. Sed hic latius ſumitur *S. Thom. q. 75. & 5. ſeq.*

tur nomen cauſæ, nempe pro eo omni quod cauſa eſt cur homo peccet: hinc duplex diſtinguitur peccati cauſa; interior, quæ in ipſo homine eſt, & exterior, quæ eſt extra ipſum. Cauſa interior triplex; ignorantia ex parte intellectus, concupiſcentia & paſſio ex parte appetitus, & malitia ex parte voluntatis. Cauſa exterior triplex eſt, vel potius fingi poteſt; Deus una cum voluntate ad peccatum concurrens, Dœmon ad illud excitans, homo peccatum ſuum alteri homini communicans, de quo ultimo infra dicam, ubi de peccato originali.

SECTIO PRIMA.

De ignorantia ut cauſa peccati.

QUatuor hic inquiri ſolent. 1. an ignorantia reipſa ſit cauſa peccati. 2. an ipſa ſit peccatum. 3. an ea peccatum tollat ex toto, aut ſaltem imminuat. Quæ ut intelligantur, repetendum eſt ex Tractatu de Actibus humanis, quid ſit ignorantia, quotuplex ſit, quænam faciat aut tollat voluntarium: his enim poſitis, tota pene quæſtio reſoluta eſt. *Tom. 2. Moral. pag. 526.*

Dico igitur 1. Ignorantia poteſt eſſe cauſa peccati, idque per accidens.

Prob. ex Script. Act. 3. *Scio fratres, quia per ignorantiam feciſtis.* 1. Cor. 2. *Si cognoviſſent, nunquam Dominum gloriæ crucifixiſſent*: atqui tamen peccaverunt Dominum crucifigendo: ergo peccatur per ignorantiam, ſeu, quod idem eſt, datur ignorantia, quæ eſt cauſa peccati.

Dixi, *per accidens*; quia cum ignorantia ſit privatio, non poteſt poſitive influere in peccatum, ſed indirecte tantum & quatenus removet prohibens, ideſt tollit ſcientiam, quæ ſi adeſſet, peccatum non poneretur.

Obj. Si ignorantia ſit cauſa peccati, quia removet ſcientiam quæ peccatum prohiberet, Deus etiam erit cauſa peccati, quia denegat auxilia, quæ ſi adeſſent, impedirent peccatum: atqui falſum conſequens.

R. nego maj. Diſparitas eſt quod Deus non teneatur dare auxilia quæ denegat; homo vero teneatur ſcientiam adipiſci qua peccatum evitet: aliunde Deus ſufficientia auxilia homini concedit.

Quæ vero ignorantia ſit cauſa peccati, facile definiri poteſt ex iis quæ alibi dicta ſunt. Unde 1. ignorantia invincibilis, licet ſit cauſa operis, quia ea ſecluſa non poneretur opus, non eſt tamen cauſa peccati formaliter ſumpti, quia tollit omne voluntarium reſpectu peccati: patet hoc in Jacob, qui ad Liam acceſſit, ratus eam eſſe Rachelem. 2. neque etiam peccati cauſa eſt ignorantia concomitans ſi ſit invincibilis. Ea enim ignorantia non cauſat peccatum, quæ impedit ne actio cognoſci poſſit ut mala: atqui ignorantia concomitans hoc impedit, ut patet in eo qui hoſtem quem quærebat interficit, bona fide exiſtimans ſe occidere feram. 3. ſupereſt ergo ut ignorantia quæ cauſa eſt peccati, ſit ignorantia conſequens & vincibilis, ſive affectata ſit, ſive non. Ratio eſt, quia ea ignorantia eſt peccati cauſa, quæ cauſa eſt cur ponatur actus formaliter malus, qui tamen ea ſublata non poneretur: atqui ignorantia vincibilis 1. cauſa eſt cur ponatur actus formaliter malus; quia ignorantia illa cum potuerit & debuerit tolli, non tollit abſolute voluntarium. 2. tamen eadem ignorantia ſublata non poneretur actio; alioqui enim ſi quis ita affectus eſſet, ut adhuc poneret actionem, jam ignorantia ejus non eſſet conſequens, ſed concomitans.

Dico

Digitized by Google

Dico 2. Datur ignorantia quæ peccatum eſt.

Prob. 1. ex Script. Pſalm. 24. *Ignorantias meas ne memineris*. Oſee 4. *Quia tu ſcientiam repuliſti, repellam te*. 1. Cor. 4. *Si quis ignorat, ignorabitur*. Heb. 9. Sacerdotes veteris legis dicuntur obtuliſſe ſanguinem *pro ſua & populi ignorantia*.

Prob. 2. Non minus ignorantia eorum quæ quis tenetur & poteſt ſcire, peccatum eſt, quam omiſſio eorum quæ quis tenetur & poteſt facere, peccatum ſit: atqui omiſſio hæc peccatum eſt.

Objiciuntur multa. 1. peccatum omne eſt in voluntate; ignorantia autem eſt in intellectu. 2. peccatum omne tollitur per pœnitentiam; per eam tamen non tollitur ignorantia. 3. ſi ignorantia eſſet peccatum, qui ex ignorantia furaretur, duo admitteret peccata, unum ignorantiæ, alterum furti. 4. ſi ignorantia ſit peccatum, quod quis in ebrietate facit mali, peccatum erit, quod falſum eſt. Sed hæc non nocent; unde

Ad 1. Non omne peccatum eſt in voluntate tamquam in ſubjecto, licet omne peccatum ſit in voluntate tamquam cauſa: ipſa enim voluntas aliis animæ facultatibus imperat, etiam intellectui; ac proinde aliarum facultatum actus ſicut & defectus ſunt in poteſtate voluntatis, & ſic voluntarii. Ad 2. ignorantia per pœnitentiam non tollitur ſecundum quod eſt privatio ſcientiæ, ſed tollitur ſecundum quod importat negligentiam, ſine qua ignorantia peccatum non eſſet. Ideo autem ignorantia ſecundum hanc negligentiæ rationem tollitur, quia pœnitens ſibi proponit eam omnem adhibere diligentiam, quæ ad expulſionem ignorantiæ neceſſaria eſt; ſi autem non adhibeat ut debet & poteſt, ignorantia fit denuo vincibilis & peccatum, ut notat Silvius hic in fine art. 2. Ergo, inquies, ignorantia non ratione ſui, ſed propter negligentiam peccatum eſt. R. Ita docet S. Thomas q. 76. a. 2. in corp. & ante eum S. Auguſtinus his verbis: *Non tibi deputatur ad culpam quod invitus ignoras, ſed quod negligis quærere quod ignoras*. Et vero, ut poſt Cajetanum diſcurrit Gonet diſp. 6. a. 1. n. 16. ſicut ſcire non eſt ſecundum ſe actus moraliter bonus, ſed ſolum ut eſt elicitus aut imperatus ab ea virtute quæ *ſtudioſitas* vocatur; ita neſcire non eſt ſecundum ſe malum, ſed prout oritur a vitio ſtudioſitati oppoſito. Addit Gonet, quod ſicut omiſſio Miſſæ quæ in ſomno contingit, & in ipſo indirecte volita eſt, non in cauſa ſolum, ſed etiam in ſe ipſa peccatum eſt, quamvis non id habeat a ſe, ſed a cauſa; ita a pari, ignorantia vincibilis eſt in ſe formaliter peccatum, licet id non habeat a ſe, ſed a negligentia voluntaria ſciendi ea quæ ſcire tenemur. Negligentia tamen & ignorantia non ſunt, ait ibid. Silvius, duo peccata, ſed unum; ſicut actus internus & externus, imperans & imperatus, ambo nonniſi unicum efficiunt peccatum: ignorantia enim ſe habet ut aliquid imperatum a negligentia. Ad 3. fatetur Silvius eum qui peccat ex ignorantia juris quod poteſt & ſcire debet, revera duplex admittere peccatum, aliud quidem ignorantiæ, aliud vero furti v. g. alteriuſve generis cujus eſt præceptum quod tranſgreditur: quia, inquit, ignorantia per ſe peccatum eſt, etiamſi nullum aliud peccatum committatur, imo nec ſubſit periculum peccandi. Si vero ignorantia ſit ſolum facti aut circumſtantiæ particularis, ut ſi quis non jejunet, quia culpabiliter ignorat hac die jejunandum eſſe, non videtur duo peccata committere, quia notitia hujus jejunii ei neceſ-

neceſſaria non erat, niſi ad vitandum hoc particulare peccatum. Hæc tamen ſolutio difficultate non caret, quia ſicut cognitio jejunii, neceſſaria non eſt, niſi ut vitetur tranſgreſſio legis jejunii; ita cognitio malitiæ furti non videtur neceſſaria, niſi in ordine ad furtum evitandum; unde ſi quis eo in loco eſſet ubi furari non poſſet, actualis ignorantia malitiæ furti eidem non videretur vertenda in crimen. Quapropter alii Theologi aliter ab eo nodo ſe expediunt, & docent 1. ignorantiam practicam, ideſt quæ impedit ne amplectamur quæ amplectenda ſunt, aut vitemus quæ vitanda, non eſſe peccatum diſtinctum ab ipſo opere quod ex ea ſequitur, quia obligamur ad exuendam ignorantiam, ne actum imperatum omittamus, vel ponamus actum prohibitum. 2. ignorantiam ſpeculativam, eorum nempe quorum ſcientia per ſe imperatur, eſſe peccatum ſpeciale, quia talis ignorantia eſt contra ſpeciale præceptum: v. g. ignorantia myſteriorum fidei & Symboli, pugnat non ſemper præciſe contra fidem, ſed contra ſtudioſitatem; poteſt enim quis eſſe bene affectus ad credendum myſteria fidei, & tamen negligens eſſe & male affectus ad adhibendum ſtudium quo diſcat quæ ſint fidei noſtræ myſteria. Ita Vaſquez diſp. 119. n. 7. ad 4. quæ fiunt in ebrietate non ſunt peccata, niſi præviſa ſint, aut prævideri debuerint; alias qui aliquod crimen committeret, reus eſſet omnium criminum quæ ex eo ſequi poſſunt, furti v. gr. homicidii: ſi vero præviſa ſint, aut debuerint prævideri, ſunt peccata, quia ſatis ſunt voluntaria.

Dico 3. Ignorantia invincibilis & antecedens excuſat a toto peccato; conſequens, niſi affectata ſit, excuſat a tanto; concomitans nec excuſat, nec accuſat. Prob. prima pars. Ignorantia antecedens tollit omne voluntarium: ergo & omne peccatum: unde Chriſtus Joan. 15. *Si non veniſſem & eis locutus non fuiſſem, peccatum* (infidelitatis in me) *non haberent*. Porro ignorantia cenſetur invincibilis, cum nec directe nec indirecte volita eſt, eſtque vel ejus rei quam quis non tenetur ſcire; vel ſi tenetur ſcire, ſufficientem adhibuit diligentiam, nec tamen ſcire potuit. Quanta porro adhiberi debeat diligentia, ut ignorantia ſit invincibilis, facile definiri non poteſt, ut notat Silvius ibid. haud tamen neceſſarium eſt, ut quis diligentiam ſimpliciter ſummam adhibeat, hoc eſt ut faciat plane totum quod in ſe eſt; ſed ſufficit ſi id faciat quod communiter viri pii ac prudentes efficere ſolent, & eo modo quo ſolent. Sic Jacob accedens ad Liam non tenebatur vel adhibere lumen, vel eam ad loquendum provocare, ut veritatem exploraret: neque enim id pii facere ſolent; ſed ſatis erat quod nullam habens fraudis ſuſpicandæ cauſam, eam ſuſciperet quæ ſibi offerebatur.

Quæres an in omni caſu ignorantia invincibilis excuſet a culpa.

Not. 1. Quæſtio præcipue movetur de ignorantia facti.

Not. 2. Conveniunt omnes eum qui dat operam rei licitæ, ſemper a peccato excuſari ob ignorantiam invincibilem; ſed controvertitur an idem dicendum ſit, ſi quis operam dando rei illicitæ, aliquid faciat cum illa re connexum, quod in ſe novam habeat deformitatem quæ invincibiliter ignoretur. V. g. Geneſ. 38. ingreſſus eſt Judas ad nurum ſuam, putans eſſe ſcortum, ſed plane neſciens eſſe nurum, eſt-ne ab inceſtu excuſandus? Negant aliqui, ſed alii plures probabilius affirmant; quia circumſtantia invincibiliter ignorata, non minus efficit ut actus reſpectu ejuſdem ſit involunta-

rius

rius quando vacatur rei illicitæ, quam cum vacatur rei licitæ: unde juxta S. Thomam hic, excuſatur a parricidio, non tamen ab homicidio, qui *percutiens aliquem, ſcit quidem ipſum eſſe hominem, non tamen ſcit eum eſſe patrem*. Hinc colligit Silvius, eum qui die feſto culpabiliter non adeſſet Miſſæ Parochiali, in qua denuntiaretur præceptum celebrandi feſtum aliquod novum & inſolitum, peccaturum quidem non audiendo Miſſam hanc, non autem omittendo celebrationem hujus feſti. Quamvis enim inquit, teneretur ad Miſſam ire, non tenebatur tamen ire ad audiendam publicationem novi & inſoliti feſti, de quo neque ſcire, neque cogitare poterat: aliter dicendum de feſtis quæ unoquoque anno recurrunt, quia de iis poterat & debebat cogitare. Ex iis principiis ſequi videtur cenſuras non incurri ab eis qui violentas manus injiciunt in aliquem, quem invincibiliter ignorat eſſe Clericum, de quo ubi de cenſuris.

Prob. ſecunda pars. Quod minuit voluntarium, minuit peccatum: atqui ignorantia vincibilis minuit voluntarium; minus enim voluntarium eſt quod ſolum indirecte volitum eſt, quam quod directe. Hinc Chriſtus Luc. 12. *Servus qui non cognovit* voluntatem domini ſui, *& fecit digna plagis, vapulabit paucis*: ergo ignorantia hæc minuit peccatum. Sed ita-ne minuit, at veniale facit id quod alioqui eſſet mortale? R. tale eſſe peccatum quod ſequitur ex ignorantia, quale eſt peccatum negligentiæ ex qua ſequitur ignorantia: hinc ſi negligentia ſit gravis, ut eſſe ſolet, etiamſi non ſit ſumma: peccatum non deſinit eſſe mortale. Certe enim mortaliter peccaverunt Judæi qui Dominum crucifixerunt, & Apoſtolos ejus perſecuti ſunt, tametſi id fecerint *per ignorantiam*, alii majorem, alii minorem. Peccant etiam mortaliter Judices, Advocati, Confeſſarii, Superiores, Medici, Opifices &c. qui ex gravi, licet non omnium maxima negligentia, ſcientia ſibi neceſſaria deſtituti ſunt. Si vero negligentia ſit tantum venialis, & imperfecte voluntaria, ſicut eſt cum quis aliquam, ſed non ſatis magnam, adhibuit diligentiam; tunc ita minui poteſt peccatum ut non ſit mortale. Atque id in caſu perjurii ex veniali negligentia & ignorantia contingere poſſe docent Navarrus & Silveſter, quos ſequitur Valentia de peccat. diſp. 6. q. 6. punct. 3. An mollities ſeu pollutio a peccato excuſari poſſit ſub prætextu ignorantiæ, dubitant aliqui; negant plures, & melius, juxta Pontas v. *Ignorance* caſ. 1.

Dixi, *niſi ſit affectata*; hæc enim potius auget peccatum. Ignorantia enim quæ non interpretativum dumtaxat, ſed formalem legis ac legiſlatoris contemptum includere videtur, peccatum auget, nedum minuat: atqui talis eſt ignorantia affectata, cum eorum ſit qui Deo dicunt: *Recede a nobis, ſcientiam viarum tuarum nolumus*, quique nolunt *intelligere ut bene* agant. Unde S. Iſidorus lib. 2. ſentent. c. 17. *Voluntatem proprii domini velle neſcire, quid aliud eſt quam velle dominum ſuperbiendo contemnere*? ergo. *Job* 21. *Pſal.* 45.

Prob. tertia pars. Eatenus ignorantia actum aliquem excuſat a peccato, quatenus actus ille non fieret ſublata ignorantia: atqui actus qui fit ex ignorantia concomitante, adhuc fieret, & quidem libentius ea ſublata: ergo hoc ſenſu ignorantia hæc non excuſat a peccato. Quia tamen actus ignorantiæ concomitanti conjunctus, neque directe neque indirecte volitus eſt, ideo hoc ſenſu ignorantia concomitans non excuſat: unde *V. Silv. p.* 363.

Digitized by Google

qui putans ſe feram occidere, occidit inimicum, non eſt reus homicidii, nec ſubjacet pœnis contra homicidas latis.

Quod de ignorantia dictum eſt, idem dicendum 1. de inadvertentia, quæ eſt carentia attentionis actualis. 2. de inconſideratione, quæ privatio eſt debitæ inſpectionis. 3. de oblivione, qua quidpiam fugit e memoria: hæc enim, cum quædam ſint debitæ actualis cognitionis privationes, ad ignorantiam merito revocantur, & ejuſdem cum ipſa conditionis ſunt. Unde inadvertentia, idem dic de aliis, excuſat a toto ſi invincibilis ſit, ut eſſe ſolet in iis qui habitualem habentes cognitionem officii ſui, alio neſcii & inviti rapiuntur: non excuſat vero, niſi a tanto, ſi debuit & potuit vitari, quia tunc non tollit voluntarium indirectum. Hinc culpabilis eſt inadvertentia, 1. in ſe ipſa, cum ſentit homo id quod aggreditur plus mereri conſiderationis, nec tamen vult amplius ad rem attendere. 2. in alio, ut cum quis vult aliquid quod cum ſeria rei faciendæ conſideratione cohærere non poteſt; aut cum non exuit ſe defectu quodam qui advertentiam tollit, v.g. præcipitatione in agendo, negligentia in attendendo &c.

SECTIO SECUNDA.

De aliis interioribus peccati cauſis.

Cauſæ eæ ſunt paſſio & malitia, de quibus qui plura volet, conſulat S. Thomæ Interpretes hic ad q. 77. Nos paucis rem exequemur.

Quæres 1. an detur peccatum ex paſſione.

R. affirmat. Paſſio enim eſt *appetitus ſenſitivi motio, quæ extraordinariam corporis mutationem producit:* atqui motio hæc eſſe poteſt & ſæpius eſt cauſa peccati, juxta id Daniel. 13. *Concupiſcentiam ſubvertit cor.* Et Roman. 7. *Paſſiones peccatorum operantur in nobis ad fructificandum morti.* Porro peccatum ex paſſione dicitur peccatum infirmitatis: quia ſicut corpus tunc dicitur infirmum, cum propter humorum intemperiem, ab operatione ſua bene exercenda impeditur; ſic anima dicitur infirma, cum inordinatis appetitus ſenſitivi motibus ita diſtrahitur & retardatur, ut operationes ſuas juxta dictamen rationis exercere non valeat. Unde David, *Miſerere mei, quoniam infirmus ſum.* *Pſalm. 6.*

Quæres 2. an paſſio minuat vel augeat peccatum.

R. 1. Paſſio antecedens minuit peccatum, ſed prorſus non tollit, niſi omnino ſit involuntaria. 1. quidem minuit peccatum: nam paſſio antecedens dicitur quæ præcedit motum voluntatis, eamque trahit vel inclinat ad aſſenſum: ergo paſſio hæc minuit liberum. Quod enim ex ejus impulſu & inclinatione fit, non poteſt tam eſſe liberum, quam quod ſine illo impulſu efficitur: atqui eo ipſo quo minuit liberum, minuit & peccatum. Et vero paſſio antecedens impedit & perturbat uſum rationis: atqui ratio perturbata minus habet libertatis, quia minus expendere poteſt ſingula in quibus eſt actio: ergo &c. Quia tamen paſſioni antecedenti reſiſti poteſt & debet, hinc addidi eam non tollere peccatum, & id patet ex duobus textibus modo citatis: imo nec, loquendo communiter, ita minuit, ut ex mortali veniale faciat in motibus deliberatis, quia tunc nec deeſt materia gravis, nec conſenſus ſufficiens ad peccatum mortale, quia

& pec-

& peccare poteſt mortaliter qui paſſionem quam advertit, non repellit poſitive, licet nec poſitive conſentiat, ut alibi dicemus.

Sed quid ſi paſſio plane auferat uſum rationis, ſitque involuntaria?

R. Vel eſt involuntaria, tum in ſe, tum in ſua cauſa, ut cum quis in phræneſi, vel in ebrietate involuntaria conſtitutus percutit matrem, & tunc dubio procul ab omni peccato excuſat: vel licet actu involuntaria ſit, fuit tamen a principio voluntaria, ut cum quis ex voluntario amore carnali incidit in inſaniam, & tunc, ait Silvius, non excuſat a *Hic q. 77. a. 7.* peccato quod fuit præviſum, vel quod ex ejuſmodi amore per ſe ſequitur. Ratio eſt, quia inſania ſe habet ut ebrietas, quæ eſt brevis quædam amentia: atqui ex S. Thoma, *cum aliquis de ſero ſe inebriavit, & non poteſt* *2. 2. q. 79.* *ſurgere ad Matutinas ut debet, omiſſio hæc incipit imputari ad culpam*, non eo *a. 3. ad 3.* tempore quo ſe applicuit ad actum ebrietatis, cum officii recitatione incompoſſibilem, ſed *quando fuit tempus operandi*, ſeu dicendi *Matutinas*. Unde *dato quod* ebrius *excitaretur per violentiam, & iret ad Matutinas, non omitteret*, ſeu reus non eſſet omiſſionis, nec conſequenter obnoxius cenſuræ, ſi qua adverſus omittentes lata foret, ſed ſolum reus ebrietatis: ergo vid. Æthicam amoris tom. 1. lib. 10. par. 1. n. 238.

R. 2. Paſſio conſequens, ſeu quæ ſequitur motum voluntatis, & quam quis excitat in ſe ut tanto vehementius agat, non minuit peccatum, ſed potius auget, vel ſignum eſt magnitudinis ejus; quia vel voluntarium auget, vel eſt ſignum voluntatis vehementioris. Peccatum ex paſſione conſequenti, non dicitur ex infirmitate, ſed potius ex malitia, ut notat ibidem Silvius.

Quæres 3. an detur peccatum ex malitia.

R. affirmat. Nam peccatum ex malitia eſt illud quod ſcienter & libere committitur, quodque nec ex ignorantia, nec ex paſſione antecedente procedit: atqui conſtat aliquos eſſe qui ſcientes & volentes malum eligunt, non ex ignorantia vel paſſione. Tales ii ſunt *qui quaſi de induſtria receſſerunt* a Deo, *& omnes vias ejus intelligere noluerunt*; tales & *Job 34.* ii *qui lætantur cum male fecerint, & exultant in rebus peſſimis*; tales ii ſer- *Pſal. 51.* vi qui domini ſui voluntatem cognoſcunt & non faciunt. *Luc. 12.*

Hic quædam obſervanda. 1. peccatum ex malitia omnium eſt graviſſimum ex genere ſuo, quia omnium maxime eſt voluntarium: peccatum vero ex infirmitate gravius eſt quam peccatum ex ignorantia non affectata; peccatum autem quod vel ex ignorantia affectata, vel ex paſſione libere excitata prodit, vel eſt peccatum ex malitia, vel ei æquivalet. 2. peccatum ex malitia non ſemper oritur ex peccato præcedenti, quia primum peccatum aliquando eſt ex malitia, ut in Angelis patet & in Protoparentibus, qui cum nec ex paſſione nec ex ignorantia peccaverint, ex malitia peccaſſe videntur, ait Silvius, 3. eadem de cauſa non omnis, qui peccat ex malitia, peccat ex habitu, quia fieri poteſt ut voluntas illius qui nullum habet habitum pravum ex ſeipſa ad malum moveatur, quod eſt peccare ex malitia. 4. tamen *quicumque peccat ex habitu, peccat ex certa malitia*, ut hic docet S. Thomas, quia qui peccat ex habitu, peccat *1. 2. q. 78.* ex majori voluntatis propenſione; & vere, licet cito & quaſi imperceptibi- *a. 2.* liter, determinatur ad malum, quod ei quodammodo connaturale evadit, prout conſuetudo & habitus vertitur in naturam. Unde colligere eſt

Digitized by Google

quam inſipienter aliqui peccata ſua inde excuſare velint, quod a conſuetudine oriantur, cum conſuetudo minime retractata malitiam adaugeat.

Circa conſuetudinem malam mortaliter peccandi, docent non pauci eos qui ea implicantur, obligari ſub mortali ad eam retractandam. Quiſque enim, inquiunt, ſub mortali tenetur removere occaſionem proximam, ac periculum morale mortaliter peccandi; alioqui cenſetur velle interpretative peccatum, quia vult id unde ſequitur peccatum: atqui conſuetudo eſt prima peccandi occaſio, & morale quoddam periculum, vel potius moralis quædam peccandi neceſſitas, quatenus, ut docet S. Auguſtinus, *dum conſuetudini non reſiſtitur*, fit *neceſſitas*. Addunt iidem conſuetudinarium toties actu peccare quoties ad pravam, qua ligatur, conſuetudinem advertens, non proponit efficaciter eam corrigere, quia vult ſaltem interpretative id quod reſpectu ipſius proximum eſt peccandi periculum, hoc autem velle, novum eſt peccatum. Verum hæc quæſtio ad eum pertinet Tractatus Pœnitentiæ locum, ubi diſcutitur, an quis ſub pœna mortalis peccati teneatur quamprimum elicere actum contritionis de peccato quod admiſit.

L. 8. Conf. c. 5.

SECTIO TERTIA.

De exterioribus peccati cauſis.

Dicemus primo de Deo, deinde de Dei hoſte diabolo. Quod ſpectat ad Deum, Bellarminus * multos recenſet Hæreticos, qui Deum peccati auctorem fecerunt. Hoc dogma a Sectariis quibuſdam qui Libertini dicebantur, renovatum acriter impugnavit Calvinus; qui tamen quod una manu convellere, idipſum altera aſtruere viſus eſt: ſic enim negat Deum eſſe peccati auctorem, ut ſexcenties ſcribat Deum velle, decernere, præcipere peccatum; adeo ut illud non permittat ſolum, ſed ad ipſum incitet & compellat. Ajunt, inquit loquens de Catholicis, *hoc*, peccatum & excœcationem, *Dei tantum permiſſu, non etiam voluntate fieri; ipſe vero* Deus *palam ſe facere pronuntians, effugium illud repudiat*. Et infra: *Abſalon inceſto coitu patris torum polluens, deteſtabile ſcelus perpetrat, Deus tamen hoc opus ſuum eſſe pronuntiat &c.* Errorem hunc proſcripſit Synodus Trident. ſeſſ. 6. cap. 6. his verbis: *Si quis dixerit ...... mala opera ita ut bona Deum operari, non permiſſive ſolum, ſed etiam proprie & per ſe, adeo ut ſit ejus proprium opus non minus proditio Judæ quam vocatio Pauli, anathema ſit*. Unde

* L. 2. de amiſſ. gratiæ &c.

Dico: Deus non eſt peccati cauſa, quaſi velit, præcipiat, aut operetur peccatum, hominemve ad illud excitet & impellat.

Prob. 1. Qui non vult iniquitatem, ſed eam odit & abominatur, peccatum velle, præcipere & operari non poteſt: atqui ex Scriptura Deus non vult iniquitatem... Pſalm. 5. *Non Deus volens iniquitatem tu es*. Pſalm. 44. *Dilexiſti juſtitiam & odiſti iniquitatem*. Ezechiel. 18. *Numquid voluntatis meæ eſt mors impii, dicit Dominus?* Vellet autem Deus impii mortem, ſi eum ad peccatum excitaret, impelleret, ac per ipſum & in eo peccatum operaretur.

Reponunt Calviniſtæ, Deum non velle quidem peccatum voluntate ſigni, quandoquidem illud lege ſua prohibet; idipſum vero velle voluntate beneplaciti, quæ ſola vera eſt & proprie dicta voluntas. Sed quis

præ-

Digitized by Google

præter Calvinum ſibi perſuadeat Deum intus velle quod palam aſſerit & jurat ſe deteſtari? *Nemo*, ait Scriptura, *cum tentatur, dicat quoniam a Deo tentatur, Deus enim neminem tentat*. Et alibi: *Nemini mandavit impie agere;* unde Jeremiæ 19. peccata hominum dicuntur non aſcendiſſe *in cor* Dei, quia ea intus improbat: atqui admiſſo ſemel impio Calvini ſyſtemate, Deus hominem tentat, eidem impie agere præcipit, & interius vult peccatum ejus. *Jacobi 1.* *Eccli. 15.*

Prob. 2. ex S. Auguſtino cujus præcipue auctoritate gloriantur Novatores. Epiſt. 194. alias 105. ad Sixtum: *Nec obdurat Deus impertiendo malitiam, ſed non impertiendo gratiam*. Et infra: *Iniquitatem damnare novit ipſe, non facere*. Lib. 13. de Trinit. cap. 12. diſtinctionem apud Catholicos tritam, quam Calvinus vocat *effugium*, adoptat S. Doctor. *Modus*, inquit, *quo traditus eſt homo in diaboli poteſtatem, non ita debet intelligi tanquam hoc Deus fecerit, aut fieri juſſerit, ſed quod tantum permiſerit*. Lib. 2. de peccat. meritis cap. 17. n. 27. *Nullius culpæ humanæ in Deum referas cauſam*, cap. 18. num. 29. *Nefas eſt dicere* quod *Deus auctor* ſit *malæ voluntatis*. Lib. 10. de prædeſt. SS. cap. 10. *Præſcire potens eſt quæ ipſe non facit, ſicut quæcumque peccata*. Concinit S. Proſper magiſtri ſui fidus interpres: *Deteſtanda*, inquit, *& abominanda opinio qua Deum cujuſquam malæ voluntatis, aut malæ actionis credit auctorem ... Non ergo ... malignitatem iniquorum, neque cupiditates peccantium prædeſtinatio Dei aut excitavit, aut ſuaſit, aut impulit ... judicium* Dei *futurum omnino non eſſet, ſi homines Dei voluntate peccarent*. Unde ſic: Qui hominis iniquitatem permittit quidem, ſed nec eam facit, nec fieri jubet, nec ſuadet, nec excitat, quique nonniſi impie dici poteſt malæ voluntatis auctor, ille nullo Calvini ſenſu peccati cauſa dici poteſt: atqui Deus &c. *Reſp. ad 10. object.*

Prob. 3. ex Concilio Trid. cujus verba ſupra laudavi. Præiverat Concilium Arauſicanum II. can. 25. his verbis: *Aliquos ad malum divina poteſtate prædeſtinatos non ſolum non credimus, ſed etiam ſi ſunt qui tantum malum credere velint, illis cum omni deteſtatione anathema dicimus*. *an. 529.*

At, inquis, negat ſæpe & aperte Calvinus Deum eſſe peccati auctorem.

R. Calvinum reipſa aſtruere id quod fateri erubeſcit. Nempe vero ubique gentium receptum eſt, ut ille peccati alicujus, homicidii v. gr. auctor & quidem primarius judicetur, qui ſuaſit, & a fortiori qui præcepit homicidium illud: ergo eo ipſo quo Deus, juxta Novatorem, peccatum mandat & præcipit, auctor peccati cenſeri debet: imo ita auctor, ut quemadmodum ſcite notat hic Bellarminus, peccatum ſoli Deo, homini neutiquam imputari poſſit. Ei enim ſoli peccatum imputari debet, qui libera eſt tranſgreſſionis cauſa: atqui Deus ſolus, non autem homo, libera eſt tranſgreſſionis cauſa; cum ſolus Deus ſit liber, hominis vero libertas ſit *titulus ſine re*, juxta Novatores, unde qui peccant *non poſſunt aliter velle* quam peccatum, ut loquitur Beza apud Bellarminum ibid. cap. 6.

Prob. 3. ratione a priori. Si Deus ſit peccati auctor, vel quia illud permittit cum impedire poſſet; vel quia ad ipſum concurrit, cum poſſet non concurrere: atqui neutrum dici poteſt. Non primum: qui enim permittit malum quod non tenetur impedire, non cenſetur ejuſdem mali cauſa;

Digitized by Google

ſic herus qui permittit ſibi aliqua a famulo ſurripi quo fidelitatem ejus magis exploret, non dicitur cauſa furti, quia furtum hoc impedire non tenetur, ſed e contra jus habet explorandi fidem famuli ſui; ſic etiam mulier quæ elegantem a natura formam accepit, non tenetur domi remanere, aut fœdare vultum, ne corruptus adoleſcens ex ejus conſpectu ad amorem accendatur; pariter qui urgente neceſſitate, vel mutuum petit ab uſurario quem videt in exigendis uſuris peccaturum; vel Sacramenta a Parocho quem ſcit ea in peccato adminiſtraturum, cum ea ab alio commode accipere nequit, neutiquam peccat, quia nempe non tenetur uſurarii malive Sacerdotis peccatum impedire, ſed potius utitur jure ſuo: atqui Deus non tenetur hominis lapſum impedire, ſed jus habet explorandæ ejus fidelitatis, ſatiſque eſt ſi vires ei tribuat quibus peccatum vitare poſſit. Non ſecundum: ideo enim Deus ob concurſum, peccati auctor diceretur, quia concurrit ad entitatem malæ operationis; non quomodocumque, ſed in tali loco, tempore, aliiſque circumſtantiis, quibus poſitis actio non poteſt non eſſe mala: atqui Deus ob hujuſmodi concurſum nec eſt nec eſſe poteſt auctor peccati. Qui enim ordinate concurrit, etiam dum homo inordinate operatur, ille concurſu ſuo nec eſt nec eſſe poteſt auctor peccati: atqui Deus ordinate concurrit; poſtulat enim ordo & recta ratio providentiæ univerſalis, ut Deus qui creaturas fecit & facere potuit liberas, ideoque boni & mali capaces, iiſdem non neget concurſum ſine quo immotæ manerent ut ſtipites, & neutram in partem ſe movere poſſent. Quod autem creatura concurſu hoc abutatur, in Deum refundi non poteſt; ſicut quod arbor quæ nonniſi ex ſolis influxu fructus parit, amaros fructus pariat, non eſt vitium ſolis qui bene calefacit, ſed arboris ipſius vel terræ cui implantata eſt; aut quod optimus ſcribendi artifex qui incommodo calamo, vel in mala papyro ſcribit, male ſcribat, non ſcriptoris defectus eſt, ſed calami vel membranæ: ergo actionis ad quam cooperatur Deus, malitia & deformitas non in Deum ſed in hominem refundi debent.

V. Gonet de Actib. human. diſp. 1. a. 3. nu. 40.

Confirm. Quia actionis deformitas inde ſolum oritur, quod quis ſcienter & libere contra debitum operetur: atqui Deus concurrendo non agit contra debitum, imo implet debitum cauſæ univerſalis. Verum quidem eſt potuiſſe a Deo eligi alium rerum ordinem in quo nuſquam ad mali actus entitatem concurreret; ſed hunc præ alio poſſibili elegit, *ut benefaceret etiam de malo*. Nam occaſione peccati quod permittit Deus multa elucent ejus attributa: neque tam eximie manifeſtaretur vel juſtitia ejus, niſi eſſent qui punirentur; vel miſericordia, niſi eſſent quibus venia indulgeretur; nec boni velut aurum probarentur in fornace, niſi malis admiſti viverent; nec triumphaſſent martyres, niſi ſæviiſſent tyranni.

Vid. S. Aug. c. 11. & 2. Enchir.

Dices: Ex eo quod Deus concurrendo ad entitatem peccati, non operetur contra debitum, ſequitur quidem eum non peccare, & hoc ſponte fatentur Calviniani; ſed non inde ſequitur quod non ſit peccati cauſa; imo vero licet non peccet, neceſſario erit cauſa peccati, ſi peccati entitatem ponat; ſicut licet non mereatur, neceſſario eſt cauſa meriti, eo quod meriti entitatem operetur.

Vaſquez diſp. 129. c. 5. n. 16.

R. neg. antec. & parit. Deus eſt meriti cauſa, quia ex intentione ſua & influxu ſpeciali, prima eſt totius actionis meritoriæ cauſa, adeoque ipſam

ſam

ſam operatur, & ſecundum ſubſtantiam, & ſecundum eam quam habet cum ſuprema ratione conformitatem; non meretur tamen, quia ad meritum non ſufficit ut quis bene moraliter operetur, ſed aliæ requiruntur conditiones, quarum non ſemper capaces ſunt qui cooperantur merito: ſic ad meritum requiritur ſtatus viæ, & promiſſio mercedis a Deo facta, quæ duo in ſolum hominem cadunt. At vero nec peccat Deus, nec eſt peccati cauſa, quia quidquid hominis actio habet moraliter mali, ibidem eſt præter intentionem Dei, nec ejus influxui ſubjacet; quemadmodum ſi ſol eſſet agens dianœticum, quidquid amaritudinis habet fructus, ſoli attribui non poſſet. Adde quod ſi Deus cauſa eſſet peccati, peccaret de facto, quia fieri nequit ut quis peccatum operetur & non peccet.

Obj. 1. Qui eſt cauſa mali cujuſcumque, cauſa eſt peccati quod certe malum eſt: atqui Deus ... Amos 3. *Si fuerit malum in civitate quod non fecerit Dominus*. Iſa. 45. *Ego Dominus ... faciens pacem & creans malum*.

R. diſt. min. Deus eſt cauſa mali pęnæ, C. mali culpæ, N. Malum pęnæ eſt afflictio quævis & calamitas; malum culpæ eſt rebellio contra legem. Deus prioris auctor eſſe poteſt, quia juſtus eſt; poſterioris vero cauſa eſſe nequit, quia ſanctus eſt, & idem prohibere ſimul & præcipere non poteſt. Porro *malum hoc loco* Amos, *non peccatum, ſed pœna intelligenda eſt*, ait S. Auguſtinus, idque evidenter aſtruit ſeries textus: *Viſitabo*, ait ibid. Deus, *ſuper vos omnes iniquitates veſtras*, ideſt puniam & caſtigabo; non puniret autem quod præciperet fieri. Idem eſt ſenſus verborum Iſaiæ, quod vel ipſe Lutherus fateri coactus eſt, & expreſſe docet Hieronymus in hunc locum. *contra Adimant. c. 26.*

Inſt. 1. Ille eſt cauſa mali, etiam culpæ, qui impios creat ut peccent, peccanteſque puniantur, & ſic manifeſtandæ Dei juſtitiæ ſubſerviant: atqui Deus impios creat ..... Proverb. 16. *Omnia propter ſemetipſum operatus eſt Dominus, impium quoque ad diem malum*. Rom. 9. *An non habet poteſtatem figulus facere aliud vas in honorem, aliud in contumeliam?* eodem igitur modo vult vas in contumeliam quo vas in honorem. Ibid. *In hoc ipſum excitavi te, ut oſtendam in te virtutem meam*.

R. neg. min. cujus probatio manifeſta eſt corruptio Scripturæ. Non enim creat Deus quemquam eo fine ut impius fiat & damnetur, cum ſevere peccatum prohibeat, & impios ipſos ad pœnitentiam reverti velit, ne pereant; ſed eos creat quos impios fore prænoſcit, ut eorum impietate quam non facit, ſed præſcit, ad gloriæ ſuæ & juſtitiæ manifeſtationem utatur. Solutio eſt S. Auguſtini q. 32. in Exodum. *Novit Dominus*, ait S. Doctor, *uti malis, in quibus tamen humanam naturam non ad malitiam creat, ſed eos perfert patienter ... utendo eis ad admonitionem, vel exercitationem bonorum:* ergo non creat Deus homines ut mali ſint, ſed eos creat quamvis malitiam eorum præſciat, & ea ad bonorum exercitationem utitur.

Inſt. 2. Ille malos creat ut mali ſint, qui homines creat ut quoſdam ex ipſis induret, & confirmet in malo; Deus enim ab æterno intendit id quod exequitur in tempore: atqui Deus ... Exod. 7. 8. 9. *Induravit Dominus cor Pharaonis*. Deut. 12. *Induraverat Dominus ſpiritum Sehon*. 1. Reg. 2. *Non audierunt vocem patris ſui, quia voluit Dominus occidere eos*. Iſai. 63. *Induraſti cor noſtrum, ne timeremus te*. Vid. Joan. 12. & Rom. 1. ubi non ideo indurantur homines, quia nec Deum timuerunt, nec ei crediderunt; ſed indurantur, ne Deum timeant, eique credant.

R. diſt. Creat Deus homines quos induret negative, ideſt quorum minus miſeretur, C. quos induret poſitive, ideſt vel impertiendo malitiam, vel ad eam excitando, N. Solutio eſt S. Auguſtini pluribus in locis: ſic tract. 53. in Joan. *Sic excœcat Deus, ſic obdurat, deſerendo non adjuvando*. Confirm. 1. quia ſi Deus poſitive hominem induraret, jam homo veram haberet excuſationem, & culpam ſuam rejicere poſſet in Deum a quo induratus eſſet: atqui tamen indurati *excuſationem non habent de peccato ſuo*, ut dicitur Joan. 15. Confirm. 2. quia ſi indurati a Deo poſitive excœcarentur, jam Deus nec ullam eis gratiam largiretur, nec eos ab indurationis ſtatu reſilire vellet: quomodo enim qui poſitive & efficaciter vult & operatur in homine ſtatum indurationis, eumdem ab hoc ſtatu emergere velit? atqui Deus etiam induratis gratias confert quibus reſipiſcere poſſint.

Nam indurati utique erant ii de quibus ſermo eſt Joannis c. 12. atqui tamen iis non deerat gratia quæcumque; ii enim illi ipſi ſunt quos redarguens Stephanus, ait: *Vos ſemper Spiritui ſancto reſiſtitis*. *Act. 7.*

Inſt. 3. Actio Dei indurantis eſt actio Judicis priora peccata punientis, aliamque agendi rationem ſervat Deus cum iis quos indurat, quam cum juſtis v. g. quos in peccatum labi permittit: atqui hoc non eſſet, niſi Deus induraret poſitive. Nam 1. Judex non mere permiſſive ſe habet, ſed poſitive punit. 2. Deus permiſſive ſe habet ad juſtos quos peccare ſinit; ergo majus aliquid præſtat erga induratos.

R. neg. min. & dico 1. hominem ſevere a Deo puniri cum eum permittit Deus in omnium ſcelerum genera proruere; cumque eum in præteriti peccati pœnam veluti in medio hoſtium agmine nudum & inermem, juſto, ſed terribili judicio relinquit. Hæc utique Dei agendi ratio per ſe ſat incutit tremoris, abſque eo quod ſeveritas ejus per impium Calvini ſyſtema aggravetur. Dico 2. Deum, licet quoad induratos ſicut & quoad alios qui cadunt, ſe ſolum permiſſive habeat, non eamdem tamen erga eos omnes agendi rationem ſervare, cum induratis minus conferat gratiæ, & amiciorem porrigat manum iis qui necdum indurati in malo, ad eum juvante gratia recurrere feſtinant. Addo hanc Novatorum ratiocinationem in ipſos retorqueri poſſe, cum juxta eos Deus non minus ad peccatum impellat eum qui ut S. Petrus nonniſi ſemel lapſus eſt, quam qui ut Judas ſcelera ſceleribus cumulavit.

Inſt. 4. Ille non permiſſiva ſolum ſed & poſitiva peccati cauſa eſt, cujus poſitivo & efficaci decreto committitur peccatum, qui crimen mandat & fieri præcipit, qui Reges populoſque ſeducit &c. atqui hæc omnia præſtat Deus juxta Scripturas. Gen. 45. Joſeph crimen fratrum ſuorum a quibus venditus erat, in Deum ut in principem cauſam refundit: *Non veſtro conſilio, ſed Dei voluntate huc miſſus ſum*. Et cap. 50. *Nolite timere, num Dei poſſumus reſiſtere voluntati?* Act. 4. Herodes aliique qui Chriſtum cruci affixere, id unum fecerunt quod *manus Dei & conſilium ejus decreverunt fieri*: unde ibid. c. 2. Chriſtus dicitur interemptus *definito conſilio & præſcientia Dei*. L. 2. Reg. c. 24. *Addidit furor Domini contra Iſrael, commovitque David in eis dicentem, Vade numera Iſrael*: quæ populi dinumeratio fuit peccatum ſuperbiæ. Ibid. c. 16. *Dominus præcepit*, non ſimpliciter permiſit, *Semei, ut malediceret David*. 3. Reg. c. 22. Mittit Deus

Digitized by Google

Deus ſpiritum nequam qui decipiat Achab, & ait, *Decipies & prævalebis, egredere & fac ita &c.*

R. neg. min. & dico e citatis textibus id unum colligi poſſe 1. Deum permittere ut impii multa mala perpetrent. 2. Deum iis impiorum malis uti in bonum finem; adeo ut Deus malis voluntatibus *non det corruptionem, ſed ordinem*, quatenus illas quæ propria electione malæ ſunt, ſic flectit, temperat & torquet, ut ad unum potius quam ad aliud malum ſe ferant, non quaſi Deus eas in malum trahat, ſed quia in malum ruentes non retinet; unde *nec illis auctor eſt ruendi, ſed incedendi ordinator*, ut poſt Hugonem Victorinum docet Bellarminus. Hac poſita ſolutione non magis Deus auctor eſt peccati, quam is furti cauſa ſit, qui, conſpecto homine ad furtum paratiſſimo, januam ſuam claudit, unde fit ut fur vicinam in domum, cujus oſtia patent, ſe transferat, eamque deprædetur. Quod autem hæc ſolutio admittenda ſit, patebit ex brevi ſingulorum, qui objecti ſunt, textuum examine. *Vid. Bellarmin. c. 13.*

Ad 1. In malis operibus, ut in venditione Joſephi, & Chriſti occiſione, duo ſunt valde diverſa, actio quæ mala eſt, & Paſſio quæ eſt optima. Paſſio ex efficaci Dei conſilio & voluntate prodit, & ad ejus gloriam plurimum confert; ſed actio ipſa quæ immane eſt ſcelus, a Deo non efficitur, ſed permittitur in tempore ex præviſa mala hominis voluntate, unde nec in Deum ut efficientem cauſam rejici poteſt; atque id ſatis inſinuant verba hæc Joſephi, *Vos cogitaſtis de me malum, ſed Deus vertit illud in bonum*. *Ibid. c. 50.* Actio ergo mala erat & ab hominibus, ſed effectio optima erat & a Deo; ex ea autem fratres ſuos conſolatur Joſeph, neque enim parva eſt conſolatio ei qui peccavit, & quem jam pœnitet peccati, ſi videat ſcelus ſuum ingenti cuipiam bono occaſionem præbuiſſe. Hæc vero verba, *Num Dei poſſumus reſiſtere voluntati?* longe alium habent ſenſum quam præſeferre videantur: non enim ſignificant, fratres Joſephi ineluctabili Dei voluntate ad ipſius venditionem impulſos eſſe, ſed ipſum Joſeph non poſſe non eis ignoſcere, quia hæc erat Dei voluntas ut ipſis parceret; & id patet ex textu hebræo, qui ſic verti poteſt, *Nolite timere, nam ſub Deo ſum ego:* vel ut reddiderunt Septuaginta, *Nolite timere, Dei ego ſum*. Quamquam & hæc verba, ſi de ipſa fratrum Joſephi actione intelligerentur, hunc ſolummodo haberent ſenſum qui Calvino non favet, Nolite timere, abſit ut eos ego pœna afficiam, quorum ſcelus Deo permittente & ordinante mihi tam feliciter ceſſit. Etſi vero reſiſti poſſit voluntati qua Deus malum permittit; at non ei qua Deus malum ordinat in bonum; neque enim prohibere poterant fratres Joſeph, quominus ad ſupremum gloriæ apicem extolleretur. Hæc ſolutio textui Actuum applicanda eſt.

Ad 2. Is qui Davidem commovit ad enumerationem populi, non fuit Deus, ſed diabolus, ut patet ex Lib. 1. Paralip. cap. 21. ubi dicitur: Sathan *incitavit David ut numeraret Iſrael*. Hæc tamen incitatio etiam Deo tribuitur, quia dæmon non poteſt, niſi quod ipſi a Deo conceditur. Idem fere dicendum de maledictione Semei, quam permiſit Deus, non autem fieri proprie juſſit: Si enim Semei in hoc *jubenti* Deo *obtemperaſſet, laudandus potius quam puniendus eſſet*, ait S. Auguſtin. Quamquam & hoc ſenſu cauſa fuit Deus ut Semei malediceret David, quia voluntati ejus ad malum paratæ, viam ad aliud malum præcluſit, hancque ſolum aperuit qua adverſus afflictum Regem progrederetur, ut ait Bellarminus. *L. de grat. & lib. arbit. c. 20.*

Ad

Ad 3. Textus ille non rigide & ad litteram intelligi debet, quaſi ſignificet Deum per ſe & efficaciter voluiſſe deceptionem Achab; ſed hoc ſenſu quod Deus permittere voluerit ut ſpiritus nequam, qui ex ſe ſemper ad malum omne paratiſſimus eſt, deciperet Achab, quaſi diceret, *Egredere*, permitto; *& fac ita*, ſeu non prohibebo quominus malum quod ſemper meditaris, executioni mandes: unde Theodoretus viſionem Micheæ vocat *proſopopejam permiſſionis*. Confirmatur hæc ſolutio. 1. quia quod dicitur per modum imperativi, non eſt ſemper præceptum, ſed aliquando mera prædictio futuri, ut fatentur omnes. 2. quia ſi viſio Micheæ ad vivum reſecaretur, dicendum eſſet Deum indigere conſilio ut exploret qua ratione homines perdat: porro *quis conſiliarius ejus fuit?* Ergo ut hanc textus partem limitat Calvinus, ſic & nos eam quæ objicitur, benigne poſſumus & debemus interpretari. 3. qui alium vult efficaciter decipere, eum utique deceptionis ſuæ, & inſidiarum quas eidem ſtruit, non admonet: atqui admonet hic Deus Achab per Michæam, deceptionis ſpiritus nequam, ut ex contextu patet: ergo nedum eum per pſeudoprophetas decipi vellet, imo quantum in ſe erat, deceptionem avertere conabatur. De ceteris vide Bellarminum.

Obj. 2. S. Auguſtinus pluribus in locis docet Deum eſſe auctorem peccati. Enchiridii c. 100. *Non fit*, inquit, *præter voluntatem Dei*, *quod etiam contra ejus fit voluntatem*, *quia non fieret*, *ſi non fineret*: *neque utique nolens finit*, *ſed volens*. Sed qui non ſinit peccatum niſi volens, vult peccatum.

R. diſt. min. Vult peccatum, ideſt vult ipſum permittere, C. ideſt vult
Vid. Bellar. c. 16. ut fiat, & ad id impellit, N. Itaque Deus erga hominis peccatum non ſe habet mere negative, quaſi homines eo plane invito peccent; unde non peccat homo, niſi quia vult Deus actu poſitivo permittere ut peccet, *non* enim *nolens ſinit*, *ſed volens*: at non ideo vult peccatum, cum certum ſit peccatum omne *contra ejus voluntatem* fieri, ut ibidem docet Auguſtinus.

Inſt. 1. S. Aug. ibid. c. 101. ſic pergit: *Aliquando bona voluntate homo vult aliquid quod Deus non vult*; *& rurſus fieri poteſt*, *ut hoc velit homo voluntate mala*, *quod Deus vult bona*. Unde ſic: Id quod vult homo voluntate mala eſt peccatum: atqui idipſum vult Deus voluntate bona, ex S. Doctore.

R. diſt. maj. Eſt peccatum reſpectu hominis, C. reſpectu Dei, N. Solutio eſt in textu; *Si* enim *malus filius velit mori patrem*, hoc utique vult voluntate mala: ſi vero *velit hoc etiam Deus*, vult voluntate bona, nempe ne vel ex juſto injuſtus fiat, vel ex injuſto injuſtior, & ſic gravius in inferis torqueatur; ergo peccat quidem filius, Deus vero nullius peccati auctor eſt.

Inſt. 2. Ille vere & poſitive vult peccatum, qui hominum voluntates ut
L. de gr. & lib. arbit. c. 20. & 23. ad bona, ſic & ad peccata inclinat: atqui ex S. Auguſtino Deus operatur *in cordibus hominum ad inclinandas eorum voluntates quocumque voluerit*, *ſive ad bona pro ſua miſericordia*, *ſive ad mala pro meritis eorum*.

R. diſt. min. Inclinat ad bona & mala, ſed diverſimode, C. eodem modo, N. Nam Deus voluntates hominum inclinat ad bonum, faciendo ut ex nolentibus bonum, fiant volentes, ut ſæpius docet S. Doctor: at non ſic inclinat ad malum, neque enim vel malitiam inſerit, vel corda ad bonum inclinata pervertit, ſed inclinata *proprio vitio* ad malum in genere, quaſi inclinat ad tale malum, impediendo ne ferantur in aliud, & non impedien-

do

Digitized by Google

do ne ferantur in hoc, ut jam dixi poſt Hugonem Victorin. ſic hominem fornicari volentem, & in ſcelus ruentem impedit ne peccet cum Titia quam ſubtrahit, non autem ne peccet cum alia. Atque id facile colligitur ex ipſo qui objicitur loco: ſic enim loquitur Auguſtinus cap. 20. *Quomodo dixerit Dominus huic* Semei, *maledicere David, quis ſapiens & intelliget? Non enim jubendo dixit, ubi obedientia laudaretur, ſed quod ejus voluntatem proprio vitio ſuo malam in hoc peccatum inclinavit.* Ergo Deus non præcipit homini malum; ergo nec malum operatur in hominis voluntate, quæ jam alioqui non *proprio vitio*, ſed vitio Dei mala foret; ergo hoc ſolum ſenſu inclinat ad malum, quod occaſionem peccati unius demat, non alterius.

Inſt. 3. Atqui Deus eodem prorſus modo ad malum inclinat quo ad bonum, adeoque non deſerendo ſolum & permittendo. Prob. ſubſ. ex celebri textu l. 5. contra Julian. cap. 3. n. 10. ubi ſic adverſarium ſuum compellat S. Doctor: *Quæris inaniter quomodo intelligendus ſit Deus tradere* homines in reprobum ſenſum, ut faciant quæ non conveniunt, *multum laborans ut oſtendas eum tradere, deſerendo.* Et infra n. 13. *Quid eſt autem quod dicit,* *Cum deſideriis ſuis traditi dicuntur, relicti per divinam patientiam intelligendi ſunt, non per potentiam in peccatum compulſi: *Quaſi non ſimul poſuit hæc duo idem Apoſtolus, & patientiam, & potentiam, ubi ait:* Si autem volens Deus oſtendere iram & demonſtrare potentiam &c. Et infra poſt relatum Ezechielis locum, in quo dicit Deus ſe ſeducere Prophetam qui errat; *An & hic dicturus es,* ait, verbum hoc Dei, Seduxi Prophetam illum, *intelligendum eſſe, deſerui, ut pro ejus meritis ſeductus erraret?* Unde ſic: Si Deus poſitivo ſui influxu non inclinaret ad peccatum, verba Scripturæ in quibus dicitur Deus tradere homines in reprobum ſenſum, Prophetas ſeducere &c. de mera Dei deſertione explicari poſſent: atqui non patitur Auguſtinus verba hæc de mera deſertione intelligi.

Rom. 1. 18 — ** verba Juliani.* — *Rom. 2. 12* — *Ezech. 14. 2.*

R. diſt. min. Non patitur Auguſtinus hæc verba intelligi de mera deſertione ad ſenſum Juliani, C. ad ſenſum ipſius Auguſtini & noſtrum, N. Ut intelligatur ſolutio, notandum eſt exiſtimaſſe Julianum, nec concupiſcentiam quæ nobis ineſt, nec ullum peccatum peccati alterius præcedentis pœnam eſſe. Ratio ejus hæc erat, quod quidquid peccatum punit, non ſolum vituperandum non ſit, ſed etiam laudandum, cum non puniat, niſi id quod puniri meretur. Abſurdam hanc opinionem totis viribus, & magna exemplorum textuumque e Scripturis peritorum multitudine confutat Auguſtinus, oſtenditque in iis qui excæcati fuerunt & in reprobum ſenſum traditi, traditionem hanc & excæcationem, ſcelerum prius commiſſorum pœnam fuiſſe. Senſit Julianus vim hujuſce reſponſionis, nec ab ea aliter expedire ſe potuit, quam dicendo Deum non ſic quemquam deſideriis ſuis, & in reprobum ſenſum tradere, quaſi peccatum prius puniat, ſed quia permittit ut quis in deſideriis malis, quibus jam tenebatur, hæreat: unde, juxta Julianum, Deus mere negative ſe habebat, & ita patiebatur hominem in nova proruere peccata, ut nullo actu poſitivo vellet priora peccata poſterioribus punire. Evaſionem hanc convellit Auguſtinus, oſtendendo Deum non ſimpliciter permittere ut homo in peccatis hæreat, ſed id propter priora hominis demerita permittere. En totus S. Doctoris ſcopus, quem ut aſſequatur, neceſſe non eſt ut Deum faciat auctorem peccati, ſed ſufficit ut oſtendat Deum poſte-

Ibid. n. 8. & 9. — *Ibid. n. 11.*

rius peccatum permittere, ut prius puniat. Quod autem is ſit Auguſtini ſenſus patet, 1. ex iis quæ millies inculcat, Deum ſcilicet homines in peccata tradere per meram gratiæ ſubtractionem: ſic c. 23. l. de nat. & grat. *Hic nunc iſte dicat, Non debuit ſic vindicari peccatum, ut peccator per vindictam plura committeret. Fortaſſe reſpondet Deum ad iſta non cogere, ſed dignos deſeri, tantum deſerere: ſi hoc dicit veriſſime dicit; deſerti quippe, ut dixi, luce juſtitiæ ... quid pariant aliud quam opera tenebrarum?* 2. ex ipſo qui objicitur loco: neque enim ibi arguit Julianum præciſe quod dicat peccare hominem, quia a Deo deſeritur, ſed quia negat eum ad nova peccata deſeri in vindictam præcedentium. *Multum* laboras, inquit, *ut oſtendas* Deum hominem *tradere deſerendos ſed quomodolibet tradat, propter hoc tradidit, propter hoc deſeruit*, nempe ut priora peccata puniret.

Inſt. 4. Qui docet hominem in reprobum ſenſum tradi non *per patientiam*, ſed *per potentiam*, ſupponit Deum non nuda permiſſione, ſed actu poſitivo influere in peccatum: atqui Auguſtinus docet &c.

R. neg. maj. Potentia enim quam in Deo hominem deſideriis ſuis tradente agnoſcit Auguſtinus, non cadit in ipſum peccati actum quem Deus velit, ſed 1. in actum quo vult poſitive permittere ut qui peccavit, vetera peccata cumulet. 2. in finem obdurationis qui ipſa eſt peccati punitio; nam Deus potentiam ſuam in ſubmerſione v. g. Pharaonis indurati eximie oſtendit. 3. in ordinatione malæ voluntatis; *qui* enim *non facit voluntates malas, utitur* tamen *iis, ut voluerit*. Hæc explicatio potentiæ quam in peccatis puniendis exerit Deus, tota habetur in textu unde petita eſt objectio.

Inſt. 5. Ille per potentiam vult ipſum peccati actum, qui per potentiam compellit homines in peccatum: atqui hoc facit Deus ex S. Auguſtino.

R. neg. min. Hæc enim verba, *non per potentiam in peccatum compulſi*, non ſunt Auguſtini, ſed Juliani, qui ei invidiam creare volebat, quaſi doceret homines a Deo in peccatum compelli. Quod autem S. Doctor non queratur de hac Juliani calumnia, inde factum eſt, 1. quod expreſſe ibidem & alibi contrarium doceret, dicens Deum non facere *voluntates malas*. 2. quod quæſtionem in eo ſitam, an peccatum peccati alterius pœna foret, alio divertere nollet, ut ex iis liquet ejus verbis, *Vides ejus traditionem quamlibet, & quomodolibet intelligas*. Et iterum: *Sed quomodolibet tradat, propter hoc tradidit.*

Obj. 3. Ille eſt cauſa peccati, qui ſciens & volens eſt cauſa actionis cui annexa eſt deformitas, & quidem ſæpe inſeparabiliter: atqui Deus . . . De ceteris enim idem eſto judicium, ac de actu mendacii & odii Dei: atqui Deus hujuſmodi actionum cauſa eſt, quia cauſa eſt omnis entis, prout eſt ens, ut docent Theologi cum S. Thoma; ab iis autem actionibus inſeparabilis eſt deformitas, actus enim mendacii, & odii Dei nullo modo bene fieri poſſunt.

hu: q. 79. a. 2.

R. diſt. maj. Qui eſt cauſa actionis deformis, in quantum deformis eſt, C. qui eſt cauſa actionis in quantum ſimpliciter eſt ens, ſubd. qui eſt cauſa particularis, C. univerſalis, N. Sic diſtincta min. neg. conſeq. In actu peccati duo occurrunt, nempe ipſa actus ſubſtantia, & ejus deformitas; quæ, ut aiunt Thomiſtæ, ſubſtantiæ huic ſubſternitur, eique annexa eſt, ſive deformitas hæc aliquid ſit poſitivi, ſive non. Deus eſt quidem auctor actus ſecundum ſubſtantiam & materialiter ſpectati, quia imprimit agentibus crea-

Bellarm. p. 191.

tis motum quo agunt & ſine quo non agerent: verum non ideo cauſa eſt deformitatis quę huic actui ineſt; deformitas enim non oritur a cauſa univerſali, cum ea nec peccatum velit, nec concurrat ea mente ut fiat aliquid rectæ rationi difforme, nec teneatur concurſum negare, imo potius eum tribuere debeat: ergo tota refundi debet in creaturam, quæ bonam primi agentis motionem *quaſi particulat & determinat* ad malum, ut loquitur S. Thomas l. 3. contra Gentiles c. 66. *motus enim primi moventis non recipitur uniformiter in omnibus mobilibus, ſed in unoquoque ſecundum proprium modum*, ut alibi dicit S. Doctor: proprius autem creaturæ peccantis modus, non magis a Deo eſt, quam claudicatio, ut eſt motus deficiens, ſit a virtute motiva, prout ibidem & alibi ſæpius loquitur Angelicus Præceptor. *q. 3. de malo a. 2.*

Inſt. Qui gladium præbet ei quem ſcit illo male uſurum, ſine dubitatione peccat, etiamſi illo gladio bene uti potuerit; ergo peccabit Deus, ſi concurſum ſuum ei præbeat, quem ſcit eo male uſurum.

R. neg. conſeq. Ideo enim qui gladium præbet, peccat, quia tenetur cum poteſt, proximi malum avertere; at Deus mala quæ præſcit, impedire non tenetur: tum quia ſummus eſt proviſor, tum quia ex malis bona elicere novit; tum quia ſi Deus mala omnia prohibere vellet, plurima mundo bona deeſſent, cum nullum fere ſit bonum quod multis peccati cauſa non ſit. Hæc & alia multa vide apud Bellarminum. Hic unum cum eodem addere lubet, Deum, etſi admiſſo, ut hic admittimus, concurſu indifferenti, peccati auctor eſſe non poſſit, eſſe tamen & merito dici auctorem boni, non ſolum ſupernaturalis, quod ab ipſo & ſpeciali ejus gratia potiſſimum profluit, ſed etiam moralis: tum quia Deus actiones bonas ſuadet, imperat, & ad eas hortatur; tum præcipue quia non dat auxilium generale, niſi ut eo bene utamur, & ad vitam ſecundum actionis lumen traducendam, quamvis eo nos abuti permittat. *ubi ſupra l. 2. c. 18*

Nunc paucis videndum, an dæmon ſit cauſa peccati. Ante omnia porro certum eſt quod *diabolus ab initio peccat*. 1. Joan. 3. ideoque cauſa eſt peccatorum quæ ipſe committit; ſed quæritur an, & quo ſenſu cauſa ſit peccatorum quæ ab homine committuntur. Qua de re,

Dico: Diabolus eſt aliquo modo cauſa peccati, non tamen directe, ſed indirecte & per accidens. Prob. prima pars. Qui ad peccatum ſollicitat, & quantum poteſt, inducit, ille aliquo modo cauſa eſt peccati: atqui ſic ſe habet dæmon, ut patet ex hiſtoria tum Evæ quam decepit, tum S. Job quem decipere conatus eſt: unde id Petri 5. *Adverſarius veſter diabolus tanquam leo rugiens, circuit quærens quem devoret*. Vid. c. 6. Epiſt. ad Epheſ. v. 12. Prob. ſecunda pars. Ut quis ſit directe cauſa peccati, neceſſe eſt ut vel phyſice ac realiter moveat voluntatem, actum ejus in ea interius operando; vel ſic ei objectum proponat, ut eam neceſſario trahat ad illud: atqui diabolus neutrum efficit. Monet enim S. Petrus in eodem loco, ut dæmoni *fortes in fide* reſiſtamus: atqui inanis foret hæc monitio, ſi dæmon quocumque modo voluntatem irreſiſtibiliter ad malum moveret. Prob. tertia pars. Ille indirecte & per accidens eſt cauſa peccati, qui ſæpe peccatum exhibet homini ut aliquid ſuave & jucundum, efficitque ut id homo amplectatur: atqui hoc poteſt dæmon, cum id poſſit homo reſpectu alterius hominis; & ſæpius facit, ut docet S. Petrus verbis modo citatis. Concluſionem hanc ſecundum ſe totam docent omnes Patres. *Diabolus*, ait

Hie-

Hieron. in cap. 5. Matth. *adjutor & incenſor malarum cogitationum poteſt eſſe, auctor eſſe non poteſt. Diabolus*, ait Beda in cap. 4. Matth. *qui omnes cadere vult, perſuadere poteſt, præcipitare non poteſt.*

Silv. ad q. 80. a. 2. Ceterum abs re non eſt annotare cum Silvio, dæmones variis admodum modis poſſe homini illudere, non tantum in ſenſibus ejus externis, ſed etiam in internis, puta ipſum voluptate mirabili afficiendo, apparitiones revelationeſque ſimulando, colloquia de rebus divinis, quæ etiam cum Chriſto haberi credantur fingendo: cujus deceptionis Vid. Epiſt. 14. &c. plura exempla videris in Opere cui titulus, *Lettres Theologiques aux Ecrivains defenſeurs des Convulſions, & autres pretendus miracles du tems*. Quia S. Auguſt. l. 10. de Civ. c. 10. ergo *Satanas.... ſicut de Proteo dictum eſt, formas ſe vertit in omnes; hoſtiliter inſequens, fallaciter ſubveniens, utrobique nocens*, æquum eſt ut ad artes ejus detegendas, Confeſſarii magna diſcretione, pœnitentes vero dæmonis inſidiis expoſiti, magna ſubmiſſione & humilitate utantur.

APPENDIX.

De occaſionibus peccati.

Occaſio peccandi eſt illud omne quod ex natura ſua vel circumſtantiis inducit ad peccatum mortale aut veniale. Occaſio dividitur in *proximam*, quæ ex natura ſua, vel ex circumſtantiis, propinque inducit ad peccatum; & *remotam*, quæ remote inducit. Occaſio proxima ſubdividitur in proximam *per ſe*, & *per accidens*. Proxima per ſe, ea eſt quæ ſic nata eſt inducere peccatum, ut attenta communi hominum fragilitate, illud proxime inducat: proxima per accidens, illa eſt, quæ, quamvis ex ſe & abſolute homines proxime ad peccatum non inducat, hunc tamen aut illum inducit attenta ſpeciali fragilitate ipſius. Utraque vel voluntaria eſt, quæ facile vel ſine gravi incommodo relinqui poteſt; vel involuntaria, ſeu neceſſaria, quæ phyſice aut moraliter deſeri non poteſt.

Conveniunt omnes voluntariam peccati occaſionem, ſi proxima ſit, vitandam eſſe, negandamque abſolutionem ei, qui ab ipſa non receſſerit. Et id quidem aperte docet tum Scriptura his verbis, *Qui amat periculum, peribit in illo*; & rurſus, *Si oculus tuus dexter ſcandalizat te, erue eum &c.* tum praxis & judicium Eccleſiæ, quæ hanc per Innocentium XI. propoſitionem damnavit, *Poteſt aliquando abſolvi, qui in proxima occaſione peccandi verſatur, quam poteſt & non vult omittere.* At non ita conveniunt, quænam occaſio proxima debeat appellari. Alii proximam eam occaſionem dicunt, in qua peccatur *ſemper vel fere ſemper*; alii in qua *plerumque ſeu ordinarie*; alii eam in qua *frequenter*, alii in qua ſi decies verſatus fuerit homo, quinquies, aut ſepties lapſus ſit; contra quos,

Eccli. 3. Matth. 5.

Dico: Occaſio proxima ea eſt, quæ ſive de ſe, ſive attenta peccantis diſpoſitione, exponit hominem morali ſive probabili peccati periculo; non autem ea ſolum in qua ſemper, aut fere ſemper, aut frequenter, aut frequentius peccat.

Prob. 1. quia antiqui & præſtantiores Magiſtri qui ante exortas laxitates ſcripſerunt, non eam ſolum occaſionem ſub gravi culpa vitandam cen-

ſue-

Digitized by Google

ſuerunt, in qua quis ſemper, aut fere ſemper, aut quod pene idem eſt, certo moraliter, peccat; ſed & eam quoque quæ probabile includit peccandi periculum. Sic S. Thomas, *Infirmi in fide*, inquit, *de quorum ſalute probabiliter timeri poteſt, prohibendi ſunt ab Infidelium communione;* ergo juxta S. Doctorem, ut quis ab aliqua occaſione recedere teneatur, ſufficit ut *probabiliter timeri* poſſit, ne eadem occaſio ſit ruinæ cauſa. Adrianus VI. in 4. requirit in pœnitente ad hoc ut abſolutionis capax ſit, *propoſitum rejiciendi omnem occaſionem, unde veriſimiliter ad mortalem culpam ſit pertrahendus*. Toletus l. 3. c. 18. *Probabiles occaſiones ſunt omnino extirpandæ*. S. Carolus Borrom. in Inſtruct. Confeſs. p. 2. c. 13. & 16. vetat ne abſolutio iis impendatur, qui peccatorum mortalium occaſiones vitare non proponunt. Porro, inquit, *ſub occaſionem peccati mortalis omne illud cadit, quod peccandi mortaliter cauſam ſubminiſtrat, eo quod ... vel per ſe ad peccatum inducat; vel ejus occaſione confitens uſque adeo ad peccatum allicitur, ut certe Confeſſarius metuere poſſit, quod ex perverſo quem diu induit habitu, impoſterum non magis abſtinebit quam prius, a peccato, ſi in iiſdem occaſionibus verſetur;* ergo ad occaſionem proximam *per ſe*, ſufficit ut per ſe ad peccatum inducat. Ad occaſionem vero *per accidens*, de qua vulgo nonniſi ex præteritis lapſibus judicari poteſt, ſufficit ut vere metuere poſſit Confeſſarius, ne pœnitens in eadem quæ admiſit crimina, relabatur. 2. 2. q. 10. a. 9.

Prob. 2. Ille eſt in occaſione proxima peccati, adeoque jam peccati reus, cui ſic conſtituto peccatum eſt in cauſa voluntarium: atqui ut homini peccatum ſit in cauſa voluntarium: non requiritur ut ſæpe ex eadem cauſa peccaverit, ſed ſufficit ut cognoſcat, aut cognoſcere poſſit & debeat peccatum ex hac cauſa probabiliter ſubſecuturum eſſe. Prob. min. ex c. ult. *De injuriis*, ubi docet Gregorius IX. probabile periculum ſufficere ad imputationem homicidii: *Nec ignorantia*, inquit, *te excuſat, ſi ſcire debuiſti ex facto tuo injuriam veriſimiliter*, ſeu probabiliter, *poſſe contingere;* ergo. Ita Henricus a S. Ignat. part. 1. de peccat. c. 29. & ex eo P. Antoine De Pœnit.

Prob. 3. Si occaſio proxima ea ſolum diceretur in qua quis ſemper, aut fere ſemper, aut plerumque, aut ordinarie cadit, aut ſæpius peccat, quam non peccat, qui decies in menſe cum ancilla peccavit, non eſſet in occaſione proxima, quia nec fere ſemper, nec ſæpius peccaſſet &c. atqui hoc plane abſurdum eſt, ut bene Henno.

Addo fieri poſſe 1. ut proxima reputetur occaſio, ea quæ ſemel tantum in anno ad peccatum induceret; ut ſi plurium annorum experientia conſtet, aliquem toties peccare, quoties viſitat cognatam ſuam, quam ſemel tantum in anno viſitat: talis enim occaſio inducit probabile peccati periculum iis qui in ipſa verſantur; cum ex præteritis judicari poſſit de futuris. 2. ea in qua quis nunquam peccaverit, ſed quæ tam lubrica ſit, & quæ ex ſe tam vividas pariat tentationes, ut probabile peccati periculum includat: unde merito notata eſt doctrina Gobati, qui negabat recuſandam eſſe abſolutionem puellis quæ nudæ nudum procum in idem lectum admittebant per aliquot horas. Hinc Cardinalis Denhoffius in Inſtr. Paſtor. quæ ab aliis Prælatis admiſſa eſt, inter occaſiones proximas non eas ſolum recenſet quæ *ſemel iterumve non ita pridem ad peccatum* permoverunt, ſed & eas etiam quæ *fortes pariunt tentationes, tametſi nondum in crimen pellexerint*. Idem agnoſcit cum aliis P. Henno diſp. 7. de Pœnit. Et vero num-

Digitized by Google

Prov. 6. *numquid poteſt homo abſcondere ignem in ſinu ſuo ut veſtimenta ejus non ardeant? aut ambulabit ſuper prunas ut non comburantur plantæ ejus?* Quis porro eos ignem in ſinu ſuo abſcondere neget, qui in iis occaſionibus non trepidant, ubi trepidarunt ſanctiſſimi quique viri, licet carnem jejuniis
Epiſt. 62. ac vigiliis debilem & exhauſtam circumferrent? Quapropter S. Cyprianus cum collegis ſuis Cæcilio, Victore, Sedato &c. ſenſit *virgines quæ in eodem lecto pariter cum maſculis manſerant, & aſſeverabant ſe integras eſſe*, ſenſit, inquam, eas in occaſione proxima fuiſſe. *Nemo*, inquit, *diu tutus eſt, periculo proximus:* atque id probat non ex earum lapſu quem negabant, ſed ex gravi aliorum plurimorum ejuſdem conditionis ruina; in his enim circumſtantiis legitima eſt ab uno ad alterum illatio. His tanquam legitimo fundamento præſuppoſitis, quaſdam regulas in praxi neceſſarias proponemus.

Reg. 1. Si occaſio proxima ſit præſens, & dimitti poſſit, non debet ordinarie abſolvi pœnitens, niſi eam dimiſerit, cum dimittere poteſt. Ratio eſt, quia abſolvi non poteſt, niſi qui firmum habet & efficax propoſitum non peccandi, vel ſaltem qui non habet, niſi propoſitum de quo dubitari poteſt an ſerium ſit: atqui talis eſt conditio pœnitentis qui ab occaſione præſenti recedere non vult; imo talis pœnitens cenſetur amare peccatum, cum amet periculum peccandi, quod qui amat, peribit. Hinc qui concubinam habet domi, non ante abſolvi debet quam eam ejecerit (niſi forte mors tam proxime immineat, ut abſolutio differri nequeat, donec eam ejecerit) & quamvis ploret, promittat, juret, ſe ſtatim ut domum intraverit, concubinam ejecturum, flecti non debet Confeſſarius, ſed cum D. Thoma de Villanova acriter dicere, *Dimitte laſciviam, ſolve catenam, alias non credo lacrymis.* Addit Henno pœnitentem hunc, etſi de vero ejus propoſito certus eſſet Confeſſarius, abſolvendum non eſſe, ſive quia ei qui pluries fidem fregit, fides haberi non debet; ſive quia ſola concubinæ præſentia, vox ſola, ſolæ lacrymæ vel ipſius Sampſonis vim ac virtutem in ictu oculi labefactant. Porro per concubinam non intelligitur ea ſolum cum qua quis fornicari aut adulterare ſolet, ſed ea etiam quam impudice tangit, aut oſculatur. Eadem de cauſa abſolvi non debent ſimoniaci, niſi Beneficio ſimoniace accepto valedixerint; magi, niſi pacto cum dæmone inito renuntiaverint; boni alieni detentores, ſi uſque ad tempus Confeſſionis illud reſtituere noluerint, etſi exterius aut interius moniti. Addit auctor theoriæ & praxis Sacram. pag. 407. pœnitentem aliquando arcendum ab iis occaſionibus in quibus graviter tentatur, etſi necdum ceſſerit tentationi. Unde ancilla vivide ad peccatum ſollicitata, ab hero diſcedere debet; matrona quæ graviter occaſione domeſtici tentatur, eumdem expellere tenetur, compenſando quidquid is inde pati poteſt detrimenti. Ratio eſt, quia qui libere in eo commoratur loco ubi tam periculoſe ad malum allicitur, rationabiliter ſperare non poteſt extraordinaria gratiæ auxilia, ſine quibus tamen tentatio hujuſmodi non ſuperatur.

Reg. 2. Si occaſio proxima ſit præſens, ſed phyſice dimitti non poſſit, ut cum duo qui ſimul peccant, in eodem carcere detinentur, aut eadem ligantur catena, ut in triremibus, pœnitens abſolvi non debet, niſi ſe corde ab occaſione ſeparaverit, & occaſionem de proxima remotam fecerit,

rit, per emendationem vitæ. Ratio eſt, quia qui corpore ſeparari non poſſunt, ſaltem corde ſeparari debent. Idem dicendum de iis qui per habitum pravum, v. g. pollutionis, ſibimetipſis facti ſunt proxima peccandi occaſio; ii ergo non ante abſolvendi ſunt quam tempore notabili ſe a peccato continuerint, & vim pravæ conſuetudinis ſuperaverint: unde qui quotidie peccabat, & bis adhuc aut ter in menſe relabitur, abſolvi non debet, quia dubitare debet Confeſſarius an ſincera ſit ejus contritio; porro in dubio an præſto ſit ſufficiens Sacramenti materia, Sacramentum extra caſum neceſſitatis, confici, vel potius tentari non debet.

Reg. 3. Si occaſio ſit præſens, ſed moraliter, ideſt ſine gravi ſcandalo, murmure, aut damno temporali, dimitti non poſſit, puta ſi frater cum ſorore peccet, aut filiusfamilias cum ancilla quam ejicere non poteſt, aut famulus cum hero ad cujus obſequium contractu obſtrictus eſt, Chirurgus artem ſuam exercendo, *Confeſſarius hæc adhibere debet remedia. 1. abſolutionem differat donec certa ſinceræ emendationis videat indicia. Quod ſi abſolutionem differre non poſſit, quin pœnitentem exponat gravi infamiæ periculo; tum ſi contritum certis quibuſdam notis eum videat, aut ita mente affectum, ut ad omnia remedia paratus ſit, quæ ad ejus emendationem neceſſaria judicaverit prudens Sacerdos; tunc ei præſcribet quæ aptiora & efficaciora judicaverit; puta ut ſolus cum ſola nunquam conveniat: imponet & preces, & corporis macerationem aliquam & in primis frequentem Confeſſionis uſum, ſimiliaque exercitia, quæ ſi pœnitens lubenter acceptet, Confeſſarius eum abſolvere poteſt. Quod ſi jam adhibita hac aut a ſe aut ab alio diligentia, pœnitens tamen emendatus non fuerit, abſolvi non debet donec ab ea occaſione receſſerit*, etiamſi ab ea recedere nequeat ſine bonorum-, famæ, & ſtatus jactura; quia tunc urget illud Chriſti præceptum, *Si oculus tuus dexter ſcandalizat te, erue eum, & projice abs te*. Magna tamen tunc opus eſt prudentia, ne quem ab uno periculo liberare conamur, in aliud gravius conjiciamus. Interim ſuaderi poteſt fratri qui cum ſorore peccavit, ut ſtudii, peregrinationiſve, aut artis ediſcendæ prætextu, copiam obtineat e paterna domo diſcedendi; ſorori item ut in domum Religioſam ad tempus ſe recipiat, aut cognatas adeat &c. imo in hiſce tam arduis caſibus Epiſcopus aliquando conſuli poteſt, celato perſonarum nomine, ut tradit ibidem S. Carolus Borrom. S. Carol. Borrom.

Reg. 4. Si occaſio vel non ita urgens ſit, vel non præſens, ſed ex earum numero quas pœnitens extra ſe domumque ſuam quæritare cogitur, mitius aliquando cum eo agi poteſt: poteſt enim nonnunquam abſolvi, ſi nempe & habitum peccandi nondum contraxerit, & ab occaſione omnino averſus videatur. Ita S. Carolus his verbis: *Quod ſpectat ad alias occaſiones* (quæ ita non urgent, aut præſentes non ſunt) *quales ſunt aleæ vacatio, converſationes, aſpectus & geſtus minus pudici; pœnitens abſolvi non debet, niſi ſincere promittat ſe ab iis abſtenturum; quod ſi jam alias id promiſerit, nec emendatus fuerit, differenda eſt abſolutio donec aliqua pœnitentis emendatio appareat.*

Reg. 5. Cum iis qui ſunt in occaſione ſibi *per accidens* exitioſa, eodem fere modo agendum eſt ac cum iis qui verſantur in occaſione proxima per ſe. Ratio eſt, quia utraque occaſionis ſpecies æqualiter iis qui in ipſa verſantur pernicioſa eſt; neque enim intereſt an quis veneno confectus moriatur, an pane quem ſtomachus ejus dirigere non poteſt: unde Chirurgi

Digitized by Google

qui artem exercendo, libidini ſuæ conſentiunt; mercatores qui fraudem ac perjurium in commercio adhibent; ænopolæ qui vinum iis quos ebrios vident, negare non audent; Canonici qui Chorum non frequentant, non ante ſunt abſolvendi, quam a ſua quiſque profeſſione receſſerit.

Dixi, *fere*: occaſio enim per accidens reipſa in quibuſdam differt ab occaſione *per ſe*. Nam 1. qui in occaſione *per accidens* verſatur, non cenſetur eſſe in occaſione proxima, cum ter ſolum aut quater in ea peccavit, unde Advocatus qui cauſas injuſtas ſemel & iterum defendit, non ſtatim ab officii ſui exercitio removendus eſt; contra vero aliquando in occaſione proxima eſſe cenſendus eſt, qui in ea verſatur occaſione per ſe, in qua ſemel tantum peccaverit. Sic puella quæ ſemel cum hero, aut domeſtico fornicata eſt, judicari debet eſſe in occaſione proxima; *jam enim fracti ſunt pudoris limites*, nihil eſt quod impune exigi non poſſit; jam timor ne ſi quidpiam denegetur proco, *ille repulſæ impatiens*, crimen commiſſum divulget, ſufficit ut iteretur culpa ad quam de ſe proni ſunt hominis ſenſus. 2. plura tentari debent remedia antequam cogatur quis renuntiare occaſioni per accidens, quæ ut plurimum ſine gravi incommodo relinqui non poteſt, quam ut relinquatur occaſio per ſe, quæ ſæpius abſque iiſdem incommodis deſeri poteſt. Plura videris apud citatum auctorem theoriæ & praxis Sacramentorum tom. 2. p. 393. & ſequent. & alios paſſim citatos.

CAPUT TERTIUM.

De proprietatibus peccati.

S. Thom. 1. 2. q. 72. PEr proprietates peccatorum intelliguntur 1. eorumdem unitas & diſtinctio, ſive ſpecifica, ſive numerica. 2. inæqualitas, & connexio.

ARTICULUS PRIMUS.

De unitate & diſtinctione ſpecifica peccatorum.

Seſſ. 14. cap. 5. & can. 7. CUm ex doctrina Concilii Tridentini neceſſarium ſit ut pœnitentes numerum, ſpeciem, & circumſtantias ſpeciem mutantes in Confeſſione declarent, de his omnibus hic ſerio tractandum eſt. Porro tunc peccata ſpecifice differunt, cum malitia eorum eſt rationis eſſentialiter diverſæ; tunc autem numero ſolo diſcrepant, cum eorum malitia, ſive deformitas & oppoſitio cum lege, ejuſdem eſt naturæ: unde furtum & adulterium penes ſpeciem diſtinguuntur, ſed duo furta penes numerum differunt. Varias varii diſtinctionis hujus cauſas aſſignant, eas rejiciam quæ falſæ videntur, ſequar quæ veriores apparent. Unde

Dico 1. Oppoſitio legi æternæ notabiliter diverſa non inducit diſtinctionem ſpecificam inter peccata.

Prob. Si ad ſpecificam peccatorum diſtinctionem ſufficeret oppoſitio notabiliter diverſa cum lege, qualibet circumſtantia notabiliter aggravans, mutaret ſpeciem peccati: atqui hoc falſum eſt. Prob. min. 1.

ex

ex S. Thoma, juxta quem *tollere alienum in magna vel parva quantitate, non diverſificat ſpeciem peccati, & tamen poteſt aggravare vel diminuere peccatum:* 1.2 q. 18. a. 11.
atque id agnoſcunt omnes pene Theologi, ſecundum quos magis & minus, intenſum & remiſſum &c. minuunt vel aggravant peccatum intra eamdem ſpeciem, ſed ipſum aliam in ſpeciem non transferunt. 2. quia nulla eſt ratio cur majus & minus &c. potius diverſificent ſpeciem moralem in moralibus, quam phyſicam in phyſicis: atqui hæc non diverſificatur per majus aut minus; calor enim intenſus ut octo non differt eſſentialiter a calore intenſo ſolum ut quatuor; ergo a pari furtum aurei unius non differt eſſentialiter a furto decem aureorum; ergo duo hæc furta ſpecifice non differunt.

At, inquies, furtum unius nummi ſuperadditum furto unius aſſis; diverſificat ſpecie hoc furtum, cum illud de veniali faciat mortale; ergo furtum alterius nummi ſuperadditum furto nummi prioris, & quodcumque aliud augmentum notabile, ſpecifice diſtinguit hæc furta: cum enim poſterius augmentum non minus notabile ſit quam primum, non minus diverſificare debet ſpeciem quam primum.

R. neg. conſeq. Nam furtum nummi ſuperadditum furto aſſis non ideo ſpecifice diſtinguit furtum poſterius a furto priori, quod notabile augmentum afferat, ſed quia furtum nummi prohibitum eſt ſub privatione divinæ charitatis, ſub qua prohibitum non eſt furtum unius aſſis: hæc autem ratio locum non habet cum furtum unius pluriumve nummorum ſuperadditur furto prioris nummi, quia utrumque furtum prohibetur ſub privatione divinæ amicitiæ; adeoque ex hoc ſolum capite fieri non poteſt ut hæc furta ſpecifice diſcrepent.

Dico 2. Diſtinctio ſpecifica peccatorum non deſumitur e diverſitate præceptorum, ſi præcepta hæc eamdem numero materiam & ſub eodem motivo attingant. Ita S. Thomas hic q. 76. a. 5. Prob. Quia qui uſuram aut ſimoniam committit, nonniſi unum ſpecie peccatum committit ut fatentur omnes: atqui tamen uſura diverſis ſpecie præceptis prohibita eſt, cum prohibeatur jure naturali, divino &c. ut alibi diximus.

Hinc colliges 1. eum qui die Dominica in quam incidit feſtum S. Petri v. g. Sacrum omittit, nonniſi unum ſpecie & numero peccatum admittere. Idem dicendum 1. de eo qui jejunium violat feria quarta temporum in quam incidit vigilia S. Matthæi. 2. de eo qui frangit votum quod multoties renovavit. 3. qui facit contra præcepta quorum tranſgreſſioni diverſæ diverſis a ſuperioribus pœnæ impoſitæ ſunt, puta qui committit blaſphemiam quæ aliter lege civili, aliter lege eccleſiaſtica prohibetur. Ratio eſt, quia licet præcepta & leges quibus peccata hæc vetantur, ſint materialiter diverſa, formaliter tamen & ex communi ſapientum judicio, unum morale præceptum conſtituunt, quo res una uno eodemque motivo & intuitu præcipitur aut prohibetur: ſicut ergo multos virtutis actus non elicit qui rem unam a multis ſuperioribus eadem de cauſa præceptam exequitur; ſi nec multa committit peccata qui rem eamdem non facit.

Colliges 2. Patrem Minimum qui die veneris carnes comedit, duplex ſpecie peccatum admittere. Idem ſentiendum de pœnitente, qui ex Confeſſarii præcepto obligatus ad jejunandum ſabbato, carnibus veſceretur. Ratio eſt, quia ſive Minimus ſive pœnitens ad abſtinentiam tenentur ex

Digitized by Google

motivo duplici ſpecifice diverſo; Minimus quidem motivo Religionis, ratione voti; & pœnitens ex motivo pœnitentiæ, ratione obligationis ſibi per Confeſſarium impoſitæ; uterque vero ex motivo abſtinentiæ per legem eccleſiaſticam imperatæ. Major eſt difficultas an Religioſi, qui ut Franciſcani, vi regulæ ſuæ ſimul & præcepti eccleſiaſtici, ſub mortali tenentur ad abſtinentiam feria ſexta, peccent duplici ſpecie peccato. Negat Henricus a S. Ignatio, quia ſupponit eos vovere quidem obedientiam ſecundum regulam, non autem obſervantiam regulæ. Idem docet Henno tom. 2. p. 63. ſed alii plures reclamant.

Tom. 2. pag. 512.

Dico 3. Specifica peccatorum diſtinctio repetenda eſt ex oppoſitione ſpecie diverſa cum lege. Prob. Peccatum in eſſe peccati conſtituitur per ſuam cum lege oppoſitionem; ergo cum *oppoſitio hæc ſpecifice & eſſentialiter* diverſa eſt, peccatum *eſſentialiter ſeu ſpecifice diverſificari debet*. Quia tamen regula hæc, utpote generalior, facile in praxi applicari non poſſet,

Dico 4. Tunc peccatum oppoſitionem cum lege ſpecifice diverſam habet, cum actio mala adverſatur 1. diverſis virtutibus 2. diverſis ejuſdem virtutis officiis 3. eidem virtuti, contrario modo; denique eidem virtuti, diverſo modo, licet non contrario. Hinc 1. infidelitas, deſperatio, odium Dei, & ſuperſtitio, ſunt peccata ſpecie diverſa, quia diverſis adverſantur virtutibus, fidei ſcilicet, ſpei, charitati, & religioni: ſic quoque furtum in loco ſacro, effuſio ſanguinis in eodem loco, percuſſio Clerici, parricidium, & ſimilia, licet uno actu conſummentur, plures tamen ſpecie malitias continent, quia pluribus virtutibus ſpecie diverſis adverſantur, puta juſtitiæ, quæ prohibet ne alterius bonis aut perſonæ damnum inferatur, & religioni aut pietati, quæ vetant ne loca ſacra profanentur &c. Hinc. 2. idololatria & ſuperſtitioſus cultus, blaſphemia & ſacrilegium ſpecie differunt, quia diverſas ejuſdem virtutis, religionis nempe functiones lædunt: vetat enim religio ne alius a vero Deo colatur, contra quod facit idololatria; & ne Deus illegitimo cultu honoretur, contra quod facit ſuperſtitio &c. Pariter hæreſis & omiſſio actus fidei, odium Dei, & omiſſio charitatis, eſſentialiter diſtinguuntur, quia diverſa fidei charitatiſque officia lædunt: fides enim non ſolum exigit ut nihil divinæ revelationi contrarium credatur, ſed etiam ut aliquando poſitivos aſſenſus noſtri actus eliciamus; charitas vero & excludit odium Dei, & expreſſum ejus amorem imperat. Hinc 3. prodigalitas & avaritia, præſumptio & deſperatio, diverſæ ſunt naturæ, quia licet uni ſolum opponantur virtuti, liberalitatis ſcilicet, vel ſpei, ab ea tamen duobus modis contrariis, ac proinde ſpecie diverſis recedunt, per exceſſum ſcilicet & defectum. Hinc 4. furtum, rapina, detractio, homicidium, ſpecifice differunt, quia eamdem juſtitiæ virtutem impugnant diverſimode: alia enim eſt ratio exercendi juſtitiam ſervando bona alterius, alia ſervando famam aut vitam, ob ſpeciales quæ circa hoc occurrunt difficultates; ergo alia quoque eſt ratio eamdem juſtitiam violandi nocendo bonis, famæ aut vitæ.

Ex dictis ſequitur, ſpeciem peccati ſæpe per ſolas circumſtantias mutari, quæritur quo pacto cognoſci poſſit an circumſtantia ſpeciem mutet: quod ut intelligatur, Not. 1. Circumſtantiæ nihil aliud ſunt quam accidentia quædam actus humani, ſine quibus actus ille ſecundum eſſentiam eſſe & concipi poteſt; unde circumſtantiæ dicuntur, quia actum circumſtant. Sic quia

furtum

Digitized by Google

furtum concipi non poteſt ſine acceptione rei alienæ, ſequitur acceptionem illam non eſſe circumſtantiam, ſed ipſam eſſentiam furti; quia vero furtum concipi poteſt abſque eo quod cogitetur de loco ſacro vel profano, de tali vel tali quantitate, ſequitur & locum, & hanc vel illam quantitatem, eſſe accidentia ſeu circumſtantias reſpectu furti. Not. 2. Septem numerari ſolent actus humani circumſtantiæ hoc expreſſæ verſu:

Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando.

Has ſic exponit Polman. *Quis*, denotat perſonæ operantis qualitatem & conditionem accidentariam, conferentem aliquid bonitatis vel malitiæ actui humano morali, v. g. quod operans Sacerdos ſit voto obſtrictus, Beneficiarius, conjugatus, ad aliquid ex officio vel juſtitia obligatus. *Quid*, denotat objecti qualitatem aut quantitatem accidentariam, v. g. an perſona quæ læſa eſt ſit Superior, pater, vel Sacerdos; an res furtiva ſit ſacra, an ſit magnæ aut modicæ quantitatis; an pauperi erepta ſit; an ea quæ eſt objectum luxuriæ conſanguinea ſit, affiniſve, aut voto caſtitatis, vel vinculo conjugii obſtricta; an ex detractione damnum ſit ſubſecutum &c. *Ubi*, denotat conditionem loci, v. g. quod in loco ſacro effuſus ſit ſanguis aut ſemen; quod in loco publico ſcandaloſe peccatum ſit; quod Miſſa in loco profano vel profanato celebrata ſit; quod infans extra Eccleſiam baptizatus ſit. *Quibus auxiliis*, denotat perſonas, media, inſtrumenta aliaque id genus accidentia quibus quis uſus eſt ad operandum, v. g. an quis ope dæmonis aut malefici, veneno, inſtrumento prohibito aut periculoſo uſus ſit ad occidendum hominem, aut inſpirandum amorem ſui; an Miſſam celebraverit abſque calice conſecrato, & ornamentis benedictis; an alios juſſu vel conſilio furti ſui ſocios effecerit. *Cur*, denotat non extrinſecum finem operis, qui ex opere ſatis intelligitur, ſed intrinſecum operantis, v. g. quod eleemoſyna data ſit ad vanam gloriam, quod furtum commiſſum ſit ad mœchandum &c. *Quomodo*, denotat accidentalem actus modum, v. g. quod actus ſit commiſſus intenſe vel remiſſe; ſponte vel coacte, ſcienter aut ex ignorantia; motu primo, vel ſecundo primo; plena vel ſemiplena deliberatione; contra vel ſecundum dictamen conſcientiæ; occulte vel cum ſcandalo &c. *Quando*, denotat accidentariam temporis conditionem, v. g. an frequentata ſit taberna die feſto, tempore divini Officii, an manducatæ carnes die jejunii; an detractio brevi vel longo tempore perduraverit &c. Not. 3. Duplex eſt circumſtantiarum genus; aliæ mutant ſpeciem peccati, aliæ peccatum minuunt aut aggravant intra eamdem ſpeciem. Circumſtantia *mutans ſpeciem*, prout de ea hic agitur, quatenus nempe in Confeſſione aperiri debet, ea eſt quæ actioni morali addit malitiam mortalem ſpecie diſtinctam a malitia vel a ſubſtantia actus præciſe & ſolitarie ſumpti. Dico, *malitiam mortalem*, quia ſi addat malitiam ſolum venialem, hæc circumſtantia non mutabit ſpeciem ad mentem Concilii Tridentini, nec erit neceſſario confitenda; unde ſi quis duellum ineat propter aliquem glorìolæ motum, circumſtantia *cur* in confeſſione reticeri poteſt, ut notat idem Polman. Dico iterum, *ſpecie diſtinctam*, non quidem ſemper ſpecie phyſica, aut morali abſoluta, furtum enim mortale & veniale, neutro modo differunt, cum conveniant in ratione furti;

 ſed

ſed ſaltem ſpecie morali demeritoria, quatenus furtum mortale meretur privationem gratiæ & gloriæ, leve non item. Dico denique, *a malitia vel ſubſtantia:* quia circumſtantia mutans ſpeciem aliquando addit malitiam malitiæ, ut patet in furto rei ſacræ; aliquando addit malitiam actui objective bono, ut videre eſt in eleemoſyna quæ puellæ datur ad corrumpendam ejus pudicitiam. Circumſtantia *notabiliter aggravans peccatum*, ea eſt quæ peccati malitiam mortalem in eadem ſpecie plurimum adauget, faciens nempe ut unicum peccatum pluribus & ſaltem duobus mortalibus æquivaleat, ſive ratione quantitatis materiæ, ut ſi quis tres aureos furetur; ſive ratione durationis, ut ſi quis delectationi moroſæ per plures horas indulgeat; ſive ratione ſummæ intenſionis, ut ſi quis æternam damnationem optet inimico ſuo. Circumſtantia *minuens*, ſi *proprie* ſumatur, ea eſt quæ aliquid adimit de gravitate peccati in ſua ſpecie relicti, ut ſi quis ex metu mortis fidem neget; eadem vero circumſtantia *improprie* ſumpta, ea eſt quæ ita minuit peccati gravitatem ut mutet ſpeciem illius, ſive peccatum de mortali faciendo veniale, ut ſi quis in homicidio invaſoris leviter excedat moderamen inculpatæ tutelæ; ſive tollendo prorſus peccatum, ut ſi quis eum quem invincibiliter feram eſſe credit, occidat; ſive unam malitiam tollendo relicta alia, ut ſi quis Clericum quem bona fide putat eſſe Laicum, interficiat. Non loquimur de hac poſtrema circumſtantiarum ſpecie quæ de neceſſitate aperienda non eſt: ſupereſt igitur ut tradamus regulas unde cognoſci poſſit quandonam peccati ſpecies penes circumſtantias diverſificetur, qua de re conformiter ad principia ſuperius ſtabilita,

Dico: Circumſtantia mutat ſpeciem peccati, quoties in actu ponit ſpecialem cum lege repugnantiam, quam actus præſcindendo ab illa circumſtantia non habet: porro toties circumſtantia ſpecialem hanc cum lege repugnantiam actui communicat, quoties efficit ut actus impugnet vel virtutes diverſas, vel diverſa ejuſdem virtutis officia &c. ſequitur ex dictis. Ut autem regula hæc ſingulis ſeptem circumſtantiis applicari facilius poſſit, eas ſigillatim percurremus.

1. Itaque circumſtantia *quis*, ſeu perſonæ, mutat peccati ſpeciem in triplici caſu. 1. in quacumque materia, cum perſona ſpeciali vinculo voti v. g. juramenti promiſſioniſve, obligatur ad rem aliquam quæ aliunde jam vel ipſi ſoli vel omnibus aliis præcepta erat. Patet id exemplo illius qui ex voto privato obligatus ad jejunandum, quo tempore vel alii Fideles ad jejunium obligantur, vel ipſe jam ex Confeſſarii præcepto obligatus erat, jejunium omittit. Hac de cauſa omnia Chriſtianorum peccata a Paganorum peccatis ſpecifice quodam ſenſu diſtinguuntur, ob *votum commune quod* Chriſtiani *omnes in Baptiſmo faciunt*, *cum ſpondent renuntiare diabolo & pompis ejus:* unde juxta Auguſtinum, *Pagani anima, fornicaria eſt; Chriſtiani mali, adultera.* Hæc tamen circumſtantia cum per ſe omnibus Confeſſariis nota ſit, in Confeſſione non exprimitur. 2. in materia charitatis erga proximum, ſi perſona ſit publica, aut ad aliquid ex officio teneatur: unde Parochus qui Sacramenta non adminiſtrat, Magiſtratus qui bonis & ſaluti civium non conſulit, non charitatem modo ſed & juſtitiam lædunt, ut alibi dixi. 3. in materia caſtitatis, ſi perſona multis titulis ad caſtitatem teneatur, ut qui ſacris Ordinibus initiati ſunt, qui conjugii, conſanguinitatiſve legibus obſtringuntur. Duæ

Magiſt. 4. diſt. 38. Ser. 254. de Temp.

poſte-

Digitized by Google

poſteriores regulæ ad primam facile reducuntur; ideo enim qui v. g. conſanguineam cognoſcit, peccata duo ſpecie diverſa committit, quia ſpeciali vinculo, conſanguinitatis ſcilicet, tenetur ad abſtinendum a concubitu aliunde illicito. Ceterum nemo eſt qui non animadvertat peccatum ſæpius notabiliter aggravari ex conditione perſonæ; gravius enim peccat Sacerdos aut Religioſus ſe inebriando, quam ſimplex Laicus.

2. Circumſtantia *quid*, ſive objecti, ſpeciem mutat, 1. cum objectum ſive omnibus, ſive aliquibus ratione ſpecifice diverſa prohibitum eſt. Hac de cauſa qui Religioſam, aut conſanguineam in uxorem ducere attentat, crimen a fornicatione diverſum committit; idem dic de furto rei ſacræ, de percuſſione Clerici, de commercio cum conjugata, aut etiam juxta multos ſimpliciter deſponſata, de parricidio aut uxoricidio. 2. cum ex poſitione actus circa aliquod objectum, ſequitur aut ſequi poteſt poſitio alterius actus circa aliud objectum ſub diverſa ratione prohibitum. Hinc duo ſpecie peccata committit, 1. qui furatur & furando exponit ſe manifeſto vitæ diſcrimini. 2. qui venatur contra jus alterius, & ſegetes conculcat. 3. qui tempus inutilibus in colloquiis terendo, exponit ſe vel alium proximo peccandi periculo. 4. qui actione ſua dat proximo ſcandalum & occaſionem ruinæ ſpiritualis. De ſcandalo agunt Theologi ubi de charitate. Hic obiter dicam, in ſcandalo non ſolum *directo*, quo quis intendit ſpiritualem proximi ruinam, ſive ex deſiderio ipſius ruinæ, quod diabolicum eſt & rarum, ſive ad ſatisfaciendum ſuis paſſionibus, quod commune eſt; ſed etiam *indirecto*, quo quis aliquid agit unde prævidet ſecuturam proximi ruinam, licet eam non intendat, duplicem reperiri malitiam, quarum prior opponitur charitati debitæ proximo, poſterior vero opponitur virtuti ad cujus violationem inducitur proximus. Unde qui ſe inebriat aut mœchatur, non ſolum ea intentione ut alios in eadem ſcelera præcipitet, ſed etiam prævidendo eos exemplo ſuo præcipitandos eſſe, etſi id non intendat, peccat & contra charitatem, & contra temperantiam aut caſtitatem; adeoque non ſufficit ut accuſet ſe de dato ſcandalo ut ſic, ſed de tali ſpecie ſcandali, dicendo v. g. Turpiter egi, vel locutus ſum coram ſex perſonis, quarum altera conjugata erat, altera habebat votum caſtitatis. Ita Diana, Layman, & alii quos ſequuntur Salmanticenſes tract. 6. de Pœnit. cap. 8. n. 92. Hinc quoque contra charitatem ſimul & caſtitatem peccant, qui imagines aut nudas ſtatuas faciunt vel palam exponunt; qui cantilenas turpes, libros amoris prophani plenos imprimunt, vendunt, recitant, aliis communicant; feminæ item quæ nudo pectore ſe oſtentant &c. etſi interim dicant ſe nihil in his cogitare mali; ſatis enim eſt ut aliis ſint aut eſſe poſſint ruinæ cauſa.

Vid. Æthic. amor. t. 1. p. 516.

Circumſtantia parvæ vel magnæ quantitatis aut intenſionis, notabiliter aggravare aut minuere poteſt peccatum, ut patet in furto & odio; ſed niſi peccatum e veniali mortale faciat, non mutat ſpeciem, ut colligere eſt ex dictis.

Circumſtantia *ubi* ſeu loci, mutat peccati ſpeciem. 1. in furto etiam rei non ſacræ in loco ſacro; quia, ut docet Joan. VIII. *ſacrilegium committitur auferendo ſacrum de ſacro, vel non ſacrum de ſacro, ſive ſacrum de non ſacro.* Hæc autem verba, *non ſacrum de ſacro*, cum ſint in favorem Eccleſiæ, ample intelligi debent, non autem reſtringi ad ea quæ Eccleſiæ in cuſto-

diam, pignuſve aut depoſitum commiſſa ſunt; præſertim cum in fine ejuſdem Capitis inter ſacrilegos numerentur ii, *qui Monaſteria & Eccleſias infringunt, & depoſita, vel alia qualibet* (nota bene) *inde extrahunt*. 2. in homicidio & pollutione voluntaria etiam occulta, quæ ne in loco ſacro fiant, ſpeciali lege * humana prohibitum eſt, ait Navarrus in Manuali c. 6. n. 3. & Card. de Lugo diſp. 16. de Pœnit. ſect. 10. Idem dicendum de tactibus, aſpectibus aut verbis impudicis, etiamſi hæc fiant ſine periculo pollutionis; quia mortalia hæc peccata tam graviter opponuntur reverentiæ debitæ locis in quibus vel ipſi Angeli contremiſcunt, ut ſecluſa quacumque Eccleſiæ prohibitione, novam, eamque gravem malitiam inducere videantur. Imo cenſent aliqui reverentiam templis debitam violari per copulam conjugalem quæ belli tempore a conjugibus ibidem abſconditis haberetur, etiam propter incontinentiæ periculum: ita Navarrus apud Æthicam amoris. Ratio eſt, quia hi conjuges alia habent media quibus huic periculo obviare poſſunt, ea nempe quibus uti deberent ſi conjugum alter vel gravi infirmitate decumberet, vel diu ob negotia abeſſet: aliunde vero certum videtur conjuges tantum locis ſacris debere reverentiæ, quantum ſibi invicem debent ſobrietatis & miſericordiæ dum infirmantur.

* *Cap. 5. De conſecr. Eccleſ. &c. Cap. 20. De conſecr. diſt. 20.*

Gravior, eaque ob rei frequentiam, majoris momenti eſt quæſtio, an omnia prorſus peccata in Eccleſiis commiſſa ſpecialem contrahant malitiam ratione loci ſacri. Communior ſententia negat, ſi ſermo ſit de aliis peccatis præter furtum, homicidium & copulam aut pollutionem, quia, inquiunt, hæc ſolum crimina ſpeciali Eccleſiæ præcepto in locis ſacris vetita ſunt. Fatendum tamen regulam hanc, juxta quam ea ſola peccata contrahunt malitiam ſacrilegii ratione loci, quæ ſpecialiter prohibentur ab Eccleſia ob ejus reverentiam, non videri univerſaliter veram. Quis enim a gravi ſacrilegio eos excuſare auſit, qui in Eccleſiam equos & jumenta inducerent ut in ſtabulum? qui in ipſo Sanctuario ſacrificia Idolis offerrent? qui ibidem mercatum profanum, nundinaſve, & a. fortiori laſcivas comœdias haberent? ergo in his ſaltem aliiſque ejuſdem generis caſibus, ratio ſacrilegii non ab extrinſeco, ſeu ab Eccleſiæ præcepto repetenda eſt, ſed ex ipſa loci ſanctitate, cui gravis infertur injuria. Atque hinc eſt quod Medina, & alii quidam affirmant circumſtantiam loci ſacri in quocumque peccato mortali, ſive externo, ſive interno eſſe neceſſario explicandam. 1. quia innumera ſunt peccata quæ non minus adverſantur reverentiæ locis ſacris debitæ, quam furtum. 2. quia jus naturale quo prohibetur irreverentia in ſacris locis, nec diſtinguit inter irreverentiam internam & externam, nec inter peccata externa & interna. 3. quia communis ſenſus indicare videtur magis eſſe impium, ut *ubi peccatorum venia eſt poſtulanda, ibi deprehendantur peccata committi*, ut loquitur Gregorius X. 4. ſi Chriſtus tanto cum ardore ſemel & iterum ejecerit e Templo, vel potius ex atrio Templi, eos qui columbas & animalia Deo offerenda vendebant, *quid faceret*, ait Beda, & cum eo ceteri Patres, *ſi rixis diſſidentes, ſi fabulis vacantes, ſi riſu diſſolutos, vel alio quolibet ſcelere reperiret irretitos?* Ergo ſupponunt iidem Patres peccata, quæ ſacris in locis perpetrantur, aliis longe graviora eſſe: atqui gravitas hæc ad ſpeciem ſacrilegii pertinere debet; non enim apparet, ait ipſe Lugo, cui virtuti opponatur, niſi religioni: ergo &c. Habet hæc

Matt. 21. Joan. 2.

Beda in c. 2. Joan.

opi-

Digitized by Google

opinio 1. quod tutior ſit. 2. quod ſaltem æque probabilis ſit ac oppoſita. 3. nec tam difficilis eſt in praxi quam prima fronte videri poteſt: ſatis enim eſt ad hujuſmodi circumſtantias explicandas, ut pęnitens poſt unamquamque peccatorum claſſem, interrogetur an quintam ſextamve horumce peccatorum partem in Eccleſia commiſerit. Addo cum Pontas v. *Juge cas* 23. illicitum eſſe & invalidum judicium quod in locis ſacris, puta cemeteriis fertur. *Proceſſus judicum ſæcularium, ac ſpecialiter ſententiæ in eiſdem locis prolatæ, omni careant robore firmitatis*, ait idem Gregorius X. in Concilio Lugdun. ann. 1274. An nomine loci ſacri comprehendantur clauſtra vel habitatio Regularium diſputatur, negat Lugo, quem conſule. *Cap. 1. de immun. Eccleſ. in 8. Lugo d. ſ. 20.*

Circa circumſtantiam *ubi* ſeu temporis, quam hic propter ſuam cum præcedenti affinitatem conjungimus, duplex etiam eſt Theologorum opinio. Prima quam paſſim tenent recentiores, negat circumſtantiam temporis ſacri eſſe neceſſario explicandam in peccato mortali, niſi forte in quibuſdam caſibus, ut ſi quis committat peccatum enorme feria ſexta Paraſceves, aut ea ipſa die qua Euchariſtiam recepit; item ſi quis die feſtâ Idola coleret, dęmonem invocaret &c. Secunda cenſet crimen quodcumque novam malitiæ ſpeciem contrahere ex eo quod ſcienter committatur die Dominica vel feſta. Hæc opinio quam *non pauci, nec ignobiles* tenent, ut notat idem Lugo citat. diſp. 16. de Pęnit. n. 515. probabilior videtur, ſive ab extrinſeco, ſive ab intrinſeco. Et quidem 1. eam tenent S. Auguſt. tract. 3. in Joan. *Spiritualiter*, inquit, *obſervat ſabbatum Chriſtianus abſtinens ſe ab opere ſervili. Quid eſt ab opere ſervili? a peccato: & unde probamus? Dominum interroga: Omnis qui facit peccatum, ſervus eſt peccati:* ergo ſicut qui ſerviliter laborat die feſto, circumſtantiam hanc aperire tenetur, ita ex Auguſtini mente, eamdem circumſtantiam confiteri tenetur, qui peccat die feſta. 2. idem docet S. Gregorius Nyſſen. hom. 7. in Eccleſiaſt. *Quærendum eſt quid ſibi velit præceptum otii ſabbati? ..... ut nihil agamus illorum quorum opus eſt vitium*. Omitto alios Patres & Concilia, juxta quæ *gravius peccat, qui peccat in die feſto, puta qui furatur, aut fornicatur, quam qui in aliis diebus hoc facit*. Conſule Merbeſium in Summa Chriſt. p. 1. q. 75. & Natal. Alexand. lib. 4. c. 5. a. 6. reg. 5. 3. idem præter Alexandrum Alenſem, Nicolaum de Lyra, & alios quos refert de Lugo, docet S. Bonaventura in Opuſculo cui titulus, *Confeſſionale* c. 2. partic. 20. ubi tradit, *interrogandum eſſe pænitentem de tempore quo peccatum perpetravit, utrum videlicet in die feſtivo vel non feſtivo*. S. Thomas his verbis: *Opera quæ dicuntur ſervilia primo & ſecundo modo* (prima autem ſervitus, juxta S. Doctorem, ea eſt *qua homo ſervit peccato*) *contrariatur obſervantiæ ſabbati ..... & quia magis homo impeditur a rebus divinis per opus peccati, quam per opus* alias *licitum, quamvis ſit corporale, ideo magis contra hoc præceptum agit qui peccat in die feſto, quam qui aliud corporale opus licitum facit...* Non tamen *qui peccat venialiter in ſabbato contra hoc præceptum facit, quia peccatum veniale non excludit ſanctitatem*. Unde ſic: *Magis contra* tertium *præceptum agit, qui peccat in die feſto, quam qui aliud corporale opus licitum facit:* atqui peccatum hujus ex natura ſua mortale eſt: ergo & illius mortale erit, & magis mortale. S. Antonin. *Peccatum mortale*, ait, *commiſſum die feſto, eſt multo gravius, quam alia die; nam ultra propriam deformitatem, puta furti vel fornicationis, habet ſpecialem deformitatem ex illa circumſtantia temporis ſacri qua feſtum*

Concil. Lingon.

2. 2. q. 122. a. 4. ad 3.

Digitized by Google

feſtum violatur: unde talis .... non ſolum agit contra unum præceptum, v.gr. Non mœchaberis ... *ſed etiam contra illud de ſanctificatione ſabbati*.

2. Eadem noſtra opinio ut auctoritate ſic & ratione prævalet. Nam 1. diebus feſtis omne opus ſervile prohibitum eſt: atqui, ut ſupra docebant Patres, nullum eſt opus ſervile magis quam opus peccati. Si enim actio qua homo homini manualiter ſervit, ſervitus nuncupatur, quanto magis ſervitus dicenda eſt actio qua quis ſervit dœmoni? Quis putet eum qui per horas duas aut quatuor ligna colligit die ſabbati, hoc ſolo æternam mereri mortem, & eam non mereri qui per tres aut quatuor horas vino, luxuriæ, detractioni, ludiſve furore & blaſphemia plenis indulget? hæc ſane fidem ſuperant. 2. præceptum ſanctificandi dies feſtos, naturale eſt, eo nempe ſenſu quod tempus aliquod cultui divino ſpecialiter deputandum ſit: ergo hiſce diebus Chriſtiani ab iis operibus feriari debent, quæ præcipue impediunt ne cultui divino vacent: atqui nihil eſt quod di-
Lugo ib. n. 520. vino cultui magis obſiſtat quam peccatum: ergo. 3. vix adverſarii ullam pro opinione ſua rationem afferunt, niſi quod Confeſſarii de hac temporis circumſtantia pœnitentes interrogare non ſolent; & quod multiplicatio feſtorum plus noceret Fidelibus quam prodeſſet: atqui momenta hæc tam exigua ſunt, ut leviora eſſe nequeant. Nam 1. non deſunt etiamnum Confeſſarii qui de hac circumſtantia interrogent. 2. certum eſt interrogationem hanc Majorum noſtrorum temporibus omiſſam non fuiſſe, cum tot veteres Theologi, & inter alios S. Bonaventura, eam faciendam eſſe docuerint. 3. ſi pœnitentes id omittunt, utique defectu inſtructionis; inſtruantur ergo, & facile ad hanc adducentur viam quæ aliis tutior eſt & fundatior. Ceterum ſi feſtorum multiplicatio nocet, id non Eccleſiæ, ſed malis Chriſtianis imputandum eſt. Certe, fatente de Lugo, negari non poteſt *quod circumſtantia* temporis *det* peccato *malitiam ſpecialem ſacrilegii, ſaltem levem:* an ergo feſtorum multiplicatio hinc reprobanda erit, quod gravius tunc temporis peccent Chriſtiani? Hæc igitur nunc penſent tum Confeſſarii, tum præcipue diſcoli illi Chriſtiani, qui quidquid meditantur criminis, ſuas v. gr. comeſſationes, ebrietates, & alia etiam pejora in feſtivos dies velut ex condicto reſervant. Circumſtantia loci publici ſæpius affert actioni novam malitiæ ſpeciem, ſcandali v. gr. aut injuſtitiæ, eo majorem quo quis coram pluribus peccat.

Circumſtantia *quibus auxiliis*, etſi raro, quibuſdam tamen in caſibus mutat ſpeciem peccati: ut 1. ſi quis uſus ſit inſtrumento ſpecialiter & graviter prohibito, aut cujus uſus ſpecialem habeat cum aliqua virtute repugnantiam: ſi quis v.g. cum oleo ſancto, vel aqua benedicta aliquod facinus perpetraverit. 2. ſi quis aliorum operam aut quæſierit aut adhibuerit ad malum finem: nam alium ad peccatum inducere, peccatum eſt ſcandali ſpecie diverſum a peccato quod a te ipſo in eadem
Æthic. l. 20, p. 1. n. 76. materia fieret, ut notat Delugo ibid. ſect. 11. unde qui precibus & perſuaſionibus rem veneream extorquet a puella, alias ad crimen non paratа, circumſtantiam hanc confiteri debet, ait Æthica amoris. 3. ſi quis ope dœmonis expreſſe vel tacite invocati aliquid conſequi voluerit; hæc enim cum dœmone ſocietas, novum eſt crimen.

Hac occaſione quæres quid ſentiendum de virga bifurcata, quam divinam, ſeu *divinatoriam* vocant, & cujus ope homines quidam abditos in terra

Digitized by Google

ra theſauros, latentem pecuniam, metalla, aquarum fontes in terræ viſceribus abſconditos, tranſpoſitos agrorum limites, fures & præſertim homicidas inquirunt & detegunt. Virgam hanc inter alios famoſam fecit dives quidam ruſticus in pago S. Verani in Delphinatu natus an. 1662. die 8. Septembris, nomine Jacobus Aymar, qui œnopolæ cujuſdam, die Julii 5. an. 1692. cum uxore ſua apud Lugdunum interfecti, occiſores quocumque, terra & aqua tranſierant, * Bellicardum uſque inſecutus eſt, ubi unum ex ipſis paulo ante conjectum in carcerem, duodecim inter incarceratos diſcrevit; & is quidem confeſſo crimine luit pœnas, eodemque anno crurifragio vitam abſolvit. Triplex fuit ea de re opinio. Alii virgæ converſionem phyſice explicare conati ſunt: ita D. D. Chauvin & Garnier Doctores Medici, quorum Opus approbarunt Pariſienſes quidam Theologi. Alii uſum virgæ hujus omni ex parte malum eſſe ob implicitum cum dœmone pactum crediderunt. Ita P. Malebran. & P. Lebrun, & alii quos iſte refert in Opere infra citando. Alii licet aquas & metalla per virgam detegi poſſe crederent, ejus tamen uſum ob circumſtantias penitus vitioſum eſſe cenſuerunt. Atque hæc opinio in praxi tenenda eſt. 1. quia ſi virga hæc naturaliter & phyſice in quorumdam manibus volvitur & movetur, intentio interior hominis nihil ad motum hunc confert, eumque nec operatur, nec operari poteſt: atqui falſum conſequens. Nam virga immota remanſit in manibus eorum in quibus antea movebatur, poſtquam ii a Deo enixe petierunt ut converſio hæc & motus deſinerent, ſi forte hic aliquid eſſet mali, & aliquod cum dœmone pactum; cujus rei plura exempla refert P. Lebrun. Rurſum vero eadem virga moveri cœpit in manibus eorumdem, cum abſolute eam moveri optarunt, abſtrahendo bonum ne id eſſet, an malum. 2. quia lapis ex hominum inſtituto ad conſtituendum agri limitem deſignatus, nihil habet phyſici quod non habeat alius lapis: ergo impoſſibile eſt ut virga quæ non movetur circa ſecundum, moveatur naturaliter circa primum. 3. quod agit phyſice, eodem modo in iiſdem circumſtantiis agit: atqui virga divinatoria eodem modo non agit in iiſdem circumſtantiis: aqua enim, pecunia latens, & metalla virgam rotare & movere nata ſunt: ſi tamen qui virgam gerit, aquam quærat & non metalla, virga non movebitur cum ad metalla, ſed ſolummodo cum ad aquam ventum erit, & viciſſim: ergo virgæ converſio & motus ab intentione pendet, adeoque phyſica & naturalis eſſe non poteſt. Vid. Librum cui titulus, *Hiſtoire critique des pratiques ſuperſtitieuſes qui ont ſeduit les Peuples*, Pariſiis apud viduam Delaulne an. 1732.

* *Beaucaire.*

Lebrun tom. 3. pag. 375.

Circumſtantia *cur* ſeu finis, triplici modo contingere poteſt. Nam 1. aliquando fit, ut actio de ſe bona ad finem mortaliter malum referatur, ut ſi quis ſtipem eroget mendico, ut eum ad furtum inducat; tunc vero haud dubium eſt quin circumſtantia hujus finis ſpeciem mutet, quia actum ex bono facit mortaliter malum. Imo tunc, ut notat Delugo, malitia furti non tam erit circumſtantia, cum non ſupponat actum aliunde malum, quam totum objectum tribuens primam malitiam peccati. 2. aliquando contingit ut tam actio quam finis propter quem fit, habeant mortalem malitiam. Ea vero vel eſt diverſæ ſpeciei, ut ſi quis furetur ad ſe inebriandum; vel eſt ſpeciei ejuſdem, ut ſi quis furetur ſcalas unius, ut alterius pecuniam furetur. Utraque in Confeſſione exprimi debet: prima

qui-

Digitized by Google

quidem, quia mutat ſpeciem peccati, quatenus furto v.g. ebrietatem conjungit; ſecunda vero, quia licet ſpeciem non mutet, aggravat tamen notabiliter, ut ſuppono, vel malitiam ejuſdem ſpeciei multiplicat. 3. demum ſæpe fit ut finis ex ſe mortaliter malus non ſit, actio vero quæ propter eum fit ſit mortaliter mala, ut ſi quis Sacrum aut Breviarium omittat, quo ſtudio vacare poſſit. An autem in hoc caſu exprimi debeat non ſolum medium, ſed & finis, diſputant Theologi. Probabilior videtur opinio negans, quam poſt Lugo tenent Boudart, Henricus a S. Ignatio, aliique rigidiores. 1. quia ubi unum non eſt malum niſi ob aliud, ibi unicum eſt malum; unde qui furatur ut det eleemoſynam, vel ut debita ſua ſolvat, non duo, ſed unum peccatum facit: atqui in caſu propoſito ſtudium non eſt malum, niſi quia cauſa eſt omiſſionis Sacri. 2. quia probabile non eſt eum gravius peccare qui Miſſam omittit propter ſtudium, quam qui eam omittit ex mera negligentia: ſed qui Miſſam ex pura negligentia omittit, nonniſi unius peccati reus eſt: ergo a pari.

Lug. n. 79. Æthica nu. 79.

Circumſtantia modi ſæpius peccatum intra eamdem ſpeciem minuit aut aggravat: gravius enim peccat qui cum plena, quam qui cum ſemiplena advertentia peccat; aut qui ex malitia & ſcienter, quam qui ex ignorantia, paſſione, metu, aut precibus; item qui intenſe agit quam qui remiſſe. Hæc tamen peccata ejuſdem ſunt ſpeciei, quia multum & parum, magis aut minus non mutant ſpeciem, niſi cum peccatum ex veniali faciunt mortale. Non raro tamen evenit ut circumſtantia modi ſpeciem mutet. Sic 1. modus violentiæ injurioſæ conſtituit rapinam in furto, & ſtuprum in fornicatione. 2. modus detrahendi coram ipſa perſona cui detrahitur, addit detractioni malitiam contumeliæ. 3. modus peccandi ex contemptu formali, ex odio, invidia, inobedientia &c. addit peccato propriam contemptus, odii & ſimilium malitiam. Secus ſi hæc expreſſe & ſpecialiter non intendantur; alioquin enim non erunt niſi generales circumſtantiæ quæ cuilibet peccato accidunt, cum contemptus v. g. divinæ legis, ingratitudo & ſimilia in omni peccato reperiantur.

Diſputant Doctores, an qui peccat geſtando Sanctorum reliquias collo appenſas, modum hunc Confeſſario explicare debeat. Ego ſane, ait Lugo ibid. ſect. 12. non excuſarem a gravi peccato contra religionem, eum qui Euchariſtiam portans, actum venereum exerceret. Atque hoc contra ipſum Delugo ad detractionem, contumeliam, & alia id genus peccata facile extenderim. At non credo eum qui alicujus Sancti reliquias ſecum portat, eo ſolo tam reum fieri dum peccat, ut circumſtantiam hanc aperire teneatur; alioqui ſatius eſſet ab hoc pietatis actu abſtinere, cum nemo ſit qui ſæpius non cadat ſaltem venialiter, & qui conſequenter levia hæc peccata non adaugeret. An explicare debeat pœnitens ſe divinæ inſpirationi reſtitiſſe, dubitari poteſt: circa quod dicendum eſt, circumſtantiam inſpirationis vehementis quæ neglecta fuit, exprimi debere, quia talis neglectus peccatum notabiliter adauget.

Salm. tr. 6. c. 8. n. 112.

Diſputant etiam, an modus durationis, ſeu actus diuturnitas explicari debeant. Fatentur Salmanticenſes exprimi debere, ſi forte contingat peccata propter durationem quoad numerum mortaliter multiplicari, ſecus ſi peccata inde non multiplicentur. Alii durationem, ſi notabilis ſit, exprimendam eſſe cenſent, etſi, quod rarum eſt, peccata per eam non mul-

multiplicentur. Quæ autem duratio ita ſit notabilis ut exprimi debeat, facile definiri non poteſt.

ARTICULUS SECUNDUS.

De diſtinctione numerica peccatorum.

Ex iis quæ jam diximus conſtat numericam peccatorum diſtinctionem ſcitu eſſe neceſſariam, tum Confeſſariis, tum pœnitentibus, qui numerum peccatorum mortalium confiteri debent: at cognitio hæc non minus difficilis eſt quam neceſſaria, cum tot ſint ea de re opiniones quot capita. Nos quæ tutiora videntur, & veritati magis conſona proponemus. Imprimis pro certo tenendum eſt 1. peccata quæ differunt ſpecie, a fortiori differre numero. 2. malitias ſpecie diverſas, licet in uno eodemque actu reperiantur, numero etiam multiplicari, ſaltem æquivalenter. Ratio eſt, quia in iis quæ eſſentialiter differunt, unum non eſt aliud: ubi porro unum non eſt aliud, ibi multiplicatur numerus: ergo diſtinctio ſpecifica diſtinctionem numericam neceſſario importat. Tota igitur quæſtio eſt de peccatis ejuſdem ſpeciei, quando ſcilicet peccata hæc, licet penes ſpeciem ſeu naturam indiſtincta, penes numerum diſtinguantur. Difficultas ex eo potiſſimum oritur, quod in uno actu plura quandoque peccata concurrere videantur; quandoque vero in multis actibus nonniſi unum reperiatur peccatum. Unde duplex hic ſtatuenda eſt regula, quarum prior oſtendat an & quando actus phyſice unus plures numero malitias complectatur; poſterior vero, an & quando ex multis actibus unum vel multiplex peccatum exurgat. Prior regula erit de uno actu relative ad plura objecta, poſterior de multis actibus relative ad unum objectum.

Dico itaque 1. In uno actu plures numero malitiæ aliquando continentur; idque contingit quoties una eademque virtus violatur relative ad plura objecta, quæ licet ejuſdem ſint rationis, non tamen ſe habent per modum unius. Alii aliter loquuntur, ſed noſtra loquendi ratio videtur accuratior.

Prob. prima pars. Non minus actus phyſice unus, poteſt eſſe numero multiplex in genere moris, quam actus phyſice unus eſſe poſſit ſpecie multiplex in eodem genere moris: atqui actus phyſice unus poteſt eſſe ſpecie multiplex in genere moris, ut ſupra probatum eſt. Confirm. Ideo actus phyſice unus, eſt aliquando ſpecie multiplex, quia jura ſpecie diverſa lædit, puta jus religionis & juſtitiæ in furto rei ſacræ: atqui pariter actus phyſice unus jura numero diſtincta lædere poteſt; puta ſi quis detrahat de decem hominibus, quorum unuſquiſque proprium habet jus in famam ſuam.

Prob. ſecunda pars: Tunc multiplicantur malitiæ, cum multiplicantur læſiones juris; jus enim late ſumptum pro jure ſive charitatis, ſive juſtitiæ aut pietatis, eſt ratio & menſura offenſæ; cum offenſa nulla eſſet, ſi nullum jus læderetur: atqui læſiones juris tunc numerice multiplicantur, cum violatur virtus eadem relative ad plura objecta materialia, quæ non habent ſe per modum unius, ſed ſeorſim complete & adæquate intelliguntur; tunc enim jus unius numerice diſtinguitur a jure alterius.

Hinc colliges 1. eum qui uno actu duos homines odit, de duobus detrahit, duos occidit, aut occidere meditatur, Miſſam, Breviarium aut jeju-

nium

nium omittit aut omittere vult duobus diebus, moroſe delectatur de copula cum duabus aut pluribus habita, duo aut plura peccata committere. 2. eum qui uno actu centum nummos centum perſonis eripit, centum committere peccata, licet ſi eoſdem centum nummos uni perſonæ furetur, nonniſi unum faciat peccatum, gravitate tamen æquivalens centum furtis unius nummi: quia in priori caſu centum numero jura lædit, ſicut qui uno ictu centum homines occidit; in poſteriori non lædit niſi jus unicum. 3. eum qui blaſphemat contra duodecim Apoſtolos, aut qui familiæ duodecim perſonis conſtanti mortem aut infamiam parat, duodecim peccatorum reum eſſe. Nec refert quod dicunt aliqui cum Navarro & Bonacina, unam familiam, vel Collegium, in jure unam reputari perſonam; etſi enim plures ejuſdem familiæ perſonæ una cenſeantur perſona fictione juris, ſunt tamen revera plures in eſſe moris, neque conſiderantur per modum unius in foro pœnitentiæ: tum quia, juxta communem omnium æſtimationem, non minus ſex homicidia commiſiſſe cenſetur, qui ſex ejuſdem familiæ perſonas occidit, quam qui ſex occidit diverſæ; tum quia ſi quis occidiſſet omnes ejuſdem familiæ perſonas, in qua eſſent pater occiſoris, ejuſdem uxor, Sacerdotes & Laici, haud dubium eſt quin reus eſſet parricidii propter patrem, uxoricidii propter ſponſam, ſacrilegii propter Clericos; quare ergo duodecim ejuſdem ſpeciei peccata non commiſerit, ſi duodecim ejuſdem conditionis perſonas occidit?

Addo eos ex adverſariis qui ſanius ſentiunt, fateri eum qui contra duodecim Apoſtolos blaſphemavit, circumſtantiam hanc aperire debere, quia peccatum ejus, etſi juxta ipſos numero unicum, duodecim peccatis æquivalet: quo poſito, jam controverſia levis eſt momenti.

Colliges 4. Sacerdotem in malo ſtatu tot peccata committere, quot vel audit confeſſiones, vel pœnitentes abſolvit, vel baptizat infantes, vel adultis Euchariſtiam, aliave Sacramenta adminiſtrat. Ratio eſt, quia adminiſtratio uni facta, tam moraliter diſtincta eſt ab adminiſtratione facta alteri, quam occiſio unius & alterius ſucceſſive facta uno iracundiæ impetu, moraliter diſtinctæ ſint. Dubitant quidem aliqui de adminiſtratione Euchariſtiæ pluribus facta, quia cenſetur adminiſtratio unius & ejuſdem convivii, adeoque una moraliter actio: hæc tamen ratio non videtur ſatis efficax, quia convivium illud, prout ſingulis adminiſtratur, eſt actio integra, & ab alia independens. Ut ut ſit, fatentur iidem eum qui pluribus Euchariſtiam porrexit, eorum numerum exprimere debere, vel ſi numeri non meminit, exprimere debere tempus per quod adminiſtravit. Diſputatur etiam, an Sacerdos qui in malo ſtatu Miſſam celebrat, plura numero peccata faciat cum conſecrat panem & vinum, ac utrumque recipit: alii affirmant, alii negant, quia licet conſecratio duplex, & communio, multæ ſint actiones phyſicæ, ex iis tamen unica exurgit actio, unumque myſterium. Verum his diſcutiendis non immoror, quia gravitas hujus peccati ſatis intelligitur, eo ipſo quo quis ſe malo in ſtatu celebraſſe confitetur. Addo certum eſſe, eum qui tres continenter Miſſas celebrat die Natali Chriſti, tria committere peccata, ſi ſit in ſtatu peccati mortalis.

Colliges 5. conjugatum qui alterius uxorem cognoſcit, hac una actione duplex numero adulterium committere, quia duo violat jura, nempe & jus quod habet uxor ipſius ne alteri commiſceatur, & jus mariti conjuga-

Digitized by Google

tæ quam cognoſcit. 6. qui bis aut ter ſucceſſive ſe polluit aut fornicatur, totidem committit peccata numero diſtincta, quia qualibet pollutio vel fornicatio eſt opus integrum ab altero ejuſdem generis ſcelere adæquate diſtinctum. 7. cum actus phyſice diſtincti ſunt, & ad actum principalem ordinantur, atque ex ejus intentione fiunt, tunc unum numero peccatum conſtituunt cum actu principali, quia moraliter ſpectantur ut ejus inchoatio & præparatio: unde qui ex intentione fornicandi puellam ſollicitat, impudicis oculis reſpicit, oſculatur, tangit, & completo crimine de eodem gaudet, ei ſufficit ſi actum fornicationis exprimat, quia cetera ex uſu totius Eccleſiæ ſatis intelliguntur per regulam a communiter accidentibus: ita cum aliis Henricus a S. Ignatio. Quod ſi actus præambuli non fierent ex intentione actus principalis, ſed ob propriam eorum delectationem, deberet pœnitens eos ſeparatim ab actu principali confiteri, etiamſi poſtea ad copulam deventum ſit, quia unum cum ea crimen non conficerent. Ita P. Henno p. 69. & ipſe Diana. An autem tactus & ſimilia quæ copulam conſequuntur in continenti, ſint peccata ab eadem moraliter diſtincta, & ut ſic ſeorſim explicanda, diſputatur. Satis conveniunt Doctores hæc novum eſſe peccatum, ſi ad novam copulam aut pollutionem ordinentur, ſive pollutio & copula ſequantur, ſive non, atque id ſequitur ex dictis: ſed major eſt difficultas cum crimina hæc ex novæ pollutionis intentione non fiunt. Cenſent multi ea hoc in caſu non eſſe, niſi præcedentis copulæ appendices & complementa; ſed tutior eſt opinio contraria quam tenent Suares, Vaſquez, Silvius &c. quia crimina hæc nec ſunt partes copulæ præcedentis, utpote jam ultimo conſummatæ; nec magis ejus ſunt appendices, quam ſequens copula vel pollutio ad quam ex natura ſua diſponunt. Idem poſt Suarem & Silvium dicit Ethica amoris de complacentia copulam ſubſequente, quod falſum puto de ea ſaltem complacentia quæ proxime ſequitur, quæque naturalis quidam eſt commiſſi criminis effectus. Addunt Navarrus, Vaſquez, Silvius & Henricus a S. Ignatio, eum qui uno quodam impetu venereo, unaque carnalis delectationis intentione, ſe vel alium decies cum aliqua interruptione tangit, unum moraliter peccatum conſtituere, quia hæc cenſetur una moraliter actio, ſicut cenſetur una moraliter comeſtio ejus qui plura ſucceſſive fercula manducat. Idem dicunt de eo, qui uno rixæ impetu pluries ſucceſſive eumdem percutit, vel plura in eumdem jacit convicia ejuſdem rationis, v. g. eum furem vocando. Quod ſi quis alium contumeliis ſpecie diverſis continenter afficiat, puta eum furis, adulteri, hæreticive aut aliis nominibus impetendo, tunc diverſa erunt ſpecie peccata, quia diverſæ ſunt ſpecie læſiones; cum læſus in honore propter furtum, adulterii purus cenſeri poſſit. Probabile tamen eſt quod dicunt aliqui, eum qui plures in alium evomit injurias quibus nemo fidem habet, quia norunt adſtantes ea falſo imputari, & procedere ab animo irato, quidquid in buccam venerit eructante, ut mulierculis contingit, probabile, inquam, eſt eum nonniſi unius peccati reum eſſe: tum quia totalis harumce injuriarum effectus, is tantum fuit ut alter ad iracundiam excitaretur; tum quia qui ſic agunt, aliorum honori non nocent, ſed ſemetipſos omnium ludibrio objectant. Hæc, ut opinor, ex circumſtantiis æſtimanda ſunt.

Colliges denique eum qui bibliothecam multis libris conſtantem, magnum pecorum gregem, aut frumenti acervum furatur aut furari vult; ſimili-

militer qui uno actu pecuniam viatoris, equum & veſtes aufert, domumve in qua multa ſunt cubicula comburit, unam tantum malitiam contrahere, quia hæc objecta habent ſe per modum unius, explicanda tamen eſt rei quantitas, vel quia ea ſe habet inſtar circumſtantiæ nobiliter aggravantis, vel quia ad ipſam actus ſubſtantiam pertinet. Sed quia contingere poteſt ut actus qui circa idem verſantur objectum, plures habeant malitias, idcirco nova hic opus eſt regula quam ſupra promiſimus.

Dico itaque 2. Actus qui circa idem objectum verſantur, habent malitias numero diſtinctas, cum moraliter diſtincti ſunt &, ut ajunt, diſcontinuati. Cenſentur autem moraliter diſtincti & interrupti, 1. cum prior voluntas revocatur per voluntatem contrariam. 2. cum voluntas libere ceſſat ab actu, ut ſe alio convertat. 3. probabiliter etiam cum ab actu involuntarie & quaſi naturaliter ceſſat.

Prob. prima pars. Quia tot ſunt peccata, quot ſunt actus humani moraliter mali: atqui tot ſunt actus humani moraliter mali, quot ſunt actus voluntatis moraliter diſtincti & interrupti. Moralis enim interruptio facit ut actus non ſint inter ſe moraliter connexi; ſicut moralis continuatio facit ut actus licet phyſice multiplices, ſint unus moraliter actus: atqui actus qui inter ſe moraliter connexi non ſunt, totidem ſunt actus moraliter mali, cum pugnant contra rationem; ergo.

Prob. vel potius explicatur ſecunda pars, quoad tria quibus conſtat capita. 1. itaque actus mali, moraliter interrupti cenſentur, adeoque & multiplicantur peccata, cum prior voluntatis actus per contrariam voluntatem retractatur. Ratio eſt, quia retractatio hæc efficit ut poſterior actus non poſſit cum priori in unum moraliter actum coaleſcere; moralis enim diſcontinuatio non minus moralem unitatem impedit, quam phyſica phyſicam. Hinc ſi quis furari velit, & poſtea voluntatem hanc abjiciat, atque eam, breviſſimo licet interpoſito tempore, reſumat, duo numero peccata committit: unde patet anguſto temporis ſpatio decem & amplius peccata committi poſse. Hęc regula eo difficilis videtur, quod retractatio peccati fictitia & illuſoria, non poſſit impedire ne prior voluntatis actus cum poſteriori in unum coaleſcat. Porro quis ſeriam eam putet retractationem qua quis in inſtanti A. vult peccatum, in inſtanti B. odit, ſtatimque ad idem revertitur, & ſic deinceps? Sed quidquid ſit, ab ea opinione apud omnes pene recepta diſcedendum non eſt. 2. multiplicantur numero malitiæ per voluntariam ceſsationem ab actu, ejuſque iterationem. Ratio eſt, quia prior voluntas hoc ipſo quod libere dimiſsa fuit, non fuit moraliter continuata; alias moraliter dimiſsa fuiſset & non fuiſset: hinc qui, viſa puella, eam male concupiſcit, & poſtea ab ea libere ſe divertit, ut alia cogitet, ſtatimque ad priorem delectationem revertitur, duo admittit peccata; quia prior voluntas neque moraliter, neque virtualiter perſeverat. 3. tandem probabile eſt malitias multiplicari per ceſsationem ab actu, etiam involuntariam & naturalem, v. g. per ſomnum etiam brevem; per diſtractionem & inadvertentiam naturalem, ſaltem ſi hæc ſatis longa ſit, ut juxta prudens judicium prior actio ceſsaſse, & altera incepiſse cenſeatur. Ita multi, quorum hæc eſt ratio, quod actus qui nihil habent in quo uniantur, actus qui nec in ſe nec in ullo effectu ſuo continuantur, actus denique qui ſecum invicem connexi non ſunt, non poſsunt moraliter-

rali-

Digitized by Google

raliter cenſeri unus idemque actus: atqui ubi eſt interruptio ſive voluntaria, ſive naturalis, jam actus interrupti nihil habent in quo uniantur. Neque enim hic ſermo eſt de actibus qui in effectu externo perſeverant; ii enim propter hanc continuationem in aliquid moraliter unum coaleſcere cenſentur: unde qui ex voluntate occidendi inimicum mane conſurgit, arripit gladium, proficiſcitur, hoſtem inquirit, & poſt plures horas repertum aggreditur, pluries vulnerat, & tandem occidit, etſi de aliis rebus cogitaverit in itinere, confabulatus fuerit cum aliis, aliquid legerit, & ſæpius occidendi voluntatem renovaverit, unum moraliter peccatum committit, eo tamen gravius, quo pluries occidendi voluntatem renovavit: tum quia prior voluntas in illa actuum externorum ſerie perſeverat & continuatur; tum quia interruptio phyſica unitati morali non nocet, ut patet in prandio quod unicum cenſetur, licet per colloquium aliquod, aut epiſtolæ lectionem interrumpatur. Ita vulgo rigidiores Caſuiſtæ.

Dixi, *probabile eſt:* cenſent enim aliqui per interruptionem quæ oritur ex ſomno, aut inadvertentia, actus phyſice multiplicari, non moraliter. Numquid enim, inquiunt, Miſſa non eſt una eademque actio moraliter, licet per eam aliquanto dormiat Celebrans, dum habetur concio? Numquid ſomnus brevis magis actus multiplicare poteſt, quam brevis diſtractio & inadvertentia, quibus tamen, niſi diu durent, actus non multiplicantur, ut inſinuat Æthica amoris p. 529.? Numquid qui per horam legit, tam amittere poteſt homicidii ad quod graditur, cogitationem, quam qui divertit a via qua inimicum inſequitur, ut aliquod ſuperveniens negotium exequatur? & tamen negat P. Antoine peccatum in priori caſu multiplicari, quod in poſteriori multiplicari contendit; ergo allata regula non caret difficultate. Sed quidquid tandem de ea ſit, in praxi dicendum eſt 1. cum P. Henno & aliis qui tertiam hanc regulæ propoſitæ partem rejiciunt, circumſtantiam durationis, ſi modum ordinarium excedat, in Confeſſione eſſe exprimendam, etiamſi ſupponatur varia peccandi propoſita, quæ ſæpius iterata fuerunt, nonniſi unum moraliter peccatum conficere; quia duratio hæc plerumque eſt circumſtantia notabiliter aggravans: v. g. Perſeveravi per hebdomadam in odio, per plures horas in delectatione venerea. Dicendum 2. cum iis qui eamdem regulæ partem recipiunt, melius eſſe & tutius ſi pœnitens exprimat an ſæpe vel raro, & quoties (ſi fieri poteſt) actus peccati ſui renovaverit: tunc enim declaratur numerus eo modo quo declarari moraliter poteſt, & per modum unius confuſæ multitudinis in tali mora incluſæ.

ARTICULUS TERTIUS.

An peccata omnia ſint æqualia, & ſecum connexa.

SEnſit olim cum Stoicis Jovinianus, peccata omnia eſſe æqualia: unde docebat *convitium & homicidium, raca & adulterium, otioſum ſermonem & impietatem uno ſupplicio repenſari*, prout ei exprobrat S. Hieronymus, l. 2. contra ipſum c. 17. Qua de re,

Dico: Non omnia peccata ſunt æqualia: eſt de fide, Prob. autem 1. ex Script. Matth. 5. *Qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit judicio. Qui autem dixerit fra-*

tri ſuo, raca, reus erit concilio. Qui autem dixerit, fatue; reus erit gehennæ. Ibid. c. 12. *Quicumque dixerit verbum contra Filium hominis, remittetur ei: qui autem dixerit contra Spiritum ſanctum, non remittetur ei.* 1. Joan. 5. fit mentio peccati *quod eſt ad mortem*, & peccati *quod non eſt ad mortem*. Dantur ergo peccata quorum alia graviorem merentur pœnam, aut difficilius remittuntur quam alia: atqui res non ita eſſet, ſi omnia forent quæ alia. Idem
Joan. 16. expreſſe docet Chriſtus his verbis, *Qui me tradidit tibi, majus peccatum habet.*

Prob. 2. Tum quia ex peccatis quædam venialia ſunt, quædam mortalia, ut alibi dicemus; tum quia quædam plus adverſantur rectæ rationi, ut homicidium, quam alia, ut læſio famæ alienæ; tum demum quia ſi ex virtutibus quædam aliis ſint nobiliores, ut theologicæ, ex peccatis quædam aliis graviora eſſe debent, quæ nempe virtuti præſtantiori adverſantur, aut eamdem gravius lædunt.

At, inquies, peccatum eſt privatio: atqui privatio una non eſt alia major, v.g. mors morte.

R. 1. neg. maj. cujus falſitas patet ex dictis. 2. neg. min. Etſi enim privatio per ſe & ratione ſui non ſit alia major aut minor, poteſt tamen eſſe minor aut major ratione perfectionis qua privat, cum hæc non conſiſtat in indiviſibili. Patet id in tenebris, quæ licet dicantur privatio lucis, aliæ tamen aliis denſiores ſunt & majores. Porro perfectio qua quis per peccatum privatur, non conſiſtit in indiviſibili, ſicut vita: unde licet mors alia morte major non ſit, peccatum alio majus eſſe poteſt. Et vero licet mors morte alia major non ſit, major tamen eſt, ſeu majoris perfectionis privatio, quam cœcitas, & cœcitas quam ſurditas.

S. Tho. q. 2 de malo a. 10. Non expendo unde petatur peccatorum inæqualitas, nam ex dictis patet eam repeti 1. ex *parte objecti*. Quare *gravius peccatum dicitur ex genere ſuo, quod majori bono virtutis opponitur.* Hinc *peccata quæ ſunt in Deum, ut blaſphemia & infidelitas, ſunt graviſſima. Inter peccata vero in proximum, tanto aliqua ſunt aliis graviora, quanto majori bono proximi opponuntur: unde inter hæc gravius eſt homicidium, deinde adulterium, fornicatio;* & poſt hæc *furtum & rapina.* 2. ex conditione actus, qui quo liberior eſt & intenſior, eo magis diſplicet Deo: unde alibi dictum eſt peccata ex malitia aliis graviora eſſe. 3. ex conditione perſonæ quæ peccat: tum quia *facilius poſſunt reſiſtere peccato, majores qui excedunt in ſcientia & virtute:*
Id. ibid. tum *propter ingratitudinem: quia omne bonum quo aliquis magnificatur, eſt Dei beneficium, cui homo fit ingratus peccando;* tum *propter ſpecialem repugnantiam actus peccati ad magnitudinem perſonæ, ſicut ſi Princeps juſtitiam violet, qui ponitur juſtitiæ cuſtos; & ſi Sacerdos fornicetur, qui caſtitatem vovit;* tum denique *propter exemplum ſive ſcandalum, quia Gregorius dicit in Paſtorali: In exemplum culpæ vehementer extenditur, quando pro reverentia gradus peccator honoratur. Ad plurium etiam notitiam perveniunt peccata magnorum, & magis homines ea indigne ferunt.* Hinc monet Trident. ut *Clerici levia etiam delicta, quæ in ipſis maxima eſſent, effugiant.* 4. ex conditione perſonæ contra quam peccatur, quia perſona offenſa induit rationem objecti. Hinc major eſt offenſa in Deum, & in perſonas Deo propinquiores, quales ſunt perſonæ Deo ſacræ, quam in ceteras. Gravius quoque peccat, qui ſeipſum, aut perſonam ſibi conjunctiorem interimit, quam qui remotiorem; gravius qui perſonam publicam, quam qui privatam, lædit. Quare

quod

quod arguit S. Jacobus c. 2. eos qui divites magis honorant quam pauperes, non intelligitur de honore qui exhibetur ratione ſtatus, ſed de honore in actionibus chriſtianis, ut eſt Sacramentorum adminiſtratio &c.

Quæres an peccata omnia ſint ſecum connexa.

R. negat. tum quia ſi connexa eſſent, qui reus eſt mendacii, reus eſſet adulterii, quod ridiculum eſt; tum quia quædam ſunt peccata quæ ita ſibi contraria ſunt, ut ſimul cohærere non poſſint, ut avaritia & prodigalitas,

At, inquiunt, S. Jacobus cit. cap. ſic habet: *Quicumque totam legem ſervaverit, offendat autem in uno, factus eſt omnium reus.*

R. ſenſum Apoſtoli hunc eſſe, vel quod qui mortaliter peccant in uno, æternam incurrunt damnationem, etiamſi legem in aliis ſtudioſe adimpleant; vel quod charitatem lædant, quæ eſt tota Lex & Prophetæ.

Quæres iterum, an peccatum ita opponatur virtuti, ut cum ea conſiſtere nequeat.

R. 1. peccatum veniale cum charitate, adeoque & cum aliis virtutibus infuſis conſiſtere poſſe.

R. 2. peccatum mortale non poſſe conſiſtere cum charitate & virtutibus eidem connexis, quia fieri nequit ut idem ſimul ſit amicus Dei & inimicus: aliæ vero virtutes quæ neceſſariam cum charitate connexionem non habent, cum peccato mortali ſubſiſtunt: unde fides per infidelitatem, ſpes per deſperationem amittitur, non per alia peccata, prout docet Concil. Trident. his verbis: *Si quis dixerit amiſſa per peccatum gratia, ſimul & fidem ſemper amitti, aut fidem quæ remanet, non eſſe veram fidem, licet non ſit viva: aut eum qui fidem ſine charitate habet, non eſſe chriſtianum, anathema ſit.* Hinc patet quam mala ſit hæc Quenelli propoſitio 58. *Nec Deus eſt, nec religio, ubi non eſt charitas.* *Seſſ. 6. can. 27.*

R. 3. peccatum mortale cum virtutibus acquiſitis conſiſtere poſſe; eæ enim ut per plures actus acquiruntur, ſic raro perduntur per unum: unde vir temperans, ſi ſemel in intemperantiam mortalem ceciderit, non ſtatim omnem temperantiæ habitum deperdit.

Ex ſecunda reſponſione inferes quam merito Clerus Gallicanus ann. 1700. reprobaverit impiam opinionem D. Bourdaille, contentam in libro cui titulus, *Theologie morale de S. Auguſtin* pag. 582. &c. ſecundum quam poterat quis in aliquod grande ſcelus abripi, eique per aliquod tempus conſentire, & tamen non excidere ab habitu charitatis, quia habitus per actum tranſitorium non deperditur. Vid. librum qui inſcribitur, *Le veritable eſprit des nouveaux diſciples de S. Auguſtin*, Epiſt. 36. & 37. & Æthicam amoris tom. 2. ad ſextum Decalogi præceptum.

CAPUT QUARTUM.

De conditionibus ad peccatum requiſitis.

QUandoquidem peccatum eſt actus moralis, certum eſt ad ipſam neceſſario requiri advertentiam ex parte rationis, & conſenſum liberum ex parte voluntatis: at non ita evidens eſt cujus generis eſſe debeant conſenſus ille & advertentia, quod ut intelligatur, ſit

ARTICULUS PRIMUS.

De advertentia ad peccatum neceſſaria.

NOtandum multiplicem eſſe advertentiam. Nam 1. *ratione objecti*, alia eſt ad actum materialiter ſumptum, ut cum quis v. g. advertit quidem ſe carnem comedere, ſed non advertit id fieri a ſe die jejunii; alia eſt ad actum & ad malitiam ejus, ut cum quis reflectit ſe carne veſci die jejunii. 2. *ratione modi*, alia eſt formalis & expreſſa, cum quis actionem ponit actu advertens eam eſſe vetitam; alia virtualis ſeu implicita, quæ etiam interpretativa dicitur, dum ſcilicet adeſt dubium, vel ſcrupulus, vel ſuſpicio peccati aut periculi ejus, vel prævifio ſaltem confuſa actus mali in ſua cauſa; aut cum negligentia culpabilis facit ut peccatum ejuſve periculum nec cognoſcantur nec advertantur. Hæc inadvertentiæ virtualis definitio caute ponderanda eſt; eſt enim, ut patet, bipartita: unde fieri poteſt ut duo qui advertentiam virtualem ad peccatum requirent, verbo magis quam re conveniant, ut ſtatim intelligetur. 3. *rationis perfectionis*, alia eſt plena, cum agens ita ſibi præſens eſt & ſui compos, ut rem conſideret aut conſiderare poſſit, quantum ſatis eſt; alia ſemiplena, cum ſomnus, aliudve impedimentum efficit, ne homo ſatis ſui compos ſit, ut rem quantum ſufficit conſiderare queat. Fatentur omnes ubi nulla eſt advertentia ſaltem virtualis, nullum eſſe peccatum; quia ſublata advertentia tollitur voluntarium, quo ſublato tollitur peccatum: unde pluries diximus, motus qui primo primi dicuntur, a peccato immunes eſſe, quia omnem rationis advertentiam præcedunt. Sed acriter diſputatur, an ad peccandum formaliter neceſſaria ſit actualis & expreſſa cognitio, ſeu advertentia & cogitatio, vel ſaltem actuale dubium, & ſcrupulus de malitia actionis; an vero ſatis ſit ſi quis actionem quæ mala eſt ponat, cum advertere poteſt ad malitiam ejus, ad quam tamen non advertit, ſive ob habitum aut paſſionem quibus rapitur, ſive quia attendit ad alia quæ cum advertentia hac non compatiuntur.

Circa quæſtionem hanc duas in partes abierunt Theologi. Alii affirmativam tenent; atque huic ipſorum opinioni, affinis eſt opinio aliæ de peccato, ut ajunt, philoſophico ſeu mere morali, quæ in theſi Divione an. 1686. propugnata Præſide P. Franciſco Muſnier, his proponebatur verbis: *Peccatum philoſophicum ſeu morale, eſt actus humanus diſconveniens naturæ rationali, & rectæ rationi: theologicum vero & mortale, eſt tranſgreſſio libera divinæ legis. Philoſophicum quantumvis grave, in illo qui Deum vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, eſt grave peccatum: ſed non eſt offenſa Dei, neque peccatum mortale diſſolvens amicitiam Dei, neque æterna pœna dignum.* Quam propoſitionem Alexander VIII. die 24. Auguſti an. 1690. *declaravit ſcandaloſam, temerariam, piarum aurium offenſivam, & erroneam.* Huic Apoſtolicæ Sedis judicio præiverant Jeſuitæ Pariſienſes, teſtatique fuerant ſe prædictæ propoſitionis doctrinam deteſtari velut hæreticam. Idem expreſſe docent Comitolus, Thyrſus Gonzales Societatis Præpoſitus, & alii paſſim, quibuſcum

Dico: Ad peccandum formaliter non requiritur actualis advertentia, vel dubitatio, aut ſcrupulus, ne actui morali malitia inexiſtat; ſed ſufficit

ficit advertentia interpretativa, hoc ſenſu intellecta quod quis animadvertere potuerit & debuerit.

Prob. 1. Dantur peccata ignorantiæ: atqui peccata ignorantiæ fiunt ſine actuali advertentia, vel actuali dubio, aut ſcrupulo. Major, ut ex dictis conſtat, eſt de fide: unde cum alios inter errores hunc quoque tenuiſſet Abailardus, nullum ex ignorantia peccatum committi, acriter in eum S. Bernardus inſurrexit Epiſt. 77. ad Hugonem. *Is forſitan*, inquit, *qui aſſerit non poſſe peccari per ignorantiam, nunquam pro ſuis ignorantiis deprecatur, ſed potius Prophetam irridet deprecantem, & dicentem: Delicta juventutis meæ, & ignorantias meas ne memineris:* Et infra: *Si ignorantia* nunquam peccatur, quid ergo cauſamur adverſus occiſores Apoſtolorum? *quandoquidem non ſolum malum eſſe neſcierunt, interficere illos, ſed inſuper quoque id faciendo, arbitrati ſunt obſequium ſe præſtare Deo*. Itaque probatur minor. Ille ſolum ex ignorantia peccat, cujus peccati cauſa eſt ignorantia: ſed in eo qui actu vel attendit, vel dubitat de malitia peccati, ignorantia peccati cauſa eſſe non poteſt. Eatenus enim ignorantia peccati cauſa eſt, quatenus removet prohibens, ideſt quatenus tollit cognitionem, qua poſita non poneretur peccatum: ſed quod tollit cognitionem, peccati, actualem ejuſdem notitiam, dubiumve, aut ſcrupulum non ſupponit: ergo qui peccat ex ignorantia, actualem peccati notitiam non habet. Et certe qui actualem habet peccati cognitionem, ejuſdem ignorantiam habere non poteſt: ergo nullum eſt ignorantiæ peccatum, ſi nullum ſit peccatum ſine actuali ejuſdem peccati notitia, vel dubio &c.

Prob. 2. Dantur peccata ex errore culpabili, ſeu ex conſcientia culpabiliter erronea; *in multis enim offendimus omnes*, ait Aug. lib. de ſpir. & litt. c. 36. *dum putamus Deo, quem diligimus, placere, vel non diſplicere quod facimus*. Talia erant eorum peccata ex S. Bern. qui cum Apoſtolos occiderent, arbitrabantur obſequium ſe præſtare Deo. Hinc illud Apoſt. *Nihil mihi conſcius ſum, ſed non in hoc juſtificatus ſum; quod idem eſt*, inquit S. Baſilius Conſtit. Monaſt. c. 2. *ac ſi diceret, Multa delicta committo, quæ committere me non intelligo. Propter hanc cauſam Propheta ait, Delicta quis intelligit?* Atqui peccata quæ fiunt ex erronea conſcientia, fiunt abſque cognitione, vel dubio de malitia peccati. Ibi enim non eſt cognitio, aut dubium de malitia peccati, ubi mens non modo non cognoſcit ſe peccare, verum etiam, ut loquitur Gonzalez, certo exiſtimat ſe bene agere: atqui ſic ſe habet mens quæ ex erronea conſcientia operatur. Idque præſertim patet in iis qui nativitatis conditione in hæreſi enutriti, hanc veluti cum lacte perſuaſionem ſuxerunt, unam eſſe, quæ vera ſit, Religionem quam tenent; & circa hoc nihil unquam remorſus patiuntur, quemadmodum de ſe teſtati ſunt eorum aliqui ad meliorem frugem reverſi.

Prob. 3. Ideo contendunt adverſarii neceſſariam eſſe ad peccandum formaliter actualem malitiæ peccati notitiam, quia ea ſublata peccatum eſſet quidem voluntarium in ratione actus, non autem in ratione peccati: atqui peccatum in ratione peccati voluntarium eſſe poteſt ſine actuali malitiæ advertentia, dubiove, aut ſcrupulo. Nam ſine actuali advertentia ad peccatum ut tale, quæ peccatum formaliter & actu voluntarium facit, conſiſtere poteſt voluntarium virtuale & interpretativum: atqui voluntarium virtuale & interpretativum ſufficit, ut peccatum qua pec-

catum ſatis volitum ſit. Nam voluntarium virtuale annexam habet virtualem peccati qua talis notitiam, quæ in eo ſita eſt, ut homo poſſit & debeat cognoſcere: atqui ad peccandum formaliter ſufficit virtualis illa cognitio: tum quia poſſe ac debere ſcire, & ſcire de facto, æquiparantur apud Juriſperitos; tum quia, ut loquitur S. Thomas 1. 2. q. 6. a. 7. ad 3. *non totaliter tollitur cognitio, quia non tollitur poteſtas cognoſcendi; ſed ſolum conſideratio actualis in particulari operabili: & tamen hoc ipſo eſt voluntarium, ſecundum quod voluntarium dicitur, quod eſt in poteſtate voluntatis, ut non agere, & non velle ſimiliter & non conſiderare*: tum quia ſicut qui poteſt & debet avertere injuriam proximo allatam & non avertit, cenſetur ei virtualiter conſentire, licet actu non conſentiat, imo licet actu nolit; ita qui poteſt & debet notitiam habere, & eamdem habere negligit, aut impedit voluntarie ne eam habeat, licet de facto ea careat, cenſetur virtualiter ſcire, & perinde peccat ac ſi ſciret & noſceret: ergo, ut verbis S. Thomæ concludam, * *Si ipſa ignorantia reputatur voluntaria, cum homo eam non vult vitare, ſicut tenetur, conſequens eſt quod nec illud quod per hujuſmodi ignorantiam fit, involuntarium judicetur*. Hinc colligit S. Doctor 1. 2. q. 74. a. 7. ad 2. quod ratio *dicatur conſentire* (peccato) *ſive cogitet de lege æterna, ſive non quia cum cogitat de lege Dei actu, eam contemnit; cum vero non cogitat, eam negligit, per modum omiſſionis cujuſdam.*

* Lect. 3. in c. 5. l. 3. Æthic.

At, inquies, in hoc quod quis poſſit & debeat ſcire vel advertere, neceſſario includitur aliqua cognitio ſaltem confuſa: ſi enim agens nullam, ne confuſam quidem hujuſmodi cognitionem habuiſſet, excitari non potuiſſet ad diligenter animadvertendum, & inquirendum; ſi vero ad id excitari non potuiſſet, omiſſio ejus & involuntaria foret & inculpabilis.

R. 1. Si res ita ſit, tota quæſtio erit de nomine; & jam fatebuntur adverſarii, reum eſſe peccati cum qui potuit & debuit advertere, quia eo ipſo quo potuit advertere, advertit ſaltem confuſe.

R. 2. confuſam hanc cognitionem non bene intelligi, ſed videri plane fictitiam. Nam cognitio hæc deberet pro objecto habere ipſam actus malitiam, ex adverſariis ſaltem multis: ſed qui peccant ex ignorantia, aut ex conſcientia erronea, ipſam actus ſui malitiam nequaquam cognoſcunt; quandoquidem ex hypotheſi non agerent, ſi cognoſcerent, juxta id Apoſtoli 1. Cor. 2. *Si cognoviſſent, numquam Dominum gloriæ crucifixiſſent*.

Prob. 4. Si ad peccandum requiratur actualis ad malitiam peccati attentio, Athæi, Nerones, Caligulæ, Sardanapali, ceterique quorum Deus excæcavit oculos, & induravit cor, ut non videant oculis, & non intelligant corde, non peccabunt, immania quæcumque peccata, abjecto Dei & hominum timore, ſine ſcrupulo, imo *tranquilla conſcientia* perpetrando, vel ſaltem, ſi necdum muta ſit apud eos ſynders͡is, cum ita per habitus pravos, & repetitos paſſionum æſtus impedita ſit, ut vix audiri poſſit, tanto minus peccabunt, quanto minorem peccando remorſum patientur, & ſimiles ſe reddent equo & mulo *quibus non eſt intellectus*: atqui doctrina hæc & repugnat Scripturæ, ſecundum quam *magis abominabilis eſt & inutilis homo, qui bibit quaſi aquam iniquitatem*; & rationi adverſatur; cum æquum non ſit ut peccatores per voluntariam ſui excœcationem acquirant privilegium formalis impeccabilitatis, aut impeccabilitatis tanto majoris quanto minus de Deo, & peccati malitia cogitabunt: ergo.

S. Bern. L. de conſid.

Job 15.

Idem

Idem efficacius probant exempla Idololatrarum & Hæreticorum, qui innumera in gratiam Religionis ſuæ, velut *legitima terræ* exercent, quæ non modo mala eſſe actu non ſentiunt, ſed optima eſſe arbitrantur. Sic Sinenſes infantes ſuos necant moti pietate, ut eos e vitæ miſeriis liberent; ſic filii ibidem parentes languentes occidunt &c.

Prob. 5. Ea opinio rejici debet, ex qua ſequitur ubique proſcripta Philoſophiſmi, ſeu peccati philoſophici opinio: atqui Philoſophiſmi opinio ſequitur ex opinione quæ ad peccati formalis rationem requirit notitiam malitiæ ejuſdem peccati. Nam cognoſci actu non poteſt malitia præcipua peccati, quin actu peccatum cognoſcatur ut offenſa Dei: ſed qui actu ad malitiam peccati non attendent, actu non cognoſcent ipſum eſſe Dei offenſam: ergo philoſophice peccabunt ad ſummum, non vero theologice.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1. varios Scripturæ textus. Joan. 9. *Si cæci eſſetis, non haberetis peccatum.* Joan. 15. *Si non veniſſem, & locutus eis fuiſſem, peccatum non haberent.* Rom. 5. *Uſque ad legem peccatum erat in mundo, ſed* peccatum non imputabatur, cum lex non eſſet. Unde ſic: Illud neceſſarium eſt ad peccatum, quo ſublato peccatum non habetur, nec imputatur: atqui ſublata ſcientia, ſeu, quod idem eſt, poſita cæcitate & ignorantia peccatum non imputatur, nec habetur; ergo.

R. neg. min. Certum enim eſt dari peccata cæcitatis, & ignorantiæ; cæci enim & cæcorum duces erant Phariſæi, qui Chriſtum morti addixere: atqui tamen hæc Abailardi propoſitio, *Non peccaverunt qui Chriſtum ignoranter crucifixerunt*, ab Innoc. II. tanquam hæretica condemnata eſt; ergo.

Ad textum ex Joan. 9. deſumptum, diſt. cum Auguſt. in hunc locum: *Si cæci eſſetis, ideſt ſi vos cæcos adverteretis .... & ad medicum curreretis, non haberetis peccatum*, quia veni ego auferre peccatum, C. ſi cæci eſſetis, ideſt præciſe quia cæci eſtis, non habetis peccatum, N. Si enim, ait ipſe Chriſtus, cæcus cæco ducatum præſtet, ambo in foveam cadunt.

Ad ſecundum diſt. ſublata cognitione juris poſitivi, v. g. legis evangelicæ, non habetur peccatum, unde infidelitas mere negativa, peccatum non eſt, C. ſublata cognitione malitiæ peccati quam quis non habet, quia habere non vult, N.

Ad tertium diſt. Peccatum non imputabatur ut tranſgreſſio, *quia ubi non eſt lex, nec prævaricatio*, C. non imputabatur abſolute, N. Itaque peccatum ante legem poſitivam non imputabatur, vel ab hominibus ad pœnam, cum nulla per leges quæ non erant, peccatis conſtituta forent ſupplicia, vel a Deo ad culpam tam grandem, etſi enormia quædam ſcelera ultricibus diluvii undis puniiſſet: reipſa tamen ad culpam licet minorem imputabatur, ut docet S. Thomas lect. 4. in cap. 5. Epiſt. ad Rom. & ipſe Apoſtolus initio ejuſdem Epiſtolæ, ubi fortiter inculcat Gentiles ac Judæos omnino inexcuſabiles eſſe. Et vero ſi ante legem peccatum non imputabatur, ergo juſti erant omnes & beati, juxta id Pſalm. 31. *Beatus vir cui non imputavit Dominus peccatum.* *Ibid. c. 4.*

Obj. 2. S. Aug. lib. 3. de lib. arb. cap. 19. ait: *Peccatum quod proprie*

Digitized by Google

vocatur peccatum, libera voluntate ab ſciente committitur; ergo ad peccatum formale requiritur ſcientia, ſeu cognitio.

R. diſt.conſ. Ad peccatum requiritur cognitio vel formalis & actualis, vel virtualis & interpretativa, C. actualis ſemper N. Itaque S. Doctor ad peccatum eo modo requirit cognitionem, quo requirit voluntarium: atqui non requirit voluntarium formaliter voluntate peccati, ſed facti, cui, etiam præter intentionem explicitam, licet non præter intentionem virtualem, annexum eſt peccatum. Rem diſerte tradit S. Doctor lib. 1. Retract. c. 15. *Quia voluit ergo fecit, etiamſi non quia voluit peccavit, neſciens peccatum eſſe quod fecit; ita nec tale peccatum ſine voluntate eſſe potuit, ſed voluntate facti, non voluntate peccati: quod tamen factum, peccatum fuit; hoc enim factum eſt quod fieri non debuit;* Et vero juxta S. Doctorem, *neceſſe eſt ut peccet, qui neſciendo quid facere debeat; quod non debet facit. De quo genere malorum Deus rogatur, ubi dicitur, Delicta juventutis meæ, & ignorantiæ meæ ne memineris.*

Obj. 3. S. Thom. quodlib. 3. art. 8. ſic loquitur: *Cum aliquis neſcit fornicationem eſſe peccatum, voluntarie quidem facit fornicationem, ſed non voluntarie facit peccatum:* atqui ex S. Auguſt. lib. de vera Relig. cap. 14. *uſque adeo peccatum voluntarium eſt, ut nullo modo ſit peccatum, ſi non ſit voluntarium;* & hoc ita manifeſtum eſt, *ut nulla doctorum paucitas, nulla indoctorum turba diſſentiat.*

R. diſt. Non facit voluntarie voluntario formali & directo peccatum, C. virtuali & interpretativo, ſeu voluntario per accidens, ut loquuntur alii, N. Itaque in hypotheſi S. Thomæ, fornicatio eſt voluntaria formaliter voluntate facti: verum licet voluntate peccati formaliter voluntaria non ſit, voluntaria tamen eſt voluntate virtuali, eaque ad peccatum ſufficiente; quia, ut ait Auguſt. ad cujus doctrinam manifeſte alludit Angelicus Doctor, loco objecto, *factum eſt, quod fieri non debuit.* Et vero juxta S. Thomam 2. 2. q. 154. art. 2. ad 1. *apud Gentiles fornicatio ſimplex non reputabatur illicita (ſicut nec latrocinia & peccata contra naturam,* ait idem S. Doctor 1. 2. q. 94. a. 6.) idque *propter corruptionem naturalis rationis;* atqui corruptio hæc voluntaria erat; ergo & peccata inde provenientia.

L. 1 Oper. imperf. c. 105.

Obj. 4. Nullum eſt peccatum, niſi ſit vel in ſe, vel in ſua cauſa voluntarium, ut patet ex allato Auguſtini textu: atqui ſine cognitione, vel ſaltem dubio de malitia peccati, peccatum nec in ſe, nec in cauſa ſua voluntarium eſſe poteſt. Illud enim peccatum non eſt voluntarium etiam in cauſa, quod qui committit, non conſentit objecto malo: ſed qui nec cognitionem, nec dubium habet, non conſentit objecto malo.

Æthica pag. 721.

R. ad 1. neg. min. ad 2. diſt. Non conſentit formaliter & actu, C. virtualiter, N. Ille enim virtualiter ſaltem conſentit, qui, ut loquitur Auguſtinus, id facit quod facere non debet; quodque a ſe fieri non debere, culpabiliter non animadvertit: atqui homo etiam de malitia nihil actu dubitans, id facit quod facere non debet, idque animadverteret, ſi vellet, ut velle poteſt.

Inſt. 1. Ut quis conſentiat virtualiter, & laboret inadvertentia culpabili, neceſſum eſt ut advertentia malitiæ quam virtualiter velle dicitur, ſit ipſi poſſibilis; nemo enim tenetur ad impoſſibile: atqui advertentia malitiæ non eſt poſſibilis ei qui nullam habet cogitationem aut etiam dubium de ipſa. Nam 1. ut ait Auguſtin. lib. de ſpir. & lit. *Quis*

neſciat

neſciat non eſſe in hominis poteſtate quod ſciat? 2. ut optime differit Suares De cenſuris diſp. 4. ſect. 8. mens hoc vel illud conſiderare non poteſt, niſi, voluntate ſic jubente, ad ejus conſiderationem ſe applicet: atqui voluntas velle non poteſt ad aliquid conſiderandum ſe applicare, niſi prævíam habeat ejus cognitionem, vel naturaliter, vel aliunde; ignoti enim nulla cupido.

R. ad 1. neg. min. Alioqui dicendum erit ſceleſtos eos qui *bibunt quaſi aquam* iniquitatem, & vix unquam actionum ſuarum malitiam percipiunt, laborare inadvertentia invincibili; quod ſane abſurdum eſt.

Ad 2. diſtinguo utramque probationem: Mens non poteſt ſcire, non poteſt conſiderare, quando non poteſt tollere impedimenta, paſſiones v. g. diſtractiones, & ſimilia quæ impediunt ne eas habeat cognitiones, quibus poſitis actionis ſuæ nequitiam adverteret, C. ſi impedimenta hæc tollere poſſit, N. Itaque, ut intra veri & juſti limites gradum ſiſtamus, exiſtimamus eum qui ita non advertit ad peccati malitiam, ut vel naturali raptus diſtractione, vel ob ſimilem cauſam, advertere non poſſit, peccato non teneri: ſic excuſabitur Sacerdos pius, cui ita excidit ab animo recitatio alicujus Horæ, ut eam vel eo quo par eſt tempore non recitet, vel etiam penitus omittat: idem dicendum de pœnitente qui injunctam præfixa die pœnitentiam præ oblivione non implet. Verum aliter dicendum de innumeris actionibus quas quotidie eliciunt aut omittunt viri terrenis rebus abſorpti, paſſionibus ſuis qua data occaſione ſervientes, aſſueti ut nequidem cogitent ſe non cogitare: tunc enim, ut ſupra dicebat S. Thomas *non totaliter tollitur cognitio, quia non tollitur poteſtas cognoſcendi, ſed ſolum conſideratio actualis in particulari agibili &c.*

Inſt. 2. Ut advertentia ſaltem in cauſa tolli poſſit, ideoque in cauſa voluntaria ſit, neceſſe eſt ut prævíſa ſit in ſpecie, vel in genere, diſtincte vel confuſe; voluntarium enim procedere debet ab intrinſeco cognoſcente ſingula in quibus eſt actio: atqui ſine ſcrupulo vel dubio inadvertentia prævíſa eſſe non poteſt; ergo.

R. diſt. maj. Neceſſe eſt ut prævíſa ſit formaliter aut virtualiter, C. formaliter abſolute, N. Porro illud virtualiter prævidetur, quod prævideri poteſt & debet, quodque ne prævideatnr propria hominis culpa efficit: atqui talis eſt inadvertentia de qua loquimur.

Inſt. 3. Tam inadvertentia ad malitiam actus, actum facit ad malitiam hanc involuntarium & inimputabilem, quam inadvertentia ad actum, actum hunc faciat involuntarium: atqui inadvertentia ad actum &c.

R. diſt. min. Inadvertentia ad actum nec directe nec indirecte volita, actum facit involuntarium, C. non volita directe, N. Sic occiſio illius qui hominem ſagitta configit, putans ſe feram configere, cenſetur indirecte volita, ſi venator ea, qua par eſt, diligentia uſus non fuerit; hæc tamen occiſio non ſemper directe volita eſt, puta cum quis amicum occidit.

An quoties peccat homo, gratiam habeat qua a peccato abſtinere poſſit; an gratia hæc ſit motio quædam ſemper ſenſibilis, an conſequenter ex hac parte homo nunquam peccet ſine quadam ad peccati malitiam advertentia aut dubio &c. alibi expendunt Theologi.

Dico 2. Advertentia imperfecta non ſufficit ad peccatum mortale, etiamſi materia gravis ſit. Ita omnes.

Prob. 1.

Digitized by Google

Prob. 1. Peccatum mortale eſt quid graviſſimum, quod diſſolvit amicitiam Dei cum homine, eumque æternis ſuppliciis obnoxium facit: atqui ad malum tam grande non ſufficit imperfecta conſideratio; eadem enim requiritur quæ in rebus maximi momenti neceſſaria eſt, in his autem non ſufficit conſideratio ſimilis ei quam habent ſemi ſomnes, aut qui mente pene omnino diſtracta, vix ad actionem ſuam attendunt. Et vero nemo eſt tam pater quam Deus: atqui bonus pater non dejiceret filium ab hæreditate ob peccatum quod ex ſola animi inconſideratione commiſiſſet; ergo nec id faciet Deus, cujus natura eſt bonitas.

Prob. 2. Tenuitas materiæ ſæpe impedit ne peccatum ſit mortale, ut videre eſt in furto levi; ergo idem efficere poteſt tenuitas advertentiæ, cum ſine dubio, ceteris paribus, eo levius ſit peccatum, quo levior eſt aut eſſe poteſt advertentia.

At, inquies, qui imperfecte conſiderat, poſſet perfectius conſiderare; ergo cum ex dictis ad peccatum mortale ſufficiat ut quis advertat, aut advertere poſſit, non deſinet grave eſſe peccatum, ubi levis erit advertentia.

R. ſæpe fieri ut tanta ſit ſubreptio, ut vix ac ne vix quidem poſſit mens hic & nunc amplius attendere; & quamvis attendere poſſet, potentia illa plenius conſiderandi tam levis tamque modica eſſe poteſt, ut ad mortale peccatum non ſufficiat. Patet hoc in viris piis, iis præſertim qui ſtudio, aut negotiis implicatis incumbere tenentur, quique licet Officium attente recitare velint, tam profunde diſtrahuntur, ut ſæpe dubitent an & quid recitaverint. Ii-ne igitur mortalis culpæ rei credentur hoc prætextu quod perfectius attendere debuerint? Prima igitur aſſertio noſtra hoc ſenſu intelligenda eſt, quod qui non attendunt, cum penes eos ſtat ut attendant, non deſinant peccato ſubjacere.

Circa quod not. 1. tale eſſe peccatum, qualis eſt malitia quæ advertitur, aut adverti poſſet & deberet: unde peccatum lethale eſt, ſive gravis advertatur malitia, ubi levis eſt; ſive levis advertatur ubi gravis eſt, & gravis adverti poſſet & deberet cum ordinariis rationis vel gratiæ auxiliis. Hinc a peccato immunes ſunt 1. Infideles, qui de Chriſto nihil audierunt, cum Evangelii legibus non obſequuntur. 2. Fideles, qui abſque negligentia culpabili non jejunant die jejunii, quia nequidem eorum mentem ſubit cogitatio jejunii. 3. Doctores qui poſt ſerium examen quædam docent remotioribus juris naturalis principiis oppoſita: etſi enim in errore verſantur, at non culpabiliter. Impudici vero, blaſphemi, perjurii, & alii id genus qui obſcœna & mendacia verba ſine conſideratione, ſine remorſu, plenis faucibus effundunt, perperam ſua ſeſe inadvertentia excuſare conarentur, cum ſubreptio hæc prævideri & caveri poſſit, & aliunde voluntaria ſit in cauſa. Qui tamen malam qua ligatur conſuetudinem retractavit per pœnitentiam, & remedia a prudenti Confeſſario injuncta, orationes, v. g. eleemoſynas, fugam occaſionum, adhibendo, ſerio ac diligenter incumbit ne habitus erumpat in actum, reus non eſt, ſi quid ſibi incauto contra legem excidat; quia talis actus nec voluntarius eſt in cauſa, utpote retractata, nec in ſe, utpote qui ex oblivione quadam naturali contingat.

Not. tamen rurſus pœnitentes qui in actus ex objecto graves, blaſphemias v. g. aut obſcœna verba prolapſi ſunt, 1. hæc confiteri debe-

re. 2.

re. 2. non levem iis pœnitentiam imponi debere, tametſi aſſerant ſe eas actiones ſine ulla prorſus advertentia commiſiſſe. Ratio eſt, ut notat Theologus Pictav. tum quia in re tam gravi non eſt facile credendum pœnitentibus qui ſæpius ſibi blandiuntur; tum quia vix contingere poteſt ut quædam non adfuerit advertentia, vel advertendi negligentia; tum denique quia vix ulli certo conſtare poteſt quod ſufficientem ad coercendos malæ conſuetudinis actus diligentiam adhibuerit.

Quod de advertentia dictum eſt, de conſenſu dici debet. Unde certum eſt 1. conſenſum plenum ad peccatum mortale ſufficere. 2. non requiri ut conſenſus ille feratur in rem ut malam; ſatis eſſe ſi feratur in rem quæ mala eſt, & ut talis adverti poteſt & debet. 3. nonnunquam fieri ut peccatum etiam in materia gravi defectu ſufficientis conſenſus non ſit niſi veniale. Verum his, quæ fuſiori diſcurſu non egent, omiſſis, alia graviora, quæ ad conſenſum pertinent, inveſtiganda ſunt.

ARTICULUS SECUNDUS.

De conſenſu ad peccandum requiſito, ubi de delectatione moroſa.

Conſenſus ſic dictus, quaſi ſit actus voluntatis idem cum intellectu ſentientis, definiri ſolet, Acceptatio & complacentia voluntatis in eo quod ab intellectu proponitur. Conſenſus multiplex. 1. alius *poſitivus*, quo voluntas expreſſe approbat objectum ab intellectu propoſitum; alius *negativus*, quo voluntas, etiam ſuppoſita ſufficienti intellectus advertentia, nec poſitive approbat, nec poſitive diſſentit, etſi diſſentire poſſit. 2. alius *directus*, qui directe fertur in objectum a voluntate propoſitum, ut cum quis vult pollutionem; alius *indirectus*, quem alii virtualem & interpretativum vocant, cum quis licet rem aliquam in ſe non velit, vult tamen aliquid in quo res ea continetur, aut unde ſequitur: ut cum quis non vult turpes corporis motus, ſed vult lectionem librorum amorem ſpirantium, ex quibus tales motus excitantur. 3. alius eſt *perfectus & plenus*; alius *imperfectus*, prout voluntas aliquid acceptat cum plena aut ſemiplena advertentia vel approbatione. 4. alius *abſolutus*, cum quis vult abſolute rem malam; alius *conditionatus*, cum quis vult rem malam, ſed v. g. ſuppoſito quod mala non eſſet, ut vellem fornicari, niſi Deus prohiberet. 5. alius demum *efficax*, cum voluntas ita malum approbat, ut ejus executionem intendat, ſive eam ponat, ſive non; alius *inefficax*, cum voluntas delectatur quidem circa opus malum, v. g. circa fornicationem, ſed ſine ulla exequendi operis intentione: atque is *actus complacentiæ in malo abſque mali exequendi deſiderio*, vocatur delectatio moroſa. Dicitur autem moroſa, ait Silvius, non a mora temporis, cum peccatum mortale uno temporis inſtanti perfici poſſit; ſed a mora ſeu deliberatione rationis, quæ delectationem hanc, poſtquam eam ſenſit, repellere non curat, ſed vel in eam conſentit, vel eam non cohibet ut poteſt & debet: tunc enim ratio eſt in mora, ut ii in mora eſſe dicuntur, qui officio ſuo non funguntur, ſtatim ut fungi poſſunt & debent. His poſitis, multa ad praxim valde neceſſaria proponemus cum Silvio, & ſolvemus pro virili.

Silv. 1. 2. q. 74. a. 6.

Quæres

Quæres itaque 1. an delectatio moroſa, qua quis de re illicita delectatur, ſit ſemper peccatum.

R. 1. Delectatio de ſola cogitatione rei illicitæ, aliquando ab omni peccato immunis eſt: ſic Confeſſarii & Medici, qui de rebus venereis conſuluntur, poſſunt eas animo volvere & meditari: ideoque de earum cognitione delectari: modo tamen abſit omnis affectus ad res aut actiones illicitas, & periculum conſentiendi motibus ſenſualitatis, qui ex illa delectatione exurgere poſſent. Ratio ulterior eſt, quod qui ſic delectantur, non tam de re illicita delectantur, quam de occaſione ejuſdem. Eadem de cauſa non peccat qui a furto abhorrens, delectatur de ſingulari modo & induſtria qua fur crumenam abſcidit, niſi forte ſic alios excitet ad experiendum an & ipſi quoque fures induſtrii eſſe poſſint. Qua de cauſa reprehendit Auguſtinus in Pſalm. 147. eos qui venatorem cum feris pugnantem in amphiteatro cum delectatione ſpectabant, quia hunc ad periculoſa hæc certamina plauſibus ſuis incitabant. Neque etiam peccat qui de hæreditate ſibi proveniente ex parentum obitu delectatur, modo de morte ipſa non gaudeat. Hoc ſenſu Eccleſia de redemptione Chriſti conſequenter ad Adæ peccatum peracta lætatur dum canit: *O felix culpa, quæ talem ac tantum meruit habere redemptorem!* Ceterum iis aſſentiri nequeo, qui a peccato excuſant delectationem de opere ipſo, non quidem ſimpliciter, ſed prout cauſa eſt talis effectus, v. g. de morte patris prout eſt hæreditatis cauſa; multo enim probabilius eſt opus per ſe & intrinſece malum nullo fine & motivo cohoneſtari poſſe, & conſequenter nunquam licitum eſſe, etiam inefficaciter amare mortem proximi, & de ea gaudere, quia quædam inde bona nobis proveniunt; ſed de hoc adhuc infra dicemus.

Dixi delectationem de ſola cogitatione rei illicitæ *aliquando* ab omni peccato immunem eſſe, ut oſtenderem eam aliquando obnoxiam eſſe peccato, ſive veniali, quia ſine cauſa in rerum inutilium cogitatione ſe occupare, peccatum eſt veniale curioſitatis, ait Silvius; ſive mortali, quia ſi quis in hujuſmodi cogitatione ſe occupet cum periculo conſentiendi in rem ſeu actionem mortaliter malam, peccat mortaliter, niſi forte periculum ſit adeo tenue, ut a mortali excuſare queat. Ita idem Silvius.

R. 2. Delectatio libera de re cogitata, eſt peccatum mortale, ſi res quæ cogitatur ſit mala mortaliter, etiamſi nulla ſit operis perficiendi voluntas. Ita conſtanter ſanctus Thomas aliique antiquiores & recentiores Scholaſtici, ut notat Silvius. Prob. 1. ex Script. Proverb. 15. *Abominatio Domini cogitationes malæ*. Sap. 1. *perverſæ cogitationes ſeparant a Deo:* atqui delectatio, ſeu complacentia in re mortaliter mala, mala eſt & perverſa cogitatio. 2. ex S. Auguſtino lib. 12. de Trin. c. 12. *Nec ſane*, inquit, *cum ſola cogitatione mens oblectatur illicitis, non quidem decernens eſſe facienda, tenens tamen & volvens libenter quæ ſtatim ut attigerunt animum, reſpui debuerant, negandum eſt eſſe peccatum .... totuſque damnabitur* homo, *niſi hæc quæ ſine voluntate operandi, ſed cum voluntate animum talibus oblectandi, ſolum cogitationis ſentiuntur eſſe peccata, per mediatoris gratiam remittantur;* quæ aſſertionem noſtram totidem verbis continent. 3. ratione: *Nullus enim delectatur, niſi in eo quod eſt conforme appetitui ejus*, ideſt quod amat, & cui delectabiliter inhæret & immoratur: ſed amare rem illicitam, eique cum gaudio inhærere, eſt peccatum: mortale quidem, ſi res amata ſit mortalis,

S. Thom. loc. q 74. a. 8.

talis, ut fornicatio; veniale autem, ſi ſit venialis, ut leve proximi malum. 4. auctoritate Cleri Gallicani, qui an. 1700. propoſitionem hanc damnavit, *Conſenſus qui præbetur ſuggeſtionibus pravis, cum tendit ad delectationem cogitandi tantum de re illicita, puta de ulciſcenda injuria, ſecundum S. Auguſtinum non eſt aliud quam veniale peccatum, licet ipſe ultionis actus, cujus cogitatione animus delectatur, ſit peſſimus, & certiſſimum mortale peccatum*. Hæc propoſitio, ait Clerus Gallicanus, *quaslibet cogitationes & delectationes quas moroſas vocant, regulariter imputans peccato veniali tantum, falſa eſt, temeraria, ſcandaloſa, in praxi perniciosa.... & injurioſa S. Auguſtino*, qui, ut vidimus, contrarium expreſſe docet. Quamvis enim ibid. S. Doctor dicat pro illis cogitationis peccatis Orationem dominicam recitandam eſſe, non ſequitur quod venialia dumtaxat illa exiſtimaverit: tum quia docet ibidem hominem totum pro iis, niſi pœnitentiam egerit, damnatum iri; tum quia pro mortalium etiam remiſſione, quæ Eccleſiæ clavibus ſubjecta ſunt, Orationem dominicam dici teſtatur Enchiridii cap. 7. & 71. ut notant Nat. Alexand. tom. 2. l. 3. de pecc. p. 249. Silvius & alii poſt S. Thom. q. 15. de verit. a. 4. ad 1.

Quod dicitur de delectatione in re mala, eadem de cauſa dici debet de diſplicentia in re bona: unde qui libere triſtatur de bono proximi, de virtutis exercitio, vere peccat, quia vere bonum odit, ut malum amat qui ſibi in eodem complacet.

Quæres 2. an qui poſt ſufficientem advertentiam non reprimit pravos concupiſcentiæ motus, aut delectationem circa illicita, ſed negative ſe habet, non conſentiendo aut diſſentiendo, peccet.

R. conſenſum hunc negativum ſufficere ad peccatum mortale, non ſolum quando imminet periculum probabile conſenſus in delectationem de re mortaliter mala, ſed etiam ſecluſo tali periculo, niſi tamen juſta cauſa excuſet.

Prob. prima pars, tum ex unanimi Theologorum ſenſu, qui, ut loquitur Azorius, *uno ore fatentur omnes* lethalem committi culpam, *quando imminet probabile periculum expreſſi conſenſus in hancce delectationem*; tum quia qui ſciens & volens ſeſe conjicit in proximum mortaliter peccandi periculum, aut in eo manet, mortaliter peccat, etiamſi non ſuccumbat periculo.

Prob. ſecunda pars contra Angelum, Silveſtrum, Cajetanum & nonnullos alios. 1. quia ille mortaliter peccat, qui voluntarie ſentit delectationem de re mala: ſed qui delectationem habet circa illicita, eamque plene advertit, nec tamen ei repugnat, eam voluntarie ſentit. Ille enim voluntarie delectationem ſentit, qui eam ſentit cum poteſt & debet non ſentire: ſed qui negative ſe gerit erga hujuſmodi delectationem, eam ſentit 1. cum poteſt non ſentire, quia nulla eſt legitima cauſa quæ obſtet quominus reſiſtat. 2. cum non debet, tum quia, ut ſupra ajebat S. Auguſtinus, hujuſmodi cogitationes *ſtatim ut attigerunt animum, reſpui debuerant*; tum quia delectatio objective turpis & illicita ex ſe animum allicit, ſollicitat, & peccandi periculo exponit: valde enim difficile eſt, ut qui ſe ſic delectari ſinit, abſque legitima ratione, delectationi poſitive & formaliter non conſentiat, niſi reſiſtat ut par eſt. Supponimus quidem in hac ſecunda reſponſionis parte, eum qui negative ſe habet, non verſari in probabili conſenſus periculo: ſed præterquam ſuppoſitio hæc quaſi metaphyſica eſt, haud negari poteſt quin concupiſcentiæ motus, & prava de-

Digitized by Google

lectatio ex ſe vehementer inclinent & diſponant ad actum mortalem, v.g. ad effuſionem ſeminis, & ſimiles miſerias. Ergo non ſufficit ut voluntas indifferens & ſuſpenſa remaneat, ſed requiritur ut tentationem removeat per formalem actum diſplicentiæ, & obſervetur verbum hoc
Prov. 4. Spiritus ſancti, *Omni cuſtodia ſerva cor tuum* : imo nec quævis diſplicentia ſufficit, ut notat Mag. Grandin p. 25. ſed efficaciter conandum eſt, ut motus ii vel delectatio expellantur ; in primis vero deſerenda eſt actio unde naſcuntur, niſi juſta cauſa obſtet.

Porro juſta cauſa eſt auditio confeſſionum v. g. equitatio, ſtudium caſuum conſcientiæ reſpectu Confeſſarii, vel quarumdam corporis partium reſpectu Chirurgi; modo tamen, ait Habert, abſit periculum conſenſus, ſi enim adeſſet, ab iis omnino abſtinendum eſſet. Juſta itidem eſt cauſa, ait idem Theologus, ſi quis propter magnam animi contentionem & attentionem ad opus honeſtum, non reſiſtat poſitive. Item ſi quis legitime vereatur ne ex majore reſiſtentia augeantur illi motus, aut iis depulſis inſurgant graviores, quo pacto muſcæ quædam quæ viatorum capiti imminent, quo plus propelluntur, eo frequentiores & pertinaciores inſiſtunt; aut demum, ne propter quamdam naturæ vel imaginationis infirmitatem, ſeſe in eo ſtatu conſtituat in quo ab omnibus objectis moveatur.

Sed quid ſi quis per lectionem curioſam, aut otioſam confabulationem det occaſionem hujuſmodi motibus? peccabitne ſi poſitive reſiſtat? Reſpondent Silvius, Habert, & alii, hominem hunc reum fore peccati venialis, quia otioſum verbum a peccato non vacat. Non peccaret tamen mortaliter, dummodo delectationem non intendat, ſed ei repugnet, nec ſubſit grave conſentiendi periculum, quale eſt in aſpectu objecti valde obſcœni, quem Theologi communiter peccati mortalis accuſant, etiamſi ex ſola curioſitate proficiſcatur, quia talis aſpectus ſic provocat ad libidinem & delectationem veneream, ut hominem conjiciat in evidens conſentiendi periculum.

Hinc colligunt Corduba, Vaſquez, & alii communiter, quos ſequitur Grandin, eum qui ſuſcipit opus ex ſe indifferens aut venialiter malum v. g. aſpectum paulo curioſiorem, comeſtionem aliquanto excedentem, non peccare mortaliter, etſi prævideat inde ſecuturos motus, modo eos non intendat, nec ſubſit periculum conſentiendi. Rationem afferunt: tum quia ex motuum cauſæ nonniſi difficillime vitari poſſunt a viris etiam timoratis; tum quia motus illi adhuc remoti ſunt, ut ſupponimus; tum quia non ſunt adeo mali objective, neque malitiam habent tam conſummatam.

Addit P. Antoine p. 292. teneri hominem ſub mortali, actiones, etſi leviter turpes, ut ſunt viſus, locutio, lectio rerum leviter obſcœnarum ex ſola curioſitate, dimittere ſtatim atque in eo excitant pollutionem aut delectationem veneream vehementem. Eſt autem delectatio venerea, ea quæ ſentitur circa partes venereas ex commotione ſpirituum genitalium, ſeu generationi inſervientium.

Ego quidem in materia tam lubrica edoceri malim quam docere: ut tamen ſimpliciter dicam quod ſentio, ſic diſtinguerem. Motus pravi corporis, 1. vel vehementes ſunt aut erunt, vel leviores. 2. vel præſentes ſunt vel futuri. 3. vel ſunt probabiliter futuri, vel potius incerti & quaſi mere poſſibiles. His poſitis, crederem cum Silvio & Haberto, eum venialis

ſolum

ſolum peccati conſcium eſſe, qui per actionem inutilem, motibus levibus occaſionem præbet, ſive ii præſentes ſint, ſive certo futuri, modo tamen adſint reſtrictiones ſupra allatæ. Crederem 2. cum P. Antonio, eum peccare mortaliter, qui non dimittit actionem, etſi venialiter malam, ex qua pollutio, vel vehemens delectatio venerea ſequitur, aut certo ſecutura eſt, præſertim extra ſomnum. Crederem 3. cum Toleto, eum qui ponit actum de quo dubitat an pollutionem producturus ſit, v. g. qui veſcitur cibo, dubitans, non autem *probabiliter cognoſcens*, an effectum hunc habiturus ſit, peccare ſolum venialiter: imo nec venialiter peccare, ſi juſtam habeat actionis hujus faciendæ cauſam. Unde *qui ex eo quod ſic accumbit, advertit futurum ut ſequatur pollutio, ſi aliter non poteſt dormire, non tenetur aliter accumbere*, ut poſt Sotum ait idem Toletus. Eæ porro deciſiones non tam ab ipſis rei viſceribus erunt, quam ex communi ſapientiorum judicio: ſi quid tamen in his vel durius ſit vel mollius, jam nunc pro revocato habeatur. *Tolet. Inſt. Sacerd. l. 3. q. 13.*

Quæres 3. an delectatio moroſa ſpeciem ſumat ab objecto circa quod verſatur.

R. affirmat. Ideo enim cogitatio illa eſt mala, quia habet objectum illicitum, v. g. fornicationem; ergo ſi objectum ſit pejus, ut inceſtus aut adulterium, cogitatio quoque pejor eſt cenſenda: ergo objectum in confeſſione explicari debet, nec objectum modo, ſed & circumſtantiæ ei annexæ, & quæ non ignorantur huic objecto inhærere. Ita S. Antoninus & alii, quos ſequitur Silvius quæſito 7. & fuſius Æthica amoris tom. 2. p. 182. ubi notat pœnitentem qui his oblectatus eſt, exprimere debere an conjugatus ſit, an voto ligatus.

Quæres 4. an, & qualiter peccent qui de opere aliquo delectantur, quod olim ſibi licitum erat, aut deinceps licitum erit, ſed hic & nunc illicitum eſt, ut, ſi vidua delectetur de actu conjugali prius exercito, aut ſponſi de eodem delectentur actu, prout exercendus eſt cum legitimo matrimonio conjuncti erunt. Tria docet Silvius, 1. eos peccare mortaliter, ſive cum ſeſe periculo pollutionis aut mali conſenſus exponunt, quod ex dictis abunde patet; ſive cum de actu illo oblectantur tanquam præſenti, quia tunc delectatio illa eſt de objecto lethaliter malo; opus enim conjugii iiſdem pro præſenti prohibitum eſt ſub peccato mortali, adeoque & prohibita delectatio de illo velut præſente. 2. eos non peccare mortaliter ſi de actu illo delectentur, non prout placet ſecundum carnem, ſed propter emolumentum aliquod (hæreditatem v. g. aut ſanitatem) inde ſubſecutum aut ſubſecuturum; quia motivum hujus delectationis, vel malum non eſt, vel ſaltem nihil habet quod graviter ſit inordinatum. 3. denique ſi ſolum delectentur viduus aut ſponſus de opere conjugali præterito, vel futuro, gaudentes quod eum exercuerint, aut exercituri ſint, abſque eo quod illud concipiant ut præſens, & ullam admittant corporis vel ſenſualitatis commotionem, vel non peccant, ait Silvius, vel nonniſi venialiter peccant, quia nihil approbant, niſi quod & quatenus eis fuit aut erit licitum. Idem ſentiunt Navar. Silveſt. a quibus non recedit Habert; qui tamen addit hujuſmodi cogitationes, cum vix ſine delectatione venerea eſſe poſſint, nec accerſendas eſſe, nec retinendas cum mentem ſubeunt, ſed ſtatim abjiciendas eſſe.

Hinc

Digitized by Google

Hinc colliges probabilius eſſe ipſos etiam conjugatos, qui etiam ſine periculo pollutionis, veneream in carne ſua delectationem in abſentia compartis voluntarie excitant, cogitando & ſe delectando de actu conjugali præterito vel futuro, lethalis peccati conſcios eſſe. Quia venerea hæc delectatio eatenus a culpa immunis eſſe poteſt, quatenus a matrimonio permittitur: atqui matrimonium eam non permittit, niſi prout conjugaliter exercetur, jam vero non exercetur conjugaliter, niſi dum percipitur vel ex actuali matrimonii uſu, vel in ordine ad ipſum; neutrum autem fit abſente comparte. Idem dicendum de impudicis proprii corporis tactibus, etiam intuitu ſolius delectationis carnalis, quos uni conjugum, altero abſente, graviter eſſe illicitos merito docent Vaſquez, Diana ipſe & alii, quia tales actus reipſa conjugales non ſunt; de quo vide Æthicam amoris ibid. p. 181.

Quæres 5. an liceat delectari opere, quod cum ſit ex ſe mortale peccatum, commiſſum tamen eſt ſine culpa, v.g. in amentia, aut in ſomno.

R. 1. Licitum eſt delectari tum de inculpabilitate hujus operis, quia hæc delectatio eſt de re bona; tum de effectu qui inde feliciter ſecutus eſt, puta quod lites ſopitæ ſint ex homicidio caſuali, quod ex pollutione nocturna imminutus ſit tentationis æſtus. An autem de actione ipſa, prout cauſa fuit talis effectus, delectari licitum ſit, controvertitur. Negant Medina, Azor, Silvius, Habert, & alii plures. 1. quia objectum hujuſce delectationis malum eſt in ſe, licet qui illud neſcienter poſuit, immunis ſit a peccato; ergo & malum eſt voluntarie de illo delectari. Prob. antec. tum quia opus illud ex natura rei, rectæ rationi difforme eſt; tum quia ſi malum non eſſet, liceret illud ſcienter velle & procurare. 2. quia non licet opus objective malum propter bonum finem deſiderare. Quis enim putet licitum eſſe virgini deſiderare, ut cum ipſa erit in ſomno, aut mentis impos, ab aliquo corrumpatur, ut evadat e manibus tyranni qui eam corruptam a ſe abjiciet? ergo nec de eodem opere, etiam cum inculpate peractum eſt, gaudere licet. 3. quia damnatæ ſunt ab Innocentio XI. propoſitiones iſtæ, 14. *Licitum eſt abſoluto deſiderio cupere mortem patris, non quidem ut malum patris, ſed ut bonum cupientis: quia nimirum obventura eſt ei pinguis hæreditas.* Et 15. *Licitum eſt filio gaudere de parricidio a ſe in ebrietate perpetrato, propter ingentes divitias inde ex hæreditate conſecutas.*

Major eſt difficultas de pollutione, circa quam magis dividuntur Theologi; hanc enim & appeti poſſe antequam veniat, & de ipſa cum inculpate venit, ob bonum finem, gaudium haberi poſſe docent magni nominis Theologi, ut Cajetanus, Navarrus, Toletus & alii quibus præit S. Antonin. 2. p. tit. 6. c. 5. *Appetere*, inquit, *habere pollutionem propter alleviationem naturæ tantum ſine peccato, ideſt ſine hoc quod det operam, ſed via naturali, non eſt peccatum.* Favet S. Thom. in 4. diſt. 9. a. 4. quæſt. 1. ad 5. ubi de pollutione nocturna inculpabili, ait: *Si autem placeat ut naturæ exoneratio, vel alleviatio, peccatum non creditur.* Adde quod pollutio via naturali proveniens, non ſit actus voluntati humanæ ſubjectus, ſed evacuatio quædam naturalis, ſicut ſudor: ſecus de fornicatione & homicidio, quæ non ſunt actus naturales, ſed ſua natura liberi. Ita etiam P. Antoine, vir æquo rigidior. Ego quidem duo ſtatuo. 1. veriorem videri opinionem oppoſitam, quam tenent Soto, Medina, Azor & Silvius in 2. 2. q. 154. a. 5. quia pollutio eſt obje-

Digitized by Google

objective mala, cum nulla ſit, quæ ſine peccato voluntarie haberi poſſit; ergo non magis eam, aut appetere, aut de ipſa gaudere licitum eſt, quam de homicidio inculpate facto, quo pertinent aliæ probationes mox adductæ, 2. non ſtatim arguendum eſſe peccati mortalis eum qui pollutionem deſideraverit ut alleviationem naturæ; quia fieri poteſt, ut quis invincibiliter ignoret deſiderium hoc aliquid habere mali, cum hoc ignorent tot & tam præſtantis notæ Theologi, quorum aliquot citavimus.

Quæres 6. an peccet qui cuperet de re mala delectari, niſi hæc mala foret.

R. Fieri poteſt 1. ut nullatenus peccet. 2. ut peccet venialiter. 3. ut peccet mortaliter. 1. quidem nullatenus peccabit, ſi ita delectari vellet poſito quod res mala non eſſet, ut tamen actu & de facto nullatenus de ea delectetur, ſed eam potius refugiat. Et hoc præcipue contingit cum objectum conditionati hujus deſiderii non eſt malum, niſi, quia vel omnibus, vel certo cuidam ſtatui prohibitum eſt: unde non peccat qui die jejunii utcumque ægrotus dicit, Vellem carnibus veſci, niſi aliud vellet eccleſia; aut qui voto caſtitatis ligatus, & ſollicitatus ad matrimonium, reſpondet, Nuberem, niſi obſtringerer voto, ſed ob votum nubere nolo. Ratio eſt, quia conditio hæc omnem ab objecto malitiam ſeparat; neque vis malum, cum legem qua prohibitum eſt reverearis & obſerves, ſed vis id quod malum non eſſet, nec neceſſario malum eſt. 2. fieri poteſt ut venialiter peccet, quia pleraque hujus generis deſideria, vanæ ſunt & otioſæ cogitationes: unde qui dicit, Vellem occidere hominem hunc, niſi id illicitum foret, ſed nolo occidere, quia illicitum eſt, non eſt immunis a culpa veniali, ut docent Silvius & Habert. 3. tandem peccabit lethaliter in triplici præcipue caſu. 1. ſi conditio quam volitioni ſuæ opponit, non omnem ab objecto malitiam tollat, ut ſi quis dicat, Vellem fornicari, niſi eſſem Sacerdos; etſi enim Sacerdos non eſſes, haud licitum tibi eſſet fornicari. 2. ſi eadem conditio non tollat actualem affectum & complacentiam in actum intrinſece malum, ſi quis enim fornicationem ſibi repræſentet, eaque delectando dicat, Si non eſſet illicitum, fornicarer: peccat utique non quidem deſiderio, quod excludit, ſed affectu & complacentia quam non excludit. 3. ſi quis optet ut quod per ſe malum eſt, malum non eſſet, puta ut malum non ſit furari, vel fornicari: nam optare ut quæ per ſe mala ſunt, bona ſint & licita, eſt ordinem naturalem invertere; imo eſt quid deterius quam ſimpliciter legem naturæ tranſgredi: minus enim peccat qui Principis legem non implet, quam qui eum vellet ſpoliari Principatu ſuo, & præcipiendi auctoritate. Ita Silvius ibid.

Silvius 1. 2. q. 74. a. 8. Habert. c. 9. de pecc.

Quæres tandem quibus indiciis cognoſci poſſit in dubio, an quis peccato conſenſerit.

R. Quatuor efferri ſolent regulæ. 1. præſumendum eſt eum non conſenſiſſe peccato, qui Deum timet, & ita habitualiter diſpoſitus eſt, ut mori malit quam fœdari: unde ſi quam forte in repellenda dæmonis ſuggeſtione admiſerit negligentiam, hæc non tam ad voluntatis conſenſum, quam ad mentis diſtractionem revocari debet. Aliter judicandum de homine peccatis aſſueto, & qui iniquitatem parvipendit. Ratio regulæ eſt, quod in dubio prudens præſumptio petitur a conſuetis & communiter contingentibus: porro communiter evenit, & ut vir pius malo non conſentiat ad-

advertentia atque remorſu, quæ impediunt ne dubitet de conſenſu, & ut vir pravus non reſiſtat ſine pugna, quæ non ſinit ut dubitetur de reſiſtentia. 2. qui dubitat vigilans ne an dormiens, ſui compos an impos, quidpiam fecerit, judicatur non ſatis advertiſſe aut conſenſiſſe; qui enim vigilat, ſatis ſentit ſe vigilare. 3. qui facile malum quod cogitat, exequeretur ſi vellet, potius cenſetur non conſenſiſſe, quam qui malum exequi non potuit. 4. qui loquitur, tangit, oculos in eumdem locum non fortuito ſed iterum conjicit, ſecurius præſumitur conſenſiſſe, quam qui diu cogitationem volvit animo, aut corporis motus perſenſit: exteriores enim motus liberi non fiunt a renitente, interiores plerumque advertentiam antecedunt. Quia tamen hæ regulæ non ſunt omni exceptione majores, & nonnunquam deficere poſſunt, idcirco qui dubitat num conſenſerit peccato, dubium hoc confiteri tenetur.

CAPUT QUINTUM.

De effectibus peccati.

PRæcipui peccati effectus ſunt quatuor, macula animæ, injuria & offenſa Dei, reatus pœnæ, pœna ipſa. Quæ breviter explicamus.

Quod ſpectat ad maculam, fide conſtat eam per omne peccatum contrahi. Joſue 22. *Peccaſtis in Beelphegor, & ... macula hujus ſceleris in vobis permanet*. Eccli. 31. Beatus *dives qui inventus eſt ſine macula*. Jerem. 11. *Si laveris te nitro... maculata es in iniquitate tua &c.* ſed non ita facile explicatur in quo conſiſtat hæc macula. Alii eam reponunt in ipſo reatu, & male. Nam 1. hanc 54. Baji propoſitionem damnavit S. Pius V. *In peccato duo ſunt, actus & reatus: tranſeunte autem actu, nihil remanet niſi reatus, ſive obligatio ad pœnam*; ubi macula vel nihil eſt, vel idem eſt cum reatu. 2. ſublato peccato, non ſemper tollitur obligatio ad omnem pœnam; & viciſſim ſublata pœna, ut a Deo tolli potuiſſet in alio rerum ordine, non tolleretur reatus. 3. ideo quis deputatur ad pœnam, quia infectus eſt macula peccati; ergo deputatio ad pœnam, ſeu reatus, non eſt ipſa peccati macula, ſed ipſam prius ſaltem natura ſupponit. Alii maculam *conſtituunt* in ipſa Dei injuria, quod etiam falſum eſt; tum quia ut virtutis actus, in ſe ante bonus eſt & honeſtus quam Deum honorificet; ita actus peccati antea maculam habet, quam Deum offendat; tum quia macula & offenſa Dei aliter & aliter concipiuntur, macula enim ſe tenet ex parte animæ, injuria vero Deum connotat. Alii maculam peccati reponunt in privatione nitoris antea animæ inexiſtentis, non ſimpliciter, ſed cum reſpectu ad actum peccati præcedentem qui privationis hujus cauſa fuit. Hæc opinio ceteris potior videtur. 1. quia ſicut corpus maculatum dicitur, cum caret nitore ſibi debito; ita & anima cenſetur maculata eſſe, cum munditie ſibi antea inexiſtente privata eſt. 2. quia anima per id maculata dici debet, per cujus oppoſitum conſtituitur immaculata; denominationes enim oppoſitæ, a rationibus oppoſitis repetendæ ſunt: atqui anima cenſetur immaculata cum primævum nitorem ſervat; ergo per ejus privationem, aut ſi mavis per formam nitori huic oppoſitam, cenſeri debet formaliter macula-

Digitized by Google

culata. 3. quia poſita hac noſtra opinione, facilius explicantur multa, quæ ab aliis vix explicari poſſunt. Nam 1. in ſtatu naturæ puræ, ubi homo gratia ſanctificante donatus non fuiſſet, & tamen peccare potuiſſet, potuiſſet contrahi macula, non quidem per privationem gratiæ, quæ in hoc ſtatu nulla fuiſſet, ſed per privationem nitoris cujuſdam naturalis, quo Creator animam donaſſet. 2. cum multiplicantur peccata, multiplicantur maculæ, ut eædem multiplicantur in veſte candida, cui novæ accedunt luti impreſſiones, quia magis e priſtino nitore receditur: animæ enim nitor licet in gratia ſanctificante potiſſimum conſiſtat, non tamen in ea ſola ſitus eſt, ſed etiam in lumine naturali, in flexibilitate ad bonum, in minori oppoſitione cum Deo, in majori fervore; unde etiam peccatum veniale maculam inducit, quatenus fervorem hunc imminuit. Plura videris apud Silvium 1. 2. q. 86. a. 1. Gonet diſp. 8. &c.

Quod ſpectat ad offenſam, ea nihil eſt aliud quam injuſta ſupremæ dignitatis, auctoritatis, vel amicitiæ violatio, hinc orta quod peccator a Deo ſe avertat, & ſe convertat ad creaturam. Quæritur an offenſa hæc malitiam habeat infinitam. Quod ut ſolvatur,

Not. 1. peccatum ſpectari vel ut malum hominis, quem recto rationis ordine, charitate & gratia, ac Dei ipſius poſſeſſione ſpoliat; vel ut eſt malum Dei quem lædit. 2. peccati malitiam dupliciter poſſe dici infinitam: intrinſece ſcilicet & ſimpliciter, ſi in ſe & ratione ſui infinita ſit; & extrinſece ſeu objective, quatenus perſona quam lædit infinitæ eſt dignitatis & perfectionis.

Certum eſt apud omnes, peccatum, prout eſt malum hominis, non habere malitiam intrinſece infinitam, quia malum non eſt majus bono quo privat: atqui bonum quo privat peccatum, ſimpliciter finitum eſt, ſi non in ſe, ſaltem prout participatur ab homine: unde cum participatio Dei qua privatur peccator, finita ſit ad modum recipientis, bonum quo privatur homo, finitum cenſeri debet.

Certum eſt 2. peccatum, prout eſt injuria & malum Dei, eſſe ſaltem objective & extrinſece infinitum, quia lædit ens infinite perfectum; ſed controvertitur an intrinſece infinitum ſit. Affirmant Cajetanus, Medina, Alvarez & alii quos ſequitur Gonet diſp. 9. de peccat. a. 6. Negant Suares, Vaſquez, & quidam e Thomiſtis, quibuſcum

Dico: Peccati malitia non eſt intrinſece infinita.

Prob. 1. Illud finitum eſt, non ſolum in genere entis, ſed etiam in genere injuriæ Deo illatæ, quod in hoc genere ſummum non habet gradum; infinitum enim non agnoſcit majus ſe, in eo genere in quo infinitum eſt: atqui peccatum in genere malitiæ Deo injurioſæ ſummum non habet gradum. Injuria enim quæ in infinitum creſcere poteſt, & quæ infertur ab homine qui Deum non tantum odit, quantum odiſſe poteſt ſummum non habet gradum: atqui injuria quæ Deo per peccatum infertur, creſcere poteſt in infinitum, nec quiſquam eſt qui Deum oderit, quantum odiſſe poteſt, ſicut nemo eſt qui Deum infinitum amet quantum amare poteſt; alioqui enim eſſet omnis peccati ratio quantum ad infinitatem injuriæ, ſicque peccata omnia ratione ſui æqualia eſſent in demerito, quod ſane dici non poteſt.

Reſpondet Gonet pag. mihi 495. gravitatem offenſæ non ſumi ſolum a per-

perſona læſa, ſed & ab objecto, ab intenſione actus, a circumſtantiis: unde, ait, æqualis quidem eſt in omni peccato mortali gravitas perſonalis, ſeu quæ petitur ex parte Dei offenſi; ſed inæqualis eſt gravitas ex parte objecti & circumſtantiarum deſumpta. Quemadmodum valor *perſonalis* actionum Chriſti, ſimpliciter infinitus erat, & ideo æqualis; valor vero *objectivus*, qui ex objecto & circumſtantiis petebatur, nec infinitus erat, nec æqualis.

Verum ſolutio hæc non valet; peccatum enim non eſt peccatum, niſi quia eſt offenſivum Dei: unde intenſio & circumſtantiæ actus non tribuunt majorem aut minorem gravitatem peccato, niſi quia ex iis magis minuſve offenditur Deus; ergo poſito quod peccatum in ratione injuriæ infinitum ſit, nullum erit peccatum alio gravius, ſicut nullum eſt infinitum altero majus. Aliud eſt de valore actionum Chriſti, qui a ſola Chriſti perſona non repetitur.

Prob. 2. Si peccati malitia ſit ſimpliciter infinita, vel extenſive, vel intenſive: atqui neutrum dici poteſt. Non primum: nam malitia extenſive infinita, ea diceretur quæ omnes ceterarum peccati ſpecierum malitias contineret: atqui nullum eſt peccatum cujus malitia aliorum peccatorum malitias contineat, cum malitia prodigalitatis ab avaritiæ malitia penitus diſtincta ſit, eamque nec formaliter contineat, ut patet, nec eminenter, cum ejus cauſa non ſit. Non ſecundum: illud quippe ſolummodo infinitum eſt intenſive, cujus quantitas quaſi intenſiva & quoad gradum, non poteſt ſuſcipere magis & minus: atqui nullum eſt peccatum cujus quantitas non poſſit ſuſcipere magis & minus in ratione injuriæ Deo factæ. Si enim peccatum non poſſet magis & minus ſuſcipere in ratione injuriæ, hoc haberet vel ab operante, & a conatu ejus, vel ab objecto quod offendit: atqui 1. nec id habet ab operante, nec a conatu ejus: tum quia operans finitus eſt & finite conatur; tum quia licet peccator ſummum malum velit Deo, quem vel annihilaret ſi poſſet, vel infinita afficeret triſtitia, ſi hoc pateretur conditio divinitatis, is tamen peccatoris affectus cum Deo extrinſecus remaneat, eumque in ſemetipſo non afficiat, nunquam poteſt eſſe intrinſece infinitus. 2. neque etiam peccatum intenſivam infinitatem habet ab objecto quod lædit, quodque per peccatum deprimi cenſetur: nullus quippe actus intenſionem ſuam ab objecto habet, cum intenſio ſit aliquid intrinſecum, objectum vero aliquid extrinſecum. Adde, & hæc quidem ratio fundamentalis eſt, adde quod objectum non communicat actui totam vel bonitatem vel malitiam quam poteſt, ſed juxta menſuram actus, quia eam non communicat formaliter, ſed tantum terminative: unde ſicut intenſio viſionis Dei, licet ad Deum terminata, formaliter finita eſt, imo neceſſario finita, quia Deum non includit, ſed connotat; ita & peccati intenſio eadem de cauſa formaliter finita eſſe debet.

Obj. 1. Quod creſcit pro dignitate perſonæ infinitum eſt cum perſona eſt infinita: atqui gravitas offenſæ creſcit pro dignitate perſonæ; offenſa enim quædam eſt perſonæ depreſſio, eoque gravior quo dignior eſt perſona, quæ deprimitur.

R. diſt. min. Gravitas offenſæ creſcit geometrice pro dignitate perſonæ, C. creſcit arithmetice, N. Itaque offenſa creſcit quidem geometrice, ideſt ſecundum proportionem pro dignitate perſonæ, quia major eſt offenſæ

uni

Digitized by Google

uni factæ præ offenſa alteri injuſta gravitas, ut major eſt unius præ altero dignitas: ſed non creſcat arithmetice, alioqui tanta eſſet peccati intrinſece indignitas, quanta eſt dignitas Dei, ſicque injuria Deo illata, eadem æqualitate ſuperaret injuriam Angelo illatam, qua Deus Angelum ſuperat, quod admitti non poteſt. Inde enim ſequeretur viſionem Dei eadem etiam æqualitate ſuperare viſionem Angeli, qua Deus Angelum ſuperat, quia ſicut quo dignior eſt perſona quæ offenditur, eo gravior eſt offenſa, ita quo præſtantius eſt viſionis objectum, eo perfectior eſt viſio: atqui licet pro Dei dignitate geometrice creſcat viſionis dignitas, non tamen eadem æqualitate, alioqui viſio Dei ſimpliciter & intrinſece in ſe infinita foret, quod Theologis omnibus repugnat.

Confirm. Quia gravitas offenſæ non petitur ex ſola perſona, ſed ex majori etiam vel minori cognitione circa perſonam cui fit injuria: atqui Deus nonniſi finito modo a nobis cognoſcitur; ergo

Obj. 2. Pœna proportionatur culpæ: atqui pœna peccati eſt infinita, cum nullum habeat, aut nunquam habitura ſit finem.

R. diſt. min. Pœna peccati eſt infinita intenſive, N. infinita quoad durationem, ſubd. infinita extrinſece, C. intrinſece, N. Itaque pœna peccati eſt quidem infinita quoad durationem, quia ſemper duratura eſt: at inde colligi non poteſt peccatum eſſe ſimpliciter infinitum. 1. quia alioqui puniri deberet pœna, non ſolum quoad durationem, ſed & quoad intenſionem infinita, quæ ſcilicet in infinitum creſceret & intenderetur; hæc enim poſſibilis eſt, & ſola malitiæ infinitæ commenſuratur. 2. quia pœna quoad durationem infinita non competit peccato intrinſece, ſed extrinſece tantum, quia tamdiu quiſque puniri debet, donec eum pœniteat peccati, aut peccatum ipſi condonetur: porro nemo eſt e reprobis quem peccati ſui pœniteat, & in inferno nulla eſt redemptio; ergo pœna peccati extrinſece ſolum eſt infinita: porro ex duratione pœnæ extrinſece ſolum infinitæ, colligi non poteſt intrinſeca culpæ infinitas; ſicut ex mercede juſtorum operibus reddita, licet æterna, colligi non poteſt intrinſeca operum illorum infinitas.

Obj. 3. Satisfactio ita creſcit pro dignitate perſonæ ſatisfacientis, ut cum hæc infinita eſt, illa quoque infinita ſit; ergo a pari gravitas offenſæ ita creſcit ad dignitatem perſonæ læſæ, ut cum hæc infinita eſt, & eam quoque infinitam eſſe neceſſum ſit.

R. neg. conſeq. Diſparitas manifeſta eſt; perſona enim ſatisfaciens non ſe habet mere objective ad actiones per quas ſatisfacit, ſed ſubjective & in ratione proximi ſuppoſiti: unde cum actiones intrinſece ſequantur naturam ſuppoſiti a quo procedunt, infiniti valoris eſſe debent; cum a ſuppoſito infinito eliciuntur; at vero perſona læſa ſe ſolum habet objective & extrinſece ad injuriam per quam læditur, ac proinde non formaliter, ſed extrinſece tantum eidem gravitatem communicat.

Obj. 4. Illud eſt infinitum malum, quod infiniti boni deſtructivum eſt: atqui tale eſt peccatum; peccatum enim quantum de ſe eſt Deum deſtruit, cum ab eo tollat rationem finis ultimi, & illum infinite contriſtaret, ſi fieri poſſet.

R. ad 1. neg. min. Non enim magis peccatum ex natura ſua deſtructivum eſt Dei, qui deſtrui non poteſt, quam ignis ex natura ſua cale-

Digitized by Google

factivus ſit Angeli, qui caloris capax non eſt. Habet quidem peccator virtualem quemdam Dei deſtruendi affectum, quia vellet Deum non eſſe: at inde non ſequitur peccati malitiam infinitam eſſe ſimpliciter, ſed objective dumtaxat, quia vult Deo ſummum malum; ſicut ex eo quod charitas Deo velit ſummum bonum, non ſequitur charitatem eſſe bonitatis formaliter infinitæ.

Quod ad reatum attinet, reatus eſt obligatio ſive debitum ad pęnam ob proprium peccatum ſubeundam. *Debitum* morale quod a peccatore contrahitur: *ad pœnam*, unde reatus eſt quid medium pœnam inter & culpam, habens pęnam pro termino, & culpam pro radice: *ob proprium peccatum*, unde pœna & pœnæ reatus penitus diſcrepant; Chriſtus enim obnoxius quidem fuit pœnæ, non tamen reus fuit, ſeu reatum non habuit, quia pro alienis non pro ſuis peccatis paſſus eſt. Certum eſt de fide reatum per peccatum contrahi; hoc enim expreſſe docet Scriptura, præſertim Matth. 5. *Qui dixerit fratri ſuo, fatue, reus erit gehennæ ignis*. An autem reatus ſit relatio realis, an rationis ſolum, ſubtilius expendunt alii quam utilius. Vide Gonet diſp. 8. a. 4.

Circa pęnam hæc ſcienda ſunt. 1. pęna eſt malum ſeu incommodum contrarium naturæ vel voluntati ut culpa puniatur. 1. eſt *malum*, ejus ſcilicet qui patitur; nam bonum eſt reſpectu ejus qui punit, cum puniendo juſtitiæ vindicativæ actum exerceat. 2. *contrarium voluntati vel naturæ*: aliquando utrique ſimul, ut pęnæ quas inviti patimur; aliquando naturæ, non autem voluntati, ut mortificationes libenter ſuſceptæ, quas etiam cum probat voluntas, refugit natura; peccatum item quod ſæpius alterius peccati pœna eſt, & dum voluntati placet, naturam vitiat.

2. Pœna quæ peccato rependitur duplex eſt: alia præſentis vitæ, ut morbi, bella &c. alia vitæ futuræ, quæ vel in purgatorio luitur vel in inferno, eaque iterum duplex eſt, alia damni, alia ſenſus. Pęna damni eſt privatio viſionis Dei; pęna ſenſus eſt cruciatus ignis & tormentorum quæ corpus & animam affligunt: quia enim quæ hominem cruciant, potiſſimum ſenſibus percipiuntur, inde pęna ſive ad animam, ſive ad corpus ſpectet, pœna ſenſus appellari ſolet.

Circa hanc pęnam quæritur 1. an æterna ſit. Negavit Origenes l. 1. Periarchon c. 6. verum is ejus error facile refellitur 1. ex Script. *Iſaiæ* 66. *Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur*, quo textu (Matth. 25) uſus eſt Chriſtus Marci 9. Nec valet quod reponit Origenes, ignem quidem æternum fore, ſed non combuſtionem; hoc enim expreſſe refutavit ipſe Chriſtus his verbis, *Ibunt hi in ſupplicium æternum*, ſeu, ut legebat S. Auguſtinus, *in combuſtionem æternam, juſti vero in vitam æternam*; ubi combuſtio reproborum non minus æterna eſt quam Sanctorum felicitas: unde Apocal. 14. reprobi dicuntur cruciandi *igne & ſulphure in ſæcula ſæculorum*. 2. ex Patribus. *Origenes*, ait Auguſt. (L. 21. de Civ. c. 17.) *hac in re miſericordior profeſto fuit, qui & ipſum diabolum atque angelos ejus poſt graviora pro meritis atque diuturniora ſupplicia, ex illis cruciatibus eruendos, atque ſanctis Angelis ſociandos credit; ſed illum propter hoc . . . . . reprobavit Eccleſia*. Idem ſentiunt alii Patres quibus perperam opponitur S. Hieronymus: cum enim dicit S. Doctor, *Chriſtianos ſi in peccato præventi fuerint, ſalvandos eſſe poſt pœnas*; vel ex aliorum ſententia, non autem propria loquitur: vel loquitur

Digitized by Google

quitur de Chriſtianis qui in gratia decedunt, ſed moriuntur antequam peccata ſua ſibi quoad pœnam dimiſſa ſint, unde non ante recipientur in cœlum, quam eadem per pœnitentiam expiaverint. Vid. Simonnet. diſp. 4. a. 3. de peccat.

Dices 1. Scriptura nomine æternitatis ſæpius non intelligit niſi longam durationem, ut Geneſ. 17. *Dabo tibi . . . terram hanc in poſſeſſionem æternam*; ergo ex eo quod reproborum pœnæ dicantur æternæ, nihil concludi poteſt.

R. neg. conſeq. Senſus enim Scripturæ determinatur tum ex ipſis ejuſdem textibus, in quibus pœnæ inferni eodem modo dicuntur æternæ, ac Sanctorum beatitudo quæ vere æterna erit; tum ex Eccleſiæ judicio & Traditione Patrum, juxta quos *incunctanter verum eſt, quia ſicut finis non erit gaudio bonorum, ita finis non erit tormento malorum.* S Greg. l. 4. Dialog. c. 44.

Dices 2. Deus punit citra condignum, & a fortiori non punit ultra condignum: atqui puniret ultra condignum, ſi pœnam infligeret æternam pro peccato quod ſæpe in inſtanti commiſſum eſt. Quæ enim peccati tam rapide tranſeuntis proportio cum pœna ſempiterna?

R. Deum punire citra condignum, quia minus graves reprobis pœnas infligit, quam meriti ſint. Non deſinit tamen in æternum punire, imo aliquatenus debet in æternum punire, quia æternæ averſioni a Deo, par eſt æternam decerni pœnam: atqui hominis peccare & in peccato mori volentis averſio a Deo eſt æterna; quia, ut profunde diſcurrit S. Thomas, *qui propter aliquod bonum temporale averſus eſt ab ultimo fine, qui in æternum poſſideretur, præpoſuit fruitionem temporalem illius boni temporalis æternæ fruitioni ultimi finis; unde patet quod multo magis voluiſſet in æternum illo bono temporali frui; ergo ſecundum divinum judicium ita puniri debet ac ſi æternaliter peccaviſſet: nulli autem dubium eſt quin pro æterno peccato æterna pœna debeatur.* L. 3. cont. gent. c. 144. Confirm. 1. quia deordinatio de ſe irreparabilis æterna pœna puniri debet; manente enim cauſa manere debet effectus: atqui deordinatio peccati mortalis de ſe eſt irreparabilis; tollit enim gratiam quæ eſt principium vitæ ſpiritualis, ſicut mors naturalis tollit principium vitæ naturalis. Confirm. 2. quia, ut ait S. Thomas hic q. 87. a. 3. ad 1. *in nullo judicio requiritur ut pœna adæquetur culpæ ſecundum durationem: non enim quia adulterium vel homicidium in momento committitur, propter hoc momentanea pœna punitur, ſed quandoque quidem perpetuo carcere vel exilio; quandoque etiam morte, in qua non conſideratur occiſionis mora, ſed potius quod in perpetuum auferatur a ſocietate viventium.*

Quæres 2. quænam pœna peccato veniali debita ſit.

R. æternam pœnam ei non deberi. 1. quia non impedit ne homo dignus ſit gloria æterna: qui autem ea dignus remanet, æterna pœna dignus eſſe non poteſt. 2. quia peccatum veniale non repugnat irreparabiliter ordini, cum non tollat principium vitæ ſpiritualis. Verum diſputant Theologi, an peccatum veniale non puniatur per accidens pœna æterna, cum nempe conjunctum eſt mortali peccato in quo quis mortuus eſt. Hæc quæſtio moveri poteſt, vel de peccato veniali in hac vita quoad culpam remiſſo, non autem quoad pœnam; vel de peccato veniali quoad culpam & pœnam in inferis permanente. Unde

Dico 1. *peccatum veniale* quoad culpam permanens, *in eo qui decedit cum*

Digitized by Google

mortali, æterna pœna punitur; ita S. Thom. q. 5. de malo a. 2. ad 8. Ratio eſt, quia tamdiu manet effectus, quamdiu manet cauſa: atqui peccatum veniale quod in hac vita dimiſſum non eſt, ſemper manet in altera, ſi conjunctum ſit mortali: tum quia exiſtenti in termino non datur remiſſio peccati quoad culpam; tum quia remiſſio peccati non fit ſine aliqua Chriſti meritorum applicatione: Chriſtus autem ſua damnatis merita non applicat, quia nec ejus membra ſunt, nec pro iis ut in tali ſtatu poſitis mortuus eſt.

Obj. cum Scoto, Almaino &c. Animæ exiſtentes in purgatorio ſunt extra ſtatum viæ, & tamen ipſis remittuntur quoad culpam peccata venialia; deinde pœna finita, poteſt finito tempore ſolvi: atqui pœna peccato veniali debita, finita eſt; ergo poſt certum tempus finiri debet, non quidem per ſatisfactionem, cujus reprobi ſunt incapaces, ſed per ſatiſpaſſionem.

R. ad 1. animas, ut ajunt, purgantes, eſſe ſecundum quid in via, cum & habeant fidem & ſpem, quæ ſunt viatorum virtutes, & nondum plane pervenerint ad terminum; ſecus eſt de reprobis, qui abſolute ſunt in termino; ergo peccata venialia *per ignem purgatorium* dimittuntur, *quia pœna illa aliqualiter voluntaria*, prout lubenter acceptata, *virtute gratiæ habebit vim expiandi culpam omnem quæ ſimul cum gratia ſtare poteſt*; Nulla vero peccata per ignem inferni remitti poſſunt, quia remanente culpa, non poteſt pœna per ſatiſpaſſionem remitti, præſertim ſi perſeveret affectus formalis, aut virtualis ad culpam: atqui culpa ſemper manet in reprobis, iique cum in malo obdurati ſint, nullam habent peccati ſui diſplicentiam quæ moraliter bona ſit, & a fortiori qua idem peccatum deleri poſſit; ergo. Hinc patet ſolutio ad 2.

S. Tho. in 4. diſt. 21. q. 1. a. 3.

Dico 2. Probabile eſt peccatum, ſive mortale ſive veniale, in hac vita quoad culpam, non autem quoad pœnam dimiſſum, non puniri in inferno, niſi pœna temporali. *Nec propter hoc ſequitur quod ſit in inferno redemptio, quia pœna ſolvitur, non redimitur; nec eſt inconveniens quod quantum ad aliquid accidentale pœna inferni minuatur uſque ad diem Judicii, ſicut etiam augetur.* Ratio eſt, quia nihil obſtat quominus peccatum jam remiſſum quoad culpam, remittatur quoad pœnam per inferni dolores, qui licet ad ſatisfactionem non ſufficiant, cum ſponte acceptati non ſint, ad ſatiſpaſſionem tamen ſufficere poſſunt. De ceteris ad hanc materiam pertinentibus vid. Gonet. diſp. 8. Silv. & alios S. Thomæ interpretes ad q. 87.

S. Thom. in 4. d. 22. q. 1. a. 1. ad 5.

PARS

PARS SECUNDA.

De peccatis in ſpecie.

PEccatum aliud eſt originale, quod communi primi parentis voluntate contrahitur; aliud perſonale, quod propria peccantis voluntate commiſſum eſt. Perſonale duplex eſt: actuale, quod eſt actus, vel omiſſio actus legi difformis; & habituale, quod ipſum eſt actuale peccatum moraliter perſeverans, a quo non tam peccantes quam peccatores denominamur. Actuale vel mortale eſt, vel veniale; utrumque vero vel eſt omiſſionis, vel commiſſionis; item vel eſt contra Deum, vel contra ſeipſum, aut proximum. Rurſuſque vel eſt carnale, quod in materia ſenſibili perficitur, ut gula, luxuria &c. vel ſpirituale, quod intus conſummatur, & internam ſolum delectationem habet, ut ſuperbia. Unde iterum peccatum aliud eſt cordis, ut odium; aliud oris, ut detractio; aliud operis, ut homicidium. Peccatum denique aliud eſt capitale, quod non ſolum per ſe peccatum eſt, ſed & aliorum peccatorum radix; & non capitale. De his ſeorſum quantum patientur rerum anguſtiæ differendum eſt.

CAPUT PRIMUM.

De peccato originali.

CIrca peccatum originis hæc quæruntur. 1. an exiſtat. 2. in quo ſita ſit ejus natura. 3. quo pacto ab Adam ad ceteros homines traducatur. 4. an homines omnes ejuſdem conſcii naſcantur. 5. quinam ſint ejus effectus. *S. Thom. q. 81.*

ARTICULUS PRIMUS.

De exiſtentia peccati originalis.

MUltis apud Auguſtinum nominibus exprimitur peccatum originale, vocatur enim *hæreditarium malum*, *alienum peccatum*, *debitum paterni chirographi &c.* Quæritur an exiſtat ejuſmodi peccatum. Negarunt Pelagius, ejuſque diſcipuli Cæleſtius & Julianus. *Aſſerunt*, ait Auguſtinus, *parvulos ſine ullo peccati originalis vinculo naſci;* unde *eos propterea baptizari* dicunt, *ut regeneratione adoptati admittantur ad regnum Dei, de bono in melius tranſlati, non iſta renovatione ab aliquo malo obligationis veteris abſoluti. Nam etiamſi non baptizentur, promittunt eis extra regnum quidem Dei, ſed tamen æternam & beatam quamdam vitam.* Hinc quinque erant hujuſmodi hæreſis capita. 1. *Adam mortalem factum, qui ſive peccaret, ſive non peccaret, fuiſſet moriturus.* 2. *peccatum Adæ, ipſum ſolum læſiſſe, & non genus humanum*, niſi quatenus malum peccandi exemplum præbuit. 3. *infantes qui naſcuntur, in eo ſtatu eſſe in quo Adam fuit ante prævaricationem.* 4. *nec per* *L. 8. contr. Julian. c. 6. &c.* *De hæreſib. hær. 88.*

mon-

mortem Adæ omne genus hominum mori, nec per reſurrectionem Chriſti omne hominum genus reſurgere. 5. *infantes, etiamſi non baptizentur, habere vitam æternam;* ita Marius Mercator in Commonit. Errorem hunc quem, ex eodem Mario Mercatore, ante Pelagium tuitus erat Theodorus Mopſueſtiæ Epiſcopus, temporum lapſu renovarunt Armeni, Albanenſes circa an. 769. Albigenſes an. 1178. Anabaptiſtæ an. 1540. ac deinceps Sociniani, quibus id propoſitum fuiſſe videtur, ut diverſas omnibus retro ſæculis hæreſes in ſe colligerent. Contra hos omnes,

Dico 1. Exiſtentia peccati originalis eſt certa ex Scripturis.

Prob. 1. ex Job 14. v. 4. ubi ſic legit editio vulgata: *Quis poteſt facere mundum de immundo conceptum ſemine? nonne tu qui ſolus es?* Unde ſic: Immunditia de qua loquitur Job, homini ineſt ab ipſa ejus conceptione: atqui immunditia hæc non eſt corporea, ut perperam reſpondent Sociniani, ſed ſpiritualis, ſeu ipſa eſt peccati immunditia. Nam a corporali immunditia mundari homo etiam ab homine poteſt: atqui ab immunditia, quæ impuro hominis ſemini inhæret, ſolus Deus mundare poteſt, ex citato textu; ergo immunditia hæc ipſum eſt peccatum, quod ſæpius in Scripturis immunditia appellatur, ut Iſaiæ 64. *Facti ſumus ut immundi omnes, & tanquam pannus menſtruatæ omnes juſtitiæ noſtræ.*

Idem textus juxta verſionem ſeptuag. Interp. non minus efficax eſt; ſic enim vertunt, & cum iis legunt antiqui Patres: *Nemo mundus a ſorde, nec infans cujus eſt unius diei vita ſuper terram.* Porro ſi ne infans quidem unius diei mundus ſit a ſorde, ſeu peccato, neceſſe eſt ut admittatur quoddam peccatum quod nobis omnibus ab ipſa conceptione inhæret; infantes enim actualis peccati capaces non ſunt.

2. ex Pſalm. 50. ubi ſic loquitur David: *Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea:* hebraice, Ecce *in peccato* & *iniquitate* conceptus ſum, prout etiam S. Jeronymus & alii fere omnes reddiderunt, ut notat * Bellarminus: atqui peccatum in quo conceptus eſt David, non potuit aliud eſſe quam peccatum originale. Non enim fuit peccatum parentum ejus, ut delirant Sociniani: tum quia David ex ſancto & legitimo conjugio natus erat; tum quia in id unum incumbit David in hoc loco, ut propriam ſuam miſeriam Deo repræſentet, ejuſque miſericordiam alliciat: atqui ſi de ſola parentum iniquitate, non ſua loqueretur, jam nec miſeriam ſuam Deo exhiberet, nec miſericordiam ejus alliceret: nam eo quidem venia & indulgentia dignus eſt homo, quod animam peccato & miſeriis vitiatam ſortitus a natura, ſæpius tentationibus cedat, non autem quod ex alterius crimine conceptus ſit. Non etiam fuit peccatum illud, actuale Davidis peccatum, ut aliis Socinianis placet; etſi enim graviter peccaverit David contra Uriam, haud tamen eo in peccato conceptus eſt a matre ſua. Denique poſito quod David loquatur de primæva iniquitate in qua conceptus ſit, jam non crimen ſui proprium, ſed culpam toti mundo communem expreſſit: unde enim ſciret ſe conceptum eſſe in peccato, niſi ſciret homines omnes peccato obnoxios naſci? ergo peccatum de quo loquitur Rex Propheta, ipſum eſt originale peccatum quod Vulgata in plurali expreſſit, ſive quia numerus pluralis ſæpe uſurpatur pro ſingulari, ſive quia in Adæ peccato multiplex iniquitas concurrerit, ſuperbia ſcilicet, inobedientia, gula &c.

* *Tom. 4. c. 4. c. 5.*

3. ex

Digitized by Google

3. ex Rom. 5. ubi diſerte ait Apoſtolus: *Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertranſiit, in quo omnes peccaverunt*. Et infra: *Per inobedientiam unius hominis peccatores conſtituti ſunt multi*: unde ſic: Aſtruit eo loco Apoſtolus peccatum quod omnes homines infecit; & morti obnoxios reddidit: atqui peccatum hoc, ipſum eſt originale peccatum, non actuale. Nam peccatum actuale non reperitur in infantibus: atqui peccatum de quo loquitur Apoſtolus, reperitur etiam in infantibus. 1. quia reperitur in omnibus, *in quo omnes peccaverunt*. 2. quia reperitur in iis qui morti obnoxii ſunt, cum mors poſt illud peccatum intraverit: atqui ipſi infantes ante quodcumque peccatum actuale, morti obnoxii ſunt, & ſæpe moriuntur.

Reſpondent Pelagiani, peccatum in mundum introiſſe non propagatione ſed imitatione; unde id, *in quo omnes peccaverunt*, ſic explicant, *propter quod* Adæ peccatum *omnes peccaverunt*. Verum hæc reſponſio ſtare non poteſt. 1. quia peccatum quod deſcribit Apoſtolus, ad ipſos infantes pertinet, ut modo dixi: atqui in infantibus eſſe non poteſt peccatum per imitationem. 2. juxta Apoſtolum, peccatum eſt cauſa mortis, ut Adam fuit cauſa peccati quod in mundum intravit, prout oſtendunt hæc verba, *Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors*: atqui peccatum non eſt cauſa mortis per imitationem dumtaxat & per accidens; ergo nec Adam cauſa fuit peccati per imitationem ſolum, occaſionaliter & per accidens. 3. ſi peccatum per imitationem ſolam tranſierit in mundum, qui ſpiritualiter mortui ſunt, ob delicta ſua mortui ſunt, non ob peccatum alterius: quare ergo omnes dicuntur mortui unius delicto? 4. ſi peccatum in mundum introierit ſola imitatione, utique non in omnes homines pertranſivit; cum tot ſint qui nihil unquam de peccato Adæ audierunt, tot qui etſi lapſum ejus cognoſcant, nunquam de eo inter peccandum cogitant; atque ideo tot qui peccando exemplum ejus non ſequuntur, nec proinde peccant eum imitando. Vid. Bellarm. l. 4. c. 3.

Obj. 1. ex Ezech. cap. 18. *Anima quæ peccaverit ipſa morietur* ∴ *filius non portabit iniquitatem patris*: atqui in hypotheſi peccati originalis filius portat iniquitatem patris.

R. diſt. maj. Filius non portat iniquitatem patris, ſi illius particeps non ſit, C. ſi particeps ſit, N. Porro participes ſumus omnes peccati Adæ, quod unicuique noſtrum proprium factum eſt, non quidem *proprietate actionis*, ſed *contagione propaginis*, ut loquitur Auguſt. unde non moritur anima cujuslibet peccati expers, ſed ea ſolum quæ ſaltem in alio peccavit, in eo nempe *in quo omnes peccaverunt*, quoniam *quando ille peccavit, in illo erant omnes*, ait Auguſt. Quia vero non eodem modo ſumus in iis a quibus proxime naſcimur, ac fuimus in primo hominum omnium parente, ideo licet hujus iniquitatem portemus, vere dictum fuit filium non portare iniquitatem patris, quia actualia patrum peccata nobis quantum ad gratiæ privationem non imputantur: imputantur tamen quantum ad damnum temporale; unde patet Ezechielis textum ab ipſis etiam Pelagianis cum limitatione eſſe intelligendum. *Cur enim*, ait Auguſtinus, *peccavit Cham & in ejus filium Chanaan vindicta prolata eſt? Cur* *L. 6. cont. Julian. c. 9.* *Ibid. c. 25*

pro

Digitized by Google

pro peccato Salomonis filius ejus diminutione regni punitus eſt? . . . Ut quis legitur in ſanctis Libris, Reddens peccata patrum filiis uſque in tertiam & quartam progeniem?

Poſſet etiam negari minor: nam infantes aliquam portant iniquitatem ſeu iniquitatis pœnam, puta cum moriuntur; ergo cum Deus dicat filium non portare iniquitatem patris, ſequitur eos non mori propter ſolum Adæ peccatum, ſed propter ſuum. Ita fere Maldonat. tract. 3. de pecc. origin.

Obj. 2. Si ex aliquo Scripturæ textu probari poſſet peccatum originale, maxime ex cap. 5. Epiſt. ad Rom. atqui ex eo textu nihil probari poteſt. Ex eo enim textu nihil colligi poteſt, in quo non agitur niſi de peccato actuali: atqui in hoc loco ſolum agitur de peccato actuali. Prob. min. ex ipſo contextu v. 12. *Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit &c.* v. 13. *Uſque ad legem enim peccatum erat in mundo: peccatum autem non imputabatur, cum lex non eſſet.* Unde ſic: Peccatum de quo ſermo eſt v. 12. idem eſt de quo ſermo fit v. 13. neque enim peccatum ſenſu plane diverſo ſumitur in duobus verſibus qui ſe proxime tangunt, & unam ſermonis ſeriem conſtituunt: atqui peccatum de quo ſermo eſt v. 13. non poteſt aliud eſſe quam actuale. Nam peccatum de quo ſermo eſt v. 13. illud eſt quod ante legem Moyſis non imputabatur, ſed poſt eam imputatum eſt: atqui hoc peccatum eſt neceſſario actuale, non originale, quod ſive ante ſive poſt legem imputatum eſſe contendimus.

R. ad 1. & 2. neg. min. ad 3. 1. neg. maj. dici enim poteſt Apoſtolum v. 12. loqui de peccato originali, cujus exiſtentiam probat duplici ratione. Prima deſumitur ex peccato actuali, quod etiam ante legem erat in mundo, licet paſſim non imputaretur, ſive ab hominibus, qui peccata multa relinquebant inulta; ſive a Deo, qui vel mitius agebat cum peccatore, niſi in immania quædam ſcelera proruerет, ut contigit Caino & Sodomitis; vel falſo exiſtimabatur * non punire peccata, quaſi hæc ad eum nihil attinerent. Secunda deſumitur ex morte quæ *regnavit ab Adam uſque ad Moyſem, etiam in eos qui non peccaverunt in ſimilitudinem prævaricationis Adæ,* infantes ſcilicet qui propria voluntate non peccaverunt, ideoque ob ſolum Adæ peccatum peccatores & mortales effecti ſunt. Hac poſita explicatione vaneſcit tota difficultas: porro explicatio hæc nihil habet violenti. Ponit enim Apoſtolus concluſionem quod peccatum *Adæ* omnes homines infecerit: hanc autem probat. 1. ex peccatis actualibus quibus abrepti ſunt homines. 2. ex morte qua ipſi etiam infantes affliguntur, quod non contigiſſet ſi protoparens ſervaſſet innocentiam ſuam; tunc enim poſteri ejus nec peccaſſent, nec mortui eſſent.

* *Vid. Job 21. v. 14.*

2. neg. min. Poteſt enim verſus 13. intelligi de peccato originali, quod ante legem *erat quidem peccatum, ſed non deputabatur,* ideſt vix ac ne vix quidem æſtimabatur, *quia non cognoſcebatur: per legem enim cognitio peccati,* non actualis ſolum, ſed & originalis; ita ſanctus Auguſtinus. *L. 6. cont. Julian. c. 4.*

Inſt. Pergit Apoſtolus v. 15. *Sed non ſicut delictum, ita & donum: ſi enim unius delicto multi mortui ſunt, multo magis gratia Dei . . . in plures abundavit.* v. 19. *Sicut per inobedientiam unius hominis, peccatores conſtituti ſunt multi, ita & per unius obeditionem juſti conſtituentur multi.* Unde ſic: Plures ſunt ex Apoſtolo qui gratiam Chriſti receperunt, quam qui mortui ſunt per peccatum: atqui ſi loqueretur Apoſtolus de peccato originali, plures non

eſſent

Digitized by Google

eſſent gratia donati, quam mortui per peccatum, cum omnes per peccatum originale mortui ſupponantur.

R. neg. maj. Vox enim *multo magis*, non ſignificat multitudinem eorum qui gratiæ Chriſti participes fiunt, quaſi plures ea ditati ſint, quam Adæ peccato infecti; ſed ſignificat plura nobis per Chriſti gratiam conferri bona, quam invecta ſint per Adæ peccatum mala. Nam Adæ peccatum nobis quidem vitam abſtulit, Chriſtus vero perſeverantiam in juſtitia, immortalitatem, abundantem S. Spiritus donorum copiam, virtuteſque multas quæ in ſtatu innocentiæ non fuiſſent, patientiam, v. g. martyrium, virginitatem &c. nobis promeruit; noſque non a peccato ſolum originali, ſed & a ceteris quæ voluntate propria commiſſa erant, delictis liberavit, ut habet v. 16.

Inſt. 2. Saltem non plures per Adæ peccatum conſtituti ſunt peccatores, quam per Chriſti obeditionem juſtificati fuerint: atqui non omnes per Chriſti obeditionem juſtificati ſunt; ergo nec omnes per Adæ peccatum conſtituti ſunt peccatores. Certe ſi vox *multi*, neceſſario limitanda ſit, cum agitur de juſtificatione Chriſti, neceſſario etiam limitanda eſt cum agitur de morte per Adamum hominibus illata.

R. neg. maj. quam qui proponunt, Apoſtoli mentem non aſſequuntur: ſenſus enim is ſolum ejus eſt, neminem eſſe ex iis qui peccatores ſunt, qui per Adæ peccatum peccator conſtitutus non fuerit; ſicut ex iis qui juſtificantur, nemo eſt qui per Chriſti gratiam non juſtificetur; ſive interim omnes juſtificentur, efficaciter aut ſufficienter, ſive non, quod Apoſtolus eo loci non expendit: unde patet vocem *multi*, generaliter intelligi in utraque propoſitionis parte, in hunc modum: Sicut omnes qui nunc peccant, habent ab Adamo quod peccent; ita & omnes qui nunc juſtificantur habent a Chriſto quod juſtificentur. Quamquam, ut notat Bellarminus, vox *multi* non proprie minus uſurpata fuerit ab Apoſtolo, quam vox *omnes*; quia licet omnes qui naſcuntur ab Adam ſint peccatores, illi tamen ſunt multi non omnes ſimpliciter: Heva enim & Chriſtus non ſunt per Adam peccatores. Et ſimiliter: omnes qui renaſcuntur in Chriſto, conſtituuntur juſti, & hi multi ſunt, non omnes ſimpliciter, quia non omnes renaſcuntur in Chriſto. Similis eſt locus Gen. 17. *Patrem multarum gentium poſui te*. Et c. 22. *In ſemine tuo benedicentur omnes gentes*: ubi qui promittuntur Abrahæ in filios nunc omnes, nunc multi dicuntur, quia omnes ſunt in quodam genere, & tamen non omnes ſimpliciter, ſed multi.

Inſt. 3. Si Apoſtolus loqueretur de peccato quod in mundum intraſſet per generationem, non diceret illud intraſſe per unum hominem, ſed per duos; generatio enim duos requirit; atqui tamen ex Apoſtol. *peccatum per unum hominem intravit in mundum*.

R. neg. maj. Potuit enim Apoſtolus dicere peccatum per unum hominem intraſſe in mundum. 1. quia vir & mulier connubio juncti, non ſunt duo, ſed una caro, ut dicitur Matth. 19. 2. quia Adam, non Eva, primaria eſt originalis peccati cauſa, ſive quia non Evæ, ſed Adami peccatum traducitur in poſteros; ſive quia *initium generationis a viro eſt: prior enim vir ſeminat, ut femina pariat*, ait Auguſtinus lib. 2. Oper. imperf. Addo Scripturam ut Pelagianorum querelis obviam iret, utrumque dixiſſe, per

unum,

unum, & per unam: nam Rom. 5. ait, *Per unum hominem*; & Eccleſ. 25. ait, *A muliere initium factum eſt peccati, & per illam omnes morimur.*

Obj. 3. 2. Corint. 5. ait Apoſtolus: *Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, ut referat unuſquiſque propria corporis prout geſſit, ſive bonum, ſive malum*; ergo quiſque propter proprium, non autem propter alterius peccatum judicatur.

R. Vel eo in textu ſermo eſt de ſolis adultis, qui ſoli capaces ſunt boni, vel mali actualis, & tunc objectio hæc eſt extra rem; vel ſermo eſt de ipſis etiam infantibus, tunc dicendum eſt eos licet nihil mali fecerint voluntate propria, feciſſe tamen aliquid mali voluntate aliena, ſicut aliquid fecerunt boni voluntate aliena, dum per alterum, patrem ſcilicet aut ſponſorem crediderunt in Baptiſmo, ſolutio eſt S. Auguſtini l. 6. cont. Pelag. c. 10.

V. Bellar. ibid. c. 8. Nat. Alexand diſſ. 21 ad ſec. 5.

Dico 2. Dogma peccati originalis certo conſtat ex Traditione.

Prob. Illud dogma certo conſtat ex Traditione; quod ſemper tenuerunt Eccleſiæ Doctores, ſive ante Pelagium, ſive ejuſdem tempore, ſive poſt ipſum: atqui Eccleſiæ Doctores ..... Et quidem 1. nulla eſt difficultas de temporibus Pelagii, cum ab an. circiter 412. uſque ad an. 413. quo habita fuit Synodus generalis Epheſina, id eſt ſpatio non amplius quam novemdecim annorum, habita ſint vinginti quatuor Concilia, in quibus ſtatutum eſt, ut *quicumque parvulos recentes ab uteris matrum baptizandos negat, aut dicit eos nihil ex Adam trahere originalis peccati, quod regenerationis lavacro expietur .... anathema ſit*, verba ſunt Concilii Cartagin. an. 418. unde Marius Mercator Common. cap. 3. de Pelagianis ait, quod *non ſolum imperialibus legibus, ſed etiam Sacerdotalibus ſtatutis depoſiti atque exauctorati ſunt*. 2. nec ulla eſſe poteſt difficultas de temporibus quæ Pelagium ſubſecuta ſunt, tunc enim plena erat & ubique recepta peccati originalis fides, quam confirmarunt Patres Trid. ſeſſ. 5. can. 2. his verbis: *Si quis Adæ prævaricationem ſibi ſoli & non ejus propagini aſſerit nocuiſſe ... anathema ſit*. Tota igitur quæſtio movetur de Patribus Auguſtino antiquioribus: atqui Patres illi peccatum originale aſſeruerunt neque eorum eſt quiſquam qui contradixerit. Minor ſigillatim probanda eſt.

Floruit an. 150. Obiit an. 167.

1. Itaque S. Juſtinus Martyr in dialogo cum Triphone, ait, Chriſtum in Jordane baptizatum fuiſſe non propter ſe, ſed propter genus humanum *quod per Adam in mortem & fraudem, ſeductionemque ſerpentis concideral, ut interim*, inquit, *propriam pro ſe maligne agentis cujuſque culpam taceam*: atqui peccatum illud in quod genus humanum per Adamum a ſerpente ſeductum conjectum eſt, quodque a propriis uniuſcujuſque peccatis diſtinguitur, nihil eſt aliud aut eſſe poteſt quam peccatum originale.

Obiit an. 201.

S. Irenæus Lugdunum miſſus an. 157. l. 3. adverſus hæreſes c. 20. ait Chriſtum *nobis ſalutem* præſtitiſſe, *ut quod perdideramus in Adam, id eſt ſecundum imaginem & ſimilitudinem eſſe Dei, hoc in Chriſto Jeſu reciperemus ...* quia ſine Chriſto *impoſſibile erat ut ſalutem perciperet, qui ſub* Adæ *peccato ceciderat*. Et infra: *Quemadmodum per inobedientiam unius hominis qui primus de terra rudi plaſmatus eſt, peccatores facti ſunt multi, & amiſerunt vitam: ita oportuit & per obedientiam unius hominis qui primus de virgine natus eſt, juſtificari multos, & præcipere ſalutem*: ergo agnovit Irenæus peccatum Adami nobis communicatum eſſe, ita ut per illud amiſerimus vitam quæ non ab

alio

Digitized by Google

alio quam a Chriſto nobis reddi poterat: atqui peccatum hoc ipſum eſt de quo loquimur originale peccatum.

S. Clemens Alexandrinus ab eodem dogmate non receſſit. 1. quia nequidem ejus patrocinio uti auſi ſunt Pelagiani. 2. quia ex ejus Schola prodiit Origenes eximius originalis peccati aſſertor. 3. quia facile intelligi nequit viro tantæ eruditionis ignotum fuiſſe dogma illud capitale, unde pendet redemptionis myſterium.

Floruit circa an. 189. Obiit circa an. 220.

Tertullianus l. 3. de teſtimonio animæ, ſic loquitur: Adam *in mortem datus, exinde totum genus de ſuo ſemine infectum, ſuæ etiam damnationis traducem fecit*. Et lib. de anima c. 40. *Ita*, inquit, *omnis anima eo uſque in Adam cenſetur, donec in Chriſto recenſeatur; tandiu immunda donec recenſeatur: peccatrix autem quia immunda, recipiens ignominiam ex carnis ſocietate*. Unde ſic. Ille agnovit peccatum originale, qui docet totum genus humanum, de Adami ſemine infectum, ejuſdem damnationis particeps evaſiſſe; quique contendit animam omnem in Adamo immundam fieri & peccatricem ex ſocietate carnis ejus: atqui docet Tertullianus &c.

Floruit an. 200. Obiit circa an. 245.

Origenes pluribus in locis catholice de peccato originali locutus eſt, ut oſtendit doctiſſimus Huetius lib. 2. Origenian. pag. 122. Sic Homil. 12. in Levit. *Omnis*, inquit, *qui ingreditur hunc mundum, in quadam contaminatione effici dicitur. Propter quod & Scriptura dicit: Nemo mundus a ſorde, nec ſi unius diei fuerit vita ejus. Hoc ipſo ergo . . . quod materiam corporis ab origine paterni ſeminis ſumit, in patre & matre contaminatus dici poteſt . . . . Omnis ergo homo in patre & in matre pollutus eſt, ſolus vero Dominus Jeſus meus . . . . in matre non eſt pollutus*. Hom. 3. in Cant. Cantic. *Serpens*, inquit, *qui ſeduxerat Evam; peccati in eam venena diffundens, omnem poſteritatis ſobolem contagio prævaricationis infecit*. Lib. 5. in Epiſt. ad Rom. *Si Levi qui generatione quarta poſt Abraham naſcitur, in lumbis Abrahæ fuiſſe perhibetur, multo magis omnes homines qui in hoc mundo naſcuntur & nati ſunt, in lumbis erant Adæ, cum adhuc eſſet in paradiſo . . . . & ideo per Adam ex quo omnes mortales originem ducunt, dicitur introiſſe peccatum, & per peccatum mors*. Lib. 4. contra Celſum: *In Adamo omnes moriuntur & damnati ſunt in ſimilitudinem prævaricationis Adami; nec tam de uno quoppiam quam de toto humano genere Scriptura divina loquitur; nam maledictio quæ Adamo inflicta dicitur, communis eſt omnium &c.* Unde ſic diſputo contra Catholicos nonnullos, qui non ita pridem ſcripſerunt Cyprianum fuiſſe e Patribus primum qui de peccato originali clare locutus ſit: Qui agnovit infantibus unius etiam diei, contaminationem ab Adami ſemine profectam, vi cujus in omnes homines tranſiit maledictio, mors, peccatum & damnatio, ille dubio procul originale admiſit peccatum, quale & nos admittimus: atqui Origenes hæc omnia agnovit.

Ob. an. 253.

Ob. an. 258.

S. Chryſoſtomus in Epiſt. ad Olympiam, quæ a ſancto Auguſtino contra Pelagium citata eſt, ſic loquitur; *Quando Adam peccavit, illud grande peccatum omne genus hominum in commune damnavit:* atqui peccatum quod omnes in communi homines damnat, aliud eſſe non poteſt ab originali noxa. Homil. 9. in Geneſ. *Ab initio timebant & tremebant beſtiæ, & venerabantur dominum: ubi autem per inobedientiam, fiduciam & gratiam apud Deum amiſimus, etiam principatus noſter mutilatus eſt . . . . ubi peccatum intravit, ablata eſt hæc poteſtas & dignitas*. Unde ſic: Peccatum de quo hic loquitur

Obiit an. 407. L. 1. c. 6.

S. Chry-

Digitized by Google

S. Chryſoſtomus, eſt peccatum proprie dictum, cum per ipſum gratia & fiducia amittantur: atqui peccatum illud omnibus commune eſt ex S. Chryſoſtomo, prout ponderabat S. Auguſtinus. Nam peccatum illud iis commune eſt, quorum in beſtias principatus mutilatus eſt, quoſque nunc non amplius venerantur belluæ: atqui omnium prorſus hominum, ne exceptis quidem infantibus, principatus in belluas mutilatus eſt, nec plus iis parcunt feræ quam aliis hominibus. Idem S. Doctor Homil. 10. in Epiſt. ad Roman. hæc verba, *Per unum hominem peccatum intravit in mundum*, ſic explicat: *Non ipſum peccatum quod a legis tranſgreſſione ortum eſt, ſed illud quod ab Adami inobedientia eſt ... omnia perdebat, & quænam rei hujus probatio fuerit? nempe quod homines ante legem interirent*. Et infra: *Ut cum tibi Judæus dixerit, Quo pacto uno recte agente Chriſto, univerſus Orbis ſalvus factus eſt? poſſis illi reſpondere: Quo pacto uno non obediente Adam, univerſus Orbis condemnatus eſt*. Et iterum. *Quod ait Apoſtolus*, Si unius delicto multi mortui ſunt, multo magis gratia Dei .... in multos exuberavit, *hunc habet ſenſum: Si tantum voluit peccatum, & hominis unius peccatum, gratia Dei .... quomodo non ſuperavit magis? hoc enim multo rationabilius. Alterum enim alterius peccato puniri, non admodum æquum eſſe videtur; at alterum propter alterum ſervari, & decentius multo & rationi magis conſentaneum*. Unde ſic: Peccatum quod non eſt actuale, nec ortum a tranſgreſſione legis; peccatum quod omnes perdit, quod Orbem univerſum condemnat; peccatum quod grande eſt myſterium, quodque ratio ſibi relicta *æquum* non eſſe credit, hoc, inquam, peccatum, aliud non eſt a peccato originali: atqui idipſum eſt quod ad niſit S. Chryſoſtomus; falſo igitur ejus auctoritate gloriabantur Pelagiani. Omitto ceteros Patres, quos fuſius recenſent Bellarmin. & Nat. Alexand.

Obj. 1. S. Clemens l. 3. Stromat. agens contra Baſilidianos & ſimiles Hæreticos qui nuptias damnabant, ait: *Dicant ergo nobis ubi fornicatus eſt infans natus? vel quomodo ſub Adæ cecidit execrationem, qui nihil eſt operatus: Reſtat ergo eis, ut videtur, ut dicant malam eſſe generationem, non ſolum eam quæ eſt corporis, ſed etiam quæ eſt animæ &c.* Unde ſic: Ille negat peccatum originale, qui negat infantes cecidiſſe ſub execrationem Adæ: atqui S. Clemens.

Reſpondent aliqui neg. min. & dicunt hæc verba non eſſe S. Clementis, ſed Julii Caſſiani, & aliorum qui generationem docebant eſſe malam, & ideo damnabant nuptias, quos confutat S. Doctor hoc fere modo: Si juxta vos malæ ſunt nuptiæ, quia alioqui explicari non poteſt quomodo infans ſub Adæ execrationem ceciderit, *reſtat ergo ut* dicatis *malam eſſe generationem; non eam ſolum quæ eſt corporis, ſed etiam quæ eſt animæ*: atqui tamen non admittitis malam eſſe generationem animæ, licet eam quæ corporis eſt admittatis malam eſſe; quia duplex admittitis principium, aliud quidem malum a quo corpus, aliud vero bonum a quo eſt anima; ergo nec generationem, nec nuptias damnare debetis.

R. 2. diſt. min. Negat S. Clemens infantem cecidiſſe ſub execrationem Adæ, ad mentem adverſariorum qui exiſtimabant ipſam corporis humani ſubſtantiam per ſe eſſe malam; utpote a malo principio productam, C. ad ſenſum Catholicorum, N. Quod enim originale peccatum admiſerit S. Clemens, prout illud admittunt Catholici, patet 1. quia dogma illud

in

in Eccleſia Alexandrina conſtanter aſſertum eſt, illudque ut continuam hujus Eccleſiæ traditionem tenuerunt S. Athanaſius & Origenes ipſius S. Clementis diſcipulus. 2. quia ſic loquitur S. Clemens lib. 1. Pædagogi cap. 6. *Tincti*, ſeu baptizati, *illuminamur; illuminati, in filios adoptamur; adoptati, perficimur; perfecti, immortales reddimur. Multis autem modis vocatur hoc opus, gratia, illuminatio, perfectum & lavacrum: lavacrum quidem, per quod peccata abſtergimus &c.* ergo infantes quibus Baptiſmum conferri non ignorabat S. Clemens, morti & peccato obnoxii erant, & ab iis nonniſi per eumdem Baptiſmum immunes reddebantur.

Addunt alii S. Clementem negaſſe ſolum infantes fuiſſe actuali peccato maculatos, ſecus ac ſentiebant Baſilidiani, qui animas ante corpora creatas fuiſſe aſſerebant, & in illa anteriori vita peccaſſe, propter quod peccatum eaſdem torqueri volebant in præſenti vita, ſive *honorifice per martyrium*, ſi electæ forent; ſive miſerabiliter per alias pœnas, ſi electæ non eſſent. Hanc fuiſſe Baſilidis ſententiam conſtat ex lib. 4. Stromatum.

Inſt. 1. Ille non agnovit peccatum originale, qui textus quibus probamus originale peccatum, alios in ſenſus detorquet: atqui S. Clemens hos Scripturæ textus, Job 14. *Nullus mundus eſt a ſorde*, Pſalm. 50. *In iniquitatibus conceptus ſum;* Jerem. 20. *Execranda dies in qua natus ſum*, alios in ſenſus detorquet.

R. diſt. maj. Qui hos detorquet textus ut neget originale peccatum, C. ut acrius bellum effugiat, N. Fateor S. Clementem non eodem plane ſenſu viſum fuiſſe interpretari citatos Scripturæ textus, quo eos interpretari ſolent originalis peccati aſſertores; ſed ita egit non quia peccati originalis exiſtentiam negaret, bene vero ut omnem mali triumphi, novarumque objectionum occaſionem adimeret Baſilidianis: ii enim ſtatim reſpondiſſent ſuum de generationis pravitate ſyſtema, non magis abſurdum eſſe quam ſyſtema Catholicorum, qui infantes in peccato concipi docent. Objectionem hanc quæ ſimplicibus fucum feciſſet, removet ſanctus Clemens hac ſua minus obvia, minuſque naturali citatorum textuum expoſitione, quæ tamen cum noſtra non repugnat, ut oſtenſum eſt. Methodum hanc aliquando ſecuti ſunt SS. Patres: ſic Auguſtinus eos Scripturæ textus, quibus generalis ſalvandorum hominum voluntas aſtruitur, reſtricto quodam ſenſu intelligere videtur, ut facilius Pelagianis ſilentium imponat.

Inſt. 2. Ille ut originale peccatum neget, Scripturæ textus quibus utuntur Catholici, alios in ſenſus flectit, qui explicans hæc Pſaltis verba, *In iniquitatibus conceptus ſum*, expreſſe docet Davidem in peccatis conceptum non fuiſſe: atqui S. Clemens ... ſic enim pergit ibid. *Quando dixit David, In peccatis conceptus ſum, dicit prophetice quidem matrem Evam: ſed Eva fuit mater viventium; & ſi in peccatis fuit conceptus, ſed non ipſe in peccato; neque vero ipſe peccatum &c.*

R. diſt. min. Docet S. Clemens Davidem non fuiſſe conceptum in peccato, quod eſſet ipſa generatio aut vitium matris, ut volebat Caſſianus, C. in peccato originali, N. Imo vero ille peccatum originale aſtruit, qui verba hæc, *In iniquitatibus conceptus ſum*, ſic negat de propria Davidis matre eſſe intelligenda, ut ea velit intelligi de matre Eva, in cujus iniquitate concipiantur omnes: atqui S. Clemens ſic negat ... Quid enim aliud

ſibi volunt hæc verba, *David dicit prophetice matrem Evam*, cum dicit *in peccatis conceptus ſum?*

Obj. 2. Tertullianus ſic loquitur lib. de Baptiſmo cap. 18. *Veniant* infantes ad Baptiſmum, *cum Chriſtum noſſe potuerint: quid feſtinat ætas innocens ad remiſſionem peccatorum?* Unde ſic: Tertullianus pueros vocat innocentes: atqui per innocentes non eos ſolum intelligit qui ſunt ab actuali peccato, ſed etiam qui a quocumque ſunt immunes: niſi enim eos ab omni prorſus peccato immunes credidiſſet, non conqueſtus eſſet quod ad Baptiſmum feſtinanter deferrentur; atque poſtulanti quare *innocens ætas feſtinat* ad Baptiſmum, reſponſum fuiſſet, quia revera innocens non eſt, ſed mortali Adæ peccato conſtricta.

R. ad 1. neg. min. Nam Auguſtinus ipſe & nos etiam, parvulos vocamus innocentes; neque tamen negamus eos originali noxa vitiatos naſci. Ad 2. diſt. maj. Non conqueſtus eſſet abſolute, C. non conqueſtus eſſet ſecundum quid, & ratione majoris boni quod omitti exiſtimabat, N. Itaque Tertullianus credebat melius eſſe ut differretur Baptiſma, tum ut petentibus datum videretur; tum ut magis ponderarentur ejus onera & obligationes. Hunc eſſe ejus ſcopum declarant ſequentia verba: *Norint* qui baptizantur *petere ſalutem, ut petenti dediſſe videaris. Non minori de cauſa innupti quoque procraſtinandi, in quibus tentatio præparata eſt... donec aut nubant, aut continentia corroborentur. Si qui pondus intelligant Baptiſmi, magis timebunt conſecutionem quam dilationem*: ergo Tertullianus non credidit infantes ab omni peccato immunes eſſe, eo quod judicaverit Baptiſmum non ſtatim iis eſſe conferendum; ſicut nec virgines aut viduas ab omni labe immunes eſſe credidit; eo quod Baptiſmum iis differri voluerit. Hic obiter notandum, hanc Tertulliani de differendo infantium Baptiſmo ſententiam, in frequenti Africanæ Eccleſiæ Concilio, cui præerat S. Cyprianus, improbatam fuiſſe; ut patet ex Epiſtola Cypriani ad Fidum.

Inſt. Tertull. lib. de anima c. 39. ſic habet: *Nulla ferme nativitas munda eſt utique Ethnicorum; hinc enim & Apoſtolus ex ſanctificato alterutro ſexu ſanctos procreari ait, tam ex ſeminis prærogativa quam ex inſtitutionis diſciplina.* Unde ſic: Per peccatum originale quale a nobis admittitur, omnis homo jam ab ipſa nativitate conſtituitur immundus; atqui Tertullianus ſolos Ethnicos a nativitate immundos agnovit, non autem filios Fidelium; cum iſtos ex parentum ſanctitate *ſanctos procreari* contendat.

R. ad 1. neg. min. ad 2. diſt. Tertullianus contendit filios Fidelium procreari ſanctos, ideſt deſtinatos ſanctitati, ac per hoc etiam ſaluti, ut loquitur Tertullianus, C. ſanctos ex natura rei, & ante ſuſceptum Baptiſma, N. Itaque juxta Tertullianum nativitas Chriſtianorum multis titulis potior eſt nativitate Ethnicorum: hi enim cum *idololatria obſtetrice naſcantur*; jam *in partu, Lucinæ Dianæque... devoventur*; illi vero ſanctitati & ſaluti quaſi ipſa ſeminis conditione deſtinantur: at non ideo cenſuit Tertullianus Chriſtianorum filios intrinſece ſanctos eſse. Qui enim indigent Baptiſmate, qui animam habent peccatricem & immundam, illi ante Baptiſmum ſancti non ſunt: atqui ex Tertulliano ipſi etiam Chriſtianorum filii... ſic enim ibidem Tertullianus: *Meminerat* Apoſtolus, cum filios Fidelium per parentes ſanctificari dixit, *Dominicæ definitionis, niſi quis naſcatur ex aqua & ſpi-*

Digitized by Google

& ſpiritu, non intrabit in regnum Dei, ideſt non erit ſanctus. Ita omnis anima eo uſque in Adam cenſetur; donec in Chriſto recenſeatur &c. ut ſupra.

Obj. 3. Origenes l. 5. Commentar. in Epiſt. ad Rom. per *mundum* in quem peccante Adamo, peccatum intravit, intelligit *terrenos quoſque & in terrena converſatione permanentes*: atqui ſi per mundum in quem peccatum intravit, intelligantur homines terreni & carnales, jam ab hoc mundo excluduntur infantes qui nec terreni ſunt, nec eſſe poſſunt; ergo juxta Origenem infantes rei non ſunt. *Pag. 343. col. 2.*

R. cum doctiſſimo Huetio, Origenem iis in locis non loqui ſtricte & dogmatice, ſed allegorice. Norunt omnes quantum amet Origenes fœcunditatem ſuam in aſſignandis variis Scripturæ ſenſibus exerere: ii vero non omnes ad vivum urgeri debent, alioqui Origenes ſæpe ſæpius non Eccleſiæ ſolum, ſed ſibimetipſi contradiceret; quod ergo alicubi obſcurum eſt aut allegoricum, per id quod alibi preſſius eſt & magis dogmaticum interpretari neceſſe eſt. *L. 2. Origenian. p. 122.*

Inſt. 1. Sic pergit Origenes: *Mors quæ ab Adam uſque ad Moyſen regnavit .... eſt mors peccati quæ per prævaricationem primi cuſtodis irrepſerat*, & quæ *regnabat ſuper omnes illos qui ad eum ſimili ut ille prævaricatione declinaverunt*. Unde ſic: Qui mortem per Adamum invectam, vult non eſſe mortem corporis, ſed animæ, quæ quidem animæ mors in eos ſolum cadat qui Adæ prævaricationem imitantur, ille peccatum originale nec agnovit, nec agnoſcere potuit: atqui Origenes in citato textu &c. *Pag. 341. col. 2.*

R. neg. min. Origenes enim ſic verba ſua temperat, ut quamvis Apoſtoli textum de animæ morte intelligat, non tamen neget eum de corporis etiam morte intelligi debere: unde præciſive loquitur, non excluſive; imo ibidem docet *condemnationem* de qua loquitur S. Paulus, *eſſe communem hanc mortem quæ omnibus venit, & veniet, etiamſi juſti eſſe videantur*: hæc autem communis mors, quæ etiam infantibus advenit, eſt ipſa corporis mors; ergo cum Origenes Apoſtoli verba interpretatur de morte animæ, non negat, ſed potius agnoſcit ea de corporis etiam morte eſſe intelligenda.

Quod additur, mortem animæ de qua loquitur Origenes, in eos ſolum cadere qui Adæ prævaricationem actualiter peccando imitantur, omnino falſum eſt. Origenes enim duplicem diſtinguit prævaricationis ſimilitudinem; alteram quæ eſt *ex inſtitutione ſuſcepta*, alteram quæ eſt *ex ſemine*: prima iis ſolum competit qui peccant actualiter; ſecunda competit omnibus qui *ex Adam prævaricatore nati ſunt*, adeoque ipſis etiam infantibus, qui conſequenter Adæ prævaricatoris imitatores ſunt, juxta phraſim Origenis, etſi actualiter non peccaverint. *Pag. 345. col. 1.*

Inſt. 2. Si mors & peccatum in omnes prorſus homines tranſirent ex Origene, non multi ſolum, ſed omnes homines unius delicto peccatores efficerentur: atqui ex Origene, *multi, & non omnes*, unius delicto *peccatores* conſtituti ſunt. *Pag. 348. col. 1.*

R. neg. maj. Quia apud Origenem *aliud* eſt, *peccaſſe*; *aliud*, *peccatorem eſſe .... omnes enim poteſt fieri ut peccaverint .... quia nemo mundus a ſorde, nec ſi unius diei fuerit vita ejus .... peccatores autem facti non omnes, ſed multi*: ergo juxta Origenem, omnes quidem peccaverunt in Adamo pro omnibus peccante; & tamen non omnes ſunt effecti peccatores, quia is ſolum, in mente Origenis, peccator eſt, qui voluntate propria peccavit. *Ibid.*

Digitized by Google

Inſt. 3. Juxta eum non omnes peccaverunt, juxta quem plures per Chriſtum redempti ſunt, quam per Adamum mortui: atqui ex Origene.

R. neg. maj. Ideo enim ex Origene *plures Chriſtus reducit ad vitam, quam Adam ducit ad mortem, quia etiam ipſum Adam* & Evam *revocavit ad vitam;* ergo plures per Chriſtum redempti ſunt, quam perierunt per Adam, licet omnes Adæ filii per eum perierint.

Obj. 4. S. Chryſoſtomum pluribus in locis. Sic Hom. 10. in cap. 5. Epiſt. ad Rom. expendens hæc Apoſtoli verba, *Sicut enim per inobedientiam unius* &c. *ac videtur quidem*, inquit, *dictum illud non parvam inferre quæſtionem: ſi quis vero ſtudioſe attenderit, illa facile ſolvetur. Quænam igitur illa quæſtio eſt? Nempe dicere, Per inobedientiam unius, multos efficit peccatores: quod enim illo peccante & mortali facto qui ex illo orti ſunt, tales efficiantur, id a veriſimili non abhorret; quod autem ex inobedientia illius alter peccator fiat, id quam conſequentiam habuerit? invenietur quippe ille non pœnas debere, niſi ex ſe peccator fuerit. Quid igitur hic ſignificat illud peccatores? mihi quidem videtur ſupplicio obnoxios & ad mortem damnatos.* Gemina ſunt & parallela quæ habet S. Doctor ſub initium ejuſdem Homil. *Quid porro*, inquit, *ſibi vult*, quatenus omnes peccavimus? *Illo illapſo, & ii item qui de ligno non comederunt effecti ſunt ex illo tempore omnes mortales.* Unde ſic: ille negat peccatum originale, qui homines non alio ſenſu contendit in Adam peccatores eſſe, quam quia in eo mortis rei conſtituti ſunt: atqui S. Chryſoſtomus contendit homines in Adam non alio ſenſu peccatores eſſe, quam quia in eo mortis rei conſtituti ſunt; unde inter peccatum ejus & poſterorum nullam vult eſſe conſequentiam.

Tom. 9. p. 123. edit. nov. — Ibid. p. 119.

R. neg. min. Dum enim docet S. Chryſoſtomus homines peccaſſe in Adam, quatenus *ſupplicio obnoxii & ad mortem damnati* ſunt, non excludit culpam, ſed præſupponit, quia ex S. Doctore non eſt obnoxius ſupplicio, niſi qui reatum culpæ habuerit; unde hic Chryſoſtomus ab effectu cauſam intelligit, tametſi eam ibi non exprimat, quia alibi ſatis expreſſit, ut ex probationibus ſupra allatis manifeſtum eſt. Ita Silvius & Bellarmin. tom. 3. p. 220.

Inſt. 1. S. Chryſoſt. Hom. 17. in Epiſt. ad Cor. *Quid ergo, inquies, faciam ego? Propter illum ne peream? non ſane propter illum. Neque enim tu ſine peccato manſiſti: ſed ſi non id ipſum peccatum, aliud utique admiſiſti, alioquin autem a punitione non damnum accepiſti, ſed lucratus es.* Et Homil. 39. in eamdem Epiſt. expendens hæc verba, Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes vivificabuntur: *Quid, omneſne, dic, quæſo, mortui ſunt in Adam morte peccati? Quomodo ergo Noe juſtus in generatione ſua? Quomodo Abraham? Quomodo Job? Quomodo alii omnes? Quid vero dic, rogo? Omnes ne vivificabuntur in Chriſto? Et ubi ſunt qui abducuntur in gehennam? Nam ſi hoc quidem dictum eſt de corpore, ſtat quod dicitur: ſin autem de juſtitia & peccato, nequaquam.* Unde ſic: Si homo naſceretur originali labe infectus, jam propter Adam periret, etiamſi nullum aliud admiſiſſet peccatum; atqui ex S. Chryſoſt. certe non perit homo propter Adamum; ergo.

Tom. 10. p. 150. — Ibid. p. 366.

R. diſt. min. Homo propter Adamum non perit neceſſario, quia peccatum Adæ eluere, imo & aliquid emolumenti ex eo percipere poteſt, C. non perit, ideſt non naſcitur peccato Adæ obnoxius, N. Itaque baptizati, de quibus loquitur S. Chryſoſtomus, ideo pereunt, non quia peccaverunt in Adam,

Digitized by Google

Adam, cum ab ejus peccato per Baptiſmum mundati ſint, ſed actualia admiſere peccata, a quibus opitulante gratia abſtinere poterant, ut ab iis abſtinuerunt Noe, Abraham, & alii, qui in generatione ſua juſti fuerunt. Hoc unice intendit S. Chryſoſtomus. *Vis ſcire*, inquit, *quomodo corpus mortale non læſerit, ſed etiam juvet? audi quanta hinc lucreris ſi vigiles... ſed ad fornicationem, inquies, trahit? non corpus, ſed incontinentia*. Ergo S. Doctor de iis agit, qui & originalis noxæ remiſſionem fuerant conſecuti, & virtutis exercitio aliquid boni ex ipſo ſuo ſtatu lucrari poterant.

Inſt. 2. Qui negat hominem eſſe mortuum in Adam morte peccati, negat eumdem ullo modo perire in Adam: atqui ex Homil. 39. negat S. Chryſoſt.

R. diſt. min. Negat eſſe mortuum morte finali & irreparabili, quomodo per peccatum ſuum mortui ſunt Angeli, C. negat mortuum eſse eo ſenſu quo nunc rem expendimus, N. Intentum S. Doctoris probant exempla juſtorum quibus utitur; ſi enim ii juſti fuerint, conſequens eſt ut irreparabile non ſit Adæ peccatum. Verum eadem exempla probant non negatum fuiſse a S. Chryſoſtomo peccatum originale ſimpliciter: ut quid enim aliquorum dumtaxat exempla afferret, cum generatim dicere debuiſset, nullos prorſus homines in Adam mortuos eſſe?

Inſt. 3. Ille negat hominem modo ullo ſpirituali mortuum eſse in Adamo, qui hæc Apoſtoli verba, *Omnes in Adam moriuntur*, de ſola corporis morte vult intelligi: atqui S. Chryſoſtomus... ſic enim ibidem loquitur: *Si hoc quidem dictum eſt de corpore, ſtat quod dicitur: ſin autem de juſtitia & peccato, nequaquam.*

R. neg. maj. & min. eadem de cauſa. Vult quidem Chryſoſtomus Apoſtoli verba de ſola morte intelligi, hoc ſenſu quod mors corporis a nemine vitari poſſit, cum à morte animæ multi revixerint, ut patet exemplo Noe; non vult autem ea de ſola corporis morte intelligi hoc ſenſu, quod aliam animæ mortem penitus excludat.

Inſt. 4. Ille quamcumque animæ mortem excluſit, qui juſtos de quibus loquitur, dicit in generatione ſua juſtos fuiſse; atqui Chryſoſtomus, ut patet ex citato textu.

R. neg. maj. Vox enim, *in generatione ſua*, ſumitur a Chryſoſtomo, ut in Scripturis: porro in Scripturis vox ea non ſignificat Noe juſtum fuiſse in ipſo nativitatis exordio, bene vero in poſteritate ſua, vel in toto vitæ decurſu; de quo alibi.

Moram non faciet celebris textus Homiliæ ad Neophytos, qui ſic citatur: *Baptizamus infantes cum non ſint coinquinati peccato*. 1. quia ſufficit reſponſio S. Auguſtini, qua textum hunc * interpretatus eſt de peccatis actualibus. 2. quia cenſent eruditi multi Homiliam hanc non eſse S. Chryſoſtomi. 3. quia, ut notat Silvius hic q. 81. a. 4. editiones multæ legunt, *ut non ſint coinquinati peccato*. Ex textu autem tam incerto, tam vexato, quid colligi poteſt?

* L. 1. cont. Julian. n. 22.

Dico 3. Peccatum originale, licet rationi plurimum repugnare videatur, ab ea tamen, ſive per fidem adjuta, ſive ſibi ſoli relicta, invicte confirmatur.

Prob. ſtrictim delibando argumenta theologica quæ fuſe & nervoſe proſequitur Auguſtinus contra Pelagianos. 1. itaque *pro omnibus mortuus eſt* Chri-

Digitized by Google

Chriſtus, iſque *Salvator* eſt *omnium*; ergo mortuus eſt etiam pro infantibus, eorumque Salvator eſt. *Quis enim audeat dicere non eſſe Chriſtum infantium ſalvatorem ac redemptorem?* ait Auguſtinus: atqui non eſt *unde ſalvos eos faciat, ſi nulla in eis eſt originalis peccati ægritudo;* non eſt *unde eos redimat, ſi non ſunt per originem primi hominis venundati peccato;* ergo.

L. de peccat. merit. c. 24.

2. Baptiſma omnibus etiam parvulis neceſſarium eſt, ut intrent in regnum cęlorum; ita docet tum Chriſtus Joan. 3. tum conſtans praxis Fidelium, qui ſemper ſollicititi fuere de procurando filiis ſuis Baptiſmo, ſaltem cum de vita periclitarentur; tum denique ipſimet Pelagiani, qui nunquam Baptiſmi neceſſitatem impugnare auſi ſunt: atqui ſolum peccatum arcere poteſt ab ingreſſu regni cœlorum; ergo omnes infecti ſunt peccato: atqui non actuali, cum multi moriantur ante uſum rationis; ergo originali.

Reſpondebant Pelagiani, baptizari parvulos *propter regnum cœlorum*, non autem *propter* vitam æternam, quæ ipſis utpote innocentibus debita erat. Sed evaſionem hanc confutat Auguſtinus: tum quia *notum & in Eccleſia prius inauditum eſt, eſſe vitam æternam propter regnum cœlorum, eſſe ſalutem æternam præter regnum Dei:* adeoque frivola eſt diſtinctio hæc regni cœlorum a vita æterna; unde ſi infantes regno cœlorum nonniſi per Baptiſmum digni efficiantur, conſequens eſt eos Baptiſmo etiam indigere ut vitam æternam conſequantur; tum quia qui a regno cœlorum excluditur, *profecto magno bono fraudatur. Quid vero offendit parvulus non baptizatus: nullam habens culpam nec ſuam, nec de parente tractam.:. ut non intret in regnum cœlorum?* ergo ne ipſi quidem Pelagiani explicare poterant cur infantes a regno cœlorum excluderentur.

Serm. 294 alias 14. de verb. Apoſt.

3. Cæremoniæ quæ etiam in parvulorum Baptiſmo uſurpantur, exorciſmus nempe, & exſufflatio quibus immundus ſpiritus a parvulis baptizandis abigitur, antiquiſſimæ ſunt, & ubique uſurpatæ ante tempus Auguſtini; unde nec eas negare, nec reprehendere auſi ſunt Pelagiani, ut patet ex lib. 6. cont. Julian. c. 2. atqui cęremoniæ illæ clare indicant Eccleſiam ſemper credidiſſe parvulos ante Baptiſmum eſſe ſub dęmonis poteſtate. Jam vero ſub dęmonis poteſtate non ſunt, niſi ob peccatum aliquod cujus conſcii ſint; quod quidem peccatum actuale eſſe non poteſt.

Vid. Caleſt in 1. Epiſt. ad Gal. c. 14.

4. Homo omnis naſcitur immani concupiſcentiæ, morbis, duræ miſeriarum cohorti, ac morti ipſi obnoxius; atque illud eſt *grave jugum ſuper filios Adæ a die exitus de ventre matris eorum uſque ad diem ſepulturæ*, de quo loquitur Eccli. c. 40. atqui denſa hæc miſeriarum communium nubes communem culpam indicat & ſupponit; Deus enim ab initio *creavit hominem inexterminabilem*, Sap. 2. ergo niſi peccaſſet, nullis ſubjacuiſſet miſeriis; ergo cum ipſi infantes & pęnis & morti ſubjaceant, neceſſum eſt ut alicujus culpæ rei cenſeantur: non actualis; ergo originalis.

Obj. 1. Omne peccatum eſt voluntarium, ex Auguſtino: atqui peccatum originale non poteſt voluntarium eſſe in infantibus, utpote qui rationis & libertatis uſu careant.

Lib. de vera relig. c. 14.

R. diſt. maj. Peccatum perſonale & actuale eſt voluntarium, C. originale, ſubd. eſt voluntarium moraliter & voluntate aliena, C. phyſice & voluntate propria, N. Itaque infantes nullum habent aut habere poſſunt peccatum perſonale, ob rationem in objectione allatam: at habere poſſunt & habent peccatum originale, quia habuerunt moralem libertatis uſum in primi

paren-

Digitized by Google

parentis voluntate, quæ fuit moraliter voluntas eorum omnium qui ab ipſo ſeminaliter naſcituri erant, non quidem quantum ad omne præceptum, ſed quantum ad præceptum abſtinendi a certo fructu. Juſtum ergo eſt ut malum a capite electum imputetur membris in eo moraliter incluſis; ſicut juſtum eſt ut pacta conventa ſerventur a civibus, etſi non eorum, ſed Majorum voluntate celebrata fuerint, ut docet Auguſtinus, l. 4. Oper. imperf. c. 90. Fateor id ægre admodum intelligi, ſed non ideo negandum eſt, quia plerumque verum eſt quod comprehendi & explicari nequit. Unde Auguſtinus poſtquam confeſſus eſt *peccato originali .... nihil ad intelligendum difficilius*, Juliano importune ſciſcitanti, quo tandem modo noxa originalis transfunderetur, ajebat: *Quid a me quæris quo ſit factum modo, cum factum conſtet aliquo modo, ſi Apoſtolo credis ullo modo, qui mentiri potuit nullo modo?* *L. de morib. Eccl. c. 21.*

Inſt. 1. Voluntarium debet eſſe a principio intrinſeco cum cognitione: atqui peccatum originale non eſt a principio intrinſeco cum cognitione: ſed eſt a principio extrinſeco, nempe ab Adam, idque ſine ulla parvuli cognitione.

R. ut ſtatim diſt. maj. Voluntarium eſt a principio intrinſeco cum cognitione, vel in ſe & phyſice, vel moraliter & in alio, C. in ſe neceſſario. N. Peccatum eo modo eſt a principio intrinſeco, quo eſt voluntarium: porro peccatum originale non in nobis & phyſice, ſed in Adamo & moraliter eſt voluntarium; ergo ſufficit ut in Adam ſit a principio intrinſeco, quamquam & reſpectu noſtri ſit etiam a principio intrinſeco, hoc ſenſu quod Adam ſit noſtrum omnium caput, non naturale ſolum, ſed & morale, in quo noſtra voluntas continetur, quomodo pupilli voluntas ita continetur in voluntate tutoris, ut quod ab hoc factum eſt, ab illo approbatum cenſeatur.

Inſt. 2. Ut Adam ſit morale hominum caput, itaut quod per ejus voluntatem factum eſt, ceteris hominibus voluntarium cenſeatur, neceſſe eſt ut iidem homines ſuam Adæ voluntatem commiſerint quoad conſervationem vel amiſſionem juſtitiæ originalis: atqui homines, qui nondum exiſtebant, non potuerunt ſuas vices committere Adamo. *Gonet 425 Fract. 359. Aug. de corrept. & grat. c. 14.*

R. neg. maj. Sufficit enim ut Deus qui *magis habet in ſua poteſtate hominum voluntates quam ipſi ſuas*, in Adamo, quem noſtrum omnium caput morale conſtituit, noſtras quoque voluntates moraliter conſtituerit. Hoc autem ita a Deo conſtitutum eſt, ut videbimus articulo ſequenti.

Obj. 2. Illud dogma non debet admitti quod ad Manichæiſmum conducit: atqui dogma peccati originalis .... Illud enim dogma ad Manichæiſmum conducit, quo poſito peccat quiſquis utitur matrimonio: atqui poſito originalis peccati dogmate peccat quiſquis utitur matrimonio. Peccat enim quiſquis eum elicit actum; cui neceſſario annexum eſt peccatum: atqui actui matrimoniali neceſſario annexum eſt, in præſenti ſaltem ſtatu, peccatum originale ſcilicet; ergo.

R. ad 1. & 2. neg. min. ad 3. diſt. maj. Peccat qui elicit actum cui ſecundum ſe ſumpto, & vi propria vel etiam ex intentione agentis annexum eſt peccatum, C. defectu alterius quem nec debet nec poteſt impedire, N. Atqui: pariter diſt. min. & neg. conſeq Itaque peccatum originale non oritur ex ipſo per ſe generationis actu, tanquam a cauſa proxima: tum quia alioqui ubicumque eſſet generatio, ibi ſemper eſſet aut fuiſſet peccatum,

Digitized by Google

quod falſum eſſe ex ipſo innocentiæ ſtatu liquet; tum quia Deus concurrens ad actum qui cum certis in circumſtantiis elicitur, non poteſt non eſſe malus, juxta Pelagianos ipſos fuiſſet peccati cauſa; ſed ſequitur peccatum illud ex ipſa Adami prævaricatione, quæ cauſa eſt cur invitis etiam parentibus, tota ejus poſteritas vitiata naſcatur; ergo ut verbis Auguſtini utar, *Non ſunt nuptiæ cauſa peccati quod trahitur a naſcente & expiatur in renaſcente; ſed voluntarium peccatum hominis primi, originalis eſt cauſa peccati*. Ita Silvius p. 404. Martinon p. 275. Becan. p. 288. & Gonetus p. 424. qui addit non teneri hominem ſemper ab actione aliqua ob præviſum alterius malum abſtinere, cum & juſtam habet juris ſui proſequendi rationem, & malum vi actionis ejus non conſequitur. Quapropter, inquit, cum humanæ naturæ bonum in ejus propagatione a Deo etiam præcepta conſiſtat, neceſſarium non eſt ut ab eo abſtineat generandi actu, unde prolis malum ſecuturum eſſe prænovit.

L. 2. de nupt. & concup. c. 26.

Inſt. Atqui ut actui generationis attribuatur peccatum originale, ſatis eſt ut ei etiam per accidens annexum ſit, ut nunc eſt, ergo. Prob. ſubſ. Qui eum facit actum unde ſequitur alterius ſcandalum, aliudve peccatum, quantumvis ipſum nolit, peccati hujus cauſa eſt, ſi poſſit ab eo actu abſtinere. Hinc ſanctus Paulus 1. Corint. 8. 13. *Si*, inquit, *eſca ſcandalizet fratrem meum, non manducabo carnem in æternum, ne fratrem meum ſcandalizem*: atqui homo generans eum ponit actum unde ſequitur peccatum in altero.

R. ad 1. neg. ſubſ. ad 2. neg. maj. quæ ſi vera ſit de ſcandalo infirmis dato, de quo conſule Eſtium in citatum Pauli locum, de aliis peccatis falſa eſt; alioqui bonum tuum ab eo repetere non poſſes, quem noſti ira exarſurum ſi repetas, quod falſum eſt: porro jus habet unuſquiſque, & is præſertim qui a Deo vocatur ut nubat, & nuptiis utatur.

Inſt. Saltem ſemper peccabit Adamus, utpote ex cujus actu præterito ſequatur peccatum in infante qui generatur.

R. nego ſeq. Quia, ut notat Silvius, originalis peccati in eos qui naſcuntur traductio, jam Adamo libera non eſt.

Obj. 3. Prævaricatio Adæ non eſt efficacior redemptione Chriſti: atqui redemptio Chriſti non prodeſt iis qui non credunt; ergo nec Adæ peccatum iis nocet qui actu non peccant.

R. Quod ſicut Chriſti gratia prodeſt parvulis baptizatis, licet non per ſe, ſed ſolum in aliena perſona credant; ita & eiſdem nocet Adæ peccatum, licet non per ſe, ſed in eo ſolo peccaverint.

Obj. 4. cum Juliano apud Auguſtinum, Non peccat iſte qui naſcitur, non peccat ille qui genuit, non peccat Deus qui condidit, *per quas igitur rimas tot inter præſidia* ingredi poteſt peccatum?

L. de nupt. & concup. c. 18.

R. cum Auguſt. *Quid quæris latentem rimam, cum habeas apertiſſimam januam? Per unum hominem, ait Apoſtolus; per unius delictum, ait Apoſtolus: per inobedientiam unius hominis &c. Quid quæris amplius? Quid quæris apertius &c.*

A R-

ARTICULUS SECUNDUS.

Quomodo peccatum Adæ poſteris ejus communicetur.

QUis hic hærere non debeat, ubi hæſit Auguſtinus, cum urgenti Juliano humiliter reſpondit: *Hic libentius diſco quam dico, nec audeo docere quod neſcio?* Et * alibi, *eleganter dictum eſſe narratur, quod huic rei ſatis apte convenit. Cum quidam ruiſſet in puteum .... accedit alius, & eo viſo admirans ait, Quomodo huc cecidiſti? At ille, Obſecro, inquit, cogita quomodo hinc me liberes, non quomodo huc ceciderim quæras. Itaque quoque fatemur, & fide catholica tenemus de reatu peccati, tanquam de puteo, etiam parvuli infantis animam Chriſti gratia liberandam; ſatis eſt ei quod modo quomodo ſalva fiat novimus, etiamſi nunquam quomodo in malum illud devenerit, noverimus.* Quia tamen itineris tam ardui emetiendi neceſſitatem nobis fecerunt infidelitas & hæreſis, idcirco varia quæ hic proponi conſueverunt ſyſtemata exponemus. Quod ut fiat, inveſtiganda eſt ipſa animæ origo, circa quam ſeptem præcipuæ recenſentur opiniones.

L. 5. cont. Julian. c. 3.
** Epiſt. alias 29. nunc 167.*

Prima eſt Gnoſticorum & Manichæorum, qui poſt Stoicos contendebant humanas animas, quaſdam eſſe divinitatis portiones, quæ proinde nec crearentur ex nihilo, nec traducerentur ex parentibus, ſed a Deo inſpirarentur. Hæc opinio jampridem damnata eſt, tum in Concilio II. Bracarenſi * an. 563. tum a S. Leone Epiſt. 15. ad Turribium c. 5. & merito. 1. quia intrinſeca Dei portio, ſi ita loqui licet, Deus eſt. 2. quia anima humana eſt variabilis; & ex bona fieri poteſt per peccatum mala; quod autem Dei eſt, nec mutari nec vitiari poteſt.

Vid. Aug. de hereſ. c. 6. 46. & 7.
** Tom. 5. pag. 838. edit. Lab.*

Secunda eſt Origenis, qui l. 1. de principiis c. 7. poſt Platonem docuit omnes animas e nihilo quidem creatas fuiſſe, quo tempore creati ſunt Angeli; ſed ob peccata quæ in hocce ſtatu commiſerunt, a Deo immiſſas fuiſſe in corpora ut in carceres. Hæc opinio ſicut & præcedens damnata eſt, tum a citato Concilio c. 6. tum a S. Leone ibid. c. 10. eamque manifeſte falſam eſſe patet. 1. quia Rom. 9. dicitur: *Cum nondum nati eſſent, nec aliquid boni egiſſent, aut mali.* Et 2. Corinth. 5. *Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, ut referat unuſquiſque propria corporis, ſicut geſſit, ſive bonum, ſive malum;* ex quibus ſequitur, nihil unquam ab anima mali peractum eſſe priuſquam corpori uniretur. 2. quia alioqui malo prorſus conſilio præcepiſſet Deus ut necarentur malefici, & inſontes conſervarentur; cum detineri in corpore ſupplicium ſit, & e corpore educi, beneficium.

Tertia & quarta ſententia eorum eſt qui ſenſerunt animas *jam alicubi exiſtentes in corpora naſcentium vel mitti divinitus, vel ſua ſponte labi.* Hujus opinionis defenſores in eo convenire videntur cum Origene, quod animas omnes ab initio mundi cum Angelis creatas eſſe cenſent: ut ab eodem in hoc differunt, quod non aſſerant animas peccaſſe, & in peccati pænam in corpora detrudi. Hæc opinio qua parte docet animas *ſponte* propria, & quaſi ſine Dei conſilio in corpora *labi*, plane intelligibilis eſt, qua vero parte docet eaſdem animas a Deo mitti in corpora, iiſdem ferme ſubjacet incommodis, quibus obnoxia eſt ſententia quotidianæ animarum creationis, de qua ſtatim.

V. Auguſt. l. 3. de lib. arb. c. 21. n. 59.

Quinta opinio eorum eſt qui credunt animas eſſe *ex traduce*, ſeu *ex propa-*

v. S. Eucher Lug. in c. 3. Gen. propagatione, itaut *ſicut caro naſcentium ex carne* patrum, *ſic animæ ex animabus procreentur*, ſicque * *incorporeum ſemen animæ, ſua quadam occulta & inviſibili via ſeorſum ex patre currat in matrem, cum ſit conceptus in femina*. *Aug Ep. 190. alias 157. Hæc opinio, etſi nunquam ab Auguſtino pro indubia habita fuerit, eidem tamen probabilior videbatur, & quaſi neceſſaria ad refellendos Pelagianos peccati originalis impugnatores; ea enim poſita facilius utcumque intelligi credebat Auguſtinus, quo pacto hominis naſcentis anima peccato infecta ſit, cum ea ſit veluti portio quædam ex anima peccatrice deciſa. *Ego*, ait S. Doctor in Epiſtola ad Optatum recens edita a n. 6. in fine. R. P. Jacobo Martin Congreg. S. Mauri Monacho, *adhuc, fateor, non inveni quemadmodum anima & peccatum ex Adam trahat ... & ipſa ex Adam non trahatur*. Ea tamen opinio duplici potiſſimum de cauſa rejici debet. 1. quia concipi non poteſt. Nam, ut bene arguit Bellarminus cit. lib. 4. c. 11. ſi anima filii ſit ex anima patris vel ex tota, vel ex parte: ſi ex tota, igitur, vel parens caret deinceps anima, quippequi totam transfudit in filium, vel tota manet in patre & filio: atqui utrumque evidenter falſum eſt; cum certum ſit & patrem qui generavit anima non deſtitui, & filium non unam eamdemque cum patre animam habere: ſin autem non ex tota, ſed ex parte animæ patris exiſtit anima filii; ergo anima partibilis eſt, ac per hoc corporea, ut deliravit Tertullianus. 2. quia peccatum originale, ob quod ſolum animæ originem tam avide inquirunt Theologi, non facilius explicatur in hoc ſyſtemate quam in alio; anima enim Adæ jam ab originali peccato per pœnitentiam mundata erat, cum Adam filios ſuos genuit: porro ex anima ſecundum ſe totam mundata propagari non poteſt anima peccatrix; ergo ſyſtema propagationis & ſuas patitur difficultates proprias, & alias non ſolvit.

Ut ab his difficultatibus utcumque ſe expedirent alii Theologi, ſextam de origine animæ ſententiam aperuerunt, juxta quam animæ omnes ſimul cum anima Adæ, in ipſo Adamo creatæ ſunt, ab eo in hos ejus filios qui generationi deſtinati ſunt, tranſmittendæ, non ut pars ſeminis, ſed una cum ſemine. Supponit hæc opinio ſimultaneam rerum omnium creationem, quæ licet a quibuſdam recentioribus cenſura notata ſit, aliis tamen Noris c. 4. §. 9 p 82. magni nominis ſcriptoribus probata eſt, ut fuſe oſtendit Cardinalis Noriſius in Vindiciis Auguſtinianæis. Nova hæc animarum originis explicandæ ratio utcumque placere videtur citato R. P. Jac. Martin. ſed pace viri eruditi, mihique tenera jamdudum neceſſitudine conjuncti, dicere liceat opinionem hanc nec ſatis fundatam eſſe, cum textus Scripturæ quibus ſimultanea rerum creatio aſtrui videtur, facile ſolvi queant, nec minuendæ difficultati de communicatione noxæ originalis inſervire poſſe. Vel enim animæ quarum congeries Adamo inſerta fuiſſe ſupponitur, in eo, cum peccavit, intelligentes erant, ac volentes, ejuſque peccato conſentientes, vel non. Si primum, habemus quidem animam peccato Rom. 5. 14 infectam, ſed actuali, neque jam verum eſt quod dixit Apoſtolus, regnaſſe mortem, *etiam in eos qui non peccaverunt in ſimilitudinem prævaricationis Adæ*, quandoquidem in Adamo exiſtentes ſecundum animam, in ſimilitudinem ejus, propriæ voluntatis conſenſu peccaverimus. Si ſecunda, tota redit difficultas, unde enim peccato infecta eſt anima, quæ puta exiit e manibus Dei, nec alieno unquam peccato conſenſit?

Septi-

Septima opinio, quæ nunc ubique prævalere videtur, contendit animas quotidie creari, & in corpora cum ſatis formata ſunt infundi. Circa eam quatuor inquiri poſſunt. 1. an eam rejecerit Auguſtinus. 2. quas contra eam difficultates propoſuerit S. Doctor. 3. an ei velut articulo fidei adhærendum ſit. 4. quomodo ea ſuppoſita explicari poſſit peccati originalis communicatio.

R. ad 1. Auguſtinus ad mortem uſque dubitavit de origine animarum, & credidit non poſſe quidquam ea de re ſine temeritate definiri. Patet id 1. ex lib. 10. de Geneſ. c. 21. ubi ſic loquitur: *Ego*, inquit, *adhuc inter utraſque* has opiniones *ambigo, & moveor aliquando ſic, aliquando autem ſic*. 2. ex lib. 3. de lib. arb. c. 21. n. 59. *Harum quatuor de anima ſententiarum, utrum de propagine veniant, an in ſingulis quibuſque naſcentibus nova fiant, an in corpora naſcentium jam alicubi exiſtentes, vel mittantur divinitus, vel ſua ſponte labantur, nullam temere affirmare oportebit*. Epiſt. 190. ad Optatum eos arguit *qui propaginem animarum inconſiderata temeritate defendunt*, non ut ſyſtema quotidianæ creationis adoptet, ſicut Bellarmino viſum eſt, cum ibidem ſe *adhuc* dubitare declaret, ſed quia *ubi res naturaliter obſcura noſtrum modulum vincit, & aperte divina Scriptura non ſubvenit, temere hinc aliquid definire* præſumptio eſt. Denique in libris Retract. quos an. 426. & 427. ſcripſit, *nec tum ſciebam*, inquit, animæ originem, *nec adhuc ſcio*, l. 1. c. 1. n. 3. *Noris ib. §. 3.* *Obiit Aug. an. 430. Aug. 28.*

R. ad 2. Gravia ſunt momenta quæ contra quotidianam animarum creationem urgebat Auguſtinus: hæc vero ſunt, 1. quia nec concipi nec explicari poteſt quomodo anima, quæ ante ſuam cum corpore unionem nihil mali admiſit, meruerit detrudi in corpus in quo & ſtatim contrahere peccatum, & innumeris obnoxia eſſe miſeriis debet. Rationem hanc ſæpius proponit S. Doctor l. 1. de anima cap. 6. n. 6. lib. 3. cap. 7. n. 9. tom. 10. edit. nov. 2. quia concupiſcentia non in carne, ſed multo magis in anima reſidet; qui igitur fieri poſſit ut caro quæ per ſe peccatum non habet, hoc peccato animam de ſe puram ſtatim inficere poſſit? Huic objectioni quid reſpondere queant qui *animas novas non de parentibus tractas corporibus dari* putant, *nondum me audiſſe, vel uſpiam legiſſe fateor*, ait Auguſtinus l. 10. de Gen. ad litt. n. 27. t. 3. Denique omnes prorſus creaturas, adeoque & animas omnes ſimul ab initio mundi creatas eſſe pro certo habebat Auguſtinus, *ne Scripturæ Geneſeos contradicatur, ubi apertiſſime legitur conſummaſſe Deum omnia opera ſua: nam & quod eum requieviſſe ſcriptum eſt, utique a creandis novis creaturis intelligendum eſt, non a gubernandis*. Epiſt. 166. c. 5. n. 11.

R. ad 3. Duplex eſt etiamnum ea de re ſententia. Alii incertam hactenus eſſe animæ originem, &* *in S. Auguſtini dubitatione hærendum eſſe cenſent*: alii iis qui de quotidiana animarum creatione dubitant, temeritatis, aut etiam erroris notam inurunt. Ratio priorum triplex eſt. 1. quia, ut S. Auguſtinus oſtendit in Epiſt. 166. alias 28. ad Hieronymum, nullus fortaſſe eſt Scripturæ locus in quo perſpicue doceatur animas non fieri ex propagine, ſed creari; atque id cum Bellarmino agnoſcunt plures ex iis qui pro communi opinione certant. 2. quia nihil etiam ex Patribus colligi poteſt. Si enim ex iis non pauci, quos citat Bellarminus, novas quotidie animas creari dixerint, alii vel traducem admiſerunt, *ut Tertullianus, Apollinaris, & maxima pars Occidentalium*, prout refert S. Hierony-

* *Apud Bell. ibid. l. 4. c. 10.*

Bell. ibid. c. 11.

mus

Tom. 4. p. 642. mus Epiſt. 78. alias 82. ad Marcellinum; vel quæſtionem hanc omnino inſolubilem eſſe crediderunt, non tantum Auguſtini tempore, ſed & multis
an. 523. poſt eum ſæculis. Sic Epiſcopi ſexto * ſæculo in Sardinia exules: *Quæſtio-*
Apud Aug. tom. 10. Append. col. 156. *nem animarum*, ajebant in Epiſtola ſynodica, *aut tacitam debemus relinquere, aut ſine contentione tractare; quia ſive ex propagine veniant, ſive novæ ſingulis corporibus fiant, quod ſanctarum Scripturarum auctoritas non manifeſte pronuntiat, cum cautela debet inquiri.* Sic ſæculo ſeptimo S. Gregorius Papa: *De*
L. 7. Epiſt. 53. *origine animæ inter ſanctos Patres requiſitio non parva verſata eſt; ſed utrum ipſa ab Adam deſcenderit, an certe ſingulis detur, incertum remanſit; eamque in hac vita inſolubilem faſſi ſunt eſſe quæſtionem; gravis enim quæſtio eſt, nec valet ab homine comprehendi.* Ulterius progreſſus eſt eodem ſæculo S. Iſidorus Hiſpalenſis, qui inter alias opiniones quas de fide credendas proponit, hanc recenſet, *quod incerta ſit animæ origo.* Itaue vero, ait Noriſius, errori vertetur dubitatio *quam Apoſtolica Sedes, Synodi & Patres plenis ſuffragiis ſubſcripſere, quamque eorum unus doctrina ac pietate illuſtris, de fide populis credendam propoſuit?* Eadem dubitatio perſeveravit tum ſæculo nono,
L. de præd. c. 16. quo Prudentius Tricaſſinus ſcribebat: *Naſcitur de carne caro; ſed utrum & anima ſimiliter de anima naſcatur, magna quæſtio eſt . . . abſque certa definitione relicta.* Hugo Victorinus qui an. 1130. florebat, etſi *probabilius* eſſe
L. 1. de ſacr. part. 7. c. 30. putaret *animas ex traduce non eſſe*, fatebatur tamen quod *nulla unquam ratio ſive auctoritas in tantum prævalere potuit, ut dubietatem tolleret quæſtionis.* Non deſunt qui poſtremis hiſce temporibus putent nihil ea de re definitum eſſe ab Eccleſia, nec futuros læſæ fidei reos qui de ea dubitarent. Ita Eſtius in 2. ſent. diſt. 17. §. 14. ita etiam Pamelius apud Tertull. pag. 50. & alii apud Noris p. 69. Urget quidem Bellarminus auctoritatem S. Leonis in Epiſt. ad Turribium c. 10. & Concilii Lateran. ſub Leone X. ſeſſ. 8. verum neutra auctoritas præſentem quæſtionem attingit, ut probant Noriſius & Jacobus Martin. Nam ſanctus Leo impetit Priſcillianiſtas, qui volebant *animas quæ humanis corporibus inſeruntur, in cœleſti habitatione peccaſſe; atque ob hoc a ſublimibus ad inferiora delapſas;* quod ut hæreſim ſemper rejecit Auguſtinus: Concilium vero Lateranenſe condemnat &
Conc. Labb. t. 14. p. 187. reprobat *aſſerentes animam intellectualem mortalem eſſe, aut unicam in cunctis hominibus;* quod Catholicus nemo admiſerit.

Poſteriores Doctores iis nituntur rationibus quibus virum Theologum cedere neceſſe eſt. 1. quod ſententia quæ animas infundendo creari contendit, jam pene ubique in Eccleſia Catholica a quinque circiter ſæculis recepta ſit. 2. quod eadem ſententia tempore S. Hieronymi, ab omnibus teneretur Orientalibus; oppoſita vero licet apud Occidentales ſatis communis, haud tamen ab omnibus recepta eſſet. 3. effatum iſtud Magiſtri Sent. *Animæ creando infunduntur, & infundendo creantur*, ita nunc invaluit, ut non aliquorum dumtaxat, ſed Fidelium omnium ſenſum exprimere videantur. Hac ergo ambabus ulnis admiſſa, quæritur quo pacto peccati originalis dogma eidem poſſit accommodari.

V. Epiſt. 28. nunc 166. R. cum Auguſtino 1. modum tranſfuſionis peccati eſſe myſterium ineffabile, unde melius eſt cum ſancto & humili Doctore inſcitiam ſuam profiteri, quam multas congerere ſolutiones quæ potius originalis peccati fi-
L. 3. de pec. merit. c. 4. dem labefactant, quam aſtruunt. Liceat ergo cum eodem dicere: *Etiamſi refellere* contraria *argumenta non valeam, video tamen inhærendum eſſe iis quæ*

in

in Scripturis ſunt apertiſſima. R. tamen 2. cum eodem Auguſtino, animam in corpore *tanquam in vitiato vaſe* corrumpi, *ubi occulta juſtitia divinæ legis includitur*. Sicut ergo ſi flos in loco fœtido ſeratur, quantumvis natura ſua ſit pulcher & elegans, vitium quoddam inde labemque contrahit; & ſicut anima ſi corpori vulnerato, vel flammis ardenti conjungeretur, mox doleret; ita cum infunditur corpori in quo germen eſt quoddam peccati, quia propagatum eſt ab Adamo, & fit pars hominis ex Adamo progeniti, in quo ut in capite continebamur, inficitur peccato. Ita Nat. Alexand. p. 301.

L. 5. cont. Jul. c. 4.

Verum nova hic exoritur difficultas, an ſcilicet anima ob ſuam cum corpore corrupto unionem corrumpatur ex natura rei, quo pacto liquor vitiato vaſi commiſſus, eo corrumpitur quaſi per ſe & ex natura rei; an vero corruptio hæc non ſit ex natura rei, ſed dependenter a conſtitutione Dei, qui protoparentem ita conſtituerit morale omnium hominum caput, ut eo peccante, filii ejus peccato infecti naſcituri eſſent. Hæc quæſtio inſervire poteſt ad explicandum qua ratione Adæ peccatum nobis voluntarium ſit, circa eam vero dividuntur Theologi.

Prima opinio eorum eſt qui in omnibus Adæ poſteris voluntatem admittunt interpretativam, vi cujus cenſentur cauſam ſuam Adamo in malum æque ac in bonum agendam commiſiſſe, itaut ſi tunc extitiſſent omnes, vel ſimiliter fuiſſent pactum a Deo cum Adam initum tranſgreſſuri, vel omnibus ejuſdem pacti conditionibus libenter acquieturi.

Vid. Silv. q 81. a. 1. Martinon diſp. 20. n. 62.

Refellitur. 1. quia, ut bene notat Martinon p. 293. gratis aſſeritur omnes Adæ poſteros cauſam ſuam tam plene ei commiſſuros, ut eo peccante peccare vellent, & ſalutem ſuam ab ejus voluntate ſuſpendere. Non deſunt ſane in præſens qui contrarium mallent; & vero, licet quiſquis ex jure præſumatur in id quod ſibi bonum eſt conſenſurus, non ita præſumitur in malum conſentire. 2. quia Deus imputat quidem in culpam id quod aliquis de facto vult; non autem id quod tantum vellet. Ecquot, bone Deus, crimina nobis imputari poſſent, qui ſi his aut illis occaſionibus exponeremur, tam fœde aberraremus? 3. reprobant tum Auguſtinus in Epiſt. 194. & in lib. de prædeſt. SS. cap. 12. tum S. Proſper in Epiſt. ad Auguſtinum, eorum opinionem qui parvulos ideo exiſtimabant rapi ante Baptiſmum, quia ſi victuri diutius fuiſſent, multa admiſiſſent crimina; ergo reprobanda quoque eſt eorum opinio qui homines in Adam peccaſſe docent, quia ſi tunc extitiſſent, in eodem peccaſſent.

Secunda opinio eorum eſt qui docent, ſecluſo quocumque pacto, peccatum originale transfundi per libidinem ſeu concupiſcentiam ſeminali generationi naturaliter adjunctam, ex natura, aut quaſi ex natura rei; quomodo cœcitas, podagra, & alia id genus, ſeu corporum ſint, ſeu animorum affectiones, in liberos a parentibus transfunduntur. Hanc ſententiam poſt Lutherum & Calvinum vivide tuetur Janſenius, & ex ea * concludit, quod ſi Adamus concupiſcentiam illam bene vivendo tollere potuiſſet, nullum in poſteros fuiſſet peccatum tranſmiſſurus; quemadmodum illud nunc non tranſmitteret cui omnis a Deo per miraculum tolleretur concupiſcentia. Huic Janſenii ſententiæ acriter quoque adhæret * Henricus a S. Ignatio.

** Janſ. d. 1. de ſtat. nat. lapſ. c. 6. & r. a. c. 21. ſub fin.*

** Æt. l. 10. part. 3. c. 6.*

Tertia opinio eorum eſt qui credunt 1. hic interceſſiſſe aliquam Dei con-

conſtitutionem, per quam Adamus morale omnium caput inſtitutus fuerit, itaut in ejus voluntate poſterorum omnium voluntas & fortuna conſtitueretur, unde velut omnium nomine præceptum Dei vel ſervaret, vel pro libito tranſgrederetur. 2. exiſtimant iidem abſolute neceſſarium non fuiſſe, ut hæc Dei conſtitutio Adæ innoteſceret, quia etiam ignorans conſtitui potuerit perſona publica; quomodo poteſt Reſpublica jus ſuum conferre in aliquem, & velle ut ratum habeatur ab omnibus quod ille ſtatuerit, quamvis hoc ipſe neſciat. 3. tamen addunt tale pactum Adamo reipſa innotuiſſe. 1. quia id exigebat ſuavis Dei providentia, ut protoparens conſultius in re tam gravi de ſuo, totiuſque poſteritatis ſtatu decerneret, atque a peccando magis averteretur. 2. quia poſtulat rectus ordo, ut in negotiis adeo gravibus officium ac debitum ſuum intelligant, qui omnium perſonam ac ſortem gerunt. 3. quia peccatum Adæ gravius fuit, prout peccavit ut caput, quam ſi peccaſſet ut particularis perſona, uti docet S. Thomas 3. p. q. 1. a. 4. atqui major hæc gravitas imputari ei nequit, niſi ſit voluntaria, nec voluntaria eſſe poteſt niſi circumſtantia hæc ei nota fuerit; ſi enim ullo modo prævisa ſit, jam imputari non poteſt. Ita Silvius, Martinon ibid. n. 63. Gonet. p. 426. His poſitis,

Dico peccatum Adæ non ex natura rei; ſed dependenter a libera quadam Dei conſtitutione transfunditur in ejus poſteros.

Prob. 1. quia falſum eſt quod ſcribit Iprenſis, nullam eſſe apud Patres pacti hujus ſeu conſtitutionis mentionem. Nam 1. Auguſtinus lib. 16. de Civ. cap. 27. in hæc Gen. verba, *Delebitur anima illa de populo ſuo; quia pactum meum irritum fecit: Parvuli*, inquit, *ſecundum communem generis humani originem, omnes in uno illo teſtamentum Dei diſſipaverunt, in quo omnes peccaverunt . . . teſtamentum autem primum quod factum eſt ad hominem primum, profecto illud eſt, Qua die ederetis, morte moriemini*. 2. Hieronymus in hæc c. 6. Oſee, *Ipſi ſicut Adam tranſgreſſi ſunt pactum meum, ibi prævaricati ſunt in me*, ſic habet: *Imitati ſunt Adam, ut quod ille in paradiſo fecerat, pactum meum, legemque præteriens, iſti in terra facerent*. 3. Apoſt. Rom. 5. *Per unum hominem peccatum intravit in mundum... in quo omnes peccaverunt*; quia, inquit Aug. lib. 3. de peccat. merit. *omnes unus ille fuerunt*: atqui omnes non fuerunt ille unus phyſice, quatenus is omnium progenitor erat; ſic enim filii omnes unum ſunt in patribus, & ideo peccata eorum portare deberent; ergo vi divinæ inſtitutionis, quæ Adamum conſtituerat morale omnium caput.

Prob. 2. Si peccatum Adæ ex ipſa rei natura transfunderetur in poſteros, quia ſumma libertate commiſſum eſt, in filios quoque transfundi deberent peccata parentum, qui ex malitia & ſumma libertate peccant; falſum enim eſt quod docet Janſenius, hominem hunc nonniſi ex neceſſitate prementis concupiſcentiæ in peccatum labi.

Prob. 3. quia intelligi non poteſt quomodo Adæ peccatum, tam altum humano generi vulnus infligat phyſice & ex natura rei. Peccatum enim, utpote actus voluntatis in ipſa immanens, brevi tempore tranſit, & phyſice exiſtere deſinit: ſed actus qui phyſice nihil eſt, vim habere tantam non poteſt ut phyſice humanum genus corrumpat; ergo. Quod attinet ad actum peccati externum, eſum ſcilicet pomi, erat is ex ſe in-

diffe-

Digitized by Google

differens, & a præcepto Dei nonniſi extrinſecam habebat denominationem; ergo non erat in eo vis phyſice generis humani corruptrix.

Prob. 4. Si libido generationis eſſet cauſa peccati originalis, ubi foret hæc libido, ibi peccatum originale foret; ubi vero non eſſet, ibi nec eſſet peccatum: atqui falſum utrumque conſequens. Primum quidem, quia, ut loquitur Concilium Trid. ſeſſ. 6. cap. 3. *homines niſi ex ſemine Adæ propagati naſcerentur, non naſcerentur injuſti*: atqui etiamſi ex Adæ ſemine non procrearentur, non procrearentur tamen ſine libidine & concupiſcentia, quia hæc ex naturali hominis temperamento exurgit, & ſane fuiſſet in ſtatu naturæ puræ. Falſum quoque eſt quod ſi carerent parentes libidine in generando, eorum filii non contraherent originale peccatum; quia ſemper deſcenderent ab Adamo, ac proinde niſi ſingulari privilegio eximerentur a peccato, in illo peccarent *in quo omnes peccaverunt*. Ita docet S. Thom. q. 83. a. 4. & agnoſcit Henricus ipſe a S. Ignatio. Accedit quod ſi libido transfundendi originalis peccati cauſa foret, plus ille contraheret peccati, qui majori libidinis ardore conciperetur; cauſa enim neceſſario & naturaliter operans, majorem in ſubjecto apto effectum producit: atqui non plus contrahit peccati originalis unus quam alter; eſt enim peccatum illud in omnibus æquale, ut docet S. Thomas q. 82. a. 4.

Prob. 5. quia, ut bene notat Mag. Grandin p. 79. eo modo traduxit Adamus originale peccatum in poſteros, 1. quo traduxit cetera incommoda, puta terræ tribulos, beſtiarum rebellionem &c. cur enim aliter de his quam de illo ſentiremus? 2. quo traducturus erat juſtitiam, ſi non peccaſſet. 3. quo Chriſti paſſio gratiam producit; docet enim Apoſtolus ſimili modo nobis nocuiſſe Adam inobedientia ſua ad inducendum peccatum originale, quo Chriſtus obedientia ſua nobis prodeſt ad obtinendam juſtificationem: *Sicut*, inquit, *per unius delictum in omnes homines in condemnationem, ſic & per unius juſtitiam in omnes homines in juſtificationem vitæ*: atqui Adam cetera incommoda moraliter traduxit; juſtitiam vero originalem nonniſi moraliter traducturus fuiſſet; ſicut & ſanctificationem non ex rei natura, ſed moraliter & ex libera Dei voluntate traducit Chriſtus; ergo peccatum Adæ non ex rei natura, ſed ex Dei conſtitutione tranſmittitur in Adæ poſteros. *Rom. 5.*

Confirmatur: quia ſi Principes ſubditorum ſuorum voluntates in voluntate alicujus includere poſſint in ordine ad aliquos effectus morales, ut factum eſt in pupillis, quorum voluntas in tutorum voluntate jure civili poſita eſt relative ad quoſdam effectus, potuit a fortiori Deus, qui magis hominum voluntates in ſua habet poteſtate, quam ipſi ſuas, eaſdem includere in voluntate Adami relative ad obſervationem vel tranſgreſſionem præcepti; unde ſequebatur amiſſio aut conſervatio juſtitiæ originalis, prout ea donum erat totius naturæ. Quod autem Deus id fecerit actu & de facto, probatur 1. quia contrarium nulla efficaci ratione oſtendi poteſt. 2. quia conſtitutio hæc plus nobis favebat quam nocebat: tum quia facilius erat Adæ tot gratiis inſtructo juſtitiam nobis conſervare, quam eam ſibi & nobis deperdere; tum quia in hypotheſi peccati Adæ præparaverat nobis Deus redemptorem, quem forte denegaſſet iis ejus poſteris qui in accepta ab eo juſtitia originali non perſeveraſſent;

tum

Digitized by Google

tum denique quia nulla alia ſuppetit ratio qua commodius explicari poſſit quomodo peccante Adamo peccaverint ejus poſteri.

Objicit Henricus a S. Ignatio p. 620. Pactum quod eſt fabula mera, admitti non debet: atqui pactum vi cujus voluntates noſtræ in ipſa Adæ voluntate moraliter contentæ ſupponuntur, eſt fabula mera, ut loquitur Dominicus Soto. Pactum enim illud eſt fabula mera, cujus Auguſtinus, cui de peccato originali divinitus diſſerere datum eſt, nuſquam meminit, etiam cum uſus ejus maxime ipſi neceſſarius eſſet ad refellendam Juliani objectionem; imo quod tunc clare ſatis ſubvertit: atqui S. Auguſtinus pacti hujus, etiam cum eo opus maxime habuiſſet, nunquam meminit, ut Juliani objectionem convelleret. Hæc enim erat Juliani objectio: dixerat S. Auguſtinus, per unius Adæ voluntatem malam, omnes in eo peccaſſe, quando omnes unus in illo fuerunt. Contra hoc ſic arguit Julianus: *Si omnes in illo unus fuerunt, quomodo omnes per ejus voluntatem malam peccaverunt, cum iſti omnes quos in illo fuiſſe dicis, ſua potuerunt voluntate peccare? . . . Habuerunt ergo parvuli voluntatem, non ſolum antequam naſcerentur, verum antequam proavi eorum generarentur.* Hic ſi alicubi ad pactum recurrere debuerat Auguſtinus, ut nunc recurrerent adverſarii; nedum porro recurrat Auguſtinus, ipſum plane ſubvertit, ſic enim ibid. loquitur: *Secundum originem omnes in illo uno erant, & hi omnes unus ille erant, qui in ſeipſis nulli adhuc erant. Secundum hanc originem ſeminalem etiam Levi tunc decimatus oſtenditur, non in ſeipſo, ſed in illo in cujus fuit lumbis: nec voluit, nec noluit decimari, quoniam nulla ejus voluntas erat . . . & tamen ſecundum rationem ſeminis, non mendaciter, nec inaniter dictum eſt, quod ibi fuit, & decimatus eſt.* Eo itaque modo fuerunt in Adam poſteri ejus, & idcirco peccaverunt, quo Levitæ fuerunt in Abraham cum Melchiſedech Sacerdoti decimas dedit, & idcirco decimati ſunt: atqui non ratione pacti alicujus, ſed ratione ſeminis ſolius, hoc eſt ex rei natura, neque volentes, neque nolentes, Levitæ in Abrahamo fuere, & idcirco jam in lumbis ejus decimati ſunt: ergo a pari.

L. 4. Oper. imperf. n. 104 &c.

R. ad 1. neg. min. ad 2. neg. maj. pro priori parte. Potuit enim Auguſtinus tunc non meminiſſe pacti, ne novis ſeſe difficultatibus implicaret; pactum enim admittimus quia verum, non quia omnem difficultatis nodum reſecans. Satis eſt igitur ut illud S. Doctor non negaverit; neque enim Auguſtino neceſſarium fuit, ſicut nec ipſi neceſſaria fuit adverſariorum opinio; quam certe ab eo admiſſam fuiſſe non probant. 2. neg. min. pro ſecunda parte. Nego ſcilicet docuiſſe Auguſtinum, Adæ poſteros peccato ejus ex rei natura infici: nego proinde pactum omne a S. Doctore, ut ipſi volunt, penitus rejectum fuiſſe.

Ad textum Auguſtini diſt. Eo modo quantum ad aliquid fuerunt in Adam poſteri ejus, quo in lumbis Abrahæ fuit Levi, C. quantum ad omnia, N. Itaque longa eſt peccati inter & decimationis imputationem diſparitas: cum enim decimari, denominatio ſit extrinſeca quæ nihil immutat, nihil mirum eſt ſi poſteris ratione patrum ex rei natura imputetur; nihil enim vetat quominus filii propter patres aut nobilitentur, aut infamentur, quia hæc ab hominum opinione pendent: verum peccati denominatio ab interno animæ ſtatu petitur, adeoque ob participatam ab altero exiſtentiam, ex rei natura imputari nequit; alioqui cur unum ſolum, ſoliuſque & unius

primi

Digitized by Google

primi parentis peccatum imputaretur? Hanc porro diſparitatem non negat S. Auguſtinus, ſed affert exemplum Levi in lumbis Abrahæ decimati, ut oſtendat Adæ filios in Adæ lumbis peccaſſe: an vero hoc phyſice, & ex rei natura, an moraliter ſolum contingat, nequidem tangit ſanctus Doctor.

Obj. 2. Si Deus voluntates noſtras in Adamo contineri voluerit, vel hoc voluit independenter ab Adamo, vel non.

R. probabilius videri Deum hoc voluiſſe independenter ab Adamo; id enim & ſupremum Dei dominium decet, & fieri potuit per decretum Dei, quo Deus & juſtitiam originalem Adamo pro ſe ſuiſque poſteris dedit, & voluntatem ipſius haberi voluit pro poſterorum ejus voluntate: hoc autem decretum Adæ innotuiſſe ſupra probavimus.

Obj. 3. Si Deus in Adæ voluntate poſterorum ejus voluntates ſic incluſerit, jam peccatum illud Deo potius quam nobis tribuendum eſt.

R. neg. maj. neque enim ea fuit intentio Dei ut peccaret Adam & nos in ipſo, ſed ut eo præceptum Dei obſervante, juſtitia originalis ad omnes ejus poſteros tranſiret, ſive interim Adæ poſteri nunquam ea juſtitia ſpoliandi eſſent, ſive ab ea per peccatum actuale excidere poſſent.

Obj. 4. Deus voluntates hominum in Adamo collocare non potuit, quin pactum aliquod iniret cum eo & ejus poſteritate in ipſo: atqui pactum hoc fictitium eſt.

R. diſt. maj. Quin iniret pactum virtuale, C. formale, N. Pactum duplex: formale, quod conſiſtit in expreſſo duorum aut plurium conſenſu: & hoc neceſſarium non fuit Deo, qui poteſt de omnium hominum voluntatibus, ut ſupremus arbiter, diſponere: aliud virtuale, quo Deus efficaciter decernit ut aliquod fiat, quia illud fieri, potentiæ ipſius & gloriæ, ac hominis etiam utilitati conſonum eſt. Tale pactum cum Adamo initum fuiſſe nihil vetat; quia ad hoc ſufficit ut Deus conſtituerit Adamum ut caput morale quo repræſentaretur genus humanum in obſervatione vel tranſgreſſione præcepti de non comedendo fructu: atqui hoc Deus facere potuit ſine injuſtitia, ſicut poteſt Reſpublica civium ſapientiſſimo ſortem ſuam committere; præſertim cum Deus primum hominem tot ſcientiæ virtutumque omnium donis præmuniverit, eique rem omnino facilem præceperit, & abundanti gratiæ auxilio eumdem adjuverit.

Quæres, an homines peccatum originale contraxiſſent ſi ſola Eva peccaſſet.

R. cum S. Thoma, negative. 1. quia de facto Adam ſuæ propagini nocuit, nec ſibi ſolum ſed & nobis juſtitiam amiſit, ut docet Trident. ſeſſ. 5. atqui ſi peccatum ab Eva ſola transfundendum erat, jam nobis non nocuit Adam, neque nobis ſanctitatem perdidit, cum eam jam totam perdidiſſemus per Evam quæ ante Adamum peccavit. 2. quia ſoli Adæ ut capiti generis humani impoſitum eſt præceptum de non comedendo fructu, Evæ autem ſolum ut ſingulari perſonæ, neque enim mulier caput omnium conſtituta eſt; ergo peccante Eva ſola, non naſceremur rei, peccante vero ſolo Adam nihilominus naſceremur filii iræ. Hic q. 81. a. 5. V. Silv. hic.

Quæres 2. an ſi nec Adam, nec Eva peccaſſent, peccaſſet vero aliquis poſterorum, tranſmiſiſſet peccatum originale.

R. negat. quia ſolus Adam, utpote caput poſteritatis ſuæ, juſtitiam ſibi nobiſque conſervandam acceperat. Ita Bellarm. l. 4. c. 12. Silvius ibid.

Curioſas id genus quæſtiones reperire eſt apud Theologos, quas conſulto omittimus, quia de iis nihil certi ſcire poſſumus, ſed conjecturaliter ſolum opinari, ut notat idem Silvius.

ARTICULUS TERTIUS.

In quo ſita ſit natura peccati originalis.

SUppono 1. contra quoſdam quos indigitare videntur Magiſter Sent. l. 2. diſt. 30. & Hugo Victorinus tract. 3. cap. 11. peccatum originale non eſſe denominationem mere externam, aut ſolam pœnæ *obnoxietatem*, ſine interiori mentis macula. Hæc enim opinio, vel potius error, 1. funditus tollit peccatum originale ſicut Sanctis revera juſtitiam adimunt, qui eam docent dumtaxat externam eſſe. 2. aperte repugnat *V. Eſt. hic.* Apoſtolo ſecundum quem *peccatum intravit in mundum, & per peccatum mors;* ubi peccatum originale eſt mortis cauſa, ac proinde ab ea diſtinguitur, ideoque in pœnis quibus obnoxii naſcimur, reponi non poteſt. 3. nec minus adverſatur Conciliis, Arauſicano II. can. 2. quod *peccatum, quod mors eſt animæ, per unum hominem in omne genus hominum tranſiſſe* docet; & Trid. quod definit ſeſs. 5. can. 5. in Baptiſmate *tolli totum id quod veram & propriam peccati rationem habet*, ubi neceſſario ſupponitur peccatum originale eſſe veri nominis peccatum.

Suppono 2. in peccato originali ſicut & in peccatis noſtris actualibus, *duo* poſſe conſiderari. 1. actum illum quo Adam, ut caput morale generis humani, tranſgreſſus eſt Dei legem, per comeſtionem quæ & ipſius erat, & eorum omnium qui ab eo ſeminaliter propagandi erant. 2. labem ſeu maculam quæ Adæ tranſgreſſionem ſubſecuta eſt. De hac ſola præſens movetur diſputatio, quæriturque in quo demum ea conſiſtat. Circa difficile hoc punctum varias in partes abeunt tum Heterodoxi, tum Catholici.

Bellarm. ibid. l. 5. c. 1. Prima opinio eſt Matthiæ Illyrici, qui, renovata Manichæorum inſania, contendit peccatum originale non eſſe aliquod accidens, ſed ſubſtantiam malam a dæmone creatam. Refellitur. 1. quia omnis ſubſtantia eſt a Deo, quandoquidem *omnia per eum facta ſunt*, Joan. 1. atqui ex Apoſt. 1. Timoth. 4. *omnis creatura Dei bona eſt;* ergo & omnis ſubſtantia bona eſt: jam vero ſubſtantia quæ eſſet peccatum, bona non eſſet. 2. quia delirium Illyrici toti Traditioni repugnat. *Malum*, ait Auguſt. l. 7. Confeſs. cap. 12. *non eſt ſubſtantia, quia ſi ſubſtantia eſſet; bonum eſſet*. Hinc tam ſevere reprobatus eſt Manichæorum error. 3. in Baptiſmo tollitur ab homine *totum id quod peccati rationem habet*: atqui nulla tollitur hominis ſubſtantia; ergo.

Objicit Illyricus 1. quod peccatum iis exprimatur nominibus quæ ſubſtantiam ſonant; vocatur enim caro, cor induratum, *corpus peccati*, Rom. 6. 2. peccatum eſt id omne quod pugnat cum lege Dei: atqui totus homo, ut nunc eſt corruptus, pugnat cum Dei lege. 3. Ipſa hominis ſubſtantia erat imago Dei; ergo imago diaboli ex quo naſcimur peccatores, juxta id Joan. 8. *Vos ex patre diabolo eſtis;* hæc, inquam, imago debet eſſe ſubſtantia mala.

R. ad 1. juſtitiam, ſanctificationem & ſimilia exprimi etiam nominibus quæ ſubſtantiam ſonant; vocantur enim cor carneum, novus homo, ho-

Digitized by Google

mo cœleſtis: atqui tamen juſtitia & ſanctificatio non ſunt totidem ſubſtantiæ, ſed accidentia quæ ſubſtantiæ inhærent, & ab ea ſeparari poſſunt; ergo idem de peccato dicendum, ac proinde nomina hæc non ſtricte & litteraliter, ſed metaphorice intelligenda ſunt.

Ad 2. diſt. Homo ratione corruptionis ſuæ pugnat contra legem Dei, C. per ſeipſum & ratione ſubſtantiæ, N.

Ad 3. Ipſa quidem animæ rationalis natura eſt imago Dei, quia mens nobis a Deo indita, intellectu & voluntate prædita eſt ut Deus; at nulla eſt in nobis ſubſtantia quæ ſit imago diaboli. Peccatores enim non ſunt filii diaboli per naturam, ſed per imitationem: atqui imitatio diaboli non eſt ſubſtantia quædam, ſed modus ſubſtantiæ; ergo.

Secunda opinio apud Proteſtantes communis, contendit peccatum originale eſſe concupiſcentiam, ſeu propenſionem illam *qua ad peccandum trahimur*, verba ſunt Melanctonis apud Bellarminum. Refellitur 1. quia ſi peccatum originale formaliter ſit ipſa concupiſcentia, vel actualis, vel habitualis: atqui neutrum dici poteſt. Non primum; nam in parvulis eſt vere peccatum originale: atqui tamen in iis non eſt nec eſſe poteſt concupiſcentia actualis. Non ſecundum; nam peccatum originale per ſe & ratione ſui homines facit dignos morte: atqui concupiſcentia ſive actualis, ſive habitualis, neminem per ſe facit dignum morte, ſed ſolum cum ei conſentitur; ergo. 2. in Baptiſmo tollitur totum id quod peccatum eſt: atqui tamen non tollitur concupiſcentia, cum ipſa maneat in baptizatis ad agonem; ergo. 3. ex Apoſt. Rom. 8. *Nihil damnationis*, ſeu damnatione dignum *eſt iis qui ſunt in Chriſto Jeſu, qui non ſecundum carnem ambulant*: atqui tamen iis ineſt concupiſcentia quam etiam Apoſtolus ſentiebat; ergo concupiſcentia vel non eſt peccatum, vel datur peccatum mortale, quod damnationem non meretur. *Ibid. c. 4.*

Dices: Ex Trid. concupiſcentia in renatis non eſt peccatum; ergo eadem eſt peccatum in non renatis; valetque hic argumentum a contrario ſenſu, quomodo ex eo quod ibidem dicatur, *In renatis nihil odit Deus*, bene ſequitur; ergo Deus aliquid odit in non renatis.

R. neg. conſeq. Dum enim PP. Tridentini negant concupiſcentiam in renatis eſſe peccatum, nec aſſerunt nec inſinuant eamdem eſſe peccatum in iis qui nondum regenerati ſunt; unde non hic magis quam alibi valet argumentum a contrario ſenſu. Verum quidem eſt Deum aliquid odiſſe in non renatis; ſed id non ſequitur ex eo quod Deus nihil oderit in renatis; hæc ergo conſequentia vera eſt ratione materiæ, ut ajunt, non ratione formæ: unde plura afferri poſſent exempla in quibus argumentatio hæc falleret. Sic male quis diceret, In confirmatis nihil odit Deus; ergo aliquid odit in non confirmatis. Sic etiam, Si homo in puris naturalibus creatus eſſet, & in eo ſtatu, Baptiſmo, pro Dei voluntate, ſubjectus, vere dictum eſſet. In renatis concupiſcentia non eſt peccatum, neque hinc tamen inferri potuiſſet; ergo in non renatis concupiſcentia eſt peccatum. Vid. tum Silvium, & melius P. Simonnet de peccat. p. 554. & ſeq. tum quæ ſupra dixi p. 402.

Tertia opinio, quæ prima eſt Catholicorum, eſſentiam peccati originalis reponit in duplici qualitate morbida, alia quidem carnis, alia vero animæ, inter quas is eſt ordo, ut prior ſit poſterioris cauſa, quate- *Vid. Bell. ibid. c. 15*

Digitized by Google

nus caro per peccatum vitiata, vitium ſuum animæ cum ſibi unitur, communicat. Refellitur : quia ex multoties dictis tollitur in Baptiſmo id omne quod peccati rationem habet : atqui non tollitur morbida ea qualitas carnis & animæ; hæc enim nihil aliud eſt quam grandis ad peccatum proclivitas, quæ etiam in renatis manet. Et certe eſſentia peccati originalis non conſiſtit in aliquo quod eodem peccato poſterius ſit : atqui mala hæc carnis & animæ qualitas, poſterior eſt peccato originali, quærenti enim quare Adamus qualitatem hanc ſibi nobiſque contraxerit, merito reſponderetur, quia peccavit, & nos in ipſo. Non nego Patres ſæpius dixiſſe animam in corpore tanquam in vaſe vitiato corrumpi: at id dixerunt, ut quadantenus explicarent quo pacto communicetur peccatum originale non ut præciſam ejus eſſentiam exponerent.

Vid. Bell. c. 20. l'Hermin. p. 200. Quarta opinio eorum eſt qui peccatum originale quoad materiale conſtituunt in concupiſcentia, quoad formale vero in reatu. Refellitur quoad primam partem : quia concupiſcentia, utpote quidam animæ languor qui etiam in baptizatis remanet, eſt effectus peccati originalis: atqui effectus rei non poteſt ſe habere ut ejuſdem rei materia; cum materiale rei ſit primum in re, & concipiatur ut aliquid prius ipſo formali. Refellitur quoad ſecundam partem: quia ſi formale peccati originalis ſit reatus, vel pœnæ, vel culpæ: atqui neutrum dici poteſt. Non primum, ut fatetur Juenin; reatus enim pœnæ eſt obligatio ad pœnam : atqui obligatio ad pœnam poſterior eſt culpa, eamque præſupponit; quod autem re aliqua poſterius eſt, ejuſdem conſtitutivum eſſe nequit. Non ſecundum; reatus enim culpæ eſt ipſa formaliter culpa, ſeu eſt ipſum formale peccati : atqui ridiculum eſſet & nugatorium dicere peccatum originale conſtitui in ratione peccati per id quod in eo culpæ & peccati rationem habet. Sicut quærenti in quo ſita ſit hominis eſſentia, nugatorium eſſet reſpondere eam conſiſtere in humanitate; ut enim non quæro an homo talis conſtituatur per humanitatem, quod jam probe noveram, ſic non quæro an culpa originalis conſtituatur per culpam ſive reatum. Ut ſolvantur objectiones, quas ex Auguſtino congerunt adverſarii, fatendum eſt S. Doctorem ſæpe dixiſſe peccatum originale eſſe concupiſcentiam, non quidem ratione ſui, ſed ratione reatus; ſed ſimul dicendum eſt S. Doctorem hic non expendiſſe metaphyſice in quo ſita eſſet peccati originalis natura, ut expendunt Scholaſtici: unde aliquando peccatum ineffabiliter grande expreſſit per effectus cum eo connexos, aliquando per verba ſynonima quæ naturam ejus ſatis non declarant, & quorum profundior indagatio Theologos manet.

Juen. tom. 7. p. 681.

Quinta opinio eorum eſt qui peccati originalis eſſentiam collocant in privatione juſtitiæ originalis, vel potius in jactura ejuſdem juſtitiæ. Cum autem juſtitia originalis ſumi poſſit vel pro gratia Adæ infuſa, & poſteris ejus, ſi non peccaſſet, infundenda; vel pro debita voluntatis ad Deum ſubjectione, fatentur opinionis hujus defenſores, peccatum originale non conſiſtere in privatione juſtitiæ priori ſenſu acceptæ: tum quia privatio hæc non eſt proprie peccatum, ſed pœna peccati; tum quia Adam, citra peccatum, juſtitia hac, utpote gratuita, ſpoliari potuiſſet a Deo; tum denique quia in ſtatu naturæ puræ, homo juſtitia hac caruiſſet, nec tamen fuiſſet peccator. Itaque juſtitia cujus privatio peccatum originale conſtituit, ſita eſt in ſubjectione ad Deum, unde ſequitur peccatum originale

Digitized by Google

ginale conſiſtere formaliter in habituali averſione a Deo, quæ ipſa eſt privatio debitæ ſubjectionis ad Deum. Hæc opinio quæ docetur a S. Anſelmo, iiſdem ſubjacet incommodis ac præcedens, nempe vero peccati originalis eſſentiam conſtituit per aliquid ipſo poſterius: ideo enim Adam juſtitia originali privatus eſt, quia peccavit; ergo prius fuit peccare quam privari juſtitia. Unde S. Thomas pluries docet quod *ſubtractio originalis juſtitiæ habet rationem pœnæ:* porro pœna peccati peccatum conſtitutum præſupponit. Nec eſt quod adverſarii nobis objiciant Patres; ii enim cum peccatum originale per juſtitiæ privationem, per mortem animæ &c. expreſſerunt, primarium peccati effectum qui notior eſt, non rationem formaliter conſtitutivam aſſignaverunt. 1. 2. q. 85. a. 5.

Sexta opinio, pro qua citari ſolent Pighius & Catharinus, contendit peccatum originale eſſe ipſum Adæ peccatum nobis extrinſece tantum imputatum, unde ſequitur, *proprium peccatum nullum reperiri in parvulis*, ac proinde peccatum *in uno Adam fuiſſe, non in nobis;* verba ſunt Pighii in controverſia de peccato originali quam primam habuit in Comitiis Ratiſponenſibus. Hæc opinio rejici ſolet, & merito, quia per eam ſubverti videtur dogma peccati originalis. Quiſquis enim vere Catholicus eſt, agnoſcere debet cum Apoſtolo, 1. non ſolum pœnas peccati, ſed & ipſum *peccatum per unum hominem* tranſiſſe in mundum. 2. cum Synodo Trid. *peccatum* illud *tranſfuſum omnibus eſſe unicuique proprium*: atqui admiſſo Pighii ſyſtemate, nec peccatum vere tranſiit in nos, cum nobis extrinſecum ſit, nec unicuique proprium eſt, ob eamdem rationem, quod etiam expreſſe fatetur Pighius. Trid. ſeſſ. 5. can. 3.

Confirm. 1. quia ſi peccatum Adæ nobis exterius ſolum imputetur, jam in nobis vere non deletur, quod repugnat primis fidei elementis.

Confirm. 2. quia eo modo peccatores ſumus in primo Adam, quo juſtificati in ſecundo: atqui non extrinſece ſolum, ſed vere & formaliter juſtificamur in Chriſto.

Septima opinio vult peccatum originale nihil eſſe aliud quam ipſum Adæ peccatum, prout ſingulis hominibus in eo moraliter contentis vere & proprie communicatum. Pro hac ſententia citantur Hugo Victorin. Tapperus, Vega, Herinx, & alii, quos ſequuntur Martinon diſp. 20. ſect. 5. Fraſſen diſp. 3. p. 365. Henno p. 108. l'Herminier p. 229. atque hæc tenenda videtur. 1. quia aliæ non ſatisfaciunt, ut modo probatum eſt. 2. quia hæc magis congruit Apoſtolo & Concilio Trid. Ex iis enim Adæ peccatum *in hunc mundum intravit*, itaut omnes *per unius inobedientiam peccatores conſtituti* ſint, quapropter *hoc Adæ peccatum, quod origine unum eſt & propagatione, omnibus ineſt unicuique proprium:* atqui peccatum originale non eſſet unum in Adam & in nobis, ſi peccatum noſtrum non eſſet ipſum Adæ peccatum, nobis intime communicatum. 3. Illud eſt peccatum originale quod ab Adamo transfunditur ad ejus poſteros: atqui ipſummet Adæ peccatum transfunditur ad ejus poſteros, ex citato Concilii Trid. canone. Nec reſpondeas Concilium dicere ibidem, quod etiam transfundantur mors & corporis pœnæ, quæ tamen non ſunt mors ipſa, aut ipſæ Adami pœnæ, ſed ſimiles: nam, ut ſubtiliter notat Martinon, dicit Concilium *hoc* Adæ peccatum transfundi, non autem dicit hanc Adæ mortem transfundi, aut has pœnas corporis, ideſt, eaſdem numero quas Adam paſſus eſt. Trid. ſeſſ. 5. can. 3.

eſt. Et facile quidem fuit transfundi pœnas ſimiles tantum & diſtinctas: at peccatum proprie ſumptum non poteſt transfundi diſtinctum & ſimile peccato Adami, niſi committatur culpa ſimilis culpæ Adami, quod in parvulis rationis uſu deſtitutis impoſſibile eſt. 4. peccatum omne, etiam originale, *uſque adeo voluntarium malum eſt, ut nullo modo ſit peccatum ſi non ſit voluntarium*, ut docet Auguſtinus: atqui ratio voluntarii nullatenus competit peccato originali, niſi peccatum illud ſit illa ipſa transgreſſio, quæ a protoparente, ut capite omnium, & omnium nomine agente commiſſa eſt; ergo. Plura videris apud Theologos ſtatim citatos.

Obj. Si peccatum originale ſit ipſum Adæ peccatum, peccatum originale erit actuale; falſum conſequens.

R. neg. maj. Ut melius intelligatur reſponſio, notandum eſt Adæ peccatum dupliciter conſiderari poſſe. 1. ut actuale, quo ſenſu nihil aliud eſt quam actio ſingularis ab Adamo, prout omnium hominum perſonam ſuſtinente, contra Dei legem phyſice elicita. 2. ut habituale, prout nempe eſt ſtatus quidam deordinationis, ex actu phyſice præterito permanens in homine, donec ipſi a Deo condonetur. Inter peccatum Adæ & noſtrum, ſi habitualiter ſpectentur, nihil eſt diſcriminis, quia fœditas Adamo inexiſtens in nos transfunditur: at non ita eſt de eodem peccato prout actuali, quia actualis Adæ tranſgreſſio, fuit Adæ phyſice, noſtrum vero moraliter dumtaxat; unde cum peccatum non ſit actuale, niſi prout eſt actio vel omiſſio ſingulariter & phyſice volita, conſequens eſt peccatum originale non eſſe vere actuale reſpectu noſtri.

Obj. 2. Ex Concilio Tridentino peccatum originale per propagationem ab Adamo transfunditur in ejus poſteros, omnibus ineſt, eſt unicuique proprium: atqui ipſum Adæ peccatum nec transfunditur, nec omnibus ineſſe poteſt, ut uniuſcujuſque proprium. Peccatum enim Adæ eſt quid omnibus commune: ſed quod omnibus commune eſt, non eſt proprium uniuſcujuſque, ſicut eſſentia divina, quia tribus perſonis communis eſt, nullius eſt propria.

R. ad 1. neg. min. Quod enim omnes Adæ poſteros vere & intrinſece afficit, vere omnibus ineſt, & uniuſcujuſque eorum proprium merito nuncupatur: atqui tale eſt peccatum Adæ.

Ad 2. diſt. min. Quod eſt commune omnibus, non poteſt eſſe unius proprium, ideſt, non poteſt ita convenire uni, ut aliis non conveniat, C. ideſt, non poteſt vere & proprie convenire cuilibet, quamvis eidem ſingulariter & privatim non conveniat, N. Peccatum originale ergo ſimul & commune eſt omnibus, quia ad omnes extenditur, & uniuſcujuſque proprium eſt, quia nemo unus eſt cui tota ejus ratio non conveniat. Nec nocet exemplum ex eſſentia divina deſumptum; ea enim non eſt moraliter & æquivalenter in tribus perſonis multiplex, unde nec poteſt ab una tolli & manere in alia; ſecus de peccato originali, ut per ſe evidens eſt.

Obj. 3. Admitti non debet opinio qua poſita peccatum nonniſi moraliter tranſmittitur: atqui res ita ſe habet in ſententia noſtra.

R. diſt. min. In ſententia noſtra peccatum non transfunditur niſi moraliter, quoad modum tranſmittendi, C. quoad rem tranſmiſſam, N. Itaque ſi peccatum ratione ſui moraliter ſolum transfundi diceretur, eſſet pericuoſa ea locutio, quæ inſinuare poſſet peccatum nobis non intrinſece communi-

Digitized by Google

municari: at in ſententia noſtra peccatum originale intrinſece propagatur, licet aliunde nonniſi moraliter communicetur, quatenus, ut dictum eſt Artic. 2. transfunditur ab eo in quo moraliter ut in capite continebantur.

ARTICULUS QUARTUS.

De ſubjecto peccati originalis.

NOn loquimur de proximo peccati originalis ſubjecto; parvi enim refert an peccatum illud immediate reſideat in anima, an in potentiis ejus. Ex iis tamen quæ hactenus dicta ſunt, inferri poteſt originale peccatum ſuam in voluntate ipſa ſedem habere: ſi enim a nobis contractum ſit, quia nobis aliquo ſenſu voluntarium fuit; ergo & eodem ſenſu in voluntate ut in ſubjecto proximo conſtitui poteſt. Sed his omiſſis, videndum eſt ad quos, & an ad omnes perveniat peccatum originale, circa quod duplex eſt difficultas. Prima Catholicorum cum Hæreticis, qui contendunt peccatum originale vel non communicari, vel ſaltem non imputari filiis Fidelium, cum eos ante Baptiſmum & ſanctos, & membra Eccleſiæ eſſe doceant: ſecunda eſt Catholicorum inter ſe, quorum aliqui contra ceteros B. Virginem labe originali infectam fuiſſe propugnant. Circa quæ *V. d. Bellarm. l. 4. c. 14.*

Dico: Filii Fidelium ſicut & alii contrahunt peccatum originale, quod ipſis ſicut & aliis imputatur, niſi ab eo mundentur per Baptiſmum.

Prob. 1. Ut Fidelium filii non ſecus ac alii peccato originali obnoxii naſcantur, ſufficit ut peccatum originale ab illis ſolis & omnibus contrahatur, qui naturali generationis via deſcendunt ab Adamo; niſi ii ſpeciali privilegio a lege pro omnibus conſtituta eximantur: atqui ex textibus Scripturæ quos ſupra ad probandam peccati originalis exiſtentiam adduxi, certum eſt omnes qui ab Adam propagantur, originale peccatum contrahere, quia *omnes* in illo *peccaverunt*, nec ullibi excipiuntur filii Fidelium.

Prob. 2. David & S. Paulus erant filii Fidelium; David enim *natus erat de Jeſſe viro juſto*, ut ait hunc in locum Ruffinus; Paulus vero erat *Hebræus ex Hebræis*, *non ex Gentibus peccator*: atqui tamen David in peccato conceptus erat, & ipſe Paulus; ambo vero erant *natura filii iræ*, *ſicut & ceteri*; ergo peccatum originale iiſdem ſicut & ceteris imputabatur. *Philipp. 3. Gal. 3.*

Prob. 3. ex Patribus, quorum inſtar ſit Auguſt. qui lib. 2. de pecc. orig. c. 40. ſic habet: *Sive reus infidelis, ſive abſolutus fidelis, non generat abſolutos uterque, ſed reos. Quomodo non ſolum oleaſtri, ſed etiam oleæ ſemina, non oleas generant, ſed oleaſtros.*

Prob. 4. tum ex ſollicitudine qua Fideles filiis ſuis periclitantibus Baptiſmum procurare ſemper feſtinarunt; tum ex cæremoniis in eorum Baptiſmo conſtanter adhibitis, ex quibus ſequitur ſemper in Eccleſia Dei perſuaſum fuiſſe, eos niſi ex aqua renaſcerentur, ut & alios, ab ingreſſu cœlorum excludi.

Objiciunt 1. quod Deus cum Abraham & ſemine ipſius pactum ſempiternum ſtatuerit, ut ſit Deus ejus: atqui per illud pactum, cujus Chriſtus nos participes fecit, Fideles omnes eorumque filii, ad Deum pertinent, ejuſque amici conſtituuntur; ergo & per illud vel ab originali peccato mundi ſunt, vel certe peccatum hoc eis non imputatur. 2. Sap. 8. *Gen. 17.*

Digitized by Google

Sortitus ſum animam bonam, ait Salomon, ... *& veni ad corpus incoinquinatum*: atqui ubi anima a nativitate bona eſt, & corpus incoinquinatum, nullum eſt aut eſſe poteſt peccatum. 3. 1. Cor. 7. *filii* Fidelium *ſancti ſunt*, non autem *immundi*; nec mirum, cum *ſi radix ſancta eſt, & rami* ſancti eſſe debeant. 4. nemo dat quod non habet; atqui Fideles jam peccatum originale non habent.

Rom. 11.

R. ad 1. Filii Fidelium pertinent ad Deum, ſi pacti leges ſervent, aut ſaltem ſi in iis ſerventur, C. ſecus, N. Porro una e pacti conditionibus erat pro Judæis etiam infantibus Circumciſio, pro Chriſtianis vero Baptiſmus. Unde Auguſt. l. 1. de peccat. merit. c. 27. *Quoniam*, inquit, *de ovibus* Chriſti *eſſe non incipiunt parvuli, niſi per Baptiſmum, profecto ſi non accipiunt, peribunt*.

Ad 2. Senſus eſt, Salomonis animam a Deo præclaris dotibus inſtructam fuiſſe, eumque *cum magis bonus* eſſet, ſeu creſcente magis ac magis pietate, conſecutum eſſe corporis munditiem. Ita Menochius & alii paſſim; ſed quid inde contra nos?

Ad 3. Filii Fidelium ſancti ſunt, ideſt, ſanctificati quaſi ab ortu deſtinati, C. ſancti per ſe & præciſe ratione nativitatis, N. Itaque *filii* Fidelium etiam cum Infidelibus matrimonio conjunctorum ſancti *ſunt*, quia convivente Infideli; facile parentis Fidelis fide & diligentia ſanctificari, baptizari, & chriſtiane educari poſſunt: at ratione præciſe nativitatis ſuæ ſancti non ſunt, ſicut nec præciſe Infidelis ſanctus eſt ob ſuam *cum* Fideli conjunctione. Idem fere eſt Apoſtoli ſenſus Rom. 11. vult *enim* Judæos ſanctos dici in ſpe & cauſa probabili, ac in quadam præparatione, quia conſentaneum eſt, ut qui e patribus ſanctis, quales erant Patriarchæ, ortum habent, ſanctitatem eorum velut hæreditariam conſervent: at non ideo ſenſit Apoſtolus Judæos omnes eſſe ſanctos, ut in ſententia Novatorum ſancti eſſe debuerant, cum a ſanctiſſimis viris ortum ducerent, quandoquidem in hac Epiſtola totus eſt ut reprobet omnes ſive Gentiles, ſive Judæos eſſe *ſub peccato* & *inexcuſabiles*.

Ad 4. Dant parentes id quod non habent in ſe & actu, ſed non dant id quod non habent virtute & ratione primævæ originis, cum ex ea omnes trahant radicem peccati. *Potuerunt* ergo *parentes*, ait Auguſtinus, *tranſmittere quod ipſi minime habuerunt, non ſolum ſicut frumenta paleam, & præputium circumciſus, ſed etiam quod & vos dicitis, Fideles infidelitatem in poſteros trajiciunt*. Ratio ulterior eſt, quia parentes non tranſmittunt peccatum originale per modum cauſæ, ſed per modum conditionis, quam ſequitur peccati originalis tranſmiſſio, non quidem ex natura rei, ſed per accidens; hæc autem conditio eſt generatio naturalis.

L. 3. de pecc. merit. c. 9.

Ex Concluſione noſtra ſequitur 1. Chriſtum ſine peccato originali conceptum fuiſſe: tum quia *apparuit ut peccata noſtra tolleret, & peccatum in eo non eſt*; tum quia fuit ab initio Filius Dei; tum quia non ex ſemine virili, ſed ex puriſſimo B. Virginis ſanguine, operante S. Spiritu conceptus eſt; unde quod dicitur Rom. 1. *factus ex ſemine David*, nihil aliud eſt quam conceptus ex muliere quæ Davidis filia erat. 2. Evam, ſi ex Adæ coſta prodiiſſet poſt ejus peccatum, non ideo fœdandam fuiſſe peccato, quia, ut ait Trident. ſeſſ. 6. c. 3. *homines niſi ex ſemine Adæ propagati naſcerentur, non naſcerentur injuſti*. Unde, ajunt ſerio Henricus a

1. Joan. 3.

S. Igna-

Digitized by Google

S. Ignatio & Henno, puer ille formatus in femore viri prope Dixmudam in Flandria an. 1330. ut conſtat, inquiunt, ex regiſtro Parochiæ, monumento patris ejuſdem infantis, & incolarum traditione, non incurrit originale peccatum. Debuit tamen baptizari, tum ut familiæ Chriſti annumeraretur, tum ut reciperet gratiam ſanctificantem; imo debuit morbis & morti obnoxius eſſe, ut revera fuit, quia miſeriæ illæ non neceſſario ſupponunt peccatum, fuiſſentque in ſtatu naturæ puræ. *Æthic. p. Henno pag. 213.*

Quod ſpectat ad B. Virginem, triplex circa conceptionem ejus diſtinguitur opinio. Prima eorum eſt qui abſolute pronuntiant eam in peccato originali conceptam fuiſſe. Ita, ait, l' Herminier, poſt S. Anſelmum l. 2. *Cur Deus homo*, c. 16. & S. Bernard. in Epiſt. ad Canonicos Lugdun. S. Thomas, & deinceps plerique ac fere omnes Thomiſtæ, de quo infra. Secunda eſt eorum qui B. Virginem ab omni labe ſemper immunem fuiſſe contendunt; & hi duas in claſſes dividuntur. Alii Virginem nec quoad actum, nec quoad debitum, noxam originalem contraxiſſe volunt: alii longe plures Mariam quoad debitum, licet non quoad actum, idem peccatum contraxiſſe putant, quibuſcum

Dico 1. B. Virgo peccati originalis debitum contraxit. Prob. 1. Peccatum originale contrahere quoad debitum, nihil aliud eſt quam debere illud contrahere, niſi ſpeciale Dei privilegium ab illo eximeret: atqui B. Virgo Maria, originale peccatum non ſecus ac alii Adæ poſteri contrahere debebat. Lex enim peccati originalis lata eſt contra eos omnes qui naturali via propagantur ab Adamo: atqui B. Virgo hac naturali via ex Adamo procreata eſt; ergo. Prob. 2. Maria vere redempta eſt a Chriſto, qui omnium redemptor conſtitutus eſt: atqui vere redimi non potuit, ſi non fuerit peccatrix, vel re, vel ſaltem debito, cum Chriſtus pro nullo homine niſi peccatore mortuus ſit, ut docet Auguſt. l. 6. contra Julian. c. 1. & inſinuat Apoſtolus, cum peccatum ſaltem in debito extendit ad eos omnes ad quos pertinet vivificatio Chriſti. Prob. 3. Docent Patres neminem pati mortem, niſi ratione peccati, quod vel ad ipſum pertineat, vel debeat ab eo tolli: atqui B. Virgo mortua eſt, nec mortua eſt ut peccatum mundi tolleret, quod ſolius eſt Chriſti; ergo non actu quidem & in ſe, ſed in Adamo mortis meritum habuit, ideſt peccatum cujus *ſtipendia mors*, Rom. 6. Prob. 4. B. Virgo præſervata fuit a peccato originali *ex morte Filii ſui prævíſa*, ut docet Oratio quam in feſto Conceptionis ante Pium V. canebat Eccleſia, quæque ex decreto Pauli V. & Gregor. XV. eidem Officio reſtituenda eſt; ergo B. Virgo, niſi Chriſtus pro ea præſervanda mortuus eſſet, contraxiſſet peccatum originale; ergo ejuſdem peccati contrahendi debitum habuit ut filia Adæ; alioqui nec illud contraxiſſet, etiamſi Chriſti mors decreta non fuiſſet. Prob. 5. Qui negant Mariam peccati originalis debitum contraxiſſe, ſupponunt Incarnationem ante prævíſum Adæ peccatum decretam eſſe, & ſtatim cum Chriſto decretam Virginem, quæ perinde antecedenter ad peccatum decreta fuerit: atqui hæc opinio repugnat D. Thomæ, & communiori ſententiæ Theologorum, qui docent Chriſtum non decretum fuiſſe niſi ut redemptorem mundi, adeoque poſt prævíſum peccatum originale. *V. Aug. l. 4. contra duas Ep. Pelag. c. 4.*

Objiciunt duo. 1. quod B. Virgini tribui debet quidquid excellentiæ & dignitatis competere poteſt puræ creaturæ; ab ea vero removeri quod nonnihil deformitatis habet & indecentiæ: atqui nequidem peccati debito

Digitized by Google

to ſubjacuiſſe, magnæ eſt commendationis &c. 2. quod B. Virgo ſtatim gratia præventa fuerit: atqui gratia abunde præveniens ipſum peccati debitum expungit.

R. ad 1. id ſolum B. Virgini tribui poſſe, quod eidem tribui patitur Scriptura; ſicut & ab ea id ſolum removeri debet quod ſine Traditionis diſpendio ab ea removeri poteſt. Porro Scriptura & Traditio, quæ generaliter & ſine reſtrictione pronuntiant omnes homines in Adam peccaſſe, ſaltem exigunt ut B. Virgo peccati debitum habuiſſe cenſeatur: unde Vaſquez, Cajetanus, Bellarminus, & alii quidam, licet Mariæ devotiſſimi, opinionem contrariam aut periculoſam, aut fidei minus conſentaneam pronuntiare non verentur. Et vero major quædam eſſet B. Virginis gloria & laus, non naſci ex parentibus peccato maculatis, & quorum aliqui fuerunt reprobi: atqui tamen voluit Deus matrem ſuam ex iis naſci.

R. ad 2. neg. min. Gratia enim opponitur peccato actu contracto, non autem debito; quia, ut intelligatur debitum, ſatis eſt ut B. Virgo peccatum incurriſſet, niſi per gratiam fuiſſet præventa, quod verum eſt: fatendum tamen, poſt gratiæ collationem ne ipſum quidem remanſiſſe debitum, quia debitum remiſſione extinguitur.

Dico 2. Pro certo tenendum eſt B. Virginem ſine labe originali fuiſſe conceptam. Prob. 1. ex Cantic. 4. ubi ſic habetur: *Tota pulchra es amica mea, & macula non eſt in te*. Unde ſic: ut ex eo textu merito inferatur B. Virginem ſine omni peccato conceptam fuiſſe, duo ſufficiunt. 1. ut textus ille litteraliter de B. Virgine intelligatur. 2. ut idem textus pari efficacia maculam originalem ac actualem removeat ab ea de qua intelligi debet, atqui utrumque verum eſt. 1. quidem textus iſte litteraliter intelligitur de B. Virgine, quam hic ut ſponſam ſuam alloquitur Spiritus ſanctus. Prob. min. quia articulus fidei, aut fidei proximus de immunitate B. Virginis ab omni peccato actuali etiam veniali, quem teſte Trid. ſeſſ. 6. can. 23. tenet Eccleſia, is, inquam, articulus, fundatur in hoc textu, nec expreſſiorem Scripturæ locum afferre potuit S. Thomas 3. p. q. 27. a. 4. pro aſſerenda B. Virginis ab omni peccato etiam veniali immunitate: atqui textus ſacer in quo fundatur articulus fidei aut fidei proximus, eumdem in ſenſu litterali continere debet, ut docet S. Thomas 1. p. q. 1. a. 10. ad 1. ergo textus ille in ſenſu litterali debet intelligi de B. Virgine, cui eum applicat Eccleſia, & innumeri prope Theologi, quorum aliquot citantur a Theophylo Raynaudo, in opuſculo cui titulus, *Pietas Lugdunenſis erga*
Tom. 7. p. 272. *B. V. immaculatè conceptam*. 2. textus ille ut actuale, ſic & originale peccatum removet a B. Virgine: omnem enim prorſus maculam removet: ergo ut actualem ſic & originalem, cum macula originalis tam vere & proprie macula ſit, quam actualis.

Prob. 2. ex Patribus. Hieronymus in Pſalm. 77. ait Dei matrem *nunquam fuiſſe in tenebris, ſed ſemper in luce*. S. Auguſtinus l. de nat. & grat. c. 36. *Excepta*, inquit, *S. V. Maria, de qua propter honorem Domini, nullam prorſus cum de peccatis agitur, habere volo quæſtionem. Inde enim ſcimus quod ei plus gratiæ collatum fuerit ad vincendum omni ex parte peccatum, quæ concipere ac parere meruit eum quem conſtat nullum habuiſſe peccatum*. Neque verum eſt quod aliqui dicunt, Auguſtinum hic ſolum loqui de peccatis actualibus, adeoque hæc dumtaxat, non autem peccatum originale excludere a

Dei-

Digitized by Google

Deipara. 1. quia eo in libro totus eſt S. Doctor, ut probet omnes homines cujuſcumque ætatis, etiam infantes, ſervos eſſe peccati; quod ſupponit eum loqui etiam de peccato originali. 2. quia generaliter & abſolute pronuntiat ſe nullam velle habere quæſtionem de B. Virgine *cum de peccatis agitur*: atqui peccatum originale non minus quam actuale ſub *peccatis* comprehenditur, præſertim apud Auguſtinum. 3. quia S. Doctor B. Virginem a generali peccati lege excipit *propter honorem Domini*: atqui honor Domini non minus poſtulat ut mater ejus ab originali peccato immunis fuerit quam ab actuali, etiam veniali; nam B. Virgo per peccatum veniale facta non eſſet mancipium diaboli, bene vero per peccatum originale. 4. hæc orationis formula, *Dimitte nobis debita noſtra*, tam generalis eſt ex S. Auguſtino quam iſta fidei regula, *Ecce in iniquitatibus conceptus ſum*, unde prior in poſteriore fundatur: atqui S. Auguſtinus aſſerere non audet hanc orandi formulam B. Virgini præſcriptam fuiſſe. 5. ex ſancto Doctore *nullus eſt hominum, præter ipſum Chriſtum, qui peccata non fecerit grandioris ætatis acceſſu: quia nullus eſt hominum præter ipſum qui peccata non habuerit infantilis ætatis exortu*: atqui B. Virgo non continetur in priori comparationis membro, ut profitetur S. Auguſt. cit. lib. de nat. & gr. & *tenet Eccleſia* ex Trid. ergo nec in poſteriori continetur. Et vero impotentia moralis quæ ſingulis hominibus ineſt, omnia & ſingula vitandi peccata, fundatur in peccato originali ex S. Auguſtino: atqui ex eodem S. Auguſtino B. Virgo huic impotentiæ obnoxia non fuit, cum ei gratia tanta collata fuerit, ut *omni ex parte peccatum* vicerit. L. 5. cont. Julian. c. 9.

Prob. 3. ex Concilio Baſileenſi, quod ſeſſ. 36. doctrinam de immaculata conceptione *tanquam piam & conſonam cultui eccleſiaſtico, fidei catholicæ, rectæ rationi & S. Scripturæ ab omnibus Catholicis approbandam, tenendam & amplectendam* definit, declaratque *nulli de cetero licitum eſſe in contrarium prædicare & docere*. Atqui hæc definitio, licet Concilii œcumenici auctoritatem non habeat, (quia tunc diviſi erant Epiſcopi, quorum magna pars Eugenium IV. convenerat, qui aliud celebrabat Concilium Florentiæ) magni tamen ponderis eſſe debet. 1. quia Concilio huic intererant adhuc viri non pauci eruditione conſpicui. 2. quia is Concilii articulus ſtatim confirmatus eſt a Synodo Avenionenſi, deinde ab Academia Pariſienſi, quæ alumnos ſuos ad tenendam ejus doctrinam ſolemni juramento * adſtrinxit per hoc Statutum: *Univerſi tertio congregati, poſt multam, gravem & maturam deliberationem, in ejus piiſſimæ doctrinæ, quæ benedictiſſimam Dei Matrem ab originali peccato, Dei ſingulari dono, fuiſſe præſervatam affirmat, quamque jampridem veram credidimus, & credimus, defenſionem ac propugnationem ſpeciali ſacramento conjuravimus noſque devovimus: ſtatuentes ut nemo deinceps ſacro huic noſtro Collegio adſcribatur, niſi ſe hujus religioſæ doctrinæ aſſertorem ſtrenuumque propugnatorem ſemper pro viribus futurum ſimili juramento profiteatur. Quod ſi quis ex noſtris; quod abſit, ad hoſtes Virginis transfuga, contrariæ aſſertionis, quam falſam, impiam & erroneam judicamus, ſpreta non noſtra tantum, ſed Synodi & Eccleſiæ, quæ procul dubio ſumma eſt, auctoritate, patrocinium quacumque ratione ſuſcipere auſus fuerit, hunc honoribus noſtris omnibus privatum atque exauctoratum a nobis & conſortio noſtro, velut ethnicum & publicanum procul abjiciendum decernimus*, 3. quia SS. Pontifices eumdem articulum ſolemniter confirmarunt, nedum eidem reſiſterent. Unde

An. 1439. * An. 1496

Prob. 4.

Prob. 4. auctoritate Sedis Apoſtolicæ. Sixtus IV. Conſtitutione *Grave nimis*, data an. 1483. ſub pœna excommunicationis Romano Pontifici reſervatæ, vetat ne quis aſſerere auſit eos *qui tenent glorioſam & immaculatam Dei Genitricem abſque originalis peccati macula fuiſſe conceptam, mortaliter peccare aut eſſe hæreticos;* quam pœnam in eos etiam decernit qui oppoſitam opinionem hæreſeos notant. Stabat tamen Sixtus IV. pro immaculata Conceptione, cum iis qui feſtum ejus devote celebrabunt, & per ejus octavam, Officio interfuerint, tales tribuat Indulgentias *quales conſequuntur Chriſti Fideles in Corporis Chriſti ſolemnitate*, ut patet ex

Extrav. commun. De reliq. & vener. SS. l. 3. tit. 12.

Conſtitutione *Cum præexcelſa* ibid. Has Sixti IV. Conſtitutiones innovavit Concilium Trid. cujus declarationem qui poſtmodum adjectam eſſe cenſent, eo quod in quibuſdam editionibus deſit, omnino falluntur. 1. quia declaratio hæc reperitur in editione quæ an. 1564. poſt abſolutam Synodum facta eſt Romæ. 2. quia cum ea promulgatum eſt ubique Concilium, nemine ex iis qui eidem interfuerant, reclamante. 3. quia Calvinus hanc eamdem Concilii declarationem ut genuinum ejus fœtum impugnat in Antidoto ejuſdem Concil. an. 1547. edito. Sixti IV. judicio inhæſerunt alii Pontifices, & in primis Gregor. XV. qui Bulla an. 1622. data prohibet, *ne quiſquam etiam in ſcriptis & ſermonibus privatis audeat aſſerere quod B. Virgo in peccato concepta ſit, exceptis quibus a Sede Apoſtolica fuerit hoc ſimpliciter indultum.*

Prob. 5. Ea ſententia ut vere pia teneri debet, quæ ex una parte nec Scripturæ, nec Traditioni repugnat; ex alia vero a quingentis circiter annis, ex quo lis illa diligentius excuſſa eſt, ab innumeris omnium gentium & ordinum Theologis & Academiis cum plauſu recepta eſt: atqui talis eſt noſtra præſens aſſertio. Nam 1. non repugnat Scripturæ, ut ſtatim oſtendam. 2. innumeris probata eſt Theologis, ut patet ex Concilio Mariano Theophili Raynaudi, qui pro ea citat & adducit innumeros

Ubi ſupra p. 278.

Antiſtites ac Theologos Italos, Gallos, Germanos, Polonos, Belgas, Anglos, Scotos, Hiſpanos, Luſitanos, Afros, & Orientales, quibus & addit Laicos Magnates, Imperatores videlicet, Reges, Principes ſupremos minores Regibus, ceteris majores, *non quidem*, inquit, *ut ſententiam dicant, quod a laicis alienum eſt, ſpectatque ad ſolos Antiſtites, neque ut diſcutiant quæſtionem, quod eſt muneris theologici, ſed ut auctoritate ac præſentia ſua nobis ſuffragentur*.

Ibid. p. 290.

3. eamdem ſententiam Statutis ſuis obfirmarunt celeberrimæ quæque Univerſitates, Pariſienſis, ut jam dixi quæ jam anno 1387. adverſus Joannem de Monteſono, ex Ordine Prædicatorum, ſuam de immaculata Conceptione B. Virginis ſententiam promulgaverat & acriter defenderat; imo quæ anno 1575. die 15. Feb. in negotio Maldonati e Societate Jeſu Theologi, declaravit *de fide divina* tenere ſe B. Virginem ſine macula originalis peccati conceptam fuiſſe, omnibus Magiſtris, præter octo vel novem, ita pronuntiantibus; item Moguntina, Salmanticenſis, Toletana, Complutenſis &c.

Obj. 1. Non eſt vere pium quod veritati & Scripturæ repugnat: atqui talis eſt opinio noſtra; repugnat enim textibus ſupra adductis contra Pelagianos, in quibus generaliter & indiſtincte dicitur neminem mundum eſſe a ſorde, omnes peccaſſe in Adam; quæ Pauli *ſententia & antiquos & recentiores, & nos & poſteriores noſtros complectitur*, ut ait Auguſtinus.

L. de nat. & grat.

R. ad

Digitized by Google

R. ad 1. neg. min. Si enim opinio noſtra Scripturæ repugnet, vel quia Scriptura alicubi particulariter aſſerit B. Virginem in peccato conceptam eſſe; & hoc dici non poteſt, ut fatentur adverſarii: vel quia locutiones, quibus aſtruitur peccatum originale, adeo generales ſunt, ut iis B. Virgo ſicut & ceteri comprehendi debeat: atqui nec hoc dici poteſt. Nam eæ locutiones, quibus aſtruitur generalitas peccati actualis, *non eſt homo qui non peccet; omnis homo mendax; in multis offendimus omnes*, ſunt etiam generales: atqui tamen iis non comprehenditur B. Virgo; ergo nec illis comprehendi cenſenda eſt, niſi quoad debitum, quod ſufficit ut prædicti textus in ſenſu generali verificentur. Neque tamen ut nos Virginem eximimus ab originali labe, ſic homines alios eximere licitum erit, quia rationes quæ pro B. Virgine militant, pro ceteris locum non habent.

Inſt. 1. Ea a communi regula excipi non debet, quam SS. Patres in ipſa expreſſe concluſerunt: atqui SS. Patres B. Virginem ſub generali peccati originalis lege expreſſe comprehenderunt. *Solus Chriſtus*, ait S. Irenæus lib. 5. contra hæreſ. *ſine peccato venit. Solus Chriſtus*, ait ſanctus Ambroſius l. de arca Noe, *potuit juſtus in conceptione eſſe*. Innumeros alios, qui non clare minus locuti fuere, citat Bandellus, Magiſter generalis Ordinis Prædicatorum.

R. neg. min. Ut enim omittam Bandellum pleroſque quos citat textus corrupiſſe, ſæpius inſerendo; *ſolus Chriſtus*, vel *excepto Chriſto*; Patres hoc unum voluerunt neminem eſſe præter Chriſtum, qui vi generationis ſuæ immunis fuerit a noxa originali; ceteros vero qui ab Adamo naturaliter generantur, illam noxam contrahere, niſi ab ea ſpeciali privilegio præſerventur.

Inſt. 2. Ex Auguſtino agnoſcendum eſt *excepta* Chriſti carne, *omnem reliquam humanam carnem*, ac proinde carnem B. Virginis, *eſſe peccati:* ſed ubi eſt caro peccati, ibi eſt peccatum. *l. 5. cont. Julian. c. 15.*

R. diſt. min. Ubi eſt caro peccati, ibi eſt peccatum, niſi obſtet gratia præſervans, C. ibi eſt peccatum actu, ſemper & neceſſario, N.

Inſt. 3. Idem S. Doctor, Juliano ſic objicienti, *Tu ipſam Mariam diabolo naſcendi conditione tranſcribis*, ſic reſpondet: *Non tranſcribimus diabolo Mariam conditione naſcendi, ſed ideo quia ipſa conditio ſolvitur gratiâ renaſcendi:* ſed quæ nonniſi renaſcendi gratia a conditione peccati liberata eſt, concepta fuit in peccato; ergo.

R. neg. min. Gratia enim renaſcendi vel ſolvit peccatum quod jam contractum eſt, vel illud ſolvit impediendo ne contrahatur: hoc autem poſteriori ſenſu ſolutum eſt Mariæ peccatum ex Auguſtino; alioqui S. Doctor non reſpondiſſet Juliano, ſed id confeſſus eſſet quod ſibi objiciebatur in ejus nempe ſententia Mariam diaboli mancipium fuiſſe, quod tamen ipſe diſerte negat.

Obj. 2. S. Thomas ſic loquitur: *B. Virgo peccatum originale contraxit:* idem tenet ſacer ejus Ordo, quis porro talem Scholam errare putet? *3. p. q. 27. a. 2.*

R. 1. dubitari forſitan poſſe de ſententia S. Doctoris. 2. eum ſtatuiſſe principia, quibus poſitis, immaculata conceptio penitus defendi debet, unde 3. ſequitur eumdem ſi diutius vixiſſet, noſtrum futurum fuiſſe, ſi vere noſter ante mortem non fuerit. 4. addo ſacrum ejus ordinem potiore ſui parte nobis ſuffragari. Hæc quatuor paucis probo, quia pluribus probare non licet. Itaque prob. prima pars. 1. quia in editione Romana juſ-

ſu Pii V. emaculata, & in editionibus Pariſ. an. 1529. & 1532. necnon & in Veneta anni 1555. ſic loquitur S. Doctor in 1. diſt. 44. q. unic. a. 3. ad 3. *Talis fuit puritas B. Virginis, quæ a peccato originali & actuali immunis fuit.* 2. quia S. Thomas lect. 6. in c. 3. ad Gal. ſic habet juxta antiquas lectiones: *Mulierem ex omnibus non inveni quæ a peccato omnino immunis eſſet ad minus originali vel veniali; excipitur puriſſima & omni laude digniſſima V. Maria, quæ omnino a peccato immunis fuit, originali & veniali.* 3. idem olim legebatur in Opuſc. 4. quod eſt in Salutationem angelicam; verum hi textus nunc paſſim corrupti ſunt. Idem credi poteſt de textu objecto, ut probat Theophylus Raynaudus ex tribus antiquis Codicibus. Prob. ſecunda pars; quia S. Thom. in objecto loco ſic probat B. Virginis nativitatem ſanctam fuiſſe: *Eccleſia celebrat nativitatem B. Virginis: non autem celebratur feſtum in Eccleſia: niſi pro aliquo Sancto; ergo B. Virgo in ipſa ſua nativitate ſancta fuit.* Subſumo: atqui Eccleſia celebrat feſtum conceptionis B. Virginis, non ut celebret ſanctificationem ejus, ſed quia credit *ejus animam in primo inſtanti creationis, atque infuſionis in corpus, fuiſſe ſpeciali Dei gratia intuitu meritorum Chriſti a macula peccati originalis præſervatam*, prout declaravit Alexander VII. an. 1662. Unde 3. ſequitur S. Thomam devotum Virginis & Eccleſiæ filium, indubie pro Conceptione immaculata pugnaturum fuiſſe, ſi feſtum ejus tanto cum plauſu ubique gentium celebrari conſpexiſſet. Probatur quarta pars ex longo præcipuorum Ordinis S. Dominici catalogo, quem texuit auctor additionis inſertæ aureo Libello quem pro immaculata Conceptione jam pridem exaravit Vincentius Juſtinianus Antiſtius e familia FF. Prædicatorum. Qua de re conſule Raynaudum ibid. pag. 293. aut ſaltem Diarum Trevolt. ſub menſe Febr. anni 1709.

Raym. pag. 292.

Obj. 3. S. Bernardum in celebri ad Canonicos Lugdun. Epiſtola. Verum Pater mellifluus ſaltem in animi præparatione noſter fuit, cum expreſſe dicat: *Romanæ præſertim Eccleſiæ auctoritati atque examini totum hoc ſicut & cetera quæ ejuſmodi ſunt, univerſa reſervo ipſius, ſi quid aliter ſapio, paratus judicio emendare.* Moram non facit quod objiciunt alii, Chriſtum omnium eſſe redemptorem, adeoque ipſius etiam B. Virginis: nam B. Virgo redempta eſt a captivitate, non in quam actu & de facto inciderit, ſed in quam non poterat non incidere, niſi redemptoris *gratia* eam miſericorditer præveniret. His ergo quæſtionem noſtram concludamus verbis, quæ, qui pie pronuntiant, centum annorum indulgentiam percipiunt * ex Decreto Gregorii XV. ſi fides ſit Theoph. Raynaudo: *Benedicta ſit puriſſima & immaculata Conceptio B. V. Mariæ.*

* *an. 1261. 13. April. Raynaud. p. 334.*

ARTICULUS QUINTUS.

De pœnis peccati originalis.

Sap. 2. POenæ peccati originalis aliæ ſpectant corpus, aliæ animam; aliæ vitam hanc mortalem, aliæ futuram. Pœnæ corporis ſunt mors, quæ *invidia diaboli intravit in orbem terrarum;* morbi, aliæque miſeriæ e quibus coaleſcit *jugum* illud *grave* quod eſt *ſuper filios Adam, a die exitus de ventre matris &c.* Pœnas animæ paucis ſed vere exprimit id Bedæ, *Homo ſpoliatus eſt gratuitis, & vulneratus in naturalibus;* quod etiam indicavit Chriſtus *Eccli. 40.*

ſub

Digitized by Google

ſub parabola hominis qui deſcendens *ab Jeruſalem in Jericho incidit in latrones, qui etiam deſpoliaverunt eum; & plagis impoſitis abierunt ſemivivo relicto*. *Luc. 10.*
Unde S. Thomas docet quatuor vulnera per peccatum naturæ humanæ fuiſſe inflicta, ſcilicet ignorantiam in intellectu, malitiam in voluntate, infirmitatem in appetitu iraſcibili, & concupiſcentiam in concupiſcibili, quas quidem miſerias, ſecundum aliquos, non in eodem gradu experirentur homines in ſtatu naturæ puræ, de quo alibi. Jam præcipua quæſtio eſt *Vid. Æth. amor. Habert.*
de pœnis alterius vitæ: circa quam ante omnia certum eſt de fide, parvulos ſine Baptiſmo decedentes privari vita æterna, ideſt intuitiva Dei viſione, prout definit Concilium Trid. ſeſſ. 5. can. 4. cui præiverat Synodus Florentina ſeſſ. ult. ſtatuens, *illorum animas qui cum actuali peccato, vel ſolo originali decedunt, mox in infernum deſcendere, pœnis tamen diſparibus puniendas*. Ratio eſt, quia ex Chriſto, *niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei*: ſed qui excluduntur a regno Dei, excluduntur a vita æterna; fictitia enim eſt diſtinctio quam inter regnum Dei & vitam æternam commenti ſunt Pelagiani, cum id quod Chriſtus citato verſu vocat regnum Dei, ibidem v. 16. vocet vitam æternam his verbis, *Ut omnis qui credit in illum, non pereat, ſed habeat vitam æternam*. Quid autem per vitam æternam, quam parvulis ſine Baptiſmo decedentibus a regno cœlorum diſtinctam pollicebantur, intelligerent Pelagiani, facile definiri nequit; ambigua enim erant de ea re Pelagii verba, quæ refert Auguſtinus l. de pecc. orig. c. 21. *Sine Baptiſmo parvuli morientes, quo non eant ſcio, quo eant neſcio*. Quia tamen fatebantur ii Hæretici parvulos per Baptiſmum *adoptari ex filiis hominum in Dei filios*, cenſent multi eos per vitam æternam nihil intellexiſſe aliud quam felicitatem naturalem, non autem viſionem Dei, quæ eſt paterna hæreditas ſolis filiis promiſſa. His præſuppoſitis, quæritur quis tandem futurus ſit horumce infantium in altera vita ſtatus.

Joan. 3. 5. — *Apud Aug. l. 1. cont. duas Epiſt. c. 16.*

Multiplex eſt, ut in obſcuris ſolet, ea de re Theologorum opinio. Prima eſt eorum qui infantes pœna ſenſus cruciari contendunt. Ita Gregorius Arimin. Driedo, Silvius, Patavius, Noriſius, L'Herminier, Henricus a S. Ignatio &c. Secunda opinio infantes pœna ſenſus torqueri negat, ſed ſimul credit eos aliquando amiſſa beatitudine (quæ eſt damni pœna) triſtitiam, tanquam quæ ſit pars privationis hujus, habituros eſſe. Ita Bellarmin. lib. 6. de amiſſ. gratiæ cap. 6. & 7. Tertia ceteris adhuc lenior, parvulis concedit beatitudinem aliquam naturalem in naturali Dei cognitione & amore fundatam, imo & poſt diem judicii habitationem aliquam in paradiſo quodam terreſtri, virtutum moralium copiam, crebras & ſolatii plenas Angelorum viſitationes. Ita Catharinus lib. de ſtatu parvulorum ſine Baptiſmo decedentium, & noviſſime præ ceteris Cardinalis Celeſtinus Sfrondatus, qui in Nodo prædeſtinationis diſſoluto, ait parvulos beatos quidem non eſſe, non tamen perire, aut eſſe miſeros, nullam ipſis eſſe dolendi aut conquerendi, ſed magis gaudendi & gratias agendi cauſam: privatos quidem eos fore beatitudine ſupernaturali, ſed aliquid ipſa melius accepiſſe, præſervationem ſcilicet a peccatis actualibus, quæ ſola, inquit, pluris valet, majoriſque eſt meriti quam regnum ipſum celeſte. Hoc ſyſtema Pontifici Romano Innoc. XII. denuntiarunt quinque Galliarum Epiſcopi, duce Em. Card. Noallio. Quarta demum

Pag. 114. &c.

eorum eſt qui infantes non intuitiva ſolum Dei viſione, ſed & beatitudine quacumque naturali privari, neque tamen doloris quidpiam ex hac privatione percipere putant. Ita Gonet poſt Mag. Sent. & S.Thom. in 2. ſent. diſt. 33. qu.1. a.1.

Dico 1. Parvuli poſt mortem nec fruuntur, nec fruentur unquam beatitudine naturali. Prob. 1. ex S. Auguſt. *Non baptizatis parvulis*, inquit, *nemo promittat inter damnationem regnumque cælorum, quietis vel felicitatis cujuslibet, ... quaſi medium locum; hoc enim eis etiam hæreſis Pelagiana promiſit.* Sed qui excluduntur a quiete & *felicitate qualibet*, nulla etiam naturali beatitudine fruuntur. Et hoc eo magis verum eſt, quod, ut notat Bellarm. l.6. c.1. & jam ſupra dixi, Pelagiani nonniſi felicitatem naturalem hiſce infantibus pollicerentur: atque hinc eſt quod opinionem Catharini fidei contrariam eſſe ſcribit idem Bellarminus ibid. c.2. Prob.2. Qui ſunt & ſemper erunt in inferno cum diabolo, & in perditione, felices etiam in ordine naturali eſſe non poſſunt: atqui infantes illi 1. ſunt in inferno, ut docet Synodus Florent. ſupra 2. ibidem ſunt cum diabolo, *nec enim eſt ullus medius locus, ut poſſit eſſe niſi cum diabolo, qui non eſt cum Chriſto*, ut docet S.Auguſtinus. 3. ſunt in perditione, cum a perditione nemo niſi per Baptiſmum liberetur, ut colligere eſt ex Concilio Carthag. apud Auguſt. Epiſt.175. n.6. 4. ibidem ſemper erunt: tum quia nulla eſt ratio cur inde liberentur; tum quia obſtat id Eccleſ.11. *Ubicumque ceciderit lignum, ſive ad auſtrum, ſive ad aquilonem, ibi erit*. Prob.4. implicat eſſe felices qui ſunt ſub captivitate dæmonis: atqui ſub ea ſemper erunt parvuli illi. Nam ſub ea naſcuntur propter peccatum originale: atqui ab ea nunquam liberabuntur, quia ab ea nonniſi per Baptiſmum liberari poſſunt. Prob.5. Pejor eſt conditio infantis cum peccato originali decedentis, quam infantis qui in ſtatu naturæ puræ moreretur: atqui pejor non eſſet ſi prior naturali beatitudine frueretur, cum eam ſolam poſterior expectare poſſet; ergo infantes illi omni prorſus beatitudine carebunt.

L. de orig. anim. c.9. — *L. 1. de pec. mer. c.28.*

Dico 2. Iidem infantes de hac felicitatis carentia triſtabuntur, & vere dolebunt; ita multi contra multos. Prob.1. quia ex Auguſtino non eſt promittendus parvulis quietis ac felicitatis locus: atqui, ut ponderat Bellarm. ib. c.6. ſi nullo prorſus dolore, nulla triſtitia corporis aut *animi* tangerentur infantes, certe magna & perfecta quiete fruerentur. Prob.2. hac S.Auguſtini ratione: *Si excluſio a cæleſti gloria non erit infantibus malum, non ergo amabunt regnum Dei tot innocentes imagines Dei? Si autem amabunt, & tantum amabunt, quantum innocentes amare debent regnum Dei*, ad quod creati erant, *nihil ne mali de hac ſeparatione patientur*? Prob.3. quia nulla hactenus ab iis qui contra ſentiunt afferri potuit ratio qua efficaciter probaretur aut infantes non cognoſcere beatitudinem a qua exciderunt, aut eos de ejuſdem amiſſione non triſtari, quod fuſe probat ibid. Bellarminus.

L. 6. cont. Julian. c.4.

Dico 3. Incertum eſt an infantes illi pęna ſenſus puniantur. Prob. quia quæ a ſola Dei voluntate pendent incerta ſunt, niſi de iis conſtet ex verbo Dei ſcripto vel tradito: atqui ſors infantium quoad pęnam ſenſus pendet a voluntate Dei, qui eos pęnæ huic ſubjicere, aut pro nutu ſubtrahere potuit: aliunde vero hæc Dei voluntas nec in Scriptura nec in Traditione evidenter expreſſa eſt. Non in Scriptura, quia cum Scriptura duas ſolum facit claſſes eorum qui judicandi ſunt, tunc vel de infantibus non lo-

qui-

Digitized by Google

quitur, ſed de iis qui bene vel male vixerunt; vel etiamſi infantes in eorum claſſe reponat, qui a ſiniſtris erunt, non ideo tamen eos iiſdem ac adultos pœnis ſubjicit, quia ad eos dici non poteſt, quod dicitur adultis: *Eſurivi, & non dediſtis mihi manducare &c.* Non in Traditione, quia ut certi aliquid eruatur e Patribus, neceſſe eſt ut inter ſe diviſi non ſint: atqui Patres circa præſens punctum plane diviſi ſunt. Alii enim, ut S. Auguſt. S. Avitus Viennenſis, S. Fulgentius, Epiſcopi in Sardinia exules, S. Gregorius magnus & alii non pauci ſatis aperte docent parvulos * *qui ſine Sacramento ſancti Baptiſmatis .... de hoc ſæculo tranſeunt, ignis æterni ſempiterno ſupplicio puniendos*, ut oſtendit Notis in Vindic. Auguſtin. c. 3. §. 5. & ſponte fatentur plures ex oppoſitæ ſententiæ patronis, ut Vaſquez diſp. 184. c. 3. Simonnet p 578. & utcumque Bellarm. ibid. c. 5. Alii vero magni etiam nominis Patres contrarium tenent: ſic S. Gregorius Nazianzenus vir avitæ fidei maxime tenax, loquens de infantibus, *Exiſtimo*, inquit, * *futurum ut ... nec cœleſti gloria, nec ſuppliciis a juſto Judice afficiantur, utpote qui licet Baptiſmo conſignati non fuerint, improbitate tamen careant ... neque enim ... quiſquis honore indignus eſt, ſtatim pœnam promeretur*. S. Gregorius Nyſſenus in Orat. de iis qui præmature abripiuntur, infantes a *doloribus ac mæſtitia* eximit, quod ſaltem de mæſtitia & dolore ſenſus intelligendum eſt. Verum quidem eſt quod opinio quæ parvulos pœna ſenſus affici putat, ab Auguſtini tempore plurimum invaluerit; at fere ubique in genere opinionis remanſit, ut notat Eſtius: unde temporum lapſu, ac præſertim poſt ſæculum 12. ſic prævaluit altera, ut nulla ferme prioris ſententiæ veſtigia apud Scholaſticos remanſerint. Hinc ſæc. 13. incunctanter ajebat S. Thomas, *quod, ſicut communiter dicitur, peccato originali non debetur pœna ſenſus, ſed ſolum pœna damni*, quod deſumptum eſt ex Innoc. III. Cap. *Majores, de Baptiſmo*. Idem docuit ſanctus Bonaventura, qui oppoſitam opinionem paucorum eſſe dixit; idem & Mag. Sent. Scotus, & ceteri *omnes moderni Doctores quorum ſcripta perlegi*, ait Greg. Arim. in 2. diſt. 33. q. 3. cujus hæc quæ adjungit verba plurimum mihi ſapiunt, *quia quæſtionis hujus non vidi partem aliquam ab Eccleſia expreſſe determinatam, & tremendum mihi videtur negare auctoritates Sanctorum; econtra etiam non eſt tutum contraire communi opinioni, & conſenſioni Magiſtrorum noſtrorum, idcirco neutri parti alteram præferens, dijudicationem earum lectori relinquo*.

Matth. 25.

* S. Fulgent. l. de fide ad Petr. c. 27.

* Orat. 40. in S. Baptiſ.

Eſtius in 2. diſt. 33. §. 8. q. 6. de malo a. 2.

Tria hic addenda puto. 1. eos qui S. Auguſtini ſententiam de ſenſibilibus parvulorum penis veriorem eſſe putant, ei abſque ulla exceſſus formidine adhærere debere; quia, ut bene notat Bellarm. l. 6. c. 2. miſericordia noſtra erga parvulos defunctos nihil eis prodeſſe poteſt, ſicut nec eis nocere poteſt ſententiæ noſtræ ſeveritas, multum vero nobis obeſſet, ſi ob inutilem miſericordiam pertinaciter aliquid contra Scripturam aut Patres defenderemus. 2. cavendum tamen eſſe Clericis, ne Scholæ opiniones in Catecheſibus proponant tanquam fidei dogmata; conſtat enim experientia, ut monet Habert, Fideles ægre admodum audire eos qui infantes ſine Baptiſmo mortuos æternis ignis inferni cruciatibus obnoxios faciunt. 3. poſſe nihilominus prudenter eoſdem Clericos data occaſione priori opinione uti contra matres quæ ex negligentia, fetus ſuffocant in utero, aut præmature effundunt; poſteriorem vero adhibere ut levent earum dolorem, quæ filios ſuos abſque regenerationis Sacramento extinctos acerbius lugent.

Digitized by Google

CAPUT SECUNDUM.

De peccato mortali & veniali.

Sup pag. 379. PEccato originali opponitur perſonale, quod eſt vel actuale, vel habituale; utrumque ſupra * definitum eſt: ad actuale potiſſimum ſpectant quæ initio hujuſce Tractatus dicta ſunt de peccato ut ſic. Cum autem, ut a Goneto notatum eſt, peccatum habituale, & macula peccati, idem omnino ſint, & ſolo nomine diſtinguantur, peccati habitualis eſſentia repetenda eſt ex iis quæ ſupra * diximus de macula peccati. Nunc ergo dicendum eſt de peccato mortali & veniali, circa quæ multa inquiri ſolent hic expedienda.

Gon. pag. 455.

Sup. pag. 502.

ARTICULUS PRIMUS.

De exiſtentia peccati mortalis & venialis.

L. 3. Inſt. c. 4. n. 28. DUplex eſt Calvini error circa præſentem materiam. 1. enim rejicit diſtinctionem qua *peccata quædam venialia eſſe, quædam mortalia* dicuntur: *nos autem*, inquit, *peccati ſtipendium pronuntiamus eſſe mortem, & animam quæ peccaverit morte dignam.* Idem docent alii Pſeudoreformati: *Omnia peccata*, ait * David Hollazius, *ex natura ſua ſunt mortalia, ſive morte æterna digna. Nullum peccatum*, ait VVollebius in ſuo Compendio Theol. Chriſt. l. 1. c. 11. *ſua natura veniale eſt, ſeu tam leve ut damnationem non mereatur. Damnatur hoc axiomate error Pontificiorum &c.* 2. docet idem Calvinus ibid. *Fidelium peccata venialia eſſe, non quia mortem non merentur, ſed quia ... non imputantur.* Unde, teſte * Grotio, colligebat *Beza Davidem, cum homicidio & adulterio pollutus eſſet, retinuiſſe Spiritum ſanctum, & periiſſe ſe velle ſi doceret aliud.* Poſterius hoc punctum pertinet ad Tractatum de juſtificatione. Contra prius

** Part. 2. Theol. c. 4. pag. mihi 594.*

** Rivet. Apol. diſ-cuſ. p. 217.*

Dico: Dantur peccata mortalia, dantur & venialia. Prob. prima pars. Peccatum mortale eſt illud *quod animæ mortem infert, amicitiam Dei diſſolvit, & hominem æternæ pœnæ reum conſtituit:* atqui dantur hujuſmodi peccata, quæ qui *agunt, digni ſunt morte*, Rom. 1. & *regnum Dei non conſequentur*, Gal. 5. Prob. ſecunda pars. Peccatum veniale eſt illud quod nec hominem privat juſtitia, nec eum æternæ pœnæ obnoxium facit, ſed tantum temporali: atqui multa facit homo peccata, quæ nec eum juſtitia ſpoliant &c. Nam 1. Prov. 24. *ſepties cadit juſtus:* ſed qui juſtus eſt etiam dum peccat, non peccat mortaliter; neque enim poteſt quis eſſe juſtus ac mundus, & ſimul in ſtatu peccati mortalis. Jacobi 3. *In multis offendimus omnes:* atqui non omnes peccamus mortaliter, cum multi *juſti* ſint *ante Deum*, ut dicitur Luc. 1. 2. celebris eſt peccati diviſio in mortale & veniale, non ſolum apud Scholaſticos, ſed & apud Patres, v. g. Hieronym. in cap. 2. Jerem. Ambroſ. l. 2. de Pœnit. c. 10. Aug. ſæpius in Enchir. c. 64. & 71. Nota ſunt hæc S. Doctoris verba ib. c. 21. *Peccatum ergo eſt mendacium* pro ſalute alterius factum, *ſed veniale*. 3. quia inter amicos non quævis offenſa diſſolvit amicitiam; ergo neque Deum inter & homines. Vid. Bellarm. l. 1. de amiſſ. grat. c. 9. & ſeq.

Obji-

Objicit Hollazius 1. Deut. 27. & Gal. 3. dicitur : *Maledictus omnis qui
non permanet in omnibus quæ ſcripta ſunt in libro Legis :* ſed qui peccatum
quodcumque committit, non permanet in omnibus quæ ſcripta ſunt in
libro Legis ; ergo ob peccatum quodcumque homo maledictus eſt . 2. *Jacob. 2*
Qui offendit in uno factus eſt omnium reus : ſed qui venialiter peccat , of-
fendit in uno ; ergo omnium reus eſt : porro qui omnium reus eſt,
iræ & damnationis reatum incurrit. 3. *Qui ſolverit unum de mandatis mi- Matth 5*
nimis, & docuerit ſic homines ; minimus vocabitur in regno cælorum : ſed qui
committit peccatum veniale, ſolvit unum ex mandatis minimis; ergo
erit minimus, ideſt nullus in regno cœlorum. 4. minimis operibus bo-
nis meremur vitam æternam , v.g. dando *calicem aquæ frigidæ ;* ergo a
contrario. 5. quiſquis peccat, tranſgreditur primum & maximum man-
datum , utique enim non diligit Deum ex toto corde ; ergo peccat *Matth.10.*
mortaliter. 6. damnatio æterna minus eſt malum quam peccatum quod
dicitur veniale: ergo non mirum eſt quod peccatum illud æterna mor-
te puniatur.

R. ad 1. eos a Moyſe, cujus verba citat Apoſtolus, maledictos dici
qui non permanſerint in omnibus quæ ſcripta ſunt in libro *Legis hujus :*
unde maledictio illa refertur ad violatores mandatorum quæ in eo ipſo
loco tradita fuerant: id enim ſignificat pronomen *hujus*. Porro manda-
ta quæ ibidem tradidit Moyſes, ſunt graviſſima, cum ſpectent ad fu-
gam idololatriæ, inceſtus, homicidii, & ſimilium; ergo mirum non eſt
ſi maledicti vocentur qui ea non ſervant.

Ad [2. Qui offendit in uno puncto capitali, v. g. qui mœchatur aut
occidit (quæ exempla ibidem adducit S. Jacobus) factus eſt omnium
reus, quia excidit a charitate, qua qui privatus eſt, Dei amicus eſſe ne-
quit: at non quiſquis in punctis etiam levioribus delinquit, ideo om-
nium reus eſt; alioqui Jacobus ipſe, & mundus totus, omnium reus
eſſet, cum ibidem dicat, *In multis offendimus omnes*.

Ad 3. diſt. Qui ſolvit unum de mandatis minimis, & ſimul *docet* alios,
ea inculpate ſolvi poſſe , ut id docebant Phariſæi, qui ſic prædicabant
amicorum dilectionem, ut odium inimicorum præciperent, ille minimus
ſeu nullus erit in regno cœlorum , C. qui ſolvit ſimpliciter, ſubd. qui
ſolvit unum de mandatis, minimis quidem relative ad majora, ſed in ſe
tamen & abſolute magnis, C. qui ſolvit unum de mandatis vere & ſim-
pliciter minimis, iterum diſt. Qui ſolvit tale mandatum, minimus erit,
ideſt inferiorem in cœlo locum habebit, C. ideſt plane nullum, N. Ita-
que vel Chriſtus eo loci plenam a regno cœlorum excluſionem non com-
minatur, ut aliqui putant; vel eam comminatur iis qui præcepta vio- *V. Gran-*
lant, quæ licet vel aliis minora ſint, vel falſo pro minimis a Phariſæis *din p.101.*
haberentur, in ſe tamen magni ſunt momenti. Nam etſi minus ſit ma-
lum, concupiſcere, quam revera mœchari, & dicere *fatue*, quam occi-
dere, hæc tamen in ſe levia non ſunt.

Ad 4. neg. conſeq. 1. quia Deus de ſuo bonus & infinite miſericors, ultra
condignum remunerare poteſt; de noſtro vero juſtus non plus poteſt pœnæ
rependere quam meriti ſimus. 2. minimum opus bonum non meretur per
ſe vitam æternam, ſed ratione charitatis a qua proficiſcitur, & ex qua ſit
opus præſtantiſſimum : unde paria fere ſunt omnia, cum peccatum ex ob-

Digitized by Google

Vid. ſup. p. 512. jecto leve, poſſit dignum fieri pœna æterna, ſi vel fiat ex contemptu, vel committatur ab homine qui jam eſt in ſtatu peccati mortalis.

Ad 5. neg. conſeq. Verum quidem eſt quod pœna qualibet minus ſit malum quam peccatum veniale; nec mirum, cum enim pœna & culpa ſint in genere penitus diverſo, hæc Deo & rectæ rationi adverſatur, illa naturæ incommoda eſt, & Dei juſtitiæ congruit: at non ideo qualibet culpa quamlibet meretur pœnam, quia exigit ordo, ut pœnam inter & culpam ſit proportio, itaut levior culpa leviori pœna donetur. Et vero ſicut quamvis minutiſſimum animal ſit perfectius quolibet corpore inanimato, argentum tamen & aurum in magna quantitate, poſſunt eſſe pretium animali, v.g. ovicula majus; ita pœnæ æternæ poſſunt eſſe ſupplicium majus quam quod meretur culpa venialis.

Quæres unde repetenda ſit differentia peccati venialis a mortali.

R. 1. eam non repeti ex parte ſolius ſubjecti, ut ſomniarunt Novatores, ſecundum quos peccata leviora, ſunt reprobis mortalia; graviora vero, nonniſi levia prædeſtinatis. Ratio eſt, quia protoparens cum fructum vetitum comedit, David cum ſe coinquinavit adulterio, Petrus cum ter Dominum negavit, Paulus cum blaſphemus fuit & contumelioſus, atque Eccleſiæ perſecutor, mortaliter peccaverunt, & exciderunt a Dei gratia; atqui tamen ii omnes erant prædeſtinati; ergo.

R. 2. eam non repeti ex parte ſolius divinæ voluntatis, *qua unum peccatum imputat ad pœnam mortis, & aliud non*, itaut *nulla offenſa Dei de ſe venialis* ſit; prout male docet *Gerſon, & cum eo Almainus & Roffenſis. Ratio eſt 1. quia hæc opinio vel nullatenus vel non ſatis differt ab opinione Pſeudoreformatorum, mox confutata. 2. quia ſi gravitas peccati a ſola Dei voluntate repetatur, non poſſemus peccatum mortale a veniali diſcernere; ſemper enim dubitaremus an Deus hoc vel illud peccatum venia dignum judicaret. 3. quia Scriptura & Patres, cum de gravitate aut levitate peccati loquuntur, non recurrunt ad Dei voluntatem, ſed vel ad defectum conſenſus, vel ad materiæ levitatem, & ſimilia.

*Tract. de vit. ſpirit. lect. 1.

R. 3. neque etiam eam repeti ex eo quod mortale ſit contra præceptum, & veniale contra conſilium. Ratio eſt 1. quia peccatum omne eſt violatio alicujus obligationis & legis; *ubi enim non eſt lex, nec prævaricatio* eſſe poteſt: atqui conſilium præciſe ut tale, nec obligationem inducit, nec vim habet legis; ſed proponitur ut aliquid libere amplectendum. 2. qui non ſervat cælibatum, vel bona ſua non vendit ut ea det pauperibus, facit contra conſilium Chriſti & Apoſtoli: atqui tamen neuter peccat, ut patet ex 1. Cor. 7. & Act. 5. v. 4.

Rom. 4.

R. 4. eam etiam non repeti ex eo quod mortale ſit contra legem, veniale vero præter legem. Ratio eſt, quia peccatum omne, etiam veniale, rationi adeoque & legi æternæ adverſatur: unde mendacium etiam leve prohibetur hoc præcepto, *Noli velle mentiri omne mendacium*; furtum etiam modicum hac Dei lege, *Non furaberis*. Verum quidem eſt S. Thomam pluries dixiſſe peccatum veniale eſſe præter legem: ſed hoc dixit, quia peccatum veniale non ita eſt contra legem, ut finem legis evertat; *non enim corrumpit charitatem quæ eſt plenitudo legis*, ut loquitur S. Doctor q. 7. de mal. a. 1. ad 1. non ideo credidit ſanctus Thomas peccatum veniale nulla lege prohiberi.

Eccle. 7. Vid. Silv. in 1. 2. q. 88. a. 1.

R. 5.

R. 5. neque eam repeti ex eo quod peccatum mortale verſetur circa ultimum finem, veniale vero circa ea quæ ſunt ad finem. Ratio eſt, quia peccata quædam mortalia verſantur circa ea quæ ſunt ad finem, ut adulterium, homicidium & ſimilia; quædam vero venialia verſantur circa ipſum finem, ut motus parum deliberati infidelitatis vel diffidentiæ de Deo, blaſphemia in Deum ex ſubreptione procedens &c.

R. 6. Peccatum ergo mortale & veniale ex natura rei differunt, quatenus peccatum mortale gravis eſt tranſgreſſio legis, veniale vero tranſgreſſio ſolum levis. Tunc autem peccatum gravis eſt tranſgreſſio legis, cum per illud violatur lex omnino neceſſaria ad aſſecutionem finis: tunc vero peccatum non eſt niſi levis tranſgreſſio, cum non violatur lex ad finis ultimi conſecutionem neceſſaria; aut ſaltem cum ea lex non violatur eo modo qui finis ultimi conſecutionem impedire poſſit. Tres ſunt hujus reſponſionis partes. Ratio primæ partis eſt, quia ea differunt ex natura rei, quæ differunt ab intrinſeco: atqui peccatum mortale & veniale differunt ab intrinſeco; cum eorum diſcrimen non poſſit repeti ab extrinſeco, ideſt vel ex parte ſubjecti, vel ex parte divinæ voluntatis ſolius, ut dictum eſt; unde merito proſcripta fuit hæc Baji propoſitio num. 20. *Nullum eſt peccatum ex natura ſua veniale, ſed omne peccatum meretur pœnam æternam.* Ratio ſecundæ partis eſt, quod peccatum primario & eſſentialiter ſit tranſgreſſio legis; ergo ubi tranſgreſſio illa gravis eſt, peccatum primario & eſſentialiter conſtitui debet in ratione gravis ſeu mortalis; econtra vero in ratione levis ſeu venialis, ubi eadem tranſgreſſio levis erit. Ratio tertiæ partis eſt, quod ille communi omnium ſenſu judicetur gravis tranſgreſſor, qui actum elicit adeo fini difformem & diſſonum, ut excidat a jure ſuo in finem, eumque conſequi non poſſit; contra autem is leviter tranſgreſſor exiſtimetur, qui ſervat jus ad finem, & in eo ſtatu remanet, in quo ſi moriatur, aliquando finem obtinere debet. Atque hinc patet a ratione mortalis deficere quidquid eſt intra lineam peccati venialis: triplex enim eſt peccatorum venialium genus; alia ſunt *ex genere ſuo* venialia, ut mendacium jocoſum, verbum otioſum &c. alia venialia ſunt *ex imperfectione operis*, quæ licet ex genere ſuo habeant quod gravia eſſe poſſint, reipſa tamen ob operis imperfectionem gravia non ſunt: hæc autem operis imperfectio oritur vel *ex ſubreptione*, quando opus non eſt ſatis liberum, ut contingit in multis motibus infidelitatis & diffidentiæ; vel ex parvitate materiæ, cum materia tam exigua eſt ut legem notabiliter non violet, ut in furto unius oboli. Jam vero nullum eſt ex hiſce peccatis per quod homo a ſuo in finem jure excidat; quia per priora non violantur leges ad aſſecutionem finis neceſſariæ: per poſteriora vero violantur quidem eæ leges, ſed tam imperfecte, ut ſubſtantialis earum amor in corde dominari ſemper intelligatur: qui enim obolum furatur, ſimpliciter & abſolute juſtitiæ contemptor non eſt, paratuſque eſt ab omni furto magis quam a Deo recedere.

Ex his ſequitur peccatum mortale diſtingui eſſentialiter in genere moris a veniali; quia in mortali reperitur contemptus Dei ſufficiens ad diſſolvendam ejus amicitiam, non autem in veniali. Dixi, *in genere moris*, quia peccatum mortale & veniale quæ idem habent objectum, & quæ ſolum diſtinguuntur penes plus aut minus materiæ vel advertentiæ, phyſice non diſtinguuntur, quia major aut minor quantitas non mutant ſpe-

ciem phyſicam; nec refert quod mortale tollat charitatem: nam nimia comeſtio tollit ſanitatem quam non tollit modica, & tamen nimia & modica comeſtio phyſice non diſcrepat.

Nota. Ex eo quod homo ſciens & ſaltem interpretative volens, a ſuo in finem jure excidat per peccatum mortale, ſequitur eum qui mortaliter peccat, ultimum ſuum finem conſtituere in creatura, quæ ejus Deus efficitur, ut docet Apoſtolus, & quam plus appretiative di- *Philip.* 3. ligit quam Deum, cum propter eam rejiciat media ad Dei conſecutionem neceſſaria. Vid. Gonet diſp. 9. n. 48.

ARTICULUS SECUNDUS.

De regulis quibus peccatum mortale a veniali ſecerni poteſt.

L. 21. de Civ. c. ult. QUamquam, ut more ſuo ſapienter monet S. Auguſtinus, *difficillimum eſt invenire, & definire periculoſiſſimum* quandonam peccatum morta- *Enchir. c. 80.* le ſit, aut intra venialis culpæ limites remaneat, præſertim cum *peccata quamvis magna & horrenda, cum in conſuetudinem venerint, aut parva aut nulla eſſe credantur*, quaſdam tamen ea de re proponemus regulas quæ ſanioribus Theologis probatæ ſunt. Aliæ porro extrinſecæ ſunt, aliæ intrinſecæ. Extrinſecæ ſunt 1. Scriptura ſacra, a qua quidquid dicitur abominatio, dignum morte, Deo exoſum, excludere a regno cœlorum, *cui* item dicitur *Væ*, aut cui pari modo improperatur, mortale *judicandum* eſt, niſi excuſet materiæ aut advertentiæ defectus. 2. Traditio Patrum, Eccleſiæ definitio, communis Doctorum conſenſus, a quibus recedere, reſpective vel impium eſt, vel ſumme periculoſum. Intrinſecæ ſunt ratio fide vel evidentia innixa, & materiæ gravitas, ſive materia gravis ſit in ſe, ſive ex intentione legiſlatoris, ſive ex circumſtantiis præcepti, ſive ex malitia inſigni, aut contemptu peccantis: modo adſit ſufficiens *Sup. p. 493.* deliberatio, circa quæ duo notanda ſunt. 1. deliberationem ad mortale ſufficientem, cum conſenſu indirecto aut etiam negativo conſiſtere poſſe, ut alibi dixi. 2. quædam eſſe peccata in quibus vel nulla, *vel* admodum rara eſt parvitas materiæ, ut ſtatim dicam.

Ex his regulis colligitur, opera carnis, puta fornicationem, immunditiam, luxuriam, mollitiem, Idolorum ſervitutem, veneficia, iras, rixas, diſſenſiones, ſectas, invidias, homicidia, ebrietates, comeſſationes, & alia id genus eſſe peccata mortalia, dicente Apoſtolo: *Quoniam qui talia agunt*, *Gal.* 5. *regnum Dei non conſequentur*. Idem dicendum 1. de ſimonia & confidentia, *1. Cor.* 6. quia hæc ab Eccleſia graviſſimis criminibus annumeratur. 2. de omiſſione *Ephef.* 5. auditionis Sacri in die feſta, vel jejunii in Vigiliis aut Quadrageſima, quia hæc ex communi Fidelium perſuaſione pro gravibus culpis habentur. 3. de adminiſtratione Sacramentorum in ſtatu peccati mortalis facta a miniſtro ad id ſpecialiter conſecrato, quam Doctores omnes ſentiunt eſſe peccatum mortale. 4. de peccatis quæ ex ratione dignoſcuntur gravem Deo, proximo, aut ipſi operanti injuriam vel incommodum afferre: unde infidelitas, deſperatio, odium Dei, læſio gravis alienæ famæ, vel fortunæ, ebrietas & ſimilia per ſe ſunt mortalia, niſi excuſet defectus advertentiæ.

Quia vero oppoſitorum oppoſitæ ſunt rationes, peccatum illud ex genere

Digitized by Google

nere ſuo veniale judicandum eſt, quod neque ex Scriptura, neque ex Eccleſiæ ſenſu &c. gravem cum lege Dei repugnantiam & oppoſitionem habere oſtenditur. Sed hic caute notandum, diſcretionem peccati mortalis a veniali, quæ ex Scriptura ſacra, Conciliis, & Summis Pontificibus deſumitur, multo tutiorem eſſe quam quæ a ratione ſola derivatur. Ut enim, ait Auguſtinus, Enchir. c. 78. *quæ ſint levia, & quæ gravia peccata, non humano ſed divino penſanda ſunt judicio*. Et c. 79. *Sunt quædam quæ leviſſima putarentur, niſi in Scripturis demonſtrarentur opinione graviora. Quis enim dicentem fratri ſuo, fatue, reum gehennæ putaret, niſi veritas diceret, Reus erit gehennæ ignis?*

Ad pleniorem hujus materiæ intelligentiam proponi ſolet quæſtio hic agitanda, num ſcilicet peccatum veniale ex genere ſuo, poſſit fieri mortale, & viciſſim. Pro cujus ſolutione not. peccatum eſſe mortale vel veniale duobus modis, per ſe, & per accidens. Peccatum mortale *per ſe*, ſeu *ex genere ſuo*, eſt illud cujus malitia ex objecto ſumpta poteſt eſſe gravis per ſe, & ſine interventu malitiæ alterius generis; ſeu, ut alii loquuntur, eſt illud, quod poteſt fieri mortale, non tranſeundo ad aliam ſpeciem peccati. Sic furtum eſt ex genere ſuo peccatum mortale, quia licet non omnis fur mortaliter peccet, poteſt tamen quis mortaliter peccare manendo intra ſpeciem furti, & ad peccatum alterius rationis minime declinando. Peccatum veniale *ex genere ſuo* eſt illud quod manendo intra propriam ſpeciem & ſine adventu malitiæ alterius rationis, nunquam poteſt eſſe mortale, ut mendacium jocoſum. Etſi enim mendacium illud ex circumſtantiis fieri poſſit mortale, ut ſi is qui mentitur, grave inde ſcandalum prævideat; tunc tamen ideo ſolum fit mortale, quia fit tranſitus ad ſpeciem alterius peccati, nempe ſcandali, quod charitati graviter adverſatur: unde in uno actu duo æquivalenter occurrunt peccata, quorum unum eſt mendacium leve, aliud vero ſcandalum, ſeu offenſio proximi. Ita Van-roy. Peccatum mortale *per accidens*, eſt illud quod licet de ſe gravem Deo injuriam non inferat, eam tamen infert ratione alicujus ſibi per accidens conjuncti, ut patet in exemplo mox allato; veniale *per accidens*, eſt illud cujus malitia, licet ex objecto gravis eſſe poſſit, de facto tamen ob alicujus circumſtantiæ interventum gravis non eſt. His poſitis,

Dico 1. Peccatum ex genere ſuo mortale, poteſt per accidens fieri veniale idque triplici in caſu. Prob. Ad peccatum mortale tria requiruntur, perfecta advertentia, perfectus conſenſus, & materia gravis; ergo deficiente quolibet ex his tribus, deficiet peccatum mortale. Defectu advertentiæ excuſari ſolent a mortali, 1. infantes ſeptennio minores qui dubitant an mortaliter peccaverint; tunc enim præſumuntur ſufficientem rationis uſum non habuiſſe. 2. ſemiſtulti, ſemidormientes: item qui dubitant an perfecte a ſomno excitati eſſent, an egerint in phræneſi &c. quia qui ex plena advertentia agunt, ſatis ſciunt ſe a ſomno excitatos fuiſſe, ait Silvius, niſi forte mora temporis oblivionem induxerit. 3. qui vehementi objecti alterius meditatione detinentur, aut quibus gravis * animi perturbatio citra culpam irrepit, qualis, ait Henricus a S. Ignatio, accidit juſto Lot, qui ita perturbatus fuit Sodomitarum impietate, ut inops conſilii filias ſuas eorum libidini obtulerit: quod exemplum an recte afferatur, dubitabunt qui Sacii Commentarium legent. Hinc colliges, quod ſæpius

Silv. q. 88. a. 2.

* *Vid ſup. p. 417. Æth. l. 10. p. 1. c. 12.*

ſæpius dictum fuit, motus primo-primos qui ante omnem mentis advertentiam inſurgunt, nec ullatenus a voluntate pendent, non eſſe culpabiles ſecundum ſe; motus vero ſecundo-primos, qui aliquam ſed imperfectam habent advertentiam, ſufficere quidem ad culpam venialem, non autem ad mortalem; motus denique ſecundo-ſecundos, quales ſunt in vigilante & plene ſui compote, non excuſari a mortali, cum gravis eſt materia. Addo, ad hoc ut peccatum ſit mortale, non requiri hanc advertentiæ ſpeciem quam aliqui *perfectiſſimam* vocant, & qua non tantum res, ſed etiam ejus effectus, motiva, & media perſpicue deteguntur, & diu ponderantur: ſi enim advertentia hæc neceſſaria foret, pauci admodum ex iis præſertim qui rudes ſunt, aut agunt ex paſſione, vel præcipitanter, mortaliter peccarent; perfecta ergo requiritur & ſufficit advertentia quam alibi deſcripſimus. Defectu pleni conſenſus excuſantur a mortali, qui ab eo excuſantur defectu advertentiæ; hæc enim illius principium eſt. Imperfecti conſenſus ſigna & indicia ſupra exhibui.

Sup p.476 *Sup.p.500*

Defectu ſufficientis materiæ quædam peccata excuſantur a mortali, quædam non. Quod ut intelligatur, notandum eſt peccatum mortale duplicis eſſe generis: aliud eſt *ex toto genere ſuo* mortale; aliud eſt mortale *ex genere ſuo, ſed non toto*. Prius eſt illud cujus materia quoad omnes ſui partes ita gravis eſt, ut nulla ex iis ſine gravi deordinatione auferri & violari poſſit; poſterius illud eſt cujus materia gravis non eſt, niſi ſit in certa quadam quantitate. Peccata prioris generis ex imperfectione actus, advertentiæ, *ſcilicet* & conſenſus, venialia eſſe poſſunt, nunquam autem ex par*vitate materiæ*. Hinc 1. peccata quæ ſunt immediate contra Deum, ut odium Dei, blaſphemia, perjurium etiam in re levi, contemptus directus ſupremi Numinis, infidelitas, peccata contra ſpem theologicam, magia, ſuperſtitio expreſſum habens pactum cum dæmone, ſimonia, fractio ſigilli Confeſſionis. 2. peccata quædam contra proximum, ut homicidium injuſtum, abſciſſio iniqua membri, duellum intentatum. 3. denique peccata quædam contra nos, ut ebrietas, delectatio venerea extra conjugium, pollutio & culpæ venereæ; hæc, inquam, omnia ob materiæ parvitatem nunquam excuſantur a peccato mortali, quia in his omnibus ſemper occurrit gravis irreverentia contra Deum, proximum, aut ſeipſum: unde proſcripta eſt ab Innocentio XI. propoſitio hæc, *Vocare Deum in teſtem mendacii levis, non eſt tanta irreverentia propter quam velit aut poſſit damnare hominem*. Hæc item ab Alexandro VII. *Eſt probabilis opinio quæ dicit tantum eſſe veniale oſculum habitum ob delectationem carnalem & ſenſibilem, quæ ex oſculo oritur, ſecluſo periculo conſenſus ulterioris & pollutionis*. *V. Vanroy.*

Peccata mortalia ex genere ſuo, ſed non toto, poſſunt ob materiæ parvitatem fieri venialia. Verum ut prudenter judicetur, quæ materia gravis ſit, aut levis; hæc non abſolute tantum conſiderari debet, ſed cum omnibus circumſtantiis, & maxime cum *relatione* ad finem præcepti contra quod peccatur; vel cum *connexione* quam habet cum materia præcedenti ejuſdem rationis: hæc enim relatio ſicut & connexio aliquando materiam ex levi gravem efficiunt. Hinc 1. Adam comedendo fructum vetitum mortaliter peccavit, quia licet hæc comeſtio in ſe aliquid eſſet leviſſimum, erat tamen aliquid graviſſimum in intentione legiſlatoris, qui creaturæ ſuæ ſubjectionem hoc obedientiæ actu ſignificari volebat. Pariter mortaliter pec-

cat

cat ſive qui aureum abripit proximo, ſive qui cum voverit ſe daturum pauperibus mille aureos, quinquaginta dare omittit: uterque enim graviter facit contra legis aut voti intentionem, quæ eſt ut non noceatur proximo per furtum, & ut ſubleventur pauperes vi voti; neuter vero, propter rationem oppoſitam, communiter loquendo peccaret, ſi vel furaretur denarium, vel aliquot aſſes pauperibus dare omitteret. Hinc 2. graviter peccat qui ſæpius in die jejunii pauca comedit; qui ſæpe in die feſto per modica temporis ſpatia laborat; qui ſingulis unius alteriuſve menſis diebus aſſem furatur, aut dare omittit, ſi ad id ex voto aut aliter obligetur: quia paucula illa moraliter connectuntur, atque in unam, ut ita loquar, ſummam totalem coaleſcunt, quæ cum gravis eſt, gravis peccati materia eſſe debet, prout *alibi dictum eſt. Idem dicendum cum P. Henno p. 80 de eo qui per modicos exceſſus in cibo aut potu ſibi tandem graviter nocet; aut de eo qui alium ſæpius leviter percutiendo, tandem notabiliter lædit in corpore vel in fama, per plures ſive plagas, ſive detractiones, quæ licet ſigillatim in ſe leves ſint, unam tamen in genere moris grandem conſtituunt; aut demum de eo qui plures in Horis ejuſdem diei verſus omittit, ex quibus conjunctim ſumptis oriatur notabilis quantitas; quia probabilius eſt, quod contra Leſſium communiter tradunt Doctores, ſingulas Horas per modum unius Officii præcipi, non ut actiones plane diverſas quæ a ſe invicem non dependeant. Hinc 3. a contrario venialiter ſolum peccat Clericus qui ſingulis diebus paucos ex Officio verſus omittit; aut qui ſingulis Dominicis per quadrantem ſerviliter laborat, aut qui quotidie in Quadrageſima panis fruſtulum comedit. Ratio eſt, quia præcepta recitandi Officium, non laborandi, jejunandi, ſingulos dies in particulari afficiunt, & una cum die expirant; unde qui hodie peccat, non tranſgreditur idem præceptum quod heri tranſgreſſus eſt. Eadem de cauſa nonniſi venialiter peccaret qui qua die ſimul concurrerent præcepta Miſſæ audiendæ, recitandi Officii, jejunandi, & abſtinendi ab opere ſervili, parum comederet, parum ex Miſſa vel Officio omitteret: quia præcepta hæc cum ſimul concurrunt, non magis inter ſe connexa ſunt, quam ſi ſucceſſive obligarent. Ita iidem Theologi.

* Tom. 1. Moral. p. 412.

Vid. Tom. 1. Moral. pag. 137.

Dico 2. Peccatum ex genere ſuo veniale, poteſt per accidens fieri mortale. Prob. Quia ad hoc ſatis eſt ut actioni de ſe venialiter malæ, aut etiam indifferenti, addatur circumſtantia mortaliter mala: atqui hoc fieri poteſt, & de facto quotidie contingit, in ſex caſibus. 1. ratione diſpoſitionis actualis quam quis habet ad peccandum mortaliter: ſive qui peccat ita ſit *actu* affectus ut id quod facit, adhuc faceret, etiamſi ſciret illud eſſe peccatum mortale; ſive ex erronea conſcientia credat id eſſe mortale quod ſolum veniale eſt. *Error enim quo creditur eſſe mortale*, quod non eſt mortale, ex conſcientia ligat ad peccatum mortale, ut docet S. Thomas, & ante eum S. Paulus his verbis, *Si manducaverit* de idolothytis *damnatus eſt, quia non ex fide*. 2. ratione finis mortaliter mali quem venialiter peccans ſibi proponit, ut ſi quis clavem levis pretii furetur, aut verba jocoſa pronuntiet, ut virginem ad peccatum trahat. Ratio eſt, quia media imbibunt malitiam finis ad quem referuntur. 3. ratione gravis ſcandali, quod quis ex peccato ſuo levi ſecuturum prævidet aut prævidere debet; ut ſi quis leviter alium irrideat, prænoſcens eum inde ad blaſphemiam,

Quodlib. 9. q. 7. a. 15. Rom. 14.

miam aut iram gravem eſſe commovendum; aut ſi quis jocoſa proferat verba prævidens alios inde excitandos ad verba inhoneſta. 4. ratione formalis contemptus regulæ, mandati, legis, * aut Superioris ipſius, qui enim Superiores ſpernit, Deum ipſum ſpernit; idem ſentiendum de contemptu conſilii divini. 5. ratione periculi proximi peccandi mortaliter, tale enim periculum quiſquis ſub gravi vitare debet: unde qui otioſe colloquitur cum femina, ſatis expertus ſe ex hiſce colloquiis ſæpius in mortale peccatum incidiſſe, hoc ipſo convincitur velle ac proinde committere peccatum mortale; idem dic de eo cui ludus de ſe licitus, proxima eſt * occaſio pejerandi aut blaſphemandi. 6. ratione multiplicationis materiæ, quæ tandem coaleſcit in unum totum ad peccatum mortale ſufficiens, ut patet in furto, & mox etiam diximus.

* Vid. ſup. p. 264.

* Vid. ſup. p. 437.

ARTICULUS TERTIUS.

De affectionibus peccati venialis.

AFfectionum loco puncta ſequentia expendi ſolent. 1. an ex multis venialibus poſſit fieri unum mortale. 2. an veniale diſponat ad mortale. 3. an veniale cauſet maculam.

Hic q. 88. a. 4. Dico 1. Ex multis venialibus non conflatur unum mortale. Ita S. Thomas & omnes fere cum eo Doctores. Prob. 1. ex Trid. quod ſeſſ. 14. c. 5. docet 1. hominem per peccata venialia a gratia Dei non excludi. 2. eadem peccata citra culpam in Confeſſione taceri poſſe. Atqui neutrum generaliter & indefinite verum eſſet, ſi ex multis venialibus exurgeret aliquando peccatum mortale. Prob. 2. quia alioqui viri etiam timorati ſingulis diebus admodum anxii eſſe deberent, & ſemper ſolliciti an non repetitis venialibus, in quæ pluries cadit juſtus, ad peccati mortalis gravitatem perveniſſent. Prob. 3. quia peccatum mortale & veniale diverſi ſunt generis & ordinis, mortale quidem ordinis ſuperioris, veniale vero ordinis inferioris: atqui, ut bene Æthica amor. p. 547. entia inferioris ordinis, ſola ſui multiplicatione nunquam tranſeunt ad ordinem ſuperiorem v. g. accidentia ad ordinem ſubſtantiæ, corporea ad ordinem ſpirituum. Prob. 4. quia, ut ait hic S. Thom. *omnia peccata venialia de mundo, non poſſunt habere tantum de reatu, quantum unum mortale*. Et hoc, ait hic Silv. patet 1. ex parte durationis; mortale enim habet reatum pœnæ æternæ, & veniale ſolum temporalis. 2. ex parte pœnæ damni; mortale enim meretur privationem viſionis beatificæ, veniale non item &c.

Obj. 1. Quæ eoſdem habent affectus formales, ejuſdem ſunt naturæ: atqui multa venialia eoſdem habent effectus formales ac mortale. Nam peccatum mortale tollit gratiam ſanctificantem: atqui eam etiam tollunt venialia multa. Unumquodque enim veniale tollit aliquem gratiæ ſanctificantis gradum, cum ea non conſiſtat in indiviſibili, & ut augeri per bona opera, ſic & per mala minui poſſit: atqui hoc fieri non poteſt quin tandem ex peccatis multis venialibus tollatur omnis gratiæ ſanctificantis ſubſtantia.

R. ad 1. & 2. neg. min. Ad 3. Per peccatum veniale minuitur non ipſa gratiæ habitualis ſubſtantia, ſed fervor charitatis: atque etiamſi ipſa charitatis ſubſtantia minueretur, prius homo ſemper venialiter peccans

cans

tans tranſiiſſet ad peccatum mortale, ad quod, ut ſtatim dicam, diſponit veniale, quam totam gratiæ juſtificantis ſubſtantiam amiſiſſet per veniale: quia ſubſtantia hæc in infinitum minui poſſet; peccata vero venialia in infinitum multiplicari non poſſunt, quin eo uſque perveniat homo ut mortaliter peccet.

Obj. 2. Multa furta levia efficiunt tandem furtum mortale; ergo & multa peccata venialia &c.

R. neg. ant. Multa enim furta venialia nunquam coeunt in unum furtum mortale; ſed multa minutorum furtorum objecta in unum peccati mortalis objectum convenire poſſunt; quia qui multa ſucceſſive furatus eſt, vel complet injuriam quæ grave proximo detrimentum infert, ut aliqui volunt; vel, ut aliis placet, notabilis boni alieni detentor eſſe incipit, quod ſine peccato mortali fieri non poteſt. *Vid. Tom. 1 p. 414. Tom. 3. p. 830.*

Obj. 3. S. Auguſt. ſic loquitur tract. 1. in c. 1. Epiſt. Joan. *Iſta levia quæ dicimus, noli contemnere: ſi contemnis quando appendis, expaveſce quando numeras: levia multa faciunt unum grande, multæ guttæ implent flumen, multa grana faciunt maſſam.* Idem pluries alibi repetit S. Doctor; unde ſic: Peccata quæ faciunt unum grande, ſicut grana multa faciunt maſſam, & aquæ multæ flumen, faciunt mortale non diſpoſitive ſolum, ſed actu & de facto: atqui ex Auguſtino levia multa &c.

R. 1. Cenſent aliqui S. Doctorem oppoſitam noſtræ ſententiam tenuiſſe; atque id ſonare videntur hæc ejus verba, *Quid intereſt ad naufragium, utrum uno grandi fluctu navis operiatur & obruatur, an paulatim ſubrepat aqua in ſentinam, & ... impleat navem atque demergat?*

R. 2. S. Doctorem benigne poſſe explicari, hoc ſenſu quod multa venialia, præſertim *per negligentiam derelicta*, diſponant ad mortale, ut ſtatim dicetur. Nec refert quod aqua ſenſim in navim irrepens, formaliter magnam adæquet aquæ quantitatem, & navim demergat: non enim neceſſe eſt ut hæc comparatio ſtet in omnibus, præſertim cum multæ guttæ phyſice coeant, quod ſufficit ad coæquandam magnam quantitatem; multa vero venialia nec phyſice coeant nec moraliter, quod tamen eſſet neceſſarium. Et vero Auguſtinus hunc eſſe ſuum ſenſum his quæ habet alibi verbis indicat: *Cum homines negligentes deſpiciunt peccata ſua quia parva ſunt, creſcentibus minutis peccatis adduntur etiam crimina, & cumulum faciunt*: ubi peccata venialia non demergunt per ſe & formaliter, ſed diſpoſitive, quatenus eis ſuperadduntur crimina ad quæ diſponunt. *Serm. 88. de Temp.*

Dico 2. Peccatum veniale non ſolum per accidens, ſed & per ſe diſponit ad mortale. Prob. 1. ex Eccli. 19. *Qui ſpernit modica, paulatim decidet:* quæ verba ſic interpretantur Patres, ut qui venialia negligit, paulatim decidat in gravia. Prob. 2. ex textibus Auguſtini mox citatis, qui ſaltem ſignificant peccatum veniale magnam eſſe ad mortale diſpoſitionem. Idem docet S. Chryſoſt. Homil. 86. alias 87. in Matth. ubi ait peccatum veniale, *majoris eſſe peccati radicem, ſi negligatur*. Nota ſunt hæc S. Bernardi verba, *A minimis incipiunt, qui in maxima prorumpunt. Nemo repente fit ſummus*. Prob. 3. veniale ſe habet ad mortale, ſicut leviora vulnera ſe habent ad febrim: atqui leviora vulnera cum multiplicantur, ex ſe, non vero ſolum per accidens, diſponunt ad febrim. Et vero, ut bene Silvius, peccata venialia minuunt fervorem charitatis, & obſtaculum ponunt di- *Tom. 7. p. 815. edit. nov.*

vinis

Digitized by Google

vinis inſpirationibus, per quæ homo roborari poſſet contra tentationes peccatorum mortalium: atqui hoc faciunt per ſe; ergo & per ſe ad mortale conducunt; ſicque differunt a bonis operibus, quæ non per ſe, ſed *S. Thom. hic q. 88. a. 3. ad 3.* *per accidens* poſſunt eſſe *occaſio peccati mortalis*, quatenus ſuperbia bonis operibus inſidiatur, ut pereant, quemadmodum docent Sancti Patres.

Addit & fuſe ac ſolide probat Æthica amoris p. 536. merito timendum eſſe, ne extra ſtatum gratiæ ſint, qui venialia ſua peccata emendare, ab iiſque abſtinere parum vel nihil curant. 1. quia ſe conjiciunt voluntarie in proximum peccati mortalis periculum, juxta id Eccle. 7. *Si non in timore Domini tenueris te inſtanter, cito ſubvertetur domus tua*: porro in timore Domini inſtanter ſe non tenent, qui parum ſolliciti ſunt de continua ejus offenſione. 2. quia ex Jerem. 48. *Maledictus*, ac proinde non juſtus, ſed juſtitiæ deſertor, *qui facit opus Dei negligenter*: ſed qui venialia non cavet, & emendare negligit, valde negligenter facit opus Dei, quod cum timore & tremore faciendum eſt. 3. quia Apocal. 3. dicitur: *Quia tepidus es... incipiam te evomere ex ore meo*; ideſt, ut explicat Dionyſius Carthuſianus, quia *es piger, acedioſus & negligens, incipiam te evomere, id eſt mea ſententia reprobare ... Nam quemadmodum aqua tepida cito evomitur, ſic tepidi iſti ſunt Deo ſpecialiter deteſtabiles*; unde ſanctus Hieronymus, * *In c. 52. Iſaiæ.* *Tepidi*, inquit, *& dormientes pleni ſunt furoris Domini*: atqui vere tepidi ſunt qui peccata venialia quaſi pro nihilo habent, & quaſi per ludum operantur. Quales ſunt 1. tot Sacerdotes, qui Miſſam corde arido facere conſueverunt abſque ulla, vel vix ulla præparatione anteriori, devotione, & poſt Miſſam gratiarum actione; qui tam indecore, tam præcipitanter, tam parum modeſte myſteria noſtra tractant, ut non videantur Dei præſentiam agnoſcere, eoque ſe gerant modo ac ſi ab eo non conſpicerentur. 2. tot Clerici divino Officio aſtricti, qui illud recitant in continua quaſi diſtractione quam ſua ſibi culpa accerſunt; ſive quia mens eorum ante Officium fere ſemper diſſipata eſt; ſive quia toto pene Officii tempore elatos oculos quaquaverſum circumferunt; ſive quia tam curſim tamque feſtinanter penſum hoc ſibi grave perſolvere aſſueverunt, ut ad Deum loquantur eo modo quo vix ad famulum loqui velint. 3. tot vel juvenes, vel jam ætate ſatis provecti, qui in Religione non religioſe vivunt, ſed etſi conditione ſua aſtricti ſint ſilentio, ſolitudini, jugi Dei præſentiæ, ſine ſcrupulo ſilentium violant, inutiliter huc & huc vagantur, otioſe vivunt, tempus in colloquiis inutilibus, in faceriis, in curioſitatibus quæ ad rem non pertinent, miſere tranſigunt, hoc lugendo prætextu quod eorum Conſtitutiones ne ſub veniali quidem obligent. 4. tot adoleſcentes, atque utinam non Eccleſiaſtici, ad omnem compoſiti mollitiem, calamiſtrati, otium & teporem ſpirantes, quos cum tandem Miſſæ aliquando intereſſe oportet, interſunt quidem, ſed ſedentes, oculos huc & illuc gyrantes, garrientes identidem, jocoſum aliquid, ſi non obſcœnum, inſuſurrantes, vix uno flexo genu adorantes victimam cum Sacerdotis manibus attollitur. An vero nimium dixero, ſi hujuſmodi non re ſed nomine Chriſtianos, vocavero tepidos, & ideo plenos furoris Domini? Hæc & alia magni momenti plurima videris apud citatum Theologum, quæ utinam, ut iſta, ſic & tota tranſcribere poſſem.

Quæres an peccatum veniale cauſet maculam,

R. ipſum

R. ipſum cauſare maculam ſecundum quid, non ſimpliciter. Prob. prima pars. Macula ſecundum quid eſt irrectitudo quævis actus mali nondum retractati: atqui peccatum veniale hanc irrectitudinem importat: unde juſti cum peccati hujus remiſſionem conſequuntur, dicuntur ablui & mundari, quæ ablutio & mundatio fit a macula. Prob. ſecunda pars. Macula ſimpliciter importat privationem nitoris qui oritur ex charitate: atqui nitor ille non tollitur per ſolum veniale; unde juſti, etſi peccent, vocantur nihilominus immaculati.

CAPUT TERTIUM.

De peccato commiſſionis & omiſſionis.

CUm alibi expenderimus præcipuam quæ hic ab aliis agitari ſolet quæſtionem, an ſcilicet peccatum commiſſionis mera ſit debitæ rectitudinis carentia, ſupereſt ut quædam ſtatuamus circa peccatum omiſſionis. Suppono imprimis peccatum omiſſionis eſſe tranſgreſſionem præcepti affirmativi quo præcipitur actus bonus, commiſſionis vero, tranſgreſſionem præcepti negativi, quo prohibetur ne fiat aliquid mali: unde non audire Sacrum, non jejunare, ſunt peccata omiſſionis; furari vero, mœchari, ſunt peccata commiſſionis quibus violantur hæc præcepta, *Non occides, non furtum facies*. Hinc diviſio peccati in peccatum commiſſionis & omiſſionis eſt adæquata, quandoquidem, ut docet Auguſtinus, *duobus modis conſtat eſſe peccatum, ſi aut fiant illa quæ prohibentur; aut illa non fiant quæ jubentur.* Hæc autem rei præceptæ omiſſio nonnunquam a Patribus vocatur *delictum*, juxta id Levit. 7. *Sicut pro peccato offertur hoſtia, ita & pro delicto:* unde Auguſtinus, *Fortaſſis*, inquit, *peccatum eſt perpetratio mali; delictum autem deſertio boni*. Jam tria quæruntur. 1. an dari poſſit omiſſio culpabilis ſine omni voluntatis actu, ſeu, ut ajunt, omiſſio pura libera. 2. an actus qui cauſa eſt omiſſionis culpabilis, habeat malitiam ab ipſa omiſſionis malitia diſtinctam. 3. an qui voluntarie ponit cauſam omiſſionis, peccet non ſolum quando apponit cauſam hanc, ſed etiam quando de facto omittit.

De perfect. juſt. c. 3.

Dico 1. Non datur omiſſio culpabilis ſine actu præcedente qui ſit cauſa vel occaſio ejus; ita communiter Thomiſtæ. Prob. Ut omiſſio aliqua ſit culpabilis, debet eſſe voluntaria in genere moris, prout fatentur etiam adverſarii: atqui nulla omiſſio poteſt eſſe voluntaria, ſine aliquo actu qui ſit vel ejus cauſa, vel ejus occaſio, ſeu, ut ajunt, ſine actu præcedente aut concomitante. Nulla enim omiſſio poteſt eſſe vere voluntaria in genere moris, ſine aliquo libertatis exercitio: atqui ubi eſt exercitium libertatis, ibi neceſſario eſt aliquis actus. Minor per ſe patet. Prob. maj. Ante quodcumque libertatis exercitium, voluntas manet in actu primo; neque ab eo ad actum ſecundum tranſire poteſt, niſi id velit, adeoque niſi per exercitium libertatis: atqui voluntas prout manens in actu primo, nihil facit quod ſit in genere moris; ergo.

V. Gonet diſp. 3. n. 83.

Obj. 1. Fieri poteſt ut Sacerdos ſciens & advertens omittat lectionem Hora-

Horarum, & tamen nolit hanc omiſſionem; poteſt enim voluntas, utpote facultas libera, omnem prorſus actum ſuſpendere: atqui tunc talis omiſſio erit culpabilis, & ſine omni actu; ergo peccabit ille Sacerdos, etiamſi voluntas ejus maneat in actu primo, quia non tranſit, ut poteſt & debet, ad actum ſecundum.

R. neg. maj. Ille enim poſitive vult omiſſionem recitationis Horarum, qui vult poſitive actum ad recitationem hanc neceſſarium ſuſpendere: atqui talis Sacerdos vult poſitive ſuſpendere .... unde quærenti quare ſuſpendat, reſpondebit, quia volo. Quapropter voluntas ejus non remanet in actu primo, ſed libertatem ſuam exerit, non quidem tranſeundo ad actum recitationis, ſed tranſeundo ad actum volendi ſuſpenſionem cujuſcumque actus unde recitatio ſequatur.

Obj. 2. Ut omiſſio ſit voluntaria & culpabilis, ſatis eſt ut quis poſſit, teneatur, & non faciat: atqui ut poſſit homo, teneatur, & non faciat, non requiritur actus poſitivus.

R. neg. min. Nam, ut bene Gonet, ly *non facere*, in hac phraſi non ſumitur pure negative, & prout omnem actus negationem *importat*, ſed privative & moraliter, & prout omiſſio hæc eſt *a voluntate*, a qua cum eſſe non poſſit ſine omni ejus actu, ut *probatum eſt*, per ly *non facere* non excluditur, ſed ſubintelligitur *actus voluntatis*, quæ fertur in aliquid incompoſſibile cum *executione rei* præceptæ, v. g. in *ludum* aut ſtudium, aut actus *cujuſcumque* ceſſationem, cum *agitur de* audienda Miſſa.

Dico 2. Actus ex ſe bonus *aut indifferens*, qui cauſa eſt vel occaſio omiſſionis præcepti, non *aliam* habet malitiam quam quæ ipſi omiſſioni ineſt. Prob. Idem ſit judicium de ceteris actibus bonis aut indifferentibus qui omiſſionis malæ cauſa vel occaſio eſſe poſſunt, ac de ſtudio vel ludo, quorum amor & aviditas aliquem ab audienda Miſſa avertunt: atqui certum eſt 1. hoc ſtudium licet de ſe bonum, tunc malum eſſe, quia ponitur contra legem Dei vetantem ne quis ſtudio vacet quo tempore inſtat præceptum audiendæ Miſſæ. 2. totam ejuſdem ſtudii malitiam, eamdem eſſe cum malitia omiſſionis Miſſæ; alioqui *qui* Miſſam omitteret amore ſtudii, magis peccaret, quam qui eamdem omitteret nihil prorſus faciendo; quod ridiculum eſt, ut alibi dixi. Et vero in hac opinione nunquam omitti poſſet Miſſa ſine duplici peccato, quorum aliud eſſet ipſa omiſſio, aliud cauſa vel occaſio ejuſdem omiſſionis: atqui conſequens eſt falſum, & repugnat praxi Fidelium, qui nunquam explicant in Confeſſione cur Miſſam omiſerint, niſi ratio hujus omiſſionis ſit per ſe peccatum, quod in præſenti caſu non reperitur. *Sup. p. 482*

Obj. Actus qui fit, cum fieri non debet, malus eſt per ſe & independenter a quocumque malo effectu: atqui actus ſtudendi dum urget præceptum audiendæ Miſſæ, fit quando non debet; ergo per ſe malus eſt, ſeu propriam ex ſe malitiam habet, a malitia omiſſionis Miſſæ diſtinctam.

R. diſt. maj. Actus qui fit cum fieri non debet, malus eſt per ſe.... ſi independenter ab effectu fiat cum fieri non debet, C. ſi ab effectu ſolum habeat, quod fiat cum fieri non debet, N. Porro ideo qui ſtudet in caſu propoſito, ſtudet cum non debet, quia tunc debet *aliud* facere, hoc eſt intereſſe Miſſæ; ergo totum hujus ſtudii vitium deſumitur

mitur

mitur ab omiſſione quam cauſat; ergo rurſus non aliam habet quam ipſius omiſſionis malitiam.

Inſt. Si res ita ſit, homo ille non peccabit, niſi contra virtutem religionis: atqui hoc falſum eſt. Qui enim Sacrum omittit ut ſtudeat, peccat ex nimio ſtudendi affectu: ſed qui peccat ex nimio ſtudendi affectu, violat etiam virtutem ſtudioſitatis, ad quam pertinet corrigere exceſſum in affectu ſtudendi.

R. ad 1. neg. min. Ad 2. dico exceſſum in ſtudio duplicem intelligi poſſe, alium quidem in propria ſtudii materia, ut cum quis ſtudet rebus vanis, prohibitiſve, aut quæ propriam capacitatem ſuperant; alium extra propriam materiam, ut cum quis rebus quidem optimis ſtudet, ſed huic ſtudio tam impenſe vacat, ut alias officii ſui partes non impleat. Prioris exceſſus emendatio ad eam ſpectat virtutem quam *ſtudioſitatis* vocant; poſterioris vero correctio, ejus eſt virtutis cujus præceptum ob ſtudium omittitur; ergo in præſenti caſu in quo ſupponimus hominem rebus de cetero bonis ſtudere, ſtudii exceſſus per religionem curari debet, quatenus ea docet ut ſtudium, ceteraque id genus exercitia omittantur, cum urgent ejuſdem religionis præcepta.

Dico 3. Omiſſio quæ in cauſa culpabilis eſt, eſt etiam culpabilis in ſe, quo tempore omittitur præceptum, etiamſi tunc contingat hominem præ ſomno aut ebrietate, non eſſe compotem rationis. Ita communiter Thomiſtæ, ut Cajetanus, Medina, Sotus, Lemos, Godoy, Contenſon, Gonet, & cum ipſis Suares, Valentia, & alii contra Vaſquem, Amicum &c. Prob. 1. auctoritate S. Thomæ, cujus verba ſupra retuli p. 417. Prob. 2. ratione ejuſdem S. Doctoris. Ut aliquid ſit in ſe formaliter peccatum, ſufficit quod indirecte & in cauſa ſua liberum ſit; alioqui qui in ebrietate voluntaria occideret Clericum non eſſet excommunicatus, contra quod ſentiunt Gloſſa in cap. 6. *De ſent. excomm.* Paludanus, Silveſter, & alii complures: atqui omiſſio Sacri contingens in ſomno vel ebrietate in cauſa libera eſt; ergo non in cauſa ſolum, ſed & in ſe peccatum eſt. Prob. 3. Non plus ad peccandum requiritur voluntarii quam ad merendum, aut conficiendum recipiendumve Sacramentum: atqui ad hæc ſufficit voluntarium in cauſa. Unde 1. Martyr in inſtanti vel mortis, vel quo vulnus mortale recipit, martyrii aureolam meretur, etſi aliquando rationis uſu per vulnera ſua privetur. 2. Sacerdos qui animo celebrandi accedit ad altare, vere conſecrat, etſi mente diſtractus, & ſine advertentia verba proferat. 3. qui habuit ſuſcipiendi Baptiſmi intentionem, poſtea licet in amentiam verſus, fructuoſe baptizatur.

Obj. 1. Si omiſſio Miſſæ ob ſomnum ſit peccatum in ſe, erit peccatum actuale: atqui talis omiſſio nec eſt nec eſſe poteſt peccatum actuale. Nam ad peccatum actuale requiritur libertas actualis: atqui in tali omiſſione nulla eſt libertas actualis; actualis enim libertas, actuale voluntatis exercitium requirit: atqui exercitium liberum voluntatis nec eſt nec eſſe poteſt in ſomno.

R. ad 1. neg. min. ad 2. diſt. maj. Ad peccatum actuale requiritur libertas actualis vel in ſe, vel in cauſa, C. in ſe neceſſario, N. Etſi porro omiſſio in ſomno actu & in ſe libera non ſit, cum jam libertatis poteſtati non ſubjaceat, eſt tamen voluntaria in cauſa; quæ quidem

dem *voluntarietas* refunditur in effectum, unde non cauſa ſolum, ſed & effectus in Confeſſione aperiri debent.

Inſt. Quod non eſt voluntarium in ſe, ſed in cauſa ſolum, non eſt imputabile in ſe, ſed ſolum in cauſa: ergo revera idem ſentimus cum adverſariis.

R. diſt. ant. Non eſt imputabile in ſe, hoc eſt ratione ſui ſolius, C. non eſt imputabile in ſe etiam dependenter a cauſa, N. Omiſſio Miſſæ v. g. non eſt mala per ſe præciſe; unde non peccat qui Miſſam omittit, quia nec voluit, nec velle potuit eam audire: at eadem omiſſio & in ſe & in cauſa mala eſt, quia ex mala cauſa factum eſt ut id poſitum non fuerit, quod poni debuerat.

Ergo, inquies, in hoc caſu reperitur duplex ſpecie peccatum, quod tamen multoties negavimus.

R. aliquando unum, aliquando multiplex eſſe peccatum in hujuſmodi omiſſione. Unum quidem, ſi rem præceptam omittas ob rem de ſe bonam aut indifferentem; duplex vero ſi eam omittas ob rem de ſe malam, v. g. ob ebrietatem; etſi enim actus vel omiſſio exterior non adjungat *malitiam* eſſentialem actui interno, ut alibi * dixi; omiſſio tamen Miſſæ facile intelligitur addere aliquid ebrietati, quæ eſt ipſius occaſio.

* *Tom.* 2. *p.* 702.

Obj. 2. Ex hac doctrina ſequitur 1. hominem mereri ſi in ſomno actum aliquem bonum in cauſa voluntarium exerceat. 2. eumdem conſecrare in ebrietate, ſi ante ebrietatem habuerit intentionem conſecrandi: atqui hæc totidem ſunt abſurda.

R. primum aliquo modo ſequi, ſed non eſſe abſurdum: neque *enim abſurdum* eſt eum v. g. qui Deo inſpirante martyrii occaſion*em inquiſiit*, & per ſomnum occiditur in odium fidei, martyrii corona donari, eo quod bona ejus voluntas moraliter perſeveret; ſecundum vero abſurdum eſſe, ſed non ſequi, quia Chriſtus noluit ut Sacramenta ab homine mentis impote collata valerent, tum ob reverentiam quæ eis debetur; tum quia neceſſe eſt ut Sacramentum conficiatur cum certitudine ſaltem morali de præſentia ſubjecti cui applicatur; hæc autem certitudo jam non ineſt homini ebrio aut dormienti. Ita Gonet, & cum eo Juenin.

Ex his ſequitur pro praxi 1. eum qui non ſolum ſe commiſit periculo omittendi, ſed etiam reipſa omiſit, debere id in Confeſſione *exprimere*, quia peccatum omiſſionis ipſa actuali omiſſione conſummatur. 2. eum qui Baccho & Veneri nimium indulgens, ita fit infirmus ut poſthac jejunare non poſſit, peccare non jejunando, donec eum facti ſincere pœniteat. Eæ enim omiſſiones ſunt, juxta nos, imputabiles quoad effectum; juxta adverſarios vero noſtros ſaltem plures, ſunt ſaltem quoad affectum culpabiles, ut docet Henno p. 55.

Quæres 1. an omiſſio pariat habitum.

R. affirmat. quia ex dictis nulla eſt omiſſio ſine actu: atqui actus ſæpe repetiti producunt habitus. Et vero docet experientia, eum qui ſæpius ludendi affectu Sacrum omittit, comparare facilitatem non ſolum ludi, ſed & omiſſionis Miſſæ.

Quæres 2. an peccatum commiſſionis & omiſſionis ſpecie differant.

R. differre ſpecie, non ſolum phyſice, ſed & moraliter. Nam odium Dei, v. g. alterius eſt ſpeciei ab omiſſione charitatis: unde ei qui Deum odio habuit, non ſatis eſt ut in Confeſſione dicat ſe contra charitatem pec-

peccaſſe : charitas enim aliter per odium Dei , aliter per omiſſionem amoris violatur. Si tamen peccatum commiſſionis ſit omiſſionis fundamentum, utrumque ejuſdem erit ſpeciei, ut patet in eo qui furatur & non reſtituit; qui facit injuriam & non reparat.

Quæres 3. an peccatum commiſſionis ſit gravius peccato omiſſionis. R. affirm. quia gravius eſt ad objectum contrarium, v. g. ad odium Dei abire, quam objecto debito non adhærere, omittendo v. g. actum amoris Dei; ſicut gravius peccat miles qui tranſit ad partes hoſtium, quam qui ſimpliciter e caſtris recedit.

CAPUT QUARTUM.

De reliquis peccati ſpeciebus.

QUæ ad alias peccati ſpecies pertinent, ex iis quæ paſſim dicta ſunt, colligi debent. Sic ex eo quod admitti non debeat peccatum philoſophicum, ſequitur omne peccatum eſſe contra Deum, tametſi peccata quædam contra Deum eſſe ſpecialiter dicantur, quia amori vel reverentiæ Deo debitæ ſpecialiter opponuntur, ut hæreſis & deſperatio. Sic 2. ex dictis, ubi de delectatione moroſa, ſequitur dari cogitationes quæ per ſe & independenter ab actu exteriori, ſunt veri nominis peccata; imo alibi etiam probavimus actum exteriorem actui interno non ſuperaddere malitiam eſſentialem &c. Supereſt igitur ut quædam dicamus de peccatis capitalibus, quæ ſic vocantur, quia non ſolum per ſe ſunt peccata, ſed etiam aliorum complurium fontes & capita : ea vero ſeptem numerantur a Theologis, ſuperbia ſcilicet, avaritia, luxuria, ira, gula, invidia & acedia. De luxuria & ira commodius loquemur ubi de præceptis Decalogi : cetera hic proſequemur paucis, ita tamen ut explicemus uniuſcujuſque naturam, qualitatem, actus, filias ſeu peccata inde pullulantia, & remedia.

ARTICULUS PRIMUS.

De Superbia.

SUperbia, juxta Auguſtinum, *eſt perverſæ celſitudinis appetitus;* ſeu, ut loquitur S. Thomas, *inordinatus propriæ excellentiæ appetitus. Appetitus*, inquam, ideſt deſiderium, complacentia vel amor. *Inordinatus*, tum quia ſuperbus iis non vult ſubjici quibus debet, ſicque peccat contra humilitatem; tum quia præſumptuoſe appetit quæ ſupra conditionem ſuam ſunt, ſicque per exceſſum peccat contra magnanimitatem: ſi quis enim propriam perfectionem aut excellentiam, in Deo & propter Deum quærat, virtus erit magnanimitatis, non vitium ſuperbiæ. *Excellentiæ*, ideſt perfectionis quam quis habet, aut ſibi ineſſe imaginatur. *Propriæ* : unde ſi mater nimium appetat excellentiam filiæ, & viciſſim, non eſt proprie ſuperbia, ſed quoddam vitium ſuperbiæ affine. Porro ſuperbiæ objectum eſt excellentia, tum reſpectiva, qua quis aliis præcellere vult, quod et-

L. 14. de Civ c. 13. n. 1. S. Thom. 2. 2. q 162. a. 1. & 2.

iam indicat nomen ſuperbiæ, cum *ſuperbire* idem ſit ac *ſuper* alios *ire* velle; tum abſoluta, cum quis etiam de aliis non cogitans, vult excedere id quod ſibi ſecundum regulam & menſuram divinam præfixum eſt. Vid. Silvium in citat. S. Thomæ locum.

Quæres 1. an ſuperbia ſit grave peccatum.

R. eam eſſe peccatorum omnium & primum, & graviſſimum, & periculoſiſſimum. 1. quidem eſt omnium primum, quia *a ſuperbia initium ſumpſit omnis perditio*: nam primi homines per ſuperbiam peccarunt, volentes eſſe *ſicut dii ſcientes bonum & malum*, Lucifer vero malorum Angelorum princeps de cœlo cecidit, quia dicebat in corde ſuo, *In cælum conſcendam, ſuper aſtra Dei exaltabo ſolium meum &c.* 2. eſt omnium maximum: tum quia fons eſt ceterorum omnium, juxta id Eccli. 10. *Initium omnis peccati eſt ſuperbia*: unde S. Auguſtinus, *Magnum*, inquit, *hoc delictum eſt, & caput atque cauſa omnium delictorum . . . . Hoc peccatum magnum*, Chriſtum *de cælo deduxit, uſque ad formam ſervi humiliavit, contumeliis egit; ligno ſuſpendit*. Tum quia, ut ſolide diſcurrit S. Thomas ibid. a. 6. licet ſuperbia *ex parte converſionis* ad creaturam, *non ſit maximum peccatorum, quia celſitudo quam ſuperbus inordinate appetit, ſecundum ſuam rationem non habet maximam repugnantiam ad bonum virtutis: ex parte* tamen *averſionis, habet maximam gravitatem: quia in aliis peccatis homo a Deo avertitur, vel propter ignorantiam, vel propter infirmitatem, ſive propter deſiderium cujuſcumque alterius boni: ſuperbia vero habet averſionem a Deo ex hoc ipſo quod non vult Deo & ejus regulæ ſubjici: unde Boetius dicit, quod cum omnia vitia fugiant a Deo, ſola ſuperbia ſe Deo opponit*. Tum denique quia peccati illius fontem & radicem gerimus in nobis, primumque in nobis vivit, & ultimum moritur, ut docet * S. Auguſtinus. 3. demum ſuperbia omnium eſt vitiorum periculoſiſſimum: tum quia *alia quæcumque iniquitas in malis operibus exercetur ut fiant, ſuperbia vero etiam bonis operibus inſidiatur ut pereant*, ait Auguſtinus Epiſt. 211. unde *ruina omnium virtutum* appellatur a Sancto Iſidoro lib. 11. Sententiar. c. 38. tum quia ſuperbia in homine dominans, *ſignum eſt evidentiſſimum* reprobationis, ut docet S. Gregorius c. 41. in Job. Atque id evidens eſt 1. quia *Deus ſuperbis reſiſtit*, nec niſi *humilibus dat gratiam*. 2. quia diabolus eſt *rex ſuper univerſos filios ſuperbiæ*. Hinc ubique in Scripturis ſuam in ſuperbos indignationem teſtatur Deus. Prov. 6. *Sex ſunt quæ odit Dominus . . . . oculos ſublimes*. Ibid. c. 8. *Arrogantiam & ſuperbiam deteſtor*. Et c. 16. *Abominatio Domini eſt omnis arrogans*.

Tob. 4. — Gen. — Iſaia 14. — Enar. 2. in Pſ. 18. n. 15. — * Serm. 1. in Pſ. 18. n. 14. — Ep. Jacob 4. — Job 41.

Quæres 2. quinam ſint præcipui actus ſuperbiæ, & an omnes ſint peccatum mortale.

R. ad 1. Actus illi ſunt quatuor. 1. cum ſuperbi *bonum a ſemetipſis habere ſe æſtimant*, vel ita ſe gerunt quaſi æſtimarent ſe a ſeipſis habere bona corporis vel animæ quæcumque ea ſint. 2. cum *ſi bonum* hoc *ſibi datum deſuper credunt, pro ſuis ſe hoc accepiſſe meritis putant*, non autem gratuito. 3. *cum jactant ſe habere quod non habent*. 4. *cum deſpectis ceteris ſingulariter videri appetunt habere quod habent*, cum nempe id curant ut videantur aliis præcellere ſcientia, virtute, aliiſque corporis vel animi dotibus. Ita S. Gregorius Magnus, & poſt eum S. Thom. ibid. a. 4.

L. 23. moral. in Job c. 4.

R. ad 2. duos priores actus qui vocantur *ſuperbia completa*, eſſe mortales

tales ex genere ſuo. Primus enim negat Deum eſſe boni cujuslibet auctorem, contra id Apoſt. *Quid habes quod non accepiſti?* ſecundus vero facit quidem Deum boni collati auctorem, ſed ex debito: duo vero poſteriores ſunt etiam mortales, ſi adſit gravis proximi aut ſuperiorum deſpectus vel detrimentum, alias veniales. *1. Cor 5.*

Hinc colliges cum Æthica amoris, eos peccare mortaliter, 1. qui finem ſuum ultimum in humana gloria conſtituentes, diligunt *gloriam hominum, magis quam gloriam Dei*. 2. qui ſe cum gravi proximi contemptu vel indignatione extollunt, Phenennam imitati, quæ Annæ Samuelis matri ſterilitatem exprobrans, eamdem graviter affligebat. 3. qui propriam gloriam quærunt per iniquam eamque gravem proximi depreſſionem, detractionem, v.g. calumniam; aut qui de aliorum excellentia & bono notabili notabiliter triſtantur. 4. qui ne ſolito victus & veſtitus ſplendori quidquam detrahant, undequaque pecuniam corradunt, & debita viribus ſuis majora, non ſine gravi proximi detrimento contrahunt. Idem dic de Principibus, qui, ut ſtatus ſui gloriam amplificent, vicinos invadunt. 5. qui ſe quaſi phœnices in aliqua ſcientia vel arte exhibendo, pernicioſa conſilia, ſcripta, præcepta ſuggerunt; & ii quidem ad reſtitutionem tenentur. 6. qui fictitiis quas jactant qualitatibus, officia, vel Beneficia quæ non merentur, comparant; aut qui ementitis divitiis uxorem ſeipſis longe ditiorem decipiunt & ducunt. Monet tamen S. Thomas id in ſuperbiæ peccato contingere, quod *in aliis quæ ſunt peccata* ex genere ſuo *mortalia* contingit, ut nempe propter actus imperfectionem non ſint niſi peccata venialia. *Æth p. 581.* *Joan. 12.* *1. Reg.* *Ibid. a. 5.*

Quæres 3. quæ & quot ſint filiæ ſuperbiæ.

R. Tres recenſentur, præſumptio ſcilicet, ambitio, & vana gloria. *Præſumptio* hic eſt appetitus inordinatus aliquid aggrediendi quod vires proprias & capacitatem ſuperat: unde præſumptuoſus dicitur, qui præſumit exercere aut quærere officium Confeſſarii, Superioris, Judicis, Medici, aut Theologiæ Profeſſoris abſque ſcientia ſufficienti; aut qui ad venerea proclivis ſolus manet cum puella juveni, aut impudica conſortia frequentat, etſi peccare non intendat; item qui ſine experientia navim per mare tumidum regit, equumque ferocem conſcendit cum periculo ſibi graviter nocendi; & in his caſibus præſumptio peccatum eſt mortale: veniale vero ſolum, cum ex ea nullum, aut nonniſi leve imminet periculum injuriæ Dei, damnive vel proprii vel aliorum. *Ambitio* eſt inordinatus appetitus dominandi ſeu extollendi ſe per dignitatem aut honorem præſertim indebitum; & hæc peccatum eſt mortale, 1. cum quis ſtudio aliis dominandi, eos ſubtrahit ſive ab obedientia Deo debita, ut fecit primus Angelus; ſive ab obedientia legitimis Superioribus debita, ut ſæpius faciunt ambitioſi. 2. cum quis præeminentiam quærit cum notabili diſpendio honoris Dei, vel utilitatis proximi, ut ii faciunt qui a conſecutione dignitatis impediunt alios qui multo plus Dei gloriam, & proximi ſalutem promoviſſent. 3. cum honor quæritur per media graviter illicita, v.g. Beneficium per ſimoniam, fraudem, detractionem de competitore. 4. cum ita quis erga dignitatem ſuam affectus eſt, ut mallet mortaliter peccare, quam eamdem dimittere. 5. dum qui nullum habet honoris titulum, honorem ſibi indebitum exigit, & exhiberi curat. Ceterum ambitio

bitio viris eccleſiaſticis præcipue pertimeſcenda; qui proinde utiliter meditabuntur id S. Thomæ, *præſumptuoſum videri, quod aliquis præeſſe appetat*, etiam *ad hoc quod ſubditis proſit, niſi manifeſta neceſſitate imminente*. *Vana gloria* eſt appetitus inordinatus manifeſtationis propriæ excellentiæ, ſeu inordinata, quam quis habet cupido, ut excellentia ſua, ſive vera, ſive imaginaria, aliis manifeſtetur, & ab iis prædicetur. Quatuor ſunt, juxta S. Thomam, caſus in quibus vana gloria peccatum eſt mortale. 1. cum quis *gloriatur de falſo aliquo quod contrariatur divinæ reverentiæ*, ſive falſum illud ſit contra Deum, ut cum Rex Tyri elevato corde dicebat Ezech. 28. *Deus ego ſum*; vel cum quis de donis Dei gloriatur, ac ſi ea non accepiſſet; ſive falſum illud ſit contra veritatem fidei, ut ſi quis ex humanæ laudis deſiderio, doceret ex profeſſo aliquid ad fidem pertinere, quod tamen Eccleſia declaravit non pertinere. 2. cum *quis bonum temporale de quo gloriatur præfert Deo*, ut iis contingit qui quærunt laudari ut perveniant ad fornicationem, vel ad Prælaturam qua ſunt indigni: item ſi quis gloriam quærat ex peccato mortali, v. g. ex duello, rebellione. 3. *cum quis præfert teſtimonium hominum teſtimonio Dei*. Exemplum eſt, ait Æthica amoris, tum in Hæreticis, & quibuslibet pravarum opinionum auctoribus & doctoribus, qui propoſitiones hæreticas aut pernicioſas, Eccleſia licet, ſeu Romano Pontifice, vel Epiſcopo jubente, ejurare renuunt vel retractare, ne famæ ſuæ jacturam patiantur; tum in iis qui ne hominum probra incurrant, Deo ad meliora vocati reſiſtunt. 4. cum quis *intentionem ſuam refert ad gloriam, tanquam ad ultimum finem .... pro quo conſequendo non permittit facere etiam quæ ſunt contra Deum*, ut ſi quis fornicetur cum ea quæ minatur ſe eum diffamaturam, quaſi violentum ſtupratorem, niſi conſentiat. Item ſi Theologus, Confeſſarius, aut Medicus ſemidoctus, doctiores in materiis difficilibus conſulere recuſet, ne pro imperito habeatur; de quo hominum genere ſic Deum alloquitur Auguſtinus: *Qui laudari vult ab hominibus, vituperante te, non defendetur ab hominibus, judicante te, nec eripietur damnante te*. Extra hos caſus, ait Silvius, vanæ gloriæ amor fere ſemper non eſt niſi veniale peccatum, maxime tamen cavendum ob tria. 1. quia peccatum quamvis leve ſemper caveri debet. 2. quia opus etiam optimum, ſi ex inanis gloriæ amore fiat, *amittit vim merendi vitam æternam, etiamſi illa inanis gloria non ſit peccatum mortale*. 3. quia inanis gloria ad gravia peccata trahit, quatenus efficit ut homo nimium de ſe confidens a Deo ſenſim deſeratur, & paulatim excidat a bono quod habebat. Hinc non raro permittit Deus ut ſuperbi in graviſſima præſertim luxuriæ peccata labantur, juxta id S. Auguſtini Serm. 53. de verb. Dom. *Audeo dicere, ſuperbis continentibus expedit cadere, ut in eo in quo ſe extollunt, humilientur. Quid enim prodeſt cui ineſt continentia, ſi dominetur ſuperbia?*

2. 2. q. 187. a. 1.

2. 2. q. 132. a 3.

Silv. ibid.

Æth. n. 32 part. 2.

Lib. 10. Conf. c. 36

S. Thom. ibid.

Tametſi vana gloria ſit filia ſuperbiæ, & ipſa tamen ſuas habeat filias, quas ſeptem enumerat S. Gregorius. Eæ vero ſunt inobedientia, jactantia, hypocriſis, contentio, pertinacia, diſcordia, & novitatum præſumptio. *Inobedientia* eſt peccatum quo violatur præceptum Superioris ex contemptu; eaque ſi formalis ſit & perfecta, ideſt ſi inobediens ideo præceptum implere nolit quia præceptum eſt, ſemper eſt peccatum mortale, etiam cum levis eſt materia, ut ſupra dictum eſt pag. 264. *Jactantia* eſt pro-

Æth. n. 35

priæ

priæ excellentiæ prædicatio per verba, ſine neceſſitate; eaque eſt peccatum mortale, 1. cum derogat gloriæ Dei, ut derogabat Rex Tyri de quo ſupra. 2. cum graviter derogat charitati proximi, ut Phariſæus, qui Luc. 18. tumide ajebat: *Non ſum ſicut ceteri hominum, raptores, injuſti, adulteri, velut etiam hic Publicanus*. 3. dum grave proximo præjudicium affert, ut ſi quis ſe in ſanandis morbis peritum prædicet, cum non ſit, ut pecuniam credulorum corrodat. 4. cum involvit ſaltem tacite & implicite approbationem culpæ mortalis, quam quis a ſe admiſſum jactat, ut, proh dolor! faciunt tot diſſoluti juvenes, qui fornicationes ſuas, adulteria, rixas, pugnas & vulnera in ipſis inflicta, ebrietates in quas vel ipſi ceciderunt, vel alios ipſi projecere, & ipſa etiam quorum rei non ſunt crimina, læti propalant. Unde ſequitur in Confeſſione exprimi debere 1. non jactantiam ſolum, ſed & ſpeciem peccati de quo gloriatio captata eſt; nam jactantia de fornicatione v. g. non humilitati ſolum, ſed & caſtitati repugnat. 2. peccatum diffamationis, ſi quæ jactantiam comitata fuerit, ut ſi quis jactaverit ſe rem habuiſſe cum tali femina bonæ famæ. 3. peccatum ſcandali, vel injuſtitiæ quod ex jactantia naſci potuit: unde qui alium præſentem de ejus fornicatione vel furto laudat, utriuſque peccati ſpeciem confiteri debet; quia eæ laudes veræ ſunt exhortationes vel ad complacentiam in peccato, vel ad ejuſdem peccati repetitionem: quod ſi alium de furto laudans, cauſa fueris cur de novo furatus ſit, ad reſtitutionem teneris ut palpo vel ut conſulens. *Hypocriſis* eſt peccatum quo quis ſimulat ſe vel juſtum eſſe cum non ſit, vel juſtiorem quam ſit. Mortale eſt illud peccatum præſertim in triplici caſu. 1. cum quis ſanctitatem contemnit, eamque acquirere non vult, ſed in peccatis permanere volens, *ſolum* curat *ſanctus apparere*, ſicut faciebant Phariſæi, ob id toties & tam ſevere a Chriſto reprehenſi, ut Matth. 23. 2. cum quis, etſi ſanctitatem non contemnat, eam tamen ſimulat, ob finem *qui* graviter *repugnat charitati Dei vel proximi, puta cum ſimulat ſanctitatem, ut falſam doctrinam diſſeminet, vel ut adipiſcatur eccleſiaſticam dignitatem* qua indignus eſt, vel ut pauperum eleemoſynas ad ſe attrahat, ut ſolebant Phariſæi qui comedebant *domos viduarum, orationes longas orantes*. 3. cum hypocrita ſic diſpoſitus eſt, ut malit præceptum aliquod grave tranſgredi, quam excidere a bono nomine quod ſibi per falſam devotionem comparavit, quod non ita rarum eſt quibuſdam puellis. Si quis vero, ajunt Silvius & alii, ſine ſanctitatis contemptu, aut ſine intentione graviter mala, vel ne alios ſcandalizet, vel ut iis bonum exemplum præbeat, ſimulet ſanctitatem quam non habet, *ordinarie ſolum eſt peccatum veniale*; quia, ut ait ibid. S. Thomas, *eadem ratio eſt de mendacio, & ſimulatione*: porro non omne mendacium eſt mortale. *Contentio* eſt inordinata verborum contrarietas circa *verum*. Ad eam reduci poteſt *diſcordia*, quæ eſt contrarietas voluntatum in *bono*, in quo ex charitate convenire & conſentire tenemur: utraque aliquando mortalis eſt, aliquando venialis juxta gravitatem aut levitatem mali quod inde naſcitur. Sic peccat mortaliter 1. qui fidei vel moralis Chriſtianæ veritatem contentioſe impugnat, ſive ſciens agat, ſive ex ignorantia quæ plerumque vincibilis eſt, & auctoritati majori cedere deberet. 2. qui veritates quaſdam ad pietatem, licet non ad fidem ſpectantes, ut immaculatam B. Virginis Conceptionem, non ſine gravi audientium ſcandalo impu-

S. Thom. 2.2.q.111. a. 4 Silvius hic.

Silvius. S. Thom. 2.2.q.37. & 38.

impugnat. 3. qui, ut Advocati quidam & Procuratores, cauſam injuſtam doloſe & clamoſe propugnant. 4. qui ſcienter & ex intentione diſſentiunt a bono Dei vel proximi. Si quis vero ex ratione vere probabili diſſentiat, puta quia exiſtimat non eſſe bonum id quod vult alter, ſed quod ipſe; vel nullum eſt, vel nonniſi veniale peccatum. Idem dic ſi quis habet quidem animum contradicendi, ſed in re quæ Dei honori, aut proximi bono graviter non adverſatur. Hinc diſſenſio Pauli & Barnabæ, de qua Act. 15. non fuit peccatum, quia ambo bonis nitebantur rationibus quas Spiritus ſanctus iis ſuggerebat, ut invicem corpore dividerentur, atque ita uberior eſſet fructus prædicationis: diſſenſio vero Cephæ a Paulo culpam venialem
Silv. ibid. non exceſſit. *Pertinacia*, qua quis melius intelligenti cedere nolens, proprio judicio nimis adhæret, contra id Prov. 3. *Ne innitaris prudentiæ tuæ*, peccatum eſt periculi plenum, & non raro mortale, quia non raro vergit in Dei injuriam, Superiorum contemptum, aut grave proximi detrimentum. *Præſumptio novitatum*, qua quis inanis gloriæ ſtudio nova excogitat, ut nomen inter homines ſibi conciliet, peccatum eſt perículoſiſſimum, utpote radix hæreſeon, & uſuum in veſtibus aut ornamentis quæ modeſtiæ & caſtitati ſæpe ſæpius graviter repugnant. De veſtium luxu, qui & ipſe ſuperbiæ filia eſt, legatur c. 3. Iſaiæ, & Inſtructio Confeſſ. S. Caroli Borromæi.

Quæres 4. quænam ſint ſuperbiæ remedia.

R. Hæc afferri ſolent. 1. notitia ſui: vix enim fieri poteſt ut ſibimetipſi non vileſcat qui ſerio penſabit ſe innumera admiſiſſe peccata, ſe item mille de novo peccandi periculis expoſitum eſſe, mille bene agendi difficultatibus anxium, mille ſuſpicionibus obnoxium; pronum ab adoleſcentia in malum, tardum & torpentem ad omne boni genus, fœdatum carIſaia 64. nalibus, implicatum terrenis, vacuum virtutibus, adeo ut *facti ſimus ut immundi omnes nos, & quaſi pannus menſtruatæ omnes juſtitiæ noſtræ*. 2. attentio ad univerſas vitæ noſtræ partes, quales nimirum eſſemus ante ortum, merum nihil; quales in ortu, ſperma fœtidum; quales in proceſſu, congeries ſtercoris in corpore, iniquitatis in anima; quales in exitu, eſca vermium, & forte ignis æterni. 3. conſideratio propriæ indigentiæ, quæ tanta eſt, ut quidquid noſtrum eſt plenum ſit utplurimum mendacii & peccati; quidquid nobis bonum ineſt, ſit a Deo. 4. conſideratio item brevitatis eorum quibus mens efferri ſolet, & petulantius
Gen. 3. ſuperbire: Terra es, & in terram reverteris; *Dii eſtis*, & tamen ut in-
Pſalm. 81. fimi quique *homines moriemini*. Ubi nunc Alexander? Ubi Cæſares? ubi tot Philoſophi qui laudantur ubi non ſunt, torquentur ubi in æternum erunt? 5. frequens meditatio pœnarum ſuperbiæ, cui Deus reſiſtit, quam homines etiam ſuperbi in aliis deteſtantur, quæ cordis paci inimica eſt, quæ nonniſi infelicem exitum habere ſolet, ut videre eſt in Lucifero, in Abſalon, in Aman, in Herode illo, quem *percuſſit Angelus Domini*,
Act. 12. *eo quod non dediſſet honorem Deo*. 6. libens cum humilibus converſatio; crebra divinæ gratiæ invocatio, quæ ſi alicubi neceſſaria eſt, certe cum agitur de comparanda humilitate, cujus exercitium ut neceſſarium, ſic & corruptæ naturæ arduum eſt; ac demum propoſitio ſæpius renovata
Philipp. 2. ſive exemplorum Chriſti, qui *humiliavit ſemetipſum*: ſive horum ipſius ver-
Matth. 11 borum, *Diſcite a me, quia mitis ſum & humilis corde*. Et iterum, *Niſi ef-*
& 18. *ficiamini ſicut parvuli, non intrabitis in regnum cœlorum*.

A R-

Digitized by Google

ARTICULUS SECUNDUS.

De Avaritia.

AVaritia definitur a S. Thoma, amor inordinatus divitiarum. *Amor*, 2.2.q.118. ideſt vel adhæſio nimia iis quæ jam poſſidentur, vel nimia cupido ea, quæ nondum habentur, poſſidendi; unde ſæpius avari ſunt pauperes, qui dum carent *facultate*, ardent *cupiditate*. *Inordinatus*, ſive relative ad proximum, cum vel nimis ab eo accipitur, vel ei ſatis non datur; ſive in ordine ad noſmetipſos, cum ardentius bonis terrenis inhæremus, vel ea proſequendo, vel in iiſdem complacendo: unde avarus non eſt qui divitias appetit quantum ſatis eſt ut vitam honeſte tranſigat, prolem educet, ſuſtentet familiam, quia in hoc nihil eſt inordinati. *Divitiarum*, quo nomine intelliguntur bona quæcumque mobilia & immobilia, etiam parva, ſi ea nimium amentur. *Auguſt in Pſalm* 51

Quæres 1. quodnam peccatum ſit avaritia.

R. eam eſſe mortalem ex genere ſuo, cum charitati vel juſtitiæ adverſatur; unde multum Chriſtianis, maxime vero Clericis pertimeſcenda eſt. Prob. 1. ex Scriptura Eccli. 10. *Avaro nihil eſt ſceleſtius, nihil eſt iniquius quam amare pecuniam; hic enim & animam ſuam venalem habet*. 1. Cor. 6. *Nolite errare, neque fures, neque avari regnum Dei poſſidebunt*. Epheſ. 5. & Coloſs. 3. Avaritia vocatur *Idolorum ſervitus*. Matth. 6. *Non poteſtis Deo ſervire & mammonæ*. Hinc tot Dei in avaros maledictiones Iſai. 5. *Væ qui conjungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis, uſque ad terminum loci: numquid habitabitis vos ſoli in medio terræ?* Prob. 2. Quod adverſatur præceptis per ſe obligantibus ſub mortali, mortale eſt peccatum: atqui talis eſt avaritia de qua loquimur. Repugnat enim tum amori appretiativo erga Deum, cum malit avarus pecuniæ ſervire quam Deo: tum charitati & juſtitiæ proximo debitis, cum avari de quibus hic loquimur, pauperibus, domeſticis, creditoribus negent id quod ipſis debitum eſt, aut ita diſpoſiti ſint, ut negarent, ſi poſſent; ergo talis avaritia *ſemper eſt peccatum mortale, niſi forte actus imperfectio, aut levitas materiæ, vel nullum vel dumtaxat veniale peccatum efficiat*, ait ex Sancto Thoma Merbeſius 2. part. Sum. Chriſt. q. 23.

Dixi 1. *cum adverſatur juſtitiæ &c.* Si enim ſumatur prout *opponitur liberalitati*, & in hoc ſiſtat *ut homo quamvis ſuperflue divitias amet, non tamen præferat earum amorem amori divino, ut ſi propter divitias non velit aliquod facere contra Deum & proximum, ſic avaritia eſt peccatum veniale;* ſecus erit mortale. Ita ſanctus Thomas ibid. a. 4.

Dixi 2. peccatum hoc Chriſtianis, præſertim vero Clericis valde eſſe pertimeſcendum. Ratio generalis eſt, quia *radix* eſt *omnium malorum cupiditas*, ex qua, ut ſtatim dicam, graviſſima mala ſcaturiunt. Ratio ſpecialis eſt, quia Clerici arctius tenentur Chriſti paupertatem imitari, alioſque ab avaritiæ vitio retrahere: unde Concilium VI. Pariſ. Can. 13. *Cavendum*, inquit, *ſummopere Sacerdotibus eſt, ut ab avaritiæ peſte . . . & cupiditate ſe compeſcant: quoniam digne non poſſunt ſubditis prædicare, ut ab his ſe abſtineant, cum ipſi his . . . ſe mancipaverint*. Vere Petrus Ble- 1. *Timot.* 6.

Bleſenſis: *In multis*, inquit, *notabilis eſt avaritia Sacerdotum, præſertim dum pro quæſtu temporali faciunt ſe ordinari, dum ſpe viliſſimæ oblationis Sacramenta conficiunt, de cadaveribus litigant, ſepulturam & Baptiſmum vendunt, nihil gratis impendentes.*

Tom. 1. pag. 287. Ex his principiis infert ibidem Merbeſius, eorum avaritiam eſſe mortalem, 1. qui opes & bona per fas & nefas acquirere parati ſunt. 2. qui ultimum ſuum finem conſtituunt in divitiis, ita affecti ut potius fallant, pejerent &c. quam abſtineant a lucro. 3. qui tam cupide retinent ſua, etiam legitime parta, ut eorum jacturam vel imminutionem neque propter Deum, neque propter proximum pati velint. 4. qui ita opes congerunt, ut nullum iis congerendis modum ſtatuant; *Non eſt finis acquiſitionis eorum*, ait Baruch c. 3. *exterminati ſunt, ad inferos deſcenderunt;* cum e 1. Timot. 6. contra Chriſtiani, *habentes alimenta & quibus* tegantur, *his contenti* eſſe debeant, quæ verba non conſilii ſolum, ſed veri præcepti loco habenda eſſe cenſet cum Eſtio idem Merbeſius: unde, quod hic expendere non vacat, mortalis peccati reos eſſe vult eos *qui concupiſcunt plura quam hujus vitæ neceſſaria exigat, itaut diſcernere velint*. 5. qui emunt frumenta, recondunt, nec recludunt horrea, quin annona ad ſummum quo pervenire poſſit pretium pertigerit, ii enim & charitatem violant, & juſtitiam, * Tom. 1. p. 584. prout * alibi dixi: unde Proverb. 12. dicitur, *Qui abſcondit frumenta, maledicetur in populis;* atque maledictionem hanc exaudiet Deus ex cap. 4. Eccli. 6. qui eam quam habent ſcientiam ſalutarem, proximis communicare abnuunt, cum deſunt alii per quos id rite fiat; unde appoſite ſcribit S. Gregorius l. 3. Paſtor. c. 26. *Admonendi ſunt qui cum utiliter prædicare poſſunt, immoderata tamen humilitate refugiunt.... quantum delinquant.... Si populum fames attereret, & occulta frumenta ipſi ſervarent, auctores procul dubio mortis exiſterent. Qua itaque plectendi ſunt pœna conſiderent, qui cum fame verbi Dei animæ pereant, ipſi panem perceptæ gratiæ non miniſtrant.*

Quæres 2. quænam ſint avaritiæ filiæ.

R. cum S. Gregorio l. 31. Moral. c. 17. *De avaritia proditio, fraus, fallacia, perjuria, inquietudo, violentiæ, & contra miſericordiam obdurationes oriuntur;* furtum quoque, homicidium, ſimonia, uſura, neglectus divinorum, & mala pene omnia. *Proditio* eſt illicita manifeſtatio rei vel perſonæ in proximi detrimentum contra fidem ipſi debitam, explendæ avaritiæ cauſa; eaque quadrupliciter contingit. 1. prodendo perſonam: ſic Judas prodidit Chriſtum, & Dalila Samſonem. 2. prodendo loca, ut cum quis arcem vel urbem ab aliquo legitime poſſeſſam hoſtibus tradit. 3. prodendo res mobiles, v. g. indicando latroni ubi quis pecuniam & veſtes abſconderit, ut hæc ablata tecum dividat. 4. prodendo alterius ſecretum, v. g. litteras ejus aperiendo, quod ſine peccato ſæpe mortali fieri nequit, cum litterarum ſigilla communi fidei credita ſint, & qui eas reſignat iniquus ſit tum in eum qui mittit, tum in eum qui recipit: venialiter tamen ſolum peccaret, qui aperiret litteras in quibus certo ſciret res nonniſi levis momenti contineri; imo a veniali immunis eſſet 1. qui exploratum haberet eum cujus ſunt litteræ, boni conſulturum ſi reſignentur. 2. qui eas auctoritate publica reſolvit. 3. qui non temere ſed probabiliter judicat eas litteras, vel in proprium ipſius, vel in tertii cujuſpiam, ac præſertim communitatis damnum conſcriptas eſſe: jure enim ſuo excidit qui eo ad al-

terius

terius perniciem abutitur. Ita Merbeſius ibid. q.27. Proditores quoque ſunt qui alterius arcanum fidei ſuæ commiſſum in ejus detrimentum evulgant, ut aliquando faciunt Principum Miniſtri, Advocati, Procuratores, Medici, Chirurgi, qui dominorum ſuorum arcana, clientum ſecreta, pudendos ſed occultos ægrorum qui ſuæ ſe fidei commiſerunt morbos revelant; ii item qui momentoſum arcanum ſibi ab amico creditum, præter ipſius voluntatem alteri manifeſtant, ac præſertim dum probabiliter metuere debent, ne quid hinc in eum redundet mali. Excipe, niſi res ſub ſecreto commiſſa pertineant *ad corruptionem multitudinis, vel ſpiritualem*, ut hæreſis aut pravorum dogmatum diſſeminatio; *vel corporalem*, ut excidium patriæ, incendium pagi; *vel in grave damnum alicujus perſonæ*, ut ſi quis inſidietur vitæ, famæ, vel bonis alicujus privati; in his enim caſibus nemo præter Confeſſarium *obligari poteſt per ſecreti commiſſum, quia in hoc frangeret fidem* vel charitatem *quam alteri debet*, ei nempe cui injuſtæ inſidiæ parantur. Si vero quæ ſub ſecreto commiſſa ſunt alicui, non vergant in præjudicium tertii, *tunc nullo modo tenetur ea prodere, etiam ex præcepto ſuperioris, quia ſervare fidem eſt de jure naturali*. Ita S. Thomas 2.2.q.70. a.1. & cum ipſo Auctor Æthicæ amoris p. 595. qui cum Cajetano, Navarro & aliis, addit eos qui ut arctius obligent ad ſecretum, ſignant ſe ſigno Crucis, & flectentes genua, ajunt ſe ſecretum committere ſub Confeſſione, & tamen revera ſacramentaliter non confitentur omnia peccata ſua cum intentione accuſandi ſe in ordine ad abſolutionem, non plus ligare quam ligent alii qui his formalitatibus non utuntur, quia tunc non committunt ſecretum in Confeſſione ſacramentali, nec Sacerdoti ut Chriſti miniſtro, ſed ut homini res ſuas aperiunt; atque is propterea, ait hic Silvius, æque debet revelare ſi juridice requiratur; imo & quamvis non requiratur, ſi alioquin grave alicui etiam privato damnum imminet. Addit idem Silvius, per hunc ſecreti ſtipulandi modum, quamdam Sacramento Pœnitentiæ injuriam fieri, unde negat eum admitti debere. *Fraus* eſt aſtuta deceptio alterius *in facto*, v. g. in contractibus, tam ratione materiæ, quam ratione pretii, de quibus dixi Tom. 1. *Fallacia* eſt aſtuta deceptio *in verbo*, ſeu eſt doloſa verborum mendacium aut æquivocorum ad proximi deceptionem uſurpatio, quæ ſi juramento confirmetur, vocatur *perjurium*, de quo dictum eſt Tom. 2. *Inquietudo* eſt nimia & anxia mentis attentio, ad acquirendas conſervandaſve divitias, cum timore ne in futurum deſint contra id Chriſti, *Nolite ſolliciti eſſe dicentes: Quid manducabimus, aut quid bibemus?* Hac anxietate lacerati *viri divitiarum*, ſunt *miſeri*, quia divitias cum labore acquiſitas, cum metu cuſtodiunt; ſunt & *ſervi*, quia divitiæ non ſunt avarorum, ſed avari ſunt divitiarum. *Obduratio contra miſericordiam*, eſt tenax rebus terrenis adhæſio, quæ impedit ne cor miſeriis pauperum emolliatur: unde fit ut violetur præceptum eleemoſynæ, de qua alibi. Qui plura volet, conſulat Merbeſium. *Matth. 6.*

Quæres 3. quæ ſint avaritiæ remedia.

R. ſex eſſe. 1. attendant avari omnia prorſus in morte quæ citius quam putent, inſtat, eſſe dimittenda, & relinquenda hæredibus ſæpe ingratis, ſæpe diſſipatoribus, ſæpe inde damnationis occaſionem ſumpturis. *Stulte, hac nocte animam tuam repetunt a te: quæ autem paraſti, cujus erunt?* Unde Sapiens: *Deteſtatus ſum*, inquit, *omnem induſtriam* *Luc. 12.* *Eccle. 2.*

meam

meam .... habiturus hæredem poſt me quem ignoro utrum ſapiens an ſtultus futurus ſit. 2. perpendant, avaros nunquam contentos, nunquam ſatiatos eſſe: unde hydropico comparantur, cui *quo plus ſunt potæ, plus ſitiuntur aquæ*. 3. recolant avaros omnibus inviſos eſſe & abominabiles; pauperibus quorum ſanguinem ſugunt, & patrimonium furantur; filiis quibus ſæpe neceſſaria denegant; operariis quorum defraudant mercedem; domeſticis quorum ſtipendium quoquo dato prætextu vel imminuunt, vel auferunt. 4. ſerio animadvertant, *quam difficile* ſit *confidentes in pecuniis in regnum Dei intrare: facilius eſt camelum per foramen acus tranſire, quam divitem intrare in regnum Dei*. 5. ſæpius reflectant quam fatuum ſit *theſaurizare theſauros in terra, ubi ærugo & tinea demolitur &c.* non theſaurizare vero *in cælo .... ubi fures non effodiunt, nec furantur*. 6. oculos mentis intendant tum in Chriſtum, qui *cum dives eſſet, propter nos egenus factus eſt*: tum in tot Chriſti diſcipulos, qui vel omnibus ceſſerunt bonis, ut nudi nudam crucem ſequerentur, prout fecerunt Antonii, Arſenii, Paulini, Franciſci &c. vel in medio divitiarum ſinu paupertatem amaverunt, ut tot nobilis proſapiæ viri quorum memoria in benedictione eſt.

Matth.10 *Matth 6.* *2.Cor. 8.*

ARTICULUS TERTIUS.

De Gula.

GUla eſt inordinatus appetitus uſuſque cibi & *potus; unde guloſi ii* dicuntur qui cibo ntuntur & potu, non ut neceſſitati ſatisfaciant, ſed ut ſerviant voluptati quam ex eſculentis poculentiſque percipiunt. Non quod voluptas ipſa cibi & potus per ſe peccatum ſit: *non enim ſolum cibo, ſed etiam cibi ſapore indiget infirmitas corporis*, ait Auguſtinus, unde certam alimentorum uſui delectationem adjunxit Deus, ut nemo ea refugeret: ſed quia voluptas illa ſæpius efficit ut quis *ſcienter excedat menſuram in edendo* & bibendo, & *hoc ſolum* quidem, ſed ſemper *pertinet ad gulam* ut docet S.Thomas, adeoque & ſemper peccatum eſt, prout definiit Eccleſia, cum hanc quorumdam propoſitionem *ad Epicuri ſcholam ablegandam* eſſe declaravit, *Comedere & bibere uſque ad ſatietatem, ob ſolam voluptatem, non eſt peccatum, modo non obſit valetudini; quia licite poteſt appetitus naturalis actibus ſuis frui*.

L.4. cont. Jul.c.14. *2.2.q.148. a.1. ad 2.*

Gula dividitur in comeſſationem ſeu crapulam, & ebrietatem. Hæc in immoderata potus, illa in immoderata cibi ſumptione conſiſtit. Circa utramque multa proponuntur.

Quæres itaque 1. an, quale, & quibus in caſibus comeſſatio ſit peccatum.

R. Comeſſatio ut ab ebrietate ſejuncta, aliquando eſt peccatum mortale, aliquando veniale ſolum; ita S.Th. ibid. a.2. Prob.1. quia Apoſt. Gal. 5. *comeſſationes & ebrietates* recenſet inter ea quæ *qui agunt, regnum Dei non conſequentur*. Et alibi: Ii *quorum deus venter eſt*, id eſt qui omnia ad crapulam referunt, *Chriſto Domino noſtro non ſerviunt, ſed ſuo ventri*; adeoque ſunt in ſtatu mortalis peccati. Prob. 2. quia reipſa multi ſunt caſus in quibus gula avertit *a fine ultimo*, ut ait S. Thomas, adeoque a gravi culpa excuſari non poteſt. Unde peccant mortaliter 1. qui, ut loquitur hic Silvius. propter ſuum ventrem omnia faciunt, cibi & potus delicias quærentes plus quam

Philip.3. Rom. 16.

quam cetera. 2. qui parati ſunt mortaliter potius peccare, v. g. furari, debita quibus ſolvendis ſunt impares contrahere, familiam ſuam ad egeſtatem adigere, valetudini corporis ſui nocere &c. quam moderato victu uti. 3. qui prævident crapulam ſibi peccati, v. g. adulterii cauſam fore. 4. qui iis utuntur cibis, qui licet de ſe liciti ſint, non tamen comedi poſſunt ſine gravi proximi offenſione; de quo Apoſtolus, *Si eſca ſcandalizet fratrem meum, non manducabo carnem in æternum*. 5. qui ob ſolam voluptatem cibo ſe ad vomitum uſque ingurgitant; hoc enim etiam ſecluſis ſcandalo & ebrietate, gravem continet deordinationem, ac lædendæ ſanitatis periculum, graviterque reprehenditur ab Iſaia c. 28. his verbis, *Menſæ eorum repletæ ſunt vomitu*. Contraria propoſitio laxior ab Academia Lovan. confixa eſt. 6. qui poſtquam multum comederunt, ad vomitum ſe excitant, ut de novo ob ſolam voluptatem comedant; hoc enim & naturam rationalem dedecet, & pluſquam beſtiale eſt, ut poſt Æthicam ait P. Antoine. 7. qui citra neceſſitatem carne hominis mortui veſcerentur; id enim graviter illicitum eſſe dictat horror ingenitus iis omnibus in quibus abſorpta non eſt humanæ naturæ dignitas: unde carnes humanæ in uſu non ſunt, niſi ad populos qui ſine lege, more pecudum vivunt. Haud tamen illicitum videtur in extrema neceſſitate hominis occiſi aut mortui carnes comedere: ut enim licitum eſt corpus furis feris & avibus dilaniandum exponere in aliorum terrorem, ſic & licitum videtur ad conſervationem vitæ, hominis defuncti cadaver ſepultura privare, non liceret tamen inſontem occidere, quia hoc per ſe & ab intrinſeco prohibitum eſt. Addit Henno, eum cui alii cibi non ſuppeterent, non teneri uti medio quod tantum incutit horroris: ſemper tamen licitum eſt uti carne humana in medicamentis, tunc enim adeo mutata eſt & alterata, ut dici non poſſit carnis humanæ ſumptio. Quod ſpectat ad comeſtionem carnis crudæ animalium, hæc a veniali immunis non videtur, quia habet neſcio quid feri & bellulni: in caſu tamen neceſſitatis, puta quia deſunt aliæ carnes, vel non eſt coquendi commoditas, aut etiam quia id exigit morbus, nullum eſt peccatum. Extra caſus mox recenſitos gula non eſt niſi peccatum veniale, ut docet ſanctus Thomas.

1. Cor. 8.

Ibid a. 1.

Quæres 2. quot modis committatur gulæ peccatum.

R. committi modis quinque hoc verſu contentis: *Præpropere, laute, nimis, ardenter, ſtudioſe*. Ita docet S. Gregor. l. 30. Moral. c. 13. Peccant *præpropere* comedentes, & quidem mortaliter, ſi in die jejunii, abſque rationabili cauſa, notabiliter præveniant tempus ordinarium refectionis, de quo alibi loquemur: venialiter autem aliis diebus, vel nimis mane, vel ante orationem, aut ſæpius, quam deceat, ad patinas currant ſine neceſſitate. Ita Henno, qui addit ſe eos peccati condemnare non audere, qui Dominicis feſtiſve diebus jentaculum auditioni Miſſæ præmittunt, ſi antea preces fuderint, & aliunde ordinarium tempus non præveniant: fatendum tamen cum eodem, laude dignos eſſe qui ante Eccleſiæ præcepto ſatisfaciunt quam corpori. Peccant *laute* veſcendo, qui, ut ait S. Antoninus, *cibos nimis delicatos propter delectationem, ut capones, phaſianos, perdices .... vina ſolemnia* inquirunt. Hæc fuit iniquitas Iſraelitarum, qui carnes præ manna de cœlo pluente, ut lautiorem cibum expetierunt: *adbuc eſcæ eorum erant in ore ipſorum, & ira Dei aſcendit ſuper*

P. 2. tit. 6. c. 1. §. 5.

Pſal. 77.

per eos, & ex iis viginti tria millia conſumpſit. Si quis *tamen*, ait Sanctus Antoninus, *utatur cibariis delicatis propter infirmitatem, vel debilitatem hoc exigentem, aut generis nobilitatem, ut Princeps, aut temporis congruitatem, ut in nuptiis, & conviviis diſcretis*, & quibuſdam ſolemnitatibus, *poteſt eſſe hoc abſque peccato*. *Neque enim*, ait Sanctus Gregorius ibid. c. 14. *cibus, ſed appetitus in vitio eſt: unde & lautiores cibos plerumque ſine culpa ſumimus, & abjectiores non ſine reatu conſcientiæ deguſtamus*. Peccant *nimis* comedendo, qui, ut ait Sanctus Gregorius, *menſuram moderatæ refectionis* excedunt; quod, ut ex dictis liquet, aliquando mortale eſt: *hæc* enim *fuit iniquitas Sodomæ, ſuperbia, ſaturitas panis & abundantia*; aliquando veniale: quia vero venter exactor eſt iniquus & vorax, frænum ei injici debet, attenta uniuſcujuſque complexione. Peccant *ardentius* comedendo, qui voluptuoſe vel avide nimis in cibum etiam vilem proruunt, ut Eſau qui *magno æſtu deſiderii vilem . . . lenticulam concupivit*, S. Gregorius ibid. Peccant *ſtudioſe* edendo, qui innumeris condimentorum generibus & cupediis, cibi aviditatem irritant, unde comedunt non ut naturam ſuſtentent, ſed ut continuam excitando famem, continuo comedere poſſint. *Hodie*, ait aliquis apud Antoninum, *hoc gulæ vitium profundius ſe porrigit in Dominos & Prælatos, qui ſalmones, lucios, cæteroſque piſces æquipollenti generoſitate inſignes, variis decoctionum cruciant martyriis .... ut multiformis ſaporis gratiam conſequantur .... ſed magnam conſcientiam ſibi debent facere tales, de tanto tempore quod amittunt, & faciunt miniſtros amittere, pro hujuſmodi præparatione & expenſis ſuperfluis, quibus deberent pauperibus ſubvenire*.

Ezech. 16.

Quæres 3. quid ſit ebrietas.

Lect. 3. in c. 5. 1. ad Cor. & 2. 2. q. 150.

R. eſt ſumptio potus, ſeu exceſſus in potando uſque ad violentam privationem uſus rationis. *Sumptio potus:* hic enim ebrietatis nomine non intelligitur ſtatus nimiam potationem conſequens, ſed ipſa nimium potandi actio, *Uſque ad violentam privationem rationis:* ratio enim quæ *naturaliter* aufertur per ſomnum in dormientibus, & per nimiam ſpirituum abundantiam in his qui febri laborant, *violenter* aufertur per iram vehementem, per exceſſum in potando. Addit Buſembaum, *ſine juſta & gravi cauſa, & tantum ob ingluviem & voluptatem:* unde infert eos peccati ebrietatis reos non eſſe, qui ex juſta, ut putat, cauſa, v. gr. ex Medici præcepto, aut ex metu mortis &c. ſe inebriant; quod quam laxum ſit, ſtatim aperiemus.

Quæres 4. quale peccatum ſit ebrietas.

R. cum S. Thoma, *quod ebrietas ex ſuo genere eſt peccatum mortale, cum ſcilicet homo ex propoſito inebriatur*, 1. quia *videtur præferre delectationem vini integritati rationis*. 2. quia ebrietas excludit a regno cœlorum, ut ſupra dixi. 3. quia Iſaiæ 5. dicitur: *Væ qui potentes eſtis ad bibendum*. *Væ autem in Scriptura æternum interitum nominat*, ait Beda in c. 23. Proverb. Deficeret me dies, ait Merbeſius, ſi vellem hic proferre teſtimonia Patrum ebrietatem ceu peccatum lethale damnantium. Ratione vel occaſione ebrietatis, noſtro ſaniorumque Theologorum judicio peccant mortaliter, 1. qui licet non expreſſe, interpretative ſaltem ebrietatem volunt, ut ſolent ii qui bibunt quantum poſſunt aut rogantur, non curantes an ebrietas ſequatur, nec-ne: item qui non interrogant quæ ſit potus vis &

gene-

Digitized by Google

generoſitas, quod ſæpius contingit, ut notat Henno, ac demum ii omnes qui animadvertunt, aut animadvertere poſſunt, ebrietatem ex ſua actione ſequi poſſe. Qui vero *probabiliter* ignoraret, ſe per aliquem liquorem, ut vinum aut ſiceram inebriatum iri, non eſſet reus ebrietatis, utpote tunc involuntariæ; ita Merbeſius. 2. qui etiam ſemel ſe inebriant. Quod enim dicit Auguſtinus, ſeu potius Cæſarius Hom. 8. ebrietatem ſi *aſſidua* ſit, eſſe peccatum mortale, ſic intelligendum eſt quod ebrietas ſemel commiſſa quandoque excuſari poteſt a mortali ob ignoratam vini virtutem, nunquam autem excuſari poteſt cum quis in eam frequenter incidit; non autem hoc ſenſu quod qui ſciens & volens raro vel ſemel ſolum ſe inebriat, a gravi culpa immunis ſit. 3. qui ex longa multum bibendi conſuetudine, vel ex pharmaci cujuſdam aut pulveris uſu, ſic conſtituti ſunt ut rationis uſum vel nullatenus amittant, vel intra breviculum tempus recuperent; ii ſunt enim ſtrenui potatores, quibus exitium interminatur Iſaias citatis verbis, *Væ qui potentes eſtis ad bibendum*. Et certe cum alimenta ſumi debeant ut medicamenta, prout ſe a Deo didiciſſe Auguſtinus dicit, inordinatum eſt quidquid ultra ordinem iſtum ſumitur, & tanto major eſt inordinatio, quanto gravior exceſſus, ſive rationis uſum auferat, ſive non: unde ſicut gravis exceſſus in cibo mortale eſt, etſi rationem non perimat, ſic & in vino. Et quomodo graviter non peccarent, qui, ut ait S. Cæſarius ubi ſupra, *pejores animalibus cenſendi ſunt: cum animalia amplius quam eis opus eſt, bibere nolint, illi vero duplum & triplum quam eis expedit, potum accipiant?* Ita ſentiunt Merbeſius ibid. Æthica n. 197. Henno pag. 154. Fatentur tamen iidem & alii, determinari non poſſe quis præciſe exceſſus mortalis ſit, juxta id Sancti Antonini, *De quantitate cibi & potus non poteſt dari una certa regula omnibus ſecundum eamdem menſuram:* quia *plus & minus exigitur ſecundum varietatem complexionum & fatigationum;* unde quod uni enorme eſt, alii non eſſe poteſt. At hæc incertitudo neminem movere debet ut facilius excedat; imo timendum eſt, ne qui leviter ſolum excedere putat, gravius excedat: ipſum enim ſolum gravis exceſſus periculum, grave peccatum inducere poteſt. Ceterum extra dubium eſt eos riſu dignos eſſe qui ebrium a mortali excuſant, niſi ebrietas ejus eo uſque pervenerit, ut v. g. retrahere ſe nequeat a via, ne opprimatur a curru, aut equo prætereunte: an enim neceſſe eſt ad ebrietatem, ut homo magis bellua evadat, quam ipſæ belluæ, quæ in hiſce circumſtantiis ſibi fuga conſulunt? 4. qui largiori quam par eſt vino ita cerebrum ſuum calefaciunt, ut perpetrent vel adeant periculum perpetrandi certa quædam crimina, in quæ ſe, cum in tali ſunt ſtatu, incidere advertunt, aut advertere potuerunt; & hi quidem duplici nomine rei ſunt, exceſſus ſcilicet in vino, & criminis in quod ex eo exceſſu pertrahuntur. 6. qui mero ſe ingurgitant cum gravi aliorum ſcandalo, ut patresfamilias, ac præſertim Sacerdotes, qui *cum aliis ſobrietatis bonum deberent jugiter prædicare, non ſolum hoc non faciunt, ſed etiam ſe, aliosque inebriare non erubeſcunt. Tales*, ait Sanctus Cæſarius, *ſi ſe noluerint emendare*, quod de ebrietate quam de luxuria difficilius eſſe cenſent multi, *neceſſe erit eis æterna ſupplicia ſuſtinere*. 5. qui tantum vini porrigunt amico, ut eum inde ad ebrietatem perductum iri reſciant; ii enim gravi peccato cooperantur. 6. caupones, 1. cum potum miniſtrant iis

Merb. q. 77. pag. 430.

S. Antonin. ubi ſupra.

quos

quos inde prævident aut æſtimant inebriandos: ſi enim unuſquiſque tenetur proximi ebrietatem & aliud quodvis peccatum impedire quantum poteſt, a fortiori tenetur ebrietatis materiam non ſubminiſtrare. 2. cum inſcios de vini ſui fervore admonere non curant, & ii enim ad eorum ebrietatem concurrunt. Ita Henno, Paulus a Lug. qui tamen excuſant caupones, quos ad hanc largioris vini adminiſtrationem adigit gravioris incommodi imminens periculum. 7. & ii quoque mortaliter rei nobis videntur, qui vel ex Medici præſcripto ad recuperandam ſanitatem, vel ad vitandam mortem ab alio ſibi intentatam, ſe ſe inebriant; *melius enim erat*, ait S. Cæſarius, *ut caro tua ſobria occideretur, quam per ebrietatem anima moreretur*. Ratio eſt, quia ebrietas per ſe peccatum eſt, ſicut & fornicatio; nunquam autem licet peccare ad conſervandam vitam, patriamve aut civitatem. Unde 8. peccat quoque mortaliter, qui civitatis proditionem aliter avertere non valens, proditorem inebriat, aut cooperatur ad hoc quod præter intentionem ſe inebriet, excitans nempe eum ad ſumptionem vini cujus virtutem ignorat. Nec nocet quod licite poſſit homo ſibi manum amputare, ut reliquum corporis conſervet; neque enim inde ſequitur quod inebriare ſe vel alium poſſit, ut ſuam vel vitam, vel patriam tueatur: homo enim qui ſibi manum abſcindit, nihil contra naturæ ſuæ dignitatem facit, neque ſe in eo conſtituit ſtatu in quo fiat ſimilis aut pejor jumento, ſecus de eo qui ſe vel alium inebriat. Hic addere placet, ebrietatem, licet de ſe grave malum ſit, majori tamen dignam eſſe vituperio 1. in puellis & mulieribus quæ majori ſe periculo exponunt. 2. in iis quibus aliorum cura incumbit, quales ſunt Magiſtratus, Gubernatores, Patres familias. 3. in iis qui ad continentiam obligantur, nam *luxurioſa res eſt vinum*, in vino *luxuria*.
Prov. 20. 4. præſertim in Clericis, iis præcipue qui ſacris Ordinibus initiati ſunt,
Epheſ. 5. aut populis præfecti. Unde ſtatuit Concilium Agathenſe, *eum quem ebrium fuiſſe conſtiterit, aut triginta dierum ſpatio a communione ſubmovendum, aut corporali ſubdendum ſupplicio*.

V. Moral. Gratian. op ad 6. Decalog. precept.

Quæres 5. quænam ſint ebrietatis filiæ.

R. quinque referuntur a S. Gregorio. 1. *inepta lætitia*, juxta id *Exod. 32. Sedit populus manducare & bibere, & ſurrexerunt ludere*: & vero *cum corpus in refectionis delectationem reſolvitur, cor ad inane gaudium relaxatur*, ex eodem S. Gregorio. Inepta lætitia, cum, ut ſæpius, movet ad actus turpes, choreas parum pudicas, obſcœnas cantiones & ſimilia, mortalis eſt. 2. *ſcurrilitas & turpiloquium. Ubi enim ebrietas, ibi diabolus, ibi turpia verba; ubi ſaturitas, illic dæmones choros agunt*, ait ſanctus Chryſoſtomus. Hinc
Hom. 57. tot in popinis cantilenæ turpes, verba impudicitiæ & æquivocationis plena. 3. *immunditia*: unde enim mollities, tactus impudici, periculoſi aſ-
Epiſt. 83. pectus, niſi ſæpe ex calore vini? Hinc S. Hieronymus: *In vino luxuria, in luxuria voluptas, in voluptate impudicitia*. Et in c. 1. Epiſt. ad Titum: *Nunquam ego ebrium, caſtum putabo*. 4. *multiloquium* unde pullulant detractiones, colloquia omnibus etiam ſublimioribus Poteſtatibus contraria. *Aurum donant ebrii, diſpenſant pecunias populis, civitates ædificant, qui non habent unde cauponi potus ſui pretium ſolvant*, ait S. Ambroſius c. 12. de Elia &c. 5. *hebetudo mentis: nam ebrietas obtuſum & craſſum ingenium, hæc carnalem animam reddit: hæc cæcat intellectum*: unde Chriſtus, *Attendite*, inquit,

quit, *ne forte graventur corda veſtra in crapula & ebrietate*. Hiſce malis annexa ſunt alia prope innumera, atque imprimis propriæ ſanitatis læſio, juxta id Eccl. 19. *Propter crapulam multi obierunt: qui autem abſtinens eſt, adjiciet vitam*. 6. *generalis neglectus* officiorum Chriſtiani, cujus vita ex Trid. *perpetua pœnitentia eſſe debet*. Neglecta item prolis & domeſticorum cura, quod quantum ſit ſcelus indicant hæc Apoſtoli verba, *Si quis ſuorum & maxime domeſticorum curam non habet, fidem negavit, & eſt Infideli deterior*. Profanatio quoque dierum feſtorum, qui cum ſanctificari debeant, non ſolum auditione Miſſæ, ſed & aſſiſtentia divinis aliis Officiis, Catechiſmis & Concionibus, toti pene tranſiguntur in popinis, ita ut Deus hac una die quæ cultui ſuo conſecrata eſt, gravius quam reliqua tota hebdomade offendatur. Ex quibus colliget Confeſſarius, tamdiu negandam eſſe abſolutionem & ebrioſis, & iis qui popinas diaboli theatra, frequentare amant, donec pravam conſuetudinem viriliter excutientes, ad meliorem frugem reverſi ſint.

Quæres 6. quæ gulæ remedia.

R. hæc ſunt: 1. diligens attentio ad incommoda quæ gulam conſequuntur, ſive ex parte animæ quam ebrietas aggravat, excœcat, quaſi carnalem facit, & in æternum damnat, juxta id Job 21. *Ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt*, quod & abunde demonſtrat exemplum divitis epulonis; ſive ex parte corporis, cui innumeros morbos parit gula, ut calculum, podagram, capitis vertigines, viſcerum aduſtionem & ſimilia. 2. fuga ſive occaſionum, ſive eorum qui ventri & vino devoti, ad id quod ipſi amant alios alliciunt: docet id Sapiens his verbis, *Noli eſſe in conviviis potatorum*. 3. ſectari aſſidue temperantiam, ita ut neceſſitatis gradus, ſit cibi potuſque menſura; imo ſibi ſemper modicum aliquid in menſa ſubtrahere, & id præſertim quod palato magis ſapit. 4. oculos conjicere tum in Chriſtum, qui cruci affixus ſitim acerbam pro nobis paſſus eſt; tum in Sanctos, qui nedum in epulis, ſed *egentes, anguſtiati, afflicti* vixere; tum præſertim in S. Carolum Borromæum Cleri exemplar, qui, ut refert vitæ ejus Scriptor, in domo Dei, eo vixit modo quo canis in domo domini ſui, pane & aqua contentus. 5. demum & hoc generale eſt remedium, temperantiam a Deo ſuppliciter exorare, quo docente id diſcemus quod Auguſtinus, *Ut quemadmodum medicamenta, ſic & alimenta ſumpturi accedamus*. De jejunio dicemus ubi de præceptis Eccleſiæ.

Prov. 23. Heb. 11. Lib. 10. Confeſſ. c. 31.

ARTICULUS QUARTUS.

De invidia.

INvidia ex Auguſtino eſt *odium felicitatis alienæ*, ſeu, ut preſſius loquitur Angelus Scholæ, eſt * *triſtitia quædam de alienis bonis*, quatenus vel noſtris ſimilia ſunt, vel iis majora. Ad invidiam revocatur gaudium de malo alieno, quatenus id invidentis bonum reputatur. Hinc invidia, neque eſt ille animi ſenſus quo quis de alieno meret bono, quia eo caret, ipſoque potiri vellet, diciturque *æmulatio*; neque dolor quo uritur, qui bona quædam ab indignis poſſideri videt, & dicitur *indignatio*; neque ea affectio qua quis de alterius bono, v.g. poteſtate triſtatur, quia inde ali-

Lib. 11. de Gen. ad litt. c. 14. *2.2.q.36.

aliquod grande malum ſibi imminere proſpicit, hæc enim affectio eſt *timor*: invidia ergo is eſt ſenſus quo quis dolet de felicitate alterius ſive digni, ſive indigni, ita ut illum ipſa ſpoliari, eamque in ſe conferri ardentius expetat; ita Merbeſius q. 90. Quibus poſitis,

Dico 1. Invidia eſt peccatum ex genere ſuo mortale. Prob. 1. ex Script. quæ Galat. 5. reponit invidiam inter peccata a regno Dei excludentia; & Rom. 5. ii digni ſunt morte qui *pleni* ſunt *invidia*. Prob. 2. ex Patribus. Hom. 40. in Matth. *Tale malum eſt invidia*, ait S. Chryſoſt. *ut omnem malignitatem & nequitiam prætergrediatur .... Invidi .... ſua invidia ita laniantur, ut nullum faciant peccandi finem*, quod fuſe & eleganter probat S. Doctor. *Unde enim*, inquit, *Cain fraterna ſe cæde contaminavit? Unde Eſau fratrem exagitavit? Quid Laban adverſus Jacob? Quis Jacob liberos in fratrem ſuum Joſeph inflammavit? &c.* Edit. Pearſ. Idem docent SS. Cyprianus de zelo & livore p. 154. Gregor. mag. l. 5. Moral. in Job c. 31. & Auguſt. his verbis: *Prior eſt in vitiis ſuperbia .... deinde invidia .... non enim invidet, niſi amor excellentiæ*. Prob. 3. quia, ut bene S. Thomas, *invidia ſecundum rationem ſui objecti contrariatur charitati in qua eſt vita ſpiritualis animæ*. *Zelare enim in altero virtutem ejus, vel felicitatem, id eſt odiſſe in eo merita propria, vel beneficia divina*, ait ſanctus Cyprianus, ubi ſtatim: atqui peccatum charitati tam adverſum, neceſſario mortale eſt ex genere ſuo. Quia tamen, ut ibi notat S. Thomas, *in quolibet genere peccati mortalis inveniuntur aliqui imperfecti motus*, ſeu ratione ſui, ſeu ratione materiæ, *quæ ſolum ſunt peccata venialia*, ideo invidia in quibuſdam caſibus, non eſt niſi venialis.

Dico 2. Filiæ invidiæ ſunt ex S. Gregorio l. 31. Moral. c. 17. odium proximi, detractio, de quibus alibi, ſuſurratio, exultatio in adverſis, & in proſperis afflictio. *Suſurratio* eſt occulta mali de proximo narratio, ad finem ſeminandæ inter amicos diſcordiæ: hinc *ſuſurro* & *detractor*, ambo pariter malum renuntiant de proximo; malum, inquam, ſive reale, ſive quod pro tali haberi poſſit: unde etiam a S. Thoma ambo dicuntur *in materia* convenire *& forma, ſive in modo loquendi; ſed differunt in fine, quia detractor intendit denigrare famam proximi .... ſuſurro autem intendit amicos ſeparare*, & ideo id omne de proximo effundit, quod alterius animum contra eum commovere poteſt, juxta id Eccli. 28. *Suſurro ... maledictus, multos enim turbavit pacem habentes*. Et Proverb. 6. *Sex ſunt quæ odit Dominus, & ſeptimum deteſtatur anima ejus ... eum* nempe *qui ſeminat inter fratres diſcordias*. Suſurratio, ut hinc patet, peccatum eſt mortale, detractione gravius, non ſolum ſi *formalis* ſit, cum nempe ſuſurro notabili & injuſta quam ſerit diſcordia, amicos ſeparare intendit; ſed etiam cum *virtualis* eſt, ſeu cum ſuſurro, etſi directe amicorum ſeparationem hanc intendat, ea tamen dicit & refert quæ duorum amicitiam graviter labefactare nata ſunt, ſi tamen ſuſurro hoc vel prævideri, vel Nav. c. 18. n. 13. prævidere potuerit. Suſurro, ait Navarrus in Manuali, *non debet abſolvi, donec, quoad per eum fieri poterit, eos quos ſeparavit, inter ſe reconciliet; aut, ſi id præſtare non poteſt, damnis inde ſecutis judicio boni viri ſatisfaciat .... noſtro tamen judicio abſolvendus eſt, modo id firmiter proponat*: ſi tamen, addit Æthica n. 153. id ante pollicitus, verbo non ſteterit, abſolvendus non eſt, niſi re præſtiterit.

Dico 3. Invidiæ remedia hæc ſunt, 1. quidem animum habere liberum a con-

concupiſcentia carnis & oculorum, atque a ſuperbia vitæ: qui enim nec ſuperbus eſt, nec magni facit res caducas, honores, dignitatem, celebritatem nominis; *qui nihil uſquam humanum admiratur, huic procul dubio dominari invidia nullo modo poterit*, ait S. Baſilius Hom. 11. de invid. 2. attente meditari nullum eſſe vitium quod nos ſimiliores reddat diabolo, cujus *invidia mors intravit in Orbem terrarum*, quemque *imitantur qui ſunt ex parte illius*. 3. id fixum habere animis, invidiam ſoli invido nocere, qui & ea feraliter ſimul & inutiliter cruciatur: neque enim is cujus bonis invideo, iiſdem idcirco ſpoliatur; neque ſi iis eum ſpoliari contigerit, idcirco iiſdem meditari continget. 4. demum & id attendere, homines univerſos per naturam ac per gratiam fratres effici, quorum proinde eſſe debeat cor unum & anima una, adeo ut ſi quid patitur alter, ceteros compati; ſi quid gaudet, ceteros quaſi de communi bono exultare conveniat. Sap. 11. 24.

ARTICULUS QUINTUS.

De acedia, ſeu deſidia.

Acedia multipliciter ſumitur. 1. pro quodam corporis torpore quo animus a ſuſcipiendo labore retardatur: hanc virium hebetudinem præcipue experitur homo poſt ſumptam refectionem, aut portatum pondus diei & æſtus. 2. pro quadam ſalutis incuria, ita hominis mentem aggravante, ut nihil in ordine ad vitam æternam aggredi lubeat. Acedia hoc accepta ſenſu, alia eſt generalis, quæ eſt quodvis tædium & languor in exercitio virtutum, ob moleſtiam & difficultates earum acquiſitioni vel cuſtodiæ annexas; & hæc non tam eſt peccatum aliquod particulare, quam circumſtantia cujuslibet vitii, cum omne vitium hominem retardet a virtute cui opponitur: alia eſt ſpecialis, quæ definiri ſolet, Tædium de bono nobis Dei lege præcepto, quo fit ut homo Dei amicitiam quaſi comparatu moleſtam & difficilem obtinere non curet. Hæc diſtinctio acediam inter generalem & ſpecialem, etſi apud Scholas trita, haud tamen multum fundata videtur, utriuſque enim acediæ iidem videntur eſſe effectus, neglectus ſcilicet amicitiæ divinæ, vel in ſe, vel in languore circa virtutem. Unde alii acediam definiunt, Triſtitiam de bonis divinis ut ad nos pertinentibus, ut ſi quis doleat, quod Deus ſit finis noſter, ſalus noſtra; eo quod finis hic & ſalus ſine voluptatis fuga, & difficili virtutis exercitio obtineri non poſſit. S. Thom. 2. 2. q. 35.

Acedia eſt peccatum ex genere ſuo mortale, ut docet S. Thomas, quia adverſatur charitati, cum per eam parvi pendantur amicitia Dei & æterna beatitudo, atque indignæ reputentur quæ ſerio labore comparentur. Hujus deſidiæ rei ſunt, ait Catechiſmus Montiſpeſs. qui quæ ad ſalutem, conditionemve ſuam ſunt neceſſaria, edoceri nolunt; quive cum obſtinatione ea detrectant officia ad quæ a legitimis Superioribus vocantur. 2. qui marcent ignavia, torpent otio, & tempus in ludis, viſitationibus, inanibus colloquiis, aliiſque id genus nugis & ineptiis terunt. 3. qui ad orationem ſegnes ſunt, ad pœnitentiam ita tardi ut eam procraſtinent, qui demum in virtute proficere nolunt, adeoque & deficere volunt, ut fuſe docet S. Bernardus.

Digitized by Google

Epiſt.154. ad Guarin. Acediæ filiæ ſex ſunt, ex S. Greg. l. 31. Moral. c. 17. malitia, rancor, puſillanimitas, deſperatio, torpor circa præcepta, evagatio mentis ad illicita. *Malitia* eſt impugnatio voluntaria, deriſio, & contemptus bonorum ſpiritualium, & hominum qui nos exemplis, doctrina, & conſiliis ad pietatem accendere conantur. Hæc grande eſt impiorum crimen, qui idcirco *timore horribili* turbati in inferis, *præ anguſtia ſpiritus* gemunt, ut videre eſt Sap. 5. *Rancor* eſt indignatio adverſus Superiores & Paſtores, qui acedioſos ad meliora compellunt, eaque grave eſt peccatum, juxta id Prov. 29. *Viro qui corripientem dura cervice contemnit, repentinus ei ſuperveniet interitus*. *Puſillanimitas* eſt vitioſa virium ſuarum diffidentia, qua quis Dei conſilia aut præcepta ex animi timiditate omittit. Eſt peccatum mortale, cum quis ea quæ ſibi a Superiore injuncta ſunt, ob hanc animi parvitatem pertinaciter reſpuit. Neque hic excuſat propria incapacitatis exiſtimatio; hæc enim oritur a ſuperbia, quæ proprium judicium judicio Superiorum præponit; ita S. Thomas, atque id evidens eſt exemplo ſervi inutilis, apud Matth. c. 24. *Torpor* eſt animi remiſſio, ex qua præcepta vel omittuntur, vel implentur negligenter. Torpor, aut mors, aut *vicina morti labes eſt*, ait S. Paulinus Epiſt. 36. nec mi-
Pſal. 118. rum, cum Deus mandaverit *mandata* ſua *cuſtodiri nimis*, & tepidos ex ore ſuo evomat. *Evagatio mentis*, eſt cum anima præ tedio rerum ſpiritualium ad objecta exteriora evolat, ut ex iis gaudium percipiat quod ex rebus Dei percipere non poteſt.

Joan. 9. Acediæ remedia ſunt 1. meditatio noctis illius æternæ *in qua nemo poteſt operari*. Unde Eccle. 9. dicitur: *Quodcumque facere poteſt manus tua, inſtanter operare; quia nec opus, nec ratio, nec ſapientia erunt apud inferos, quo tu properas*. 2. attentio ad tubam illam mirum canentem ſonum, quæ negligentibus & deſidioſis jam nunc æternam exciſionem his comminatur verbis, *Omnis arbor quæ non facit fructum bonum excidetur. Servum inutilem projicite in tenebras exteriores. Succide illam: ut quid etiam terram occupat?* 3. id animo meditari, filios ſæculi nihil laboris relinquere intentatum, ut ad corruptibilem coronam deveniant; nobis a fortiori quos manet merces magna nimis, viribus totis eſſe laborandum *ut eam conſequamur*; præſertim cum momentaneum & leve defatigationis, æternum gloriæ pondus operari debeat in nobis. Plura vide apud Nat. Alexand. in fine Tract. de peccatis p. 502.

TRA-

TRACTATUS DE CENSURIS.

TAnta eſt illius, quem nunc de Cenſuris aggredimur, Tractatus utilitas, ut ſine uberi ejus notitia, nec Epiſcopi difficillimam ſui muneris partem, nec Confeſſarii potiſſimas miniſterii ſui vices tuto obire poſſint: id tamen, quiſquis vel rudem rerum ut ſe habent experientiam comparaverit, ſponte mecum fatebitur, vix ullam eſſe Theologiæ partem quæ profundius a plurimis ignoretur. Quæ prima ſit tanti mali labes & origo definire non auſim; neque enim hac noſtra ætate deſunt Libri cum latina, tum vernacula lingua conſcripti, e quibus plenior materiæ hujus cognitio hauriri poſſit. Habet quidem argumentum hoc difficultates ſuas, ſed neque graviores, neque frequentiores quam quæ in reliquis Theologiæ partibus occurrunt. Ut ut ſit, noſtrum hunc laborem, qui prolixiores inter & breviores de Cenſuris Tractatus, pene medius incedit, junioribus Candidatis utilem, ſi Deus volet, futurum eſſe confidimus, qui vero aquilæ ſunt, aut eſſe ſe putant, ad eos recurrent fontes quos paſſim indicamus. Neque enim crebræ quibus turget Volumen noſtrum, citationes, alio inſtitutæ ſunt fine, quam ut qui in Seminariis aliorum magiſtri eſſe incipiunt, plenius & abundantius apud Scholæ duces inveniant, quod a nobis compendioſiori via expediri neceſſum fuit. Duæ erunt hujus Tractatus partes: prior aget de Cenſuris in genere; poſterior de iiſdem in ſpecie conſideratis diſputabit.

PARS PRIMA.

De cenſuris in genere.

EXpendemus in hac prima parte, quid, & quotuplex ſit cenſura; a quo, & in quem ferri poſſit; quæ in ea ferenda ſervandæ ſint formalitates; quis eam tollere poſſit &c.

Digitized by Google

CAPUT PRIMUM.

Quid, & quotuplex cenſura.

Cenſuræ nomen ſumitur 1. pro quovis judicio de re aliqua, quo notatur quid in ea laude vel vituperio dignum ſit, juxta id Ovidii 6. Faſt. *Sic agitur cenſura, & ſic exempla parantur.* 2. pro dignitate Cenſoris, ſeu Magiſtratus illius qui Populi Romani moribus præerat, eorumque delicta emendare & plectere debebat. Hoc ſenſu, ait Plinius l. 14. c. 4. Catonem *triumpho & Cenſura* inſignem fuiſſe. 3. pro ipſa Cenſoris hujus ſententia, qua reos coercebat, ad quod alludit Juvenalis Satyr. 2. *Dat* Juno *veniam corvis, vexat cenſura columbas.* De cenſura ultimo hoc ſenſu ſumpta, quatenus ſignificat correctionem qua Eccleſia filios ſuos delinquentes caſtigat, agimus in præſenti. Quapropter

Cenſura definiri poteſt, Pœna ſpiritalis qua homini baptizato, delinquenti ac contumaci, quorumdam ſpiritualium bonorum uſus aufertur ab Eccleſia, donec a contumacia recedat. Eſt 1. *pœna*, cum ſit magni boni privatio, unde nonniſi propter culpam infligi poteſt. Cenſura ut pœna diſtinguitur ab irregularitate, quæ ex ratione ſua generica non eſt pœna ſupponens culpam, cum ſæpe oriatur ex involuntario corporis vel animæ defectu. 2. pœna *ſpiritalis*, quia in animam cadit per ſe, non in corpus; unde differt a pœnis exterioribus quas decernit civilis poteſtas. 3. *qua homini baptizato*, ut ſignificetur cenſuram in eos ſolum ferri poſſe qui Eccleſiæ ſubditi ſunt, non autem in eos qui foris ſunt, & ad Eccleſiam non pertinent. 4. *delinquenti & contumaci* unde pœnæ quæ aliquando ab Epiſcopis in malos Sacerdotes, non tamen contumaces decernuntur, non ſunt veri nominis cenſuræ. 5. *ab Eccleſia*, ſeu per Eccleſiæ poteſtatem; ſæcularis enim poteſtas, cenſuram, utpote quæ ſit pœna ſpiritalis, ferre non poteſt. Cenſura, ut pœna ab Eccleſia procedens, diſtinguitur a peccato mortali, quod privat quidem uſu bonorum ſpiritalium, v. g. Sacramentorum, ſed ut culpa, non ut pœna, ex rei natura vel lege Dei, non ex Eccleſiæ poteſtate. 6. *aufertur uſus;* cenſura enim ſuſpendit ac impedit uſum rei, donec delinquens a contumacia recedat, ſed rem ipſam, v. g. titulum Beneficii non tollit; in quo differt a depoſitione & degradatione, quæ de ſe non ad tempus, ſed in perpetuum privant vel re ipſa, vel ejus uſu, exercitio v. g. ſacrarum functionum, & ideo dicuntur quantum eſt de ſe tollere facultatem eas exercendi. 7. *quorumdam bonorum ſpiritualium:* bona enim ſpiritualia, alia ſunt propria, ut fides, ſpes, gratia, virtutum actus; & in hæc nullam habet juriſdictionem Eccleſia, unde nec iis quemquam privare poteſt: alia ſunt omnibus communia & externa, quorum diſpenſatio Eccleſiæ credita eſt, quæque ab ipſa adminiſtrantur, ut Sacramenta, Beneficia, ſpiritualis juriſdictio, publica ſuffragia, quorum proinde uſu activo vel paſſivo poteſt aliquos qui id merentur privare. 8. *donec a contumacia recedat;* id enim in cenſuris ſpectat Eccleſia, ut per eas hominum contumaciam contundat, eoſque cogat ad obſequium: unde cenſura dicitur *medicinalis*, c. 1. *De ſent. excomm.* in 6. adeoque perpetua non eſt, cum contumax ſtatim ac reſi-

reſipuit, abſolvi debeat; quo nomine adhuc diſtinguitur cenſura a depoſitione & degradatione quæ de ſe perpetuæ ſunt. Prædicta autem definitio hinc intelligitur accurata eſſe, quod genere conſtat & differentia. Genus eſt *pœna ſpiritualis*, per quam cenſura convenit cum aliis pœnis eccleſiaſticis, depoſitione v.g. & degradatione; infligi vero contumaci, donec a contumacia diſcedat, locum tenet differentiæ.

Objiciuntur quædam, 1. quod Eccleſia non ſit domina ſpiritualis boni Fidelium, adeoque non poſſit eos bono illo privare. 2. quod Eccleſia Fideles non ſolum privet bonis ſpiritualibus, ſed etiam corporeis, v.g. ingreſſu Eccleſiæ, ſepultura eccleſiaſtica, convictu cum aliis. 3. quod cenſura feratur in eos etiam de quorum converſione deſperatur: unde falſum eſt eam imponi per modum pœnæ medicinalis, ad contumacis reſipiſcentiam; fruſtra enim ei porrigitur medicina, de cujus vita deſperatur. 4. quod allata definitio conveniat irregularitati, quæ tamen cenſura non eſt. Verum hæc quatuor non nocent.

Ad 1. Eccleſia non eſt quidem domina bonorum ſpiritualium, ſed quorumdam eſt diſpenſatrix, quod ſufficit ut contumaces iis privare poſſit. Privat autem, ut dixi, non iis bonis quæ propria ſunt & privata, ut fides & charitas; imo nec iis bonis, quæ licet communia ſint, reſultant ex interna illa cognatione, quæ reperitur inter homines eadem fide & charitate conjunctos: licet enim Eccleſia cum aliquem cenſuris ferit, ſupponat eum jam ante, ob peccatum mortale, hujuſmodi bonis communibus privatum; hunc tamen per ſe ipſam iiſdem ſpoliare nequit: unde ut impedire non poteſt quominus excommunicati, ope contritionis charitatem recuperent, ſic nec impedire poteſt quin interioris communionis Sanctorum participes facti, bona ex ea profluentia percipiant. Quapropter Eccleſia eos ſolum privat publicis illis externiſque bonis quorum applicatio ex ſpeciali ejus intentione pendet, & quæ cum ipſius nomine vel applicentur, ut ſacrificium & ſuffragia, vel conferantur, ut Sacramenta, iis ſolum applicari aut conferri poſſunt, quibus applicari vel conferri permiſerit Eccleſia. Ita Valentia tom. 4. diſp. 7. q. 17. p. 1. Gibalin diſp. 1. q. 1. Salmanticenſes tract. 10. c. 1. n. 8.

Ad 2. Ingreſſus Eccleſiæ, ſepultura eccleſiaſtica, & Sacramenta, ſunt quid eo ſenſu ſpirituale, quod ad ſpirituale animæ bonum ordinantur: unde cum iis privat Eccleſia, vere privat bono ſpirituali. Addo quod Eccleſia *primario* privare poſſit bonis ſpiritualibus, & *ſecundario* bonis quibuſdam temporaneis, v.g. fructibus Beneficii, & ſocietate Fidelium etiam in civilibus: at hæc privatio ſemper tendit ad ſpirituale contumacis bonum, ut promptius reſipiſcat.

Ad 3. Regulariter loquendo tenetur Judex non ferre cenſuram excommunicationis quam ſcit reo profuturam non eſſe, ut docet * S. Thomas; exigere tamen aliquando poſſunt circumſtantiæ, ut ipſi etiam induratiſſimi cenſura feriantur. 1. quia cenſuræ, licet de ſe ad emendationem ordinentur, ſunt tamen pœnæ, & ideo per accidens ad ſolam punitionem ordinari poſſunt. 2. quia eædem cenſuræ ad hoc ſaltem inſerviunt ut alii terreantur, & ab excommunicatis tam facile infici non poſſint. Hinc patet cur medicina, quæ pœnæ rationem non habet, ægro deſperato porrigi non debeat, poſſit vero cenſura adverſus hominem pene deſperatum ferri.

* *In 4. diſt. 18. q. ult. a. 2.*

Pro ſolutione quartæ difficultatis, quæritur quot admitti debeant cenſuræ. Alii ſeptem admittunt, excommunicationem ſcilicet, ſuſpenſionem, interdictum, ceſſationem a divinis, depoſitionem, degradationem, & irregularitatem ex delicto. Ita Ledeſma c. 1. concl. 3. Corduba &c. Alii ex hoc numero delent depoſitionem & degradationem, & ſic quinque admittunt cenſurarum ſpecies. Ita Sotus, Bannes &c. quorum omnium hæc eſt ratio, quod definitio cenſuræ mox allata his omnibus Eccleſiaſticis pœnis conveniat. Idem poſt Morinum * quem citat, ſentire videtur Van-Eſpen tom. 2. p. 3. tit. 11. c. 2. ubi cenſuræ definitionem nunc communiter a Scholaſticis admiſſam, per undecim ſæcula Eccleſiaſticis Auctoribus ignotam fuiſſe contendit. Hoc quidem ita eſſe poteſt, ſed nihil inde concludendum eſt ſive contra nuperos Canoniſtas, qui Jus novum, utpote quod ſolum nunc ſit in uſu, explicant, ſive contra Pontifices qui Jus illud condendo, auctoritate ſibi a Chriſto conceſſa uſi ſunt. Neque enim determinavit Chriſtus modos omnes & formas quibus contumaces puniri oportuit, ſed id Eccleſiæ ſuæ Rectoribus determinandum reliquit; qui idcirco pœnas olim uſurpatas, ex toto vel ex parte abrogare, & novas inducere potuerunt. Fatendum tamen ad hoc inſervire Morini obſervationem, ut non aberremus exiſtimando excommunicationem, de qua ſæpius in antiquis Canonibus aut Patrum monumentis agitur, ſemper accipiendam eſſe prout nunc accipitur: quod & præmonendum eſſe credidi. Nunc ad dubium propoſitum

* *Lib. 6. de Pœnit. c. 25. n. 12.*

Dico: Tres tantum ſunt cenſuræ ſpecies, *excommunicatio ſcilicet*, ſuſpenſio, & interdictum. Eſt communis. Prob. 1. ex c. *Quærenti* 20. *De verbor. ſignificat.* ubi ſic loquitur Innoc. III. *Quærenti quid per cenſuram eccleſiaſticam debeat intelligi, cum ejuſmodi clauſulam in litteris noſtris apponimus; reſpondemus quod per eam non ſolum interdicti, ſed ſuſpenſionis & excommunicationis ſententia valeat intelligi:* atqui ſi aliæ eſſent cenſuræ ſpecies præter tres modo recenſitas, jam manca foret & mutila Innocentii III. reſponſio, ejuſque reſponſioni ſimilis qui conſultus quid nomine Sacramenti intelligatur in Jure, reſponderet eo intelligi Baptiſmum, Pœnitentiam & Ordinem, quæ ſane reſponſio incongrua foret & inſufficiens. Confirmatur 1. quia Innocentii reſponſio dogmatica eſt & doctrinalis: atqui propoſitio dogmatica & doctrinalis in Jure poſita æquivalet univerſali; ergo cum tres cenſuræ ſpecies recenſet Innocentius, idem eſt ac ſi diceret, *Omnis cenſura his tribus continetur*. 2. quia eadem reſponſio ponitur inter Decreta ſub titulo, *De verborum ſignificatione*: atqui in hoc titulo ſumuntur verba ſecundum totam ſuam ſignificationem & amplitudinem, ut notant Avila 1. p. dub. 5. & Bauny q. 3. de cenſuris. 3. quia argumentum negativum, etſi in metaphyſicis non valeat, valet tamen in moralibus & in Jure, ut notant Navarrus c. 27. & Avila ibid. ergo a fortiori valebit in caſu præſenti, ubi adhuc urgent rationes mox allatæ. 4. ut notant iidem, is eſt Curiæ Romanæ ſtylus, ut cui datur facultas abſolvendi a cenſuris, ei non cenſeatur conceſſa facultas diſpenſandi in irregularitatibus, quod etiam docet Habert; ergo cum ſtylus Curiæ Romanæ jus faciat, ut colligunt Canoniſtæ ex c. 6. *De crimine falſi*, conſequens eſt irregularitatem pro cenſura non haberi.

Prob.

Digitized by Google

Prob. 2. Cenſuræ non feruntur niſi in contumaces, ut ad Eccleſiæ obſequium revertantur, unde de ſe non ſunt perpetuæ: atqui depoſitio & degradatio feruntur in perpetuum, neque auferuntur per reſipiſcentiam; quapropter depoſitio temporanea, non eſt vera depoſitio, ſed ſuſpenſio; ergo depoſitio & degradatio totam cenſuræ definitionem non ſuſcipiunt, nec proinde ſunt cenſuræ. Idem dicendum de ceſſatione a divinis; ea enim vel non eſt formaliter pœna, vel ſaltem non eſt pœna ad modum cenſuræ: pœna enim primario decernitur ad puniendos ſontes; contra vero ceſſatio a divinis primario decernitur ad manifeſtandum Eccleſiæ dolorem; & licet Eccleſia tunc intendat ut reus exterioris hoc doloris apparatu commotus, reſipiſcat, reipſa tamen nullam in eum exercet vindictam, neque eum ſingulariter ferit. Hinc grande eſt ceſſationem inter & interdictum etiam locale diſcrimen; hoc enim ſemper directe & ſpecialiter afficit perſonas quæ interdicto cauſam dederunt, ideoque illas ubique arcet a divinis, unde & pro illis privilegia non valent. At vero ceſſatio a divinis cadit ſolum in loca, & non ligat ſpecialiter perſonas quæ ipſi cauſam dederunt, nec eas ubique excludit a divinis: alibi enim, niſi aliqua excommunicatione ligentur, divinis intereſſe poſſunt, aut etiam ea celebrare, ſicut & alii; ergo ceſſatio a divinis, licet accedat ad interdictum locale, ab ipſo tamen diſtinguitur eſſentialiter, quia vel non eſt pœna, vel non eſt pœna ad modum cenſuræ quæ ſemper moraliter afficit perſonam aliquam, eamque ubique comitatur. Vide Suarem De cenſuris diſp. 39. Martinon tom. 5. diſp. 61. ſect. 4. Collat. Andegav. tom. 2. edit. an. 1733. p. 458.

Idem denique dicendum de irregularitate etiam ex delicto. Nam 1. irregularitas omnis primario conſtituitur ut indecentia & inhabilitas, ut alibi dicam; cenſura autem primario conſtituitur ut pœna. 2. cenſura primario etiam decernitur ad corrigendos Fideles, non item irregularitas, in qua quis modo peccatorum ſuorum pœnitentiam agat, & abſolutionem conſequatur, humiliter permanere poſſet, imo, ut notat Gibert in Opere cui titulus, *Uſage de l'Egliſe Gallicane, concernant les cenſures*, Pariſiis apud J. Mariette, diſpenſatio irregularitatis ei etiam denegari poteſt qui culpam ſuam expiavit. 3. cenſuræ per *abſolutionem*, irregularitates per *diſpenſationem* tolluntur. 4. qui cenſura ligatus Ordinis ſacri functiones ex officio exercet, irregularitatem contrahit quam non contrahit qui eaſdem exercet cum jam eſt irregularis. P. 452.

Cenſura dividitur inſuper in eam quæ eſt *ab homine*, & eam quæ eſt *a jure*. Etſi enim cenſura omnis ſit ab homine, hoc ſenſu quod omnis ſit ab humana poteſtate; etſi pariter cenſura omnis ſit a jure, eo ſenſu quod cenſura omnis ſit lex aliqua, ſeu jus aut præceptum, celebris tamen eſt hæc diviſio, eique ſimilis quæ fieri ſolet in gratiam gratum facientem & gratis datam, tametſi gratia omnis ſit gratis data. Cenſura a jure ea eſt quæ per legem aut ſtatutum (quæ de ſe perpetua ſunt) fertur generaliter in omnes qui legem illam fuerint tranſgreſſi: talis eſt quæ decernitur in Can. *Omnis utriuſque ſexus*, adverſus eos omnes qui Paſchali officio functi non fuerint. Cenſura ab homine ea eſt quæ fertur a Judice per ſententiam, aut mandatum ſeu præceptum tranſitorium & temporaneum: & hæc duplex eſt, alia *generalis*, quæ generatim fertur in omnes alicujus præcepti tranſgreſſores, v. g. in Clericos qui tabernam frequentaverint;

alia *ſpecialis*, quæ fertur ex cauſa & facto particulari in certam ac determinatam perſonam, ſive hæc Judici cognita ſit, ut cum nominatim excommunicatur Petrus, niſi intra menſem reſtituat; ſive ſit incognita, ut cum dicitur, Excommunicatus eſto qui in tali incendio quidpiam furtim abſtulit, niſi id reddat intra triduum; vel qui talem incendiarium cognovit, niſi poſt ultimam monitorii promulgationem, eumdem declaret. Cenſura generalis ab homine, non diſtinguitur a cenſura a jure, niſi per intentionem legislatoris, qui cum legem perpetuam ferre vult, vult quoque cenſuram ferre a jure. Si vero legem ferre nolit perpetuam, ſed ſe vel ſuſpenſo vel moriturо, ſuſpendendam aut morituram, cenſetur ferre cenſuram ab homine: hæc autem intentio facile dignoſci nequit. Conjici tamen poſſet legislatoris intentionem eſſe, ut legem perpetuam ferat, adeoque decernat cenſuram a jure, quoties Sedi ſuæ, ſeu ſucceſſoribus ſuis abſolutionem reſervat; ſi vero eam Statuti ſpeciem ferat, quam *Mandatum* appellet, cenſeri poſſet cenſuram ab homine tuliſſe, quia tunc intendit dumtaxat decernere mandatum tranſitorium contra eos qui tale crimen admitterent. Utut ſit, non multum laborandum eſt in inveſtigandis caracteribus quibus dignoſcatur cenſura generalis ab homine a cenſura a jure, quia cenſuræ generales ab homine, non ſolum raræ ſunt, ſed prorſus extra uſum, ut notat Gibert p. 17. Quapropter lectorem ſemel monitum volo, ea quæ paſſim in Tractatus decurſu dicentur de cenſura ab homine, *de ſpeciali* ſemper eſſe intelligenda, niſi aliud exprimatur.

Cenſura ab homine & a jure in eo conveniunt; quod utraque cum ſemel contracta fuit, tamdiu durat, donec per abſolutionem relaxetur; ſed differunt, 1. quia cenſura a jure, fertur pro futuro, leges enim futura dirigunt: unde ſuſpenſiones quæ aliquando decernuntur pro peccatis præteritis in quibus non perſeveratur, non ſunt veri nominis cenſuræ: cenſura vero ſpecialis ab homine, ſpectat præteritum & præſens, decernitur enim pro crimine præterito, & pro actuali in illo perſeverantia, ſeu contumacia; ideo enim v. g. excommunicatur qui monitorio parere *noluit*, quia ſpernit Superioris mandatum, & in eo contemptu ſciens & *volens*, perſeverat. Nec dicas cum D. Gibert. p. 16. poſſe Epiſcopum duabus tribuſve perſonis ſub excommunicationis pœna prohibere, ne ſe invicem frequentent, quia aliquid inter eas mali ſuſpicatur; quo in caſu & cenſura eſt ab homine, cum feratur pro caſu ſingulari, ſingulareſque perſonas reſpiciat; & tamen ſpectat ad futurum; talis enim cenſura reipſa fertur ob aliquid præſens, nempe ob juſtam gravis mali ſuſpicionem; neque ferri poſſet ſi abeſſet hæc ſuſpicio, quia talem cenſuram ferre ſine cauſa vel delicto actu exiſtente, ſeu pro mere futuro, prohibitum eſt c. *Romana* 5. * *De ſent. excommunic.* in 6. his verbis, *Caveant Prælati, ne tales ſententias excommunicationis, ſive ſpecialiter, ſive generaliter in aliquos pro culpis* ſolum *futuris, videlicet ſi quid tale fecerint... proferre præſumant... niſi... culpa ſeu offenſa præceſſerit;* quæ verba pertinent ad ſolas cenſuras ab homine, ut cum aliis docet & probat * Pirhing. h 5. ad tit. 39. n. 160.

* L. 5. tit. 11.

Differunt 2. quod cenſura a jure ſit perpetua, & duret donec lex illam decernens abrogetur; cenſura vero ab homine ceſſat per ceſſum, deceſſum aut amotionem illius qui eam tulit; non quod deſinat ligatus eſſe cen-

* Tom. ult. p. 489. edit. an. 1721.

cenſura qui eam incurrit ante mortem aut ceſſum Superioris, ſed quia eo ſemel mortuo aut poteſtate ſua ſpoliato, jam non incipit ligare, nec poteſt incurri: unde ſi quis excommunicatus ſit ſub conditione, *niſi intra menſem reſtituerit*, aut *niſi intra ſex dies revelaverit*, & Judex ante terminum elapſum moriatur, non incurrit cenſuram etſi non reſtituat. Ita Layman, Tannerus, Cabaſſut. Pirhing. ibid. n. 9. Ratio eſt, quia Superior cenſuram ab homine fert non ut legislator, ſed ut Judex; porro Judicis auctoritas eo mortuo vel amoto aufertur.

Differunt 3. quod cenſura ab homine, ſpecialis nimirum, ſemper reſervata ſit, non autem quæ eſt a jure, niſi reſervatio exprimatur, de quo infra.

Differunt 4. quod cenſura a jure, cum contineatur in generalibus Eccleſiæ aut Diœceſis conſtitutionibus vel ſtatutis, facile ignorari poſſit; quoti enim Eccleſiæ Canones neſciunt? cenſura vero ab homine vix ignorari poſſit ab eo qui eam incurrit; tunc enim ſolum incurritur, cum quis vel nominatim percutitur cenſura, vel non revelat aut non reſtituit, conſequenter ad monitorium, aut aliquid æquivalens: qui autem non revelat, aut non obſequitur præcepto ad ſe vel nominatim, vel quaſi nominatim directo, hoc vix ac ne vix quidem ignorare poteſt.

Differunt 5. juxta multos, quod cenſura a jure eos etiam ligare poſſit qui legislatori ſubjecti non erant, quo tempore cenſura primum lata eſt, cenſura vero ab homine, eos ſolum afficiat qui legislatori ſubjecti erant quo inſtanti cenſuram tulit; & hoc quidem, ſi intelligatur de cenſura generali ab homine, quæ ad ſtatuti naturam accedit, falſum eſt juxta Layman; ſi vero de cenſura particulari, quam ſolam expendere volumus, intelligatur, non nihil habet difficultatis, de quo alibi. *Layman tom. 1. tr. 5. p. 1. c. 2.*

Dividitur 3. cenſura in eam quæ eſt *latæ*, & eam quæ eſt *ferendæ ſententiæ*. Prior ea eſt quæ contrahitur ipſo facto, ſeu ſola criminis admiſſione, abſque alia Judicis ſententia, unde *ſecum executionem trahit*, ut dicitur c. *Paſtoralis* 53. *De appellationib.* Poſterior, quæ etiam dicitur *comminatoria*, ea eſt quam Superior comminatur infligendam, ſed quæ ipſo facto non incurritur, niſi nova accedente Judicis ſententia. Signa cenſuræ *latæ* ſententiæ ſunt 1. particulæ iſtæ vel ſimiles, *ipſo facto*, *ipſo jure*, *eo ipſo*, *ſtatim*, *mox*, *illico*, *latæ ſententiæ*. 2. verba præſentis aut præteriti temporis, v. g. *excommunicatur*, *ſuſpenditur*, *ſuſpendimus*, *ſuſpenſus eſt*, *noverit ſe excommunicatum*. 3. verba temporis imperativi, ut *excommunicationi ſubjaceat*, *ſuſpendatur*, niſi mandatum hoc ad inferiorem Judicem dirigatur, cui committatur officium aliquem cenſura percutiendi. In dubio an verbum ſit imperativi vel optativi modi, habendum eſt pro imperativo, quia ex jure lex imperat, non optat; unde hæc forma, *anathema ſit*, videtur eſſe latæ ſententiæ. Negat id quidem Navar. in Manual. c. 27. n. 12. eique conſentit Auctor Collat. Andeg. ſed contraria opinio probabilior videtur; hæc enim formula, *anathema ſit*, in Conciliis, ac præſertim in Tridentino tam frequens, uſurpari ſolet contra Hæreticos, quorum errores ipſo facto cenſuræ ſubjici voluit Eccleſia. Et vero celebris Canon, *Si quis ſuadente diabolo* 29. XVII. q. 4. ſolum fert, ut ſi quis Clericum percuſſerit, *anathematis vinculo ſubjaceat*; & tamen fatentur omnes contra Gloſſam, excommunicationem hanc ipſo facto incurri. Ita pluri-

UNIVERSIDAD CENTRAL BIBLIOTECA

Digitized by Google

plurimi quos citant & ſequuntur Salmanticenſes tract. 10. n. 19. Quidquid ſit, certum eſt in his ſpectandum eſſe uſum, & intentionem legiſlatoris ut notat Sayrus l. 1. c. 7. Cenſuræ, ferendæ ſunt ſententiæ, 1. cum exprimuntur verbis futurum indicantibus, v. g. *excommunicabitur*, *noverit ſe ſuſpenſionis ſententiam incurſurum*, niſi additum fuerit, *ipſo jure*, vel *ipſo facto*. 2. cum legiſlator hac utitur formula, *ſub interminatione anathematis*. 3. cum alicui præcipi videtur ut cenſuram ferat, his aut ſimilibus verbis, *jubemus*, *volumus ſuſpendi*: In dubio judicandum eſt cenſuram non eſſe niſi ferendæ ſententiæ, quia ex Reg. 49. Juris in 6. *in pœnis benignior interpretatio facienda eſt*; unde infert Bonac. q. 1. punct. 1. n. 6. formam hanc, *Noveris te excommunicationem incurſurum*, ferendæ, non latæ, eſſe ſententiæ.

Dividitur 4. cenſura in juſtam & injuſtam, validam & invalidam, ſeu nullam. Hæc diviſio reſpicit ſolum cenſuras ab homine, ut notat Jacobus Eveillon c. 10. Omnis enim cenſura a jure ſeu a canone, ſemper juſta eſt, utpote quæ ſit vera lex, unde receptum eſt iſtud, *A pœna Juris non appellatur*: ſed non ita eſt de cenſura ab homine, quæ (& hoc caute penſandum eſt, multi enim hic hallucinantur) aliquando juſta eſſe poteſt, & tamen nulla, aliquando injuſta eſſe, & tamen valida, ut ex legitima terminorum expoſitione apparebit. Cenſura *juſta* ea eſt quæ undique legitime lata eſt, itaut nihil ei qui ipſam tulit exprobrari poſſit. Talis eſt cenſura omnis lata, 1. ab habente poteſtatem. 2. in hominem ſubditum. 3. ex cauſa ſufficienter probata. 4. ſervato juris ordine ſubſtantiali & accidentali. Talis cenſura ſemper valida eſt in foro exteriori, ſed aliquando poteſt nulla & invalida eſſe coram Deo, ut ſi feratur adverſus eum qui juridice convictus fuit de crimine quod reipſa non admiſit. Cenſura *injuſta* ea eſt quæ non eſt ex omni parte legitime lata, ſeu cui deeſt aliqua ex quatuor conditionibus mox enumeratis; & hæc duplex eſt, injuſta valida, & injuſta invalida. *Injuſta valida*, ea eſt cui deeſt aliquid accidentale, nihil vero eorum quæ eſſentialiter requiruntur: talis ea eſt quæ fertur ab habente poteſtatem, ob ſufficientem cauſam, ſed ex malo motivo, aut neglecto juris ordine accidentali, ut ſi non præceſſerit trina monitio canonica; vel una pro tribus, ſi ſententia ſcripto lata non fuerit. *Injuſta* & ſimul *nulla*, ea eſt cui deeſt aliquid eſſentiale, ſive ex parte Judicis qui careat juriſdictione, eamve habeat impeditam ſeu cenſura, ſeu privilegio rei, aut ejus legitima appellatione; ſive ex parte ſubjecti, cujus culpa vel evidenter nulla ſit, vel non ſufficienter probata, ſive ex parte juris, cujus ordo ſubſtantialis neglectus fuerit, ut ſi nulla præmiſſa ſit monitio. Circa diviſionem hanc, hæc in praxi tenenda ſunt. 1. cenſura ſimpliciter injuſta, ſeu, ut loquitur S. Thomas in 4. ſent. diſt. 18. a. 1. *injuſta ex parte excommunicantis*, *qui v. g. ex ira vel odio excommunicat*, aut formalitates accidentales omittit, *nihilominus habet effectum ſuum*, & vere ligat; unde, ait Sayrus, qui in tali ſtatu celebrat, *pœnas Canonum incurrit*, *& irregularis efficitur*, *ut communis omnium conſenſus teſtatur*, *nec de hac re dubium eſſe poteſt*. Et vero id expreſſe docuerunt antiqui Patres. S. Gregor. magn. Hom. 26. in Evang. *Is*, inquit, *qui ſub manu Paſtoris eſt*, *ligari timeat*, *vel injuſte*. Præiverat S. Urbanus I. his verbis, *Valde enim timenda eſt ſententia Epiſcopi*, *licet injuſte liget aliquem*, *quod tamen ſummopere prævidere debet*: unde manavit hoc Juris axioma XI. q. 3. c. 1. *Sententia Paſtoris*, *ſive juſta*, *ſive injuſta fuerit*, *timenda eſt*. Quapropter Vvecilonis

P. 102. edit. 1651 Eveillon ibid.

Sayr. l. 1. c. 17. n. 5. p. 81. edit. 1621.

Digitized by Google

cilonis Archiepiſcopi Moguntini, eos qui injuſte excommunicati erant, abſque reconciliatione prævia recipi poſſe contendentis, opinio proſcripta eſt in Concilio Quintilineburgenſi an. 1085. his verbis can. 1. *Statutum eſt ut quicumque ab Epiſcopo ſuo, nec officio nec communione privato, excommunicatus eſſet, etſi injuſte, nullatenus tamen reciperetur ad communionem, niſi abſolutus eccleſiaſtico more.* Unde * Hoſtienſis: *Quantumcumque*, inquit, *injuſta ſit ſententia, dum tamen non ſit nulla, tenenda eſt & timenda.* *Apud Labb. t. 10. p.405.* * *L. 5. de ſent. exc.*

2. Cenſura injuſta defectu cauſæ ſufficientis ex parte excommunicati, quæ ſic injuſta eſt, ut vere ſit nulla, aut eſt evidenter nulla, ut quando *lata eſt poſt appellationem legitimam, continetve errorem intolerabilem, ut ſi diceretur, Excommunico te quia credis in Deum; & in his duobus caſibus*, cenſura nec coram Deo ligat, ut evidens eſt, nec coram hominibus, quia nullitas ejus a nemine in dubium revocari poteſt, utpote vel jam demonſtrata ab accuſato, vel aliunde notoria; unde tunc nulla abſolutione opus eſt, ut docet Eveillon, & Auctor * Collat. Andeg. juxta id Gelaſii c. 46. xi. q. 3. *Apud Deum & Eccleſiam ejus, neminem poteſt iniqua gravare ſententia. Ita ergo ea ſe non abſolvi deſideret, qua ſe nullatenus perſpicit obligatum.* Vel hæc cenſura licet a parte rei nulla, non eſt tamen evidenter nulla, & tunc is in quem lata fuit, tenetur ſub peccato quærere alia juris remedia, ideſt aut appellare, aut ad Superiorem recurrere, alias peccat, non præciſe quia non paret ſententiæ invalidæ, ſed quia non paret Eccleſiæ, quæ præcipit ut ſic cenſuratus utatur remediis jure præſcriptis. Ita Sayrus ib. n. 19. Quod ſi remedia invenire non poſſit, quia probatur nocens ſecundum allegata & probata, tunc debet 1. humiliter ſuſtinere cenſuram, ut *humilitatis meritum compenſet excommunicationis damnum; cavendumque ne elatiori ſpiritu inſurgat in Superiores*, quia *non eſt ſubditorum diſcutere ſententias majorum; & ſi contemnunt* etiam injuſtas, *graviter peccant*, ut ait ibid. S. Bonav. atque fieri poteſt, ut juſta mereantur ob contemptum ſuum cenſura percelli, qui *injuſte nonnunquam* ligati erant, prout fuſe oſtendit Nicolaus I. in Epiſt. 10. Debet 2. ſaltem in foro exteriori abſtinere ab iis omnibus quæ vere excommunicatis prohibita ſunt, quia alioqui, ut docet Caballut. l. 5. Theor. & praxis cap. 10. n. 12. *vere ac juſte puniri poſſet etiam apud Deum propter peccatum ſcandali* quod *palam* exhiberet reſiſtendo Superioribus, quorum ſententia vel habetur pro juſta, vel nondum iniquitatis juridice convicta eſt. *S. Bonav. l. 4. part. 2 dub. 1.* *Eveil. pag. 109.* * *Tom. 1. p. 152.* *S. Th. ib*

An autem poſſit hujuſmodi homo contra quem cenſura materialiter injuſta lata eſt, privatim, vel coram iis qui innocentiam ejus perſpectam habent, & ſecluſo ſcandalo functiones ſuas obire, Miſſam celebrare, atque adhibita eadem præcautione Sacramentum Pœnitentiæ adminiſtrare, non certo inter auctores graves conſtat. Negant apud Sayrum n. 7. Canoniſtæ undecim, quibus ibidem favent Theologi quinque non minimi nominis, quibuſcum, mirum dictu! ſentire videtur D. Dupin, juxta quem per ſententiam injuſtam *privatur homo Sacramentis, precibus, & aliis officiis quibus Chriſtianum defungi par eſt;* unde fit, inquit adducens S. Leonem, ut *anima ejus veluti ſauciata & inermis quodammodo, exutaque omni munimine, diabolicis incurſibus, ... objecta ſit;* ex quo ſequi videtur hominem hunc irregularem evaſurum ſi celebret, quod etiam docet P. Antoine. Verior tamen ut & communior eſt opinio contraria, quam tenent Suares diſp. 4. num. 13. *De antiq. Eccl. diſc. p. 301.*

& alii

& alii quos citat & ſequitur Sayrus, Bonacina, Cabaſſut. &c. Ratio eſt, 1. quia talis condemnatus, vere & coram Deo innocens eſt; ergo in eodem eſt ſtatu coram Deo, ac ſi non fuiſſet ab hominibus per malitiam aut errorem notatus. 2. quia non magis tenetur homo ille ſententia contra ſe lata, quam teneatur quis ad ſolvendam alteri pecuniam, quam ipſi in rei veritate non debet, licet ad ſolutionem hanc in judicio ex falſorum teſtium depoſitione condemnatus fuerit: atqui is non tenetur; ergo nec ille. 3. ſi quis, quod ante Tridentinum frequens erat, occulte duxiſſet uxorem, & deinde aliam publice, quæ in exteriori foro invicte probare potuiſſet eum eſſe ſuum, & excommunicatus fuiſſet niſi maneret cum ſecunda; is tamen cum iſta habitare non poſſet, quia talis excommunicatio defectu cauſæ vera non eſt; ergo a pari. Itaque, verba ſunt Cabaſſutii ibid. tota ex occaſione talis cenſuræ exurgens conſcientiæ obligatio, verſatur per accidens in fuga ſcandali & contemptus Eccleſiæ, punibilis a Deo & hominibus; unde tamen per ſe non exurgunt canonicæ pœnæ, v. g. irregularitas, quia deeſt ſecundum rei veritatem canonicum fundamentum, nimirum juſta cenſuræ cauſa. Hinc inferes per hanc excommunicationem non privari hominem communibus Eccleſiæ ſuffragiis: tum quia non eſt veriſimile poteſtatem hanc quæ in deſtructionem eſſet, a Deo Eccleſiæ fuiſſe conceſſam; tum quia hoc revera non intendit Eccleſia militans, cum nec ad bonum commune, nec ad bonum illius qui condemnatur, utile ſit.

Dividitur denique cenſura in reſervatam, & non reſervatam, gravem, & minus gravem, de quibus infra.

CAPUT SECUNDUM.

De cauſa efficiente cenſurarum.

CAuſa efficiens cenſurarum, vel eas inſtituit, vel eas fert, *ſeu decernit*. De utraque dicemus.

ARTICULUS PRIMUS.

Quis inſtituerit, aut inſtituere poſſit cenſuras.

DUo hic inquiruntur. 1. an Chriſtus per ſe cenſuras inſtituerit. 2. an eaſdem inſtituendi facultatem conceſſerit Eccleſiæ, & quibus ejuſdem membris.

Dico 1. Chriſtus nullam per ſe cenſuram inſtituit, unde nulla eſt cenſura de jure divino. Eſt communis. Prob. 1. Inſtituere cenſuras eſt præſcribere in particulari modum talis pœnæ, ideſt determinare quando, & quibus bonis ſpoliari debeant hi aut illi peccatores: atqui Chriſtus nihil unquam tale determinavit; neque aſſignari poteſt Scripturæ locus qui eum id præſtitiſſe dicat. Prob. 2. Quia in cenſuris nihil eſt quod per Eccleſiæ poteſtatem mutari non poſſit, unde multa olim fuerunt in uſu quæ nunc non

ſunt,

ſunt, & viciſſim: ſed quæ jure divino conſtituta ſunt, vel prorſus mutari nequeunt, vel nonniſi raro, & in caſu aliquo admodum ſingulari, ut bene notat Suares diſp. 2. ſect. 1.

At, inquies, Chriſtus excommunicationem inſtituit his verbis, *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut æthnicus.* Hic enim virtualiter præcipit ut Paſtores Eccleſiæ contumaces foris abigant, & a Fidelium communione excludant. *Matth. 18*

R. neg. ant. Nam 1. ſi Chriſtus eo loci veram excommunicationem inſtituiſſet, omnes prorſus qui Eccleſiæ præceptis rebelles ſunt, eſſent jure divino excommunicati, quod quam abſurdum ſit, nemo non videt. 2. non magis liceret cum peccatoribus qui Eccleſiam ſpernunt, communicare in divinis, quam cum æthnicis, quia lex a Chriſto inſtituta abrogari nequit ab hominibus: atqui tamen licitum eſt communicare cum excommunicatis, modo denuntiati non ſint, ut alibi dicimus. 3. addit ibidem Chriſtus, *Quidquid ligaveritis ſuper terram &c.* His autem verbis innuit Chriſtus, ſe potius dare facultatem cenſuras inſtituendi, quam eas a ſe inſtitui: unde præcipit non quidem in particulari, ſed ſolum in generali, ut qui Eccleſiam non audierint vitentur ab aliis juxta gradum & modum ſeparationis ab Eccleſia faciendæ; ergo ipſe ſeparationem hanc in tali gradu & modo per ſe non facit; ergo nec inſtituit cenſuras in ſpecie. Suar. ibid. n. 5.

Inſt. hæc Pauli verba, *Hæreticum hominem poſt primam & ſecundam correctionem devita;* hæc item S. Joannis, *Si quis venit ad vos, & doctrinam non affert, nolite eum recipere in domum, nec Ave ei dixeritis,* veram continent excommunicationem; atqui talis excommunicatio utpote ab Apoſtolis dimanans, juris eſt divini. *Ad Tit. c. 3.* *2. Joan.*

R. 1. neg. maj. Citati enim textus intelligi poſſunt de obligatione naturali vitandi eos qui nobis damni cauſa eſſe poſſunt, quales ſunt præſertim Hæretici; quorum *ſermo ut cancer ſerpit.* Hinc idem Apoſtolus 1. Cor. 5. non minus acriter præcipit ut vitetur Chriſtianus quiſquis *eſt fornicator, aut avarus, aut idolis ſerviens, aut maledicus, aut ebrioſus, & cum ejuſmodi nec cibum ſumere* permittit: atqui tamen nemo dixerit peccatores pene omnes a S. Paulo excommunicatos fuiſſe. Idem eſt ſenſus verborum Joannis, ut patet ex iis quæ ſequuntur, *Qui enim dicit illi, Ave, communicat operibus ejus malignis;* quia vel iis conſentire videtur, vel qui male ſentiunt, in errore ſuo confirmat. *2. Corint. 2.*

R. 2. neg. min. Quia quod eſt inſtitutionis Apoſtolicæ, non ideo eſt inſtitutionis divinæ; Apoſtoli enim multa fecerunt ut Prælati & Judices, quæ Chriſtus per ſe & ſpeciatim non inſtituerat. Sic S. Paulus 1. ad Timot. 3. bigamos vult eſſe irregulares, non quia irregularitatem hanc inſtituerit Chriſtus, ſed quia eam inſtituendi Apoſtolis facultatem conceſſerit.

Dico 2. Eſt in Eccleſia poteſtas inſtituendi & ferendi cenſuras. Concluſio quæ eſt de fide, eſt contra Albanenſes, VVicleſ. Hus, Lutherum, juxta quem, ut conſtat ex propoſitione ejus 18. inter eas quas damnavit Leo X. an. 1522. *excommunicationes ſunt tantum externæ pœnæ, nec privant hominem communibus ſpiritualibus Eccleſiæ orationibus &c.* Prob. 1. ex his Chriſti verbis, *Quodcumque ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in cælis,* quibus ad minimum promittitur Apoſtolis poteſtas ligandi. Idem habe- *Matth 16*

tur

tur Matth. 18. *Amen dico vobis, quæcumque alligaveritis &c.* Et v. 17. *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut æthnicus &c.* Unde ſic: Eam habet Eccleſia poteſtatem quam ipſi Chriſtus conceſſit: atqui Chriſtus Eccleſiæ conceſſit poteſtatem ferendi cenſuras. Nam cenſuræ pœnæ quædam ſunt quæ decernuntur in foro exteriori, & ſpiritualiter ligant: atqui Chriſtus Eccleſiæ poteſtatem dedit tales ferendi pœnas. Ut enim tales ferendi pœnas poteſtatem Eccleſia acceperit a Chriſto, ſatis eſt ut in textibus citatis agatur & de pœnis, & de pœnis fori contentioſi, & de pęnis quæ animam ligent: atqui hæc omnia conſtant. Nam 1. agitur de pęnis; agitur enim de vinculo quo quis ligatur. 2. agitur de pœnis in exteriori foro decernendis; de iis enim agitur pęnis quæ ſequuntur denuntiationem Eccleſiæ factam, & quæ ita publicæ ſunt, ut qui eas incurrit, habendus ſit ut *æthnicus & publicanus*. 3. agitur de pęnis quæ animam ligant; pęnæ enim quæ animam non ligarent, eſſent mere exteriores, nec proinde in cœlo ligarent: atqui pœnæ de quibus agitur in citatis locis, ligant in cœlis; ergo ibi agitur non de pęnis mere exterioribus, ſed de pęnis reipſa ſpiritualibus: hinc S. Auguſtinus Epiſt. 75. *Spiritualis pœna*, inquit, *qua fit quod ſcriptum eſt, Quæcumque ligaveritis in terra &c.*

Et certe verba hæc Chriſti, *Quæcumque ligaveritis*, utpote generalia, ad ea omnia extendi debent, ad quæ rationabiliter extendi poſſunt, ad ea nempe omnia quæ bono Eccleſiæ regimini neceſſaria ſunt: atqui poteſtas
1. Cor. 5. coercitiva, bono Eccleſiæ regimini neceſſaria eſt; hinc Apoſtolus, *Jam judicavi... eum qui ſic operatus eſt... tradere Satanæ in interitum carnis.*

Prob. 2. ex Patribus. Tertul. Apolog. cap. 39. poſtquam in conventibus Chriſtianorum eſſe dixit *cenſuram divinam: Summum*, inquit, *futuri judicii præjudicium eſt, ſi quis ita deliquerit ut a communicatione orationis, & conventus, & omnis ſancti commercii relegetur.* S. Chryſoſtomus Hom. 4. in Epiſt. ad Hebr. *Nemo*, inquit, *contemnat vincula eccleſiaſtica; non enim homo eſt qui ligat, ſed Chriſtus, qui nobis hanc poteſtatem fecit.* S. Auguſtinus l. de corr. & gr. c. 15. *Ipſa*, inquit, *quæ damnatio nominatur... qua pœna in Eccleſia nulla major eſt, poteſt ſi Deus voluerit, in correctionem ſaluberrimam cedere &c.* ergo certum eſt cenſuras ab Eccleſiæ naſcentis exordio ſemper in uſu fuiſſe. Hinc Canon 30. inter Apoſtolicos, quo Simoniaci excommunicantur, notat Simonem magum his Petri verbis ex-
Act. 8. 21. communicatum fuiſſe, *Non eſt tibi pars in ſermone iſto.* Hinc S. Paulus
1. Cor. 5. inceſtum Corinthi, Hymenæumque & Alexandrum vere excommunica-
1. Tim. 1. vit, cum eos tradidit Satanæ.

Prob. 3. ratione jam tacta. Reſpublica Chriſtiana eam habet poteſtatem, quæ politicis etiam Rebuſpublicis non deeſt: atqui poteſtas privandi ſubditos bonis Reipublicæ communibus, nulli politicæ Reipublicæ deeſt, ergo nec Eccleſiæ: jam vero talis poteſtas per cenſuras exercetur.

Obj. 1. Eccleſia eam non habet poteſtatem quæ ad deſtructionem eſt, non ad ædificationem: atqui poteſtas cenſuras ferendi quæ conſiſtant in privatione bonorum ſpiritualium, eſt in deſtructionem; ſic enim anima diabolicis incurſibus aperta foret. 2. ut recte arguit S. Chryſoſtomus Serm. de anathemate, *Aut anathematizas viventem, aut mortuum: ſi mortuum, impie agis, quia jam ſub jure humano non exiſtit, ſed Domino ſuo ſtat aut cadit: ſi vivum, impie etiam agis, nam eum qui ad bonum converti poteſt,*

teſt, abſcindis. 3. in ſpiritualibus bonis, nemo læditur niſi a ſeipſo; ergo iis per Eccleſiam privari non poteſt.

R. ad 1. neg. min. Hæc enim poteſtas, neque eſt in deſtructionem Fidelium, cum ab iis, ut notat S. Ambroſius, ſequeſtretur graviter lapſus, ne modicum fermentum totam maſſam corrumpat; neque in deſtructionem ipſius excommunicati, quia punitur ad coercendam ejus contumaciam, & ut *ſpiritus ſalvus fiat*: ſic ægro ſubtrahitur panis, ut febris expellatur; ſic pœnitenti adhuc fluctuanti negatur abſolutio, ut gratiæ impedimenta removeat.

Ad S. Chryſoſt. diſt. Impie agit qui præſcindit, vel ſine poteſtate, vel non ſatis expectans ad pœnitentiam, ut tunc paſſim fiebat, C. impie agit qui id facit cum debitis conditionibus, N. cum enim debite fertur cenſura, jam *non eſt homo qui ligat*, *ſed* ipſe *Chriſtus*, ut ait S. Doctor.

Ad 3. diſt. Nemo læditur niſi a ſeipſo, hoc eſt, niſi voluntarie cauſam dederit, C. ideſt, ne is quidem qui juſtam excommunicationi cauſam dedit, privari poteſt bonis ſpiritualibus, ſubd. bonis quæ ab ipſo penitus pendent, & pure interna ſunt, ut fides, C. bonis exterioribus, N.

Dico 3. Poteſtas inſtituendi cenſuras reſidet in S. Pontifice, & in Concilio generali. *Eſt communis omnium Doctorum*, ait Mag. Grandin hic p.8. Prob. 1. Quia, ut bene Suar. diſp. 2. ſect. 2. cenſuræ ſunt veluti generales quidam Eccleſiæ univerſæ ritus, quibus ſinguli Paſtores contra contumaces ſubditos uti debent: atqui ritus tam generales non ab alio quam a R. Pontifice, aut Concilio generali inſtitui poſſunt; ſicut leges quæ in toto Regno obligent, a ſolo Rege condi poſſunt. Prob. 2. Quia in Eccleſia Dei, quæ eſt caſtrorum acies ordinata, nulla eſſe debet confuſio; quanta vero foret, ſi ſinguli Paſtores novas pro nutu & arbitrio cenſuras inſtituere poſſent? Quo ex jure earum cognitio haberi poſſet? Quid certi de iis poſſet ſtatui? Prob. 3. Quia ſi jus inſtituendi cenſuras unicuique Epiſcopo competeret, dubio procul eorum aliquis ipſo uſus fuiſſet; unde non tres ſolum, ut nunc ſunt, ſed innumeræ ferme eſſent cenſurarum ſpecies.

Vid. ſup. p. 648.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quis poſſit ferre cenſuras.

NOt. Poteſtas ligandi & ſolvendi, a qua profluit poteſtas ferendæ cenſuræ, duplex eſt, alia ordinis, alia juriſdictionis. Poteſtas *ordinis*, eſt poteſtas reſpiciens Sacramenta conficienda vel miniſtranda; & pro præſenti, eſt poteſtas remittendi peccata quæ Sacerdoti, cum ordinatur, confertur incomplete & in actu primo: *incomplete*, inquam, quia cui confertur Ordo, non ſtatim ſemper conferuntur ſubditi, in quos poteſtatem quam in ordinatione accepit, exerceat. Poteſtas *juriſdictionis* eſt poteſtas reſpiciens judicia, quæ actu & de facto exerceri poteſt in aliquos qui actu & de facto ſubditi ſunt. Poteſtas juriſdictionis duplex eſt: alia *fori interni*, quæ primario verſatur circa ſolvenda vel retinenda quoad culpam peccata; alia *fori externi*, quæ vel verſatur circa liberales conceſſiones, diſpenſationes, abſolutiones, rehabilitationes, in integrum reſtitutiones, collationes, ac Beneficiorum proviſiones, & vocatur *gratioſa* ſeu *voluntaria*; vel exercetur

Cabaſſ. l. 4. c. 1. Zerola v. Juriſd. Pirhing. l. 1. tit. 31. Duraſſ. &c.

cetur in invitos, aut inter partes contradicentes; ſeu, ut ajunt, in judicio contradictorio, & vocatur *contentioſa*. Utraque vel eſt *ordinaria*, quæ alicui ratione officii ipſius competit, & ab eo exercetur nomine proprio; talis eſt juriſdictio Papæ, Legati, Epiſcopi, vel Vicarii generalis, qui una eſt cum Epiſcopo perſona; vel *delegata*, quæ confertur alicui ab habente ordinariam; vel *ſubdelegata*, quæ committitur alicui ab habente delegatam cum jure ſubdelegandi. Denique juriſdictio ſive ordinaria, ſive delegata, vel eſt in aliquo *de lege communi*, ſcilicet ſecundum quod fieri ſolet & expedit; vel *de lege ſpeciali*, ſecundum ſpeciale privilegium, & abſolutam Eccleſiæ vel ſummi Pontificis poteſtatem. His poſitis,

Dico I. Poteſtas ordinaria ferendi cenſuras de jure communi reſidet 1. in ſummo Pontifice, quia Ordinarius eſt ſuper omnes mundi Chriſtianos, *& cuncta per mundum novit Eccleſia, quod ſacroſancta Romana Eccleſia fas de omnibus habeat judicandi*, ut ait Gelaſ. c. 17. IX. q. 3. 2. in Legatis in ſua Provincia, cap. 2. *De offic. legati* in 6. ubi videndum quid ferat locorum conſuetudo. 3. in Epiſcopis, quo nomine intelliguntur Archiepiſcopi & Patriarchæ. Ita paſſim habetur tit. *De officio Judicis ordinarii*. Porro, ut Epiſcopus cenſuras ferat, ſatis eſt ut electus ſit, & a Papa confirmatus, quia ferre cenſuras actus eſt juriſdictionis, qui a ſimplici Clerico exerceri poteſt. Idem dicendum de Vicario generali, & de Abbate, qui licet necdum ſint in ſacris, cenſuras decernere poſſunt. Et hæc quidem vera ſunt de jure communi, quia ſpecialibus locorum ſtatutis caveri poteſt, ne ſimplex Clericus Abbas ſit, aut Vicarius generalis. 3. in Vicario Epiſcopi, quia unum eſt Epiſcopi & Vicarii tribunal; unde ex c. 2. *De conſuet.* in 6. cautum eſt, *ne ab Officiali Epiſcopi*, idem dic de Vicario, *ad eumdem Epiſcopum valeat appellari; ne ab eodem ad ſe ipſum .... appellatio interpoſita videatur*. Porro Vicarii generales cum cenſuras ferunt, non agunt ut delegati, ſed ut Judices ordinarii. 4. in Vicariis aut Officialibus Capituli, cum Sedes vacat, aut captivus detinetur Epiſcopus; & hæc quidem poteſtas in inſtrumento eorumdem nominationis ſpecialiter exprimi debet. 5. in Prælatis Religionum, ut ſunt Abbates, Provinciales, Priores, Guardiani, Rectores: ſed hoc procedit de jure communi; de facto enim attendenda eſt Religionum conſuetudo, videndumque quid ferant ſpecialia Monaſterii Statuta, ut monent Salmantic. num. 31. 6. in Conciliis generalibus erga totam Eccleſiam, & Provincialibus erga Provinciam ſuam. 7. in iis qui jura habent epiſcopalia, ut Cardinales in propriis ſuis titulis. Ratio eſt, tum quia jura his omnibus permittunt ut cenſuras ferant; tum quia poſtulat eorum munus & dignitas, ut ſubditos ſuos adigere poſſint ad ea quæ partium ſuarum ſunt adimplenda, quod aliquando ſine cenſuris fieri non poteſt.

Sayrus l. 1. c. 5.

Coll. Andeg. p. 44.

Ibid. p. 47.

Quæres an Parochus poſſit de jure communi cenſuras ferre.

R. negat. eſt communis. Ratio eſt, quia cenſuras ferre pertinet ad juriſdictionem fori contentioſi, cum non ferantur ſine cognitione cauſæ, & ferantur etiam in invitum, unde & ad eas ferendas requiritur ſtrepitus judicialis: atqui ſimplices Curati forum contentioſum de jure communi non habent; ergo nec poſſunt ferre cenſuras. Atque id docent S. Thomas, Alexander de Ales, ſanctus Bonaventura, & alii longe plures apud Sayrum l. 1. c. 6. n. 21. An autem aliquando poteſtatem hanc habuerint

Digitized by Google

ſint Curati, diſputatur. Affirmant aliqui, & inter eos Auctor Theor. & praxis Sacram. c. 2. idque eruit ex cap. *Nemo Epiſcopus*, 11. cauſa 2. q. 1. & cap. 3. *De offic. Judic. ordin.* ubi loquitur Alexander III. de ſententia excommunicationis vel interdicti, quam Plebanus S. P. *in clericos, vel Laicos parœcianos ſuos rationabiliter* ferre potuit. Verum cenſent alii nihil ex his textibus colligi poſſe, quia in iis agitur de Plebanis, qui vel non uni ſolum, ut Parochi, ſed multis aliquando præerant Eccleſiis, ideoque plus habere poterant auctoritatis quam ſimplices Curati; vel ex ſpeciali conceſſione jus ferendi cenſuras adepti erant. Ut ut ſit, fatetur citatus Auctor, Parochos ab ea cenſuras ferendi poteſtate (ſi quam olim habuerint) excidiſſe.

Dico 2. Ut quis de lege communi poteſtatem ferendæ cenſuræ ordinariam aut delegatam habeat, ſufficit & requiritur ut ſit rationis compos, viator, & Clericus. Ratio eſt, quia ferre cenſuras eſt actus juriſdictionis ſpiritualis, & quidem fori externi: atqui ut talis actus exerceri legitime poſſit, ſufficiunt & requiruntur tres prædictæ conditiones; quilibet enim Clericus capax eſt juriſdictionis eccleſiaſticæ, quæ forte Apoſtolis Matth. 18. conceſſa eſt, quo tempore nondum erant Sacerdotes. *Sayrus ex 5. n. 7.*

Quæres 1. an Laico committi ſeu delegari poſſit facultas ferendæ cenſuræ.

R. Facultas hæc de lege ſpeciali poteſt Laico a Papa concedi. Ratio eſt, quia facultas illa Jure ſolum pontificio requirit Clericatum: atqui Papa diſpenſare poteſt in eo jure. Minor patet: tum quia Jus canonicum eſt vere jus humanum; tum quia Papam in eo diſpenſare poſſe, expreſſe docet Innocentius III. c. 4. *De conceſſ. Præbendæ &c.* his verbis, *Secundum plenitudinem poteſtatis, de jure poſſumus ſupra jus diſpenſare.* Prob. itaque major. Si quid præter ſtatum Laici requireretur ad ferendas cenſuras, vel Clericatus, vel Sacerdotium: atqui neutrum requiritur jure divino: non Clericatus, quem a Chriſto nec inſtitutum, nec proinde requiſitum fuiſſe conſtat; non Sacerdotium, cum ubique etiam a non Sacerdotibus ferantur cenſuræ; ergo. Dixi, *a Papa*; quia Epiſcopi Juri canonico, cui ſunt ſubjecti, derogare non poſſunt: unde Epiſcopi Laicum in Vicarium aſſumere prohibentur c. 22. XVI. q. 7. atque id in Gallia viget, ut patet ex articulo 45. Edicti Bleſenſis. *Pontas v. Excommunier. cas xj.*

Quæres 2. an eadem facultas Monialibus aut Abbatiſſis communicari poſſit.

R. Quidquid ſit de jure extraordinario quod cuidam Abbatiſſæ Fontis Ebraldi a Clemente VII. conceſſum fuiſſe exiſtimant; reſpondeo, inquam, neque conveniens neque decens eſſe, ut cenſurarum diſpoſitio mulieribus committatur. Vid. Mag. Grandin. p. 10.

Quæres 3. an facultas cenſuras ferendi, acquiri poſſit præſcriptione. *Sayr. l. 1. c. 6. n. 30.*

R. cum Sayro & Suare diſp. 2. ſect. 2. n. 12. &c. acquiri poſſe ab iis qui aliis aliqua ratione præſunt, ut populis Parochi, Canonicis Præpoſiti. Porro qui facultatem excommunicandi præſcripſiſſet, non ideo alias cenſuras ferre poſſet, quia in præſcriptione non valet argumentum a ſimili. Ad hanc vero præſcriptionem requiritur tempus 40. annorum cum titulo colorato, ut patet ex c. 15. *De præſcript.* ſine titulo autem tempus immemoriale, juxta cap. 1. hoc tit. in 6. Piring. l. 2. tit. 26. n. 28. 2. eadem facultas etiam conſuetudine acquiri poteſt, quia conſuetudine acquiritur

 juris-

juriſdictio: unde olim Archidiaconi quidam per ſe aut per Officiales ſuos cenſuras ferebant, ut patet ex cap. 5. & 7. *de ſent. excom.* in 6. 3. demum acquiritur & privilegio, quale olim Canonicis Carnotenſibus conceſſum erat, ut nemini liceret eos quos excommunicatione vel interdicto feriiſſent, abſque præmiſſa ab iiſdem congrua ſatisfactione abſolvere; de quo vid. c. 23. *De verb. ſignificat.* Ceterum nemini mirum accidere debet quod hiſce modis comparetur poteſtas decernendi cenſuras; hæc enim reipſa tunc emanat a S. Pontifice vel Eccleſia, quæ permittit ut qui diu cenſuras tulit, aut eaſdem ferre conſuevit, in hoc uſu perſeveret, ut firma & certa ſit juriſdictio eccleſiaſtica.

Suar. ib. Quæres 4. an poſſit quis finita ſua delegatione ferre cenſuram; item an delegatio expiret morte delegantis.

R. ad 1. non valet cenſura ab eo lata ad quem pervenit delegationis ſuæ revocatio, quia jam caret juriſdictione. Quod ſi cenſuram ferat antequam revocationis notitiam habere potuerit, valebit cenſura, niſi delegans expreſſe contrarium intendat; quod, ait Avila, niſi aperte conſtet, nunquam præſumi debet.

R. ad 2. delegationem finiri per mortem naturalem, aut civilem delegantis, qualis eſt ejus captivitas, niſi res ſit inchoata, ſaltem per citationem legitimam. Ceterum jure ſancitum eſt ut delegatus alium delegare non poſſit, niſi id ſibi a delegante conceſſum ſit, vel generali privilegio, quale conceſſum eſt omnibus S. Pontificis Delegatis, ut delegare poſſint, c. 3. *De offic. delegati*, vel ſpeciali conceſſione.

CAPUT TERTIUM.

De conditionibus ad cenſuram requiſitis.

EX his conditionibus aliæ requiruntur ut cenſura licita ſit, aliæ, ut valida. Rurſus vero aliæ ſe tenent ex parte ferentis cenſuram; *aliæ ex parte* tum cauſæ, tum illius in quem fertur; aliæ ex parte formalitatum quæ in cenſura ferenda ſervari debent. De iis omnibus ſigillatim agendum eſt.

ARTICULUS PRIMUS.

De conditionibus ex parte ferentis cenſuram.

DIco 1. ut quis licite & convenienter cenſuram ferat, quatuor requiruntur. 1. ut ab omni pravo affectu liber ſit; injuſta enim eſt cenſura, quæ odii aut vindictæ animo, potius quam diſciplinæ intuitu decernitur, ut ſupra dictum eſt. 2. ut immunis ſit ab iis impedimentis, quæ licet cenſuram non irritent, efficiunt tamen ut licite non feratur. Sic excommunicatus occultus, penes quem eſt ut abſolvatur, ſed qui abſolutionem negligit, illicite fert cenſuram, & mortaliter peccat, niſi forte eam ferat in favorem ſubditi, qui jure poſtulat ut aliquis alius excommunicetur, modo tamen laboret ad obtinendam excommunicationis, qua ipſe ligatur, abſolutionem; ita Valentia. 3. ut ſervet formalitates, quæ licet

Digitized by Google

licet eſſentiales non ſint, jure tamen præſcribuntur, & de quibus infra. 4. ut peccato non ita gravi, graviorem cenſuram non irroget: multa enim in rigore licent, quæ tamen non expediunt; neque ſemper damnandi ſunt morte, qui abſolute ea plecti poſſunt. *Diſp. 7 a 17. punct. 3.*

Dico 2. Ut quis cenſuram valide ferat, quatuor præcipue deſiderantur. 1. ut juriſdictionem habeat, eamque minime impeditam. Impeditur autem & ligatur juriſdictio. 1. appellatione legitima, de qua infra. 2. voluntate Superioris: unde in locis Inquiſitioni obnoxiis, Inquiſitores in Epiſcopos cenſuram ferre nequeunt, ex cap. 16. *De hæreticis* in 6. 3. captivitate Epiſcopi ab hoſtibus detenti; tunc enim *non Archiepiſcopus, ſed Capitulum, ac ſi Sedes per mortem vacaret*, juriſdictionem habet ex cap. 3. *De ſupplenda neglig. Prælat.* in 6. 4. excommunicatione majori ejuſdem, (minor enim juriſdictionem non tollit, ut notat Sayrus c. 5. n. 36.) & tunc nullæ etiam ſunt cenſuræ delegati ejus aut ſubdelegati; ii enim, niſi res jam cœpta ſit, juriſdictione ſpoliantur, una cum eo a quo illam acceperant.

Sed hic gravis exurgit quæſtio, an ut quis excidat a juriſdictione, ſufficiat excommunicatio occulta, & tolerata. Affirmant bene multi apud Sayrum ibid. n. 32. ſed negant alii & melius, aſſeruntque cenſuras ab excommunicato etiam publico latas, validas eſſe, dummodo non ſit denuntiatus. Huic opinioni adhærendum eſt: tum quia fundatur in Extravag. Martini V. *Ad evitanda ſcandala*, de qua alibi, tum quia nunc ab omnibus pene Theologis recepta eſt.

1. Ad cenſuræ validitatem requiritur perſonarum diſtinctio, unde nec Capitulum ſe totum, nec Epiſcopus, aut alius quilibet ſeipſum cenſura ligare poteſt, ut ſentiunt Doctores omnes. Ratio eſt, quia poteſtas cenſuras ferendi, nonniſi in ſubditum, & quidem per modum ſententiæ coactivæ, exerceri poteſt: atqui nemo ſibi proprie ſubditus eſt, aut in ſe juriſdictionem habet, præſertim coactivam.

Objiciuntur tria. 1. quod Papa, utpote qui alioqui deterioris eſſet conditionis quam ceteri Fideles, poſſit ſibi Indulgentias applicare, quæ tamen ſine juriſdictione non applicantur. 2. quod Prælatus communicans cum eo quem excommunicavit, incurrat minorem excommunicationem, ac proinde quod ſemetipſum liget. 3. quod non minus poteſt quis alteri committere ut ſe excommunicet, quam poteſt Confeſſarium eligere ut ſe abſolvat: porro ipſe Papa eligit hominem ſibi neceſſario inferiorem a quo abſolvatur. Sed hæc non nocent: unde

Ad 1. Vel Papa ſibi non applicat Indulgentias per viam juriſdictionis, ſed ſolum ſuffragii, ſicut & eas applicat defunctis qui tamen ei ſubjecti non ſunt; vel Deus ipſi eas immediate applicat, cum eadem facit quæ ab aliis Fidelibus fieri imperat: neutrum autem juriſdictionem præſertim coactivam poſtulat. Ad 2. Prælatus cum homine a ſe excommunicato communicans, incurrit quidem excommunicationem minorem, ſed a jure, non ab homine; quia jure communi ſancitum eſt, ut qui cum excommunicato denuntiato communicat, excommunicationem minorem contrahat. Eadem de cauſa Epiſcopus qui rem ſacram facit in loco a ſe interdicto, irregularis evadit, ut poſt Hugolinum notat Suares, quia jus commune ſub irregularitatis pœna prohibet, ne quis cele-

Digitized by Google

bret in Eccleſia quovis modo interdicta: porro nihil mirum eſt ſi Epiſcopus qui juri communi ſubditus eſt, pœnas ipſo præſcriptas incurrat. Ad 3. *Dicendum* cum S. Thom. *quod abſolutio & ligatio in foro Confeſſionis, eſt quoad Deum tantum, apud quem . . . ſuperior redditur inferior* alteri tanquam miniſtro Dei, *per peccatum: ſed excommunicatio eſt in judicio exteriori, in quo aliquis non amittit ſuperioritatem ex hoc quod peccat; unde non eſt ratio ſimilis de utroque foro*. Addunt alii, quod quando agitur de juriſdictione voluntaria, qualis ea eſt quæ exercetur in diſpenſationibus, & in foro conſcientiæ, poſſit idem eſſe ſuperior & inferior, ſeu ſubditus ſui ipſius.

In addit. q. 2. a. 4.

Salmant. c. 1. n. 48.

Ex his colligunt Theologi, 1. Epiſcopum qui contra fures cenſuram tulerit, ei tamen obnoxium non fore, ſi furetur. 2. tamen huic cenſuræ obnoxium fore, ſi eam ipſe non ferat, ſed illam denuntiet tanquam a proprio ſuo Superiore latam, quia tunc non propriam, ſed Superioris ſui legem tranſgreditur. 3. æqualem ab æquali, & multo minus Superiorem ab inferiori, ligari non poſſe; quia duo v. g. Vicarii generales, alter in alterum juriſdictionem non habet: poſſet tamen æqualis vel inferior Superiorem excommunicare, modo accepiſſet poteſtatem ab aliquo qui Superioris ſui ſuperior eſſet.

4. Ad cenſuræ validitatem neceſſum eſt ut non ſolum non feratur in propriam perſonam, ſed nequidem in propria cauſa. Ratio eſt 1. quia id ſacris regulis prohibetur, ut dicitur cap. 27. XXIII. q. 4. 2. quia *nullus unquam* poteſt *accuſator ſimul eſſe & Judex vel teſtis*, ex c. 1. IV. q. 4. idem tamen eſſet hæc ſimul omnia, ſi in propria cauſa judicium ferre poſſet: & vero magna hic eſſet inæqualitas, magnaque aliis inureretur injuria, ſi quis pro ſe contra alterum ſtatueret quidquid vellet. Addit tamen Suares & alii cum eo, licitum eſſe propria in cauſa cenſuris uti, 1. ſi id fiat non per modum judicii, ſed per modum defenſionis in eum qui violentiam infert, quia vim vi repellere licet. 2. ubi cauſa tam publica eſt ac manifeſta, ut nec negari poſſit, nec ullo examine indigeat.

Vid Suar. diſp. 2. ſect. 4. n. 8.

5. Requiritur intentio ferendi cenſuram: cenſura enim vel *eſt lex*, vel mandatum, aut ſententia; hæc autem non obligant, niſi *legiſlator*, mandanſve aut Judex obligare velint, ad diſcrimen Sacramentorum, in quibus verba, juxta non paucos, abſque intentione interna operantur. Hic autem duo notanda cum Suare. 1. eum qui uſus eſt verbis, quæ ſatis expreſſe cenſuræ impoſitionem denotant, præſumi ſufficientem habuiſſe intentionem, niſi ex materia aliiſve conjecturis prudenter judicetur, eum terrere ſolum & comminari voluiſſe. 2. ſpeciem hanc fictionis qua utuntur Prælati quidam qui terrere volunt, non autem cenſuras ferre, omnino in praxi eſſe rejiciendam; quia fieri poteſt ut ea occaſione ſimpliciores aliqui ex conſcientia erronea graviter peccent; alii vero qui perſpicaciores ſibi videntur, interdum veras cenſuras contemnant.

Quæres an cenſura ex metu lata valeat. Sermo eſt de metu gravi; levis enim vel nihil, vel non ſatis libertatem minuit. Rurſus ſermo eſt de metu non ita gravi ut libertatem phyſicam tollat, cum ea libertas ad actionem humanam neceſſaria ſit.

R. cenſuram hanc valere. Ratio eſt, quia actus ex metu gravi factus, jure naturali validus eſt, utpote qui ſimpliciter voluntarius ſit; ergo validus ma-

Digitized by Google

manet, niſi jure poſitivo irritetur: atqui nullum eſt jus poſitivum quod irritet cenſuras a Judice per metum coacto latas. Si enim cenſuræ ſic latæ jure aliquo irritarentur, maxime cap. unic. *De iis quæ vi & metus &c.* in 6. ubi abſolutio per vim & metum exorta non valet, ac proinde & ipſæ cenſuræ ſic latæ, cum jura ligandi & ſolvendi ſint paria, & cap. 51. *De pœnit.* diſt. 1. atqui hæc ratio qua ſola nituntur Hugolinus cap. 2. §. 4. Sayrus l. 1. c. 16. & alii quidam nullius eſt momenti. 1. quia habuit Eccleſia rationes irritandi abſolutiones, non autem cenſuras ex metu prodeuntes; quia ſive ſæpius vis infertur ad obtinendam cenſuræ abſolutionem, quam ad ejus irrogationem; ſive quia irritatio abſolutionis ex metu datæ, vergit in favorem eccleſiaſticæ poteſtatis, cujus vis enervatur, ſi Judex cenſuram quam juſte tulit, per vim auferre cogatur; non autem enervatur eccleſiaſtica poteſtas ex eo quod Judex, ſuppoſita cauſæ gravitate, cogatur ferre cenſuras, ſed magis roboratur. 2. quia quamvis per ſe paria ſint ligandi & ſolvendi jura, poſſunt tamen a ſe ſeparari, cum validæ urgent rationes, quales eæ ſunt quas modo propoſui. Sic Cap. *Tua nos.* 19. *De ſent. excommunic.* incendiarius poteſt ab Epiſcopo nominatim excommunicari, & tamen ſic nominatim excommunicatus a ſolo Pontifice Romano abſolvi poteſt. Ita ſentiunt Suar. diſp. 2. ſect. 5. Salmantic. n. 60.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quam ob cauſam ferri poſſit cenſura,

CEnſuræ cauſa materialis duplex: proxima, quæ eſt peccatum propter quod fertur cenſura; & remota, quæ ipſa eſt perſona quæ ſubjacet cenſuræ. De hac dicemus poſtea; nunc de priori, circa quam quatuor quæruntur, 1. an, & quam grave requiratur peccatum. 2. an debeat eſſe exterius. 3. an conſummatum. 4. an proprium.

Dico 1. Ad cenſuram prærequiritur peccatum, grave quidem ad gravem, veniale vero ad leviorem. Prob. 1. quia cenſura eſt pœna eccleſiaſtica: atqui talis pœna ſupponit culpam; non enim jus habet homo inſontes puniendi. Prob. 1. Cenſura pœna eſt & medicina: atqui pœna culpæ, & medicina morbo proportionari debent; poſtulat enim æquitas, & ut pro delicto ſit plagarum modus, & ut difficiliora remedia gravioribus tantum morbis adhibeantur. Unde can. 41. xi. q. 3. dicitur: *Quia anathema eſt æternæ mortis damnatio, nonniſi pro mortali debet imponi crimine, & illi qui aliter non potuerit corrigi.* Quapropter etiam Synodus Trident. docet *excommunicationis gladium, ſobrie magnaque circumſpectione exerendum eſſe.* Seſſ. 25. c. 5.

Hinc colliges cum Suare diſput. 8. ſect. 4. Tolet. l. 1. c. 44. Bonacin. diſp. 1. q. 1. punct. 3. Collat. Andegav. t. 1. p. 326. invalidam eſſe excommunicationem majorem, ſuſpenſionem majorem v. g. ab Officio & Beneficio ad longum tempus; item interdictum grave, ſi pro culpa ſolum veniali, v. g. pro mendacio jocoſo, pro verbo otioſo pure & ſimpliciter ſumptis ferantur: quia culpa venialis jure naturali tantæ pœnæ incapax eſt. Unde inſuper deducit Bonacina, eum qui ex odio intendit graviter Clericum percutere, quem reipſa nonniſi leviter tangit, non ſubjacere excommunicationi; quia actus ille exterior qui ſolus cenſura puniri po-

teſt, non ſufficit ad mortales: quod ſatis lubenter admiſero, modo concedatur actum exteriorem qui Clericum leviter tangit, poſſe tamen eſſe in ratione injuriæ gravem, & ſic cenſuram mereri, prout docet Pontas, de quo infra.

v. Excommunicatio *cas* 3. Objiciuntur duo. 1. Excommunicatio minor graviſſimum eſt malum, cum excludat a Sacramentorum participatione: atqui tamen ea incurritur ob peccatum veniale. 2. ſi pro levi culpa non poſſet gravis decerni cenſura, peccarent Prælati qui rem levem aut etiam indifferentem, v.g. ne quis comam nutriat, aut tabernam ingrediatur, ſub excommunicationis pœna prohibent; atque adeo nihil illi prohibere poſſent, niſi quod jam jure divino aut naturali prohibitum eſt, ſicque falſum eſſet quædam ideo eſſe mala, quia jure humano prohibita ſunt: atqui hæc omnia prorſus abſurda ſunt; ergo dicendum eſt quod quoties Prælatus aliquid etiam leve ſub pœna gravis cenſuræ vetat, eo ipſo præceptum ejus obligat ſub mortali: unde inſuper ſequitur, rem levem ſub gravi pœna prohiberi poſſe.

R. ad 1. excommunicationem minorem pro pœna levi haberi, quia facile, & ab omni Sacerdote, etiam pro ſolis venialibus approbato, ſi quis ſit, auferri poteſt. Ita Salmanticenſes n. 125. 2. quia pœna admodum rara & contractu difficilis, pro minore habetur: porro excommunicatio minor raro admodum contrahitur, & in uno ſolum caſu, cum nempe quis communicat cum excommunicato denuntiato, Gibert p. 58.

Ad 2. Dico non poſſe Superiores rem quæ tum in ſe, tum inſpectis omnibus circumſtantiis levis eſt, præcipere aut prohibere ſub gravi cenſura: ſecus ſi res ea licet alioqui in ſe levis, gravis fiat ob circumſtantias, v.g. ratione ſcandali, aut periculi ne culpa levis viam ſternat ad culpam graviorem. Sic comeſtio ſanguinis & ſuffocatorum, licet de ſe indifferens, graviter tamen ab Apoſtolis prohiberi potuit, nunc vero non poſſet, quia tunc ſuberat, quod nunc vix ſubeſſe poteſt, periculum ſcandali & offenſionis. Idem dicendum de comeſtione pomi, quæ ſub pœna mortis Adæ interdicta eſt. Hac de cauſa nutrire comam, popinam ingredi, & ſimilia de ſe indifferentia, ab Epiſcopis ſub gravi prohibentur, quia hæc multum conducunt ad Cleri regularitatem, qui finis eſt ab Epiſcopis intentus: difficilius enim ad peccatum trahuntur, quos ipſa habitus ſui conditio a peccato removet; facilius vero qui vel laici exterius apparent, vel ea loca frequentant, quæ, ut tabernæ, peccati, peccatorumque ſedes eſſe ſolent.

Ex quibus ſequitur, quoties a lege vel ab homine aliquid vetatur aut præcipitur ſub gravioris cenſuræ pœna, hanc legiſlatoris aut ſuperioris eſſe intentionem ut tranſgreſſorem obliget ad mortale, etiamſi alias res de ſe mortaliter mala non ſit. Ratio eſt, quia qui vult aliquid, & illud velle cenſetur, ſine quo fieri non poteſt id quod vult. Unde peccat mortaliter qui facit aliquid prohibitum ſub pœna cenſuræ, ſive hæc ipſo facto incurrenda ſit, ſive hæc licet ſolum comminatoria, hanc contineat clauſulam, *ut a Judice applicari poſſit abſque ulla nova monitione*, quo in caſu ipſum præceptum, monitionis vices gerit, ut paulo poſt dicemus. Pœna enim gravis, quam quis actione ſua ſolitarie ſumpta promereri poteſt, gravem ſupponit culpam: atqui gravis cenſura, gravis eſt pœna; & eam tunc meretur homo ſingulari, quod contra legem facit, peccato, cum ea ipſi poſſit in-

fligi

fligi abſque novo peccato contra monitionem, quæ ſupponitur non eſſe neceſſaria: Quod ſi cenſura ſic exprimatur, ut infligi non poſſit abſque prævia monitione, cenſent Avila 2. p. diſp. 1. c. 5. dub. 3. & cum eo Salmantic. n. 135. eam non obligare ſub mortali ante monitionem; quia, inquiunt, levitas materiæ, & novæ monitionis neceſſitas, ſatis oſtendunt legislatorem nolle ſub gravi obligare donec præceſſerit monitio. Mihi tamen opinio oppoſita & tutior videtur, & probabilior, vel ſaltem æque probabilis, adeoque in praxi tenenda: tum quia, quod dicunt, legislatoris intentionem tunc eſſe ut leviter obliget, mera eſt imaginatio, ſolido fundamento deſtituta, tum quia illud grave cenſeri debet quod legislator ad bonum commune graviter conducere judicat: quis autem putet legislatorem pro re quam ad bonum commune quaſi indifferentem judicat, gravem cenſuram comminari? Nec nocet quod monitionem prærequirat: tum quia ea aliquando prærequiritur in culpis etiam graviſſimis, ut patet ex Seſs. 24. Conc. Trid. c. 8. *De reform.* ubi, prout ipſe notat Avila, imponitur excommunicatio comminatoria adverſus concubinarios qui ter ab Epiſcopo moniti, non ſe ſeparaverint; tum quia poteſt Superior monitionem præviam indicere, ut ſuavius & minus periculoſe animos ad obſequium diſponat. *Avil. p. 45.*

Quæres 1. an multi qui vineam collectis ex ea racemis devaſtaſſent, itaut tamen eorum nemo tot abſtuliſſet, quot ad peccatum mortale ſufficerent, ſubjacere poſſint graviori cenſuræ, contra eos qui non reſtituerent latæ.

R. eos ſubjici poſſe cenſuræ graviori. 1. ſi uno conſilio vineam depopulati fuerint, quia tunc ſinguli mortaliter peccarunt, cum ſcienter fuerint totalis cauſa damni notabilis. 2. etiamſi non uno conſilio, ſed independenter a ſe invicem, grave illud damnum intulerint; modo gravitatis ejus notitiam habeant. Ratio eſt, quia Eccleſia id ſub gravi præcipere poteſt, ſine quo grave proximi damnum reparari non poteſt: atqui etſi ſinguli venialiter peccaverint, uvas furando, verumtamen eſt grave illatum fuiſſe damnum proximo, quod quidem reparari nequit, niſi ſinguli reſtituant. Ita Mag. Grandin.

Quæres 2. an Titius qui acum abſtulit ſartori qui inde grave damnum paſſus eſt, incidat in cenſuram contra fures latam.

R. In hac materia, in qua termini rigide ſumuntur, aliud eſt fur, aliud iniquus damnificator: unde ſi cenſura ſolum lata ſit in fures, Titius cujus furtum non eſt niſi veniale, gravi cenſuræ non ſubjacebit; cui profecto ſubjaceret, ſi in damnificatores iniquos lata eſſet, quia gravis eſt & iniquus damnificator. Ita Suar. diſp. 4. ſect. 6. n. 12. Navar. c. 17. n. 4. Bonac. ibid. n. 11. qui inde concludit uſurarium eidem pœnæ contra fures latæ obnoxium non fieri. Ægre tamen ei conſenſerim: fur enim ille eſt qui rem alterius injuſte apprehendit & aufert: atqui uſurarius hoc facit; ergo ſi id in magna quantitate faciat, cenſuræ etiam gravi ſubjiciendus videtur.

Dico 2. Probabilius eſt peccatum interdum ut tale, non eſſe cenſuræ materiam. Ita Gibalin. Sayrus, Avila, & alii communius contra Adrian. quodlib. 8. q. 2. Pighium, Medinam & alios quoſdam. Prob. 1. Ea tantum peccata cenſuris ſubjici poſſunt, de quibus Eccleſia judicare poteſt: atqui de internis judicare non poteſt Eccleſia: *Nobis*, inquit Innoc III. Cap. *Tua nos*. 34. *De ſimonia, datum eſt de manifeſtis tantummodo judicare*:

de internis vero judicat *qui ſcrutator eſt cordium, & cognitor ſecretorum.* Atque hinc, ut notat Suares, fluxerunt hæc juris axiomata: *Non habent* Diſp. 4. ſect. 1. *latentia peccata vindictam*, cap. *Chriſtiana* XXXII. q. 5. & , *Cogitationis pœnam nemo patitur*; cap. 14. diſt. 1. *De pœnit.* ergo Prob. 2. Pœna exterioris fori, pro crimine ſolum exteriori decerni poteſt: atqui cenſura eſt pœna exterioris fori; ergo. Prob. 3. Cenſura ad eum debet modum ferri quem indicavit Chriſtus, cum ipſius ferendæ poteſtatem Eccleſiæ conceſſit: atqui indicavit Chriſtus cenſuram pro exteriori ſolum culpa ferri debere; pro culpa nempe quæ Eccleſiæ delata fuiſſet, aut ſaltem deferri poſſet, quamque qui ejus reus eſſet, deteſtari nolens, ut æthnicus & publicanus haberetur; ergo.

Obj. 1. Si Eccleſia non poſſet actus interiores per cenſuras punire, excommunicari non poſſent qui hæretice ſentiunt de aliquo fidei articulo: atqui excommunicari poſſunt, & de facto variis in Conciliis excommu- Circa an. 324. nicati ſunt. Nam in Concilio Gangrenſi ſic habetur: *Si quis jejunia Eccleſiæ putaverit eſſe contemnenda, perfectam in ſua conſcientia judicans eſſe ra-* an. 400. *tionem, anathema ſit.* In Concilio Toletano I. in confeſſione fidei, *Si quis dixerit, vel crediderit Chriſtum innaſcibilem eſſe, anathema ſit*: ubi actus interior credendi, contra exteriorem expreſſe diſtinguitur, & utrique decer- an. 1414. nitur anathema. In Concilio Conſtantienſi ſeſſ. 45. traditur forma juxta quam examinari debent Hæretici an credant hoc vel illud, ut ſi id confeſſi fuerint, puniantur; ergo, inquit Medina, hæreſis etiam pure interior ab Eccleſia punitur. Vel enim Eccleſia hominem hunc punit, quod male credat, vel quod confiteatur ore quod mente tenet, prout præcipiunt Superiores: atqui non punitur homo, quia ad Superioris præceptum ſincere fatetur ſe hoc vel illud credere; ergo punitur ob interiorem an. 1432. hæreſim quam gerit animo. Concil. Baſil. ſeſſ. 38. prohibet ſub excommunicationis pœna, ne aliquis libellum certum legat, eive quovis modo *aſſentire aut credere* auſit. Plura hic congerere exempla ſuperfluum fuerit.

R. ad 1. neg. min. Hæreſis enim, contemptus, aut cogitatio quæcumque pure interior, vindictam non habent, nec ſubjacent anathemati, ut patet ex prima noſtra probatione; nec nocent quæ opponuntur ex Conciliis. Nam 1. in Concilio Gangrenſi non agitur de exiſtimatione pure interiori, quam nunquam cognoviſſet Eccleſia, ſed de ea prout in actum exteriorem prodibat. Ibi nempe ſermo eſt de Euſtathianis Hæreticis, qui jejuniis ab Eccleſia imperatis certa quædam a ſe inventa jejunia præferebant; quod ſine actu exteriori non fiebat. Patet illud ex alia eaque probata magis ejuſdem Canonis lectione quæ ſic habet: *Si quis . . . tradita in commune jejunia, & ab Eccleſia cuſtodita, ſuperbiendo diſſolvit, ſtimulo ſuæ cogitationis impulſus, anathema ſit*; ergo ibi ſermo non eſt de mero contemptu, ſed de contemptu cum fractione jejunii conjuncto. Ad Concil. Toletanum & Baſileenſe, 1. dici poteſt particulam *vel*, ſumi pro conjunctiva *atque*, quæ in aliis ejuſdem Toletani Concilii anathematiſmis legitur in hunc modum: *Si quis dixerit, atque crediderit Deum Patrem eſſe Paracletum, anathema ſit.* Ratio eſt, quia ut quis anathema incurrat, ſicut non ſatis eſt ut dicat, niſi credendo dicat, ita non ſatis eſt ut interius credat, niſi aliquo modo credulitatem oſtendat. 2. dici poteſt hic damnari non eos ſolum qui verbis, ſed & eos etiam qui factis docent & ritibus;

hoc

Digitized by Google

hoc enim eſt *credere* in foro & facie Eccleſiæ. Eo ſenſu ibi damnantur *qui aſtrologiæ exiſtimant eſſe credendum*. Et hæc reſponſio ſufficit ad ſolvendam difficultatem e Concilio Conſtant. petitam ; etſi enim non mentiatur qui quod mente tenet, profert ore, hæreticus tamen eſt, etiam exterius, qui cordis errorem, confeſſione hac profitetur.

Obj. 2. Omiſſio pura eſt actus interior : atqui quædam ſunt omiſſiones quas ſub cenſuræ pœna prohibent ſummi Pontifices. Sic qui non revelat fulminato monitorio, anathemati ſubjacet; ut & qui Clericum a percuſſione non defendit, cum poteſt & debet, puta Judex, quia, inquit Pontifex, *facientes & conſentientes pari pœna plectendos Catholica condemnat auctoritas*; ergo. C. 37. De ſent. excom.

R. in omiſſione actus debiti duo reperiri, nempe actum interiorem qui omiſſionis cauſa eſt, & ipſam omiſſionem quæ exterius manifeſtatur. * Omiſſio in ſe ſumpta non punitur, ſed prout exterius innoteſcit : unde ſi quis omittere vellet, & tamen non omitteret de facto, nullam pro mala hac voluntate cenſuram incurreret; ſicut excommunicationem latam in Clement. *Multorum*. *De hæret.* adverſus Inquiſitores qui ex amore vel odio agunt, non incurrit Inquiſitor qui ex odio contra reum agens, legitimam in omnibus procedendi formam ſervat.

Obj. 3. Ideo non poſſet Eccleſia contra actus mere internos cenſuram decernere, quia in ipſos nullam habet juriſdictionem: atqui hoc vel falſum eſt, vel ſummopere dubium, ut patet ex iis quæ alibi diximus.

R. Eccleſiam, licet juriſdictionem directivam habeat in actus interiores, nullam tamen in eos habere juriſdictionem coactivam; quia illi actus ſunt extra objectum poteſtatis vindicativæ, quæ cum a Chriſto ſocietati ſenſibili tradita fuerit, non videtur alio quam ſenſibili modo exerceri poſſe; adeoque in res pure inſenſibiles cadere nequit. Addo fieri poſſe, ut peccatum mentale abſolute loquendo eſſet materia cenſuræ, abſque eo quod unquam de facto fuerit, aut futurum ſit cenſuris obnoxium, cum Eccleſia declarans ſe non intendere ut quis cogitationis pœnam patiatur, oſtendat ſe nolle cenſuris actus mere internos plectere.

Ex his principiis quidam poſſunt caſus reſolvi. 1. itaque cenſuras incurrit, qui exterius, licet occulte, crimen aliquod ſub cenſura prohibitum committit, v.g. clam legendo libros prohibitos; hoc enim peccatum nonniſi per accidens occultum eſt, atque ex ſe & ex natura ſua habet quod manifeſtum fieri poſſit. 2. eaſdem cenſuras non incurrit qui ponit actum quidem exterius malum, ſed tamen ea carentem malitia quæ ſub cenſura prohibetur. Unde qui ex neceſſitate laborat die feſta, quod vetitum eſt in eo loco ſub cenſura, a cenſura liber eſt: ſic quoque qui exterius, ſive metu, ſive aliter profert hæreſim, quam corde non tenet, non ſubjacet cenſuræ contra Hæreticos latæ; meretur tamen ea percelli, & eam reipſa incurrit, ſi lata fuerit contra eos qui hæretice loquuntur. * 3. nec incurritur cenſura ſi actus exterior ab actu interiori malo procedat, ſed eum non plene ſed ambigue ſignificet. Hinc qui manducat carnes die veneris, quia hæretice judicat abſtinentiam ab Eccleſia præcipi non potuiſſe, non ſubjacet cenſuræ contra Hæreticos latæ, niſi aliunde errorem ſuum manifeſtet : comeſtio enim carnis in die jejunii non eſt ſufficiens hæreſeos ſignum, ut per ſe patet. 4. demum nec incurre-

* *Pontas* Excommunic. c. 10.

curre-

Digitized by Google

curretur cenſura, ſi ponatur actus qui interiorem animi malitiam manifeſtat, ſed imperfecte: unde qui animo hominem occidendi, eum percutit, ſed non lethaliter, non contrahit cenſuram contra homicidas latam, etiamſi hominem hunc mori contingat, ſed non ex vulnere. Ita Suares diſp. 4. ſect. 2. n. 20. Sayrus l. 1. c. 9. n. 7. & alii apud Salmantic. n. 142.

Dico 3. Ad incurrendam cenſuram requiritur effectus completus quem legislator intendit prohibere. Ratio eſt, tum quia lex non ligat, nec operatur ultra intentionem legislatoris, de qua ex verbis conſtare ſolet; tum quia odia reſtringi decet. Hinc 1. ſi lata ſit cenſura contra homicidas, qui homicidium attentavit, ſed non perfecit ob impedimentum aliquod, ſeu naturale, ſeu miraculoſum, cenſuram non incurrit. Hinc 2. cenſura ſub conditione lata, v. g. in eos qui Titii domum deprædati ſunt, niſi reſtituant intra menſem, nonniſi finito termino incurritur: incurretur tamen hoc tempore, etiamſi reus forum mutet, quia per Judicis ſententiam præventus eſt. Ita Sayrus l. 1. c. 11. n. 18. Hinc 3. ſi non ſolum actio, ſed & conatus ejus ſub cenſura prohibeatur, incurretur cenſura, quia actio jam completa eſt quantum lex requirit. Sic in Diœceſi Pariſienſi reſervata eſt non modo ſodomia & beſtialitas conſummata, *ſed & actu per ſe ad id ducente tentata*: unde etiam ex Conſtitutione Clementis VIII. & Statuto Cleri Gallicani, qui ad duellum provocant, illudve acceptant, ſunt ipſo facto excommunicati, etiamſi non ſequatur conflictus. Hinc 4. non omnis cenſura ob quodlibet voluntarium etiam ad mortale ſufficiens incurritur; plus enim requiritur voluntarii, cum lex ait, *Qui temere hoc fecerit*, *qui hoc auſus fuerit*, *qui ſcienter*, *vel ex contemptu hoc egerit*, *anathemate obſtrictus eſto*, quam cum lex iis verbis non utitur, Suares, Avila, Bonac. ibid. punct. 4. n. 18.

Rabert. Comitol. l. 6. q. 18.

Dico 4. Ad excommunicationem majorem requiritur peccatum proprium, vel committendum ſi cenſura ſit a jure, vel jam commiſſum, & perſeverans, ſi cenſura ſit ab homine. Prob. 1. pars, quia excommunicatio eſt pęna admodum gravis, & quidem de ſe medicinalis; ergo in innocentem & bene valentem ferri non poteſt. Unde prohibet Innoc. IV. c. 5. *De ſent. excom.* in 6. *in Univerſitatem vel Collegium proferri excommunicationis ſententiam*, propter delictum alicujus ex illis, ne *contingat innoxios hujuſmodi ſententia irretiri*. Suſpenſio vero & interdictum, quæ pœnæ ſunt excommunicatione longe minores, etiam inſontes afficere poſſunt, non tamen perſonaliter, ſed modo quodam generali, nec tam ut innocentum pęna, quam ut pęna delinquentium, qui ad meliorem frugem reducantur, videntes etiam innoxios propter ſe gravari, eo fere modo quo in bello juſto etiam innocentes occidi contingit. Ita Salmantic. ibid. n. 121. Prob. 2. pars, quia, ut jam alibi dictum eſt, lex futura dirigit; ergo cenſura a jure fertur pro peccatis quæ in poſterum committi poſſent, ut caveantur. Prob. 3. pars, quia cenſura ab homine nunquam ferri poteſt, niſi in contumacem: atqui non eſt contumax, niſi qui in peccato perſeverat, ideſt qui præceptum ſibi a Superiore factum, ut vel damnum reparet, vel ceſſet a malo, contemnit & tranſgreditur; unde, ut dicemus infra, hujuſmodi cenſura ſine prævia monitione decerni non poteſt. Hinc qui officio Paſchali defuit, excommunicari non poteſt, niſi culpa ejus traductum habeat ſucceſſivum, puta niſi vel ſe emendare,

vel

Digitized by Google

vel condignam adhibere ſatisfactionem recuſet. Excipit Sayrus l. 1. c. 9. n. 27. caſum hunc unum, in quo quis coram Judice Eccleſiaſtico promittit ſe Petro ſoluturum id quod ipſi debet, intra menſem; conſentitque, ut niſi tempore condicto promiſſis ſtet, ipſo facto excommunicationem incurrat: tunc enim prædictum tempus accipit ut monitionem adeoque cenſura quam incurrit nonniſi in contumacem cadit.

ARTICULUS TERTIUS.

De ſubjecto cenſuræ.

Certum eſt apud omnes, ſolum hominem cenſuris obnoxium eſſe, quia cenſuræ finis eſt a contumacia retrahere, a qua nonniſi homo retrahi poteſt. Hinc interdictum locale, non tam in ipſum locum materialem cadit, quam in homines ejuſdem loci: hinc etiam animalia quæ fructus devaſtant, non excommunicantur proprie, ſed Eccleſiæ precibus abiguntur. Quia vero non omnis homo ab omni homine cenſura affici poteſt, ideo ſpecialius agendum eſt de cenſuræ ſubjecto. Circa quod

Dico 1. Ut quis ſubjiciatur cenſuris debet eſſe viator, baptizatus, & doli capax. Prob. 1. pars; quia ille ſolum cenſuris affici poteſt, in quem Eccleſia juriſdictionem habet, & quem a contumacia retrahere poteſt: atqui talis eſt ſolus viator: mortui enim nec ſecundum animam ſubſunt Eccleſiæ foro; nec ſecundum corpus capaces ſunt emendationis. Hinc qui mandavit Titio ut Clericum occideret, non ſubjacet cenſuræ ſi Clericus ille nonniſi poſt mandantis mortem occiſus ſit. Prob. 2. pars; quia Eccleſia non judicat *de iis qui foris ſunt:* ſed qui necdum ſunt baptizati 1. Cor. 5 foris ſunt: eſt enim Baptiſmus janua per quam ſolam in Eccleſiam ingredi licet, ut docet Trid. ſeſs. 14. cap. 2. Hinc Cathecumeni, & multo minus Judæi & Infideles, excommunicari non poſſunt; poſſunt vero Hæretici, quia ratione characteris in Baptiſmo accepti, ſubſunt Eccleſiæ juriſdictioni. Prob. 3. pars; quia is ſolum cenſuræ ſubjici poteſt, qui capax eſt delicti & obligationis: atqui talis eſt ſolus adultus doli capax. Hinc ſequitur 1. adultum etiam impuberem valide ligari poſſe cenſuris, tum a jure, tum ab homine. De cenſuris a jure vix quiſquam dubitat, & fuſe probat Comitolus lib. 6. Reſp. moral. q. 19. 1. quia ſi Deus impuberum peccata quædam flammis ulciſcitur ſempiternis, quidni poſſit & aliquando debeat Eccleſia illos ipſos cum in certo genere peccant, juſtis ſuis legibus ulciſci, & cenſuris mulctare? 2. quia de facto agnoſcit Gregorius IX. pueros qui ante pubertatem Clericos percuſſerunt, cenſuram incurriſſe. Ibi tamen Canonis rigorem, *propter defectum ætatis in qua commiſſus fuit exceſſus*, temperat, permittendo ut *Epiſcopus Diœceſanus abſolutionis*, quæ alioqui S. Sedi reſervata eſt, beneficium poſſit *impertiri*. 3. quia conſtat impuberem interdicto ligari cum interdicitur populus. Paulo major eſt difficultas de cenſuris ab homine, quibus aliqui impuberes ſubdi non poſſe cenſent, quia ad illas requiritur ut in judicio compareant, ut citati defendant ſe, ac proinde ut ordinem judicialem agnoſcant, quod in illa ætate raro invenitur. Verius tamen videtur impuberes hujuſmodi cenſuris valide affici *poſſe:* tum quia nullum eſt

jus

Digitized by Google

jus quo talis contra eos ſententia irritetur ; tum quia ab aliis inſtrui poſſunt de proceſſu judiciali, aut ſaltem per tutorem aut procuratorem reſpondere. Quia tamen hæc plena eſſent difficultatum quas pia mater Eccleſia removet quantum poteſt, & aliunde *in pueris relinqui ſolet inultum* (ideſt non eodem modo ultum, ut explicant Interpretes) *quod in aliis provectioris ætatis . . . ſeverius puniendum* eſt, ideo eorum opinionem teneri poſſe puto, qui docent impuberes, ideſt puellas minores annis 12. aut mares annis 14. minores, *de facto* non ſubjici cenſuris ab homine, adeoque non excommunicari, ſi conſequenter ad monitorium non revelent. Ita cenſent Suares diſp. 5. ſect. 1. n. 19. Coninch. Salmanticenſes n. 168. & apud eos plures alii ad quos accedere videtur Pontas in fine caſ. 54. v. *Excommunication*, niſi tamen conſtaret aliam eſſe Superioris intentionem, ad quem recurrendum puto. In hac Diœceſi Pariſienſi *nullum* eſt peccatum reſervatum, *quando a pueris aut puellis committitur ante pubertatis annos*.

Cap. 2. de delict. puer.

Obj. 1. contra primam partem. Conſtat ex Concil. V. generali mortuos excommunicari poſſe: ibi enim ſeſſ. 5. fuſe oſtenſum eſt velle Eccleſiam ut Epiſcopi *qui Hæreticis ſuas facultates reliquerunt*, etiam *poſt mortem anathemati ſubjiciantur*; item ut Hæretici excommunicentur, *licet mortui eſſent*. Et vero par eſt jus ligandi & ſolvendi : atqui Eccleſia mortuos abſolvere poteſt; unde Innoc. III. cap. 28. *De ſent. excom.* ait Eccleſiam *certis in caſibus ligaſſe mortuos & ſolviſſe*: quin & abſolutionis tunc uſurpandæ forma & ritus in Rituali Romano præſcribuntur. Plura de hac re videris, tum apud Concilium V. loco citato; tum apud Eveillon c. 36. tum apud auctorem Collat. Andegav. tom. 1. q. 4.

R. diſt. Mortui excommunicari poſſunt improprie & indirecte, C. proprie & directe, N. Excommunicatio proprie ſumpta, ea eſt quæ hominem Chriſtianum per ſe afficit, & interiori atque exteriori Eccleſiæ communione privat ; ſumpta vero improprie & indirecte, ea eſt quæ non tam aliquem afficit in ſe, quam aliquid aliis circa ipſum præſcribat. Itaque mortui indirecte & improprie excommunicari poſſunt, *quia poteſt* Eccleſia viventibus præcipere ut pro mortuis non orent, aut ut iis Eccleſiaſticam ſepulturam denegent; ſive quia comperit Eccleſia eos dum viverent, propter hæreſim aliudve delictum cui annexa erat cenſura, jam a Fidelium communione fuiſſe ſecluſos; quo ſenſu Eccleſia non decernit excommunicationem, ſed eam quæ contracta erat, denuntiat; ſive quia atrocia quæ quis dum in vivis erat commiſit crimina, etſi cenſuram annexam non haberent, merentur ut homo ille honore ceteris Fidelibus conceſſo privetur. Eo fere modo quo Reſpublica civilis ſancire poteſt ut igne comburantur, aut ignominioſe per vias trahantur corpora eorum qui ſibi necem intulere, licet fieri aliquando poſſit, ut in extremo vitæ halitu tanti ſceleris veniam pœnitendo conſequi potuerint: in hoc autem caſu animæ quæ in Purgatorio languerent, ob ſuffragiorum privationem diutius ibi detinerentur : verum hæc cenſura directe & proprie in ipſos mortuos non cadit; cum ii nec Eccleſiæ foro ſubſint, nec in eo ſint ſtatu in quo cenſura iis medicinalis eſſe poſſit. Hinc patet abſolutionem non concedi mortuis niſi indirecte, quatenus ſinit Eccleſia, ut cum de eorum pœnitentia conſtat, Fidelium precibus juvari

poſſint,

Digitized by Google

poſſint, ut patet ex citato cap. 28. *De ſentent. excomm.* Ceterum monet ibidem Innocentius III. *ut illius mortui abſolutio a Sede Apoſtolica requiratur, qui cum viveret, ab eo fuerat abſolvendus.* Vid. Suar. diſp. 5. ſect. 1.

Obj. 2. contra tertiam partem: Amentes, furioſi & ebrii poſſunt cenſuras contrahere; & tamen non ſunt rationis compotes.

R. amentes & alios tunc ſaltem rationis participes fuiſſe, cum admiſerunt crimen propter quod cenſura ligantur. Porro ad cenſuram non requiritur, ut quis actu compos ſit rationis: unde qui Clericum interfici juſſit, & in amentiam incidit quo tempore is interficitur, cenſuris ſubjacet; ſicut & ille qui dormit aut culpabiliter ebrius eſt dum celebratur Miſſa cui ſub pœna cenſuræ aſſiſtendum eſt, cenſuram incurrit eo inſtanti quo jam officio hoc fungi non poteſt. Addit Suares ibid. n. 21. huic cenſuræ obnoxium fore eum etiam qui in amentiam perpetuam incidiſſet: docet tamen homini huic concedendam eſſe abſolutionem ex Eccleſiæ benignitate, etiamſi nulla pœnitentiæ ſigna dediſſet, quia quod cenſura ligatus maneret, nullius eſſet utilitatis, abſolutus autem juvari poſſet Eccleſiæ ſuffragiis. Unde ſequitur peccaturum Judicem, qui in perpetuo amentem, ſententiam ab homine decerneret: ea tamen invalida non eſſet; tum quia ſubjectum abſolute capax eſt, & ante amentiam contumax erat, ut ſupponimus; tum quia nullibi irritatur in jure.

Dico 2. Ille ſolum cenſuras incurrere poteſt, qui eſt ſubjectus ei a quo illæ feruntur. Ratio eſt, quia ubi non eſt ſubjectio, ibi nec juriſdictio eſſe poteſt; cum juriſdictio & ſubjectio ſint duo correlata: atqui cenſura ſine juriſdictione ferri nequit; ergo nec incurri ſine ſubjectione, prout expreſſe docet Clemens III. c. 21. *De ſent. excom.* Hinc qui exempti ſunt ab Ordinarii juriſdictione per privilegium ſibi a Papa conceſſum, quales eſſe ſolent Reges, Reginæ, eorumque filii, ut docent Sayrus, Avila, & alii paſſim, ejuſdem Ordinarii cenſuris non ſubjacent. Idem dicendum de Religioſis exemptis, qui in iis caſibus in quibus exempti ſunt, non contrahunt cenſuras, etiamſi Superior qui eorum privilegia neſcit, eos ferire intendat: in aliis vero caſibus non minus quam ceteri cenſuris obnoxii ſunt, de quibus vide Concil. Trid. ſeſs. 6. de reform. c. 3. ſeſs. 7. de reform. c. 14. ſeſs. 21. de reform. c. 8. & ſeſs. 25. de Monialib. c. 14. & Collat. Andeg. p. 147. unde certum eſt Regulares, ſi abſque Epiſcopi licentia prædicare, ſæcularium Confeſſiones excipere, abſolvere a caſibus reſervatis præſumant &c. cenſuris Epiſcopi obnoxios eſſe.

Quæres an Superioris ſui cenſura ligetur ſubditus, qui alieno in territorio, vel in loco exempto verſatur. Locum exemptum conjungimus cum territorio, quia quantum ad juriſdictionem eadem eſt utriuſque ratio: unde locus exemptus eſt in territorio, ideſt Diœceſi aut Provincia, materialiter ſolum, ut ajunt; non autem formaliter, & in ratione loci ſubjecti.

R. 1. Subditus qui in proprio Epiſcopi ſui territorio deliquit, cenſuris ejuſdem ligatur, etiamſi in alienum territorium fugerit. Eſt communis. Ratio eſt, quia ſi homo ille plecti non poſſet in territorio in quo peccavit, crimen ejus maneret impunitum, cum plecti non poſſit in alieno territorio ad quod confugit, & ubi nihil admiſit quod cenſura puniri poſſit, ut nunc ſupponimus; ſicque juriſdictio eccleſiaſtica ſæpius contemneretur, & defraudaretur. Ergo homo ille etiam in alieno territorio puni-

ri poteſt, ſive per cenſuram ab homine, quo in caſu Judex loci delicti requirere debet a Judice loci in quem delinquens fugit, ut vel eum citet ipſe, vel remittat, adeout tunc demum plectatur ſi comparere nolit, ſive per cenſuram a jure; unde ſi Pariſiis ipſo facto incurreretur excommunicatio ab homicida, qui vulnus lethale infligeret Titio, & ſtatim in Diœceſim Carnotenſem avolaret, cenſuram contraheret, quo inſtanti mors ex vulnere ſequeretur.

Sed ſi lethaliter vulneratus Pariſiis in aliam transferatur Diœceſim, ibique moriatur ex vulnere, quid juris?

R. adhuc incurri cenſuram, quia homicidium, non quidem quoad effectum, ſed quoad actionem externam conſummatum eſt, ubi ſub cenſura prohibitum erat: verum quidem eſt quod ad cenſuram requiratur effectus, ſed quod hic vel illic ponatur, plane accidentarium eſt. Eadem de cauſa qui Petrum lethaliter vulneravit in Eccleſia, incurrit cenſuram latam contra eos qui occidunt in Eccleſia, etiamſi Petrus in domo ſua *mortuus* ſit. Ita Suares diſt. 5. ſect. 4. n. 10. Bonacin. diſp. 1. q. 1. punct. 11. n. 12. Ex quo inferunt eum qui in Eccleſia poſitus hominem extra ipſam exploſa catapulta interimit, non incurrere cenſuram contra eos latam qui in Eccleſia occidunt, quam incurreret ſi extra Eccleſiam *poſitus* eum occideret qui erat in Eccleſia. Ratio eſt, quia delictum *prioris conſummatur* extra Eccleſiam, poſterioris vero intra. Eadem *de cauſa immunis* erit a cenſura qui ex hac Diœceſi ubi *exuſtio templorum* prohibetur ſub excommunicatione ipſo facto, face injecta *templum* alterius Diœceſis comburit.

Sed quid juris iterum, ſi *quis crimen* inchoet in loco ubi tale crimen ſubjacet cenſuræ, & illud *conſummet* extra eumdem locum, ubi non ſubjacet cenſuræ? ut ſi *Mævius* virginem rapiat Verſaliis, & ea non abutatur, niſi poſtquam exiit e Diœceſi Pariſienſi. Diviſi ſunt Theologi: alii, ut Sayrus l. 1. c. 6. n. 4. hominem hunc cenſuram incurrere contendunt; alii negant, & hi *poſitis* principiis felicius ſtare videntur. Ratio eſt, quia talis cenſura non fertur contra eos qui utcumque delinquunt, tactibus v. g. oſculis; ſed contra eos qui verum ſtuprum committunt: *atqui* ſtuprum vere commiſſum non fuit, niſi extra territorium *Pariſienſe*; *ergo* poterit quidem ſtuprator ab Archiepiſcopo Pariſienſi plecti ſecundum gradum delicti quod in ejus territorio commiſit, ſed non ſubjacebit cenſuræ quæ contra ſolos ſtupratores lata fuerit. Hinc

R. 2. ſubditos qui extra territorium Epiſcopi ſui delinquunt, cenſuris per ejus ſtatuta latis non ſubjacere. Prob. ex c. 2. *De conſtitut.* in 6. ubi ſic nodum ſolvit Bonifac. VIII. *Statuto Epiſcopi, quo in omnes qui furtum commiſerint, excommunicationis ſententia promulgatur, ſubditi ejus furtum extra ipſius Diœceſim committentes minime ligari noſcuntur, cum extra territorium jus dicenti non pareatur impune*, ideſt cum maneat impunitus qui non paret, ſeu qui legem tranſgreditur &c. ergo etiamſi Epiſcopus eos e Diœceſanis ſuis qui in alio territorio tale crimen commiſerint, per ſtatuta ſua ligare intendat, revera non ligabuntur defectu ſubjectionis. Et vero idem non poteſt bis puniri in idipſum: atqui ſi homo ille obnoxius eſſet Epiſcopi ſui cenſuræ, poſſet bis in idipſum puniri; adhuc enim puniri poſſet ab Epiſcopo in cujus territorio deliquit, quia *regulariter forum quis ſortitur ratione delicti*, ut infra probabimus.

Cap. 20. De foro compet.

At,

At, inquies, Epiſcopus Bolonienſis non deſinit eſſe Paſtor illius qui in Diœceſi Audomarenſi peccavit, unde & eum ibi abſolvere poſſet; quidni ergo & eum ibi punire queat?

R. 1. abſolutionem dari in foro conſcientiæ: jus autem non ſubtrahit Paſtori ovem alibi ad tempus commorantem pro conſcientiæ foro; cenſura vero pertinet etiam ad forum exterius, jus vero ſancit, ut qui alibi deliquit, ibidem in exteriori foro plectatur: quod ſi abſolutio in exteriori foro danda eſſet, ea in alieno territorio dari non poſſet.

Hæc noſtra ſecunda reſponſio non impedit quominus Religioſi ubicumque contra Superiorum ſuorum ſtatuta deliquerint, cenſuras ab iis latas contrahant, quia Religioſi, licet quoad miſſionem limites habeant, non habent tamen quoad juriſdictionem, quia mundum habent pro territorio; aut ſaltem quia juriſdictionem non exercent ratione loci, ſed ratione perſonarum quas idcirco quocumque inſequi poſſunt. 2. nec impedit quominus qui in Beneficio non reſident, aut qui ab Epiſcopo ad Synodum vocati, intereſſe renuunt, & interim alio in territorio degunt, cenſuris contra abſentes latis ligentur; quia in proprio ſuo territorio ſunt fictione juris, ſecundum quam cenſetur quis peccare eo in loco ubi non facit, id quod ibidem facere debuit, ut conſtat ex L. 121. ff. *De reg. juris*. 3. nec impedit quin cenſuram contrahant qui contra legitimum Epiſcopi ſtatutum, extra Diœceſim, aut quod idem eſt, in locum exemptum, triticum exportant, quia deportatio hæc quatenus proprio territorio periculoſa, in eodem perficitur ſaltem fictione juris. Unde etiam cenſuram contraheret qui contra Prælati legem accederet ad monaſteria exempta, quia acceſſio fit & conſummatur in proprio territorio. Quod ſi cenſura ſolum lata eſſet in eos qui loquerentur cum Monialibus, a cenſura liber eſſet qui cum ipſis in proprio eorum monaſterio loqueretur. Ita Hugolinus, Avila 2. p. c. 3. diſp. 2. dub. 5. Bonacina ibid. n. 9. 4. nec impedit quin homo ligetur cenſura conditionali propter delictum præteritum lata: unde ſi excommunicentur qui bona alicujus furati ſunt, niſi reſtituant intra menſem, excommunicabuntur de facto, etiamſi ante elapſum terminum exierint e territorio.

Vid. ca 12. Dep. Cleric. non reſid.

Major eſt difficultas, an cenſura per modum ſententiæ latæ in aliquem ſubditum, v. g. *Petrus excommunicatus eſto, ſi furetur, ſi comam nutriat*, liget eum qui in alieno territorio delinquit. Jam notavi hujuſmodi ſententias pro culpis ſolum futuris prohiberi; quia tamen multa prohibentur fieri, quæ facta tenent, videndum an talis cenſura vere liget abſentem. Duplex eſt ea de re opinio: affirmat prima quam tenent Suares diſp. 5. ſect. 5. Sayrus l. 1. c. 7. Bonacin. ibid. n. 14. quorum ratio tota hæc eſt 1. quod ſtatutum reſpicit territorium, ut ſcilicet pax & ordo in eo ſerventur, unde non ligat perſonas, niſi ratione territorii ſubditæ ſint, & proinde in eo verſentur; ſententia vero reſpicit privatum perſonæ bonum, adeoque vim habere poteſt independenter a territorio. 2. quod ſubditus a Superiore ſuo cenſura percelli poteſt: atqui talis manet perſonaliter ſubditus; ergo. Probabilior tamen eſt opinio contraria, quam tuentur Coninch diſp. 13. n. 61. Avila 2. p. cap. 3. diſp. 2. dub. 2. Mag. Grandin p. 27. Prob. ex cit. cap. 2. *De conſtit.* ubi cum dixit Pontifex ſtatuto Epiſcopi fures excommunicantis non ligari eos qui extra Diœceſim furantur, non reddit rationem quod ſtatutum non reſpiciat perſonas, ſed territorium;

Sup. pag. 654.

bene vero *quod extra territorium jus dicenti non paretur impune* : atqui ſive Epiſcopus ſtatutum ferat aut ſententiam contra eum qui extra Diœceſim ſuam exiſtit, ibique peccat, jam vere jus dicit extra territorium; ergo. Confirm. quia ſicut cenſura per ſtatutum ita per ſe ſpectat primo territorium, ut perſonarum conditionem non excludat, unde nec delinquens cenſura ligari poteſt ubicumque ſit, ob bonum territorii; ſic cenſura per ſententiam ita primo per ſe ſpectat perſonas, ut non excludat proprium territorium; adeoque nec hominem, quocumque in loco delinquat, ligare poſſit; ergo diſcrimen iſtud inter cenſuram a ſtatuto, & cenſuram ab homine, quod gratuito adverſariis concedimus, nihil tamen concludit. Alia quæ plus habent fundamenti, utriuſque cenſuræ diſcrimina ſupra explicuimus. Hinc colligit Coninch falſum eſſe quod aliqui dicunt, Epiſcopum Clericis ſuis præcipere poſſe, ne Sacrum celebrent in aliena Diœceſi; hoc enim, inquit, invalide faceret, niſi forte quatenus juſta de cauſa poſſet iis præcipere ne e Diœceſi egrederentur, quo in caſu non peccarent proprie faciendo alibi Sacrum, ſed exeundo e Diœceſi. Si tamen ex hac in aliena Diœceſi Miſſarum celebratione contingeret ut propria Diœceſis Miſſas non haberet, tunc nullus dubitat quin ii Sacerdotes *cenſuris ſubjicerentur*, quia juris fictione in propria Diœceſi delinquerent. *Addit* idem Theologus, Clericum qui Epiſcopi nomine legatione *aliqua* fungeretur, ſpecialiter tunc & perſonaliter Epiſcopo ſuo *ſubjectum iri*, quia actiones ejus ſingulariter tunc cederent in honorem *aut* dedecus Epiſcopi: unde colligit eum in loco legationis ſuæ a *proprio* Epiſcopo ligari poſſe.

* Sup. p. 564

Quæres 2. an extraneus qui in *alieno* territorio deliquit, ibidem poſſit cenſuras incurrere.

R. 1. Extraneus in alieno *territorio* delinquens contra jus naturale aut commune, poteſt ſubjici *cenſuræ*, niſi ſatisfecerit. Eſt communis & certiſſima, ait Avila. Ratio eſt, quia ex cit. cap. ult. *De foro compet.* ſortitur forum ratione delicti; ergo quamdiu in illa Diœceſi remanet, legitime citari poteſt ab Epiſcopo ejuſdem loci, & compelli ad ſatisfaciendum parti læſæ, & ſi contumax ſit, etiam excommunicari. Ita Layman, Barboſa, Piring ſect. 2. n. 29. Si tamen extraneus ille e *territorio exierit* antequam citatione præveniretur, cenſent Avila 2. p. c. 3. diſp. 2. dub. 3. & cum aliis pluribus Salmanticenſes c. 1. n. 36. eum jam cenſuræ ſubjici non poſſe. Illud enim, inquiunt, eſt diſcrimen inter ſubditum ratione domicilii, & ſubditum ratione delicti, quod prior, utpote abſolute ſubditus, ubicumque commoretur a Paſtore ſuo puniri poſſit; poſterior vero, utpote ſubditus ſolum ſecundum quid, non poſſit puniri, niſi cum remanet in ipſo delicti loco: niſi Judex loci in quem diſceſſit, eum ad preces Judicis loci delicti citaverit, aut remiſerit, ut facere tenetur.

Vid. ſup. p. 235.

R. 2. Extranei, vagi etiam & errantes ligari poſſunt cenſura per ſtatutum lata, quamvis Diœceſim ingreſſi non ſint, niſi poſt tempus quo lata eſt cenſura: ita multi contra multos. Ratio eſt, quia tutior videtur & probabilior opinio quam alibi docuimus, extraneos teneri legibus locorum in quibus vivunt; ſi enim res ita ſit, jam dicendum videtur eos obnoxios eſſe cenſuris quæ harumce legum violationi annexæ ſunt, licet ob earumdem ignorantiam facilius quam loci incolæ, a cenſuris immunes judicari poſſint. Et vero, ut optime diſcurrit Suares diſp. 5. ſect. 5. n. 14. lex, vel

quod idem eſt, ſtatutum & conſtitutio primo & per ſe datur pro ipſo territorio, ut nempe qui in eo verſantur, tali modo & ordine ſe gerant; atqui tale ſtatutum ipſos etiam peregrinantes ligare debet; niſi enim ligaret, jam ii non tenerentur ſe conformare ceteris, ſicque pax & ordo territorii plurimum turbarentur : unde quod huic ſtatuto ſubditi ſint, non oritur ex delicto, ſed præciſe ex actuali exiſtentia & converſatione in tali territorio, & ex naturali quadam obligatione quam contrahit qui in aliquo loco verſatur, ut ejuſdem loci moribus ſe conformet, quamdiu ibidem remanet. Confirm. quia ſtatutum illud cui annexa non eſſet cenſura, haud tamen violari poſſet ſine peccato; utique enim peccaret qui in ſpeciali loci alicujus jejunio, carnibus veſceretur; ergo ſtatutum illud per ſe obligat, adeoque ſi huic annexa ſit cenſura, eam a tranſgreſſoribus incurri neceſſum erit. Si tamen certo conſtaret nolle Superiorem ut extranei qui in territorio ſuo verſantur, ſine animo ibidem per ſex aut amplius menſes commorandi, cenſuris a ſe latis ſubjaceant (quod quidem de iis conſtare videtur qui opinionem noſtræ contrariam ſentientes & approbantes in Seminariis ſuis docere permittunt) tunc dicendum eſſet extraneos hiſce cenſuris non ſubjacere, quia cenſuræ non operantur ultra ferentis intentionem.

R. 3. Si cenſura feratur per modum ſententiæ, v. g. *Excommunicatus ſit ipſo facto, qui notitiam habet talis furti, niſi revelet*, non ligat eos qui territorium nondum ingreſſi erant, quo tempore lata eſt. Ratio afferri ſolet, quia talis ſententia fertur per modum præcepti tranſeuntis : atqui præceptum tranſiens non cadit niſi in eos qui actu præſentes ſunt. Unde docent Canoniſtæ ſententiam *vires ſumere in continenti*, hoc eſt ſimul & ſemel imponere quidquid poteſt obligationis; ergo, inquiunt, qui poſtquam talis ſententia lata eſt, ingrediuntur territorium, etiam cum animo ibidem commorandi, cenſuræ per eam impoſitæ non ſubjacent. Opinio hæc, quidquid ſit de ſoliditate probationis qua innititur, in praxi tenenda eſt, quia uſque adeo recepta eſt, ut credendum ſit Epiſcopos, ſi forte poſſint extraneos de quibus loquimur, per ſententiam ligare, nullam tamen habere eos ſic ligandi intentionem.

Coninck. n. 60. & alii.

Grandin p. 28.

Quod ſpectat ad extraneos qui jam in Diœceſi eſſent, cum talis fertur ſententia, alii eos a cenſura immunes putant, niſi huc acceſſerint animo ibidem per aliquod tempus commorandi; ita Grandin: alii inſinuant eos ſi ſatis diu ibidem morentur ut commode revelare poſſint, ad revelandum teneri. Ita Gibert p. 389. & hoc lubens admiſero, modo non intelligatur de iis qui quaſi curſim tranſeunt, quia repugnat communis opinio, a qua ſine gravibus cauſis recedendum non eſt.

Quæres 3. an ſubditus ligari poſſit cenſuris Prælati ſui extra Diœceſim exiſtentis. Non agimus de cenſura per ſtatutum lata; hæc enim ſicut poſt interitum Prælati, ſic & cum verſatur extra territorium, ligat : neque etiam quærimus, an Epiſcopus Pariſiis exiſtens, ibi ſtatuta condere poſſit, quæ cum in Diœceſi ſua promulgata erunt, etiam abſente Epiſcopo, vim legis habent; hoc enim frequens experientia docet. Tota quæſtio eſt de cenſura per ſententiam, circa quam Reſp. *ſacris Canonibus eſſe interdictum, ne quis Epiſcopus juriſdictionem in Diœceſi exerceat aliena*, ita habetur Clement. *Quamvis. De foro compet.* Ratio eſt, quia, ut ait Sairus l. 1. c. 6. n. 47.

Digitized by Google

n. 47. ad ferendam cenſuræ ſententiam requiritur cauſæ cognitio: atqui hæc haberi non poteſt ſine tribunali: nemo autem extra territorium ſuum pro tribunali ſedere poteſt; juriſdictio enim cohæret loco, itaut Judex extra locum, ratione juriſdictionis contentioſæ redigatur ad inſtar privati, ut habet lex final. c. *De offic.* Limitatur hæc reſponſio, 1. ſi conſentiat Epiſcopus territorii alieni; tunc enim Epiſcopus qui in ejus territorio verſatur, pro tribunali ſedere poteſt, & ſententiam ferre, modo tamen partes conſentiant; partes enim invitæ extra territorium proprium trahi non poſſunt. 2. ſi Epiſcopus e territorio ſuo expulſus ſit, tunc enim ſententiam ferre poteſt *in civitatibus, vel locis inſignibus* ſuis Eccleſiis vicinioribus; petita tamen imprimis, licet non obtenta Ordinariorum loci licentia, prout habetur cit. cap. 3. ſi agatur de delicto notorio, quia notoria cauſæ cognitionem non exigunt: ſed hæc limitatio non videtur habere locum in Gallia, ubi pro his non valet notorietas facti.

Quæres 4. an qui mandant aut conſulunt crimen, ſubjiciantur *cenſuræ* latæ contra ejuſdem criminis executores.

R. 1. eos non ſubjici huic cenſuræ, niſi explicite vel implicite in lege contineantur. Eſt communis. Prob. 1. a priori, quia in pœnalibus, *ut ſunt cenſuræ*, ſtricta debet interpretatio fieri, nec ab uno ad aliud valet illatio; ergo cum is qui aliquid fieri mandat aut conſulit, non dicatur ſtricte & proprie illud exequi, ut patet ex cap. *Si quis viduam*. diſt. 50. ubi facere & mandare pro diverſis habentur, pœna in unum lata, non ſtatim ad alium extendenda eſt. Prob. 2. a poſteriori, quia jus de mandantibus loquitur, cum eoſdem cenſuris ſubjicere vult; ergo cum de iiſdem non loquitur, eos eximere cenſetur. Dixi, *niſi.... implicite contineantur;* ſi enim cenſura his aut ſimilibus feratur verbis, *Quicumque fuerit cauſa talis delicti, qui mediate vel immediate, qui per ſe vel per alium fecerit, ſit excommunicatus;* tunc mandans & conſulens ſatis exprimuntur, ut cenſuram contraxiſſe judicentur.

At, inquies, facere dicimur, quod per alios facimus: atqui mandans & conſulens per alium faciunt; ergo facere dicendi ſunt, adeoque obnoxii ſunt cenſuræ, juxta id cap. 47. *De ſent. excomm. Facientes & conſentientes pari pœna* plectendi ſunt.

R. Improprie ſolum id facere dicimur, quod facimus per alios, non autem proprie & ſtricte, quod in cenſuris neceſſarium eſt. Et vero quis dicat me indulgentiam iis qui jejunant conceſſam lucrari, ex eo quod alii præcipiam conſulamve ut jejunet? Fateor eos qui mandant, parem ac ii qui faciunt pœnam mereri: ſed quæſtio eſt, an ei de facto ſubjaceant cum non exprimuntur, & hoc negandum eſt; alioqui ſi conſentirem ut quis excommunicatus in Sacello meo celebraret, eique veſtes ſacras & vaſa porrigerem, incurrerem, ſicut & ipſe incurrit, irregularitatem, quod tamen nemo dixerit.

R. 2. Mandantes etiam in lege contenti, non incurrunt cenſuram cum in effectum non influunt, niſi cenſura feratur adverſus mandantes, independenter ab effectu. Ratio eſt, quia non incurrit cenſuram, niſi qui eſt cauſa operis prohibiti ſub cenſura: ſed mandans qui in effectum non influit, non eſt cauſa operis prohibiti ſub cenſura, ut patet ex terminis; ergo non incurrit cenſuram, niſi hæc lata ſit primario contra mandantes, itaut ei vel ſolo mandato obnoxii fiant, quemadmodum cap. 1. *De homic.* in 6. excommunicatur *ipſo facto* qui *quempiam Chri-*

ſtiano-

Digitized by Google

ſtianorum per aſſaſſinos non ſolum *interfici fecerit*, ſed etiam *mandaverit*, *quanquam mors ex hoc forſitan non ſequatur*.

Hinc colliges immunem eſſe a cenſura, 1. eum qui mandatum revocavit, modo ſufficienter revocaverit, & revocatio innotuerit mandatario; ſi enim non innotuerit, communior opinio tenet mandantem ligari cenſura. 2. eum qui bono animo conſuluit aliquid mali, ut alium retraheret ad inferendo majori malo, puta qui volenti Clericum occidere, ſuaſit ut ſolum percuteret; talis enim non influit culpabiliter in effectum ſub cenſura prohibitum. 3. econtra cenſuræ obnoxius erit conſulens qui malo ſuo conſilio in effectum influxerit, ad quod ſufficit, ajunt Bonacina & Salmanticenſes n. 147. ut hominis jam ad crimen determinati, voluntatem auxerit, eumque impulerit, ut citius, ardentius & immobilius crimen exequeretur. Et hoc quidem cognoſci poteſt, tum ex confeſſo illius qui conſilium accepit, ſi tamen dignus ſit fide; tum ex conjecturis, ut ſi criminis patrator jam omnia ad delictum neceſſaria paraſſet, nec ejus eſſet indolis ut verbis meis moveretur. Quid faciendum ſit in dubio an conſulens in effectum influxerit, alibi indicare conabimur. 4. nec revocatio conſilii ei etiam cognita qui conſilium accepit, liberat a cenſura; ſed hæc intelligenda ſunt juxta dicta Tom. 1. p. 186.

Quæres 5. an, & quatenus idem homo poſſit pluribus cenſuris ligari.

R. 1. poſſe eumdem pluribus ſubjacere cenſuris, ſive ejuſdem, ſive diverſæ ſpeciei. Ratio eſt, quia incurritur cenſura cum violatur lex cujus tranſgreſſioni annexa eſt cenſura: ſed qui jam cenſura irretitus eſt, poteſt vel eamdem, vel diverſam tranſgredi legem cujus violationi alia & alia annexa ſit cenſura; ergo poteſt plures incurrere cenſuras. Unde ſi conſtet Titium *ob duplicem cauſam excommunicatum fuiſſe, & expreſſiſſe tantum unam in litteris quas ſuper abſolutione ſua impetravit*, ſemper habendus eſt pro excommunicato, donec ſecundam ab altera cenſura abſolutionem obtinuerit. Ita reſolvit Innoc. III. c. 27. *De ſent. excom.* *Vid. ſup. p. 469.*

R. 2. multiplicari cenſuras, prout moraliter multiplicantur numerice aut ſpecifice tranſgreſſiones. Ratio eſt, quia unicuique tranſgreſſioni completæ ſua alligatur cenſura; ergo cum multiplicantur tranſgreſſiones, multiplicantur cenſuræ: jam vero tranſgreſſiones aliæ multiplicantur quoad numerum, aliæ quoad ſpeciem; ergo. Hinc 1. qui Clericum ſæpius percutit, ſine interruptione morali, unicam incurrit cenſuram: quia percuſſio, ut & furtum, cum certam & indefinitam extenſionem non habeat, non cenſetur moraliter perfici uno aut altero actu, ſed tandiu eadem numero reputatur, donec moraliter diſcontinuetur. Contra vero qui ſæpius etiam ſine interruptione fornicaretur cum eadem, plures contraheret cenſuras, quia fornicatio terminum habet definitum in quo conſummatur, & qui proinde pluries poni nequit, quin plura numero peccata ponantur. Hinc 2. qui uno ictu tres occidit Clericos, tres incurrit cenſuras; duas vero qui furatur in Eccleſia, ſi cenſura lata ſit in fures & in ſacrilegos. Ratio eſt, quia in occiſione trium, triplex numero peccatum; in furto autem rei ſacræ duplex ſpecie crimen occurrit, prout alibi diximus. Hinc 3. qui Sacerdotem verberat, qui utique una Subdiaconus eſt & Diaconus, haud tamen plures cenſuras incurrit; qui vero eum percutit qui ſimul Monachus eſt & Sacerdos, duabus irretitur. *Sup p. 465. & 464.*

Ratio eſt, quia Sacerdotis percuſſor unum formaliter peccatum admittit contra reverentiam ſtatui clericali debitam, quod peccatum licet ſit majus in percuſſore Sacerdotis, non tamen diverſæ eſt ſpeciei; quia Ordi- *Suar. diſp. 5. ſect. 3. Salmantic. n. 178.* nes omnes concurrunt per modum unius, & ſolum aggravant in eadem ſpecie, quatenus lex ſpectat ſtatum clericalem, non vero Ordinem quo quis initiatus eſt, ut poſt Hugolinum notat Bonac. diſp. 1. q. 1. p. 5. n. 9. qui vero Monachum, eumdemque ſimul Clericum percutit, duplicem contrahit cenſuram, quia duas violat leges, aliam quidem qua præcipitur reverentia debita ſtatui clericali, aliam qua præcipitur reverentia ſtatui religioſo debita; ratio enim Religioſi a ratione Clerici plane diverſa eſt, cum alia Clerici, alia ſit Religioſi conſecratio.

R. 3. qui facit actum pluries vel ab eodem, vel a pluribus Superioribus eamdem habentibus poteſtatem prohibitum, non incurrit plures cenſuras. Ita Sairus l. 1. c. 10. n. 11. Suares, Bonac. ibid. & alii communiter. Ratio eſt, quia cenſuræ non multiplicantur, niſi multiplicetur contumacia: contumacia vero non multiplicatur, niſi multiplicentur vel actus, vel leges; leges vero non multiplicantur, niſi nova imponantur jura: porro idem Superior, aut plures ejuſdem ordinis Superiores nova non imponunt jura, ſed unam eamdemque legem conſtituere cenſentur; ergo. Hinc qui peccat contra legem ſæpius ab eodem aut diverſis Pontificibus renovatam, puta ferendo arma ad Infideles, unicam incurrit excommunicationem, quia eorum præcepta, licet materialiter diverſa, formaliter tamen unum ſunt, quatenus ſunt moraliter una eademque auctoritas. Hinc a contrario qui violat legem a diverſæ poteſtatis Superioribus conſtitutam, tot incurrere poteſt cenſuras quot ſunt diverſi ordinis & gradus Superiores. Ratio eſt, quia multiplicantur cenſuræ cum multiplicatur contumacia: atqui multiplicatur contumacia cum reſiſtitur diverſis Superioribus, qui ſinguli rem eamdem auctoritate ſibi propria & diverſa præcipiunt aut vetant; unde qui facit aliquid a Papa & ab Epiſcopo prohibitum ſub cenſura, duplicem incurret cenſuram, ſi Epiſcopum novum jus condere, *novamque cenſuram ferre intenderit: quod tamen verum non eſſet, ait Mag.* Grandin, ſi Epiſcopus prohibitionem hanc non ut ſuam, ſed ut Sancti Pontificis legem promulgaſſet, ſicut contingit.

At, inquies, qui unum committit peccatum, unicam incurrit cenſuram: ſed qui plura etiam a diverſis Superioribus violat præcepta, quæ eamdem materiam, & ſub eodem motivo attingunt, nonniſi unum com- *Sup. p. 446.* mittit peccatum, ut alibi dictum eſt.

R. neg. maj. Cenſuræ enim non deſumunt unitatem ab unitate peccati, ſed ab unitate contumaciæ: atqui multiplex eſt contumacia in caſu præſenti; ergo & multiplex incurri debet cenſura. Eæ tamen contumaciæ in unum coaleſcunt peccatum, juxta S. Thomæ doctrinam, quia carent fundamentis ex quibus peccata vel ſpecifice, vel numerice diſtin- *Sup. p. 447 & 464.* guuntur: hæc autem fundamenta alibi explicuimus.

Quæres 6. an perſona in quam cenſura fertur, eſſe debeat determinata. Cenſura dupliciter ferri poteſt indeterminate. 1. ſi quis dicat, *Excommunico e duobus unum*. 2. ſi tota Communitas, Collegium aut civitas indiſtincte cenſura feriantur.

R. 1.

Digitized by Google

R. 1. Cenſura quævis priori ſenſu indeterminata, ſtulta eſt & invalida: quia cenſura incerta & indefinita nullum parit effectum; ſicut conſecratio hoſtiæ unius ex duodecim, ſi hæc indeterminata ſit, nihil operatur. *C. 5. De ſent. excom. in 6.*

R. 2. Cenſura gravis, qualis eſt excommunicatio, *in Univerſitatem vel Collegium proferri* non poteſt; ita enim vetuit Innoc. IV. quia *nonnunquam contingeret innoxios hac ſententia irretiri*. Quod ſi objicias communitatem totam ob alicujus delictum ſuſpendi aut interdici poſſe; ergo etiam & excommunicari, reſpondet S. Thomas *quod ſuſpenſio non tanta pœna eſt, quanta excommunicatio, quia ſuſpenſi non fraudantur Eccleſiæ ſuffragiis, ſicut excommunicati: unde etiam aliquis ſine peccato proprio ſuſpenditur, ſicut & totum Regnum ponitur ſub interdicto pro peccato Regis: & ideo non eſt ſimile de excommunicatione & ſuſpenſione*. An autem & quatenus, & cui licita aut valida eſſe poſſit excommunicatio in communitatem ab homine lata, de qua ſola hic agitur, fuſius expendunt Avila 2. p. c. 4. dub. 5. & ſeq. Bonac. diſp. 1. q. 1. punct. 4. n. 11. & nos paucis infra. *In Addit. q. 22 a. 3. ad 2.*

ARTICULUS QUARTUS.

De forma cenſuræ.

PEr formam cenſuræ hic intelligimus ritus quoſdam eſſentiales aut accidentales qui in ferenda cenſura ſervari debent. Ex iis vero alii præcedunt cenſuram, ut monitiones; alii comitantur, ut ſigna quæ cenſuram exprimunt; alii ſubſequuntur, ut denuntiatio. De iis ſeorſim agendum.

SECTIO PRIMA.

De monitione cenſuris prævia.

NOt. 1. Monitio eſt declaratio & intimatio a Superiore facta, quod qui tali legi vel ſententiæ non obedierit, talem pęnam incurrat vel incurrere mereatur. Not. 2. magnum in hac parte eſſe diſcrimen excommunicationem inter & alias cenſuras: excommunicatio enim nunquam ferri poteſt, niſi ut cenſura, ſeu ut pęna medicinalis, adeoque ſemper ſupponit contumaciam: ſuſpenſio & interdictum aliquando feruntur per modum pęnæ puræ; tunc autem non requirunt contumaciam, quia pęna ſimplex non tam ordinatur ad reſipiſcentiam peccatoris, quam ad punitionem peccati, unde & infligitur pro peccato abſolute præterito, ut patet in judiciis humanis. Ratio diſcriminis ſumitur ex gravitate excommunicationis, quæ ultimum eſt quo Eccleſia uti poſſit remedium, adeoque nonniſi in contumaces adhiberi poteſt. Not. 3. nullam eſſe difficultatem de cenſuris quæ ipſo facto a jure vel ſtatuto decernuntur pro peccatis futuris. Ratio eſt, quia jus ipſum ſatis admonet; unde qui talem cenſuram incurrit, ſeſe admonitum non fuiſſe conqueri nequit, quia lex ſemper loquitur, ſemper clamat. In his ergo caſibus nulla monitio ab ipſa lege diſtincta requiritur, niſi lex novam monitionem præſcribat, ut in Clem. unic. *De ſtatu Monach.* excommunicantur ipſo facto qui viſitationes impedire præſumunt, niſi moniti reſipiſcant. Tota itaque quæ hic

movetur difficultas ad duo reducitur capita : primum eſt, an cenſura quæ fertur per modum ſententiæ pro delicto præterito, decerni poſſit ipſo facto incurrenda ſine prævia admonitione ; v.g. an valeat hæc ſententia, *Excommunicamus eos qui furati ſunt, qui habitum ſexus ſui mutaverunt ;* an vero dicendum ſit, *Excommunicamus prædictos, niſi reſtituant, niſi condigne ſatisfaciant*. Hæc quæſtio, ut patet, eadem eſt cum iſta, an cenſura ut talis infligi poſſit contra non contumacem; vel cum iſta, an cenſura ferri poſſit pro crimine præterito ſine ordine ad futurum. Secundum caput eſt, an cum lex cenſuram ipſo facto non infligit, ſed comminatur, poſſit cenſura ferri ſine nova monitione. Not. 4. monitio quam facit ipſa lex vel ſtatutum, vocatur a quibuſdam *ſolemnis ;* ea vero quæ fit ab homine, qua ſcilicet reus per ſententiam, Superioris auctoritate, perſonaliter, ſeu determinate, ſeu indeterminate ut in monitoriis, admonetur ut a culpa reſipiſcat, aut ſatisfaciat, niſi cenſuram incurrere velit, vel fit ſervatis juris formalitatibus, cum nempe vel eſt *trina*, vel una pro tribus, & tunc dicitur *canonica ;* vel fit omiſſis iiſdem formalitatibus, & tunc dicitur *non canonica*. His poſitis

Dico 1. Ad cenſuras quæ pro delictis præteritis feruntur, *eſſentialiter* requiritur monitio ; non tamen canonica. Ita *ceteri contra* Caje-
P. 245. tan. 2.2. q. 69. a. 2. Cordubam, ad quos noviſſime *acceſſit* D. Gibert. Duæ ſunt partes.

Prob. 1. pars. Ille ritus in ferendis *cenſuris ſervari* debet, quem præcipiunt aut graviter inſinuant Scripturæ *ſacræ :* atqui talis eſt monitionum uſus. Nam Matth. 18. ait Chriſtus*: ſi Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut æthnicus & publicanus*. Et c. 3. *Epiſt.* ad Titum ait S. Paulus: *Hæreticum hominem poſt unam & ſecundam correptionem devita :* atqui ii textus clare inſinuant, eos ſolum *ſicut* æthnicos haberi atque devitari debere, qui ab Eccleſia moniti, *eidem* parere detrectant ; imo hic præceptum verum ſaltem aliquo *ſenſu* agnovit antiquitas, ut patet ex Concilio Ro-
C. 5. XVI. thomag. cujus hæc verba refert Gratianus ; *Statuimus ut* qui decimas
q. 7. dare recuſant, *ſecundum Domini noſtri præceptum admoneantur ſemel, ſecundo, & tertio, qui ſi non emendaverint, anathematis vinculo feriantur*.

C. 41. XVI. Prob. 2. ratione fundamentali quam præbet Concilium Meldenſe his
q. 7. verbis, *Anathema eſt æternæ mortis damnatio, & nonniſi pro mortali debet imponi crimine, & illi qui aliter non potuerit corrigi*. Unde ſic; Ut quis cenſura feriatur, neceſſe eſt ut ſit contumax, & ita contumax ut aliter non poſſit corrigi: atqui ſecluſa monitione nemo poteſt cenſeri ita contumax & inemendabilis. Ille enim ſolum, omnino contumax & aliter inemendabilis judicari poteſt, cujus ad ſanationem Eccleſia, omnia quæ penes ſe habet remedia adhibuit; quique ita Eccleſiæ claves ſpernit, ut ipſi obedire renuat: atqui cum Eccleſia nondum aliquem admonuit, nec omnia adhibuit remedia quæ penes ſe habet, nec ille ita Eccleſiam contemnit, ut eam audire renuat; unde ſperari adhuc, & reipſa fieri poteſt ut ſuaviter ac fortiter admonitus ad obſequium revertatur, ſicut tot aliis contingit ; ergo. Quod hic dictum eſt de monitione anathemati præmittenda, valet pro aliis cenſuris: nam cap. *Reprehenſibilis*. 26. *De appellat.* requiritur monitio etiam ad ſuſpenſionem, ad interdictum vero eadem præcipitur c. 15. *De ſent. excom.* in 6. quamquam ſi quæſtio ſit

de

Digitized by Google

de interdicto toti civitati ob unius culpam imponendo, ſatis eſt ut
monitio fiat ei qui interdicti futuri cauſa eſt.

Confirmatur & inſtauratur hæc ratio. Cenſura eſt pęna medicinalis per
ſe directa ad eruendum hominem e ſtatu peccati; unde eſſentialiter diſcre-
pat a pęnis puris quæ vindictæ rationem habent, & ideo iis etiam in-
fliguntur quos peccati ſui pœnitet: quapropter nulla cenſura ſpem abſo-
lutionis aufert, ſtatimque ut homo cenſura perculſus, vere reſipuit,
abſolvi debet, ut colligitur ex cap. *Qua fronte*. 25. *De appellat.* & melius
ex unanimi Doctorum conſenſu: atqui, ut ſolide diſcurrit Suares, ſi *Suar.*
valeret cenſura ſine monitione, jam non eſſet pęna medicinalis eo quo *diſp. 4.*
expoſuimus ſenſu, ſed eſſet pœna ut aliæ pęnæ; imo primario eſſet in *ſect. 5.*
vindictam, & per accidens ſolum tenderet ad eruendum hominem e ſta- *n. 10.*
tu ſuo; quandoquidem valide decerneretur contra eum qui jam reſi-
puiſſet, neque jam eſſet contumax; ergo.

Prob. 2. pars. Monitio canonica ea eſt quæ fit tribus vicibus diſtinctis,
vel una ſaltem, ſed expreſſe quod pro tribus valitura ſit: atqui talis mo-
nitio neceſſaria quidem eſt, ut cenſura juſte & licite feratur, non au-
tem ut valide: unde cenſura quæ aliter fertur, ſæpius dicitur injuſta,
nuſſibi vero invalida. Sic c. *Rom. Eccleſia*. 5. *De ſent. excom. Nec in ſpe-
cie, nec in genere*, ait Innoc. IV. *pro culpis & offenſis præteritis excommunica-
tionum ſententias abſque competenti monitione præmiſſa promulgent; & ſi contra
præſumpſerint, injuſtas noverint illas eſſe*. Non dicit, *nullas*, ut hic ponde-
rant communiter Canoniſtæ: porro monitio competens, idem eſt cum
canonica, canonica vero eſt trina monitio, ut ex jure notat Suares. *Suar.*
Alibi quidem, nempe c. *Sacro* 48. eodem tit. talis ſententia dicitur *juſta*, *diſp. 3.*
ſed prout juſtum importat æqualitatem pęnæ cum culpa, & opponitur *in- ſect. 12.*
valido, non autem prout opponitur *illicito*. Unde in eodem cap. Judex, *n. 3.*
eſt hoc notandum, qui excommunicat *non præmiſſa* illa *competenti admoni-
tione*, ſcire debet *ingreſſum Eccleſiæ per menſem ſibi interdictum* eſſe: ex cu-
jus pœnæ gravitate merito inferunt Soto & Navarrus Judicem hunc
mortaliter peccare; idque verum eſt, etiamſi reus cederet juri canoni-
cæ monitionis; jus enim illud inſtitutum eſt in favorem publicum, non
in privatum dumtaxat, ex c. *Contingit*. 45. eod. tit. porro juri publico,
pactis privatorum derogari nequit. *L. Jus publicum*. 38. ff. *De pactis*.

Poſſet tamen invalida eſſe cenſura defectu canonicæ monitionis, ſi ita
jure conſtitutum eſſet. Sic ex Decreto Bonifacii VIII. cap. 43. eod. tit.
in 6. nullæ ſunt excommunicationis majoris, ſuſpenſionis & interdicti ſen-
tentiæ latæ contra *participantes excommunicatis ea participatione, quæ ſolum
minorem* excommunicationem *inducit*, ſi decernatur *monitione canonica non
præmiſſa*. Verum exceptio hæc, quæ in quibuſdam ſolum caſibus jure ex-
preſſis locum habet, regulam generalem confirmat.

Hic duo obiter addenda. 1. excommunicationem ab uno Epiſcopo ſi-
ne canonica monitione latam contra eos qui communicaſſent cum ex-
communicato ab alio Epiſcopo, non fore invalidam, quia Decretum * * C. Sta-
Innocentii IV. quod innovavit Bonif. VIII. non præcipit monitionem tuimus
canonicam, niſi eidem Judici a quo excommunicati ſunt illi quibuſcum *3. eod. tit.*
alii participando, minorem excommunicationem incurrerunt. 2. invali- *in 6.*
dam fore excommunicationem a delegato latam ſine monitione canoni-

Digitized by Google

ca, ſi delegans eamdem monitionem fieri imperavit, quia delegatus nihil poteſt ultra intentionem delegantis.

Obj contra primam partem, 1. ſi ad cenſuræ validitatem requiratur monitio, vel jure divino, vel eccleſiaſtico: atqui neutrum dici poteſt. Non primum; ſtando enim juri divino, non magis requiritur una monitio quam trina: atqui trina non requiritur jure divino. Minor conſtat ex conceſſis, prob. maj. Si aliqua monitio jure divino requiratur, ea certe quam præſcripſit Chriſtus Matth. 18. atqui ibi trina monitio præſcribitur: ergo. Non ſecundum. 1. quia ſuffragia Eccleſiæ applicantur Fidelibus ex ſpeciali Eccleſiæ diſpoſitione: ergo ſi quem iis privari volet Eccleſia, is illico privatus erit. 2. cenſura quædam eſt Eccleſiæ pœna: atqui pœnæ inferri poſſunt ſine monitione, neque pro injuſtis habendæ ſunt modo culpam non excedant. Porro multæ ſunt culpæ, quæ etiamſi ſine monitionum contemptu admiſſæ ſint, longe tamen graviores ſunt, ut ſodomia & beſtialitas, quam aliæ culpæ quibus annexa eſt *contumacia*, puta quam nugantis alicujus Clerici percuſſio: & certe in gravibus hujuſmodi caſibus non deeſt omnis admonitio; ſatis enim reum admonet ipſa ſceleris ſui nequitia & enormitas.

R. ad 1. neg. min. & dico monitionem divino & *eccleſiaſtico* jure requiri, quia utroque requiritur contumacia; haud tamen requiritur monitio trina, qui trinam non expreſſit Chriſtus ut eſſentialem, quod ſatis patet ex Eccleſiæ interpretatione. Sic præcipit Chriſtus ut Chriſtiani Euchariſtia aliquando reficerentur, non tamen ſub utraque ſpecie; etſi enim eam ipſe ſub utraque ſpecie dederit Apoſtolis, non præſcripſit tamen ut eadem forma aliis omnibus impenderetur.

Ad id quod additur, dico Eccleſiam diſponere quidem de ſuffragiis publicis, ſed juxta formam a Chriſto, a Traditione, & a Canonibus præſcriptam, unde fit ut iis privare non poſſit; niſi in caſibus ſibi conceſſis. Porro non conceſſum eſt Eccleſiæ ut quemquam iis bonis privet, niſi contumacem: unde cenſura eſt quidem pęna, ſed contra contumaces; eſt item medicina, ſed extremæ, ut ita dicam, neceſſitatis, & tunc tantum *adhibenda* cum alia remedia proficere nequeunt. Ex his corruit tota *inſtantia*.

Obj. 2. Conſtat ex innumeris Hiſtoriæ ſacræ & eccleſiaſticæ capitibus, excommunicationem pro præteritis peccatis abſque prævia monitione in-
1. *Cor.* 5. flictam fuiſſe. Nam 1. Sanctus Paulus inceſtuoſum Corinthium ab Eccleſiæ communione ejecit, quem tamen qui prius admonitum fuiſſe dicunt, divinando dicunt. 2. S. Cyprianus excommunicavit Victorem mortuum, eo quod Fauſtinum Presbyterum, tutorem teſtamento ſuo declaraſſet: atqui nullum eſt, ait Gibertus, veſtigium legis præcedentis, quæ ſub excommunicationis ipſo facto incurrendæ pęna vetaret ne quis Presbyteros oneret tutelis. 3. in Conciliis generalibus V. & VI. latum eſt anathema adverſus Origenem & Honorium, propter errores quibus utrumque pertinaciter & ex animo adhæſiſſe probari nequit, imo qui nondum ab Eccleſia damnati erant cum Origenes & Honorius eos tuiti ſunt. 4. cap. *Duo ſunt*. 10. diſt. 96. ſic loquitur Gelaſius Papa ad Imperatorem Anaſtaſium: *Plerique Pontificum alii Reges, alii Imperatores excommunicaverunt . . . B. Innocentius Papa Arcadium Imperatorem, quia conſenſit ut S. Joannes a ſua Sede pelleretur, excommunicavit; B. etiam Ambroſius . . . . Theodoſium magnum excom-*

excommunicans ab Eccleſia excluſit. Excommunicatio, de qua hic loquitur Gelaſius, erat excommunicatio major & proprie dicta, cum ex ea ſupremam Eccleſiæ in Principes poteſtatem commendet Gelaſius: atqui excommunicatio hæc lata fuit ſine prævia monitione, cujus nullum extat veſtigium. 5. Silverius in exilium miſſus a Guiliſario, eumdem collectis Epiſcopis excommunicavit &c.

R. neg. ant. Ad 1. quod petitur ex agendi ratione ſancti Pauli, 1. Græcorum pene omnium opinio eſt nihil aliud eo in loco ſignificari, niſi quod inceſtuoſus ab Apoſtolo traditus fuerit ſatanæ, crudeliter in corpore vexandus, idque probant ex iis præcipue verbis, *in interitum carnis.* Huic expoſitioni favent Ambroſius, Pacianus, Primaſius, & inter alios Haimo, de quo vid. Eſtium hic. 2. poſito quod textus Pauli intelligatur, ut vulgo & melius, de excommunicatione, duplex afferri poteſt reſponſio. 1. enim dici poteſt cum Eſtio, quod Apoſtolus non excommunicet inceſtuoſum per ſe, ſed per alios excommunicandum decernat, poſita ejus contumacia, quæ colligitur, tum ex his verbis, *ita ut uxorem patris aliquis habeat*, ſeu retineat; tum ex iſtis, *ut ſpiritus ſalvus ſit in die Domini:* ſi enim jam a peccato receſſiſſet per pœnitentiam, ſalvus fuiſſet in ſpe, juxta id Iſaiæ 30. *Cum converſus ingemueris, ſalvus eris.* Porro Apoſtoli verba facile hoc ſenſu intelligi poſſunt, *Ego*, inquit, *jam judicavi*, ideſt jam ſtatui, jam decrevi, *ut præſens, eum qui ſic operatus eſt ... tradere ſatanæ.* Ita Eſtius, Fromondus & Menochius. Hoc autem ita ſtatuit & decrevit Apoſtolus, ut non voluerit omitti monitiones, ſed ſuppoſuerit ex Chriſti conſtituto faciendas: harum vero mentionem non fecit, quia neceſſe non erat, ut rei gerendæ ordinem aliunde ſatis cognitum præſcriberet; neque magis ex ejus ſilentio concludi poteſt monitiones omiſſas fuiſſe, quam ex eo quod non dixerit excommunicationem hanc a Sacerdotibus ferendam eſſe, colligi poſſit cum Calvinianis, eam a tota multitudine latam fuiſſe. 2. ſi quis abſolute contendat inceſtuoſum ab ipſo Paulo excommunicatum fuiſſe, dici poteſt eum admonitum fuiſſe, ſi non ab Eccleſia Corinthi quæ in hac parte negligentior fuit, ſaltem a piis quibuſdam Fidelibus, qui monendi jus habebant; vel etiam, ait Eſtius, ab ipſo S. Paulo vi Canonis hujus quem in alia quæ periit Epiſtola inſeruerat, *Scripſi vobis in Epiſtola ne commiſceamini fornicariis.* Et iterum, *ſcripſi vobis non commiſceri: ſi is qui frater nominatur, eſt fornicator, aut avarus, aut Idolis ſerviens ... cum ejuſmodi nec cibum ſumere.* *Ibid.* Quæ poſtrema Eſtii reſponſio neceſſario non eſt.

Ad factum S. Cypriani conſtat ex ſola lectione Epiſtolæ ejus 65. in *Ep. 1. edit. Pearſon, p. 169. Apud Lombert. 65. p. 122.* Africano Concilio ſtatutum fuiſſe, *ne quis de Clericis & Dei miniſtris, tutorem vel curatorem teſtamento ſuo conſtitueret ... ac ſi quis* contra *feciſſet, non offerretur pro eo, nec Sacrificium pro dormitione ejus celebraretur.* Nihil ergo mirum eſt ſi vetuerit Cyprianus, ne *pro dormitione* Victoris *oblatio fieret, aut deprecatio aliqua nomine ejus in Eccleſia frequentaretur.*

Ad id quod objicitur de Origene & Honorio, dicendum nihil inde colligi poſſe: tum quia mortui directe & proprie excommunicari non poſſunt, nos autem de excommunicatione propria loquimur; tum quia mirum non eſſet eos ſine monitione excommunicari, qui monitionis incapaces ſunt; tum denique quia Origenis & Honorii perſonæ non reſpectu ſui,

ſed

ſed reſpectu ſcriptorum utriuſque damnatæ ſunt: hic autem agitur de cenſuris quæ cadant in perſonas, non in ſcripta, quæ cum per ſe mala ſint aut ſcandaloſa, ſemper in ſeipſis damnari poſſunt.

Ad id quod additur de excommunicatione ab Innocentio contra Arcadium lata, dico eam totam fundari in Epiſtolis Innocentii ad Arcadium in quibus ſic loqui perhibetur Innocentius: *Ego minimus & peccator ... ſegrego te & illam* Eudoxiam *a perceptione myſteriorum Chriſti*. Porro eæ litteræ quarum primus meminit Georgius Alexandrinus ſæculi 7. ſcriptor, vir futiliſſimus & mendaciſſimus, ut notatum eſt a Photio, poſtea autem a Blondello & Petavio, ſpuriæ nunc judicantur ab omnibus: tum quia earum non meminere Scriptores coævi, Palladius, Socrates, Sozomenus, Theodoretus &c. tum quia ſi litteræ eæ veræ ſunt, mors Eudoxiæ, quam hic ut viventem, & paulo poſt infeliciter morituram excommunicat Innocentius, ad an. 407. differenda eſſet, ut a Baronio dilata *eſt*, adeoque Latini, Græcique Scriptores in fœdum triennii prochron*iſmum* inciderunt, cum ii omnes Eudoxiæ obitum Conſulatui Honorii & Ariſtenæti, hoc eſt an. 404. alligent: Nec minus ſuppoſititiæ *judicantur* ab eruditis binæ Arcadii ad Innocentium *Epiſtolæ, quas e Glyca & M*ſſ. Bibliothecæ Vaticanæ deſumpſit *Baronius. Vid. Pagi ad an.* 404. n. 28. & 409. n. 7. Baſnag. ad eumd. *an. n.* 21. *P. Couſtant tom.* 1. Epiſtol. Rom. Pontific. p. 105. *Addo eam Epiſtolæ Gelaſii* partem in qua ſermo eſt de Arcadii & *Theodoſii* excommunicatione, non haberi in genuina ejuſdem *Gelaſii Epiſtola* qualis habetur tom. 4. Concil. Lab. p. 1181.

Quod ſpectat ad Sanctum Ambroſium, R. 1. ex ejus erga Theodoſium agendi ratione nihil poſſe colligi, quandoquidem quod Sacrificium præſente Theodoſio offerre noluit, eumque a ſacris abegit myſteriis, hoc Deo divinitus admonente fecit, ut diverſe teſtatur Epiſt. 51. Deus autem in legibus & humanis & divinis poſitivis diſpenſare poteſt. R. 2. Theodoſium non ſubjacuiſſe excommunicationi prout nunc ſumitur, ſed partiali cuidam, cui obnoxii erant qui publicæ pœnitentiæ ſtadia decurrebant, (& huic quidem nec omnino ſubditus fuit.) *Voluit Deus*, ait S. Auguſtinus, *ut Theodoſius ageret pœnitentiam publicam in conſpectu populi*. Et alibi: *Eccleſiaſtica coercitus diſciplina ſic egit pœnitentiam, ut ... pro illo populus orans fleret*.

Confirm. Duplex eo tempore diſtinguebatur excommunicatio, ut videre eſt apud Auguſt. *mortalis*, per quam homo, ut nunc, ab Eccleſia penitus abſcindebatur, & *medicinalis*, per quam homo publicæ pœnitentiæ addictus erat: atqui neutra perculſus fuit Theodoſius. Non mortali, alioqui non ſtetiſſet principiis ſuis Ambroſius. Juxta eum enim *cum dolore amputatur etiam quæ putruit pars corporis, & diu tractatur, ſi ſanari poteſt; ſi non poteſt, tunc demum a medico bono abſcinditur:* atqui ſanari aliter poterat Theodoſius quam excommunicationis mucrone, cum lubens humiliter & abſque mora pœnitentiam amplecteretur. Et certe ab iis qui mortaliter excommunicati erant, abhorrebant Fideles, eoſque velut æthnicos habebant: atqui poſt S. Ambroſii ſententiam, nemo abhorruit a Theodoſio: ergo certum videtur eum perculſum non fuiſſe excommunicatione mortali. Sed neque medicinali ſubjectus fuit; medicinalis enim erat ipſa publica pœnitentia ex Canonum præſcripto decurrenda: porro Theodoſius cædis Theſſalenic. reus, pœnitentiæ pro tanto tamque

Tom. 2. nov. edit. p. 1000.

Hom. 49. inter 50. 3. nunc Serm. 392.

L. 5. de Civ. c. 26

Serm. 7. nov. edit. p. 143.

Serm. 351. n. 10. alias hom. 50.

L. 2 de offic. c. 27.

multi-

multiplici homicidio impoſitæ labores non ſubiit, neque cum ceteris pœnitentibus ſtetit ad Eccleſiæ fores; ſed Sacramentis & Eccleſiæ ingreſſu, aliquo tempore privatus eſt, quod non raro tunc temporis pro culpis minoribus in uſu erat. En tota Theodoſii excommunicatio, quæ ab ea, de qua nunc tractamus, eſſentialiter diſcrepat.

Ad factum Silverii, R. 1. eum non tam excommunicationis ſententiam tuliſſe, quam declaraſſe excommunicationem quam incurrerant inimici ejus, ob injectas in R. Pontificem violentas manus. R. 2. Guiliſarium fuiſſe contumacem, & indubie ſæpius monitum, *Me*, inquit Silverius, *in exilium miſerunt, in quo ſuſtentor pane tribulationis, & aqua anguſtiæ*; perſeverabat ergo adhuc Guiliſarii ſeu Beliſarii crimen. Quis autem putet eum a Silverio non fuiſſe monitum ut a tanto ſcelere abſtineret?

Obj. 3. celebre caput *Reprehenſibilis*. 26. *De appellationib.* ubi ſic loquitur Alexander III. *Statuimus ut nec Prælati, niſi canonica monitione præmiſſa, ſuſpenſionis vel excommunicationis ſententiam proferant in ſubjectos, niſi forte talis ſit culpa, quæ ipſo ſuo genere ſuſpenſionis, vel excommunicationis pœnam inducat*. Unde ſic: Dantur culpæ quædam, quæ *ipſo ſuo genere* inducunt pœnam excommunicationis, abſque prævia monitione: ergo monitio non eſt ſemper neceſſaria.

R. difficultatem hujus Canonis conſiſtere in his verbis admodum obſcuris, niſi talis ſit culpa quæ *ipſo ſuo genere* ... pœnam inducat, quæ varie a variis intelliguntur. Alii ly *ipſo ſuo genere*, idem eſſe volunt ac *ipſo facto*: & tunc ſenſus eſt non poſſe Prælatum ſine monitione quemquam excommunicare, niſi cum excommunicatio *ipſo facto* incurritur, quo in caſu monitio neceſſaria non eſt. Hæc expoſitio novam parit difficultatem, quam attingemus concluſione ſequenti. Alii ly *ipſo ſuo genere*, idem eſſe putant ac *ex natura ſua*: & tunc ſenſus eſt, quaſdam eſſe culpas tam enormes *ex natura ſua*, ut excommunicatio propter eas decerni poſſit abſque prævia monitione. Hæc expoſitio, licet in ſpeciem textui maxime congrua, nobis tamen rejicienda videtur: 1. quia ea poſita Decretum Concilii Lateranenſis ex quo ſumptum eſt caput *Reprehenſibilis*, repugnat conſtanti Eccleſiæ praxi, quæ ſemper habuit cenſuras pro pœnis medicinalibus, nonniſi in contumaces decernendas, ut ex probationibus noſtris conſtat. 2. quia ſi permiſerit Concilium Lateranenſe, ut Epiſcopi ſententias excommunicationis decernerent propter enormia quædam crimina, quæ pœnam hanc ipſo ſuo genere inducunt, ideſt merentur, ut explicat D. Gibert, non potuit mederi malo cui occurrere volebat: cum enim Concilium non definiat quæ culpæ ita graves ſint, ut cenſuras ſtatim & ſine monitione infligendas inducant, tot, ut fieri ſolet, circa talem culpæ gravitatem fuiſſent ſenſus, quot capita: alii in certo caſu, omiſſa monitione excommunicaſſent, alii ſuſpendiſſent tantum, alii neutrum fieri poſſe crediciſſent, quia culpa quæ aliis gravis viſa eſſet, aliis longe levior fuiſſet æſtimata, adeoque continuaſſet malum de quo querebantur Patres Lateran. & quod auferre decreto ſuo conati ſunt.

At, inquiunt, citatus Canon, Si quem, hunc certe ſenſum neceſſario habet: Prælati proferre poſſunt cenſuras ſine monitione, ſi *forte talis ſit culpa quæ ipſo ſuo genere &c.* Quo autem pacto proferent Prælati cenſuras, ſi admittatur expoſitio noſtra?

R. 1.

Digitized by Google

R. 1. Canonem ſine violentia ad hunc ſenſum poſſe flecti: Prælati ſemper præmittent monitiones cenſuris quas per ſententiam & ab homine decernent; ſi vero contra graves culpas cenſuram ipſo facto incurrendam decreverint, tunc nulla opus erit monitione.

R. 2. Si quis vocem, *proferant*, urgere velit, hunc eſſe poſſe ſenſum Canonis: ſi quis talem fecerit culpam ob quam ipſo facto incurratur excommunicatio, poterit Prælatus eum *declarare* excommunicatum abſque monitione canonica; monitio enim non requiritur cum jam aliquis a jure excommunicatus eſt, ſed ſufficit citatio partis. Ita locum hunc intelligit Covarruvias.

Vid. Vaſq. ad calcē tom. 4 in 3 p. S. Th. p. 387.

Inſtat D. Gibert p. 245. Exceptio ſumi debet ad ſenſum regulæ circa quam fit exceptio: atqui in regula nomen excommunicationis ſumitur non pro declaratione aut denuntiatione, ſed pro ipſa, ut fieri ſolet, excommunicatione.

R. exceptionem ad ſenſum regulæ ſumendam eſſe, cum id fieri poteſt ſine manifeſta aliorum Canonum impugnatione: porro citatus Canon ad ſenſum Giberti explicari nequit, quin aliis Canonibus repugnare intelligatur. Quis autem ex Canone obſcuriſſimo contra evidentia Juris principia argumentari præſumat?

Objiciunt iterum aliqui cap. *Tanta* 24. *diſt.* 86. *ubi aliquis* pro crimine præterito duobus *menſibus excommunicatus manere debet*. Verum hic non agitur de *cenſura proprie dicta*: tum quia hæc nunquam decernitur pro tempore definito, ſed ſimpliciter donec ſontes reſipiſcant; tum quia cenſura non tollitur niſi per abſolutionem: pœna autem de qua loquitur S. Gregorius, ſolo temporis præfiniti lapſu tolli debebat.

Dico 2. Probabilius videtur monitionem non eſſe neceſſariam, ut de facto feratur cenſura contra eum qui tranſgreſſus eſt legem cenſuræ comminatoriam. Prob. Ibi non requiritur nova monitio, ubi ſufficiens reperitur admonitio ex parte Judicis, & ſufficiens contumacia ex parte delinquentis: atqui ubi præcedit lex quæ cenſuram minatur, 1. reperitur monitio ſufficiens ex parte Superioris: tum quia ſufficienter admonitus eſt qui legem & pœnam lege ſtatutam cognoſcit; tum quia ſecunda monitio nihil *operari poteſt* quod non abunde præſtiterit prima & continua legis *comminatoriæ monitio*. Quid enim efficiet legiſlator per novam admonitionem? declarabit ſe puniturum eſſe tranſgreſſorem, ſi ſibi viſum fuerit: atqui hoc jam ſatis declaraverat per legem a ſe conſtitutam. 2. reperitur ſufficiens contumacia; ſatis enim contumax eſt, qui a lege continuo monitus, eidem non obtemperat.

Objicitur iterum caput *Reprehenſibilis*, ex quo, inquiunt, ſequitur canonicam monitionem requiri ad omnem cenſuram quæ non incurritur ipſo facto, ſed a Judice per ſententiam infligitur: atqui cenſura de qua nunc loquimur, non incurritur ipſo facto, cum ſit ferendæ ſententiæ; ergo ad eam requiritur monitio.

R. diſt. maj. Requiritur ad omnem cenſuram monitio, nec tamen neceſſario requiritur ut hæc monitio a monitione ipſius legis diſtincta ſit, C. requiritur monitio neceſſario diſtincta a monitione legis, N. Non nego requiri monitionem, nego requiri novam ab homine: unde tota oppoſitio quæ inter duas objecti Canonis partes exiſtit, inde deſumenda eſt, quod in prima Canonis parte, ut feratur cenſura in eum qui gravem admiſit culpam ſub cenſura prius non prohibitam, requiratur monitio ab homine, qua con-

contempta ſit aliquis contumax; & hanc quidem monitionem non raro prætermittebant Epiſcopi tempore Concilii Lateranenſis, in quo decretum hoc conditum eſt; in ſecunda vero Canonis parte indicatur ſufficere monitionem quæ fit per legem ipſam, itaut non requiratur nova monitio ab homine; ſed ſufficiat commiſſio culpæ quæ ſub excommunicationis comminatione prohibita fuerat: talis enim culpa dici poteſt cenſuram inducere, ſicut in judicio ſæculari dicitur crimen aliquod inducere pœnam mortis, non quaſi eam ipſo facto inducat, ſed quod reum in eo conſtituit ſtatu in quo poteſt Judex adverſus eum ferre mortis ſententiam.

Obj. 2. Cenſura quam lex minatur, de facto non fertur a lege, ſed ab homine; ergo debet præviam habere monitionem ab homine. Prob. conſeq. Non poteſt quis a lege excommunicari ipſo facto, niſi ob ſpretam legis monitionem, unde oriatur contumacia contra legem; ergo nec poteſt quis excommunicari ab homine, niſi ob ſpretam hominis monitionem, unde oriatur contumacia contra hominem.

R. neg. utramque conſeq. Sicut enim ſpreta lege quæ cenſuram ipſo facto incurrendam declarat, ſatis ſpernitur legiſlator, neque nova opus eſt monitione, ut quis contra eum contumax eſſe intelligatur; ita ſpreta lege quæ cenſuram comminatur, ſatis ſpernitur perſona illius qui legem tulit.

Obj. 3. Cenſura ferri non poteſt ob crimen præteritum & emendatum: atqui ſi Judex cenſuram ferendæ ſententiæ exequeretur contra reum abſque monitione, fieri poſſet ut ea ferretur propter crimen præteritum & emendatum. Quid enim ſi reum culpæ pœniteat, itaut pro ea ſatisfacere paratus ſit? An tunc excommunicari poterit, qui ſi antea cenſuram incurriſſet, ab ea potius abſolvi deberet?

R. 1. Huic incommodo obviam iri per citationem, quæ, ut mox dicetur, fieri debet ſi poteſt.

R. 2. Si valeat hæc objectio, nunquam excommunicari poterit qui monitorio non paret: quia ſemper timendum erit ne quo inſtanti pronuntiatur excommunicatio præviis tribus monitionibus comminata, reus paulo ante contritus ſit. Itaque dicendum, vel hanc eſſe Eccleſiæ voluntatem, ut qui non obtemperavit legi, & actu perſeverat in rebellione ſua, cenſuræ ſubjaceat, ſecus ſi pœnitentia motus reſipuerit, antequam fulminaretur excommunicatio; vel hominem hunc ſatis eſſe contumacem ut cenſura feriatur: cenſura enim non fertur ob perſeverantiam in contumacia uſque ad momentum quo ipſa ſententia fertur; ſed ob contumaciam conſummatam eo tempore quo quis monitus erat ut Superiori ſe præſentaret, & ſe ſe præſentare noluit. Et vero licet homo ille coram Deo reſipuiſſe ſupponatur, non reſipuit tamen coram Eccleſia, donec ſe Superiori præſentaverit, & oſtenderit ſe paratum eſſe ad exhibendam ſatisfactionem; ergo ſi antequam hoc faciat, ligetur a Superiore, ligatus manebit donec abſolvatur. Hæc poſterior opinio, ait Suares, in praxi ſequenda eſt, licet res ſpeculative dubia videatur. Et vero communiter admittitur eum qui lapidem projecit in Clericum, & ante percuſſionem de hoc dolet incurrere tamen cenſuram; idem ergo dicendum in caſu propoſito. *Diſp. 4. ſect. 11. n. 8.*

Circa has concluſiones, quædam animadvertenda ſunt ad uberiorem rei intelligentiam. Not. itaque 1. quod etſi quando præceſſit lex quæ excom-

muni-

municationem minatur, poſſit licite Judex eam decernere ſine monitione prævia, ſatius tamen ſit ſi monitionem ſaltem unam præmittat; hæc enim
2. t. c. 5. agendi ratio ſuavior eſt, & charitati conſentanea magis. Ita Covarru-
diſput. 1. vias, Avila, & alii. Not. 2. quod etſi tunc monitio abſolute omitti poſ-
dub. 5. ſit, neceſſaria tamen ſit perſonæ delinquentis citatio, cui etiam aliquid temporis concedendum eſt ut ſe defendere poſſit; neque enim puniri poteſt, niſi qui crimen confeſſus eſt, aut confiteri renuens, convictus fuit. Ita colligitur ex cap. 12. cauſ. 2. q. 1. & cap. *Presbyter*. 2. xv. q. 5. Atque adeo verum eſt, ut qui excommunicationem incurrit ipſo facto, non poſſit excommunicatus a Judice declarari niſi poſt citationem; alioqui declaratio, juxta multos Doctores, nulla foret, ut notat Avila, qui tamen citationem hanc negat requiri cum de delicto notorio agitur. *Sed cum multa dicantur notoria quæ non ſunt*. cap. *Conſuluit*. 14. *De appellationib.* idcirco in Gallis quæcumque ſit facti notorietas, citatio non eſt *omit-*
Coll. An- tenda, ut notat Gibert. p. 69. Quod ſi reus præſcripto ſibi *tempore*
deg. t. 1. p. non comparuerit, damnari poteſt ut contumax.

122. Not. 3. quod licet Judex omittat citationem, non tamen ſubjaceat pœnis impoſitis contra eos qui canonicam monitionem *omittunt*, quia pœnæ non ſunt ampliandæ. Ita Avila ibid. p. 50.

Not. 4. neceſſitatem faciendi monitiones ante *cenſuras, pro præterito delicto*, etiam locum habere, 1. in Prælatis *Religioſis* erga inferiores ſuos. 2. in iis qui nonniſi in ſui defenſionem *cenſuram ferrent*. 3. etiamſi cenſura de novo ob eamdem culpam *infligenda eſſet*, in eum v. g. qui jam abſolutus eſſet, ſed male; ſive *abſolutio fuiſſet* conceſſa abſolute, puta quia deceptus Superior credidit eum *pœnitere* criminis, qui perſeverabat in crimine; ſive conditionate *tantum* data fuerit, v. g. ſub pœna reincidentiæ. Et ratio eſt, quia nullum *eſt* decretum quod Superiorem in his caſibus eximat ab obligatione *monitionum*. In tertio autem caſu ſi abſolutio cenſuræ *abſoluta* fuerit, *nova* requiritur monitio, quia nova decernenda eſt cenſura; ſi autem *conditionalis* fuerit, tunc ipſa conditionis implendæ, vel ſubeundæ de novo *cenſuræ* neceſſitas, eſt perpetua quædam *monitio*. *Si tamen* contingat ut Superior denuo cenſuræ ſubjiciat eum *quem abſolute* abſolverat, *neceſſarium* non eſt ut admonitio fiat perſonaliter, ſed ſatis eſt ſi fiat ad domum excommunicandi, quod ex novis Rotæ deciſionibus
Gibal. p. colligit Gibalinus. 4. etiam neceſſaria eſt monitio, cum reus coram ipſo
188. Judice, antequam moneretur, declaravit ſe nunquam eſſe obediturum: tum *quia* ſecluſa monitione, eſſet quidem talis reus, contra Superiorem *contumax*, non contra cenſuram; tum quia præſumi debet reum ſi *competenter* admonitus fuerit, tandem obtemperaturum eſſe: utilis ſaltem *erit* talis monitio, ut jam appareat cenſuram ferri in vere contumacem. 5. nec iteratio cenſuræ a monitione excuſat. Hinc qui jam excommunicatus eſt a jure propter Clerici percuſſionem, non poteſt iterum propter idem ſcelus ab homine cenſura plecti, niſi ante fuerit monitus. Duplex enim pœna duplicem requirit culpam, & duplici cenſuræ duplex reſpondere debet contumacia: atqui in caſu propoſito multiplicatur pœna; ergo & culpa multiplicari debet; proindeque cum vetus contumacia ſatis
Gibal. p. per cenſuram a jure punita fuerit, ut nova accedat ab homine cenſura,
187. novam accedere oportet contumaciam. Ita Gibalinus contra Panormitanum,

Digitized by Google

num, Covarruviam, & alios qui pro ſe citant caput *Reprehenſibilis*, in quo cum declaret Pontifex licitum eſſe monitionibus prævìis non uti, cum talis eſt culpa ut ipſo ſuo genere pœnam excommunicationis inducat, ſupponere videtur eum qui talem admittendo culpam jam cenſura a jure percuſſus eſt, poſſe non declaratoria modo, ſed & vere condemnatoria ſententia ab homine, omiſſis etiam monitionibus percelli. Verum licet hæc capitis hujus ita vexati explicatio, ſatis obvia ſit, & probabilem faciat opinionem noſtræ oppoſitam; quia tamen idem caput alium in ſenſum nec improbabiliter expoſuimus, nihil neceſſum eſt ut ab opinione noſtra recedamus. Ut intelligantur cetera quæ huc referuntur,

Quæres 1. quomodo fieri debeat monitio.

R. Patet ex dictis, ut ſit canonica, debere tribus vicibus, vel una ſaltem vice pro tribus fieri, expreſſo quod hæc pro tribus valitura ſit. Sic Epheſini PP. ut *nihil ex his omnibus quæ ad Eccleſiaſticum ordinem pertinent*, prætermitterent, tribus diſtinctis vicibus Neſtorium vocaverunt. Eodem modo citatus eſt a Concilio Chalcedon. Dioſcorus *ſecundum conſequentiam ſanctorum Canonum*, inquiebat Francion Epiſcopus Philippopolitanus. *Tom. 3. Conc. Lab. p. 457. Ibid. t. 4.*

Dixi, vel *una ſaltem pro tribus*; nam cap. *Conſtitutionem*. 9. *De ſent. excomm.* in 6. ſic habetur: *Statuimus, ut inter monitiones quas, ut canonice promulgetur excommunicationis ſententia, ſtatuunt jura præmitti, Judices ſive monitionibus tribus utantur, ſive una pro omnibus, obſervent aliquorum dierum competentia intervalla, niſi facti neceſſitas aliter ea ſuaſerit moderanda.* Etſi vero exiſtiment aliqui mortaliter peccaturum Judicem qui una monitione pro tribus abſque urgentiſſima cauſa uteretur, contrarium probabilius cenſent Covarruvias, Navarrus, & Avila; atque id jam uſu receptum eſt, etiam Romæ, ut notat Fevretus *De abuſu* lib. 7. cap. 2. n. 34. & favet mox citatum caput *Conſtitutionem*, in quo canonica monitio exprimitur per tres monitiones, aut unam pro tribus. *Coll. Andeg. t. 1. p. 113.*

Ex eodem capite patet aliquot, adeoque duorum ſaltem dierum intervallo, monitiones cenſuram præcedere debere. Sic in monitoriis, quæ vere ſunt monitiones, non profertur excommunicatio, niſi aliquot ab ultima promulgatione dies effluxerint: hæc tamen pendent a circumſtantiis; fieri enim poteſt nonnunquam, ut periculum ſit in mora etiam breviore, puta ſi Clericus ad ſupplicium raperetur; vel excitatæ in Eccleſia turbæ ſtatim coerceri deberent.

Quæres 2. utrum monitio debeat eſſe perſonalis.

R. Vel perſona cui parantur cenſuræ, cognita eſt, vel non. Si cognita non ſit, ut contingit in litteris monitorialibus, ſatis eſt ſi monitio fiat in loco publico, unde ad delinquentium notitiam pervenire poſſit: moris eſt apud nos, ut monitiones fiant in Eccleſia Parochiali in Præconio, vel, ut aiunt, *Pronao*, a Parochis peragi ſolito. Si vero ſontis perſona Judici cognita ſit, tunc monitio perſonaliter facienda eſt, etſi autem conditionem hanc nullo jure expreſſam eſſe dicat Gibalinus, imo eam eſſe velit limitationem juris communis, in quo legitima citatio ea agnoſcitur quæ ſit ad domum illius qui citatur, cap. *Cauſam*. 3. *De dolo & contum.* conveniunt tamen Doctores monitionem perſonalem eſſe debere, ne in re graviſſima innocens pro ſonte, vel non contumax pro contumaci puniatur; fieri enim poſſet ut monitio domicilio facta,

ad.

Digitized by Google

ad aures rei non deveniret. Favet Clementina *Cauſam*. 3. *De electione*.

Ab hac regula excipiuntur ſequentes caſus. 1. ſi reus ut perſonalem monitionem fugiat, dolo latitet; quia tamen non præſumitur dolus niſi probetur, ut poſt Sayrum notat Gibalinus, res tota ſerio a Judice perpendi debet. 2. ſi reus jam ſemel nominatim citatus fuerit. 3. ſi monitio ad donum facta, ab eo cognita fuerit. 4. ſi denuo ſubjiciatur cenſuræ, quia male abſolutus eſt. 5. *ſi propter appellati, aut ſuorum metum, vel potentiam, intimatio fieri nequeat*: tunc ex eadem Clement. *Cauſam*. 3. *De elect.* ſatis eſt ut monitio fiat in loco publico, vel Eccleſia, unde *ad appellati, ſeu procuratoris ejus notitiam poſſit veriſimiliter pervenire*.

Pag. 182.

Quæres 3. an etiam exprimi debeat perſona Superioris, & pœna ab eo decernenda, & nomen illius contra quem agitur.

R. 1. monitionem fieri debere nomine Judicis: tum quia non cenſetur quis inobediens & contumax, niſi cognoſcat imperium Superioris, & Superiorem cui parendum eſt; tum quia licet monitio & citatio differant, quatenus monitio fit ut ſubditus cenſuram evitet, citatio vero, ut qui citatur, certior fiat de eo quod facturus eſt Judex, reipſa tamen monitio quoddam eſt citationis genus; citatio autem nullius eſt momenti, niſi fiat nomine Judicis. Si monitio fiat in alicujus privati bonum, ut vulgo contingit in monitoriis, fieri quoque debet ad hujus privati inſtantiam; ſi vero fiat propter bonum commune, tunc ut ex officio ſuo procedit Superior ſeu Judex, ſic nomine ſuo & monere & citare poteſt.

R. 2. exprimi debere ſaltem in genere cenſuram; neque enim alioqui foret vera contra cenſuram contumacia; atque id ſuadet conſuetudo, quæ optima eſt legum interpres. Quapropter ſatis non fuerit ſi ſolum citetur reus, & moneatur ut ſatisfaciat parti læſæ, ut ab opere vetito deſiſtat, ſed adjungenda erit cenſuræ comminatio. Non tamen neceſſe eſt ut monitio hanc vel illam in ſpecie cenſuram exprimat; cum is ſufficienter ſit contumax, qui non paret poſt inditam ſibi in genere cenſuram: tum deinde Judicis erit eam decernere cenſuram quæ contumaciæ reprimendæ idonea magis videbitur. Ita Gibalinus pag. 183. & Author Collat. Andeg. T. 1. pag. 119.

R. 3. eos qui monentur nominatim exprimi debere, *cap. Conſtitutionem*. 9. *De ſent. excom.* in 6. nominatim vero monetur, cujus vel proprium nomen, vel certi, unde clare ſe agnoſcere queat, characteres exprimuntur. Si agatur de Univerſitate quæ tota excommunicari nequit, ſinguli nominatim moneri debent ex Gloſſa in citatum caput *Conſtitutionem*. In interdicto, quod in Univerſitatem totam cadere poteſt, ſatis eſt ut ii moneantur, qui ſunt contumaces, & interdicto cauſam præbuere.

Quæres 4. an monitio in ſcriptis, an cum teſtibus, & per quos fieri debeat.

R. ad 1. ſcripturam ad monitiones neceſſariam non eſſe, quia hoc nulla lege requiritur, ut notat Suar. diſp. 3. ſect. 11. n. 2. Contrarium ſentit Auctor Collat. Andeg. tom. 1. p. 119. ubi pro ſe adducit cap. 1. *De ſent. excom.* in 6. at in eo ne verbum quidem eſt de monitionibus; ſed ibi ſolum agitur de proferenda in ſcriptis ſententia excommunicationis, quæ duo valde differunt.

R. ad 2. monitionem fieri debere *perſonis præſentibus idoneis, per quas ſi neceſſe fuerit, poſſit probari monitio*. Ita Innoc. III. cap. *Sacro*. 48. *De ſent. excom*,

excom. idque ſub pœna interdicti ab ingreſſu *Eccleſiæ per menſem unum*. Etſi autem exiſtimet Tabiena non requiri teſtes cum monitio fit ſcripto, quia tunc monitio per ſcripturam probari poteſt independenter a teſtibus; ſatius tamen eſt, imo & neceſſarium, prout notat Suares, ut monitio fiat coram teſtibus; tum quia monitio alia via probari non poteſt; tum quia jus id ſine exceptione requirit.

R. ad 3. hunc eſſe apud nos uſum, ut monitiones partibus monendis intimentur per Apparitorem regium, qui monitionis exemplar iiſdem tradat. Aliquando etiam monitiones Epiſcopi nomine & mandato fiunt ab Eccleſiaſticis: ii porro partem monitam interpellare debent, ut chirographum apponat ſuum; quæ ſi renuat, denegationis hujus facient mentionem: tum omnibus in acta relatis, ſuaque & teſtium appoſita ſubſcriptione, rei totius *exemplum* ei quem monitum venere, committent.

Hic duo annotanda. 1. harumce formalitatum defectu ſententiam non fore invalidam: tum quia nullibi irritatur in jure; tum quia cit. c. 48. *De ſent. excommun.* ſupponitur valida. 2. Epiſcopos qui eas omitterent, non ideo interdicto obnoxios fore, quia c. 4. *De ſent. excom.* in 6. ſtatutum eſt, ut Epiſcopi in nullo *caſu interdicti vel ſuſpenſionis pœnam incurrant ipſo facto ... niſi de ipſis expreſſa mentio habeatur*. *Vid. Gibert. p. 48.*

SECTIO SECUNDA.

De iis quæ cenſuram comitantur.

SUppono: ex natura rei & independenter a quocumque jure poſitivo, aliquam in ferendis cenſuris formam requiri; puta ſignum aliquod externum & ſenſibile per quod Superior voluntatem ſuam ſignificet, & ad minus in genere exprimat velle ſe ut qui eam non impleverint, in pœnas juris vel incidant de facto, vel iiſdem poſſint ſubjici. Ratio eſt, quia cenſura ſi qua foret mere interior, nemini prodeſſe poſſet: non ei contra quem decerneretur, qui cum eam neſciret, non teneretur abſtinere ab iis actionibus quibus per cenſuram privantur alii: non ceteris Fidelibus, qui præ cenſuræ hujus ignorantia, cum homine mentaliter excommunicato, eadem in politicis & in ſpiritualibus ac ante, foverent commercia.

Suppono etiam, quod tamen aliqui negant, ſignum hoc ſenſibile non ita in verbis conſiſtere ex natura rei, ut non poſſit per nutus, ſcripturam & alia id genus ſuppleri: unde & mutum juriſdictione pollentem, cenſuras ferre poſſe puto, ſi ſolum attendatur jus naturale; cum nutus, & ſcriptura potiſſimum, mentis cogitationes tam clare exprimere poſſint quam verba: hæc, inquam, ſuppono, quia vera videntur, nec aliunde tanti ſunt, utpote ſpeculativa, quæ fuſiori indigeant probatione. Hic ergo inveſtigandum quid exigant ſacri Eccleſiæ Canones, ut legitime feratur cenſura ab homine: in cenſuris enim a jure vel a ſtatuto ea ſolum neceſſaria eſt ſolemnitas quæ ad legem requiritur, ut notat Suares diſp. 3. ſect. 13. Qua de re,

Dico 1. Non requirit jus verba determinata quibus ferantur cenſuræ. Patet id, quia forma verborum determinata nullibi præſcribitur; unde ſive dicas, *Excommunico te*, ſive *Separo te a communione*, cenſura valida eſt.

Dico 2. In cenſuris latæ ſententiæ pro præſenti, aut pro futuro requirun-

runtur verba quæ determinate explicent intentionem Superioris. Ratio eſt, quia verba hoc poſteriori ſenſu indeterminata, nihil faciunt determinati: atqui cenſura quæ de facto incurritur, eſſe debet determinata; noſſe enim debet qui ligatus eſt, an omnimode, an partialiter tantum ligatus ſit; ergo cenſura hoc modo indeterminata, invalida foret, ſicut invalida foret lex Principis quæ nihil præciperet diſtincti & determinati.

Valida tamen eſt excommunicatio major his verbis lata, *Excommunico te;* quia licet excommunicationis nomen majori & minori commune ſit, ex jure tamen & uſu, juxta quem analogum ſimpliciter dictum pro præcipuo analogato ſumitur, cum decernitur excommunicatio ſimpliciter dicta, major ſemper decerni intelligitur.

Limitavi propoſitionem ad cenſuras quæ de facto incurruntur; quia jam dictum eſt poſſe Superiorem cenſuras comminari non exprimendo quas de facto illaturus ſit.

Ex dictis colliges 1. non poſſe aliquem cenſeri excommunicatum *præciſe*, quia Epiſcopus aut ipſe Romanus Pontifex ab ejus ſe conſortio ſeparat; ſicut nec abſolutus cenſeri poſſet, eo quod Superior cum ipſo communicaret, ex cap. *Cum deſideres*. 15. *De ſent. excom.* Ratio eſt, quia ſigna hæc, vitatio ſcilicet vel non vitatio conſortii, ſigna ſunt nimis æquivoca, nec ſatis Superioris animum explicant, & aliis poſſunt de cauſis uſurpari quam ad innodandum cenſuris, aut ab iis abſolvendum.

2. Colliges non excommunicari aliquem per hæc verba, quibus tamen nonnulli utuntur, & male: *Denuntiamus & declaramus talem eſſe excommunicatum; Mandamus talem denuntiari ſuſpenſum &c.* hæc enim verba declaratoriam tantum ſententiam, meramque denuntiationem ſignificant; adeoque neminem per ſe ligare poſſunt: nam *per denuntiationem ... non ligatur* homo, cap. *Paſtoralis* 53. *De appellationib.* Ita Eveillon poſt S. Raimund. Collat. Andeg. p. 126. Avila, qui quaſdam limitationes affert. Exiſtimat tamen D. Gibert verba hæc, *Te excommunicatum ſcias; Habeas te pro ſuſpenſo*, ſufficere ad inducendam latæ ſententiæ cenſuram, eam etiam quæ fertur a Judice: quidni enim, inquit, tam a Judice uſurpari poſſint, dum ſententiam decernit, quam a Legiſlatore cum ſtatutum vel legem condit? Nec refert quod iis verbis tam denuntiari poſſint cenſuræ quam ferri, unde & æquivoca eſſe videntur: nam æquivocatio hæc omnino tollitur per monitiones quæ cenſuram, non autem denuntiationem præcedunt. Hæc vero verba. *Incurras indignationem Dei, Petri & Pauli, aut noſtram;* hæc item, *Fero in te cenſuram*, nullius ob indeterminationem ſuam ſunt momenti, ex Gibalino p. 177. quem utiliter conſules.

Avila 2. p. c. 2. Gibert. p. 70.

Dico 3. *Quiſquis excommunicat, excommunicationem in ſcriptis proferat, & cauſam excommunicationis expreſſe conſcribat, propter quam excommunicatio proferatur. Exemplum vero*, ſeu, ut aiunt, copiam *hujuſmodi ſcripturæ teneatur excommunicato tradere infra menſem ſi fuerit requiſitus .... & hæc eadem in ſuſpenſionis & interdicti ſententiis volumus obſervari*, ait Innocent. IV. in Concil. Lugdun.

C. 1. De ſent. excom. *in* 6.

Circa quod tria ſunt notanda. 1. non requiri ut ſcriptura hæc omnino authentica ſit, ideſt tum fide publici Notarii, tum etiam teſtibus, & ſigillo authentico munita, quia hoc jus non requirit. Cenſent tamen Suares, Gibalinus & Salmantic. unum ex his requiri, quia alioqui Judex

Digitized by Google

dex juridice probare non poſſet ſe ſententiam tuliſſe, quod tamen intendit citatus Canon. 2. Doctores aliquos ex his verbis *excommunicationem proferat*, concludere, ipſummet Judicem teneri ſententiam ex ſcripto legere, non committere Notario, aut alteri legendam: verum rigidior eſt hæc interpretatio, quam & ſatis uſu communi reprobatam eſſe conſtat. Et vero dicitur Judex proferre, ſive per ſe, ſive per alium proferat: deinde qui ſic ſentiunt, Epiſcopos honoris cauſa eximunt, quidni alios eximant? 3. & id notandum eſt, *exemplum* ſententiæ a Judice *ſi requiſitus fuerit*, intra menſem tradi debere reo, quod locum habet etiam in cenſura generali; unde ſi quis ſub ea comprehendi potuerit, & exemplum petat, dandum omnino erit, ut notant Suares & Gibalinus, quia citata legis verba generalia ſunt. Si vero Judex requiſitus non fuerit, non tenetur *exemplum* hoc tradere: ſi requiſitus fuerit intra menſem a die ſententiæ, & non tradat, incurrit pœnas a Pontifice latas, de quibus mox erit ſermo: ſi poſt menſem, dare adhuc debebit ſicut cetera cauſæ acta; non tamen ſi deneget, Pontificii hujus decreti pœnas incurret, quia non feruntur niſi in eum qui *infra menſem* requiſitus ut exemplum traderet, tradere denegavit. Sunt qui menſem de quo loquitur citatum caput, computent a die requiſitionis, alii vero a die ſententiæ: utraque expoſitio ſimul admitti poteſt, itaut neque teneatur Superior ſub pœnis in hoc capite expreſſis hoc exemplar dare, niſi intra menſem a die latæ ſententiæ fuerit requiſitus; neque niſi intra idem ſpatium, poſtquam fuerit requiſitus. *Gibal. p. 73.*

Ceterum, cauſa ob quam fertur cenſura, non in genere ſolum, ſed & in ſpecie ſcribenda eſt: unde ſatis non fuerit ſi dicat Judex, *Excommunico Petrum ob contumaciam*, vel *rationabili cauſa motus*: ſed delicti ſpecies ſingulariter exprimi debet in hunc modum, *Excommunico Joannem quia recuſavit hoc facere, licet legitime monitus*. Ita Gibalinus, Salmanticenſes n. 75. Pirhing ad tit. 39. lib. 5. n. 12.

Dico 4. Qui formalitates in cap. *Cum medicinalis* expreſſas non ſervat, mortaliter peccat, & pœnis ibidem expreſſis ſubjacet, niſi ſit Epiſcopus, aut legitimam habeat aliter agendi cauſam. *Bonacin. diſp. 2. q. 1. p. 8.*

Prob. 1. Peccat mortaliter qui legem Eccleſiæ quæ eſt in materia gravi, & juſtiſſime ſancitæ, non ſervat: ſed qui præſcriptas cap. *Cum medicinalis* formalitates non ſervat, omittit legem quæ eſt in materia gravi, quæque juſtiſſime ſancita eſt, tum propter reum qui facilius novit quam debeat culpam emendare, vel qui facilius tueri ſe poteſt, ſi innocens ſit; tum propter Judicem, ut nempe cautior ſit in ferenda ſententia cujus rationem ſcripto redditurus eſt, quæque omnium oculis ſubjici poterit: ergo.

Prob. 2. Decernitur in eodem cap. pęna gravis contra Judicem qui *hujuſmodi conſtitutionis temerarius extiterit violator*, nempe ſuſpenſio *per menſem unum ab ingreſſu Eccleſiæ, & divinis officiis*: quam ſuſpenſionem qui non ſervaverint, *irregularitatem non effugient*, ut ibidem additur. Inſuper & ille Judex *ad expenſas, & omne intereſſe* reo ſarciendum, damnari debet a Superiore ad quem recurret qui condemnatus eſt: atqui pęna tam gravis, tamque multiplex arguit peccatum tranſgreſſoris fuiſſe graviſſimum: ergo.

Has tamen pęnas non incurreret. 1. Epiſcopus legis prædictæ violator, cum, ut dixi, Epiſcopi non ſubjaceant hiſce pęnis, niſi quando de

 ipſis

ipſis expreſſa mentio habetur. Incurreret vero quilibet alius, vel unicam e prædictis conditionem omittendo. 2. non incurrerent quibus pro conditione temporis & rerum, prædictas formalitates ſervare non liceret, puta ſi inſtaret periculum, niſi cenſura ſtatim ferretur abſque ſcripto, 3. non incurrunt Prælati Religionum quibus licentia ferendi cenſuras ſine ſcripto conceſſa eſt ſpeciali privilegio, Romani nempe Pontificis, qui ſolus in jure communi diſpenſare poteſt: quale privilegium Prælatis Minorum indultum fuiſſe a Leone X. ſcribit Villalobos tract. 26. diffic. 7. n. 2. Incurrerent vero alii Regulares Prælati, quia caput *Cum medicinalis* abſolute loquitur; nec aliunde debent Regulares temere, & quaſi ad libitum graves ferre cenſuras. Incurrerent etiam ii omnes, ut probabilior fert opinio, qui ſententiam etiam invalidam ferrent, quia ut violetur præſcriptus ordo, non requiritur, ſed impertinenter ſe habet cenſuræ validitas; non enim citato capite punitur per ſe & *primario* prolatio cenſuræ invalidæ, ſed omiſſio modi præſcripti. Sic *licet invalide* quis cum conſanguinea matrimonium contrahat, non deſinit ſubjacere pœnis jure ſancitis, quia lex aliquando affectum, non effectum
C. 2. n 79. punire intendit, ut notant Salmant. 4. non incurrerent denuntiantes alicujus cenſuram, quia in dicto capite non fit mentio denuntiantis 5. eximit quoque Bonacina poſt Suarem, eos qui ſine *dolo*, ſed bona fide, cenſuram ſine ſcripto ferrent; quia in cap. *Cum medicinalis*, ſermo eſt de violatore temerario, qualis non eſt qui *bona fide* agit. Alii, ut Gloſſa, Sairus c. 13. nu. 16. &c. contrarium ſentiunt, quia ignorantia ejus quod ad proprium officium pertinet, non excuſat; & licet temerarius dicatur in jure qui ex dolo agit, temerarius quoque dici poteſt, qui præcipitanter agit, nec ſciens, nec ſatis ſcire volens quo debeat modo procedere. Opinio hæc ſecunda tutior eſt nec minus probabilis quam oppoſita: ſi tamen ea hic occurreret bona fides quæ peccatum mortale tolleret, non incurrerentur eædem pœnæ, quæ cum graves ſint, niſi ob grave peccatum incurri non poſſunt.

Dico 5. Cenſura ſine prædictis ſcripturæ, vel expreſſæ cauſæ formalitatibus lata, non eſſet irrita & invalida. Ita communiter Canoniſtæ contra Ripam in Rubricis de Conſtit. n. 48. Atque id certum videtur ex eodem capite, in quo ſic loquitur Innoc. IV. *Superior vero ad quem recurritur, ſententiam ipſam ſine difficultate relaxet:* atqui, ut notat Gloſſa quam omnes hic ſequuntur, relaxationi locus non eſſet, ſi cenſura valida non eſſet: ergo.

Dices: cap. finali *de ſent. & re judicata* in 6. præcipit Bonifacius VIII. ut ſententia quæ ſine ſcripto profertur, nulla ſit: ergo. R. 1. Decernit quoque ibid. idem Pontifex, ut *ſententia quam ſcriptam a Judice ipſo litigatoribus non recitari contingit*, excepto ſolo Epiſcopo, *nullius penitus* ſit *momenti*; quod tamen ex communi uſu locum non habet, ut ex Suare notat Grandinus p. 39. R. 2. Quod ſi generaliter in aliis ſententiis definitivis requiratur ſcriptura, non tamen in cenſuris, forte ut magis timeantur; exceptio autem hæc expreſſe habetur in capite *cum medicinalis*. Ita Suar. diſp. 3. ſect. 13. n. 9.

Digitized by Google

SECTIO TERTIA.

De denuntiatione.

Cenſuram ſequitur denuntiatio, hoc eſt publicatio cenſuræ qua aliquis ligatus eſt, ſive per ſententiam Judicis, ſive a jure. Sed hic caute notandum eſt cum Suare diſp. 3. ſect. 15. n. 20. & aliis omnibus, ante denuntiationem juridicam cenſuræ a jure latæ, præcedere debere ſententiam declaratoriam criminis, per quam Judex non infert cenſuram, ſed ſolum juridice declarat hunc eſſe talis criminis reum, ex quo fit ut ille cenſuram contraxerit ex eo tempore quo crimen admiſit. Ut autem feratur declaratoria hæc ſententia, neceſſe eſt ut reus citetur & audiatur; *ſententia* enim *contra eum lata qui nullo modo citatus fuit*, *nulla eſt ipſo jure*, ait Cabaſſut. Theor. & prax. lib. 5. c. 10. n. 19. atque id in crimine etiam notorio locum habet; forte enim qui criminis poſtulatur, factum negabit; forte ſi crimen non negat, negabit ſe cum mala fide, aut advertentia, aut ſine neceſſitate vel licentia operatum eſſe; ita Galli noſtri. Vide Eveillon p. 382. Pontas *Excommunier* cas 9. &c. Fundamentum hujus rei duplex potiſſimum. 1. quia ſententia hujuſmodi declaratoria, judicium eſt quo aliquis infamatur; adeoque non audito eo qui infamandus eſt, ferri non debet. 2. quia cenſura quæ ipſo facto incurritur, trahit quidem ſecum executionem pro iis quæ pertinent ad forum interius, quatenus ſpiritualibus bonis coram Deo privat, ſed non ita operatur quoad exteriores effectus: neque enim qui cenſuram incurrit, ſtatim ab Eccleſia ejici poteſt, & poſt mortem chriſtiana privari ſepultura: ergo ut cenſura eos habeat effectus, requiritur aliquid unde ipſa omnibus nota fiat, ideſt denuntiatio; quæ ut legitima ſit, reum citari, audiri, & criminis conſcium declarari neceſſe eſt.

Circa denuntiationem hæc præcipue quæruntur. 1. an neceſſario facienda ſit. 2. a quo fieri debeat. 3. quinam in ea facienda ritus debeant uſurpari.

Certum eſt nunc majorem eſſe quam olim fuerit denuntiationis neceſſitatem, cum poſt Bullam *Ad vitanda ſcandala*, nemo teneatur ad vitandum excommunicatum, niſi nominatim fuerit denuntiatus, excepto forte manifeſto Clerici percuſſore, qua de re infra. Convenit quoque communiter inter Theologos, quoſdam eſſe caſus in quibus ſuſpenſionis & interdicti denuntiatio fieri debeat. Sic Clement. *Multorum ad nos*. 2. *De pœnis*, locorum Ordinariis injungitur ut non differant publicare ſententiam ſuſpenſionis contra eos qui Clericos capiunt, *captoſque*, *donec ſua reſignent Beneficia*, *auſu detinere ſacrilego non verentur*. Et Clement. ult. *De cenſibus*, præcipitur ut qui ab Eccleſiaſticis res ſuas alio deferentibus pedagia exigunt, excommunicati & interdicti publicentur; unde præcipua difficultas eſt de caſibus in jure non expreſſis, præſertim vero relative ad excommunicationem.

Dico 1. aliquando teneri Judicem ad denuntiationem cenſuræ. Prob. 1. ex cap. *Curæ ſit omnibus*, 20. 11. q. 3. cujus hæc ſunt verba: *Curæ ſit omnibus Epiſcopis excommunicatorum omnino nomina*, *tam Epiſcopis vicinis*, *quam ſuis Parochianis*, *pariter indicare eaque in celebri loco poſita præ foribus Eccleſiæ*,

cunctis convenientibus inculcare: quatenus in utraque diligentia, & excommunicatis ubique eccleſiaſticus aditus excludatur, & excuſationis cauſa omnibus auferatur. His rationibus aliam hanc adjungit Clement. Si *quis ſuadente* 1. *De pœnis*, ut nempe *eo major* ſit excommunicati *confuſio, quo ſua fuerit culpa patentior*. Etſi porro verba hæc *curæ ſit*, ſtrictam non inducant rigoroſamque denuntiationis obligationem, ut patet tum ex ipſo loquendi modo, *curæ ſit*; tum ex vulgari Interpretum expoſitione; tunc ſaltem eam induci debere patet, cum neceſſaria eſt denuntiatio, ut quis per confuſionem retrahatur a contumacia; ut per ſegregationem a Fidelibus, deſinat eſſe iiſdem petra ſcandali; ut damnum vel Eccleſiæ, vel privatis illatum reſarciat: atqui occurrunt hujuſmodi caſus complures: ergo tunc tenebitur Prælatus ſive in gratiam publici commodi, ſive ad inſtantiam partis læſæ, procedere ad denuntiationem.

Atque hæc denuntiatio locum habet non ſolum contra eum qui *cenſuram* incurrit a jure, cum ejus conſortium nemo fugere teneatur, *niſi poſt* Superioris eccleſiaſtici judicium, ut jam dictum eſt; ſed etiam in cenſuris ab homine; neque enim ſatis eſt ut Judex pro tribunali ſuo publice coram partibus ſententiam tulerit, ſed ſententiam hanc vel locis publicis affigi, vel coram frequenti populo in publico cœtu ſecundum *locorum* conſuetudinem promulgari neceſſe eſt, ut notat Auctor Collat. Andeg. qui poſt Avilam & Eveillon, addit cenſere Doctores non paucos Parochum qui accepit chartam alicujus excommunicati denuntiatoriam, ut eam promulget, non teneri eum vitare ante denuntiationem.

Tom. 2. p. 174. Avila 2. par. cap 6. diſput. 2. dub. 3.

Dico 2. non teneri ſemper Judicem ad denuntiationem faciendam, imo teneri aliquando ad non faciendam.

Prob. 1. pars, quia caput *Curæ ſit*, unde deſumi poſſet obligatio denuntiationis, non importat ſtrictum præcepti genus; & aliunde fieri poteſt ut ex variis circumſtantiis judicetur, plus e denuntiatione ſecuturum mali, quam utilitatis.

Prob. 2. pars, quia non liceret Judici ad denuntiationem procedere, ſi reus congruam offerret ſatisfactionem: tunc enim infamia *ejus augeretur* contra Eccleſiæ intentionem, quæ eſt ſalus delinquentis, & ſatiſfactio condigna; non autem ut ipſe dum etiam reſipuit, abundantiori triſtitia abſorbeatur.

Quæres an Parochus vel quilibet alius accepto a Superioribus mandato de facienda alicujus excommunicationis denuntiatione, poſſit eam omittere omnino, aut ſaltem differre. Quæſtionem hanc, quam gravis eſſe momenti apud omnes conſtat, fuſe diſcutit Suares diſp. 3. *De cenſuris ſect.* 15. & poſt eum Eveillon p. 392. Collat. Andeg. p. 177. atque ii unanimiter ſtatuunt quæ ſequuntur, quæque ſapientiorum judicio plane ſubjici velim.

** Coll. Andeg. ibid.*

1. Executor ſeu delegatus qui certo ſcit ſententiam * manifeſte injuſtam eſſe, eamdem nec poteſt nec debet executioni mandare. Ita Gloſſa in cap. *Ex litteris*. 1. *De offic. deleg.* atque id confirmant tum ex cap. *Super eo*. 2. *De crimine falſi*, ubi Lucius III. laudat Vigorienſem Epiſcopum, *ſuper eo quod ſententiam auctoritate litterarum falſarum latam* noluerat *executioni mandare*; quia, inquit Suares, talis ſententia nulla erat: melius forte dixiſſet, erat ficta, & ad nutum fabricata, ut ex ſerie capitis conjici poteſt: unde

Digitized by Google

de an caput illud ſit ad rem, utcumque ambiguum eſt; tum quia talis ſententia utpote evidenter falſa, ob violatum ordinem qui ſervari eſſentialiter debet, non poſſet denuntiari ſine mendacio & injuria gravi, per quam non excommunicatus pro excommunicato, & inſons pro ſonte haberetur; tum denique quia Superior non conqueri, ſed potius gratias agere debet ob negatam ſententiæ hoc modo iniquæ denuntiationem.

2. Si executori conſtet ſententiam, licet in rei veritate injuſtam, eo quod v.g. lata ſit contra eum quem privata ſcientia inſontem eſſe novit, ſecundum allegata tamen & probata juſtam eſſe, poteſt & debet idem executor Superiori parere, & eam denuntiare.

Probant 1. ex recepta ſatis S. Thomæ opinione 2. 2. q. 67. a. 2. cui favent Juriſperiti, & Gloſſa in cap. *Paſtoral.* mox citandum, quæque definit Judicem etiam contra propriam ſcientiam teneri judicare ſecundum allegata & probata, etiam dum damnandus eſt ille quem inſontem eſſe novit: tam enim in ſpiritualibus exequi licet ſententiam quæ damnum facile reparabile inducit, quam liceat in criminalibus ſequi ſententiam ex qua irreparabile detrimentum nonnumquam conſequitur.

Probant 2. quia caſum hunc ſolviſſe videtur Innocentius III. cap. *Paſtoralis*, 28. *De officio & poteſtate Jud. deleg. Quia vero*, inquit, *ſæpe contingit quod executio ſententiæ Ordinario demandatur; quæſiviſti an ſi ipſam injuſtam eſſe cognoverit, debeat executioni mandare? an ſit ei potius ſubſiſtendum? Attendentes itaque, quod non cognitio, ſed executio tantum demandatur eidem: Reſpondemus quod ... etſi ſciat ſententiam illam injuſtam, exequi nihilominus teneatur eamdem, niſi apud eum efficere poſſit, ut ab hoc onere ipſum abſolvat.*

Probant 3. quia Judici juſtitiæ ordinem ſervanti, & conſequenter juſte imperanti, omnino parendum eſt; alioqui occurreret bellum ex utraque parte juſtum; Judex enim delegatum juſte cogeret ut ſententiam exequeretur, delegatus vero juſte etiam parere recuſaret: atqui tunc ſervatus eſt ut ſupponitur ordo juſtitiæ, unde & juſtum eſt Superioris imperium: ergo.

Dices contra tertiam probationem: Judex qui per ſententiam juridice latam, &, ut ajunt, formaliter juſtam, cogit hominem ut habitet cum femina non ſua, juſte imperat: atqui tamen ille qui ſic habitare jubetur, & certiſſime ſcit feminam hanc non eſſe conjugem ſuam, puta quia cum alia contraxit, quod probare non poteſt, non peccat non parendo Judici, imo ex cap. *Inquiſitioni*. 44. *de ſent. excommunic. debet potius excommunicationis ſententiam humiliter ſuſtinere, quam per carnale commercium peccatum operari mortale*; ergo a pari in propoſito.

R. diſt. maj. Judex juſte imperat, ſed imperium ejus verſatur circa actum privatum, qui conſequenter privata conjugum ſcientia regi debet, C. & verſatur ejus imperium circa actum publicum qualis eſt denuntiatio, N. Actus porro officii publici non privata ſed publica notitia regendus eſt; alioqui quot inde ſequerentur incommoda, dum unuſquiſque privatam prætexeret ſcientiam, ut ab exequendis Superiorum juſſionibus abſtineret? Objectiones aliæ ſolvuntur ad 2. 2. loco jam citato.

3. Si ſententia ſit formaliter injuſta, ideſt lata contra ordinem ſubſtantialem juris, & id ignoret ille cui ejus exequendæ provincia demandatur, vel etiam de eo dubitet; tunc in utroque caſu quantumvis no-

Digitized by Google

verit privata ſcientia ſententiam materialiter injuſtam eſſe, Judici parere debet, juxta laudatos ſupra Theologos. Probant id 1. ex citatis verbis Innoc. III. *Attendentes quod non cognitio, ſed executio demandatur eidem;* quæ indicant delegati non eſſe ut acta proceſſus examinet, ſed ut exequatur imperium Superioris. 2. quia inferior quoties ei certo non conſtat mandatum Superioris injuſtum eſſe, in ejuſdem Superioris favorem judicare debet: atqui tunc non certo conſtat, nec certo conſtare poteſt, mandatum Superioris iniquum eſſe.

Notant tamen iidem Doctores, 1. delegatum hunc poſſe, imo, ut loquitur
P. 394. Eveillon, debere ad Superiorem recurrere, ut ei rei totius veritatem indicet, aut ſaltem ut a denuntiationis onere per eum abſolvatur. Unde, inquit, plurimum culpandi ſunt Officiales & alii qui invehuntur in Parochos, quaſi minus reverenter agant dum non feſtinant ipſorum promulgare cenſuras, quas quidem Parochi qui ſæpe propioribus oculis res intuentur, *per fraudem & calumniam in factis*, extortas a deceptis Judicibus eſſe *norunt.* Longe æquior ac ſanctior fuit Alexandri III. agendi ratio, ut patet ex cap. *Si quando* 5. *De reſcriptis*, quod aureum capitulum vocat Zabarella, *Patienter ſuſtinebimus*, ait ſummus ille Pontifex ad Ravennatem Archiepiſcopum, *ſi non feceris quod prava nobis fuerit inſinuatione ſubjectum.*

2. Eumdem delegatum ſi ſufficienter noverit ſententiam ſecundum allegata & probata eſſe injuſtam, puta quia condemnatur ut nocens qui revera in proceſſu litis non probatur nocens, tunc eamdem nec poſſe nec debere ſententiam exequi. Ratio ſumitur a contrario: ideo enim ſupra dictum eſt delegatum poſſe exequi ſententiam contra innocentem, quia hæc vel cognoſcitur, vel ſaltem præſumitur eſſe juſta ſecundum allegata & probata: atqui in præſenti caſu ſententia non modo injuſta eſt, ſed injuſta eſſe cognoſcitur per ſcientiam publicam, quæ ex ipſo proceſſu & probationibus deſumitur; ergo. Et certe, ſi ut iis placet, qui oppoſitam opinionem tuentur, delegati notitia non a probationibus ſumeretur, quia delegati non eſt acta proceſſus examinare, ſed a publica tantum ſententia, quam executor juſtam eſſe præſumere debet, jam innumera inde ſequerentur abſurda: ſequeretur v. g. nihil peccaſſe carnifices qui martyres & martyrum caput Chriſtum Dominum neci dedere; nihil peccare milites qui ad bellum quod publice injuſtum norunt, proficiſcuntur; nihil demum peccare famulos dum parent heris iniqua præcipientibus, modo ſententia aut imperium contra martyres, aut hoſtes, aut alios quoſcumque directa, nullam in ipſis verbis, ſeu externa actus ſpecie iniquitatem præſeferrent; puta ſi juberet Princeps hunc occidi, quia turbas & motus excitat, quia hoc vel illud admiſit crimen, quod tamen nec admiſit, nec admiſiſſe probari poteſt: atqui hæc plane intolerabilia ſunt; ergo.

Dico 3. Si cenſura ſit ab homine, denuntiatio pertinet ad Judicem a quo lata fuit ſententia, niſi ipſe committat alteri curam ejuſdem denuntiationis faciendæ. Ratio eſt, quia Judex jus habet ſententiam ſuam, vel per ſe, vel per alium exequendi. Idem dicendum quando incurritur excommunicatio ex violatione ſtatuti Epiſcopalis: ſi autem cenſura ſit a jure communi, tunc denuntiatio vel ab ipſo Ordinario fieri poteſt, ſi nimirum reus in ejus territorio deliquerit; vel ab Ordinario loci in quo delictum commiſſum eſt. Ita Concil. Meldenſe cap. 1. *De raptorib. Placuit*,

verba

verba ſunt Concilii, *ut ab illius loci Prælato excommunicentur, nec ante ex Parœcia illa*, ideſt Diœceſi, *exeant, quam digne, quæ perpetrarunt, emendent: quorum excommunicatio proprio Epiſcopo ſignificanda eſt, ne eos recipiat, antequam .... omnia plene emendent.* *Vid. Pirbing. l. 5. tit. 17. n. 33. &c.*

Denuntiatio vel generalibus terminis exprimitur, haud expreſſo perſonarum nomine, ut fit in ſententiis quæ ad monitoriorum executionem promulgantur; & hæc denuntiatio licet prohibere nequeat quominus Fideles cum excommunicato communicent, quia tunc latet quis excommunicatus ſit, efficit tamen ut noverit qui reus eſt, ſe in excommunicationem incidiſſe, adeoque monet ut quam primum poterit, ad beneficium abſolutionis confugiat. Altera vero denuntiationis ſpecies, quæ fit deſignatis nomine proprio, aut diſtinctivis characteribus, perſonis, efficit & ut vitentur excommunicati, & ut cogi poſſint ad abſtinendum rebus ſibi interdictis: neutra autem denuntiatio ab alio fieri poteſt quam a Superiore habente juriſdictionem circa denuntiandum, aut ejus delegato, quantumvis notorium ſupponatur denuntiandi hominis crimen: ut enim in civilibus non licet unicuique reum etiam notorium punire, ſic nec in ſpiritualibus, denuntiatio autem quædam eſt pœna infamans.

Dico 4. Varii olim fuere ſolemnis denuntiationis modi qui nunc omitti poſſunt, unde denuntiatio ex Ordinariorum præſcripto, aut locorum conſuetudine, niſi forte ſuperſtitionis aliquid irrepſerit, eſt facienda.

Prob. 1. pars ex cap. 106. xi. q. 3. *Debent duodecim Sacerdotes Epiſcopum circumſtare, & lucernas ardentes in manibus tenere, quas in concluſione anathematis vel excommunicationis projicere debent in terram, & conculcare pedibus: deinde epiſtola per Parochias mittatur, continens excommunicatorum nomina, & cauſam excommunicationis.* Si vero excommunicet ipſe Romanus Pontifex ſolemniter, habet aſtantes duodecim Epiſcopos, uti obſervat Sairus l. 1. theſ. cap. 15. Quin & aliquando uſurpati fuiſſe dicuntur alii ritus terribiles: ſic ſententiam anathematis contra Pirrhum Monothelitam, ipſo Chriſti ſanguine exaratum fuiſſe ſcribit Theophanes; eodem ritu contra Photium uſa eſt Synodus VIII. ex Niceta.

Prob. 2. pars ex recepto nunc uſu, juxta quem habetur quis pro denuntiato, cum lata adverſus eum ſententia, in Eccleſia coram frequenti populo promulgata eſt, aut ad Eccleſiæ valvas, pro locorum more affixa fuit. Ita Coll. Andegav. & recentiores Theologi. Appoſite tamen monet D. Gibert pag. 249. excommunicati nomen, & excommunicationis cauſam ad loca vicina mitti debere, prout habetur citato mox cap. *Debent*. 106. quoties periculum eſt ne excommunicatus in ea ſe loca transferens, denuntiationem ſuo fruſtret effectu. Atque hæc erat S. Caroli Borromæi praxis, ut liquet ex Decreto 21. Concil. II. Mediolanenſis, ubi præcipitur *quod ſi quis tres menſes excommunicationis vinculo irretitus permanſerit, illius nomen & cognomen Epiſcopus, tum reliquis* ejuſdem *Provinciæ Epiſcopis, tum illis præterea denuntiet ac ſignificet, quorum Diœceſes ſibi finitimæ ſunt*. Sed in his & locorum uſibus, & circumſtantiarum exigentiis ſedulo ſerviendum eſt.

Hic obiter notandum, excommunicati ad meliorem frugem reverſi abſolutionem publice eſſe denuntiandam, ut ad Eccleſiæ communionem admittatur, & Fidelium conſortio frui poſſit.

Dico

Dico 5. appellationem interpoſitam a cenſura ab homine ſimpliciter & abſolute lata, non obſtare quominus Judex ad denuntiationem progrediatur; obſtare vero ſi agatur de cenſura a jure. Utrumque probabimus in fine Capitis ſequentis: interim nota rationem cur appellatio in priori caſu denuntiationem non impediat, hanc afferri ſolere, nempe quod ut dicitur cap. 53. *De ſent. excommunicat.* excommunicatio executionem ſecum trahat, & excommunicatus per denuntiationem amplius non ligetur. Verum hæc ratio præciſe ſumpta difficilis eſt, quia etiam excommunicatio a jure, ita operatur cum ſemel contracta eſt, ut qui eam incurrit non amplius ligetur per denuntiationem. Forte igitur addi poteſt, eum qui ab homine nominatim excommunicatus eſt, ante citatum fuiſſe, auditum, de crimine convictum, & repertum contumacem; unde nihil eſt cauſæ cur non denuntietur, cum id ex proprio quaſi judicio & ore mereatur: qui vero a jure vel ſtatuto excommunicatus eſt, *nondum* hoc modo contumax apparet, adeoque poteſt tergiverſari, & a ſententia declaratoria appellare, ſive recuſando Judicem, ut ſibi infenſum; ſive ſuam legis ignorantiam allegando &c.

Vid. Eveillon c. 30. n. 4.

CAPUT QUARTUM.

De cauſis ab incurrenda cenſura impedientibus.

IGnorantia, metus, neceſſitas, impotentia, dubium tum juris, tum facti, cenſuræ invaliditas, conſenſus læſæ partis, appellatio, totidem ſunt cauſæ de quibus quæritur an cenſuram impediant. De invaliditate diximus ſupra; de dubio juris & facti dicemus, ubi de irregularitatibus. Quæres itaque 1. an ignorantia ab incurrenda cenſura excuſet. Quid, & quotuplex ſit ignorantia, repetendum eſt ex Tractatu de Actibus humanis.

Sup. p. ...

T. 2. p. 526

R. 1. Ignorantia invincibilis ſive facti, ſive juris communis *aut privati* excuſat a cenſura: unde ſi quis invincibiliter ignoret *abſtinentiam* a carnibus ſub pœna cenſuræ eſſe tali die prohibitam, immunis eſt a cenſura, etiamſi carnes comedat; a qua etiam immunis eſt, etiamſi legem cognoſcat, ſi inculpabiliter ignoret id quod ſibi miniſtratur carnem eſſe, aut ex carne. Ratio eſt, tum quia jus ipſum non vult *ignorantes ligari* cenſuris, niſi *eorum ignorantia craſſa fuerit*, *aut ſupina*; tum quia ad cenſuram requiritur contumacia, & peccatum mortale: atqui ubi eſt ignorantia invincibilis, ſaltem alterutrum deeſt.

Hinc colliges aliquot caſuum deciſionem. 1. qui ignorantiam haberent culpabilem, ſed ſolum venialiter, ut iis contingere poteſt qui non parum adhibent diligentiæ ut eorum quæ ſcire tenentur, notitiam comparent, ſed tamen in hac ipſa indagatione nonnihil venialis cujuſdam negligentiæ afferunt; ii, inquam, cenſuram non incurrerent. Ratio eſt, quia cenſura gravis non incurritur ſine peccato mortali: atqui ubi negligentia ſolum venialis eſt, deeſt peccatum mortale. 2. qui ſciunt aliquid, v. g. percuſſionem Clerici, jure divino prohibitum eſſe, ſed invincibiliter ignorant idem prohibitum eſſe jure eccleſiaſtico, poſſunt mortaliter

Digitized by Google

liter peccare contra jus naturale aut divinum, ſed immunes ſunt a cenſura. Ratio eſt, quia cenſura non incurritur niſi per contemptum & contumaciam contra Eccleſiæ legem: atqui ubi invincibiliter ignoratur lex Eccleſiæ, ibi nec eſt contemptus, nec contumacia. Ita Soto, Avila, Suares, Bonacina, Salmanticenſes & alii communiter. 3. qui ſcit rem aliquam jure eccleſiaſtico eſſe prohibitam, v. g. ingreſſum in Monialium clauſtra; ſed invincibiliter ignorat cenſuram quæ contra delinquentes imponitur, ab eadem cenſura immunis manet. Ratio eſt, quia cenſura, ut toties dictum fuit, non incurritur niſi a contumaci: atqui talis homo non eſt contumax, eo modo qui ad contrahendas cenſuras requiritur. Ut enim quis contumax ſit hoc modo, non ſufficit ut qualitercumque legem Eccleſiæ tranſgrediatur, ſed eam debet tranſgredi cum monitus eſt de pœna per eam infligenda; & idcirco ad cenſuram requiritur monitio: ſed qui pœnam lege latam ignorat invincibiliter, monitus non fuit: an autem id locum habeat in irregularitatibus, alibi dicam. Nec nocet quod ex Reg. 13. Juris in 6. *ignorantia facti excuſat, non autem juris*: hoc enim verum eſſe poteſt in foro exteriori, ubi non facile præſumitur ignorantia juris, præſertim communis; at non idem eſt in foro conſcientiæ.

C. 2. De Conſtit. in 6.

Vid. Salmantic. n. 191.

R. 2. Ignorantia vincibilis quæ a peccato mortali non excuſat, non excuſat etiam a cenſura. Eſt contra Sanchem l. 1. Decal. c. 16. & lib. 9. *De matr.* diſp. 32. n. 33. Bonacin. diſp. 1. q. 2. punct. 1. n. 4. & alios quoſdam, qui ignorantiam præciſe vincibilem diſtinguunt a craſſa vel ſupina; quia, inquiunt, ignorantia *craſſa* ea eſt qua quis deſidioſus ac tepeſcens ex lata negligentia non curat id addiſcere quod debet; & craſſa dicitur a metaphora hominum pinguium, qui quantum abundant adipe, tantum ſpiritu, ſolertia ac ſollicitudine carent. *Supina* ea eſt, qua quis variis diſtractus negotiis, id aſſequi negligit quod ſibi ſciendum erat; & ſupina dicitur a ſimilitudine hominis pigri, qui ſupinus jacens in lecto, non magis ſua curat negotia quam ſi ad alium pertinerent: atqui, addunt iidem, dari poteſt, & de facto datur ignorantia vincibilis & mortaliter culpabilis, quæ neque craſſa eſt, neque ſupina, ut cum quis nonnihil curæ ac diligentiæ adhibet, ut capiat notitiam rei ad quam tenetur, & tamen graviter ab hac diligentia deficit; ergo. Atque hinc colligunt ignorantiam moraliter vincibilem quæ non eſt craſſa aut ſupina, excuſare a cenſuris, quia Bonifacius VIII. cit. cap. 2. *De conſtit.* ignorantes eximit a cenſura, modo *eorum ignorantia craſſa non fuerit aut ſupina*, aut affectata, quæ ceteris pejor eſt. Verior tamen ut & tutior eſt in praxi aſſertio noſtra, ut docent Salmantic. ibid. n. 197. Coninch diſp. 13. n. 95. Suares diſp. 4. ſect. 10. n. 10. Vaſquez *De excom.* dub. 15. Ratio eſt. 1. quia ignorantia vere vincibilis, non immerito vocatur craſſa & ſupina, quia ſemper annexam habet gravem in re maximi momenti negligentiam, & aliunde negligentia ſupina non omnem prorſus diligentiam excludit; unde ſupina laborare dicitur ignorantia qui nullam, vel qui parvam adhibendæ ſcientiæ diligentiam impendit. 2. quia vix alioqui in praxi diſcerni poſſet quis ad incurrendam cenſuram requiratur ignorantiæ gradus. 3. quia incredibile videtur, Eccleſiam nunquam voluiſſe eam cenſuris ſuis plectere negligentiam, quam Deus æternis pœnis punire cognoſcitur.

Addit Suares & nos cum ipſo, ignorantiam affectatam non excuſare a cen- *Ibid. n. 3.*

cenſura contra eos lata *qui ſcienter aliquid fecerint*, vel *temere*, vel *conſulto*, vel *qui præſumpſerint*, *qui contempſerint*, *qui temerarii violatores extiterint*. Ratio eſt, tum quia ignorantia affectata pro ſcientia habetur, eique moraliter æquivalet; tum quia ille merito dicitur temerarius legis violator, qui quaſi demiſſo capite facit id quod ſuſpicatur per legem prohiberi ſub gravi pœna, non curans, ſed potius id ignorare volens, ut liberius quod cerebro ſuo ſapit, exequatur: atqui hæc eſt conditio hominis ex ignorantia affectata agentis; ergo tutius ſentiunt qui eum a cenſura non excuſant.

Grandin p. 44. Idem dicendum de iis qui agunt ex ignorantia non quidem affectata, ſed ita craſſa ut affectatæ æquipolleat; qui vero agunt ex ignorantia ſimpliciter craſſa, ab hujuſmodi cenſuris excuſari ſolent. Ratio eſt, quia lex contra temerarios violatores lata requirit contumaciam quæ ex certa ſcientia proficiſcatur: hæc autem iis deeſſe videtur, qui legem, licet non ſine gravi ſua culpa, penitus ignorant. Hæc deciſio ob communem Theologorum ſenſum in praxi teneri poteſt. Ex hoc principio deducunt Panormitanus & S. Antoninus, eum qui ex craſſa aut ſupina ignorantia Clericum percutit, non incurrere excommunicationem Canonis, *Si quis ſuadente diabolo*, quia verba hæc temeritatem requirere videntur. Verum hæc opinio probabilitate caret; qui enim Clericum ex odio vel malitia percutit, percutit ſuadente diabolo: unde voces *ſuadente diabolo*, non hic appoſitæ ſunt ut ſcientiam formalem, aut dolum exprimant; bene vero ut oſtendant, eum qui in defenſionem ſui Clericum ferit, haud cenſeri agere ſuadente diabolo, ideoque immunem eſſe a cenſura.

R. 3. Ignorantia concomitans, ſi vere invincibilis ſit, excuſat a cenſura: unde qui Clericum occidit, ratus ſe Laicum interficere, licet lubentius Clericum occidiſſet, non ſubjacet cenſuræ. Eſt communis. Ratio eſt, quia ad incurrendam cenſuram requiritur actus qui includat malitiam prohibitam ſub cenſura: atqui actus externus ex ignorantia concomitante & invincibili factus, non habet eam malitiam quæ prohibetur ſub cenſura. Actus enim ille non procedit ab actuali intentione Clericum occidendi; habitualis autem diſpoſitio in eum revera non *influit*, quia influxus voluntatis ſupponit notitiam quæ tunc nec *adeſt nec adeſſe* poteſt. Hinc a cenſura eximi ſolet, 1. qui eum quem invincibiliter credit feram eſſe vel Laicum, licet Clericus ſit, occidere paratus, diceret, *Utinam hic clericus eſſet, ut eum occiderem!* aut, *Quam lubens occiderem clericum mihi inimicum, ſicut hunc occido!* (Secus, ſi diceret, *Volo hunc occidere, ſive Laicus ſit, ſive Clericus*, quia tunc occiſio Clerici ſatis voluntaria eſt.) 2. qui intendens occidere Joannem Clericum, occidit aut ferit Cajum pariter Clericum illac tranſeuntem, modo tamen *ſufficientem* adhibuerit diligentiam, ne alium, aut ſaltem ne Clericum occideret: contra vero qui Joannem Clericum percutit, ratus ſe Petrum pariter Clericum percutere, cenſuram contrahit; quia ibi occurrit & intentio Clericum percutiendi, & actualis ejus percuſſio. Ita Avila 2. p. c. 5. diſp. 5. dub. 6. Suar. diſp. 4. ſect. 8. & diſp. 22. ſect. 1. n. 54. Bonac. diſp. 1. q. 2. punct. 1. Cajetan. 1. 2. q. 76. a. 3. 3. & eum quoque qui in

P. 44. ebrietate percuſſit Clericum, a cenſura eximit Mag. Grandin, ſi antequam inebriaretur, non cogitavit de vitanda ebrietate: ſed laxior eſt hæc opinio, unde cenſuræ ſubjacet qui advertit aut advertere potuit ex

actio-

Digitized by Google

actione ſua ſecuturam ebrietatem, & ex ebrietate percuſſionem. Monent tamen Toletus lib. 1. cap. 29. Sairus l. 6. c. 17. n. 35. ebrium non incurſurum cenſuram, ſi ante quam vapores uſum rationis ademiſſent, periculi in quod ſe conjeciſſet conſcius, ſufficientem adhibuiſſet diligentiam ad vitandam percuſſionem, puta arma projiciendo, curando ſe ſub ſera includi; quia tunc percuſſio cenſenda eſſet involuntaria. Idem dicendum de ſomnambulis, qui comperiunt ſe in ſomno arma capere, iiſque contra alios uti; ii enim a cenſura & irregularitate liberi erunt, ſi omni ope conentur hæc mala prævenire.

At, inquies, qui lapidem projicit in Clericum, & ante percuſſionem conteritur, nihilominus cenſuram incurrit; ergo & eam incurret ebrius in caſu propoſito.

R. neg. conſeq. Nam effectus lapidis ſemel projecti impediri non poteſt; effectus vero ebrietatis multiplici via cohiberi valet, ut ſi ebrius ſe recludat, ſi aliis ſerio imperet ne ſe exire permittant. An, & quomodo qui rei illicitæ vacat, pœnas juris incurrat, vel non, dicam ubi de irregularitate.

Inquirunt hic aliqui, an qui Laicum percutit, credens huic percuſſioni annexam eſſe cenſuram, eamdem incurrat.

R. negat. tum quia erronea conſcientia non inducit cenſuram, ſed Superior legitimus; tum quia actus propter quem inducitur cenſura, non eſt ſacrilegium mentale, ſed externum contra Clerici perſonam conſummatum, in hac autem percuſſione occurrit quidem ſacrilegium internum, non autem externum.

Quæres 2. an metus excuſet a cenſura. Nota: metus vel eſt levis, iſque nec a peccato nec a cenſura excuſat; vel gravis, & hic vel incutitur in contemptum Eccleſiæ, vel non; quibus poſitis,

R. 1. Si res quæ ex metu gravi agitur prohibita ſit ſolum jure eccleſiaſtico, qui eam facit non incurrit cenſuram, niſi metus incutiatur in contemptum poteſtatis eccleſiaſticæ. Prob. 1. pars. Ubi non eſt peccatum, ibi nec incurri poteſt cenſura: atqui ubi quis legem mere humanam omittit ex metu gravi, puta amittendi vitam, famam, fortunas; ibi non eſt peccatum, cum leges humanæ cum tanto incommodo obligare non ſoleant, ut * alibi fuſius dictum eſt. Prob. 2. pars a contrario, *P. 272.*
quia qui legem Eccleſiæ in ejuſdem Eccleſiæ contemptum tranſgreditur, etiam ex metu gravi, non ideo immunis eſt a gravi peccato: ergo nec immunis eſt a cenſura contra hoc peccatum lata. Confirm. ex cap. *Sacris*. 5. *De his quæ vi &c.* ubi poſtquam Innocentius III. negavit eos qui coacti ſunt *communicare excommunicatis*, cenſuram contrahere, quia *magis pati quam agere* convincuntur, declarat tamen illos qui idem ex metu faciunt, ligari cenſura, quia *licet metus attenuet culpam*, non impedit tamen quominus culpa hæc mortalis remaneat: ubi manifeſte loquitur Pontifex de metu in Religionis aut eccleſiaſticæ poteſtatis contemptum incuſſo, cum apud omnes conſtet communicationem hanc cum excommunicato, præciſo contemptu, eſſe culpam ſolum venialem, imo nullam ſi fiat ex gravi metu: docet ergo cenſuras contrahi ab iis qui ex contemptu leges pure eccleſiaſticas violant. Hinc, inquiunt Salmantic. c. 1. n. 205. peccat mortaliter & cenſuræ reus eſt, ſi hæc impoſita ſit, qui in Eccleſia loquitur, ad id adactus metu in irriſionem pœnæ eccleſiaſticæ incuſſo, debetque potius

mori

mori quam loqui. Hinc 2. irregularis evadit excommunicatus vitandus,
qui metu coactus aliquem extra caſum neceſſitatis abſolvit. (De caſu ne-
ceſſitatis dicam infra.) Ratio eſt, quia talis caret juriſdictione, adeoque
inhabilis eſt ad abſolvendum. Non fieret tamen irregularis idem homo,
ajunt ibid. Salmantic. ſi ex gravi metu miniſtraret in Sacris; quia cenſura
aufert quidem uſum Ordinis, ad eum vero inhabilem non facit. Unde
Manual. colligit Navarrus, homicidam poſt debitam contritionem & confeſſionem,
c. 27. n. etiam nondum obtenta diſpenſatione, poſſe Sacrum facere, ſi probabiliter
239. timeat ſe homicidii hujus ſuſpectum fore niſi celebret. Idem dicit tum de
excommunicato occulto in ſimili periculo infamiæ conſtituto; tum de Mo-
niali quæ occultiſſime in cenſuram Papalem incidiſſet; ea enim, inquit,
ante moram petendæ abſolutionis poſſet Choro intereſſe, & communica-
re, cum aliæ ad id tenentur, ſi ab iis abſtinendo fama ejus & monaſterii pe-
* *Diſp. 1.* riclitaretur. Idem cum aliis docent Sairus, * Bonacina, Auctor Collat.
q. 2. punct. Andeg. unde etiam inferunt excommunicatum occultum poſſe ſine pecca-
3. to & irregularitatis metu, audire Sacrum, celebrare, abſolvere &c. ad
Coll An- vitandum grave ſcandalum, vel infamiam, vel detractionem, vel grave
deg. t. 2. proximi periculum & neceſſitatem. Nomine autem ſcandali, ait Bonacina
p. 146. poſt Suarem, non intelligo admirationem hominum cum frequenti ſermo-
Sair l. 1. cinatione de ea re, ſed occaſionem peccati, ut detractionis & judicii te-
c. 18. n. 41. merarii. Ratio deciſionis hujus præcipua eſt, quod ubi occurrunt præce-
pta duo quæ ſimul obſervari nequeunt, tunc gravius & majus obſervari
debet: majus autem eſt præceptum non exhibendi ſcandalum, quam fa-
ciendi præter obligationem cenſuræ audiendo Sacrum, celebrando &c. Hæc
doctrina ſic intelligi debet. 1. ut qui actu eſt in ſtatu peccati mortalis, &
nullum vel valde dubium de eo dolorem ſentit, potius omnia pati debeat
quam in tali ſtatu celebrare. 2. exigunt aliqui, ut homo in hoc ſtatu po-
ſitus, recurrat, ſi poſſit, ad Confeſſarium, etiam pro reſervatis non ap-
probatum, a quo permittit tunc Eccleſia ut ſaltem ad tempus abſolvatur
aut diſpenſetur, *cum onere adeundi Superiorem*. Ita Habert *De pœnit.* c. 7. q. 6.
Contrarium docet Æthica amor. tom. 3. l. 5. *De pœnit.* n. 1750. *Proinde*,
inquit, *ſi Parochus caſum habens reſervatum, feſto die celebrare debeat*,
ut populus Sacrum audiat, nec id abſque gravi ſcandalo omittere queat,
nec Vicarium ſubſtituere, aut adire Superiorem, perinde ſe gerere debet
ac ſi Confeſſarii copiam non haberet, licet habeat copiam Confeſſarii ap-
probati pro caſibus non reſervatis, quia is ne quidem a non reſervatis
abſolvere poteſt ob eorum conjunctionem cum reſervatis a quibus abſol-
vere non poteſt. Hæc ultima opinio pro præſenti mihi verior apparet:
tum quia ex oppoſita ſequi videtur Sacerdotem metu ſcandali celebrare
coactum, recurrere poſſe ad Sacerdotem, etiam non approbatum; tum
quia reſervatio non ceſſat, niſi in articulo mortis. Idem docet Silvius
in ſupplem. 3. part. q. 10. a. 2. Pontas *Cas reſervè*, caſ. 21. V. P. Antoine
c. 3. *De pœnit.* a. 2. q. 8. tunc vero dubium non eſt quin homo ille & ve-
ram in ſe contritionem pro virili excitare, & *quamprimum* confiteri te-
neatur, prout docet Synodus Trid. ſeſſ. 13. cap. 7. & can. 11.

R. 2. Si res quæ fit ex metu, non eccleſiaſtico ſolum, ſed divino & na-
turali jure vetita ſit, probabilius eſt incurri cenſuram. Eſt contra Suar.
diſp. 4. ſect. 3. n. 14. Salmant. ibid. & alios plures. Prob. 1. Ideo qui legem ti-
mere

mere eccleſiaſticam ex gravi metu violat, non ſubjacet cenſuræ, quia immunis eſt a peccato quod cenſuræ præſupponitur; ideo autem a peccato immunis eſt, quia non intendit Eccleſia ut filii ſui haſce leges cum tanto diſcrimine ſervent: atqui hæc ratio jam locum non habet, cum res quæ agitur ex metu, per ſe mala eſt, & juri naturali contraria; ergo. Prob. 2. Ut in hoc caſu incurratur cenſura, duo ſufficiunt. 1. ut Eccleſia poſſit. 2. ut merito præſumatur velle prohibere ſub cenſura rem juri naturali contrariam, etiamſi fiat ex metu: atqui Eccleſia 1. id poteſt. Quidni enim poſſit Eccleſia ſub pœna cenſuræ prohibere id quod Deus prohibet ſub pœna ignis æterni? 2. Eccleſia merito præſumitur id velle: tum quia cum Eccleſia indiſtincte loquitur, verba ejus ſine diſtinctione intelligi debent; tum quia Eccleſiæ cenſuras illas decernentis ſcopus eſt, ut homines potentius & efficacius retrahat ab iis quæ jam divino aut naturali jure prohibita ſunt; ergo tam late obligare debet Eccleſiæ cenſura, quam Dei vel naturæ lex: unde cum lex illa etiam in caſu gravis metus obligare non deſinat, non etiam ligare deſinet Eccleſiæ cenſura. Prob. 3. quia hæc noſtra opinio tutior eſt quam oppoſita, nec minus eſt probabilis; ergo. Hinc colliges verum eſſe quod alibi diximus poſt Silvium, eos e Chriſtianis qui in Turcarum triremibus metu mortis remigant contra Chriſtianos, non eſſe a cenſura immunes. Et vero hæc remigatio tam ad minus mala eſt, deterioreſque parit effectus, quam actio Epiſcopum aut Cardinalem verberandi: atqui fatentur ipſi Salmanticenſes verberationem Epiſcopi aut Cardinalis, licet non fiat ex metu in contemptum Eccleſiæ incuſſo, inducere cenſuram, quia, inquiunt, res eſt graviſſima; ergo. *Tom. 2. p. 198.*

Quæres 3. an impotentia faciendi id, quod præcipitur ſub cenſura, ab ea excuſet.

R. affirmat. Ratio eſt, 1. quia *impoſſibilium nulla eſt obligatio*. 2. quia quod excuſat a peccato, excuſat & a cenſura: atqui impotentia excuſat a peccato. Hinc non ſubjacet cenſuræ contra rei alienæ detentores latæ, qui vel abſolute reſtituere nequit, vel id non poteſt ſine gravi incommodo, v. g. ſine damno longe majori, aut ſine detrimento bonorum ordinis ſuperioris. *L. 185. ff. De reg. iur.*

Major eſt difficultas, an cui certum tempus, v. g. menſis, conſtitutum eſt ad ſolvendum, ſub pœna cenſuræ, eam incurrat, ſi initio menſis ſolvere potuit, & prævidit ſe reliquo tempore ſolvendo imparem fore. Affirmant Bonacina, Suares & alii communiter, quia talis reſtituendi omiſſio vere eſt culpabilis, adeoque cenſura plecti poteſt. Et vero quis a peccato excuſet eum qui mane Miſſam audire potuit, & non audiit, prævidens futurum ut deinceps audire non poſſet? atque hoc extendunt iidem Doctores contra alios, etiamſi homo ille ante elapſum terminum de culpa ſua doleat; quia, inquiunt, ut incurratur cenſura, non requiritur ut actu incurratur reatus culpæ, ſed ſatis eſt ut poſitus ſit in cauſa, cujus effectus præſcitus fuerit; hoc enim ſufficit ad contumaciam. Monet tamen Suares, quod ſi ad Judicem tempore congruo recurratur, eique ſufficienter proponatur & probetur impotentia, poſſit is & debeat oblata ſibi ſatisfactione, aut præſtita cautione, ſuſpendere cenſuram; ſicut poteſt & debet abſolutionem cenſuræ jam contractæ impendere digne petenti. Nota obiter cum Avila 2. p. c. 7. diſp. 3. Coninch n. 205. Salmantic. c. 2. n. 22. eum ad reſtitutionem parti læſæ faciendam teneri, qui abſolvit debito- *Suar. diſp. 20. ſect. 2. n. 16. Bonacin. d. ſp. 1 q. 2. p. 3.*

rem

rem non petita ab eo ſatisfactione, vel reali, cum id fieri potuit, vel fidejuſſoria aut pignoratitia, cum realis præſtari nequit.

Quæres 4. an conſenſus illius in cujus favorem lata eſt cenſura conditionalis, poſſit eam ſuſpendere.

R. affirmat. Ita Suar. diſp. 3. ſeſs. 6. n. 8. Bonac. ibid. punct. 4. & alii contra Navar. c. 27. Sairum l. 1. c. 11. Ratio eſt, quia ſi quis abſolute remittat creditoribus ſuis debitum, quod ſub pœna cenſuræ duos intra menſes ſolvere tenebantur, ceſſabit cenſura ob ſubtractionem materiæ, ut concedunt adverſarii; ergo etiam ſuſpendetur, ſi creditor terminum proroget. Confirm. tum quia debitores ante elapſum terminum non ſunt proprie debitores, neque ſunt in mora; tum quia cenſura in alicujus gratiam conceſſa, videtur hanc importare conditionem, niſi ipſe conſenſerit in dilationem ſolutionis.

Objiciuntur duo. 1. quod verba cenſuræ operentur id quod *ſonant;* unde cum ſonent debitores Titii incurrere cenſuram poſt *duos menſes*, niſi reſtituant, videntur iidem tunc temporis ſubjici cenſuræ. 2. quod ſuſpendere cenſuram ſit actus juriſdictionis; creditor autem juriſdictionem non habet. Verum hæc non obſtant. Nam 1. verba cenſuræ non operantur niſi ſecundum intentionem Superioris: Superior autem non intendit ligare debitores, niſi juxta voluntatem *illius* in cujus favorem cenſuram decernit. 2. etſi ſuſpendere cenſuram directe, &, ut ajunt, *poteſtative*, ſit actus juriſdictionis; at eam ſuſpendere per materiæ ſubtractionem ad tempus, non magis eſt actus juriſdictionis, quam eam tollere in perpetuum, per plenam debiti remiſſionem.

Ceterum, nemini dubium eſt quin elapſo termino quem prorogaverat creditor, incurratur cenſura, quia terminus non ad faciendam ſed ad ſollicitandam obligationem præfixus eſt. Nota, hæc duo quæſita, non ut theſis, ſed ut hypotheſis habenda ſunt in Gallia, ubi debitores ad ſolutionem per cenſuras non coguntur; ſed quod de debito, exempli gratia dictum eſt, ad ſimiles caſus trahi facile poteſt.

Quæres 5. an appellatio excuſet ab incurrenda cenſura. *Not.* 1. *Appellatio*, juxta Canoniſtas ad tit. 28. lib. 2. Decretal. *eſt provocatio ab* inferiore Judice ad ſuperiorem facta, ratione gravaminis illati vel inferendi; unde appellatio ſpecies eſt quædam defenſionis quæ innocenti injuſte oppreſſo conceditur. Appellatio duplex; judicialis, & extrajudicialis. Appellatio *judicialis* ea eſt qua appellatur ab actibus judicialibus: unde de iis eſt quæ in judicium veniunt, vel circa illud accidunt; eaque tripliciter interponi poteſt, 1. ante litis conteſtationem, ut ſi quis appellet quia citatus eſt ad locum non tutum, aut quia brevior terminus ſibi datus eſt &c. 2. poſt litis conteſtationem, ſed ante ſententiam definitivam, ut ſi quis appellet a ſententia interlocutoria, ſeu quæſtionis incidentis. 3. poſt ſententiam definitivam, ut ſi quis appellet ab ea ne mandetur executioni. Appellatio *extrajudicialis* ea eſt quæ fit ob gravamen, quod extra judicium ab aliquo infertur, aut probabiliter inferendum timetur, ut ſi quis appellet eo quod Beneficium in ejus præjudicium alteri conceſſum fuerit; vel ne talis hominis electio aut poſtulatio fiat. Hæc appellatio non eſt vera & proprie dicta appellatio. 1. quia in appellatione proprie dicta judicium debet eſſe inceptum, cum ea ſit provoca-

V. Vallens. Corvin. Ferrieres. Pirring.

vocatio a Judice inferiore ad ſuperiorem: appellatio autem extrajudicialis poteſt cauſam ſeu litem inchoare, & ideo magis proprie dicitur *provocatio ad cauſam*. 2. quia appellatio proprie dicta requirit Judicem *a quo*, & *ad quem*; extrajudicialis vero non fit neceſſario a Judice, ſed ab eo omni qui inique gravat, etiamſi Judex non ſit.

Not. 2. Appellationis legitimæ duplex eſt effectus; nam 1. *devolvit* cauſam ad tribunal ſuperius. 2. *ſuſpendit effectum* ſententiæ Judicis inferioris. Verum appellatio poſteriorem hunc effectum non ſemper parit, idque præſertim conſtat in cenſuris; qui enim a ſententia excommunicationis contra ſe lata appellat, conqueritur quidem de hac ſententia, ſed non ideo ceſſat ligari, ſicque tandiu ligatus manet, donec is, ad quem appellatum eſt, agnita ſententiæ injuſtitia, eamdem reſciderit.

Not. 3. Cenſura dupliciter ferri poteſt, vel pure & abſolute, ut cum quis excommunicatur, quia contumax eſt; vel conditionate, ut cum quis excommunicatur, niſi intra menſem ſatisfaciat. His poſitis,

R. 1. Appellatio legitima excuſat a cenſura conditionali, modo appellatio fiat ante lapſum temporis ad implendam conditionem conceſſi. Habetur expreſſe cap. *Præterea*. 40. *De appellat.* Ratio eſt, quia appellatio devolvit cauſam ad alium Judicem, & prioris Judicis juriſdictionem ſuſpendit; ergo Judex ille jam amplius cenſuram valide ferre non poteſt: unde cum prior ejus ſententia conditionalis, nihil operata ſit ante conditionem expletam, & juriſdictio ejus per appellationem ſuſpendatur, jam appellantem ligare non poteſt. Ceterum appellatio hæc non ſolum ſuſpendit cenſuram, ſed etiam obligationem exequendi id quod præcipitur ſub cenſura: ideo enim appellatur a cenſura, quia appellatur a præcepto; parumque utilis eſſet appellatio, ſi a pœna excuſaret & non a culpa, ut bene Suar. diſp. 3. ſect. 6. Hinc citatus a Judice ad comparendum intra menſem, ſub pœna cenſuræ, cenſuram non incurrit ſi poſt legitimam appellationem non compareat.

R. 2. Appellatio legitima a cenſura jam lata, eam non ſuſpendit: idem dicendum de cenſura conditionali, poſt conditionis eventum. Ita ſtatuit Innocentius III. c. *Paſtoralis*. 53. *De appellat.* Ratio eſt, quia cenſura abſolute lata *executionem ſecum trahit*, & ſuum ſortitur effectum; ergo tamdiu ligat donec ligatus abſolvatur: abſolutio autem non tribuitur per appellationem, ut patet; unde communis Canoniſtarum vox eſt, appellationem tunc devolutivam eſſe, non vero ſuſpenſivam. *V. edit. an. 1695. art. 17.*

Duas huic regulæ limitationes affert Piring cit. t. n. 47. 1. enim vult eam locum habere dumtaxat in ſuſpenſione vel interdicto ab Officio divino, & ingreſſu Eccleſiæ, & aliis ſpiritualibus, quæ animam ligant; non autem in interdicto aut ſuſpenſione a temporalibus. Unde ſi quis interdicatur a perceptione rei temporalis, imo etiam a percipiendis Beneficii fructibus, item a voce activa aut paſſiva, vel etiam ab uſu Pallii Epiſcopalis, aut Pontificalibus, poterit is ſententiam hanc per legitimam appellationem ſuſpendere; ita etiam Avila. 2. vult quoque ſuſpenſionem *Avil 3. 1. d. 3. dub. 4* quæ non eſt cenſura, ſed ut mera pœna infligitur, per appellationem ſubſequentem ſuſpendi; quod negat Suares diſp. 28. ſect. 5. n. 3. Bonac. diſp. 1. q. 2. punct. 2. Sed hæc quæ difficultate non carent, & a Canoniſtis fuſius tractantur, profundius expendere non vacat.

R. 3. Per appellationem interpoſitam a cenſura ab homine, non ſolum ea non ſuſpenditur, ſed nec ejus denuntiatio impeditur: unde non obſtante appellatione poteſt Epiſcopus excommunicatum denuntiare eum contra quem talem ſententiam tulit. Ita habetur cit. c. 53. *De appellat.* Excipit Suares Judicem delegatum, qui cum ſemel appellationem admiſit, jam amplius ad denuntiationem progredi non poteſt. Docent tamen Covarruvias, Angelus, Navarrus & alii quos citant Suares & Bonacina, licitum eſſe appellare a ſententia mere declaratoria. Quapropter ſi declarare velit Judex aliquem reum eſſe criminis cui annexa eſt in jure cenſura, poterit is interpoſita appellatione declarationem hanc, & denuntiationem quæ eam conſequeretur, impedire: unde ſi Judex neglecta appellatione ulterius procedat ad declarationem & denuntiationem, non ideo vitandus erit ut publice excommunicatus ille contra quem ſic actum fuerit.

Diſp. 3. ſect. 15. n. 18.

R. 4. Ut legitima ſit appellatio plura requiruntur. 1. cauſa ſufficiens & probabilis; *appellationis* enim *remedium non eſt ad defenſionem iniquitatis, ſed ad præſidium innocentiæ inſtitutum*, ex c. 61. *De appellat.* 2. *Non oportet ad compares Judices appellationes referri, ſed a minori judicio in majus tribunal aſcendere*, cauſ. 2. q. 6. c. 28. unde non valet appellatio ab Eccleſia ad Eccleſiam. 3. appellatio fieri debet tempore debito. Jure antiquo intra decem dies appellandum erat, nunc intra quadraginta, ait poſt Gonzalem D. Gibert in Opere recens edito Coloniæ Allobrog. Dies illi quadraginta computantur a publicatione ſententiæ, atque id locum habet in Gallia, ut docet Cabaſs. l. 4. c. 12. quem & alios quos citavi conſulat qui pleniorem materiæ appellationum notitiam habere volet.

Tom. 3. p. 1. de ord. judic. p. 60

CAPUT QUINTUM.

De abſolutione a cenſuris.

IN hoc Capite multa, eaque magni momenti diſcutienda veniunt. 1. itaque videndum quis abſolvere. 2. quis abſolvi poſſit. 3. quæ forma, quiſve ſit abſolutionis ritus.

ARTICULUS PRIMUS.

Quis abſolvere poſſit a cenſuris.

CErtum eſt 1. cenſuram tolli poſſe per abſolutionem. Ratio *eſt*, 1. quia Chriſtus ſolvendi ſimul & ligandi poteſtatem Apoſtolis conceſſit Matth. 18. 2. quia poteſtate hac ſemper uſa eſt Eccleſia. 3. quia Eccleſiæ juriſdictio in deſtructionem magis vergeret quam in ædificationem, niſi par eſſet in ea ſolvendi ac ligandi poteſtas.

Certum eſt 2. cenſuram proprie dictam nonniſi per abſolutionem tolli. Ratio eſt, 1. quia res eadem tolli debet auctoritate qua conſtituta eſt. 2. quia triplex tantum extra abſolutionem concipi poteſt cenſuræ tollendæ modus. 1. per mortem ejus qui cenſura ligatus eſt. 2. per ceſſationem ipſius contumaciæ. 3. per mortem Superioris: atqui nullum ex his mediis ſufficit.

Non

Digitized by Google

Non primum, quia mortuus nec in loco ſacro ſepeliri poteſt; nec pro eo offerri poſſunt ſuffragia; quia *quamvis abſolutus apud Deum fuiſſe credatur* per contritionem, *nondum tamen habendus eſt apud Eccleſiam abſolutus*. Non ſecundum, quia ut rebellio cenſuram promeruerit, neque tamen eam per ſe & independenter à Superioris auctoritate induxit; ſic rebellionis emendatio præparat ad abſolutionem, nec tamen eam præſtat per ſe. Non tertium: tum quia pœna legitime impoſita tranſit in rem judicatam, judicium autem perſeverat, etiam poſt Judicis mortem, niſi ab alio revocetur; tum quia quod per voluntatem imponitur, per eamdem tolli debet. Hinc 1. ſi ſuſpenſio pro uno menſe imponatur, eo quidem tranſacto deſinet, ſed non erit veri nominis cenſura: vera enim cenſura ſpectat comprimendam contumaciam, ejuſque durationi commenſuratur; unde ſemper durat ſi ſemper duret contumacia; tolli vero **protinus* debet, ſtatim ac tollitur contumacia. Hinc 2. ſi cenſura his feratur verbis, *Sis excommunicatus donec ſatisfeceris*, ea ſemper tollitur per abſolutionem, ſive hæc de novo impendi debeat, ſive non; quia in hoc ultimo caſu, ipſa ſententiæ forma continet abſolutionem ſub conditione, idemque eſt ac ſi diceret Judex, *Ego te excommunico, & ſimul abſolvo, non pro nunc, ſed pro tempore quo ſatisfeceris*. Vid. Suar. diſp. 7. ſect. 1. Quæritur ergo quis abſolutionem illam tribuere poſſit; quod ut methodice & gradatim reſolvamus, quæſtionem quæ in ſe generalior eſt, in plures alias partiemur.

C. 28. De ſent. excom.

*C. 36. De offic. deleg.

R. *In articulo mortis omnes Sacerdotes, quoslibet pœnitentes a quibuſvis peccatis, aut cenſuris abſolvere poſſunt, ne ſcilicet quis pereat*. Ita Concil. Trident. ſeſs. 14. c. 7. Ratio eſt, quia in illo caſu omnes Sacerdotes juriſdictionem habent, ſive a jure divino, ut cenſent Durandus & alii quidam, ſeu ab Eccleſia ipſa delegatam, (ut verius tenent alii longe plures apud *Suarem) & id abunde patet ex conſtanti & non interrupto Eccleſiæ uſu.

**Diſſ. 26. de pœnit ſect. 4.*

Hinc colliges contra Silveſtrum & alios quoſdam, nec Laicum, nec Clericum qui Sacerdos non ſit, a cenſuris abſolvere poſſe: tum quia Concilium Tridentinum non loquitur niſi de Sacerdotibus; tum quia poteſtas abſolvendi a cenſuris in periculo mortis non datur, niſi ut quis etiam a peccatis abſolvi poſſit, ſolus autem Sacerdos a peccatis abſolvere poteſt; tum quia uſu receptum eſt, ut ſolus Sacerdos in hoc etiam mortis diſcrimine abſolutionem a cenſuris impendat, non autem Clericus, niſi is forte cenſuram tulerit, eamque idcirco relaxare valeat.

Hæc ſatis recepta ſunt: verum hic multæ, eæque graves occurrunt difficultates ſigillatim expendendæ. Prima eſt, an facultas in articulo mortis abſolvendi, ita ad *omnes* prorſus *Sacerdotes* extendatur, ut ipſis quoque *præciſis*, ſeu excommunicatis denuntiatis competat. Duplex eſt, quod multi nequidem audierunt, ea de re opinio. Prima negans, quam fuſe tuetur Proſper Fagnan. tom. 3. in cap. *Non eſt vobis*. 11. *De ſponſalib. & matrim*. Pontas v. *Abſolution* caſ. 33. vet. edit. (qui tamen in nova edit. caſ. 34. ab ea utcumque receſſit, cum oppoſitam in praxi tutam eſſe doceat) & alii mox citandi.

Hæc autem opinio prob. 1. ex deciſione ſacræ Congregationis Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, quæ declaravit Sacerdotem excommunicatum denuntiatum *non poſſe pœnitentes in articulo mortis conſtitutos a reſervatis abſolvere*... quia *communis opinio videtur illa, quod tales excom-*

S. Thom. 3 p q 82. a. 7. & in 4 diſt. 19. q 1 a. 2.

municati non id poſſint etiam in hoc caſu neceſſitatis. Quod ibidem confirmatur auctoritate celebrium tredecim Scriptorum, quales ſunt S. Thomas, Durandus, Cardinalis a Turrecremata, Alexander de Hales, S. Antoninus, qui, ut alios omittam, ſic loquitur 3. p. tit. 14. c. 19. §. 15. *In articulo neceſſitatis quilibet Sacerdos*, modo *non præciſus, poteſt abſolvere a qualibet ſententia, & a quolibet peccato*. Et his quidem Theologis, ait Pontas, addi poſſunt S. Raymundus, Covarruvias, Medina, Auctor Collat. Condom. tom. 2. coll. 12. ſect. 1. p. 306. & alii plures cum Cabaſſut. l. 5. c. 14. n. 8. qui tamen, pace Pontaſii dictum ſit, hoc ibi non dicit, & contrarium expreſſe docet eod. lib. c. 11. num. 2.

Prob. 2. Quia ſi alicubi concederetur Sacerdoti præciſo juriſdictio in articulo mortis, maxime his Tridentini verbis, *Veruntamen pie admodum, ne hac ipſa occaſione*, caſuum ſcilicet reſervatorum, *aliquis pereat, in eadem Eccleſia ſemper cuſtoditum fuit, ut nulla ſit reſervatio articulo mortis ; atque ideo omnes Sacerdotes &c.* atqui, ait Fagnan, verba hæc nihil probant pro Sacerdotibus præciſis; nam legenti totum capitis contextum, evidens eſt hunc omnino ejus ſenſum eſſe, eumque tripartitum. 1. *nullius momenti abſolutionem eam eſſe debere, quam Sacerdos in eum profert in quem ordinariam aut ſubdelegatam non habet juriſdictionem*. 2. *magnopere* expedire ut Sacerdotum juriſdictio reſtringatur per caſuum reſervationem, ita *ut atrociora quædam & graviora crimina, non a quibuſvis, ſed a ſummis dumtaxat Sacerdotibus*, Papa & Epiſcopis abſolvi poſſint. 3. hanc tamen differentiam quæ eſt ſummos inter & infimos Sacerdotes quoad caſus reſervatus, non ſubſiſtere in articulo mortis, quia *ſemper in Eccleſia cuſtoditum fuit, ut nulla ſit reſervatio in articulo mortis, ne* forte *hac occaſione aliquis pereat*. Ex quibus ſic arguit. 1. Sacerdotes qui abſolvere poſſunt a reſervatis in mortis periculo, ii ipſi ſunt qui extra mortis periculum non poſſunt abſolvere a reſervatis, poſſunt vero a non reſervatis; atqui Sacerdotes præciſi extra mortis periculum nec a reſervatis nec a non reſervatis abſolvere poſſunt; ergo Sacerdotes qui in mortis periculo abſolvere poſſunt, non ſunt Sacerdotes præciſi. 2. Sacerdotes qui abſolvere poſſunt in articulo mortis, ii ſunt qui extra eumdem articulum abſolvere prohibentur vi reſervationis, ut patet ex ipſo cap. tit. qui eſt *De caſ. reſervat.* atqui Sacerdotes præciſi non vi reſervationis, ſed vi præciſionis ſuæ abſolvere prohibentur. 3. Sacerdotes quibus Concilium abſolvendi in articulo mortis facultatem conceſſit, ii ipſi ſunt quibus ex continua Eccleſiæ conſuetudine permiſſum fuit ut in eo extremitatis caſu abſolverent: atqui ſoli Sacerdotes non præciſi ii ſunt quibus id conveniat: cum communiter crediderint nobiliores Theologi ante Trid. Sacerdotes præciſos, ne quidem in caſu neceſſitatis abſolvere poſſe, ut etiam notavit & probavit S. Congregatio.

Adde, quod mirum eſſet ſi Tridentina Synodus quæ S. Thomæ doctrinam tanti ſemper fecit, ab ea in hac parte receſſiſſet : mirum ſi contra morem ſuum quæſtionem inter Catholicos hactenus libere agitatam definiiſſet : mirum ſi Joannes Moronus Cardinalis Epiſc. * Præneſtinus, qui Concilio Trid. nomine Pii IV. præerat, ejuſque mentem aſſequebatur, permiſiſſet ut S. Congregatio cui præſidebat, decretum Concilio contrarium emitteret: mirum ſi Gregorius XIII. qui Synodo Tridentinæ inter-

**Tivoli.*

interfuerat, ejuſdem decreti promulgationem permiſiſſet, & non reclamaſſet contra hanc, ſi vera non fuiſſet, Trident. Concilii interpretationem. Hactenus & ita fere Fagnan.

Secunda opinio, quæ nunc ſaltem longe communior eſt, Sacerdotibus etiam præciſis copiam facit in articulo mortis abſolvendi. 1. quia in textu Concilii Tridentini, vox *omnes Sacerdotes*, tam late patet quam vox iſta, *omnes* ſeu *quoslibet* pœnitentes: atqui vox *quoslibet*, ipſos etiam excommunicatos denuntiatos comprehendit; ergo a pari. Et certe, * *ubi Canon non excipit, nec nos excipere debemus*. 2. niſi vox *omnes Sacerdotes*, ad ipſos etiam præciſos Sacerdotes extenderetur, jam Eccleſia dure ageret, non ut pia mater, imo nec aſſequeretur finem ſuum, qui eſt ut nemo pereat; quandoquidem ii perirent quibus a præciſo ſuccurri non poſſet. 3. quia decretum Tridentini, prout explicatur a Fagnano, probaret eos qui ante caſum neceſſitatis approbati non erant ad abſolvendum, ſaltem a non reſervatis, non poſſe abſolvere in caſu neceſſitatis, ut patet attendenti ad primam partem ſecundæ probationis: atqui tamen hoc nemo dixerit. 4. quia Melchior Canus, & Dominicus Soto qui in Concilio Tridentino interfuerant, aperte docent validam eſſe abſolutionem a Sacerdote præciſo conceſſam in præſenti caſu: hoc autem non docuiſſent contra mentem Concilii quæ eos latere non potuit.

* *Gloſſ. in c. 13. diſt. 55.*

Reſpondent alii ad 1. neg. maj. Quia nihil eſt ſive in Concilio Tridentino, ſive in decretis quæ ante vel poſt emiſſa ſunt, unde colligi poſſit aliquos eſſe pœnitentes ad quos Concilii verba non extendantur; contra vero in Theologis Concilio anterioribus, item in ipſis Concilii verbis, ac demum in decreto S. Congregationis eſt unde colligatur verba Tridentini ad Presbyteros præciſos non extendi.

Ad 2. Si dura idcirco ſit Eccleſiæ agendi ratio, ergo etiam dura eſt cum prohibet ne homini abſenti, v. g. in carcere incluſo, concedatur abſolutionis beneficium; hæc enim abſolutio ex natura rei nec invalida eſt, nec forte illicita, ut docet Morinus * cum aliis bene multis: dura item cum invalidam facit abſolutionem ab excommunicato denuntiato conceſſam ei qui ex errore privato etiam invincibili, eidem confitetur: dura quoque cum non permittit Clerico, vel forte etiam Laico, ut excommunicatum, abſente Sacerdote, a cenſuris abſolvant, quod fieri poſſe quidam ut Eccleſiæ pietatem commendarent, temere aſſeruerunt; dura etiam Chriſti ipſius agendi ratio, qui non permiſerit ut in caſu neceſſitatis aliter quam in aqua conferretur Baptiſmus, aut in eodem caſu Laici a peccatis abſolverent. Ex his itaque veriſimilitudinibus Sacramentorum ſubſtantia ſumi non poteſt. Habuit utique ſuas ſic agendi rationes Eccleſia, neque aliter eam egiſſe probat, qui ſine Canonum auctoritate dicit, eam aliter agere debuiſſe. Adde, caſum in quo non occurrat, niſi Sacerdos præciſus qui morientem abſolvat, tam rarum eſſe, ut vix ſemel id uno ſæculo contingat: pro iis autem quæ tam raro accidunt, *jura non conſtituuntur*, l. 4. ff. *De legib.*

* *L. 8 de Pœn. c. 25. Tournely ibid. pag. 457.*

Ad 3. neg. iterum maj. Tridentinum enim expreſſe confirmat id quod antea *in Eccleſia cuſtoditum* erat: atqui antea in uſu erat, ut quilibet Sacerdos, modo non præciſus, abſolveret in periculo mortis, ut patet ex *cap. Presbyter*. 14. XXVI. q. 6. quod deſumptum eſt e Concil. Carthag. III.

Ad 4. Evidens eſt majorem eſſe eorum quos pro prima opinione citavimus, auctoritatem, quam Cani & Soto.

Hæc ſunt utriuſque partis momenta, quæ tam gravia videntur mihi, cum Pontaſio loquor, ut vix aliam præ alia eligere poſſim. Prima rem intus inſpicienti fundatior videtur; ſuavior altera, & ut longe receptior, in praxi permiſſa: ſive quia in extremis dubia juriſdictione ut & dubia materia uti licitum eſt; ſive quia error tam communis juriſdictionem tribuit. Certe jam ceſſavit ratio cui innititur ſupra S. Congregatio, quod nempe communis eſſet opinio, quæ omnem Sacerdotibus præciſis juriſdictionem abnegat; altera enim longe communior eſt.

V. Æthic. de pænit. n. 2721.

Notant tamen Doctores, quod ſi quærendo abſolutionem ab Hæretico etiam non denuntiato, periculum eſſet ſeductionis, tunc ab eo recuſari deberet, ſicut & recuſari poſſet in deteſtationem hæreſeos. Ulterius progreditur Paludanus, juxta quem *melius eſt non confiteri quam Hæretico confiteri & ſanctius eſt mori ſine communione, quam de manu Hæretici communicare.*

Grandin p. 52.

Palud. in 4. diſt. 10. q. 3. conc. 6.

Secunda difficultas eſt, an Sacerdos non approbatus poſſit in articulo mortis abſolvere, cum præſens eſt proprius Sacerdos, aut alter approbatus, vel cum abſolutio a cenſuris per litteras obtineri a Superiore poteſt. Affirmant aliqui, quos ſequitur Henricus a S. Ignatio. Verum oppoſita opinio tutior eſt in praxi, quod & fatetur his verbis citatus Henricus, *Caveat in praxi ſimplex Sacerdos, præſente approbato vel Parocho moribundum abſolvere; caveat etiam moribundus ipſi confiteri; neque id enim omnimode ſecurum eſt.* Et vero Rituale Pauli V. ſic habet, *Si periculum mortis immineat, approbatuſque deſit, quilibet Sacerdos poterit a quibuſcumque cenſuris & peccatis abſolvere.* Adde quod Synodus Tridentina in decreto citato confirmat ſolum conſuetudinem in Eccleſia ſemper cuſtoditam: atqui conſuetudo antiqua non permiſit unquam cuilibet Presbytero ut in articulo mortis abſolveret, niſi cum aberat Superior aut Sacerdos approbatus, ut colligitur ex cit. cap. 14. XXVI. q. 6. *Presbyter inconſulto Epiſcopo non reconciliet pænitentem, niſi, abſente Epiſcopo, ultima neceſſitas cogat.*

Tom. 3. l. 5. c. 227.

In his porro gradatim procedendum eſt, juxta Bonacin. *diſp. 1. q. 3. puncto 3. n. 7.* hoc modo. 1. Sacerdos approbatus, etiamſi pro *reſervatis* approbatus non ſit, præferri debet ei qui nullatenus approbatus eſt: quod extendit Suares ad eum etiam qui in alia, non autem in ipſius pœnitentis Diœceſi approbatus eſt; hunc enim jure potiorem eſſe contendit. 2. non approbatus, excommunicato etiam tolerato & approbato; is enim ſe ſponte ad Sacramentorum adminiſtrationem ingerere nequit. 3. ſuſpenſus vel interdictus, aut irregularis, excommunicato vitando &c.

Sed quid ſi Confeſſio non approbato fieri cœperit, & ſuperveniat approbatus?

R. poſſe continuari, & abſolutionem impendi. Ita Sanchez, Bonacin. Paul. a Lugd. De pœnit. p. 386. Ratio eſt, 1. quia gratia illimitate conceſſa, reſtringi non debet: atqui Concilium Tridentinum permittens ut quilibet Sacerdos in periculo mortis abſolvat, non reſtringit facultatem hanc uſque ad adventum Superioris, alteriuſve Sacerdotis approbati. 2. quia juriſdictio delegata continuatur re non integra, niſi revocetur: porro Sacerdos approbatus, aut Superior juriſdictionem ab Eccleſia ipſa conceſſam revocare non poteſt. 3. idipſum & aliquid amplius probant hæc Em. Card.

Noal-

Digitized by Google

Noallii verba in Mand. de caſibus reſervatis : *Si adeſt, aut haberi facile* *an. 1709. n. 6.*
poteſt qui facultatem habeat abſolvendi a caſibus reſervatis, abſtinere a Confeſſione audienda debet is qui facultatem hanc non habet; niſi tamen prudenter judicaverit oriturum hinc ſcandalum, aut moribundum id ægre nimis laturum. Hic notat Bonacina, ſi obtenta abſolutione recordetur infirmus alicujus peccati, Confeſſionem Sacerdoti approbato qui ſupervenit, eſſe faciendam, quia hæc nova eſt Confeſſio, reſpectu cujus res eſt integra. An idem dicendum ſi peccatum oblitum gravis quædam eſſet circumſtantia criminis alicujus jam confeſſi, definiant doctiores.

Tertia difficultas eſt quomodo ſe gerere debeat Confeſſarius cum eo quem in articulo mortis a cenſuris abſolvit. R. 1. efficiendum eſſe ut pœnitens actu ſatisfaciat ſi poteſt. 2. ut ſaltem cautionem, vel etiam juramentum præſtet de ſatisfaciendo, aut hæredes ſuos ad damni quod ipſe intulit reparationem, inſtrumento quantum fieri poterit authentico cogat. 3. jure communi obligandus eſt pœnitens ut ſublato impedimento propter quod ab eo qui aliunde incapax erat, abſolutus fuit, quamprimum commode poterit, ſe præſentet Superiori, qui de jure extra illud periculum abſolvere poterat; alioqui *in eamdem ſententiam recideret ipſo jure*, prout ſtatuit Bonifacius VIII. c. *Eos qui*. 22. *De ſent. excomm.* in 6. Verum hæc diſciplina non ubique in Galliis viget, ut monet Habert; unde qui in mortis periculo abſolutus fuit, immunis remanebit a cenſura, præterquam tribus in caſibus. 1. ſi non ſit abſolutus niſi hac conditione ut in cenſuram reincidat, ſi ſe Superiori repræſentare negligat cum convaluerit. 2. ſi Decretalis Bonifacii recepta ſit ea in Diœceſi in qua abſolvitur, ut recepta eſt, ait Habert ibid. q. 13. in Diœceſi Remenſi & Virdunenſi: an in Pariſienſi, dubitari poteſt ob hæc citati Mandati verba, *Si abſolutus fuit moribundus a cenſura aliqua reſervata, omnino neceſſe eſt, ut, ubi convaluit, ad Superiorem accedat, denuoque ab eo abſolutionem cenſuræ recipiat*: ſecus in caſibus ſimpliciter reſervatis ſine cenſura, in quibus non præcipit, ſed ſolum ſuadet Card. Noallius, ut qui ab iis in mortis articulo abſolutus eſt, eum adeat *a quo alias fuiſſet abſolvendus, caſus reſervatos* etſi remiſſos ei declaraturus, ut *ab eo conſilia & monita ſalutis* accipiat. Nullibi in jure præceptum eſt, ait Bonac. ut a reſervatis in mortis periculo abſolutus Superiori ſe præſentet. 3. demum ſi cujus cenſura publice denuntiata ſit, eum ad Superiorem recurrere neceſſum erit, non modo ut ſalutis monita & pœnitentiam recipiat, ſed ut ab eo in foro exteriori abſolvatur: ſi tamen is ante moriatur quam publice abſolutus fuerit, *non debent ei cœmeterium, & alia Eccleſiæ ſuffragia denegari*, quia ad hoc ſufficit abſolutio ſacramentalis quam recepit. Ita fertur c. 14. *De ſepultur.* ut notat & docet Collator Andeg. ibid. An vero excommunicatus denuntiatus, qui in caſu neceſſitatis ſacramentaliter abſolutus eſt, adhuc vitari debeat, ſi, cum poteſt, legitimo Superiori ſe non præſentet, controvertitur. Affirmat Bonacina: tum quia ex cit. cap. *Eos qui*, in eamdem reincidit *ſententiam*; tum quia jus non intendit ei patrocinari qui renuit id exequi quod jure ipſo præſcriptum eſt: alii nova Judicis ſententia quoad forum exterius opus eſſe cenſent, quibus favet Ducaſſe.

Habert q. 7 de Pœnit. Coll. Andeg. t. 1. p. 249.

Quarta difficultas eſt, an ſimplex Sacerdos poſſit in articulo mortis omnes prorſus cenſuras relaxare. Affirmat prima opinio, quia Concilium Tri- *1. p. c. 12. ſect. 1. n. 3.*

dentinum indefinite loqui videtur; negat ſecunda, quæ tutior eſt nec minus probabilis. Ratio eſt, quia Concilium ideo ſolum facultatem abſolvendi in articulo mortis concedit, *ne quis pereat*: atqui ut aliquis non pereat, ſatis eſt ut abſolvatur ab iis cenſuris quarum occaſione damnum pateretur, & gratiam conſequi non poſſet, quales ſunt excommunicatio, & interdictum perſonale. Ex quo patet a contrario, neceſſum non eſſe ut ei relaxetur irregularitas, ſuſpenſio ab Ordine, Officio, vel Beneficio. Ita Sanchez l. 12. Summæ, c. 13. n. 12. Bonacina ibid.

Quinta difficultas eſt, quid intelligatur per articulum mortis. Diſtinguunt aliqui inter articulum, & periculum mortis. Articulum dicunt, quando mors proxime inſtat, eſtque moraliter certa & fere inevitabilis; periculum vero, cum eſt probabile dubium mortis, ut ſi quis in ea ſit occaſione in qua frequenter mors accidere ſolet, ut cum quis prælium inire debet, aut cogitur navigationem periculoſam, vel iter prædonibus infeſtum aggredi; item cum mulier proxima eſt partui, & nondum peperit; vel ſi peperit, experta eſt ſe parere cum periculo mortis. Cenſent ii Auctores, Sacerdotem qui poteſt abſolvere in articulo mortis, non id poſſe in mortis periculo: ſed longe communior eſt, & verior apparet opinio eorum qui eamdem articuli & periculi mortis rationem in præſenti eſſe volunt. 1. quia periculum & articulus mortis promiſcue accipiuntur in Jure, ut patet ex cap. 29. XVIII. q. 4. & cap. 5. *De ſent. excom.* in quibus eadem cenſura nunc extra periculum, nunc extra articulum mortis reſervata dicitur; & ex c. 22. *De ſent. excom.* in 6. ubi periculum & articulus mortis perinde excipiuntur a reſervatione. 2. quia periculum morale in malis, ſicut eventus ipſe, caveri debet: unde hæc ſtatui poſſet regula, eum a quovis Sacerdote abſolvi poſſe qui hic & nunc jure divino ad Confeſſionem tenetur.

Suar. de pœnit. diſp. 26. ſect. 4. Coll. Andeg. t. 1. Coll. Cōd. ib. p. 305.

Quæres 2. quis extra caſum neceſſitatis a cenſuris abſolvere poſſit. Nota 1. cenſuræ vel relaxantur in foro interiori, vel in foro exteriori. 2. vel ſunt ab homine, vel a jure, ſub quo comprehenditur etiam ſtatutum quod eſt jus particulare Diœceſis vel territorii. 3. vel ſunt reſervatæ, vel non. 4. vel ſunt in perpetuum, vel ad tempus, ut aliquæ ſuſpenſiones, quæ non ſunt cenſuræ, niſi latius ſumptæ.

Habert t. 7. p. 437. & alii.

R. 1. In foro conſcientiæ ſolus Sacerdos a cenſuris abſolvere poteſt. Ratio eſt, quia nemo præter Sacerdotem judex eſt in foro conſcientiæ: ſed notandum hanc abſolutionem non valere niſi coram Deo; unde non impedit quominus qui ſic abſolutus eſt, coram Judice in externo foro conveniri poſſit, & omnibus excommunicatorum pœnis ſubjacere declaretur.

Coll. Andeg. t. 1. p. 190.

Vid. Acta Cler. Gallic. t. 7. p. 1473. Innoc. IV. c. 7 De ſent. excom. in 6.

R. 2. In foro exteriori ſeu contentioſo a cenſuris etiam non reſervatis abſolvere poteſt ſolus & omnis 1. qui cenſuram tulit. 2. ſucceſſor ejus. 3. ejus delegatus. 4. & ejus Superior. Ita omnes. Ratio eſt, quia ii omnes & ſoli, vel ordinariam, vel delegatam habent in illo foro juriſdictionem; ſed nota in Galliis abſolutionem a Metropolitano non dari certo, niſi in caſu appellationis: tunc vero ſi Metropolitanus ſuffraganei ſui cenſuram æquam judicet, abſolutionem ad eum remittere debet; ſin cenſuram judicet iniquam, appellantem abſolvat: ſi vero dubium ſit juſta ne ſit, an non, cenſura, abſolutionem vel præſtare per ſe, vel ad Epiſcopum remittere poteſt,

teſt, quod ultimum magis decet. Etſi vero extra appellationis caſum non poſſint Metropolitani latas a Suffraganeis ſuis cenſuras relaxare; valet tamen abſolutio ab Epiſcopo data iis quos inferiores Prælati, ut aliquando Abbates, Archidiaconi, Archipresbyteri cenſura irretiſſent (niſi forte ii, ſive per conſuetudinem legitime præſcriptam, ſive per privilegium, ab Epiſcopo independentes eſſent) eadem tamen abſolutio ſi abſque cauſa detur illicita erit, ut patet ex cap. 3. *De offic. Jud. ordin.* Et vero exigit ordo & ipſa Epiſcoporum utilitas, ut inferiores Prælatos tueantur & protegant, neque quod ab iis conſulto factum fuerit, temere reſcindant. *Gib. p. 105. Natal. Alex. t. 1. p. 685. Suar. Gib ibid. Melch. Paſtor. l. 3. tit. 37. n. 8.*

R. 3. Cenſuræ omnes a jure aut ſtatuto, quas legislator ſibi non reſervavit, ab omni Sacerdote ad audiendas Confeſſiones approbato relaxari poſſunt. Ita omnes. Ratio eſt, *quia conditor canonis* eo ipſo quo cenſuræ *abſolutionem ſibi ſpecialiter non retinuit, conceſſiſſe videtur facultatem aliis* eam *relaxandi*, ait Innoc. III. c. *Nuper.* 29. *De ſent. excom.* Addunt aliqui, alioqui inutilia fore hæc verba, quæ abſolutioni a peccatis præmittunt Confeſſarii, *Abſolvo te ab omni vinculo excommunicationis, ſuſpenſionis &c.*

Hæc regula locum non habet, 1. cum Epiſcopus cenſuras quæ jure communi reſervatæ non ſunt, ſibi ſtatuto ſpeciali reſervavit; aut cum conſuetudine receptum eſt in certis Diœceſibus, ut ſimplex Sacerdos ab iis non abſolvat. 2. cum cenſuræ etiam non reſervatæ, ad forum contentioſum traductæ ſunt. Negat id quidem D. Gibert tom. 4. Conſultat. de Pœnit. Conſult. 20. ſed privatam ejus opinionem, multis Ritualibus contrariam, ceterorum Doctorum judicio præferre non auſim, inconſulto loci Epiſcopo. Ut ut ſit, certum eſt, ſi reus ſe ſe purgaverit falſis etiam aſſeverationibus aut probationibus, tunc cenſuram quam incurrit non magis reſervatam eſſe quam ante illatam ei accuſationem; quia crimen ſine effectu ad forum Judicis deductum, cenſetur occultum, cum probatum non fuerit. Ita declaravit Congregatio Cardinalium, atque id docent Bonac. ibid. punct. 2. Cabaſſut. l. 5. c. 14. n. 5. Ducaſſe 1. p. c. 10. ſect. 4. qui crimen deductum ad forum contentioſum his quæ ponderari merentur definit verbis, *Une inſtance eſt pendante en quelque tribunal contentieux, non par la ſeule plainte, ni meme par les informations qui ont èté faites par le Juge en conſequence de cette plainte, mais par le decret que le Juge a donnè contre l'accùsè;* idem docet Auctor Collat. * Andeg. 3. cum cenſura fertur ab homine per ſententiam ſpecialem; hæc enim, ut ſtatim dicam, ſemper reſervata eſt. 4. neque locum habet eadem regula, ait Habert, in ſuſpenſione, quæ ſemper reſervata eſt, ſive ſit ab homine, ſive a jure, etiamſi reſervationis mentio non fiat. Ideo enim, inquit, excommunicatio quam legislator ſibi non reſervavit, a quocumque Sacerdote relaxari poteſt, quia id permiſſum eſt Canone *Nuper.* ſupra citato: atqui jus nullibi idem dicit de ſuſpenſione; ergo ſuſpenſio ſemper reſervata eſt. Neque tamen, ait idem Theologus, illuſoria eſt, quam Sacerdotes omnes in abſolutione adhibent, formula, *Abſolvo te ab omni vinculo ... ſuſpenſionis:* ea enim inſervit, ut ſi quis invincibiliter ignoret ſuſpenſionem quam incurrit, ab ea per Eccleſiæ conceſſionem abſolvatur. Contrarium ſentit Auctor Collat. Andeg. juxta quem ea ſolum ſuſpenſio reſervata eſt, vel quæ imponitur ad tempus, (quo in caſu non tollitur per abſolutionem, ſed per diſpenſationem, aut lapſum temporis,) vel quæ eſt ab homine, vel cujus

** De irregul. p. 525.*

Coll. And. t. 2. p. 356 364.

jus reſervationis mentionem fecit legiſlator. Ratio eſt, 1. quia hæc doctrina nunc paſſim longe communior eſt; unde fit ut qui ſuſpenſionem non reſervatam incurrerunt, ab ordinariis ſuis Confeſſariis ſine ſcrupulo abſolvantur. 2. quia certum videtur Innoc. III. ex occaſione caſus particularis ſuper quo conſultus fuerat, regulam generalem ſtatuiſſe, ut ſæpe ſolent Rom. Pontifices; atque id ab Haberto ipſo ejuſque aſſeclis eſt admittendum. Ii enim fatentur excommunicationem majorem, quoties reſervata non eſt, a quolibet Sacerdote poſſe relaxari: atqui caput *Nuper*, non loquitur de excommunicatione majori, ſed ſolum de minore quam quis incurrit communicando cum excommunicato nominatim, non in crimine criminoſo, ſed in *oratione vel oſculo*: ergo neceſſum eſt ut ipſi verba Innocentii latius interpretentur, quam pro ſubjecta materia. Alioqui dicam ego quoque excommunicationem majorem non poſſe a ſimplici Sacerdote relaxari, cum de ea non loquatur Innocentius III. addamque pariter, *hæc* verba, *ab omni vinculo excommunicationis*, ſolum apponi in gratiam eorum qui eam, qua ligarentur, excommunicationem invincibiliter ignorarent. Hæc doctrina generaliter loquendo in praxi tuta mihi videtur: ut tamen omne invalidæ abſolutionis periculum effugiam, hæc in praxi ſequi conabor. 1. ſi alicubi docent aut doceri permittunt Epiſcopi, ſuſpenſionem omnem contra contumaces latam, ſemper reſervatam eſſe, etiam non expreſſa reſervatione, ut in Diœceſi Agathenſi & Catalaun. tunc non abſolvam, niſi pro reſervatis cenſuris approbatus ſim. 2. ubi Epiſcopi quaſdam ſuſpenſiones ſibi reſervant, quaſdam non, præſumam eas non eſſe reſervatas, quarum reſervatio non exprimitur, ſi nihil aliud obſtet. 3. in locis ubi res dubia apparet, conſulam Superiores, aut id ſequar quod timorati & peritiores facere conſueverunt.

Col. Agat. p. 182.

R. 3. Poſſunt Epiſcopi cenſuras Apoſtolicæ Sedi reſervatas duobus in caſibus remittere. 1. cum eæ occultæ ſunt. 2. cum etſi occultæ non ſint, qui in eas inciderunt, Romam adire non poſſunt. Prima pars patet ex his Concilii Tridentini verbis, *Liceat Epiſcopis in irregularitatibus omnibus, ex delicto occulto provenientibus, excepta ea quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis aliis deductis ad forum contentioſum, diſpenſare: & in quibuſcumque caſibus occultis, etiam Sedi Apoſtolicæ reſervatis, delinquentes quoſcumque ſibi ſubditos, in Diœceſi ſua per ſe ipſos, aut Vicarium ad id ſpecialiter deputandum, in foro conſcientiæ, gratis abſolvere, impoſita ſalutari pœnitentia.* Circa hoc decretum multa tradunt Theologi extranei, quæ paucis refero, non ut omnino certa, ſed ut a noſtratibus diſcutiantur. Juxta eos itaque, in citato decreto Epiſcopi nomine intelliguntur tum Capitulum Sede vacante, quod facile credam, quia Capitulum ſuccedit in juriſdictionem ordinariam Epiſcopi; tum Abbates aliique Prælati juriſdictionem quaſi Epiſcopalem habentes, quod ultimum negat Suares, repugnatque declarationibus Cardinalium, non ſolum prout habentur apud Gallemart, quæ nullius ſunt momenti, ſed prout ex Bibliotheca Cardin. Roberti deſumptæ dicuntur, & Lugduni impreſſæ ann. 1633: non intelliguntur autem Epiſcopi locorum in quibus Concil. Tridentinum receptum non fuit, ut bene probat Suares ibid. 2. ut verba hæc, *in Diœceſi ſua*, verificentur, ſatis eſſe dicunt ut vel Epiſcopus ſit in Diœceſi ſua, etſi abſolvendus ſit extra ejus Diœceſim; vel ut ſubditus ſit in Diœceſi, etſi Epiſcopus ſit extra

Seſſ. 24. c. 6. De reform.

Vid. Suar. diſp. 41. ſect. 2. Avila p. 7. d. 8. Bonac. ibid. Salmant. tract. 10. c. 2. n. 54.

tra eam. Verum quidem eſt quod Epiſcopus extra Diœceſim ſuam exiſtens poſſit ſubditum ſuum ibi exiſtentem, modo non in foro contentioſo, abſolvere; ſed noluerunt PP. Tridentini id locum habere in cenſuris Papæ reſervatis, præſertim cum ſubditus ille ab Epiſcopo loci in quo commoratur, facile abſolvi poſſit, de quo vid. Suar. ibid. n. 10. & 11. 3. docent verba hæc, *in foro conſcientiæ*, non idem eſſe ac in foro pœnitentiæ, quia inquiunt Salmantic. forum conſcientiæ non ſolum eſt intra ſed extra Confeſſionem, modo res occulte fiat, non autem in foro contentioſo. Et vero ſi præcepiſſet Concilium ut Epiſcopus ab iis caſibus in foro ſolum ſacramentali abſolveret, perperam appoſuiſſet vocem hanc, *in Diœceſi ſua*, quia ſatis clarum erat ſubditum extra Diœceſim exiſtentem non poſſe ab Epiſcopo in Diœceſi ſua, ſacramentaliter abſolvi: Ita Suar. ibid. n. 11. & Bonac. 4. addunt verba hæc, *ex delicto occulto*, &, *nondum deducto ad forum contentioſum*, non idem ſignificare. Nam, ut notat Sairus, crimen quod ab uno aut altero tantum teſte cognitum eſt, cenſetur occultum, & tamen deduci poteſt ad forum contentioſum; unde, ut bene Gloſſa, *quandoque dicitur occultum, quod poteſt probari*. Itaque crimen occultum opponitur ſimpliciter notorio. Notorium enim duplex eſt: aliud notorium notorietate facti, aliud notorium notorietate juris. Primum illud eſt, quod ita publicum eſt & famoſum, ut nulla poſſit tergiverſatione in tota vicinia, vel in majori viciniæ parte celari, ad quod non requiritur ſcientia populi magni, ſed decem hominum; decem enim homines faciunt populum, multitudinem, Parochiam, ex communi Canoniſtarum ſenſu. Ita Solier in Paſtor. l. 3. tit. 37. Ducaſſe 1. p. c. 10. ſect. 4. Coll. Andeg. de irregul. ſub finem. Secundum, illud eſt quod conſtat vel ex confeſſione rei in judicio, vel ex Judicis ſententia. Hæc diſtinctio multum non inſervit in Gallia, ubi commune eſt effatum, facti notorietatem locum non habere; unde nemo tenetur fugere excommunicatum, etiam notorium Clerici percuſſorem, niſi is ante denuntiatus fuerit; nemo quoque privatus poteſt peccatori etiam publico, v. g. concubinario notorio, & in obduratione ſua mortuo ſepulturam eccleſiaſticam denegare, niſi præceſſerit Judicis eccleſiaſtici ſententia, qua mortuus ille declaratus fuerit publicus peccator, & ſine qua hujuſmodi eccleſiaſticæ pœnæ non incurruntur. Eadem tamen diſtinctio non omnino inutilis eſt. Nam 1. in ipſa, quam nunc expendimus, materia, multæ ſunt Diœceſes quæ caſum ſola facti notorietate publicum Papæ reſervant. Quid enim aliud ſibi volunt verba hæc Mandati Pariſienſis de caſibus reſervatis? *A caſibus reſervatis S. Pontifici, ſi ſint occulti, abſolvere poſſunt ii quibus nomine D. Archiepiſcopi hæc facultas conceſſa fuerit. Occultum autem hic opponitur illi publico, quod vel in judicio probatum eſt*, en notorietas juris; *vel nulla tergiverſatione in tota vicinia celari poteſt*, en facti notorietas. Idem de irregularitatibus docet Ducaſſe ubi ſup. & D. Babin auctor Coll. And. qui & hoc mihi olim per litteras teſtatus eſt. 2. notorietas facti aliquando ex uſu tranſit in quamdam notorietatem juris: ſic Comœdi Sacramentis & eccleſiaſtica ſepultura privantur, abſque nova Judicis declaratione. 3. quantum ad pœnas jure, ut ita dicam, divino latas, nulla eſt humana lex quæ ab iis diſpenſare poſſit, unde pro iis aliquando ſufficere poteſt notorietas facti. Ecquis Sacerdotum homini qui fraterna cæde ſe ſe mox in omnium oculis polluit, Euchariſtiam concedere auſit,

Diſp. 1. p. 5. punct. 2. num. 1.
L. 4. c. 17. n. 20.
V. Pontas v. Pecheur public. caſ. 2.

Digitized by Google

ſit, hoc prætextu quod crimen ejus nondum notorium ſit notorietate ju- *ibid. caſ. 1* ris? Hinc Pontas, vir diſciplinæ noſtræ gnarus, ſic palam loquitur : *Un Cure qui refuſeroit publiquement la Communion a un uſurier public, ſur la ſeule notorietè de fait, & ſans qu' une Sentence declaratoire eut precedè, s' exposeroit à etre blamè, & meme à etre condamnè par le Juge . . . . Cependant nous ſommes perſuadès que ce Curè ... ne pourroit, ſans manquer à ſon devoir, admettre un tel homme á la ſainte Communion, non plus que tout autre pecheur public, encore que ſon peche ne fut notoire que d' une notorietè de fait. La raiſon eſt, que la Juriſprudence civile ne peut rien changer en ce qui eſt defendu par le droit divin . . . ainſi que le portoit la celebre Deciſion ſignèe par trente Docteurs de Sorbonne &c.* Quia tamen pronum eſt principiis ſanioribus abuti; & multa a viris præcipitatione, ſcrupulo aut malignitate laborantibus, pro notoriis habentur, quæ aliqua tergiverſatione celari poſſunt, idcirco duo hic addo alte nimis infigenda. 1. facti notorietatem *ordinarie* loquendo, non eſſe tutam agendi regulam, ut expreſſe ajunt *D.D. Lamet* & Fromageau verbo *Communion* caſ. 4. 2. in hiſce ambagibus ſtatim & ſemper interrogandum eſſe Epiſcopum, ejuſve Vicarios generales, qui pleniorem juris, diſciplinæque, & ejus quæ tunc ſervanda eſt agendi rationis notitiam habere debent. Digreſſionem hanc boni conſulat, & indulgeat mihi Lector, quam utilem fore confido.

Poſſunt 2. Epiſcopi a caſibus Papæ reſervatis, etiam non occultis, eos abſolvere, qui *imminente mortis articulo, vel paupertate, aut infirmitate, inimicitia, puerili vel ſenili ætate, fragilitate ſexus, vel alio impedimento canonico* Romam recurrere non poſſunt. *Ita habetur* c. 26. & 58. *De ſent. excom.* Idem docet citatum toties Pariſienſe Mandatum his verbis, *Ab iiſdem caſibus, etiamſi occulti non ſint* (non addit, *& deducti ad forum contentioſum*, ut neque id addit Auctor Coll. Andeg. p. 210.) *abſolvere pariter poteſt D. Archiepiſcopus Monachos ac Regulares* (etiam exemptos, de licentia tamen Superiorum, imo & ſine ea, ſi injuſte denegetur, ajunt Carmelitæ Sal- *Salmant. c. 2. n. 52.* manticenſes) *Moniales, conjugatas, juniores viduas, puellas, pauperes, ſenes, valetudinarios, ac denique omnes quibus ſalva vita, libertate, & rebus ſuis Romam adire non licet.* Porro cit. cap. 58. præcipit Gregorius IX. ut Confeſſarii iis *qui temporali impedimento laborant, exceptis pueris* (etiam adepta pubertate, c. 60. 5. t.) injungant *ut* eodem *impedimento ceſſante, ad Apoſtolicam Sedem accedant, mandatum ipſius humiliter ſuſcepturi*. Qui & eos qui hoc omiſerint, *in eamdem ſententiam recidere ipſo jure* decernit Boni- ** Coll. And. p. 214.* facius VIII. ſed neutrum per ſe in uſu eſt apud nos; * prævaluit enim conſuetudo Apoſtolicis Sanctionibus. Atque id jam pridem obſervavit Cabaſſut. *Cabaſſ. l. 5. c. 14. n. 3* his verbis, Illa *obligatio* proficiſcendi Romam, aut mittendi ad Papam vel Legatum ſub pœna reincidentiæ, *ceſſat in abſolutis per Confeſſarios, quibus ipſe Papa vel Legatus, cenſurarum Papæ reſervatarum abſolutionem indulſerat; ſed* & eadem obligatio *multis in locis a ſuprema Sede remotis plane ceſſa-* *v. Excomunication caſ. 65.* *vit, ut in Gallia*. Id tamen ſapienter monet Pontas, ſicubi præceperit Superior ut *moribundus* vel alius qui in caſu neceſſitatis *abſolutus fuit a cenſura aliqua, ubi convaluit, ad Superiorem accedat, denuoque ab eo abſolutionem*, vel *Mand. Pariſ. de caſib. reſerv. n. 10* potius præcedentis abſolutionis ratificationem *recipiat*, ut Pariſiis ex parte præceptum, hoc omnino faciendam eſſe, etiamſi Confeſſarius præ oblivione vel ignorantia, id pœnitenti non injunxerit. Non abs re fuerit hic obi-

ter

ter annotare cum Cabaſſut. ibid. n.4. Moniales quæ inciderint in excommunicationem Papæ reſervatam, ob violentam manuum ſive in Moniales alias, ſive in Clericos aut Monachos injectionem, poſſe per Epiſcopum abſolvi, etiamſi crimen earum non ſit occultum. Idem dicendum de Monialibus quæ eamdem cenſuram incurrerunt clauſuram violando, ſive exeundo extra monaſterium, ſive in illud viros aut feminas admittendo; etſi enim cenſura hæc Apoſtolicæ Sedi reſervata ſit per Bullas Pii V. & Gregorii XIII. prævaluit tamen diuturna in Regno Galliæ conſuetudo, ut Moniales, etiam exemptæ ab ea tametſi publica & notoria per Epiſcopos abſolvi poſſint. Atque ideo eſt æquius, quod Concil. Trid. ſeſſ.25. c.5. *De regular.* confert Epiſcopis plenam circa clauſuras monaſteriorum etiam exemptorum juriſdictionem. Idem docet Pontas. Notant etiam D. D. Lamet *Ib. caſ.48* & Fromageau in Dictionario caſuum conſcientiæ recens edito, eum qui Monialium ædes introeundo excommunicationem incurrit, poſſe ab Epiſcopo abſolvi ſine recurſu ad Papam. V. *Excommun.* caſ. 6.

R. 4. Tempore Jubilæi poſſunt Sacerdotes omnes, modo tamen ab Ordinariis approbati ſint, abſolvere in foro pœnitentiæ a cenſuris Papæ reſervatis. Dixi 1. *modo approbati ſint*: id enim expreſſe ferunt Bullæ Jubilæorum; & *Pontas v.* Jubile *caſ. 4.* aliunde uſu receptum eſt: aliquando tamen deſignant Epiſcopi quoſdam Jubilæi Pœnitentiarios, quibus ſolis poteſtatem tribuunt abſolvendi a caſibus ſibi vel etiam Apoſtolicæ Sedi reſervatis, ut patet ex Mandato Cardin. Noalli die 12. Febr. an. 1702. n.8. & 22. Cenſentur autem ab Ordinario ad *Ibid. caſ.7* Jubilæi effectum approbati. qui a Superioribus ſuis approbati ſunt: quia, ut ait Silvius, *Superiores regulares ſunt Ordinarii reſpectu ſuorum ſubditorum*. Solet etiam Regularibus tunc temporis a Papa permitti, ut eligant Confeſſarium ab Ordinario approbatum, cui ante Jubilæum non potuiſſent confiteri. Dixi 2. *in foro pœnitentiæ*; quia Sacerdos poteſtate ſibi per Bullam Jubilæi conceſſa uti non poteſt, niſi in ordine ad abſolutionem ſacramentalem, ut contra quoſdam docet Author Collat. Andeg. p. 217. qui merito addit abſolutionem etiam Jubilæi tempore collatam ei qui publice denuntiatus fuiſſet cenſura aliqua ligatus, ei quidem prodeſſe ut Sacramenta ſecreto recipiat, non autem ut publice ſe gerat quaſi abſolutum; unde neceſſum eſt ut in exteriori foro abſolvi ſe curet. Idem dic de eo qui accepto Pœnitentiariæ Brevi, occulte reconciliatus fuiſſet.

Circa hæc nota 1. eum qui Jubilæi gratiam aſſecutus eſt & lucratus, *Cabaſſut.* *ſi poſt tranſactum Jubilæi tempus recordetur peccati cum cenſura, cujus oblitus* *ibid. n.6.* *fuerat in ſua Jubilæi tempore facta Confeſſione* Sacerdoti ad id approbato, *poſ-* *Coll. And.* *ſe deinde a quovis Sacerdote abſolutionem ſuſcipere, quia per priorem generalem* *p. 215.* *cenſurarum abſolutionem, omnis reſervatio fuit ablata*. Et id locum habet, quoties quis Sacerdoti pro reſervatis abſoluto quædam peccata reſervata confiteri oblitus eſt; tunc enim prima abſolutio reſervationem tollit; unde & peccatum illud cuivis Sacerdoti ſubjici deinde poteſt. An autem qui ſemel Jubilæum lucratus eſt, poſſit idem iterum lucrari, & a novo quod commiſit peccato reſervato, vi ejuſdem Jubilæi abſolvi, expendit Pontas ubi ſupra caſ.17. Nota 2. eum qui Jubilæi tempore Confeſſionem nullam culpabiliter emiſit, non fuiſſe a reſervatis abſolutum, unde ad Sacerdotem pro reſervatis approbatum recurrere debet. Idem dicit Pontas caſ.5. de eo qui homini vi ſolius Jubilæi approbato confeſſus fuiſſet ſine intentio-

tio-

Digitized by Google

tione Jubilæum lucrandi. An autem ſublata ſit reſervatio ei *qui ſine mala ſua fide erat animo incapax ad abſolutionem & gratiam Sacramenti*, ac proinde an poſſit ab alio quocumque, etiam pro reſervatis non approbato, abſolvi, repetita Confeſſione, diſcutit Cabaſſut. l.3.c.12. & affirmativam tenet poſt S. Antonin. Cajetan. & alios plures. 1. quia talis pœnitens ſatisfecit reſervationis fini, qui eſt ut pœnitens Superiori ſe præſentem ſiſtat, ut ab eo melius dirigatur, hoc autem fecit, & quidem bona fide. 2. quia abſolvens intendit hunc abſolvere quantum poteſt, ſecundum præſentem confitentis diſpoſitionem, quæ quidem incapax eſt abſolutionis a peccato, ſed capax eſt abſolutionis a reſervatione. 3. quia cum tam multi atque adeo graves auctores hoc aſſerant, nec ullatenus contradicant Eccleſiæ Prælati, cenſentur conſentire. Hactenus Cabaſſut.

R. 5. A cenſuris Superiori reſervatis per ejus ſtatuta, is ſolum *abſolvere* poteſt, qui ab iiſdem cum ad forum contentioſum *deductæ ſunt*, abſolvere poteſt, nempe qui ſtatutum fecit, Superior ejus, *ſucceſſor*, aut ab eo delegatus. Ratio eſt, quia reſervatio ceteris poteſtatem hanc aufert; iis vero quos citavi auferre non poteſt. Dixi 1. *qui ſtatutum fecit:* & is tamen ab hac poteſtate excidit, 1. ſi denuntietur excommunicatus, ſuſpenſuſve ab officio & Beneficio, aut interdictus, quia *ſic privatur* juriſdictione. 2. ſi appellatum ſit ad Papam qui cenſuram confirmaverit; tunc
T. 1. p. 229. enim abſolutio Papæ tanquam ultimo Judici *reſervatur*, ut docet Collator Andeg. Varii extant caſus apud Eveillon *c.32.a.4.* & Coninch diſp. 14. n. 256. pag. mihi 608. in quibus *qui cenſuram* tulit, eam relaxare non poteſt: ſed ab iis referendis *abſtineo*; quia, ut notat idem Coll. Andeg. de iis inter ſe non *conveniunt* Canoniſtæ Galli. Dixi 2. *ejuſve ſucceſſor, aut Superior;* quia par *in parem* jus non habet, ac multo minus in Superiorem, unde *neutrius* manus ligare poteſt: ſed revoca quod dictum eſt, cenſuras a ſuffraganeo latas non relaxari tuto in Gallia a Metropolitano, niſi in caſu appellationis: pendente autem appellatione poteſt adhuc cenſuræ lator eam relaxare, quia appellatio ligat manus, *ne contra* appellantem quid fiat, non ut pro eo aliquid fiat. Dixi 3. *aut delegatus.*
Coll. And. t. 204. Circa delegatum nota longum eſſe, quod ad præſentem materiam ſpectat, diſcrimen inter delegatum a Papa & ab Epiſcopo. Nam 1. delegatus a Papa ad abſolvendum a caſibus ei reſervatis, ſemper habet poteſtatem abſolvendi a cenſuris, quia nullus eſt caſus Papæ reſervatus qui non habeat annexam cenſuram; ſecus de delegato ab Epiſcopis, qui cum ad abſolvendum a caſibus reſervatis approbatur, non ideo approbatur ad abſolvendum a cenſuris, quia Epiſcopi multos ſibi reſervant caſus, quos non reſervant ſub cenſura. 2. delegatus ab Epiſcopo ad ferendam cenſuram, non ideo cenſetur delegatus ad abſolvendum ab ea, niſi id expreſſerit Superior: ſecus in Galliis de delegato a Papa, qui cenſetur agens *poteſtate ordinaria*, nec ullam ferre poteſt cenſuram, quin ab ea abſolvere poſſit: unde clauſula in contrarium appoſita, Gallicanis Libertatibus adverſa judicaretur, quatenus Regis ſubditos extra Regnum traheret, Romæ ſcilicet abſolvendos. Nota inſuper eum qui delegatus eſt ad abſolvendum a cenſura juris reſervata, non poſſe abſolvere a cenſura ab homine, niſi hoc ei expreſſe permiſſum fuerit. Nota denique Epiſcopos Galliæ, cum a cenſuris occultis, Papæ alioqui reſervatis abſolvunt, non ſe habere pro delegatis,

ſed

ſed ut agentes poteſtate ordinaria; unde majores Vicarii poteſtatem hanc iis quibus volunt, ſimplicibus Confeſſariis impertiri valent.

Quod dictum eſt de cenſuris a jure vel ſtatuto, dicendum de cenſuris ab homine per ſententiam generalem, ſi quas ſic ferri contingeret; quia eæ ab illis non differrent, niſi quod priores de ſe perpetuæ ſint, poſteriores vero non ita. Quapropter cenſuræ iſtæ ab omni Confeſſario tolli poſſent, ſi non eſſent reſervatæ, ſecus ſi reſervarentur. Hæc opinio, licet non pauci olim reclamaverint, eſt practice certa; & jam communis, ait Coninch d.4.n.257. *Coll.Con-dom.tom. 1. p. 115.*

R.6. A cenſuris ab homine ſtricte ſumptis, quæ ſcilicet feruntur per ſententiam particularem, nemo abſolvere poteſt, niſi ad id ſpecialiter approbatus ſit, quia eæ ſemper reſervatæ ſunt, etiamſi reſervationis mentio non fiat. Hæc concluſio magni eſt momenti, & in praxi omnino tenenda. Prob. autem 1. ex Concil. Illiberit. quod can. 53. hæc habet: *Placuit ut ab eo Epiſcopo quis recipiat communionem, a quo abſtentus in*, ſeu pro *crimine aliquo fuerit. Quod ſi aliquis Epiſcopus præſumpſerit eum admittere, illo adhuc minime conſentiente vel ſciente a quo fuerat communione privatus, ſciat ſe hujuſmodi cauſas inter fratres eſſe cum ſtatus ſui periculo præſtaturum.* Idem ſtatuit Concilium Nicænum can. 5. Prob. 2. quia alioqui peſſum iret eccleſiaſtica diſciplina, juriſdictionum & judiciorum ordo ſubverteretur, atrocia quæque crimina pœnam effugerent, neque ſatisfieret Superiori & partibus læſis, ad quarum exigentiam cenſura lata eſt. Prob. 3. quia tutior, communior, & ſanioribus Theologis probata eſt hæc noſtra aſſertio, quam tenent Suares diſp. 7. ſect. 2. n. 20. Vaſquez, Valentia, Coninch, Avila, quos citat & ſequitur * Bonacina, Cabaſſut. lib. 3. c. 12. n. 2. Coll. Condom. p. 116. Andeg. p. 193. Habert &c. eamque in praxi ſequi debent Regulares, quibus expreſſe prohibet Concilium Lateranenſe ſub Leone X. ſeſſ. 11. ne *Laicos vel Clericos a ſententiis ab homine latis ullatenus abſolvere poſſint.* ** Diſp. 1. q. 3. p. 1.*

Sed hic caute notandum, excommunicationem quæ fertur contra eos qui monitorio parere renuunt, licet generalis videatur ob generalia quibus concipitur verba, reipſa tamen eſſe cenſuram ab homine, eamque ſpecialem, quia, ut bene notat Suares ibid. quod perſona confuſe, vel in particulari exprimatur, vel quod delinquens ſit unus aut plures, non variat modum ferendi cenſuram ab homine per ſententiam particularem.

Ex his colliges, eum qui Lugduni excommunicatus eſt, ſive nominatim, ſive quia monitorio non paruit, nec ab Epiſcopo Diœceſis alterius in qua domicilium poſtea fixit, nec a Superiore Religionis quam ingreditur, abſolvi poſſe: unde vel ad eum remitti debet, cujus ſententia innodatus eſt, vel ab eo per litteras aut aliter petenda eſt abſolvendi illius facultas; Suares ibid. n. 27. & 28. Habert in fine 2. part. de Ordine. Rurſus qui in aliena Diœceſi, ſpeciali cenſura ob aliquod delictum ligatus fuiſſet, ad ſua reverſus a proprio Epiſcopo abſolvi non poſſet, niſi de licentia Epiſcopi excommunicantis. Ratio patet, tum ex dictis; tum quia ex trito axiomate, *Præventus a Judice, forum ipſius in ea cauſa declinare non poteſt.* Aliud eſt cum quis alicubi, v. g. Pariſiis cenſuram aliquam per ſtatutum Archiepiſcopo Pariſienſi reſervatam incurrit; is enim ſi bona fide in aliena Diœceſi confiteatur, poterit abſolvi ab Epiſcopo loci illius, vel a Sacerdote quovis, modo tamen (quam reſtrictionem ſtatim expendam) pro cenſuris reſervatis approbatus ſit. Ita Bonac. ibid. punct. 2. num. 6. Cabaſſutius lib. 3. cap. 12.

quos

quos ſequitur Pontas verbo *Suſpenſe* cas 31. Ratio eſt, inquiunt, 1. quia id videtur uſu receptum, uſus autem & conſuetudo juriſdictionem tribuit. 2. quia hæc agendi ratio & immunis eſt ab incommodis quæ ſequerentur abſolutionem a cenſura ab homine ubicumque conceſſam; & fere neceſſaria eſt, cum ſatis facile ſit incurrere cenſuras a jure; raro autem incidat quis in cenſuras ab homine per ſententiam ſpecialem.

Gib. Conſultation ſur la Penit. *t.* 1. *p.* 61. *Cabaſſ. ibid. n.* 1. *Nat. Alexand. infra.* *Gib p.* 76.

Quæres obiter, a quo Titius qui in caſum Pariſiis reſervatum ſine cenſura incidit, abſolvi poſſit. Reſpondet D. Gibert, Titium in Diœceſi Pariſienſi non poſſe abſolvi niſi a Confeſſario pro caſibus reſervatis approbato; res per ſe patet. R. 2. Si caſus ille in alia Diœceſi ad quam ſe tranſtulit Titius, reſervatus ſit, ejusquoque abſolutio ab eo petenda erit qui pro reſervatis approbatus ſit, idemque ubique erit, ſi caſus ille ubique reſervatus ſit. R. 3. Si caſus ille non ſit reſervatus in illa alia Diœceſi, tunc a Confeſſario etiam pro reſervatis non approbato dimitti *poterit*. R. 4. Si caſus Pariſiis non reſervatus, reſervatus ſit in alia *Diœceſi, v.g.* Carnuti, in qua commoratur Titius, tunc etſi Pariſiis commiſſus ſit, nonniſi a Sacerdote pro reſervatis approbato abſolvi poterit. Pariter ſi hodie cum peccat Titius, peccatum ejus reſervatum non ſit, cras vero novo ſtatuto reſervetur, habenda jam erit abſolutio ab approbato pro reſervatis. Ratio deciſionis hujus præcipua eſt, quia reſervatio, utpote quæ ſit limitatio poteſtatis ordinariæ vel delegatæ, per ſe & primario cadit in Confeſſarium, (prout ab Eugenio IV. definitum eſt, ut poſt Cajetanum notat * Nat. Alexand.) *ergo is in* quem non cadit, abſolvere poteſt, ſive id quod abſolvit *alibi* reſervatum ſit, ſive non.

Theolog. dog. tom. 1. p. 602. in fol.

Sed hinc naſcitur difficultas *contra* deciſionem Bonacinæ, Cabaſſutii & aliorum ſuperius relatam: *ſi enim* ab eorum pleriſque inquiras cur cenſura Pariſiis per ſtatutum *reſervata*, non autem reſervata Carnuti, non poſſit Carnuti a Sacerdote pro cenſuris reſervatis non approbato abſolvi, reſpondent id ita eſſe, quia cenſura in pœnitentem directe cadit. Verum hæc ratio admodum infirma eſt; nam in cenſura reſervata duo ſunt, cenſura nempe, & reſervatio. Cenſura quidem directe cadit in pœnitentem, *unde* abſolutione tollenda eſt: ſed ſi, ut ſaltem ex iis aliqui *volunt, reſervatio* in Confeſſarium cadat, quidni remanente cenſura, tollatur reſervatio iis in locis ubi cenſura hæc vel lata non eſt, vel ſaltem non fuit reſervata? Quidni ergo eadem cenſura a quocumque Sacerdote relaxari poſſit? hæc profecto magis ſecum congruerent; & ita docet Coninch ibid. n. 258. idem, ut quid indubium ſentit D. Gibert, prout mihi ea de re ancipiti, viva voce teſtatus eſt. Confirm. Ideo cenſent Cabaſſut. & Pontas ſupra relati, eum qui Pariſiis peccatum reſervatum admiſit, poſſe alibi a quocumque Sacerdote etiam pro reſervatis non approbato abſolvi, *ſi caſus ille* ibi reſervatus non ſit. 1. quia Confeſſarius quilibet non poteſt aſtringi *ad ſciendum omnes & ſingulos caſus reſervatos in Diœceſibus eorum qui ad ſe confeſſionis cauſa confluunt*. 2. quia ex conſtanti regula, reus judicari debet *ſecundum jura loci in quo judicatur:* atqui duplex ea ratio invicte oſtendit cenſuram a ſtatuto Pariſiis reſervatam, non autem Carnuti, ibi a quocumque Confeſſario remitti poſſe. An enim tenetur Confeſſarius Carnutenſis ad ſciendum omnes & ſingulos caſus reſervatos cum cenſura in aliis Diœceſibus? An non judicabit ſecundum jura loci ſui, ſi abſque approbatione pro cenſuris reſerva-

ſerva-

ſervatis, eam remittat cenſuram quæ in Diœceſi ſua reſervata non eſt?

Quæres, an, & quot ſint cenſuræ Epiſcopis reſervatæ. Reſp. D. Gibert. 1. in toto Juris corpore, juncta Synodo Tridentina, unam eſſe hæreſeos cenſuram quæ ita Epiſcopis reſervata ſit, ut *eis ſolis in foro conſcientiæ tantum, non eorum Vicariis*, ab ea abſolvere *ſit permiſſum*. Quin & hanc ab hæreſi abſolvendi facultatem a variis qui poſt Tridentinum vixere Pontificibus revocatam fuiſſe, cenſent multi quos citat Bauny diſp. 7. tract. 2. q. 22. de cenſuris. Sed quidquid ſit de hac revocatione, quam alii fictitiam eſſe putant, certum eſt Epiſcopos Galliæ abſolvere ab hæreſi, non per ſe ſolum aut Vicarios ſuos, ſed per eos omnes quos ad hoc delegare volunt, ſive pro interiori, ſive pro exteriori foro. Reſpondet 2. cenſuras omnes quæ cum publicæ ſunt reſervantur Papæ, reſervari Epiſcopo cum occultæ ſunt: idem dicit de cenſuris etiam publicis, cum qui iis ligati ſunt, ad Apoſtolicam Sedem recurrere non poſſunt; utrumque ſequitur ex ſupra dictis. Reſpondet 3. excommunicationem quæ ratione ſolius publicitatis reſervata eſt Papæ, pro reſervata tunc ſolum habendam eſſe, cum publica eſt publicitate juris; ſed videndum eſt, an Epiſcopi particulares facti publicitatem non admittant, quam a non paucis admitti ſcimus. Reſpondet 4. tres eſſe in Decretalibus excommunicationes quarum abſolutio Epiſcopis reſervata ſit, ſed cum quadam limitatione. Prima ea eſt quam incurrunt Clericorum percuſſores. Secunda, quam incurrunt incendiarii. Tertia, quam incurrunt qui cum effractione ſpoliant Eccleſias. Ab his de jure abſolvere poſſunt Epiſcopi, ſive per ſe, ſive per delegatos; ſed, ut dixi, cum reſtrictione: nam qui Clericum percuſſit atrociter, a ſolo Papa abſolvi poteſt, ſi percuſſor ad eum recurrere poſſit: incendiarius vero, & Eccleſiarum cum effractione ſpoliator, ab Epiſcopo abſolvi non poſſunt, *ſi ſint denuntiati*.

Gib. pag. 137. Seſſ. 24. c. 6.

Vid. Pontas Cas réſervé c. 4.

Gib. p. 186.

V c. 17. 19. De ſent. excom.

Quod ſpectat ad alias cenſuras quæ Epiſcopis per eorum ſtatuta reſervantur, conſulere debent Confeſſarii Rituales Libros Diœceſis in qua verſantur.

Quæres iterum, quæ, & quot ſint cenſuræ R. Pontifici reſervatæ. R. Alii plures, alii pauciores numerant. Filliucius recenſet 49. Gibert. 25. nos 29. quarum 1. eſt contra eos qui *ſuadente diabolo in Clericum vel Monachum violentas manus* injecerint. c. *Si quis* XVII. q. 4. Hæc ſola habetur in Decreto: quæ enim c. *Nulli fas*. 5. diſt. 19. fertur in eos qui Apoſtolicæ Sedis decreta temerant, ferendæ eſt ſententiæ, ut notat Filliuc. 2. contra excommunicatos a delegato Papæ, qui per annum in excommunicatione remanent, nec abſolutionem obtinere ſatagunt, c. 26. *De offic. deleg.* 3. contra falſarios Litterarum Pontificalium, qui *per ſe vel per alios vitium falſitatis exercent*, c. 7. *De crim. falſi*. 4. contra *non reſignantes, vel non deſtruentes* haſce *Litteras falſas intra viginti dies*, ibid. c. 4. in part. dec. 5. contra incendiarios *ex quo ſunt per Eccleſiæ ſententiam publicati*, c. 19. *De ſent. excom.* 6. contra eos qui cum effractione ſpoliant Eccleſias, *ſi ſint denuntiati*. c. 22. ibid. 7. contra *Clericos qui ſcienter & ſponte participaverunt excommunicatis* a Papa, *& eos in officiis receperunt*, c. 18. ibid. Hæ habentur in Decretalibus. 8. contra *eligentes in Senatorem Romanum aliquem Imperatorem, Regem, Comitem, aut alium dignitate præcellentem, aut fratrem, aut filios ejus*, c. 17. *De elect.* in 6. 9. contra *dantes licentiam capiendi, interficiendi, aut vexandi perſonas Aulicorum*, aut

Fill tract. 14. Gib. p. 179

aut eorum facultates, aut ſuorum, eo quod tulerint excommunicationis, ſuſpenſionis aut interdicti ſententiam in proceres, & quoſcumque alios, & eorum miniſtros, c. 11. *De ſent. excom.* in 6. 10. contra *inſequentes, perſequentes; vel capientes hoſtiliter Cardinalem, vel auxilium & favorem dantes ad illud exequendum*, c. 5. *De pœn.* in 6. Hæ, ut patet, ſunt e Sexto. 11. contra eum qui *quemvis Pontificem injurioſe vel temere percuſſerit, aut ceperit, aut banniverit, vel hæc mandaverit fieri, aut facta ab aliis rata habuerit*, Clem. 1. *De pœn.* 12. contra Inquiſitores qui *odii, gratiæ, vel amoris, lucri aut commodi temporalis obtentu*, in Officio negligentes fuerint aut injuſti. 13. contra Religioſos qui *non habita ſuper his Parœcialis Presbyteri licentia*, præſumunt *adminiſtrare Sacramenta Unctionis extremæ, & Euchariſtiæ, Matrimonium vel* celebrare, ſeu *abſolvere excommunicatos a canone*, præterquam in caſibus qui eis conceſſi ſunt, *vel a ſententiis per Statuta Provincialia aut Synodalia promulgatis*, Clem. 1. *De privil.* 14. contra *prohibentes ne excommunicati denuntiati ab Eccleſia exeant tempore Miſſæ & divini Officii*, Clem. 2. *De ſent. excom.* 15. contra *excommunicatos & interdicto inobedientes a celebrantibus monitos, ut ab Eccleſia exeant*, *ibid.* 16. contra *dominos temporales cogentes celebrare in Eccleſia interdicta*, ibid. 17. contra *Religioſos & Clericos qui aliquem inducunt ad vovendum, ut ſepulturam apud eorum Eccleſias eligant &c.* Clem. 3. *De pœnis*. Hæ ex Clementinis, reliquæ ſunt ex Extrav. commun. 18. contra *violantes interdicta ab Apoſtolica Sede impoſita*, c. 3. *De pœn.* 19. contra *conſpirantes in perſonam R. Pontificis*, ibid. 20. contra *aſſerentes eſſe hæreticum qui dicit .... B. Virginem eſſe conceptam ſine peccato*, & vice verſa, c. 2. *De Reliq. & ven. SS.* 21. contra *Religioſos mendicantes tranſeuntes ad alium Ordinem non mendicantem, ſine licentia Papæ, excepto Carthuſienſium Ordine*, c. 1. *De Regular.* 22. contra *abſolventes ſine licentia ab excommunicatione Papæ reſervata*, c. 3. *De pœn. & remiſſ.* 23. contra committentes ſimoniam, & eorum mediatores, c. 2. *De ſimon.* 24. contra eos qui *aliquid dant vel promittunt ad obtinenda a S. Sede Reſcripta gratiæ vel juſtitiæ, aut qui iis* ſic obtentis *utuntur*, c. 1. *De ſent. excom.* 25. contra *ferentes cenſuras in ſubditos qui Sedem Apoſtolicam pro ſuis negotiis proſequendis adeunt*, c. 3. *De privil.* 26. contra *deferentes arma, equos, victualia, & alia quæcumque mercimonia in Alexandriam & alia loca Saracenorum terræ Ægypti*, c. 1. *De Judæis*. 27. contra *exigentes, & etiam dantes paſtus, pecunias, vel jocalia pro Religionis ingreſſu*, c. 1. *De ſimon.* 28. contra Religioſos qui ſine licentia Superioris transferunt ſe *ad partes tranſmarinas*; item contra Superiores, qui aliis quam viris *litteratis, providis & expertis* licentiam illuc eundi concedunt. 29. eſt contra reos *criminum hæreſis*. Aliæ paſſim iiſdem in libris decernuntur excommunicationes, quæ referuntur ad citatum caput *Si quis ſuadente* XVII. q. 4.

Ex his caſibus quatuor, ſex, vel octo plus minuſve variis in Ritualibus exſcribuntur ſub nomine caſuum Papæ reſervatorum; quia tamen monent aliqui Præſules, præter eos quos recenſent caſus, alios eſſe Papæ reſervatos, quos omittunt, quia *varius in his regionibus* accidunt, idcirco Confeſſarii ad Epiſcopum recurrere debent, ſi forte quoſdam in pœnitentibus ſuis detegant caſus iis ſimiles quos modo enumeravi.

Pariſ. p. 93. Bleſenſ. p. 84.

AR-

ARTICULUS SECUNDUS.

Qui abſolvi poſſint a cenſuris.

Certum eſt apud omnes 1. eum qui abſolvendus eſt debere ſubditum ei eſſe a quo abſolvendus eſt: unde abſolutus debet eſſe perſona ab abſolvente diſtincta. 2. abſolutionem valide & licite conferri poſſe abſenti, quem Superior ut ligare, ſic & a cenſura abſolvere poteſt. 3. abſolutionem ei eſſe tribuendam qui eam humiliter petit, ſeque a contumacia receſſiſſe probat. Hac occaſione

Quæres 1. quo inſtanti operetur abſolutio a cenſuris abſenti data. R. eam ſi abſolute & ſine conditione data ſit, operari ſtatim ac conceſſa eſt, etiamſi nuntius vel epiſtola nondum pervenerint ad abſolutum. Ratio eſt: tum quia abſolutio vim trahit ab intentione Superioris; tum quia ſi cenſura ſtatim ac prolata eſt, abſentem liget, quidni & abſolutio ſtatim ſolvat?

Quæres 2. an abſolvi poſſit invitus. R. cum Salmantic. c. 2. n. 28. vel quis eſt invitus quia non vult a contumacia recedere; vel quia licet receſſerit a contumacia, non vult abſolutionem petere. Si ſecundum, valide abſolvi poteſt, quia cenſura non eſt culpa, ſed pœna, & ſic a nolente auferri poteſt. Excipe, niſi pœnitens abſolveretur vi Bullæ vel privilegii in ipſius pœnitentis favorem conceſſi, quia uſus privilegii pendet a voluntate illius cujus in gratiam conceſſum eſt. Si primum; vel peccatum in quo quis contumaciter perſeverat, uno actu non conficitur, ſed tractum habet ſucceſſivum, ut hæreſis, & alieni boni detentio, vel peccatum illud ipſo facto completur, ut fornicatio & blaſphemia. In priori caſu fieri non poteſt ut tollatur cenſura, remanente contumacia, niſi lex ſaltem ſuſpendatur, quia lex perſeverans perpetuam operaretur cenſuram: unde tunc is ſolum a cenſura abſolvere poteſt, qui poteſt legem tollere. In ſecundo caſu, habens ordinariam abſolvendi poteſtatem, abſolvere poteſt etiam invitum, etſi legem tollere non poſſit: nam & juriſdictionem habet, & actio ejus non irritatur per reſiſtentiam ejus quem abſolvit, cum abſolutio ab ejus voluntate non pendeat; & aliunde lex novam continuo cenſuram non infert, ut in priori caſu. Salmantic. ſup. Suares diſp. 7. ſect. & n. 7. Ceterum, etſi cenſuræ præſertim ab homine magis aggravandæ ſint in contumaces, quam auferendæ, non deſunt tamen caſus in quibus licite poſſit Superior abſolvere invitum, ſi quando id ſaluti ejus plus expedire judicet, de quo vide Suar. ibid.

Quæres 3. an una cenſura auferri poſſit, remanente alia. R. affirm. quia nulla eſt inter cenſuras connexio: unde ut una ante aliam ferri, ſic una ante aliam auferri poteſt. Hinc qui abſolutionem petendo extra Confeſſionem, unam expreſſit cenſuram, non debet judicari ab aliis abſolutus, niſi Judex id expreſſe declaret, aut aliunde conjici poſſit eum ſine reſtrictione abſolvere intendiſſe, quod nunquam præſumere debet qui ex dolo aliquas quibus tenebatur, cenſuras celavit; neque enim præſumendum eſt Judicem dolo & malitiæ patrocinari voluiſſe. In Sacramento Pœnitentiæ Sacerdos intendit abſolvere quantum licite poteſt, & indiget pœnitens; unde tollit eas etiam cenſuras quæ e pœnitentis ſui memoria exciderant. Quapropter ſi Confeſſarius a cenſuris reſervatis abſolvere potuit, tenebitur

Digitized by Google

tur quidem pœnitens peccata oblita clavibus ſubjicere, non autem denuo a cenſuris abſolvi; ex quo ſequitur eum abſolvi poſſe a quocumque Confeſſario. Docent tamen Avila, Coninch, Bonacina, Salmanticenſes & alii multi, eum qui in Confeſſione oblitus eſſet cenſuræ alicujus, a qua abſolvi non poterat, niſi præmiſſa ſatisfactione partis, non remanere abſolutum, etiamſi generalem a Sacerdote ad hoc approbato abſolutionem obtinuerit; quia probabile non eſt Confeſſarium impendiſſe abſolutionem, quam ſi valide dare potuit, non potuit tamen ſine mortali peccato concedere. An autem, & quando valida ſit aut licita abſolutio cenſuræ collata pœnitenti antequam parti læſæ ſatisfecerit, expendit Bonac. diſp. 1. q. 3. punct. 9.

Quæres 4. an abſolutio a cenſuris dari poſſit, non data abſolutione a peccatis. Nota: triplex forum hic diſtinguitur a Sanchez l. 8. *de matr.* diſp. 34. Avila 1. p. c. 7. diſp. 3. dub. 13. Bonac. ibid. punct. 6. *&c.* forum contentioſum, forum conſcientiæ, & forum pœnitentiæ. Forum contentioſum ab aliis diſtingui patet; ſed diſtinguitur etiam forum pœnitentiæ a foro conſcientiæ, hoc latius patet quam illud: unde colligunt Sanchez ibid. n. 25. & Suares, eum qui delegatur ad diſpenſandum in votis & ſimilibus, in foro conſcientiæ, poſſe diſpenſare *abſque eo quod audiat* illius, quicum diſpenſandum eſt, Confeſſionem; *ſecus ſi delegetur* ad diſpenſandum in foro pœnitentiæ. Per *hæc itaque verba*, *in foro conſcientiæ*, ſolum excluditur, ait Suares, ne *diſpenſatio* valeat pro foro externo, ſed tantum ad conſcientiæ *ſecuritatem*; ita docet Navarrus. His poſitis, R. 1. eum qui habet *poteſtatem* ordinariam, poſſe extra Confeſſionem abſolvere a cenſuris; *patet* id ex uſu. R. 2. Poteſt etiam extra Confeſſionem abſolvere, *qui* poteſt abſolvere in foro conſcientiæ. Ratio eſt, quia ex dictis, *&* uſu Curiæ Romanæ, quem videris apud Navarrum cit. conſ. 11. *aliud* eſt forum conſcientiæ, aliud forum pœnitentiæ: unde, ait Bonacina, Parocho nondum Sacerdoti tribui poteſt facultas ſubditos ſuos in conſcientiæ foro a cenſuris abſolvendi, *licet eorum* Confeſſiones excipere nequeat. R. 3. Probabile *videtur Sacerdotem* pro cenſuris reſervatis approbatum poſſe jam incepta *Confeſſione*, *nondum* autem finita, a cenſuris abſolvere pœnitentem, cum & id exigit ratio ſufficiens, puta ut interſit Miſſæ vel Officiis qui iiſdem intereſſe ſolebat, nec ſine aliquali ſcandalo ab iiſdem recedere poteſt. Ita mihi declaravit celebris Canoniſta ea de re conſultus; atque id factum ſcio a Confeſſariis nec imperitis, nec via laxiori incedentibus; hanc tamen abſolutionem iis ſolum concedendam eſſe ſentio, ex quorum diſpoſitionibus moraliter conjicitur eos abſoluta tandem Confeſſione, *dignos fore* qui a peccatis abſolvantur.

Suar. t. 2. De Relig. l. 6. c. 16. n. 4. Nav. l. 5. Conſil. de priv. conſ. 11. & in Man. cap. 27. n. 41.

Quæres 5. an cui ex privilegio permiſſum eſt ut Confeſſarium approbatum eligat, poſſit eligere Confeſſarium ab alterius Diœceſis Ordinario approbatum. R. neg. cum Bonacina, quia talis non cenſetur hic approbatus, ut declaravit Congregatio Cardinalium. Addo eum qui non eligeret Confeſſarium pro cenſuris aut reſervatis approbatum, non poſſe ab his per eum abſolvi.

Quæres 6. an valeat abſolutio *cujuſvis cenſuræ* per vim, metum, dolum aut errorem extorta. R. 1. abſolutio data per vim aut metum gravem injurioſum,

ſum, a quocumque incuſſum ad obtinendam abſolutionem, invalida eſt. Ratio eſt, quia hæc abſolutio jure prorſus irritatur. Dixi 1. *cujuſvis cenſuræ*, etiam excommunicationis minoris. 2. *per metum gravem*, qui ſcilicet cadat in conſtantem virum: tum quia in jure non habetur ratio metus levis; tum quia legenti citatum caput *De iis qui vi &c.* palam eſt in eo ſolum agi de metu gravi, ut bene Suares contra Navar. & Cajetan. probat. 3. *injurioſum;* non enim proprie dicitur vis & metus, niſi injuſte incutiatur. Hinc colligit Coninch diſp. 14. dub. 16. n. 223. eum valide abſolvi qui obtinet abſolutionem minando pœnam quam juſte inferre poteſt; quod quidem ego aliquando verum, ſæpius vero falſum, aut valde dubium puto. Qui enim alium juſte infamare poteſt in negotio quod cum cenſura juſte inflicta nihil commune habet, ſi non in hominem ut homo eſt, ſaltem in hominem ut Judex eſt & legitime cenſuram tulit, injurioſus videtur. 4. *a quocumque* mare vel fœmina, Fideli vel Infideli *incuſſum*. Imo Fidelis quiſquis ille eſt qui metum hunc incutit, ſubjacet excommunicationi ex eod. cap. *De iis quæ vi*. Si metus vel a Deo, vel a cauſa naturali inferretur, valeret abſolutio, ut valet votum ex eodem metu factum, de quo alibi. 5. *ad obtinendam abſolutionem:* unde ſi quis ab hoſtibus preſſus excommunicatum abſolvat, ut hac ratione ipſum ad ſui liberationem invitet, valebit abſolutio, modo hoſtes abſolutionem hanc extorquere non intenderint. Hinc colliges eum qui excommunicatus eſt ſub conditione ut intra menſem ſatisfaceret, ſed ante elapſum terminum, vi vel metu ſententiam hanc revocari curavit, adhuc incurrere cenſuram, quia talis revocatio invalida eſt, & nihil operatur. Ita Sairus l. 2. c. 21. nu. 31. & alii, qui notant hæc omnia procedere, ſive cenſura juſte vel inique lata fuerit; niſi tamen iniquitas ejus omnino evidens eſſet, Suar. ibid.

C. *unic.* De iis quæ vi *in* 6.

Suar. d. 23. *ſect.* 4. *nu.* 11.

R. 2. Abſolutio extorta per dolum circa cauſam finalem ſeu principalem, non valet. Ratio eſt, quia Superior non intendit abſolvere, niſi ſubſiſtente cauſa finali ſibi propoſita: unde qui falſo dicit ſe læſæ parti feciſſe ſatis, aut ſe eidem ſatisfacere non poſſe; item qui fingit ſe ab hæreſi converſum, cum non ſit, non abſolvitur. Si vero error & dolus non ſint in re ſubſtantiali, ſed ſolum impulſiva, valebit abſolutio; ut ſi abſolvendus cauſas aliquas accidentales fingat, quo magis alliciat Judicis animum. Avila 2. p. c. 7. diſp. 2. dub. 4.

Suar. diſp. 7. *ſect.* 6. *nu.* 12.

Bonac. d. 1. *q* 3. *p.* 8.

Quæres 7. quot modis dari poſſit abſolutio. R. quatuor modis. 1. *abſolute*, ut per ſe patet. 2. *ſub conditione*, vel de præterito aut præſenti, ut, *abſolvo te, ſi ſatisfeciſti, ſi indiges;* vel de futuro libero, ut, *abſolvo te, ſi intra hunc menſem ſatisfeceris*. Et hæc abſolvendi ratio, licet raro licita, haud tamen invalida eſt; quia ut valeat abſolutio a cenſuris, ſufficit voluntas habentis abſolvendi poteſtatem, exterius expreſſa: ſecus de abſolutione a peccatis, cujus effectus cum in Sacramento ex opere operato producatur, neque ſuſpendi, neque modificari poteſt, ut alibi docent Theologi. 3. *ad cautelam*. 4. *ad reincidentiam*. Abſolutio ad cautelam datur 1. ei qui dubitat utrum excommunicationem incurrerit, dandaque eſt *petenti, quamvis in hoc excommunicator, vel adverſarius ſe opponat, niſi eum excommunicatum pro manifeſta dicat offenſa; in quo caſu terminus octo dierum indulgebitur ſic dicenti, ut ſi probaverit quod opponit, non relaxetur ſententia, niſi*

V. Coninch. ibid. n. 212. C. *Solet.* De ſent. excom.

prius ſufficiens præſtetur emenda, *vel competens cautio de parendo juri*, *ſi offenſa dubia proponatur*. Vid. Sairum l. 2. cap. 17. Ducaſſe 1. par. cap. 12. ſect. 1. Coll. Andeg. tom. 2. 2. dari ſolet abſolutio ad cautelam cuilibet pœnitenti antequam abſolvatur a peccatis, ut tollatur recipiendi Sacramenti impedimentum ſi quod forte ſubeſt. 3. eadem abſolutio non excommunicato ſolum, ſed & ei etiam tribui poteſt qui ab ordine, officio vel beneficio ſuſpenſus eſt, aut qui perſonaliter interdictus fuerit. De quo vid. cap. 52. *De ſentent. excommunicat.* Gloſſam in c. 10 eod. tit. in *6*. Sair. & Ducaſſe ibid.

Abſolutio cum recidentia ea eſt, ait Sairus cap. *16*. qua homo vere abſolvitur ab excommunicatione valida, ſed cum hac limitatione, ut niſi aliquid egerit infra certum tempus, reincidat in eamdem cenſuram. Abſolutio hæc jure communi datur cum quis vel in articulo mortis, vel ob impedimentum juſtum abſolvitur ab eo a quo alias de *jure abſolvi*
non poterat: unde abſolutio ſic dari poteſt de jure communi *a quocum-*
** Navar.* que Sacerdote, ut poſt * Navarrum notat Sairus. Hoc tamen non ubi-
Man. c. 27. que obſervatur in Gallia, ut ſupra dixi: ſane obſervari debet ubi par-
nu. 113. ticulari locorum ſtatuto præcipitur: an autem a ſimplici Confeſſario ob-
ſervari poſſit, ubi per ſtatuta nec præcipitur, *nec prohibetur* du-
Sup. p. bitari poteſt. Videtur permiſſum: tum quia *ſupponitur* non prohiberi; tum quia favet jus commune, *aliunde tamen* videtur illicitum, quia ſic nova quædam cenſura inducitur *& fertur*, quod a ſimplici Sacerdote fieri non poteſt. Et hoc tenend*um in praxi*, unde ſi Confeſſarius vi Bullæ vel privilegii abſolvat *me ad* reincidentiam, non reincidam, niſi Bulla id ipſi expreſſe conce*dat*. Navar. Manual. cap. 27. n. 277. Avil. p. 2. c. 7. d. 3. dub. 14. Eveill*on*. c. 35. art. 4.

Dubitant hic Theologi, *an* abſolutus ſub reincidentia, ſine nova culpa in cenſuram reincidere poſſit. Quæſtio non eſt de abſolutione ad certos quoſdam effectus data, v. gr. ut excommunicatus capax fiat Beneficii &c. hæc enim abſolutio quæ in Bullis Pontificiis *præmitti ſolet*, non eſt vera abſolutio, ſed potius diſpenſatio qua *conceditur ut* non obſtante cenſura, quæ quoad omnes alios ſuos effectus ſubſiſtit, poſſit aliquis frui gratia cujus alias incapax foret. Lis itaque tota eſt de abſolutione data ea lege, ut quis niſi certam quæ ſibi præſcribitur conditionem impleat, reincidat in cenſuram; qua de re R. novam in hoc caſu culpam requiri. Ratio eſt, quia nemo nova ligari poteſt cenſura, niſi ob novam culpam: ſed qui reincidit, nova ligatur cenſura. Prior enim cenſura vere ſublata fuit, non dumtaxat ſuſpenſa, hoc enim nunquam contingit ſecundum jus ordinarium, niſi in *quibuſdam caſibus* & ad certum quemdam effectum, in quibus etiam cenſura in ſe & abſolute ſubſiſtat; ergo nova requiritur cenſura: ſive hæc imponatur auctoritate juris, ſive Judicis ipſius; ergo & nova requiritur culpa.

ARTICULUS TERTIUS.

De forma & ritu abſolutionis.

UT cenſuræ ſolo voluntatis nutu non feruntur, ſic nec eodem auferri poſſunt, niſi accedant verba vel ſigna quæ abſolventis intentionem ſatis exprimant; neque enim ſufficiunt ſigna ambigua: unde * *ſi S. Pontifex ſcienter etiam excommunicato participet litteris, verbo, vel oſculo, ſeu alio quovis modo, ipſum per hoc abſolvere nulla ratione cenſetur.* Ut quoque nulla in jure determinantur verba quæ eſſentialiter ad cenſuræ valorem neceſſaria ſint, ſatiſque eſt ut mentem ſuam declaret legislator, ſic & in abſolutione. Hæc apud omnes recepta ſunt; ut autem elucidentur quæ dubium parere poſſent, *Clem 4. De ſent. excom.

Quæres 1. an in abſolutione a cenſura exprimi debeat cenſura a qua quis abſolvitur, vel in genere, ut ſi dicatur, *Abſolvo te a cenſuris;* vel in ſpecie, ut ſi dicatur, *Abſolvo te ab excommunicatione.* R. ſi quid præcedat quod abſolutionem ſatis determinet, neceſſe non eſt ut abſolvens exprimat cenſuram; unde petenti abſolutionem ab una vel pluribus cenſuris, ſatis eſt ſi dicatur, *Abſolvo te:* hæc enim forma ſufficit ad abſolvendum a peccatis, quia ſatis determinatur per præviam peccatorum confeſſionem; ergo & ſufficiet pro cenſuris. Si vero nihil præcedat unde talis determinatio moraliter fieri poſſit, ut cum abſolvitur aliquis a cenſura, qui abſolutionem hanc non petit, puta ſi abſolvitur invitus, aut nihil de cenſuris cogitans, ut quotidie contingit confitenti, qui ante a cenſuris abſolvitur, quam a peccatis; tunc longe tutius eſt, imo & probabilius, requiri ut abſolutio determinetur ad cenſuras; verbum enim *abſolvo*, utpote de ſe indifferens ad multa, non plus circa cenſuras quam circa alia vincula operaretur; imo magis caderet in peccata quæ clavibus ſubjecta ſunt, quam in cenſuras de quibus pœnitens locutus non eſt.

Quæres 2. an in abſolutione exprimenda ſit cauſa propter quam quis cenſuram incurrit. R. id ad abſolutionis validitatem non eſſe neceſſarium, niſi cum quis pluribus cenſuris ligatus eſt, & abſolutionem petit ab eo qui ab omnibus abſolvere valens, non intendit tamen ab omnibus abſolvere: tunc autem exprimitur cauſa, non quaſi expreſſio hæc ad abſolutionis formam neceſſaria ſit, ſed ut ſciatur quam vel quas cenſuras relaxare velit Superior. Quod ſi abſolutio petatur ab eo qui ab una tantum poteſt abſolvere; vel qui intendit ab omnibus a quibus poteſt abſolvere, & ab omnibus omnino abſolvere poteſt; vel qui determinat a qua abſolvere velit, nulla requiritur cauſæ expreſſio; quia abſolutio ſatis determinata eſt ex parte miniſtri, cujus potentia vel limitata eſt, & ideo non cadit niſi in objectum ad quod limitata eſt; vel ad omnes cenſuras ſe extendit, aut ad aliquas tantum, ſed ab ipſo Superiore determinatas. Salmantic. c. 2. num. 14. & fuſius Suares diſp. 7. ſect. 9. num. 6.

Ceterum cum abſolutio a cenſuris datur in foro interiori ab habente facultatem, ſufficit forma communis in abſolutione ſacramentali uſurpari ſolita. Si autem detur in foro exteriori, tunc vel in mandato quo Sacerdoti

Digitized by Google

commiſſa eſt abſolvendi facultas, certa forma præſcribitur, & *illa omnino ſervanda eſt;* vel in mandato ſeu commiſſione dicitur, *In forma Eccleſiæ conſueta abſolvat*, & ſequendum eſt id quod in Rituali uniuſcujuſque Diœceſis præcipitur. Præſcribit Rituale Romanum, ut ſi quis ab excommunicatione ob grave crimen contracta abſolvat, *pœnitentem coram ſe utroque genu flexo, in humero (ſi vir fuerit) uſque ad camiſiam excluſive denudato, virga aut funiculis, ſedens leviter* percutiat. Idem antiquis multis Ritualibus præſcribitur, imo & Rituali Burdigalenſi an. 1707. Monet tamen * Collator Andeg. haſce cœremonias in deſuetudinem pene ubique in Regno abiiſſe, (quod ex variis Ritualibus facile probari poſſet;) imo & ex iis aliquas eſſe ex quibus olim tanquam ab abuſu provocatum fuit. Circa ſolemnitates ab Epiſcopis in abſolutione a cenſuris adhibendas, adi Pontificale Rom. cap. cui titulus, *Ordo excommunicandi & abſolvendi*. Cœremoniæ abſolutionis non ſunt de eſſentia illius, imo ſine peccato ſaltem mortali omitti poſſunt, etiam in foro externo, ut docet * *Avila poſt* Cajetanum. Excipio ſatisfactionem, vel debitam de ea præſtanda cautionem, quam Bonacina inter prævias abſolutionis ſolemnitates reponit, quæquæ neceſſario exigi debet, cum agitur de tollenda cenſura cum alterius detrimento contracta, ut docet idem Bonacina.

Rit. Rom.

* *T. 1. p. 224.*

* *2. p. c. 7. d. 3. dub. 2.*

D. 1. q. 3. punct. ult.

PARS SECUNDA.

De cenſuris in ſpecie.

TRia erunt hujus partis Capita. Primum de excommunicatione diſſeret, ſecundum de ſuſpenſione, tertium de interdicto.

CAPUT PRIMUM.

De excommunicatione.

SOlitam ſecuti methodum expendemus excommunicationis naturam, diviſionem, cauſas, effectus &c.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid, & quotuplex excommunicatio.

EXcommunicatio definiri poteſt, Cenſura eccleſiaſtica privans baptizatum communione bonorum Eccleſiæ, vel ex toto, vel ex parte. Eſt 1. *cenſura eccleſiaſtica*, quæ voces generis locum habent, quatenus per eas excommunicatio cum ceteris cenſuris convenit. 2. *privans baptizatum*, ut oſtendatur ſubjectum excommunicationis: Infidelis enim nullius cenſuræ ſubjectum eſſe poteſt; tum quia non eſt ſubditus Eccleſiæ; tum quia extra Eccleſiam ejici non poteſt, qui nunquam in eam admiſſus fuit.

Digitized by Google

fuit. 3. *communione bonorum Eccleſiæ*, ideſt participatione eorum bonorum quorum applicatio ex ſpeciali Eccleſiæ voluntate pendet, ut ſunt tum converſatio exterior, qua Fideles conveniunt ad orationem, aut ſimul loquela, cibo, & ſalutatione converſantur, tum Sacramenta quæ alius confert, alius ſuſcipit; tum ſuffragia, quæ, ut infra repetam, quatenus ab Eccleſia dependent, ab ea poſſunt iis ſubtrahi, quibus ipſa ſubtrahi volet: unde obiter colliges eos errare, qui cum Polmano excommunicationem reponunt in privatione communionis Sanctorum; excommunicatio enim nec per ſe privat charitate quæ Sanctos coadunat, ſed eam communiter ſupponit jam deperditam peccato mortali; nec omnino incompatibilis eſt cum charitate, quæ per contritionem recuperari poteſt ab eo qui nondum ab ea cenſura ſolutus eſt. Quapropter cum charitas fundamentum ſit communionis Sanctorum, eamque neceſſario pariat; rurſus cum ubi eſt communio Sanctorum, ibi produci debeant ejuſdem communionis fructus, juxta id Pſaltis; *Particeps ego ſum omnium timentium* *Pſal. 118.* *te*, conſequens eſt excommunicatum frui poſſe communibus quibuſdam Eccleſiæ bonis, & aliquo etiam ſenſu Sanctorum communione, niſi hæc reponatur in participatione Sacramentorum & ſuffragiorum quæ Eccleſiæ nomine applicantur. Vid. Sairum l. 1. c. 5. & quæ ſupra dixi. *Supp p 648* Neque ſolum privat excommunicatio iis bonis quæ modo enumerata ſunt, ſed & eorum *communione* privat, ideſt iis privat quatenus inter Fideles *ut infra ubi de interdict.* communia ſunt. Et eo diſtinguitur excommunicatio a ſuſpenſione & interdicto, quæ licet hominem quibuſdam Eccleſiæ bonis privent, non tamen privant iis prout communibus: ſuſpenſio enim privat aliquo miniſterio ſacro, vel Beneficio, aut Beneficii uſu, non tamen prout hæc communionem cum aliis Fidelibus important (unde ſuſpenſio per ſe a Fidelium convictu non excludit, ut notat Silvius) ſed prout propria ſunt *Silv. in ſupplem. q. 21. a. 1.* aut poteſtatis Ordinis a qua dimanant, aut perſonæ a qua poſſidentur. Pariter interdictum privat uſu rei ſacræ, ut ſacra eſt, non ut aliis communis eſt; excommunicatio vero eadem privat, ſed ut communis eſt aliis Fidelibus; non ut ſacra eſt. 4. *ex toto vel ex parte*: quia quædam excommunicatio privat bonis omnibus quibus privare poteſt Eccleſia, quædam aliquibus tantum, ut ex dicendis patebit.

Cum excommunicatio idem ſit, ut indicat ipſum nomen, ac *privatio communionis*, ſeu *extra communionem poſitio*, totuplex diſtingui poſſet excommunicatio, quot ſunt bona quibus aliquis partialiter privari poteſt. Nunc excommunicatio ſolum dividitur in majorem & minorem: excommunicatio major ea eſt quæ communibus Eccleſiæ bonis privat ex toto, & quantum poteſt; minor vero ea eſt quæ non ex toto, ſed aliquibus tantum Eccleſiæ bonis privat, nempe paſſiva Sacramentorum receptione, & electione paſſiva ad Beneficium, de quo infra.

Obj. contra primam definitionem. Si excommunicatio major omnibus privaret bonis quibus privare poteſt Eccleſia, Eccleſia nullam pœnam ea majorem infligere poſſet: atqui falſum conſequens; anathema enim pœna eſt ipſa excommunicatione longe gravior, ut patet ex c. 10. *De judiciis*, ubi jubet Cœleſtinus III. Clericum homicidam *ab eccleſiaſtico Judice* deponi, eumque *ſi depoſitus incorrigibilis fuerit*, *excommunicari ... deinde contumacia creſcente*, *anathematis mucrone feriri*. Idem colligitur ex cap. final.

III.

111. q. 4. ubi dicitur *Engeltrudam non ſolum excommunicatione quæ a fraterna ſocietate ſeparat, ſed etiam anathemate quod ab ipſo Chriſti corpore, quod eſt Eccleſia, recidit, crebro eſſe percuſſam*: ergo anathema pœna eſt ſimplici excommunicatione longe gravior.

R. ad 1. neg. min. *Damnatio* enim *quam facit Epiſcopale judicium*, eſt, ait Auguſtinus, *pœna qua in Eccleſia nulla major eſt*. Ad 2. diſt. Anathema eſt pœna gravior ratione cæremoniarum & publicæ denuntiationis quæ plus terroris & horroris incutit, C. ratione ipſius ab Eccleſia ſeparationis & in ſe, N. Anathema nomen eſt ab Hebræis derivatum, ut notat S. Hieronymus; ſumiturque nunc in bonam partem, pro dono omni quod ſpecialiter Deo ex voto conſecratur, & templis ſuſpendi ſolet; nunc, ut fere ſemper in novo Teſtamento, in malam partem, pro re execrabili, & ideo exſcindenda: hinc excommunicati, præſertim ob hæreſim & nefaria quædam ſcelera, anathematizati dicuntur. Sæpe tamen anathematis nomen iis inditum fuit excommunicationibus quæ cum terribili quodam apparatu, & lugubri ſolemnitate denuntiabantur, de quo vid. cap. *Debent*. xi. q. 13. Verum eæ ſolemnitates ſunt quid accidentale excommunicationi, nec faciunt ut magis animam liget, quamvis inſervire poſſint ut ea difficilius ſolvatur, quia ampliori opus eſt ſatisfactione, ubi majus eſt ſcandalum; majus autem præextitit ſcandalum, ubi Eccleſia ad has terroris & horroris cæremonias devenire coacta eſt. Hæc ſufficiunt ad ſolutionem capitis decimi *De judiciis*.

Quod ad alium ſpectat locum in quo Engeltruda jam ante illatum ſibi anathema dicitur a fraterna *ſocietate* ſeparata. R. his verbis indicari mulierem hanc jam excluſam fuiſſe vel a participatione Sacramentorum omnibus Fidelibus communi, vel ab externo Fidelium convictu; quod fieri potuit abſque eo quod communibus ſuffragiis privaretur: is enim excommunicandi modus qui ad partialem excommunicationem pertinet, olim in uſu fuit; & plerumque excommunicati dicebantur publici pœnitentes, aliique multi qui non patiebantur id omne quod nunc importat excommunicatio major, & plus patiebantur quam nunc importet excommunicatio minor. His poſitis, quæ nec quidquam abſurdi habent, & veteri Patrum loquelæ maxime congruunt, evidens eſt priorem Engeltrudæ pœnam, nova & ampliori pœna cumulari potuiſſe.

Obj. contra ſecundam definitionem, eam non competere excommunicationi ſoli minori; nam & id etiam peccati mortalis proprium eſt, ut a Sacramentis excludat. R. cum Suare 1. peccatum mortale excludi per genus illius definitionis, nullum enim eſt peccatum quod ſit cenſura. 2. aliter peccatum, aliter cenſuram excludere a Sacramentis; cenſuram quidem per modum præcepti prohibentis ne quis Sacramenta percipiat; peccatum vero per modum ſtatus in quo qui conſtitutus eſt, a Sacramentis arceri debet: deinde peccatum ita excludit a Sacramentis, ut ſi per contritionem auferatur, per ſe loquendo & ex vi ejus, non ſit neceſſaria alia Eccleſiæ abſolutio; quod enim requiratur Confeſſio ſacramentalis, a libera Chriſti inſtitutione pendet: at vero excommunicatio minor ita impedit Sacramentorum receptionem, ut Eccleſiæ abſolutio per ſe neceſſaria ſit ad tollendum hujuſmodi impedimentum.

Ceterum excommunicationis nomen ſolitarie ſumptum ante Gregorii IX.

rii IX. tempora, quandoque pro minori excommunicatione ſumebatur; ut notat Covarruvias: ſed ambiguitati inde ortæ occurrere volens ille Pontifex, ſtatuit ut excommunicatio ſimpliciter lata de majori ſolum intelligeretur. Congruentia eſſe poteſt; quia excommunicationis nomen includit negationem communionis, negatio autem ſimpliciter addita totum deſtruit. C. 59. De ſent. ex- com. Vid. Suar. d. 8. ſect. 3.

ARTICULUS SECUNDUS.

De ſubjecto & forma excommunicationis majoris.

EX his quæ de cenſuris in genere dicta ſunt, colligi poteſt quænam ſit efficiens excommunicationis cauſa, quæ finalis. Supereſt igitur ut pauca quædam ſtatuamus de ejus ſubjecto & forma.

Circa primum quæritur 1. an Communitas, v. g. Collegium aut Univerſitas, poſſit excommunicari. R. 1. cenſuram hanc, ſi pro delictis præteritis ferarur, illicitam fore. Ita ſtatuit Innocentius III. & quidem *ſatis provide* ait * S. Thomas, *ne collectis zizaniis ſimul eradicetur & triticum*; & ne inſontes cum ſontibus plectantur. R. 2. Si conſtaret de crimine omnium & ſingulorum Communitatis membrorum, excommunicationem jam non fore illicitam, ſi ferretur a Romano Pontifice, quia is diſpenſare poteſt in jure a prædeceſſoribus ſuis conſtituto; imo probabile etiam eſt eamdem adhuc licitam fore, ſi ferretur a ſimplici Epiſcopo; quia tunc nulla eſſet ratio timendi, ne innocentes eadem qua noxii pœna obruerentur, quod unice cautum voluit Innocentius III. R. 3. probabile eſſe excommunicationem latam in omnia Communitatis membra, quorum quædam innoxia ſunt, validam eſſe pro noxiis, licet pro aliis valere non poſſit. Ita Paludanus, Covarruvias, Silvius * in Supplem. Mag. Grandin p. 61. Ratio eſt, quia cenſura hæc licet prohibita ſit, nullibi tamen irritatur in jure; ergo valet quantum valere poteſt; ergo cum valere poſſit quoad eos qui revera criminis conſcii ſunt, pro iis valebit, licet inſontem ligare nequeat; qui tamen, ſi fides ſit Silvio, deberet in hoc caſu ſe palam gerere ut excommunicatum, donec innocentiam ſuam probaſſet. R. 4. licitam eſſe excommunicationem quæ pro delictis futuris in hunc modum ferretur, Si quis ex Communitate blaſphemet, excommunicatus ſit. Ratio eſt, quia hic cenſuræ ferendæ modus nihil per ſe habet iniqui; nihil quod in jure reprobetur.

Vid. ſup. p. 410.

* In 4. d. 18. q. 2.

* T. 4. q. 22. a. 5. p. 102.

Quæres 2. an Epiſcopi aliique Prælati Papa inferiores comprehendantur in excommunicatione ſive per ſententiam ſive per canonem lata, cum expreſſa eorum mentio non ſit. R. affirmat. Ratio eſt quia Innocentius IV. ſtatuit quidem ut in nullo caſu Epiſcopi ſuſpenſionis vel interdicti cenſuram incurrerent, *niſi de ipſis expreſſa mentio habeatur*: at non ita eos exemit ab excommunicatione; ergo ea, tametſi nominati non ſunt, non minus quam alii irretiuntur, cum faciant aliquid ſub excommunicationis pœna prohibitum. C. 4. De ſent. ex- com. in 6.

At, inquies, ideo Innocentius noluit Epiſcopos ſuſpenſionem aut interdictum incurrere, niſi nominatim exprimantur, *quia periculoſum eſſet ne ſæpius executionem Pontificalis officii quod frequenter incumbit*, omittere co- Ibid.

geren-

Digitized by Google

gerentur: atqui eadem ratio militat pro immunitate ab excommunicatione. R. 1. hinc ad ſummum ſequi, eamdem pro excommunicatione ac pro aliis cenſuris exceptionem ſtabiliri debuiſſe: at non ſequitur eam de facto ſtabilitam fuiſſe; neque id probat argumentum a pari. R. 2. neg. min. etſi enim excommunicatio eoſdem quoad Pontificalium executionem pariat effectus, ac ſuſpenſio & interdictum, ab his tamen eximi Epiſcopos decuit, non ab illa. 1. quia plures ſunt caſus in quibus incurritur ſuſpenſio, pauciores in quibus incurratur excommunicatio. 2. quia hæc non incurritur niſi propter culpas adeo oppoſitas Epiſcoporum ſtatui, ut ab iis admittendis procul abeſſe merito præſumantur; contra vero ſuſpenſiones in materia, ut ita dicam, Clericali, adeoque quaſi Epiſcoporum propria contrahuntur, unde nihil mirum ſi in eas frequentius inciderent; adeoque ab iis debuerint eximi, quoties iiſdem nominatim non includuntur. Hoc privilegium ad Epiſcopos nondum conſecratos extendit Sairus poſt Gloſſam. *Sair. l. 1. 6. 8. n. 25.*

Circa ſecundum, excommunicationis forma conſiſtit tum in ceremoniis quibuſcum cenſura hæc ſolemniter ferri conſuevit, eæque habentur in jure, & explicantur a Sairo lib. 1. capit. 15. tum præcipue in verbis quibus exprimitur excommunicatio. Quæ autem verba exprimant cenſuram latæ aut ferendæ ſententiæ, quæ item dubia ſint, alibi dictum eſt. *C. 106. XI q. 3. Sup. p. 656*

ARTICULUS TERTIUS.

De effectibus excommunicationis majoris.

Effectus excommunicationis majoris, de qua ſola agimus in præſenti Articulo, alii ſunt *per ſe*, quos excommunicatio ſolitarie ſumpta producit; alii *per accidens*, qui novam in excommunicato malitiam, & contumaciæ augmentum ſupponunt: talis eſt irregularitas quam contrahit Clericus qui excommunicatione ligatus celebrat. *Effectus per ſe adæquatus* eſt totalis privatio communionis Eccleſiæ; *partiales* octo aſſignantur, ſcilicet 1. privatio communium Eccleſiæ ſuffragiorum. 2. & 3. privatio participationis Sacramentorum activæ & paſſivæ. 4. privatio divini Officii, aliarumque rerum ſacrarum & ſepulturæ. 5. privatio habilitatis ad Beneficia, & annullatio impetrationis gratiarum. 6. privatio juriſdictionis eccleſiaſticæ, vociſque activæ & paſſivæ. 7. & 8. privatio communicationis tum civilis, tum forenſis & judicialis cum aliis Fidelibus. Primi quatuor effectus, re mere ſpirituali; ſequentes duo, re mixta, ſeu partim ſpirituali, partim temporanea; duo ultimi re pure humana privant. De his ſeorſim agendum.

SECTIO PRIMA.

De privatione ſuffragiorum.

Nota 1. ſuffragium eſt, *quodcumque opus bonum applicatum proximo ad impendendum animæ ejus ſalutare auxilium*; vel definitione ſumpta a poſte- *Vid Suar. in 3. p. to. 4. diſp. 48.*

Digitized by Google

poſteriori, eſt *auxilium ipſum quod unus Fidelis præbet alteri*, ſive auxilium illud proſit alteri ex opere operato, quod in ſolo Miſſæ ſacrificio locum habet; ſive ad modum operis operati, ut fit in indulgentiis; ſive ex opere operantis, ut in orationibus, jejuniis &c. Not. 2. ſuffragia vel communia ſunt, vel privata: *communia* ſunt auxilia quæ ex bonis Eccleſiæ miniſtrorum operibus, puta ſacrificiis, officiis, orationibus in perſona & nomine ejuſdem Eccleſiæ factis Fidelibus proveniunt; quo etiam pertinet fructus ſatisfactionum qui ex communi Eccleſiæ theſauro per indulgentias ab Eccleſiæ Prælatis applicatur. *Privata* ſuffragia ſunt vel opera bona, ut orationes privatæ, jejunia, eleemoſynæ, quæ a Chriſtianis, non ut Eccleſiæ miniſtris, ſed ut a perſona particulari pro aliis offerentur; vel ſi mavis, ſunt auxilia inde prodeuntia. Not. 3. privata & publica ſuffragia in quibuſdam convenire videntur, in quibuſdam differre. Differunt quidem, quatenus privata valorem ſuum perdunt ex indignitate offerentis; non item publica quæ ſemper eum ſervant valorem quem habent ab Eccleſia cujus nomine offeruntur. In eo autem conveniunt, 1. quod privata ſicut & publica quemdam habent valorem in eo ſitum quod opera pia in unitate Eccleſiæ facta omnibus proſint Fidelibus independenter ab ulla ſive operantis, ſive Eccleſiæ ipſius intentione, & quaſi ex natura rei: nam & in hoc ex parte ſita eſt *communio Sanctorum*. 2. quod utraque fructum inſuper particularem pariunt, qui prodeſt tum ei qui agit, tum ei pro quo offertur actio, juxta id ſancti Ambroſii, *Magnus Dominus qui aliorum merito ignoſcit aliis, & dum alios probat, aliis relaxat errata*. Not. 4. duplex eſt genus excommunicatorum; alii ſunt tolerati, alii non. Priores ii ſunt qui violata lege cui annexa erat excommunicatio, eamdem incurrerunt, ſed nondum publice pro excommunicatis denuntiati ſunt, etſi forte per Judicis ſententiam excommunicationem incurriſſe declarati ſint. Poſteriores ſunt ii qui non modo per Judicis ſententiam nominatim excommunicati ſunt, ſed & ut tales in facie Eccleſiæ & palam denuntiati ſunt; * ſive affixa ſit valvis Eccleſiæ ſententia quæ in eos lata eſt, ſive coram populo in Eccleſia collecto lata fuerit, cujus conditionis defectu ne ipſi quidem Proteſtantes pro hæreticis vitandis habentur in Gallia, Anglia, Germania, ut etiam notant Salmantic. c. 3. num. 11. His poſitis, quatuor hic veniunt expendenda. 1. an excommunicati Eccleſiæ ſuffragiis priventur. 2. an id locum habeat in contritis. 3. an in toleratis. 4. an ſuffragia pro iis non ſolum illicite, ſed & invalide offerantur. Qua de re;

In cap. 5 Luc.

Coll. Andeg. t. 2. p. 102.

**Eveillon p. 52.*

Gob. p. 346

Dico 1. Excommunicati privantur communibus Eccleſiæ ſuffragiis. Ita omnes. Prob. quia ad hoc ſatis eſt ut Eccleſia id poſſit, & id velit: atqui 1. Eccleſia id poteſt, ut patet tum ex poteſtate inſtituendi cenſuras ipſi a Chriſto conceſſa; tum ex ſpeciali jure quod habet in hæc ſpiritualia bona, quorum diſpenſatrix ab eodem Chriſto conſtituta eſt. 2. id vult, ut patet ex cauſa XI. q. 3. & cap. 28. & 38. *de ſent. excom.* in quibus vetitum eſt ne pro excommunicato oretur, aut ne ad illum pars bonorum Eccleſiæ aliqua derivetur.

Objiciuntur duo 1. quod pro paganis orari poſſit, ut ex multis liturgiis conſtat; ergo & pro excommunicatis. 2. quod Eccleſia non prohibeat id

quod

quod ipſa facit : atqui Eccleſia pro hæreticis qui excommunicati ſunt, orat in Officio Paraſceves: ergo id non prohibet.

R. ad 1. Eccleſiam non vetuiſſe ne pro paganis oretur, imo id fieri

1. Tim. 2.

obſecrat S. Paulus: at prohibuit ne Eccleſia pro excommunicatis publice oretur; unde pejor eſt ex hac parte horum quam illorum conditio. Et vero non prohibet Eccleſia ne Chriſtiani cum paganis civiliter tractent; quæ tamen id prohibet reſpectu excommunicatorum denuntiatorum, quibus *nec ave* dici permittit. Ad 2. Eccleſiæ prohibitionem qua cavet ne pro excommunicatis oretur, ſuſpendi die Paraſceves, ut ſponſum ſuum imitetur qui eadem die pro inimicis ſuis oravit. Hoc autem facere poteſt Eccleſia, quia pro hæreticis orare non eſt per ſe malum, ſed malum quia prohibitum; alioqui nequidem licitum eſſet pro iis privatim orare. Id tamen hic animadvertunt Doctores, uſque adeo Eccleſiæ exoſum eſſe nomen excommunicatorum, ut eos non nominet, etſi judæos, paganos & hæreticos nominet : unde S. Bernardus, *In quanto*, inquit, *periculo ſunt, pro quibus Eccleſia palam orare non audet, quæ fidenter etiam pro Judæis, pro Hæreticis, pro Gentibus orat? cum enim in Paraſceve nominatim oretur pro quibuslibet malis, nulla tamen mentio fit de excommunicatis.*

De grad. humil. c. 22.

Hinc 1. lethalis peccati reus eſſet; qui preces quæ Eccleſiæ nomine fiunt, funderet pro excommunicatis, quia Eccleſiæ præceptum in materia gravi tranſgrederetur. 2. qui ut miniſter Eccleſiæ, vel nomine ejus oraret pro excommunicato denuntiato, is juxta * Navarrum, Bonacinam, Beſombez in Moral. Chriſt. tom. 5. p. 184. is, inquam, ſive Laicus, ſive Clericus, minorem excommunicationem incurreret; patet tamen ex dictis eum excuſatum iri, qui id faceret ex ignorantia vel gravi metu, modo non in eccleſiaſticæ poteſtatis contemptum incuſſo.

*Suar. diſp. 9. N. Alex. t. 1 p. 671. * c. 27. n. 36. Bon. diſp. 2.*

Quæres 1. an aſſertio noſtra ad excommunicatos etiam toleratos extendatur. Ratio dubitandi ſumitur ex celebri Decreto, quod incipit: *Ad evitanda ſcandala*, quodque alii poſt S. Antoninum attribuunt Concilio Conſtantienſi, cujus tamen in Actis non reperitur; alii Martino V. a quo vel emitti, vel probari potuit; alii demum *Concilio Baſileenſi*, cujus in Seſſione * 20. legitur non ſine gravi immutatione, *quacum* Pragmaticæ Sanctioni, & Concordato Bononiæ Leonem X. inter & Franciſcum I. ſancito inſertum eſt. En ejus verba, prout a S. Antonino referuntur : *Ad evitanda ſcandala, & multa pericula quæ conſcientiis timoratis contingere poſſunt, Chriſti Fidelibus miſericorditer indulgemus, quod nemo deinceps a communione alicujus, Sacramentorum adminiſtratione vel receptione, aut aliis quibuſcumque divinis, intus & extra, prætextu cujuſcumque ſententiæ aut cenſuræ eccleſiaſticæ, a jure vel ab homine generaliter promulgatæ, teneatur abſtinere, vel aliquem vitare, aut interdictum eccleſiaſticum obſervare, niſi ſententia aut cenſura hujuſmodi fuerit lata contra perſonam, Collegium, Univerſitatem, Eccleſiam, Communitatem, vel locum certum, aut certam, a Judice publicata vel denuntiata ſpecialiter & expreſſe: Conſtitutionibus Apoſtolicis & aliis in contrarium facientibus, non obſtantibus quibuſcumque. Salvo ſi quem pro ſacrilega manuum injunctione in Clericum, in ſententiam latam a canone, adeo notorie conſtiterit incidiſſe, quod factum nulla poſſit tergiverſatione celari, nec aliquo ſuffragio excuſari: nam a communione illius, licet denuntiatus non fuerit, volumus abſtineri, juxta canonicas Sanctiones : per hoc tamen non intendimus relevare, ne-*

*S. Antonin. 3. p. t. 25 c. 3. *Tom 12. Cōc. Lab. p. 551. V. Cabaſſ. l. 5. c. 11.*

que

qui juvare ſic excommunicatos, ſuſpenſos, & interdictos aut prohibitos. Ab hac Conſtitutione in eo differt Conſtitutio Baſileenſis, quod non ſolum publicos Clericorum percuſſores, ſed & quoſcumque qui facti notorietate dignoſcuntur in excommunicationem incidiſſe, etiamſi necdum ſint denuntiati, evitari velit; & hæc quidem reſtrictio neque quoad publicos Clericorum percuſſores, neque quoad alios quoslibet, quos ſola facti notorietate excommunicationem incurriſſe conſtat, in Galliis viget, ut uno fere ore docent Gallici Scriptores. His præmiſſis, duplex eſt circa propoſitam quæſtionem opinio: Prima affirmat excommunicatos, niſi denuntiati ſint, communibus ſuffragiis non privari; eamque tenent Palaus, Enriquez, Coninch diſp. 14. n. 40. Sairus l. 2. c. 4. n. 6. Navar. c. 27. n. 36. Martinon diſp. 59. ſect. 4. p. 410. & Salmantic. c. 3. n. 58. Probant autem 1. quia Decretalis *Ad vitanda*, permittit communicationem in *quibuſcumque divinis*, tam *intra* quam *extra*: atqui hæc clauſula de communibus etiam ſuffragiis intelligi debet; cum enim ſit favorabilis, tantum extendi debet, quantum ſalva verborum proprietate extendi poteſt: atqui patitur, imo exigit verborum proprietas, ut hæc communicandi cum excommunicatis facultas ad ipſa ſuffragia extendatur; cum communicare intra & extra *in divinis* Officiis cum aliquo, & pro eodem publicas orationes offerre, voces ſint apud Eccleſiam ſynonimæ, ut patet ex c. 28. & 38. *De ſent. excom.* Probant 2. quia ſtat optime aliquem vere excommunicatum eſſe, & ſuffragia hæc pro eo offerri, ut patet, tum ex eo quod antiquo jure ſuffragia & ſacrificia pro excommunicatis occultis aliquando potuerint offerri, ut fatetur ipſe Suares; tum ex eo quod etiamnum feria ſexta majoris hebdomadæ offerantur publicæ preces pro Hæreticis, qui non ideo tamen deſinunt eſſe vere excommunicati. Prob. 3. quia ſepultura eccleſiaſtica præcipue datur propter ſuffragia: atqui excommunicatus toleratus non privatur ſepultura eccleſiaſtica; ergo nec ſuffragiis. Prob. 4. quia ratio quæ movit citatæ Decretalis auctores ad permittendam communicationem cum excommunicatis toleratis, hæc fuit ut vitaretur animarum diſcrimen & ſcandala: atqui hæc ratio ſimiliter urget in publicis ſuffragiis, & Miſſæ ſacrificio. Quot enim turbæ & jurgia, ſi Epiſcopus qui inter Miſſæ ſolemnia nominari ſolet, & quem certo conſtaret excommunicationem incurriſſe, jam nominari ibidem non poſſet?

Secunda opinio quam tenent Suares d. 9. ſect. 2. n. 17. Covarruvias in cap. *Alma mater*. p. 1. §. 6. n. 4. Bellarm. l. 2. De Miſſa c. 6. Avila * Habert p. 296. &c. negat ſuffragia pro excommunicatis etiam toleratis offerri poſſe. Prob. 1. ex citata Decretali, in qua Martinus V. vel quilibet alius ejus auctor declarat ſe non intendere, *relevare*, *neque juvare ſic excommunicatos, ſuſpenſos & interdictos*: adeoque ullum iis favorem præſtare: atqui magnus iis favor præſtaretur, ſi pro iis publica ſuffragia applicari poſſent. Sic enim deſtrueretur præcipua excommunicationis ratio, quæ in eo ſita eſt, ut quis ita excludatur ab Eccleſia, ut jam communibus ejus bonis non fruatur.

* 2. p. c. 6. diſp. 4. dub. 1. & diſp. 9. dub. 7. p. 161.

Prob. 2. Is unus eſt Conſtitutionis citatæ finis, ut vitentur ſcandala, & conſcientiis timoratis ſubveniatur: atqui finis ille obtineri potuit abſque eo quod concederetur interna cum excommunicatis communicatio.

Hæc

Hæc enim quatenus interior, eſt inviſibilis; quatenus vero per actus exteriores ſe prodit, pendet ab interiori applicatione, quæ ſicut ſine ſcandalo & periculo pro ſolis Eccleſiæ filiis ab ea non præciſis dirigi poteſt, ita citra ſcandali metum, ſine *conſcientiæ* remorſu, poteſt pro excommunicatis non dirigi, imo vix pro illis publice & nominatim exterius dirigi poſſet, ut fit in ſuffragiis communibus, ſine ſcandalo.

Nec nocent prioris ſententiæ momenta, unde ad 1. reſpondent, Decretalem hanc permittere quidem tam intra quam extra Eccleſiam communicationem cum excommunicatis, ſed externam, & ex qua non *relevantur*, nec *juventur* excommunicati: unde licitum eſt cum is Miſſam audire, Horas canonicas palam recitare &c. at non ideo permittitur communicatio interior in ſuffragiis, qua juvarentur ut alii Fideles. Etſi ergo communicare cum aliquo in divinis, & pro eo publice precari, voces ſint ſæpius ſinonymæ, non tamen in præſenti caſu, in quo alioqui *textus contradictoria* enuntiaret; cum ex una parte negaret favendum *excommunicatis*, ex alia vero eiſdem impenſe faveret. Addo nihil concludi poſſe ex textibus juris Decreto Martini V. antiquioribus, quia tunc nulla nequidem exterior communicatio habebatur cum quibuſcumque excommunicatis cognitis; unde excluſio a ſuffragiis, & a communicatione quacumque in divinis, eamdem iis temporibus habebant extenſionem: at hæc diſciplina per Decretum Martini mutata eſt; unde licitum nunc eſt cum quibuſdam exterius communicare, pro quibus publica effundere ſuffragia non licet.

Ad 2. Non quærimus quid jure novo concedi potuerit, quærimus quid fuerit de facto conceſſum.

Ad 3. major eſt difficultas, & ideo hic dividuntur Theologi. Alii excommunicatum toleratum, niſi ante abſolutus fuerit, in loco ſacro tumulari poſſe negant: quia id cederet in maximum ipſius excommunicati honorem & utilitatem; ita* Avila. Alii plures quos ſequitur Auctor Collat. *Andeg. contrarium cenſent; neque tamen ii omnes exiſtimant eumdem excommunicatum publicis ſuffragiis juvandum eſſe, quia ſæpe conceditur ſepultura ſancta, quibus ſuffragia negantur: ſic antiquo jure, *Clerici qui nec ſpecialiter interdicti erant, nec interdicto cauſam dederant, poterant in loco ſacro ſepeliri, ſed cum ſilentio*, adeoque ſine precibus publicis: ſic etiam raptori contrito Viaticum concedebatur, ita *tamen ut nullus Clericorum ſepulturæ illius intereſſet, nec ejus eleemoſynam præſumeret accipere*. Alii demum forte dicent, Eccleſiam orare conditionate, ſi ſubjectum ſit capax; vel legis ſuæ rigorem moderari in hoc caſu, ut ſtatim dicam.

* *ubi ſup. p.* 161.
* *tom.* 2. *p.* 168.
C. 11. De pœnit.
C. 2. De raptor.

Ad 4. patet ſolutio ex ſecunda noſtra probatione. Neque enim ſcandalum parit qui excommunicati nomen ſupprimit, ſed qui cum *excommunicatus* ſit, vult contra Eccleſiæ prohibitionem levari & juvari, ſicut alii Fideles.

At, inquiunt, Eccleſia permittit communicationem cum excommunicatis, quæ in Fidelium commodum cedere poteſt, licet indirecte in utilitatem cedat excommunicatorum: atqui poſſe pro illis ſacrificia & ſuffragia offerre in commodum Fidelium cedit, tum ſpirituale ob meritum quod ex eo charitatis actu percipiunt; tum temporale, ob ſtipendia & oblationes quas ab excommunicatis recipient.

Salmant. n. 58.

R. data majore, neg. min. Plus enim ſpiritualis commodi percipient Fide-

Fideles offerendo ſacrificium & ſuffragia pro iis quibus hæc certo offerre licet, quam pro iis quibus ad minus dubium eſt an ea offerri poſſint. Quod ſpectat ad temporalia commoda, abſit ut quæſtus temporalis aviditas quemquam exponat periculo tranſgrediendi Eccleſiæ legem, eamque tanti momenti.

En præcipua partis utriuſque momenta: ſecunda videtur fundatior. Si tamen quod ſentio aperire licet, diſtinguendum puto duplex excommunicatorum toleratorum genus. Alii ita ab Eccleſia ſeparati ſunt, ut ipſi ab ea ſe penitus ſeparent: tales ſunt Calviniani. Alii licet ab ea præciſi, ejus tamen communioni ſaltem exterius adhærent: tales ſunt ii qui excommunicationem incurrunt ob Clerici percuſſionem &c. Pro prioribus publica offerre ſuffragia, eoſve in terra ſancta ſepelire, plane illicitum eſt; ſecus dicendum de aliis, qui iiſdem in locis, eodemque precum & oblationum ritu ac ceteri Fideles tumulantur: & hæc quidem agendi ratio Decretalis Martini V. ſpiritum & litteram, quantum fieri poteſt, ſequi videtur. Extra hunc caſum pro iis orare non auſim.

Quæres 2. an non ſaltem excommunicatus contritus partem habeat in ſuffragiis. Affirmant Navarrus, Sairus ibid. Avila 2. p. c. 6. diſp. 4. dub. 2. & alii. Ratio eorum eſt, 1. quia ideo Eccleſia aliquem privat ſuis ſuffragiis, quia hunc pro inimico & contumaci habet: ſed qui vere contritus eſt, feſtinatque ad abſolutionem quam hic & nunc ob ſuam v. g. a Superiore diſtantiam conſequi non poteſt, neque Eccleſiæ inimicus eſt, neque contumax. 2. quia præſumi nequit Eccleſiam, quæ ſponſi ſui charitatem æmulatur, velle ei amicitiam ſuam denegare, cui hæc a Chriſto conceſſa eſt: denegaret autem, ſi eum ſuffragiis potiri nollet, pergeretque ut ante inter ſatanæ membra computare. 3. quia qui vivum eſt Chriſti membrum, & vivum Eccleſiæ membrum eſſe debet, ac proinde eodem vegetari ſpiritu ac alia membra, ſicque non privari ſuffragiis quibus veri Fideles non privantur; atqui excommunicatus vere contritus, & per quem non ſtat quominus abſolvatur, vivum eſt Chriſti membrum.

Secunda tamen, eaque verior opinio quam tuentur Suares d. 9. ſect. 3. n. 2. Hugolin. tab. 2. c. 9. Coninch d. 14. n. 49. Salmant. c. 3. n. 55. negat hiſce hominibus prodeſſe aut applicari poſſe publica Eccleſiæ ſuffragia. 1. quia cenſura quæ ſemper manet, ſuum ſemper operatur effectum: atqui in homine contrito ſemper remanet cenſura qua ligatus eſt. Minor patet, quia ex dictis cenſuræ nonniſi abſolutione ſola tolluntur. Prob. maj. Si cenſura remanente, tolleretur ejus effectus, utique per piam Eccleſiæ conceſſionem, ut contendunt adverſarii: atqui hoc dici nequit. 1. quia probari non poteſt Eccleſiam moderari magis effectum cenſuræ pro contritis, quoad ſuffragiorum, quam quoad Sacramentorum participationem; ergo ſicut excommunicati quantumvis per contritionem Dei amici evaſerint, a Sacramentis arceri debent, ſic & ſuffragiis privari. 2. quia ex jure manifeſtum eſt non minus requiri abſolutionem a cenſuris, ut quis ſuffragiorum particeps fiat, quam ut Sacramenta conferre vel recipere poſſit. Definit enim Innocentius III. excommunicatum *quantacumque* in eo *pœnitentiæ ſigna præceſſerint, ſi morte præventus abſolutionis non potuerit beneficium obtinere, quamvis abſolutus apud Deum fuiſſe credatur, nondum tamen apud Eccleſiam* eſſe abſolutum; unde & hunc poſt mortem abſolvendum eſſe ſtatuit, *Cap.* 28. De ſent. excom.

*c. 38. §. 2. adeout nec * *oblationes recipiendæ pro eo, nec orationes Domino porrigendæ ſint, niſi cum.....defuncto etiam abſolutionis beneficium* impenſum fuerit. Si autem, ait Suareſius, ſtatuit Pontifex, ut pro homine jam mortuo, & ante mortem contrito, orationes ſeu ſuffragia non offerrentur; multo magis intelligit verum eſſe de homine vivo.

Confirm. quia multi refert ad hujus cenſuræ timorem, ut ea quoad hunc etiam effectum perſeveret, donec per abſolutionem tollatur: tum ut Fideles ad abſolutionis beneficium recurrere feſtinent; tum quia facile contingeret ut excommunicati nondum abſoluti Sacramenta occulte reciperent, aut conficerent: dicerent enim ſe contritos eſſe, per ſe non ſtare quominus abſolvantur, item majus detrimentum ex Sacramentorum quam ex ſuffragiorum privatione ſequi; adeoque ſi hæc nondum abſolutis competant, & illa iiſdem competere, præſertim cum jure divino ſtatus gratiæ ad Sacramenta ſicut & ſuffragia ſufficiat.

Ad argumenta in contrarium, R. 1. hæc pariter probare *excommunicatum* contritum poſſe Sacramentis reſtitui. R. 2. ad 1. neg. maj. Non enim ideo ſemper Eccleſia aliquem privat ſuffragiis, quia hunc actu contumacem eſſe putat, ſed quia exigit ordo, ut qui ab ea vere ligatus eſt, ab ea ſolvatur. Ad 2. amat *Eccleſia hominem hunc*, ut eos amat qui a contumacia reſipiſcunt, non ut eos qui a vinculo ſibi ob contumaciam impoſito jam abſoluti fuere. Ad 3. qui vivum eſt Chriſti membrum, vivum eſt etiam Eccleſiæ membrum, hoc ſenſu quod ei per charitatem conjunctum fiat, non hoc ſenſu quod omnibus ejus bonis frui poſſit: unde ut Sacramentis, ſic & ſuffragiis & indulgentiis privari debet, donec per abſolutionem fuerit externæ aliorum membrorum communioni reſtitutus. *Bonac. d. 2. q. 2. punct. 1.*

At, inquies, Fidelium communio in charitate fundatur, ideoque in Symbolo vocatur *Communio Sanctorum;* hæc autem communio independens eſt ab Eccleſia, nec magis ab ea impediri poteſt, quam charitas quæ ejus fundamentum eſt: atqui hæc communio nihil eſt aliud quam communium ſuffragiorum participatio: ergo. R. neg. min. Ut enim *notant Suares,* & alii quos ſæpius citavi, alia eſt Sanctorum commu*nio quæ fundatur in* charitate; alia participatio in ſuffragiis, quæ *Eccleſia* pro membris ſuis per ſuos miniſtros offert. *V. S. Th. in 4. diſt. 18. q. 2. a. 1* Communio Sanctorum non pendet ex intentione operantis, ſed velut ex natura rei producitur inter eos qui eadem charitate conjuncti ſunt, inde enim fit, ut quo ſingula membra meliora ſunt, eo totum corpus gratius habeatur, & conſequenter ut Deus unumquemque juſtum ob ſuam cum aliis connexionem majori proſequatur benevolentia. Ab hac itaque communione non excluditur homo per cenſuram, ſed per culpam, unde eidem reſtituitur ſtatim ac ſublata eſt culpa, etſi nondum ſublata ſit cenſura: ſed non ita eſt de ſuffragiis, quæ cum iis ſolis prodeſſe poſſint quibus applicantur ex Eccleſiæ conſenſu, & ex eodem conſenſu iis non applicentur qui ab ea per excommunicationem nondum ſublatam præciſi ſunt, nulli prorſus excommunicato quantumlibet contrito opitulari poſſunt.

Neque tamen tam mala eſt excommunicati vere contriti conditio, quam hominis mortali peccato infecti: is enim, etſi quamdiu ſervat fidem, aliquem recipiat influxum ex hac ſua cum piis aliis Fidelibus conjun-

junctione, quatenus Deus malos Fideles ad pœnitentiam excitat, iiſque aliquando parcit ob eorum cum bonis conſortium; minus tamen recipit auxilii quam excommunicatus ſincere converſus, quia viva Chriſti membra, longe plus membris charitate viventibus communicant boni, quam iis quæ per peccatum mortua ſunt.

Dico 2. Non ſolum illicita, ſed etiam invalida foret ſuffragiorum applicatio excommunicato facta. Ratio eſt, quia Eccleſia communium ſuffragiorum diſpenſatrix, applicationem hanc annullat; unde non pluris valet quam valeat donatio a diſpenſatore facta, & a domino irritata. Ubi tamen vitandi ſcandali gratia invaluit uſus, ut aliquando v. g. poſt mortem pro certis quibuſdam excommunicatis offerantur ſuffragia, videtur hæc iis prodeſſe poſſe, ſi forte in eo deceſſerint ſtatu in quo ex iis lucri aliquid percipere poſſint.

Dico 3. Poteſt tamen Sacerdos privatim orare, etiam in *Memento* Miſſæ pro ipſis excommunicatis denuntiatis, modo eos exterius non nominet ſive in canone, ſive in orationibus publicis. Ratio eſt, 1. quia Eccleſia id non prohibuit. 2. quia is eſt Fidelium uſus. 3. quia id ſemper conſuluerunt pii quicumque Eccleſiæ Doctores. *Abſit*, ait S. Bernardus, *ut etiam pro talibus, etſi palam non præſumimus, vel in cordibus noſtris orare ceſſemus.* *Unde ſup.*

Nec dicas Sacerdotem in *Memento* orare ut publicum Eccleſiæ miniſtrum, ut ex iis patet verbis, *Pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt &c*, quæ referuntur ad omnes pro quibus Sacerdos in *Memento* oravit, & quæ tamen ad eos ſolum referuntur qui cum Eccleſia communicant, ad eos nempe qui ſacrificium offerre poſſunt, vel pro quibus illud offertur.

Nam Sacerdos quantumvis publicam gerat perſonam, non exuit privatam, ſub hac autem pro excommunicatis orare poteſt; unde hæc verba, *Pro quibus tibi offerimus*, ex rationabili Sacerdotis intentione ad eos referuntur qui oblationis hujus capaces ſunt, & pro quibus in Eccleſiæ perſona oravit. Quoad alios vero hæc oratio non eſt communicatio, ſaltem quæ prohibita ſit, ſed merum opus miſericordiæ, & eleemoſyna quædam ſpiritualis, quæ ex propriis bonis erogatur, & non eſt interdicta. Addunt alii ſacrificium Miſſæ a Sacerdote pro excommunicatis oblatum, non quidem nomine Eccleſiæ, ſed nomine ipſius Chriſti, iiſdem prodeſſe poſſe; de quo vid. Bonac. ibid. §. 3. & ſi præ manibus habes, Tractatum de Ordine * P. Marchini, qui contrariam opinionem non male tuetur. *Tract. 3. c. 8. n. 4.*

SECTIO SECUNDA.

De privatione uſus paſſivi Sacramentorum.

Sacramentorum uſus duplex: alter paſſivus, quo recipiuntur; activus alter, quo adminiſtrantur. Circa uſum paſſivum quæruntur tria. 1. an peccet excommunicatus recipiens Sacramenta, & qui hæc ipſi confert. 2. an ea valide recipiat. 3. quam incurrant pœnam recipiens & adminiſtrans.

Dico 1. Regulariter loquendo peccat mortaliter in ratione ſacrilegii

Digitized by Google

excommunicatus, etiam toleratus, cum recipit Sacramenta. Prob. 1, peccat mortaliter in ratione ſacrilegii, qui gravem tranſgreditur Eccleſiæ prohibitionem, in re quæ ſpectat ad cultum & honorem rei ſacræ: atqui excommunicatus etiam toleratus, Sacramenta recipiendo, tranſgreditur &c. Prob. 2. quia ſi excommunicati etiam tolerati a Sacramentorum participatione abſtinere non tenerentur, non tenerentur abſtinere ab aliis quibus interdicuntur excommunicati, quippe quæ fere omnia minoris ſint momenti quam Sacramenta, ſicque excommunicatio vanum eſſet nomen, & illuſio mera: atqui abſurdum conſequens. Hinc colliges excommunicatum duo ad minus committere peccata cum Sacramenta recipit, aliud quidem contra Religionem, abutendo rebus ſacris; aliud contra expreſſam cenſuræ obligationem.

Dixi, *regulariter;* quia fatentur omnes excommunicatum excuſari poſſe 1. ob ignorantiam facti vel juris 2. ob inadvertentiam ſeu *oblivionem* naturalem quæ ignorantiæ invincibili æquiparatur, & *ex qua fit* aliquando ut Sacerdos non jejunus Miſſam celebret ſine peccato. 3. ut
* Sup. p. *alibi dictum eſt ob neceſſitatem vitandi ſcandali, infamiæ, aut gravis alterius mali; quia, ut ait Suares, vel Eccleſia poteſtatem non habet
Vid. Suar. d. 6. ſect. 6. p. mihi 114. præcipiendi cum tanto incommodo, vel ea pro ſua pietate uti non vult. Et vero iis de cauſis, licet aliquando dimittere quod jure divino præceptum eſt; ſic poteſt peccatum in confeſſione reticere, qui cum fundamento mortem timet ſi illud aperiat.

Sed poteſtne celebrare Sacerdos, qui niſi celebret, vel perdet grandem pecuniæ ſummam quæ in ſtipendium datur ei qui hac die celebrat, & non alias; vel cauſa erit cur populus jacturam magnam temporalem patiatur? R. Supponunt communiter Doctores, metum tanti damni cauſam eſſe cur celebrare poſſit Sacerdos. Mihi quidem videtur 1. facilius poſſe celebrari ob vitandum populi damnum, quod multa murmura & peccata ſecum trahit. 2. ſi damnum quod quis ex defectu celebrationis paſſurus eſt, tale ſit ut eum magnas in anguſtias conjecturus ſit, videtur celebrare poſſe poſt ſinceram ad Deum converſionem; ſi vero *damnum illud etſi* grave, ſatis tamen tolerari poteſt, ſatius, meo *quidem judicio*, eſſet abſtinere ab actu celebrandi, qui nonniſi in extremis tentari debet.

Dico 2. Peccat, & quidem ex vi cenſuræ, qui Sacramenta confert excommunicato vitando. Ratio eſt, quia violat in re gravi prohibitionem ſæpius ab Eccleſia factam, quæque non minus poſt Martini V. Decretum ſubſiſtit, quam antea, ne ſcilicet quis cum excommunicatis non toleratis communicet; ergo peccat mortaliter, niſi forte excuſet neceſſitas, aut alia quævis juſta cauſa; ut ſi excommunicatus ſit in *mortis periculo*, aut legitimam habeat petendi Sacramenti rationem, *puta ſi* vitandum ſit ſcandalum vel infamia; quod contingere poteſt iis in locis ubi cenſura contra eum lata ignoratur. Non excuſaretur tamen Sacramenti miniſter ob metum a recipiente incuſſum, quia conferre Sacramenta indigno prohibitum eſt jure naturali; indignus autem eſt qui Sacramenta per metum extorquet: neque etiam excuſaretur ob inadvertentiam, aut ignorantiam petentis; quia licet is petendo non peccet, peccat tamen miniſter cujus eſt eum de ſuo ſtatu admonere. Suar. diſp. 10. ſect. 2. n. 13. Bonac. diſp. 2. q. 2. Salmantic. c. 3. n. 48.

Qui

Qui vero excommunicato tolerato Sacramenta miniſtrat, non peccat vi cenſuræ, quia Decretum *Ad vitanda ſcandala*, eccleſiaſticam ea de re prohibitionem, adeoque & cenſuram abſtulit. Peccare tamen poteſt contra jus naturale & divinum, quæ vetant ne Sacramenta conferantur indigne petenti, niſi petens ſit peccator occultus, & publice petat, ut fuſius alibi expendunt Theologi. Communiter tamen præſumere poteſt Sacerdos, a cenſuris abſolutum fuiſſe eum qui Euchariſtiam petit, niſi, ait Bonacina, contrarium manifeſte conſtet, aut immineat ſcandali, alteriuſve incommodi periculum. Ita etiam Navarrus c. 27. n. 36. Suar. diſp. 10. ſect. 2. Sed in his greſſus caute dirigendi, videndumque an non mali minoris fuga, mali deterioris cauſa futura ſit; idque ſine ſcrupulo faciendum quod Epiſcopi, vel viri prudentes aut conſulunt, aut ipſi faciunt. *Suarez, Vaſq. Bonac. &c.*

Dico 3. Excommunicatus cetera præter pœnitentiam Sacramenta valide recipit quoad ſubſtantiam. Ita omnes. Prob. 1. ut Sacramenta valide recipiantur, ſufficiunt materia, forma & intentio tum miniſtri, tum ſuſcipientis: atqui hæc omnia reperiri poſſunt in Sacramentis excommunicato collatis; ergo. Prob. 2. quia prohibitio Eccleſiæ efficit quidem ut Sacramenta illicite recipiantur ab excommunicatis, non efficit autem ut invalide recipiantur: tum quia *multa prohibentur fieri*, *quæ* tamen *facta tenent*; tum quia non pendet ab Eccleſia ut irritet Sacramenta, quæ cum conditionibus a Chriſto eſſentialiter præſcriptis conferuntur.

Dixi, *quoad ſubſtantiam*; neque enim excommunicati, niſi in raris caſibus de quibus modo dictum eſt, Sacramenti gratiam percipiunt; quia in ipſa Sacramenti receptione mortaliter peccant: alios tamen recipiunt effectus, ut characterem in Confirmatione & Ordine.

Dixi iterum, *præter pœnitentiam*; quia ad pœnitentiæ valorem requiritur ex parte pœnitentis ſincerus de peccatis dolor: atqui dolorem hunc non habet qui non obſtante excommunicatione, a qua abſolvi non curat, ad pœnitentiam accedit.

Sed hic gravis exurgit quæſtio, an excommunicatus qua talis aliquando poſſit valide pœnitentiæ Sacramentum percipere, quod tripliciter evenire poteſt. 1. ſi excommunicatus ad pœnitentiam accedat non advertens aut ignorans invincibiliter ſe eſſe excommunicatum, aut prohibitum eſſe excommunicatis, ne Sacramentum hoc recipiant. 2. ſi urgeat gravis Euchariſtiæ recipiendæ neceſſitas ad vitandam infamiam, aut quid ſimile, & Confeſſarius non habet poteſtatem abſolvendi ab excommunicatione. 3. ſi petat abſolutionem a cenſuris & peccato, Confeſſarius vero vel ex oblivione vel ex malitia eum a peccatis abſolvat, non autem a cenſura. Duplex eſt ea de re opinio. Prima negat pœnitentiæ Sacramentum in his caſibus validum eſſe, eamque tenent Silveſter, Vaſquez, & alii quidam. Secunda quam tenent Cajetanus in Sum. v. *abſolutio*. Suar. diſp. 10. ſect. 3. n. 9. Coninch diſp. 14. n. 26. Sair. l. c. n. 2. Avila 2. p. c. 6. diſp. 3. dub. 4. Salmant. c. 3. num. 46. & Auctor Collat. And. t. 2. p. 19. verior nobis apparet pro primo & tertio caſu. Prob. 1. tunc valet pœnitentiæ Sacramentum, cum nihil tollitur eorum quæ ad ejus ſubſtantiam pertinent: atqui in caſu præſenti nihil tollitur.... Ad ſubſtantiam enim pœnitentiæ ſufficiunt materia, forma, intentio miniſtri, & quod hic præcipuum eſt, poteſtas abſolvendi: atqui hæc omnia tunc concurrunt. Prob. min. de poteſtate abſol-

ſolvendi, in qua tota verſatur difficultas. Si Sacerdos in hoc caſu non haberet abſolvendi poteſtatem, vel quia Eccleſia redderet excommunicatum abſolutionis incapacem, ſicut aliquos reddit matrimonii incapaces; vel quia omnibus ſubtraheret juriſdictionem reſpectu excommunicati: atqui neutrum dici poteſt. Non primum: tum quia ut Eccleſia per cenſuras ſuas Baptiſmi characterem auferre nequit, ſic nec per eaſdem efficere poteſt, ut is quem Baptiſmi character Sacramenti capacem reddit, ejuſdem fiat incapax, illudque invalide & infructuoſe recipiat, cum nec miniſter, nec ſubditus ullum ponunt obicem, quo vel ſubſtantia, vel effectus Sacramenti impediantur; tum quia non magis poteſt Eccleſia quemquam ad Sacramentum pœnitentiæ inhabilem reddere, quam ad Sacramentum Ordinis, aut Confirmationis: atqui hoc non poteſt;
Seſſ. 22. c. 2. ergo nec illud. Ratio eſt, quia, ut docet Tridentinum, *Eccleſia non poteſt* quidquam *immediate mutare circa ea quæ ad Sacramentorum ſubſtantiam pertinent*; & hoc in matrimonio non ſecus ac *in aliis Sacramentis* verum eſt. Eccleſia enim cum impedimenta dirimentia conſtituit, non reddit quemquam immediate incapacem Sacramenti, ſed mediate, quatenus eum facit inhabilem ad ineundum contractum, qui ſecundum ſe humanæ ſubjacet diſpoſitioni, ſicut alii contractus civiles, & qui Sacramento matrimonii neceſſario præſupponitur. Non ſecundum: tum quia nullo jure probari poteſt, Eccleſiam intendiſſe auferre cuilibet Sacerdoti juriſdictionem in eos etiam qui ſincero de peccatis dolore tacti, inculpabiliter obliviſcerentur alicujus, qua ligati fuiſſent, cenſuræ; lex autem tam pœnalis tamque odioſa ſine certo jure nunquam indici poteſt; tum quia alias ſequeretur, eum qui omnino oblitus eſſet incurriſſe ſe excommunicationem Papæ reſervatam, nunquam niſi forte in articulo mortis abſolvi poſſe a Paſtore ſuo; quandoquidem bona pœnitentis fides excuſat quidem a peccato, ſed non dat juriſdictionem Confeſſario: ut hinc patet quod valide non abſolvatur, qui unicum quod commiſit peccatum reſervatum, deponit apud Sacerdotem pro reſervatis non approbatum. Ita fere Coninch.

Prob. 2. Ideo in præſenti caſu non valeret Sacra*mentum pœnitentiæ*, quia implicaret aliquem abſolvi a peccato, & non ab excommunicatione: atqui non implicat, neque ex parte abſolventis, neque ex parte abſolvendi. Non ex parte abſolventis: etſi enim pœnitens cum excommunicatur, privetur ſua in alios juriſdictione, non tamen privatur paſſiva ſubjectione ad Superiores; alioquin pœna ejus plus caderet in Superiores quibus ſua adimeretur juriſdictio, quam in ipſoſmet excommunicatos. Non ex parte pœnitentis, qui non minus a peccatis ſuis per pœnitentiam *abſolvi* poteſt, abſque eo quod abſolvatur ab excommunicatione, quam ab iiſdem non ab illa, abſolvi poſſit per contritionem; ergo.

Hinc colliges 1. cum Coninch, Sairo, *Hugolino*, Cajetan. Navarro &c. eos qui excommunicati confeſſi ſunt cum legitimis diſpoſitionibus peccata ſua, non autem excommunicationem quæ prorſus exciderat e memoria, vere abſolutos fuiſſe, nec teneri ad iterandam confeſſionem, ſed ſolum ad petendam abſolutionem cenſuræ, ſi forte hæc in memoriam redierit. Quæ doctrina, ait Sairus, viris timoratis conſolationis plena eſt. Colliges 2. eum qui ſine ſufficienti dolore peccata confeſſus

fuiſſet,

Digitized by Google

fuiſſet, oblita excommunicatione, teneri ad iterationem confeſſionis, non præciſe ob excommunicationem, ſed ob defectum diſpoſitionis. Colliges 3. eum qui homini pro reſervatis non approbato confitetur ea ſolum peccata quæ annexam habent excommunicationem reſervatam, ſive in eo peccet, ſive non, valide non abſolvi; quia nullam offert Confeſſario materiam in quam habeat juriſdictionem: ſecus eſſet ſi peccata quædam non reſervata ſimul confiteretur, quia tunc ſi bona fide ageret, & aliunde legitime diſpoſitus foret, ab his directe abſolveretur, & ab aliis indirecte. An autem in caſu in quo vitandæ infamiæ cauſa celebrandum eſt, poſſit quis confiteri Sacerdoti pro cenſuris non approbato, diſputatur: nos ſupra in partem negativam propendimus; unde præſentem concluſionem pro primo tantum & tertio, non autem pro ſecundo caſu admiſimus.

Quæres quale committat peccatum qui aliquem ab excommunicatione non abſolutum, abſolvit a peccatis. R. eum peccare mortaliter, quia contra Eccleſiæ prohibitionem communicat in re ſacra & graviſſima cum excommunicato; aut ſaltem Sacramenta adminiſtrat homini cui eorum ſuſceptio graviter interdicta eſt. Sed excuſare poteſt, 1. inadvertentia juris & facti. 2. neceſſitas, ut ſi mors ita cuipiam immineret, ut non poſſet ab excommunicatione prius abſolvi quam a peccatis. Exiſtimant tamen Soto & Coninch hæc verba, *Abſolvo te*, ſi adſit ſufficiens intentio, a cenſuris ſimul & peccatis abſolvere poſſe; quamquam conſultum ſit addere, *a cenſuris & peccatis*; quia hoc nihil nocere poteſt.

Dico 3. Circa pœnas quas incurrunt qui excommunicatis Sacramenta conferunt, aut ea in hoc ſtatu recipiunt, hæc tenenda. 1. nullas incurrunt pœnas, cum non peccant ſuſcipiendo aut conferendo, quia pœna ſupponit peccatum. 2. excommunicati qui Sacramenta cetera præter Ordinem recipiunt, nullas incurrunt pœnas; quia nulla in jure contra excommunicatos Sacramenta ſuſcipientes expreſſa eſt pœna. An autem, & quas incurrant qui Ordines in hoc ſtatu recipiunt, dicam inferius. 3. qui excommunicatis toleratis Sacramenta conferunt, non ſubjacent pœnis eccleſiaſticis, quia non peccant contra jus humanum; poſſunt tamen peccare contra jus divinum, vetans ne Sanctum detur canibus. Ita * Cabaſſut. 4. qui excommunicatis vitandis Sacramenta adminiſtrant, incurrunt 1. excommunicationem minorem; hanc enim incurrunt Fideles qui cum hujuſmodi excommunicatis illicite communicant. 2. interdictum ab ingreſſu Eccleſiæ ex c. 8. *De privil.* in 6. excipit Bonacina Sacerdotem qui matrimonio aſſiſtit, quia is non eſt proprie Sacramenti hujus miniſter, de quo alibi. 3. Clericus qui *ſcienter & ſponte* cum excommunicatis a Papa & denuntiatis participat, eoſdem ad divina officia recipiendo, excommunicationem majorem, eamque Papæ reſervatam incurrit, ex c. 18. *De ſent. excom.*

** l. 5. c. 11. n. 13.*

Vid. Nav. c. 27. n. 93. Bonac. d. 2. q. 2. p. 2. §. 2.

SECTIO TERTIA.

De privatione uſus activi Sacramentorum.

EAdem in præſenti Sectione expediendæ veniunt difficultates, quas in præcedenti tetigimus. Quæritur itaque 1. an excommunicati Sacra-

Digitized by Google

menta valide conferant. 2. an licite. 3. an hæc ab iis recipi poſſint. 4. quas incurrant pœnas qui miniſtrant aut qui recipiunt; quibus ut ſatisfiat,

Dico 1. Excommunicati tolerati, per ſe valide conferunt quodcumque Sacramentum, etiam pœnitentiæ. Ratio eſt, quia valet Sacramentum cum adſunt materia, forma, intentio miniſtri, & juriſdictio ſi neceſſaria ſit, ut eſt in pœnitentia: atqui hæc omnia reperiuntur in excommunicatis toleratis; neque enim iis ſua per excommunicationem auſertur juriſdictio, ut patet ex citata Martini V. Conſtitutione.

Dixi, *per ſe*; quia fieri poteſt ut peccet quis confitendo Sacerdoti excommunicato: unde tunc invalide abſolveretur, non quidem defectu juriſdictionis in miniſtro, ſed legitimæ diſpoſitionis in pœnitente, de quo ſtatim.

Dixi 2. Sacramenta valide conferuntur ab excommunicato etiam vitando, præter Sacramentum pœnitentiæ. Ratio eſt, quia ad conferendum valide Sacramentum pœnitentiæ, præter materiam, formam, & miniſtri intentionem requiritur juriſdictio: atqui excommunicati vitandi carent juriſdictione; ergo pœnitentiæ Sacramentum valide non conferunt, licet Sacramenta alia quæ juriſdictionem non requirunt, valide conficiant; quod an ad matrimonium extendatur, alibi expendam. *Hinc* colliges eum qui ſcienter aut ignoranter peccata ſua excommunicato vitando confeſſus eſt, ad Confeſſionem iterandam teneri. Quod tamen limitatur, 1. ſi Confeſſio eo in loco facta fuerit, in quo Sacerdos ex communi errore, ac titulo colorato habetur pro non excommunicato, ut ſi quis in Gallia excommunicatus, transferat ſe ad Indos, ibique Beneficium Curatum, aut Confeſſiones audiendi licentiam obtineat. Ratio eſt, quia in caſu erroris communis, Eccleſia ſupplet juriſdictionem. 2. ſi Confeſſio in articulo mortis facta ſit, de quo fuſe ſupra.

Sup p. Suar. d. 11 ſect. 2. n. 11. Quod de Sacramentorum validitate dictum eſt, extendi ſolet ad Sacramentalia; quia Sacramentalia pertinent ad poteſtatem Ordinis, non ad juriſdictionem: unde communis eſt opinio, conſecrationes & benedictiones quas introduxit Eccleſia, ab excommunicato denuntiato *valide fieri*.

Dico 3. Excommunicatus ſive toleratus ſive non, *mortaliter peccat* conferendo Sacramenta extra caſum neceſſitatis. Ratio eſt, quia Eccleſiæ præceptum in re graviſſima tranſgreditur.

Dixi, *extra caſum neceſſitatis*: in hoc enim caſu concedit Eccleſia, ut excommunicatus etiam vitandus conferat Baptiſmum, ſine ſolemnitate, imo qui requiſitus Baptiſmum conferre nollet, peccaret mortaliter, ut *Navar. Man. c. 21 n. 6. Salm. c. 1. n. 30.* poſt Navarrum docent Salmanticenſes. Poteſt quoque pœnitentiam adminiſtrare, juxta probabilem ſententiam quam alibi *expoſuimus*: *peccaret* tamen ſi non conaretur per contritionem ſeſe Deo *reconciliare*, ut docent iidem Salmanticenſes. An autem in urgentis mortis periculo poſſit excommunicatus vitandus Euchariſtiam conferre, controvertitur. Affirmant Soto, Navarrus & Filliucius, quos citat & ſequitur Auctor Collat. Agath. De cenſ. p. 113. quin & cenſent Salmanticenſes Miſſam ab eo celebrari poſſe ſi deſit hoſtia conſecrata: modo tamen, inquiunt, vel prius abſolvatur ab excommunicatione, vel ſi hoc non potuerit, ad Deum ſe per veram contritionem convertat. Negant tamen Avila, Sairus, Mag. Grandin, Auctor Theoriæ & praxis Sacram.

t. 1.

Digitized by Google

t. 1. c. 7. & alii: tum quia Euchariſtia neque neceſſaria eſt neceſſitate medii ad obtinendam ſalutem; neque hoc in caſu neceſſitate præcepti, quia præceptum Euchariſtiæ ſumendæ ita ſemper ab Eccleſia intellectum eſt, ſi Sacramentum hoc debite & decenter adminiſtrari poſſit & ſumi, unde & apud nos, iis qui extremo ſupplicio afficiendi ſunt, denegatur. Hæc opinio videtur utcumque alteri præferenda. Idem & certo eadem de cauſa dicendum de Unctione extrema; quia tamen hæc primam gratiam producere poteſt, & de attrito contritum facere, juxta ſententiam ſatis communem, idcirco licite ab excommunicato vitando miniſtraretur infirmo cui conferri non poſſet pœnitentia; ſed hæc pendent ex alibi dicendis. Utut ſit, certum eſt Confirmationem & Ordinem, quæ non ita neceſſaria ſunt, non poſſe licite ab excommunicatis conferri.

Circa hæc notandum 1. aliter excommunicatis vitandis, aliter non vitandis prohibitam eſſe Sacramentorum collationem. Cum enim Fidelibus ſub aliqua ratione licitum ſit ab excommunicatis toleratis Sacramenta petere in iis etiam caſibus in quibus eadem a vitandis petere non poſſent; neceſſum eſt ut toleratis ſub aliqua ratione permiſſum ſit ea conferre in caſibus in quibus id non poſſent excommunicati vitandi. Notandum 2. non aliter tamen licitum eſſe Sacramenta ab excommunicatis toleratis petere, quam eadem ab improbis miniſtris petere licitum ſit; neque enim miniſtri melioris ſunt conditionis ob excommunicationem qua irretiti ſunt, quam alii miniſtri peccatores: unde in praxi hæc tenenda ſunt. 1. in caſu neceſſitatis licet Cathecumeno Baptiſmum, pœnitenti vero pœnitentiam a quocumque, etiam ab Hæretico poſtulare. 2. extra caſum neceſſitatis, ſi non præſto ſit Sacerdos alter, poteſt * Fidelis a Paſtore ſuo Sacramentum quodcumque exigere, quia tunc utitur jure ſuo, neque æquum eſt, ut ob Paſtoris iniquitatem, priventur oves eſca & bono ſibi plurimum ſalutari. Dixi, *ſi non præſto ſit dignus miniſter*: alias enim graviter peccat qui Sacramenta petit ab indigno, etiam ea conferre parato; quia ſine juſta cauſa cooperatur actioni quam moraliter conjicit ab eo impie exercendam; & quam niſi rogaretur, hic & nunc exterius non exerceret: cavendum quippe peccatum proximi, dum ſine diſpendio caveri poteſt; ita Navarrus, & alii communiter, ait * Henricus a S. Ignatio. 3. ſi malus miniſter non teneatur ex officio ad Sacramenta conferenda, non licet hæc ab eo petere, niſi & ipſe miniſtrare paratus ſit, & adſit rationabilis petendi cauſa. Ita Silvius in 3. p. q. 64. a. 6. Hæc autem rationabilis cauſa, debet eſſe juſta & gravis, ut ſi quis ſit in ſtatu mortalis peccati, nec poſſit ſine gravi ſaltem incommodo ad alium recurrere. Quin & magna quædam utilitas ſufficit, ait Mag. Grandin p. 72. ut ſi quis confiteatur excommunicato tolerato, quia ceteri miniſtri admodum indocti ſunt. Ceterum non videtur æqualis eſſe omnium miniſtrorum in ſtatu peccati conſtitutorum conditio: alii enim ſunt quos facilius præſumere poſſumus e pravo illo ſtatu receſſiſſe; alii ad quos difficilius pro recipiendis Sacramentis recurrendum eſt. Unde accurata videtur hæc recentis Theologi doctrina: Extra caſum extremæ aut ſaltem graviſſimæ neceſſitatis, non licet petere nec accipere Sacramentum a miniſtro tolerato aperte errorem aliquem ab Eccleſia damnatum profiten-

* *Theor. & prax. Sacram. t. 1. c. 7. Coll. Agath. p. 109.*

* *Tom. 3. n. 258.*

P. Antoine de Sacram. c. 3.

te...

te . . . . . nam alioqui crearetur ſcandalum ac periculum perverſionis Fidelium, & conciliaretur auctoritas errori.

Dico 3. Excommunicati, ſuſpenſi ab Ordine, vel interdicti qui Sacramenta illicite miniſtrant, irregularitatem incurrunt. Ita omnes, & colligitur ex c. 20. *De ſent. exc.* in 6. Excipitur 1. niſi eos excuſet ignorantia invincibilis, & inadvertentia cenſuræ qua ligantur. 2. niſi Baptiſmum privatim conferant, ſecus ſi ſolemniter: item ſi nuptias ſolemniter benedicant; hæc enim, ut notant Salmant. c. 2. n. 38. propria ſunt Sacerdotis munia. 3. excipiunt aliqui excommunicatum vitandum qui pœnitentiam invalide confert; ſed male, 1. quia tam Sacramentum miniſtrare dicitur, qui illud invalide confert, quam qui abſolutionem homini male diſpoſito concedit. 2. quia alioqui immunis eſſet ab irregularitate excommunicatus toleratus, qui pœnitentem minus contritum abſolviſſet. 3. quia alias pejor eſſet excommunicati tolerati conditio quam vitandi; is enim, utpote qui invalide conferat pœnitentiam, immunis eſſet a pœna, cui obnoxius eſſet alter qui ſæpius eam valide confert. Ita Suares diſp. 11. ſect. 3. nu. 15. qui tamen ab irregularitate excuſat miniſtrum qui vere non intenderet Sacramentum conficere.

Dico 4. Qui ab excommunicato vitando Sacramenta extra caſum neceſſitatis recipit, minorem incurrit excommunicationem: ſi vero ſacris Ordinibus inaugurari ſe ſinat, incurrit inſuper ſuſpenſionem ab exercitio Ordinis ſuſcepti. Vid. Suarem citato loco.

SECTIO QUARTA.

De privatione rerum ſacrarum.

PEr res ſacras hic intelligitur 1. auditio Miſſæ. 2. aſſiſtentia divinis Officiis, publicis Proceſſionibus, aut benedictionibus. 3. ipſa ſolemnis benedictio procedens ab Ordine ſacro. 4. conſecratio chriſmatis, benedictio aquæ, palmarum, candelarum, cinerum; & *aliæ ſimiles ceremoniæ*, quæ ſolemniter fiunt ex inſtitutione Chriſti, *vel Eccleſiæ*, aut quæ propriæ ſunt ordinis Clericalis, ut cantus Epiſtolæ, vel Evangelii. 5. ſepultura eccleſiaſtica, quibus an, & quatenus priventur excommunicati ſigillatim expendendum eſt.

Dico 1. Excommunicatus quilibet, vi cenſuræ, ab auditione Miſſæ, aliiſque omnibus divinis Officiis prout publica ſunt, prohibetur. Ratio eſt, quia iis intereſſe non poteſt, quin cum aliis Fidelibus communicet; omnes enim qui interſunt Sacro vel Officio, cenſentur illud Deo per modum unius offerre, communeſque ad Patrem communem preces effundere: atqui communicatio cum Fidelibus, præſertim in divinis, prohibita eſt excommunicatis etiam toleratis; quia Conſtitutio Martini V. nullatenus intendit iis quidquam concedere quod in eorum dumtaxat favorem cedat, ut cederet hæc in divinis communicandi facultas. Hinc Suares diſp. 12. ſect. 1. cum aliis, eos qui ſecus facerent, peccati ex genere ſuo mortalis reos eſſe docet, quia materia & gravis eſt, & circa rem valde ſacram; niſi tamen excuſet vel ignorantia, vel vitandi ſcandali neceſſitas, ut toties dixi, vel juſta cauſa, qualis hæc una eſſe poteſt,

juxta

Digitized by Google

juxta Suarem, ſi Sacerdos celebrare obligatus, nullum alium habens qui ſibi Miſſam celebranti inſerviat, excommunicatum toleratum ad ſibi ſerviendum invitet. Circa hanc aſſertionem.

Quæres 1. an peccet excommunicatus per hoc quod Miſſæ non intereſt die feſta. R. eum, ſi abſolutionem moraliter obtinere poſſit, peccare, non quidem ratione præciſe omiſſionis Sacri, quod in ſenſu compoſito cenſuræ omittere tenetur, ſed ob negligentiam comparandæ abſolutionis. Ratio eſt, quia lex aliquid præcipiens, præcipit etiam media ad illud neceſſaria, ſaltem cum hæc ſine gravi incommodo adhiberi poſſunt: atqui cenſuræ remotio medium eſt non ſolum ad Officii Paſchalis, ſed etiam ad Miſſæ auditionem neceſſarium, & quidem ad hoc medium per ſe, & ſecluſo quocumque alio præcepto tenetur excommunicatus; ergo: magis tamen peccat qui cenſuræ abſolutionem ſibi non procurat, cum gravius urget præceptum, quale eſt Communionis Paſchalis, quod ex parte divinum eſſe docent Magiſtri.

Quæres 2. an, & quomodo teneatur excommunicatus Horas recitare. R. 1. eum qui ad Horas tenetur ratione Profeſſionis Religioſæ, Ordinis ſacri, vel Beneficii, non eſſe ab iis ob excommunicationem diſpenſatum: tum quia nemo ex contumacia ſua commodum reportare debet; tum quia præcipue nullibi in jure ab hoc onere eximitur: unde non eadem eſt in Paſtore Horarum ratio, quæ adminiſtrationis Sacramentorum; ab hac enim excuſatur, quia non poteſt eo quo decet modo ſancta tractare; ab iis vero liber non manet, quia utiliter orare poteſt, cui necdum ſanctiores miniſterii partes obire licet.

Nec dicas excommunicatum aliquando Beneficii ſui fructibus privatum eſſe; ac proinde ei auferendum eſſe onus, qui commodum non ſentit. Nam *damnum quod quis ſua culpa ſentit, ſibi debet, non aliis imputare*: atqui Beneficiarius excommunicatus nonniſi culpa ſua redituum ſuorum jacturam ſentit; ergo. Si tamen eum ipſo etiam Beneficii titulo privari contingat, jam ab obligatione ſua liber efficitur, ut bene docent Covarruvias & Avila. *Reg. 86. in 6.* *Avila d. 4 concl. 3.*

R. 2. Excommunicatus etiam toleratus, neque poteſt ſibi ſocium adhibere quocum recitet; neque etiam dicere debet *Dominus vobiſcum*; ſed loco ejus, *Domine exaudi orationem meam*. Ratio eſt, quia ipſi interdicitur communicatio cum Fidelibus quæ in ejus favorem cedat: atqui communicaret cum Fidelibus, ſive alternis orando cum iiſdem, ſive dicendo *Dominus vobiſcum*; eſt enim hæc formula, *Sacerdotis ad Populum ſalutatio*, ut notat Petrus Damian. quia tamen levis eſt hæc materia, nec mortaliter peccaret, nec irregularitatem incurreret qui recitandi ſocium ſibi adſciſceret, aut citata orandi formula uteretur; niſi ea uteretur in Choro, aut in ſolemnibus Officiis. Ita Collator Andeg. Ceterum non cenſetur excommunicatus cum aliis orare, eo quod in eodem ac ipſi loco preces fundat: unde non peccat ſi dum alii recitant *Angelus*, & ipſe ſeorſim recitet. Sed diſputatur an peccet, ſi oret in Eccleſia, ſeorſum ab aliis qui ibidem orant, adeo ut communes cum ipſis preces non fundat. Negant multi, quia hæc communicationis ſpecies, eſt mere materialis; neque vera eſt hac in materia communicatio, ubi non eſt communis oratio. Addunt iidem, eum qui Officii tempore ita precaretur in Eccleſia, *Vid. Coll. And. t. 2. p. 31.* *Ibid. p. 32.* *Conin. h. d. 14 n. 53.*

ut

Salmant. c.3.n.66. ut ſecundum communem hominum ſenſum, dici non poſſet Officio intereſſe, nec foris abigendum, nec ullius peccati conſcium eſſe: ſupponunt ii omnes, ut patet, haud prohibitum eſſe excommunicatis Eccleſiæ ingreſſum. Contrarium tenet Pontas v. *Excommunication* caſ. 38. ubi pro ſe citat S. Raymundum, Hoſtienſem, Fagnanum & alios. Ratio eſſe poteſt, 1. quia hæc opinio tutior eſt in praxi. 2. quia majorem cenſurarum formidinem inſpirat. 3. quia id omne negatur excommunicatis, quod iiſdem expreſſe non conceditur: atqui jus in uno tantum caſu permittit ut excommunicati Eccleſiam ingrediantur, cum nempe ſacræ concioni intereſ-
C.43. De ſent. exc. ſe volunt, quod & iis enixe ſuadendum eſt, ſi id expedire judicetur.

Quæres 3. an excommunicatus privetur uſu reliquiarum, aquæ benedictæ, ſacrarum imaginum. R. privari uſu aliquo, non omni. Nam 1. iis uti non poteſt, prout certum quemdam habent valorem Fidelibus ex Eccleſiæ meritis applicandum; excommunicatus enim nullam in Eccleſiæ meritis partem ſibi vindicare poteſt: unde nec imaginem, cujus occaſione conceduntur indulgentiæ, eo fine venerari poteſt ut indulgentias lucretur: nec aquam benedictam ſumere, ut eum participet fructum, quem, ut alia ſacramentalia ex Eccleſiæ benedictione
Bonac. d. 2. q.2.p.3. n. 9. haurit; quo nixi principio Hugolinus & Bonacina *aquæ benedictæ* uſum excommunicatis plane interdicunt; hæc tamen opinio non omnino eſt accurata; unde 2. poteſt excommunicatus uti imaginibus, ut eas honorando boni aliquid impetret a Sanctis; item luſtralem aquam adhibere poteſt, ut Eccleſiæ cœremoniam revereatur, ut ſe ad pœnitentiam excitet, ſeſeque confundat quod nullam in communibus Eccleſiæ bonis partem habere mereatur. Is enim rerum ſacrarum uſus, eſt
Suar. d. 12. ſect.3. n. 8. quaſi perſonalis, ut loquitur Suares, nec proinde ullam cum Fidelibus communionem importat.

Quæres 4. quam incurrat pœnam excommunicatus, qui Miſſæ, Proceſſionibus, aliiſve divinis Officiis intereſt. R. eum nullam, præter mortale peccatum, pœnam incurrere, quia nulla contra eum impoſita eſt in jure; minor enim excommunicatio incurritur *quidem ab iis qui* cum excommunicatis vitandis communicant, ſed non ab excommunicatis qui communicant cum Fidelibus. Excipiuntur caſus duo: primus eſt ſi Sacerdos excommunicatus jubeat, aut auctoritate ſua procuret ut Miſſa, vel alia Eccleſiæ Officia coram ſe celebrentur; quia
Ib. ſect. 1. enim tunc moraliter ſe gerit ac ſi ipſe celebraret, idque fictione juris per ſe facere cenſetur quod per alium facit; idcirco ex communi Doctorum ſenſu irregularitatem incurrit, ſicut & eam incurrit qui licet excommunicatus celebrat. Eamdem tamen non incurreret pœnam vel excommunicatus qui Sacerdos non eſſet, vel Sacerdos qui excommunicatus eſſet, & coram aliis etiam excommunicatis, ſed non coram ſe, faceret celebrari, quia jura loquuntur de *Sacerdote* & quidem *excommunicato*, qui cauſa eſt cur alius *coram ſe* celebret. Secundus caſus eſt, ſi ex-
Bonac. ib. q.2.n.7. communicatus aſſiſtens Miſſæ, monituſque a Sacerdote ut ab Eccleſia exeat, parere nolit; tunc enim excommunicationem majorem Papæ reſervatam contrahit; cui etiam ſubjacet tum interdictus denuntiatus in eadem hypotheſi; tum ii omnes qui impediunt ne excommunicatus vel interdictus recedant; de quo vid. Clement. 2. *De ſent. excom.*

Quæ-

Digitized by Google

Quæres 5. quid faciendum ſi excommunicatus vitandus divinis Officiis intereſſe velit. R. 1. Clerici qui coram excommunicatis non toleratis, Miſſam, aut alia divina Officia celebrant, licet irregularitatem non incurrant, *cum id non ſit expreſſum in jure*, peccant tamen mortaliter, quia contra gravem Eccleſiæ legem communicant cum excommunicatis. 2. incurrunt minorem excommunicationem, atque etiam interdictum ab ingreſſu Eccleſiæ; & ſi deinceps celebrare præſumant, antequam abſolutionem ab interdicto fuerint conſecuti, fiunt irregulares, ut docet Cabaſſ. l. 5. cap. 12. Ceteri vero aſſiſtentes qui ab Officiis aut Proceſſionibus non recedunt, peccant etiam mortaliter juxta multos, juxta omnes autem minorem ex hac communicatione excommunicationem reportant. R. 2. idem Clerici potius Officium publicum omittere debent, aut alibi recitare ſine cantu, quam id proſequi coram excommunicato: ante tamen monendus eſt is ut exeat; quin & ſi parere nolit, vi expellendus eſt, etiamſi ſit Clericus, adhibito brachii ſæcularis auxilio: neque hinc timendæ pœnæ Canonis, quia manus violentæ in eum, ob ſolam Eccleſiæ defenſionem injiciuntur. Si vero neque precibus, neque vi foras abigi poſſit, Officium etiam inchoatum dimittendum eſt, quod ad ipſam quoque Miſſam extenditur. Excipe niſi jam ventum ſit ad Canonem, ut ſentit Pontas, vel, ut alii volunt, ad hæc verba, *Qui pridie quam pateretur;* tunc enim aſſiſtentes recedere debent, Sacerdos vero, miniſtro remanente, proſequi debet uſque ad completam hoſtiæ conſumptionem; quia Sacrificii integritas, utpote jure divino præcepta, juri cuilibet eccleſiaſtico prævalere debet. Porro Sacerdos relictis aliis orationibus & precibus ab altari recedere debet in Sacriſtiam, ibique Poſtcommunionem & cetera perficere. Quod ſi aliud in alio altari celebretur Sacrum, poſſunt Fideles ei intereſſe, ſi non eidem interſit excommunicatus, hæc enim non eſt vera in divinis Officiis communicatio, ſed materialis in eodem loco aſſiſtentia.

C. 8. De ſent. excomm. in 6.

C. 8. De privil. in 6.

Pontas Excom. *caſ.* 18.

Dico 2. Excommunicati vitandi eccleſiaſtica ſepultura poſt mortem privantur; quia æquum non eſt ut ei communicemus mortuo, quem dum viveret fugere tenebamur. Ita omnes. Circa quod,

C. Sacris. de ſepult.

Not. 1. Per ſepulturam eccleſiaſticam hic eam intelligi, quæ conceditur in Eccleſia, in Clauſtris, in Cœmeteriis, uno verbo in locis omnibus ad Fidelium ſepulturam ex Epiſcopi benedictione, vel uſu communi deputatis. Not. 2. aſſertionem noſtram ad eos etiam extendi, qui ante mortem dederunt pœnitentiæ ſigna; quo tamen in caſu abſolvi debent, ac deinde cum aliis Fidelibus ſepeliri. Si autem ante abſolutionem in loco ſancto ſepulti eſſent, non deberent exhumari, ſed abſolvi, petita prius ab iis quorum intereſt abſolutione. Not. 3. Si excommunicatus vitandus, qui nulla doloris ſigna ante mortem exhibuerit, in loco ſacro ſepultus ſit, exhumari debet & foras projici, ſi cadaver ejus ab aliorum corporibus ſecerni queat: ſive autem extrahi queat hinc corpus excommunicati, ſive non, Eccleſia ſolemni aſperſione reconcilianda eſt, quia polluta fuit: pollutumque ideo Cœmeterium eidem contiguum, quia ipſi acceſſorium eſt, non e contra. Not. 4. excommunicatos non ſolum eccleſiaſtica ſepultura privari, ſed & omni prorſus honore, qui Fidelibus fato functis exhiberi ſolet: indecens quippe foret ad ſepulturam bellius

v. Coll. And. t. 2. p. 158.

Cabaſſ. l. 5. *c.* 11. *n* 6.

com-

Coll. And. ib. p. 168. *Suar. d.* 12. *ſect.* 4.

communem deferri corpus hominis, ea pompa, qua Fidelium funus honeſtatur. Not. 5. hic non agi de excommunicatis toleratis, & in hoc cum noſtris conveniunt plerique ex Ultramontanis.

Quæres quid pęnæ contrahant qui excommunicatum vitandum cum aliis Fidelibus ſepeliunt, aut funus ejus comitantur. R. eos qui honoris cauſa, excommunicati funus comitantur, ad minus incurrere excommunicationem minorem; huic enim ſubjacet qui mortuis, ſicut qui viventibus communicat. R. 2. eos qui ipſi excommunicatum in loco ſancto ſepeliunt,

Clem. 1. De ſepult.

1. *excommunicationis ſententiæ ſubjacere, a qua nullatenus abſolvuntur, niſi prius ad arbitrium Diœceſani Epiſcopi, eis quibus ſic fuerit injuria irrogata, ſatisfactionem exhibuerint competentem.* 2. ſi mortuus, ob hæreſim excommunicatus

C. 2. De hæret. *in* 6.

ſit, vetat Alexander IV. ne qui eum ſepelierunt, *abſolutionis beneficium mereantur, niſi eum propriis manibus publice extumulent, & foras projiciant.* Porro per eos qui ſepeliunt, probabilius intelliguntur, non ii *ſolum*

Suar. ib. n. 10. *Salmant. n.* 80.

qui defuncti corpus in terram propriis manibus projiciunt, *aut cooperiunt* humo, quique vulgo homines ſunt ruſtici, juris ignari, & metus capaces, ſed & ii etiam qui id fieri jubent aut procurant; quia alioqui vix unquam cenſura ſuum ſortiretur effectum, lexque Eccleſiæ pene ridicula, ac fere ſemper inutilis foret.

SECTIO QUINTA.

De privatione habilitatis ad Beneficia.

Quæres 1. an valida ſit Beneficii collatio facta excommunicato. R. negat. 1. quia id expreſſe definit Innocentius III. c. 7. *De Clerico excom. miniſt.* 2. quia Beneficium datur propter officium, cujus excom-

Paſtor l. 3. *tit.* 37 *n.* 5. *Pontas* Excommunication *c.* 24.

municati ſunt incapaces. Hæc aſſertio ad ipſos etiam toleratos & occultos extenditur, quia eadem eſt ipſorum ac ceterorum conditio in iis quæ favoris ſunt. Extenditur etiam ad ea quæ ad collationem prævia ſunt: unde electio, poſtulatio, nominatio, impetratio *litterarum* ad Beneficia vacatura, ut ſunt Coadjutorum Bullæ ad *obtinendum Prioratum* poſt mortem poſſidentis, reſignationes item & permutationes, ab eo qui Beneficium cum excommunicatus eſſet, accepit, aut in alterius excommunicati gratiam factæ, nullæ ſunt, neque per abſolutionem poſtea ſecutam convaleſcunt, quia *non firmatur tractu temporis, quod de jure*

Reg. 18. *in* 6.

ab initio non ſubſiſtit: unde renovari debent obtenta a Superioribus legitimis poſt abſolutionem diſpenſatione.

Excipiuntur ab hac regula Beneficia a S. Pontifice conceſſa, ſive cognoſcat cenſuram illius cui Beneficium confert, quia cum Princeps inhabilem ad dignitatem aſſumit, cenſetur eum habilem facere, ſive cenſuram hanc ignoret; quia in proviſionibus apponit clauſulam abſolutionis a cenſura, *ad effectum* gratiæ conſequendum. Ita e noſtris Paſtor l. 2.

* *v.* Excommunication *ca.* 57. * *Inſtit. Eccleſ. tit.* 13.

tit. 8. Ducaſs. 1. p. c. 5. ſect. 3. &c. Pontificia hæc a cenſuris abſolutio nec prodeſt irregulari, quia irregularitas non eſt cenſura. Ita Solier in eumdem locum, Ducaſſe ibid. n. 3. nec excommunicatis propter hæreſim, quia jus renititur, imo nec, juxta * Pontaſium, excommunicatis ab homine. Addo cum * Gibert, Ordinarium cui a Papa committitur exa-

men

men illius qui Beneficium Romæ obtinuit, poſſe eidem litteras quas *Viſa* vocant, denegare, ſi animadvertat eum nihil moliri ut a cenſuris abſolvatur. Ceterum hanc cenſuræ ad effectum Beneficii valide poſſidendi, ſuſpendendæ poteſtatem non habet ſimplex Epiſcopus; unde is cui ab Epiſcopo de Beneficio proviſum eſt, novas, poſt obtentam cenſuræ abſolutionem, proviſiones ab eodem obtinere debet, ſi agatur de Beneficio quod a ſolo Epiſcopo dependeat. Quanquam melius ſibi conſulit, qui recurrit ad Papam, qui in hoc caſu conferre poteſt, juri patronorum, aliorumve quorum intereſt, derogando. Cenſet tamen Collator Andeg. novam hanc proviſionum conceſſionem, quæ eſt quædam diſpenſationis ſpecies, per hoc quod Papæ reſervata non eſt, poſſe ab Epiſcopo concedi, & hoc improbare non auſim. *Tom 2. p. 34.*

Quæres 2. an valida ſit collatio Beneficii facta ei qui tempore collationis excommunicatus erat, non autem ipſo præſentationis tempore. R. 1. validam eſſe præſentationem quam cenſura nondum exiſtens irritare non potuit; invalidam vero eſſe inſtitutionem, ut patet a contrario. R. 2. ſi quis tempore nominationis cenſura irretitus eſſet, & ab ea ante inſtitutionem abſolutus, invalidam eſſe tum præſentationem, ut patet, tum inſtitutionem præſentationi huic innixam, niſi cenſuratus ſe ſe curaverit rehabilitari. An autem valida ſit acceptatio, aut poſſeſſionis, ut ajunt, apprehenſio, facta ab excommunicato, cui ante excommunicationem aut ſuſpenſionem collatum eſt Beneficium, ſerio controvertitur. Pro affirmativa citantur Covarruvias, Sair. l. 2. c. 5. n. 11. Garzias De Benefic. p. 7. c. 15. n. 89. Avila c. 7. d. 5. dub. 6. Salmant. c. 3. n. 108. quia acceptatio nihil eſt aliud quam propriæ voluntatis explicatio circa gratiam homini factam, quæ explicatio nemini prohibita videtur. Negativam ſaltem magna ex parte tenet Suares, quia revera ſola acceptatio dat jus, utpote quæ ſola ratam facit collationem. Hæc opinio tutior eſt oppoſita, nec minus probabilis, quam idcirco in praxi conſulerem. *Ibid p. 35.* *Vid. Suar. d. 11. ſect. 1. nu. 15.*

Quæres 3. an valeat collatio ei facta qui invincibiliter ignorat ſe vel cenſura ligatum fuiſſe, vel ab ea non abſolutum. Aſſerit * Bauny, & id aliquando ſenſit Navarrus; ſed probabilior ut & multo communior videtur opinio contraria, quam tenent Avila, Coninch, Bonac. Gibalin, Suares ibid. n. 3. & Salmant. n. 97. Ratio eſt, quia ignorantia non tollit inhabilitatem præcedentem in ſubjecto, ſed ſolum excuſat a culpa. Hinc ſequi videtur falſum eſſe quod docet ibid. Baunyus, excommunicatum poſſeſſione triennali juvari; & hoc ſponte admittent qui poſſeſſionem triennalem *inhabilibus* ſuffragari negant. Valet tamen collatio ab excommunicato tolerato facta: etſi enim is quoad ſe ſuſpenſus ſit, non tamen quoad alios, Paſtor ibid. An invalida ſit collatio penſionis excommunicato facta, dicam ubi de ſuſpenſione. ** Diſp. 7. q. 18. pag. mihi 284.*

Quæres 4. an privetur quis per excommunicationem Beneficio ante eam legitime adepto, aut ſaltem fructibus ejus. R. ad 1. negat. quia nullum eſt jus quod excommunicatum ipſo facto Beneficiis antea obtentis ſpoliet. Excipe, niſi crimen propter quod quis cenſura perculſus eſt, ex his ſit quæ per ſe Beneficii vacationem inducunt, de quo vide alibi dicta. R. ad 2. dividuntur Theologi & Canoniſtæ. Alii affirmant: tum quia excommunicatus eſt ſuſpenſus ab Officio, fructus autem dantur propter Officium; *Tom. 2. p. 399.*

tum

C. Paſtoralis 53. De appellat.

tum quia ex jure, *illi proventus eccleſiaſtici merito ſubtrahuntur, cui Eccleſiæ communio denegatur:* atqui verbum *ſubtrahuntur*, ſignificat aliquid quod ipſo facto tollitur, ſicut & *Eccleſiæ* communio. Alii negant & verius. 1. quia pœna tam gravius non eſt imponenda, niſi certo expreſſa ſit in jure: atqui privatio fructuum Beneficii nullibi expreſſa eſt in jure, & nequidem in textu mox citato: tum quia verbum *ſubtrahuntur*, potius indicat ſpoliationem quæ fit ab homine, quam quæ ipſo jure inducitur, aut ſaltem tam de illa quam de iſta intelligi poteſt; tum quia verbum illud intelligi debet ſecundum interrogationem factam Pontifici: hæc autem interrogatio erat, an poſſet Judex Clericum poſt ejus appellationem, reditibus ſuis privare; ergo reſponſio eſt quod eum privare poſſit, non quod ipſo jure privatus ſit. 2. quia conſuetudo legitime introducta juri poſitivo derogare poteſt: porro invaluit in hoc Galliæ Regno uſus, ut excommunicati cum reſipiſcunt, fructuum *Beneficii* condonationem non requirant a Papa, ut notat Auctor *Coll. Andeg.* Idem uſus viget in Hiſpania, ut teſtantur Suares ibid. ſect. 2. Salmantic. ibid. num. 113.

Nec nocent prioris ſententiæ momenta; unde ad 1. Excommunicatus quidem ab Officio ſuſpenditur, ſed illud vel fere omnino per alium, vel ex magna parte per ſe ipſum præſtare valide poteſt, quamdiu toleratur: valide enim abſolvit, Sacramenta defert, temporalia Beneficii ſui curat, Horas perſolvit; non ergo mirum ſi mercedem huic oneri parem recipiat. Quod ſi munia ſua non impleat, vel valide non exequatur, puta ſi Officium impie recitet; tenebitur ad reſtituendum pro rata parte, at id non orietur præciſe ex cenſura. An, & quatenus pejor ſit conditio eorum qui a Beneficio ſuſpenſi ſunt, dicam ubi de ſuſpenſione. Ad 2. patet ſolutio ex dictis: unum addo, Beneficii fructus non ſubtrahi excommunicato; ſicut eidem negatur communio Eccleſiæ; neque is eſt Pontificis ſenſus, ſed ſolum quod Beneficii fructibus ſpoliari mereatur, qui Eccleſiæ communione privari meruit.

Coll. And. t. 2. p. 41.

Hic tria annotata velim. 1. ſic ubi excommunicatus *in cenſura obdureſcens*, Beneficii fructibus privetur, *permittere teneram matrem Eccleſiam*, ut ex iis decerpatur portio ad ejus ſuſtentationem neceſſaria, ne fame pereat, aut in Cleri dedecus mendicare cogatur. 2. eumdem ſi mala fide Beneficii poſſeſſionem apprehenderit, teneri ad omnium fructuum reſtitutionem, eo modo quo alibi diximus ad eam teneri boni alieni detentores: ſecus ſi bona fide, puta ob ignoratam qua ligabatur cenſuram; tunc enim ſatis eſt ſi Beneficio cedat, & id reſtituat, unde ditior evaſit, quodque honeſtæ ejus ſuſtentationi ſuperfluum eſt. 3. ſi is qui mala fide Beneficium poſſedit, ipſum poſtea legitime conſequatur, poteſt, ait poſt Henriquem Coninch diſp. 14. n. 71. perceptos fructus retinere, quia Beneficium eo uſque vacavit; fructus autem Beneficii vacantis debentur ſucceſſori. Sed ut id locum habeat, neceſſum eſt ut, ipſe iterum per ſe vel per alium curaverit officium omne Beneficio debitum præſtari.

SECTIO SEXTA.

De privatione juriſdictionis.

JUriſdictio bifariam ſumitur, ut notat Suarez. 1. proprie & ſtricte, prout eſt poteſtas præcipiendi per leges & cenſuras; judicandi in foro tum pœnitentiæ, tum exteriori, ſive per ſe ſive per alios; concedendi indulgentias, diſpenſationes, & actus ſimiles exercendi. 2. latius, prout eſt poteſtas Beneficia conferendi, eligendi, aut etiam ad illa præſentandi. Quæritur, an & quatenus utraque priventur excommunicati; qua de re,

Dico 1. Excommunicati omnes illicite faciunt quæ ſunt juriſdictionis; valide tamen ſi ſint tolerati; ſecus ſi denuntiati ſint.

Prob. 1. pars: tum ex variis Juris textibus, præſertimque en c. 8. *De ſent. excom.* in 6. c. 1. *De officio Vicarii* in 6. c. 10. *De offic. deleg.* ibid. tum quia excommunicati omni cum ceteris Fidelibus communicatione privantur: atqui juriſdictionem in eos exercere non poſſunt, quin magnam & in re ſummi momenti communionem cum iis habeant; ergo id illicite faciunt: unde peccant mortaliter, ex omnium confeſſo, niſi eos excuſet vel materiæ levitas, ut ſi diſpenſent in re levi; vel neceſſitas agendi in aliorum favorem, & tunc quidem, ad Deum per contritionem aut Confeſſarii miniſterium reverti tenentur.

Prob. 2. pars: tum ex communi Doctorum ſenſu, qui Conſtitutionem *Ad vitanda ſcandala*, ſic ſemper interpretati ſunt, ut juriſdictionis actus a toleratis exercitos, per eam validari crediderint: tum quia alioqui magna eſſet in Eccleſia confuſio, nec ſatis animarum diſcrimini cautum eſſet, ſi Epiſcopus toleratus invalide diſpenſaret in votis, approbaret ad excipiendas Fidelium confeſſiones, leges & cenſuras ferret; ergo hæc omnia valide præſtat.

Prob. 3. pars. Cui enim non ſolum prohibetur, ſed etiam aufertur exercitium juriſdictionis, illa, quæ juriſdictionis ſunt, valide exercere nequit: atqui excommunicato vitando non prohibetur ſolum &c. cum ideo denuntietur, ut his privatus maneat. Confirmatur: ſi non toleratus non exerceat valide actus juriſdictionis impropriæ, multo minus valide exercebit actus juriſdictionis propriæ: atqui non toleratus ne ipſos quidem juriſdictionis impropriæ actus valide exercet; actus enim juriſdictionis impropriæ præcipui ſunt, collatio, electio, præſentatio & inſtitutio: atqui actus illi cum ab excommunicato vitando exercentur, omnino ſunt invalidi.

1. quidem nulla eſt collatio, ut patet ex c. 6. *De conceſſ. Præbend.* ubi ſtatuitur Præſulem ſuſpenſum non poſſe conferre Beneficia: porro excommunicatio ſuſpenſionem includit, ſaltem cum agitur de juriſdictione. 2. nulla eſt etiam electio, ut ſupponitur c. 23. *De appellat.* Id tamen ſingulare habet electio ſummi Pontificis, ut valida ſit, ſive qui eligitur cenſura ligatus ſit, ſive eadem ligati ſint qui eligunt, quod a Clemente V. ſancitum eſt, *ut vitentur diſſenſiones & ſchiſmata*. An autem valida ſit electio ad quam excommunicatus vitandus cum aliis concurrit, diſputatur; qua de re certum eſt 1. eam invalidam eſſe, ſi excommunicati ſuffragium ita neceſſarium eſſet, ut abſque eo electio fieri non poſſet. C. 2. De elect. in Clement.

2. eam eſſe validam, ſi excommunicatus ſuffragium tulerit invitis vel ignorantibus aliis, modo tamen ſuffragium ejus neceſſarium non eſſet. 3. probabilius etiam apparet electionem adhuc validam manere, etiamſi electores ſcienter hominis excommunicati ſuffragium admiſerint, modo iſtud ſuperfluum ſit. Ratio eſt, quia *utile per inutile non vitiatur*, niſi aliter jure conſtitutum ſit: atqui nullum citatur jus quo talis electio actu infirmetur; quæ enim objiciuntur jura ſolum probant eam a Superiore poſſe irritari, aut loquuntur de caſu in quo excommunicati ſuffragium omnino neceſſarium fuerit. 3. invalida etiam eſt præſentatio ad Beneficium vel Officium ab excommunicato facta ratione Patronatus eccleſiaſtici: tum quia præſentatio comparatur in jure electioni, quæ cum ab excommunicato fit, nulla eſt, ut ſtatim dixi; tum quia excommunicatus ille ſuſpenſus eſt a Beneficio, & honoribus Beneficii, quos inter computatur jus Clericale præſentandi. Aliter ſentiendum de Laici vitandi præſentatione, quia hæc non eſt actus poteſtatis *eccleſiaſticæ*, ſed fructus quidam patrimonii; excommunicatus autem nec patrimonio nec juribus ei annexis privatur. Ita docent Sairus, Garcias, & alii vulgo; qui etiam addunt præſentationem hanc poſſe non admitti ab eo ad quem pertinet inſtitutio: quia, inquiunt, nemo cum excommunicato etiam tolerato communicare tenetur; quod quidem in *Gallia* locum non habet, ut docet * Ferriere.

* Des droits de Patronage c. 3. n. 4. Vid. Tom. 2. p. 356. &c.

4. Nec valet inſtitutio aut confirmatio ab iiſdem excommunicatis data, quia idem ſunt inſtitutio & confirmatio, cum collatione; & eo ſolum differunt, quod inſtitutio dicatur ubi præceſſit præſentatio Patroni: confirmatio ubi præceſſit electio vel poſtulatio, collatio vero ubi nihil horum occurrit.

Quæres an reſignatio facta ab excommunicato vitando ſit valida. R. vel reſignatio hæc eſt ſimplex, & tunc ex omnium confeſſo valida eſt, quia nihil eſt aliud quam ceſſio Beneficii quæ fieri poteſt, imo quæ ex quadam neceſſitate fit ab eo qui Beneficii munia implere *nequit*; vel eadem reſignatio ſit in favorem, & tunc ſcinduntur *Theologi: alii* eam valere putant, quia, inquiunt, reſignatio *in favorem non eſt actus* juriſdictionis; cum non ſit præſentatio, collatio aut inſtitutio, ſed ſolum ſupra ceſſionem addat certæ perſonæ deſignationem, quæ quidem deſignatio ad juriſdictionem non pertinet, ſed eſt actio omnino privata, & a perſonali dominio dependens. Ita Bonac. & Salmant. n. 91. Probabilior tamen ut & tutior videtur opinio contraria quam poſt Covarruviam ſequitur Suares. Nam 1. poſſe Beneficium in alterius favorem reſignare, quidam eſt Beneficii uſus, & aliquid *ipſo Beneficii* fructu præſtantius: atqui excommunicatus vitandus *& uſu* & fructibus Beneficii privatur; ergo. 2. quia ceſſio in favorem participat naturam præſentationis eccleſiaſticæ, & qua talis poſitive concurrit ad collationem Beneficii, quod ei ſolum conferri poteſt, cujus in gratiam dimiſſum fuit; atqui præſentatio a Clerico excommunicato facta nullius eſt momenti, ut dictum eſt: ergo.

Suar. d. 14. ſect. 2. n. 35.

SECTIO SEPTIMA.

De privatione communicationis politicæ, & aliis effectibus per accidens.

COmmunicatio politica duplex diſtingui poteſt: alia *privata*, quæ conſiſtit in commercio civili quod homines inter ſe privatim exercent ſimul vivendo, manducando, contractus ineundo &c. alia publica & forenſis, eaque ſita eſt in temporali publicæ rei gubernatione, & omnibus quæ huic annexa ſunt, ut leges civiles condere, ſententias & judicia ferre, agere in judicio, teſtari, cauſas dicere. Neutra privantur tolerati, ex vi cenſuræ, ut patet ex dictis; quæritur an priventur non tolerati.

Dico 1. Nec excommunicato vitando cum aliis Fidelibus, nec aliis Fidelibus cum excommunicato vitando communicare licet. Prob. 1. pars: tum ex cap. 29. *De ſent. excomm.* ubi prohibetur ne quis cum excommunicato communicet *in oratione*, *vel oſculo*, *aut orando ſecum*, *aut etiam comedendo*; unde manavit id ab omnibus receptum: *Os*, *orare*, *vale*, *communio*, *menſa negatur*, quod infra explicabimus; tum ex ipſa excommunicationis definitione, ex qua ſequitur excommunicatos omniquantum fieri poteſt & expedit, communione cum aliis privari. Expedit autem ut commercio etiam civili priventur; tum ut pudore ſuffuſi ad pœnitentiam adducantur; tum ne aliis offendiculo ſint. Hoc tamen peccatum ſæpius intra lineam venialis manet, ob materiæ levitatem, niſi forte ſit intentio ſæpius communicandi, quod ad mortale peccatum imputari poſſet ut docet Suares.

Prob. 2. pars ex eod. cap. ubi cenſuræ ſubjiciuntur qui in oratione vel oſculo &c. cum excommunicatis communicant; atqui nulla cenſura ſine peccato incurritur; ergo. Quæ autem cenſuræ a culpa & a cenſura excuſant eos qui vitandis communicant, dicam ubi de excommunicatione minori.

Dico 2. Validi tamen ſunt contractus ab excommunicato facti. Prob. Valent contractus facti ex conſenſu qui nulla lege irritatur: atqui contractus ab homine vitando facti, fiunt ex conſenſu qui nulla irritatur lege, imo cujus valorem leges agnoſcunt. Sic valere declarantur 1. receptio habitus Religioſi c. 32. *De ſent. excom.* quod jure non reſiſtente ad Profeſſionem extendi ſolet. 2. donatio, c. 8. *De donation.* quamquam oblationes & eleemoſynas ab excommunicato vitando factas recipere prohibitum ſit Eccleſiæ miniſtris, ut docet Yvo Carnot. Ep. 186. 3. a fortiori valent alii contractus, venditionis, emptionis, mutui; item & teſtamenta, niſi tamen fiant ab excommunicatis propter hæreſim aut percuſſionem Cardinalis, quæ reſtrictio pro prima parte non viget in Gallia. Diſputant aliqui, an etiam valida ſint acta a Tabellione vitando confecta. Probabilior eſt pars affirmans quam tenet Suares, quia acta hæc vel nullam, ſi proprie loquaris, vel eccleſiaſticam juriſdictionem non ſupponunt. *Vid. Coll. Andeg. t. 2. p. 20.* *Suar. d. 15. ſect. 5.*

Dico 3. Excommunicatus vitandus, omni actu ad judicium pertinente, tam in foro civili quam eccleſiaſtico privatus eſt, de jure communi; unde non poteſt eſſe Judex, Actor, Advocatus, Teſtis, Tabellio, Procurator. Probant id exteri ex variis juris textibus, quos inutile ſit con-

gerere, quia *de generali Regni conſuetudine, in judiciis rerum temporalium non admittitur exceptio excommunicationis*, ut expreſſe docet Paſtor l. 3. titul. 35. numer. 3. auctor Coll. Andeg. t. 2. p. 70. aliique Gallicani Juriſconſulti, quorum hæc eſt ratio, quod excommunicatio, utpote pœna eccleſiaſtica, iis ſolum privare poſſit quæ ab Eccleſia dependent; juriſdictio autem temporalis ab Eccleſia non pendet: at in foro eccleſiaſtico viget juris communis diſpoſitio, quia tunc id unum aufert Eccleſia, cujus dominium habet. Licet tamen tam in eccleſiaſtico quam civili foro contra excommunicatum denuntiatum agere; neque enim debet aut poteſt ei *Gib. p. 254* ſuffragari cenſura qua ligatur. Quædam etiam in ipſo Eccleſiæ foro excommunicatis permiſſa ſunt, ut 1. ſe ſuamque Eccleſiam tueri; haud tamen poſſunt *reconvenire*, ſeu eum accuſare a quo ipſi accuſantur. 2. poſſunt appellare; eſt enim appellatio medium defenſionis. 3. appellationem proſequi. 4. uti exceptione; iis enim *omnis legitima defenſio permiſſa* eſt, ac proinde exceptio. Vid totum titulum *De exceptionib.*

Pro coronide hujus Articuli duo notanda, eaque non levis momenti. 1. excommunicatos ſive vitandos, ſive etiam occultos ex parte ſua teneri communionem aliorum quantum poſſunt vitare, tam in civilibus quam in divinis; hoc enim intendit Eccleſia, quæ nuſquam excommunicatis favere aut ſuffragari voluit. Ita Cabaſſut. l. 5. c. 11. n. 4. 2. teneri jure naturali quemlibet Fidelem cui certo conſtat contractam ab aliquo fuiſſe excommunicationem, eum etiamſi non ſit denuntiatus, privatim vitare, præterquam in caſibus neceſſitatis alibi expreſſis, aliiſque in quibus eum ſi denuntiatus eſſet, vitare non teneretur. Ratio eſt, quia qui ſe ita vitari ſentit, *verecundiæ robore ſuffuſus*, induci- *C. 14. De ſent. excom.* tur ad ſatisfaciendum pro exceſſibus ſuis: atqui tenetur unuſquiſque ad cooperandum quantum poteſt pœnitentiæ & converſioni peccatorum; *Gib. p. 263* ergo. Ita expreſſe D. Gibert, & alii paſſim. Excipe niſi vitando pro- *Pontas Excomm. cas 44.* deret aliis occultum hujus excommunicati crimen: hac enim de cauſa *eum qui Pariſiis excommunicatus* denuntiatus *eſt*, *non debeo vitare Bononiæ in publico, ſed tantum in occulto ſi ibi neſciatur, quia quod eſt publicum Pariſiis, eſt occultum ibi*. Ita Paludanus.

Præter hos effectus, alii ſunt qui excommunicationem ſequuntur per accidens, ob novam excommunicati malitiam. Ii vero ſunt 1. irregula- *Trid. ſeſſ. 25. c. 3. de reform.* ritas quam incurrit qui Officium alicujus Ordinis exercet, de quo alibi. 2. ſuſpicio de hæreſi, in eo qui per annum perſiſtit in hac cenſura. 3. & in eodem convictio de crimine propter quod excommunicatus eſt. 4. juxta Rebuffum & Navarrum privatio effectus abſolutionis generalis quæ ex Romanæ Curiæ ſtylo in Reſcriptis Pontificiis præmitti ſolet.

ARTICULUS QUARTUS.

De præcipuis excommunicationibus.

Excommunicatio, ut & cenſura in genere, alia eſt latæ, alia ferendæ ſententiæ; alia ab homine, alia a jure. Quæ a jure eſt, vel in corpore Juris continetur, vel in ſpecialibus Diœceſeon ſtatutis. Excommunicationes omnes in jure contentas, quarum præcipuas alibi retulimus, fuſe

ſuſe explicant Suares diſp. 21. Navar. c. 27. & alii. Nos quibus immenſum hoc opus aggredi nec ſinunt vires, nec iniqua voluminis jam luxuriantis ſpatia, eas quarum notitia in praxi utilior eſt, & magis obvia, explicare conabimur.

SECTIO PRIMA.

De excommunicatione contra percuſſores Clericorum.

HAbetur hæc excommunicatio c. *Si quis ſuadente*. 29. XVII. q. 4. iis verbis, *Si quis ſuadente diabolo hujus ſacrilegii reatum incurrit, quod in Clericum vel Monachum violentas manus injecerit, anathematis vinculo ſubjaceat, & nullus Epiſcoporum illum præſumat abſolvere (niſi mortis urgente periculo) donec Apoſtolico conſpectui præſentetur, & ejus mandatum ſuſcipiat.*

Quæres 1. quid intelligatur per hanc particulam, *ſi quis*. R. 1. eos omnes intelligi qui cenſuræ capaces ſunt, ſeu viri ſint, vel feminæ, puberes vel impuberes, Laici vel Clerici, aut Religioſi. R. 2. nequidem eum excipi qui Clericum volentem percutit. Ideo enim is eximeretur a cenſura, quia eo ipſo quo volentem percuteret, non cenſeretur eidem inferre injuriam quæ volenti non fit, ex trito axiomate: atqui hæc ratio nulla eſt, quia tametſi Clerico huic, utpote qui juri ſuo cedat, perſonaliter injuriam non faciat, facit tamen injuriam Ordini Clericali, *cum ille Canon non tam in favorem Clerici* particularis, *quam in favorem Ordinis Clericalis*, qui juri ſuo non cedit, *fuerit promulgatus*. Quapropter in hoc caſu mortaliter peccant, & qui percutit, & qui volens percutitur; præcipitque eodem cap. Innocentius III. ut *excommunicetur*, qui hujuſmodi percuſſionibus Clero injurioſis ſe ſubmittit. R. 3. eidem pœnæ ſubjacet Clericus qui ex iracundia, deſperatione, aut tædio ſemetipſum percutit, mutilat, occidit, aut aliam ſibimet injuriam irrogat, quam ſibi inferendo mortaliter peccat contra charitatem ſibi debitam. Ratio eſt, quia ſic verum eſt quod violentas in Clericum manus inferat cum injuria Ordinis Clericalis. Ita Suares d. 22. ſect. 1. n. 59. & alii. Aliter dicendum ſi quis mortificationis cauſa, aut ob dolorem e morte patris vel alterius conceptum ſe ſtrenue flagellet, capilloſve evellat. Navar. c. 15. n. 11. Avila &c. Quin & ſi quis, proprii peccati dolore percitus, ab alio flagellari expeteret, maneret is liber a cenſura, quia actio hæc nec perſonæ ulli, nec ulli ſtatui injurioſa foret. R. 4. & eos etiam intelligi qui mandant aut conſulunt Clerici percuſſionem: item qui non obſtant cum ex officio tenentur obſtare, ac demum qui ratam habent percuſſionem nomine ſuo factam: ita, ſi non ex textu citato, ſaltem ex variis Canonibus colligitur. Supra annotavi eam percuſſionem fieri *ſuadente diabolo*, quæ non fit ſine peccato mortali.

C. 36. De ſent. excom.

V. c 6. & 47. De ſent. excommun. & c. 23. h. t. in 6.

Quæres 2. quid *Clerici* nomine intelligatur. R. Intelligi eos etiam, qui prima tonſura initiati ſunt; ii enim vere Clerici ſunt, ut patet ex c. 11. *De ætate, &c.* Sed ab hoc *canonis privilegio* excidunt 1. qui eo quod tonſuram ac habitum Clericalem non deferant, probabiliter ignorantur eſſe Clerici; aut qui licet Clerici eſſe ſciantur, Clerici habitum non gerunt, poſtquam tribus diſtinctis vicibus ab Epiſcopo moniti fuerunt, ut

eum deferrent; ii enim poſt trinam illam monitionem perdunt privilegium Clericale, ex c.45. *De ſent. excom.* Non perdunt autem privilegium illud qui habitum ſuum non geſtant, quia non poſſunt, ut in Anglia; modo tamen qui eos percutit ſciat aut ſcire poſſit eoſdem eſſe Clericos. An autem cenſuræ ſubjaceat, qui in tenebris aliquem percutit quem an Clericus ſit videre non poteſt, diſputant Theologi. Negat Sairus l. 3. c. 27. etiamſi percutiens det operam rei illicitæ. Mihi tamen probabilius eſt hujuſmodi percuſſorem a cenſura liberum non eſſe, ſi animadvertat aut animadvertere queat, ſe Clericum perinde ac Laicum percutere poſſe: tunc enim ſic affectus eſſe videtur, ut quemcumque præ manibus habet, cædat ſive Clericus ſit ſive non; unde Clerici percuſſio tunc plane involuntaria dici non poteſt. 2. Ab eodem privilegio excidunt qui tertio moniti ab Epiſcopo, vel non deſinunt a negotiis ſæcularibus, vel contempto Clericali habitu arma ferunt, vel mimicam artem per annum exercent, cauponemve agunt; aut qui tyrannidem exercent, ſeditioneſque & turbas excitant, quo in ultimo caſu abſque prævia trina monitione, ſine cenſuræ metu percuti poſſunt, ſive habitum Clericalem gerant ſive non. 3. Excidunt & Clerici bigami, ſive duas, ſive unam non virginem duxerint, etiamſi clericaliter vivant; item & ſimpliciter conjugati, ſi habitum Clericalem non geſtent. Sed in Gallia, qui uxorem ducit, Clericatui renuntiaſſe cenſetur, etiamſi forte habitu Clericali induatur, ut quidam Cantores ſolent. 4. Excidunt & ii qui degradati ſunt realiter, hi enim vi degradationis hujus omni Clericali privilegio exuuntur; ſecus ſi verbaliter tantum degradati ſint ſeu depoſiti: multo minus ſi ſolum ſint irregulares, ſuſpenſive aut excommunicati etiam vitandi, ii enim non deſinunt Clerici eſſe & pro talibus haberi. Ita Navar. c. 27. n. 79. Bonac. d. 2. q. 4. p. 3. Coninch &c. Pontas v. *Excommunication*, Cas 6.

V. cap. unic. De Cleric. conjug. *in* 6.

Quæres 3. Quid per *Monachos* intelligatur. R. 1. intelliguntur non ſolum Religioſi profeſſi, licet ſolum Converſi, verum etiam Novitii ex c. 21. *De ſent. excom.* in 6. excipit Bonacina, ſi ingreſſus Novitii invalidus ſit quacumque de cauſa. Sicut enim, inquit, *qui tonſuram invalide accepit*, ut qui eam ab alieno Præſule ſine proprii Epiſcopi licentia recepit, Clericali privilegio non gaudet, ſic nec eo frui poteſt Novitius invalide Religionem ingreſſus. 2. Intelliguntur Moniales profeſſæ, vel Converſæ, ac Novitiæ, modo, ait Bonac. non vivant domi propriæ more Laicorum. 3. Eremitæ, non illi vagi qui ex bono vel malo animi affectu religioſum habitum induunt, ſed qui Regulæ alicui religioſæ mancipati ſunt; hi enim vel Religioſi ſunt, vel Converſi, ut bene Suarez. An idem dicendum de iis qui alicui ſuperiori Eccleſiaſtico obtemperant, res eſt admodum incerta. Si ex voto, pacto, aut ratione muneris cujuſdam ſpiritualis, loco alicui ſacro ſe tradant, cum ſubjectione ad Epiſcopum, probabile videtur eos canonis beneficio potiri; ſecus ſi ex ſolo voluntatis beneplacito ſimul vivant ut fratres, idque eo verius eſt quod in toto juris corpore nulla de Eremitis mentio fiat, ut monet Gibert p. 203. Intelliguntur 4. Equites Jeroſolymitani, ſeu Equites Melitenſes, ſunt enim Religioſi, ſuiſque ſe votis ligant.

Pontas ib. cas 7. Suar. d. 22. ſect. 1. n. 21.

Quæres

Quæres 4. quid ſibi veſint *manus violentæ*. R. eo nomine ſignificatur 1. quæcumque percuſſio, pugnis etiam & pedibus, baculo, lapide & ſimilibus. 2. actio quælibet injurioſa, ſive in perſonam Clerici, ſive in res ei aliquo modo adhærentes, itaut vis ei inferatur. Unde, ait Sairus, qui Clericum pulvere aſpergeret aut aqua, quive eum conſpueret, aut vim rebus ei adhærentibus inferret, puta veſtes quas indutas habet, lacerando, aliquid quod in manibus habet injurioſe rapiendo, equum cui inſidet vulnerando, eumve apprehenſis frenis ſiſtendo, excommunicationem incurreret. Addo cum eodem Theologo, in his non tam modum violentiæ quam affectum, prout tamen exterius erumpit, penſari. Quare qui Clericum in cuſtodia publica, aut privata domo detinet, cuſtodeſque apponit ut eum apprehendant ſi de domo exierit, ita ut ſine ſtrepitu & confuſione exire nequeat, excommunicatus eſt. Hinc verum eſt quod docet Pontas, Canonicus qui ad alterius Canonici caput projecit Breviarium, cujus quidem ictum alter oppoſita manu declinavit, cenſuram contraxiſſe. Ratio eſt, quia ibi eſt actio violenta, quæ licet in genere contactus phyſici leviſſima ſit, moraliter tamen in ratione injuriæ gravis eſt. Haud tamen ſufficit ut injuria ſit gravis contra honorem Clerici, aut ut verbis vel aliqua actione exteriori, v. g. brachii & pugni tenſione, fuſtis exhibitione comminatoria ſe oſtentet; ſed requiritur injuria & vis tactu ſaltem mediato conſummata, quia alia quævis injuria violentam manuum injectionem non importat: ita Suarez. Ex quibus tria deduco. 1. eum qui actu ſubdolo aliquid aufert Clerico, v. g. marſupium, cingulumve quo actu cingitur, etiamſi interveniat præciſio, non incurrere cenſuram. 2. nec eam incurrere qui veſtes Clerici dormientis ſubripit, aut lacerat. 3. idem dicendum de eo qui Clericum metu cogit ut a certo loco exeat, modo metus incutiatur ſolum per verba, aut actiones quæ perſonam ipſam non attingant. Ratio eſt, quia in his caſibus ſit quidem injuria, ſed ſine violenta manuum injectione, ſaltem quæ cadat in rem perſonæ adhærentem: ita paſſim Doctores. Si Monialis miſere corrupta, abortum ſibi procuret, non erit cenſuræ obnoxia, ut quæ non ſibi ſed fœtui injuriam irroget: Sairus ibid. n. 17. M. Grandin &c.

Sair ibid. c. 26. n. 14.

Ibid. cas 3.

Suar. ibi. n. 26.

Quæres 5. an, & qui Clericorum percuſſores ab incurrenda cenſura excuſentur. R. excuſari 1. ſi percuſſio fiat in juſtam defenſionem ſeu vitæ, ſeu honoris ſui aliarumve rerum; quia *vim vi repellere incontinenti omnes leges omniaque jura permittunt*. Unde quæ graviter cædit Clericum honori & caſtitati non verbis ſolum ſed & factis imminentem, a cenſura immanis manet. Sed hic ſervandum inculpatæ tutelæ moderamen, intra quod ſiſtere cenſetur qui id ſolum facit ſine quo aliter ſe, aut res ſuas ſervare non poteſt. Qui tamen aliqualiter juſtæ defenſionis modum excederet, non ex propoſito, ſed ex inadvertentia, & ea commotione quæ in hocce caſu invitis etiam nobis irrepit, non incurreret cenſuram. Ita Sairus n. 18. & alii apud ipſum, quibus ſponte adſtipulamur. An autem qui Clericum invaſorem percutere mavult, quam fugere, cenſuram incurrat, agitatur. Negat idem Sairus poſt Navarrum c. 27. n. 82. Cajetanum, & alios plures, modo tamen fuga hæc ſit ignominioſa. Hæc quidem opinio mihi carnem ac ſanguinem ſapere videtur, inanemque

C. 3. de ſent. exc.

Digitized by Google

mundi gloriam pro regula proponere : fatendum tamen eſt hæc ex circumſtantiis dijudicanda eſſe.

Ibid. 2. Excuſatur a cenſura licet non a culpa, ait Coninch, qui *Clericum cum uxore, matre, ſorore, vel filia propria turpiter inventum* percutit ; ſecus ſi Clericus deprehendatur *in ſtupro vel adulterio cum ea* quæ percuſſorem tam *proxima conſanguinitatis linea non contingit ;* tunc enim *non erit* a cenſura *immunis*. Circa quæ duo notanda veniunt. 1. eum cenſeri turpiter inventum, qui in oſculis, & amplexibus, imo qui ſolus cum ſola in loco ſuſpecto reperitur. Ita Navarrus & Suarez, qui tamen hoc intelligit ſi perſonæ ipſæ non ſine rationabili cauſa pro ſuſpectis habeantur. 2. eum qui Clericum ſic inventum cædit, excuſari ſolum cum percutit incontinenti : tunc enim vividus & acer doloris ſenſus quo *quis* aduritur, aliquid meretur indulgentiæ, non autem vindicta mera, *qualis* eſt percuſſio quæ tunc tantum fit cum jam reſedit ira, & *evanuerunt* primi furoris motus.

3. Excuſatur qui ut pater, herus, magiſter, diſciplinæ cauſa Clericum ferit, modo notabiliter non excedat. Item qui juſta de cauſa vim infert Clerico, ut ſi de Superioris ſui mandato Laicus Clericum capiat, eumque trahat in judicium. Idem dic ſi quis cædendo vel non
Pontas peccet, vel leviter peccet. Hinc qui eo correptus motu quem primo
ibid. c. 3. primum dicunt, gravem Clerico alapam infligeret, ut a culpa, ſic a cenſura vacare poſſet. Hinc quoque qui leviter Clericum cædit, ut in rixis aliquando ſolent infantes, non contrahit cenſuram, etiamſi, ait M. Grandin, eliciat ſanguinem e naribus, modo in quantitate modica. Quia tamen in dubiis pars tutior tenenda eſt, & quandoque difficile diſcernitur gradus advertentiæ, vel materiæ ad mortale peccatum ſufficientis, quoties hic verum ſuberit dubium, petenda erit abſolutio ad majorem cautelam.

Ibid. cas ult. 4. Nec cenſuram incurrit qui in Clerici defuncti cadaver deſævit, illudque membratim dilaniat, quidquid in contrarium aſſerat *Felinus*. Ratio eſt, quia is non eſt vere percuſſor Clerici.

Quæres 6. ad quem pertineat hujus cenſuræ abſolutio. R. *Si agatur de*
C. 20. De jure communi, cenſuram hanc Papæ reſervatam eſſe, ut patet ex ipſo ci-
ſent. exc. tati capitis textu; Papæ autem nomine intelliguntur Legati a latere &c.
C. 17. De Eodem tamen * jure communi poteſt Epiſcopus vel alius Superior ab
ſent. exc. hac cenſura abſolvere in caſibus ſequenti carmine expreſſis:

Regula, mors, ſexus, hoſtis, puer, officialis,
Delicioſus, inops, ægerque, ſenexque, ſodalis,
Janitor, adſtrictus, dubius, cauſæ, levis ictus,
Debilis, abſolvi ſine ſumma Sede merentur.

1. Itaque neceſſum non eſt recurrere ad Papam, ſi *ictus* ſeu percuſſio levis ſit & modica : levis autem dicitur, non quæ venialis ſit, cum hæc nec ad mortale peccatum, nec proinde ad cenſuram ſufficiat; ſed quæ opponitur enormi & mediocri. Enormis ſeu atrox ea eſt quæ pervenit ad occiſionem, aut mutilationem membri, oculi ejectionem, illationem vulneris magni, & a Chirurgia ſerio tractandi, vel effuſionem multi ſangui-

Digitized by Google

guinis aliunde quam e naribus effluentis. Levis a contrario eã eſt, ubi nec abſcinditur membrum, nec dens evellitur, nec ſanguinis multum effunditur: qualis ſat communiter ea eſſe ſolet quæ fit palma, pugno &c. Mediocris levem inter & enormem media incedit. Fatendum tamen cum Sairo, hæc omnia ad viri prudentis arbitrium dijudicanda eſſe ex circumſtantiis perſonarum, loci, temporis, modi ipſius percuſſionis. Quod enim leve eſt reſpectu junioris Clerici, ut alapa, mediocre aut grave eſſe poteſt reſpectu ſenis, Superioris, Prælati: quod fit occulte, non ejuſdem eſt gravitatis quam quod fit palam, & in frequenti cætu; quod fit domi, levius eſt quam quod in Eccleſia Miniſtro ſacris jam veſtibus induto, aut ſacra facienti inuritur. Monet autem Panormitanus & poſt eum Sairus, in arbitranda læſionis gravitate, neceſſum non eſſe ad Papam; ſufficere vero ſi recurratur ad Epiſcopum; ex quo enim ei certis in caſibus conceditur abſolutio, eidem & conceditur juriſdictio ad videndum num hi vel illi caſus ad ſe pertineant. *Sair. l. 3. c. 28.*

2. *Regula*; id eſt Regularis qui Regularem ejuſdem Monaſterii verberat, a Prælato ſuo, Guardiano, Priore abſolvi poteſt, vel ab alio de ejus conſenſu; ſecus ſi ſæcularem feriat, aut alterius Clauſtri Regularem: nam in primo caſu ab Epiſcopo; in ſecundo autem tum a proprio ſuo, tum ab alterius Religionis Superiore abſolvi debet. Excipe in his omnibus, niſi enormis ſit percuſſio; quamquam hodie Religioſi fere omnes ex privilegio abſolvi poſſunt a Superioribus ſuis, ne eis tribuatur vagandi occaſio. Quin & Novitius ab iiſdem abſolvi poteſt, cum onere tamen in eamdem reincidendi ſententiam, ſi ante profeſſionem egrediatur. 3. *Mors*, ſeu in periculo mortis abſolvi quis poteſt eo quo ſupra dictum eſt modo. 4. *Sexus*, ſeu mulieres, ſive fortes aut infirmæ, divites aut egenæ, viduæ vel non, a quacumque per Epiſcopum abſolvi poſſunt percuſſione, etiam enormi, quia jus indiſtincte loquitur. Idem a fortiori dicendum de Monialibus. 5. *Hoſtis*, ſeu qui capitales habet inimicitias, & ſaluti ſuæ timet, ad Papam ire non tenetur. Excipe contra Sairum, niſi debeat & poſſit hiſce ſimultatibus finem imponere. 6. *Pueri* impuberes etiam adepta pubertate ſab Epiſcopo abſolvuntur. 7. *Officialis*, puta Judex vel apparitor alicujus Potentis, qui ex fortuito caſu, & ſine lædendi propoſito, non tamen ſine negligentia, leviter aut mediocriter Clericum percuſſit, abſolvi poteſt ab Epiſcopo, ſecus ſi enormiter percuſſerit. 8. *Delicioſus*, nobiles enim & magnæ potentiæ viri, qui ſine periculo ſtatus ſuos deſerere non poſſunt: ii item qui itineris hujus laborem ſuſtinere non valent, haud tenentur Romam ire, ſed ab Epiſcopo, qui prius rei veritatem perpenderit, abſolvi poſſunt. Antea tamen intimari debent eorum ſtatus & conditio Sedi Apoſtolicæ, & tunc ſecundum ejus conſilium impertienda abſolutio, niſi periculum ſit in mora. 9. Et *inops* qui arte vivit, Romam recurrere non debet, niſi ſit mendicus qui tam in itinere quam domi, ſibi ſuiſque providere poſſit. 10. *Æger*, valetudinarius, & quiſquis ſine periculo vel mortis, vel reincidendi in morbum, iter aggredi non poteſt, de quo conſulendi ſunt Medici. 11. *Senex*, quo nomine intelligitur qui judicio viri boni, ratione ætatis Romam adire nequit. Qui ſenectutem longævam, etiam fortem experitur, diſpenſatus eſt, quia brevis eſt in ſenibus a ſanitate ad morbum & mortem tranſitus. 12. *Solales*,

Id. ibid. Bonac. Sylveſter &c.

Sup. p. 766.

les, ſeu Clerici qui communem vitam in eadem ducunt domo, a percuſſione modo non enormi, per Epiſcopum abſolvi poſſunt: facile enim communio diſcordiam parit, ait Sairus, unde caſus iſte merito in jure exceptus eſt. 13. *Janitor*, qui prætextu officii, etiam injuriandi animo, verba ſunt Sairi, aliquem modo non enormiter percutit, abſolvi ab Epiſcopo poteſt. 14. Idem dic de iis qui utpote alterius poteſtati *adſtricti*, juris ſui non ſunt ut ſervi, & filii familias. 15. *Dubius*, ſeu ipſe dubitet; ſeu & alii de ipſo dubitent, ad cautelam ab Epiſcopo abſolvi poteſt. 16. Eodem abſolvi poſſunt modo quos juſtæ *cauſæ* ab itinere impediunt; ita ut tamen & injuriam illatam reparent, & jurent futurum ut, ceſſante impedimento, Apoſtolico ſe conſpectui præſentent. Quod ultimum in Gallia aliiſque locis nimio intervallo Roma diſtantibus *locum* non habere ſupra commonui. 17. Eadem eſt conditio *debilium*, *quales* ſunt cæci, claudi, aliique membris deſtituti.

Mens erat aliquid de jure Gallico dicere, at id factu *impoſſibile eſt*, quia ſpecialia cujuſque Diœceſeos ſtatuta non minus a ſe invicem quam a jure communi diſcrepant. Nam alicubi ſublata eſt reſervatio, cum ii qui percuſſi ſunt non ſunt in ſacris v.g. in Diœceſ. Pariſ. Bituricenſi, Andegav. Bolonienſi, Ambianenſi &c. alibi eadem reſervatio abrogata etiam eſt erga Religioſos necdum in ſacris poſitos, ut in Diœceſ. An-
Gib.t.1.p. 404. 425. deg. Ambian. Rupellenſi, Graſſenſi &c. vid. Gibert *Conſultat. canoniq. ſur la Pœnit.* Duo præcipue retinenda, nec levem etiam publicam, nec occultam etiam enormem percuſſionem Papæ unquam reſervari.

De hæreſi librorumque prohibitorum lectione utriuſque pœnis, dicemus in tractatu de fide. Interim vid. Bonac. d. 2. q. 5. & pro moribus noſtris Gibertum in Opere mox citato tom. 1. p. 428. ubi probat hæreſim etiam publicam non eſſe reſervatam Papæ, niſi in quibuſdam *obedientiæ* Diœceſibus, quod conſulto factum eſt ob caſus hujus frequentiam, & adeundæ Romæ difficultatem, ut ex Laymano docet M. Grandin p. 87.

SECTIO SECUNDA.

De excommunicatione ad finem revelationis, ſeu de Monitoriis.

Quæres 1. quid ſit monitorium.

R. Monitorium, ſeu, ut olim aiebant, monitio, eſt mandatum Eccleſiæ, quo ſub excommunicationis pœna præcipitur manifeſtatio auctorum criminis Reipublicæ pernicioſi, vel damni gravioris proximo illati, ejuſdemque criminis reparatio, in favorem quorumdam Eccleſiæ membrorum.

Dicitur 1. *mandatum Eccleſiæ*, ſeu Judicis Eccleſiaſtici, qui ſolus excommunicationem comminari aut decernere poteſt. Quis vero ſit ille
Seſſ. 25. c. 3. de ref. Judex aperit Concil. Trid, his verbis: *Excommunicationes illæ quæ monitionibus præmiſſis ad finem revelationis, ut aiunt, aut pro deperditis ſeu ſubtractis rebus fieri ſolent, a nemine prorſus præterquam ab Epiſcopo decernantur.* Circa decretum iſtud quædam ſunt animadvertenda.

1. Hæc Concilii Trid. diſciplina, *ſi monitoria ſolis Epiſcopis reſervat*, in Gal-

Galliis non viget; Pariſiis enim v. g. non ab Archiepiſcopo, ſed a ſolo Officiali monitoria decernuntur. 2. nec dubium eſt quoque quin apud nos monitoria a majoribus Epiſcopi Vicariis concedi poſſint, modo id ſpecialiter iis fuerit ab Epiſcopo conceſſum. Ita tradunt Concilia Rhotomag. an. 1581. Rhemenſe & Turonenſe anni 1683. quod ſtatuit ut *a nemine præterquam ab Epiſcopo, Vicario generali, aut Officiali monitoria decernantur*, adeo que ſupponit ea a Vicariis generalibus & Officialibus decerni poſſe. Et vero monitorium nihil aliud eſt quam mandatum de talibus factis revelandis, ſub excommunicationis pœna: atqui poteſt Vicarius generalis & mandata decernere, & inobedientes plectere cenſuris; ergo. Dixi, *ſi monitoria ſolis Epiſcopis reſervat's* exiſtimant enim aliqui Conſilium, nomine Epiſcopi, Vicarios & Officiales comprehendiſſe, ut qui unam cum Epiſcopo perſonam efficiant, ex cap. *Romana. De appell.* in 6. excluſiſſe vero Archipresbyteros & Archidiaconos. Quidquid ſit, poteſtas monitoria decernendi etiam competit, tum iis qui Juriſdictionem quaſi Epiſcopalem habent, eamque per Officialem a ſe deſignatum exercent in foro contentioſo; tum Vicariis Capituli, Sede vacante, non autem ipſi per ſe Capitulo, ut declaravit Congregatio Cardin. die 24. Aug. an. 1586. & in Gallia omnino tenendum eſt, ut docet Pontas.

Habert t. 7. p. 408. Gibert p. 366. Vid acta Cler Gall. tom. 7. p. 986. 989. V. Gibert ib p. 365. Vid. Coll. Andeg. p. 404. & ſeq. Gibert p. 364.

2. Neque etiam in Galliis receptum eſt quod tradit Tridentinum ibidem, nempe ut monitoria ab Epiſcopo independenter a cujuſcumque ſæcularis Judicis auctoritate decernantur. Contrarium ſtatutum eſt Edicto quod efflagitante Clerico Gallic. tulit Ludovicus XIV. an. 1695. Male tamen dicit Habertus, monitoria nunquam decerni ſine ſæcularis Judicis licentia: quoties enim materia mere eſt Eccleſiaſtica, neceſſe non eſt ut ad Judicem ſæcularem recurratur; imo nec ad eum recurritur, cum agitur de rebus perditis, quæ materia ad forum civile ſpectat, quia tunc ad eum inutiliter recurreretur, cum damnum difficile probari poſſit. Monitoria ſine Judicis ſæcularis interventu conceſſa, vocantur *extrajudicialia*, & ab Epiſcopo vel ejus Vicario generali obtineri debent & ſolent, ut notat Gibert; ſecus de *judicialibus* quæ ab Officiali decerni ſolent.

V. Chapit. cas 4. Coll. And. t. 1. p. 336. 385. Gib. p. 362. Gib. ibid. p. 354. & ubi infra p. 131.

3. Apud nos nomine Judicis Eccleſiaſtici non intelligitur Archiepiſcopus, ad quem recurri poſſe docent Canoniſtæ externi, ſi Epiſcopus monitorium concedere noluerit; in Galliis enim non recurritur ad Archiepiſcopum (niſi vel Epiſcopus ipſe ſit actor, vel cauſa ſub Archiepiſcopo pendeat) ſed Officiales Epiſcopi ad monitorii conceſſionem coguntur facta bonorum ſuorum per Judices obſignatione, ſeu ut clarius loquitur Gibert * in recenti Opere, cui titulus, *Corpus juris Canonici &c. per ſaiſinam ſui temporalis*: excipe caſum conſanguinitatis; nemo enim contra parentes aut affines uſque ad quartum incluſive gradum monitoria decernere tenetur; unde tunc Officialis alius *ad hoc* ab Epiſcopo aut Vicario generali conſtituitur.

** Part. ult. t. 3 p. 132.*

4. Neque etiam nomine Judicis Eccleſiaſtici intelligitur Papa; etſi enim olim ab eo nonnunquam peterent Galli (quod multis in Regnis adhuc viget) ea monitoriorum genera quæ vocantur *in forma ſignificavit*, quia his incipiunt verbis, *Significavit nobis dilectus filius &c.* ea tamen nunc obſoleverunt, & in Gallia pro abuſivis habentur, quia juriſdictio-

Gib. p. 375. Act. Cler. ib. p. 1027.

dictioni Ordinariorum nocent, & Regis ſubditos, interveniente appellatione, extra Regnum trahunt.

Dicitur 2. *quo ſub excommunicationis pœna &c.* ſeu pœna hæc actu infligatur cum promulgatur monitorium, ut quandoque fit, ſeu tantum declaretur inferenda, ut nunc melior & communior uſus obtinet. Imo in locis Curiæ Divionenſi ſubjectis caute & ſapienter inſtitutum eſt, ut non fulminetur excommunicatio, niſi poſtquam Judex Regius permiſit partibus ut fulminationem hanc requirant, quam agendi rationem uti juſtiſſimam laudat Ducaſſe p.202.

Dicitur 3. *manifeſtatio criminis pernicioſi, aut gravioris damni &c.* Excommunicatio enim quæ gravis eſt pęna, nonniſi pro rebus magni momenti decerni debet: rerum autem gravitas reſpective dimetienda eſt. Vetat Concilium Avenionenſe anno 1590. ne decernantur monitoria pro re quæ nummis aureis viginti non æſtimetur. Concilium Mexicanum libellas 50. requirit. Pariſienſis Senatus monitorium pro 33. *libellis* decretum, abuſivum declaravit an. 1601.

V. Gibert p. 371. l. Act. C eri p. 1076.

Ergo monitoria decerni dębent non ſolum in cauſis civilibus, in quibus ſcilicet inſequitur quis crimen contra ſe commiſſum, non ad vindictam, ſed ad obtinendum, ut ajunt, *intereſſe;* verum etiam *in cauſis criminalibus, licebit Judici hoc ſpirituali gladio in delinquentes uti*. Neque hic vel Judici Eccleſiaſtico, vel Clericis revelantibus timenda eſt irregularitas, ſi reus morte plectatur, quia ad eam nonniſi remote & præter intentionem concurrunt, quomodo concurrunt Eccleſiaſtici qui hominem nequam brachio ſæculari tradunt; hæc autem remota in mortem cooperatio non ſufficit ad inducendam irregularitatem, ex Gloſſa in cap. 11. *De homicidio*. Et vero *Prælatus quicumque . . . . Ballivo ſuo, ut alii injungit, ut* contra homicidam *juſtitiæ debitum exequatur, irregularis cenſeri non debet*, quamvis inde ſequatur pœna ſanguinis: atqui minus in mortem cooperantur Prælati qui monitoria in cauſis criminalibus decernunt; cum non præcipiant ut contra reum procedatur, ſed ſolum cenſuris utantur adverſus eos qui quod ſciunt aperire denegant. Ita Ducaſſe pag. 198. Non me fugit contrariam opinionem variis inniti Pontificum & Conciliorum Decretis; ſed in his quæ diſciplinæ ſunt, poteſt unuſquiſque Eccleſiæ ſuæ conſuetudinem ſequi.

Trid. ſeſſ. 25. c. 3.

C. 3. Ne Clerici in 6.

Ergo, ut verbis Concilii Senonenſis utar, *generales monitiones in forma malefactorum, vel in forma conqueſtus*, hoc eſt monitoria, *non debent decerni pro injuriis verbalibus, niſi forte atrocioribus, quarum diſtinctio, arbitrio Officialium relinquatur*. Tunc vero injuria atrox haberetur, ſi Sacerdoti, Magiſtratui, mulierive intactæ famæ, turpe quid & infame palam objiceretur. Libelli quoque infamatorii pro capitali crimine habentur.

V. Gibert p. 356. Coll. And. p. 251. Condom. p. 102. * Idem ib.

Circa hæc tria notata velim. 1. monitoria decerni non poſſe pro injuriis quæ homini crimen admittenti fuerunt inuſtæ; aut quarum reparatio diu neglecta fuit. Actio autem qua reparatio injuriæ vocalis exigi poteſt, anno uno præſcribitur. 2. communem eſſe Gallicanorum Juriſperitorum ſententiam, monitoria pro mobilibus bonis non autem pro immobilibus concedi poſſe: monitorium pro immobilibus obtentum, abuſivum declaravit Curia Pariſienſis an. 1530. ob rationes quas affert Auctor Collat. Andeg. p. 431. Hæc tamen non impediunt quominus

genc-

generalibus quibuſdam monitoriis, abſque ulla perſonæ vel bonorum determinatione excommunicari poſſint diebus Dominicis qui bona aliena etiam immobilia retinent. 3. denique notandum ea quæ populis levia videntur, reipſa plerumque gravia eſſe. Hinc, quidquid ſentiat imperitum vulgus, arbitramur cum D. Pontas, eos qui norunt columbarum, aut garenæ cuniculorum occiſores, ad revelationem omnino teneri.

V. Gibert p. 372. — v. Monitoire *caſ.* 22

Ergo in monitoriis, perſonæ accuſatæ nec nominatim exprimi debent, nec certis deſignari indiciis ex quibus innoteſcant, puta ſtatura, vultus & capillorum colore, habitu quo induuntur: tale enim monitorium, inquit Ducaſſe pag. 199. pro libello infamatorio haberetur; qui vero ſic deſignaretur, jus haberet impediendi, ne ad alias monitorii promulgationes procederetur.

Reſolutions de la Paluelle p. 28. — *Act. Cleri p. 1061.*

Ergo graviter & mortaliter peccant, 1. qui levibus de cauſis monitoria petunt, aut ne non obtineant, ſimulata prætexunt damna. 2. Judices qui ab iiſdem levibus de cauſis monitoria poſtulari permittunt. * 3. qui ea in his circumſtantiis concedunt; ii enim pati potius debent bonorum ſuorum obſignationem, & ad ſuperiorem Judicem tanquam de abuſu provocare. Peccant quoque qui monitoria concedunt, ſive cum res aliis modis detegi poteſt, ſive cum monitoria hæc inania fore præſumuntur, tum ex futuro populi contemptu; tum ex impotentia eorum qui deliquerunt, nec ſunt ſolvendo pares; tum ex teſtium defectu, puta ſi de rebus dudum perditis agatur, vel de crimine coram iis tantum parentibus commiſſo, qui a revelando immunes ſunt: quamquam notat le Pretre cent. 3. cap. 119. teſtificationem parentum contra parentes aliquando recipi: ſi nempe agatur de verificatione facti alicujus quod in domus penetralibus geſtum ſit, & extra non prodierit.

Coll. And. p. 422. & ſeq. — *Gib. p. 369.*

Dicitur 5. *in favorem quorumdam Eccleſiæ membrorum*, quibuſdam enim monitoria concedi non debent. Tales vero ſunt 1. quicumque heterodoxi, eos enim ab Eccleſia protegi non decet, qui Eccleſiæ leges aſpernantur, juxta id Juris, *Privilegia quæ contemplatione Religionis indulta ſunt, Catholicæ tantum legis obſervatoribus prodeſſe oportet*. Hinc Pſeudoreformatis, dum libere Religionem exercebant in Gallia, non indulgebantur litteræ monitoriales, niſi ſub nomine Procuratoris generalis, qui eas pro Hæreticis requirebat. Ita Rothomagi judicatum an. 1603. 2. excommunicati, publici peccatores, ii præcipue qui Paſchali Officio non funguntur. *Nullæ*, inquit Concilium I. Toloſan. an. 1590. cui præiverat Concilium IV. Mediolanenſe an. 1573. *in excommunicati, aut perditi ſceleſtique hominis gratiam excommunicationes decernantur*, idque merito cautum erat, quia qui Eccleſiam in ſpiritualibus præcipientem oderunt, Eccleſiam in temporaneis adjutricem habere non debent. Hæc tamen reſtringit Gibert, 1. ad excommunicatos denuntiatos. 2. ad Hæreticos, eo ſenſu quod non proprio nomine, ſed tantum Regii Procuratoris, monitoria obtinere poſſint.

Act. Cleri p. 1021. — *Coll. And. p. 432.* — *Condom. Rit. Alet. p. 271.* — *Gib p. 360.*

---

* *Les Archevêques & Evêques, & leurs Officiaux ne pourront decerner des monitoires que pour des crimes graves & ſcandales publics; & nos Juges n'en ordonneront la publication que dans les memes cas, & lorſqu'on n'en pourroit avoir autrement la preuve.* Art. 26. Edict. anno 1695.

ſint. 3. quod ſpectat ad publicos peccatores, juſta hæc erga eos ſeveritas non amplius in uſu eſſe videtur, unde iis ſicut aliis, connivente ſæculari tribunali, monitoria conceduntur.

Quæres 2. quinam ad revelandum teneantur.

R. 1. Omnes diœceſani qui ſubjacent Epiſcopo monitorium concedenti, tenentur revelare ſtatim ut monitorii notitiam habent, niſi jure eximantur a revelando. Ratio eſt, quia ii omnes Epiſcopo ſuo generaliter præcipienti parere tenentur: atqui per monitoria Epiſcopus generaliter præcipit, *Et generalement contre tous ceux & celles qui ſçavent & ont connoiſſance des faits ci deſſus*. Verba ſunt in litteris monitorialibus apponi ſolita.

Ergo Infideles, Judæi, ipſimet Cathecumeni, amentes, infantes necdum uſum rationis adepti, non obligantur per monitoria, quia vel Eccleſia in eos juriſdictionem non habet, vel obedientiæ incapaces ſunt.

Can. 1. IV. *q.* 2. Is olim fuit Eccleſiæ Africanæ uſus, ut *ad teſtimonium infra annos* 14. *ætatis ſuæ* pueri non admitterentur. Sed alia eſt Eccleſiæ *Gallicanæ* diſciplina, juxta quam pueri utriuſque ſexus, etſi nondum puberes ad depoſitionem admittuntur. An vero, ſi non deponant, ſubjaceant excommunicationi, dictum eſt ſupra.

Sup. p. 688. Ergo monitorium, cum actus ſit juriſdictionis, *in* eos ſolum ferri cenſetur in quos Superior juriſdictionem habet: unde qui in Parochia S. Petri degunt, obedire tenentur monitorio quod in Parochia S. Joannis promulgatur, quidquid in contrarium ſtatuere videatur Sambovius t. 2. caſ. 173. Ratio eſt, quia monitoria non feruntur a Parocho, *qui* revera in alterius parochianos nihil poteſt, ſed ab Epiſcopo, aut Officiali, qui juriſdictionem habet in totam Diœceſim.

Seſſ. 25. *de Regul. c.* 12. Ergo & revelare tenentur Religioſi, etiam exempti, qui de nulla ſunt Parochia; quia Epiſcopo quoad cenſuras ſubmittuntur a Concilio Tridentino; atque is diſciplinæ Tridentinæ articulus in Galliis viget, ait Gibertus p. 389.

Ergo qui de, & in aliena Diœceſi ſunt, jure quidem naturali non autem vi monitorii ad revelationem obligantur. Idem *dicit Collator* Andegavenſis de iis qui licet actu ſint in territorio *Epiſcopi monitorium decernentis*, ejus tamen juriſdictioni non ſubjacent: *quales ſunt* 1. viatores qui per Diœceſim plano ductu tranſeunt. 2. advenæ qui pauco tempore in Diœceſi commorantes, ibi nec domicilium nec quaſi domicilium acquiſiſſent; ii enim nec ratione domicilii, nec ratione delicti, cujus participes non eſſe ſupponuntur, ſubditi ſunt Epiſcopo; imo etſi ſtatutis ſubjecti eſſent, non tamen ſubjecti forent excommunicationi per ſententiam latæ, qualis ea eſt quæ fertur in monitoriis; Judex enim ſententiam in eos ſolum dicere poteſt qui ab ejus tribunali dependent. *Hactenus* citatus Theologus. Exiſtimat tamen Gibert, eos *qui pro negotiis* in aliquo territorio ſtant, ibique Diœceſani ſunt pro Sacramentis, abſtinentia, jejunio & feſtis, ad obſequendum monitorio teneri; quia cenſura quam importat monitorium, privat bonis quibus homines illi in hoc territorio fruuntur. Hæc opinio principiis in hoc Opere paſſim poſitis mire congruit, quam idcirco in praxi ſequi paratus, ceteris tamen utpote parum communem, ſequendam proponere vix auſim.

Ergo ad revelandum vi monitorii tenentur ii qui in aliam, etiam commorandi gratia, Diœceſim tranſierunt, modo nonniſi poſt inchoatam moni-

monitorii promulgationem e prima ſua Diœceſi exierint. Ratio eſt, quia *ubi cœptum eſt* ſemel *judicium, ibi & finem accipere debet*, ut patet ex utroque jure: atqui per primam promulgationem inchoatur judicium in foro illius qui monitorium decrevit; ergo. Qui vero * citra fraudem, in aliam tranſit Diœceſim, licet de eligendo in ea domicilio non cogitet, ad revelandum vi cenſuræ non tenetur; quia jam non ſubeſt juriſdictioni illius qui monitorium tulit. Quod ſi homo ille in Diœceſim ſuam revertatur, antequam effluxerit ultima dies, imo ultima hora temporis ad incurrendam cenſuram præfixi, tenebitur ad revelandum, ſi reſcierit monitorium, quia ſufficienter ſubditus eſt ei qui revelandi mandatum tulit. Ita Collat. Andeg. Ex quo ſequitur eum qui a territorio domicilii ſui abeſt toto eo tempore quo monitorium decernitur, publicatur, fulminatur excommunicatio, & jam elapſo termino ligare incipit, non obligari vi cenſuræ ad revelandum; atque id ab aliis etiam propugnatum vidi. Ratio eſſe poteſt quam alibi indicavi, nimirum quod cenſura ſpecialis ab homine, qualis ea eſt de qua nunc agitur, cum feratur per modum imperii, eos ſolum liget qui eo tempore, quo fertur, ſubſunt juriſdictioni Superioris.

L. 7. & 30 ff. De judic. C. 19. De foro compet. * Coll. And. t. 1. p. 503. Ibid. p. 499. &c. Pontas Monitoire. caſ. 29.

R. 2. In monitoriis quæ ad Religionem aut commune Regni bonum ſpectant, nemo liber eſt a revelando, niſi ſceleris auctores aut participes. Ratio eſt, quia nemo eſt, qui bona hæc tanta, cuilibet privato etiam ſuorum bono, anteponere non debeat; unde receptum iſtud, *Salus populi ſuprema lex eſto*: atque hoc item, *Contra publicos hoſtes & majeſtatis reos, omnis homo miles*.

Ergo ſi agatur de hæreſeos diſſeminatione, proditione Regni, Regis morte, præſertim nondum executioni mandata, filius contra patrem; uxor contra virum, & viciſſim revelare debent. Excepi *ſceleris auctores aut participes*: etſi enim nunc paſſim promulgentur monitoria cum clauſula, *nemine dempto* (cujus contrariam, *dempta parte*, requirebat olim Senatus Divionenſis ad monitorii validitatem) non exiſtimant tamen Theologi conſcium ſceleris in ullo caſu teneri ad ſui manifeſtationem. Hoc enim natura horret; hoc nemo faciet reſpectu proximi parentis, niſi in perraris caſibus de quibus ſtatim locuti ſumus, quanto minus reſpectu ſui? hoc demum variis, ut ajunt, Areſtis confirmatum fuiſſe docet ex Bouchello Auctor Collat. Andeg. * Fatemur tamen hominem reum teneri ad reparationem criminis, quam per alios, præcipue vero per Confeſſarium præſtare facile poteſt.

* Pag. 544. & ſeq.

Dices 1. Tam poteſt ſceleris conſcius teneri ad revelationem criminis ſui, quam ad id obligari poſſit cum juridice interrogatur: atqui in hoc poſteriori caſu obligatur. R. neg. maj. Nam 1. non traditur quis in cuſtodiam, niſi jam graves contra eum militent conjecturæ & ſuſpiciones; ſecus contingit in monitorio. 2. non interrogatur homo, niſi jam teſtium depoſitione ſaltem ſemiconvictus ſit, nec tam interrogatur ut ſe ipſum infamet, quem jam conſtat eſſe ſatis infamatum, ſed ut infamiam eluat & purget ſi poteſt; unde ſcribuntur omnia quæ accuſatus in ſui gratiam proferre poteſt: revelans autem vi monitorii, hoc unum ageret ut ſemetipſum infamaret.

Dices 2. S. Gregorius in Epiſtola relata a Gratiano, præcepit ſub ex- C. 2. v q. 1.

com-

Digitized by Google

communicationis pœna, ut quidam infamatorii libelli auctor ſemetipſum declaret. En S. Pontificis verba, *Quod ſi non exierit, neque publice confeſſus fuerit ... ex Dei & Domini noſtri Jeſu Chriſti ſpiritu definimus, ut ſancti ejus corporis & ſanguinis participatione privatus* ſit ... *Sin autem errorem ſuum fuerit aperte confeſſus, Dominici corporis ac ſanguinis participatione non ſit privatus*. R. præceptum illud poſitum fuiſſe ex præſumptione vel ſuppoſitione quod medium illud ad calumniæ reparationem omnino neceſſarium eſſet; neque alio ſenſu juſtum eſſe potuit: unde ſi infamator alia quacumque via parti læſæ ſatisfacere potuerit abſque ſui proditione, dubio procul manſit liber ab ejuſdem præcepti obligatione, & ſine cenſuræ ulterioris metu Sacramenta recipere potuit. Ceterum mirum non eſt quod hanc agendi rationem tenuerit S. Gregorius: etſi enim nemo *per ſe loquendo* ad criminis occulti manifeſtationem obligetur; ſi tamen contingat id neceſſarium eſſe ut tollatur gravis infamia, *aut* nocumentum quod inſonti imminet, & auferri aliter nequit, *cogi poteſt* homo ad ſatisfaciendum hoc modo, imo ad id *jure naturali* obligatur. Ita Suares ſolide & erudite ut ſolet.

Suar. d. 4. ſect. 5. n. 14.

Quæres an non ſaltem in materia civili pars contra quam decernitur monitorium, teneatur ad revelationem. R. Ita cenſent Gallicani Juriſperiti complures, qui clauſulam, *nomine dempto*, multis Pariſienſis Curiæ Decretis fuiſſe confirmatam, annis præcipue *1638. 1640.* oſtendunt. Aliter cenſent Theologi, juxta quos ſatis eſt ut parti juſte conquerenti ſatisfaciat; puta ei reſtituendo inſtrumenta, titulos &c.

R. 3. in ceteris monitoriis non obligantur ad revelandum qui revelare non poſſunt. 1. abſque aliqua ſui diffamatione. 2. ſine gravi detrimento. 3. ſine ſecreti naturalis violatione. 4. & ex quorum revelatione nulla exoriretur utilitas; uno verbo quibus ſub mortali præcipi nequit ut revelent. Ratio eſt, quia non intendit Eccleſia, ut quis vel infamiæ notam inurat ſibi; vel alieno bono per grave boni proprii diſpendium conſulat: vel naturæ jura violet; vel demum pro peccato, aut non admiſſo, aut veniali tantum graviſſima excommunicationis *pœna plectatur*: atqui tamen hæc mala conſequerentur, *ſi quis in quatuor caſibus* mox enumeratis revelare teneretur; ergo. Ex his quatuor reſponſionis partibus varia eruemus corollaria. Hinc 1. proximi parentes contra cognatos, affines itidem contra affines revelare non tenentur. 1. quia parentes parentum negotia rebus propriis æquiparare cenſentur. 2. quia infamia unius in alterius infamiam vergit. 3. quia alioqui inde naſcerentur domeſticæ ſimultates & odia. Unde ſi noverim ſupellectilia Titii apud unum e cognatis meis translata fuiſſe, & ab eo *celata*, ita ut cognatus ille reus haberi poſſit in judicio, revelare non teneor: tenerer vero ſi nihil inde periculi immineret parenti meo, puta ſi incunctanter probare poſſet rem innocenter actam eſſe.

Hic tria notanda. 1. per affines non intelligi in præſenti materia, eos quorum affinitas ſolum eſt ſpiritualis, prout docet Gibert p. 393. 2. privilegium non revelandi conſanguineis conceſſum, ad quartum uſque gradum extendi in linea collaterali, in directa vero uſque in infinitum. 3. id locum habere non in materia ſolum capitali, ſeu, ut ajunt, criminali, ſed etiam in civili. Duo hæc ultima puncta conſtant ex Edicto an. *1667*. cujus

jus hæc ſunt verba: *Les parens & les alliès des parties juſqu'aux enfans des iſſus de germain incluſivement, ne peuvent etre temoins en matiere civile pour depoſer en leur faveur ou contre eux*. Ergo a fortiori, id nequeunt in materia criminali quæ capitis periculum ſecum importat. Conſonat Edictum citatum juri canonico, ut patet ex can. *Si teſtes* 3. IV. q. 2.

Quæres, an Marius qui novit furtum de quo per monitoriales litteras conqueritur Joannes, ab uxore vel filio Joannis admiſſum eſſe, teneatur ad revelationem; item utrum uxor illa vel filius teneantur ad reſtitutionem vi monitorii, ideſt ſub excommunicationis pœna.

R. Judicem Eccleſiaſticum præſumi Joanni concedere quod ipſe petiit, nihil vero ultra intentionem ejus: hic ergo caſus ex intentione Joannis, prout in ſumma ſeu contento monitorii explicata eſt, aut aliunde de ea conſtat, reſolvi debet. Si conſtet, aut rationabiliter præſumi poſſit intentionem Joannis non fuiſſe ut uxorem, vel filium comprehenderet: tunc neque iis reſtituendi, neque teſtibus contra eos deponendi onus incumbit ullum vi monitorii; etſi uxor & filii jure naturali obligentur ad reſtituendum. Si vero præſumi poſſit neminem a Joanne exemptum fuiſſe; imo ſi hoc dubium ſit, tunc ad reſtituendum uxor vel filius, ad revelandum vero Marius obligarentur ex monitorio, quia notum ac certum eſſet Eccleſiæ mandatum, ignota vero & dubia Joannis intentio. *V. collat. And. p. 428. & ſeq.*

Hinc 2. regulariter loquendo, domeſtici contra herum revelare non tenentur. 1. quia vulgo & quidem legitime verentur, ne foras indecore abigantur, & debitis priventur ſtipendiis; quod talibus in grave detrimentum cedit. 2. quia inde familiarum quies perturbaretur, nec præſumi poteſt rem ita odioſam exigi ab Eccleſia. Huc accedit quod Edicto de criminalibus materiis lato an. 1670. cautum ſit ut interrogentur a Judicibus teſtes, nam domeſtici ſint, necne: quibus verbis ſatis inſinuatur accuſatos uti poſſe exceptione, quod deponens domeſticus ſit. Hanc opinionem in ſtatutis Synodalibus approbavit Emin. Card. Le Camus, eamque tenent Gibert, Collat. Andeg. Sambovius &c. *Col And. t.1.p.512. Gib.p.396 Sambov. t.2.cas 63*

Limitatur 1. niſi conquerens domeſticos aſſignet coram Judice, cujus erit perpendere quam depoſitionis eorum rationem habere debeat: interim domeſticus juridice interrogatus, vera loqui debet. 2. niſi agatur de crimine privilegiato, puta de hæreſi, vel patriæ proditione, vel de criminibus quorum notitia independenter a domeſticis haberi non poſſit, ut ſi maritus uxorem ſtrenue percuſſerit, occideritve; & viciſſim ſi uxor aut e domeſticis quiſpiam id attentaverit. Item ſi agatur de hæreditatis dilapidatione, ſupellectilium, aut effectuum, ut dicunt, ſubtractione externis ignota. 3. & id quoque limitandum puto, ſi ceſſent incommoda ſuperius expreſſa, ſi v.g. nec ſtipendii ſui jacturam, nec gravis cujuſcumque alterius mali periculum ſubeant domeſtici revelando: (quod ſatis rarum eſt, nam domeſtici ex alicujus domo egreſſi, vindictam exercere præſumentur, nec facile alios ſibi dominos invenient, qui priorum ſecreta revelaſſe dignoſcentur) Ita Eveillon cap. 23. a. 2. Pontas &c. *V. Monitoire cas 13.*

Hinc 3. a revelando diſpenſatur, quiſquis grave damnum ſpirituale aut temporale ſibi timet, vel ſuis, puta patri, uxori, genero, quæ forte

te ad quartum gradum extendenda ſunt: tunc tamen cavendum ne quis formidet ubi non eſt timor, efficiendumque omni qua poteſt via, ut malum aliis illatum reparetur. Adde revelandum eſſe cum agitur de bono publico notabili, tunc enim privatum quodcumque commodum poſthaberi debet.

Coll. And. p. 418. Hinc 4. qui legitima uſi compenſatione vel præſcriptione, bona alterius compararunt, non tenentur ad reſtituendum, & qui hoc norunt, non tenentur ad revelandum; imo ſi revelent, peccant juxta multos. Idem ſentiunt plurimi de eo qui a Titio ceſſionem * bonorum meditante pecuniam ſibi debitam præ aliis creditoribus anterioribus recepit: is enim ſine gravi ſui incommodo revelare non poſſet, quia in fraude & dolo de ceteris partem habere præſumeretur. An autem creditor qui præ ceteris ſe ipſo anterioribus debitum ſuum *recepit*, ad reſtituendum teneatur, controvertunt Theologi. Vide *dicta tom. 1.* hujus Operis pag. 235.

* faillite.

Hinc 5. quiſquis revelare nequit niſi ſecretum vel *explicite* vel implicite promiſſum prodat, revelare non poteſt; ſicque a revelando immunes ſunt Advocati, Notarii, Procuratores, Sollicitatores, conſulti. His enim res domeſticas nemo aperit niſi cum pacto ſilentii, quod niſi ſervent, jam ſuæque vertendæ ſint familiæ, & claudenda *conſiliis janua*. Idem dic de Medicis, Pharmacopolis, Obſtetricibus, Chirurgis, qui omnes ſacramento ſecreti ſeſe ſolent obſtringere; idque ab iis ſervari publicæ rei plurimum refert. Ita Sanctus Thomas 2. 2. q. 70. a. 2. ad 2. *Pontas Monit.* cas 8. Collat. Condomenſes & Andegav. p. 530.

Hinc 6. amico amicum prodere non licet; quæ quia difficultatem habent ad hæc puncta reducimus.

1. Cui expreſſe commiſſum eſt aliquid ſub ſecreto naturali, revelare non poteſt; quia *ſervare fidem eſt de jure naturali; nihil autem præcipi poteſt homini contra id quod eſt de jure naturali*. Quin & ita arctum eſt juris naturalis præceptum, ut ſi homo ſecreto naturali obſtrictus ad rem reticendam, hanc alteri revelaſſet imprudenter, teneretur *hic poſterior ſecretum* etiam ſibi non imperatum ſervare. Unde non *immerito docet* Sambovius, domeſticos qui aliquid audiunt ab heris ad revelandum non obſtrictis, nec ipſos ad revelandum obligari. Obſerva tamen non eo ipſo quempiam a revelando diſpenſatum iri, quo aliquid audiiſſet ab iis qui cum eſſent ſceleris participes v. g. ſilere debuiſſent. Imo ſi ille contra quem monitorium decernitur, advertens ſe imprudenter locutum eſſe, adderet ſe rem dixiſſe ſub ſecreto, non deſineret alter, etſi amicus garruli hujus, ad revelandum obligari: tum quia plerumque non acceptat ſecreti conditionem, qui antea de ſecreto ſervando *poſtulatus* non eſt; tum quia vix præſumi poteſt id ſub conditione ſecreti dictum eſſe, quod quia prurigine loquendi evomit, præſertim ſi de mulieribus agatur, quæ quod tibi ſub ſecreto, ſtatim *aliis* viginti, ſub eadem conditione aperient.

S. Thom. unde ſupra. *Col. And. p. 524.* *Samb. t. 2. cas 63.*

2. ad eximendum ab obligatione revelandi, ſufficit tacita ſecreti promiſſio; & hæc præſumitur non quidem inter amicos ſimpliciter, ſed eos inter amicos quos tam arcta vincit neceſſitudo, ut res omnino ſuas, ſermoneſque & conſilia ſibi communicent; quaſi ferme in unam coaleſcerent ambo perſonam.

Exci-

Digitized by Google

Excipiuntur a Doctoribus caſus duo. 1. ſi agatur de impedimento matrimonii diremptivo; ex matrimonio enim invalido ſequuntur graviſſima mala, profanatio Sacramenti, concubinatus, proles illegitima alienis fruitura bonis: unde hic amicitia non excuſat a revelando. 2. ſi agatur de conſilio necdum executioni mandato, contra bonum publicum aut etiam privatum pernicioſe formato, prout alibi docuimus ex S. Thoma. His nixi principiis decidunt Sambovius & Pontaſius, eum ad revelandum teneri qui veterem amicum creditoribus ſuis * decoquentem, in domum ſuam recepit, poſito quod inde grave creditoribus præjudicium exoriturum noverit; puta ſi ſciat amicum hunc grandem pecuniæ ſummam in fraudem creditorum ſubtraxiſſe. Idem dicendum de eo cui ſub ſecreto dixiſſet aliquis ſe nomen ſuum commodaſſe decoctori huic, ut bona ſua facilius ſubtraheret; tunc enim uterque ad revelandum obligaretur, cum hoc diſcrimine, quod poſterior qui totum quod novit didicit a priore, non teneretur ad revelandum niſi in defectum prioris; priore enim revelante, inutilis eſt revelatio poſterioris, quia tunc non aliam habet vim quam ejuſdem prioris revelatio. Quod hic ſemel annotatum ſit. Sup p 618 *banque, routier.

Hinc 7. cum ad actum inutilem nemo teneatur, revelare non tenentur ii quorum revelatio inanis foret: unde a revelando immunes ſunt.

1. qui ſolus novit homicidium v. g. ab alio perpetratum; imo nec revelare poteſt, ſemetipſum enim calumniatoris famæ exponeret, quia ex jure, *teſtis unus, teſtis nullus*. Unde S. Auguſtinus relatus a Gratiano, plerumque, inquit, *boni viri propterea ſufferunt aliorum peccata & tacent, quia... quæ ipſi ſciunt, Judicibus probare non poſſunt*. Vid. Pontas cas 17. Cavendum tamen ne revelationem ſuam ſuperfluam putet, qui novit jam præceſſiſſe ſufficientem revelantium numerum: tum quia probationum abundantia non nocet; tum quia ſæpe fit, ut eæ eludantur probationes quæ omnino videbantur invictæ; tum quia meum eſt Eccleſiæ parere, non vero judicare an ſufficiant teſtes qui præceſſerunt, necne. 2. revelare non tenetur qui Pauli crimen a Petro ſolo didicerat, ſi Petrus ipſe revelaverit; aut qui per plateas ab ignotis nec fide dignis hominibus audivit crimen a Petro fuiſſe perpetratum; hæc enim denuntiatio nullam in judicio fidem faceret, ut cum aliis monet Habert. 3. qui novit quo ſeſe receperit filius hæretici, qui paterna e domo fugit ut Religionem Catholicam amplecteretur, non tenetur aut revelare, aut filium hunc ad patrem remittere: judex enim monitorium decernens eos ſolum ligare voluit, qui injuſte filium contra voluntatem patris retinerent; injuſte autem non retinet, qui in gratiam Religionis retinet. Vide Pontas cas 19. ubi & notat hujuſmodi receptatores ad judicem recurrere debere, qui eis juxta Regni leges patrocinium ſuum negare nequit. 4. qui phyſica, vel etiam morali (qua ſcilicet ſecluſo monitorio non peccaret) reſtituendi impotentia laborat & laborare cognoſcitur, nec reſtituere tenetur, nec ab aliis vi monitorii detegi: ad impoſſibile enim nemo tenetur; & *rem quæ culpa caret, in damnum vocari non convenit*. Ubi nota eum incurrere excommunicationem, qui jam inchoata, vel præcognita monitorii promulgatione conjiceret ſe in impotentiam reſtituendi; ſecus de eo qui reſtituere non valens, ſic eſſet affectus, ut etiamſi par foret reſtituendo, reſtituere nollet: eos enim quorum mala eſt voluntas plectere non intendit Eccleſia, cum agendo C. 2. De Conſt.

vere ſunt impares. Sunt qui velint eum qui actu reſtituere nequit, debere, ne excommunicationem incurrat, vel ſponſorem præbere, vel alio modo aſſerere, ſe, cum poterit, ſoluturum eſſe, ne debitum pereat. Opinionem hanc parum habere fundamenti putat Collator Andeg. eo quod debitori nulla accreſcat ex monitorii promulgatione reſtituendi obligatio. Quidquid ſit, qui ad pinguiorem reverſus fortunam non reſtituit, ſtatim contrahit excommunicationem, niſi qui eam tulit, aut fato functus, aut depoſitus fuerit; cenſura enim hæc cum ſit ab homine, eo extincto extinguitur. 5. cum crimen penitus occultum eſt, nec reus, nec teſtis ad reſpondendum judici interroganti tenentur. Is enim judex juris formam non ſervat, ut evidens eſt ex cap. 21. *De accuſat.* Idem docent Reſolutiones Paſtorales Diœceſis Genevenſis.

Tom. 2. p. 545.

Expendunt hic aliqui, an ad revelandum teneantur, qui *ſciunt monitorium* conceſſum fuiſſe alicui, nullam in rebus de quibus *agitur partem* habenti. Qua de re dico ſupponendum eſſe eum qui monitorium conceſſit, officio ſuo non defuiſſe: unde qui factorum notitiam habent, ad revelandum tenentur niſi error manifeſtus ſit, ut eſſet ſi Petrus monitorium obtinuiſſet pro injuria non ſibi ſed Paulo illata, & de qua Paulus neutiquam conquereretur. Quod ſi Petrus ad procurandam Paulo reparationem injuriæ eidem illatæ, monitorium obtineret, Paulus qui injuriam hanc remittere poteſt, & pie condonare, non teneretur ad revelandum. Si vero pars publica, ſeu publicus criminum vindex, cujus eſt graſſantia mala cohibere, monitorium obtinuiſſet, tunc teneretur Paulus ad revelandum, quia poteſt quidem juri ſuo renuntiare, non autem iis quæ ordinantur ad bonum commune.

Quæres 3. quo tempore incipiat ceſſetve revelandi obligatio. R. poſt primam monitionem ſtricte tenentur ad revelationem omnes qui facti notitiam habent, niſi legitima eos cauſa excuſet a revelatione tunc temporis facienda. Ratio eſt 1. quia tenetur quilibet Eccleſiæ in materia præſertim gravi præcipienti parere quamprimum *poteſt; atqui Eccleſia* per primam monitionem præcipit; ergo intolerando *laborant errore qui* putant revelationem tamdiu poſſe differri donec triplex præceſſerit monitio. 2. quia peccat ille ex cujus dilatione grave ſæpe ſæpius ſequitur *conquerentis* damnum: atqui ex dilatione revelationis... Nam ſæpe fit ut conquerens ad graves ſumptus faciendos teneatur, a quibus abſtinuiſſet, ſi ſtatim ad revelationem veniſſent teſtes; ſæpe fit ut dum procraſtinatur revelatio, res furto abreptæ abſcondantur, vel alio transferantur; ſæpe fit ut ſontes fugæ tempus inveniant, quod non *inveniſſent*: ut qui prima hebdomada pares erant ſolvendo, poſt tertiam aut quartam non ſint ſolvendo &c. ergo.

Evillon Babin, Coll. Cenom.

Dixi, *ſtricte tenentur*. Nam ſtricta eſt obligatio quæ ex religione & ex juſtitia naſcitur: atqui talis eſt obligatio revelandi quamprimum. Naſcitur ex religione, ex debita nimirum ſuperioribus Eccleſiaſticis reverentia. Naſcitur quoque ex juſtitia, ſi enim, ut ſtatim dicam, ad damni totius refuſionem teneantur, qui non revelando damni hujus cauſa fuerunt: quis eos non putet obligari ad reſtituendum pro rata, quorum dilatio alicujus detrimenti conquerentibus cauſa fuerit?

Dixi

Dixi iterum, *niſi legitima eos cauſa excuſet*. Non enim peccat qui differt revelationem, 1. quia propriis & gravibus negotiis alio trahitur. 2. qui grave ex præcipitata revelatione detrimentum veretur. 3. qui dubitans an revelare teneatur, ante vult eruditum quempiam conſulere, quam revelet. 4. qui ſperat partes ante excommunicationis fulminationem, mutuo ſecum invicem conciliatum iri; item qui ſperabat ſalubribus ſe conſiliis & fraterna correctione præſtitutum ut delinquens parti læſæ, quantum opus eſt faciat ſatis. In his caſibus qui revelationem differt, non peccat, quia contra Eccleſiæ matris piiſſimæ intentionem non agit. Iiſdem aut æquivalentibus cauſis ſublatis peccaret; imo ſi prævidiſſet futurum ut ſtatuto tempore revelare non poſſet, ob aliquod ſuperveniens impedimentum, graviter peccaſſet non revelando eo tempore quo potuit, & excommunicationem incurreret, cum poſtea fulminaretur, etſi jam eo tempore revelare non poſſet.

Quæres 4. an ad reſtitutionem teneantur qui revelare nolunt. R. affirmative. Quia illa opinio in praxi admitti debet, quæ ut tutior ſic & probabilior eſt ab extrinſeco, & ab intrinſeco; atqui ſic ſe habet opinio quæ ad reſtituendum obligat eos qui cum revelare poſſent, non revelaverunt. Ita Parochos ſuos doceri & docere voluerunt S. Carolus Borom. Card. Le Camus in ſuis ſtatutis, Emin. Noallius in Collation. de uſura tom. 3. lib. 6. p. 206. Epiſcopus * Genevenſis, Epiſcopus Catalaunenſis, cujus pro Diœceſi exarata eſt Theologia Haberti. Idem ſatis aperte tradit Auctor Coll. Andeg. t. 1. p. 460. & expreſſe Pontas, verbo *Reſtitution* cas 201.

* *Reſol. Paſt. t.* 2. *p.* 3. *tit.* 6. *c.* 3.

Confirmatur 1. ab intrinſeco. Qui ex juſtitia tenetur ad revelandum, is niſi revelet tenetur ad reſtituendum: atqui urgente monitorio, qui revelare poteſt, non ex religione ſolum tenetur ad revelandum, ſed tenetur quoque ex juſtitia. Nam tenetur ex juſtitia qui tenetur ex officio: ſed tenetur ex officio, qui tenetur urgente monitorio; tunc enim officium hoc & onus imponit & Eccleſiaſticus & Sæcularis Judex, ut qui damnum alterius avertere poteſt revelando, avertat, & hoc onus ſuſcipiunt omnes Eccleſiæ filii; ergo. Ita fere Collator Pariſ.

Confirmatur 2. Revelare tenentur ii in quos *conquerens* jus acquirit per præceptum Eccleſiæ: ſed conquerens jus acquirit per præceptum Eccleſiæ, ut omnes qui teſtimonio ſuo ſibi opem ferre poſſunt, hanc revera ſibi ferant. Ita Theologia Catalaunenſis.

Confirmatur 3. ex S. Thoma. *Tenetur quis ad reſtitutionem ejus in quo aliquem damnificavit: ſed aliquis damnificatur dupliciter, uno modo quia ei aufertur id quod actu habebat . . . alio modo ſi damnificet aliquem impediendo ne adipiſcatur id quod erat in via habendi*: atqui conquerens erat in via habendi & recuperandi rem ſuam, niſi obſtitiſſet ſilentium non revelantis. Ita Reſolutiones Paſtorales Diœceſis Genevenſis.

Confirmatur 4. Qui per dolum impedit ne alius rem ſuam recuperet, is ex omnium confeſſo, obnoxius eſt reſtitutioni: ſed qui non revelat hoc in caſu per dolum impedit . . . . Sicut enim per dolum impedit ne eleemoſynam obtineam, qui doloſe verbis aut nutibus dicit me non indigere; ſic & per dolum impedit ne rem meam aſſequar, qui æquivalenter dicit neminem cognoſci qui ad damni mei reparationem teneatur: atqui 2. 2. q. 62. a. 4. ad 6.

hoc æquivalenter dicit, qui non revelat, cum revelare ab Eccleſia jubetur; atque id demum ex hoc ſilentio colligitur. Ergo.

Quæres denique quid obſervandum Parocho, cui publicandi monitorii provincia demandatur. R. cum Haberto, hæc ei eſſe præſtanda. 1. ex ſupra recenſitis excommunicationis natura & effectibus, exponet quam formidanda ſit excommunicatio etiam injuſta. 2. inſurget adverſus eos qui vindictæ animo, aut levibus de cauſis monitoria poſtulant; & qui cum ſæpe opum divites ſint, terribiliores Eccleſiæ pœnas pro iis extorquent rebus, quarum jacturam viri etiam pauperes, ſed pluſculum Chriſtiani, æquo animo ferunt. 3. ſi certo deprehendat Parochus monitorium obreptitie obtentum fuiſſe, rei totius veritatem indicabit Officiali, cui id moleſtum accidere non debet, ſecundum ea quæ ſupra dixi. 4. cavebit ne publicationes auctoritate *propria ſuſpendat*, ſub eo prætextu quod damni auctor ei in *confeſſione & ſcelus* ſuum aperuerit & ſe ad exhibendam ſatisfactionem *condignam paratum* eſſe aſſeruerit; hæc enim publicationum ſuſpenſio *in grave conquerentis* præjudicium cedere poſſet, unde & pluribus Areſtis prohibita eſt. 5. monitoria non promulgabit diebus ſolemnioribus; v. gr.
Pontas Monitoire c. 5. Nativitatis Domini, Epiphaniæ, Purificationis, Paſchæ, Aſcenſionis, Pentecoſtes, Corporis Chriſti, aliiſque ſolemnioribus *diebus*, niſi Epiſcopus aliter cenſuerit. Ita enim poſt Concilium Mediolan. IV. præ-
Ibid. c. 25. Habert. Rit. Andeg. ſcribunt libri Rituales non pauci, docentque Theologi ſaniores, & probat ipſa rei natura, cum æquum non ſit ſanctam ſolemniorum *dierum* lætitiam, pœnarum quas Religio maximas habet, ſtrepitu vel *inflictione* turbari: unde publicatio hæc in ſubſequentem feſtam diem una cum Præconio, ſeu *Pronao* differri debet. 6. monitorium leget alta & diſtincta voce, non feſtinanter, ut nemo non audiat ſingulos articulos qui monitorii materiam conſtituunt. 7. cum excipiet teſtimonia ſeu depoſitiones, ſedulo cavebit ne quis alia revelet quam quæ ad monitorium ſpectant. 8. docebit quam errent graviter qui revelationem procraſtinant donec immineat terminus *incurrendæ cenſuræ præfixus*, prout ſupra dixi. 9. exponet per monitorium *ligari auctorem criminis* & teſtes; auctorem quidem ut ſatisfaciat ſub excommunicationis pœna (quæ tamen non ubique contra delicti auctores imponitur) non autem ut ſe prodat; teſtes vero ut eumdem ſub excommunicationis pœna manifeſtent.

Antequam huic materiæ finem imponam, lectorem monitum volo, me nihil de aggravatione aut reaggravatione quæ in monitorialibus litteris apponi ſolent, locutum eſſe, *quia aggravatio & reaggravatio* nihil operari poſſe videntur, quod nunc excommunicatio non operetur. Aggravatio olim & reaggravatio novi quidem erant excommunicationis gradus. Excommunicatio preciſe ſumpta, ſola privabat ſacrificii, ſacramentorum, & ſuffragiorum participatione: creſcente obduratione addebatur aggravatio, quæ inſuper a civili Fidelium convictu arcebat: deinde addebatur reaggravatio, qua Fidelibus aliis vetitum erat ſub excommunicationis pœna, ne quid cum hujuſmodi excommunicato commercii haberent. Juxta tritum id apud Canoniſtas:

alii-

ultimus hic eſt
Ærumnæ cumulus, quod nudum & fruſtra rogantem
Nemo cibo, nemo hoſpitio, tectoque juvabit.

At cum excommunicatio hos omnes ſimul effectus hodie producat: non ſatis intelligitur quid eidem ſuperaddant aggravatio & reaggravatio. Unde ſatius eſſet ab iis abſtinere, ut jam ab an. 1651. optabat Jacobus Eveillon; aut ſaltem quærendum eſt ab Officialibus quid effectus ab aggravatione vel reaggravatione præſtolentur. Fallor, ait Habert, ſi multi Officiales vim & ſenſum hujuſmodi verborum intelligant.

ARTICULUS QUINTUS.

De excommunicatione minori.

QUæres 1. quid ſit. R. eſt cenſura privans hominem paſſiva Sacramentorum participatione, & voce ſeu electione paſſiva: unde etiam vocatur excommunicatio minor, quia multo pauciores habet effectus quam excommunicatio major. Haud tamen ſpernenda eſt excommunicatio minor, cum qui ea ligatus eſt peccet mortaliter recipiendo Sacramenta & Beneficia, quia facit contra Eccleſiæ prohibitionem in materia gravi. Graviter etiam peccat, tum qui excommunicato minori Sacramenta confert, niſi excuſet ignorantia, aut ſcandali alteriuſve mali vitandi neceſſitas; tum qui eumdem ad Beneficium ſciens & volens eligit, præſentat &c. uterque enim cooperatur illius peccato, violatque jus naturale prohibens ne Eccleſiæ bona conferantur indignis. Valida tamen ſunt Sacramenta quæ excommunicatis excommunicatione minore conferuntur, excepta Pœnitentia, quia ſupponitur deeſſe dolor de peccatis, ſine quo Pœnitentiæ Sacramentum valide recipi non poteſt: ſecus ſi prius abſolutionem cenſuræ petat; aut eam ſibi impertiendam eſſe ſciat, ut communiter præmitti conſuevit. Valida item eſt electio ad Beneficium, aut ejus collatio, ut colligitur ex c. *Si celebrat* 10. *Clerico excom. miniſt.* ubi ſic loquitur Gregorius IX. *Si celebrat minori excommunicatione ligatus, licet graviter peccet, nullius tamen notam irregularitatis incurrit: nec eligere prohibetur, vel ea quæ ratione juriſdictionis ſibi competunt, exercere. Si tamen ſcienter talis electus fuerit, ejus electio eſt irritanda.* Si autem ſolum eſt *irritanda:* ergo pleno jure irrita non eſt, ut docent Toletus, Suares d. 24. ſect. 2. num. 21. Avila, Habert & alii pene omnes.

Quæres 2. an peccet excommunicatus excommunicatione minore, ſi Sacramenta conficiat aut adminiſtret. R. 1. eum mortaliter peccare ſi Miſſam celebret: quia qui Miſſam celebrat, communicare debet, quod non poteſt excommunicatus excommunicatione minori. R. 2. Circa aliorum Sacramentorum adminiſtrationem non conveniunt Theologi. Alii putant eum peccare mortaliter; alii eum ne venialiter quidem peccare ſentiunt; alii, quibus adhæreo, cenſent eum peccare venialiter. Ratio eſt, quia cit. cap. *Si celebrat*, ſic pergit Gregorius IX. *Peccat autem conferendo Eccleſiaſtica Sacramenta, ſed ab eo collata virtutis non carent effectu:*

cum non videatur a collatione, ſed participatione Sacramentorum, quæ in ſola conſiſtit perceptione, remotus. Reponunt Bonac. d. 2. q. 3. & Salmant. c. 4. n. 139. prædictum caput intelligendum eſſe de adminiſtratione Sacramentorum quibus annexa eſt eorumdem receptio, ut fit in eo qui Ordines confert, & ſimul celebrare debet. At explicatio hæc admodum dura eſt: in textu enim citato clare diſtinguitur Sacramentorum collatio, ab eorumdem receptione; ac proinde cum dicitur hominem hunc peccare conferendo Sacramenta, intelligendum eſt iſtud de collatione ſimpliciter dicta. Et vero indecens eſt ut qui a Sacramentorum ſuſceptione tanquam indignus prohibetur, eadem adminiſtret; ergo ea adminiſtrando peccabit, non quidem *graviter*, prout peccat dum eadem recipit, ut dicitur in textu citato, ſed venialiter, quia obligatio honeſtatis & decentiæ regulariter non inducit grave peccatum. *Nullam tamen* incurrit irregularitatem, pœnamve canonicam, ſive *conferendo*, ſive recipiendo, quia nulla eſt expreſſa in jure. Ita Sair. *l. 2. c. 22.* Avila 2. p. c. 6. d. 12. dub. 3. Coninch d. 14. n. 264. *Ex his colliges* excommunicatum minori excommunicatione, divinis Officiis intereſſe poſſe, ſuffragiis frui, abſolvere a cenſuris, actus juriſdictionis exercere &c. Ita idem Sairus & alii communiter.

Quæres 3. quas ob cauſas incurratur hæc cenſura. R. nunc in uno tantum caſu incurri, quando nempe communicatur in rebus prohibitis cum excommunicato majori, eoque denuntiato. Varias autem illicitæ hujus communicationis ſpecies exprimit verſiculus iſte:

Os, orare, vale, communio, menſa negatur.

Os denotat quodlibet commercium per verba, nutus, litteras miſſas, aut receptas, & alia amicitiæ ſigna, ut ſunt amplexus, miſſio vel acceptatio munerum, non tamen retentio eorum quæ ante cenſuram recepta erant. *Orare* ſignificat externam communicationem in Officiis divinis, Sacramentis, orationibus etiam privatim factis cum tali excommunicato, non tamen pro eo, uti ſupra expoſuimus. *Vale* ſignificat ſalutationem honorificam. Quod eo uſque extendunt Suares & Salmanticenſes, ut nequidem permittant aperiri caput etiam ſine verbis, ut reſalutetur excommunicatus. *Communio* denotat eadem exercitia, contractus, iter cum alio actum, deambulationem communem, quietem in eodem lecto, vel cubiculo, per modum ſocietatis; ſecus ſi id ob dormiendi neceſſitatem fiat, & ſine ſocietate. Per vocem *menſa* prohibetur communicatio cibi, potus, & menſæ: unde eidem cum excommunicato menſæ aſſidere non licet, etiamſi non iiſdem ferculis veſcatur &c.

Suar. d. 15. ſect. 1. Salm. c. 3. n. 134.

Hæc quæ prima fronte jugum intolerabile videntur, non parum emolliuntur ſequenti verſiculo, quo indicantur varii caſus in quibus ſine culpa, ac proinde ſine cenſura excommunicati frequentari poſſint.

Utile, lex, humile, res ignorata, neceſſe.

C. 103. XI. q. 3.

Excuſat itaque 1. *utile*, ideſt utilitas ſive excommunicati, ſive communicantis cum eo, ſive alterius tertii. Unde licet Caſuiſtam excommunica-

nicatum conſulere ut difficultatem ſolvat, & conſilium ſalubre det; Medicum inviſere, ab eoque ſive ſibi, ſive pro aliis emere remedia, litteris aut verbis præciſum monere ut reſipiſcat, eumque ſalutare, benevolentiæ ſignis cumulare, quibus & docilior fiat, ejuſque captetur amicitia. 2. *lex*, matrimonii ſcilicet, licitum enim eſt vel uxori cum marito præciſo, vel marito ipſi cum uxore præciſa communicare, non in redditione ſolum aut petitione debiti conjugalis, ſed in iis quæ ad domus & familiæ gubernationem ſpectant; imo, aiunt Salmanticenſes, in omnibus in quibus ante cenſuram communicabant. Ratio eſt, quia vix vitari poteſt incontinentiæ periculum & conſcientiarum laqueus, ſi tam arcte conjunctis mutuum interdicatur commercium: unde & id ampliari ſolet ſi ambo ſint excommunicati. Limitatur tamen ſi matrimonium ſcienter contraxerint in excommunicatione: qui enim contra cenſuram deliquerunt, ab ejus onere eximi non debent: item ſi lata ſit cenſura ob cauſam quæ ad matrimonium ſpectet, puta ſi ob dubium de matrimonii valore prohibeatur cohabitatio: denique ſi conjuges divortio ſeparati ſint. 3. Excuſat *humile*, ſeu ſubjectio & dependentia filiorum a patribus, famulorum a dominis, militum a ducibus. Excipit Silvius filium emancipatum, qui jam paternæ poteſtati non ſubeſt. Fatetur tamen filium hunc teneri honorem, reverentiam ac ſalutationem patri impendere, & ſimilia quæ filii parentibus debent jure naturali; ſed dubitatur an ut filio cum patre, famulis cum hero communicare licet, ſic & viciſſim patri cum filio &c. communicare liceat. Affirmant multi, quia ut inferiores ſuperioribus obſequium, ſic & ſuperiores inferioribus curam & providentiam debent. Mihi quidem perſuaſum eſt, debere herum omni qua poterit via procurare ut famulus ab Eccleſia præciſus, reſipiſcat; ſin autem parere nolit, abigendum eſſe eum, præſertim ſi grave ex ejectione ejus damnum non ſequatur. Addo cum Silvio & aliis, excuſatum non iri qui hominis jam excommunicati ſervitio ſe manciparet. An vero hæc cum excommunicatis communicandi facultas, in ipſis etiam divinis locum habeat, controverti poteſt. Affirmant Avila, Suares, Bonacina & alii quos ſequuntur Salmanticenſes; unde, inquiunt, poſſunt qui de famulatu ſunt alicujus excommunicati, eum ad ſacrum illicite euntem comitari, Horas cum eo legere, ipſique ſacra facienti miniſtrare: quod ultimum non placet, quia cooperatio hæc actioni ſacrilegæ tam proxima eſt, ut & ipſa peccatum reputari debeat. Addunt iidem Theologi, nunquam licitum eſſe iis qui ſunt in alicujus excommunicati obſequio, vel ei Sacramenta conferre, vel hæc ab eodem recipere. 4. excuſat *ignorantia*, ſicut & inadvertentia, modo utraque ſit invincibilis. Si enim ſit voluntaria, etiam non affectata, tutius eſt, quod contra Suarem, Coninch & alios quoſdam docet Bonacina, eam non excuſare a cenſura, cum non excuſet a participatione culpabili: unde petenda eſt abſolutio ſaltem ad cautelam, prout agnoſcit ipſe Suares. 5. excuſat *neceſſitas*, non extrema ſolum ſed & gravis, ſive temporalis ſit, ſive ſpiritualis, ſive mea, ſive alterius, cujus cura mihi ex præcepto vel conſilio incumbat. Non enim probabile eſt velle Eccleſiam obligare contra divina aut naturalia conſilia, de quo vide Auctores paſſim citatos.

Avila 2. p. c. 6. diſp. 11.

in ſup. q. 23.

Bon. d. 17. 2 p. 6. § 2. n. 41.

Suar. d. 15. ſect. 3. n. 5.

Quæ-

Digitized by Google

Quæres 4. an qui dubitat num alter excommunicatus ſit, teneatur eum evitare, & niſi evitet excommunicationem minorem incurrat. R. 1. eum eſſe vitandum ſi immineat periculum vel ſcandali, vel Sacramenti alicujus, v. g. Pœnitentiæ, invalide ſuſcipiendi &c. Ratio eſt, quia extra neceſſitatis caſum non licet exponere ſe periculo Sacramentum invalide recipiendi: atqui ex hypotheſi exponeret ſe quis periculo Sacramentum invalide recipiendi: is enim de quo dubitat an excommunicatus ſit vitandus, ut poteſt non eſſe, ſic de facto eſſe poteſt vitandus. R. 2. In aliis caſibus ſi quis dubitet ſimul an alter ſit excommunicatus & denuntiatus, nec poteſt nec debet eum vitare, quia exponeret ſe periculo eundem jure ſuo privandi, eique injuriam faciendi. Si vero certus ſit de ipſius excommunicatione, & ſolum dubitet num denuntiatus ſit, poteſt eum vitare, ſed ad id non tenetur; quia jus præcipiens ut vitentur ex-*Comit. l. 6. q. 33.* communicati denuntiati, ſtricte intelligendum eſt de iis quos ſatis conſtat eſſe denuntiatos: atqui non ſatis conſtat denuntiatum *eſſe eum de* quo ſerio ambigitur an denuntiatus ſit; ergo neceſſario vitandus non eſt, licet vitari poſſit, quia nemo, communiter loquendo, tenetur ad communicandum cum excommunicato etiam tolerato. Sed notat Comitolus, ſerio non dubitare, qui ut dubitet fidem abrogat teſtibus idoneis, & fide dignis, aut ipſimet excommunicato de cenſura ſua teſtificanti, unde tunc dubitatio abjicienda eſt quia vitioſa, & abſtinendum a communione hujus hominis.

Quæres 5. an qui dubitat an ipſe excommunicatus ſit, debeat *ſe gerere* ut excommunicatum. Nota 1. dubium duplex hic poteſt *diſtingui*: aliud juris, cum qui tale commiſit delictum, dubitat an ei annexa ſit cenſura; aliud facti, cum quis ſcit huic delicto annexam eſſe cenſuram, ſed dubitat an tale delictum commiſerit, puta an is quem ſe percuſſiſſe meminit, Clericus eſſet an ſæcularis. Not. 2. triplex eſt ea de re opinio: alii enim cenſent eum qui poſt adhibitam ſufficientem diligentiam in dubio perſiſtit, debere ſe gerere ut excommunicatum, ſive dubium juris ſit ſive facti; alii id omnino negant, ut Bonacina; *alii id fatentur* de dubio facti, negant vero ſi dubium ſit juris. Ita Suares. Sed prima *Comit. l. 6. q. 57. n. 3.* opinio nobis abſolute tenenda eſt cum Comitolo. 1. quia expreſſe habetur cap. 5. *De Clerico excom. miniſt.* ubi ſic loquitur Innocentius III. *Quia in dubiis via eſt tutior eligenda: etſi de lata in eum ſententia dubitaret, debuerat tamen potius ſe abſtinere, quam Sacramenta Eccleſiaſtica pertractare.* *Tom. 2. p. 278.* 2. quia diſerte ſequitur: tum ex iis quibus olim evicimus in dubio voti votum *Ibid. pag. 766.* implendum eſſe; tum ex iis quæ contra laxiores Probabiliſtas aſſeruimus, quæ quoniam in præſenti materia facile applicari poſſunt, miſſa facimus. Unde in praxi hæc proponimus ſequenda. 1. eum qui non facit quod in ſe eſt ad exeutiendum dubium quo laborat, cognoſcendamque veritatem regulariter loquendo temere ſe ſacris ingerere ob periculum, ne excommunicatus, vel alia ligatus cenſura, celebret, aut quid ſimile faciat. 2. eum imprudentiſſime agere, ſi cum adhuc perplexus & dubius manet, non curet ſaltem ad cautelam prius abſolvi, quam Sacramenta conficere aut miniſtrare attentet; hæc duo admittit Suares diſp. 11. ſect. 3. n. 9. 3. & id ſponte admitterem, cenſuram de ſe reſervatam Papæ, eidem non reſervari cum vere dubia eſt; quemadmodum votum perpetuæ caſtita-

Digitized by Google

ſitatis, ſi dubium ſit, reſervatum eſſe ceſſat, prout alibi dixi. Favet Sairus, qui dubium Clerici percuſſorem, ab Epiſcopo abſolvi poſſe docet. An quod hic dictum eſt de dubio cenſuræ, extendatur ad dubium irregularitatis, ſuo loco expediemus. *Sair.l.5. c.28 n.29.*

Quæres 6. quis ab excommunicatione minori abſolvere poſſit. Reſpondent Salmanticenſes, eam a quolibet Sacerdote poſſe relaxari, ſi ob veniale peccatum contracta ſit: quia, inquiunt, quilibet Sacerdos ab Eccleſia recepit poteſtatem abſolvendi a venialibus. Verum opinio hæc apud veteres communis, nunc obſolevit, proſcriptaque eſt ab Innocentio XI. an. 1679. qui diſtricte præcipit, *ne venialium confeſſio fiat ſimplici Sacerdoti*, etiam Regulari, *non approbato ab Epiſcopo aut Ordinario*. *Salmant. c.4 n.164.*

CAPUT SECUNDUM.

De Suſpenſione.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid, & quotuplex ſuſpenſio.

Suſpenſio eſt cenſura qua Clerico prohibetur exercitium alicujus miniſterii ſacri. *Cenſura*, quæ vox locum habet generis; & impedit ne peccatum mortale quod etiam eccleſiaſtico miniſterio privat, ſit ſuſpenſio prout hic ſumitur: unde etiam prohibitio celebrandi facta decrepito, non eſt vera ſuſpenſio, quia non ſupponit culpam. *Clerico*, ut oſtendatur ſuſpenſionem ratione ſubjecti quod afficit, diſtingui ab aliis cenſuris quæ ut Clericos ſic & ſæculares ligare poſſunt, cum ſuſpenſio nonniſi in Clericos cadat: unde Moniales, etſi duplici Clericorum privilegio, fori ſcilicet & canonis perfruantur, ſuſpenſionem tamen, prout eſt cenſura, incurrere non poſſunt. *Exercitium* ideſt uſus activus functionum & officiorum quæ Clerico ratione ſtatus ſui competunt: quo nomine differt ſuſpenſio, tum ab irregularitate, quæ per ſe & primo privat Ordinum ſuſceptione, eorum vero uſu nonniſi ſecundario & per accidens; tum a depoſitione & degradatione, quæ non modo Beneficii & Officii uſum ſuſpendunt & retinent, ſed & ipſam, ut ita loquar, utriuſque ſubſtantiam quantum eſt de ſe & radicitus convellunt; tum ab excommunicatione, quæ licet iiſdem privet bonis ac ſuſpenſio, non tamen eodem modo. Suſpenſio enim non ſpectat rationem communicationis cum aliis Fidelibus; unde ſuſpenſus nec ſuffragiis privatur, nec prohibetur communicare cum aliis; quapropter ſuſpenſio privat bonis, prout ſunt uſus poteſtatis eccleſiaſticæ quæ cuipiam ratione Beneficii vel Officii convenit; tum denique ab interdicto, quod non ſolum in Clericos, ſed & in Laicos; non ſolum in perſonas, ſed & in loca cadere poteſt, quodque per ſe privat uſu paſſivo bonorum Eccleſiæ, Officiorum v.g. quatenus interdictus iis intereſſe non poteſt; cum ſuſpenſus iis ſolum privetur quatenus ſunt exercitium & functio eccleſiaſticæ poteſtatis: unde ſuſpenſus non privatur eo miniſterio, quod a Laico vel in ſacrificio

cio Miſſæ, vel in Sacramenti adminiſtratione adhiberi poteſt; ſecus de eo qui interdictus eſt. Non nego interdictum privare Sacramentorum uſu, v.g. celebratione Miſſæ; at id per accidens contingit, quia cum divina Officia celebrare nequeat, quin iis interſit; nec iis intereſſe, quin ruat interdictum, conſequens eſt ut ſecundario & indirecte activo Officiorum uſu privetur.

Suſpenſio alia eſt *medicinalis*, quæ fertur ut homo reſipiſcat; alia *pœnalis* quæ fertur in vindictam criminis præteriti. Pœnalis alia eſt *temporalis*, quæ fertur cum limitatione termini, v.g. ad biennium; alia *perpetua*; & hæc vel eſt perpetua *poſitive*, ut cum dicitur, Qui hoc fecerit, ſit perpetuo ſuſpenſus, eaque magis dicenda videtur depoſitio: alia eſt perpetua *negative* ſeu indefinite, cum nullum ei præfigitur tempus; & tunc intelligitur duratura donec aliter Superiori viſum ſit. Ex his ſuſpenſionibus nulla eſt præter medicinalem, quæ vere ſit cenſura. Suſpenſio autem medicinalis, vel eſt totalis, quæ ſimul privat bonis omnibus quibus privare poteſt, Ordine ſcilicet, Officio, & Beneficio; vel eſt partialis, quæ non privat ſimul his omnibus, ſed vel uno tantum vel duobus: poteſt enim Sacerdos a Miſſa celebranda, non ab aliis Sacramentis, a Prædicatione, non a Confeſſione ſuſpendi. Unde ſi Superior partialiter ſuſpendere velit, neceſſum eſt ut clare deſignet quod ab Officio ſuſpendat: quod ſi abſolute & indefinite loquatur, nec exprimat an ab Ordine, vel Officio aut Beneficio ſuſpendat, cenſetur ab omnibus ſuſpendere; neque enim eſt cur verba ejus ad Ordinem potius quam ad Officium limitentur. Avila 3. p. diſp. 2. dub. 1. &c. Ut hæc plenius intelligantur,

Quæres 1. quinam ſint ſuſpenſionis effectus. Nota 1. ſuſpenſi vel ſunt denuntiati nominatim, vel non. Not. 2. ſuſpenſionis effectus alii ſunt per ſe, privatio nempe Officii, vel Ordinis, vel Beneficii, aut horum omnium ſimul; alii per accidens, & hi vel in ſuſpenſum ipſum cadunt, vel in alios occaſione ipſius. His poſitis,

Avila 3. p d. 2. dub. 1. Salm. c. & n. 5.

R. 1. Suſpenſio abſolute & indefinite lata, ſuſpendit ab Ordine, Officio, & Beneficio; eſt communis. Prob. 1. quia nulla *eſt ratio cur ſuſpenſio* hæc ad unum potius quam ad aliud limitetur. 2. *quia ut excommunicatio* ſimpliciter lata intelligitur de *majore*, ſeu de totali, ſic & ſuſpenſio.

R. 2. Suſpenſio ab Officio ſimpliciter & abſolute lata, privat uſu Ordinis, juriſdictionis, & omnis eccleſiaſtici miniſterii, quod a Clerico ut tali exerceri poſtulat: unde ſic ſuſpenſus nec celebrare, nec Sacramenta adminiſtrare poteſt, quia hæc ſunt actus Ordinis. Item non poteſt cenſuras ferre, concedere Indulgentias, alios ad Confeſſionem approbare, quia hæc pertinent ad juriſdictionem: denique non poteſt eligere, & ſimiles actus exercere, ſive hi in rigore juriſdictionem includant, ſive aliquod jus æquivalens quod Clerico ut tali concedatur ab Eccleſia, & ab eadem auferri poſſit. Ratio eſt, quia qui prohibet totum, prohibet & omnes ejus partes; ſicut qui genus negat, negat & ſpecies: atqui ſuſpenſio ab Officio abſolute prolata, prohibet totum, cum non magis coarctetur ad hanc totius partem quam ad illam; cum ergo nomine Officii eccleſiaſtici intelligatur & uſus Ordinis, & uſus juriſdictionis, & quæ utrique annexa ſunt, prout ex celebrioribus Canoniſtis annotat Panormitanus, & ex Panor-

normitano Gibert, ſequitur hominem ab Officio illimitate ſuſpenſum, non ſolum a juriſdictionis uſu ſuſpendi, ut male inſinuant Habert & Auctor Collat. Andeg. ſed etiam ab uſu Ordinis. Caute tamen penſanda ſunt verba legis, ut videatur an non ſuſpenſio referatur ad facti narrationem, & inde determinetur.

Gib p.434. Habert p. 426. Coll. And. t.2.p.266. Suar. d. 29. ſect.1. n. 28.

At eadem ſuſpenſio non privat iis miniſteriis quæ Clericorum propria non ſunt; unde ſuſpenſus poteſt Sacramenta recipere, excepto tamen Ordine, quia qui ab Officio & exercitio Ordinis excluſus eſt, ad ſuſceptionem ejus licite promoveri nequit, ut colligitur ex cap. final. *De Clerico excom. miniſt.* Poteſt item Indulgentias lucrari, celebranti Miſſam inſervire, cum aliis in Choro Horas canere, nam & Laici id faciunt; non tamen Orationes & Capitula cantare ut Hebdomadarii ſolent, quia hæc functio ex uſu ſolis Sacerdotibus competit: poteſt etiam Epiſtolam canere ſine ſacris veſtibus, imo, ut opinor, cum alba & tunica ſine manipulo; id enim ſæculares quoque non raro præſtant.

Diſputatur autem an ſuſpenſus ab Officio prohibeatur novum acquirere Beneficium. Probabilior ut & multo communior eſt pars affirmans. Quod enim propter Officium datur, non debet ei concedi qui Officium exercere nequit, ut colligitur ex regula generali ſtabilita cap. fin. atqui Beneficium datur propter officium Ordinis & juriſdictionis; ergo cum ab officii hujus exercitio prohibetur ſuſpenſus, debet & ab obtinendo Beneficio prohiberi. An autem de facto irrita ſit, an ſolum irritanda hæc collatio, paulo infra diſcutiam. Interim pro certo tenendum eſt, eum qui ab Officio ſuſpenſus eſt, non ideo a Beneficio ſuo, ejuſve fructibus ſuſpenſum eſſe. 1. quia cenſura id tantum efficit quod ſignificat, & dividitur in ſuſpenſionem ab Officio ſolum, & ſuſpenſionem ab Officio ſimul & Beneficio: atqui diviſio hæc inutilis foret, ſi ſuſpenſio ab Officio neceſſario involveret eam quæ eſt a beneficio. 2. quia in his quæ odium ſive pœnam continent, verba ſtricte ſunt interpretanda, niſi quid obſtet. 3. quia quando legiſlator ab Officio ſimul & Beneficio ſuſpendere vult, utrumque exprimit. 4. id diſerte ſequitur ex c. 10. *De purgat. canon.* idque, aiunt Gibert & Auctor Collat. Andeg. conſtitui debet, ne Clericus vel ad inopiam adigeretur, vel arte indecenti victum quæritare cogeretur: unde, ait Suares, ſententia hæc eſt communis & certa, ſive agatur de ſuſpenſione a jure, ſive de ea quæ fit ab homine; ſive de contracta propter levem, ſive de ea quæ propter gravem culpam incurreretur; modo culpa talis non ſit quæ ex ſe privationem Beneficii inducat, ut diximus tom. 2. p. 399. atque hinc confirmatur quod ſupra dixi, neminem per excommunicationem privari fructibus Beneficii.

At, inquies, Beneficium datur propter Officium: atqui ſuſpenſus ab Officio, illud implere non poteſt; ergo nec Beneficium ſervare.

R. diſt. min. Suſpenſus ab Officio Officium aliquod implere non poteſt, illud nempe a quo ſuſpenſus eſt, C. nullum prorſus, N. Nam poteſt ſuſpenſus & debet Horas recitare, imo, & ex dictis, eas in Choro canere; poteſt etiam ea gubernare quæ ad Beneficium ſpectant; item multa poteſt per alios exequi, quando per ſe exequi nequit.

Ex his ſequitur, ſuſpenſum ab una parte Officii, non ſuſpendi ab altera ei neceſſario non connexa: ſuſpenditur tamen ab audiendis Con-

Confeſſionibus, qui ſuſpenſus eſt ab Ordine; quia licet poteſtas Confeſſiones excipiendi, ſit juriſdictionis, fundatur tamen in poteſtate Ordinis.

R. 3. ſuſpenſum ſimpliciter ab Ordine, ſuſpenſum eſſe ab omni Ordine; neque enim eſt cur ab uno potius quam ab alio ſuſpenſus dicatur: ſuſpenſus vero ab Ordine ſuperiori, v. g. Presbyteratu, non ideo ſuſpenſus eſt ab inferiori, puta ab exercitio Diaconatus. Ratio eſt, quia quædam culpæ ſatis ſunt graves, ut a ſupremo miniſterio, nimis vero leves ut ab infimo arceant: atque id veteri diſciplinæ congruit, ſecundum quam Subdiaconi aliquando e gradu ſuo excidebant, ita tamen ut Lectoris & Oſtiarii officium exercere poſſent. Major eſt difficultas an ſuſpenſus ab inferiori, ſit etiam a ſuperiore ſuſpenſus; circa quam regulariter tenenda eſt pars affirmans, quia cui non licet quod minus eſt, nec ei licere debet quod majus eſt. Excipe 1. ſi ſuſpendatur quis a functione inferiori ob culpam in ejus exercitio commiſſam: *ſic qui homini Diœceſis alienæ, clericalem* præſumit *conferre tonſuram abſque* Epiſcopi ejus *licentia, per unum annum a collatione clericalis tonſuræ dumtaxat* ſuſpenſus eſt, *ut in eo in quo peccaverit puniatur*. Excipe 2. ſi Ordo inferior a quo quis ſuſpenſus eſt, non includatur in ſuperiore; in hoc enim caſu tutum videtur quod docent non pauci, ſuſpenſum ab exercitio inferioris, non ideo ſuſpendi ab exercitio ſuperioris: tum quia pœnæ reſtringi debent cum poſſunt, & poſſunt in propoſito caſu; tum quia licet Sacerdotium pro fundamento Ordinem inferiorem ſupponat, non tamen pro fundamento ſupponit omne Ordinis inferioris exercitium; tum quia ſi datur indignitas, quæ cum privat minoribus, debet a fortiori privare majoribus; datur & alia quæ non meretur plecti privatione majorum quæ graves prærequirit culpas, etſi mereatur plecti minorum privatione ad quam levior ſufficit culpa. Et vero ſæpe fit ut concionandi facultas ei auferatur, cui non aufertur abſolvendi vel celebrandi facultas, licet priore dignior.

Vid. Conc. Tolet. I. can. 4.

Burdig. an. 1031. can. 5.

C. 4. De temp. Ordin. in 6.

Hinc colliges 1. Epiſcopum a Sacerdotalibus *ſuſpenſum, non poſſe vel* Ordines conferre, vel conſecrare Eccleſias; quia *hæ functiones* continentur in Sacerdotalibus. Si vero ſuſpenſus ſit a Pontificalibus, non poterit quidem ea præſtare quæ ſpectant ad uſum Ordinis Epiſcopalis, qualia ſunt Confirmatio, Ordinum collatio, Eccleſiarum & virginum conſecratio: at ea exequi poterit quæ ſunt vel juriſdictionis, ut cenſuris plectere, conferre Beneficia &c. vel Ordinis mere Sacerdotalis, ut Miſſam celebrare: nam celebratio Miſſæ non pertinet proprie ad Pontificalia, cum Miſſa ab iis celebrari poſſit qui non ſunt Pontifices. Poterit etiam Confeſſiones audire, Baptiſmum adminiſtrare &c. modo has *functiones* exerceat ut a puris Sacerdotibus exercentur, ideſt ſine uſu Mitræ, Baculi, & Pallii, quæ etiam Pontificalium nomine intelliguntur. An autem, & quando ob Pontificalium uſum incurrat irregularitatem qui ab iis ſuſpenſus eſt, expendit Sairus l. 4. cap. 16. n. 24.

Colliges 2. eum qui ab Ordine ſuſpenſus eſt, non ideo ſuſpendi a Beneficio: tum quia aliud eſt Ordo, aliud vero Beneficium, ac proinde qui uno privatus eſt, non ſtatim alio privatus cenſeri debet; tum quia ſuſpenſus ab Ordine, Beneficii ſui munia, quædam per ſe, quædam per

alium

alium exercere poteſt; tum denique quia ſi ſuſpenſus ab Ordine, eſſet a Beneficio ſuſpenſus, deberet etiam a juriſdictione ſuſpenſus eſſe, cum juriſdictio de via communi tam fundetur in Ordine, vel potius in prima tonſura, quam Beneficium: porro ſuſpenſus ab Ordine privatur quidem juriſdictione pro foro interiori, non autem pro foro exteriori. Ita Gib. p.433. Sair. ibid. c. 3. n. 19. Ex quo ulterius infero, collationem Beneficii ei factam qui ab Ordine ſuſpenſus eſſet, illicitam fore, non tamen pleno jure irritam.

R. 4. ſuſpenſionem a Beneficio ſimpliciter latam, ſuſpendere ab omnibus Beneficiis. Sequitur ex dictis. Verum hic naſcitur difficultas, an qui plura habet diverſis in Diœceſibus Beneficia, ſimul ab omnibus ſuſpendatur; cui quæſtioni, & aliis hic proponi ſolitis, ut ſatisfiat,

Dico 1. eum qui plura variis in Diœceſibus poſſidet Beneficia, poſſe ab omnibus ſuſpendi; quia licet hæc omnia Beneficia non ſubjaceant uni Epiſcopo, ei tamen ſubjacet qui ea omnia poſſidet, ac proinde ab omnibus ſuſpendi poteſt, ſi id mereatur. Si tamen Epiſcopus quempiam ſuſpendat, nec exprimat ſe ab omnibus ſuſpendere, credi poteſt, ait Auctor Collat. Andeg. eum non ab omnibus, ſed ab iis ſolum quæ juriſdictioni ſuæ ſubſunt Beneficiis ſuſpendere voluiſſe: unde exiſtimat Pontas, ſuſpenſionem quæ ex ſtatuti alicujus violatione incurritur, ab iis ſolum ſuſpendere Beneficiis quæ ſita ſunt in loco in quo obligat ſtatutum illud; contra vero eam quæ per ſententiam fertur, nunc a quibuſdam, nunc ab omnibus ſuſpendere, prout Superior vel quædam ſolum, vel omnia exprimit: in dubio tamen ſatius eſt ad Epiſcopum recurrere, ejuſque intentionem percunctari. *Pontas v. Suſpenſe caſ. 17.*

Dico 2. eum qui a Beneficio ſimpliciter ſuſpenſus eſt, non privari ipſo Beneficii titulo, ſed fructibus ejus. Prob. 1. pars; quia ſuſpenſio, ut ex ejus definitione liquet, ipſam rei ſubſtantiam non perimit, alias jam eſſet depoſitio, non pœna medicinalis, impoſita ſolum donec quis reſipiſcat. Prob. 2. pars; quia alioqui ſuſpenſio nihil circa Beneficia operaretur. Ita omnes. Unde ſequitur eum qui etiam occulte ſuſpenſus a Beneficio percepit ejuſdem fructus, teneri in conſcientia ad reſtituendum Eccleſiæ; quamquam ſi indigeat, poſſit eam ſibi fructuum partem reſervare, quæ ad moderatam ſuſtentationem neceſſaria eſt; & ſi Officium ſuum impleverit, ea detrahere poteſt quæ ſubſtituto ad inſerviendum donanda fuiſſent. Excipe, niſi ex animi obſtinatione in ſuſpenſione perſeveret. Indubie tamen qui a Beneficio ſuſpenſi ſunt, Officium recitare, & alias muneris ſui partes implere tenentur; quod enim fructus non percipiant, eorum eſt culpa, quæ nemini patrocinari debet. *Coll. And. t. 1. p. 309. Ritual. Burdigal. an. 1707. pag. 145.*

An autem qui Beneficii fructibus privatur, poſſit, ſi interſit Officio, diſtributiones iis qui eidem Officio interſunt, concedi ſolitas percipere, non una eſt omnium opinio. Rectius ſentiunt qui id negant de iis diſtributionibus quæ dantur Beneficii intuitu, & ſunt quaſi portiones e Beneficio excerptæ, ut Beneficiariis Officio præſentibus applicentur: ſecus ſi ſermo ſit de iis diſtributionibus quæ ob certas functiones Beneficio minime annexas rependerentur, ut ſunt, ait Bonacina, ſtipendia Miſſarum, Anniverſaria, & ſimilia quæ extraordinarie offeruntur a Fidelibus, & Beneficio annexa non ſunt.

Dico

Dico 3. ſuſpenſus a Beneficio non poteſt de jure communi Beneficium reſignare in favorem, vel permutare, aut temporalia Beneficii bona adminiſtrare, ædes v.g. locare; quia reſignatio in favorem, permutatio &c. numerantur in fructibus Beneficii. At ii ſuſpenſionis effectus in Gallia locum non habent: ibi enim permutatio, reſignatio in favorem, contractus locationis, & ſimilia pro foro exteriori a Curiis ſæcularibus valida habentur, donec quis ipſo Beneficii ſui titulo ſpoliatus fuerit. Unde, ait Habert, ſi Prælatus in locum Parochi ab omni Officio ſuſpenſi, alium Sacerdotem regendæ Parochiæ perficiat, debet
Coll. And. p. 307. is ad judicem ſæcularem recurrere, ut ſibi adjudicetur congrua portio
Pont. cas 15. ex fructibus Beneficii cujus onus ſuſtinet.

Si inquiras an ſuſpenſus a Beneficio ad aliud valide promoveri poſ-
Hab. t. 7. p. 426. ſit. R. vel ſuſpenſus eſt quis ab iis ſolum Beneficiis quæ actu *poſſidet;* vel ab omni prorſus Beneficio. Si primum, valide & licite aliud Beneficium acceptare poteſt, cum id ſibi prohibitum non *fuerit: ſi ſecundum*, diviſi ſunt Caſuiſtæ. Alii cenſent invalidam eſſe *novi* Beneficii ſuſceptionem: ita Collat. Condom. & Pontas, qui nititur c. 8. *De con-*
Tom. 1. Coll. 5. *ſuet.* ubi electio *a ſuſpenſis, & de ſuſpenſo* facta, *juſtitia exigente*, caſſata
Pont. ibid. cas 20. fuiſſe dicitur. Sed quia aliud eſt electionem pleno jure irritam eſſe; aliud eam irritari, & caſſari a judice, idcirco docent * alii ſuſpenſum ab om-
*Vid Coll. And t. 2. p. 312. ni Beneficio, illicite quidem, ſed nihilominus valide ad Beneficium promoveri; quia, inquiunt, pœna gravis induci non debet, niſi jure expreſſa: atqui quod Beneficii collatio penitus nulla ſit in *præſenti caſu*, gravis eſt pœna, quæ nullibi in jure clare expreſſa eſt; ergo. Ex his ſequi videtur electionem hominis ab Officio ſuſpenſi, aut collationem ei factam, non eſſe ipſo facto irritam, ſed ſolum irritandam; & id reipſa docent Suares d. *26.* ſect. 3. Coninch. d. 15. n. 7. & 14. Contrarium nihilominus tenent Theologi & Canoniſtæ complures, ut Avila 3. p. d. 2. dub. 1. concl. 5. Bonac. d. 3. punct. 2. nu. 10. Rebuffus, Flami-
* Ibid. p. 281. nius l. 5. q. 6. n. 84. Barboſa, Auctor ipſe * Coll. Andeg. *quos ſequitur* recens Auctor Tractatus gallici de Beneficiis tom. 1. *p. 343. & Pontas.*
Pontas cas 19. Ego quidem neutrum caſum ab intrinſeco *evidenter reſolvi poſſe opinor*, unde confugiendum eſt ad regulam *probabilitatis*, in hunc modum: In iis quæ vere dubia ſunt, practice tenenda eſt pars tutior, ſi pars minus tuta nonniſi æqualem aut pene æqualem momentorum vim habeat: atqui in præſenti caſu tutius eſt ut qui ab Officio vel Beneficio
V. tom. 2. Moral. p. 771. ſuſpenſus accepit Beneficium, vel ei renuntiet, vel diſpenſationem, novamque collationem petat: atque hæc ejus obligatio ad minus dubia eſt, cum & a graviſſimis viris agnoſcatur, & nulla ſatis *firma* juris auctoritate poſſit elidi; ergo.

At, inquies, ſi ſuſpenſus ab Officio *valide* Beneficium recipere nequeat, non poterit quoque Beneficii, quod jam habet, fructus retinere: atqui hoc falſum eſt ex dictis. R. neg. maj. tum quia facilius eſt aliquem arcere ab eo quod nondum habet, quam ipſum ſpoliare eo quod jam habet; tum quia Eccleſia ſæpius utcumque acceptat & remunerat ſervitia quorumdam altaris Miniſtrorum; quos, niſi jam res Acta foret, ad miniſterium non admitteret.

Ex dictis facile intelligitur quid in ordine ad Beneficia operentur variæ cen-

Digitized by Google

cenſuræ. Excommunicatio inhabilem facit ad Beneficia, idipſum præſtat ſuſpenſio, tum a Beneficio, tum ab Officio. Excommunicatio non privat fructibus Beneficii jam poſſeſſi; ſed nec iiſdem privat ſuſpenſio ab Officio; privat autem ea quæ eſt a Beneficio, quia vel hoc, vel nihil operatur. Si quis tamen in foro pœnitentiæ a cenſuris abſolutus fuerit, jam coram Deo licite & valide Beneficia recipiet: non item coram hominibus, ſi cenſura denuntiata fuerit, & in exteriori foro non fuerit abſolutus.

Ut materia hæc penitius elucidetur, expendendum ſupereſt an cenſuræ eumdem circa penſiones ac circa Beneficia effectum operentur, ac proinde an invalida ſit penſio collata ſive excommunicatis, ſive ſuſpenſis ab Officio aut Beneficio; an item teneantur penſionis fructus reſtituere, qui vi ſuſpenſionis tenentur fructus Beneficii reſtituere. Duplex eſt ea de re opinio. Alii eamdem penſionis ac Beneficii rationem ex hac parte eſſe contendunt. Ita Suares d. 13. ſect. 1. n. 9. Sairus l. v. c. 5. Bonacina, & alii quibus favet Solier in Paſtor. l. 3. tit. 12. litt. G. Ratio eſt 1. quia penſio venit nomine Beneficii late ſumpto vocabulo, ut ait Gigas q. 59. *De penſionibus*: unde penſio iiſdem amittitur modis quibus Beneficium. 2. quia in reſcriptis Pontificiis quibus penſiones conceduntur, præmitti ſolet abſolutio a cenſuris *ad effectum* &c. quod argumento eſt hominem prædictis cenſuris ligatum, reputari inhabilem ad penſiones. 3. quia penſio poſt Pium V. eſt titulus & reditus vere Eccleſiaſticus, unde qui ea fruitur tenetur ad Officium B. Virginis: atqui excommunicati, & ii qui a Beneficio vel Officio ſuſpenſi ſunt, inhabiles ſunt ad acquirendum jus in reditus Eccleſiaſticos, & nonnumquam ad eos percipiendos, etſi jam radicem juris & titulum habeant, ut ſtatim dictum eſt de iis qui a Beneficio ſunt ſuſpenſi; ergo. Contrarium ſentiunt multi ex Gallis ſcriptoribus, ut Author Coll. Andeg. tom. 2. p. 35. Pontas v. *Suſpenſe* caſ. 21. recens Author ante laudatus t. 2. p. 54. quorum ratio una hæc eſt, quod in odioſis & pœnalibus ab uno ad aliud fieri non debeat extenſio: atqui penſio non eſt veri nominis Beneficium; ergo ex eo quod jus Beneficium excommunicatis aut quibuſdam ſuſpenſis invalide conferri decernat, non ſequitur idem dicendum de penſione. Hæc ratio non eſt omni exceptione major; quandoquidem penſio in multis etiam pœnalibus, Beneficii conditionem ſequitur, ut hinc patet quod iiſdem extinguatur modis ac Beneficium, puta per matrimonium, & per Profeſſionem cujuſvis Ordinis, etiam Mendicantium, ait Solier ibid. contra Paſtor. n. 22. Hic ergo ad ſummum dici poteſt cum Cabaſſutio l. 5. c. 11. n. 8. utramque opinionem eſſe probabilem. Hoc quidem credo, ſed quia probabilitas ſola non eſt ſecura actionum regula, ſemper conſulam ut prima opinio veluti longe tutior in praxi teneatur; quamquam ob eorum qui ſecus ſentiunt auctoritatem, eos multum inquietare nolim qui aliud practice ſequentur.

Quæres 2. an acta per ſuſpenſum valida ſint. R. vel eſt denuntiatus, vel non. Si primum, actus ab eo contra ſuſpenſionem facti, ſi juriſdictionem requirunt, ſunt invalidi; unde invalida eſt abſolutio collata ab eo qui ab Officio ſuſpenſus eſt, & nominatim denuntiatus: ſi vero juriſdictionem proprie dictam non requirant, validi ſunt; ut Ordinatio,

Confirmatio. Conſecratio virginum & altarium benedictio. Si ſecundum, iidem actus licet prohibiti, ſunt tamen validi, ex Conſtitutione *Ad vitanda ſcandala*, Bonac. Habert.

Quæres 3. quam incurrant pœnam qui ſuſpenſionem violant. R. 1. eos mortaliter peccare, niſi excuſet materiæ levitas; ut excuſaret, ait Bonacina, ſi ſuſpenſus ab ingreſſu Eccleſiæ, in eam modico tempore ingrederetur, dum recitarentur divina Officia. R. 2. qui ſolemniter exercet ea quæ ſunt Ordinis ſacri a quo ſuſpenſus eſt, irregularitatem incurrit; prout habetur c. 1. *De ſent. excom.* in 6. Dixi 1. *qui ſolemniter exercet*; ſi enim non exerceat ſolemniter, non incurret irregularitatem: unde eam non incurrit Subdiaconus ab officio ſuo ſuſpenſus, ſi Epiſtolam canat in Miſſa ſine manipulo, quia non cenſetur canere ex officio. Dixi 2. ea quæ ſunt *Ordinis ſacri*, quia cum actus Ordinum minorum jampridem exerceantur tum a Laicis, tum a Clericis ſola tonſura inſignitis, qui eorum actus etiam ſolemniter exerceret, quantumvis ſuſpenſus eſſet, non incurreret irregularitatem. Ita Sair. l. 4. c. 11. n. 9. S. Antoninus, & alii contra Navarrum & Suarem. Idem paſſim docent Galli, & inter alios Habert, qui addit ſuſpenſionem ſecundum hodiernam Eccleſiæ praxim, ab iis ſolum incurri qui ſunt in Sacris: unde, inquit, cum in Sacramento Pœnitentiæ præmittitur abſolutio a cenſuris, omittitur vox, *a vinculo ſuſpenſionis*, niſi pœnitens ad minus ſit Subdiaconus. Si tamen, aiunt totidem verbis Habert, & Auctor Coll. Andeg. minorum Ordinum functiones alicubi ad votum & mentem Concilii Trid. reſtitutæ eſſent, & ita ut Oſtiarii, v. g. & Lectoris functiones, nonniſi a Lectoribus & Oſtiariis, exerceri poſſent, poſſent tunc qui minoribus ſolum initiati ſunt, ab iis ſuſpendi, & ſi nihilominus miniſtrarent, fieri irregulares.

Bonac. d. 3. punct. 4. Pontas v. Irregular. *c. 84.*

V. Gibert. p. 446.

Coll. And. t. 2. p. 293. Trid. ſeſſ. 23. c. 11.

Ex his principiis ſequitur 1. ſuſpenſum ab Ordine, nec peccare nec irregularem fieri ſi menſam benedicat, aut Choro cum aliis interſit: ſecus ſi juxta Eccleſiæ ſolemnitatem benedicat * aquam die Dominica, aut ceras, fructus, nuptias, aut mulierem *poſt partum: quia ex* benedictiones ſolemniter factæ, ſunt exercitium *Ordinis ſacri*. *Item ſi* Orationes canendo, præmittat *Dominus vobiſcum*, quia hæc eſt ſacri Ordinis functio. Sequitur 2. Epiſcopum ſuſpenſum a Pontificalibus irregularem fieri ſi exerceat actus qui neceſſario ſupponunt conſecrationem Epiſcopalem, puta ſi conficiat chriſma, calices conſecret, conferat Ordines. Diſputatur autem an idem dicendum, ſi conferat ſolum tonſuram. Negat Auctor Coll. Andeg. quia, inquit, in rei veritate tonſura non eſt Ordo, ſed diſpoſitio ad Ordines, quod ſaltem *in odioſis & pœnalibus* admitti poſſe puto. Favet Pontas, qui idcirco eum qui bis tonſuram recepit, negat incidere in irregularitatem iteratæ Ordinum receptioni annexam. Sed quid ſi Epiſcopus ille ſolemniter benedicat per hæc verba, *Sit nomen Domini benedictum?* Certius multo eſt eum inde irregularem fieri, *quia nimirum*, ait Fagnan, *hujuſmodi benedictio, quamvis non ſit Ordo, eſt tamen actus proprius Ordinis Epiſcopalis, qui jure ordinario inferioribus Presbyteris non competit*. Idem tenent Sairus l. 4. c. 16. n. 16. & Pontas. Sequitur 3. ſuſpenſum a juriſdictione aut Beneficio non fieri irregularem, ſi vel ea quæ juriſdictionis ſunt exerceat, ferendo v. g. cen-

** Pont. v.* Irregularite *c. 85. Coll. And. p. 296.*

Ibid. caſ. 17.

Fagnan. in cap. 14. De temp. Ordin. *n. 37.*

Pont. ibid. c. 14.

ſu-

ſuras, abſolvendo in foro exteriori, Beneficia conferendo, vel Beneficii fructus recipiat, aut etiam Miſſam celebret, quia non violat ſuſpenſionem ab Ordine; idem dic de eo qui a Presbyteratu ſuſpenſus, Diaconi aut Subdiaconi functiones facit. Sequitur 4. Presbyterum & Diaconum a divinis aut etiam a prædicatione ſuſpenſos, haud tamen irregulares fieri prædicando: prædicatio enim licet ad Diaconum Presbyterumve propria quadam ratione pertineat, non tamen vere eſt functio Ordinis ſacri; ſed ſimplici etiam Clerico poteſt ab Epiſcopis committi, ut declaravit S. Congregatio apud Fagnan in c. 43. *De ſent. & excom.* n. 19. unde Subdiaconus aut Clericus inferior, qui non obtenta Epiſcopi licentia prædicat, non cenſetur Ordinis ſuperioris functiones exercere, adeoque nec irregularitatem contrahit, ex communi Doctorum ſenſu; ſed de his iterum dicam in Tractatu ſequenti. Unum hic addidiſſe ſufficiat, non conſtare inter Theologos, an qui ſuſpenſionem ab Ordine ad tempus latam violat, irregularitati obnoxius ſit. Negat Author Collat. Andeg. p. 290. quia, inquit, talis ſuſpenſio non eſt veri nominis cenſura, cum hæc non ad tempus imponatur, ſed donec quis reſipiſcat. Contrarium tenet Pontas, nixus oppoſito principio, quod hujuſmodi ſuſpenſio ſit vere cenſura. Sed dicendum eſt contra Pontas, ſuſpenſionem ad tempus latam, ſtricte cenſuram non eſſe; nec tamen hinc inferendum cum Authore Coll. Andeg. ex ejus violatione non incurri irregularitatem; quia ut incurratur irregularitas, ſufficit peccatum cujus commiſſioni hæc per Eccleſiam alligata fuerit: atqui Eccleſia irregularitatem annectere potuit violationi cenſuræ etiam latius ſumptæ. Quod autem id actu fecerit patet ex c. 1. *De re judic.* in 6. & c. 1. *De ſent. excomm.* in 6. ita Suares diſp. 26. ſect. 2. Bonacina ibid. p. 4. nu. 6. Rituale Burdigal. ann. 1707. p. 145. Gib. p. 786. Si quis tamen Ordines exerceat contra prohibitionem Epiſcopi, qui id vetuerit non ob aliquam miniſtri culpam, ſed ob inculpabilem ejus defectum, puta quia manu contremiſcit, haud incurretur irregularitas, quia talis ſuſpenſio nec cenſura eſt, nec pœna delicti. Hinc illegitimus qui non obtenta a natalium defectu diſpenſatione, ordinatur & celebrat, peccat quidem, ſed nullam ex hac ſua celebratione irregularitatem incurrit.

Col. And. t. 2. p. 295. — *Pont. ibi. cap. 7.* — *Col. And. ibid.* — *Pontas c. 22.* — *Favet Habert p. 428.*

Quæres 4. an peccet qui participat cum ſuſpenſo. R. vel ſuſpenſus eſt toleratus, vel eſt denuntiatus. Si primum, non peccat ſaltem contra jus eccleſiaſticum qui cum eo communicat; atque id ſequitur ex iis quæ ſupra dixi de participante cum excommunicato. Si ſecundum, peccat mortaliter, ſaltem aliquando, qui cum eo participat in iis actibus a quibus eſt ſuſpenſus. Ratio eſt, 1. quia gravem infert injuriam tum cenſuræ, tum Judici a quo lata eſt: ideo enim Judex ſuſpenſionem denuntiat, ut vitetur quis in actibus a quo ſuſpenſus eſt. 2. quia, ut docet Sairus, non multum differt ſuſpenſus denuntiatus ab excommunicato denuntiato, quantum ad actus in quibus ejus ſuſpenſio denuntiata eſt: ergo ut peccat qui communicat cum excommunicato, ſic & qui cum ſuſpenſo participat. Dixi, qui cum ſuſpenſo participat *in actibus a quibus ſuſpenſus eſt*: qui enim in actibus humanis cum eo communicat, aut non peccat, aut ad ſummum nonniſi venialiter delinquit, cum talis participatio cum ipſis

Sayr. l. 4. c. 11. n. 5.

excommunicatis vulgo non excedat peccatum veniale; & excommunicatio eo diſtingui debeat a ſuſpenſione, quod illa, non hæc, quacumque exteriori communione privet. Imo cenſent non pauci, participantem cum ſuſpenſo denuntiato, tunc ſolum mortaliter peccare, 1. cum participat in actibus juriſdictionis, quia actus illi ſunt invalidi, 2. cum extra neceſſitatem eum inducit ad exercendos actus a quibus ſuſpenſus eſt: unde eximunt a peccato eum, qui Sacerdotis a divinis ſuſpenſi denuntiati Miſſam audit, modo ei ad altare non inſerviat, & eum non inducat ad celebrandum; ſed hæc opinio, judice Bonacina, tuta non eſt. Utut ſit, fatentur omnes eum qui cum ſuſpenſo participat, etiam in crimine ob quod alter ſuſpenſus eſt, nec cenſuram ullam, nec irregularitatem contrahere; quia talis pœna nullibi expreſſa eſt in Jure: poteſt tamen quis occaſione alienæ ſuſpenſionis & ipſe ſuſpendi, ſi v. g. recipiat Ordines ab Epiſcopo ſuſpenſo & denuntiato.

Suar. d. 27. ſect. 2. num. 7. Bonac. p. 4. n. 4.

ARTICULUS SECUNDUS.

De ſuſpenſionibus quæ ipſo jure contrahuntur.

CUm ſuſpenſio & irregularitas ſpecialem habeant relationem ad Beneficia, ſummopere ſibi cavere debent Clerici iis providendi aut proviſi, ne hominibus aliena Beneficia *titulo devoluti* captantibus, rimam ullam aperiant: unde & varios noſſe debent caſus in quibus incurritur ſuſpenſio, & Apoſtolicas diſpenſationis, abſolutionis ac rehabilitationis Litteras obtinere. Præcipuas ergo ſuſpenſiones contra Clericos jure impoſitas ſummatim recenſebo, atque duas in partes diſtribuam, quarum prior eas complectetur quæ Papæ reſervatæ ſunt, poſterior quæ Epiſcopis.

Suſpenſionem Papæ reſervatam incurrunt, 1. qui ante Ordinationem promittunt aut jurant ſive Epiſcopo a quo ordinandi *ſunt, ſive alicui* qui ipſis patrimonii vel Beneficii titulum *præbet, aut potius præbere* videtur, ſe victum, alimenta, aut proviſionem, vel fructus Beneficii ſub quo ordinantur, petituros non eſſe. Tunc autem *ordinatus ab Ordine ſic ſuſcepto* ſuſpenditur, *donec diſpenſationem ſuper hoc per Sedem Apoſt dicam obtinere meruerit*. Epiſcopus vero & alii qui prædictam promiſſionem exigunt, a collatione, aut executione Ordinum *per triennium* ſuſpenſi manent. Eamdem noſtro quidem judicio, ſuſpenſionem incurrunt, qui ſub ficto aut fraudulento patrimoni vel Beneficii titulo ordinantur. Ita docent Fagnan, Ducaſſe part. c. 3. ſect. 1. n. 4. Auctor Collat. Andeg. de Ordine p. 338. Idem dicendum de iis qui abſque Epiſcopi conſenſu & approbatione ſine ullo titulo ordinari præſumunt.

C. 45. De ſimon.

2. *Qui ſcienter recipiunt Ordines ſacros ab Epiſcopo qui loco ſimul & dignitati*, hoc eſt juriſdictioni & officio Epiſcopi *renuntiavit*. Quod ſi *ex ignorantia non craſſa neque ſupina* hoc factum fuerit, ſuſpenſio Papæ reſervata non eſt. Dixi, *Ordines ſacros*; quia eadem pœna nullibi in jure fertur contra eos qui minores Ordines hoc modo recipiunt, ut notant Navarrus, Sairus, Suares & alii apud Bonacin. diſp. 3. p. 5. n. 8.

C. 1. De Ordin. ab Epiſc. &c.

3. Qui excommunicatione ligati, quam invincibiliter non ignorant, Ordi-

Ordines recipiunt. Ita colligunt omnes ex cap. 32. *De ſent. excom.* cujus deciſio, etſi in eos ſolum cadere videatur, qui excommunicati ſunt ob Clerici vel Religioſi percuſſionem, extenditur tamen tum ex ipſis contextus verbis, tum ex unanimi Doctorum ſenſu, ad excommunicationem quacumque de cauſa contractam. Hac ſuſpenſione non ligantur juxta Suarem, Avilam, Navarrum & Bonacinam, qui in excommunicatione primam tonſuram recipiunt, quia hæc non eſt verus Ordo. An autem ligentur qui recipiunt Epiſcopatum, pendet a quæſtione an Epiſcopatus ſit Ordo. *Suar. d. 31. ſect. 1. n. 58.*

4. Monachus qui *aliquem ſacrum Ordinem in apoſtaſia* recipit. Is enim *quantumlibet ſuo fuerit reconciliatus Abbati, & receperit pœnitentiam, abſque diſpenſatione Romani Pontificis miniſtrare non poterit in Ordine ſic ſuſcepto.* *C. 6. De apoſtat.*

5. Qui poſt contractum, licet non conſummatum matrimonium, *aliquem de ſacris Ordinibus* præſumunt accipere; atque hæc ſuſpenſio ad Beneficium etiam & quodcumque Officium Eccleſiaſticum extenditur: qui tamen Ordinem Religioſum ingrederetur, poſſet ab Epiſcopo Diœceſano abſolvi. Verum plenior hujus rei diſcuſſio pertinet ad Tractatum de Matrimonio. Hic annotare ſufficiat, eum qui bona fide Ordines ſacros ſuſcipit, putans mortuam eſſe uxorem, quæ tamen vivit, ab Ordinis ſic ſuſcepti executione, non quidem ſtricte & per modum cenſuræ ſuſpenſum eſſe; ſed prohibitum quamdiu uxor ſuperſtes vivit, niſi hæc juri ſuo cedat emittens ver. grat. votum caſtitatis &c. *Extrav. Joannis XXII. c. unic. De voto.*

6. Qui eodem die, duobuſve diebus continuis duos ſacros Ordines recepit: is enim ab Ordinis ultimo recepti executione ſuſpenſus manet: ſed nullam præſertim in Gallia ſuſpenſionem incurrunt qui eadem die minores Ordines & Subdiaconatum recipiunt, quidquid in contrarium ſentiant Bonacina, & alii quos citat. *C. 13. De temp. Ord.* *t. 2. p. 332*

7. Qui Ordines per ſimoniam realem recipiunt, cap. *De ſimon.* in Extrav. comm. Vide dicta Tom. 2. p. 483. Suſpenſio autem quæ tunc demum ab Epiſcopo relaxari poteſt, cum publica non eſt ſimonia pro qua contracta eſt, ut tutius docet Auctor Collat. And.

8. Qui Ordines ſuſcipiunt furtive, ideſt abſque eo quod ab Epiſcopo examinati aut admiſſi fuerint, ſive quia alium ad ſubeundum examen ſuppoſuerunt, ſive aliter. Porro ſuſpenſio quæ tunc incurritur, tunc ſolum reſervata eſt Papæ, cum Epiſcopus furtivam hanc, ut multis in Diœceſibus fieri ſolet, Ordinum receptionem ſub excommunicationis pœna prohibuit; alioqui enim ab Epiſcopo relaxari poteſt. Poteſt quoque Epiſcopus a prædicta ſuſpenſione eos omnes abſolvere, qui Religionem ingreſſi, in ea *laudabiliter fuerint converſati.* *V. Tit. De eo qui furtive &c.*

9. Qui ante legitimam ætatem ordinantur. Ita ſanxit Pius II. Bulla ſeptima: poteſt tamen Epiſcopus in hac ſuſpenſione, ſicut & in aliis præcedentibus diſpenſare, ſi occulta ſit, ut bene probat Cabaſſut. l. 5. c. 16. n. 6. Idem tenent Pontas v. *Suſpenſe c.* 8. Auctor Coll. Andeg. ibid. p. 344. Sambovius tom. 1. c. 15. quorum opinio ut tutior præferenda videtur opinioni quorumdam ex Italis & Gallis, qui prædictam ſuſpenſionem uſu contrario revocatam eſſe cenſent. Addo cum Ducaſſe, 1. ſuſpenſionem hanc per ſupervenientem legitimam ætatem non tolli. 2. cum Cabaſſut.

Digitized by Google

eam non incurri ab iis qui minores ſolum Ordines ante debitam ætatem recipiunt; aut qui inter Ordines etiam ſacros præſcripta interſtitia non ſervant; quia pœna hæc nullibi expreſſa eſt in jure; graviter tamen delinquunt qui in utroque caſu Eccleſiæ legem violant.

Coll. And. t. 2 p. 340.

Suſpenſionem Epiſcopis jure reſervatam incurrunt, 1. qui per ſaltum ordinantur: cum talibus enim, *modo tamen non miniſtraverint*, ſeu Ordinis ſic ſuſcepti functiones non exercuerint, *Epiſcopus ex legitima cauſa poteſt diſpenſare*, ait Tridentinum ſeſſ. 23. c. 14. de reform. Notat Pontas v. *Ordres* c. 18. eum ſuſpenſioni huic obnoxium non fore, qui Ordines reciperet non recepta tonſura; quia qui tonſuram omittit, non omittit Ordinem, adeoque nec ad ſuperiorem procedit, omiſſo inferiore, quod neceſſarium eſt, ut quis per ſaltum promoveri dicatur.

2. Qui abſque Litteris dimiſſoriis proprii Epiſcopi, aut iiſdem ſuppoſitis, ab alio Epiſcopo ordinantur. Ita ſanxit Pius II. cujus Bulla quoad articulum hunc in Galliis viget, ut docent Collat. Andeg. *Pontas v. Suſpenſe* c. 7. Quis autem proprius ſit Epiſcopus, dicam ubi de Ordine.

C. 1. & 2. De ſchiſ.

3. Qui ordinantur ab Epiſcopo excommunicato, ſuſpenſo, vel interdicto denuntiato; aut a ſimoniaco, tali per ſententiam declarato.

can. 108. 1. *q* 1. *Trid. ſeſſ.* 10. *c.* 7.

4. Qui vacante Epiſcopatu, & nulla arctante Beneficii cauſa, a Capitulo ante completum annum dimiſſorias Litteras obtinent, iiſque nixi ſacros Ordines ſuſcipiunt. Qui vero minoribus ſolum in eodem caſu donantur, privilegii Clericalis privatione, non autem cenſura ulla puniuntur. Non ſatis conſtat an ſuſpenſio hæc in Gallia vigeat; idemque dicendum de proxime ſequenti. Vid. Coll. And. ibid. p. 348.

Ibid ſeſſ. 6. *c.* 5.

5. Qui a proprio etiam Epiſcopo, extra ſuam Diœceſim, & abſque Ordinarii locorum licentia expreſſa, ordinantur: ſecus, ait recens Auctor, ſi agatur de tonſura quam Epiſcopus cuilibet e Diœceſanis ſuis, & ubilibet conferre poteſt.

C. 2. De ſolution.

6. Qui Eccleſiam ſibi commiſſam alienis debitis gravare præſumunt, eamve obligant; ii enim ab adminiſtratione temporalium & ſpiritualium, donec aliter Epiſcopum viſum ſit, ſuſpenduntur.

C. 3. De uſuris.
* *Ibid. p.* 318.

7. Qui uſurarios manifeſtos ad communionem admittunt, eorum recipiunt oblationes, ipſoſve Chriſtianæ tradunt ſepulturæ. Hæc ſuſpenſio ſicut & præcedens in Gallia viget, juxta Auctorem Coll. * Andeg. Verum hæc reſtringenda ſunt ſecundum ea quæ ſuperius dixi p. 772.

V. C. 2. & 3. De cenſib. in 6.

8. Ab Officio & Beneficio ſuſpenduntur Viſitatores, qui in curſu viſitationis aliquid ultra id quod ſibi debitum eſt, vel exigunt, vel ſponte oblatum recipiunt; ſuſpenduntur, inquam, donec duplum gravatis Eccleſiis reſtituerint. Ita Gregorius X. in Concilio Lugdunenſi.

Trid. ſeſſ. 24 *c.* 1. *de reformat.*

9. *Parochus, vel alius Sacerdos, ſive regularis, ſive ſæcularis ſit, qui alterius Parochiæ ſponſos ſine illorum Parochi licentia, matrimonio conjungere aut benedicere auſus fuerit, ipſo jure* pure & ſimpliciter *ſuſpenſus manet, quamdiu ab Ordinario ejus Parochi qui matrimonio intereſſe debebat, ſeu a quo benedictio ſuſcipienda erat, abſolvatur.* Hoc Decretum in Gallia omnino viget: unde fieri poteſt ut ſi ſponſi in matrimonium conjuncti, alterius ſint Diœceſis, teneatur Sacerdos ejus tranſgreſſor, ad Epiſcopum cujus aliunde ſubditus non eſt, pro obtinenda ſuſpenſionis hujus relaxatione confugere.

10. Suſ-

10. Suſpenſi etiam ſunt, vel, ut malunt alii, interdicti ab ingreſſu Eccleſiæ, qui *ſcientes celebrant vel faciunt celebrari divina .... in locis interdictis; aut qui excommunicatos publice, vel interdictos, ad divina Officia, ſeu eccleſiaſtica Sacramenta, vel eccleſiaſticam ſepulturam admittunt.* Hoc Decretum licet a Bonifacio VIII. prodierit, in Gallia locum habere ex uſu tradunt Doctores noſtri; modo tamen per excommunicatos *publice*, ii intelligantur qui per ſententiam denuntiati ſunt; alias enim nec ab Officiis arceri, nec eccleſiaſtica ſepultura inconſultis Epiſcopis privari debent. Confer quæ ſupra dixi p. 772. Hæ ſuſpenſiones, etiamſi publicæ ſint, ab Epiſcopis remitti poſſunt. C. 8. De privil. in 6. *Coll. And.* p. 339. *Caba*ſſ*. l.* 5. *c.* 16.

Aliæ extant hujuſmodi ſuſpenſiones in Jure complures, quæ videri poſſunt apud Cabaſſutium; ſed ab iis referendis abſtineo; tum quia rarius eveniunt, tum quia vel obſolevere, vel nuſquam in hoc Regno receptæ ſunt. Tales ſunt, ait Auctor Coll. And. p. 349. quæ feruntur contra eos, 1. qui extra tempora ſine diſpenſatione ordinantur. 2. qui ſine gravi cauſa inceptam Miſſam non perficiunt. 3. qui Miſſam celebrant, nec in ea Chriſti corpore & ſanguine reficiuntur. 4. qui B. Virginis immaculatam Conceptionem impugnant &c.

Quæſtionem hic movent Juriſconſulti, an ſcilicet * vadimonii per ſe obeundi denuntiatio, ſeu, ut aiunt, decretum citationis perſonalis contra Clericos latum, ſuſpenſionem ſecum importet. Non loquor de decreto comprehenſionis corporalis, quod non obſtante etiam appellatione, ſuſpendendi effectum habet, ut fatentur omnes & conſtat ex art. 40. Edicti an. 1695. unde etiam collatio Beneficii tali homini facta omnino nulla eſt.

* Decret d'ajournement perſonel.

R. ſuſpenſionem hoc in caſu non incurri; hæc enim vel eſſet a jure, vel ab homine: atqui neutrum dici poteſt. Non primum; talis enim ſuſpenſio nullibi in jure conſtituta legitur. Verum quidem eſt ſæculares Juſtitiæ Officiarios ob ſolum citationis perſonalis decretum ab Officio ſuo ſuſpendi: at nihil inde contra Clericos colligi poteſt, quia *pœnæ proprium caſum non excedunt*, ut loquitur Gratianus in can. 18. *De pœnit.* diſt. 1. n. 3. ſeu, ut ait Gloſſa, *de pœnis non arguimus ad ſimilia*. Non ſecundum: laicus enim Judex nullam poteſt ferre cenſuram: Judex vero eccleſiaſticus eamdem non fert, niſi id diſerte exprimat; ergo tale decretum per ſe ſuſpenſionem non inducit. Obtinuit tamen conſuetudo multis in Diœceſibus, ac præcipue in Pariſienſi, ut cum Clerico intimatur decretum perſonaliter comparendi, ſimul & intimetur ſuſpenſio a quacumque Officii vel Beneficii functione; quam ſuſpenſionem ſi violaverit, irregularitatem non effugiet. Ita Collat. Andeg. edit. nov. t. 2. p. 353. Pontas v. *Suſpenſe* c. 28. Addunt aliqui generaliter loquendo indecens eſſe ut Sacerdos de crimine præventus, ſacras miniſterii functiones exercere pergat, donec decretum, ut aiunt, purgatum ſit, & accuſatio falſi convicta.

Quæres quibus modis tollatur ſuſpenſio.

R. Vel ſuſpenſio eſt cenſura, vel pura pœna. Si ſuſpenſio ſit cenſura, nulla eſt circa eam ſpecialis difficultas; ſed hic applicanda ſunt quæ ſupra dixi de abſolutione a cenſuris. Si autem ſuſpenſio ſit pura pœna, tunc vel imponitur ad certum tempus, v. g. ad triennium, aut donec ſuſpenſus ſatisfecerit; vel in perpetuum. Si primum, elapſo tempore,

aut præſtita ſatisfactione, ceſſat ſuſpenſio: ſed ante elapſum tempus, eadem ſuſpenſio ab eo ſolum poteſt relaxari a quo impoſita fuit: & ea quidem hoc in caſu non tollitur per abſolutionem, ſed per diſpenſationem, quia talis pœna non tam eſt ſuſpenſio, quam pars quædam irregularitatis, quæ ſola diſpenſatione relaxatur. Quod ſi in perpetuum impoſita ſit, tamdiu quoque durat donec vel legis auctor, vel ſucceſſor *Nav c. 27. n. 162. Coll. And. p. 359.* ejus, ſuperiorve aut delegatus eam relaxaverit. Ita poſt Navarrum docet Collator Andeg. ex quorum deciſione ſequitur, quod & ipſi agnoſcunt, ſuſpenſionem pœnalem jure contentam, ab Epiſcopis, utpote qui Papæ juris conditori inferiores ſint, dimitti non poſſe. Ratio ea eſt quam exhibet Suareſius, nimirum pœnam cujus relaxationem ſibi virtualiter reſervat ſuperior, ab inferiore condonari non poſſe: atqui legiſlator *qui vel* ad tempus, vel in perpetuum aliquem ſuſpendit, eo ipſo hujus pœnæ relaxationem ſibimetipſi virtualiter reſervat. Idem enim eſt ac *ſi prohiberet* ne pœna hæc toto illo tempore ab inferiori tolli poſſit; *quia alioqui* nec delicta pro merito punirentur, nec ſatis timeretur pœna quam unuſquiſque facile relaxare poſſet. Et hæc ratio, ait Suarez, tam efficax mihi videtur, ut exiſtimem ne ipſum quidem Romanum Pontificem licite pœnam hanc relaxare poſſe abſque gravi & rationabili cauſa; quia tamen licitum eſt Epiſcopis in caſibus alioqui Papæ reſervatis diſpenſare cum occulti ſunt, facile crederem poſſe Epiſcopum ſuſpenſionem per modum pœnæ latam, modo occulta ſit, relaxare iis in caſibus in *quibus exigeret* ordo, ut ea a Romano Pontifice relaxaretur: & hoc a ſimili *V. Caput ſeq in fin.* colligi poteſt ex iis quæ docent Layman & Coninch de relaxatione interdicti jure canonico ad tempus impoſiti, de quo infra.

CAPUT TERTIUM.

De interdicto.

QUæ ſit interdicti origo & antiquitas non convenit inter eruditos. Alii cenſuram hanc ignotam fuiſſe cenſent ante Alexandrum III. qui an. 1159. creatus eſt Romanus Pontifex; alii auctorem ipſius faciunt Gregorium VII. qui Apoſtolicam Sedem conſcendit an. 1073. alii *Van. Eſp. ſ. 2. p. 3. tit. 11. c. 9.* luculenta interdicti monumenta ſexto Eccleſiæ ſæculo conſpicere ſibi videntur, cum poſt cruentam S. Prætextati mortem omnes Rothomagenſis urbis Eccleſiæ clauſæ ſunt, ne populus divinis intereſſet, donec detectus eſſet Prætextati interfector. Ut ut ſit, naturam interdicti, diviſionem, effectus, & alia huc ſpectantia, eadem quam hactenus ſumus ſecuti, methodo delibare conabimur.

A R-

Digitized by Google

ARTICULUS PRIMUS.

De eſſentia & diviſione interdicti.

INterdictum definiri poteſt, Cenſura eccleſiaſtica prohibens uſum quarumdam rerum divinarum, quatenus eæ a Fidelibus poſſideri poſſunt. Dicitur 1. *cenſura*, qua voce convenit interdictum cum aliis cenſuris: diſtinguitur vero ab iis omnibus quæ meræ pœnæ ſunt, puta a ceſſatione a divinis &c. Dicitur 2. prohibens uſum *quarumdam rerum &c.* neque enim rerum omnium ſacrarum uſus interdicto prohibitus eſt, ut ex dicendis patebit.

Dicitur 3. *quatenus eæ a Fidelibus poſſideri poſſunt*, ut diſtinguatur interdictum, tum a ſuſpenſione, quæ non privat rebus ſacris prout ſunt bona Fidelium, ſed prout ſunt uſus alicujus miniſterii eccleſiaſtici, unde ſuſpenſio in ſolos Clericos cadit, interdictum vero etiam in ſæculares; tum ab excommunicatione, quæ & plures parit effectus quam interdictum; & cum iis privat bonis quibus interdictum privat, non tamen eodem modo: excommunicatio enim privat rerum ſacrarum uſu, quatenus communicationem importat cum aliis Fidelibus; interdictum vero hanc cum aliis communicandi rationem non curat, unde privat rebus ſacris, quatenus quædam ſunt bona quæ a Fidelibus, niſi prohibeantur, poſſideri poſſunt. Quod exprimunt aliqui cum Suare, dicendo interdictum privare rebus divinis prout ſunt *communes*: quia tamen hac rerum communium voce uſi ſumus p. 796. & alibi, ut eam indicaremus ſpeciem bonorum quæ communionem inter Fideles importat, idcirco vitandæ confuſionis gratia, hic ab ea abſtinemus.

Ab aliis facilius, ſed non tam ſtricte definitur interdictum, Cenſura qua certis perſonis, certiſve in locis prohibentur Officia divina, Sacramenta quædam, & ſepultura eccleſiaſtica. Quod ut intelligatur,

Nota. Interdictum præter diviſiones quas cum cenſura in genere communes habet, dividitur 1. in perſonale, locale, & miſtum. *Perſonale* immediate afficit perſonas, eaſque, ubicumque ſint, arcet a divinis &c. *Locale* immediate reſpicit locum, prohibetque ne Miſſa in eo celebretur, vel audiatur ſive ab incolis, ſive ab extraneis; item ne quis in eo Sacramentis aut ſepultura donetur: hinc mediate & indirecte cadit in perſonas, unde ſub eo reſpectu vera eſt cenſura, cujus etſi incapax ſit locus, utpote rationis expers, capax tamen eſt perſona in ordine ad locum. Miſtum denique complectitur perſonale & locale; unde ſi ſpeciale ſit, cadit & in loca quoad omnes perſonas etiam extraneas, quæ hic divina facere non poſſunt, & in perſonas quoad omnia loca, quæ nullibi divinis frui poſſunt, ut cum incolæ loci alicujus, & locus ipſe interdicuntur; aut interdicitur perſona, & locus quicumque in quem ea ſe contulerit, quod Canoniſtæ vocant interdictum deambulatorium.

Dividitur 2. tam locale quam perſonale, in generale, & particulare. Interdictum locale generale, illud eſt quo interdicitur locus univerſalis, ſeu locus ſub quo alia loca continentur, ut Regnum, Diœceſis, Civitas,

vitas, Parochia tota. Etſi enim Parochia reſpectu civitatis, & civitas reſpectu Diœceſis aut Provinciæ, ſint loca quædam particularia, vel potius minus generalia, reipſa tamen ſuam habent univerſalitatem, quæ cum tota attingitur ab interdicto, interdictum generale cenſendum eſt. Hinc docent Navarrus c. 27. n. 166. Suares d. 32. ſect. 2. interdictum latum contra totam Parochiam civitatis vel oppidi in quo plures ſunt Parochiæ, eſſe generale; quia objectum hujus interdicti, collectivum eſt, ut ita loquar, ſpectaturque ut totum quoddam cui generaliter prohibetur quidquid per interdictum prohiberi poteſt. Quod autem locus ille ſit pars civitatis, eſt quid accidentarium interdicto generali, ſicut eidem accidentarium eſt quod villa, caſtrum, aut civitas quæ tamen interdicto generali obnoxia ſunt, ſint pars Diœceſis, Provinciæ, aut
Sair. l. 5. c. 2. n. 5. Regni. Unde accuratum eſſe videtur quod docet Sairus, ad interdictum generale ſufficere & requiri ut locus in quem cadit, duo locorum genera contineat, ſcilicet Eccleſiam ſeu locum ſacrum, & locum prophanum: tunc enim prohibetur celebratio non ſolum intra Eccleſiam, ubi fieri ſolet, ſed & extra Eccleſiam, extra quam in caſu neceſſitatis fieri poſſet, ſive ſub dio, ſive in locis ad hoc deputandis. Interdictum ſpeciale illud eſt quo interdicitur locus aliquis particularis, non autem ea quæ neque partes ejus ſunt, neque ei acceſſoria. Hinc particulare eſt interdictum quod fertur in ſolam Eccleſiam: licet enim ea interdicta interdicantur & Capellæ quæ intra eam ſunt, ſuntque ejus partes, & cœmeterium ei contiguum, quod ut acceſſorium naturam ſequitur principalis, haud tamen interdicta ſunt alia loca prophana, in quibus proinde quod quis divina facere nequeat, oritur ex conditione loci, non ex natura interdicti. Ex quibus colligit Sairus, interdictum la-
Ibid. n. 13. tum in omnes civitates, Diœceſiſve, imo mundi totius Eccleſias, adhuc ſpeciale futurum eſſe, multitudo enim templorum nihil facit ad interdictum generale, niſi etiam loca quæcumque ejuſdem diſtrictus interdicantur, quia adhuc extra Eccleſias divina peragi poſſunt, ſive in Oratoriis conſtructis aut conſtruendis, ſive alibi. Hæc differentia ſtrictius ponderanda fuit: tum quia ii quibus ex privilegio conceſſum eſt, ut tempore generalis interdicti poſſint audire, percipere, vel celebrare divina, id non poſſunt tempore interdicti particularis; tum quia quidam
* V. c. 18. De ſent. excom. Extr. com. ſunt caſus in quibus interdictum generale non poteſt ſine licentia * Romani Pontificis ferri, cum ferri poſſit particulare.

Circa hæc quædam notanda, 1. *ſi civitas, caſtrum, aut villa ſubjiciantur Eccleſiaſtico interdicto, illorum ſuburbia & continentia* ſeu vicina *ædificia eo*
C. 17. De ſent. excom. in 6. *ipſo* eſſe *interdicta*. Unde hic locum non habet regula quæ *odia* reſtringit: idque merito ſancitum eſt *ne vilipendi valeat ſententia interdicti, quod fieret ſi poſſet in ipſorum ſuburbiis, vel continentibus ædificiis licite celebrari ut prius*. Pari de cauſa, *ſi ſit Eccleſia interdicto ſuppoſita, nec in Capella ejus celebrari, nec in cœmeterio ipſius eidem Eccleſiæ contiguis, poterit ſepeliri: ſecus ſi ei contigua non exiſtant*. Ea porro ædificia nobis videntur *continentia* eſſe, quæ ita parum ab urbe diſtant ut a civibus adiri commode poſſint, adeoque in quibus ſi celebrarentur Officia, parvipenderetur interdictum; & hoc quidem vel ex circumſtantiis, prudentum judicio, definiendum eſt, vel ab ipſo judice decernendum. Ampliatur hæc doctrina,

ctrina, etiamſi ſuburbia civitatis ſint alii Epiſcopo ſubdita; tunc enim vel a jure interdicuntur, vel a vicino Epiſcopo interdicta ſupponuntur, ne interdictum ſuo fruſtretur effectu. Unde ipſæ etiam Religioſorum exemptorum Eccleſiæ, licet particulari interdicto ſubjici nequeant, ſubjiciuntur tamen generali, ex quo fit ut Religioſi tale interdictum ſervare teneantur; ut patet ex Concilio Trident. ſeſs. 25. c. 12. *De regul.* Limitant hoc aliqui ſi Eccleſia Matrix, Cathedralis, aut Parochialis, interdictum ſervet, & non aliter. An autem interdicta urbe interdicatur Cathedralis, non conveniunt Doctores: melius ſentiunt qui interdicti auctorem conſulendum eſſe docent. *Col. And. p. 391. & alii.*

Quod ſpectat ad cœmeteria, ea dicuntur Eccleſiæ eſſe contigua, quorum extrema Eccleſiam immediate tangunt, itaut & nullus inter ea mediet locus plenus aut vacuus; & unum moraliter cenſeatur eſſe pars aut acceſſorium alterius. Hinc ſi duo cœmeteria ad duas pertinentia Eccleſias, parietem habeant intermedium, interdicta ex his Eccleſiis una, interdicetur & cœmeterium ejus eidem, ut ſuppono, contiguum; non tamen cœmeterium aliud, quod etſi vere contiguum dici poſſit, non eſt tamen moraliter aut pars, aut acceſſorium reſpectu Eccleſiæ vel cœmeterii interdicti, ſed totum aliquod ab aliis plene independens. Unde ſi duæ totales Eccleſiæ, & a ſe prorſus independentes, tam contiguæ eſſent, ut ambæ uno pariete innitterentur, interdicta una, non cenſeretur alia interdici. Ceterum interdicto cœmeterio non ideo interdicitur Eccleſia contigua, licet enim interdictum totius cadat in partes, non tamen interdictum partis cadit in totum.

Not. 2. interdictum quodcumque locale complecti perſonale interdictum eorum, qui ei cauſam dederunt; unde hi ubicumque privantur bonis, quibus privantur qui perſonaliter ſunt interdicti: ſecus de iis qui criminis propter quod latum eſt interdictum conſcii non ſunt, ii enim extra locum interdictum *poſſunt licite intereſſe divinis*. Nec minus certum eſt interdictum perſonale, ſi particulare ſit, nullum complecti interdictum locale. An autem interdictum generale populi totius in civitate aliqua exiſtentis, loci ipſius interdictum involvat, controvertitur. Melius ſentiunt qui negant, quia duo hæc interdicta omnino diſtincta ſunt: unde tunc extranei in Eccleſia divina facere poſſent, ita tamen ut ab iis abſtinendum eſſet, ſi interdicti intereſſe vellent. An interdictis generatim Principis alicujus aut Domini terris, eæ cenſeantur interdici quas in emphyteuſim, aut ut dotem uxoris, acceptas poſſidet, aut quas de novo acquirit, vid. Coninch. d. 17. n. 21. Avilam p. 5. d. 1. dub. 3. &c. *C. 16. De ſent. excom. in 6.*

Not. 3. interdictum generale loci cum gravis ſit & communis pœna, nonniſi ob gravem, eamque quadantenus communem culpam decerni poſſe. Culpa autem communis ea eſt, quam communitas aut ſaltem communitatis caput, ut Princeps, Gubernator, Magiſtratus, Toparcha commiſerit, juxta id Concordati: *Statuimus quod nulla civitas, oppidum, caſtrum, villa aut locus Eccleſiaſticus ſupponi poſſit interdicto, niſi ex cauſa ſeu culpa ipſorum locorum, aut Domini ſeu Rectoris, aut Officialium. Propter culpam autem . . . alterius cujuſcumque perſonæ privatæ, hujuſmodi loca interdici nequaquam poſſint auctoritate quacumque ordinaria vel delegata,* *Conc. tit. 15. Pragmat. t. 21.*

niſi

Digitized by Google

niſi talis perſona prius fuerit excommunicata ac denunciata, ſeu in Eccleſia publicata; aut Domini ſeu Rectores, vel Officiales ipſorum locorum, auctoritate Judicis requiſiti, hujuſmodi perſonam excommunicatam, infra biduum inde cum effectu non ejecerint, aut ad ſatisfacendum compulerint, qua etiam poſt biduum ejecta recedente, vel ſatisfaciente, mox divina reſumi poſſint.

Interdictum generale perſonale illud eſt quod directe fertur in aliquam communitatem, prout eſt communitas, ſeu prout certum aliquod corpus conſtituit, v. g. in Univerſitatem Bizuntinam, in populum Meldenſem; & hoc quidem interdicto comprehenduntur omnes qui ſunt de populo illo vel Univerſitate, præciſe quatenus ſunt ejus pars. Interdictum perſonale particulare, illud eſt quod fertur in unam pluresve perſonas particulares qua tales ſunt: tale autem eſt, ſive aliqui nominatim interdicantur, ſive etiam generaliter interdicantur ii omnes *qui v. g.* furtum commiſerint, etſi, ait Coninch, mille ſint, & *prorſus ignoti:* Ratio eſt, quia interdictum ſemper particulare eſt, niſi cadat in communitatem quatenus talis eſt: atqui in caſu præſenti, qui interdicuntur, non ſpectantur ut pars communitatis, ſed ſinguli immediate per ſe ob proprium crimen feriuntur cenſura, perinde ac ſi ſinguli ſolitarie peccaſſent. Unde interdictum hoc non eſt generale unum, ſed particulare multiplex.

Eæ duæ perſonalis interdicti ſpecies in hoc conveniunt, quod ſicut qui ſpecialiter interdicti ſunt, nullibi poſſunt divinis intereſſe, aut ſuſcipere Sacramenta; ſic & qui generaliter interdicti ſunt, etiamſi ſint innocentes vel abſentes dum fertur interdictum, quamdiu manent & ſunt pars communitatis interdictæ, ubicumque ſint, a divinis abſtinere tenentur. Differunt vero, quod ſpecialiter interdicti, nonniſi per abſolutionem ab hac cenſura redimi poſſint; contra vero qui generaliter interdicti ſunt, modo cauſam interdicto non dederint, ſtatim ac deſinunt eſſe pars illius communitatis quæ immediate interdicta eſt, puta quia alibi domicilium figunt, ab interdicto relevantur: *unde a contrario* ſenſu non interdicti, hoc ipſo quod *communitatis alicujus interdictæ* pars fiunt, ſubjacere incipiunt interdicto. Ratio eſt, quia ad tale interdictum requiritur & ſufficit ut quis pars ſit & membrum hujus communitatis: atqui priores ejuſdem communitatis membra eſſe deſinunt, incipiunt vero poſteriores.

Ergo, inquies, Eccleſia innocentes punit, quod juſtitiæ & charitati ex æquo adverſum eſt. R. neg. ſequel. Eccleſia enim non ſpoliat proprie quemquam aliquo jure, ſeu re quam a ſe habeat, ſed huic miniſterium ſuum ſubtrahit, negando eidem diſpenſationem Sacramentorum, Officiorum, & ſepulturæ, quatenus id neceſſarium eſt ut Eccleſia indemnem ſe ſervet, & ſuum jus tueatur. Hæc autem ſubtractio, etſi pœnæ rationem habeat reſpectu eorum qui ei cauſam dederunt, quia in eorum dedecus & ignominiam cedit, haud tamen reſpectu innocentium pœnæ rationem habet. Sicut enim cum uſu vel pacto conſtitutum eſt ut civitas civitati alii victum & alimenta præſtet, contingitque ut hæc illam graviter offendat, poteſt civitas læſa donec ſibi a lædente ſatisfactum ſit, annonam negare: quæ quidem denegatio, etſi multis innocentibus valde incom-

commoda, non tamen reſpectu eorum pœnæ rationem habet, ſed defenſionis neceſſariæ; ita a pari in interdicto.

Ut cetera huc ſpectantia intelligantur, not. 1. *ſi ſententia interdicti proferatur in clerum, non intelligitur interdictus populus, niſi aliud ſit expreſſum*; Cit. cap. 16.
tunc ergo populus poteſt alios accerſere Sacerdotes qui ſibi divina celebrent, & conferant Sacramenta. Pariter interdicto populo, non interdicitur Clerus, aut perſonæ Religioſæ etiam Laicæ. Sed difficultas eſt an interdicto Clero, Religioſi interdicantur. Negant communiter, quia etſi nomine Cleri veniant Regulares in favorabilibus, non tamen in odioſis; ſunt enim corpora duo quæ diverſis legibus & ſtatutis reguntur. Unde ſicut interdictis Religioſis, non cenſentur interdicti Clerici ſæculares; ita nec interdictis Clericis, Religioſi judicantur interdicti. Excipiunt Salmanticenſes duos caſus. 1. ſi interdictum feratur in perſonas Salmant.
omnes Eccleſiaſticas; tunc enim Regulares interdicti cenſendi ſunt, quia tract. 10.
vere ſunt perſonæ Eccleſiaſticæ, ad Eccleſiaſticam juriſdictionem pertinen- c 6. n. 17
tes. 2. ſi Regularis Paſtoratum aut ſimile Officium habeat in illa civitate, is interdicto ſicut & Sæculares ligabitur. Non ligabitur vero, juxta multos, Sacerdos etiam ſæcularis, qui in eo loco domicilium quidem habet; ſed non Beneficium, quippe nulli Eccleſiæ mancipatus eſſet: quia unum cum reliquo Clero corpus non conſtitueret.

Not. 2. interdicta familia, interdici & Clericos ejuſdem familiæ, quia familiæ nomen tam Clericis quam Laicis competit. Unde ſi quis ejuſdem familiæ, alio tranſeat, remanebit interdictus, quia non deſinet eſſe pars familiæ, ad diſcrimen illius qui exit e civitate, ut alibi commoretur, quia is deſinit eſſe civis. An autem qui de familia interdicta eſſe incipit, interdictus ſit, pendet a quæſtione an interdictum in familiam latum ſit generale, tunc enim is interdicetur ſicut qui populi interdicti pars eſſe incipit, interdicto ſubjacet. Aliter dicendum, ſi interdictum hoc ſpeciale eſſe dicatur, ut nobis eſſe videtur cum Sairo l. 5. c. 4. quia vix ulla eſt familia quæ vocari poſſit corpus politicum, ſuis legibus ſaltem ſub ratione certæ communitatis ſe gubernans, quod ad interdictum generale perſonale requiri videtur. Interdicta Univerſitate quæ Laicis conſtat, Clericis & Regularibus, omnes interdicti manent.

Not. 3. aliquos eſſe ex omnium confeſſo qui hoc interdicto quantumvis generali non ligantur. Tales ſunt 1. Epiſcopi, niſi expreſſa eorum mentio fiat, ut patet ex c. 4. *De ſent. excom.* in 6. 2. pueri, amentes, & quicumque doli incapaces ſunt, quia nec capaces ſunt prohibitionis per interdictum appoſitæ. Ii tamen ſepulturæ Eccleſiaſticæ tradi non poſſunt, quia ſepeliri non poſſent abſque miniſterio Sacerdotum qui eo per interdictum prohibentur. 3. peregrini, exteri, aliique qui per longum etiam tempus, inter interdictos commorantur: etſi enim hujuſmodi homines locorum legibus teneantur, non tamen tenentur iis quæ afficiunt perſonas ſingulares, ut ſunt pars hujus populi, qualiter afficit interdictum generale perſonale. Qui vero duplex habent domicilium, quorum aliud in medio populi interdicti ſitum eſt, aliud extra, ſi in priori manent, interdicti ſunt, quia ſortem populi cujus ſunt pars, ſubire debent; ſecus ſi in alio commorentur. 4. ſi interdictum ſit perſonale, generale aut ſpeciale, non comprehendit eum qui illud tulit; ſecus ſi ſit locale, tunc

enim

enim & latorem interdicti, & ejus æqualem, imo & Superiorem, Papa minorem, ligat: unde ſi quis horum in loco interdicto celebret, incurret pœnas contra interdicti violatores conſtitutas. Ratio diſcriminis, ait Habert, eſt quod pœnæ in violantes interdictum locale ſint a jure communi, non autem ab homine: jus autem commune ligat omnes juris auctori ſubditos: pœnæ vero in violantes interdictum perſonale, ſunt ab homine qui in ſeipſum, æqualemve aut ſuperiorem vim coactivam non habet. Verum hæc diſparitas falſa eſt, vel inſufficienter expreſſa: irregularitas enim quam contrahit qui violat interdictum perſonale, non eſt ab homine, ſed a jure communi. Vera igitur differentiæ ratio eſt, quod interdictum perſonale cum directe cadat in perſonam, non poteſt attingere vel æqualem, vel ſuperiorem &c. adeoque cum nulla ſit violatio interdicti, ubi nullum eſt interdictum, nullaque pœna ubi nulla eſt violatio, conſequens eſt nec ſuperiorem, nec æqualem, nec ipſum interdicti perſonalis auctorem, ullam hinc pœnam incurrere. At vero interdictum locale vere cadit in locum ſuperiori ſubditum; pœnæ vero quæ ex ejus violatione reſultant, non ab auctore interdicti, ſed a jure communi imponuntur, adeoque & ipſum interdicti auctorem, & omnes qui juri canonico ſubjecti ſunt, ligare debent. Idipſum docet Pontas v. *Interdit*, caſ. 6.

ARTICULUS SECUNDUS.

De effectibus interdicti.

Effectus *per ſe* interdicti triplex, privatio quorumdam Sacramentorum, divinorum Officiorum, ſepulturæ Eccleſiaſticæ: & hi quidem effectus aliquando a ſe invicem ſeparantur ad nutum tum Papæ, tum Epiſcopi. Effectus *per accidens*, ſunt pœnæ quas incurrit violator interdicti. Circa primum

Quæres 1. quibus Sacramentis privet interdictum. R. 1. *tempore interdicti* conferri poteſt & recipi ſive ab infantibus, ſive ab adultis Baptiſma, idque etiam in Eccleſia ſpecialiter interdicta, & quidem cum conſuetis Baptiſmi ſolemnitatibus. Prob. ex c. 19. *De ſent. excom.* in 6. ubi permittitur chriſmatis confectio in die cœnæ Domini, eaque redditur ratio quod chriſmatis unctio in Baptiſmo adhibetur: atqui unctio hæc non adhibetur niſi in Baptiſmo ſolemni. Prob. 2. quia in pœnalibus illud licitum eſt, quod non eſt prohibitum: atqui nullibi prohibitum eſt ne Baptiſmus in Eccleſia interdicta *adminiſtretur*; imo ad Baptiſmi ſolemnitatem facit quod infantes extra *Parochiam* ſuam non deferantur baptizandi. Non debet tamen Baptiſma conferri a miniſtro ſpecialiter interdicto, niſi in *caſu* neceſſitatis, tuncque abſque ſolemnitate Sacramentum hoc miniſtrare debet. R. 2. poteſt etiam eodem tempore conferri & recipi Confirmatio: ita habetur cit. cap. Ratio affertur quod Confirmatio ſit quoddam Baptiſmi complementum. Et hoc quidem verum eſt de iis qui generali perſonali interdicto ligantur, non de iis qui ſpecialiter eodem ligati ſunt; quia ſpecialiter & ob culpam ſuam interdictus æquiparatur excommunicato

Digitized by Google

cato quantum ad paſſivam Sacramentorum receptionem, ex c. 8. *De privil.* in 6.

R. 3. *tempore interdicti ab homine, vel a Jure prolati, non tantummodo morientes*, ut olim, *ſed & viventes tum ſani etiam quam infirmi, ad pœnitentiam (quæ propter pronitatem & facilitatem ad peccandum ſumme neceſſaria eſt) licite admittuntur*; iis tamen exceptis qui interdicto cauſam dedere, eiſve *auxilium, conſilium, vel favorem* præbuerunt: iſti enim ad pœnitentiam admitti non debent, *niſi prius ſatisfecerint, vel de ſatisfaciendo idoneam dederint cautionem*. Ita habetur celebri cap. *Alma mater* 24. *De ſent. excom.* in 6. Sed Sacramentum hoc ab interdictis perſonaliter ſimul & ſpecialiter conferri nequit; valeret tamen, quia licet excommunicatus denuntiatus ſua ſpolietur juriſdictione, non tamen interdictus denuntiatus; unde is indulgentias concedere, Beneficia conferre, imo alios interdicere poteſt, quia hæc pendent a juriſdictione, cujus ablatio ad nullum ex tribus interdicti effectibus revocari poteſt, ut docent Sair. l. 5. c. 7. Salmantic. ibid. n. 21. Habert p. 424.

R. 4. Euchariſtia nec interdicti tempore, nec interdictis etiam infirmis, conferri poteſt, niſi ſint in mortis periculo, quod quale ſit, ſupra expoſui. Interdicti ſpecialiter Sacramentum hoc miniſtrare nequeunt, niſi deſint a quibus conferri poſſit. Cum autem ad infirmos defertur viaticum, uſurpari poſſunt ſolemnitates ſolitæ, ita ut pulſetur campanula, & populus frequens, ut quolibet alio tempore, intereſſe poſſit. Porro ut Euchariſtia debite pro morientibus conſecrari ac renovari queat, licitum eſt *Eccleſiarum miniſtris ſemel in hebdomada tempore interdicti, non pulſatis campanis, voce ſubmiſſa, januis clauſis, excommunicatis & interdictis excluſis, Miſſarum ſolemnia celebrare*; quod Navarrus c. 27. num. 173. cum aliis, de loco etiam ſpecialiter interdicto intelligit, quia periculoſum & inconveniens eſſet quod Paſtor ex aliena Parochia, Sacramentum hoc ſubditis ſuis morientibus petere cogeretur. An autem Clerici qui interdicti tempore Miſſam audire poſſunt, poſſint & Euchariſtia refici Laicorum more, plurimum diſputatur: vid. Sair. l. 5. cap. 7. numer. 21. Salmanticenſes cap. 5. numer. 41. Avilam 5. p. d. 4. ſect. 1. dub. 5.

Sup. p.; C. 57. De ſent. exc.

R. 5. Nec Unctio extrema, etiam Clericis & Religioſis qui interdictum ſervarunt, nec Ordo conferri poſſunt tempore interdicti. Ita omnes, idque non tam ex textu formali juris infertur, quam ex communi Doctorum ſenſu. Si tamen infirmo Pœnitentia conferri non potuiſſet, poſſet eidem conferri Unctio extrema. Pariter ſi deeſſent Sacerdotes ad ea miniſtranda Sacramenta, quæ jura miniſtrari permittunt, licitum eſſet aliquos conſecrare: quia dum aliquid conceditur, ea quoque conceduntur ſine quibus illud obtineri non poteſt. *Coll. And. t. 2. p. 410.*

R. 6. rebus bene penſatis, incertum videtur, an matrimonium interdicti tempore contrahi poſſit; unde, quia abundantia cautelæ non nocet, recurrendum eſſet ad ſuperiorem.

Quæres 2. an, & quatenus interdictum divinis privet Officiis. Not. 1. nomine divini Officii ea omnia munia intelliguntur, quæ ex Chriſti & Eccleſiæ intentione, per ſe a ſolis Clericis fieri debent, ut celebratio Miſſæ, benedictio ſolemnis nuptiarum, fontis baptiſmatis, aquæ, olei,

Digitized by Google

olei, chriſmatis; ſolemnis item recitatio Officiorum, v. g. Horarum B. Mariæ, Officii Defunctorum, Pſalmorum Pœnitentiæ, & aliorum id genus prout a miniſtris Eccleſiæ ſolemniter fieri ſolent; aut etiam a Monialibus, quibus per accidens committitur id quod per ſe ſolis Clericis competit. His poſitis,

R. 1. interdictum quodcumque, ſeu locale ſit, ſeu perſonale, a divinis Officiis prohibet. Ita omnes, & colligitur ex c. 16. *De ſent. excomm.* in 6. Unde non prohibetur eo tempore ſacra Concio, quæ non ad recitandas Dei laudes, ſed ad inſtruendum populum ordinatur; item nec oratio mentalis, menſæ benedictio, recitatio Litaniarum ſine ſolemnitate &c.

R. 2. Jure antiquo licitum erat celebrare Miſſam tempore interdicti ad conficiendam pro infirmis Euchariſtiam, ut jam dixi. Jure autem novo quod continetur c. *Alma*, mitigata eſt priſtini juris ſeveritas: unde nunc conceſſum eſt 1. ut *ſingulis diebus in Eccleſiis & Monaſteriis Miſſæ celebrentur, & alia dicantur Officia ſicut prius: ſubmiſſa tamen voce, & januis clauſis, excommunicatis & interdictis excluſis, & campanis non pulſatis*. Unde tenentur Clerici intereſſe Miſſæ feſtis diebus; quod enim jure tibi conceſſum eſt, ſi aliunde id implere tenearis, peccas niſi impleveris. 2. conceſſum eſt, ut *in feſtivitatibus Natalis Domini, Paſchæ ac Pentecoſtes, & Aſſumptionis Virginis*, (necnon & in feſto corporis Chriſti, Conceptionis & utriuſque octava, ex variorum Pontificum Decretis) *campanæ pulſentur, & januis apertis, alta voce divina Officia ſolemniter celebrentur, excommunicatis prorſus excluſis, ſed interdictis admiſſis...... ſic tamen quod illi propter quorum exceſſum interdictum hujuſmodi eſt prolatum, altari nullatenus appropinquent*. Circa hoc quædam obſervanda. 1. conceſſionem capitis *Alma*, non extendi ad interdictum locale ſpeciale, ſed generale tantum. 2. licentiam Officii ſingulis diebus faciendi, non ſuffragari Laicis, ſed Clericis, ſub quorum nomine veniunt quicumque gaudent privilegio fori & canonis. Hinc Miſſæ privatis in Oratoriis eo tempore celebrari nequeunt, *quia nec ſunt* Eccleſiæ nec Monaſteria, de quibus ſolum loquitur Bonifacius VIII. 3. non ſatis conſtare an Paſchatis aut Pentecoſtes &c. nomine intelligantur tres dies qui ſimul feſti haberi ſolent. 4. certum videri eos propter *quorum exceſſum* interdictum latum eſt, excludi ab oblatione facienda; imo, quidquid in contrarium diſputet Coninch, cenſeo illos corporaliter ab altari abeſſe debere, quantum ſatis eſt ut minus quam alii Fideles, privilegii habere cenſeantur. De ceteris vid. Coninch, Suar. d. 33. Salmant. n. 57. &c.

Quæres 3. quinam tempore interdicti generalis eccleſiaſtica priventur ſepultura. R. omnes prorſus, exceptis ſolum tum Laicis qui privilegio gaudent; tum Clericis, qui nec ſpecialiter interdicti ſunt, nec cauſam dederunt interdicto, nec illud ſervare omiſerunt: hos enim *in cœmeterio Eccleſiæ*, ſeu, ut explicari ſolet, in omni loco ad Fidelium ſepulturam deſtinato, etiam ſpecialiter interdicto, ſi alius deſit, ait Habert, *ſine campanarum pulſatione, ceſſantibus ſolemnitatibus omnibus cum ſilentio* tumulari permittit Innocentius III. c. 11. *De pœnit. & remiſſ.* Non excipiuntur infantes, neque ii etiam quibus Sacramentorum ſuſce-

ceptio ſpecialiter indulta fuiſſet, quia aliud eſt aliquem Sacramentis aliud eumdem ſepultura donari poſſe. Sacramenta cum neceſſaria ſint, aut valde utilia, negari non debent; ſecus de ſepultura eccleſiaſtica, cujus qui privationem humiliter acceptat, coram Deo meretur. Ita Gibert pag. 547.

R. 2. in interdicto locali ſpeciali, qui nec ſpecialiter interdicti ſunt, nec cauſam dederunt interdicto, ſepeliri poſſunt in alio loco ſacro non interdicto: ii enim cum interdicti non ſint, non debent eccleſiaſtica privari ſepultura; qui vere perſonaliter interdicti ſunt, & denuntiati, in loco ſacro ſepeliri non debent.

R. 3. in generali loci interdicto ſepeliendi ſunt mortui in campo aliquo, vel loco non benedicto, ab iis quorum intereſt deputato; unde ceſſante interdicto, exhumari, & in locum ſacrum deferri poſſunt, ſi nec ſpecialiter interdicti ſint, nec interdicto cauſam fecerint. Qui vero culpabiles ſunt, non modo in locum ſacrum poſt interdicti finem deferri non debent, ſed etiam exhumandi, & in loco profano recludendi ſunt, ſi corpora eorum ab aliis ſecerni valeant: ſecus de iis qui in culpa non fuere, etſi enim peccaverint qui eos in loco ſacro ſepelierunt, haud tamen eos exhumari neceſſe eſt, quia nulla lex id jubet, & multa prohibentur fieri quæ facta tenent.

Verum de his ſatis hactenus dictum eſt, cum vix in Galliis locum habeant interdicta generalia, & jam ab annis 1350. & 1359. Regiis Sanctionibus, Pontificiæ declarationi innixis, cautum ſit ne quis Dominium Gallicum interdicto ſubjiciat: unde an. 1468. Pariſienſis Senatus Officialem Biſuntinum, qui localis interdicti cenſuram tulerat, corporaliter apprehendi decrevit, ut refert Pontas v. *interdit*, caſ. 1. Non deſunt tamen etiam poſteriori ævo famoſa interdicti localis exempla: ſic an. 1634. Epiſcopus Ambianenſis *oppidum Monſtrolienſe*, *ſuburbia*, *& oppidanos*, *interdicto* ſubjecit, præcepitque *claudi Eccleſias omnes ſæcularium aut Regularium*, *Capellas & Oratoria dictæ urbis & ſuburbiorum &c.* prout fuſe refert vir Juris canonici peritiſſimus D. Gibert in Opere toties citato pag. 562. Fatendum tamen cum Bonifacio VIII. plus plerumque ex interdictis generalibus oriri mali quam boni; unde ægre prorſus ad remedium illud confugiendum eſt, cujus etiam, licet Pragmatica & Concordato confirmatum ſit, ſumma eſt hoc in Regno, ſummaque erit, Deo juvante, raritas.

ARTICULUS TERTIUS.

De ceteris ad hanc materiam ſpectantibus.

TRia hic paucis diſcutienda manent. 1. quibus in caſibus interdictum incurratur jure communi. 2. cui obnoxii ſint pœnæ qui interdictum violant. 3. quis interdictum relaxare poſſit.

Circa primum dico 1. interdictum locale in ſex præcipue caſibus incurritur. 1. a civitate qualibet, præter urbem Romam, quæ Cardinalem hoſtiliter inſequentibus, percutientibus &c. *conſilium vel auxi-* C. 5. De pœnis in 6.

C. 5. De pœnis in 6. *lium dederit, aut favorem, vel intra menſem ſaltem taliter delinquentes, non duxerit puniendos.* 2. ab iis urbibus quæ publicos uſurarios recipiunt. 3. ab ea etiam quæ *quemvis Pontificem injurioſe vel temere percuſſerit, aut ceperit, ſeu bannaverit.* 4. eidem interdicto obnoxiæ ſunt Eccleſiæ & cœmeteria Religioſorum & ſæcularium qui ibidem ſepelierunt corpora eorum quos induxerunt ad vovendum aut jurandum, aut aliter promittendum, *ut apud eorum Eccleſias ſepulturam eligant, vel jam electam ulterius non immutent.* 5. loca in quibus Hæretici ſepeliuntur. 6. Eccleſiæ in quibus ad Officia admittuntur nominatim interdicti. Hæc duo colligit Gibert ex c. 3. *De privilegiis*, ſed circa hæc notandum eſt, locale interdictum poſt Conſtitutionem *Ad vitanda ſcandala*, nullum eſſe niſi denuntietur. Ratio eſt, quia poſt eam Conſtitutionem, nullum eſt cenſuræ ſubjectum quod vitari debeat ante denuntiationem; ergo nec locus interdictus vitari debet, niſi interdictus denuntietur. Ita Suares, & hæc eſt, inquit, *omnium ſententia.*

C. 1. De uſur. in 6. Clem. 1. De pœn. C. 1. De ſepult. in 6. Suar. d. 37. ſect. 2.

Dico 2. interdicuntur ipſo facto ab Eccleſiæ ingreſſu, 1. qui celebrant in loco interdicto. 2. qui ad Officia, Sacramentave aut eccleſiaſticam ſepulturam nominatim excommunicatos vel interdictos admittunt, donec ſatisfaciant ei cujus ſententiam violarunt, c. 8. *De priv.* in 6. 3. Epiſcopi aut Superiores qui Beneficiorum, & Eccleſiarum vacantium bona & hæreditatem uſurpant. 4. qui præſumunt ferre cenſuram non ſervata ſolemnitate præſcripta c. 1. *De ſentent. excomm. in 6.* aut excommunicare omiſſis monitionibus, iique etiam a divinis Officiis per menſem ſuſpenduntur, c. *Sacro.* eodem tit. 5. Epiſcopi qui viſitationis decurſu aliquid recipiunt ultra id quod ſibi debitum eſt, niſi intra menſem duplum reſtituant, c. *Exigit. De cenſibus* in 6. Tres priores cenſuræ ita referuntur a Giberto p. 545. ut non neget eas hoc in Regno locum habere; duas vero poſteriores apud nos vigere docet recens Auctor Tractatu de Beneficiis, quod de prioribus negat.

C. 9. De Offic. ordin. in 6.

Celebre interdictum, ſecundum quod *omnis utriuſque ſexus Fidelis*, qui Paſchali non fungitur Officio *vivens ab ingreſſu Eccleſiæ arceri & moriens chriſtiana ſepultura* privari debet, ut ex *ipſo contextu colligitur*, non eſt latæ ſed ferendæ ſententiæ, niſi forte ex locorum uſu & ſenſu, latæ ſententiæ exiſtimetur. Quam vero formam ſequi expediat adverſus eos qui huic Officio deſunt, vide apud Ducaſſe 1. p. c. 11. in fine.

C. 12. De pœnit.

Non refero varios caſus quibus annexum eſt interdictum ab eccleſiaſtica ſepultura, quia hæc non negatur niſi nominatim interdictis, aut ſaltem niſi conſulto prius Epiſcopo.

V. Gibert p. 547.

Circa 2. Dico 1. Clericus qui ſcienter in loco interdicto utique denuntiato celebrat, irregularitatem incurrit, & fit paſſive & active ineligibilis ac impoſtulabilis ad Dignitates Eccleſiaſticas. Qui perſonaliter interdictus aut ſuſpenſus vel ab ingreſſu Eccleſiæ, vel a divinis, Ordinis ſacri functionem exercet, iiſdem ſubjacet pœnis. Ita colligunt Doctores ex c. 18. & 20. *De ſent. excom.* in 6. & c. 1. *De poſtul.*

C. 8. De priv. in 6. Dico 2. Celebrans in loco interdicto, ſuſpenditur inſuper ab ingreſſu Eccleſiæ, donec ei ſatisfecerit cujus ſententiam violavit. Idem dictum de eo qui coram excommunicatis aut interdictis non toleratis celebrat,

lebrat, vel celebrari facit; tum de iis qui eoſdem *excommunicatos vel interdictos, ad divina officia, ſeu Eccleſiaſtica Sacramenta, vel ſepulturam admittunt*, imo qui ſepeliunt excommunicatum vel interdictum in loco ſacro, vel non interdictos contra juris permiſſionem in loco interdicto, excommunicantur. Eidem excommunicationis cenſuræ ſubjacent, 1. Religioſi etiam exempti qui non ſervant interdictum quod Eccleſia matrix aut Parochialis ſervat. 2. nobiles & domini temporales, qui vel cogunt aliquos in locis interdictis celebrare divina, vel campanæ pulſu, aut aliter plebem etiam non interdictam convocant ad audienda iis in locis Officia, vel impediunt ne nominatim excommunicati aut interdicti, juſſi egrediantur Templo, aut demum qui excommunicati & interdicti nominatim, moniti ut ab Eccleſia exeant, exire nolunt; atque hæc iſtorum excommunicatio Papæ reſervata eſt. Ita habetur Clement. 2. *De ſent. excom.* qua, ut patet, quatuor puniuntur interdicti violationes. *Clem. 1. De ſepul. Clem. 1. De ſent. exc.*

Ceterum nemini dubium eſt, quin Laici aut Clerici violantes interdictum mortaliter peccent, niſi excuſet tenuitas materiæ, ut ex toties decantatis colligi poteſt. Plura vide apud Bonac. diſp. 5. p. 7. Suar. d. 33. & ſeq.

Tertiam quæſtionem paucis expediemus, quia pene tota ex iis quæ ſupra dicta ſunt, reſoluta manet; unde paucula hæc principia propoſuiſſe ſatis fuerit. 1. interdictum locale & perſonale, ſi ad certum tempus, vel ſub certa conditione latum fuerit, elapſo tempore, aut impleta conditione ceſſat. Ratio eſt, quia cenſura non ligat ultra conditoris intentionem. Si quis vero ante vel elapſum tempus, vel impletam conditionem, interdicti relaxationem quærat; petenda eſt non abſolutio, ſed diſpenſatio, cum hujuſmodi interdictum non ſit cenſura, ſed pœna, quæ diſpenſatione auferenda eſt. Hæc autem diſpenſatio ab Epiſcopo dari nequit, ſi quæſtio ſit de interdicto a jure communi ad certum tempus impoſito, niſi, ait Layman, & ex ipſo Pirhing, interdictum proveniat ex delicto occulto, non deducto ad forum contentioſum. *Laym. l. 1. tr. 5. p. 4. c. 5. n. 1. Pirh. nu. 252.*

2. Interdictum locale aut perſonale generale, ſola abſolutione tolli poteſt: unde ſi terra interdicta alienetur, adhuc remanet interdictum: tum quia res tranſit cum onere ſuo; tum quia alioqui facile eluderentur cenſuræ. Ita cum aliis docet Natal Alexand. Pariter ſi deſtruatur Eccleſia, non licet ante reconciliationem areæ, quempiam in ea ſepelire, Suar. d. 30. ſect. 1. At diſſoluta communitate, eo ipſo expirat interdictum, quia qui communitatis privilegiis privari incipit deſinendo eſſe ejus membrum, non amplius ejus oneribus premi debet. Hic porro ii excipiendi ſunt qui interdicto cauſam dedere. *Alex. t. 1 p. 696. fol.*

3. Interdictum locale, atque etiam perſonale generale, ab eo ſolum tolli poteſt qui juriſdictionem habet in exteriori foro. Ratio eſt, quia locus, & communitas, qua communitas, pœnitentiæ foro ſubjici non poſſunt, ut per ſe patet. Monet Avila nullum eſſe in jure interdictum locale quod Papa ſibi reſervaverit; unde hæc interdicti ſpecies, non quidem a Parocho ſed ab Epiſcopo tolli poteſt. *Nat. Alex. ib. Avil. p. 5. d. 6. dub. 3*

 4. In-

4. Interdictum perſonale iiſdem legibus relaxatur ac aliæ cenſuræ: unde ſi ſit ab homine, ſemper reſervatum eſt; ſi ſit a jure, reſervatum non eſt, niſi fiat mentio reſervationis.

5. Interdictum perſonale ad cautelam relaxari poteſt, modo & interdictos culpæ ſuæ pœniteat, & expediens ſit eos ad cautelam abſolvi. Aliter ſentiendum de interdicto locali generali, quia illud ad cautelam relaxari prohibitum eſt c. 10. *De ſent. excomm.* in 6. An autem locale perſonale ad cautelam tolli queat, diſſentiunt Doctores; *Sair. l. 5. c. 15. n. 8.* Affirmant Sairus, & alii communius, favetque uſus Romanæ Curiæ, ut teſtatur Felinus.

APPENDIX

De depoſitione, degradatione, ceſſatione a divinis, & violatione Eccleſiæ.

DEpoſitio definitur, Pœna eccleſiaſtica, qua Clericus in perpetuum & ſine ſpe reſtitutionis, privatur omni Officio & Beneficio, retento tamen privilegio Clericali, ſeu fori & canonis. Hinc depoſitio, licet ad ſuſpenſionem maxime accedat, ab ea tamen eſſentialiter diſcrepat, quod ſuſpenſio de ſe non ſit perpetua; ſecus depoſitio, quæ idcirco non eſt veri nominis cenſura; Depoſitio aliquando vocatur degradatio verbalis.

Degradatio ſimpliciter ſumpta, quæ etiam realis, actualis, & ſolemnis nuncupatur, eſt pœna qua Clericus privatur in perpetuum & ſine ſpe reſtitutionis, non ſolum omni Officio & Beneficio, ſed etiam privilegio Clericali: unde qui Clericum hunc percuteret, poſſet quidem peccare, ſed excommunicationem non incurreret; *is tamen Clericus nec a caſtitatis voto, nec ab Horarum recitatione fieret immunis.* Degradatio verbalis ſeu depoſitio, a *Vicario generali fieri poteſt*, ex Trident. ſeſs. 13. c. 4. realis a ſolo Epiſcopo, eoque conſecrato, quia *Cok. And. t. 2. p. 330.* eſt actus Ordinis. Degradationis forma, ritus, & circumſtantiæ habentur c. 2. *De pœnis* in 6. & in Pontificali Romano: ſed his fuſius evolvendis immorari non vacat, quia in deſuetudinem abiiſſe videntur. Duo hic addenda. 1. depoſitionem nonniſi pro gravibus culpis infligi. 2. eum qui depoſitus eſt, ad ea omnia inhabilem eſſe, ad quæ inhabilis eſt qui totaliter ſuſpenſus fuit.

Ut ſuſpenſioni affinis eſt depoſitio, ſic & interdicto vicina eſt ceſſatio a divinis. Ea vero definiri poteſt, Deſiſtentia legitima a divinis Officiis & Sacramentis certo in loco peragendis. Dicitur 1. *deſiſtentia legitima;* ideſt ſecundum juris præſcriptum, atque legitimam ob cauſam indicta; ſive ab homine, qui eam per ſententiam aliquando magis, aliquando minus generaliter decernere poteſt; ſive a jure, ut cum Eccleſia polluitur, ideoque in ea ceſſatur a divinis. Dicitur 2. *a divinis Officiis &c.* circa quod notandum, convenire Doctores, 1. illicitum eſſe tempore ceſſationis, ulla, præter unicum Sacrum in hebdomada, Officia ecle-

celebrare. 2. poſſe tunc Baptiſmum, Confirmationem, & Pœnitentiam ac Euchariſtiam in mortis periculo conferri: unde ſequitur poſſe etiam chriſma confici feria quinta majoris hebdomadæ, & propter hoſtiarum renovationem, Miſſam ſemel per hebdomadam celebrari poſſe, prout ſupra dixi de interdicti tempore. At non ita convenit an tempore ceſſationis matrimonium celebrari queat, & Pœnitentiæ Sacramentum iis qui infirmi non ſunt adminiſtrari. Aſſerit Collator Andeg. atque id quoad Pœnitentiam a pluribus Doctoribus Salmanticenſibus reſolutum eſſe ſcribit Coninch diſputat. 17. dub. 7. Addit idem cum Suare, ſepulturam ſacram ceſſationis tempore, nullo jure prohibitam eſſe, niſi forte hæc prohibitio ex uſu quibuſdam in locis vigeat: ubi tamen daretur ſepultura, neganda eſſet ſolemnitas Officii a quo tunc temporis abſtinendum eſt. Dicitur 3. *in certo loco:* ceſſatio enim, licet ut interdictum in generalem & particularem dividi queat, non tamen in localem & perſonalem diſtribui poteſt, quia nonniſi in loca decernitur. *Ibid. pag. 463.* *Suar. d. 39. ſect. 2. n. 34.*

Ex his ſponte colligitur, ceſſationem & interdictum in quibuſdam convenire, in aliis non. Conveniunt in eo quod per utrumque Fideles iiſdem ſpiritualibus bonis priventur: differunt vero 1. quod interdictum ſit cenſura, ceſſatio vero nec cenſura eſt, nec proprie pœna, ſed ſimplex prohibitio divinorum in ſignum mœroris ab Eccleſia concepti, ob injuriam gravem Deo vel in ſe, vel in miniſtrorum ſuorum perſona illatam. 2. quia interdictum etiam locale ſemper aliquas afficit perſonas quæ eidem cauſam dederunt, ceſſatio a divinis non item. 3. quia nulla ceſſationis violatio irregularitatem inducit, ſecus de violatione interdicti; Religioſi tamen qui ceſſationem violant, *excommunicationis ſententiæ hoc ipſo* ſubjacent, ex Clem. I. *De ſent. excom.* 4. quia ceſſatio a divinis eſt quid ipſo interdicto rigoroſius: ea enim durante, nec Officia divina januis clauſis, nec ſolemniter unquam celebrari poterant: horum autem prius quotidie licitum eſt per interdictum generale, poſterius quibuſdam anni feſtivitatibus. Plura hic congerere ſuperfluum eſt, quia ceſſatio a divinis qua multi abutebantur, in deſuetudinem abiit, ut notat Gib. p. 569. Coll. And. *Vid. Suar. ib. ſect. 1.*

Pauca hic quædam annectere juvat de violatione ſeu pollutione Eccleſiæ. Tunc autem pollui dicitur Eccleſia, cum in ea quædam contingunt reverentiæ ejus tam contraria, ut in ea non amplius liceat Officia divina celebrare priuſquam reconcilietur. Qua de re,

Dico 1. polluitur Eccleſia per homicidium in ea voluntarie & injurioſe factum. Dixi 1. *per homicidium*, ſive Chriſtiani, ſive Gentilis, ſive cum, ſive abſque effuſione ſanguinis: unde polluitur locus ſacer ſi quis in eo ſuffocetur, aut ſuſpendatur. Dixi 2. *in ea* factum, ſeu factum in qualibet ejus parte quæ vere ſit locus ſacer: locus vero ſacer dicitur illud ſpatium quod ſpectat ad interius corpus Eccleſiæ a tecto interiori uſque ad pavimentum, Bonac. in fine Tract. de matrim. Cabaſſut. l. 5. c. 21. Pirhing l. 3. c. 40. Pontas v. *Egliſe*. Unde ſi homicidium fiat in Sacriſtia, in campanili, ſupra tectum, ſeu, ut intelligo, ſupra fornicem Eccleſiæ, vel in ſpecu ſubterraneo, modo non ad ſepulturam Fidelium deputato, vel in cameris Eccleſiæ adhærentibus, non violatur *C. 4. De conſecr. Eccleſiæ;*

Eccleſia, quia hæc non veniunt nomine loci ſacri, cum non ad Officium divinum, ſed alios in uſus deputentur, v. grat. ad veſtium ſacrarum cuſtodiam. Ita Pirhing ibid. num. 16. & alii. Unde etiam ſi quis in exterioribus Eccleſiæ muris ſuſpendatur, non polluetur Eccleſia; pollueretur tamen cœmeterium, ſi paries Eccleſiæ ſimul eſſet cœmeterii murus, quia tunc violaretur locus ſacer. Violatur quoque Eccleſia ſi quis in ea recipiat lethalem ictum, etiam ſine effuſione ſanguinis, unde extra moriatur, quia actio mortis illativa in loco ſacro poſita eſt. Si quis vero ab homine intra Eccleſiam exiſtente, lethaliter extra eamdem lapide aut telo vulneretur, non inde polluitur locus ſacer, etiamſi vulneratus Eccleſiam ingrediatur, ibique ſanguinem effundat, aut moriatur, Cabaſſut. Pontas ibid. c. VII. pollueretur vero, ſi quis foris exiſtens, jaculum aut glandem mittat, eumque, qui in Eccleſia eſt, occidat, Silvius in 3. p. quæſt. 83. artic. 3. Dixi 3. *voluntarie*; neque enim polluitur locus ſacer ſi quis fortuito *caſu*, *puta* trabe corruente oppreſſus, moriatur, item ſi quis mentis inops in ea ſe occidat: ſecus ſi qui ſe occidit ſit ſanæ mentis; non enim intereſt an alium, an teipſum perimas: ubi nota Eccleſiam non quacumque occiſione voluntaria pollui, ſed ea ſolum quæ ſatis voluntaria ſit ut ad peccatum mortale ſufficiat. Dixi 4. *injurioſe*, ideſt modo qui graviter adverſetur reverentiæ loci ſacri, unde non polluitur Eccleſia ſi quis ad ſui defenſionem & cum juſto moderamine alium occidat: polluetur vero ſi mors reo inferatur, etiam per ſententiam *Judicis*: item ſi martyr ob fidem occidatur; etſi enim ſanguis Sanctorum Eccleſias conſecret, eorum tamen cædes, ex perſecutoris diſpoſitione immane eſt ſacrilegium; unde tunc Eccleſiam polluit non ſanguis effuſus, ſed injurioſa effuſio.

Silv. ibid. *Cit. c.* 4. De conſecr.

Dico 2. Polluitur Eccleſia per humani ſanguinis effuſionem, ſive per vulnus in ea inflictum citra mortem. Vox *effuſio* copiam denotat, ajunt Cabaſſut. Pirhing & alii: unde ſi modicus ſanguis *ex injurioſa* etiam percuſſione effuſus ſit, non polluitur Eccleſia; *imo nec pollueretur* ob effuſionem copioſam ſanguinis e *naribus in rixa puerorum* eliciti, quod tutum videtur, ſi rixa *hæc vacet* a peccato mortali, ut docet Bonacina ibidem. Non pollueretur etiam ob percuſſionem caſu factam; vel ab amente, vel non injurioſam, ut ſi fiat ex joco. Si vulnus in Eccleſia infligatur, ſanguis vero extra Eccleſiam fluat, polluitur Eccleſia, quia per accidens eſt quod ſanguis non fluat in ipſa Eccleſia. Ad violationem Eccleſiæ non ſufficit vulnus grave, verb. grat. carnium contuſio, fractio oſſium abſque effuſione ſanguinis; Canones enim loquuntur vel de morte illata, vel de vulneratione cum effuſione ſanguinis: in pœnalibus autem non eſt facienda extenſio. Ita Pirhing, Cabaſsut. num. 16. idque ſupponit Pontas ibidem caſ. 9. juxta quos in dubio, an ex vulnere citra ſanguinis effuſionem illato mors ſecutura ſit, nec reconcilianda eſt Eccleſia, quæ nonniſi in mortis inſtanti polluta evadet, nec tamen continuanda ibidem Officia ob ejuſdem mortis periculum: quod ultimum non admitto, niſi mors ſingulis, ut ita dicam, momentis immineat; ſi enim judicent medici futurum ut vulneratus per dies aliquot vitam trahat, ut quid abſtinendum ab Officiis

Digitized by Google

in Eccleſia quæ reipſa nondum polluta eſt, nec polluetur ſi vulnerarum convaleſcere contingat.

Dico 3. Violatur Eccleſia per quamcumque ſeminis humani effuſionem in ea voluntarie factam, ſive in copula carnali, ſive non: unde illuſio in ſomnis contingens, aut in vigilia, ſed coacte, Eccleſiam non violat. Imo nec, juxta multos, ſufficit vel effuſio ſeminis voluntaria in caufa vel diſtillatio mera ſeminis: ſufficit vero copula conjugatorum ſine neceſſitate exercita. An idem dicendum ſi conjuges debitum ſibi reddant ob vitandum incontinentiæ periculum, ut aliquando tempore belli evenire poteſt, non ita conſtat; ſufficit utique, juxta nos, hæc actio. Si enim cum maritus vel infirmatur, vel pro ſuis aut aliorum negotiis diu abeſt, conjux continere debet, cur non ſimiliter in præſenti caſu propter reverentiam loci ſacri? *V. Bonac.* *Silv. ibid.*

Dico 4. Polluitur Eccleſia cum in ea etiam ignoranter ſepelitur excommunicatus denuntiatus: tunc autem Eccleſia nonniſi exhumato cadavere, ſi ab aliis diſcerni queat, vel collata a cenſuris abſolutione, ſi excommunicatus pœnitentiæ ſigna dederit, reconciliari poteſt. Sicubi obtinet uſus ut Proteſtantes quoad ſepulturam tolerentur, ut in Germania, Eccleſia vel cœmeterium inde non polluentur. Licet autem interdicti & excommunicati in jure æquiparentur, non violatur tamen Eccleſia ſi interdicti denuntiati in ea ſepeliantur, cum id nullibi expreſſum ſit. *Pontas c. 2*

Dico 5. Polluitur etiam Eccleſia ſi Paganus aut Infidelis in ea tumuletur; tuncque parietes radi debent, vel dealbari, ut alii explicant. Hac de cauſa violatur Eccleſia, ſi infans non baptizatus, extra matris uterum, in ea ſepeliatur; atque hoc extendit Silvius, etiamſi infans ex utero mortuæ matris extractus ſit, & poſtmodum in ea repoſitus, ut cum ea in loco ſacro ſepeliri poſſet. *C. 27. De conſecr. diſt. 1.*

An polluatur Eccleſia ex eo quod per Epiſcopum excommunicatum & denuntiatum conſecretur aut benedicatur, magna quæſtio. Ante Suarem aſſeverant omnes, nullo, ut ipſe fatetur, contradicente; negavit tamen ipſe gravibus, ut aſſolet, momentis innixus. Hoc in caſu admodum raro conſulendus eſſet vel Epiſcopus, vel Metropolitanus, ut docet Pontas ibid. c. 5.

Dico 6. Eccleſiam de novo conſecrari debere, cum vel omnes Eccleſiæ parietes ſimul renovantur, vel major eorum pars; ſecus ſi ſucceſſive. Habetur c. 6. *De conſecrat.*

Circa hæc, quædam not. 1. Eccleſiam non pollui per facta occulta, qualia ea etiam dicuntur quæ per duos aut tres teſtes probari poſſunt, Cabaſſut. num. 11. Pontas c. 15. 2. ſolam facti notorietatem ſufficere ut Eccleſia cenſeatur violata; unde ſi Sacerdote Miſſam coram pluribus celebrante, committatur in Eccleſia homicidium, dimittenda eſt Miſſa, ut præcipiunt Rubricæ; niſi jam Canon inchoatus ſit, Silvius & Pontas c. 14. 3. cœmeterium Eccleſiæ contiguum pollui cum polluitur Eccleſia, adeoque illud antea reconciliandum eſſe quam in eo quis ſepeliatur: haud tamen polluitur Eccleſia polluto cœmeterio. 4. tutius eſſe ut Eccleſia non cenſeatur per ſupervenientem ſacrificii oblationem reconciliata. 5. mortalis peccati reum fore qui ſine conſenſu Epiſcopi in *Pontas c. 6*

* *Silvius.* Eccleſia violata celebraret, *haud tamen irregularem, quia jus id non decernit.

Quæres quomodo fieri debeat Eccleſiæ pollutæ reconciliatio. R. vel Eccleſia hæc conſecrata fuerat, vel ſolum benedicta. Si ſolum benedicta, reconciliatio ejus ab Epiſcopo vel Vicario generali committi poteſt ſimplici Presbytero, atque is uti poterit aqua benedicta communi, &, ut ajunt, *exorcizata*, eaque ſali, ut fieri ſolet, immixta. Si vero Eccleſia per Epiſcopum conſecrata fuerat, cenſet Silvius eam ita per Epiſcopum reconciliari debere, ut id non poſſit ſimplex Sacerdos, niſi de conſenſu Summi Pontificis; tuncque utendum aqua per Epiſcopum benedicta, quæ *Gregoriana* dicitur: atque id expreſſe præcipit Gregorius IX. c. 9. eodem tit. Verum hæc Conſtitutio in pluribus ſaltem Galliæ Diœceſibus non obſervatur, ut notat Pontas c. 17. *De ceteris* vide Silvium & alios paſſim citatos.

C. *final.* De conſecr. *Silv. p.* 396.

TRA-

TRACTATUS
DE
IRREGULARITATIBUS.

DIcemus primo de irregularitate in univerſum, deinde varias irregularitatis ſpecies attingemus: breviter quidem quantum fieri poterit; ſed ita nihilominus, ut nihil ferme ſubtracturi ſimus utilium, in materia cujus notitiam & Clericis, & Confeſſariis, & iis qui Eccleſiaſtica juriſdictione pollent, ſummopere neceſſariam confitentur Theologi omnes.

PARS PRIMA.

De Irregularitatibus in genere.

CIrca Irregularitatem in genere videndum 1. quid ſit & quotuplex. 2. quænam ſint ejus cauſæ. 3. quos habeat effectus. 4. quænam ab ea incurrenda excuſent.

CAPUT PRIMUM.

De natura & diviſione Irregularitatis.

IRregulare ſecundum nominis etymologiam, idem eſt quod ſine regula, vel contra regulam. Irregularitas definiri poteſt: Impedimentum canonicum, quo directe impeditur Ordinum ſuſceptio, & ſecundario ſuſceptorum uſus. Colligitur hæc definitio ex c. *Quæſitum* 17. *De temp. ord.*

Dicitur 1. *impedimentum*; ideſt, moralis inhabilitas ex aliqua indecentia proveniens: non dicitur autem pœna, quia non raro incurritur irregularitas abſque omni culpa, vel propria, vel aliena; & ſic diſtinguitur a cenſura, quæ quia culpam ſupponit, ſemper eſt pœna. Fertur quidem aliquando irregularitas per modum pœnæ; ſed ſecundario, quatenus qui cer-

certa quædam commiſit peccata , ex his contrahit maculam qua ad ſacrum miniſterium inhabilis efficitur.

Dicitur 2. *canonicum:* tum ut oſtendatur , ſtricte loquendo, nullam eſſe naturali vel divino jure inductam irregularitatem , de quo paulo poſt: tum ut planum fiat, neminem niſi Eccleſiæ Canonibus ſubjectum , adeoque baptizatum , proprie vocari poſſe irregularem: unde Infidelis bigamus , nonniſi improprie ac veluti radicaliter irregularis dici poteſt, quatenus eas poſuit actiones propter quas Eccleſia eum ab Ordinibus arcere poteſt cum baptizatus fuerit; tum denique ut ſignificetur non omnem inhabilitatem idem eſſe cum irregularitate : mulier enim ſicut & Infidelis non baptizatus ad Ordines promoveri non poſſunt , nec tamen dicuntur irregulares, quia eorum inhabilitas juris eſt divini, unde a quibuſdam vocatur incapacitas, non ſimplex inhabilitas.

Dicitur 3. quo *directe* impeditur Ordinum ſuſceptio. Quæ voces ponuntur differentiæ loco ; per eas enim intelligitur irregularitatem diſtingui tum a cenſuris omnibus, tum etiam a depoſitione & degradatione . Diſtinguitur primo a cenſuris, quæ licet Ordinum ſuſceptionem vel uſum prohibeant , non tamen eodem modo ac irregularitas: nam excommunicatio ab Ordinum ſuſceptione & uſu arcet , non præciſe quatenus ſunt Ordines, ſed quatenus ſunt bona quædam quæ important communicationem cum aliis Eccleſiæ membris , excommunicato prohibitam. Excommunicatio vero minor 1. non privat uſu Ordinum directe, ſed tantum cum uſus ille adjunctam habet *alicujus Sacramenti* receptionem. 2. non privat ſuſceptione Ordinum ut Ordines ſunt, ſed prout ſunt Sacramentum ut ſic, & quidem aliis Fidelibus commune; irregularitas vero arcet ab Ordinibus per ſe & primario , id eſt quatenus Ordines ſunt.

Quod ſpectat ad interdictum, per ipſum quidem privatur aliquando Clericus uſu Ordinum, ſed non ut Ordines ſunt, bene vero ut alicujus Officii divini auditionem, vel Sacramenti prohibiti collationem *important*.

Avila part. 7. disput. 1. p. 141. Habert. p. 565. Suarez disp. 40. sect. 1. p. 516. Martin. p. 616.

Major eſt difficultas circa ſuſpenſionem , eam *præſertim quæ eſt ab* Ordine; hæc enim Ordinum uſu & miniſterio *directe privat*: ab ea tamen multiplici nomine differt irregularitas. 1. quia irregularitas, quantum eſt de ſe, hominem inhabilem facit ad Ordines, ipſamque tonſuram; ſuſpenſio vero tonſuram ſupponit, cum non niſi Clericis poſſit imponi. 2. ſuſpenſio directe prohibet Ordinum actus , irregularitas vero directe prohibet Ordinum receptionem; actus vero Ordinum non prohibet, niſi indirecte & ſecundario , quatenus qui cauſam, nempe Ordinem aufert, quantum eſt de ſe, eodem modo effectum ab ea cauſa prodeuntem auferre dicitur: unde quando primarium effectum ex parte ſubjecti habere non poteſt, puta quia jam Ordines omnes ſuſceperat, tunc ſaltem ſecundarium habet. Vide Suar. Avilam , Martinon &c.

Differt etiam irregularitas a depoſitione & degradatione , quæ non ſolum hominem arcent ab Ordinum receptione , ut irregularitas , ſed etiam acceptos tollunt quantum humano modo poſſunt tolli, quod moraliter magis eſt contumelioſum quam irregularitas ; juxta vulgatum axioma, *Turpius ejicitur, quam non admittitur hoſpes.*

Porro nomine Ordinum intelligitur hic gradus omnis per quem ali-

quis

Digitized by Google

quis in Ordine Clericali conſtituitur, adeoque & tonſura, licet ea non ſit vere & proprie Ordo; hinc eam ſine diſpenſatione non recipiunt filii illegitimi.

Dicitur 4. & *ſecundario* ſuſceptorum uſus; cui enim prohibitum eſt ne Ordines recipiat, multo magis prohibitum eſt ne ſuſceptis utatur: unde ſe habet irregularitas comparate ad Ordines jam receptos; ſicut affinitas ex copula illicita ſe habet ad matrimonium jam contractum: ſicut enim iſta prohibet tantum ne matrimonio utaris, non autem ne contrahas, quia jam contraxiſti; ſic efficit irregularitas in Sacerdote, non quidem ut non ſit Sacerdos, ſed ut Sacerdotio fungi nequeat. Nec nocet quod irregularitas partialis, de qua ſtatim dicemus, impediat quidem ſuſceptionem Ordinis nondum recepti, non autem exercitium illius qui jam receptus eſt; hinc enim ſequitur dumtaxat, defectum aliquem qui induceret irregularitatem reſpectu Ordinis nondum ſuſcepti, aliquando nullam inducere irregularitatem reſpectu ejuſdem, ſi eum jam ſuſceptum inveniat: quod non repugnat definitioni noſtræ, nec ullum habet inconveniens; cum potuerit Eccleſia ſtatuere ut idem defectus in una perſona induceret irregularitatem ſimpliciter, in alia vero ſecundum quid. Ita Suarez diſp. 40. ſect. 4. num. 25.

Irregularitas dividitur a quibuſdam. 1. in eam quæ juris eſt divini, & eam quæ juris eſt Eccleſiaſtici. Prima, inquiunt, eſt inhabilitas divina ordinatione reddens perſonam incapacem Ordinis Eccleſiaſtici; talis eſt defectus Baptiſmi, conditio muliebris, carentia ſcientiæ. Secunda eſt inhabilitas ex Eccleſiæ conſtituto directe impediens Tonſuræ & Ordinum ſuſceptionem, indirecte uſum ſuſceptorum.

Verum diviſio hæc non eſt theologice accurata, quia inhabilitas quæ juris eſt divini, eo ipſo non eſt impedimentum canonicum; ſeu, ut hic intelligi ſolet, Eccleſiæ voluntate conſtitutum: inhabilitas enim quæ juris eſt divini, habet ſe per modum negationis & impotentiæ; irregularitas vero habet ſe per modum privationis, adeo ut ſupponat capacitatem in ſubjecto: unde ſi paſſim a nobis vocetur incapacitas, hoc fit latius ſumpto incapacitatis nomine.

Nec obſtat quod in veteri Teſtamento quidam ob certos defectus Sacerdotio fungi prohiberentur; hujuſmodi enim leges pure cæremoniales nihil ſpectant ad Chriſtianos, niſi aliquando ab Eccleſia adoptatæ ſint.

Nec obſtat iterum quod Apoſtolus 1. ad Timoth. 3. bigamos arceat ab Ordinibus: hinc enim ſolum ſequitur, inſtitutas ab ipſis Apoſtolis fuiſſe quaſdam irregularitatis ſpecies: at non ideo ſtatim dicendum eſt eas juris eſſe divini; quia jus præciſe Apoſtolicum, divinum non eſt, ſed Eccleſiaſticum.

Si quis tamen admittere velit irregularitates juris divini, non abnuam, quia de verbis contendere nolo; tunc vero irregularitas non definietur, *Impedimentum canonicum*, ſed *Impedimentum quodcumque ex Dei aut Eccleſiæ voluntate arcens ab Ordinibus &c.* Quia tamen poſterior hæc notio in Scholis recepta non eſt, & jam extra uſum eſt, ut fœminæ, vel ipſi dæmones, irregulares dicantur; idcirco quidquid in hujuſce Tractatus decurſu dicturi ſumus, ſpectabit ad irregularitatem prout impedimentum eſt canonicum, niſi contrarium moneamus.

Divi-

Digitized by Google

Dividitur 2. ab aliis irregularitas, in eam quæ eſt ab homine, & eam quæ eſt a jure: ſed male prorſus, cum irregularitas omnis ſit a jure, nulla vero per ſententiam imponatur.

Dividitur 3. & bene, in perpetuam, & temporalem. Perpetua ea eſt quæ diſpenſatione ſola tollitur: talis eſt irregularitas ex homicidio. Temporalis vero ea eſt quæ ſolo temporis lapſu ceſſat; talis eſt irregularitas ex defectu ætatis, quæ adveniente ætate tollitur. Irregularitas temporalis, juxta Garciam 7. p. c. 8. n. 65. non eſt vere & ſtricte dicta irregularitas; quia, inquit, in materia irregularitatis pro regula habendum eſt, impedimentum quod abſque diſpenſatione ceſſare poteſt, non eſſe proprie irregularitatem; vera enim irregularitas de ſe perpetua eſt, niſi relaxetur: unde, inquit, defectus ætatis, litteraturæ, morum, non ſunt irregularitates ſtricte ſumptæ. Hæc quæſtio videtur de nomine; quidquid enim, ſaltem in aliqua temporis differentia non niſi per diſpenſationem tollitur, pro vera irregularitate haberi *poteſt: porro* qui ætatem a Canonibus requiſitam nondum habet, *ſaltem* pro eo tempore diſpenſatione indiget.

Dividitur 4. in totalem, & partialem. Totalis ea eſt, quæ abſolute & totaliter excludit ab omni Ordine, Ordinis uſu, & Beneficio. Partialis eſt ea quæ vel arcet ab aliquo ſolum Ordine, non ab omni; vel ab alicujus Ordinis exercitio, non ab aliorum uſu; vel a Beneficiis quæ nondum poſſidentur, non autem ab iis quæ jam habentur &c.

Circa hanc diviſionem quædam ſunt animadvertenda. 1. certum eſt dari irregularitates partiales quoad exercitium Ordinum, id eſt quæ ita excludunt ab exercitio unius Ordinis, ut non excludant ab omni aliorum Ordinum exercitio. Sic cap. 12. *De homicidio*, permittit Clemens III. ut Sacerdos qui dubitabat an homicida eſſet, in minoribus Ordinibus, non tamen in ſacris, miniſtret. Idem Minorum uſus alibi permittitur Subdiacono qui nuptias contraxerat. Certum eſt 2. aliquas etiam eſſe irregularitates partiales reſpectu Beneficiorum, ſeu quæ ita excludunt ab uno, ut non excludant ab alio. Sic cap. 11. *De filus Presbyt.* filius etiam legitimus Beneficia a Patre poſſeſſa, immediate poſt eum tenere non poteſt, adeoque ad hæc, licet non ad alia irregularis eſt: at non eodem modo certum eſt, exiſtere irregularitates partiales reſpectu Ordinum, id eſt quæ permittant ut qui ad unum irregularis eſt, ad alium promoveatur; docent enim vulgo Canoniſtæ, eum omnem qui ad unum aliquem Ordinem, v. gr. ad ſuſcipiendum Sacerdotium irregularis eſt, ad ceteros omnes irregularem eſſe. Ita inter alios auctor Collat. Andegav. p. 17. melius Gibert. p. 588. & nos paulo infra. Unde triplex hic regula ſtatui poteſt, ut judicetur, an quis totalem vel partialem irregularitatem contraxerit.

Cap. 2. Qui Clerici vel vov.

Prima: irregularitas quam incurrunt Laici, ſive ex defectu, ſive ex delicto, ſemper totalis eſt, excepta tamen ea quæ oritur ex defectu ætatis; qui enim junior eſt ut ad Subdiaconatum promoveatur, non ideo inhabilis eſt ad tonſuram, & Ordines minores.

Secunda: irregularitas quam incurrunt Clerici ſemper totalis eſt reſpectu promotionis ad Ordines, licet non ſemper totalis ſit reſpectu exercitii cujuſcumque Ordinis; quapropter iidem Clerici, licet ad ſuperiores

Ordi-

Ordines aſcendere non poſſint, poſſunt tamen aliquando vel in iis quos jam receperunt, vel in eorum quibuſdam miniſtrare. Si tamen ſuſciperent eum ad quem irregulares ſunt, in eo miniſtrare non poſſent, ut notat Suar. ſect. 4. n. 24.

Tertia: ſi Clerici incidant in caſum cui irregularitas pure & ſimpliciter annexa eſt, tunc eadem irregularitas debet cenſeri totalis, ſive quoad Ordines, ſive quoad Ordinum uſum, licet raro totalis ſit quoad Beneficia jam legitime obtenta, ut patebit ex dicendis infra Capit. III. De effect. irreg. Quandonam autem irregularitas pure & ſimpliciter feratur, colligendum eſt ex Canonibus qui eam decernunt, & id quidem in decurſu Tractatus, qua data occaſione detegemus.

Dividitur 5. irregularitas in eam quæ eſt ex defectu, & eam quæ eſt ex delicto. Hæc incurritur propter indecentiam propria eaque mortali culpa contractam, v. g. ob injuſtum homicidium; illa oritur ex indecentia, quæ licet inculpabilis ſit, poteſt tamen Eccleſiæ miniſtros in contemptum adducere: unde ſanxit Eccleſia, ut ii in quibus hujuſmodi defectus occurrerent, ab Ordinibus ſuſcipiendis, aut ſaltem, ſi jam ſuſcepti eſſent, exercendis arcerentur.

Differunt eæ duæ irregularitatis ſpecies 1. in eo quod irregularitas ex delicto ſit ſemper voluntaria, irregularitas ex defectu non item. 2. irregularitas ex delicto, ſi facti infamiam excipias, ſola diſpenſatione tollitur; quæ vero eſt ex defectu, non raro ceſſat ceſſante defectu. 3. irregularitas ex delicto, ea excepta quæ oritur ex homicidio voluntario, ab Epiſcopis relaxari poteſt; quæ autem eſt ex defectu, communiter Papæ reſervata eſt. Vide ultimum Caput hujuſce Tractatus.

Irregularitatum ex defectu novem recenſentur ſpecies. 1. natalium. 2. animi. 3. corporis. 4. ætatis. 5. libertatis. 6. obligationis ad ratiocinia. 7. famæ. 8. bigamiæ. 9. lenitatis. Nullus eſt ex his defectibus qui culpam neceſſario ſupponat, ne ipſe quidem defectus famæ, qui aliquando abſque culpa contrahitur ab iis qui artem aliquam nimis vilem exercuerunt, de quo infra part. 2. c. 6.

Irregularitatem ex delicto pariunt. 1. homicidium. 2. iteratio Baptiſmatis. 3. mala Ordinum receptio. 4. pravus eorumdem uſus. 5. demum hæreſis; quæ omnia ſigillatim infra ſuis in locis expendemus.

CAPUT SECUNDUM.

De cauſis irregularitatis.

QUæres 1. quænam ſit cauſa finalis, ſeu quis finis irregularitatis.

Reſp. Finis irregularitatis eſt tuenda ſacrorum majeſtas, & ſervandum Religionis decus. Exigunt enim decus & honos Religionis, ut ſacra miniſteria decenter & irreprehenſibiliter exerceantur: atqui ad hunc obtinendum finem neceſſe fuit, ut inſtituerentur irregularitates, quarum ope arcerentur a Chriſti miniſterio ii qui vel certa admiſere delicta, vel quoſdam habent defectus, qui Eccleſiæ ſpiritui adverſantur, aut certam perſonis etiam innoxiis inurunt labem quæ populorum

rum animos offendit; ergo inſtituendæ fuerunt irregularitates, ut omnia in Domo Dei decenter fierent, atque is eſt earum finis.

Quæres 2. Quæ ſit cauſa efficiens irregularitatis, ſeu quis illam inſtituere poſſit.

Reſp. Jus inſtituendæ irregularitatis ſoli Eccleſiæ, vel Romano Pontifici competit; ita omnes. Quod Eccleſia vel Pontifex irregularitates inſtituere poſſint, probatur, quia ab actu ad poſſe legitima eſt conſecutio: atqui omnes quæ extant irregularitates, vel a Papa, vel a generalibus Conciliis inſtitutæ ſunt, ut ex facienda omnium inductione patebit in decurſu. Quod autem poteſtas illa Eccleſiæ ſoli vel Papæ conveniat, prob. ex cap. *Is qui*, 18. *De ſentent. excomm.* in 6. ubi *qui in Eccleſia ſanguinis aut ſeminis effuſione polluta* celebravit, *irregularitatis laqueum* non incurriſſe dicitur, quia id *in jure expreſſum non eſt*; hic autem nomine juris non intelligitur, niſi jus canonicum & commune, ut *fatentur* omnes; atqui jus canonicum & commune ab Eccleſia ſola, *ſolove Papa* condi poteſt, non a privatis Epiſcopis; ergo & irregularitates in eo ſolo contentæ, non niſi ab Eccleſia vel Papa conſtitui poſſunt.

Gibalin. edi. Lugd. ann. 1652. in 4. Hinc colliges 1. cum Gibalino cap. 2. & Collatore Andegav. pag. 55. nullam unquam eſſe irregularitatem quæ ab homine per ſententiam feratur; hæc enim non eſſet in jure, extra quod nulla quæri debet irregularitas. An autem poſſit Pontifex irregularitatem aliquam ferre per ſententiam, quærere inutile eſt, quia de facto nullam prorſus *hocce modo* conſtituit. 2. omnem irregularitatem ipſo facto incurri, *quia imponitur* per legem quæ ſententiæ locum gerit, & declarat, eum qui talem poſuerit cauſam; aut in tali fuerit caſu, eo ipſo, & abſque ulla Judicis declaratione ad ſacra inhabilem fieri. 3. ubi irregularitas a jure non imponitur, nec eam ab homine quopiam imponendam eſſe, quia rejicit Eccleſia irregularitates omnes in jure non expreſſas; unde ſi quis grave admiſerit crimen, non erit irregularitate plectendus, ſed ſuſpenſione vel depoſitione, quæ quoad effectum irregularitati æquivalent, *quæque ſi violentur*, irregularitatem inducent. 4. nullam eſſe *irregularitatem*, quæ vel peculiaribus Diœceſeon Statutis, vel ipſa *conſuetudine introducatur*. Prima hujus Corollarii pars apud omnes recepta videtur, & ſequitur ex dictis. Altera pars quæ plus habet difficultatis, probatur tamen, quia licet, ut alibi dictum eſt, conſuetudo poſſit inducere jus novum & antiquum obliterare, id tamen non poteſt, cum jus cui ipſa derogat, reſiſtit; & manet in robore ſuo, eſtque, ut ajunt, *in viridi obſervantia*: atqui jus omnem rejiciens irregularitatem quæ in ipſo juris corpore non contineatur, in robore ſuo manet, vividumque & vegetum ſubſiſtit, cum Papa, Epiſcopi & Doctores unanimi conſenſu nullas agnoſcant irregularitates præter eas quæ in jure continentur; ergo conſuetudo nullam poteſt novam irregularitatem inducere. Si tamen controverſia ſit de aliqua irregularitate quæ fortaſſis non ita clare exprimatur in jure, quamque in uſu eſſe teſtetur conſuetudo communi Doctorum ſenſu agnita, tunc irregularitas hæc admittenda erit; quia ſatis expreſſum eſt in jure, quod in eodem exprimi declarat Doctorum ſenſus, & Eccleſiæ conſuetudo, quæ optimi ſunt Canonum Interpretes. Ita Layman & Gibalin. 5. colliges in irregularitatibus non valere argumentum a ſimili vel a fortiori. Ratio eſt, quia

Digitized by Google

quia ſimilis vel major inſtituendæ irregularitatis ratio non efficit, ut hæc de facto inſtituta fuerit & juri inſerta: unde male quis dicat, qui Baptiſmum iterat, irregularis eſt; ergo & irregularis eſt qui iterat Confirmationem, cum hæc non poſſit magis iterari quam ille &c. Colliges demum eum qui irregularitate aliqua innodatus celebrat, novam irregularitatem non incurrere, quia id nullibi expreſſum eſt in jure.

Quæres 3. quænam ſit cauſa materialis irregularitatis.

Not. Cauſa materialis duplex ſecernitur apud veteres Theologos; remota, quam alii melius ſubjectivam vocant; & proxima, quæ nihil aliud eſt quam occaſio, ex qua contrahitur irregularitas. Nulla eſt difficultas de cauſa ſubjectiva, cum fateantur omnes irregularitatis ſubjectum eſſe omnem & ſolum hominem Ordinis capacem, & juri communi ſubjectum: unde tam Laici quam Clerici, tam inferiores quam ſuperiores Prælati, qui juri Pontificio quoad vim coactivam ſubjacent, irregularitatem incurrere poſſunt, non autem Infideles, vel feminæ, ut jam ſupra dixi. Tota igitur quæſtio eſt de cauſa proxima, circa quam.

R. 1. Cauſa irregularitatis aliquando eſt defectus ſine peccato, qualis eſt defectus natalium; aliquando actio peccaminoſa. Ratio eſt, quia irregularitas interdum eſt ex ſolo defectu, interdum ex delicto: atqui hæc peccatum ſupponit, non illa; ergo.

R. 2. Ad irregularitatem ex delicto requiritur culpa mortalis, eaque externa, & in genere ſuo conſummata; ſed non requiritur neceſſario culpa publica.

Prob. 1. pars. Pœna gravis pro levi culpa infligi non debet, ex c. 5. *De pœnis*, in 6. atqui irregularitas quæ ob delictum incurritur, eſt pœna graviſſima; cum per ſe in perpetuum privet Ordinum uſu, & multo difficilius relaxetur, quam excommunicatio minor; ergo ad eam incurrendam requiritur grave peccatum. Unde colliges 1. irregularitatem ex delicto non incurri, ſi actus eam inducere aptus, ex aliqua circumſtantia excuſetur a mortali. 2. id quod vetitum eſt ſub irregularitatis pœna, eo ipſo vetitum eſſe ſub mortali, quia alias culpa venialis irregularitatem induceret. Fatendum tamen, irregularitatem induci potuiſſe ob indecentiam fundatam in culpa ſolum veniali, ſicut de facto inducta fuit ob indecentias a culpa immunes; ſed nulla talis ullibi inſtituta legitur, & aliunde talis irregularitas non eſſet pœnalis, prout eſt ea quæ nunc contrahitur ex delicto. Vide Suarez diſp. 40. ſect. 3.

Prob. 2. pars; quia vel Eccleſia non poteſt, vel ſaltem non vult peccata mere interna pœnis plectere, juxta id Juris, *Non habent latentia peccata vindictam*; quod quidem fuſe ſatis probatum eſt in Tract. De cenſuris part. 1. cap. 3. art. 2. quem conſule. Hinc ſequitur, eum qui vehemens habuit hoſtis ſui interficiendi deſiderium, quod exequi non potuit, licet graviter deliquerit, haud tamen irregularitatem incurriſſe. *Cap. 23. XXXII. qu. 5.*

Prob. 3. pars ex iis quæ ibidem in prædicto Tract. de Cenſuris protulimus; nempe quod lex non liget nec operetur ultra legiſlatoris intentionem; ergo ſi legiſlator ad irregularitatem requirat opus plene conſummatum, irregularitas ante plenam effectus executionem non incurretur: quare ſi irregularitas nonniſi propter homicidium inferatur, non incurret eam qui vel mortem attentaverit, vel lethalia vulnera inflixerit, niſi mors

de

Digitized by Google

de facto ſequatur, etiamſi ſolo miraculo eam averti contingat. Rurſus ſi verba legis requirant dumtaxat actum inchoatum & attentatum, eodem poſito nihil deeſt ut incurratur irregularitas; talis enim effectus in genere ſuo conſummatus dici poteſt.

Prob. 4. pars. 1. quia Trid. ſeſſ. 24. cap. 8. *De reform.* loquitur *de irregularitatibus ex delicto occulto provenientibus*: ergo ſupponit quaſdam eſſe irregularitates quæ propter delicta occulta contrahuntur. 2. quia ſi cenſuræ ob actionem ſecretam, v. g. ſecretam libri ſub excommunicatione prohibiti lectionem incurrantur, quidni incurratur irregularitas propter occultam alicujus rebaptizationem? 3. quia ubi lex non diſtinguit, nec nos niſi temere diſtinguere poſſumus: atqui lex cum loquitur de irregularitatibus ex delicto occulto, pure & ſimpliciter loquitur; nec *inſinuat* ſe loqui de delicto quod a duabus ſolum aut tribus perſonis *cognoſcatur*, ideoque non omnino occultum ſit; ergo.

Obj. contra primam partem: Excommunicatio minor gravior *eſt pœna* quam irregularitas, cum hæc ſola Ordinum ſuſceptione *vel* uſu, illa Sacramentorum omnium participatione privet; atqui tamen excommunicatio minor ob culpam ſolum venialem incurritur; ergo a pari. 2. ſuſpenſio gravior etiam eſt pœna quam irregularitas, & tamen ob peccatum veniale incurritur.

R. Ad 1. neg. maj. omnibus enim inſpectis, irregularitas eſt gravior pœna quam excommunicatio minor. 1. quia irregularitas *privat tum* Ordinum executione, tum habilitate ad eos ſuſcipiendos; ſecus excommunicatio minor. 2. quia irregularitas de ſe perpetua eſt, & difficile diſpenſabilis, cum excommunicatio minor facile relaxetur. 3. quia irregularitas multis in caſibus incurritur, excommunicatio minor in uno ſolum: porro gravitas pœnarum ex omnibus hiſce reſpectibus æſtimari debet.

Ad 2. Poteſt quidem levis ſuſpenſio pro levi culpa imponi, non autem ſuſpenſio gravis totalis & major; quia *pœna non eſt ulterius protrahenda, quam delictum fuerit in excedente repertum*. Ex cap. 2. *De his quæ fiunt a majori parte*.

V. Suar. diſp. 40. ſect. 3. n. 5. Obj. contra ſecundam partem. 1. quod *aliquando S. Pontifex concedat* Confeſſariis facultatem diſpenſandi *in irregularitate pure mentali*: atqui facultas hæc illuſoria foret, ſi nuſquam incurreretur irregularitas, ob delictum interius. 2. quod Eccleſia plerumque aliquem plectat ratione conditionis internæ, ut cum eos cenſuris ferit, qui *ſcienter* & *præſumptuoſe* aliquid fecerint: atqui tunc fertur pœna ob aliquid interius: ita ut eo deficiente, pœna non incurratur. 3. ſi poſſit Papa ob actum mentalem indulgentiam concedere, quidni & ob actum mentalem irregularitatis pœnam decernere valeat?

R. ad 1. 1. clauſula qua conceditur facultas in irregularitate etiam mentali diſpenſandi, jam pridem non eſt in uſu, ut tradit Suarez. 2. per irregularitatem mentalem non eam intelligebant Pontifices quæ culpam in animo penitus conſummatam ſupponeret, ſed quæ occulta remanſerat, neque probari poterat per teſtes; porro certum eſt irregularitatem, ſicut & cenſuras ob delictum penitus occultum incurri poſſe, ut ſtatim dictum eſt. Addit Coninch diſp. 18. num. 11. Pontificem ſi reipſa de irregularitate mentali locutus eſſet, id feciſſe ad ſedandos aliquorum ſcrupulos, ut ſæpe facit.

R. Ad

Digitized by Google

R. ad 2. diſt. min. atqui tunc fertur pœna ob aliquid interius quod ſe habet ut circumſtantia actus exterioris, & in illum moraliter influit, C. ob aliquid interius ſine ordine ad actum exteriorem, N. Fatemur Eccleſiam poſſe decernere irregularitatem aliaſque ſimiles pœnas, in eum qui actum exteriorem ponit vel omittit ſine certis quibuſdam circumſtantiis mentalibus; v.g. qui baptizat ſine intentione faciendi id quod facit Eccleſia; imo pœnæ omnes quas eadem Eccleſia infligit, ſemper ſupponunt actum aliquem interiorem, unde qui occidit prorſus involuntarie, hiſce pœnis non ſubjacet; ſed negamus eaſdem pœnas decerni poſſe, aut ſaltem de facto ſtatutas fuiſſe ob actus tam pure mentales, ut non ſint circumſtantia actus externi; quandoquidem ipſa teſte Eccleſia, *cogitationis ſolius pœnam nemo patitur*, c. 14. diſt. 1. de Pœnit.

R. ad 3. nego ſequelam. Diſparitatis ratio eſt. 1. quod conceſſio indulgentiarum pertineat ad juriſdictionem voluntariam: in hac autem juriſdictione actus pure mentalis poteſt voluntarie ſubjici clavibus, & ab Eccleſiæ miniſtris præcipi: contra vero irregularitates pertinent ad juriſdictionem coactivam, quæ in actus pure mentales quos nec cognoſcit nec cognoſcere poteſt, exerceri nequit. 2. juriſdictio ex qua dimanant indulgentiæ, non eſt fori contentioſi, ſed pœnitentialis, aut ſaltem multum de illo participat, ſicque quodam modo de foro Dei; porro nihil mirum eſt ſi actus etiam mentales huic foro ſubjaceant: contra vero irregularitates ad forum contentioſum pertinent, adeoque dirigi debent ſecundum naturam hujus fori, in quo delicti plane ſpiritualis pœnam nemo patitur.

Obj. contra ultimam partem. 1. culpa exterior quidem ſed plane occulta, non magis ſubjacet juriſdictioni contentioſæ quam culpa mere mentalis, cum illa non magis probari poſſit quam iſta. 2. ſi pœna occulta ſubjaceret irregularitati, cogeretur aliquando Sacerdos occultum ſuum ſcelus manifeſtare, abſtinendo ſcilicet a functionibus ſuis, donec diſpenſationem obtinuiſſet. 3. non magis incurritur irregularitas ex delicto penitus occulto, quam ex eodem polluatur Eccleſia: atqui hoc non; ergo nec illud.

R. ad 1. neg. maj. Quæ enim pure mentalia ſunt, per ſe ſunt extra forum Eccleſiæ, & proinde ab eo puniri non poſſunt; quæ vero externa ſunt, non per ſe, ſed ſolum per accidens ſunt occulta, adeoque puniri poſſunt, non quidem ad homine, cum in foro externo probari non poſſunt, ſed a lege: alioqui dicendum eſſet, homicidam irregularem non eſſe, niſi occiderit coram aliquot perſonis quæ crimen ejus ad forum contentioſum, deducere poſſint, quod tamen ne ipſi quidem adverſarii defendere audent.

R. ad 2. neg. mag. quia leges Eccleſiæ cum gravi diffamationis periculo non obligant, ut alibi probatum eſt: unde qui commiſit culpam occultam irregularitati obnoxiam, aliquando celebrare poteſt, non quia irregularis non eſt, ſed quia non intendit Eccleſia ut leges ſuæ cum tanto detrimento obſerventur.

R. ad 3. neg. maj. 1. quia in materiis pœnalibus non valet argumentum a pari. 2. quia Eccleſia nec polluitur, nec reconciliatur ratione ſui, cum ſuſceptiva non ſit ſanctitatis internæ; ſed ratione Fidelium in eam confluentium, quorum animis per ſenſibilia ſigna inſtillandus eſt reverentiæ ſenſus, qui quidem, cum ignotum eſt ſcelus in templo commiſſum, moraliter perſeverat; at in noſtro caſu arcetur quis ab altari, non præ- *Salm. tr. 10. c. 7. nu. 17*

Digitized by Google

ciſe propter alios, ſed ratione ſui, quia non decet ut qui talia etiam occulte perpetravit ſcelera, vel Ordines ſuſcipiat, vel iiſdem defungatur.

Quæres 4. quæ ſit formalis cauſa irregularitatis.

R. nullam in jure determinari verborum formam quæ ferendæ irregularitati neceſſaria ſit; unde diverſis verbis diverſis in juribus impoſita eſt: haud tamen cenſetur irregularitas exprimi per verba ambigua, quæque non minus excommunicationem, ſuſpenſionem & interdictum, quam irregularitatem ipſam exprimant; cum ex dictis tunc demum incurratur irregularitas, cum in jure expreſſa eſt, nec expreſſa dici poſſit, cum jus non eam magis quam alias canonicas pœnas exprimit. Ea igitur ſolum verba irregularitatem inducunt, quæ vel eam diſerte continent, vel effectus ejus proprios, atque in primis inhabilitatem ad accipiendos Ordines: hinc verba comminatoria quæ ſignificant effectum de futuro, irregularitatis ſignum eſſe nequeunt; hujuſmodi enim verba requirunt ſententiam Judicis, quæ ab homine ſit: irregularitas autem, ut dixi,
C. 8. 1. q. 1. ab homine non imponitur; unde hic textus. *Si quis Epiſcopus per pecuniam ordinationem fecerit, & .... hoc attentaſſe probatus fuerit, proprii gradus periculo ſubjacebit*: de irregularitate intelligi non poteſt, ſed de ſuſpenſione aut depoſitione; tum quia verba hæc *proprii gradus periculo ſubjacebit*, ſunt ambigua, nec depoſitionem minus quam irregularitatem exprimunt; tum quia alia hæc verba, *qui hoc attentaſſe probatus fuerit*, judicium poſtulant, ſine quo pœna eodem Canone lata non incurritur; irregularitas vero ipſo jure, & abſque interveniente judicio contrahitur.

CAPUT TERTIUM.

De effectibus irregularitatis.

Certum eſt 18. nullam eſſe irregularitatem, qua privetur homo iis actionibus quæ Clericis ac Laicis ex æquo conveniunt: unde irregularis poteſt Sacramenta quæcumque, præter Ordinem, recipere, Officiis intereſſe, cum aliis communicare, in loco ſacro ſepeliri, minorum Ordinum officia exercere, quia hæc nunc paſſim a Laicis peraguntur; poteſt & Officia publica cum aliis decantare, modo tamen, ut dicam in fine Tractatus, abſtineat ab iis quæ ex Eccleſiæ uſu, ſacro ſunt Ordini annexa: poteſt demum abſolvi a quolibet peccato, atque ab eo etiam propter quod irregularitatem contraxit. Neque, ſi irregularitas reſervata ſit, reſervatum idcirco erit peccatum propter quod contracta eſt; quia abſolutio peccati non habet neceſſariam cum irregularitatis diſpenſatione connexionem. Difficultas eſt de aliis effectibus, circa quos ſit,

Conclusio. Tres ſunt irregularitatis effectus, duo per ſe, tertius per accidens. Probatur inductione.

1. Enim irregularitas impedit ſuſceptionem Ordinum, & eorum executionem, ut colligunt omnes, tum ex Can. 9. & 11. diſt. 34. tum ex cap. 17. *De temp. ordinat.* circa quod tria notanda. 1. irregularitatem non impedire quin Ordines valide recipiantur aut exerceantur; unde valide ordinat Epiſcopus, valide conſecrat Sacerdos, etiamſi ambo ſupponantur irregulares.

2. Ir-

2. Irregularitas non arcet ſolum ab Ordinibus proprie ſumptis, ſed & ab ipſa etiam tonſura, ut confitentur omnes. Ratio eſt, quia irregularitas primario inducta eſt, ut arceantur a ſtatu clericali ii quos ad eum admitti non decet: atqui irregularitas eum habere effectum non poſſet, niſi etiam excluderet a tonſura, quia per tonſuram conſtituitur homo in ſtatu clericali: hinc mortaliter peccat irregularis tonſuram recipiens, eamve ipſi ſcienter conferens; quia uterque Eccleſiæ præceptum tranſgreditur in materia quæ pro levi haberi non poteſt: cum non ſit quid leve hominem fieri membrum Cleri, privilegiorum ejus participem, habilemque ad beneficia. Valide tamen recipitur tonſura ab irregulari, quia licet tonſura, utpote ab Eccleſiæ nutu dependens, ab ea irritari poſſit, non tamen irritata magis eſt, quam Ordines alii, quorum valor & ſubſtantia ab Eccleſia non pendent. *Suarez. diſp. 40. ſect. 2. Salmant. c. 7. n. 22.*

3. Denique irregularitatem aliquando omnes ſuos habere effectus, aliquando quoſdam ſolum. Omnes habet, ſi ſit totalis; unde qui ſimpliciter irregularis eſt, nec Miſſam celebrare, nec communicare ſub duplici ſpecie, nec ex præſanctificatis communicare ſe poteſt, quia hujuſmodi actus, Ordinis ſacri executionem continent. Contra vero qui partialiter irregularis eſt, ſolum arcetur ab uſu cujuſdam Ordinis, vel a poſſeſſione cujuſdam beneficii: ſic Diaconus qui Miſſam celebravit, *ad Sacerdotis officium promoveri non poteſt*; poteſt tamen peracta pœnitentia, in Ordine Diaconatus miniſtrare: ſic Sacerdos qui *duos digitos cum medietate palmæ* amiſit, *Miſſam non* permittitur *celebrare*, poteſt tamen *ceteris Officiis ſacerdotalibus fungi*, ac proinde abſolute poteſt baptizare ſolemniter, aſſiſtere Matrimonio, alia miniſtrare Sacramenta, & ad Præbendam Diaconalem promoveri, niſi aliud ferat ſtilus Curiæ, ait Bonacina diſp. 7. q. 1. punct. 4. *C. 1. De Cleric. non ord. min.* *C. 2. De Cleric. ægrot.*

Cenſent aliqui favorem hunc non habere locum, niſi cum irregularitas ſine culpa contracta fuit. Ita Navar. c. 27. num. 252. Sair. l. 6. c. 1. num. 23. Garcias *De benefic.* l. 7. c. 12. n. 19. ſed fundatior videtur opinio contraria quam tenent Suarez diſp. 40. ſect. 2. n. 38. Bonac. ibid. Salmantic. cap. 7. n. 23. Nam 1. cum jus permittit ut qui ad Officium ſuperius irregulares evadunt, in inferiori miniſtrent, non diſtinguit eos inter qui vel ſua culpa, vel ſine ſua culpa irregularitatem hanc contraxerunt. 2. in citato c. 2. *De cleric. non ordin. miniſtr.* ſermo eſt de aliquo qui irregularitatem culpabiliter incurrerat: atqui tamen is arcetur ſolum ab Ordine quem nondum receperat, non autem privatur uſu Ordinis jam a ſe ſuſcepti; ergo.

An autem irregularitas quæ ſolum partialis eſt reſpectu illius qui jam Ordinem aliquem recepit, ſit totalis reſpectu illius qui necdum ullo Ordine initiatus eſt; an v. g. qui caret oculo canonis, vel pollice, ideoque inhabilis eſt ad Sacerdotium, poſſit nihilominus ad alios promoveri Ordines, ſi iis necdum initiatus ſit, neque notabiliter ab eorum functionibus impediatur, non convenit inter Doctores. Affirmant aliqui apud Garciam ibidem; quia, inquiunt, nulla eſt ratio cur abſtemius, qui a Sacerdotio arceri debet, quia vinum bibere non poteſt quin evomat, non poſſit ad Ordines alios admitti, ſi eorum functiones pie & decenter exequi poſſit. Sed tutior eſt opinio oppoſita quam tenent Hugolin. c. 64. *De irregul.* §. 2. n. 4. Garcias ibid. Toletus, Cabaſſut. Pontas

Digitized by Google

v. *irregularitè* caſ.100. 1. quia ita ſtatuit Rota, cujus deciſionem refert idem Garcias. 2. quia expreſſe prohibitum eſt Can.59. diſt.50. ne corpore vitiati *divinis* applicentur *miniſteriis*; atqui *in confeſſo eſt eum qui ad clericalem admittitur tonſuram divinis applicari miniſteriis*, verba ſunt Rotæ; alioqui bigami, de quibus etiam loquitur citatus Canon, ad tonſuram inhabiles non eſſent; ergo tutius eſt & probabilius, eos qui etiam ſine ſua culpa ad Sacerdotium irregulares ſunt, ne ad tonſuram quidem ſine diſpenſatione admittendos eſſe. 3. quia ea eſt irregularitatis natura, ut non ab uno tantum Ordine, ſed a toto clericali ſtatu ſeparet.

Nec nocet quod ſtatim dixi, eum qui receptis Ordinibus irregularitatem partialem incurrit, poſſe miniſtrare in iis quos jam recepit: hoc enim poteſt. 1. ob expreſſam Eccleſiæ conceſſionem, quæ noluit ut Ordo jam ſuſceptus, plane inutilis fieret ei qui functiones ejus exercere poteſt. 2. quia multa tenent, quæ fieri prohibentur. 3. quia non repugnat ut defectus qui non inducit irregularitatem reſpectu Ordinis jam *ſuſcepti*, eam inducat reſpectu Ordinis nondum obtenti, ut jam ſupra dictum eſt.

Gibert, p. 610. 2. Irregularitas antecedens etiam occulta, illicitam facit Beneficiorum receptionem, ut amplius patebit ex dicendis. Hinc Clerici totaliter irregulares, omne prorſus beneficii receptione privantur; ſecus ſi eorum irregularitas partialis ſit; tunc enim ab eo ſolum arcentur beneficio, quod exigit Ordinem ad quem ſunt irregulares. Porro nomine beneficii venit etiam Eccleſiaſtica Dignitas, & Prælatura *Regularis*, ut cum Suarez docent Salmanticenſes ibid. num.24. unde graviter peccat qui hujuſmodi Dignitates aut beneficium confert irregulari, cujus irregularitatem cognoſcit, vel culpabiliter ignorat, ut docet Suar. diſp. 40. ſect. 2. num. 34.

Gravis hic inſurgit difficultas, an irregularitas, ut illicitam, ſic & actu invalidam faciat beneficii receptionem. Negant Felinus, & alii *non* pauci, quos citant & ſequuntur Salmanticenſes nu.34. quia ſicut irregularitas non incurritur, niſi cum in jure expreſſa eſt, *ſic nec ejuſdem effectus* induci poſſunt, niſi exprimantur in jure: *atqui, inquiunt, nullibi expreſſum eſt in jure, irritam eſſe ipſo facto beneficii collationem irregulari factam*; textus enim quotquot adduci *ſolent*, *ſolum* probant collationem hanc illicitam eſſe: unde multi ex iis qui contrarium tenent, fatentur nullum eſſe toto in jure textum, unde erui poſſit argumentum ineluctabile.

Tutior tamen ut & multo probabilior eſt opinio oppoſita, cui præcipue adhærent Covarruvias, Garcias ibid, c.11. Suarez ibid. n.30. Sayrus l.6. c.2. Avila 7.p. diſp.2. dub.6. Cabaſſut. lib.5.c.19. Habert, Auctor Coll. Andeg. p.490. & alii longe communius, ut agnoſcunt adverſarii.

Probatur autem 1. ex variis Juris textibus. Cap. *Dudum* 22. *de electi*on. dicitur irregularem impediri per Canonum ſanctiones, quominus poſſit ad officium Præpoſituræ promoveri. Cap.2. *De Cleric. pugnant. in duello* dicitur diſpenſari poſſe cum Clerico irregulari, ut beneficium poſſideat. Cap.7. Concilii Trident. ſeſſ.14. *De reform.* ſtatuitur, ut homicida, *nullo tempore ad ſacros Ordines promoveri poſſit, nec illi aliqua Eccleſiaſtica beneficia, etiamſi curam non habeant animarum, conferri liceat*. Unde ſic: Ideo ex iis textibus colligi non poſſet irregulares ad beneficia valide recipienda inhabiles eſſe, quia iidem textus nimis ambigui ſunt, nec expreſſe

ſatis

Digitized by Google

ſatis collationis ipſo facto irritæ pœnam continent: atqui hæc ratio nulla eſt; textus enim, licet forte ambigui, legitime & efficaciter probant, cum flectuntur ad ſenſum cujus abſque vi ulla capaces ſunt, & ad quem rationabiliter determinari debent: atqui ſic ſe habent textus præcitati. 1. quidem capaces ſunt ſenſus quem iis adſcribimus, ut fatentur adverſarii, qui ſolum negant eos ſatis expreſſos eſſe. 2. & ad eum rationabiliter determinari debent: textus enim qui certo aliquo ſenſu ſemper aut pene ſemper intellecti ſunt, eodem intelligi debent; uſus enim & praxis, legitimi ſunt Canonum interpretes; & merito, cum qui primi ſenſum ambigui Canonis explicuere, non raro ejus conditorem per ſe conſuluerint, aut mentem illius ex teſtibus fide dignis compertam habuerint: atqui adducti Canones, aliique qui adduci potuiſſent, ſic ſemper aut pene ſemper intellecti ſunt; cum opinio noſtra iiſdem Canonibus innixa, ſit alia longe communior & receptior, ut etiam fatentur adverſarii.

Prob. 2. quia in iis quæ tanti ſunt momenti, non licet a trita via recedere abſque graviſſimo fundamento, quod probabiliter elidi nequeat: atqui adverſarii fundamentum nullum habent, quod probabiliter non elidatur; rationi enim admodum congrua eſt probatio præcedens qua potior eorum ratio convellitur.

Prob. 3. Impedimentum quod tam grave in Jure cenſetur, ut a toto ſtatu clericali removeat, ab iis conſequenter arcere debet quæ Clericorum ſunt propria, qualia ſunt beneficia: atqui irregularitas eſt impedimentum quod tam grave reputatur in Jure, ut a toto ſtatu clericali removeat, ergo & a beneficiis removere debet, non prohibendo ſolum, ſed & eorum collationem irritando. Atque id ſatis expreſſe docent hæc Tridentini Concilii verba Seſſ. 22. de reform. cap. 4. *Nec aliis in poſterum fiat proviſio, niſi iis, qui jam ætatem & ceteras habilitates integre habere dignoſcantur; aliter irrita ſit proviſio.* *Coll. And. p. 492. & 494.* Porro irregulares primum tenent locum inter eos qui ad beneficia inhabiles ſunt; cum inter canonica impedimenta quæ a clericali ſtatu removent, nullum in Jure majus & gravius judicetur quam irregularitas: atque ita cenſent in praxi tribunalia tum eccleſiaſtica, tum ſæcularia.

Ex hac noſtra opinione plura ſequuntur magni momenti corollaria. *Tom. 1. p. 170.* Sequitur 1. irregularem non facere ſuos beneficii in irregularitate accepti, fructus; unde eoſdem reſtituere debet juxta regulas alibi de poſſeſſoribus malæ fidei præſcriptas. Quod ſi quis eam qua tenebatur irregularitatem invincibiliter ignoraſſet, ſufficeret id ab eo reſtitui quod adhuc retineret, vel id quo factus eſſet ditior. Debet autem irregularis beneficium dimittere, niſi irregularitatis diſpenſationem, novamque collationem obtineat; neque irregulares juvat clauſula in Apoſtolicis Litteris apponi ſolita; hæc enim abſolvit ſolum a cenſuris, non vero diſpenſat in irregularitatibus. Ita Garcias l.7.c.11.n.54. Navar. Conſ. 17. nu. 1. & alii plures. Sequitur 2. actus eligendi, præſentandi, beneficia conferendi, ipſumve beneficium in irregularitate acceptum adminiſtrandi, alioſque ſimiles, invalide ab irregulari exerceri; quia deficiente fundamento, deficiunt omnia quæ ipſum præſupponunt: atqui actus eligendi, præſentandi, aliique ſimiles, pro fundamento habent validam beneficii poſſeſſionem, qualis non eſt poſſeſſio irregularium; ergo. Sequitur 3. irregularem eſ-

ſe inhabilem ad recipiendam de novo juriſdictionem ordinariam ſive in interiori, ſive in exteriori foro. Ratio eſt, quia *juriſdictio* ordinaria non convenit, niſi ratione Beneficii vel Dignitatis; adeoque cum collatio Beneficii vel Dignitatis irregulari facta, ſit nulla, nulla etiam eſſe debet juriſdictio quæ in his fundatur. Aliud eſt juxta Suarem de juriſdictione delegata, & de ea omni quæ non ex intrinſeco titulo, ſed ex commiſſione procedit; hanc enim & licite & valide ab irregulari recipi poſſe cenſet pro utroque foro; excepta tamen juriſdictione ad audiendas confeſſiones, quam putat, illicite quidem ut per ſe patet, ſed valide tamen ab irregulari recipi poſſe, & exerceri. Idem docere videtur * Habert; idipſum tradit Collator Andeg. pag. 8. Et vero juriſdictio delegata non pendet a Beneficio, ſed ſolum a voluntate delegantis; & *hæc* quidem voluntas nulla lege irritatur quoad irregulares. Quod ſi *irregularitas* ſuperveniat juriſdictioni ordinariæ jam obtentæ, tunc ejus *exercitium* non invalidat, niſi publica ſit: porro irregularitas publica *non fit*, niſi poſt denuntiationem, aut aliquid denuntiationi æquivalens: quale eſt, ait Gibert, decretum apprehenſionis corporalis a Judice Eccleſiaſtico emiſſum, & debito modo intimatum, ſatiſque promulgatum. Ceterum nulla eſt irregularitas, ſive ex defectu, ſive ex delicto; quæ per ſe & immediate adimat jus conferendi beneficia; collatio enim a bigamis aut homicidis facta, ſemper pro valida habita fuit: ſi tamen *irregularitas* oriretur a crimine quod ipſo facto beneficii vacationem *induceret*, tunc collatio ab eodem beneficio dependens, *irrita* eſſet. Quod dictum eſt de beneficiis extenditur ad penſiones eccleſiaſticas, quæ ab irregularibus valide recipi non poſſunt; atque ita fert Romanæ Curiæ ſtylus, ut poſt Navarrum monet Collator Andeg. p. 495.

Suar. ib. num. 42.

* *Tom.* 7. *p.* 3. *c.* 6. §. 2.

Bauny tra. 11. *q.* 6. *Gibert.* Uſages, &c. *p.* 610.

ibid. p. 613.

Navar. l. 5. *Conſ. cap.* 44.

An autem irregularitas privet ipſo facto beneficiis ante eam receptis, nova eſt difficultas, circa quam ſcinduntur Theologi. Negant pene omnes, & merito; ſi quæ enim irregularitas ipſo facto hominem beneficiis ſuis privaret, ea utique quæ eſt ex delicto: atqui *irregularitas ex delicto* non privat ipſo facto ..... Nulla enim culpa *ipſo facto privat hominem* bonis ſuis, niſi id in jure expreſſum *ſit; unde lex pœnalis ſemper* intelligitur de pœna per ſententiam *ferenda*, *niſi lex* aliud exprimat: atqui nullum citari poteſt jus eccleſiaſticum quod Clericum irregularem ipſo facto privet beneficiis antea legitime obtentis; ergo.

Confirm. irregularitas ex homicidio contracta, omnium graviſſima eſt, ut patet ex cap. 4. diſt. 50. atqui tamen hæc irregularitas non privat hominem beneficiis ante Judicis ſententiam, ut colligunt omnes ex cap. 10. *De exceſſib. Prælatorum*.

At, inquies, ſtatuit Concilium Trid. ſeſſ. 24. c. 7. ut *qui ſua voluntate homicidium perpetravit .... omni Ordine, ac Beneficio & Officio eccleſiaſtico perpetuo careat;* ergo ſicut homicida voluntarius ipſo facto privatur Ordinis ſui uſu, ſic & ipſo facto beneficiis ſuis privatur. Idem de Hæreticis decernitur cap. 19. *De Hæret.* in 6.

R. 1. ex objectis auctoritatibus ſolum ſequi beneficiarios ipſo facto ſuis privari beneficiis, quibuſdam in caſibus; non vi præciſe irregularitatis, ſed vi juris particularis, quo ſancitum eſt, ut qui commiſiſſent enormia quædam crimina, ſeu, ut ajunt, delicta qualificata, beneficiis ipſo facto

pri-

Digitized by Google

privarentur, prout alibi docuimus. Crimina hæc beneficiorum vacationem inducentia recenſet Rebuffus in praxi benefic. part. 3. & in Tractatu *De pacificis poſſeſſoribus*; Molinæus & Louetus in regulam *De infirmis reſignantib.* Caſtel in definitionibus Juris Canonici, v. *Delit*, *& Irregularite*; Bouchel v. *Collation*, Vallenſis lib. 2. *De benefic.* tit. 24. Paſtor lib. 3. tit. 19. auctor Coll. Andeg. ubi de irregularit. part. 504. An vero tunc requiratur adhuc ſententia Judicis, criminis declaratoria, non conveniunt Doctores: affirmat Suarez, negant alii, & docent, beneficiarium in hoc caſu ante omnem ſententiam teneri in foro conſcientiæ dimittere beneficium. Ita Collat. Andeg. ibid. p. 507. *Suar. diſp. 42. ſect. 2. num. 15.*

Sed quia ex communi Juriſperitorum Gallicorum ſententia, cui etiam plures ex exteris favent, beneficia non vacant ipſo facto propter homicidium ſimplex, ſed ad ſummum ob homicidium qualificatum (qualis eſt occiſio patris, fratris, Epiſcopi, Sacerdotiſve, aut meditata cædes, ſeu aſſaſſinatus) idcirco dicendum eſt: 2. Synodum Tridentinam, cum tales pœnas in homicidam decrevit, diverſimode juxta naturam rerum de quibus ſermo eſt, intelligendam eſſe; adeo ut Ordinis privationem ipſo facto per irregularitatem induci voluerit, quia privatio hæc principalis eſt effectus irregularitatis a qua ſeparari nequit; ſecus de privatione beneficii, quæ ab irregularitate ſeparari poteſt, & ante Judicis ſententiam non incurritur, niſi in caſibus jure expreſſis. *Vid. Solier in Paſtor. ibid. C.*

Ad uberiorem hujus materiæ intelligentiam, quædam hic veniunt obſervanda.

1. Etſi irregularitas beneficio ſuperveniens, eodem poſſeſſorem ipſius non privet, privat tamen omni jure *ad rem*, quod quis antea habere potuiſſet, ut ſunt Graduatorum nominationes, aliæque gratiæ expectativæ. Ita judicant Curiæ ſæculares, ut ex Molinæo & Loueto obſervat Auctor Coll. Andeg. *Coll. And. p. 508.*

2. Quamvis regulariter loquendo, collatio beneficii irregulari facta, pleno jure irrita ſit, quatuor tamen ſunt caſus in quibus eadem collatio valet. Sic ex Jure canonico beneficium ad honeſtam ſuſtentationem ſufficiens conferri poteſt, ſive Subdiacono qui culpa ſua morti alterius occaſionem dedit; ſive Presbytero ex cujus percuſſione ſecuta eſt mors alterius, aut qui factum aliquod duello probaturus, pugilem in ſui loco commiſit, a quo alter interfectus eſt; ſive demum Diacono, qui *Miſſarum celebrationem uſurpare præſumpſit*. Ideo autem hujuſmodi irregulares a beneficiis non arcentur, quia cum a Sacerdotio ejuſve functionibus in perpetuum arceantur, cum iis *miſericorditer* agendum fuit, *ne ſuſtentatione privati ad ſæculi negotia reverterentur*, aut quid indecens peragerent, nam *paupertas cogit ad turpia*. *Gibert. p. 612.* *Vid. tit. De Clericis pugn. Cap. 2. De Cleric. non ord. &c.*

3. Qui poſt obtentum beneficium irregulares evadunt, non ſtatim tenentur beneficium dimittere, ſed illud aliquo tempore retinere poſſunt, ut diſpenſationem obtineant, dummodo in ea procuranda nimium negligentes non ſint; & interim ex beneficii reditibus, Eccleſiæ per alium deſerviri curent. Quod ſi diſpenſationem obtinere nolint, vel non poſſint, poterunt de beneficio etiam in alterius favorem diſponere, niſi obſtet beneficii conditio; aut crimen propter quod irregularitatem contraxerunt, tale ſit, ut ipſo facto beneficii vacationem inducat. Ratio eſt, *Tr. 10. c. 7. n. 28.*

 quia,

Digitized by Google

quia, ut notant Salmanticenſes, nemo poteſt id retinere, unde oritur obligatio quam nunquam licite implere poteſt. Si tamen irregularitas ſit ſolum ex defectu, puta ex ægritudine, beneficiarius nec a Judice ſpoliandus eſt beneficio, nec eidem renuntiare tenetur, quia *afflictio afflictio* non eſt *addenda;* ita ſtatuitur cap. *De clerie. ægrot.* tunc tamen beneficiario coadjutorem aſſociari neceſſe eſt, ibid. Hæc omnia præcipue militant in beneficiis duplicibus: unde docet Suarez, beneficium quod ſolum obligat ad Officii recitationem, aut cujus miniſterium per alium exerceri omnino poteſt, ab irregulari qua tali retineri poſſe, de quo judicent alii.

Suar. d. 40. Sect. 2. n. 19.

Ultimus irregularitatis effectus, iſque per accidens, eſt peccatum mortale cui obnoxius fit is qui Ordines ſive majores, ſive minores, imo & ipſam tonſuram recipit in irregularitate, prout jam dixi. Et vero ſi minori excommunicatione ligatus, Ordines abſque gravi peccato non recipiat, ut patet ex cap. 10. *De Cleric. excom.* quanto gravius peccabit irregularis? cum irregularitas ſit vinculum excommunicatione minori gravius, ut non ſemel annotavi.

CAPUT QUARTUM.

De iis quæ ab incurrenda irregularitate excuſant.

Certum eſt 1. hominem ab incurrenda irregularitate ex *delicto* excuſari per ea omnia quibus a peccato mortali excuſatur: unde ignorantia juris vel facti, oblivio, inadvertentia bona fides, materiæ levitas, quatenus a culpa gravi excuſant, impediunt ne incurratur irregularitas ex delicto, quia hæc, ut pote gravis pœna, pro culpa vel nulla vel levi incurri non poteſt. Aliud eſt de irregularitate ex defectu; hæc enim poſito etiam inculpabiliter defectu, ſemper contrahitur, niſi forte talis ſit defectus ille ut irregularitatem non pariat, niſi oriatur ex actu voluntario. Hinc irregularis eſt Judex qui latronem debitæ *morti addicit*; ſecus ſi eum vel nolens, vel amens, aut *inculpabiliter ebrius occidat.*

Sup. p. 12.

Certum eſt 2. ignorantiam vere hic & *nunc vincibilem, quæcumque* ea ſit, non excuſare ab irregularitate, quia non excuſat a gravi culpa. Ita diſerte Gregorius IX. cap. 9. *De cleric. excom. miniſt.* Quia, inquit, *tempore ſuſpenſionis, ignari celebraſtis divina, vos reddit ignorantia probabilis excuſatos. Ceterum ſi forte ignorantia craſſa & ſupina aut erronea fuerit* ∴∴ *diſpenſationis gratia* egetis. Sed duplex hic remanet difficultas, 1. an incurrat irregularitatem qui facit aliquid quod ſcit quidem jure divino prohibitum eſſe, ſed neſcit prohibitum eſſe lege eccleſiaſtica: puta ſi quis alium occidat, cognoſcens id prohibitum eſſe jure divino, neſciens autem prohibitum eſſe ab Eccleſia. 2. an eamdem irregularitatem incurrat qui legis quidem eccleſiaſticæ notitiam habet, ſed pœnam irregularitatis, contra ipſius tranſgreſſores latam omnino ignorat; ut ſi quis cognoſcat prohibitum eſſe ne excommunicati celebrent, neſciat vero hoc eis ſub irregularitatis pœna eſſe interdictum, quod de ignorantia dictum fuerit, de naturali oblivione, inadvertentia probabili, & inconſideratione intelligendum eſt. Ut ſolvatur utraque difficultas, incipiendo a ſecunda quæ facilior eſt, ſit

CON-

Conclusio I. Ignorantia ſolius irregularitatis ab ea non excuſat eum qui ſciens & volens violat legem eccleſiaſticam, cujus tranſgreſſioni annexa eſt irregularitas. Ita Suarez diſp. 40. ſect. 5. n. 9. Layman lib. 2. tract. 5. pag. 1. cap. 5. Avila p. 7. diſp. 2. dub. 7. Collator Andeg. p. 67.

Prob. 1. ut ignorantia ſolius irregularitatis ab eadem non excuſet, tria ſufficiunt. 1. ut irregularitas in hoc caſu ſit pœna mera. 2. ut generaliter verum ſit, ignorantiam pœnæ, ab eadem non excuſare. 3. ut id non minus in irregularitate verum ſit, quam in aliis pœnis: atqui hæc omnia videntur admodum certa. 1. quidem irregularitas ex delicto, de qua ſola difficultas moveri poteſt, eſt pœna pura, cum imponatur in vindictam delicti, nec ſit pœna medicinalis, ut eſt cenſura. 2. generaliter verum eſt neminem ob ignorantiam pœnæ ab eadem pœna excuſari: & idem quidem patet in omni crimine: blaſphemus enim, fur, homicida, & alii, de facto obnoxii fiunt pœnis vel a Deo vel ab homine ſancitis, ſive eas ignoraverint, ſive non. 3. demum nulla eſt ſpecialis ratio, cur cognitio irregularitatis magis neceſſaria ſit ut hæc incurratur, quam neceſſaria ſit cognitio aliarum pœnarum, ut quis iiſdem obnoxius evadat, ergo.

Dices: Ignorantia cenſuræ ab eadem excuſat, prout * alibi dictum eſt; ergo a pari. ** Tom. 3. p. 743.*

Reſp. neg. conſ. Cenſura enim eſt eſſentialiter pœna medicinalis, quæ formaliter fertur ut quis a contumacia recedat, ideoque ſupponit hominem formaliter contumacem, qualis ut ſit, debuit antea *moneri* de pœna ſibi per Eccleſiam infligenda: at vero irregularitas quando eſt pœna, non fertur ut medicinalis, ſed in vindictam delicti; ergo non minus quam aliæ pœnæ incurri poteſt abſque prævia ejuſdem cognitione. Adde quod qui certum committit crimen, interpretative velit obnoxius eſſe pœnis, ſi quæ contra reos ſancitæ fuerint.

Probatur 2. Irregularitas fundatur in indecentia, propter quam certos quoſdam homines ab Ordinibus arceri convenit: atqui ignorantia irregularitatis indecentiam hanc non tollit, etſi enim ignoraverit homicida annexam eſſe crimini ſuo irregularitatem, utrique tamen indecens eſt, ut qui manus ſuas humano ſanguine fœdavit, Chriſti ſponſæ a ſanguine abhorrentis, miniſter conſtituatur; ergo.

Conclusio II. Neque etiam ignorantia legis eccleſiaſticæ tranſgreſſorem illius excuſat ab irregularitate.

Probatur 1. argumento ſecundo præcedentis Concluſionis. Sicut enim qui irregularitatem ignorando, committit crimen cui eadem annexa eſt, non deſinit contrahere indecentiam propter quam ab Ordinibus arceri debet; ſic eamdem contrahit indecentiam qui crimen aliquod perpetrat, quod ab Eccleſia prohibitum eſſe ignorat.

Probatur 2. Ut quis in præſenti caſu irregularitatem incurrat, duo ſufficiunt. 1. ut Eccleſia poſſit pœnam decernere pro actu, quatenus eſt contra legem naturalem aut divinam, etiamſi non ſit formaliter & voluntarie contra legem eccleſiaſticam. 2. ut id de facto & actu feciſſe æſtimanda ſit; atqui utrumque conſtare videtur. Nam 1. tam poteſt Eccleſia per ipſammet ſuam legem, gravia quædam delicta juri naturali vel divino contraria, ſuis punire pœnis, quam poſſit Judex ſæcularis eadem crimina per ſententiam ſuam plectere: atqui poteſt Judex ſæcularis puni-

punire &c. 2. merito cenſetur Eccleſiam actu & de facto ſtatuiſſe, ut qui certa contra jus naturale aut divinum committeret delicta, certis ſubjaceret pœnis, puta irregularitati. Quoties enim legiſlator ſimpliciter decernit pœnam contra aliquod crimen nihil aliud explicans, ſed ſolum exigens criminis poſitionem ad hoc ut ſubeatur pœna, toties, ſi nihil aliud obſtat, qui crimen ponit, incurrit pœnam: atqui ut ſubiretur irregularitas, nihil unquam exegit legiſlator, niſi commiſſionem criminis: quod quidem crimen tale eſt, ut per ſe hac pœna puniri poſſit, & quadantenus debeat ob indecentiam quam invehit; ergo.

Obj. 1. cum Bauny: Irregularitas ab iis ſolum incurritur qui legem qua irregularitas hæc lata eſt, contemnunt, & adverſus eam ſunt contumaces: atqui contemptus legis & contumacia in eam, ſupponunt notitiam ejus; ergo ubi deeſt notitia hæc, non incurritur irregularitas.

R. neg. maj. Tum quia ſola pœna medicinalis, qualis non eſt *irregularitas*, contumaciam hanc & contemptum requirit; tum *quia irregularitas* fundatur in indecentia certis criminibus annexa: hæc autem indecentia ſufficienter reperitur in iis qui legem naturalem & divinam aſpernati, crimina hæc perpetrarunt.

Obj. 2. Clerici de quibus ſermo eſt cap. 2. diſt. 82. & qui ad hanc uſque diem impure vixerant, non ignorabant, libidinem tam a natura quam a Deo prohibitam eſſe: atqui tamen iidem Clerici eximuntur a pœna depoſitionis, ſi ignoraverint Conſtitutionem Siricii Papæ, *qua* hujuſmodi crimina ſub pœna depoſitionis prohibentur; ergo ignorantia legis eccleſiaſticæ eximit a pœna.

R. 1. plura requiri ad depoſitionem quæ graviſſima eſt pœna, quam ad irregularitatem; unde hæc incurri poteſt in caſibus in quibus non incurritur altera. Et vero depoſitionem præcedere ſolet monitio, irregularitas vero ſine monitione incurritur. 2. in pœnis non valet ratiocinatio a pari, ut toties diximus; ergo ex eo quod ad depoſitionem requireretur contemptus legis eccleſiaſticæ, non ſequitur eumdem *requiri, ut quis* irregularitati obnoxius fiat; ex quo patet *præcedens argumentum non* eſſe in forma, quia ex certo pœnæ genere ad *aliud concludit*.

Hæc Concluſio in principiis noſtris vera *eſt* de iis etiam qui ex metu gravi legem naturalem aut divinam violant, non item ſi tranſgrediantur legem ſolum eccleſiaſticam quæ cum gravi incommodo obligare non ſolet. Vide Tract. de Cenſuris part. 1. cap. 4. qu. 2.

Gravis hic movetur quæſtio, an in dubio incurratur irregularitas; quæ ut ſolvatur nota, dubium aliud eſt juris, aliud facti. Dubium juris eſt quando lex canonica ita obſcura eſt, ut peritiores de ſenſu ejus ambigant, diſcordentque inter ſe an irregularitas per eam feratur, necne. Dubium facti eſt cum aliquis ambigit, an eum poſuerit actum cui lex irregularitatem expreſſe annectit, an v.g. occiderit in bello juſto.

Certum eſt, eum qui dubitat an irregularitatem incurrerit, teneri deponere dubium priuſquam operetur, quia alias exponeret ſe manifeſto violandæ irregularitatis periculo; ſed quæritur quid fieri poſſit, ſi conſultis Doctoribus aut rebus bene penſatis dubium perſeveret. Circa dubium juris nulla eſt difficultas; fatentur enim Canoniſtæ & Theologi pene omnes, in dubio juris neminem cenſendum eſſe irregularem.

Ita

Digitized by Google

Ita Covarruvias, Navarrus, Habert, & alii. Ratio eſt, quia ex cit. cap. 18. *ſent. excom. in 6.* irregularitas non incurritur, niſi in caſibus in jure expreſſis; expreſſis, inquam, diſerte vel probabiliter, ut locum hunc interpretantur plerique omnes: atqui caſus vere dubii, nec diſerte, nec probabiliter expreſſi dici poſſunt, ut etiam fatentur iidem, & per ſe notum eſt: quod enim tam dubium eſt, tam ambiguum, ut prudentes quique & rerum periti, ſuum de eo judicium ſuſpendere cogantur, eo ipſo nec diſerte, nec probabiliter expreſſum dici poteſt. Vera enim probabilitas importat motivum grave, ex quo licet fallibili mens judicat hoc potius eſſe quam illud: ubi autem res vere eſt dubia, deſinit illud motivum, ut ex terminis patet, ergo extra dubium eſt nullum in dubio juris irregularitatem incurri. *Vid. Tom. 2. p. 785.*

Quod ſi res non ſit ſimpliciter dubia, ſed cadat ſub opinionem, quæ, ut alibi diximus, a dubio longe diſcrepat, tunc ſequenda erit pars regulæ ibidem circa opiniones probabiles conſtitutæ, adeout, quis pro irregulari habendus ſit, ſi opinio quæ irregularitatem hac vel illa lege contineri dicit, longe ſit probabilior oppoſita: ſecus ſi utraque opinio æque ſit probabilis. Is enim ipſe eſt dubii juris caſus, in quo definiit irregularitatis auctor, neminem pro irregulari habendum eſſe. Hinc patet, eum qui rebus omnibus mature penſatis, ut ante omnia penſari debent, remanet in dubio juris, nec remanere, nec operari in dubio conſcientiæ, quia dubium hoc prudenter excutere poteſt & debet, judicando, ubi verum eſt juris dubium, conſcientiam nihil dubii pati debere.

Circa dubium facti, ſatis etiam conveniunt Doctores in dubio facti homicidium concernentis debere quemlibet pro irregulari ſe gerere. Unde colligunt, medicum qui cum rationabili fundamento ſuſpicatur ægrotum ſua mortali culpa interiiſſe; eum item qui cum abortus cauſa ſit, dubitat an fœtus animatus eſſet; aut qui dato homicidii conſilio, dubitat an conſilium ſuum efficaciter in hoc malum influxerit, non poſſe citra diſpenſationem ordinari. Atque id probatur 1. ex cap. 18. *De homicidio volunt.* ubi ſtatuit Innocentius III. *quod ſi diſcerni non poſſit, ex cujus ictu interiit* fur a pluribus percuſſus, *in hoc dubio tanquam homicida debet haberi Sacerdos, & a Sacerdotali officio abſtinere, etſi forte homicida non ſit: cum in hoc caſu ceſſare ſit tutius, quam temere celebrare, pro eo quod in altero nullum, in reliquo vero magnum periculum timeatur.* Idem decernit Clemens III. cap. 12. ibid. Conſultus enim de Presbytero, qui *volens corrigere quemdam de familia ſua*, cum *aliquantulum* vulneraverat *in dorſo*, eo *quod cultellus de vagina quæ cingulo adhærebat*, *elapſus* eſſet, ſic reſpondet: *Quia utrum occaſione vulneris*, an ex alia graviori infirmitate, quæ eidem jam convaleſcenti ſupervenerat, deceſſerit, *dubium habetur*: judicamus: *quod cum in dubiis ſemitam debeamus eligere tutiorem*, injungendum ſit *Presbytero memorato ut in ſacris Ordinibus non miniſtret*. Idipſum ſtatuit Honorius III. ibidem cap. 24. ex quibus ſequitur in dubio homicidii, ſive voluntarii, ſive caſualis, abſtinendum eſſe ab iis omnibus a quibus abſtinere debent irregulares. Atque id docet S. Thomas his verbis: *Si aliquis percuſſus bello moriatur, ſi ignoretur quis eum percuſſerit, propter dubium quilibet qui in bello interfuit, irregularis habetur ſecundum jura.* Excipe, niſi occiſi ſint hoſtes qui in pagum, aut villam vel monaſterium irruerint, & qui cum mode- *Quod. 4.*

dera-

Digitized by Google

deramine inculpatæ tutelæ, non ſine ſuorum ſtrage, a viris etiam Religioſis impulſi fuerint, de quo vide Pontas v. *Irregularité* cas 24.

Præcipua igitur difficultas eſt de dubio facti quod homicidium non ſit; circa hanc autem duplex eſt opinio. Prima, quæ longe communior eſt, negat, ullam in hujuſcemodi dubio irregularitatem incurri. Ita Suarez diſp.40. ſect.6. Avila part.7. diſp.2. dub. 5. Cabaſſut. lib. 5. cap.20. num. 14. Boudart tom. 5. 2. edit. part. 358. Collat. Andeg. part. 71.

Probant autem 1. quia odia reſtringi debent, non extendi: atqui irregularitas eſt quid odioſi; ergo reſtringi debet, niſi clare fuerit expreſſa: clare autem expreſſa non eſt pro facto dubio, niſi ſit homicidii: ergo.

Probant 2. quia *cum obſcura ſunt partium jura, reo potius favendum eſt quam actori*, ut habetur tum capit. 11. *De regul. juris* in cap. unic. Ut *Eccleſiaſt. Benefic.* ſecundum quod, *juris eſt explorati, quod* actore *non probante*, reus abſolvendus eſt, *etiamſi nihil præſtiterit*; ideſt, etiamſi poſitive non probaverit ſe eſſe a delicto immunem; ergo ſola negatio *probationis* ſufficiens eſt abſolutionis ratio: atqui quoties res manet dubia, manet etiam crimen non probatum; ergo tunc judicandum eſt in favorem rei, iſque adeo irregularitatis purus judicari debet.

Probatur 3. quia in dubio juris nemo irregularis præſumi debet: atqui ubi eſt dubium facti alterius præter homicidium, ibi eſt dubium juris. Ibi enim eſt dubium juris, ubi jus expreſſe non decernit irregularitatem, imo ubi tam ambigue loquitur, ut omnes pene Theologi nullum in ipſo *irregularitatis* veſtigium hactenus ſibi deprehendere viſi ſint: atqui jus propter alia quam homicidii facta, irregularitatem non decernit expreſſe &c.

Secunda opinio quam tenet Sairus lib. 6. cap. 2. n. 15. Habert & alii quidam, cenſet in dubio facti cujuſcumque ſtandum eſſe pro irregularitate; quia Romani Pontifices, etſi pro caſu homicidii reſponderint, generali uſi ſunt principio, eam ſcilicet in dubio tenendam eſſe partem quæ nihil habet periculi, eam vero dimittendam quæ a periculo non vacat: atqui principium hoc in cujuſcumque facti *dubio locum habet*; abſtinere enim a divinis in dubio facti alterius *præter homicidium, nihil* habet periculi; magnum vero eſt *periculum, ſi tunc celebretur*, quia ut abeſſe, ſic & adeſſe poteſt *irregularitas*.

Reponit Suarez: argumentum hoc plus habere ſpeciei quam ſoliditatis. Vel enim cum dixerunt citati Pontifices nullum eſſe in non celebrando periculum, eſſe vero non minimum in celebrando, vel, inquam, loquuntur de periculo culpæ, vel de ſolo indecentiæ periculo, quod ut amoveatur, lege ſanciunt, ne quis in hoc dubii caſu conſtitutus celebret. Vix autem concipi poteſt eos locutos fuiſſe de periculo culpæ quod tunc eſſet in celebrando: tum quia cum penes eos eſſet diſpenſare, omne culpæ periculum diſpenſatione ſua tollere poterant; tum quia non loquuntur Pontifices de eo ſuper quo conſulti non fuerant: non fuerant autem conſulti, an in dubio culpæ licitum ſit operari; quis enim neget illicitum eſſe operari in dubio culpæ? Supereſt igitur ut prædicti Papæ locuti ſint de periculo indecentiæ, & tutiorem eam vocaverint partem quæ pauciora habet hujus indecentiæ incommoda; unde quod hic imminere dicunt periculum, in eo eſt quod contingere poſſet ut verus homicida celebraret aut ordinaretur: cui malo, quod manſueto Eccleſiæ ſpiritui

multo

Digitized by Google

multo plus quam alia quæcumque mala contrarium eſt, ut occurrant & medeantur, legem ſtatuunt qua ab Ordinibus vel recipiendis, vel exequendis arceantur qui mali hujus conſcii eſſe poſſunt. His poſitis

R. in forma: in dubio tenenda eſt pars tutior, ideſt ea pars quæ magis removet a culpa, C. ideſt ea pars quæ magis removet ab indecentia, ſubd. tenenda eſt ea pars, ſi lex ipſa non tollat hujus indecentiæ periculum, C. ſecus N. Itaque ut in præſenti caſu poſſit quis ſe pro irregulari non habere, ſufficit ut nullum ſubſit culpæ vel indecentiæ periculum: atqui in ceteris facti extra homicidium dubiis, nullum eſt culpæ vel indecentiæ periculum. Totum enim culpæ periculum fundaretur in periculo indecentiæ; cum ideo ſolum prohiberi poſſit Ordinum ſuſceptio vel uſus ei qui de irregularitate ſua dubitat, quia non decet Ordines ſuſcipi vel exerceri ab eo qui irregularis eſſe poteſt: atqui nullum eſt in præſenti caſu periculum indecentiæ. Ad hoc enim ſatis eſt ut lex virtualiter diſpenſet ab irregularitate eum omnem qui vere & ſerio dubitat an poſuerit actionem cui annexa eſt irregularitas, niſi actio illa ſit homicidii: atqui lex virtualiter diſpenſat eum omnem ∴ ſicut virtualiter diſpenſat eum qui poſt ſeriam rei inquiſitionem, conſultoſque graves Theologos, permanet in dubio juris; imo dubium facti de quo agimus, importat dubium juris, ut probatum eſt; ergo.

Ex his principiis colligunt Salmanticenſes 1. Laicos ne in ipſo quidem dubio facti ad homicidium pertinentis, pro irregularibus habendos eſſe, quia citata jura nonniſi de Clericis loquuntur; ſed male: tum quia id repugnat D. Thomæ, & communi Doctorum ſenſui, qui, ut ſupra dictum fuit, legitimus eſt Canonum interpres; tum quia eadem ratione dici poſſet irregularitatem in dubio homicidii a ſolis Presbyteris contrahi, cum de iis ſolum citata jura loquantur. Colligunt 2. in dubio mutilationis neminem debere gerere ſe pro irregulari, quia mutilatio non eſt vere & proprie occiſio. Colligunt 3. Clericos in dubio quoad Ordinum ſuſceptionem aut uſum irregulares eſſe, non autem quoad alios effectus, quia jus de ſolis Ordinibus loquitur, non autem de Beneficiis v. g. vel aliis hujuſmodi. Idipſum ſatis communiter docent alii Theologi, quia, inquiunt, materia eſt odioſa, in qua proinde ab uno ad aliud fieri non debet extenſio. Suarez ibid. ſect. 6. Bonacina diſput. 7. punct. 5. num. 4. & 8.

PARS SECUNDA.

De irregularitate ex defectu.

AB irregularitatibus ex defectu, ut quæ notiores ſint & communiores, initium ducimus: eas vero quo ordine ſupra recenſuimus, eodem hic ſigillatim proſequemur.

C A-

CAPUT PRIMUM.

De irregularitatibus ex defectu natalium.

DEfectu natalium laborant illegitimi; illegitimorum vero duplex eſt genus: alii *phyſice* illegitimi ſunt, alii illegitimi ſunt *canonice*. Illegitimi phyſice & naturaliter dicuntur ii qui ex parentibus vero matrimonio non conjunctis procreati ſunt. Canonice illegitimi ſunt ii qui ſuſcepti ſunt ex vero & legitimo conjugio, ſed cujus uſus evaſit illicitus per ſolemne caſtitatis votum, ſeu in Ordinis ſacri ſuſceptione, ſeu in Profeſſione religioſa legitime * emiſſum. Variæ ſunt ſpecies eorum, qui reipſa & phyſice illegitimi ſunt. Primo enim dividuntur in *naturales* & *ſpurios*. Naturales ii ſunt qui orti ſunt ex copula illicita eorum qui inter ſe matrimonium contrahere poterant: & quidem *ſi orti ſint* ex ſoluto & concubina domi non retenta, vocantur *Nothi*; ſi ex ſoluto & ſcorto ſeu meretrice, vel alia quavis fornicaria, quæ palam libidinem exercens quæſtum facit, vocantur *Manzeres*, ut patet ex Deuter. cap. 23. ſi ex ſoluto & ſoluta, domi retenta, dicuntur ſimpliciter naturales. Spurii ſunt univerſaliter alii omnes illegitimi, qui etiam dicuntur nati ex damnando coitu, quia ſcilicet nati ſunt ex copula quæ non toleratur legibus humanis ut ſimplex fornicatio, ſed *potius iiſdem* damnatur. Superiorum variæ ſunt ſpecies: alii ſunt *adulterini*, qui ex conjugato & ſoluta, vel ex ſoluto & conjugata, vel ex conjugato & conjugata ortum ducunt; alii *inceſtuoſi*, nati ex his qui quo tempore peccaverunt, matrimonium contrahere non potuiſſent propter aliquod affinitatis vel conſanguinitatis impedimentum ad irritationem matrimonii ſufficiens; alii qui *ſacrilegi* dici poſſunt, quia vel ex homine in Sacris conſtituto, aut Religionem profeſſo, vel ex Moniali, vel ex utroque prodierunt. Ad hos accedunt qui ex ſtupro, *vel raptu originem* trahunt. Hæc paulo fuſius exponi oportuit, *quia conducere poſſunt ad* facilitatem vel difficultatem diſpenſationis, *cum præcipiat Innocentius III.* cap. 10. *De renunt. ut inter nothos, & manzeres, & naturales & ſpurios diſtinguatur:* qui tamen criminis unde nati ſunt, gradum exprimere volunt, * ut exprimere tenentur, circumlocutione potius quam vocibus nothi, v. gr. vel manzeris uti debent; eæ enim voces varie apud varios intelliguntur: alii per nothos, eos intelligunt, qui ex viro conjugato & concubina ſive domi retenta, ſive non, prodierunt; alii per ſpurios, infantes ex ſacrilegio natos exprimi putant. Vide Thomaſſin. diſcip. p. 4. lib. 2. cap. 29. Gibert. de irregul. p. 653. Suarem diſp. 50. ſect. 2. His poſitis, ſit

* *V. Pontas* Empech de l'Ordre c. 5.

* *Gib. p.* 654.

CONCLUSIO I. Illegitimi tam phyſice quam canonice, irregulares ſunt, ſive illegitimitas eorum occulta ſit, ſive publica.

Prob. 1. pars de illegitimis phyſice, tum ex cap. 1. & ultim. *De Filiis Presbyt.* tum ex capit. 1. ejuſdem tituli in 6. Secunda pars de illegitimis canonice, conſtat ex cap. 14. *De filiis Presbyt.* utraque tenetur ab omnibus. Ratio cur hanc irregularitatem invexerit Eccleſia, triplex afferri ſolet. Prima eſt periculum incontinentiæ ex imitatione paterna: nam

Digitized by Google

nam *ſæpe ſolet ſimilis filius eſſe patri*, & *vitia parentum etiam ad poſteros transferuntur*, cap. 10. diſt. 56. Secunda eſt, tum odium paterni criminis, quod Deus ipſe in filiis viſitat; tum juſta ratio metuendi, ne hoc vitio laborantes, populorum ludibrio & dicteriis exponantur. Tertia eſt, *ut paternæ incontinentiæ memoria e locis conſecratis ∴ longiſſime arceatur*. Trid. ſeſſ. 25. cap. 15. *De reform.*

Probatur 3. pars, de iis etiam quorum illegitimitas occulta eſt. 1. ex unanimi fere Doctorum conſenſu. 2. quia ubi lex generaliter & indiſtincte loquitur, nulla adhiberi debet diſtinctio ſeu reſtrictio: atqui jura quæ illegitimos declarant irregulares, generaliter loquuntur, neque diſtinguunt inter occultos & notos. 3. quia non magis neceſſaria eſt notorietas ad inducendam irregularitatem ex defectu natalium, quam neceſſaria ſit in aliis caſibus: atqui in aliis caſibus (infamiam excipio) non requiritur notorietas, ut ſupra dictum eſt; ergo nec in caſu defectus natalium; qui non parit irregularitatem ratione infamiæ, ſed ob alias rationes paulo ante memoratas, quibus & hæc non infimi momenti addi poteſt, quod hujuſmodi homines utplurimum eſſe ſolent moribus male temperatis; quia a parentibus in tenera ætate negligi, & ab iiſdem cum magna incuria haberi conſueverunt; unde fit ut ſæpius paternæ vitæ imitatores fiant. *Sup. §.*

Hinc ſi noverit Titius ſe eſſe illegitimum, quamvis alii id ignorent, neceſſum eſt ut ante petat diſpenſationem, quam Ordines vel Beneficium excipiat, niſi legitima aliqua ratio excuſet, puta quia urgetur ad ſuſcipiendos Ordines, & diſpenſationem obtinere nequit abſque gravi ſui diffamatione apud Pontificem vel Epiſcopum, ut ſi quis pro Regis primogenito habitus, certo ſciat ſe illegitimum eſſe, velitque Cardinalatum aſſequi, ut hæreditatem fratri legitimo relinquat, non tenebitur ſe diſpenſationem petendo, apud Pontificem infamare, ut docent Layman lib. 1. tract. 5. part. 5. cap. 5. num. 2. Gibalin. cap. 3. qu. 1. num. 4. ſequiturque ex iis quæ dixi in Tract. de Cenſ. 1. part. cap. 4. p. 748.

Quæres 1. poſſetne mater ſuadere filio quem ſola illegitimum eſſe cognoſcit, ut Clericatum ingrediatur.

R. poſſe, ſi legitimæ vocationis indicia præſeferat. Ratio eſt, quia mater hoc ſuadens, nec peccat, nec alieni peccati cauſa eſt. 1. non peccat, cum ipſa turpitudinem ſuam filio aperire non teneatur, niſi forte id exigant cauſæ multo graviores. 2. nec cauſa eſt cur peccet filius; cum & illud quod ei ſuadet, per ſe & ſuapte natura bonum ſit, & ſupponamus eum invincibiliter ignorare irregularitatem ſuam. Quod ſi quis inculpabiliter ob ignorantiam ad Ordines promotus, irregularitatem qua ligatur, certo comperiat, neceſſe eſt, ut ſtatim ab Ordinum uſu abſtineat, donec diſpenſationem obtinuerit. Ita Bauny tract. 11. q. 14. ubi addit illegitimum, qui ſciens & volens, ordinari ſe permittit, numquam aut raro, nec ſine labore magno rehabilitari poſſe.

Quæres iterum, an filius qui pro legitimo habetur, teneatur habere fidem patri vel matri, qui in extremis declarant eum eſſe illegitimum.

R. non teneri, niſi rationibus validis convincatur. Ratio eſt 1. quia alleganti etiam cum juramento ſuam turpitudinem in præjudicium alterius, nulla debetur fides, ut docent Canoniſtæ cum Gloſſa in cap. 9. *De pœnitent. & remiſſ.* 2. quia favor matrimonii ſemper prævalet, unde receptum

iſtud

Digitized by Google

iſtud l. 5. ff. *De in jus vocando: Pater is eſt quem nuptiæ demonſtrant*. 3. quia poſſeſſio bonæ fidei cum titulo legitimi matrimonii, non ſatis eliditur per teſtimonium matris, quæ declarando ſe adulterii capacem fuiſſe, ſatis aperit ſe quoque capacem eſſe mendacii. 4. quia accedit praxis Senatus Pariſienſis, qui ann. 1656. pro legitimo haberi voluit filium mulieris cujus maritus impotentem ſe eſſe contendebat, quod & ab uxore ejus confirmabatur. Ita ſentiunt Caſuiſtæ complures quos citat & ſequitur Pontas v. *Illegitime* cas 7. & 13.

Aliud eſſet ſi illegitimitas validis & quaſi invictis rationibus probaretur, ut ſi mater demonſtraret maritum ſuum toto conceptionis & nativitatis filii tempore abſuiſſe. Quod ſi filius matris auctoritate preſſus, ei fidem habeat, ſeque illegitimum putet, tunc etſi forte legitimus *ſit*, diſpenſationem petere debet, priuſquam Ordines ſuſcipiat, iiſve *fungatur*; alioqui peccaret agendo contra conſcientiam, prout docet *Hugol.* cap. 4. §. 6. Suar. diſp. 50. ſect. 4. num. 7. Si vero anceps & dubius *permaneat*, non tenetur gerere ſe ut irregularem, quia in dubio facti extra homicidium, non ſubſiſtit irregularitas. Ita auctor Collat. Andeg. p. 138. & ſequitur ex dictis.

Quæres 3. quid ſentiendum de infantibus expoſitis.

R. Alii eos legitimos eſſe cenſent. 1. quia nulla lege declarantur illegitimi. 2. quia generaliter receptum eſt, ut qui non cognoſcitur nec probatur indignus, dignus debet æſtimari; idque colligitur ex cap. un*ic. De ſcrutinio:* atqui infantes expoſiti nec cognoſcuntur, nec probari poſſunt *illegitimi*; ergo legitimi reputari debent. 3. quia certum eſt multos quotidie exponi infantes, non propter parentum crimen, ſed propter inopiam; ergo expoſiti, ſunt tantum in caſu dubiæ originis, in quo nemo debet præſumi irregularis. 4. quia Gregorius XIV. Bulla anni 1591. in gratiam confraternitatis pro expoſitis conceſſa, declaravit eoſdem habendos eſſe pro legitimis in ordine ad Ordines & Beneficia, ut poſt alios docent Baſil. Pontius lib. 2. *De matrim.* cap. 6. Salmant. tract. 10. *c. 9. num. 44.* Hæc opinio tenetur a multis quos fuſe citat & *ſequitur Gibal. ubi ſupra : pro* eadem ſtat Ducaſſe par. 1. cap. 10. ſect. 1. *num.* 2.

Alii contendunt, infantes expoſitos pro illegitimis haberi debere. Probant 1. quia *in obſcuris quod veriſimilius eſt attenditur*, ex L. 114. ff. *De div. reg. juris ant.* cui conſonat Reg. 45. in 6. quæ ſic habet: *Inſpicimus in obſcuris quod eſt veriſimilius, vel quod plerumque fieri conſuevit:* atqui multo veriſimilius eſt, infantes expoſitos, eſſe illegitimos, & longe ſæpius contingit ut exponantur illegitimi quam alii, prout agnoſcunt qui majorem hujuſce rei notitiam habent: unde teſtatur Hugolinus ſe per annos multos quibus animarum curam geſſit, nunquam vidiſſe expoſitos qui ex legitimo matrimonio procreati eſſent, & Garcia part. 7. de Benefic. c. 1. n. 10. certum eſſe ait ex centum qui exponuntur, pluſquam 90. eſſe *illegitimos*.

Prob. 2. ex Gloſsa, juxta quam illegitimus dicitur *qui patrem oſtendere non poteſt; vel ſi oſtendit, verecundum oſtendit;* atqui expoſiti patrem ſuum oſtendere non poſsunt; ergo.

Probant 3. ex praxi Galliæ, ubi nullus ad tonſuram admittitur, niſi probet ſe ex legitimo matrimonio ortum eſse. Pro hac ſententia ſtant Tolet. lib. 1. cap. 53. Covarruvias, Suarez, Habert, Pontas v. *Irregularité* cas 119.

Nec

Nec nocent, inquiunt, alterius partis momenta, quæ ſic ſolvi poſſunt.

Ad 1. Neceſſe non eſt, ut infantes expoſiti, lege aliqua illegitimi declarentur, ſufficit ipſo facto & experientia conſtet multo rarius exponi eos qui legitimi ſunt, quam qui ex crimine ortum trahunt.

Ad 2. Satis probantur indigni illi, quorum indignitas moraliter certa eſt, & talis communius æſtimatur: porro opinio quæ expoſitos illegitimis annumerat, eſt communior oppoſita.

Ad 3. Non negamus, multos exponi infantes legitimo matrimonio procreatos, ut de Moyſe, Semiramide & aliis conſtat: quæſtio eſt, an non multo plures exponantur illegitimi, quam legitimi, & an propter favorem paucorum qui non cognoſcuntur, a generali regula deflectendum ſit. Certe in jure non deducitur efficax argumentum a paucis exemplis, ſed a communiter contingentibus: quapropter infantes expoſiti non ſunt in caſu originis omnino dubiæ, ſed probabiliter vitioſæ. Non ſumus in dubio, ſed in claris, ſcilicet expoſitos, utplurimum illegitimos eſſe, ait Marchinus tract. 1. de Ordin. part. 10. cap. 1.

Ad 4. Objecta Gregorii XIV. Conſtitutio, cujus veſtigium in Bullario reperire non potui, non multum probat, ut fatetur ipſe Gibalinus; quia dici poteſt eam non continere jus univerſale, ſed ſpeciale indultum huic confraternitati conceſſum, & diſpenſationem pro infantibus ab eadem nutriendis, unde ex ea potius probaretur illegitimatio expoſitorum quam legitimitas.

En utriuſque partis momenta: quæſtio, re bene inſpecta, non eſt ſummi momenti; nonnunquam enim continget, ut infans expoſitus ad Ordines præſentetur inconſulto Epiſcopo. Porro qui expoſitis minus favent, eoſque pro illegitimis haberi volunt, fatentur ſatis communiter Epiſcopum poſſe cum expoſititiis diſpenſare, ut ſuſcipiant Ordines, & in iis bona fide ſuſceptis miniſtrent, quia irregularitas quæ non eſt penitus certa ab Epiſcopo relaxari poteſt. Ita Covarruvias, Bonacina, Suarez, Habert, & alii complures; idque confirmari poteſt ex eo quod alibi dictum eſt, vota quæ aliunde Papæ reſervata ſunt, jam non reſervari cum dubia ſunt. Vide dicta in Tract. de Cenſ. part. 2. cap. 1. art. 5. qu. 5.

Addunt aliqui ex iiſdem Theologis, licitum eſſe expoſito uſum Ordinis quem bona fide ſuſcepit; cum in dubio melior ſit conditio poſſidentis, nec æquum ſit aliquem jure jam quæſito privari. Verum hæc deciſio eorum principiis male congruit: juxta eos enim, qui poſt ſuſceptos Ordines cognoſcit ſe in infantia expoſitum fuiſſe, non tam dubius eſt de illegitimitate ſua, quam de ea moraliter certus: unde moraliter etiam certus eſt, ſe nullum habere jus Ordines exercendi, niſi prius obtenta diſpenſatione; ergo ſaltem ad Epiſcopum recurrere debet.

Ex dictis ſatis quidem intelligitur illegitimos ab Ordinibus excludi; ſed necdum intelligitur quid requiratur aut ſufficiat, ut quis relative ad Ordines legitimus cenſeatur. Sit itaque

CONCLUSIO II. Legitimi ſunt relative ad Ordines & Beneficia. 1. qui nati ſunt de matrimonio vero, ſive in ratione Sacramenti verum ſit, * ut eſſe ſolet matrimonium quod contrahunt Fideles; ſive ſolummodo verum ſit in ratione contractus civilis, quale eſt matrimonium Infidelium, quorum filii adhuc eſſent illegitimi, etiamſi eorum paren-

* *Vid. Tournely de matrimon p. 41.*

tes in gradibus ab Eccleſia prohibitis contraxiſſent, ut docet Innocentius III. cap. 15. *Qui filii ſint legitimi.*

2. Qui nati ſunt de matrimonio, nullo quidem & invalido propter aliquod impedimentum dirimens, ſed invincibiliter ſaltem ab uno contrahentium, ignoratum; idque verum eſt, etiamſi impedimentum poſtea innotuerit, & partes per Judicis ſententiam a ſe invicem ſeparatæ fuerint. Ita ſtatuitur cap. 2. & 14. eodem tit. hocque cognoſcunt auctores noſtri, & inter alios Coll. Andeg. p. 131. Pontas v. *Illegitime* cas 2. & 3. Si tamen parentes aut clandeſtine contraxiſſent, aut bannorum promulgationes omiſiſſent, non cenſerentur impedimentum quo ligati erant bona fide ignoraſſe; unde filii reputarentur illegitimi & irregulares.

3. Qui licet ex fornicatione nati ſint, per matrimonium deinceps contractum legitimati ſunt; quæ propoſitio extenditur 1. ad filios *quorum* parentes nonniſi poſt intermedias nuptias, matrimonium *contraxiſſent.* Quare ſi Petrus ex Lucia concubina filium habuerit, deinde *Mariam* duxerit in uxorem, eaque defuncta, Luciæ nupſerit, filius *Luciæ*, non obſtante intermedio Petri cum Mariæ conjugio, legitimus fiet. Ita docet Pontas ibidem cas 6. poſt Hoſtienſem; ex quo colligit Marchin. num. 32. filium concubinæ poſtquam legitimatus eſt, potiorem eſſe aliis filiis, ſi quos ex Maria habuerit Petrus, iiſque in majoratu, primogenitura, fideicommiſſo eſſe præferendum, quod aliis expendendum relinquo. Extenditur 2. ad filios quorum parentes nonniſi in extremis matrimonium contrahunt: matrimonium enim ſic contractum, verum eſt Sacramentum, adeoque eoſdem debet parere effectus, ac alia matrimonia, niſi humana lex quædam obſiſtat, ut obſiſtit in Gallia declaratio Ludovici XIII. ann. 1639. quantum ad effectus civiles. Pontas ibid. cap. 5. & clarius Gibert p. 663.

Circa hæc nota 1. legitimationem quæ fit per matrimonium ſubſequens, non ſufficere ut quis promoveri poſſit ad Cardinalatum, aut ad Beneficium quod ex fundatione ſua nonniſi vere legitimis conferri debet; legitimati enim non ſunt ſtricte legitimi, ſed ſolum *fictione* juris: porro fundationes ſtricte intelliguntur. Vid. Gib. *p. 663. & melius Coll.* And. p. 142.

Nota 2. ad hoc, ut filii ex illicita copula concepti, per matrimonium ſubſequens legitimentur, neceſſum eſſe, ut coitus tempore parentes matrimonium contrahere potuerint: unde *ſi vir vivente uxore ſua aliam cognoverit, & ex ea prolem ſuſceperit, licet poſt mortem uxoris eam duxerit, nihilominus ſpurius erit filius*, prout definit Alexand. III. cap. *Tanta eſt vis. 6. Qui filii ſint legit.* Eadem de cauſa, ſi conſanguineus cum conſanguinea, vel affinis cum affine, in gradibus ab Eccleſia prohibitis, rem habuerit, filii inde concepti non legitimabuntur per matrimonium deinde contractum, quia conceptionis tempore, parentes ob impedimentum conſanguinitatis aut affinitatis, valide contrahere non potuiſſent. Et hoc adhuc verum eſſet, etiamſi ante prolis nativitatem, parentes ex diſpenſatione legitimum matrimonium contraxiſſent, quia ſemper in hoc caſu verum eſt prolem ſuſceptam ſeu formatam fuiſſe eo tempore quo parentes contrahere nequibant. Ita Suarez, Avila p. 7. d. 3. Collat. Andeg. p. 132. & Pontas ibid. cap. 8. Quod ſi parentum alteruter impedimentum de quo agimus invincibiliter ignoraſſet, ut ſi ſoluta ab eo cognita fuiſſet quem conjuga-

Digitized by Google

jugatum eſſe prorſus neſciebat, cenſent non pauci quos citat & ſequitur * Marchinus, prolem per matrimonium ſubſequens legitimari, quod difficultate non caret. Utut ſit, ſi poſt conceptionem prolis, ſubortum ſit inter ejus parentes impedimentum dirimens, non deſinet proles per matrimonium deinceps cum diſpenſatione contractum legitimari, quia verum eſt in hoc caſu parentes coitus tempore, matrimonium contrahere potuiſſe. Ita auctor Coll. Andeg. p. 134. qui ibidem docet, filium non legitimari per matrimonium ſubſequens, etiamſi parentes ejus diſpenſationem obtinuerint ad legitime contrahendum: quia diſpenſatio non operatur ultra terminos ejus; ergo cum termini ferunt ut matrimonium legitime contrahatur, non autem ut proles ante concepta legitimetur, proles quo tempore impedimenti dirimentis concepta eſt, non legitimatur per ſolam diſpenſationem de novo contrahendi, adeoque nova opus eſt diſpenſatione quæ ipſam prolem legitimet. * *ubi ſup. num.* 33.

Not. 3. filios legitimos aliquando a Beneficiis, imo ab Ordinibus perinde ac illegitimos arceri. Sic 1. filius legitimus Beneficia a patre poſſeſſa, immediate poſt eum tenere non poteſt, ex c. 11. *de filiis Presbyt.* & hoc in nepotibus relative ad avos locum habet ex Rebuffo, & aliis quibuſdam. Sic 2. *Hæretici, receptatores, defenſores, & fautores eorum, ipſorumque filii*, uſque ad ſecundam lineam paternam, ad primam vero maternam, ſunt inhabiles ad Beneficia, ex cap. 15. *De Hæret.* in 6. quod in Gallia erga Hæreticos toleratos uſum non habet, ut alibi dicam. Sic 3. filius & nepos hominis qui *Cardinalem fuerit hoſtiliter inſecutus, vel percuſſerit, aut ceperit, vel ſocius fuerit facientis, aut fieri mandaverit, vel factum ratum habuerit, aut conſilium dederit vel favorem... quovis Beneficio, ipſo jure* privatus eſt, & a fortiori ad alia poſſidenda inhabilis, & ab Ordinibus omnino excluſus, ex cap. 2. *De pœnis* in 6. Vide Gibert de Irregular. p. 656. *V. Cabaſſut. l.* 2. *c.* 9.

Quæres quot modis tolli poſſit irregularitas ex defectu natalium.

R. eam tolli quatuor modis. 1. enim tollitur Profeſſione Religioſa, ſed ſolum partialiter, ut conſtat ex cap. 1. *De filiis Presbyt.* Ratio hujus privilegii eſt, quod Profeſſio Religioſa per ſe removeat ab occaſionibus in quibus filii paternæ incontinentiæ imitatores eſſe poſſint: unde ſequi videtur, quod docet Gibert p. 662. Religioſum qui vota ſua caſſari curat, nequidem receptis in monaſterio Ordinibus uti poſſe, multo minus ad alios quos nondum recepit promoveri, quia ceſſante cauſa, ceſſare debet effectus; favet Pellizarius infra. Hanc tamen conſequentiam tam admitteret Suarez, qui notat nullum in toto juris contextu apparere veſtigium diſpenſationis irregularitatis ad reincidentiam; neque ex eo quod reincidentia hæc conſtitui potuerit in caſu præſenti, ſequitur eam de facto fuiſſe jure canonico conſtitutam.

Dixi 1. *Profeſſione Religioſa*, ſola enim habitus ſuſceptio non ſufficit, ut docent communiter Canoniſtæ apud Suarem ibid. num. 12. Excipe, niſi aliud ferant privilegia Ordinis, de quo vide Pelliz. tom. 2. cap. 3. ſect. 4. num. 128. pag. mihi 622. ubi refert privilegium a S. Pio V. ann. 1567. conceſſum Patribus Theatinis, ut quicumque ingrediuntur eorum Ordinem animo profitendi, in eo ante Profeſſionis emiſſionem diſpenſari poſſint, *ſuper irregularitate ex quocumque defectu & impedimento*, modo non proveniat *ex homicidio voluntario*.

Digitized by Google

Dixi 2. *ſolum partialiter;* nempe quoad Ordines & Beneficia ſimplicia; quia cit. cap. 1. *De filiis Presbyt.* præcipitur ut hujuſmodi illegitimi, etiam profeſſi, *Prælationes nullatenus habeant;* unde etiam inferri ſolet collationem Prælaturæ cujuslibet, ſive ſæcularis, qualis eſt Epiſcopatus, Abbatia Commendata &c. ſive Regularis, qualis eſt Superioritas monaſtica, Dignitas, aut Perſonatus Monacho vel Canonico Regulari illegitimo factam abſque prævia Romani Pontificis diſpenſatione, eſſe jure communi invalidam. Prior clauſtralis, Abbati qui in monaſterio reſidet, illudque regit ſubjectus, Subprior item, & Novitiorum Magiſter non indigent diſpenſatione, quia officia hæc in rei veritate, nec Prælaturæ ſunt, nec Dignitates, ſed functiones ad nutum Abbatis, Prioriſve amovibiles.

Quod dixi, illegitimos etiam profeſſos, inhabiles eſſe ad Prælaturas, intelligitur de jure communi; nam de privilegio ſpeciali certis Ordinibus conceſſo, fieri poteſt, ut qui iis in Ordinibus profitentur, eo ipſo ad omnes Religionis Prælaturas idonei & inhabiles efficiantur. *Saltem conſtat* apud Religioſos, Prælatos eorum poſſe cum illegitimis diſpenſare ad Prælaturas quaſcumque & Dignitates, juſta interveniente cauſa, hoc enim iis conceſſerunt Gregorius XIV. an. 1590. Clemens VIII. an. 1597. & Paulus V. an. 1599. ſed quia Privilegia Religioſorum, eorumque communicatio, ſunt mare magnum, & infinitæ diſcuſſionis, hic gradum ſiſto. Qui plura volet, adeat Pellizarium ubi ſupra, Tamb. de jure Abbat. tom. 1. d. 5. q. 14. Salmant. tract. 10. c. 9. num. 57.

Duo ſolum hic annotata velim. 1. quid quod de viris Religioſis ſtatim dictum eſt, ad Moniales ipſas extendi ſolere (licet hoc nullibi extet in Jure) adeout quæ ex ipſis illegitimæ ſunt, ad Prælationes ſine diſpenſatione aſſumi nequeant, niſi aliud ferant Ordinis privilegia. 2. Prælatos Regulares cum ſubditis ſuis diſpenſare poſſe in omnibus illis, in quibus poſſunt Epiſcopi cum ſuis ſubjectis: idque partim ex jure communi, quia juriſdictionem in ſuos habent quaſi Epiſcopalem, partim ex privilegio S. Pii V. Qua de re conſulatur, ſi poteſt, Bona Gratia Capucinus v. *Abſolutio quoad fratres* num. 14. & v. *Irregularitas, num.* 259.

Secundo tollitur irregularitas ex defectu *natalium, per legitimationem;* legitimatio autem fit dupliciter: *alia fit per* matrimonium, de qua paulo ante dictum eſt; alia fit abſque matrimonio, eaque vel a Papa conceditur, vel a Principe. Quæ fit a Principe, non inſervit, niſi ad effectus civiles; unde vi ipſius nemo ad Ordines vel Beneficia idoneus efficitur; exceptis tamen extraneis, qui, modo nihil aliunde deſit, obtentis a Principe iis Litteris quas *Naturalitatis* vocant, Beneficiorum in hoc Regno poſſidendorum capaces efficiuntur. Quæ vero a Papa conceditur, non inſervit ad effectus civiles; ſed ſolum ad Eccleſiaſticos: unde ſic legitimatus, & ad Ordines omnes evehi poteſt, & ad qualibet Beneficia promoveri, iis, ut jam dixi, ſolum exceptis quæ a fundatione habent, ut nonniſi legitimis conferri poſſint, qualia ſunt Beneficia S. Urbani Trecenſis, & S. Hilarii Pictavienſis, de quo vid. Fevret lib. 3. de abuſu c. 1. Ceterum legitimatio eo ſolum differt a diſpenſatione, quod hæc generalis non ſit: unde diſpenſatus ad ea ſolum habilis eſt quæ diſpenſatione exprimuntur, legitimatus vero, ad Ordines, & omnia Beneficia promoveri poteſt.

Tertio,

Digitized by Google

Tertio, tollitur eadem irregularitas per diſpenſationem, circa quam hæc notanda ſunt.

1. Solus Papa diſpenſat *ad Ordines majores, vel Beneficia curam animarum habentia*, ex cap. 1. *De filiis Presbyt.* in 6. Epiſcopi proinde diſpenſant ſolum ad tonſuram, & Ordines minores, eaque Beneficia quibus *animarum cura non imminet*, ibid. dummodo Beneficia hæc Ordinem ſacrum hic & nunc non exigant, modo etiam non ſint Dignitates, vel Perſonatus, quæ non intelliguntur nomine Beneficiorum ſimplicium; modo denique non ſint ex numero eorum ſuper quibus ſolus Romanus Pontifex diſpenſare valet: neque enim diſpenſare poteſt Epiſcopus, ut quis Beneficium paternum etiam ſimplex, immediate teneat. V. Sair. lib. 6. c. 11. n. 10.

2. Neceſſitas recurrendi ad Papam pro diſpenſatione ad Ordines ſacros, & Beneficia duplicia, locum habet, etiamſi illegitimitas omnino occulta ſit, quia facultas diſpenſandi in irregularitatibus ex delicto occulto, per Tridentinum Epiſcopis conceſſa, de iis ſolum intelligitur quas quis ex proprio delicto incurrit, ut docet tutior & probabilior opinio contra Avilam. Ubi tamen irregularitas penitus occulta eſt, haud neceſſe eſt ut ad Datariam, ſed ſufficit ut ad Pœnitentiariam recurratur, ubi neque nomen, neque cognomen, neque Diœceſis exprimi debent.

3. In hac diſpenſatione petenda, omnino exprimendum eſt, an illegitimus ſit ex ſoluto & ſoluta; ex ſoluta & conjugato; ex Sacerdote an ex Laico: tum quia qui ex graviori nati ſunt crimine difficilius diſpenſantur, ut jam dictum eſt; tum quia iidem aliquando duplici egent diſpenſatione: ſic illegitimus qui in eadem Eccleſia in qua pater ſuus Sacerdos Beneficium habet, vel habuit, Beneficium adipiſci contendit, indiget diſpenſatione gemina, qua & ad Beneficium ut ſic, & ad Beneficium in tali Eccleſia obtinendum idoneus reddatur. Ita habetur cap. 12. & 16. *De fil. Presbyt.*

4. Quod poteſt Epiſcopus reſpectu illegitimorum, hoc poteſt Capitulum Sede vacante, & Abbates juriſdictionem quaſi Epiſcopalem habentes, pro- ut docent Barboſa de poteſt. Epiſcop. alleg. 45. nu. 26. Suar. diſp. 50. ſect. 5. n. 6. Salmantic. num. 51. Collat. Andegav. p. 147. Ratio pro Capitulis eſt, quod Capitulum ſuccedat in juriſdictionem ordinariam Epiſcopi in iis omnibus quæ jure non prohibentur: atqui facultas diſpenſandi eſt actus non Ordinis ſed juriſdictionis; unde eam exercere poteſt Epiſcopus nondum conſecratus: aliunde poteſtatis hujus exercitium nullibi in jure prohibitum eſt Capitulis; ergo. Ratio pro Abbatibus prædictis eſt, quod in nullo præterquam in conſecratione differant ab Epiſcopis. *Gib. p. 665. Col. And. p. 144.*

5. Non conveniunt Doctores, an Epiſcopus cum illegitimo diſpenſare poſſit ad effectum poſſidendi Canonicatus in Eccleſia Cathedrali. Alii affirmant, quia Canonicatus ille reipſa eſt Beneficium ſimplex, & poteſtas Ordinariorum, utpote favorabilis, non eſt abſque gravi fundamento reſtringenda. Ita Gibert ibid. Pontas v. *Diſpenſe d'Irregularité* cas 28. Deſelva Regius in Parlamento Pariſienſi Advocatus, quibus ex extraneis favent Archidiaconus, Oldradus, & Jaſon apud Cabaſſ. lib. 2. cap. 9. Alii negant: tum quia Eccleſiæ Cathedrales, Eccleſiæ nomine ſimpliciter expreſſo non intelliguntur ex cap. 4. *De Præb.* in 6. tum quia præcipit Tri-

Digitized by Google

dentinum ſeſs. 24. cap. 12. ut Canonici Cathedralium ad aliquem e majoribus Ordinibus promoveantur. Ita Coll. Andeg. p. 148. poſt Rebuffum in praxi part. 2. tit. de diſpenſat. circa natalia num. 10. & 11. ubi pro ſe citat Deciſiones Rotæ. Utrumque tamen hoc argumentum non eſt cogens. Nam 1. ex eo quod Canonici Cathedralium ad Ordines ſacros promoveri aliquando debent, ſequitur quidem neceſsarium eſse, ut aliquando ad Sedem Apoſtolicam recurrant, non ſequitur vero eos vi præciſe Canonicatus ad diſpenſationem hanc obtinendam teneri. Addo Canonicos Cathedralium nonnumquam per plures annos ab Ordinibus ſacris ſuſcipiendis abſtinere poſse. 2. licet Eccleſiæ Cathedrales non ſemper intelligantur ſub nomine Eccleſiarum ſimpliciter prolato, ſub eo tamen ſæpius intelliguntur, ut in objecto capite docet Bonifacius VIII. quidni ergo in præſenti caſu intelligantur, ubi jus abſolute & indiſtincte loquitur? *Hæc* itaque poſterior opinio practice mihi tuta videtur, quamvis *ob ſententiarum* diverſitatem, & litium quæ intentari poſsent fugam, *auctor* ſim illegitimis qui ad Cathedralium Canonicatus nominantur, ut ab Apoſtolica Sede diſpenſationem obtinere curent.

6. Qui a proprio Epiſcopo diſpenſationem obtinuit ad effectum poſſidendi Beneficii ſimplicis, ubique diſpenſatus cenſetur, adeoque in alia etiam Diœceſi Beneficiis ſimplicibus donari poteſt, prout cum aliis docet Sairus ibid. num. 12.

7. Diſpenſatio, prout a legitimatione diſtinguitur, *ſtricte interpretanda* eſt: unde diſpenſatus ad Ordines, non intelligitur *diſpenſatus ad* Ordines ſacros, niſi aliud de mente S. Pontificis colligatur ex circumſtantiis. Diſpenſatus ad Diaconatum, cenſetur quidem & ad Subdiaconatum diſpenſatus, non vero ad Sacerdotium; diſpenſatus ad unum Beneficium non eſt diſpenſatus ad plura; diſpenſatus ad Beneficium ſimplex, non eſt diſpenſatus ad Curatum; neque ad Epiſcopatum, qui ſimpliciter ad Dignitates diſpenſatus fuit. Ratio eſt, quia receſsus a jure communi odioſus eſt, odia vero reſtringenda ſunt, non *amplianda*. Bonac. diſp. 7. q u. 2. punct. 3. num. 14. & fuſius Sair. *num. 16.*

CAPUT SECUNDUM.

De irregularitate ex defectu animi.

Defectus animi irregularitatem inducentes, tres numerantur, ſcilicet defectus rationis, ſcientiæ, & fidei confirmatæ.

Primo quidem irregulares ſunt qui totaliter carent uſu rationis, *quales* ſunt pueri & perpetuo amentes; qui proinde nec ad Ordines promoveri, neque eorum quos forte ſuſcepiſsent, actiones exercere poſsunt, durante illo rationis deliquio. Ratio eſt, quia qui nequidem more humano agere poteſt, multo minus ſacra Religionis officia exercere valet. An valeant Ordines puero collati; an item teneatur, poſtquam adoleverit, caſtitatem profiteri, expendunt Theologi in Tractatu de Ordine.

2. Ex eodem rationis defectu irregulares ſunt, non ii ſolum qui habitualiter & perpetuo, ſed & ii quoque qui variis temporum intervallis a rationis uſu excidunt; ut *lunatici*, qui lucida quædam habent rationis

tionis intervalla, ſed & quaſdam ejus eclipſes patiuntur; *energumeni*, ſeu arreptitii, qui a malo dæmone vexantur, & ideo ſui compotes non ſunt; *furioſi*, qui irruente furoris acceſſu, non ſunt liberæ mentis: ſub furioſis non comprehenduntur ii qui in febris ardore aliquando ad furorem uſque delirant; *epileptici*, qui morbo comitiali, quod malum caducum vocant, ita corripiuntur, ut interclusis ſenſibus ſtatim cadant quaſi exanimes. Horum & ſimilium irregularitas colligitur, tum ex dignitate miniſterii ſancti quod ab iis tractari non decet, quos ne mundani quidem rerum ſuarum participes eſſe vellent; tum ex Canon. 2. d. 33. ubi *qui in furiam aliquando verſus inſanivit*, ab Ordinibus excluditur. Vide etiam cap. 3. 4. & 5. ibid. cap. 2. VII. qu. 2. & Canon. 13. Concilii Tolet. XI.

Circa hæc quædam ſunt ſummopere penſanda. 1. itaque facilius lunatici, dæmoniaci & alii, ab Ordinibus arcentur antequam ſuſceperint, quam ab eorumdem jam ſuſceptorum exercitio: unde qui vere amentes fuerunt, licet omnino in priſtinum ſanæ mentis ſtatum reſtituti ſint, vix unquam admitti ad Ordines poſſunt; tum quia ſemper timendum eſt ne malum idem redeat quod prius; tum quia raro contingit ut hujuſmodi homines ſana penitus mente fruantur. Si tamen juſta quandoque cauſa poſtulet, ut qui olim inſanivit, ad Ordines evehatur, ante omnia conſulendi erunt periti Medici, ut judicetur an plene convaluerit: deinde juxta multos, contra Gibert, obtinenda ei erit diſpenſatio, quam alii nonniſi a Papa concedi poſſe putant, quia ſolus Papa diſpenſat in irregularitatibus ex defectu; alii ab Epiſcopo tribui poſſe cenſent, quia diſpenſatio pro præſenti caſu nullibi Papæ reſervatur. *Col. And. p. 163.* *Gibert. Inſt. Eccleſ. 2. edit. p. 1. tit. 6.*

2. Energumeni, dæmoniaci, & alii id genus, etiam cum a dæmonis imperio & vexatione liberati ſunt, diſpenſatione indigent, prout docet Tolet. lib. 1. c. 64. n 4. Suar. ibid. nu. 7. Bonac. num. 24. Gibert. p. 703. imo ſtando Canonibus ſupra citatis, vix unquam ordinandi ſunt. Contrarium fuſe defendit Gibal. ob Canon. 78. ex iis qui Apoſtolici dicuntur, qui ſic habet: *Si quis dæmonem habeat, Clericus non efficitor . . . . mundatus vero recipitor*. Verum textus ille ſufficienter ſolvitur, dicendo cum Suare, vel legem hanc poſterioribus Canonibus reſtrictam fuiſſe, cum multiplicato Fidelium grege, eligi potuerunt qui nuſquam ſub dæmonis poteſtate vixiſſent; vel Canonem prædictum ſic intellectum fuiſſe, ut dæmoniaci omnino ſanati, ex diſpenſatione, ob ſpecialia eorum merita ad Ordines promoveri potuerint. An autem a dæmone poſſeſſi ſaltem Ordines minores abſque diſpenſatione recipere poſſint, diſputant Theologi. Negat Toletus ibid. pag. mihi 279. ubi pro ſe citat Præpoſitum, & Turrecremata, quorum opinio, inquit, probabilior, & Canonibus conformior eſt. Addit, eos, ſi dum erant in minoribus, a diabolo vexari cœperint, nunquam ad majores Ordines eſſe promovendos, quod diſtincte docet Nicolaus I. cap. *Clerici* 3. diſt. 33.

3. Epileptici vere ſunt irregulares ex citatis Juribus. Conſuetudine tamen receptum eſt, ait Cabaſſut. ut irregularitas non inducatur per affectus epilepticos qui acciderunt in infantia, imo & ante pubertatis annos; quia, ut docet Hypocrates, epilepſia ſæpe curatur, & omnino recedit in iis qui pubertatem attingunt. Qui vero poſt pubertatem eo

Cabaſſ. l. 5. c. 19. num. 8. morbo corripiuntur, irregulares cenſeri debent, quod, *juxta* Navarrum & Silveſtrum, de iis etiam verum eſt qui nonniſi ſemel hoc morbo capti fuiſſent. Expectandum igitur eſt donec vigeſimum quintum ætatis annum attigerint; qui enim poſt ætatem hanc morbo illo affligi pergunt, vix unquam ab eo liberantur, ut tradunt poſt Hypocratem ſaniores Medici. Hinc colliges eum qui epilepſiæ acceſſus poſt annum vigeſimum quintum ætatis ſuæ expertus eſt, nec Ordines ſuſcipere, nec iiſdem ſive bona, ſive mala fide ſuſceptis uti poſſe, niſi obtenta diſpenſatione, a Pœnitentiaria quidem, ſi res occulta ſit, a Dataria vero, ſi acceſſus mali palam contigerint. Ita poſt Sambovium tom. 2. caſ. 4. docent Collat. Andeg. p. 162. & Pontas v. *Irregularité*, c. 122.

4. Supereſt ut dicamus de iis qui ſolum poſt acceptos Ordines *morbis* modo recenſitis obnoxii eſſe incipiunt; circa quos hæc ſtatuenda. 1. qui frequenter his morbis corripiuntur, ab Ordinum exercitio *removeri* debent, ob indecentiam & periculum caſus. 2. ſi quis horum *Dei miſericordia* convaluerit, permittunt Canones ut Ordinum functiones exercere poſſit, poſtquam competenti tempore probatus fuerit ab Epiſcopo, ut habetur Can. 3. diſt. 33. Quamdiu autem durare debeat hæc probatio non conveniunt Caſuiſtæ; alii anni unius ſpatium ſufficere putant, prout fertur Canone mox citato; alii experientia freti, longiorem probationem exigunt, cenſentque rem committendam eſſe examini peritorum Medicorum, qui non permittant iis vexatos *malis*, antea *functionum* ſuarum exercitio reſtitui, quam judicaverint eos perfecte convaluiſſe. Ita Collat. Andeg. 3. Qui raro iis morbis impetuntur, vel graviter impetuntur, itaut ſpumas jactent, confuſas voces emittant &c. vel leviores mali inſultus experiuntur. Si primum, adhuc abſtinere debent; ſi ſecundum, *non prohibentur ab officio Miſſæ, dum tamen habeant juxta ſe alium Sacerdotem, ut ſi illi cadant, vel deficiant, iſte ſuppleat;* verba ſunt, & deciſio S. Antonini part. 3. tit. 28. cap. 5. in fine. 4. demum iiſdem morbis obnoxii non ideo privati manent Beneficiis ſuis, *ſed Vicariis uti debent*.

Vid. c. 1. VII. q. 1.

Quæres quid ſentiendum de iis qui vertigine *laborant*.

R. 1. eos ſtricte irregulares non eſſe, *quia Canones nullibi de vertiginoſis loquuntur*.

R. 2. Si vertigines tam graviter *afficiunt* Sacerdotem, ut is ſine indecentiæ & irreverentiæ periculo ſacra facere non poſſit, tunc utique a celebranda Miſſa abſtinere debet: ſi vero nullum vel leve ſubſit irreverentiæ periculum, poterit quidem celebrare; ſed omnia prævideri præcaverique neceſſum eſt, ne quid ſuboriatur mali, puta celebrando in loco humili, cum altaria excelſa & ad quæ per plures gradus aſcenditur, vertiginem pariant &c.

Sambov. tom. 3. c. 117.

V. Sair l. 6. c. 13. Suarez diſp. 51. ſect. 1. n. 8. Seſſ. 23. cap. 4. C. 11. & 14. Secundus animi defectus qui irregularitatem parere poteſt, eſt imperitia ſeu carentia ſcientiæ, pro cujus intelligentia, not. 1. non eamdem ad omnes, ſed majorem ad majores dignioreſque Ordines ſcientiam requiri, ut patet tum ex antiquis Canonibus, tum præcipue ex Concilio Tridentino, ſecundum quod ad primam tonſuram requiritur ut ea initiandi, *Sacramentum Confirmationis ſuſceperint, & fidei rudimenta edocti fuerint, legereque & ſcribere ſciant*. Ad Minores, ut iis donandi, *ſaltem latinam linguam*, & quæ ad eoſdem Ordines pertinent, *intelligant*, itaut

ita ut nemo iis initiari poſſit, *quem non ſcientiæ ſpes majoribus Ordinibus dignum oſtendat*. Ad Subdiaconatum & Diaconatum, ut ad eos promovendi, *litteris & iis quæ ad Ordinem exercendum pertinent, inſtructi ſint*. Litteræ quibus Subdiaconos ac Diaconos imbutos eſſe præcipit Sancta Synodus, complectuntur Sacramenti Ordinis notitiam, & intelligentiam Officii divini, ad cujus recitationem tenentur qui ſunt in ſacris. Ad Presbyteratum, ii ſolum promovendi ſunt qui idonei ſunt *ad populum docendum ea, quæ ſcire omnibus neceſſarium eſt ad ſalutem, & ad miniſtranda Sacramenta*. Ad Epiſcopatum, ut eo inſigniendi, quo ceteros dignitate, ſic & ſcientia antecellant, ita ut agnos & oves, populum & ipſos populi conductores, paſcere, regere, & inſtruere poſſint. Vide Fagnan. ubi infra.

Gibert. p. 729.

Trid. ib. cap. 14.

Not. 2. Non conveniunt Theologi, quis, ut ita dicam, requiratur ignorantiæ gradus ad inducendam irregularitatem. Alii cenſent eam contrahi per defectum ſcientiæ a Concilio Tridentino requiſitæ; alii duplicem hic ignorantiam diſtingui debere putant; alia talis eſt, ut impediat ne Ordinis ſuſcepti officium exerceri poſſit, ut ſi Lector pſalmos, Exorciſta exorciſmos quibus fugantur dæmones; Subdiaconus Epiſtolam, Diaconus Evangelium, legere non poſſint; alia impedit quidem ne rite & decenter obeantur Ordinum munia, non tamen ne eorum functiones ſimpliciter & ſecundum ſubſtantiam exerceantur, ut cum aliquis caret ea ſcientia quæ ad ſingulos Ordines requiritur a Concilio Tridentino. His poſitis, docent ii Theologi, prioris, non vero poſterioris ſcientiæ defectum inducere irregularitatem. Ita inter alios Marchin. tract. 1. de Ord. p. 5. c. 1. n. 14. Gibalin. c. 3. q. 3. n. 5. & alii plures apud ipſum. Alii denique duplicem ſcientiam diſtinguunt: alia dicitur eminens, alia competens, quæ & mediocris ſeu ſufficiens nominari poteſt, tametſi mediocrem a ſufficienti diſtinguat Fagnan. in cap. *Cum in cunctis. De electione* n. 138. Scientia eminens, ea eſt qua quis ſubtiles & difficiles quæſtiones diſcutere & definire novit, & in promptu ſine librorum revolutione reſpondet, præſertim de fide, moribus & diſciplina interroganti. Scientia competens ſeu mediocris ea eſt, ait Innocentius IV. in prædictum caput, qua quis, licet ad omnia in promptu reſpondere neſciat, *ſcit tamen aliquo modo examinare negotia, & in libris quærere veritatem eorum quæ ſibi proponuntur*; ſeu ſcit ſolvere & reſpondere in his quæ admodum intricata non ſunt, in difficilioribus vero & magis arduis, vel libros, vel homines ſe peritiores conſulere: quæ quidem dubitandi facultas, longe rarior eſt & difficilior in Sacerdotibus quam ſentiant multi, cum ſupponat generalem quamdam omnium Theologiæ partium notitiam; unde rudes & imperiti numquam aut raro dubitant. His præmiſſis,

Vid. cap. Niſi 10. De renunt.

Dico 1. Qui caret ſcientia competente, nec Ordines ſuſcipere ſine gravi peccato, nec in ſuſceptis miniſtrare poteſt. Ita Theologi, etiam non rigidi.

Prob. 1. Peccat qui in materia gravi violat jus naturale, divinum & eccleſiaſticum; ſed qui abſque ſufficienti ſcientia Ordines recipiunt, eoſve exercent, in materia quæ non niſi ab impiis pro levi haberi poteſt, violant. 1. Jus naturale, cum ipſamet natura dictet non admittendos eſſe ad munus ſpirituale, qui munus illud vix aliter quam mœchanice exer-

cere poſſunt. 2. jus divinum, cum Deus, etiam in antiqua lege, cujus miniſterium quaſi carnale erat, eos ſemper a ſuis altaribus repulerit, qui ſcientiam repulerant, ut patet ex c. 4. Oſee. 3. jus eccleſiaſticum, ut conſtat tum ex Can. *Illiteratos* ſtatim citando, tum ex jam relatis Concilii Trid. textibus; ergo.

Dico 2. Qui caret ſcientia competenti, qualem exigit Tridentina Synodus, habendus eſt pro irregulari.

Prob. 1. ex c. 1. diſt. 36. ubi ſic loquitur Gelaſius: *Illiteratos, aut aliqua parte corporis vitiatos, vel imminutos, nullus præſumat ad Clericatus Ordinem promovere: quia litteris carens, ſacris non poteſt eſſe aptus officiis:* unde ſic illiterati, de quibus in hoc Canone loquitur Gelaſius, vere ſunt irregulares, non ſecus ac illi qui aliqua corporis parte imminuti ſunt; atqui illitterati illi non ii ſolum ſunt, qui ita ignari ſunt & rudes, ut nequidem legere ſciant, prout falſo locum hunc interpretatur Gibalinus *ibid. n. 7.* ſed & etiam qui ſcientia competente & neceſſaria carent. 1. *quia* illiterati quos Gelaſius ad Clericatus Ordinem promoveri vetat, ii ſunt qui ex litterarum defectu non poſſunt ſacris apti eſſe officiis: atqui non ii ſolum qui legere neſciunt, ſed & ii etiam qui ſcientia competenti carent, ſacris Officiis inepti ſunt, ut etiam fatentur adverſarii, cum concedant tales illiteratos graviter peccare, ſi ſe ad Ordines promoveri permittant. 2. illiterati & ignari quos Gelaſius ab Ordinibus excludit, ii utique ſunt quos alii Canones præcipiunt graviter *puniri una* cum Epiſcopis a quibus ordinati ſunt: atqui ignari *illi* ſunt ii *etiam qui* ſcientia competente carent. Totum hoc argumentum conſtat ex ſola lectione Capitis 14. *De ætate* &c. ergo.

Prob. 2. quia ridiculum eſt, ut ea ſolum ignorantia in Diacono vel Sacerdote irregularitatem inducat, quæ eam in juniore Clerico inducit: atqui ſi vera ſit Gibalini opinio, Diaconus vel Sacerdos eo ſolum ſcientiæ defectu irregulares erunt, qui in Clerico irregularitatem inducit; ſicut enim Clericus ille non eſt irregularis, juxta *Gibalinum*, niſi cum legere neſcit; ſic nec irregulares erunt *Diaconi vel Sacerdotes*, niſi cum eo uſque illiterati erunt, ut legere *neſciant*.

Ex his colliges, proviſionem beneficii *illiterato* ſcientia competente deſtituto conceſſam, invalidam eſſe. *Ita* docent auctor Collat. Agath. Coll. 9. q. 4. p. 277. auctor Coll. Andeg. pag. 175. auctor theor. & praxis Sacram. c. 2. de irregul. Habert, Gibert p. 734. Ratio eſt, tum quia qui ad Clericatum inhabilis eſt, ad beneficia habilis eſſe nequit; tum quia incapacitas ex defectu ſcientiæ orta, una eſt e præcipuis incapacitatibus: porro collatio beneficii incapaci facta, jure communi & Gallico invalida eſt, ut oſtendit Gibert loco mox citato.

Objicitur contra ſecundam hanc noſtram aſſertionem, 1. Tridentinum, cum præſcribit ſcientiam ad ſingulos Ordines requiſitam, nullam facere mentionem irregularitatis, quam incurrant qui ea ſcientia carent. 2. exigere idem Concilium, ut qui tonſura initiandus eſt, fidei rudimenta edoctus fuerit, nec tamen irregularem eſſe, qui abſque hac ſcientia tonſuram receperit.

R. ad 1. Neceſſe non eſt ut Tridentinum irregularitatem decernat in illiteratos, ſed ſufficit ut hæc in antiquis Canonibus decreta ſit; eſt au-

tem

tem decretamet etiam agnoſcunt ſaniores Theologi. Et vero irregulares ſunt, juxta plurimos ex adverſariis, qui legere neſciunt, cum ſint vere illiterati; & tamen non dicit Tridentinum, promovendos ad tonſuram, ſi legere neſciant, irregulares eſſe.

R. ad 2. Qui fidei rudimenta ignorant, vix aliter quam nomine Chriſtiani ſunt; quidni ergo dicantur irregulares? Deinde dato quod iſti non ſint irregulares, nihil inde colligi poteſt in gratiam illiteratorum, quorum irregularitas alibi continetur.

Dico 3. Irregularitas ex illiteratura aliquando indiſpenſabilis eſt, aliquando ad tempus diſpenſari poteſt. Ratio primæ partis eſt, quod ignorantia aliquando tanta eſſe poſſit, ut qui ea laborat, beneficii vel Ordinis ſui munia ſine peccato exercere nequeat: quo in caſu ignorantia hæc juri naturali & divino contraria eſt: unde ſcientiæ defectus tunc ſimilis eſt defectui corporis qui Sacerdotem exponit periculo pretioſum Sanguinem effundendi. Ratio ſecundæ partis ſumitur a contrario.

Conditiones diſpenſationis quæ illiteratis conceditur, quatuor in jure recenſentur. Prima eſt, ut ſcientiæ defectus non ſit gravis, utque ſubjectum quocum diſpenſatur, ſcientiæ quæ deeſt comparandæ capax ſit. Secunda eſt, ut qui diſpenſatur, pietate polleat. Tertia, ut abſtineat a functionibus quæ ſcientiam quam nondum aſſecutus eſt, poſtulant. Quarta, ut non occurrant alii qui abſque diſpenſatione ad idem officium evehi poſſint; ſeu, ut deſint viri ejuſdem muneris capaces. *Gibert. de irreg. p. 736.*

Diſpenſatio illiteratis a Papa concedi poteſt: an autem ab Epiſcopo concedi poſſit, controvertitur. *Arbitror*, ait Fagnan. ubi ſupra n. 151. *hodie* poſt Tridentini Concilii Decretum, *non procedere quod dicit Innocentius, parum ſcientes promoveri poſſe ſi ſint dociles, id eſt apti ad diſcendum, ſaltem diſpenſative & ex magna cauſa .:. etenim Epiſcopi contra hoc Decretum Concilii diſpenſare non poſſunt, etiam ex magna cauſa: unde ſacra Congregatio Concilii, etiam in locis ubi maxima eſt Sacerdotum inopia, nunquam cenſuit ignaros poſſe promoveri ad ſacros.* Addit alibi idem Canoniſta, Epiſcopum in caſu neceſſitatis non debere exquirere tam exacte ab iis qui nec ad miniſtranda Sacramenta, nec ad animarum curam deputati ſunt, habilitatem a Tridentino requiſitam, prout declaravit S. Pontifex ea de re interrogatus. *In cap. Quæris. De ætate &c. nu. 19.*

Cenſet tamen Canoniſta Gallus, Epiſcopum cum illiteratis aliquando diſpenſare poſſe: cum enim, inquit, ex c. 34. *De election.* in 6. diſpenſare poſſit Epiſcopus cum Parochis, ut *uſque ad ſeptennium litterarum ſtudio inſiſtentes, promoveri minime teneantur, niſi ad Ordinem Subdiaconatus dumtaxat*, quidni ad Parochiam admittere poſſit hominem, necdum capacem ſatis, ſed quem ad ſtudium obliget? Hæc ratio firma videtur, ſed facile ad alios caſus extendi non debet; quanquam merito monet Ducaſſe abſurdum eſſe ut ad parochialia beneficia promoveantur, qui non niſi poſt tot ſtudii annos functiones ſuas exercere poſſunt. *Gibert ibid.*

Circa neophytos notand. Neophyti nomen idem eſt ac nova planta; unde neophyti dicuntur qui de novo a priori ſtatu receſſerunt, aliumque diverſum amplexi fuere. Hinc multiplex diſtinguitur genus neophytorum. Nam neophyti ſunt 1. qui recens in Chriſto per Baptiſmum renati ſunt, 2. qui nuper ad Religionem Chriſtianam ſive a Judaiſmo, ſive a Mahometiſmo, vel gentilitate converſi ſunt. 3. qui ab hæreſi, *Ang. p. 194.*

vel

Digitized by Google

vel a ſæculari & mundana vivendi ratione, ad fidem puram & pietatis exercitium tranſierunt. 4. & ii olim inter neophytos cenſebantur qui Baptiſmi receptionem differebant, donec gravi morbo arrepti decumberent, unde Clinici vocabantur. His poſitis,

Dico. Neophyti recens ad fidem converſi, ſunt irregulares.

Prob. 1. ex Apoſt. qui 1. ad Timoth. 3. vult non ordinari *neophytum, ne in ſuperbiam elatus, in judicium incidat diaboli*. Et vero vel neophytus ad Ordines promoveri ambit, vel non. Si primum, ſuam ipſe ſuperbiam arguit, & Ordine optato donatus ad ulteriorem properabit. Si ſecundum, facile eſt, ut qui tam præpropere evehitur, ſe ſe Eccleſiæ neceſſarium eſſe credat, ſibique complacens, eamdem quam Lucifer e cœlis dejectus, ſortem experiatur.

Prob. 2. ex Conciliis Nicœnum I. ſic habet Can. 2. *Tempore opus eſt ei qui catechizatur, & poſt Baptiſma probatione quam plurima; manifeſta enim eſt Scriptura Apoſtoli quæ dicit, Non neophytum*. Arelatenſe II. ann. 452. expreſſe ſtatuit, *ordinari ad Diaconatus ac Sacerdotii officium neophytum non oportere*.

Prob. 3. ratione multiplici qua uſi ſunt SS. Patres, quæque non a ſacris ſolum, ſed & ab inferioribus Ordinibus neophytos arceri concludit, prout ſemper intellexit Eccleſiæ praxis, legitima Canonum interpres. Nempe vero plane indecens eſt, ut qui vix diſcipuli fuere, magiſtri eſſe incipiant; ut qui necdum ſatis edocti ſunt, & in fide confirmati, alios erudire & confirmare aggrediantur; ut qui *in nullo gradu, Sacerdoti obſecuti ſunt*, aliis imperare velint; ut ad nobilem Clericatus ſtatum provehantur homines quorum conſtantia in fide adhuc dubia eſt, & qui pro innata ſibi levitate ac perfidia, morumque corruptione vixdum emendata, ad priſtina gentis dogmata, vel mores antiquos, turpi a fide vel pietate transfugio, ſæpiſſime tranſmigrant; ut qui adhuc quaſi ſontes ſub proprii criminis pondere gemunt aut gemere debent, aliorum peccatis onerare ſe auſint, & pro iis gratiam efflagitare, quam necdum pro ſemetipſis conſecuti ſunt. Ecquis *quem paulo ante vidit jacentem, veneretur Antiſtitem?* ſane *præferens... criminis labem, non habet lucidam Sacerdotii dignitatem*. Hæc momenta probant neophytos cujuſcumque ſint generis ab Ordinibus excludi debere; & eos ex ipſis inſuper irregulares eſſe de quibus id in jure conſtitutum fuerit, quales ſunt neophyti in fide.

Can. 4. diſt. 61.

Ibid c. 3.

Ex his colliges 1. cum P. Bauny, Laicos recens ad Clerum coaptatos, non poſſe licite ad ſuperiores Ordines præpropere & non ſervatis interſtitiis promoveri: atque is qui tot in juvenibus emicat rapide ab Ordine in Ordinem convolandi ardor vel furor, perpetuæ Canonum definitioni, necnon & ipſi Apoſtolo adverſatur. *Sicut* enim tempore S. Pauli *neophytus dicebatur, qui adhuc noviter in ſanctæ fidei erat converſatione plantatus; ſic modo neophytus habendus eſt, qui adhuc novus eſt in ſancta converſatione*, prout docet S. Gregorius L. 4. Epiſt. 50. & Lib. 7. Epiſt. 111. plura videris apud Thomaſſin. Diſcipl. Eccleſ. p. 2. l. 2. c. 24. Hujuſmodi tamen neophyti, cum ſtricte & in rigido Canonum ſenſu neophyti non ſint, non ſunt etiam ſtricte irregulares, prout obſervat auctor Theor. & prax. Sacram. De irregul. c. 2. tom. 3. Multo minus irregulares ſunt filii a Judæis vel Infidelibus oriundi, ſi a primis infantiæ crepundiis baptizati ſint, & exin-

Digitized by Google

exinde chriſtiane vixerint, quia non ſunt magis neophyti quam alii Chriſtiani: favet c. 7. *De reſcriptis*. Quia tamen, ait Bauny, parentes ſæpius in liberos ingenium moreſque transfundunt, & mali corvi malum eſt ovum, ideo ceteris paribus ſi aliorum a Chriſtianis progenitorum ſit copia, qui ad onus Clericale idonei ſint, hos illis ſine controverſia anteferendos crederem: unde Mexicana Synodus ann. 1585. Maurorum, aliorumque ejuſdem generis Infidelium filios, circumſpecte admodum Ordinibus initiari præcepit; imo hos a beneficiis ſuis arcet Eccleſia Toletana, & ab ingreſſo ſuo Societas Jeſu, teſte Bauny ibid.

Colliges 2. neophytos omnes non ante vel ad Clericatum, vel ad majores Clericatus gradus eſſe promovendos quam ſufficienti tempore probati fuerint. Quale vero huicce probationi ſufficiat tempus, cum agitur de iis qui ab hæreſi vel gentilitate ad fidem converſi ſunt, non conveniunt Theologi. Alii annum unum ſatis eſſe putant, quia miles exacto militiæ anno veteranus dicitur in Jure Civili: alii biennium requirunt, quia novitius non niſi poſt biennium ab ingreſſu ſuo ordinari debet ex cap. 6. XIX. q. 3. alii decennium exigunt. Sed dicendum eſt cum Covarruvia, Gibalin. c. 3. q. 3. Gibert p. 721. nullum hac in re certum tempus a jure definiri, idque relinqui Epiſcopi arbitrio, cujus eſt perpendere an recenter ad fidem converſi, tantæ ſint virtutis & conſtantiæ, ut nihil ab illis ob fidei novitatem timeatur, ipſiſque Eccleſiaſtici Ordinis gradus committi valeant. Si judicet Epiſcopus converſionem eſſe moraliter certam, itaut timendum non ſit, ne neophytus vel ad vomitum revertatur, vel in ſuperbiam incidat, poterit eum ordinare; quia talis non eſt neophytus in ſenſu Canonum: unde Epiſcopus non diſpenſat cum eo in irregularitate, ſed judicat irregularitatem abiiſſe. Si vero per tempus non licuerit, neophytum quantum moraliter opus eſt probare, aut ſi poſt probationem ſubſit dubium de firmitate ejus, tunc vel ordinandus non eſt, vel ſi juſta & urgens ratio eum ordinare cogat, obtinenda eſt diſpenſatio Sedis Apoſtolicæ, quia Epiſcopi in jure communi diſpenſare non poſſunt. Ita citatus auctor Theor. & praxis Sacram. Idem poſt Toletum docet Gibert pag. 722. aſſerens nunc non poſſe Epiſcopum cum neophytis diſpenſare ad primos Clericatus gradus, adeoque nec ad Beneficia ſimplicia.

Nec dicas, irregularitatem neophytatus juris eſſe divini, cum de ea mentionem faciat S. Paulus, hæc enim irregularitas a S. Paulo, non ut ab Apoſtolo, ſed ut ab ordinario Paſtore inſtituta eſt: quæ autem ab Apoſtolis ſolum ut Paſtoribus inſtituta fuerunt, non niſi legis eccleſiaſticæ vim habent; ſic præceptum abſtinendi a ſuffocatis & ſanguine jam pridem obſolevit.

De Clinicis unum extat Caput in toto Juris corpore, his conceptum verbis: *Si quis in ægritudine conſtitutus, fuerit baptizatus, Presbyter ordinari non debet. Non enim fides illius voluntaria, ſed ex neceſſitate eſt; niſi forte poſtea ipſius ſtudium & fides probabilis fuerit, aut hominum raritas exegerit.* *Diſt. 57. V. Gibert p. 768.* Verum hic diutius immorari non vacat, quia rarum eſt hodie ut baptizentur adulti, rarius ut non niſi premente morbo baptizentur. Unum hinc colligi poteſt cum Giberto, eos qui ob morbum, aut fortunarum jacturam a vitio ad honeſtiorem vitam convertuntur, non ante in Clerum eſſe coaptandos quam antea competenti tempore probati fuerint.

C A-

Digitized by Google

CAPUT TERTIUM.

De irregularitate ex defectu corporis.

IN hoc Capite tria nobis veniunt perpendenda. 1. an irregularitas ex vitio corporis primis Eccleſiæ ſæculis fuerit in uſu. 2. an & quale vitium corporis juxta præſentem Eccleſiæ praxim irregularitatem inducat. 3. ad quem pertineat hujus irregularitatis diſpenſatio. De quibus ſit

CONCLUSIO I. Corpore vitiati per quatuor ad minus ſæcula irregulares non fuere, ne ad Epiſcopatum quidem, niſi vitium corporis tale foret ut eo laborans ſacrarum functionum incapax efficeretur. *Ita* Thomaſin. Diſcip. Eccleſ. p. 1. l. 2. c. 8. Van-Eſpen tom. 1. p. 2. *tit.* 10. c. 5. Collat. Andeg. p. 90. Gibert p. 637.

Prob. 1. ex Canonibus vulgo Apoſtolicis, quorum 76. *ſic habet: Si quis vel oculo orbatus, vel femore olæſus, Epiſcopatu autem dignus ſit, fiat. Non enim corporis damnum eum polluit, ſed animæ inquinatio*. Et rurſus Canon 77. *Qui autem eſt ſurdus & cæcus, ne ſit Epiſcopus: non ut pollutus, ſed ne Eccleſiaſtica impediantur.*

* Obiit an. 417. Prob. 2. ex * Innocentio I. qui in Epiſt. 4. ad Felicem Nucerianum ſic loquitur: *Qui partem cujuslibet digiti ſibi volens abſcidit, hunc ad clerum Canones non admittunt. Cui vero caſu aliquo contigit* .:.:. *hos Canones præcipiunt & Clericos fieri, & ſi in Clero fuerint reperti, non abjici. In illis enim voluntas eſt judicata, quæ ſibi auſa fuit ferrum injicere: in iſtis vero caſus veniam meruit;* ubi patet irregularitatem deſumi non ex mero & ſimplici corporis defectu, ſed ex temeraria ſui mutilatione.

Sozom. l. 6. c. 30. Prob. 3. ex celebri hiſtoria Ammonii Anachoretæ, qui ne Epiſcopus crearetur aurem ſibi abſcidit, exiſtimans *integri corporis Sacerdotem conſtitui* oportere. At ne hac quidem expeditione Epiſcopatum declinaſſet, quia pro certo tunc habebatur, *Eccleſiam de corpore non curare, dummodo Sacerdos integer ſit moribus*. Unde *denuo redierunt eum comprehenſuri: tum* Hiſt. Lauſiac. cap. 12. *ille juravit, ſe linguam quoque præciſurum ſi vim facere tentaſſent*. Eamdem hiſtoriam narrat Palladius, additque *fuiſſe Epiſcopum qui* dixit *Eccleſiam* * Levit. cap. 21. v. 18. *Legi * veteri in hoc puncto non eſſe ſubjectam: ſeque paratum ordinare virum bonæ vitæ etiam naſo amputato.*

CONCLUSIO II. A quinto Eccleſiæ ſæculo & deinceps, vitium corporis irregularitatem induxit.

Prob. ex c. 1. 3. & 12. diſt. 55. in quibus *corpore vitiati, aliqua membrorum damna perpeſſi, debiles corpore*, generaliter & indiſtincte a Clero & Ordinibus arceantur, idque ſecundum conſuetudinem quæ jam diu in Eccleſia recepta erat, ut patet ex Epiſtolis Gelaſii ad Epiſcopos Lucaniæ, & ad Palladium, unde deſumpti ſunt Canones primus & duodecimus mox citati: ergo ante tempora Gelaſii, qui anno 492. S. Petri Sedem conſcendit, jam in uſu erat irregularitas ex defectu corporis. Eamque * Obiit an. 467. ſatis diſerte exprimit * Hilarius Canone 3. ſupra, cum eos qui *aliqua membrorum damna perpeſſi* ſunt, ordinari vetat; hæc enim verba tam iis c. 1. tit. 20. conveniunt qui ſine, quam iis qui ſua culpa mutilati ſunt, ut poſt alios notat Gibert contra Gratianum.

Ea-

Eadem irregularitas manifeſta eſt in toto titulo de corpore vitiatis.

Ratio cur hoc in puncto diſciplinam ſuam mutaverit Eccleſia, hæc eſſe potuit: quod primis Eccleſiæ ſæculis multi ex Fidelibus ob ſolam fidei defenſionem corpore vitiati aut debiles effecti eſſent; indignum autem fuiſſet eos ab Ordinibus ob corporis defectum arceri, quorum dignitas vel hoc ipſo defectu commendabatur. At poſt redditam & firmatam Eccleſiæ pacem, factum eſt, quod & hodie contingit, ut corporis defectum non compenſaret animi robur, & ut ſacro miniſterio applicarentur, qui forte ad profanum admiſſi non fuiſſent; cui malo ut occurrerent Pontifices, ſtatuerunt ut corpore vitiati Clerum non ingrederentur abſque Superiorum licentia.

Conclusio III. Ille ſolum corporis defectus hominem facit irregularem, quo qui laborat, vel *ſecure propter debilitatem*, vel *ſine ſcandalo*, ſeu notabili quadam indecentia quæ miniſtri adeoque & miniſterii ipſius contemptum pariat, *propter deformitatem*, functiones ſuas exercere non poteſt. Ita habetur cap. 2. *De Cleric. ægrot.* Multo igitur magis irregularis eſt qui ex eodem defectu omnino *impotens redditur ad exequendum officium Paſtorale*, ut etiam docet cap. 10. *De renunt.* Ratio eſt, quia ab Ordinibus arceri debet qui eos vel tuto, vel ſine adſtantium horrore exercere non poteſt.

Propter impotentiam vel periculum irregulares ſunt. 1. qui *manu altera* mutilati ſunt, ex c. 6. *De corp. vitiat.* 2. qui *tantum de digito* ad ſacras functiones neceſſario perdiderunt, ut *ſine ſcandalo ſolemniter celebrare* non poſſint, c. 1. ibid. Circa quæ notat Sairus, eum qui caret pollice, jure naturali irregularem eſſe; unde ſequitur, abſolute loquendo diſpenſari poſſe cum eo qui ſolo indice caret. Qui vero alios digitos præter pollicem & indicem non haberet, adhuc irregularis eſſet, non ſolum ob deformitatem & ſcandalum, ut docet Ugolin. ſed etiam quia aliqui ſaltem ex his digitis adhiberi ſolent ut benedictio detur, quod inſinuat Sairus ibid. Unius tamen digiti, imo nec duorum qui ad ſacras functiones neceſſarii non ſint, defectus irregularitatem non parit: de uno digito tradunt Cajetanus, Navarrus, & Pontas v. *Irregularité* cas 81. de duobus, auctor Coll. Andeg. n. 97. Si quis vero unguibus in totum careat, aliquando irregularis erit, aliquando non. Non erit quidem, ſi nec inde notabilis naſcatur deformitas, nec ſubſit periculum in celebrando: ſecus, ſi defectus ille vel inducat magnam deformitatem, vel impediat ne hoſtia contrectari, frangive ſatis decenter poſſit, aut Calix ſine effuſionis periculo attolli; unde etiam irregulares cenſendi ſunt qui manus tremulas habent. In dubio recurrendum eſt ad Epiſcopum, cujus eſt dijudicare, an, & quando difformitas vel periculum ſufficiant ad irregularitatem, ut poſt Toletum docent Sairus ibid. Cabaſſut. l. 5. c. 19. n. 13. & alii communiter. 3. eadem de cauſa irregulares ſunt muti, ſeu a natura, ſeu vi morbi tales ſint. Idem dic de iis qui tantam loquendi difficultatem habent, ut riſum pene invitis pariant, aut qui ita balbutiunt, ut diſtincte non poſſint vocem ullam pronuntiare quin aliquid omittant, ſecus ſi ſolum linguæ ſint impeditioris, & licet tarde, verba bene exprimant. 4. ſurdi, qui prorſus non audiunt: qui vero altera tantum aure ſurdi ſunt; ſurdaſtri item & difficulter audientes, modo utramque aurem habeant, promoveri poſſunt, conſulto

Sayr. l. 6. cap. 8. num. 19.

Ugol. c. 17. v. 11. &c.

ſulto prius, ſi res dubium patitur, Epiſcopo. 5. qui oculos habent, ſed non vident, ſive oculi eruti ſint aut effoſſi, ſive non. Quod ſi quis jam Sacerdos conſecratus, cæcus evadat, perdit *executionem Ordinis quantum ad conſecrationem Euchariſtiæ*, ex S. Thoma 3. p. q. 82. a. 10. ad 3. quamquam aliquando diſpenſet Papa cum cæcis ut celebrent; quo in caſu neceſſe eſt, ut cæco celebranti adſit alius Sacerdos aut vir expertus, prout notat Sotus in 4. diſt. 13. q. 1. a. 10. ad 3. Monoculus vero, ſeu qui uno oculo, quiſquis ille ſit, orbatus eſt, etiam *invitus*, adhuc irregularis dici debet, ex Can. 13. diſt. 55. quia membro privatus eſt. Sed ſi utrumque habens oculum, unius ſolum viſu privatus ſit, non ideo irregularis erit, etiamſi oculus cujus viſu caret, ſit oculus ſiniſter, qui etiam oculus Canonis dicitur: modo tamen ea ſit oculi dextri vis, ut abſque indecenti converſione Canon legi poſſit; tunc enim ceſſat ratio irregularitatis, cum nec deſit membrum, nec adſit deformitas. Ita Sayr. ibid. *n. 8. Gi-* balin. c. 3. n. 9. Sambovius tom. 2. c. 5. Cabaſſut. n. 13. auctor *Coll. Andeg.* p. 100. Nec nocet Canon 13. diſt. 55. cum in eo ſermo ſit de *eo cui erutus eſt oculus*, non autem de eo qui ſolum oculi viſu, non autem ipſo oculo caret. 5. & ex eodem impotentiæ vel periculi defectu, abſtemii, ſeu qui vinum bibere non poſſunt, aut retinere quin evomat, non tam irregulares ſunt quam jure naturali Presbyteratus incapaces, quia Presbyterum celebrare oportet. Neque in hoc diſpenſare poteſt Papa, *juxta communem* Doctorum ſententiam, ait Sayrus cap. 8. n. 16. quia *facere non poteſt*, ut Miſſæ Sacrificium ſola panis & non vini *conſecratione peragatur*.

Sayr. nu. 18. lin. penult.

Sayr. c. 9. nu. 16.

Propter nimiam deformitatem, & quæ ex ea conſequuntur horrorem & ſcandalum, irregulares ſunt, tum ii qui certam corporis, membrorumve & faciei præſertim deformationem habent, quæ populos notabiliter offendit; tum ii qui laborant morbis quibuſdam qui eumdem pariunt effectum: unde irregulares cenſendi ſunt. 1. qui habent os turpiter diſtortum; labia corroſa aut abſciſſa, adeo ut vix dentes operiant; dentes extra os prominentes, qui tamen ſi reſecari poſſint, *ceſſabit una cum* deformitate irregularitas. Ubi nota ſolam dentium *carentiam non ſufficere* ad irregularitatem, quia nec Ordinis uſum *aufert*, nec *deformitatem inſolitam* inducit, Sayr. n. 15. Bonac. diſp. 7. q. 2. *punct.* 2. n. 6. 2. qui notabilem habent maculam in oculo ex cap. 2. *De corp. vitiat.* quamvis oculus ſit integer & bene perſpiciat, Bonac. ibid. poſt Suarem & Molinam. Item ſtrabones, ſeu qui oculos diſtortos habent: aut ita lippos, ut putridum quid & acre diſtillent, quod ab adſtantibus abſque ſubtili inſpectione percipi poſſit; macula enim vel lippitudo quæ facile & quaſi primo intuitu *non* animadvertuntur, non ſunt impedimentum ad Ordines, ut cum aliis docet Sayr. n. 10. & 13. Qui brevem habent viſum ſeu intuitum, aut ſine conſpicillis non vident, irregulares non ſunt; ſicut nec ii qui oculum unum habent altero grandiorem, niſi notabilis ſit exceſſus, & ſic notabilis deformitas. 3. qui naſo carent, cujus privatione perſonæ claritas valde obſcuratur, ut poſt S. Thomam, ait Sayrus; qui autem naſum ſolito grandiorem aut breviorem gerunt, Epiſcopi arbitrio, atque pro modo deformitatis, irregulares vel non, judicabuntur. 4. qui carent auriculis, id eſt, externa illa cartilagine quæ organo auditus adhæret, irregulares ſunt juxta Navarrum c. 27. n. 223. ob deformitatem quam defectus partis adeo

S. Thom. in 4. diſt. 25. qu. 2. art. 1.

Digitized by Google

adeo conſpicuæ inducit. Hæc ſententia mihi probatur, ait Bonacina n.8. quando qui carent auriculis, vitium hoc capillorum velamine celare non poſſunt. Idem docet Coninch. diſp. 18. n. 108. & apud eum Henriquez & Avila. Hæc deciſio confirmari poteſt ex iis quæ in ſimili ſcribit Pontas v. *Irregularité* c. 12. ubi docet eum qui plane oculo caret; ſed vitium hoc celat ope oculi * encauſti, naturam perfecte mentientis, irregularem non eſſe: ſed æquum eſt quod addit idem Pontas, ut in caſibus hujuſmodi conſulatur Epiſcopus, cujus eſt de hiſce defectibus arbitrari. 5. qui ventrem gerunt nimis præturgidum, vel ita gibboſi ſunt, ut vix erigere ſe & recto capite ſtare poſſint, irregulares reputantur; ſecus ſi deformitas quæ ex eo corporis ſitu procedit, notabiliter oculos non offendat. 6. irregulares ſunt monſtruoſi, quales ſunt qui duo capita habent, quatuorve manus, aut faciem adeo fœtidam, ut horrorem vel riſum intuentibus facile excutiant. Qui vero ſex digitos habent non judicantur irregulares, niſi digitus ſuperfluus aliorum uſum impediat, ut contingere poteſt cum pollex & index per modum unius ſub ungue communi exiſtunt, tunc enim hoſtia difficile contrectari ſolet, Sair. n.2. ib. Bonac. n. 11. & alii plures apud ipſos, qui addunt digitum ſuperfluum ſine periculo irregularitatis abſcindi poſſe, etiam ab eo qui eum gerit, modo ſine periculo vitæ majoriſve deformitatis abſcindi poſſit. 7. huc referendi ſunt qui altiorem brevioremve ſtaturam a natura ſortiti ſunt; hi enim ſi uſque adeo gigantes ſint vel pigmæi, ut ludibrio ſint, ab Ordinibus arcendi ſunt. 8. non convenit an Æthiops ſit irregularis: negat Majolus, eique conſentit Bonacina, eo quod nigri non ſoleant horrorem parere, quod alii multi non admittent; unde Æthiopem nonniſi Æthiopes inter conſecrari poſſe puto poſt Ugolin. c. 50. n.4. 9. & ii quoque irregulares ſunt qui carent pede altero, aut qui abſque baculi auxilio functiones altaris exequi nequeunt, cap. 57. diſt. 1. *De conſecrat.* Idem dicendum videtur de eo qui licet vero pede non careat, indiget tamen pede ligneo; hoc enim magnam habet indecentiam, Sair. ibid. n. 27. S. Antonin. 3. p. tit. 27. c. 5. Bonac. n. 15. Qui vero crura ſolum diſtorta habent, non ſunt irregulares, ait ibidem Sairus, quia veſtitus tale corporis vitium commode tegere poteſt. Quia vero, ajebat Epiſcopus quidam Cœnomanenſis, vitium hoc non minus tegitur talari Advocatorum & ſimilium toga, exiſtimo homines ſic male compoſitos, ſive ſint ſtricte irregulares, ſive non, ad Ordines facile promovendos non eſſe, niſi vitium corporis morum candore & rectitudine compenſetur.

* d'émail.

Quod ad morbos ſpectat, multos recenſet Majolus, quibus irregularitatem contrahi putat: unde juxta eum irregulares ſunt qui frequenter capitis dolorem patiuntur; qui chiragra & podagra laborant; qui afficiuntur peſte, lepra, eove morbo quem Neapolitani gallicum, Galli neapolitanum vocant. Sed quia de iis jura ſilent, non immerito monet Sairus, principium Majoli generalius eſſe quam ut ſit exacte verum: quapropter recurrendum eſt ad regulam S. Thomæ, ſecundum quam ille ſolum morbus vel promotionem ad Ordines, vel eorum executionem impedit, qui non patitur eos ſine periculo indecentiæ ex parte miniſtri, aut ſcandali, horroriſve vel contemptus ex parte adſtantium exerceri: unde fieri poteſt, ut legitime ordinetur qui febrem habet ſolum quartanam: qui leves vel raros capi-

In 4. diſt. 9. a. 4. q. 3. ad 3. & ubi ſupr.

capitis dolores ſentit: imo & juxta Sairum qui morbo neapolitano afficitur, dummodo abſit omnis deformitas, & morbus non prodeat ex crimine notorio. Haud tamen puto tali morbo infectos, niſi urgente Sacerdotum penuria in Clerum coaptari poſſe, quia timendum eſt, ne malum quo tenentur, vel paulatim innoteſcat, vel aliis communicetur, quod ſine malo commercio fieri poteſt.

Sair. nu. 10 ſ. 516. Quæres an privatio membri occulti, quæ nec periculum in celebrando, nec horrorem inducit, nunquam irregularitatem inducat: membrum hic late ſumo prout etiam partem ſignificat.

Reſp. inducere: ſed tunc ſolum, cum quis vel ſibi membrum hoc culpabiliter reſecavit, vel ſua culpa meruit illud ab aliis reſecari: atque hinc nonnulli ſolvuntur caſus. 1. itaque qui *abſcidit ſemetipſum*, ſeu *ſibi virilia amputavit*, irregularis eſt, Can. 4. diſt. 55. & hoc procedit, etiam ſi *quis ſe abſciderit* cauſa caſtitatis, & exiſtimans ſe obſequium præſtare Deo, *Can. 5.* ibid. A fortiori irregulares ſunt qui ſe vel abſcindunt, vel *permittunt ab* aliis abſcidi ad conſervandam vocem. Ratio eſt, quia *vix ullus* eſt qui invincibiliter ignorare poſſit Deum hacce abſciſſione graviter offendi, ut notat Sairus. Adde virilium reſecationem, necdum medium ſit ad caſtitatem, majoribus carnis ſtimulis exponere, ut fatentur communiter Doctores apud Bonacinam n. 34. 2. *qui a Medicis propter languorem defectus eſt*, aut *a barbaris exciſus, ſi alias dignißimus invenitur, ad clerum* admitti poteſt, Can. 7. ibid. nec tenetur partem abſciſſam ejuſve cineres ſecum deferre, ut falſo exiſtimat vulgus. 3. qui tamen *ſemetipſum* ob morbum aliquem, v. g. *propter epilepſiam curandam eunuchizavit, ſecundum rigorem Canonum, nec ad altiorem gradum promoveri, nec in eo in quo erat Ordine miniſtrare* poteſt, ex Yvone Carnot. Epiſt. 231. *quod ei non interdiceretur, ſi eſſet ſectus a medicis.* 4. & is quoque irregularis eſt cui pœnam delicti, ſive Judicis mandato, ſive a marito adulteræ abſciſſa ſunt virilia. Ita Ugolinus, Navarrus, Avila, Cabaſſut. & alii quos ſequitur Pontas ibid. caſu 107. Oppoſita quidem opinio videtur probabilis Suari, quia jura non loquuntur expreſſe de eo qui mutilatur invitus, ſed de eo ſolum qui ſemetipſum abſcindit *aut mutilat ex zelo* indiſcreto, vel ex indignatione: quia tamen *ſententia noſtra & Canonibus* ſatis congruit, & ſecurior eſt *atque magis recepta*, idcirco negat idem Suarez ab ea recedendum eſſe. 5. irregularitas eorum qui vel ſe mutilant, vel culpa ſua *mutilantur*, arcet tum ab Ordinibus, ſi nondum recepti ſint, tum ab eorum ſi jam recepti ſint executione, ut cum aliis docet Pirhing. in L. 1. tit. 20. nu. 11.

Coll. And. p. 104.

Suar. diſput. 51. ſect. 2. nu. 8.

Quæres 2. quid ſentiendum de hermaphroditis ſeu androginis.

R. Hermaphroditum, ſive in eo ſexus alter alteri prævaleat, ſive *non*, irregularem eſſe; ſi enim utrumque ſexum æque participet, quod vix aut potius nunquam evenit, teſte Ariſtotele lib. 4. de generat. animal. c. 4. neque vir neque femina proprie dici poteſt, ſed aliquod monſtri genus, quod æque femina eſt vir; unde ne tunc quidem characterem Ordinis recipiet, cum is ſolum characteris hujus capax ſit, qui eſt vir proprie: multominus Ordinis capax erit, ſi prævaleat femineus ſexus, quia tunc non tam vir erit quam femina. Quod ſi prævaleat ſexus virilis, valide quidem Ordines recipiet, ſed illicite, juxta S. Antoninum 3. p. tit. 29. c. 6. Navarrum cap. 27. n. 203. & alios plures, quia tunc etiam non deſinit eſ-

ſe

Digitized by Google

ſe quædam monſtri ſpecies. Addunt multi hermaphroditum nec inter viros Religionem profiteri poſſe, nec inter mulieres ob periculum libidinis & ſcandali. Vid. Navarrum Conſil. 47. de Regular. An autem & quomodo nubere poſſit, Vid. Cabaſſut. lib. 3. cap. 25. num. 17.

Quæres 3. an eadem ſit ratio defectuum corporis qui Ordines & Beneficia præcedunt, ac eorum qui ſubſequuntur.

R. Negat. ſed differunt tripliciter. 1. quia defectus qui Ordines præcedunt, ab omni Ordine excludunt; qui vero Ordinum receptionem ſequuntur, ab eorum dumtaxat functionibus removent, quos hujuſmodi defectus exerceri non ſinunt. 2. defectus qui tonſuram præcedunt, ab omni beneficio excludunt, qui vero poſt tonſuram ſuperveniunt, ab iis ſolum arcent beneficiis quorum hominem reddunt incapacem. Sic Clerico cujus auris obſurduit, ea ſolum beneficia conferri poſſunt, quæ ſine auditu adminiſtrari valent. 3. defectus qui promotionem ad beneficia antecedunt, impediunt ne eadem beneficia ſine diſpenſatione conferri poſſint: defectus econtra quibus beneficiarium affligi contingit, haud permittunt eum ſuo privari beneficio, quia *afflicto non eſt addenda afflictio, ſed miſeriæ miſerendum*, ex cap. 5. *De Cleric. ægrot.* V. Gilert p. 643.

Quæres 4. cujus ſit judicare an ordinandi ex defectu corporis irregulares ſint.

R. In dubio ſtandum eſſe judicio Epiſcopi eorum qui ad Ordines promoveri exoptant, ut patet tum ex c. 2. *De corpore vitiat.* tum ex unanimi Doctorum conſenſu: unde colliges, Prælatos Religionum non poſſe per ſemetipſos dijudicare an ſubditi ſui corpore vitiati, irregulares ſint, nec ne; quia privilegium hoc nullo jure iis conceſſum eſt, uti docent Avila, Covarruvias, Ugolin. & alii quos ſequitur Bonac. ibid. num. 36. Etſi vero unuſquiſque Epiſcopus, naturalis ſit diœceſanorum ſuorum judex, ſi tamen Epiſcopus diœceſano ſuo quem ex corporis vitio irregularem eſſe non judicavit, dimiſſorias litteras conceſſerit, eæque ad aliquem dirigantur cui idem defectus irregularitatem inducere videatur, poterit is, imo & tenebitur ab eo ordinando abſtinere.

Quæres 5. quibus viis ceſſet irregularitas ex defectu corporis.

R. Eam ceſſare. 1. per ceſſationem defectus, ut ſi curetur morbus quo quis irregularis efficiebatur. 2. per diſpenſationem; & hæc Papæ reſervata eſt, non quidem jure communi (cum reſervatio hæc neque ex cap. 59. diſt. 50. neque ex cap. 1. & 4. *De corpore vitiatis*, quibus adverſarii maxime nituntur, ſatis firme colligi poſſit, ut notat auctor Coll. Andeg. p. 111.) ſed ex uſu conſtanti tum eorum qui diſpenſatione indigent, quique ad Curiam Romanam recurrere conſueverunt, tum ipſius Curiæ Romanæ, quæ diſpenſationem hanc tanta cum præcautione concedit, ut ejus executionem ipſi locorum Epiſcopo committat, *qui inſpecto per ſeipſum, & conſiderato diligenter defectu*, de quo agitur, *ſi talis non ſit, nec ex eo tanta proveniat deformitas, quæ ſcandalum generet in populo, aut divinis impedimentum præſtet, ſuper quo ejuſdem Ordinarii conſcientia oneretur, cum oratore* alias digno *diſpenſet*. Unde ſequitur. 1. Epiſcopum non poſſe examen hoc alteri demandare, cum illud ex commiſſione Pontificia *per ſe ipſum* facere teneatur. 2. Papam nullatenus intendere ut diſpenſetur cum iis qui ita vitiati ſunt, ut ſine V. Pyr. Corrad. l. 3 c. 6 num. 16. edit. 2.

Oo 2 ſcan-

ſcandalo populorum, vel profanationis periculo ſacra peragere non poſſunt.

Cap. 2. De corp. vitiat. Poſſunt tamen Epiſcopi diſpenſare cum eo qui *credens ſe obſequium præſtare Deo, fecit ſibi virilia amputari*, vel amputavit ipſe; aut qui voluntarie aliquam corporis partem ſibi abſcindit, vel ab aliis abſcindi, culpa ſua promeruit: eæ enim irregularitates non ſunt ex puro defectu, *Trid. ſeſſ. 24. c. 6. De ref.* ſed ex delicto. Porro licitum eſt *Epiſcopis in irregularitatibus omnibus .... ex delicto occulto provenientibus, excepta ea quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis aliis deductis ad forum contentioſum diſpenſare.*

CAPUT QUARTUM.

De irregularitate ex defectu ætatis.

Tria hic paucis expendenda ſunt. 1. qua ætate poſſit *quis ad Ordines* vel beneficia promoveri. 2. an qui ante ætatem *hanc* promovetur, irregularis ſit. 3. quis poſſit hoc in puncto diſpenſare. Sit

Conclusio I. Varia fuit variis temporibus Eccleſiæ diſciplina circa ætatem ad Ordines requiſitam.

Prob. quia tempore Siricii Papæ, pueri *ante pubertatis annos* Lectores conſtituebantur; iidemque ab obtenta pubertatis ætate *uſque ad vigeſimum ætatis annum* Acolythi & Subdiaconi eſſe debebant, c.3.diſt.77. *Idem* patet ex Concilio II. Toletano an. 531. ſecundum quod juvenes *a primis infantiæ annis Clericatus officio* mancipari poterant. 2. lapſu temporum ſtatuit S. Gregorius magnus, ut *non jam pueri*, ſed *provectiores ætate* ad Ordines admitterentur. Idem antea ſtatuerat Juſtinianus Novel. 123. cap. 13. quod totum, quia hujus temporis diſciplinam exhibet, referre juvat; *Presbyterum minorem triginta quinque annorum fieri non permittimus; ſed neque Diaconum aut Subdiaconum minorem viginti quinque; neque minorem Lectorem decem & octo annorum.* Alias ejuſdem diſciplinæ mutationes fuſius videris apud Gibert tit. 4. p. 685. & Collat. Andeg. de Ordine p. 387. & ſeq.

Conclusio II. Juxta præſentem *quæ jam diu viget diſciplinam, nullus ad Subdiaconatus Ordinem ante vigeſimum ſecundum, ad Diaconatus ante vigeſimum tertium, ad Presbyteratus ante vigeſimum quintum ætatis ſuæ annum* promoveri poteſt. Ita habetur cap. 12. Concilii Trid. ſeſſ. 23. cujus praxis Articulo XXIX. Edicti Bleſenſis comprobata eſt.

Quod pertinet ad Ordines minores, *Congregatio Concilii reſpondit* die 20. Maji an. 1592. *nullam eſſe a Tridentino Concilio præſtitutam ætatem tonſuræ & quatuor minoribus Ordinibus, ſed eam attendendam quæ a ſacris Canonibus præſcribitur.* Ita referunt Piaſecius p. 1. c. 1. n. 22. & auctor Coll. And. p. 391. Communiter docent Theologi & Canoniſtæ, ad tonſuram requiri & ſufficere ſeptennium completum. Ita cum aliis Garcias p. 7. c. 4. n. 7. Paſtor l. 3. tit. 23. idque definiit Congregatio Concilii apud Fagnan. in c. *Super ordinata 35. De præbend.* Non conveniunt vero de ætate ad Ordines minores requiſita. Alii ſeptennium completum ſufficere putant; iique nituntur antiquis Pontificalibus quæ in rubrica de ordinandis ſic habent: *Prima tonſura & minores Ordines non conferantur, niſi poſt annum ſeptimum completum.* Quia vero rubrica hæc e Pontificalibus poſt Conc. Tridentinum

ſub-

Digitized by Google

ſublata eſt, cenſent alii attendendum ad ætatem ſacris Canonibus præſcriptam, prout ſupra dixit S. Congregatio Concilii: & id quidem difficile eſt, quia non una fuit omnibus retro ſæculis circa præſentem materiam Eccleſiæ diſciplina, ut jam ab initio advertimus: unde alii minores Ordines nonniſi poſt annos pubertatis, alii ante conferri poſſe putant, quibus aſſentire videtur Solier in citatum Paſtoris locum lit. A. Melius, noſtro quidem judicio, ſentiunt qui docent minus eſſe periculi in differendis, quam in concedendis præmature tonſura, & minoribus; & hæc videtur eſſe mens Concilii Tridentini; vult enim S. Synodus, ut *prima tonſura ii* ſolum *initientur .... de quibus probabilis conjectura ſit eos .... ut Deo fidelem cultum præſtent hoc vitæ genus elegiſſe*; vult inſuper, ut *nullus prima tonſura initiatus, aut etiam in minoribus Ordinibus conſtitutus, ante decimum quartum annum, beneficium poſſit obtinere:* atqui vix unquam pueri ſeptennes, nugis ludoque potius quam Deo devoti, probabilem conjecturam, noſtro præſertim ævo, injicere poſſunt, ſe ſolo Deum fideliter colendi intuitu, ſtatum Clericalem amplecti. Adde quod ubi quis tonſura initiatus eſt, eo ipſo in Gallia capax fit beneficii; ergo Epiſcopi qui Tridentini Concilii mentem geniumque ſequi volunt, tonſuram, niſi graves urgeant cauſæ, & inſolitæ tonſurandi diſpoſitiones, ante annos quatuordecim conferre non debent, atque id pro Diœceſi ſua ſtatuerant Card. le Camus, & Card. Noallius. Minores Ordines ante annos 18. multis in Diœceſibus non conferuntur, eique conſuetudini, ubi viget, tenaciter adhærendum eſt: tametſi poſſint abſolute Epiſcopi eoſdem Ordines iis omnibus conferre in quibus qualitates a Tridentino deſignatas ſeſſ. 23. c. 11. conſpiciunt.

Seſſ. 23. c. 4.

V. Col. And. p. 392.

CONCLUSIO III. Jus commune & Gallicum non ſemper conveniunt in aſſignanda ætate ad beneficiorum poſſeſſionem neceſſaria; quod ut probetur, ſatis erit ætatem ad ſingulas beneficiorum ſpecies utroque jure requiſitam exhibere.

1. Ad Epiſcopatum jure communi requiritur, ut promovendus *jam trigeſimum ætatis annum exegerit*, cap. *In cunctis*. 7. *De elect.* quod deſumptum eſt ex Concilio III. Lateran. ſub Alexandro III. an. 1179. Jure Gallico *Rex Franciæ unum gravem magiſtrum in vigeſimo ſeptimo ætatis ſuæ anno conſtitutum nominare* poteſt; unde cum in 27. ætatis anno conſtitutus ſit, qui annum 27. attigit & inchoavit, cenſent & merito judicant plerique e noſtris, ad Epiſcopatum ſufficere annos 26. & diem, ut ajunt. Ita Rebuffus, Corraſius, Solier, Caballut. D. Gohard in recenti Tractatu de beneficiis tom. 1. qu. 2. art. 2.

Concord. tit. 3. §. 1.

2. Jure communi beneficia quæcumque curam animarum annexam habentia, ſeu ſint Parochialia, ſeu Dignitates ſint aut Perſonatus, puta Decanatus, Archidiaconatus, Abbatiæ, Prioratus Conventuales, iis ſolum conferri poſſunt qui *jam vigeſimum quintum annum ætatis attigerint*, ex citato cap. *In cunctis*. Excipiuntur ab hac lege. 1. Pœnitentiariæ quæ annos quadraginta exigunt, in quo tamen diſpenſat Epiſcopus, ait Gibert. 2. Abbatiæ & Prioratus Monialium, ad quorum poſſeſſionem eæ ſolum eligi poſſunt quæ vel annis 40. minores non ſint, vel ſaltem annum trigeſimum exceſſerint.

Trid. ſeſſ. 24. cap. 8. Ibid. ſeſſ. 25. c. 7. De Reg.

Ad Dignitates autem *vel Perſonatus quibus animarum cura nulla ſubeſt*, ſufficit ut qui eliguntur 22. *annis minores* non ſint, Trid. ſeſſ. 24. de re-

 form.

form. cap. 12. circa quem textum S. Congregatio declaravit: 1. eum eſſe intelligendum de anno vigeſimo ſecundo completo. 2. eum extendi debere etiam ad Dignitates Eccleſiarum Collegiatarum, tametſi iis Dignitatibus nulla animarum cura annexa ſit, Fagnan. in cap. *Cum in cunctis*, num. 37. & 48. Ceterum notant & docent Canoniſtæ, non ea ſolum beneficia reputari Dignitates quæ actu juriſdictionem annexam habent, ſed & ea quæ juriſdictionem habent *habitu*, ut ajunt, ſeu quibus annexa ea fuit ipſo inſtitutionis titulo. Ita recens auctor Tractatus de benefic. tom. 1. qu. 1. ſect. 3. nu. 3.

Jure Gallico, prout continetur in Concordato tit. 3. §. *Monaſteriis*, ſufficit & requiritur, ut qui in Abbatem Prioremve Conventualem nominandus eſt, *in ætate viginti trium annorum ad minus* conſtitutus ſit: *quod* de Abbatiis etiam Prioratibuſque Monialium intelligitur: quod ſi *Abbatiæ* vel Prioratus Conventualitas jam ab annis 40. deſtructa ſit, *tunc eadem* Abbatiæ vel Prioratus non aliam requirunt ætatem quam *Prioratus* ſimplices, de quibus ſtatim loquemur. Ita idem auctor Tract. de benefic. ibid. n. 4. ubi addit ſæpius evenire, ut Papa & Rex prædictæ Concordati Sanctioni derogent, Abbatiaſque & Prioratus iis conferant qui necdum annum vigeſimum tertium attigerint. Quod ſpectat ad Decanatus Cathedralium & Collegiatarum, Archidiaconatus, aliaque ejuſdem generis beneficia, quibus annexa eſt cura animarum, prævaluit uſus, ut qui intra annum promoveri ad Sacerdotium poteſt, ut poteſt *quiſquis vigeſimum tertium ætatis annum ingreſſus eſt*, hæc beneficia recipere & poſſidere poſſit; imo in Armorica & Normania ad Parochiale beneficium nominantur, qui intra duos annos Presbyteri conſecrari poſſunt, prout annotavi in Tract. de beneficiis cap. 1. p. 318.

Gibert inſt. to. 1. p. 459.

Gohard p. 246. 247.

Fagnan. ibid. n. 63. & 64. Cabaſſut. in Notitia Eccleſ. ad cap. 4. ſeſſ. 22. Concil. Trid. pag. 613. edit. 2. nixi deciſione S. Congregationis, docent ad obtinenda beneficia quæ de jure Sacerdotium, Diaconatum aut Subdiaconatum exigunt, ſufficere ut proviſus in tali ætate *ſit conſtitutus, ut* infrà annum ad Ordines requiſitos promoveri *valeat; idque quoad Parochialia beneficia pluries judicatum fuit a Senatu Pariſienſi, ut oſtendit idem* Gohard. Equidem contra Judicia hæc graviter inſurgit Solier in Paſtorem lib. 3. tit. 22. lit. D. eique plurimum conſentit Gibert in nuperis Inſtitutionibus, ubi ſupra; ſed, ut dixi, res jam in conſuetudinem abiit.

Fagn. ib.

Si tamen Præbenda, vel Capellania, aut quodlibet beneficium, Sacerdotium, alioſve ſacros Ordines ex ipſo fundationis titulo exigat, tunc ei ſolum conferri poteſt qui jam Ordines illos ſuſceperit; alioqui irrita eſt collatio, etiam cum diſpenſatione Papæ. Vide Gohard. *tom. 1.* pag. 202. Coll. Andegav. ubi infra p. 52.

Circa Dignitates & Perſonatus quibus nulla animarum cura incumbit, nihil præſcribit jus Gallicum quod juri communi adverſetur, uti tenent Gibert ibid. pag. 460. & auctor Collat. Andeg. ubi de beneficiis pag. 49. qui ambo docent ad præfatas Dignitates & Perſonatus ſufficere, ut quis annum vigeſimum ſecundum inchoaverit, juxta vulgare effatum, *Annus inceptus habetur pro completo*. Quia tamen Edicto an. 1606. ſancitum eſt, ut ii qui Cathedralium Dignitates obtinent, ad Sacerdotium promoveantur intra annum & diem ab exordio pacificæ poſſeſſionis, conſequens videtur, ut

Digitized by Google

ut ii quibus eæ Dignitates conferuntur, annos viginti tres & diem, tempore proviſionis attigiſſe debeant, Coll. Andeg. ibid. niſi forte beneficia hæc in rei veritate meri ſint Canonicatus, non autem veræ Dignitates: tunc enim non aliam requirunt ætatem, quam quæ ad puros Canonicatus requiritur, ut docet & probat * D. Gohard, ex Areſto Senatus Burdigalenſis. ** Tom. 1. p. 249.*

3. Quæ ætas de jure communi requiratur ad Canonicatus & Præbendas, *maxima eſt diſſenſio inter Doctores*, ait Fagnan. ibid. n. 51. Alii ſeptennium ſufficere putant, alii annos 14. requirunt, niſi ſpecialis alicujus Eccleſiæ conſuetudo pauciores exigat. Sequimur communiter in Gallia regulam 17. Cancellariæ Romanæ, ab Innocentio VIII. circa annum 1480. *Paſtor ibid. 2. 4.* conſtitutam, quæ exigit annos 14. completos ad Canonicatus Cathedralium, & decem itidem completos ad Canonicatus Collegiatarum. Dixi, *communiter;* quia in majori Conſilio ſufficiunt anni decem ad Canonicatus Cathedralium, ut tradit Bouchel Biblioth. Canonic. tom. 2. v. *Regale* n. 28. qui etiam poſt Ruſæum cenſet ſeptennium ſatis eſſe ſi beneficium illud vacet in Regalia. In Regionibus ſubactis, ſeu, ut ajunt, conquiſitis, Cathedralium Canonicatus, annos 21. & diem, Collegiatarum vero, annos 13. & unam quoque diem prærequirunt. Si Canonicatui annexa ſit Parochia per Vicarium gubernari ſolita, eadem ſufficit ætas quæ ad Canonicatus ſimplices, quia Parochia hæc habetur pro acceſſorio, quod ſequitur naturam principalis.

Ad beneficia ſimplicia requiruntur a Tridentino anni 14. Verum ſancta hæc diſpoſitio non viget in Galliis, licet quibuſdam in Diœceſibus admiſſa ſit, ut dixi: unde abſolute loquendo, ſufficit apud nos ſeptennium, quod an completum eſſe debeat, nec ne, inter Juriſperitos noſtros controvertitur. *Paſtor ibid. Gohard. p. 252.* Prioratus ſimplices, qui etiam Prioratus *ſimplicis tonſuræ* nominantur, ſi in Commendam conferantur, exigunt annos 14. completos, juxta Juriſprudentiam Senatus Pariſienſis; ſeptem vero tantum annos, juxta ſtylum majoris Conſilii; unde vitandæ litis gratia melius ſibi conſulunt impuberes, qui ætatis diſpenſationem a Papa poſtulant. *Ibid. p. 254.*

4. Ad obtinendas penſiones Eccleſiaſticas ſufficit eadem ætas quæ ad tonſuram, ut contra Garciam oſtendit Fagnan. cit. c. n. 102.

Quæres 1. unde computetur ætas ad beneficia vel Ordines requiſita.

R. eam non computari a tempore conceptionis, vel baptiſmi, ſed a puncto nativitatis, prout reſolvit ſancta Congregatio apud Fagnan. n. 134.

Quæres 2. an in ſupputanda ætate Ordinandorum, eorumve qui Religionem aliquam profiteri debent, enumerandus ſit dies biſſextus.

R. negant aliqui, qui conſequenter docent, eum qui die ſecunda Martii annos viginti quinque attingeret, poſſe ſequenti anno, prima ejuſdem menſis die Presbyterum ordinari, ſi annus eſſet biſſextilis; quia annus quem leges intendunt, eſt ordinarius, conſtans diebus 365. unde quod aliquis annus ſit longior, ſe ſe habet per accidens, & attendi non debet. Contrarium tenent Salmanticenſes cum Bonacina, Sanchez &c. Ratio eſt. *Salmant. Ordin. c. 5. n. 32.* 1. quia annus computari debet juxta ritum & conſuetudinem Eccleſiæ; ergo cum Eccleſia plures in anno dies numerat, plures quoque nos numerare & computare neceſſum eſt: præſertim cum dies biſſextus optime quibuſdam in annis ſuperaddatur, propter horas quæ ſingulis annis ſuperſunt ultra 365. dies quibus conſtant anni communes. 2. quia ſi dies biſ-

ſextus anni in quo quis ordinari debet, attendi & computari non deberet, neque etiam computandi eſſent dies alii biſſexti qui per totam ejus vitam occurrerunt, ſed habendi per accidens: atqui hoc plane abſurdum eſt; alias poſſet quis natus die prima Junii, ordinari poſt annos viginti quatuor, die 25. Maji, extractis ſcilicet a computatione, diebus ſex biſſextis qui annorum quatuor ſupra viginti ſpatio concurrerunt; ergo.

Quæres 3. an qui die vigeſima quarta Martii, hora quinta veſpertina, annum ætatis vigeſimum quintum ingreſſurus eſt, poſſit eadem die, hora decima vel undecima matutina Presbyter ordinari.

Affirmant Ledeſma, Diana & Salmantic. ibid. n. 31. tum quia parum quod deeſt, hic ut alibi, pro nihilo reputatur; tum quia in favorabilibus dies inceptus habetur pro completo: atqui, inquiunt, ſi is de *quo agitur*, diem totam expleret, poſſet ordinari, ergo ſatis eſt quod *eam inchoaverit*, cum verſemur in materia admodum favorabili.

Sed probabilior ut & tutior videtur nobis ſententia negans; *quam quoad* Novitios Religionem jam profeſſuros fuſe tuetur Fagnan. in c. *Ad noſtram*. 8. *De Regularib.* Sanchez de matrim. l. 2. c. 24. n. 22. Leſſius l. 2. de juſtit. & jure c. 41. dub. 7. quoad Ordines vero, Navarrus l. 1. Conſil. Conſ. 9. cujus hæc eſt ratio quod ad Sacerdotium v. g. requiratur ut quis annum 25. attigerit, & eo in anno ſit conſtitutus: atqui in caſu propoſito, is de quo loquimur, nondum attingit annum 25. *cum* nondum exceſſerit annum 24. ergo. Eſto itaque dies cœpta *in favorabilibus pro* completa habeatur; certe nondum diem primam anni vigeſimi quinti incepit, qui nondum exceſſit ab anno 24. Deinde non ſatis patet, ut pie a Giberto notatum eſt, cur Beneficia & Ordines, quæ onera ſunt vel ipſis Angelorum humeris formidanda, inter favorabilia computentur. Caveant itaque quibus aliquid deeſt ætatis a Canonibus præſcriptæ, ne præcipitanter ordinari ſe ſinant.

Inſtit. t. 1. q. 458.

Quæres 4. quoto a tempore annus quem attigiſſe oportet, ut quis ordinetur, inchoatus eſſe debeat.

Reſpondent Coninch. diſp. 20. de Ord. *nu. 102. & Bonac. diſput. 8. q.* unic. punct. 5. n. 12. ſufficere ut annus *ille per unum medium diem inceptus* ſit; ſed non video cur non ſufficiat eum per mediam horam, aut ſpatium adhuc brevius inchoatum eſſe, *niſi forte* ob periculum erroris qui in computando reperiri poteſt; *quod* quidem periculum ut tollatur, media dies neceſſaria non eſt. An autem annus ſatis compleatur per dies 365. an non inſuper computari debeant horæ illæ circiter ſex, ex quibus quarto quoque anno conficitur annus biſſextilis, controverti poſſet. *Pro* affirmativa facit, quod eæ horæ non minus numerandæ ſint, cum ſingulis annis fluunt, quam cum quarto quoque anno diem integram conſtituunt. Pro negativa dici poteſt, quod in Religione ubi res ſtricte ponderantur, tempus de momento ad momentum ita currat, ut qui habitum ſumpſit die prima Martii hora octava, valide eadem hora ejuſdem diei & menſis, uno poſt anno profiteri cenſeatur. Sed hæc partis negantis ratio infirma eſt, quia incerta, nec incerta ſolum, ſed & omnino falſa juxta Fagnan. in cit. cap. *Ad noſtram*. nu. 35. *ad quintum* in fine. Unde nihil eſt abſurdum, ſi haſce ſex horas computandas eſſe dicamus, tum quoad profeſſionem Religioſam, tum quoad Ordinum ſuſceptionem.

CON-

Concluſio IV. Defectus ætatis irregularitatem inducit, tum quoad Ordines, tum quoad beneficia.

Prob. quoad Ordines. 1. ex pluribus decretis quæ habentur diſt. 77. ubi qui necdum præſcriptam ætatem attigerunt, ordinari prohibentur. 2. ex Clementina ult. *De ætate*, ubi qui certam ætatem habent, ordinandi dicuntur, niſi aliud obſtet impedimentum canonicum; ergo ſupponit Pontifex defectum ætatis eſſe canonicum impedimentum. 3. ex communi Doctorum conſenſu. 4. quia ſi certa quædam ætas ad munia ſæcularia requiratur; quanto magis eadem neceſſaria erit ut canonice recipiantur Ordines, qui plus conſilii & maturitatis exigunt, quam mundanæ dignitates?

Si quæras quibus ſubjaceant pœnis qui ante legitimam ætatem recipiunt Ordines. R. 1. eos incurrere ſuſpenſionem ex Conſtitutione Pii II. quæ incipit, *Cum ex ſacrorum*. Vide dicta Cap. 2. de ſuſpenſione pag. 870. R. 2. eos ſi ſuſpenſionem violent, Ordinis recepti functiones exercendo, novam irregularitatem incurrere, a qua niſi diſpenſentur, celebrare non poſſunt, etiamſi ætatem requiſitam jam attigerint; quia ætas ſuperveniens, nec ſuſpenſionem, nec ſuſpenſionis effectus tollere poteſt. Si vero non celebraverint, poſſunt, poſt obtentam, tum ſuſpenſionis quam incurrerunt abſolutionem, tum ætatem legitimam, functiones Ordinis ſui exercere: quia ceſſavit eorum irregularitas per ætatis complementum. Ita Sairus c.12.n.13. Quod ſi quis bona fide exiſtimans ſe ætatem canonicam habere, Sacris initietur, irregularis non fiet, adeoque obtenta ætate, celebrare poterit abſque diſpenſatione, Collat. Andeg. de irregular. p. 191. Quid ſentiendum de validitate Ordinationis in infante nondum adepto uſum rationis, expendunt Theologi in Tractatu de Ordine.

Prob. quoad beneficia; tum ex cap. 14. *De elect.* in 6. ubi collatio Parochialis Eccleſiæ homini legitimam ætatem non adepto, *viribus omnino carere* dicitur; tum ex aliis Canonibus ſupra relatis, qui cum certam ætatem poſtulant ad beneficia, ita ſemper in foro civili & eccleſiaſtico intellecti ſunt, ut collatio aliter facta, pro invalida habita fuerit. *Gibert de irreg. p. 692. Paſtor ibid. n. 7. n. 10.*

Concluſio V. In defectu ætatis ſolus nunc Papa diſpenſat, neque omnis ejus diſpenſatio valet in Gallia.

Prob. 1. pars; tum ex cap. *Nullus*, final. *De tempor. ordin.* in 6. tum ex unanimi Doctorum etiam noſtrorum conſenſu; tum quia is ſolus, ait M. Grandin pag. 118. diſpenſat ab irregularitate, qui eam poſuit, niſi extet privilegium; atqui nullum extat privilegium quo liceat Epiſcopo cum Diœceſanis, aut Prælato cum Religioſis ſuis diſpenſare: quod enim Regularibus a S. Pio V. conceſſum erat, hoc a Gregorio XIII. abrogatum eſt per Bullam in qua ſtatuit, ut Tridentini Decreta obſerventur, etiam in iis quæ ſpectant ad Regulares, Vide Sair. l. 6. c. 13. n. 14. *Id. ibid.*

Dixi, *nunc*; quia diſpenſatio ab ætatis defectu, haud ſuper Romano Pontifici reſervata fuit, ut probat Gibert ibid. & agnoſcit auctor Coll. Andeg. p. 192.

Prob. 2. pars; quia ex conſtanti Galliæ uſu non poteſt Papa diſpenſare in defectu ætatis, ad effectum poſſidendi Beneficii quod ætatem hanc ex ipſa fundatione poſtulat; quod præſertim verum eſt in Beneficiis quæ Laicos pro fundatoribus habent. *Héricourt 2. p. cap. 2. nu. 12.*

Nota.

Nota. Papam vix unquam ad plures quam ad duos annos diſpenſare, niſi cum Principibus, aliiſve ſublimibus perſonis. V. Gohard. p. 255.

Quæres an irregularitas ex defectu ætatis non poſſit contrahi per nimiam & decrepitam ætatem.

Reſp. præciſe ac formaliter ſiſtendo in ratione ætatis, per ætatem quantumvis provectam non induci irregularitatem: nullibi enim Canones præfixerunt terminum ultra quem illicita ſit Ordinum ſuſceptio; & merito quidem, cum ætas quo maturior eſt, eo ſit Ordinum gravitati accommodata magis. Si tamen talis ſit ſenectus, ut in morbum declinet, eive æquivaleat, ita ut obſtet, ne ſacræ functiones eo quo par eſt modo exerceri poſſint, tunc irregularitatem pariet non ſecus ac morbus perpetuus; vel ſi mavis, incapacitatem quamdam, in *qua utpote* quæ juris naturalis eſſe poſſit, ne ipſe quidem Papa *diſpenſare* queat. Ita Suarez ibid. num. 5.

CAPUT QUINTUM.

De irregularitate ex defectu libertatis.

DEfectum libertatis relative ad Ordines habent tum ſervi, tum curiales, tum ad reddenda ratiocinia obligati, tum denique conjugati.

De ſervis ſtricte & proprie dictis qui etiam mancipia dicuntur, galli-
Diſt. 56. cap. 1. ce *Eſclaves*, hæc præcipiuntur jure communi. 1. *Nullus Epiſcoporum ſervum alterius ad Clericatus officium promovere* debet. Cujus Conſtitutionis ratio eſt; tum quia ſervus, domini obſequiis mancipatus, ad divina miniſteria
Ib. c. 6. ſicut Clericum decet, expeditus eſſe nequit; tum quia *vilis perſona ma-*
Ib. c. 12. *nens, Sacerdotii dignitate fungi non poteſt*; tum quia ſervus eſt in bonis do-
Ib. c. 13. mini, *aliena* autem bona ab Eccleſia *pervadi* non debent. 2. ſi tamen
Ib. c. 20. domini *petitio aut voluntas acceſſerit*, ſervus ordinari poteſt: imo *ſi ſervus ſciente & non contradicente domino, in Clero fuerit ordinatus, ex boc ipſo ∴ liber & ingenuus erit*, liber, inquam, a temporalibus officiis, *non autem a ſpiritualibus*, c. 4. *De ſervis non ordin.* Quod ſi ſervus *ignorante domino*, vel ſciente & contradicente, Ordines ſuſceperit, *graviter* peccat, &, ſi adhuc
Ib. c. 10. in minoribus conſtitutus ſit, *ad ſequendam ſervilis conditionis ſuæ neceſſitatem* obligari debet: ſi autem majoribus Ordinibus jam initiatus ſit, conſcio ejuſdem ſervitutis Epiſcopo, Epiſcopus tenetur in duplum domino ſatisfacere. Si vero Epiſcopus ordinati ſervitutem ignoraverit, tunc quibuſdam in locis degradabatur, reſtituebaturque domino ſuo, eadem ipſi ac *ante* officia præſtiturus; alibi vero non niſi ad ſpirituales operas applicandus. Vide citatam diſt. 54. per totam, Suarem diſp. 51. ſect. 3. Salmant. c. 9. n. 60. Thomaſſin. l. 2. p. 2. c. 21. Diſcipl. Eccleſ. Gibert. tit. 4. de irregul. p. 671. Sed his fuſiori calamo diſcutiendis non immoror, quia ſervitus in Gallia locum non habet; quamquam certis in locis extent homines gallice dicti,
Conſuet. Meld. art. 79. Nivern. art. 17. *Serfs de main morte*, qui ad Ordines promoveri non debent, niſi vel dominus conſenſerit, vel ſi diſſentiat, illatum ei damnum compenſent.

Irregulares quoque erant jure antiquo Curiales, ſeu Magiſtratus, qui populi, cujus obſequio, una cum familia ſua boniſque ſuis mancipati erant, quaſi ſervi eſſe videbantur. Irregularitatis eorum ratio præſertim

tim

tim triplex. 1. ipſa eorum conditio, quæ ſplendida quædam ſervitus erat. 2. annexa eorum officio neceſſitas exhibendi populo *voluptates*, *quas a diabolo inventas eſſe*, *non eſt dubium*, *& ludorum vel munerum apparatibus* præſidendi aut aſſiſtendi; Curiales enim belluarum cum belluis aut etiam cum hominibus, preliis præeſſe tenebantur. 3. demum dependentia a Principe; *ſæpius* enim Curiales *ad Curiam repetuntur*, ait Innoc. I. quem vide Epiſt. 2. 4. &c. Adi Thomaſſ. p. 1. l. 2. c. 11. n. 6. In Gallia Curiales & Officiales Regii ordinantur, retentis etiam officiis ſi ea cum muneribus Eccleſiaſticis ſint compatibilia, ait Paſtor l. 3. tit. 29. *Diſp. 51. cap. 3.*

Eodem jure communi a ſtatu Clericali excluduntur alieni boni adminiſtratores, quales ſunt *Procuratores* ad lites, *Actores* ſeu aliena negotia agentes, *executores ſeu curatores* adultorum vel *pupillorum*; iique omnes non niſi *poſt depoſita onera & reddita ratiocinia*, ad Ordines aſſumi poſſunt, c. *Magnum*, diſt. 54. & tit. *De obligat. ad ratiocinia*. Ratio hujus prohibitionis eſt, quia hujuſmodi Officiales in reddendis rationibus, doli redargui, magniſque litibus vexari poſſent, quod in damnum & infamiam Eccleſiæ redundaret; tum quia ii nequidem ad publicos honores & munia idonei ſunt, l. 6. ff. *De munerib.*

Ab hac lege excipiuntur 1. adminiſtratores bonorum Eccleſiæ, vel cujuslibet alterius cauſæ piæ, ſeu publicæ, ſeu privatæ. 2. defenſores perſonarum miſerabilium, orphanorum v. g. & pauperum, quibus cum opem ſuam negare non debeat Eccleſia, nec eos qui impendunt ab Ordinibus removere debet. 3. qui legitimam proximorum agnatorum tutelam ſuſceperunt &c. *V. Pith. l. 1. tit. 19.*

An autem hæc irregularitas in Gallia vigeat, ne ipſi quidem Galli conſentiunt inter ſe. Negant alii, ut videre eſt apud Gohard. ibid. p. 310. Alii Gloſſam ſecuti, pro irregularibus haberi volunt eos qui ad reddendam adminiſtrationis publicæ rationem obligati ſunt; ſecus ſi ſolum adminiſtrationis privatæ rationem reddere teneantur: hos enim ordinari poſſe cenſent, niſi jam ipſis actio ſeu lis mota fuerit, aut ſubſit ſuſpicio doli. Ita Solier in Paſtor lib. 3. tit. 29. Pontas v. *Irregularité* cas 133. Alii vel nullam hic eſſe irregularitatem, vel ſi qua ſuperſit, ab Epiſcopo relaxari poſſe ſentiunt. Ita Gibert pag. 681. eaque ultima opinio aliis mihi præponenda videtur: unde qui ad Ordines promoveri optant, ſi alienæ rei adminiſtratione & ratione onerati ſint, ſtatum ſuum aperire debent Epiſcopo, qui hujuſmodi hominibus manus cito imponere non debet.

Circa conjugatos qui ſuo modo ſervi ſunt, quia corporis ſui poteſtatem non habent, hæc tenenda. 1. conjugati irregulares ſunt, & ne ad tonſuram quidem admitti poſſunt, cap. ult. *De tempor. ordin.* in 6. 2. iidem conſequenter inhabiles ſunt ad Beneficia, cum nequidem ea retinere poſſint, quibus ante conjugium donati fuerant, ſed iis ipſo facto priventur, ut docent Juriſconſulti noſtri, apud auctorem Collat. Andeg. de Ordine p. 608. quod & alibi docui. 3. cum conjugatis diſpenſari nequit ut ordinentur, aut Religionem ingrediantur, invita uxore, Paſtor l. 3. c. 3. Excipe, niſi vir legitimam habeat divortii cauſam, v. g. ob uxoris adulterium: quia enim tunc ceſſat uſus conjugii, & maritus ab uxore repeti non poteſt, non indiget uxoris conſenſu, Sanch. lib. 7. de Matrimon. diſp. 42. *Tom. 2. p. 400.*

Digitized by Google

diſp. 42. nu. 16. Piring in lib. 3. tit. 3. nu. 2. 4. non poteſt conjugatus ad minores etiam Ordines promoveri, *niſi ab uxore continentiam profitente abſolutus fuerit*, cap. 5. *De converſ. conjugat.* & cap. ult. *De temp. ordinat. in 6.* An autem ſufficiat, ut uxor continentiæ votum emittat in ſæculo, an vero Religionem profiteri debeat, diſtinguendum eſt. Vel enim *ita uxor ſenex eſt & ſterilis*, ſeu extra periculum incontinentiæ poſita, *quod ſine* C. 4. De *ſuſpicione poſſit eſſe in ſæculo, & tunc diſſimulare* poteſt Epiſcopus, *ut ea in* conver. *ſæculo remanente & caſtitatem promittente, ad Religionem*, vel, ut ſatis com- conjug. muniter a paritate rationis inferunt Interpretes, ad ſtatum Clericalem *tranſeat vir ipſius*: vel hæc mulier juvenis eſt, & tunc non ante ordinari debet vir ejus quam ipſa Religionem profeſſa fuerit, ex Canon. 6. diſt. 77. Et vero exigunt alii Canones, ut juvenis uxor illius qui Reli- Cap. 4. 8. gionem ingredi exoptat, & ipſa Religionem ingrediatur; ergo *& id ma-* 13. *ib.* gis exigendum eſt cum quis ita ordinari vult, ut in ſæculo manere debeat: magis enim ſubeſſet periculum incontinentiæ, quia *Clericus ſæcularis* uxorem facilius inviſere poſſet quam Regularis.

CAPUT SEXTUM.

De irregularitate ex defectu famæ.

DE hac irregularitate tractant aliqui inter irregularitates ex delicto: quia tamen non omnis infamia ſupponit delictum; idcirco de ea hic diſputabimus.

Infamia opponitur famæ: unde cum fama ſit bona opinio, ſive exiſtimatio quæ publice habetur de alicujus excellentia, vel, ut ajunt *V. To.* 1. alii, multorum recta opinio cum rumore, conſequens eſt, infamiam *pag.* 371. nihil aliud eſſe quam publicam diminutionem ſeu amiſſionem boni nominis & rectæ æſtimationis. Quoniam vero bona hæc æſtimatio multis modis amitti poteſt, hinc totuplex eſſe poteſt infamia, *quotuplex* eſſe poteſt modus quo quis in aliorum oculis *vilis fiat, vel vituperio dignus*. Duplex tamen diſtingui ſolet infamia, *juris ſcilicet, & facti. Infamia* juris tribus modis contrahi poteſt. 1. per commiſſionem criminis cujus executioni infamia jure ſeu civili ſeu canonico annexa eſt. 2. per ſententiam Judicis. 3. per exercitium officii vel profeſſionis licitæ vel illicitæ, quam qui exercent in jure reputantur infames.

Infames ſunt ob crimen. 1. *homicidæ, malefici, fures, ſacrilegi, raptores, adulteri, inceſti, venefici, criminoſi, perjuri, qui raptum fecerunt, vel falſum teſtimonium dixerunt, ſeu ad ſortilegos, divinoſque concurrerunt*, belli deſertores, & alii quos videre eſt capit. 9. III. qu. 5. & cap. 17. VI. qu. 1. a quibus eximit Gloſſa ſuſpectos & domeſticos, quos iidem Canones infamibus accenſere videntur. 2. in duello pugnantes, adjuvantes, ſpectantes, Tridenr. ſeſſ. 25. cap. 19. de reform. Item hæretici, ſchiſmatici, ſimoniaci, ſodomitæ, lenones, rei læſæ majeſtatis, uſurarii, famoſum libellum facientes, conſentientes, & invenientes ſi non frangant: & alii qui jure civili infames ſunt; *nam infames eſſe dicimus, quos leges ſeculi infames appellant*, ait Canon 2. VI. qu. 1. quod tamen aliquam patitur exceptionem, ut notat Gratianus in cap. 7. cauſa 2. qu. 3. nam quæ intra tempus luctus

ctus nubit, jure civili infamis eſt, non canonico. 3. neque ii ſolum jure infames ſunt qui crimen admiſere, ſed & aliquando eorum filii; quia parentum ſcelus nonnumquam adeo enorme eſt, ut in filios redundet. Hinc infames ſunt tum filii eorum qui de crimine læſæ majeſtatis damnati ſunt, cap. 22. VI. q. 1. tum qui ex muliere palam meretrice, tametſi conjugata nati ſunt. *Salmant. c.8. n.83.* Imo infames ſunt non filii tantum, ſed & nepotes, ſive eorum qui in Cardinales violentas manus injiciunt, cap. 5. *De pœnis* in 6. ſive eorum qui in hæreſi publice deceſſerunt, cap. 15. de Hæret. in 6. ſed de his dicam in proprio loco. *Infra 3. p. c. 3.*

Infames ſunt per ſententiam Judicis, 1. qui, etiamſi non damnentur ob crimina quæ in jure infamiam important, damnantur tamen ad pœnam infamantem, v.g. ad triremes, vel ad exilium etiam ad tempus; item qui e certo diſtrictu vel loco relegantur, quamquam eæ litteræ quæ vulgo dicuntur *de cachet*, per ſe non infamant; qui officii ſui exercitio interdicuntur; qui cæſi ſunt fuſtibus; notati ſtigmate *de la fleur-de lys*; numellis publicis verſati, *mis au pilory*; ignominioſe traducti, *obliges a faire amande honorable*; reprehenſi a Judice, *blames*, ſecus ſi ſolum admoniti ſint; item qui mulcta pecuniaria in materia criminali mulctati ſunt; ſecus ſi ſolum in eadem materia propter aliquod peccatum damnentur ad eleemoſynam. Vid. Ferriere in Introductione ad praxim, v. *amande*, *aumone*, *infamie*, Gohard. t. 1. p. 281. 2. eamdem contrahunt infamiam ii qui a Judice ſententia definitiva (interlocutoria enim ad infamiam non ſufficit, ait Vallenſis) declarantur rei criminis cui annexa eſt de jure infamia, etiamſi ad pœnam infamantem non condemnentur. *Delvaux de Benef. l.1.tit.17.* An autem ſola rei confeſſio in legitimo judicio facta ſufficiat ad infamiam, controvertitur. Exiſtimant multi eam ſufficere, ſi crimen confeſſum ſit ex iis quæ ex legis præſcripto infamiam inferunt, eaque certa eſt & communis aſſertio, ajunt Suar. diſp.48. ſect.1. nu. 23. & Vallenſis ibidem. Si vero crimen ſit ex numero eorum quibus infamia per legem non ſit impoſita ipſo jure, ſed imponenda, tunc ad infamiam non ſufficit juridica confeſſio ante Judicis ſententiam. Ratio eſt, quia infamia eſt pœna: atqui pœna quam lex per ſe non infert, non imponitur per ſolam rei confeſſionem, ſed tunc ſolum quando a Judice infligitur; unde tunc locum habet id quod jure civili ſancitum eſt, neminem cenſeri infamem donec condemnatus ſit. *Vid. tit.* De his qui notantur infamia, ff. Fatendum tamen in Gallia corporis comprehenſionem decretam ſufficere ad infamiam juridicam; unde Senatus Pariſienſis die Auguſti 18. an. 1688. judicavit, collationem Beneficii factam homini cujus corporis decreta erat comprehenſio, invalidam eſſe. *Gibert. p. 759. 761.*

Infames demum ſunt ob exercitium profeſſionis. 1. comœdi, mimi, hiſtriones, & quiſquis *artis ludicræ, pronunciandive cauſa in ſcenam prodierit, ſpectaculum ſui præbiturus, ſive in publico privatove, vel in vico: quo tamen loco paſſim homines ſpectaculi cauſa admittantur*, l. 1. & 2. ff. *De his qui notantur infamia*; & cap. 1. IV. qu. 1. 2. qui *macellariorum aut tabernariorum officium publice & perſonaliter* exercent, & ab eo deſiſtere nolunt: colligitur ex Clementina 1. *De vita & honeſtat. Clericor.* Non loquor de tortoribus, quos admodum infames eſſe conſtat, & qui inſuper ex lenitatis defectu ab Ordinibus arcentur. *Gibert p. 758.*

Infamia facti ea eſt quam quis contrahit ex commiſſione delicti quod

infame

Garcias 7. p. c. 8. Salmant. num. 78. infame cenſetur apud graves & honeſtos viros, etiamſi crimen illud non ſit ex eis quæ in jure reputantur infamia. Dixi, *apud graves viros*; quia perſonæ leves & quæ facile moventur, non ſufficiunt ad infamiam, etiamſi plures ſint, Argum. Can. 11. VI. qu. 1.

Alii aliter definiunt infamiam cum juris, tum etiam facti. Infamia juris, inquiunt, ea eſt quæ contrahitur ſeu per ſententiam Judicis declaratoriam aut definitivam, ſeu per juridicam rei confeſſionem, prout ſupra dixi. Infamia vero facti, ea eſt quæ contrahitur ipſo facto & ante quamlibet ſententiam, & hæc duplex diſtinguenda videtur; alia eſt legalis, alia popularis. Infamia legalis facti, ea eſt quæ oritur ex ſolo facto, ſed cui annexa eſt infamia; unde infamia hæc non incurritur, niſi per exercitium profeſſionis, aut commiſſionem criminis *cui* annexa eſt a legibus infamiæ nota. Hæc infamia, ait Gibal. *licet ipſo* facto incurratur, non tamen ſine juris adminiculo. Infamia *popularis*, ea eſt quæ incurritur ob crimen quod licet infamia non *notetur in jure*, tale tamen eſt, ut ex prudentum & bonorum æſtimatione, boni nominis amiſſionem pariat: Juxta hanc diſtinctionem quæ clarior & ſtrictior videtur, loquemur in decurſu Capitis. Itaque ſit

CONCLUSIO I. Infamia ſaltem aliqua parit irregularitatem.

Prob. 1. ex Can. 17. VI. q. 1. *Infames eſſe eas perſonas dicimus, quæ pro aliqua culpa notantur infamia .·.·. hi omnes ad ſacros gradus provehi non debent*. 2. ex regula 87. Juris in 6. *Infamibus portæ non pateant Dignitatum*. Porro ordo Clericalis eſt dignitas & honor, cap. 21. diſt. 54. 3. idem probat & evincit ratio qua nituntur ſacri Canones; *valde enim grave eſt, ut vir de quo talia & tanta narrantur .·.·. honoretur*, cap. 4. *De accuſat.* & *quis honorificabit exhonorantem animam ſuam?* ait Eccli. cap. 10. Hinc eſt quod cum de conſtituendis Diaconis cogitaverunt Apoſtoli, id primum conſideraverint, ut eligerentur viri *boni teſtimonii*, Act. 6. & Paulus id præſertim in Epiſcopo requirit, ut *teſtimonium* habeat *bonum ab iis* etiam *qui foris ſunt*.

1. ad Timoth. cap. 3. CONCLUSIO II. Nullum crimen quantumlibet grave & enorme, adeoque etiamſi ex iis ſit quæ in jure famoſa ſeu *infamantia dicuntur, infamiam* & irregularitatem inducit, quamdiu *manet occultum, exceptis paucis*. Ita Navarrus cap. 27. n. 248. Garcias *part. 7. cap. 8.* & alii plures quos refert contra S. Antoninum p. 3. tit. 28. *cap. 6.* Suarem diſp. 48. ſect. 1. n. 17.

Prob. 1. cap. 4. *De tempor. ordin.* ubi Alexander III. conſultus de Clerico qui tam graviter deliquerat, ut *ſi peccatum ejus eſſet publicum, degradaretur ab Ordine quem ſuſcepit*, mandat Epiſcopo ut ei condignam pœnitentiam imponat, & ſuadeat, *ut parte pœnitentiæ peracta, Ordine ſuſcepto utatur, eoque contentus exiſtens, ad ſuperiores non aſcendat. Verumtamen*, ait Alexander, *quia peccatum occultum eſt, ſi promoveri voluerit, eum non debes aliqua ratione prohibere*. Idem decernit Gregorius IX. cap. 17. eodem tit. *de Sacerdotibus & aliis Clericis qui per reatum adulterii, perjurii, homicidii, vel falſi teſtimonii* conſcientiam ſuam læſerant: vult enim, ut *ſi propoſita crimina* quæ ex jure infamant, *ordine judiciario comprobata, vel alias notoria non fuerint*, non debeant *hi* Clerici (*præter reos homicidii*) *poſt pœnitentiam in jam ſuſceptis vel ſuſcipiendis Ordinibus impediri*: ergo, juxta hoſce Pontifices, delictum quantumvis grave irregularitatem non inducit, niſi per facti evulgationem, aut ſententiam declaratoriam &c. notorium evaſerit.

Prob. 2.

Digitized by Google

Prob. 2. quia infamia in ſua definitione involvit notitiam publicam: atqui ubi crimen occultum eſt, implicat reperiri notitiam publicam; ergo & implicat crimen occultum inducere infamiam. Aut ſaltem dicendum eſt cum Laymano l. 1. tr. 5. p. 5. cap. 4. infamiam hanc non contrahi, niſi radicaliter & fundamentaliter per crimen occultum, adeo ut accedente deinceps criminis ejuſdem publicatione, infamia veluti formaliter compleatur, & jam effectus ſuos, adeoque & ipſam irregularitatem producat. Idem tenet Gibal. c. 4. q. 4. conſect. 1.

Dixi, *paucis exceptis*; quædam enim ſunt crimina, quæ, ut alibi dictum eſt, diſpoſitione juris per ſe & ratione ſui, ſine notorietate & per conſequens ſine infamia formali irregularitatem inducunt. Tale eſt homicidium voluntarium, & alia de quibus infra loquemur agendo de irregularitatibus ex delicto, jam pridem enim temperatus eſt Canonum rigor, ſecundum quem infames erant ii omnes qui *Chriſtianæ legis normam* abjiciebant, mortaliter peccando. Quamvis ait Pirrhing. lib. 1. tit. 11. n. 19. obſervari etiamnum deberet, ut qui notorie peccavit mortaliter, ante peractam pœnitentiam ad Ordines non admitteretur. *Sup. p. 13.* *C. 2. & 17. VI. q. 1. Can. 60. Apoſt.*

Quæres an nefandum ſodomiæ crimen ex iis ſit, quæ licet occulta, irregularitatem inducant. R. 1. negative cum Pontaſio verbo *Irregularité* cas 13. Ratio eſt, quia id nullibi expreſſum eſt in jure; Bulla enim 72. S. Pii V. quæ *omnes & quoſcumque Presbyteros, & alios Clericos ſæculares & Regulares cujuſcumque gradus & dignitatis, tam durum nefas exercentes*, ſeu * uſu quaſi continuato committentes, *omni privilegio Clericali, omnique Officio, Dignitate & Beneficio* privat, vel in Galliis promulgata non eſt, vel ſolum ſpectat ad forum exterius, ut hinc probat Gibalinus, quod præcipiat S. Pius V. Clericos peſſimi hujus criminis reos degradari & brachio ſæculari tradi puniendos. R. 2. cum eodem Pontaſ. eos qui in hoc ſcelus prolapſi ſunt, etiamſi pœnitentiam egerint, ab accipiendis Ordinibus abſtinere debere, quia Eccleſia, etſi diſciplinam ſuam mutat aliquando, eumdem tamen ſpiritum ſervat: atqui is eſt Eccleſiæ ſpiritus, ut qui tam fœde prolapſi ſunt, a ſacris altaribus in perpetuum recedant, de quo vide Thomaſſin. Diſcip. Eccl. 2. p. l. 2. c. 15. & ſeq. Hæc tamen temperanda puto, ſi urgeat Eccleſiæ neceſſitas, & eximia promovendorum emendatio. ** Nav. c. 27. n. 249.* *Gibalin. ib. n. 19.*

CONCLUSIO III. Infames omnes, ſeu jure, ſeu facto etiam populariter tales ſint, ab Ordinibus & Beneficiis arceri debent.

Prob. quia viri corrupti, & qui teſtimonium malum habent, non poſſunt ſine gravi populorum ſcandalo, & ſanctorum offenſione ad bonorum apicem promoveri; ac proinde ab eo arceri debent, ut fures & mercenarii. Et vero ut quis ab Ordine vel Beneficiis arceatur, neceſſe non eſt eum eſſe ſtricte irregularem; ſed ſufficit ut vere indignus ſit: atqui indignus eſt, qui nedum bonum nomen habet peſſimum, & pro infami apud ſapientes reputatur; ergo ſive canonice irregularis ſit, ſive non, ab Eccleſiaſtico Ordine foris eſſe debet ut canis; quia quamdam habet juris divini irregularitatem in qua a nemine diſpenſari poteſt; unde merito docet Sairus lib. 7. cap. 10. num. 16. infamiam facti nonniſi per factum omnino contrarium tolli poſſe.

CONCLUSIO IV. Probabile eſt, infames, non ſolum infamia juris, ſed & facti legalis, vere eſſe irregulares. Ita cum ceteris pleriſque Habert

bert de Ordine part. 3. cap.6. §.8. quæſt.10. auctor Coll. Andeg. p.243. Pontas v. *Irregularitè* cas 320.

Prob. 1. quia jura quæ infames irregularitate plectunt, exigunt ſolum, ut eorum crimina, vel *ordine judiciario comprobata* fuerint, *vel* alio modo ſint *notoria*; ergo nihil amplius exigere poſſumus.

Prob. 2. quia mimi, hiſtriones, & alii ejuſdem generis, ante Judicis ſententiam irregulares ſunt; ergo ſola facti publicitas ad inducendam ex infamia irregularitatem ſufficit. Non nego hiſce profeſſionibus annexam fuiſſe a jure infamiæ notam, ſicut hæc multis criminibus annexa eſt; ſed quæſtio eſt, an infamia hæc ſola facti notorietate, & ante proceſſum juridicum operetur: operatur autem indubie quoad eos qui artem infamantem exercent; ergo & quoad alios.

Prob. 3. quia ut infamia facti legalis irregularitatem pariat, *duo ſufficiunt*. 1. ut Eccleſia poſſit eos quorum publica eſt infamia, *irregularitate* plectere. 2. ut id velit. Atqui utrumque conſtat. 1. enim *tam poteſt* Eccleſia criminibus legaliter & publice infamantibus irregularitatem annectere, vi cujus ſic infamati Beneficiorum incapaces fiant, quam poſſit Communitas politica eoſdem infames ab officiis ſuis repellere: atqui poteſt politica Communitas hoſce infames ita ab officiis ſuis repellere, ut hæc iiſdem valide conferri nequeant; ergo & idem poteſt Eccleſia: præſertim cum poſſit ob crimina etiam occulta, v.g. ob homicidium ſecretum, irregularitatem imponere. 2. vult Eccleſia ut palam & publice infamati *irregulares* ſint, cum, ut jam dixi, generatim & indiſtincte decernat *irregularitatem* in eos qui publice & palam horumce criminum reos ſe conſtituerint.

Prob. 4. quia in Gallia ut alibi, infames facto, multis in punctis plane æquiparantur iis qui ſunt juridice infames: unde neutra ſpecies efficaciter teſtatur in judicio, neutra ad Magiſtratus evehitur, ut docet Ferriere in ſua ad praxim Introductione v. *Infamie*. Vide l. 2. Cod. *De dignitatibus*. Unde a fortiori colliges infames legaliter, non minus irregulares eſſe debent, quam qui juridice infames ſunt.

Dixi, *probabile eſt*; neque enim diſſimulandum *eſt non deeſſe viros graves* qui ſentiant neminem in Gallia reputari *infamem ex delicto, quantum* ad inducendam irregularitatem *ſufficit*, *niſi* præceſſerit Judicis ſententia criminis declaratoria, aut modo infamanti condemnatoria, aut ſaltem decretum comprehenſionis corporis. Ratio opinionis hujus eſt, quod quantumcumque leges alicui crimini infamiam alligaverint, infamia hæc non contrahatur, niſi certo & publice conſtet de commiſſione criminis: atqui, inquiunt, in Galliis, ubi, in iis quæ juris ſunt *poſitivi*, notorietas facti locum non habet, nihil certo & publice conſtare *poteſt*, niſi per ſententiam Judicis; ergo. Quia tamen principium hoc, non ſecus ac alia, exceptiones ſuas habet, ita ut in ipſa Gallia comœdi & duelliſtæ ipſo facto Eccleſiaſtica ſepultura priventur, idcirco in re tanti momenti ad Epiſcopi judicium recurrendum eſſe puto.

Circa hæc nota 1. ſi quis delictum de jure infamans coram duobus aut tribus teſtibus commiſerit, non ideo formaliter infamis erit, niſi vel crimen in Judicio confeſſus fuerit, vel acceſſerit Judicis ſententia criminis declaratoria.

Nota 2. ſi pendente hac lite voluerit idem ordinari, omnino repellendus

dus eſt, neque poteſt ab Epiſcopo diſpenſari, quia non diſpenſat Epiſcopus in delictis ad forum contentioſum deductis, ſi vero reus probationum defectu abſolutus ſit, non indiget diſpenſatione, quia liber eſt ab infamia.

Nota 3. ſi innocens ex falſorum teſtium allegatis, pœna infamante, v. g. triremibus damnatus ſit, debet is ſe gerere ut irregularem, neque vel Ordinibus initiari, vel Beneficiis valide donari poteſt, niſi diſpenſationem obtinuerit, aut a ſuperiore juridice innocens renuntiatus fuerit. *Collat. Andeg. c. 246.*

Nota 4. Infamia juridica, ſeu quæ naſcitur ex ſententia Judicis, plures aliquando habet effectus quam infamia legalis, poſito quod utraque irregularitatem inducat: legalis enim inhabilem facit ad acquirendum; juridica vero privat inſuper aliquando jam acquiſitis, ſive obligando reum ut Beneficio cedat, ſive juxta aliquos eum damnando ad pœnas infamantes quæ Beneficii vacationem ipſo facto inducunt; quamquam cenſent aliqui nullas eſſe pœnas, ſive exilii perpetui, triremiumve, aut, quod pejus eſt, capitis ipſius, quæ quempiam ipſo facto Beneficiis ſuis privent, niſi ſententia contra reum lata privationem hanc expreſſe decernat. Ita Goard. tom. 2. p. 191.

Conclusio V. Infamia multis modis auferri poteſt.

1. enim infamia popularis tollitur emendatione ſceleri proportionata & publica. Ratio eſt. 1. quia res per quaſcumque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſolvitur; ergo cum infamia popularis ex malo facto naſcatur, debet ea per bona opera & vitæ veteris emendationem diſſolvi; juxta id capit. 4. diſt. 56. *Ad meliora converſum nequaquam prior vita commaculat*; & cap. 18. ibid. *Non ideo debet deſpici quod fuit, qui jam incipit eſſe quod non fuit*. 2. quia id jure ſic conſtitutum eſt cap. 54. *De teſtibus & atteſt.* & alibi paſſim.

Dixi, *emendatione*, non autem, pœnitentia; quia pœnitentia ſolemnis quæ deſcribitur cap. 64. diſt. 50. nedum ſolveret irregularitatem, eam inducebat econtra, & *ab infimis etiam officiis Clericorum* excludebat, ut patet ex cap. 55. 56. & 60. eadem diſt. idque etiamnum præſtaret, ſi adhuc eſſet in uſu, ut eſt Cœnomani. An autem ii quibus id pœnitentiæ imponitur, ut dum divina perſolvuntur Officia, ad Eccleſiæ fores conſiſtant, cereum accenſum manu geſtando, irregulares ſint, controvertitur. Negat Bonacin. diſput. 7. quæſt. 3. punct. 2. quia hæc pœnitentia, licet publica, multum differt a pœnitentia ſolemni quæ paſſim prioribus Eccleſiæ ſæculis erat in uſu, & proinde ab iſta ad illam non valet illatio cum ſacri Canones de una non de alia locuti ſint: utut ſit, fatentur omnes pœnitentiam publicam, qualis hodie aliquando fieri poteſt, parere irregularitatem ſi pariat infamiam, parere vero infamiam præſertim ſi coacta ſit, & ob culpam quæ occulta non manet, impoſita, Suar. diſp. 48. ſect. 2. num. 4.

Dixi 2. *proportionata &c.* quæ nimirum prioris vitæ maculas in opinione hominum deterſerit, adeout deteriori famæ ſuccedat bona exiſtimatio ex contrariis virtutis operibus ſæpe ac diu repetitis; diu, inquam, quantum moraliter ſufficit, ut prudentum arbitrio homo vere converſus intelligatur; ad quod triennium requirunt Marchini, Barboſa alleg. 43. n. 23. Navar. Comment. 2. de Regul. n. 60. Tambur. de jure Abbat. tom. 2. diſp. 17. q. 7. num. 13.

Digitized by Google

2. Infamia per ſententiam contracta, prout irregularitatem inducit, non tollitur per emendationem, ſed per Eccleſiæ diſpenſationem. Ratio eſt 1. quia pœna per ſententiam impoſita pro tempore indefinito, tamdiu durat donec a Superiore relaxetur: atqui infamia per Judicis ſententiam impoſita eſt pro tempore indefinito; ergo. 2. quia non magis emendatio & pœnitentia ſufficiunt ad tollendam infamiam, quam ad tollendas alias pœnas, ſive ab homine, ſive a jure impoſitas: atqui pœnitentia & emendatio non ſufficiunt ad tollendas hujuſmodi pœnas, ut patet tum in cenſuris, tum in exilio, aliiſque pœnis quæ a Curiis ſæcularibus decernuntur; ergo neceſſaria eſt diſpenſatio.

Hæc autem diſpenſatio concedi poteſt. 1. a Papa, quamvis indecens eſſet eum, cum infami nondum bonum nomen publice adepto *diſpenſare*, niſi graviſſima urgeret cauſa, ut monent Salmant. cap. *8. nu. 87.* 2. ab Epiſcopis, ſed cum duplici limitatione, ut nempe non *diſpenſent* in criminibus adulterio gravioribus; & ut non diſpenſent, *ut quis de* novo ad Ordines vel Beneficia promoveatur, ſed tantum *ut* acceptus uti poſſit. Vid. Interpretes in cap. 4. *De judiciis*, Barboſam & Salmant. ibidem. 3. concedi poteſt a Principe ſæculari, non quidem directe, ut per ſe patet, ſed indirecte, quod tripliciter fieri poteſt. 1. ſi diſpenſet in lege ſua, cujus violatio alioqui infamiam induceret; quamquam tunc non tam tollat infamiam, quam impediat ne contrahatur. 2. ſi infamia ex facto proprio contracta non fuerit; ſic poteſt Princeps ab infamia relevare filios eorum qui commiſſo læſæ majeſtatis crimine, infamiam ſibi prolique ſuæ contraxerunt. 3. etiamſi infamia ex facto proprio prodierit, modo tamen factum illud non pariat directe infamiam; niſi vi legis civilis. Sic damnatus ob uſuram vel ſodomiam, non poteſt a Principe penitus rehabilitari, quia crimina hæc infamiam directe pariunt jure canonico ſicut & civili: at vero damnatus ob culpam quæ vi ſolius civilis juris infamiam pareret, non autem directe & ſpecialiter vi juris canonici, ſed indirecte tantum & ob regulam generalem, quod qui jure civili infames ſunt, ſint *etiam infames jure canonico*; is, inquam, a Principe reſtitui *poſſet*, *juxta Suarem*, *& ab eo* reſtitutus jam apud Eccleſiam infamis *non remaneret*. Ideo enim ſolum apud Eccleſiam infamis erat, quia *infamis* cenſebatur in foro ſæculari; ergo ſublato hoc fundamento, *tolletur* infamia, etiam in foro Eccleſiæ, & ex conſequenti *tolletur* irregularitas. Hæc tamen Suaris opinio difficultate non caret, præſertim in caſu quo quis pœna infamante a Principe vel a miniſtris ejus condemnatus eſſet: unde tutius eſſet ad Papam recurrere in hoc caſu, etiamſi jam ceſſaſſet *pœna* ſeu temporis præfiniti lapſu, ſeu per gratiam Principis. Ita, licet timide, Gibert in Conſultationibus de Ordine tom. 2. Conſult. 41. ubi etiam docet eum qui exilio vel triremibus ad certum tempus, novennii v. g. damnatus eſſet, non poſſe per hoc tempus a Papa rehabilitari, quia haberetur hoc tamquam Regiæ poteſtatis invaſio.

Suarez diſp. 48. ſect. 2. n. 10.

3. Infamia facti legalis ſola etiam diſpenſatione tollitur in opinione eorum qui irregularitatem ei annexam cenſent: quia, inquiunt, hæc irregularitas eſt vera pœna juris; quæ tamdiu durat, donec a juris auctore tollatur, ut patet in cenſuris.

Suarez diſp. 48. ſect. 2. n. 8.

Duo

Digitized by Google

Duo hic ſuperſunt dubia. 1. an infamia tollatur per Baptiſmum. 2. an infamis in uno loco, ſi in alium ubi ignota eſt ejus infamia tranſmigret, deſinat eſſe irregularis.

Circa primum dico 1. infamia facti tollitur per Baptiſmum, quia per Baptiſmum tollitur peccatum quod eſt infamiæ cauſa.

Dico 2. infamia per ſententiam impoſita non videtur tolli per Baptiſmum: unde Judæus aut Turca publice virgis cæſus ut fur, poſt ſuſceptum Baptiſma maneret infamis. Sicut enim per Baptiſmum non tolluntur aliæ pœnæ corporales aut pecuniariæ, ut hinc patet quod ſi Turca ille ad triremes damnatus eſſet, non liberaretur per Baptiſmum, niſi accederet Principis diſpenſatio; ſic nec per Baptiſmum tollitur infamia civilis: ſed qui civiliter infamis eſt, eo ipſo infamis eſt in foro Eccleſiæ: eſt enim hæc generalis regula, quam Eccleſia nullibi limitavit in gratiam eorum qui Baptiſmum ſuſcipiunt, ergo. *Suarez. ib. n. 12.*

Circa ſecundum dico 1. infamia facti tollitur per mutationem loci; ſive autem tollatur per eamdem mutationem infamia juridica, ſive non, non tollitur irregularitas inde contracta.

Prob. 1. pars, quia implicat eum qui alicubi ignotus eſt, ibidem infamem eſſe, præſertim cum ex jure, *tamdiu debeat quiſque præſumi bonus, donec conſtet eum eſſe malum.*

Prob. 2. pars; quia irregularitas eſt impedimentum perſonale, & perpetuum cum illimitate ponitur a jure: atqui impedimentum hujus generis, perſonam ubique comitari debet, donec eadem tollatur auctoritate qua conſtitutum eſt. Confirmatur, quia alioqui jus irregularitatem hanc decernens, facile illuderetur. Ita Ugolin. cap. 60. §. 6. Bonacin. ibid. num. 10. Vid. caput ultimum hujus Tractatus, reg. 5. ante notatum 3.

CAPUT SEPTIMUM.

De irregularitate bigamiæ.

Tritum hactenus morem ſecuti, expendemus 1. quid ſit bigamia ſeu digamia. 2. quotuplex. 3. an, & quæ ejus ſpecies irregularitatem inducat. 4. expedietur caſus quidam in quibus dubium eſt, an contrahatur irregularitas. 5. videndum erit quis in ea diſpenſare poſſit.

Monogamia, quæ eſt conjunctio cum uxore unica, opponitur bigamiæ, quæ eſt conjunctio cum duabus pluribuſve uxoribus; unde ſtricte loquendo ii ſolum bigami dicendi eſſent, qui duo, & a fortiori qui tria vel quatuor matrimonia contraxerunt. Triplex tamen diſtinguitur bigamia, vera ſcilicet ſeu realis, interpretativa, & ſimilitudinaria.

Bigamia realis eſt, cum quis plures legitimas ſucceſſive duxit & cognovit uxores.

Interpretativa eſt, cum quis fictione ſeu interpretatione juris cenſetur plures habuiſſe uxores, licet reipſa plures non habuerit: quod multipliciter contingere poteſt 1. cum quis ante uxoris ſuæ mortem, bona vel mala fide de novo contrahit cum alia, eamque carnaliter cognoſcit: ſeu, ut alii loquuntur, quando quis duo matrimonia contrahit, unum *de jure*, hoc eſt, validum, aliud *de facto*, hoc eſt, invalidum. 2. cum

quis duo contrahit matrimonia *de facto*, ideſt ambo invalida, ut ſi duas ducat conſanguineas, aut quibuſcum propter aliquod impedimentum dirimens contrahere non poterat; & cum ipſis copulam habeat. Quod addo, quia, ut notat Sairus l.6. c.4.n.3. nuſquam ex matrimonio juris aut facti naſcitur bigamia vera vel interpretativa, niſi ad copulam ventum ſit: unde qui legitimo matrimonio accipit virginem quam non cognoſcit, eaque mortua nubit alteri quam cognoſcit, non eſt bigamus; ſicut nec ille qui duceret uxorem alterius, nec ab eo, nec ab alio cognitam; quia *nec ipſe*, nec illa *carnem ſuam diviſit in plures*, cap.5. *De bigamis &c.* 3. cum quis viduam alterius ab eo cognitam, vel puellam cum alio fornicatam, duxit uxorem & cognoſcit, ſive ſciat eam corruptam fuiſſe, ſive neſciat: is enim licet reipſa bigamus non *ſit*, bigamus tamen reputatur ab Eccleſia. Ratio eſt, quia matrimonium ejus non habet perfectam Sacramenti matrimonii ſignificationem. *Matrimonii* enim Sacramentum ſignificat ex S. Paulo ſpirituale *matrimonium*, *ſeu* conjunctionem Chriſti cum Eccleſia: atqui matrimonium *cum* vidua, vel ab alio corrupta, hanc Chriſti conjunctionem perfecte non ſignificat, neque repræſentat; unio enim Chriſti cum Eccleſia, fuit viri qui aliam non habuit ſponſam, & ſponſæ quæ alium non habuit virum; ergo bigamus reputari debet, ſive qui carnem propriam cum multis uxoribus diviſit, ſive qui duxit uxorem quæ cum viris pluribus carnem diviſit. Quare ergo bigamus non dicatur qui cum pluribus *fornicatur aut adulterat*, infra expediam. 4. & is quoque bigamus *juris fictione cenſetur* ob rationem mox tactam, qui unicam & virginem duxit, ſed eam poſt adulterium ab ipſa commiſſum, carnaliter cognoſcit; is enim jam incipit eſſe ſponſus illius quæ adulterando carnem ſuam diviſit in plures.

Sair. l.6. cap. 4. num. 19. Epheſ. 5.

Bigamia ſimilitudinaria eſt, cum quis poſt emiſſum ſolemne caſtitatis votum, contrahit, vel potius attentat contrahere matrimonium, ſive cum jam cognita ab alio, ſive cum virgine, eamque cognoſcit; is enim bigamus æſtimatur, quaſi qui duplex contraxerit *matrimonium*, aliud ſpirituale, verum; aliud carnale, vulgo *nefandiſſimum*. *His poſitis, ſit*

Conclusio. Bigami, quocumque ex *aſſignatis modis tales ſint*, ſunt irregulares.

Prob. 1. De bigamia reali, ex *Apoſtolo*, *qui* 1. ad Timoth. cap. 3. & ad Titum c. 1. eos ſolum in *Epiſcopos*, *Presbyteros*, aut Diaconos eligi permittit qui *unius* ſint *uxoris viri* quod Apoſtoli præceptum ad inferiores Clericos extendi debet; *tum* quia, ut alibi probatum eſt, qui ad ſuperiores Ordines aſcendere prohibentur, nequidem ad inferiores *admitti* debent; tum quia id expreſſe a Patribus conſtitutum eſt, ut *docent* hæc Innocentii I. verba: *Ne is qui ſecundam duxit uxorem, Clericus fiat*.

Epiſt. 1. ad Victric. c. 6.

Cenſent quidem nonnulli, bigamos non ubique & ſemper a Subdiaconatu & inferioribus gradibus excluſos fuiſſe; ſed fatentur ſimul, conſuetudinem promovendi bigamos ad Subdiaconatum inferioreſve Ordines, jure poſteriori abrogatam fuiſſe. Addi poſſet, id nunquam permiſſum fuiſſe abſque Epiſcopi diſpenſatione. Vide Collat. Andeg. p. 272. & Gibert p. 718.

Ratio cur bigamia irregularitatem invehat, triplex affertur in jure. Prima: Miniſtri Eccleſiæ non a vitiis ſolum deterrere, ſed ad perfectio-

nem

Digitized by Google

nem Fideles ſibi commiſſos adhortari debent : *Quomodo autem poteſt hortator eſſe* virginitatis, aut ipſius *viduitatis*, qui novarum nuptiarum ſtatu longe perfectior eſt, *qui ipſe conjugia frequentaverit*, ait S. Ambroſius, relatus cap. 3. diſt. 26. Secunda : Non debent ſuſpecti eſſe incontinentiæ, qui *divinarum rerum ſervitio* ſunt dedicati : atqui incontinentiæ ſuſpecti ſunt qui uxore prima minime contenti , ad ulteriores nuptias convolant; unde bigami aliquando pœnitentiæ publicæ ſubditi fuerunt, ut patet ex Canone 3. Concilii Neocæſarienſis , & Zonara in eumdem Canonem; rationem hanc tangit Gelaſius Papa Ep. 9. Tertia eaque univerſalior, eſt defectus Sacramenti. *Qui* enim, ait Auguſt. lib. de bono conjugii cap. 18. *exceſſit uxorum numerum ſingularem , non quidem peccatum aliquod commiſit , ſed normam quamdam Sacramenti amiſit .·.·. ad ordinationis Eccleſiaſticæ ſignaculum neceſſariam;* quia, ut jam dixi, non poteſt perfecte repræſentare matrimonium Chriſti cum Eccleſia , quod eſt unicæ cum uno, & unius cum unica eaque incorrupta, cap. 5. *De bigam.*

Prob. 2. De bigamia interpretativa ex cap. 4. 5. & 7. ibid. De bigamia vero ſimilitudinaria id conſtat, tum ex cap. 24. XXVII. quæſt. 1. ubi juxta lectionem græcam , *quotquot virginitatem pollicitam prævaricati ſunt , profeſſione contempta, inter bigamos haberi* decernuntur; tùm ex c. 4. *De bigam.* ubi vult Innocentius III. ut *cum clericis qui, quantum in ipſis fuit*, ſuſceptis Ordinibus *ſecundas mulieres ſibi matrimonialiter conjunxerunt , tanquam cum bigamis non liceat diſpenſari, licet in veritate bigami non ſint.*

Circa varias illas bigamiæ ſpecies , varias proponemus quæſtiones , quæ ad pleniorem rei totius intelligentiam non parum conducent. Itaque

Quæres 1. Circa bigamiam realem, an bigamus ſit, ſeù, quod hic idem eſt, an ex bigamia irregularis habeatur, qui duas duxit uxores , alteram ante Baptiſmum, alteram poſt, vel utramque ante Baptiſmum.

R. Negavit id S. Hieronymus * Græcorum auctoritate ſuffultus; ſed fundatior eſt opinio contraria . 1. quia eam tenent SS. Auguſtinus lib. de bono conjug. c. 18. Innoc. I. Ep. 2. ad Victric. c. 6. & alibi, Ambroſ. lib. 1. Offic. c. ult. relati apud Gratian. diſt. 26. c. 2. 3. & 4. S. Thomas & alii complures quos citat & ſequitur Sair. 2. quia irregularitas ex bigamia non eſt ex delicto, ſed ex defectu ſignificationis matrimonii: atqui defectus ille ſignificationis tam reperitur in eo qui plures ante Baptiſmum, quam qui plures poſt Baptiſmum uxores duxit. 3. quia *ſicut femina, ſi catechumena vitiata eſt, non poteſt poſt Baptiſmum inter virgines conſecrari, ita non abſurde* videtur eum qui ante Baptiſmum duas duxit uxores, vel corruptam unam, bigamum vere eſſe, & irregularem ſtatim ac incipit eſſe de Eccleſiæ foro; quia Baptiſmus ſuperveniens , etſi peccata dimittat , haud tamen recuperat indiviſionem carnis, vel virginitatem.

* C. 1. diſt. 26.

Sair. l. 6 c. 3. n. 23

C. 2. diſt. 26.

Dixi, *qui duxit duas &c.* ſola enim ſponſalia , etiamſi multiplicentur , & ſubſequatur copula, bigamiam non pariunt: quia non ſignificant conjunctionem Chriſti cum Eccleſia per Incarnationem. Ita Doctores communiter, Bonac. num. 6.

Quæres 2. An, & quæ matrimonii conſummatio requiratur ad bigamiam realem .

R. 1. Ex matrimonio, niſi conſummatum ſit, non exſurgit bigamia rea-

 lis;

lis; unde ſi ſponſa poſt ratum matrimonium nec conſummatum, Religionem profiteatur, ſponſus qui alteram ducet, non eſt bigamus. Idem eſt de eo qui vel plures duceret uxores, & cum nulla, vel una tantum, matrimonium conſummaret; vel *ab alio viro ductam*, *ſed minime cognitam* duceret. Ratio eſt, quia *nec illa*, *nec ipſe* in ullo ex propoſitis caſibus, *carnem ſuam diviſit in plures*, cum caro non niſi per copulam dividatur; atqui ubi non eſt diviſio carnis, non poteſt eſſe defectus Sacramenti; conjunctio enim Chriſti cum anima juſta per gratiam & charitatem repræſentatur quidem per matrimonium ratum: at ejuſdem conjunctio cum Eccleſia per carnis aſſumptionem, non repræſentantur niſi per matrimonium conſummatum, quia per ſolam commiſtionem vir & uxor fiunt una caro; ergo ubi deeſt multiplex corporum commiſtio, ſive ex parte *viri*, ſive ex parte uxoris, non poteſt adeſſe defectus Sacramenti.

C. 5. De Bigam.

R. 2. Matrimonium non conſummari ſola copula, niſi accedat *ſeminis* emiſſio, & quidem intra vas debitum. Ita vulgo Theologi, *qui tamen* fatentur eum in exteriori foro cenſeri matrimonium *conſummaſſe*, qui copulam perfecerit. Vide Gibalin. cap. 3. q. 4. num. 4. Sanch. lib. 7. diſp. 83. num. 7.

Quæres 3. Circa bigamiam interpretativam, an bigamus ſit qui ſecundum matrimonium invalide contraxit defectu conſenſus, ac proinde non ex animo & affectu contrahendi, ſed illuſorie & ad extorquendam copulam.

Negat prima opinio, quam tenent Avila diſp. 8. dub. 1. Bonac. *diſp. 7.* q. 2. punct. 5. quia ex cap. *Nuper* 4. *De bigam.* ad bigamiam requiritur *effectus intentionis cum opere ſubſecuto:* atqui ubi deeſt conſenſus, deeſt affectus ille, qui ipſe eſt affectus maritalis; ergo. Tutior tamen & probabilior eſt opinio ſecunda, quam tuentur Suar. diſp. 49. ſect. 2. nu. 10. & juxta eum auctores melioris notæ, Salmant. c. 9. n. 27. & alii, ſecundum quos c. *Nuper* ſatis ſolvitur, dicendo illud non intelligi de intentione verum efficiendi conjugium, ſed de intentione exterius *contrahendi*, quæ intentio numquam deeſt cum quis exteriores *nuptias ſponte & libere* contrahit. Confirmatur 18. quia *Chriſtianus qui vivente prima* uxore ſcienter ſecundas nuptias *contrahit*, *fit irregularis*, ut tenent *S. Thomas*, *& omnes*, ait Suareſius ib. *n. 6.* atqui impoſſibile eſt, ut Chriſtianus qui vivente prima uxore ſecundas nuptias contrahit, ſinceram habeat intentionem verum efficiendi matrimonium, eique intus & ex animo conſentiat; ergo. Confirm. 2. quia ſi vera matrimonium contrahendi intentio ad hancce bigamiam neceſſaria foret, Sacerdos qui *ex* ignorantia ſecundas nuptias contraheret, fieret irregularis, non *vero ſi* ſcienter & ex malitia: atqui abſurdum eſt conſequens. Confirm. 3. quia affectus ad contractum hunc exteriorem opere ſubſecuto, ſatis importat indecentiæ, ut ex ea contrahatur irregularitas; ergo dicendum eſt eam incurri, ſi id patiuntur verba legis: patiuntur autem, ut patet tum ex ipſis, tum ex nobiliorum Doctorum conſenſu; ergo.

Quæres 4. an qui ducit uxorem repudiatam ab alio, vel eam quæ cum meretricibus commoratur, vel fabularum actricem, irregularis ſit, ſi eæ perſonæ ſint virgines.

R. eum non eſſe irregularem ex bigamia, eſſe tamen ab Ordinibus repel-

Digitized by Google

repellendum, eo quod viles infameſque perſonas ducendo vilis fiat & infamis, c. 15. diſt. 24. Navar. c. 27. n. 197. Sair. n. 14.

Quæres 5. an qui virginem ducit, ſed ipſe excidit a virginitate, ſit irregularis. Videtur quod ſic : ſi enim irregularis eſt qui ducit uxorem ab alio etiam juſte cognitam, v. g. a priori marito, a fortiori irregularis eſſe debet qui ipſemet carnem ſuam diviſit in plures; cum unicuique factum ſuum plus nocere debeat quam factum alterius.

R. Ad expediendam hanc, quæ gravis eſt, difficultatem, varii varia opinati ſunt, ut videre eſt apud Sairum ibid. num. 12. Sed his omiſſis, dico 1. in his quæ a jure poſitivo pendent, non eſſe a pari nec a fortiori diſcurrendum. Argumentatio propoſita oſtendit quidem eum qui cum pluribus fornicatus eſt, potuiſſe declarari irregularem, non probat vero eum de facto irregularem eſſe. Dico 2. eo tempore quo bigamiæ irregularitas inſtituta fuit, impudicitiæ crimen longe majorem irregularitatem invexiſſet, quam quæ per bigamiam incurrebatur : at temporum lapſu, rebus propter morum intemperantiam mutatis, abrogata eſt irregularitas ex impuritate ob quam plures e Clero arcendi fuiſſent, remanſerunt vero res in eodem ac erant ſtatu erga irregularitatem bigamiæ quæ rarior eſt. Dico 3. crimina impuritatis communiter occulta eſſe, bigamiam vero communiter eſſe publicam : unde facilius hujus quam illorum irregularitas perſeverare potuit. *Gibal. p. 704.*

Quæres 6. An bigamus ſit qui puellam non ab alio, ſed a ſeipſo prius violatam ducit.

R. Affirmant aliqui, ſed negant multo plures cum S. Antonino 3. p. tit. 29. de Irreg. c. 3. Ratio eſt, tum quia id nullibi expreſſum eſt in jure, cum textus qui requirunt, ut quis virginem ducat, ne bigamus ſit, ſic facile intelligi poſſint, ut non debeat ducere ab alio corruptam, tum quia in hoc caſu nec ſponſus nec ſponſa carnem ſuam diviſerunt in plures; tum denique quia qui a ſe corruptam ducit, cenſetur fictione juris quaſi virginem ducere; ſicut enim retrotrahitur matrimonium ad legitimationem prolis, ſic & retrotrahi judicatur, ut cenſeatur factum ante copulam.

Quæres 7. An irregularitatem contrahat qui ad uxorem adulteratam accedit, ſed invitus, puta quia ad id coactus eſt per cenſuras, ex eo quod adulterium non ſatis probari potuerit.

R. Affirm. cum enim hæc irregularitas non ex delicto ſed ex defectu proveniat, contrahi debet quoties dividitur caro, nec ſervatur ſignificatio perfecta Sacramenti : atqui in propoſito caſu dividitur caro &c. Hinc nec bona fides excuſat a bigamia, nec ipſa, ut ita dicam, æquitas : quare qui carnaliter cognoſcit uxorem ſuam, quæ, audita mariti morte, alteri bona fide nupſerat, bigamus eſt & irregularis, quod etiam patebit ex deciſione ſequenti.

Quæres 8. An idem dicendum ſit de eo qui accedit ad uxorem ſuam ab alio quidem cognitam, ſed per vim vel dolum. Videtur quod non, nam jura loquuntur de eo qui uxorem adulteram cognovit : atqui vim paſſa vel decepta ab eo quem bona fide maritum ſuum eſſe credebat, non eſt adultera, cap. 14. XXXII. q. 5.

R. Tamen affirmative : quamvis enim mulier oppreſſa, non ſit adul-

Digitized by Google

tera, non eſt tamen apta ad repræſentandam unionem Chriſti cum ea ſponſa quæ virum alium nunquam experta eſt; ergo cum in his non voluntas inſpiciatur, ſed factum, & defectus e facto reſultans, irregularis haberi debet qui ad talem aſſerit. Et vero licet vis illata virgini, non noceat eidem ut culpa, nocet tamen ut defectus; unde vim paſſa non poteſt inter virgines conſecrari, ut colligitur ex citato c. 14. & docent S. Thomas & alii apud Sairum n. 20. in fine.

Quæres 9. Circa bigamiam ſimilitudinariam, an ut Religioſus, ſic & qui Deo, per caſtitatis votum in Ordinis ſacri ſuſceptione, conſecratus eſt, fiat irregularis ſi matrimonium contrahere & conſummare attentet. Negant aliqui de eo qui cum virgine contraheret, & nituntur cap. *Sane*, 4. *De Clericis conjug.*

Contraria tamen opinio, cui adhærent Suarez ibid. ſect. 4. n. 6. *Sair.* n. 22. & alii, vera eſt & in praxi tenenda. 1. quia ex cap. *Quotquot* 24. XXVII. q. 1. *quotquot virginitatem pollicitam prævaricati ſunt*, *profeſſione contempta*, *inter bigamos*, *id eſt qui ad ſecundas nuptias tranſierunt*, *haberi* debent: atqui non Monachi ſolum, ſed & Clerici in Sacris, virginitatem polliciti ſunt; ergo *inter bigamos* haberi debent ſi ad nuptias tranſire auſint. 2. quia caput *Sane*, nedum obſit opinioni noſtræ, eam plurimum juvat: vult enim ibi Alexander III. ut Sacerdotes qui nuptias auſu ſacrilego attentarunt, *poſt longam pœnitentiam .... officio ſuo reſtitui* poſſint, *& ex indulgentia Epiſcopi, ejus executionem habere*; ergo non negat, ſed potius ſupponit eos manere irregulares, donec peracta pœnitentia ab Epiſcopo diſpenſentur.

Quæres 10. An ſicut caſtitatem profeſſus, irregularis fit, ſi nubat etiam ſæculari; ſic & ſæcularis ſeu Laicus irregularis fiat, ſi nubat Moniali caſtitatem profeſſæ.

R. negat. jura enim decernunt quidem ut irregularis ſit qui poſt emiſ-
Sair. c.4. ſum a ſe caſtitatis ſolemne votum, nuptias contrahit; at id non decernunt
n. 24. de eo qui ab omni voto liber contrahit cum ea quæ ſolemne *caſtitatis votum* emiſit: porro non incurritur irregularitas, niſi in *caſibus jure expreſſis*.

De pœnis bigamorum legi poteſt Sairus *ibid. cap. 5. & Suarez* ſect. 5. ſupereſt ut explicemus quis in bigamia *diſpenſare poſſit*.

Quæritur 1. An irregularitas ex *bigamia* ſit diſpenſabilis.

R. Eſſe; idque patet 1. ex pene unanimi Doctorum conſenſu. 2. ex praxi antiqua, Lucius enim XIII. cum Epiſcopo Panormitano, qui bigamus erat diſpenſavit, ut teſtatur Gloſſa in c. *Lector.* diſt. 34. 3. Ideo irregularitas ex bigamia auferri non poſſet, quia inſtituta eſſet ab Apoſtolo: atqui hæc ratio non valet, cum Conſtitutiones Apoſtolorum præciſe ut tales non tranſcendant jus humanum, & Eccleſia in his quæ ad juriſdictionem ſpectant, eamdem cum ipſo Petro poteſtatem habeat.

Objiciuntur duo. 1. ex jure *non licet contra Apoſtolum diſpenſare in bigamis ut debeant ad ſacros Ordines promoveri*, c. 2. *De bigam.* 2. nemo poteſt efficere ut qui defectum habet Sacramenti, eumdem amittat; ergo cum irregularitas ex illo Sacramenti defectu naſcatur, illa non magis tolli poteſt quam iſte. Verum hæc facile ſolvuntur; unde

R. Ad 1. diſt. Non licet paſſim & ſine graviſſima cauſa diſpenſare cum bigamis veris & propriis de quibus locutus eſt Apoſtolus, C. non licet

unquam

unquam ex quacumque cauſa, N. Itaque gravior ad diſpenſandum cum bigamis requiritur cauſa, quam quæ in aliis pleriſque irregularitatibus ex defectu requiratur: at non ideo plane impoſſibilis eſt hæc diſpenſatio, cum auferri poſſit eadem auctoritate qua conſtituta eſt.

R. ad 2. neg. conſ. Etſi enim Sacramenti defectus ſemper manet, non tamen neceſſario manet in ratione impedimenti ad Ordines; quia quod defectus ille ſit impedimentum, non habet ex natura rei, vel ex jure divino, ſed ex Eccleſiæ diſpoſitione, quæ quod juſta de cauſa conſtituit, juſta de cauſa auferre poteſt: ſic Eccleſia, licet efficere non poſſit, ut qui fuit homicida, non habuerit lenitatis defectum, efficere tamen poteſt, ut defectus ille ab Ordinibus non excludat.

Quæritur 2. Quis in bigamia diſpenſare poſſit. Ut ſolvatur difficultas ſecundum ſe totam.

Dico 1. Solus Papa in bigamia vera & interpretativa, ſaltem quoad Ordines ſacros diſpenſare poteſt. Ratio eſt, quia hæc poteſtas nullibi Epiſcopis conceditur in jure, imo iiſdem expreſſe interdicitur cap. *Super eo, 2. De bigam.* ubi *Ordinatores, privandi* dicuntur *poteſtate & officio ordinandi*, ſi quempiam ex bigamis *ad ſacros Ordines* promoverint; atque ita ſentiunt Theologi & Canoniſtæ.

Obji. Permittit Martinus Papa ut *Lector ſi viduam alterius, uxorem acceperit, aut bigamus fuerit, in Lectoratu permaneat, aut ſi forte neceſſitas ſit, Subdiaconus fiat, nihil autem ſupra:* ergo conceſſa eſt Epiſcopis facultas diſpenſandi cum bigamis uſque ad Subdiaconatum excluſive. *Can. 18. diſt. 34.*

R. 1. Hunc Canonem non eſſe Martini Papæ Romani, ſed Martini Bracharenſis, qui diverſos Canones collegit, & cujus fœtus ſunt omnes fere Canones qui in Decreto Gratiani, ſub nomine Papæ Martini leguntur, ut jam pridem obſervavit Anton. Auguſtinus Tarraconenſis Archiepiſcopus, in Dialogis *De emendatione Gratiani*. Porro Martinus Bracharenſis, & particularia Concilia, e quibus Canones ſuos deprompſit, & quæ in hoc puncto a Pontificibus Romanis fuiſſe confirmata probari non poteſt, non potuerunt Epiſcopis tribuere poteſtatem diſpenſandi in impedimento conſtituto tum ab Apoſtolo, tum a Patribus Concilii Nicæni, ut dicitur c. 14. eadem diſt. 34. *Lib. 1. dial. 10. p. 108. ed Baluz.*

R. 2. In objecto Canone non exprimi quis urgente neceſſitate cum bigamis diſpenſare poſſit, ut fiant Subdiaconi; & quamvis ea poteſtas Epiſcopis per eumdem Canonem fuiſſet attributa, etiam a Martino Papa, potuit tamen revocari, & de facto revocata eſt ab aliis Pontificibus, ut conſtat ex toto titulo *De bigamis*. Pirhing l. 1. tit. 21. num. 28. & 29.

Dico 2. probabilius eſt eoſdem bigamos ne ad tonſuram quidem & minores Ordines, ab Epiſcopis diſpenſari poſſe; niſi forte alicubi receptum ſit, & antiquo uſu firmatum, ut Epiſcopi hoc in puncto diſpenſent. Ita ex noſtris Paſtor l. 3. tit. 24. nu. 5. Ducaſſe 1. p. c. 10. ſect. 2. Coll. Andeg. p. 288. Gohard tom. 1. q. 2. a. 4. Habert &c.

Prob. 1. ex cap. 59. diſt. 50. ubi prohibet Gelaſius, ut *quiſquam Pontificum, bigamos aut conjugia ſortientes ab aliis derelicta, divinis ſervituros applicare miniſteriis confidat:* atqui divinis applicantur miniſteriis ii etiam qui tonſura & Minoribus initiantur; quod amplius patet ex Canonis contextu, ubi eadem eſt ratio bigamorum ac illitteratorum, & corpore vitiatorum, qui ab ipſa etiam tonſura excluduntur, ut ſupra oſtendimus.

Prob.

Prob. 2. ex Conciliis Lugdunenſi II. & Tridentino, quorum prius Can. 16. declarat *bigamos omni privilegio Clericali nudatos*, & *ipſis ſub anathemate* prohibet *deferre tonſuram*, *vel habitum Clericalem*; poſterius vero ſeſſ. 23. cap. 17. de reform. vetat ne bigami ad *Ordinum minorum munia* applicentur: ſed qui jam acceptis tonſura & Minoribus, eorum miniſteria exercere non poſſunt; multo minus ad ea poſſunt promoveri; ergo bigami nec ad tonſuram quidem diſpenſari poſſunt ab Epiſcopis, qui contra Conciliorum generalium ſtatuta nihil valent, ſed ſolum a Papa, qui *de jure ſupra jus*, exigentibus cauſis diſpenſare poteſt.

Cap. un. De big. in 6.

Prob. 3. tum ex deciſione S. Congregationis; tum ex declaratione Sixti V. de quibus adi Fagnan. in cap. *Quoniam*, *de Conſtitut.*

Objicit Gibert 1. cap.18. diſt.34. c. caput 2. *De bigam.* ubi cum dicit Lucius illicitum eſſe diſpenſare cum bigamis, ut *ad ſacros Ordines promoveantur*, ſupponit id licitum eſſe quoad Ordines minores; ſed hæc non nocent: unde

Gib. pag. 709.

R. ad 1. hinc ad ſummum ſequi, licitum olim fuiſſe Epiſcopis diſpenſare in bigamia, quod aliqui putant fuiſſe in uſu uſque ad tempora S. Thomæ: & id reipſa tradit S. Doctor in 4.diſt.27. qu.3.art.1. ſatis tamen probabile eſt, eos qui hanc Epiſcopis poteſtatem conceſſerunt, deceptos fuiſſe exiſtimando citatum Canonem eſſe Martini Papæ, cum tamen ſit alterius. Ut ut ſit, ſi poteſtatem hanc aliquando habuerint Epiſcopi, jam pridem ab ea exciderunt, ut patet ex citatis auctoritatibus, neque id mirum eſt, cum ipſi Romani Pontifices timide & in ſolo aliqualis neceſſitatis ſtatu, ſua in hocce puncto poteſtate utantur.

R. ad 2. neg. ſequelam: tum quia in hiſce materiis non valet argumentum a contrario ſenſu; unde qui dicit diſpenſationem ad Ordines ſacros Papæ reſervatam eſſe, non dicit eamdem quoad Ordines minores conceſſam eſſe Epiſcopis: tum quia Lucius de ſacris Ordinibus interrogatus fuerat, non de aliis; ac proinde de illis non de iſtis reſpondere debuit.

Atque hinc colligunt Suarez num.5. & Pirhing num.28. *contra Navarrum*, Epiſcopos nequidem ad uſum Minorum cum *bigamis diſpenſare* poſſe, quia id etiam nullo jure Epiſcopis *conceſſum* eſt, imo ſatis eiſdem per citatos Canones interdictum videtur.

Hæc aſſertio limitatur 1. in caſu neceſſitatis gravis, & cum ad Papam recurri non poteſt; Epiſcopus enim in ampla regione, ut India, poſitus, ſi gravis urgeret miniſtrorum penuria, ad ſacros etiam Ordines diſpenſare poſſet in lege vel a Papa, vel a Concilio generali profecta. Ita docent Sanchez lib.7. diſp.86. n.14. Barboſa alleg.49. nu.25. Pirhing. num. 30. contra Fagnan. ibid. nu.40. Ratio eſt quia Eccleſia tacite conſentire videtur ut non ſerventur leges, quæ ſine gravi populorum damno, executioni mandari non poſſunt, & quæ alioqui in deſtructionem potius quam in ædificationem cederent.

Limitatur 2. ab aliquibus in bigamia interpretativa conſurgente ex delicto occulto, v. gr. ex duobus matrimoniis invalidis. Verum limitatio hæc merito rejicitur a Suarez & Pirhing; quia, etſi poſt Tridentinum diſpenſare poſſint Epiſcopi in irregularitatibus ex delicto occulto, non ideo tamen diſpenſare poſſunt in iis quæ ſunt ex defectu: atqui

Digitized by Google

qui irregularitas bigamiæ, ſemper eſt ex defectu Sacramenti, & propter defectum hunc primario inſtituta eſt; ergo ſive ſit ex delicto occulto vel publico, non poteſt ab Epiſcopo auferri.

Limitatur 3. ab aliis, ut poſſit Epiſcopus diſpenſare cum bigamo ad Religionem tranſeunte; at limitatio hæc nullo juris textu probari poteſt, ideoque, etſi viris gravibus placuerit, rejicienda eſt, Sanchez ibid. num.13.

Dico 3. Epiſcopus diſpenſare poteſt in bigamia ſimilitudinaria, non ſolum ut qui eam contraxerunt, peracta pœnitentia ſuis Ordinibus utantur, ſed etiam ut ad altiorem gradum promoveri poſſint. Ita habetur cap. *Sane* 4. *De bigam.* ſupra citato.

Excipiuntur duo caſus. 1. cum quis poſt emiſſum ſolemne caſtitatis votum, contrahit cum vidua, vel non virgine. 2. cum contrahit quidem cum virgine, ſed jam ante Ordinum ſuſceptionem contraxerat cum alia, poſt cujus mortem Ordines ſuſceperat. Utraque exceptio admittitur ab omnibus, & colligitur ex c.4.& 7. *de bigam.* hujus vero exceptionis ratio eſt, quod in his caſibus jungatur bigamia interpretativa ſimilitudinaria.

Dico 4. Prælati Regulares, ſpectato jure communi & ſecluſis privilegiis, nihil aliud cum ſubditis ſuis poſſunt, quam quod cum Diœceſanis ſuis poſſunt Epiſcopi: unde cum iis ne ad minores quidem Ordines diſpenſare poſſunt in bigamia vera vel interpretativa: ſecus ſi agatur de ſimilitudinaria. Ratio primæ partis eſt, quod poteſtas diſpenſandi in bigamia vera vel interpretativa nullibi in jure Prælatis Regularibus conceſſa legatur. Ratio ſecundæ partis eſt, quod Generales, Provinciales, *V. Tamburin. De*
Abbates, & Priores exempti juriſdictionem quaſi Epiſcopalem exerceant; *jure Abbat. t. 2.*
quapropter diſpenſare poſſunt cum ſuis, ſive illi ante profeſſionem, ſive *diſp. 17.*
poſt, hanc bigamiæ ſpeciem contraxerint, Suarez ſect.6. num. 18. *qu. 8.*

Dixi, *ſecluſis privilegiis;* quæ unicuique Prælato in Religione ſua cognita eſſe debent. Docent Carmelitæ Salmanticenſes cap. 9. 42. Regulares Prælatos diſpenſare poſſe cum ſuis in quacumque bigamiæ ſpecie; tum ex privilegio Sixti IV. quod refertur in Compendio Minorum; tum ex alio Pauli III. privilegio quo iiſdem plena indulgetur facultas diſpenſandi in omni prorſus irregularitate, ne ea quidem excepta quæ eſt ex bigamia vel homicidio voluntario. At de immenſis hujuſmodi privilegiis non convenit apud omnes; imo docet Tamburinus ibidem quæſt. 3. in privilegiis ſemper excipit bigamiam, niſi contrarium ſpecialiter exprimatur.

An in petenda diſpenſatione explicare quis debeat ſe tria vel quatuor contraxiſſe matrimonia, controvertitur. Negat Navarrus, Sanch. Avilla & Pirhing. ſed tutior & probabilior videtur opinio contraria quam tenet Pyrrus Corradus l.2. *Praxis diſpenſat.* cap.2. num.24. auctor Coll. Andeg. p.286. & alii. Ratio eſt, quia in ſupplicatione id exprimendum eſt quod diſpenſationis aſſecutionem longe difficiliorem reddit. *Vidimus* autem, verba ſunt Corradi, *quandoque fuiſſe trigamo, nempe ei, qui cum virgine & ſucceſſive cum vidua contraxit, denegatam diſpenſationem: quidquid dicat Navarrus Conſ. 2. de bigam. num. 4. ſcilicet quod nullus umquam Pontifex maximus curavit de trigamia; aliud enim nos docet notoria praxis, licet ipſi etiam trigamo quandoque detur dicta diſpenſatio.*

CA-

Digitized by Google

CAPUT OCTAVUM.

De irregularitate ex defectu lenitatis.

ARTICULUS PRIMUS.

Statuuntur principia generalia.

DEfectum lenitatis patiuntur, non ii ſolum qui injuſte, ſed & ii etiam qui juſte occidunt aut mutilant; Eccleſia enim ſponſi ſui manſuetudinem imitata, ab omni ſanguinis effuſione abhorret. De iis qui injuſte occidunt vel mutilant, præcipue dicemus ubi de irregularitatibus ex delicto: de ceteris loquemur in Capite præſenti. Sit *itaque*

CONCLUSIO. Irregularis eſt omnis & ſolus baptizatus, qui *actu* conſummato & voluntarie hominem occidit vel *mutilat*, aut ad homicidium vel mutilationem proxime concurrit.

Prob. tum ex unanimi conſenſu Magiſtrorum, quos fuſe refert Sairus lib. 6. cap. 15. tum ex variis juris capitibus. Cap. 1. diſt. 51. ab Ordinibus arcentur milites, qui ducibus ſuis obediendo, *ſæva neceſſario præcepta ſunt executi*. Idem decernitur cap. 5. *Ne clerici &c.* de his qui *truncationes membrorum*, aut *per ſe faciunt*, *aut* per alios jubent *inferendas*. Idem demum diſerte colligitur ex Clementina unica *De homicidio*.

Ratio hujus inſtituendæ irregularitatis quam aſſignat S. Thomas 2. 2. q. 40. art. 2. & alii paſſim, ea eſt quod Ordines omnes referantur ad Euchariſtiæ Sacramentum, in quo repræſentatur paſſio Chriſti, qui in toto vitæ decurſu mitem ſe exhibuit, qui a Patre ut agnus miſſus eſt, qui ſuos miſit ipſe ut oves in medio luporum, quos patientia & manſuetudine converterent; qui acrem Jacobi & Joannis contra Samaritanos zelum redarguit; qui inſtante tenebrarum hora cum pateretur non comminabatur; qui ſanguine ſuo melius loquente quam Abel, miſericordiam invocabat, non vindictam; qui proinde *miniſtros ſuos*, proprii ſanguinis, non alieni prodigos eſſe voluit; unde ſequitur, Sacerdotem aut alium quemvis juſta etiam de cauſa, homicidam, a norma & exemplo Chriſti deficere, ac proinde merito conſtitui irregularem.

Dixi 1. *omnis & ſolus baptizatus*; quia jura de eo ſolum loquuntur qui *homicidii poſt Baptiſmum conſcius fuerit* cap. 8. & 61. diſt. 50. Ita Avila diſput. 5. ſect. 1. Navar. num. 209. Habert, Coll. Andeg. &c. Cur autem ſtatuerit Eccleſia ut Infideles homicidæ poſt Baptiſmum irregulares non ſint, ſecus de bigamis, expendit Suarez diſp. 44. ſect. 3. nu. 3. & fere ad unam Eccleſiæ voluntatem recurrit.

Dixi 2. *qui actu conſummato*; lex enim factum requirit, cap. final. xv. q. 1. Hinc ab irregularitate immunes manent. 1. qui ſolum volunt aut conantur occidere vel mutilare, ſed voluntatem hanc exequi non poſſunt. 2. qui percutiunt, vulnerant, lacerant, ſanguinem effundunt, niſi ſequatur mors aut abſciſſio membri, directe vel indirecte; ſive mors per miraculum aut aliter impediatur, Suarez diſp. 44. ſect. 2. Sairus ibid. n. 4. Ad hanc porro irregularitatem neceſſaria non eſt effuſio ſanguinis; unde qui

Digitized by Google

qui ſtrangulatione vel veneno hominem necat, irregularis judicari debet.

Dixi 3. qui *voluntarie* ſeu ſcienter & libere; quia furioſus, infans, dormiens, ebrius & alii ſimiles, ſi occidant, irregulares non fiunt, ob rationis defectum. Excipitur dormiens qui prævidet, ſe, cum v.g. interdiu iratus eſt, per noctem arma rapere, & iis quoſcumque habuerit obvios ferire; is enim, niſi arma ſibimet ipſi ſubtrahat, irregularis fiet, etiam in ſomnis occidendo. Idem de ebrio dicendum.

Dixi 4. *occidit vel mutilat;* homicidium enim & mutilatio quantum ad incurrendam irregularitatem æquiparantur in jure, ut patet ex citata Clementina *De homicid.* quamquam irregularitas ex mutilatione non omnino ſequitur conditionem irregularitatis ex homicidio; hæc enim Papæ reſervata eſt, etiamſi occulta ſit, non illa, prout declaravit S. Congregatio apud Suarem ſect. 2. n. 4. Ut autem intelligantur quæ ad mutilationem ſufficiant, vel non.

Quæres 1. quid ſit mutilatio.

R. Eſt membri truncatio ſeu amputatio. Ita omnes cum Gloſſa in citatam Clementinam. Favet cap. *Sicut urgeri.* 47. 1. q. 1. ubi dicitur: *Si cujus manus eſſet arida, verum quidem eſſet membrum, quamvis ſine ſanguine.* Ex quibus colliges cum omnibus fere Caſuiſtis, eum non eſſe irregularem qui membrum incidit, debilitat, aut aridum reddit; verba enim legis non debent extendi ultra id quod ſignificant: atqui mutilatio ſignificat ſeparationem, abſciſſionem, aut diminutionem membri, non inciſionem meram aut percuſſionem; ergo. Unde rurſus ſequitur Judicem abſque irregularitatis periculo condemnare ſive ad torturam, licet hæc debilitet membra, ſive ad ſtigma ſeu cauterium liliatum, ſive ad flagella. Quin & olim Epiſcopi reos aliquos verberibus ſubjiciebant, ut patet ex cap. 1. XXIII. q. 5. de quo vide Ducaſſe p. 2. cap. 12. num. 11.

Nec dicas cum Angelo, Majolo & aliis quibuſdam, quod in jure paria ſint non eſſe & inutile eſſe. Tametſi enim hæc quoad operationem paria ſint, quia v.g. non plus operatur Epiſcopus inutilis quam ſi non eſſet; haud tamen paria ſunt quantum ad inducendam irregularitatem: unde hæc alligari potuit actioni qua membrum truncatur, etſi non fuerit annexa ei qua idem membrum inutile redditur.

Confirm. tum quia membrum debilitatum ad corporis ornatum & decorem non nihil inſervit; tum quia qui oculum erutum habet, indiget diſpenſatione, quæ non ſemper neceſſaria eſt ei qui oculum inutilem habet; ergo membri detruncatio gravius animadverti potuit quam ſimplex ejuſdem debilitatio. *Vid. Sair. l. 6. c. 16. num.*

Quæres 2. quid intelligatur nomine membri.

R. Ut ſolvatur quæſtio quæ magni eſt momenti, notandum eſt, triplex partium genus humano corpori a natura conceſſum eſſe; aliæ non pertinent, niſi ad decorem & ornatum, ut capilli, barba & mammæ in viris, aliæ non tantum pertinent ad integritatem individui, ſed etiam proprium habent officium ab aliis partibus diſtinctum, ut manus ad palpandum, pedes ad incedendum, oculi ad videndum, nares ad odorandum, lingua ad loquendum; aliæ demum pertinent non ſolum ad ornatum corporis, ſed & ad ejus integritatem; itaut tamen non habeant operationem ab aliis diſtinctam, ſed acceſſoriam & conjunctam

cum

cum aliqua parte præcipua, tales ſunt digiti qui manibus, dentes qui linguæ & ori inſerviunt. His poſitis.

R. Partes ſecundi generis, quæ ſcilicet proprium & diſtinctum ab aliis officium exercent, ſeu quæ, ut loquitur Suarez, ſunt quaſi integrum inſtrumentum proximum alicujus actionis, eæ, inquam, ſolæ partes, ſunt veri nominis membra: ac proinde ex iſtarum non item ex aliarum amputatione naſcitur irregularitas. Ita communiter Theologi contra Cajetanum, & alios nonnullos. Ratio eſt. 1. quia hæc membri acceptio Juri canonico ſatis conſentanea eſt. Nam cap.6. *De corpore vitiat.* is cui deeſt manus altera, dicitur ſimpliciter mutilatus: at vero cap. 2. *De Clerico ægrot.* qui *duos digitos cum medietate palmæ* amiſit, non dicitur membro truncatus, ſed debilitatus & deformis. Conſonat id Pauli *Rom.* 12. *Omnia membra non eumdem actum habent:* ubi membrum exprimitur per id quod diſtinctam operationem habet. 2. quia in odioſis non eſt extendenda vocis ſignificatio, ſed ſtricte & rigoroſe accipienda; ergo licet digiti v. gr. utcumque vocari poſſint membra, quia tamen ſtricte & rigoroſe membra non ſunt; non debent intelligi membri nomine in materia irregularitatis, quæ ut ſuo modo pœnalis, eſt *odioſa*. 3. *quia* ſi membrum dici poſſet ea pars quæ aliis partibus *ſocia* eſt & adjutrix in earum officio, pars digiti quæ certe manum in officio ſuo adjuvat, membrum dici deberet: ſicque qui *partem digiti* amputaret, eſſet irregularis, quod tamen ne ipſe *quidem Cajetanus* admittit.

Objiciuntur quatuor. 1. Membrum *non aliter* ſumitur in jure, quam in communi omnium ſermone; atqui communis omnium ſermo, membri nomine intelligit partem ex qua integratur totum corpus, ut ſunt digiti & ſimilia. 2. Membrum eſt illud quod proprium habet & diſtinctum officium: atqui digiti proprium illud diſtinctumque officium habent; digitis enim pingimus, ſcribimus, & inſtrumenta muſica pulſamus. 3. In jure partes quæ officium habent acceſſorium, computantur inter membra; ideo enim qui teſticulis carent, irregulares ſunt, *quia membro* carere ſupponuntur. 4. Non minus qui *pollicem aut indicem abſcindunt* alicui, irregulares eſſe debent, *quam is qui abſciſſionem illam* patitur, imo magis, cum culpa ſit in *mutilante*, non in mutilato: atqui is cui abſcinditur pollex, eſt irregularis, ergo & qui abſcindit.

R. Ad 1. neg. maj. in pœnalibus enim ſtricta ſit interpretatio, quam non curat nec expendit ſermo communis: porro ſtricta non eſſet interpretatio quæ partem confunderet cum membro; hæc enim inter ſe plurimum differunt. Nam plus ad membrum requiritur quam ad partem; cum quidquid componit totum, ſit pars; id vero tantum ſit membrum proprie, quod eſt pars ſibi ad propriam operationem & ab aliis diſtinctam ſufficiens.

R. Ad 2. neg. min. ſcribere enim & pingere propria ſunt officia manus quæ ad eas functiones digitis utitur, alioqui pars digitorum extrema, quæ calamum aut penicillum geſtat & movet, per ſe ſolam conſtitueret membrum, ſicque qui eam alteri amputaret, fieret irregularis, quod, ut dixi, ne ipſi quidem adverſarii concedunt.

R. Ad 3. neg. ant. ejuſque probationem: non enim qui ſe abſcindit, ideo irregularis eſt quia membrum reſecat, ſed quia culpa ſua id facit, aut ut alii faciant meretur: quam culpam jura irregularitate plectere potue-

potuerunt. Et vero *qui partem cujuslibet digiti ſibi ipſi volens abſcidit*, non autem fortuito, *hunc ad clerum Canones non admittunt*, cap.6. diſt.55. atqui tamen qui partem digiti ſibi abſcidit, non abſcidit, ſibi membrum; ergo irregularitas illa non oritur ex mutilatione membri, ſed ex mala voluntate, *quæ ſibi cauſa fuit ferrum injicere*, ibid.

R. Ad 4. neg. maj. irregularitas enim non incurritur, niſi in caſibus jure expreſſis: atqui expreſſum eſt in jure, ut qui certos habent defectus, etiam ex aliorum culpa, ſint irregulares, non autem ut qui horum defectuum cauſa ſunt, & ipſi ſemper irregulares ſint: unde omnino falſum eſt quod aliqui regulæ inſtar aſſumunt, irregularem eſſe eum perquem alter efficitur irregularis. Nam irregularis non eſt qui manum alterius debilitavit, & tamen irregularis eſt cujus manus debilitata eſt & enervata. Neque irregularis eſt qui alium leproſum fecit, qui potione alium in amentiam vertit, qui faciem alterius notabiliter reformavit, qui filium ſpurium genuit, qui ad neceſſariam vitæ ſuæ defenſionem alium mutilavit; tametſi leproſi, amentes, & alii mox enumerati, irregulares efficiantur. Ita Sairus n.15. & 16. A contrario poteſt quis irregularis fieri ex actione quæ alium irregularem non reddat, ut patet, ait Habert, in eo qui alii injuſte membrum virile reſecat.

Ex quibus infero contra Suarem, irregularem non fieri qui alterius auriculam amputat, quia auricula ſeu cartilago quæ eſt circa aurem, non eſt membrum, cum auditui neceſſaria non ſit, ſed quoddam ejus præſidium & ornamentum. Idem dicam, tum de eo qui pollicem alterius abſcindit; tum de eo qui alii dentem evellit, quia nec dens, nec ipſe pollex ſunt vera membra. Sentio tamen cum eodem Suarez, eum qui feminæ mamillam abſcindit, ab irregularitate immunem non eſſe, quia mamilla quælibet in femina officium nutriendi habet per ſe diſtinctum, ſicut quilibet oculus officium habet videndi.

Dixi 4. qui *hominem* occidit aut mutilat; hinc irregularis eſt qui Paganum vel hæreticum, aut alium quemlibet interficit, quia & ii homines ſunt. Ita ſanctus Anton. 3. p. tit. 29. de irregul. c. 2. & alii quos ſequitur Sairus nu.8. A contrario irregularis non eſt. 1. qui, invento cadavere inimici cui mortem parabat, in ipſum ex rabiæ deſævit, ejuſque membra dilaniat & abſcindit. 2. qui abortum infert antequam fœtus ſit animatus, c.20. *De homic.* 3. qui virum aut mulierem ſterilem reddit; is enim, licet *ut homicida* teneri debeat ex cap. 5. *De homic.* non tamen homicida eſt quoad effectum irregularitatis, cum ne is quidem irregularis ſit qui fœtus nondum vivificati mortem procurat, ut late probat Pontas ibid. caſu 53. *Vid. Tract. de juſtit. p. 321.*

Dixi 5. *vel concurrit* &c. ſive concurrat phyſice & influxu reali, ut carnifex; ſive ſolum moraliter, idque vel poſitive, ut mandans, conſulens &c. vel negative, ut non obſtans, qui ex officio & juſtitia obſtare tenetur. Quæ ut ex parte in Capite præſenti ſolvantur, variæ hic proponendæ ſunt & ſolvendæ quæſtiones circa quadruplex hominum genus, qui ſine peccato, & aliquando meritorie alios necant aut mutilant, quales ſunt. 1. Judices & quotquot morti reorum legitime cooperantur. 2. milites qui in bello juſto præliantur. 3. Chirurgi, qui ut toti conſulant, partem abſcindunt. 4. qui ut vitam ſervent, alienam invadunt. Ab ultimis, utpote quorum notior ſit conditio, exordium ducam.

ARTI-

Digitized by Google

ARTICULUS SECUNDUS.

An irregulares ſint qui occidunt ad defenſionem vitæ &c.

CONCLUSIO GENERALIS. Qui ut vitam ſuam ab injuſto invaſore tueatur, eumdem mutilat vel occidit cum moderamine inculpatæ tutelæ, non fit irregularis.

Prob. ex Clementina unica *De homicid.* quæ rem expreſſe definit his verbis: *Si furioſus, aut infans, ſeu dormiens, hominem mutilet vel occidat, nullam ex hoc irregularitatem incurrit; & idem de illo cenſemus, qui mortem aliter vitare non valens, ſuum occidit vel mutilat invaſorem.* An autem Clementina hæc jus novum ſtatuat, an duntaxat declaret antiquum, ſeu, quod idem eſt, an ante Clementinam *Si furioſus*, irregularis eſſet qui vitæ defendendæ gratia iniquum invaſorem interficiebat, diſputant Theologi, ut videre eſt apud Sairum c. 17. num. 9. Collat. Andeg. p. 426.

Seſſ. 14. cap. 7.

Dices: Ex ea decretali nihil concludi poteſt, quæ revocata fuit a Concilio Tridentino: atqui citata Clementis V. Conſtitutio revocata eſt a Tridentino, ut patet ex his ejuſdem verbis: *Si homicidium non ex propoſito, ſed caſu, vel vim vi repellendo, ut quis ſe a morte defenderet, fuiſſe commiſſum narretur: quam ob cauſam etiam ad ſacrorum Ordinum & altaris miniſterium, & beneficia ∴ jure quodammodo diſpenſatio debeatur, committatur loci Ordinario ∴ qui non niſi cauſa cognita diſpenſare poſſit.*

R. neg. min. & dico Tridentini verba vel intelligenda eſſe de eo qui non ſervato moderamine inculpatæ tutelæ, ſuum occidit invaſorem, prout declaravit S. Congregatio die 1. Octob. ann. 1588. & docent Navarrus, Henriquez, Sairus, Comitolus, auctor Coll. Andeg. vel intelligenda eſſe de diſpenſatione in foro exteriori, cum dubitatur, ut ſæpius dubitari poteſt, an invaſus intra moderatæ defenſionis limites ſteterit, & exceſſiſſe incuſatur, is enim in hoc caſu ad majorem cautelam, tollendamque omnem ſcandali, propriive ſcrupuli occaſionem, arcendus eſt ab Ordinibus vel beneficiis donec res coram *loci Ordinario* diſcuſſa fuerit: unde tunc vel abſolute, vel *quodammodo diſpenſatione* opus eſt, ne quid aut in aſtantibus *ſcandali*, aut in ipſo occiſore ſcrupuli remaneat.

Collat. And. p. 431. & ſeq.

Dixi 1. ut *vitam ſuam* ſervet; quia Clemens de eo ſolum loquitur *qui mortem aliter vitare non valens*, occidit vel mutilat: quorum verborum occaſione multa exurgunt dubia.

Dubitatur itaque. 1. an qui occidit vel mutilat ad defenſionem vitæ ſuæ, ſed id facit ex odio, irregularitati ſubjaceat.

R. Negat. ſi ſupponatur cum Sairo & aliis, eum non obſtante odio, ſervare juſtæ defenſionis limites, quod in praxi difficile videtur. Ratio eſt, quia etſi peccet qui ex odio agit, non ſubjacet tamen irregularitati quandiu ſiſtit intra terminos juris; ſed qui ſervat moderamen inculpatæ tutelæ, ſiſtit intra terminos juris: aliunde nullibi decernitur irregularitas vel cenſura contra actum pure interiorem, & qui in actionem externam nullatenus influat, ut jam dixi agendo de cenſuris: ergo.

Dubitatur 2. an irregularis ſit qui ſua culpa conſtituit ſe in neceſſitate vel occidendi vel moriendi. Exemplum ſit in eo qui alium ad duellum pro-

provocavit; aut qui in adulterio deprehenſus a marito, eumdem occidit, alioqui ab eo occidendus; aut qui bellum injuſtum ſcienter amplexus, hoſtes ſibi mortem intentantes interfecit; aut qui dicteriis & injuriis, bilem alterius manumque commovit &c.

R. Eum qui in tali neceſſitate ſe conſtituit, aliquando eſſe irregularem, aliquando non eſſe. Non erit quidem irregularis, ſi non obſtante ea in quam ſe conjecit neceſſitate, & ſervet jus ad vitam ſuam, & occidendi neceſſitatem nec prævideri, nec prævidere potuerit; erit vero irregularis, ſi deſit alterutra conditio. Hanc regulam colligo ex variis auctoribus, quos inter vide Suarem diſp. 46. ſect. 1. nu. 12. Gibalin. c. 4. qu. 3. conſ. 4. Sairum &c. *Tom. 3. p. 1. c. 3. p. 681.*

Probatur autem pro ſecunda parte, quæ primæ partis probationem importat; probatur, inquam, quia qui occidit quando non habet jus vitam ſuam cum vitæ alienæ diſpendio conſervandi, eſt injuſtus occiſor; ut pote qui occidat eum a quo juſte invaditur: atqui injuſtus occiſor eſt irregularis; ergo qui occidit cum non habet jus vitam ſuam per alterius occiſionem conſervandi, eſt irregularis: unde ſequitur eos eſſe irregulares, qui ut propriæ vitæ conſulant, occidunt vel hoſtes in bello injuſto, vel lictores ſeu ſatellites a quibus, ob crimen a ſe admiſſum quæruntur ad mortem; cum enim hoſtes & ſatellites juſte invadant, & bellum ex utraque parte juſtum eſſe nequeat, conſequens eſt, eos qui invaduntur, licet aliter quam occidendo ſe tueri non poſſint, homicidii reos eſſe ſi occidant, ac proinde irregulares.

Prob. 2. quia qui formaliter homicida eſt, irregularitatem incurrit: atqui poteſt quis ſervare jus ad vitam ſuam, & tamen eſſe formaliter homicida injuſti invaſoris. Ille enim eſt formaliter homicida, qui ſciens & prævidens vult cauſam homicidii: atqui fieri poteſt, ut quis retinens jus ad vitam ſuam, ſciens & prævidens velit cauſam homicidii. Ut enim quis retinens jus ad vitam ſuam, cenſeatur ſciens & prævidens velle cauſam homicidii, ſufficit ut velit facere aliquid unde prævidet aut prævidere poteſt ſe injuſte ab alio impetendum eſſe & occidendum, niſi ipſe eum præveniat: atqui poteſt quis velle facere aliquid unde prævidet ... Poteſt enim quis alium quem ad effuſionem ſanguinis promptum & audacem eſſe cognovit, dicteriis & conviciis inſequi: ſed qui ſic provocat & inſequitur alium, ſervat jus in vitam propriam, cum injuſte impetitus non habeat jus occidendi eum a quo impetitur; ergo poteſt quis ſervare jus ad vitam ſuam, & tamen eſſe formaliter homicida occidendo eum qui injuſte provocatus, injuſte tamen vult occidere; ergo tunc erit uterque irregularitati obnoxius; ergo falſum eſt id quod aliqui principii inſtar aſſumunt, toties aliquem ab irregularitate immunem eſſe, quoties vitam ſuam tuetur contra eum a quo injuſte invaditur; ergo melius diximus, ad hoc, ut quis irregularitatem ex homicidio non contrahat, duo concurrere debere, nempe ut ſervet jus ad vitam ſuam, & ut nec prævideritt, nec prævidere potuerit homicidium ex injuſta ſua actione ſecuturum.

Ex his colliges, multos eſſe caſus, in quibus, ut judicetur an quis irregularitatem incurrerit, inſpiciendæ ſunt ſingulæ rei circumſtantiæ, ex quibus intelligatur an qui mala aliqua actione ſe implicavit, in ea tanquam in cauſa homicidium virtualiter voluiſſe cenſeatur. Sic v. g.

Digitized by Google

in propoſito adulterii caſu, ſi rebus ad viri prudentis judicium bene examinatis, appareat, adulterum cognoviſſe periculum occidendi cui ſe exponebat, puta quia maritus nec aberat, nec ejus erat indolis ut injuriam tam gravem patienter ferret &c. utique pro irregulari habere ſe debet; imo & tutius eſt ut irregularem ſe reputet, ſi dubitet an periculum hoc adverterit; ſi econtra nihil tale potuerit prudenter ſuſpicari, quod aliquando licet rarius, evenire poteſt; tunc nec homicida erit, quantum ſatis eſt, nec proinde irregularis. Pariter ſi quis alium alapa cædat, prævidens eum labis hujus ultionem in ſanguine ſuo quæſiturum eſſe, irregularis erit ſi occidat eum; quia prævidendo homicidium, voluit illud in cauſa: ſecus ſi hoc prævidere non potuerit. Ita Sair. c.17. n.19. & 20. Suarez diſp.46. ſect. 1. n.12. Salmant. c.8. n.50.

Dubitatur 3. an irregularis ſit qui iniquum invaſorem occidit aut mutilat, cum fugiendo poſſet ſibi conſulere.

R. Affir. quia Clementina citata eum dumtaxat ab irregularitate eximit, *qui mortem aliter vitare non valens*, mutilat vel occidit: ſed qui fuga vitæ ſuæ conſulere poteſt, poteſt aliter quam occidendo mortem vitare; Sair.n.16. ergo. Ita plures, ex iis etiam qui cenſent, hominem ſic *invaſum* ſi nobilis ſit, & ex fuga diſpendium honoris pati debeat, *non teneri* ad fugiendum; quia ſemper verum eſt quod talis non *occidat*, pro vita, ſed pro honoris ſui defenſione: qui autem ad *honoris* defenſionem occidit, nullibi ab irregularitate immunis *declaratur*. Atque id tenent S. Antonin. 3. p. tit.4. c. 3. & tit. 29. c. 2. Navarrus cap. 27. n. 213.

Limitatur hæc reſponſio in caſu quo quis fugiendo, mortis propriæ periculum incurreret, vel quia inimici inſtarent a tergo, vel quia invaſor fugientem facilius percutere poſſet &c. tunc enim verum eſt quod invaſus non aliter mortem vitare poſſit, quam occidendo.

Quod ſi invaſor ipſe jam arriperet fugam, utique irregularis eſſet invaſus, etiam ab eo graviter vulneratus, ſi eum inſequeretur, occideretve vel mutilaret; quia jam non eſſet defenſio licita, ſed ultio *privatis* perſonis prohibita. Eadem de cauſa irregularis eſt qui occidit, *cum ſufficeret* mutilare, quia non ſiſtit intra limites licitæ *& moderatæ defenſionis*.

Dubitatur 4. an irregularitatem incurrat *qui parantem* ſibi inſidias ad inferendam mortem, prævenit & *occidit*.

R. Inſidiæ vel tales ſunt, ut, niſi prævenias, inſtet tibi mors: vel aliam quam occiſionis via declinari poſſunt. Si primum, irregularis non eſt qui occidit, quia cum ſupponatur nullum aliud habere ſalvandi vitam, remedium, vera eſt defenſio. Si ſecundum, irregularis eſt, quia *non* occidit pro vita quam aliter ſervare poteſt, Covarruvias, *Petrus Navarrus*, Sairus n.13. Vide quæ dixi Tom. 1. p. 325. &c.

Dubitatur 5. an qui ob honoris vel bonorum defenſionem, alium occidit, exinde irregularis evadat.

R. Affir. Ratio eſt, 1. quia homicidium & mutilatio ſemper pariunt irregularitatem præterquam in caſibus jure exceptis: atqui in jure non excipitur caſus, niſi defenſionis vitæ propriæ. Qui autem honorem vel fortunæ bona defendit, non defendit vitam propriam, niſi in caſu fere metaphyſico, quo quis eripere vellet bonum ſine quo vita ſuſtentari non poſſet. 2. quia reipſa peccat qui alium ob honoris vel fortunæ defenſio-

Digitized by Google

ſionem occidit, ut alibi probatum eſt; ergo eſt irregularis ex delicto. *Tom.* 1.
Dubitatur 6. an irregularis ſit qui alium necat, ut ſervet vitam patris, fratris, alteriuſve conſanguinei, aut proximi innocentis, quam aliter ſervare non poteſt. *p.* 342.

R. Negant multi, quorum opinio Sairo admodum probabilis videtur; oppoſita tamen, eodem judice, communis eſt, tutior, ac in praxi conſulenda & ſequenda, ut docent Hugolin. Molina, Tolet. l. 1. c. 80. n. 13. Pontas v. *Irregularité* caſ. 32. Coll. Andeg. pag. 434. Ratio eſt, quia citata toties Clementina eos ſolum ab irregularitate eximit, qui occidunt cum aliter mortem propriam vitare non poſſunt: atqui fundamentum hoc non habet locum quando quis non ob propriæ, ſed ob vitæ alterius defenſionem, alium occidit; ergo.

Dices 1. Ex c. 6. *De ſent. excomm.* in 6. *licet cuilibet, ſuo vicino vel proximo pro repellenda ipſius injuria ſuum impertiri auxilium.* Et c. 3. eodem titulo apud Gregorium IX. eximitur ab excommunicatione qui in *Clericum cum uxore, matre, ſorore, vel filia propria, turpiter inventum, manus injecerit violentas*: ergo in his caſibus non incurritur irregularitas.

R. Neg. conſeq. quæ ex citatis textibus male deducitur: poteſt enim incurri irregularitas ex defectu, non ſolum in caſibus in quibus non incurritur excommunicatio, ſed in iis etiam in quibus elicitur actio omnino licita.

Dices 2. In pœnalibus non valet argumentum a contrario ſenſu: atqui argumentum noſtrum ex Clementina *Si furioſus*, non eſt niſi a contrario ſenſu.

R. Neg. min. jure enim antiquo, prout verba ſonant, & ut intellexerunt S. Thomas, aliique inſignes Theologi, ſtatuta erat irregularitas in eos omnes qui alium quacumque ex cauſa occiderent; ergo cum Clemens V. eum dumtaxat ab hac lege exemerit, qui occidit ad propriæ vitæ defenſionem, non argumentamur a contrario ſenſu, ſed ab exceptione, quæ cum non ſit niſi pro uno caſu, firmat regulam in aliis omnibus. *2. 2. q. 64. ar. 7. ad 3.*

An autem incurrat quis irregularitatem in caſu in quo non ſolum occidere licite poteſt, ſed & ad occidendum tenetur jure naturali vel divino, ut ſi Rex, vel Reſpublica quæ invaduntur, defendi debeant; non convenit inter præcedentis reſponſionis aſſertores. Negat Avila. 1. quia ſi occidens ad defenſionem vitæ corporalis, ab irregularitate immunis ſit, a fortiori ab ea immunis erit, qui occidit, ne ſpiritaliter moriatur, tranſgrediendo præceptum naturale. 2. quia vix credi poteſt Eccleſiam aliquem damnificare eo quod præceptum naturale impleat. 3. quia alioqui multi metu irregularitatis ab executione præcepti naturalis impedirentur. 4. quia cum virtutes ſibi invicem non adverſentur, non poteſt eſſe defectus manſuetudinis, ubi eſt poſitio virtutis obligantis ſub peccato. 5. quia homicidium ut inducat irregularitatem, debet eſſe volitum, ſaltem in cauſa, ut in Judice, qui profeſſionem Judicis amplexus eſt quia voluit: atqui tale non eſt homicidium de quo loquimur in præſenti; non eſt enim omnino voluntarium, ſed quaſi coactum, id quod ſine peccato omitti non poteſt. Idem fuſe tuetur Gibalin. cap. 4. de irregul. q. 3. nu. 2.

Dixi 2. in Concluſione, ut quis occidendo vel mutilando irregularitatem evadat, neceſſum eſſe ut rem habeat cum *injuſto invaſore*. Ratio eſt, quia non licet tueri ſe contra eum qui jus habet invadendi:

unde, ut paulo ante monui, fur qui a ſatellitibus & Juſtitiæ miniſtris invaditur, peccat & irregularis fit, ſi vitam ſuam per eorum mortem cuſtodire velit. Sed hac occaſione

Dubitatur 1. quid ſentiendum de homine injuſte accuſato, qui Juſtitiæ miniſtros a quibus quæritur ad mortem, interficit.

R. Hominem hunc communiter loquendo irregularem eſſe, quia nec Judex qui ſecundum allegata & probata judicat, nec lictores qui ex hujus Judicis mandato eum inquirunt, quidquam faciunt injuſti; ubi autem nulla eſt injuſtitia ex parte unius, non poteſt eſſe licita propulſatio ex parte alterius. Ita Molina diſp.15. tr.3. Petrus Navar. Gibalin. c.4. nu.29. Aliter, inquiunt, dicendum eſſet ſi Judex ejuſque miniſtri formaliter injuſti eſſent, eumque cujus innocentiæ certo conſcii eſſent, ad *mortem* inſequerentur; quod in praxi vix umquam ſupponi poteſt.

Dub. 2. an irregularis ſit fur qui in actione furti deprehenſus, *modo* occidendus eſt, niſi occidat.

Reſpondet Gibalin. furem hunc, ſi ablata reſtituere, & illatum a ſe damnum compenſare velit, jam injuſte prorſus invadi, ac proinde, ſi, ut vitam ſuam tueatur, alium occidat, irregularem non eſſe. Mihi, conſequenter ad ea quæ ſupra ſtabilita ſunt, dicendum *videtur*, *caſum hunc* ex circumſtantiis dijudicandum eſſe. Si enim *fur præviderit* aut prævidere potuerit, ſe v.g. rem habiturum cum *homine* ad iram prompto, qui, ſive reſtituere velis, ſive non, *in* arma proruat, & mortem inferre conetur, tunc utique ambo, ſi occidant, aut mutuo ſe *mutilent*, erunt irregulares: is quidem qui ob bona ſua occidit, quia hoc non licet præſertim in propoſito caſu; & is quoque qui furari voluit, quia homicida eſt ſaltem in cauſa.

Dixi 3. *cum moderamine inculpatæ tutelæ*; quod quidem moderamen eſt evitatio exceſſus in ſui ſuorumque defenſione, ita ut non fiat plus quam ſecundum rectam rationem neceſſe ſit ad propulſandam injuriam; ex quo jam ante collegimus, eum qui occidit cum ſatis eſt mutilare, *vel qui mutilat* ſive fugientem, ſive cum jam ipſe fugere *poteſt*, *excedere modum* & limites juſtæ defenſionis, ac proinde irregu*larem fieri*. *Idem* dicendum de eo qui occidit aut mutilat ut ca*lumniam*, detractionem, minas & ſimilia propulſet; iſta enim omnia non ſunt proprie *vis*, ut notant Boudart ad quintum Decalogi præceptum, & Van-Ranſt in opere cui titulus, *Veritas in medio*, ac proinde alia via, judicii ſcilicet, vel ſaltem patientiæ & manſuetudinis repelli debent. Sed hic

Dubitatur an irregularis ſit qui vitam tuendo, venialiter non *autem* mortaliter excedit moderamen inculpatæ tutelæ.

Negant Avila 7.p. diſp.5. ſect.3. dub.1. Bonacin. diſp.7. q.4. punct.6. nu.3. Salmant. n.44. Ratio eſt. 1. quia cap.7. *De pœnitentiis*, Sacerdotes Græci qui præter intentionem, non tamen ſine *incuria*, filios ſuos *in cunis* oppreſſerant, non judicantur irregulares, unde non niſi *ad tempus*, idque *in aliorum terrorem a celebratione Miſſarum* abſtinere coguntur. 2. quia quoties irregularitas incurritur ex delicto, non niſi ob grave delictum incurritur, cum tunc pœna ſit, & quidem graviſſima: unde a fortiori ſequitur, eum non eſſe irregularem, qui per accidens & ſine dolo excedit debitum moderamen, ut ſi quis ſolum vulnerare volens, errante

manu

manu inculpabiliter occidat ; quia tunc vacat a culpa , & proinde a pœna etiam vacare debet.

ARTICULUS TERTIUS.

De occidentibus ordine judiciario.

Nota 1. dupliciter poteſt quis ad alterius mortem concurrere in ordine judiciario, primo quidem cooperando ad prolationem ſententiæ, & ſic concurrunt accuſator, denuntiator, teſtes, Judices, *capitalium cauſarum Libellio &c. ſecundo , cooperando ad ejuſdem ſententiæ executionem , & ſic concurrunt carnifex , ſatellites , vendentes aut conficientes ſupplicii inſtrumenta &c. * *Le Greffier criminel*

Nota 2. circa hanc materiam nec Galli cum exteris , nec utrique ſecum invicem , omnino conveniunt : unde quæ receptiora ſunt tum apud noſtros , tum apud extraneos , hic referenda eſſe exiſtimo , ut quod juris ſui fuerit, ſecernere & eligere valeat.

Dico itaque 1. juxta exteros, quiſquis alium criminaliter accuſat, ſeu contra eum agit ut puniatur , contrahit irregularitatem, ſi Judex accuſato mortem aut mutilationem inferat. Ita communiter Doctores, ait Sair. cap. 16. n. 7. Gibalin. cap. 4. n. 52. Ratio eſt, tum quia tunc intenditur, & directe ac per ſe expetitur vindicta ſanguinis ; tum quia Bonifacius VIII. cap. 2. *De homicid.* in 6. eos ſolum Prælatos aut Clericos ab irregularitate excuſat, qui de malefactoribus apud Judices conquerendo *petunt emendam* ſeu ſatisfactionem *ſibi fieri* , *proteſtando expreſſe quod vindictam ſeu pœnam ſanguinis non intendunt ;* ergo qui accuſat criminaliter, ſemper irregularis eſt, etiamſi proteſtetur ſe nolle mortem accuſati, quia proteſtatio facto contraria plane inutilis eſt : qui vero civiliter, ſeu ad boni ſui recuperationem accuſat, irregularitatem vitat, ſi proteſtationem a Bonifacio VIII. præſcriptam emittat; ſecus ſi omittat, etiam ex oblivione vel ignorantia. *Gibal. 171.*

An autem ſufficiat proteſtatio ficta, controvertunt extranei. Affirmant non pauci quos citant & ſequuntur Salmanticenſes cap. 9. n. 15. 1. quia Bonifacius non præcipit ut proteſtatio hæc ponatur ex animo. 2. quia etiam ficte emiſſa idem operatur apud Judicem, ac ſi ex corde & ſincere poneretur. Verior tamen videtur opinio contraria, ideoque omnino conſulenda eſt iis in Religionibus ubi proteſtatio hæc eſt in uſu. Ratio eſt, quia proteſtatio non operatur in ordine ad vitandam irregularitatem, niſi talis ſit qualem ea lex & jura requirunt : atqui jura ſeriam non autem mendacem & fraudulentam proteſtationem requirunt ; ergo . Ita ſanctus Antonin. 3. p. tit. 28. cap. 2. Silveſter, Vega , Toletus, Pontas v. *Irregularité* caſ. 52.

In Gallia non ſubſiſtunt innumeræ eæ difficultates, quia in hoc Regno nemo furem, aliumve inſequitur, niſi civiliter ; nam criminaliter inſequi ſolius eſt Procuratoris Regii, vel juriſdictionalis . Si tamen ea eſſet accuſatorum intentio , ut malefactores morte plecterentur , irregularitatem non effugerent, ait Nat. Alexander lib. 2. de Ordin. cap. 4. art. 9. unde denuntiatores , qui Judicibus detegunt auctores criminis,

Digitized by Google

quod nec ſibi nec ulli e ſuis nocivum fuit, communiter pro irregularibus haberi debent, quia ſolam rei pœnam intendere videntur: ſecus ſi eos denuntient qui grave aliquod malum meditantur, quia tunc mali hujus averſionem, non rei vindictam intendere præſumendi ſunt, niſi contrarium aliunde conſtet. Vid. Coll. And. p. 341.

Dico 2. juxta eoſdem extraneos Theologos, teſtes in cauſa ſanguinis, ſecuta illius contra quem teſtantur, morte vel mutilatione, irregulares ſunt; quia reorum morti principaliter cooperantur, nec eſt quod irregularitatem evadere putent, emittendo prædictam proteſtationem; ea enim non in teſtium, ſed in accuſatoris ſolius favorem introducta eſt. Excipiunt Suarez diſp. 47. Gibalin. cap 4. n. 65. Salmanticenſes n. 12. caſum in quo teſtis ad ferendum teſtimonium obligatur, ſeu jure naturali, ut ſi aliter innocentis vita conſervari nequit; ſeu præcepto Superioris, ſeu metu in virum conſtantem cadente: neque enim, inquiunt, credibile eſt, Eccleſiam eos ab altaris miniſterio arcere, qui implent id a *quo ſine peccato*, vel gravi detrimento abſtinere non poſſunt. De hoc jam ſupra.

Solier in Paſt. l. 3. tit. 32. lit. E. Aliter ſentiunt Galli, præter paucos, ut Solier; teſteſque ab irregularitate eximunt. 1. quia alioqui peſſime conſultum eſſet bono publico, ſi ii qui facinoroſos cognoſcunt, eoſdem, ob irregularitatis metum detegere non auderent. 2. quia Canones quibus nituntur *Ultramontani*, vel hoc in Regno recepti non ſunt, vel *nihil probant*, ut oſtendit Pontas caſ. 58. ibid. 3. quia teſtes non habentur apud nos, ut proxima, ſed ſolum ut remota mortis reorum cauſa, ac veluti conditio ſine qua non.

Hanc tamen doctrinam ſic temperant Doctores noſtri, ut exiſtiment irregularitatem contrahi a teſtibus. 1. cum eos ad teſtandum inducit, non boni publici deſiderium, ſed mortis alienæ libido, Gibert pag. 743. 2. cum teſtantur ſponte ſua, & antequam ad teſtandum a Judice compulſi ſint, & *condemnati*, ut loquitur Pontas loco mox citato, & ante eum Sambovius tom. 3. caſ. 112. ſed ſecunda hæc limitatio rejicitur a pluribus e noſtris, qui cenſent Clericum ſtatim ac in *teſtimonium* vocatus fuerit a Judice, ad parendum teneri. *Ita inter alios ſentiunt* auctor Collat. Andegav. p. 346. Gohard *tom. 1. p. 322. quibus* adhæreo, cum lex Principis indiſtincte præcipiat, ut quiſquis in teſtimonium vocatus fuerit, ſeu Laicus ſive Clericus comparere teneatur. *Ordonnance crimin tit. 6. art. 6.*

Dico 3. exteri Theologi pro irregularibus habent Procuratorem, Advocatum, & Scribam: moventur iiſdem rationibus ac ſupra, nempe quod ii omnes in mortem ſontis proxime influant.

Aliter ſentimus in Gallia de Procuratore & Advocato, niſi *ambo* vel innocentis cauſam male defendendo, ipſius mortem procuraſſent, vel reum injuſte tuendo, fuiſſent in cauſa, cur juſtus accuſator mortem ſonti debitam ſubiiſſet.

Quod ſpectat ad Scribas, ſeu capitalium cauſarum Libelliones, non conſentiunt Doctores noſtri. Alii negant eos eſſe irregulares. Ita Nat. Alexander, Auctor Theoriæ & praxis Sacram. cap. 6. quod probant, quia id non ſemel in variis hujuſce Regni Curiis judicatum eſt. 2. quia Scribæ nec reorum mortis cauſa ſunt, nec eorum ſanguinem effundunt. Alii eoſdem irregulares eſſe putant: quo in dubio cenſet Pontaſius tutius eſſe, ut hujuſmodi homines diſpenſationem obtineant *ad majorem cautelam*.

Dico

Dico 4. in Gallia ut alibi irregulares ſunt. 1. pars criminalis, ut vocant, id eſt Procurator Regius, vel alius hujuſmodi, qui reum morte plectendum eſſe *concludit*. 2. Judices qui ſententiam mortis ferunt. 3. Lictores qui ſontem conducunt. 4. tortor qui eum morte afficit. Gibert pag. 743. & alii paſſim. Ratio eſt, quia ii omnes proxime influunt in mortem rei.

Quod ſi contingat reum morte aut membri alicujus mutilatione damnatum, ab hiſce pœnis ſive fuga, ſive gratia Principis immunem fieri, tunc Judices irregularitatem non incurrent, ut colligere poteſt ex S. Th. 1. 2. qu. 29. a. 5. ad 4. Idem docet Pontas ibid. caſ. 57. quia lex actionem conſummatam requirit, ut ſupra dixi.

Quæres an irregulares ſint qui furem comprehendunt, aut in cauſa ſunt clamore ſuo ut ab aliis comprehendatur, aut eum Judici tradunt.

R. Nullum ex his in Gallia cenſeri irregularem, quia nemo eorum habetur ut proxima mortis cauſa; proxima enim hæc cauſa, non eſt, niſi Procurator Regius, & alii tres quos ſtatim indicavi. Hanc deciſionem tradit Sambovius tom. 2. in 4. caſ. 20. 56. & 68. Si tamen quis furem comprehendat, comprehendive curet non animo ſua ſuorumve bona recuperandi, aut avertendi damnum inde imminens vel Reipublicæ, vel proximo, ſed animo procurandæ reo mortis, non dubito quin contrahat irregularitatem, ſicut eam teſte Giberto contrahunt teſtes qui ex alienæ mortis deſiderio teſtantur, & denuntiatores qui ex eodem motivo agunt.

Dico 5. peccant, nec tamen irregularitatem contrahunt Clerici qui reorum ſupplicio interſunt. Quod peccent probatur ex Concilio Lateranenſi ſub Innocentio III. cujus hæc ſunt verba: *Sententiam ſanguinis nullus Clericus dictet, aut proferat, ſed nec ſanguinis vindictam exerceat, aut ubi exerceatur interſit.* C. 9. Ne Clerici *&c.*

Quale vero ſit peccatum, feralibus hiſce ſpectaculis paſcere oculos, diſſentiunt Theologi. Alii grave eſſe putant, idque hinc confirmari poteſt, quod Concilium Matiſconenſe II. Can. 19. gradus & honoris periculum Clericis illis comminatum fuerit. Alii communiter cenſent idem peccatum ſolum eſſe veniale ob materiæ levitatem. Ita Avila p. 7. diſp. 5. ſect. 2. in fine. Idem docet auctor Theor. & praxis Sacramentorum, niſi, inquit, grave hinc oriatur ſcandalum. Imo Navarrus, Avila & alii plures, nullum hic eſſe peccatum cenſent, niſi Clerici vel ſint in ſacris, vel beneficiarii. *Navar. cap. 27. n. 214.*

Quod autem nulla hinc pertimeſcenda ſit irregularitas, patet, tum quia nemo, per ſimplicem aſſiſtentiam, reorum morti cooperatur; tum quia id docet Gloſſa communiter recepta.

Si tamen Clericus huic ſpectaculo interſit non ut ſimplex ſpectator, ſed ut auctoritatem præbens iis qui nomine ipſius ſanguinis ſententiam ferunt, aut exequuntur, tunc irregularitatem contrahet, ut qui in mortem influat. Ita cum aliis Avila & prædictus auctor Theor. & praxis Sacram. qui in hoc ſecum facile conciliari nequit. Eximit enim Scribam ab irregularitate, ut mox dixi: atqui tamen Scriba reorum morti intereſt, ut notat Ferriere in ſua ad praxim Introductione, verbo *Greffiers*: eique non intereſt ut purus ſpectator, ſed ut ſententiæ a ſe conſcriptæ executio-

Digitized by Google

tionem procuret; ergo ad minus agnoſcere debet cum Pontaſio, tutius eſſe, ut Scribæ qui Clerici fieri volent, diſpenſationem obtineant.

Dico 6. nec extranei, nec Galli inter ſe conſentiunt, an irregularitati ſubjaceant funium vel furcarum artifices, qui hæc Juſtitiæ miniſtris ad reorum occiſionem præbent. Negant alii, ut Salmanticenſes, & qui ab iis citantur n.11. Gibert p.740. &c. quia ii omnes nec proxima ſunt cauſa mortis eorum qui hiſce inſtrumentis occiduntur; nec ullo juris textu declarantur irregulares. Alii hoſce artifices vel fabros irregularitatem incurrere contendunt. Alii demum, ut S. Antoninus 3.p.tit.28.c.2. diſtinctione utuntur. Vel enim quis *fecit ſcalas, vel funes, vel gladium, non ad mortem inferendam, ſed ad omnes uſus, & caſu poſtea aliquis utitur ipſis ad occiſionem; &* tunc irregularis non eſt, quia vendidit aliquid tum in ſe, tum in intentione ſua indifferens, quodque forſitan non vendidiſſet, ſi futurum ejus uſum cognoviſſet: vel hæc inſtrumenta, ſciens & volens, ad aliorum occiſionem vendit, & tunc videtur irregularis; quia actione ſua in mortem alterius tendit: unde faber qui in ſolos tortorum uſus laboraret, non levem crudelitatis notam in ore populi ſuſtineret. Idem docet Navar. n.217. Pontas ibid. caſ.55. atque id mihi videtur tenendum in praxi. A fortiori irregularis eſt qui projecit vel defert ligna, ut vivus quis comburatur; ſecus ſi ſolum ut comburatur cadaver illius qui jam ſuffocatus eſt.

Dico 7. qui per accidens ſolum & præter intentionem cauſa eſt cur reus citius moriatur, non fit inde irregularis; quia effectus per accidens non imputatur ei qui dat operam rei licitæ: unde qui a Judice impetrant ut reus per viam conſuetam non ducatur, ne in hac ut pote nimium populoſa majorem ſubeat infamiam, vel juxta propriam ſuam aut matris domum tranſeat, irregulares non ſunt, etſi inde fiat ut reus per viam breviorem ducatur, & citius pereat. Neque etiam irregulares ſunt qui reum conſolationis gratia comitando dicunt. Eja pergamus, ſicut nec Confeſſarii qui carnificem monent ſe ſuo jam functos eſſe officio, nihil eſſe quod ipſum moretur. Idem docet Gibalin. de iis qui rudem carnificem docent modum aptandi aut nodandi *funis, modo id* fiat in genere tantum, & ſine ordine ad hunc *vel illum* reum.

Dixi, *qui per accidens ſolum &c.* non enim ita clarum eſt eos ab irregularitate immunes eſſe, qui etiam bono & miſericordi animo, rei mortem directe accelerant: unde, ait Nat. Alexander, irregularitatis periculo ſe exponunt qui carnificem hortantur ut furciferum citius interficiat, ne diu vexetur; ut omnino ſuffocet eum qui necdum ſatis ſtrangulatus apparet, ne diutius langueat; ut crura hoc modo frangat, quia ſic aperiet venam, unde reum citius moriturum eſſe continget. Utique, pergit idem Theologus, qui hæc faciunt, magnæ imprudentiæ rei ſunt, & in dubio a ſuis functionibus abſtinere, & a ſummo Pontifice diſpenſationem ſuppliciter efflagitare debent. Ulterius progreditur auctor Collat. Andegav. docetque Sacerdotem qui ſatagit ut ſtranguletur homo ferali rotæ impoſitus, ne in deſperationem incidat, irregularem fieri: quod falſum puto, ſi proxima immineant deſperationis indicia; tunc enim jure naturali teneris proximi animæ opem ferre: quod autem jubet lex naturæ, Eccleſia vetare non poteſt aut improbare.

Collat. And. p. 331.

Ut expediantur aliæ quædam difficultates quæ ad hanc materiã pertinent.

Quæ-

Quæres 1. an irregularitatem incurrat Sacerdos qui graſſantia quædam crimina reprimi intendens, ſuadet Principi ut legem ferat, qua qui ſcelera hæc commiſerint, capite plectantur. Item an irregularis fiat Princeps qui legem hanc tulerit; vel Confeſſarius qui abſolutionem denegat, ſeu Principi qui hujuſmodi legem ferre non vult; ſeu Magiſtratui qui ut ſonti parcat, ſecundum legem hanc judicare non vult; ſeu reo qui juridice interrogatus, crimen ſuum detegere non vult.

R. Neminem ex iſtis irregularem fieri. Ratio eſt, quia, ut quis incurrat irregularitatem, neceſſe eſt, ut in mortem proxime influat, & libere: atqui ii de quibus agitur in quæſtione propoſita, vel proxime non influunt in mortem, vel ſaltem non libere. 1. quidem non influunt proxime. Qui enim fert legem qua certorum criminum deinceps rei, capite plectantur, directe & primario tendit in Reipublicæ moderationem, nec in quempiam determinate animadvertit, ſed generaliter loquitur; ergo non eſt cauſa particularis cur hic vel iſte morti dentur; ergo nec qui legem hanc tulerit, irregularis eſt, nec qui eam ferri ſuaſerit aut præceperit. 2. etiamſi proxime influerent, ut putat Gibalinus influere Confeſſarium qui negat abſolutionem Judici, reum ſecundum leges hic & nunc punire recuſanti, quia idem præſtat ac ſi diceret: Hunc interfice, alioqui non abſolveris; non tamen influit libere; cum non poſſit abſolutionem tribuere Judici id ad quod tenetur facere nolenti: atqui numquam incurritur irregularitas ex homicidio ſecuto ex actione quam quis ſine peccato omittere non potuit; alioqui Eccleſia ad peccandum induceret metu incurrendæ irregularitatis. De quo vide ſuperius dicta.

At, inquies, non magis Confeſſarius in caſu præſenti immunis eſt ab irregularitate, quam Judex: atqui iſte non, ex toties dictis; ergo nec ille. Prob. maj. Ideo juxta nos, Judex licet a ferenda mortis ſententia abſtinere non poſſit ſine peccato, contrahit nihilominus irregularitatem, quia homicidium eidem ſaltem in cauſa voluntarium eſt, utpote qui Judicis officium ſponte amplexus fuerit: atqui pariter Confeſſarius, Confeſſarii officium ſponte & libere amplexus eſt; ergo.

R. Ad 1. neg. maj. Ad 2. ideo Judex ratione occiſionis irregularitatem incurrit, quia occiſio malefactorum officio ejus neceſſario & primario annexa eſt, itaut eam in ſe ut Reipublicæ bonam velit. At aliter ſe res habet de Confeſſario, cujus miniſterium in ſola peccatorum reconciliatione conſiſtit: ex quo fit, ut cum ſpecialius in reorum mortem influit, hanc non in ſe & directe velit, ſed ſolam pœnitentis ſalutem, quæ pendet ab obſervatione legum, ſive eæ mortem rei, ſeu aliud quid præcipiant.

Quæres 2. an is quem Judex conſulit de reo, irregularis fiat, ſi reſpondeat eum eſſe dignum morte.

R. 1. Si conſulatur quis in communi, reſpondeatque tale delictum ex legum præſcripto, mortem mereri, non erit irregularis: tum quia non magis influit in mortem alicujus particularis, quam influat qui ſuadet Principi ut legem ferat, qua qui hoc vel illud crimen deinceps commiſerint, capite plectantur; tum quia alioqui Doctores qui de variis criminum pœnis voce aut ſcripto diſputaſſent, irregularitatem contraherent, ſi qui eos audierunt aut legerunt, deinde Judices facti, ex ipſorum doctrina aliquos morte damnarent, quod nemo hactenus dixit.

R. 2.

R. 2. Si conſulatur quis in ſpecie, & in particulari, an v. g. Titius ſacrilegii reus hoc vel illo mortis genere plectendus ſit, tunc diviſi ſunt Theologi. Alii negant ullam pertimeſcendam eſſe irregularitatem ei qui ore rotundo & ſine circuitu dixerit : *Hunc laqueo, iſtum flammis extingue*: quia, inquiunt, irregularitas decernitur quidem in jure contra eos qui mortis ſententiam ut Judices ferunt, vel exequuntur ut miniſtri, non autem contra eos qui eos docuerint quid in hoc vel illo caſu faciendum ſit. Ita Salmanticenſes qui irregularitatem ex lenitatis defectu, pro virili reſtringunt & limitant. Alii, ut Avila diſp. 5. ſect. 2. dub. 6. Gibalin. ubi ſupra num. 49. non permittunt ut dicat Clericus : *Hunc tolle*, vel, *Malum eſt ſi impunitus evadat*; ſed ſolum ut hiſce ſimilibuſve verbis utatur : *Conſule leges, Ade Juriſperitos, hoc enim ad me non pertinet, quia nobis non licet interficere quemquam*. Hæc opinio Clericali manſuetudini magis congruit, tutior eſt in praxi, & utcumque confirmari poteſt ex c. 10. *De exceſſib. Prælat.*

Salmant. num. 8.

ARTICULUS QUARTUS.

De militibus & chirurgis.

Circa milites, eoſque omnes qui in bello juſto pugnant, quæritur 1. an ſimplex & ſola armorum geſtatio, hominem militiæ adſcriptum conſtituat irregularem.

R. 1. Quidquid ſit de jure antiquo, quo invectam fuiſſe hanc irregularitatem cenſent aliqui cum Giberto, eamdem nunc non ſubſiſtere, licet Bancarii Expeditionarii Curiæ Romanæ, iis qui arma geſtaverunt, auctores eſſe ſoleant, ut diſpenſationem poſtulent. Reſponſio noſtra certa eſt, & ſatis colligitur tum ex c. 24. *De homicidio*, ubi Sacerdos qui contra Saracenos dimicaverat, eo ſolum in caſu ab altaris miniſterio abſtinere præcipitur, *ſi de interfectione cujuſquam in illo conflictu, ſua eum conſcientia remordet*; tum ex unanimi Caſuiſtarum conſenſu, *qui omnes docent*, neminem in bello juſto irregularitati ſubjacere, *niſi qui* propria manu alium invaſerit; tum ex conſtanti Regni *hujuſce* diſciplina, ſecundum quam qui arma geſtaverint, nec ad Beneficia inhabiles ſunt, nec a Beneficiis quæ interim poſſident, excidunt, niſi ab Epiſcopo canonice moniti ut a ſæculari militia abſiſtant, obedire recuſent.

Gibert. p. 711.

R. 2. Eum qui pugnæ ac conflictui interfuit, & dubitat cum fundamento, an quempiam interfecerit, aut qui de interfectione ſuſpectus *eſt*; teneri diſpenſationem obtinere; ſive ne aliis ſcandalo ſit, ſive *ne* partem minus tutam in dubio homicidii ſequatur. Ita Pontas ibid. caſ. 69. & ſequitur ex dictis.

Dixi, *& dubitat cum fundamento* : qui enim dubitat ſolum negative, non videtur habendus pro irregulari; quia deeſt conditio poſita cit. c. 24. *De homic.* non enim proprie remordet conſcientia de alicujus occiſione, quando quis formare non poteſt probabile judicium, ſe aliquem interfeciſſe. Ita Boudard tom. 6. pag. 383. edit. 2. & ante eum Navar. lib. 5. Conſil. Conſil. 1.

Quæres 2. An irregularis ſit qui in bello juſto, non occidit quidem

propria

Digitized by Google

propria manu, ſed aliis occidentibus, aut mutilantibus opem tulit; eiſve pulverem pyrium & arma offenſiva diſtribuit, aut eos ad ſtrenue & acriter pugnandum adhortatus eſt.

R. Illud eſt diſcrimen eos inter qui pugnant in bello juſto, & eos qui in injuſto decertant, quod licet in utroque bello cenſeantur omnes una cauſa moralis homicidii a quolibet perpetrati, eo quod omnes mutuam ſibi opem ferant verbis & operibus, non tamen omnes in utroque caſu eamdem incurrant irregularitatem: eorum enim qui ſive in bello, ſive in rixa, occiſioni iniquæ cooperantur, nemo ab irregularitate immunis evadit, quia jus eos omnes punire voluit qui concurrunt ad crimen homicidii: at non idem eſt in bello juſto; in hoc enim ii ſolum irregulares a jure conſtituti ſunt, qui per ſe & propria manu occidunt, aut mutilant; quod merito ſtatutum eſt, ne ex actione unius aliquando hominis, tot alii canonicum hoc impedimentum contraherent, & ſic a bellis etiam juſtis retraherentur: atque ea eſt pro utraque parte communis Doctorum opinio, ait Silvius variar. reſol. v. *Irregularitas*. Ita etiam Salmant. n.19. Pontas caſ.71. & alii complures qui ab iis citantur; ex quo patet Duces, Tubicines, & alios qui Martem verbis aut cantu accendunt, & per ſe non pugnant, irregulares non eſſe. Eadem de cauſa irregulares non ſunt etiam Clerici qui bellum juſtum conſulunt.

Excipiunt aliqui ab hac regula, eum qui non in genere, ſed in ſpecie ad hujus vel iſtius hominis occiſionem inſtigaret. Ita Bonac. diſp.7. q.4. punct.4. Pontas ibid. & alii non pauci contra Salmant.

Quæres 3. An non aliquando ab irregularitate immunes ſint qui in bello etiam juſto mutilant vel occidunt.

R. Irregulares eſſe eos omnes qui in bello aggreſſivo mutilant vel occidunt, non autem qui in bello defenſivo, niſi eo venerint animo præliandi.

Prob 1. pars, tum ex cit. c. 24. *De homicid.* cum quia qui in bello juſto occidunt, ſimiles iis ſunt qui auctoritate publica malos tollunt e medio: atqui ii irregulares ſunt, ut oſtendimus.

Prob. 2. pars; quia pejor non eſt conditio eorum qui in bello, quam qui extra bellum, neceſſitate compulſi occidunt ne occidantur: atqui iſti irregularitatem non incurrunt; ergo nec illi. Unde irregularitatis expertes ſunt qui in bello etiam injuſto poſiti præciſe ut milites ſpiritualiter adjuvent, aut pacem componant, in eas aliquando anguſtias veniunt, ut vitam nonniſi hoſtilis vitæ diſpendio ſervare incolumem poſſint.

Dixi, *niſi eo venerint animo præliandi:* cenſent enim Suar. diſp.49. ſect.5. Bonac. ibid. par.4. & alii plures, eum qui pugnandi animo ad bellum etiam juſtum proceſſit, irregularem fieri, ſi occidat etiam in propria vitæ defenſionem. 1. quia qui præliandi animo aciem ingreditur, ſaltem in caſu vult homicidium, cui ſe exponit: atqui homicidio in ſe, vel in cauſa volito, annexa eſt a jure irregularitas. 2. quia Judex, licet maleſactorem occidere teneatur, non deſinit eſſe irregularis, quia ſponte acceſſit ad officium Judicis; ergo a pari miles qui excubias agit, quique occidendus eſt niſi occidat, non vacat ab irregularitate.

At inquit Avila diſp. 6. ſect.2. dub.1. *Si Judex vel carnifex invadatur a reo quem volebat decapitare*, poteſt cum citra irregularitatis metum occidere, ne occidatur; ergo a pari in propoſito.

R. neg.

R. neg. conſ. occiſio enim rei in hocce caſu non eſt volita in cauſa; cum rei in carnifices inſurgere non conſueverint: at occiſio ex parte illius qui ad bellum proceſſit, in cauſa volita eſt; cum is ſit hoſtium uſus, quem omnes ſatis prævident, ut in hoſtes ſuos irruant, eoſque niſi præveniantur, occidant. Ceterum qui nec mutilant, nec occidunt, ſed ſolum vulnerant, morte vulnerati non ſecuta, irregulares non ſunt, uti cum aliis pluribus docere videtur auctor Andeg. p. 354.

Quæres 4. An Clerici in ſacris qui ex diſpenſatione Pontificia pugnant in bello juſto, irregulares ſint, ſi propria manu occidant.

R. negat. quia Papa cenſetur virtualiter diſpenſare in jure irregularitatem inducente. Ita Covarr. & alii communiter: ubi duo notanda. 1. Papam non cenſeri eximere Laicum ab irregularitate, etiamſi *cum eo* diſpenſaret ut pugnaret in bello, de quo vide Molinam tom. 1. de *juſtit.* tr. 2. diſp. 108. & 110. in fine. 2. neque etiam cenſeri Papam concedere Clericis facultatem pugnandi manu propria in bello, ex eo *quod iiſ*dem licentiam tribuat bello aſſiſtendi; hæc enim licentia ſolam munera ſacerdotalia exercendi facultatem importat.

Quæres 5. An qui alium hortatur ad fundendum pro fide *ſanguinem*, irregularis ſit ſecuta morte.

R. neg. non enim cauſa eſt cur Judex aut tortor impius mortem inferat, ſed cur Chriſtianus vividæ charitatis actum eliciat. Idem dicendum de eo qui alium precatur, ut ſe conjiciat in flumen, unde aliquem aquis abreptum extrahat: is enim non intendit mortem *illius qui in* flumen ſe conjicit, quam etiam probabiliter non prævidet, ut ſupponimus; ſed ſolam quærit pereuntis liberationem.

Quod ſpectat ad Medicos & Chirurgos.

Dico 1. Laici qui medicinam aut chirurgiam exercent, non ſunt irregulares, morte etiam ſecuta, tametſi membrum abſcindant, aut abſcindi præcipiant, modo ſecundum artis ſuæ regulas operentur. Ratio eſt, quia in medicis aut chirurgicis operationibus, *non deeſt lenitas*, ſed elucet charitas & miſericordia: neque *enim membrum incidunt aut* amputant in vindictam & pœnam, ſed ad *totius conſervationem*: unde patet quantum eos inter & Judices interſit differentiæ.

Dixi, *modo operentur ſecundum artis regulas*: ſi enim culpa vel imperitia Medici aut Chirurgi, mors ſequatur, incurrunt irregularitatem ex delicto; quia ſunt iniqua mortis cauſa: imperitia enim in iis qui ut periti operam ſuam promittunt, culpæ annumerantur L. 9. ff. *Locati*. Cum autem irregularitas ex delicto, nonniſi ob peccatum mortale contrahatur, evidens eſt incuriam quæ Medico aut Chirurgo irregularitatem procurat, debere eſſe mortale: ſed ſimul fatendum in re tanti momenti, in qua de vita hominum agitur, minus ad culpam lethalem requiri quam in alia materia. In dubio an Medicus aut Chirurgus neceſſaria uſus ſit diligentia, pro irregulari habere ſe debet, ut colligitur ex c. 18. *De homic.* A fortiori irregularis eſt qui ut potionis ſibi non ſatis cognitæ experimentum faceret, eamdem propinavit ægroto qui ex ea mortuus eſt.

Sed quid ſi Medicus porrigat ægroto medicinam quam dubitat illi profuturam eſſe, erit-ne, ſecuta ægroti morte, irregularis.

Affirmat Hugolinus c. 19. nu. 5. ſed placet mihi diſtinctio Bonacinæ, quam

Digitized by Google

quam hic totam referre lubet. Itaque vel Medicus aliud præſto habet remedium, aut certum, aut a prudentioribus Medicis in eodem caſu adhiberi ſolitum, vel non. Si habet, peccat & irregularis eſt, qui in re tanti momenti dubia & incerta certis præponit. Si vero non habeat remedium certum, aut ſaltem aliquod ex iis quæ in pari caſu a Medicis peritioribus uſurpari ſolent, tunc videndum eſt an infirmi ſalus deſperata ſit, necne. Si necdum deſperata ſit, adhuc peccat, & ex peccato irregularitatem contrahit, quia cenſetur incerto remedio eum peremiſſe, quem natura ſanare potuit, aut qui fortaſſe vixiſſet donec certiori remedio reficeretur. Si vero jam deſperata ſit ægrotantis vita, non videtur irregularitatis conſcius ſi applicet remedium, de quo dubitat profuturum ne ſit, an ſecus; ſatius enim eſt aliquid de ſe non malum tentare cum ſpe ſalutis, quam inertem & otioſum mortis alienæ ſpectatorem manere; atque hinc patet quid ſentiendum de Chirurgo qui membrum abſcindit, dubius ſit ne abſcindendum.

Dico 2. Clericus, etiam in ſacris, non ſit irregularis exercendo medicinam aut chirurgiam ſecundum artis regulas, citra inciſionem atque aduſtionem. Ratio eſt, quia id nullibi prohibitum eſt Clericis; unde ſi mors ſequatur, modo non ex eorum incuria & culpa, irregularitatis expertes ſunt. Sicubi tamen medicinam aut chirurgiam exercent Sacerdotes, caute ſimul & ſobrie gerere ſe debent, ut appoſite notat Habert: caute quidem, ne periclitetur eorum caſtitas & fama; ſi frequentius cum feminis converſentur, & aliquos curent morbos qui pudicum oculum lædunt, & mentem inquinant: ſobrie vero, ut pauperum, non item omnium medici eſſe videantur, utque id non faciant quod alii iſtius profeſſionis homines facere poſſunt.

Dixi 1. *ſecundum regulas;* quia qui eas ignorat, occidendi periculo ſe exponit, ac proinde ſecuta morte irregularis eſt.

Dixi 2. *citra inciſionem &c.* quia Concil. Lateran. ſub Innocentio III. expreſſe prohibet ne *ullam chirurgiæ artem Subdiaconus, Diaconus, vel Sacerdos exerceat, quæ aduſtionem vel inciſionem inducit:* unde Sacerdos, etſi omnem adhibeat diligentiam, & ſecundum artis regulas brachium abſcindat, ſi mors inde ſequatur, erit irregularis: quod etiam verum eſt juxta Silvium, Bonacinam & alios plures, ſi ſolum venam aperiat, quia qui venam aperit, proprie dicitur incidere. Si vero idem Sacerdos ſecundum regulam artis applicat *emplaſtrum mollificativum, quo apoſtema ſe ſe aperit, & mors inde ſequitur ſine ejus culpa, non eſt irregularis, quia non exercet chirurgiam ſcindendo vel urendo:* non enim proprie comburit aut incidit qui carnem aut tumorem aperit emplaſtro, ut notat Gibalin. cap. 4. q. 2. conſect. 11. ac proinde ab irregularitate eximi debet, cum verba in hiſce materiis ſtricte & rigoroſe accipi debeant. Idem docet Pontas ibid. caſ. 77. C. 9. Ne Clerici. Silv. ibi. v. Chirurgus.

An prædicta irregularitas cui ſubjacent Clerici qui chirurgiam urendo & incidendo exercent, in eos etiam aliquando cadat qui non ſunt in Sacris, controvertitur inter Doctores. Cenſent Navarrus, Panormit. aliique nec pauci nec ignobiles, Clericum etiam in Minoribus, ſi Beneficiatus ſit, irregularitati de qua loquimur, obnoxium eſſe iiſdem in caſibus in quibus ei ſubjacent qui ſunt in Sacris, quia pro regula ponunt, id omne quod interdictum eſt Clericis in ſacris, interdictum etiam eſſe

Cleri-

Digitized by Google

Clericis Beneficium ad victum ſufficiens habentibus. Quia tamen hæc regula gratis affertur, nec ullo juris textu ſatis confirmari poteſt, idcirco reſponſio noſtra ad Clericos in ſacris omnino limitanda eſt, atque idipſum tenet Gibal. ibid. Pontas caſ. *76.*

Circa hanc noſtram aſſertionem quædam notanda ſunt.

1. Clericus ſi tantum conſulat, imperet, aut opem ferat Chirurgo, ut membrum abſcindat, irregularitatis expers manet, etiamſi mors ſequatur, modo non ſequatur ex conſilii vel juſſionis imprudentia, ſed ex vi morbi. Ratio eſt, quia tametſi Clericis in ſacris vetitum ſit, ut per ſe adurant, aut incidant, non tamen ut id ab aliis fieri ſuadeant, aut imperent, ſi ſatis periti ſint, ut id prudenter ſuadere valeant. Et vero pœna in operantes impoſita non ligat mandantes, niſi lex idipſum exprimat, prout probatum eſt in Tract. De cenſuris par. 1. cap. 3.

2. Si ſubdiaconus aut alius in ſacris, urgente neceſſitate, *puta tempore* peſtis, deficientibus vel nolentibus Chirurgis, *membrum incidat* vel amputet, non erit irregularis, ut late probat Molina tract. 3. diſp. 75. Ratio eſt, tum quia excuſat neceſſitas; tum quia *fieri* poteſt, ut ad id obligetur jure naturali: porro iniqua foret lex *quæ juris* naturalis obſervationem puniret.

Nec nocet caput *Tua nos*, *19. De homicid.* quia Monachus de quo ibi agitur, mulieris apoſtema extra caſum neceſſitatis aperuerat, prout communiter ſentiunt Canoniſtæ.

3. Si Clericus extra caſum neceſſitatis abſcindat membrum, & mors non ſequatur, peccabit quidem contra legem Concilii Lateranenſis ſupra relatam: at non erit irregularis, quia irregularitas ex ea ſolum mutilatione incurritur, quæ per ſe ordinatur ad privationem membri, non autem ex ea quæ ordinatur ad conſervationem totius, qualis ea eſt de qua agitur in præſenti.

Sed quid ſi mors ſequatur, non quidem ex aduſtione ſed ex vi morbi, vel ex ægroti culpa, qui regimen ſibi *præſcriptum ſequi noluit?*

R. Diviſi ſunt hic Theologi. Alii Clericum *hunc etiam morte ſecuta* irregularem fieri negant; quia, inquiunt, *eatenus mors* irregularitatem in Chirurgo parit, quatenus ei *imputari &* attribui poteſt: atqui in præſenti caſu mors attribui non poteſt operationi chirurgicæ, ut ſupponimus; ergo nec irregularitatem cauſare poteſt. Alii vero, ut Suar. diſp. 4. ſect. 7. n. 4. Pirhing. ad lib. 5. tit. 11. n. 68. contrarium tenent. 1. quia citato *Cap. Tua nos*, irregularis declaratur Monachus, qui ſupponitur *peritus*, & ex cujus culpa mortua non erat mulier cujus tumorem *aperuerat*. 2. quia in his caſibus ſemper aliquid eſt dubii, vixque contingere poteſt, ut inciſio & aduſtio præſertim gravis, mortem non accelerent, quæ acceleratio ad irregularitatem ſufficit, niſi, ut aliqui volunt, ſit leviſſima; ergo tutius eſt, ut quis in hoc caſu ſe gerat ut irregularem, niſi antea obtinuerit licentiam artis hujus exercendæ, Coll. Andeg. p. *366.*

Ex his colliges quid ſentiendum ſit de iis qui ægrotantium ſive in xenodochiis, ſive alibi curam agunt, ex officio, vel Superiorum præſcripto. Communis enim eſt Doctorum opinio, ait Sairus lib. 7. cap. *6.* n. 13. eos irregularitatem non contrahere, niſi ex aliquo eorum facto acceleretur mors ægroti, ob evidentem aut notabilem eorum negligentiam: unde ſi debi-

Digitized by Google

debitam adhibeant curam, qualem vir prudens communiter adhibere ſolet, licet non eam adhibuerint quæ ab oculatiſſimo adhibita eſſet, irregularitati non ſubjacent, prout cum aliis docent Hugolin. cap.11. §.3. n.4. Cajetanus 2. 2. q. 64. art.8. &c. Hinc irregularis non eſt qui aliquid infirmo tradit quod eidem vetitum non eſt, nec nociturum dubitat: aut qui id tradit ex Medici periti præſcripto; aut qui verſat & revolvit ægrum in lecto, ut facilius quietem aut cibum capiat, etiamſi mors inde ex aliqua culpa, non tamen notabili acceleretur. Ita Bonacina punct.7. n.12. Qui vero contra Medici præceptum, aliquid tradit, aut tradi conſulit infirmo; aut qui cum debet, non obſtat ne id tradatur, etiamſi id faciat titulo pietatis, puta ne æger diutius careat optato cibo, irregularitatem incurrit, ſi infirmus inde pereat, aut mors ejus acceleretur. A fortiori irregularis eſſet qui ut doloribus finem imponeret, imponeret & vitæ, ut fecit Amalecites, qui, rogante Saule, Saulem confecit, & aliquando faciunt milites iniqua in ſocios ſuos miſeratione conducti.

Quæres quis in irregularitate ex defectu lenitatis diſpenſare poſſit.

R. Solus Papa vel quibus id ab eo conceſſum fuerit, non autem Epiſcopus, quidquid in contrarium exiſtiment Barboſa, Diana, & alii quidam. Ratio eſt, quia per Tridentinum ſolummodo conceditur Epiſcopis, ut diſpenſent in irregularitatibus ex delicto &c. atqui irregularitas ex lenitatis defectu non eſt ex delicto. Ita Bonacina, Avila, Salmanticenſes, num. 24.

Cenſent idem Salmanticenſes, Prælatos Religionum diſpenſare poſſe in hac irregularitate, ſive publica ſit, ſive ſecreta; qua de re, quiſque Religionis privilegia ſcrutari & expendere debet; hæc enim valent ut ſonant: unde cui permiſſa eſſet diſpenſatio ab irregularitate ex homicidio caſuali, non ideo licitum eſſet diſpenſare ab irregularitate ex defectu lenitatis; occiſio enim quæ defectum lenitatis parit, diſtinguitur ab homicidio caſuali.

PARS TERTIA

De Irregularitatibus ex delicto.

QUAS ſupra recenſuimus irregularitatis ex delicto ſpecies quinque, ſigillatim expendemus in hac ultima parte Tractatus noſtri, ſingulaſque ſingulis Capitibus proſequemur. Addemus pro coronide generalia quædam principia, e quibus facilius colligant qui irregularitate innodantur, an & quando ad Pontificem Romanum obtinendæ diſpenſationis cauſa confugere teneantur.

CAPUT PRIMUM.

De irregularitate ex homicidio.

HOmicidium dividitur in neceſſarium, voluntarium, & caſuale. Neceſſarium, quod etiam juſtum dicitur, illud eſt ad quod aliquis quaſi obli-

Digitized by Google

obligatur, ſeu ratione legitimæ defenſionis, ut cum vitam ſuam aliter tueri non poteſt; ſeu ratione officii vel profeſſionis, ut cum Magiſtratus ſervato juris ordine ſontem morti addicit, aut miles in bello juſto hoſtem cædit. Hinc patet homicidium non dici neceſſarium, quaſi libertatis expers ſit, ſed quia oritur ex quadam neceſſitate vitam ſuam vel juſtitiam conſervandi: unde etiam melius dicitur occiſio quam homicidium.

Homicidium voluntarium, quod alii injuſtum appellant, illud eſt quod directe intenditur, vel in ſe, ut cum alicui collum abſcinditur, vel in cauſa adeo cum effectu conjuncta, & ut tali cognita, ut non poſſit quis cauſam velle, quin effectum ab ea inſeparabilem voluiſſe cenſeatur; ut cum quis venenum maxime mortiferum propinat alteri, aut ei vulnus infligit ex quo mors neceſſario ſequitur; is enim *directe vult* & vulnus, & mortem ipſam, etiamſi forte de ea inferenda *non cogitet*; aliud enim eſt velle aliquid directe, aliud velle illud explicite, *ut* bene probat Gibalin. cap.4. q.1.

Homicidium caſuale, illud eſt quod agens nec in ſe, nec in cauſa cum effectu neceſſario conjuncta voluit, quodque ideo hoc ſenſu eſt præter intentionem agentis. Homicidium caſuale duplex eſt: aliud pure caſuale, quod etiam inculpatum vocatur; aliud miſtum & culpabile. Homicidium pure caſuale, eſt illud quod præter intentionem agentis ſequitur ex actione, ex qua nec prævidetur, nec moraliter prævideri poteſt eſſe futurum. Tale eſt homicidium ab eo factum, qui *cum pulſaret campanas, ut ſigno dato conveniret populus Fidelium ad divina, cadens tintinnabulum, percuſſit quemdam puerum*, qui ex eo vulnere *deceſſit*; tale etiam eſt homicidium cujus cauſa, vel potius occaſio fuit juvenis qui *cum coætaneis ſuis ludens, & inſequens unum ex illis, lapidem poſt eum non animo lædendi, ſed timorem incutiendi projecit: qui licet ex projecto lapide percuſſus non fuerit, ad alium tamen lapidem corruens, & caput offendens, ob medici imperitiam, & patris incuriam, expiravit*. Homicidium caſuale miſtum, eſt illud quod quis nec intendit, nec prævidit, ſed prævidere potuit & debuit, & eatenus impedire, ſive majorem adhibendo diligentiam, ſive abſtinendo ab opere periculoſo, in quo ſatis peritus non erat, aut, *ut addunt alii*, quod ipſi illicitum erat & interdictum: quæ additio an legitima ſit, infra expendam. Hinc patet in homicidio caſuali *miſto* mortem partim caſualem eſſe, quia ab agente non intenditur; partim voluntariam in cauſa, quatenus agens libere voluit aut omittere diligentiam debitam, aut ſuſcipere opus in quo ſatis peritus non erat; hinc ſequitur magni momenti.

Cap. 23. De Homicid.

Cap. 22. ibid.

Conclusio. Homicidium non eſt voluntarium, prout voluntarium opponitur caſuali miſto, quoties eſt contra intentionem agentis, etiamſi ex tali opere non raro, ſed ſæpius, modo tamen non neceſſario & inſeparabiliter ſequatur. E contrario homicidium erit voluntarium, ſi ab agente intentum & præcogitatum fuerit, tametſi raro admodum ex aliqua actione ſequatur.

Prob.1. pars. 1. ex S. Thoma, qui 2.2. q. 64. art. 8. ubi de homicidio caſuali loquitur, ſic habet: *Qui percutit mulierem prægnantem, dat operam rei illicitæ; & ideo ſi ſequatur mors vel mulieris, vel puerperii animati, non effugiet homicidii crimen; præcipue cum ex tali percuſſione in promptu ſit, quod mors ſequatur.* Ubi homicidium illud eſt caſuale quod oritur a cauſa, ex qua *in promptu* eſt mortem ſequi, ideſt, ait Tolet. *ex qua in plurimum mors ſequitur*.

Tolet l.1. c.77.n.11.

Prob.2.

Prob. 2. In materia admodum pœnali, illud dumtaxat homicidium pro ſimpliciter voluntario habendum eſt, quod ut tale nobis exhibetur a jure & a Conciliis: atqui jus & Concilia illud dumtaxat homicidium nobis ut voluntarium exhibent, quod directe volitum eſt, ſive in ſe, ſive in cauſa cujus volitio cum effectus nolitione non compatitur. Homicidium enim ſimpliciter voluntarium nobis a jure & a Conciliis exhibetur ut homicidium quod quis commiſit *per induſtriam*, *per inſidias*, *voluntate ſua*, *ex propoſito*, *non ex caſu:* atqui tale homicidium neceſſario importat intentionem directam, voluntatem & propoſitum occidendi: nam ibi non eſt ſermo de alia voluntate vel propoſito quam occidendi. *C. 1. De homicid. Tridens. Seſſ. 24. c. 7.*

Confirm. Illud eſt ex Concilio Tridentino diſcrimen, homicidium caſuale inter & voluntarium, quod caſuale inducat irregularitatem diſpenſabilem, voluntarium vero irregularitatem pariat, in qua vix unquam diſpenſatur; ergo ad homicidium ſimpliciter voluntarium, non ſufficit ut ſit voluntarium indirecte, & in cauſa ex qua ſequi poterat, & ex qua de facto ſecutum eſt præter intentionem agentis; ſed requiritur ut ſit directe volitum in ſe, aut in cauſa inſeparabili, & ut tali cognita. Prob. conſequentia, quia alioqui homicidium caſuale miſtum, quod aliquid habet voluntarium, cum ſit peccatum irregularitatem inducens, eſſet ſimpliciter voluntarium: atqui hoc repugnat, cum homicidium miſtum per Tridentinum diſtinguatur a voluntario: neque iiſdem ſubjaceat pœnis quibus ſubjacet voluntarium.

Prob. 3. Fieri non poteſt, ut idem eventus ſit directe ſimul volitus & directe nolitus, ut loquitur Suar. atqui in hypotheſi quam expendimus, eventus idem eſſet directe volitus, ut ſupponitur, & ſimul directe nolitus; quia eſſet contra directam intentionem agentis, qui non ſolum non intendit occidere, ſed etiam intendit non occidere, ideoque intendit ita actionem ſuam moderari ut non occidat, ergo quamvis contingat, ut ex actione ejus ſequatur homicidium, non tamen dici poteſt directe voluntarium, cum directe nolitum fuerit, & ſequatur ex facto ex quo nec ſequitur neceſſario, nec ſequitur ex propoſito agentis. *Suarez diſp. 44. ſect. 1.*

Quæres quid judicandum ſit de homicidio quod commiſit quis habens animum percutiendi, neque excludendo, neque includendo animum occidendi.

R. Quoties occiſor ipſe intentionem ſuam explicare ſatis & evolvere non poteſt, rem ex conjecturis & circumſtantiis definiendam eſſe: unde ſi quis ponere voluerit cauſam adeo proximam & ita efficacem, ut mors ex ea moraliter ſequi ſoleat; puta ſi quis gladio percutere velit abſolute, ubi & quomodo poteſt, homicidium inde ſubſequens ſimpliciter voluntarium reputari debet, qui talem velle cauſam, idem cenſetur ac moraliter velle effectum: ſecus ſi directe conatus ſit, aut non vulnerare, aut vulnerare in parte non periculoſa; tunc enim poterit quidem conſcius eſſe ſubſecutæ mortis, ſed ſolum indirecte. Etſi porro homicidium quamvis aliquando minus caſuale, ſemper ſit caſuale, ut notat ibidem Toletus, fatendum tamen illud eo gravius eſſe in ratione peccati, quo frequentius oritur ex cauſa quæ poſita fuit; quia majorem arguit negligentiam, & ex majori occidendi intentione profectum videtur.

Prob. altera pars; nempe homicidium eſſe ſimpliciter voluntarium, etiamſi

etiamſi raro admodum ex actione quæ poſita eſt ſequatur, modo ab agente intentum & præcogitatum fuerit. Probatur, inquam, quia certum eſt & apud omnes receptum, caſuale & voluntarium in intentionem præſertim eſſe refundenda: ſicut ergo qui nec in ſe, nec in cauſa inſeparabili homicidium voluit, non cenſetur directe & ſimpliciter homicida, ut modo dictum eſt; ſic voluntarie homicida judicari debet, qui homicidium intendens, uſus eſt cauſa quæ effectu ſuo fruſtrari poterat. Unde, ait iterum Toletus, ſi quis campanam pulſat ea intentione ut cadens malleus aliquem obruat, quem de facto obrui contingat, pulſator ex hoc facto licet parum communi, homicidii voluntarii reus erit.

His præmiſſis dicemus 1. de homicidio voluntario. 2. de caſuali.

ARTICULUS PRIMUS.

De irregularitate ex homicidio voluntario.

CONCLUSIO I. Homicidium ſimpliciter voluntarium graviſſimam inducit irregularitatem.

Prob. 1. ex c. 4. diſt. 50. ubi ſic loquitur Joannes VII. *Miror minus doctam ſcientiam tuam Sacerdotem putare poſt perpetratum homicidium poſſe in Sacerdotio miniſtrare, imo, quod eſt ineptius, nobis ſuadere velle, ut ipſi tali præſumptioni præberemus aſſenſum. Quis enim tam demens, tamque perverſi ſenſus, tale quid exiſtimaret, vel poſt quantamcumque pænitentiam concedendum, cum omnino ſit canonicæ diſciplinæ contrarium? debet ergo Sacerdotio privatus lacrymarum fonte flagitium tam immane diluere.* 2. idem docet Synodus Tridentina ſeſs. 14. c. 7. his verbis: *Qui ſua voluntate homicidium perpetraverit, etiamſi crimen id nec ordine judiciario probatum, nec alia ratione publicum, ſed occultum fuerit, nullo tempore ad ſacros Ordines promoveri poſſit, nec illi aliqua Eccleſiaſtica Beneficia, etiamſi curam non habent animarum, conferri liceat &c.* qui textus adeo aperti ſunt, ut commentario non indigeant.

CONCLUSIO II. Homicidii hujus voluntarii, *ii omnes rei ſunt*, qui actione ſive phyſica, ſive morali, *proximi mortem directe* intendunt & procurant.

Prob. tum ex allata homicidii voluntarii definitione quæ applicari poteſt iis omnibus de quibus loquitur noſtra hæc Concluſio; tum ex
Regul. 169. ff. De reg. jur. recepta hac Juris regula; *Is damnum dat*, non ſolum qui per ſe agit, ſed & *qui jubet dare*.

Hinc homicidæ voluntarii ſunt 1. omnes cujuſcumque ſint dignitatis, qui in duello, in bello clare injuſto, in alia quacumque occaſione, ex propoſito alium injuſte & ſpontanee necant, ſive protinus & abſque mora, ſive ſenſim & via, ut ita loquar, longiori; ut ſi quis alteri præbeat venenum, quo paulatim & aliquando plures poſt menſes extinguitur; idque verum eſt, ait Suarez, etiamſi dederit venenum animo ejuſdem efficaciam experiendi; vult enim directe mortem, tamquam effectum in quo veneni ſui vis manifeſtanda eſt.

An autem irregularitatem contrahat is qui talem applicuit cauſam, ſi eum facti ſui ſincere pœniteat, priuſquam eadem cauſa operetur, diſputant Theologi. Negant Salmanticenſes c. 8. n. 5. ubi docent, eum

qui

Digitized by Google

qui alteri vulnus lethale inflixit, ſi mortem inde ſecuturam omnibus quibus poteſt modis impedire conetur, irregularem non fieri: licet enim, inquiunt, homo ille phyſice in mortem influat, non influit tamen moraliter, neque mors ei voluntaria eſt in ſeipſa, ſed ſolum in cauſa, quæ cum ante effectus productionem retractata ſit, in conſcientia & coram Deo ad culpam imputari non poteſt. Contrarium tenet Suar. ibid. n. 5. Ratio eſt, 1. quia ſicut pœnitentia irregularitatem jam contractam non tollit, ſic nec impedire poteſt quin eadem contrahatur, præcipue in caſu præſenti, in quo non impedit ne homo vere & efficaciter ſit homicida, & dignus pœna tam civili quam eccleſiaſtica, irregularitate præſertim quæ factum potius quam culpam requirit. 2. quia licet homicidium hoc præſenti & actuali voluntate voluntarium non ſit, eſt tamen voluntarium voluntate præcedenti, eaque efficaci & actu operante: atqui voluntati tam ſeriæ tamque efficaci ſua pœna reſpondere debet; & hæc per meram velleitatem, & diſplicentiam quæ nihil extra operatur, retardari non poteſt: ergo.

Hæc ſecunda opinio eo ſaltem priori præferenda videtur, quod æque ſit probabilis, & tutior in praxi; imo eam admittunt aliqui ex iis qui negant in hoc caſu incurri excommunicationem, quia hæc requirit contumaciam quam non requirit irregularitas. Ita Henriquez apud Avilam diſp. 6. ſect. 2. dub. 4. *Vide Tr. de Cenſ. p. 719.*

Quæres ſitne homicidii ſimpliciter voluntarii reus qui in rixa repentina hominem ſubito occidit.

R. Hic etiam diviſi ſunt inter ſe Theologi, ut videre eſt apud Avil. 7. p. diſp. 6. dub. 1. Salmant. ibid. & qui ab iis citantur. Cenſeo ego rem ex circumſtantiis reſolvendam eſſe. Si quis enim tam ſubito tamque acriter ira, tumultu, conviciis in ſe jactis corripiatur, ut vix ſui compos, & quaſi abſque reflexione & deliberatione in alium inſiliat, homicidium non cenſebitur voluntarium ſimpliciter, ſed caſuale miſtum; quia qui ſic occidit, non occidit ex pleno propoſito, deliberata voluntate, aut per induſtriam; quod tamen requiritur ad homicidium ex quo nunc expendimus ſenſu voluntarium; atque id docent Avila & Perez cum pluribus aliis. Si vero rixa ſatis animo relinquat pacis, ut homo alicujus e turba mortem meditari, eumque e multis ſeligere, & gladio transfigere poſſit, tunc homicidii pure & ſimpliciter voluntarii conſcius videbitur; quia verum eſt quod libere, voluntarie, ex propoſito & ex induſtria mortem alteri intulerit. Ita ſentiunt Molina tom. 4. tract. 3. diſp. 79. Suar. ibid. ſect. 1. n. 3.

2. Homicidæ ſimpliciter voluntarii ſunt mandantes, conſulentes & alii cooperantes; hi enim omnes veræ ſunt homicidii cauſæ: unde c. *Si quis viduam*, 8. diſt. 50. præcipitur, ut quiſquis *homicidii aut facto, aut præcepto, aut conſilio, aut aſſenſione, poſt Baptiſmum conſcius fuerit* a Clericatu in perpetuum *dejiciatur*. Idem evidens eſt ex Can. 23. de Pœnit. diſt. 1. ubi reſponſio noſtra traditur & probatur. *Pernicioſe*, inquit, *ſe decipiunt, qui exiſtimant eos tantum homicidas eſſe qui manibus hominem occidunt, & non potius eos per quorum conſilium & fraudem, & exhortationem homines extinguuntur; nam Judæi Dominum nequaquam propriis manibus occiderunt.*

Circa mandantem hæc notanda. 1. eum homicidam reputari, etſi homici-

Digitized by Google

micidium non expreſſe ſed tacite ſolum mandaverit: unde, ait Avila, *ſi injuriatus dicat filio, vel famulo. Ne redeas domum, donec aliquid novi de te audiam*, cenſebitur auctor homicidii exinde ſubſecuti.

2. *Is qui mandat aliquem verberari, licet expreſſe inhibeat ne occidatur ullatenus, vel membro aliquo mutiletur, irregularis efficitur, ſi mandatarius fines mandati excedens, mutilet vel occidat, cum mandando in culpa fuerit, & hoc evenire poſſe debuerit cogitare*, c. final. *De homicid.* in 6. ſed homicidium hoc in mandante directe voluntarium non eſt, ut bene notat Avila, & ex principiis ſupra poſitis ſequitur.

3. Qui mandavit homicidium, & mandatum revocavit, ſive expreſſe, ſive æquivalenter, jam nec cauſa eſt homicidii, quod in mandatarii nequitiam totum refundi debet, nec proinde irregularitatem contrahit. Aliud eſt communiter de conſulente, etiamſi conſilium revocaverit, de quo vide quæ dixi tom.1. de Juſtitia, par.3. c.2. art.5. ſect.4. punct. 1. & 2.

4. Si mandatarius a principio mandatum acceptare noluerit, illudque poſtea mutata voluntate exequatur, forte etiam contra ipſam mandantis voluntatem qui a priori propoſito receſſit, idem mandans adhuc ſubjacet irregularitati. Ratio eſt, quia, ut bene notat Suareſius ibid. ſect.3. n.9. in hac materia non eſt ſermo de mandato quod propriam juſtitiæ aut alterius præcepti obligationem inducat, ſed de mandato quod conſiſtat in petitione, exhortatione acri, minis, & alia ſimili voluntatis ſignificatione qua alter ad agendum impellatur: atqui hæc omnia licet ab initio repudiata, ſemper idonea ſunt ad movendum, vimque ſuam retinent, ſemperque mandatarii animo exhibent eam eſſe mandantis voluntatem, ut hoſtis ejus occidatur, donec ipſemet ſufficienter declaraverit ſe voluntatem hanc objeciſſe; ergo. Idem tenent Sair. lib.7. cap.2. n. 15. Bonacina & alii complures.

5. Si contingat mandatarium ab eo cui mortem intentat, occidi, mandans (idem eſt de conſulente) irregularis efficitur, non quidem irregularitate ex homicidio voluntario, cum mandatarii mortem non intenderit; ſed irregularitate homicidii caſualis, *quia cauſa fuit cur alter* propriæ mortis periculo ſe exponeret; vix *enim fieri* poteſt, ut quis ſine ſui periculo, mortem alterius tam *proxime* machinetur. Vide Suarem ibidem n.17.

Quod ſpectat ad conſulentem, *quæritur* 1. an quiſquis homicidium conſulit, irregularitatem contrahat.

R. Eum ab irregularitate immunem eſſe, ſi is cui conſilium dedit, *jam* adeo ad homicidium paratus erat, ut nullam ex hoc conſilio determinationem receperit: etſi enim talis conſulens peccet ratione affectus & intentionis, quia tamen ſupponitur non influere in homicidium, ſupponi etiam debet nullam ex eo contrahere irregularitatem. Aliter dicendum ſi conſulens occidendi voluntatem in alio adaugeat, puta ſi ſuo efficiat conſilio ut alter facilius, citius, crudeliuſve aut animo firmiori homicidium committat; tunc enim irregularis eſt, quia jam conſilium aliquid in mortem operatur. Ita Tolet. lib.1.cap.85. Si parato ad occidendum aut mutilandum ſuadeas, ut tantum percutiat, idque ſuadeas non intuitu & deſiderio percuſſionis, ſed ut ab homicidio vel mutilatione retrahas, irregula-

gularitatem non incurris; non enim vere cauſa eſt cur fiat percuſſio, ſed cur non fiat homicidium. Ita Avila 7.p. diſp. 6. dub. 3. Bonac. p. 8. nu. 19. Aliud eſſet ſi percuſſionem ipſam intendiſſes, & ex ea, præter mentem tuam ſequeretur homicidium: in hoc enim caſu contrahi poſſet irregularitas ex homicidio caſuali; quam a fortiori contraheret, qui etiam ut vitaret malum majus, minori cooperaretur, ut ſi volenti alium occidere, opem ferret ad ſecandum brachium vel pedem. Non enim licet poſitive & abſolute facere minus malum, ut in alio vitentur majora mala, tametſi licitum ſit ei qui ad majora paratus eſt, minora conſulere, per quæ retrahatur a majoribus; quia tale conſilium non eſt abſolutum, ſed datur hoc ſenſu conditionali; Si ad id demum determinatus es, ut homicidium perpetrare velis, ſola mutilatione, aliove minori vulnere contentus eſto, Suarez ibid. ſect. 3. n. 3. Bonacina & alii.

Immunes etiam ſunt ab irregularitate, qui alicui opus neceſſarium vel licitum conſulunt, unde præter conſulentium intentionem ſequitur mors conſulti, ut ſi quis conſulat Petro ut ſe exponat morti pro defenſione fidei, patriæ, patris.

Quæritur 2. qua ratione agnoſci poſſit an conſulens influxerit in homicidium.

Reſpondet Avila 1. interrogandum eſſe eum cui conſilium datum eſt, qui ſi dicat ſe conſilio motum non fuiſſe, aut voluntatem ſuam nullatenus ex eo obfirmatam fuiſſe in propoſito occidendi, conſulens ab irregularitate liber erit. Huic doctrinæ lubens ſubſcribam, ſi is qui conſilium accepit, talis ſit ut fidem mereatur, puta ſi criminis ſui pœnitentiam egerit, ſi in ſermone verax ſit & ſincerus &c. alioqui enim fieri poſſet, ut qui homicida eſſe non metuit, non vereretur mendax eſſe, ut amicum a ſcrupulis ſolveret. 2. ſi conſilii influxus ab ipſo homicida reſciri nequit, recurret vir prudens ad conjecturas: perpendet v.g. an conſulentis verba, animum homicidæ commoviſſe viſa ſint, an ſtatim aut paulo poſt in crimen proruerit: in dubio autem, præſumet conſilium influxiſſe, quia id utplurimum contingit, ac proinde ſtabit pro irregularitate. Ita Sair. lib. 7. cap. 3. nu. 2. Avila ibid. dub. 3. Concl. 5. & alii plures contra Gibalin. cap. 14. q. 1. conſect. 11.

Quæritur 3. quomodo qui alteri conſilium occidendi dedit, gerere ſe debeat ut non incurrat irregularitatem.

R. 1. Eum omni ope ac modo conſilium a ſe datum revocare debere, & quidem potentius ac efficacius quam mandans mandatum ſuum revocare teneatur: in mandato enim agitur de ipſa re mandantis, cujus in gratiam mandatarius operari videtur; ac proinde revocato mandato, tota agendi vis & motivum auferuntur: at in conſilio agitur de re ipſius conſulti, & in ipſius gratiam conſilium datur; unde quamdiu ſubſiſtent motiva animo ejus inſtar veneni maligne inſtillata, conſilium ipſum ſubſiſtet, eique proinde attribuetur quidquid conſultus operabitur mali. Quapropter debet conſulens tetri quod injecit conſilii motiva, motivis aliis elidere, & precibus importunis uti, ut hominem a ſententia ſua deterreat. Quod ſi verba ſua nihil operari animadvertat, debet occidendum, ſecundum charitatis & prudentiæ regulas, ſeu generatim, ſeu ſpecialius ad arbitrium viri prudentis, commonere ut ſibi caveat; quo ſemel peracto, liber erit ab irregularitate, morte etiam ſecuta, quæ in occiſi ſolius negligentiam refundetur: quod ſi

ſi alium monere nequeat, eo interfecto irregularis evadet, unde Clericum qui abortus conſilium dederat conjugatæ, a quo eamdem poſtea dimovere non potuit, irregularem judicavit Navar. cap. 27. n. 233. cui concinit Avila ibid. dub. 4. Sairus n. 6. & alii contra Gibal. conſect. 12.

Sed quid ſi conſulens revocato conſilio crediderit effectum jam non eſſe ſecuturum? Reſpondet Sairus, ſi conſulens bona fide, ſeu, ut loquitur S. Antoninus, *firmiter crediderit revocationem* hanc *ſufficere*, non erit irregularis, quia id omne præſtitit ad quod rationabiliter credere potuit ſe eſſe obligatum: ſin vero, pergit idem Sairus, aliqua ratione dubitavit, aut dubitare potuit, non ſufficere revocationem, tenetur indicare ei contra quem datum eſt conſilium, ut ſibi caveat, alias ſecuto homicidio irregularis erit.

S. Antonin. 3. p. tit. 28. c. 2. §. 2.

De cooperantibus inique aut mutilationi vel occiſioni una *omnium* vox eſt eos irregularitatem homicidii voluntarii contrahere; *unde* irregulares fiunt.

1. Omnes & ſinguli milites in bello injuſto, etſi nonniſi eorum unus quempiam ex hoſtibus mutilet; hæc eſt communis opinio, ut fatetur Gibalinus. Ratio eſt, quia ii omnes cum conjunctis animis & viribus pugnent, ſibique mutuo opem ferant, ſunt una cauſa moralis cædis, adeoque contrahunt & irregularitatem, & onus reſtituendi, quidquid in contrarium ſentiat Leſſius. Eadem de cauſa; qui arma, pecunias, & ſimilia, intentione hujus belli præbent, aut milites conducunt, irregulares *judicantur*, quod ad eos etiam qui ſarcinas cuſtodiunt extenditur a Navarro n. 234. Avila ibid. ſect. 2. dub. 2. Salmant. cap. 8. n. 14. & aperte colligitur ex c. 6. *De homicid. §. Hi quoque*. Idem a fortiori locum habet in duce belli injuſti, qui in omnibus militibus ſuis pugnat, adeoque tot incurrit irregularitates quot in bello fiunt homicidia, ut docet ipſe Gibalinus.

2. Qui teſtificantur, accuſant, judicant injuſte, aut injuſte accuſato viam legitimæ defenſionis præcludunt. Idem eſt de iis qui arma quibus invaſus quis ab alio tueri ſe poſſet, occultant animo mortis eidem *procurandæ*.

3. Qui homicidio aſſiſtunt armati, licet arma *non educant, ſi opem* occiſori ferre parati ſunt; hi enim occiſorem ad *pugnam acuunt præſentia* ſua, eique animos addunt, & ſic ſtragi ſuo *modo cooperantur*. Hoc extendit Sairus n. 11. ad eum qui occidere volentem comitatur animo ejuſdem defendendi, tametſi interim eum hortetur ad abſtinendum ab homicidio; diſſuadet enim verbis, re tamen ipſa animum adjicit, & ſic opem præſtat.

4. Si plures communi conſilio ſeſe mutuo concitent, aut invitent ad *cædem*, nemo effugiet irregularitatem etiamſi unus tantum mutilaverit *aut* occiderit. Si autem abſque conſilio, in rixa ſubito exorta, uno *quis lethali* vulnere percuſſus ſit a Titio, ab aliis vero leviter, ſolus Titius de homicidio tenebitur: in dubio quis lethale vulnus inflixerit omnes pro irregularibus habendi ſunt; alias nemo eorum eſſet irregularis, ſicque daretur culpa ſine pœna, quod eſt abſurdum. Si certus eſſes te leviter ſolum percuſſiſſe, non eſſes irregularis, eſſent vero ceteri ob dubium. Si decem plagis a totidem hominibus percuſſus Joannes extremam clauſerit diem, omnes ſubjacebunt irregularitati, ſi non conſtet an ex illo potius quam ex iſto vulnere deceſſerit. Si Titius lethalem plagam intulerit Petro, ſtatimque Petri cervices abſtulerit Marcus, is ſolus irregularitati ſubjacebit, quia ſolus reipſa mortem

tem

Digitized by Google

tem attulit. Idem dic ſi Marcus novum vulnus inflixerit Petro, quo ſtatim extinctus ſit, quia tunc non a Titio, ſed a Marco occiſus eſt Petrus: excipe, niſi vulnus inflictum a Titio cauſa ſit cur Petrus tam cito extinctus ſit, aut fugam arripere non potuerit. Si poſt accepta duo vulnera lethalia Petrus non ſtatim obierit, ambo percuſſores irregularitatem contrahent. Ita Sairus. Mag. Grandin p. 130. & alii paſſim.

Irregulares etiam eſſe poſſunt ex homicidio voluntario, qui ei conſentiunt. Qua de re lex hæc mihi ſtatuenda videtur, ut tunc ſolum conſenſus irregularitatem pariat, cum parit reſtituendi obligationem, de quo vide dicta to. 1. p. 189. Unde cum ratihabitio damni quod nomine alicujus illatum eſt ipſo neſciente, eumdem reſtitutioni obnoxium non faciat, ſi alias in damnum non influxerit: ſic nec homicidii nomine & intuitu tuo commiſſi ratihabitio ſeu approbatio ſubſequens, irregularitati obnoxium te facit; quod verum eſt, etiamſi addas munera quibus homicidam compenſes.

Objiciuntur duo. 1. Quod ratihabitio mandato comparetur in jure, ac proinde irregularitatem non ſecus ac ipſum mandatum parere debeat. 2. Quod qui Clerici percuſſionem nomine ſuo factam, ratam habet, *excommunicationem latam a Canone incunctanter incurrit*, cap. 23. *De ſent. excomm. in 6.*

R. ad 1. ratihabitio comparatur mandato quoad peccatum, imo & quoad pœnas in jure expreſſas, non autem quoad eas quæ in jure non exprimuntur, præſertim cum eæ pœnæ tales ſunt, ut numquam contrahantur, niſi exprimantur in jure, qualis eſt irregularitatis pœna: hinc patet ſolutio ad 2. cum jus diſerte exprimat ex ratihabitione percuſſionis Clerici incurri excommunicationem.

Quæres an non impediens homicidium quod impedire poteſt, fiat irregularis.

Nota: poteſt quis duplici titulo ad impediendum homicidium obligari. 1. ratione charitatis, & hoc modo tenentur omnes proximum defendere, cum poſſunt, ex cap. 7. 8. & 11. XXIII. quæſt. 3. 2. ratione juſtitiæ, ut iis contingit qui ex officio, ſtipendio, vel promiſſione ſtricta, proximi damnum avertere tenentur.

R. 1. Qui ſolum ex charitate homicidium impedire tenetur, non fit irregularis non impediendo. Ita Navar. num. 231. & alii plures quos refert & ſequitur Sairus l. 7. c. 4. Ratio eſt, quia qui ſolum violat charitatem, non poteſt eſſe ſtricte & vere homicida, cum homicidium eſſentialiter pugnet contra juſtitiam. Hinc irregulares non fiunt, licet graviſſime peccent. 1. qui pauperem fame pereuntem non refovent. 2. qui non revelant alicui conſilium quod ab aliis contra vitam ejus iniri audierunt, modo, ut hic ſemper ſupponimus ad id nonniſi ex charitate teneantur. 3. qui parato ad ferendam alicui opem ne occidatur, malo animo conſulunt ut non ferat: conſulens enim non aliud admittit crimen quam ipſe conſultus; is vero ex hypotheſi non peccat niſi contra charitatem. 4. medici qui infirmi ad cujus gerendam curam conducti non ſunt, ſalutem negligunt: ſecus ſi vel ab infirmo, vel ab oppido pro incolis ſtipendium accipiant, aut ea lege admiſſi ſint, ut curam omnium gerant; tunc enim & charitatem & juſtitiam lædunt.

Sed quid ſi medicus aut alius quilibet ad ſubveniendum homini periclitanti, ex ſola charitate paratus, ab alio per vim vel dolum retra-

Digitized by Google

hatur, erit-ne qui eum retrahit, irregularis? Erit utique, quia tunc peccat contra juſtitiam, ſicut & contra eam peccat qui per vim vel fraudem impedit ne pauper eleemoſynam ſibi deſtinatam recipiat; etſi enim pauper jus ſtrictum non habeat in eleemoſynam, jus tamen habet ne ea per vim vel dolum privetur.

R. 2. Qui ex juſtitia ad avertendam proximi cædem obligantur, ſi muti maneant, & non obſtent quantum poſſunt, irregularitati ſubjacent. Ratio eſt, quia ii proximum re ipſi debita privant; ergo ſunt cauſa damni ipſius; ergo ut reſtitutionis ſic & irregularitatis vinculo conſtringuntur. Hinc irregulares ſunt 1. Princeps & Gubernator qui innocentum defenſionem negligunt. 2. Judex qui injuſtæ mortis ſententiæ non obſtat. 3. dominus aut ferarum cuſtos, qui non cavent ne animalia, quæ eorum dominio vel cuſtodiæ credita ſunt, obvios quoſque occidant. 4. *pater qui* illatam ſibi injuriam, a filio ſuo vindicandam eſſe cognoſcens, eum omnibus quibus poteſt modis non coercet. 5. idem eſt de patre *qui uxori*, aut puellæ quam decepit, abortum proponenti, non *contradicit*; debet enim ex juſtitia vitam prolis ſervare. 6. maritus qui uxori aliunde non habenti alimenta denegat. 7. medici qui privato vel publico ſtipendio conducti, ægros imperitia ſua, aut negligentia occidunt: hi enim merito vocantur homicidæ, non ſecus ac gubernator qui neglecta navis cura in ſcopulos impingit. Hoc extendit Sairus * ad eos etiam medicos qui ægrum deſerent, quia mercedem operæ non ſolvit, aut quia peccata confiteri non vult juxta præceptum cap. 13. *De pænit. & remiſſ.*

* *Vid. l. 7. c. 4. n. 5. 6. & 7.*

Quæres an non impediens homicidium quod ex juſtitia impedire tenetur, incurrat irregularitatem homicidii caſualis, an voluntarii?

R. Eum incurrere irregularitatem homicidii voluntarii, ſi non impediat ex odio, & ex intentione ut alius occidatur; hoc enim eſt moraliter directe alterius mortem intendere, & quodam modo exequi. Si vero non impediat ex timore humano, vel negligentia, ut ſæpius contingit, homicidium cenſebitur caſuale, quia nec directe intentum eſt, nec directe mandatum executioni. Ita Suar. diſp. 45. *ſect. 4. n. 9. Bonac. ibid.* punct 8 n. 41. & alii. Exciperem caſum in *quo* ex *negligentia mors* indubie ſecutura eſt, ut ſi viæ cuſtos non moneat prætereuntes per noctem, ut a trito tramite recedant, quia alioqui vel in præcipitium recens ſubortum, vel in hoſtes qui de novo irruperunt, incident; eſt enim hoc, quantum mihi videtur, velle mortem in cauſa inſeparabili.

ARTICULUS SECUNDUS.

De irregularitate ex homicidio caſuali.

CErtum eſt homicidium pure & omnino caſuale non inducere irregularitatem, quia nec directe, nec indirecte, nec in ſe, nec in cauſa voluntarium eſt, adeoque prorſus inculpabile, imo nec actio eſt humana: unde irregularitatis expertes ſunt, tum amentes & furioſi, niſi eo tempore occidant quo lucida habent intervalla, in quibus mortaliter peccare poſſunt; tum ebrii & dormientes, etiamſi in ſomnis occiderint eum erga quem ex jurgio præcedenti male affecti erant, modo caſum hunc nec prævide-

Digitized by Google

viderint, nec prævidere potuerint, v.g. ex conſuetudine ſimile aliquid efficiendi; tum infantes rationis uſum nondum adepti: ſi enim jam doli ac proinde mortalis peccati capaces ſint, irregularitatem contrahunt, ut & excommunicationem, ſi Clericos percutiant. In dubio an puer ſeptennio major, ſufficientem habeat rationis uſum, pars tutior ampleƈtenda eſt, ideoque ſtandum eſt pro irregularitate, ex Bonacina ibid. punƈt. 7. n. 5. aliiſque compluribus.

Ex his ſponte ſequitur, homicidium caſuale, ut irregularitatem pariat, voluntarii quidpiam habere debere, non quidem in ſe, ſed in cauſa per accidens, ex qua tamen ſecuturum prævideri potuit & præcaveri. Hoc autem duplici ex capite contingere poteſt. 1. ſi quis, etſi rei licitæ operam dederit, haud tamen ſufficientem adhibuit diligentiam. 2. ſi idem ſatis quidem adhibuerit diligentiæ, ſed rei illicitæ vacaverit, ſive hæc periculoſa ſit, ſive non. Hinc triplex nobis exurgit ſolvenda difficultas. Prima eſt, an qui operam dat rei licitæ ex qua ſequitur homicidium, irregularis ſit, ſi ſufficientem adhibuerit diligentiam. Secunda, an irregularis ſit ſi res eadem illicita quidem eſſet, ſed de ſe non periculoſa. Tertia denique, quid dicendum ſi res illa ſimul illicita fuerit & periculoſa. Quæ ut ſolvantur, ſit

Conclusio I. Qui vacat rei licitæ, & debitam adhibet diligentiam ad vitandum homicidii periculum, non contrahit irregularitatem, aliaſve homicidii pœnas, etiamſi ex faƈto ejus ſequatur homicidium.

Prob. Homicidium non inducit irregularitatem, niſi voluntarium ſit & culpabile: atqui homicidium in præſenti caſu nec voluntarium eſt, nec culpabile; non enim reus eſt qui facit aliquid liciti, unde ſequitur aliquid quod nec præcavere nec impedire potuit.

Hinc irregularis non eſt, 1. qui ex improviſa equi ferocitate invitus rapitur, obviumque habet infantem quem equus opprimit, quia *nec voluntate, nec aƈtu homicidium perpetravit*, cap. 13. *De homic.* ſecus ſi equitans cognoviſſet vitium equi, eumque fræni impatientem eſſe, aut frænum nimis tenue eſſe, ut equum coerceret &c. 2. qui cum *ad deponendam de campanili campanam* ſubſerviret, corruens *quoddam lignum, puerum oppreſſit*, ſi hoc contigerit *in loco per quem aliquem tranſire non crederet, vel ibidem exiſtere, vel etiam illuc de conſuetudine venire*, vel etiam, ſi aliquem hac tranſire crederet, antea clamavit, cap. 15. eod. tit. junƈta Gloſſa. 3. is cujus cultellus lateri appoſitus, alium in ſe, recreationis cauſa proruentem, vulnerat & occidit, cap. 9. eod. tit.

Dixi, qui vacat rei licitæ, *& debitam adhibet diligentiam*; ſi enim interveniat culpa aut vitandi periculi negligentia, incurritur irregularitas quia homicidium quod vitatum non fuit, cum vitari potuit & debuit, merito reputatur voluntarium. Hinc irregularis eſt Magiſter qui in diſcipuli correƈtione nimium excedit, aut eum percutit in capite, *ſi diſcipulus ex ipſa percuſſione interiit, vel aliam infirmitatem incurrerit, de qua noſcitur expiraſſe*, cap. 7. eod. tit. percuſſio enim in qua non leviter exceditur, aut quæ fit in capite, parte de ſe periculoſa, imprudens eſt, periculum involvit, & multum ſupponit negligentiæ.

Unum hic notare juvat cum Pirhingo ad hunc titulum num. 55. nempe vulneratum præſumi mortuum ex vulnere, ſi poſt dies paucos obierit,

poſt

Digitized by Google

poſt octo v. g. longiuſve tempus, modo ex reipſa, aut medicorum judicio conſtet, mortem ex præcedenti vulnere ſubſecutam eſſe. An autem, ut ait ipſe poſt alios, nemo lethaliter vulneratus ultra 40. dies vitam trahere poſſit; an item qui lethaliter percuſſus, tandem convaluit, & paulo poſt ad eumdem ſtatum reverſus, animam egit, ex priori vulnere obiſſe cenſendus ſit, penes medicos ſit fides & judicium. In dubio prior plaga cenſetur cauſa mortis, niſi contrarium probetur. Pirrhing. ibid.

Quæres qualis & quanta ad incurrendam homicidii caſualis irregularitatem requiratur negligentia & culpa. Culpæ diviſio repetenda eſt ex Tractatu de Juſtitia 3. p. c. 2. art. 4.

R. 1. Non ſufficit culpa juridica; culpa enim juridica committi poteſt abſque ullo peccato, etiam veniali, quo nomine diſtinguitur *culpa* theologica: atqui irregularitas ex homicidio caſuali non poteſt *incurri ſine* peccato: tum quia nulla eſt irregularitas ex delicto, quæ *culpabilis* non ſit; tum quia ut homicidium irregularitatem hanc *pariat, debet indirecte* voluntarium eſſe, quod ſine peccato fieri non poteſt.

Nec nocet quod irregularitas aliquando contrahitur ex homicidio inculpabili; hæc enim irregularitas eſt ex defectu, oriturque ex homicidio publica auctoritate facto. Sed aliud eſt in caſu præſenti, in quo juxta Canones homicidium non inducit irregularitatem, niſi aliquatenus ſit voluntarium, ac conſequenter culpabile coram Deo. Ita Cajetan. 2. 2. q. 64. ar. 8. Suar. diſp. 45. ſect. 5. n. 7. & alii.

R. 2. Requiritur ad contrahendam hanc caſualis homicidii irregularitatem culpa theologica, eaque mortalis. Ratio eſt, quia irregularitas ex delicto gravis eſt pœna: ſed gravis pœna gravem culpam ſupponit: ergo. Vide quæ dixi ſupra 1. p. c. 2. q. 3.

Sed hic ſerio notandum, culpam in caſu homicidii nunquam eſſe levem ratione materiæ, cum vitæ jactura ſemper ſit aliquid graviſſimum: hæc itaque culpa non poteſt eſſe levis, niſi ratione ſubreptionis & inadvertentiæ, quæ minuant voluntarium ad culpam mortalem *requiſitum. Porro* fieri optime poteſt, ut, cum negligentia levi, *vel ſi mavis, quæ in aliis* pleriſque caſibus levis eſſet, ſatis reperiatur *attentionis & advertentiæ*, ut tantum remaneat voluntarii, quantum ad peccatum mortale ſufficit. Ratio eſt, quia certæ ſunt occaſiones adeo periculoſæ, ut requirant diligentiam diligentia communi majorem: unde qui gradum hunc diligentiæ omiſerit, etſi aliquid in ſe ſatis leve omiſerit, gravis tamen peccati reum ſe conſtituet, ut notat Gibalin. c. 4. q. 2. n. 3. Unde

R. 3. Ad contrahendam ex homicidio caſuali irregularitatem, ſufficere aliquando poteſt negligentia levis, aut etiam leviſſima in præcavendis iis ex quibus homicidium ſecutum eſt. Eſt de mente Avilæ diſp. 6. ſect. 1. dub. 11. idque duobus præſertim in caſibus contingit. 1. cum quis mercede, præſertim inſolita, conductus eſt, ut adhiberet diligentiam quam diligentiſſimi adhibere ſolent, v. g. in cura infirmi. 2. cum negotium tanti eſt momenti, totque obnoxium periculis ut diligentiam omnium maximam requirat. Quoniam vero ii caſus rari ſunt,

Reſp. 4. Ut quis prædictam irregularitatem incurrat, communiter loquendo requiritur gravis negligentia: ſequitur ex modo dictis. An autem ea negligentia requiratur, cum quis vacat rei illicitæ, an non

tunc

Digitized by Google

tunc ſufficiat levis vel leviſſima, diſcutiendum manet. Pro ſolutione

Nota: Res aliqua duabus de cauſis illicita eſſe poteſt, vel omnibus, vel certo perſonarum ſtatui. 1. quia periculoſa eſt, ſeu quia de ſe ad mortem tendit: ſic periculoſum eſt ignem admovere bombardæ, eo præſertim in loco ubi adeſt hominum frequentia; torneamenta & alia belli ſimulacra facere; chirurgiam per inciſionem aut aduſtionem exercere. 2. res aliquando prohibita eſt, quia licet de ſe periculoſa non ſit, alicui tamen virtuti vel præcepto adverſatur: ſic prohibetur certis temporibus venatio, ea etiam quæ fit ſine periculo, puta ne noceatur conceptui, aut ſegetibus. His poſitis, ſit

Conclusio II. Qui dat operam rei illicitæ, ſed non periculoſæ, non niſi ex culpa lata, caſualis homicidii irregularitatem incurrit: unde ab ea immunis eſt, ſi ad præcavendum homicidium eamdem adhibeat diligentiam quam adhibere communiter ſolent homines qui vel ſimilem, vel eamdem actionem licite exercent.

Prob. 1. Irregularitas non incurritur niſi in caſibus jure expreſſis; atqui nullibi expreſſum eſt in jure, ut irregularitatem incurrat is ex cujus actione, illicita quidem, ſed non periculoſa, ſubſecutum eſt homicidium, quando ſufficientem adhibuit diligentiam, ne tale quid ex actione ſua ſequeretur. Imo contrarium exprimi videtur cap. 48. diſt. 50. ubi qui equos furando, quæ actio ſane illicita eſt, colliſit mulierem quæ abortum fecit, furti ſolum damnatur, non autem irregularitatis aut cenſuræ, quibus, ait Canonis auctor, *non poteſt nec debet addici per leges*, quia *voluntas illius non agnoſcitur perniciosa fuiſſe*, id eſt cujuſpiam mortem intendiſſe; ergo.

Prob. 2. Homicidium inducens irregularitatem debet eſſe voluntarium, imo eum voluntarii gradum habere qui ad culpam mortalem ſufficiat: atqui homicidium quod non fit ex culpa lata, non eſt hoc modo voluntarium; eſt enim vel omnino involuntarium, vel non ſatis voluntarium in ratione homicidii. Neque magis voluntarium efficitur ex eo quod ſequatur ex opere illicito, quam ſi ex licito ſequeretur: in opere enim quod periculoſum non eſt, ratio voluntarii non ab ipſo opere ſimpliciter, ſed ab opere prout ad effectum relativo repetenda eſt: ergo ſi effectus præter intentionem & prævisionem, quanta a prudentibus adhiberi ſolet, contigerit, non magis cenſeri debet voluntarius in cauſa illicita, quam in cauſa permiſſa; ergo ſi quis occidat in ebrietate culpabili, non magis irregularis erit, quam ſi in ebrietate inculpabili occideret, ſi homicidium hoc nec præviderit, nec prævidere potuerit; ſicut nec ei imputabitur pollutio in quam forte lapſus eſt, ſi v. g. de ea nihil umquam antea audierit, nec cogitare potuerit eam ex ebrietate ſequi poſſe. *Theor. & prax. Sacrament. c. 11.*

Prob. 3. quia in oppoſita opinione dicendum eſt, eum qui campanas pulſat interdicti tempore ad convocandum populum, eſſe irregularem ſi eæ caſu ſuo quempiam opprimant, non autem ſi alio tempore idem omnino accidiſſet. Item irregularis erit qui cædendo proximi arborem, omnem adhibuit diligentiam, ne quis ab ea opprimatur; non erit vero irregularis, ſi eum eadem ſollicitudine & cura arborem ſuam cædat. Pariter irregularitatis erit expers Laicus, qui in ſuo ſaltu ex errore invincibili hominem occidit pro fera; erit vero ſi ex eodem errore hominem occidat in ſaltu alieno: atqui hæc omnia videntur abſurda eſſe.

Obj.

Digitized by Google

C. 13. De homicid. &c. Obj. Romani Pontifices reddentes cauſam cur aliqui homicidæ irregularitatem non incurriſſent, hanc afferunt cauſam, quod ii non vacarent rei illicitæ; ergo ſupponunt, eoſdem futuros fuiſſe irregulares ſi rei illicitæ operam dediſſent.

R. Neg. conſeq. Nam 1. argumentum a contrario ſenſu non valet, præſertim in materia irregularitatis, quæ in jure expreſſa eſſe debet: atqui argumentum allatum eſt a contrario ſenſu: ergo. 2. cum Princeps aliquam affert rationem reſponſionis ſuæ circa particularem caſum, non ideo ſemper definit rationem hanc ita eſſe neceſſariam, ut quoties ipſa aliis in caſibus defecerit, de iis neceſſario aliter ſtatuendum ſit. Nam Cap. 15. ibid. v. g. conſultus Innocentius III. de Monacho qui campanam deponens, moverat lignum cujus caſu puer oppreſſus fuerat, reſpondet, *eumdem* Monachum non eſſe irregularem, *ſi rem neceſſariam agebat & utilem &c.* Quis vero hinc, niſi abſurde, colligat, hæc omnia eſſe neceſſaria, ut quis vitet irregularitatem, eumque proinde irregularem fore *qui quempiam occidit* vacando rei licitæ, ſed non neceſſariæ & *utili?*

Conclusio III. Tenendum eſt in praxi, eum qui vacat rei illicitæ & non parum periculoſæ, ſecuto homicidio irregularem fieri, licet ſufficientem ad illud vitandum diligentiam adhibuerit.

Prob. In dubio an quis culpabiliter ſit homicida, judicari debet eum eſſe irregularem: atqui cum aliquis rei prohibitæ ſimul & valde periculoſæ indulgens, hominem occidit, ad minus dubium eſt an ſit *culpabiliter* homicida; ſi enim id negent Theologi graves gravibus *momentis* ſuffulti, ex adverſo ſtant Theologi forte graviores, rationibus non minus firmis innixi. Ita inter alios S. Thomas 2. 2. q. 64. art. 8. Navarr. c. 27. n. 221. Canoniſtæ plerique omnes, ut fatetur ipſe Gibal. &. numeroſa Doctorum phalanx, quos dabunt tum ipſe Gibal. tum Sair. lib. 7. c. 6. n. 11. ad quos deinceps acceſſerunt Fagnan. in c. *Ad audientiam*, 12. *De homicid.* Cabaſſut. lib. 5. c. 20. n. 11. auctor Theor. & prax. Sacrament. c. 11. Collat. Andeg. p. 455. Pontas v. *Irrégularité* caſ. 44. & 47. qui etiam ultra nos progreditur &c. Ratio eſt, quia homicidium *quod prudenter* judicatur voluntarium in cauſa, parere *debet irregularitatem: atqui* homicidium quod ex actione de ſe ad mortem tendente, ideoque prohibita quia periculoſa, ſequitur, prudenter judicatur voluntarium in cauſa; qui enim vult cauſam adeo periculoſam, effectus inde ſequentes velle cenſetur; nec præſumitur ſufficientem adhibere diligentiam, niſi penitus ceſſet ab opere. Nulla enim eſt diligentia & præcautio quæ rerum naturam mutare poſſit, & efficere ut id quod valde periculoſum eſt, non ſit periculoſum, ac proinde ut qui opus periculoſum poſuit, de effectu inde contingenti non teneatur.

Dixi, *qui vacat rei non parum periculoſæ*: ſi enim res parum habeat periculi, ita ut raro pariat effectus mortiferos, cenſent Avila, Grandin, & alii plures, eum qui certus eſſet ſe tanta uſum eſſe diligentia, quanta opus erat, non fore irregularem in foro conſcientiæ, etſi talis haberetur apud homines. Hoc tamen in caſu tutius eſt ut ad Epiſcopum recurratur; res enim eſt magni momenti, in qua qui reus eſt aut eſſe poteſt, judicem conſtitui non decet.

Ex hac noſtra Concluſione, multa, licet non eadem ab omnibus, deduci

Digitized by Google

duci poſſunt Corollaria, ſive generaliter, ſive dependenter a circumſtantiis. Hinc itaque irregulares ſunt, morte vel mutilatione ſecuta. 1. qui mandant alterum percuti, etiamſi expreſſe prohibuerint ne lethale vulnus infligeretur ex c. ult. *De homicid.* in 6. 2. qui chirurgiam adurendo vel incidendo exercent, de quo ſupra diximus. 3. juxta auctorem Collat. Andeg. p. 449. Pontas ibid. caſ. 44. Clerici qui recreationis aut venationis cauſa ſclopetum explodunt, hominemque hic forte latitantem interficiunt. Alia hujuſmodi exempla occurrunt in tit. *De homicidio.*

Obj. cum Gibalino c. *Quæſitum 7. De pœnit. & remiſſ.* ubi Sacerdotes Græci qui filios dormiendo oppreſſerunt, tunc ſolum *ab altaris officio perpetuo* removentur, cum *ipſis procurantibus, vel ſtudioſe negligentibus, filii in lectis reperiuntur oppreſſi:* atqui ſtudioſa negligentia, eſt negligentia gravis; ergo ea deficiente non incurritur irregularitas, etiam ex actione periculoſa; nam infantem in eodem ſecum lecto reponere res eſt periculoſa.

R. 1. Argumentum hoc nimis probat: probat ſcilicet neminem eſſe reum homicidii, niſi ex ſcientia, conſilio, & dolo occidat. Nam ſtudioſa negligentia æquiparatur ſcientiæ ac dolo, in foro etiam pœnitentiali, ut ait Fagnan. in hoc c. n. 6. atqui hoc non admittent adverſarii, juxta quos qui etiam contra intentionem aliquem occidit, irregularis eſt ſi occiſionem ſuam præcavere potuerit; ergo vel nimis probant, vel vim vocis *ſtudioſa* ita temperare debent, ut nihil aliud ſignificet quam negligentiam cujus effectus prævideri potuit, quo ſenſu nihil inde contra nos.

R. 2. Non expendit eo loci Clemens III. quo in caſu qui filios opprimunt ſint irregulares, ſed conſultus an Sacerdotibus Græcis qui filios occiderunt, imponenda ſit pœnitentia publica, reſpondet eos ſi ſtudioſa negligentia filios occiderint, perpetuo ab altari removendos eſſe, eiſque graviorem imponi debere pœnitentiam quam Laicis, ſed non publicam, niſi ſit publicum crimen. Sed quid inde?

R. 3. Non eſſe abſolute periculoſum quocumque in caſu infantes in eodem lecto ſecum reponere, ſed ſolum ſi anguſtum ſit cubile, aut quis expertus ſit ſe inquiete dormire, & tunc homicidium infantis non tam erit caſuale quam voluntarium, ut ait Suarez; ergo ex citato capite nihil concludi poteſt; quia non conſtat ibi ſermonem eſſe de actione hic & nunc periculoſa. Ceterum ſi actio hæc quibuſdam in circumſtantiis vere periculoſa eſſet, dubio procul incurreretur irregularitas, quia ſupponeretur intereſſe negligentia, juxta id c. 20. cauſ. 2. q. 5. *Si negligentia qualibet præveniente pueri ſuffocentur vel opprimantur .... ipſi* parentes *homicidii rei invenientur.* *Suar. diſp. 45. ſect. 6. n. 25.*

Obj. 2. cum Coninch. diſp. 18. n. 84. Canones non ſtatuunt irregularitatem de qua loquimur, niſi ob homicidium aliquo modo voluntarium; alias furioſi & amentes, occidendo irregulares eſſent, non ſecus ac infantes ſpurii, quod nemo dixerit: atqui mors nullatenus eſt voluntaria ei qui in actione quantumvis periculoſa, tantam adhibet diligentiam, ut nullo prorſus modo ſuſpicari poſſit periculum occidendi. Ut enim mors cenſeatur voluntaria in cauſa, non ſufficit ut cauſa hæc nata ſit in genere parere homicidium, ſed oportet ut hic & nunc nata ſit illud parere ſpectatis omnibus circumſtantiis quæ humanitus ſpectari

ri poſſunt; ergo ſi his omnibus ſpectatis non appareat actio hic & nunc periculoſa, mors fortuito ſecuta nullatenus imputari poterit operanti, nec proinde erit ei ſic voluntaria ut irregularitatem pariat.

R. Ad 1. diſt. min. Mors nullatenus eſt voluntaria reipſa, tranſeat. Non eſt voluntaria interpretatione legis, N. Potuit enim, ut ipſe agnoſcit Gibalin. potuit Eccleſia imponere irregularitatem ei qui prohibitum aliquid & periculoſum faceret, quoties inde contingeret homicidium, etiam omnino aut quaſi omnino caſuale; quod autem id ſtatuerit de facto, evincunt aut ſaltem admodum probabile reddunt argumenta ſuperius adducta. Atque hæc irregularitas erit homicidii, non quia culpa abſolute erit homicidii, ſed quia non niſi eo ſecuto imponitur; imo homicidium illud quadantenus voluntarium erit, quia profectum erit a cauſa ſpecialiter ipſius homicidii intuitu prohibita. Ita Suarez nu. 17. quem utiliter conſules.

ARTICULUS TERTIUS.

An, & quis diſpenſet in irregularitate ex homicidio.

DUo hic examinanda ſunt. 1. an poſſit Papa diſpenſare in qualibet irregularitate homicidii. 2. quid in eadem materia poſſit Epiſcopus.

CONCLUSIO I. Poteſt Papa diſpenſare in qualibet *irregularitate*, etiam ex homicidio injuſto prodeunte.

Prob. Poteſt Papa in iis quæ ſolum ſunt juris poſitivi diſpenſare: atqui irregularitas ex homicidio, etiam injuſto, juris eſt ſolum poſitivi, ut patet ex ſupra dictis.

Quoniam vero multa licent quæ non expediunt, raro admodum diſpenſat Apoſtolica Sedes cum homicidis omnino voluntariis, qui præmeditate ſeu per induſtriam & inſidias occiderunt, ſaltem ſi necdum ad ullum Ordinem promoti fuerint; idque ex mente Tridentini, quod hujuſmodi homicidas ab *omni Ordine ac beneficio, & officio Eccleſiaſtico perpetuo excludit.* *Seſſ. 14. cap. 7.* Unde Proſper Fagnan. qui omnem pene vitam *in tractandis* iiſce rebus Romæ tranſegit, aſſerit ſe non meminiſſe, *cum promovendis, in homicidio voluntario uſquam* fuiſſe *diſpenſatum*. Sed *cum jam promotis*, ſi homicidium voluntarium, occultum ſit, *longe frequentius diſpenſat S. Pœnitentiaria, cum urgens juſtaque ratio id poſtulat. Veluti ſi Sacerdos e loco commiſſi delicti diſcedere nequeat, nec ibi abſtinere poſſit a celebratione Miſſæ, quin ſcandalum generet, & ſuſpicionem præbeat de perpetrato homicidio cujus auctor ignoratur &c.* In cap. *Henricus. De Cleric. pugn. in duel.* num. 41. & 37.

CONCLUSIO II. Epiſcopi non poſſunt diſpenſare in homicidio voluntario juſto vel injuſto.

Prob. ex Seſſ. 24. Concil. Trid. cap. 6. ubi in ampla quæ Epiſcopis datur facultate diſpenſandi in irregularitatibus, *ea* excipitur *quæ oritur ex homicidio voluntario*, vel ex defectu; ergo Epiſcopi nec in homicidio voluntarie injuſto, quod Trident. Synodus directe excepit; nec in homicidio juſto, quale illud eſt quod publica auctoritate fit, diſpenſare poſſunt, cum illud pariat irregularitatem ex defectu, cujus relaxatio nullo jure Epiſcopis permiſſa eſt. Ceterum prohibitio Epiſcopis facta, ne in homicidio volunta-

rio

Digitized by Google

tio etiam occulto diſpenſent, extenditur etiam ad exercitium minorum Ordinum, & beneficium ſimplex, prout docent Navar. cap. 27. n. 140. & Fagnan. ubi ſupra n. 43. Salmanticenſes c. 8. n. 16. qui tamen hoc ita limitant, ut poſſit Epiſcopus diſpenſare cum homicida occulto, ut miniſtret in ſacris, ſi magna urgeat neceſſitas, & ad Papam recurri non poſſit.

Sed poſſunt-ne ii quibus ex privilegio conceſſum eſt diſpenſare in irregularitatibus, ea ſolum excepta quæ provenit ex homicidio voluntario, poſſunt-ne, inquam, ab ea diſpenſare quæ ex homicidio juſto procedit, & quæ proinde ſolum eſt ex defectu lenitatis? Affirmant multi cum Suarez diſp. 47. ſect. 6. n. 13. quia ſub homicidio voluntario non comprehenditur illud quod juſte fit, ut hinc patet quod *Judex qui occidit latronem, vel miles qui occidit hoſtem Reipublicæ, non appellantur homicidæ, ut Auguſtinus dicit in lib. 1. de libero arbitrio.* cap. 4. & 5. verba ſunt S. Thomæ 1. 2. q. 88. art. 6. ad 3.

Contrarium tenent Bonacina diſp. 7. q. 4. in fine, & Toletus apud eum, ea ducti ratione, quod occiſio juſta vocetur in jure canonico homicidium. Verum hæc ratio ſatis infirma eſt: tum quia vox utcumque ambigua, in materia minus favorabili, ſtricte interpretanda eſt, atque ſecundum uſum quem communiter habet, intelligenda; tum quia homicidium voluntarium quod ſemper in privilegiis excipitur, eſt homicidium illicitum & in ſe volitum, cujus proinde diſpenſatio caute admodum concedenda eſt, ideoque primæ Sedi reſervanda, quod in homicidio juſto locum non habet.

Quæres an Epiſcopi diſpenſare poſſint in irregularitate, quæ provenit ex mutilatione injuſta.

R. Poſſe, ſi mutilatio occulta ſit. Ratio eſt, quia Epiſcopi diſpenſare poſſunt in qualibet irregularitate, modo hæc oriatur ex delicto occulto quod homicidium voluntarium non ſit: atqui mutilatio non eſt homicidium; ergo.

CONCLUSIO III. Epiſcopi diſpenſare poſſunt in irregularitate contracta ex homicidio caſuali occulto.

Prob. Ex Tridentino poſſunt Epiſcopi diſpenſare in omni irregularitate ex delicto occulto, niſi delictum ſit homicidii voluntarii: atqui homicidium caſuale miſtum, non eſt ſtricte & proprie voluntarium, prout expreſſe ſupra probatum eſt; ergo cum exceptio firmet regulam in caſibus non exceptis, dicendum eſt Epiſcopos diſpenſare poſſe in irregularitate ex homicidio caſuali. Ita cum noſtris Ultramontani.

Hinc, ait Bonacina ibid. punct. ult. diſpenſare poſſunt Epiſcopi, 1. cum eo qui leviter ſolum percutere intendens, occidit. 2. cum eo qui mandavit ſervo ut percuteret, expreſſe inhibens ne occideret. 3. cum eo qui defenſionis propriæ cauſa occidit non ſervato moderamine inculpatæ tutelæ: quod limito, niſi invaſus in ipſa conflictus ſerie conceperit intentionem occidendi adverſarii, e cujus manibus ſentiebat ſe aliter quam occidendo evadere poſſe. Videtur enim hic homo ei ſimilis qui ad rixam provocatus, alterius quidem mortem initio non intendebat, ſed eam rixæ progreſſu intendit, procurat & efficaciter vult: atqui iſte voluntarie eſt homicida, ut agnoſcit Bonacina ipſe cum aliis quos citat. 4. cum eo qui prægnantem percutiendo abortum procuravit, ſi eam gravidam eſſe probabiliter ignoraverit, aut leviter percutere intendens, errante manu duriorem inflixerit plagam; is enim homicida ſimpliciter voluntarius non videtur.

Quæ-

Digitized by Google

Quæres an Beneficiarius voluntarie homicida, *ipſo facto* excidat à Beneficiis ſuis, ob hæc Tridentini Concilii verba, *Omni Ordine ac Beneficio perpetuo careat*.

Seſſ. 14. cap. 7.

R. Negat. niſi (quod tamen aliqui negant) homicidium ejus ſit qualificatum, ut aſſaſſinium, vel parricidium, fratricidium, cædes Epiſcopi & ſimilium; requiritur ergo ut homicidæ ſaltem alterius generis, Beneficiis ſuis per ſententiam priventur. Vide auctores citatos ſup. p. 26.

CAPUT SECUNDUM.

De irregularitate ex iteratione Baptiſmi.

QUæres 1. an qui rebaptizat & rebaptizatur, ambo irregulares *ſint*. R. affirmative. De rebaptizatis habetur expreſſe cap. 65. diſt. 50. non eſſe *unquam permittendum ut ad clericatus gradum promoveantur. Idem de* rebaptizantibus colligitur ex cap. 2. *De apoſtatis*, ubi junior *Acolythus* qui in fratris ſui rebaptizatione, *miniſterium in reſpondendo Presbytero rebaptizanti* exhibuerat, irregularis declaratur; quanto ergo magis, inquiunt Theologi omnes nemine dempto, irregularis eſt qui per ſemetipſum rebaptizat? ſicut ſi irregularis eſt qui occiſioni cooperatur, quanto plus qui occidit?

Quæres 2. an qui in infantia ſemel & iterum baptizatus eſt, irregularitatem contraxerit.

R. Negat. atque idem dicendum de eo qui rebaptizaret eum *quem* antea baptizatum fuiſſe neſciret, aut de cujus priori Baptiſmo legitime dubitaret: * *Quia non intelligitur iteratum, quod neſcitur vel ambigitur eſſe factum*. Adde quod hæc irregularitas ſit ex delicto, porro nullum eſt in caſibus modo aſſignatis delictum.

* C. 3. De Presb. non bapt. C. De Cleric. per ſaltum prom.

Nec dicas, Canones ab Ordinibus eos arcere *qui in qualibet ætate* ∴ *rebaptizati ſunt*, cap. 10. 1. q. 7. aut *qui bis* etiam *ignoranter baptizati ſunt*, Can. 117. *De conſecrat.* diſt. 4.

Prior enim Canon intelligendus eſt cum Gloſſa, *de iis qui in qualibet* ætate adulta & doli capace, ac proinde *non ſine peccato rebaptizati* ſunt. Poſterior vero de iis explicatur, qui bis baptizati ſunt ex ignorantia abſolute vincibili, aut qui ignorabant jus Eccleſiaſticum, & pœnas eo ſancitas, non autem jus divinum: unde ibidem immunes judicantur non quidem a pœnitentia ſacramentali, quæ pro culpa qualibet mortali ſubiri debet, ſed a pœnitentia ſolemni & publica, cui obnoxii erant ii ſolum qui ſcienter omnino novo ſe Baptiſmo donari patiebantur.

Sed quid ſi Sacerdos veritus ne perturbata aut imperita *obſtetrix* erraverit, eum quem domi ſecundum formam communem baptizatum fuiſſe reſcivit, denuo in Eccleſia ſub conditione baptizet, aut baptizet abſolute eum de quo ex oblivione non interrogavit, fuerit ne jam baptizatus?

R. In ſecundo caſu non incurri irregularitatem; hæc enim iis ſolum inuritur qui rebaptizant cum intentione baptizandi: atqui probabile non eſt, Sacerdotem nullo infectum errore, novum homini jam baptizato baptiſma conferre voluiſſe: ejus ergo intentio legitime præſumpta, fuit virtualiter conditionalis, ita ut infantem, ſi jam tinctus eſ-

ſet.

Digitized by Google

ſet, baptizare noluerit; neque eum de facto baptizaverit, niſi quia judicavit eum, ut vulgo contingit, non eſſe baptizatum.

Quod ad caſum priorem attinet, major eſt difficultas. Docent enim Catechiſmus Romanus 2. p. c. 2. n. 43. & S. Carolus in ſuis de Baptiſmo Inſtructionibus, hominem hunc irregularitati obnoxium fore. Alii vero, ut Avila 7. p. diſp. 7. dub. 3. id negant: tum quia iſte non rebaptizat reipſa, cum non habeat intentionem baptizandi, ſi is qui ſibi præſentatur, jam fuerit baptizatus; tum quia qui cum conſanguinea contraheret ſub hac conditione, *ſi non ſit conſanguinea*, non ſubjaceret excommunicationi poſitæ contra eos qui ſcienter in gradibus prohibitis contrahunt; ergo a pari. Idem tenet Pontas v. *Irregularité*, caſ. 131. Ut ut ſit, graviter peccaret Sacerdos in caſu propoſito, quia non licet ſub conditione rebaptizare, niſi res ſit dubia. Addit Pontas ibid. caſ. 131. eum qui ex mera ſuſpicione, & abſque maturo antea examine, ſe ſe rebaptizari curaret, irregularem evaſurum eſſe.

Quæres 3. an qui ex metu gravi rebaptizat aut rebaptizatur, ſit irregularis.

R. Eſſe, ſi quantum eſt de ſe veram habeat intentionem ille baptizandi, hic ſuſcipiendi Baptiſmum, quia neuter ad hanc intentionem metu cogi potuit. Si vero quis abſque intentione & ficte Baptiſmum receperit, cenſent plures eum non eſſe irregularem. An idem dicendum ſit de miniſtro Baptiſmi, qui Baptiſmi ritum ſerio obſervat, pendet a celebri quæſtione de ſufficientia intentionis exterioris.

Quæres 4. quis in hac irregularitate diſpenſet.

R. Eam, ſi publica ſit, reſervatam eſſe ſummo Pontifici; ſi vero occulta ſit, ab Epiſcopo relaxari poteſt. Imo cenſent Salmantic. nu. 60. & alii quidam, eam non contrahi, niſi ex publica & ſolemni rebaptizatione, quod quidem non eſt ſatis tutum, ut notat Coninch. diſp. 18. n. 35. Verius videri poſſet quod docent iidem Theologi, irregularitatem rebaptizantis impedire ſolum ſuſceptionem Ordinum, non autem uſum eorum qui jam ſuſcepti fuerint; ſed neque hoc ſatis tutum eſt in praxi, ut ſatis probat Sairus, l. 7. c. 8. num. 5.

Quæres 5. An irregularitas ex indigna aliqua Baptiſmi receptione incurratur.

R. Incurri 1. cum quis ab Hæretico declarato libere & ſine neceſſitate Baptiſmum recipit, Can. 18. 1. qu. 1. 2. cum quis Baptiſmi receptionem uſque ad mortem differt, de quo jam ſupra.

Quæres 6. an alterius præter Baptiſmum Sacramenti iteratio irregularitatem inducat.

R. Negat. & id verum eſt, ſive Sacramenta hæc characterem imprimant, ut Ordo, ſive non, ut ſi quis hoſtiam jam conſecratam denuo conſecret. Ratio eſt, quia nullibi expreſſum eſt in jure, ut repetita Sacramenti cujuslibet præter Baptiſmum receptio, vel adminiſtratio, irregularitatem inducat.

Objiciuntur duo. 1. quod in cap. *Dictum*. 8. *De conſecrat.* diſt. 5. ſemel & iterum confirmati rebaptizatis comparentur: atqui hi ſunt irregulares; ergo & illi. 2. quod ubi eadem eſt ratio, eadem debeat eſſe diſpoſitio: atqui ratio quæ vetat ne iteretur Baptiſmus, militat contra iterationem Ordinis & Confirmationis; hæc enim non ſecus ac ipſum baptiſma characterem imprimunt.

Digitized by Google

R. Ad 1. diſt. Bis confirmati comparantur rebaptizatis, quoad peccatum, C. quoad peccati pœnam, N. Quod enim pluries confirmati, non eidem ſubjaceant pœnæ ac rebaptizati, ex ipſo hoc capite colligitur: ibi enim de pluries confirmatis præcipitur ut *ſoli Deo ſub habitu Regulari vel Clericali religioſe famulentur*; ac proinde ut Ordines jam receptos exercere pergant, cum præcipuus Clerici famulatus in Ordinum exercitio conſiſtat, ut bene notat Saïrus ibid. n. 29. ergo non judicantur irregulares.

R. Ad 2. diſt. maj. ubi eadem eſt ratio, eadem debet eſſe diſpoſitio, in legibus directivis, quia quæ ejuſdem ſunt conditionis eodem modo definiri debent, C. in legibus pœnalibus, N. In iſtis enim, ut pluries obſervavimus, non valet argumentum a paritate rationis.

R. 2. Neg. min. etſi enim irregularitas ab uno caſu ad alium extendenda foret ob identitatem rationis, id tamen locum non haberet *in caſu* præſenti; non enim eadem eſt aliorum Sacramentorum ratio, *qua Baptiſmi*. Rebaptizantes irregularitate plecti debuerunt. 1. *ad reprimendam* Donatiſtarum aliorumque Rebaptizantium hæreſim, *quæ ſpecialiori* modo circa Baptiſmum, quam circa alia Sacramenta efferbuit, ut bene notat Habert §. 11. 2. quia Baptiſmus eſt vera regeneratio, & configuratio mortis Chriſti: quia vero res eadem ſemel tantum generatur, & Chriſtus non niſi ſemel mortuus eſt, manifeſtum eſt hanc Baptiſmi notionem, ipſius iteratione totam ſubverti; quod in aliis Sacramentis non contingit. Adde quod qui denuo baptizatur, ipſo *actu proteſtatur*, ſe non fuiſſe hactenus Eccleſiæ ſubditum, quod majorem Eccleſiæ *injuriam* irrogat, ut ex Cabaſſutio docet Pontas *v. Irregularité* caſ. 132.

CAPUT TERTIUM.

De irregularitate ex mala Ordinum receptione.

NON quæcumque culpabilis eſt Ordinum receptio irregularitatem inducit, quænam ergo hanc inducat, hic *explicandum. Sit*

CONCLUSIO I. Qui Ordines recipiunt *furtive, id eſt qui examen* fraudulenter effugerunt, nec alias approbati *aut admiſſi fuere*, ſed per dolum, aut ignorante Epiſcopo, *immiſcent ſe ordinandis*, ſunt irregulares. Ita Suarez diſp. 42. ſect. 3. *num.* 5. Bonac. diſp. 7. qu. 3. p. 5. num. 6. Collat. Andeg. de Ordine p. 234. Gibert p. 792. contra Gibalin. Pirrhing. l. 5. tit. 30. &c.

Prob. ex cap. 1. *De eo qui furtive &c.* ubi qui furtive Diaconatum accepit, dicitur ad Sacerdotium promoveri non poſſe abſque *diſpenſatione*; ergo, ait Suarez, aliquod contraxit impedimentum canonicum: atqui impedimentum hoc non poteſt aliud eſſe quam irregularitas; quod enim directe ab Ordinum receptione removet eſt irregularitas, non autem ſuſpenſio, cujus effectus primarius eſt prohibitio exercitii eorumdem Ordinum.

Ab hac irregularitate diſpenſare poteſt Epiſcopus, ſi ipſe furtivam hanc Ordinum receptionem ſub excommunicationis pœna non prohibuerit: ſed quia paſſim hodie, juxta Pontificale Romanum, Archidiaconus ante ordinationem monet ſub excommunicationis pœna, *ne quis non deſcriptus*,

Digitized by Google

ptus, examinatus, approbatus & nominatus, ullo pacto audeat ad ſuſcipiendos Ordines accedere, idcirco hæc irregularitas, ſi publica ſit, ſemper eſt Papæ reſervata, nec ab Epiſcopo poteſt relaxari, niſi ſub conditione ut furtive ordinatus, *in aliquo Monaſterio ſeu Canonia habitum ſuſcipiat regularem;* tunc enim, *ex quo in illo habitu aliquanto tempore fuerit laudabiliter converſatus*, poterit cum eo Epiſcopus diſpenſare. Ita habetur cit. cap.

Aliquando etiam furtive ordinari dicitur, qui ficto titulo, vel abſque veris litteris dimiſſoriis ordinatur; & is, ait Suarez ibid. non incurrit propriam irregularitatem, ſed ſuſpenſionem, de quo vide Tractatum noſtrum de Cenſuris 2. p. cap. 2. art. 2.

Conclusio II. Qui ante Confirmationem Ordines recipiunt, licet peccent, & quidem mortaliter juxta Sairum cap. 10. num. 42. non ſunt irregulares, ſicut nec ii qui eadem die Minores & Subdiaconatum approbante Epiſcopo recipiunt.

Prob. 1. pars, quia nullibi exprimitur in jure irregularitas, adverſus eos qui necdum confirmati Ordines recipiunt.

Prob. 2. pars ex ipſa hujus Regni praxi. Qui vero id inſcio Epiſcopo attentaverit, ſuſpenſus eſt ab exercitio Subdiaconatus, & ad Ordines ſuperiores, irregularis, niſi *domum Religionis intraverit;* tunc enim, *ſi ita mores ejus exegerint, Abbas in aliis poterit Ordinibus diſpenſare*, cap. 2. *De eo qui furtive*, Gibert p. 792. Idem locum habet ſi quis eadem die Subdiaconatum & Diaconatum recipiat, præſertim ſi Epiſcopus id prohibuerit ſub excommunicationis pœna, cap. 3. ibid. Aliud eſt ſi quis tonſuram & Minores recipiat; id enim nullibi prohibitum eſt ſub pœna irregularitatis. Ita Navarrus, Avila, Bonacina &c. *Can. unic. diſt.* 52. *Can. unic.* De Clericis per ſalt.

Conclusio III. Incertum eſt an qui per ſaltum, ſeu omiſſo Ordine inferiori ad ſuperiorem promotus eſt, ſit irregularis. Ratio eſt, quia Canones duo qui de Clerico per ſaltum promoto loquuntur, de ſuſpenſione optime intelligi poſſunt, ut etiam a majori Doctorum parte intelliguntur, teſte Bonacina, cui concinit Gibert p. 790. Ut ut ſit: Sairus, juxta quem incurritur in hoc caſu irregularitas, docet lib. 7. cap. 10. n. 37. eam, etiamſi publica ſit, ab Epiſcopo relaxari poſſe, *ſi* tamen ſic promoti *non miniſtraverint*, ait Trid. Seſſ. 23. c. 14.

Conclusio IV. Incertum quoque eſt an incurrat irregularitatem qui Ordines ſacros recipit ab Epiſcopo qui dignitati ſuæ, id eſt juriſdictioni & executioni Ordinis Epiſcopalis renuntiavit. Ratio eſt, quia de hoc caſu nullibi ſermo eſt in jure præterquam in cap. 1. *De ordinatis ab Epiſc.* quod ſic habet: *Quia indignum ſe fecit, executionem officii non habebit:* atqui hæc verba non tam indicant irregularitatem quam ſuſpenſionem, quæ primario Ordinum executione privat.

Nec nocet quod ex eodem capite poſſit Epiſcopus cum iis qui ſic ordinati ſunt *diſpenſare*, ſi probabiliter Epiſcopi ordinatoris renuntiationem ignoraverint: nam vox *diſpenſare*, aliquando idem eſt ac *abſolvere*, ut patet ex Tridentino ſeſſ. 24. cap. 6. ubi Epiſcopis conceditur quarumdam ſuſpenſionum diſpenſatio, id eſt abſolutio.

Conclusio V. Neque etiam certum eſt, an qui excommunicatione majori ligatus Ordines recipit, etiam ſcienter, vel cum ignorantia affectata, ſtricte irregularis ſit.

Digitized by Google

Prob. quia in cap. 32. *De ſent. excom.* in quo ſolo ſermo habetur de eo qui excommunicatione ob Clerici percuſſionem *ligatus*, Ordines recipit, nihil eſt unde expreſſe colligatur irregularitas: vult enim Innocentius III. ut Clericus ſæcularis qui hoc ſcienter fecerit, deponatur in perpetuum, id eſt careat omni ſpe diſpenſationis; ſi verò ex craſſa quadam ignorantia, non tollitur quidem ſpes diſpenſationis, ſed diſpenſatio Papæ reſervata eſt: porro hæc juris diſpoſitio ſuſpenſioni utcumque accommodari poteſt.

Suar. d. 31. Sect. 1. nu. 59.

Gibert p. 789.

Verum diſcuſſio hæc ſatis inutilis eſt, ut notat Gibert, quia cum ii qui hujus culpæ conſcii ſunt, ad Papam recurrere debeant, ut ab eo recipiant facultatem exercendi Ordinis quem receperant cenſura ligati; parvi intereſt an exponant ſe ſuſpenſos eſſe vel irregulares, modo exponant ſe Ordines recepiſſe quo tempore excommunicationis cenſura erant innodati.

Nota tamen eum qui excommunicatione ligatus, tonſuram *reciperet*, huic pœnæ quæcumque ea ſit, non eſſe obnoxium; ſecus, *juxta ſententiam* probabiliorem, ſi Minores recipiat. Ratio eſt, quia citatum caput 32. *De ſent. excom.* loquitur abſolute & indiſtinctè de iis qui in *excommunicatione poſiti*, *Eccleſiaſticos Ordines accipere non formidant*: atqui Ordinum nomine intelliguntur etiam minores Ordines, non autem tonſura, ſaltem in materia pœnali.

Nota inſuper neceſſitatem recurrendi ad Papam *tunc ſolum vigere*, cum crimen eſt publicum: ſecus ſi occultum ſit: erit autem *occultum*, quando etiamſi publica ſit Ordinum ſuſceptio, ipſa tamen excommunicatio occulta eſt, prout obſervat ſtylus Pœnitentiariæ, & docent Navarrus cap. 27. n. 241. & Sairus lib. 7. cap. 10. n. 16.

Quæres quid dicendum de eo qui cum ſit ſuſpenſus vel interdictus Ordines recipit.

R. Probabilius eſt, eum non incurrere irregularitatem, niſi recipiendo Ordinem ſimul eum exerceat. Ratio eſt, quia *irregularitas* non eſt in jure expreſſa contra eum qui iiſce cenſuris *ligatus recipit Ordines*; cum citatum caput 32. *De ſent. excom.* de iis ſolum *loquatur qui in excommunicatione* poſiti Ordines receperunt, & *pœnæ* non ſint extendendæ; imo nec citatum caput ſatis *diſerte* irregularitatis pœnam continet, ut modo dictum eſt.

Si quis tamen ordinationis tempore Ordinem ſuum exerceat, puta ſi Diaconi vel Subdiaconi functiones exerceat canendo Evangelium, vel Epiſtolam, utique irregularis erit: unde docet Avila diſp. 9. ſect. 2. dub. 6. eum qui cum ſuſpenſus eſt, Sacerdos conſecratur, irregularem *fieri*, quia cum Epiſcopo concelebrat; atque idipſum docent Covarruvias, Navarrus, & alii quidam apud & contra Sairum lib. 4. c. 16. n. 23.

CONCLUSIO VI. Qui ſcienter ordinatur ab Epiſcopo excommunicato excommunicatione majori, ſuſpenſo, interdicto, depoſito, vel degradato, peccat mortaliter, & eſt ſuſpenſus ab Ordinis ſic ſuſcepti executione, & aliquo modo irregularis.

Prob. ex Can. 4. 1x. q. 1. ubi prohibetur ei qui ſic ordinatus eſt, tum ſuſcepti Ordinis uſus, donec impoſitam ab Epiſcopo pœnitentiam peregerit, tum ad ſuperiores Ordines aſcenſus, *niſi neceſſitas vel utilitas maxima*

flagi-

Digitized by Google

flagitaverit, & ipſius ſancta converſatio promeruerit; quæ verba ſuſpenſionem & irregularitatem quadantenus exprimunt. Vid. Gibert p.793. & 794.

Hæc autem de excommunicatis &c. qui tales nominatim denuntiati ſunt, intelligi debent, prout monet eum in locum Gratianus, & docet Sairus ibid. nu. 17. quamquam a peccato excuſari non poteſt qui a quocumque excommunicato ut tali cognito, Sacramenta ſine neceſſitate reciperet, ut alibi docent Theologi.

Conclusio VII. Qui *durante matrimonio nondum etiam conſummato, aliquem de ſacris Ordinibus præſumit accipere, ... nec in ſic ſuſcepto Ordine miniſtrare, nec ad ſuperiores Ordines provehi* poteſt, *ſoluto* etiam *matrimonio.* Ita Joan. XXII. tit.6. *De voto &c.* Porro cui expreſſe prohibetur Ordinis ſuperioris ſuſceptio, vere eſt irregularis; ſed hic nota quoſdam ex Gallis ſcriptoribus exiſtimare citatam Extravagantem in hoc Regno non obſervari, Gibert ibid.

CAPUT QUARTUM.

De irregularitate ex malo Ordinum uſu.

POteſt quis dupliciter peccare in Ordinum uſu. 1. male exercendo eos quos habet. 2. eos etiam exercendo quos non recepit. Uſus is, ſeu potius abuſus irregularitatem aliquando parit; quandonam vero, paucis expediendum, unde ſit

Conclusio I. Ligatus majori excommunicatione, ſuſpenſione, vel interdicto, etiamſi toleratus ſit & occultus, irregularitatem incurrit exercendo ſolemniter ſeu ex officio actum majoris Ordinis, niſi legitimam habeat excuſationem.

Prob. 1. pars ex cap. 7. xi. q. 3. ubi omnis ſpes reconciliationis, ac proinde diſpenſationis denegatur ei qui in excommunicatione poſitus, Ordinis ſui functiones exercuerit. Idem colligitur ex cap. 10. *De Cleric. excom. miniſt.* ubi cum ſtatuitur, eum *qui celebrat minori excommunicatione ligatus, nullius notam irregularitatis* incurrere, ſatis inſinuatur eum irregularitati ſubjacere qui majori excommunicatione perculſus celebrare audet.

Prob. 2. pars de ſuſpenſis ex cap. 1. *De ſent. & re judic.* in 6. ubi qui *ſuſpenſione durante, ingerit ſe divinis* celebrandis, *irregularitatis laqueo ſe* involvere dicitur. Idem decernitur cap. 1. *De ſent. excom.* in 6. ubi qui incurrerunt pœnam ſuſpenſionis ad menſem unum, ſi divina exequantur officia, irregularitati ſubjiciuntur.

Prob. 3. pars de interdictis ex c. 18. & 20. *De ſent. excom.* in 6. ex quorum priori, *qui ſcienter in loco celebrat interdicto, niſi ſuper hoc privilegiatus exiſtat, aut a jure ſit conceſſum eidem, irregularitatem incurrit.* In poſteriori autem, eidem ſubjacet pœnæ, qui perſonaliter ab Eccleſiæ ingreſſu, ac proinde a divinorum celebratione interdictus, *divinis ſe ingerit, in ſuo agens officio ſicut prius.* Hic revocandum in mentem, eum qui ſuſpenſus eſt aut interdictus ab uno Ordine vel officio, non ſemper ab aliis ſuſpenſum eſſe vel interdictum; unde ſi eos exercet a quibus

Digitized by Google

ſuſpenſus non eſt, non fit irregularis. Aliud eſt de excommunicatione majori quæ ab omni Ordinum actu removet.

Dixi, *etiamſi occultus ſit &c.* quia celebris Conſtitutio *Ad vitanda ſcandala*, nullum excommunicatis licet occultis privilegium conceſſit, ut alibi oſtenſum eſt.

Dixi 2. *actus majoris Ordinis;* quia actus minorum Ordinum, a Laicis perinde ac a Clericis exercentur. Vid. dicta ubi de Cenſuris p. 866.

Dixi 3. *niſi excuſetur*, v. g. ex ignorantia invincibili, inadvertentia, oblivione, neceſſitate vitandi ſcandali, de quibus alibi dictum eſt.

Avila d. 9. ſect. 2. dub. 2. Ex his principiis colligitur aliquot caſuum reſolutio. Hinc itaque irregulares fiunt.

1. Qui cenſura ligati, Hebdomadarii officium peragunt in Eccleſia, vel extra Eccleſiam, ut in exercitu: ad hoc autem neceſſe eſt, *ut dicatur Dominus vobiſcum;* qui enim illud omittit, nihil aliud facit quam quod facere ſolent Moniales.

2. Qui canunt ſolemniter Epiſtolam vel Evangelium, id eſt cum manipulo & ſtola: ſi enim Subdiaconus ſine manipulo, vel Diaconus abſque ſtola Evangelium canat, neuter Ordinem ſacrum, ſed Lectoris aut Cantoris vices exercere cenſetur. Ita Bonac. diſp. 7. q. 3. punct. 5. n. 4. auctor Coll. Andeg. p. 483. qui hoc extendunt, etiamſi uterque vaſa ſacra contingat; hoc enim & Laici aliquando licite faciunt.

3. Qui ſolemniter baptizant, ſecus ſi privatim in caſu neceſſitatis baptizent; nam & id aliquando præſtant mulieres. Qui cenſura ligatus, etiam in occulto ſacramentaliter abſolvit, irregularis eſt, quia actus abſolvendi de ſe non habet aliam ſolemnitatem. Idem eſt de eo qui etiam extra Miſſarum ſolemnia, Confirmationis aut Ordinis Sacramentum miniſtrat.

Quæres an cui prohibitum eſt ſub excommunicatione ipſo facto incurrenda, ne Ordines exerceat, exercendo prima vice fiat irregularis.

R. Negat. quia prima vice non violat cenſuras, cum iis tantum plene & adæquate ligari incipiat, cum per Ordinis ſui exercitium, Superioris præceptum trangreſſus eſt.

Quæres iterum, an qui duplici ligatus cenſura, Ordinem ſacrum exercet, geminam incurrat irregularitatem.

R. Affirm. quia duplex committit delictum quorum unicuique ſua pœna reſpondet; aut ſi mavis, unam incurrit irregularitatem quæ duabus æquivalet, quæque ideo in petenda diſpenſatione explicari debet.

CONCLUSIO II. Quiſquis ſerio, ſcienter, & quaſi ex officio, ſacrum quem non recepit Ordinem exercet, eſt irregularis. Eſt communis, & colligitur ex c. 1. & 2. *De Cleric. non ordin. miniſt.*

Dixi 1. *quiſquis:* etſi enim exiſtiment Sairus c. 10. n. 6. & alii plures, Laicum qui ſacros Ordines exercet, baptizando ſolemniter, Miſſam celebrando &c. non eſſe irregularem, quia jura loquuntur ſolum de Clericis, ut ex ipſo patet titulo, qui eſt *De Clerico non ordinato miniſtrante;* probabilius tamen eſt & tutius, ſi id ad Laicos etiam extendatur. Ratio eſt, quia ubi lex non diſtinguit, nec nos diſtinguere oportet: atqui lex irregularitatem decernens in eum qui miniſtrat in Ordine quem non habet, non diſtinguit Laicum inter & Clericum, ſed generaliter & abſolute lo-

qui-

Digitized by Google

quitur, *Si quis baptizaverit*, ait Pontifex, *aut aliquod divinum officium exercuerit non ordinatus, propter temeritatem ..... nunquam ordinetur*.

Nec nocet diſpoſitio tituli: tum quia Decretalis longe antiquior eſt titulo, nec proinde per titulum reſtringi debet; tum quia in ſeptem manuſcriptis Codicibus antiquis non legitur, *De Clerico non ordinato*, ſed indefinite, *De non ordinato miniſtrante*, prout notat Suar. de Bapt. 3. part. ſect. 4. & id docent Navarrus, Valentia, Avila, & alii quos appellat & ſequitur Bonacina punct. 6. ibid.

Dixi 2. *ſi ſerio*; quia ſi id faciat ad diſcendas v. g. aut docendas Miſſæ cæremonias, aut etiam jocoſe & per ludum, non erit irregularis, etſi peccare aliquando poſſit.

Dixi 3. & *ſcienter*; citatus enim Canon temeritatem & præſumptionem requirit: unde ſi quis bona fide, & non ex ignorantia affectata, in Ordine quem non habet miniſtraverit, putans ſe eum habere, aut miniſterium quod exercet, eſſe ſui Ordinis, irregularitatem non contrahet.

Dixi 4. *quaſi ex officio*, ſeu *ſolemniter*; is autem actum Ordinis ex officio ſeu ſolemniter exercere dicitur, cujus actus talis eſt, ut non poſſit exerceri ab alio quam ab eo qui talem Ordinem habet: unde ſi quis miniſtret eo modo quo a Laicis fieri poteſt, puta ſi Evangelium legat ſine ſtola, non erit irregularis; quamquam Sairus n. 3. eum dumtaxat ab irregularitate eximat qui ſine Dalmatica Evangelium cantat; quod verum non puto, cum ex uſu ſatis communi, Laici vel Clerici minores Epiſtolam canant cum tunica, quæ vix a Dalmatica diſcrepat.

Nota, hic non excuſat prætextus neceſſitatis: unde Subdiaconus etiam Cardinalis, qui in neceſſitatis caſu ſolemniter baptizaret, irregularitati ſubjaceret; nam neceſſe quidem eſt ut baptizet, ſed nihil opus eſt ut baptizet ſolemniter. An autem Laicus extra neceſſitatem baptizans ſine ſolemnitate, fiat irregularis, controvertitur. Pars affirmativa tutior eſt, & fundatior videtur, quia citatus Canon non limitat ad baptizantem ſolemniter.

Dixi 5. *Ordinem ſacrum*; nam irregularis non fit qui Minores exercet, ut pluries dictum fuit: neque etiam qui eas exercet functiones, quæ licet a ſolis Sacerdotibus aut Diaconis exerceantur, ab eorum tamen Ordine non pendent. Unde, ait Sairus ibid. n. 9. Laicus qui conciones ſacras habet, eo more & modo quo ex officio ſolet exerceri prædicatio, non eſt irregularis: tum quia id per ſe ad Ordinem ſacrum non pertinet; tum quia irregularitas hæc nullibi in jure conſtituta eſt; tum quia S. Congregatio, re diligenter examinata, cenſuit munus prædicationis committi poſſe etiam Clerico, qui non ſit in ſacris Ordinibus conſtitutus, uti refert Fagnan. in c. *Reſponſio*. 43. *De ſent. excom.* & in Gallia aliquando obſervatur teſte Pontaſio v. *Irregularité* caſ. 7. Unde nequidem irregularis fieret qui ſuſpenſus a divinis, aut ab ipſo etiam prædicationis officio, prædicaret, prout notat idem Pontas ibid. quia prædicatio non eſt functio ſacra, eo ſenſu quo hic nomen iſtud intelligimus; & proinde qui prædicat, ſeu Laicus ſit, ſive Clericus in Minoribus, Ordinis ſacri functiones non exercet, nec proinde irregularis effici poteſt.

Quæres an qui non eſt Sacerdos, ſi confeſſionem alterius excipiat, irregularis ſit.

Sſ 4 R. Affir.

Digitized by Google

R. Affir. hæc enim functio, quidquid contra ſentiat Silveſter, *divini officii* nomine ſatis exprimitur, ut conſtat ex communi Doctorum intelligentia.

Quæres 2. an Sacerdos qui Euchariſtiam, Pœnitentiam, & alia id genus miniſtrat non ſubditis, inde irregularis efficiatur.

R. Negant Avila & alii plures: quia jus non conſtituit irregularitatem contra eum qui exercet juriſdictionem quam non habet, ſed contra eum qui exercet Ordinem quem non recepit: atqui in caſu præſenti exercet quis Ordinem quem recepit, tantumque alienam juriſdictionem uſurpat; ergo. Poteſt tamen is alias juris pœnas incurrere: ſic ipſo jure ſuſpenſus eſt quivis Sacerdos qui alterius Sacerdotis Parochianos ſine hujus licentia matrimonio conjungere audet, Trid. ſeſſ. 24. c. 1. de refor. &c.

Quod ſi quis mancam Ordinationem receepiſſet, puta ſi in Ordina*tione* ſacerdotali Euchariſtiæ conficiendæ poteſtatem acceperet, ex *aliquo autem* caſu eam non recepiſſet manuum impoſitionem, qua peccati remittendi facultas concedi ſupponitur, exiſtimat Suarez diſp. 42. ſect. 4. *n. 13. eum* ſi forte abſolvere præſumeret, irregularem evaſurum, eſſe, *quia* miniſtraret in Ordine, vel, ſi ita loqui fas eſt, in parte Ordinis quam nondum habet.

Quæres 3. quis in hac irregularitate diſpenſare poſſit.

R. In irregularitate contracta ob violationem cenſuræ per Ordinis exercitium, ſolus Papa diſpenſat, ſi crimen publicum ſit; Epiſcopus vero ſi ſit occultum. In ea vero quæ incurritur per *exercitium Ordinis* nondum recepti, diſpenſat Epiſcopus quoad *uſum* Ordinis *ſuſcepti*, c. 2. De Cleric. non ord. min. poſt pœnitentiam *biennio toto vel triennio* peractam; Papa vero quoad aſcenſum ad Ordines ſuperiores, modo tamen crimen publicum ſit; ſi enim occultum fuerit, Epiſcopus etiam ad Ordines ſuperiores diſpenſat: imo nec eum tunc obligatum puto ad imponendam biennii pœnitentiam, citato Canone præſcriptam; hæc enim in eos ſolum conſtituta videtur, qui temerarii ſimul & publici, Ordinis nondum recepti, fuerint profanatores.

CAPUT QUINTUM.

De irregularitate ex delicto hæreſis.

DUo in præſenti Capite inveſtiganda manent. 1. quid de hæreticis, iiſve qui ad hæreticos pertinent, conſtituat jus commune. 2. quid de iis ſentiendum juxta Regni hujus uſum & leges.

CONCLUSIO I. Jure communi irregulares ſunt hæretici, apoſtatæ a fide, eorumque fautores & defenſores; unde ne quidem poſt converſionem ſunt ordinandi. Eſt communis, ait Suar. diſp. 43. ſect. 1.

Prob. *De hæreticis*, ex c. 21. 1. q. 7. ubi gratiæ inſtar & favoris conceditur iis qui ab hæreſi revertuntur, ut *adempta ſibi omni ſpe promotionis*, in Ordine jam ſuſcepto *maneant*; ergo hæretici ad Ordines ſuperiores gradum facere non poſſunt, imo nec in iis quos forte ſuſceperint miniſtrare, niſi ex gratia quadam & diſpenſatione.

Prob. 2.

Digitized by Google

Prob. 2. de apoſtatis, tum ex c. *Presbyteros* 32. diſt.50. tum quia apoſtatæ a fide, in omnibus rejiciunt fidem, quam hæretici nonniſi in uno quodam puncto abjiciunt.

Prob. 3. de omnibus ſimul, ideſt de hæreticis eorumque fautoribus ex c. 2. *De hæret.* in 6. ubi vetat Alexander IV. ne ulli eorum ad Eccleſiaſtica beneficia, vel *officium publicum admittantur*: Ordo autem pertinet ad officium publicum, ait Avila 7. p. diſp. 4. dub. 2.

Circa hæc notant ſatis communiter Doctores. 1. ut incurratur irregularitas ex hæreſi, neceſſum non eſſe ut hæreſis notoria ſit; etiam notorietate facti, ſed ſatis eſſe ſi non ſit mere interior. Ita Suar. ibid. & Lugo de fide d.23. n.119. qui tamen oppoſitam opinionem cenſent probabilem eſſe. 2. eos qui hæreſim exterius profeſſi, fidem ſervant in corde, licet graviter peccent, haud tamen irregularitati adverſus hæreticos ſancitæ obnoxios fieri, quia reipſa hæretici non ſunt; poſſunt tamen irregularitatem ex infamia incurrere: qui vero exterius ſolum a fide apoſtatant, v.g. idolis ſacrificando, fiunt tamen irregulares; quia citatum cap. 32. diſt. 50. in eos omnes generatim & indiſtincte cadit *qui immolaverunt*. Qui a profeſſione Religioſa apoſtatant, *ad Clericatus officium admitti* non debent, ac proinde ſunt irregulares, ex c. final. diſt.50. Clerici vero ab habitu & tonſura Clericali apoſtatæ, nullibi in jure declarantur irregulares, ex Ugolino & Bonacina diſp. 7. q.3. punct.7. num.8.

Dixi in Concluſione, *jure communi*; quia in Gallia hæretici, Calviniſtæ v.g. non habentur pro irregularibus, unde cum ab errore converſi, abſolutionem receperunt, poſſunt abſque recurſu ad Sedem Apoſtolicam, ordinari, & beneficia recipere. Vide Pontas v. *Collation* caſ.108. Gobard tom.1. q.2. art.7. n.6. & hoc verum eſt, etiam poſt Edicti Nannetenſis revocationem.

Quæres an ſchiſmatici ſint irregulares.

R. Non eſſe ſi pure ſint ſchiſmatici, quia id nullibi conſtitutum eſt in jure. Si vero ſimul ſint hæretici, ut eſſe ſolent, quia *nullum ſchiſma non aliquam ſibi confingit hæreſim*, c. 26. XXIV. q.3. irregulares erunt, non præciſe ratione ſchiſmatis, ſed ratione hæreſeos eidem annexæ, Gibert p. 801. Neque etiam irregulares ſunt ii qui ex neophytis, Paganis, Judæiſve deſcendunt, cum id non ſit expreſſum in jure; ſecus ſi ipſi ſint recenter converſi, de quo ſupra 2. p. c. 2. ubi de neophytis.

CONCLUSIO II. Hæreticorum *filii*, *uſque ad primum & ſecundum gradum per paternam lineam . . . . per maternam vero ad primum dumtaxat*, ſunt irregulares. Habetur c. 15. *De hæret.* in 6.

Hæc Juris diſpoſitio ſpectat tantum filios hæreticorum qui tales ſunt actu, *vel tales deceſſiſſe probantur; non autem illorum quos emendatos eſſe conſtiterit, & reincorporatos Eccleſiæ unitati*, vel qui ad recipiendam humiliter pœnitentiam parati fuerint, ibid. *V. Suar. diſp. 43. ſect. 3.*

Hæc pœna extenditur etiam ad filios illegitimos, ne plus habeat luxuria quam caſtitas. Ita Avila & alii apud eum. An autem ad eos etiam extendatur qui ante nati ſunt quam parentes eorum in hæreſim lapſi ſint, diſputatur. Negant Navarrus Conſil. 27. de hæreticis, Ugolin. & alii quos ſequitur Bonacina n. 10. tum quia materia pœnalis reſtringi debet quantum poteſt; tum quia argumentum ſumi poteſt a crimine læſæ majeſtatis ad crimen hæreſis, ex c. 10. Extra. *De hæret.* ſed.

filii

Digitized by Google

filii regum læſæ majeſtatis ante delictum paternum nati, non ſubjacent pœnis quibus ſubjacent nati poſt delictum; ergo.

Quæres an hæreticorum filii in Gallia irregulares ſint.

R. Negative. Nuſquam enim, ſive ante revocationem Edicti Nannetenſis an. 1685. factam, ſive poſt, recurrerunt Epiſcopi ad Apoſtolicam Sedem, ut hæreticorum filios promoverent ad Ordines. Ita docent Gibert p. 802. & melius auctor Collat. Andeg. p. 468. Neque vero hæc praxis Galliæ propria eſt, cum Bonacina ibid. n. 9. fidem faciat in aliquibus Germaniæ locis conſuetudine receptum eſſe, ut ipſimet hæretici, ſi ad meliorem frugem redeant, abſque diſpenſatione ordinentur: quanto magis ergo filii qui paternum crimen imitati non ſunt, citra diſpenſationem ordinari poſſunt?

Ceterum ubi viget citata juris diſpoſitio, hæreticorum filii, *non niſi* a Papa diſpenſari poſſunt, quia hæc irregularitas eſt ex defectu; *ubique* vero Epiſcopus cum hæreticis occultis diſpenſare poteſt, *ut docet* Lugo de fide diſp. 23. n. 124.

CAPUT ULTIMUM.

De diſpenſatione irregularitatis.

Circa irregularitatis diſpenſationem quaſdam proponemus regulas, quarum ope quidquid ad hanc ſpectat materiam, facilius retineri poſſit; ſed & unicuique regulæ, ſuam, ſi quam habet, exceptionem adjungemus.

Regula 1. Omnis irregularitas ex defectu, quæ cauſam habet tranſitoriam, ceſſat ceſſante eadem cauſa, abſque ulla Superioris diſpenſatione. Hinc qui ſunt irregulares defectu ætatis, *ſcientiæ*, *libertatis corporis*, animi, & natalium, irregulares eſſe *deſinunt adepta ætate*, *ſcientia*, libertate, aut ſublato naturaliter aut *per miraculum* defectu corporis & animi, vel obtenta per ſubſequens *matrimonium* legitimatione. Ita paſſim Theologi, ut Salmant. *cap.* 8. *n.* 55. Gibert p. 619. Ratio a priori eſt, quod eæ irregularitates non in perpetuum conſtitutæ ſint, ſed ad tempus quo duratura eſt talis cauſa. Ratio a poſteriori eſt, quod irregularitas ſupponat indecentiam; hæc autem indecentia ſatis ex Eccleſiæ judicio tollitur in prædictis caſibus, cum tollitur ejus cauſa.

Hæc regula extenditur etiam ad infamiam facti, quæ licet ſit ex delicto, poteſt aliquando per ſolam agendi rationem contrariam tolli, de quo vide ſupra 2. part. cap. 6. At eadem regula non comprehendit, ut ex ipſius terminis patet, irregularitates quæ cauſam habent permanentem, quales ſunt ex Eccleſiæ judicio ceteræ irregularitates præter eas quas modo recenſui: unde irregularitas bigamiæ, illegitimitatis per ſubſequens matrimonium non reparatæ, defectus lenitatis, licet non ſint ex delicto, ſemper perſeverant, niſi a Superiore relaxentur. Idem contingit in irregularitatibus ex delicto, quæ, ſi infamiam excipias, non auferuntur, etiam poſita delicti emendatione, & læſæ partis ſatisfactione:

Digitized by Google

ne: unde etiamſi homo occiſus reſurgeret, occiſor ſemper maneret irregularis; quia ſemper ſtat eum poſuiſſe actionem quæ parit indecentiam, quæ juxta Eccleſiæ judicium, ſola diſpenſatione relaxari poteſt.

Regula 2. Irregularitas qualibet ex delicto proprio conſurgens, tollitur per Baptiſmum; vel ut accuratius loquar, nulla irregularitas ante Baptiſmum incurritur ratione proprii delicti. Ratio eſt, quia Baptiſmus omnem maculam, ac proinde omnem quæ ex ea macula ſequi poſſet indecentiam tollit; unde ex conſequenti aufert omne fundamentum irregularitatis ex delicto quæ poſt Baptiſmum ſuboriri poſſet. Aliud eſt de irregularitate ex defectu, niſi defectus ſit lenitatis; nam bigami, illegitimi, laborantes aliquo corporis vel animi defectu, quo quis ad Ordines inhabilis fit, accepto etiam Baptiſmo, ad Clericatum abſque diſpenſatione promoveri non poſſunt, Sair. lib. 7. cap. 13. num. 3.

Regula 3. Duos potiſſimum habet effectus profeſſio in Religione approbata, ſecundum jus commune. 1. enim faciliorem reddit cujuſcumque irregularitatis diſpenſationem, ut patet ex cap. 1. 2. & 3. *De eo qui furtive*. 2. efficit ut illegitimi ad ſacros Ordines, licet non ad Prælaturas etiam Regulares, poſſint promoveri, c. 1. *De filiis Presbyt.* An autem Prælati Regulares vi privilegiorum, omnes prorſus irregularitates, bigamiæ etiam & homicidii cujuſcumque voluntarii, quæ omnium diſpenſatu difficillimæ ſunt, relaxare poſſint, prout docent Salmanticenſes, noſtrum non eſt definire. Satis fuerit ſi moneamus, quod ſicubi Religioſus palam irregularis, præterquam ex natalium defectu, Epiſcopo ordinandum ſe ſiſtat, poteſt is eumdem rejicere, niſi exhibeat privilegium vi cujus ſeſe diſpenſatum eſſe contendit, neque ſufficeret, teſte Avila, ſi conſuetudinem allegaret. *Avil. d. 10 dub. 5.*

Regula 4. Nulla eſt irregularitas in qua Papa diſpenſare non poſſit, ſequitur ex dictis.

Regula 5. Epiſcopis licitum eſt *in irregularitatibus omnibus .... ex delicto occulto provenientibus, excepta ea quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis aliis deductis ad forum contentioſum diſpenſare*. Illud porro delictum in præſenti materia occultum dicitur, non modo quod per ſe occultum eſt, ſed etiam quod licet de ſe probari poſſit per teſtes, quia a duobus v. g. aut tribus perſonis cognoſcitur, hactenus tamen notorium non evaſit, neque per ſententiam, aut ſaltem decretum Judicis, vel rei confeſſionem in judicio factam, neque per tantam facti ipſius divulgationem, ut jam nulla poſſit tergiverſatione celari in tota vicinia, aut majori ejus parte: ad quod non requiritur ut ad omnium magnæ alicujus civitatis vel pagi incolarum, aut majoris partis ejuſdem pagi, aures pervaſerit; ſed ſufficit, juxta probabiliorem ſententiam, ut ſaltem a decem loci perſonis certo cognoſcatur: decem enim perſonæ Parochiam faciunt, caput *Unio*, 3. 1x. quæſt. 3. & ideo ſi in pago vel villula pauciores ſint perſonæ quam decem, factum coram omnibus perpetratum non cenſebitur notorium, prout docet Fagnan. in cap. *Veſtra*, *De cohabitat. cleric.* num. 88. & 93. Ita docent ex auctoribus Gallis, Collat. Andeg. de irregul. ſub finem p. 530. Ducaſſe 1. part. cap. 10. ſect. 4. Solier in Paſtor. l. 3. tit. 37. quibus concinit praxis Eccleſiæ Pariſienſis, ut patet ex Mandato Emin. Card. Noallii de caſibus reſervatis, anni 1709. *Fagnan. tom. 2. in 1. part. 3. Decretal.*

Verum

Verum quædam hic caute ſunt ponderanda.

Notandum itaque 1. ſemper cenſeri occultum id quod certo & indubie non eſt cognitum: unde quod ſolo rumore publico nititur, non eſt vere publicum; neque enim publicis rumoribus immorandum eſt, cum fama *veris addere falſa* gaudeat. Quapropter licet citati mox Scriptores ad Apoſtolicam Sedem recurri velint, ut obtineatur irregularitatis ex delicto publico contractæ diſpenſatio, quod utique coram Deo tutius eſſe nemo ambigit, fatentur tamen aut fateri debent, id ſatis raro contingere; quia vix ullum eſt crimen quod aliqua tergiverſatione celari non poſſit.

Nota 2. Crimen quod publicum eſt in ratione criminis, non ſemper parere irregularitatem publicam. Si enim notorium ſit, Sacerdotem ex atroci v. gr. Sacerdotis alterius percuſſione incurriſſe excommunicationem, & non ſit certum eum ante ſacrorum celebrationem, abſolutionem non recepiſſe, irregularitas non erit publica, prout inſinuat auctor Collat. Andeg. pag. 531. unde, meo quidem judicio (nam aliam eſſe Pœnitentiariæ Romanæ praxim teſtatur D. Gohard. tom. 1. pag. 329. 1. edit.) qui publice excommunicatus, non publice ſed clam celebraret, publice irregularis non eſſet; atque id expreſſe tradit Mandatum Pariſienſe anni 1709. de caſibus reſervatis, tit. de diſpenſ. Sic etiam ſi actus qui delictum eſt, publicus ſit, ſed occultus in ratione delicti, puta ſi Sacerdos occulte excommunicatus palam celebret, irregularitas inde conſurgens non erit publica, quia peccatum ex quo irregularitas ea procedit, non eſt publicum formaliter, ſed materialiter dumtaxat. Imo cenſet Sambovius tom. 3. caſ. 114. Sacerdotem cenſura notoria perculſum, ſi publice celebret coram populo qui neſciat inde contrahi irregularitatem, non eſſe habendum pro publice irregulari, nec diſſentit auctor Collat. Andeg. An autem qui Pariſiis irregularis eſt ex delicto publico, ſi in alio ſe transferat ubi delictum illud occultum eſt, & tale remanſurum merito conjicitur, an, inquam, ab Epiſcopo loci illius diſpenſari poſſit, magna eſt inter Juriſperitos diſſenſio. Negant Navarrus Conſ. 43. *De tempor. Ordin.* in novis. Sairus in florib. deciſion. ſub eod. tit. deciſ. 64. Suarez tom. 4. de Pœnit. diſp. 30. ſect. 2. num. 2. Affirmant vero Piaſecius part. 1. capit. 1. num. 56. pag. mihi 62. Barboſa in Collectaneis ad Concil. Trident. ſeſs. 24. cap. 6. num. 28. & in Tract. de officio & poteſtate Epiſc. part. 2. alleg. 39. num. 27. & alii apud ipſum. Ex hac opinionum diverſitate ſequi videtur, validam fore diſpenſationem quæ in hoc caſu concederetur ab Epiſcopo, quia Epiſcopus diſpenſare poteſt quoties dubitatur an diſpenſatio ſit Papæ reſervata. Monet tamen Tiburtius Navar. 1. part. cap. 3. pag. 26. edit. Pariſ. Confeſſarios, ut cum impedimentum in uno loco occultum, in alio publicum eſt, & qui eodem tenentur impedimento ad Pœnitentiariam ſolam reſcripſerunt, monet, inquam, Confeſſarios, ut in hiſce caſibus *numquam diſpenſent, niſi expreſſe in Brevibus ſeu Litteris ſacræ Pœnitentiariæ detur eis facultas in hujuſmodi occultis diſpenſandi*. Quia, nimirum, inquit, *Pœnitentiaria non ſolet admittere* (ideſt diſpenſando relaxare) *hoc genus occulti, quod eſt publicum in alio loco*.

Not. 3. Non omne delictum quod ad forum contentioſum deducitur, parere irregularitatem Romano Pontifici reſervatam. Nam 1. neceſſe eſt

ut

ut reus ſaltem citatus fuerit: a citatione enim judicium inchoatur, ait Piaſecius ibid. unde non ſufficeret vel ſolus conqueſtus apud tribunal Eccleſiaſticum, vel informatio ab eodem tribunali facta, prout jam docui in Tractatu de cenſuris pag. 121. alias 768. 2. neceſſe eſt, ut reus innocentiam ſuam non probaverit; ſi enim ex falſis etiam probationibus abſolutus fuerit, cenſetur crimen ejus occultum, quia accuſatio ſine effectu nihil operatur. 3. ſi reus nec abſolutus fuerit, nec condemnatus, ſed compoſuerit & tranſegerit cum parte, vel cum Curia ad quam res deducta erat, delictum hoc adhuc ab Epiſcopo vi Tridentini relaxari poteſt, ex Piaſecio ibid.

Not. 4. Eos qui ab Apoſtolica Sede irregularitatis diſpenſationem obtinere volunt, ad Datariam, ubi oratoris nomen & Diœceſis exprimenda ſunt, recurrere debere, ſi crimen ſit publicum, ſi vero occultum fuerit, ſatis eſt ut ad Pœnitentiariam recurrant, ubi omnia ſecreto tractantur.

Regula 6. Irregularitates omnes ex defectu, paucis exceptis, communiter ſunt Romano Pontifici reſervatæ. Idem dicendum de irregularitatibus ex delicto publico. Ratio eſt, quia (quidquid in contrarium doceat Gibert in nuperis Inſtitutionibus Eccleſiaſticis to.1. tit.65.) diſpenſatio irregularitatis interdicta eſt Epiſcopo, quoties eidem non eſt permiſſa ſive a jure, ſive a conſuetudine ſufficienter præſcripta; conſuetudo enim, etiam ſola, ut juriſdictionem dare, ſic & auferre poteſt, prout notat Sambovius tom. 2. caſ. 64. & alibi * cum agmine Theologorum docuimus: atqui pauci ſunt caſus irregularitatis ex defectu, in quibus jus vel conſuetudo Epiſcopis diſpenſationem permittant. *Cum irregulari ex defectu*, ait Cabaſſutius lib.5. cap.19. num.3. *non poteſt Epiſcopus diſpenſare, niſi in uno aut altero caſu;* nempe cum illegitimis & cum bigamis; idque *ad ſolos Ordines minores, atque ad ſimplex, non vero ad Beneficium Curatum.* Sed fallitur vir eruditus quoad bigamos: multo enim certius eſt ſolum Papam diſpenſare poſſe in bigamia ſeu vera, ſeu interpretativa; aliud eſt de bigamia ſimilitudinaria, in qua ex cap. *Sane 2. De Cleric. conjug.* & capit. *1. Qui Clerici &c.* conſtat, Epiſcopum cum reo, qui pœnitentiam egerit, diſpenſare poſſe, ut non ſolum in ſacro, quem ante matrimonium ſuſceperat gradu miniſtret, ſed etiam ut ad ſuperiorem promoveatur. Ita docet contra Cabaſſutium auctor Coll. Andeg. pag. 290. & Pontas v. *Diſpenſe de l'irregularitè*, caſ.16. & hæc quidem doctrina ſuas habet limitationes, quas ſupra retuli p. 120.

* De Legib. c. 6. art. 2.

Quod ſpectat ad irregularitates ex delicto publico, nulla mihi occurrit in qua communiter diſpenſare poſſit Epiſcopus, præter eam quæ naſcitur ex ſuſceptione Ordinis per ſaltum: imo valde dubium eſt, an in hoc caſu incurratur irregularitas, ut ſupra dixi Cap. 3. Concl. 3.

Dixi, *communiter;* quod ut explicem, ſit

Regula 7. Irregularitates Papæ reſervatæ, in duplici caſu ab Epiſcopis relaxari poſſunt.

1. Quidem cum dubiæ ſunt. Ratio eſt, quia reſervatio, utpote odioſa, & Epiſcoporum poteſtati incommoda, reſtringi debet ad caſus certæ irregularitatis; unde, ut alibi diximus, Epiſcopi in dubio caſtitatis voto, dubia cenſura, dubio & incerto matrimonii impedimento diſpen-

Digitized by Google

Vid. Gibert. Inſtit. Eccleſ. p. 270.

diſpenſare poſſunt, Gibert pag. 628. Ducaſſe tom. 1. cap. 10. ſect. 3. n. 7. Gohard tom. 1. pag. 308. & vel ipſi Ultramontani, e quibus vide Fagnan. in cap. *Veniens*, *De filiis Presbyt.* num. 7. & 8. Eadem de cauſa irregularitates relaxari ab Epiſcopis poſſunt, cum dubium eſt an Papæ reſervatæ ſint.

2. Eædem irregularitates ab Epiſcopo relaxari poſſunt vel in perpetuum, vel ad tempus, cum irregularis vel nunquam ad Apoſtolicam Sedem recurrere poterit propter paupertatem ſuam; vel ſaltem hic & nunc recurrere nequit ob imminens ſcandalum. Ratio eſt, quia reſervatio non eſt in deſtructione; neque ea poteſt eſſe mens Pontificis Romani, ut qui pretium quod ad obtinendas etiam *in forma pauperum* diſpenſationes ſolvi ſolet, impendere non poteſt, perpetuo ab Ordinibus excludatur, ſi magnam injiciat ſpem, futurum ut de Eccleſia præclare & utiliter mereatur. Item non exigit Papa, ut Sacerdos qui ob locorum diſtantiam, nonniſi poſt duos treſve menſes, diſpenſationem obtinere poteſt, Parochiam alio auxilio deſtitutam, aut grave ſcandalum paſſuram deſerat, donec diſpenſationis Breve receperit; ergo in utroque hoc caſu valet Epiſcopi diſpenſatio, licet in poſteriori, quam primum ad Apoſtolicam Sedem recurrendum ſit, ut ex Sambovio docet Pontas, v. *Diſpenſe de l'Irregularitè*, caſ. 15.

Quæres an irregularitas quam quis incurrit, violando proprii ſui Epiſcopi cenſuram, poſſit, etiam cum publica eſt, ab eodem Epiſcopo relaxari.

Affirmant aliqui, quorum ſententiam amplectitur Sambovius tom. 2. caſ. 64. cui adhæret citatum Pariſienſe Mandatum, his verbis: *Ad D. Archiepiſcopum pertinet in his irregularitatibus diſpenſare, quæ exurgunt e violata cenſura aliqua, neque a jure, neque a Conciliis, neque a ſummo Pontifice, ſed ab ipſo D. Archiepiſcopo lata.*

Re tamen, ut decet, inſpecta, evidens eſt, Epiſcopum non magis in irregularitate ex propriæ cenſuræ violatione contracta, diſpenſare poſſe, quam ſi hæc ex alterius cujuslibet cenſuræ violatione contracta fuerit. Ratio eſt, quia licet cenſura, cujus occaſione incurritur irregularitas, feratur ab Epiſcopo, ipſa tamen irregularitas fertur a jure communi, ac proinde irregularitatis in genere naturam ſequitur; ergo Epiſcopus in ea diſpenſare non poteſt, ſi publica ſit, niſi aut cenſura quam tulit, ſit cenſura large & improprie dicta, quæ proprie dictam irregularitatem non pariat; aut ex conſuetudine præſcripta vel privilegio, diſpenſandi hoc in caſu facultatem habeat, ut veriſimiliter habent Archiepiſcopi Pariſienſes.

Unum addo cum recenti auctore Tractatus de Beneficiis, tom. 1. p. 334. irregularitatem cui annexa eſt pleno jure privatio Beneficii, tolli poſſe a Papa, abſque eo quod quis ad Beneficium hoc rehabilitetur; irregularitas enim & inhabilitas illa, duæ ſunt pœnæ omnino diſpares, quarum prior, poſteriori remanente, auferri poteſt.

TRA-

Digitized by Google

TRACTATUS
DE
DISPENSATIONIBUS
IN SPECIE.

CUM generalium quæ alibi expoſuimus, principiorum applicatio graves in praxi difficultates patiatur, hortati ſunt me amici nonnulli, tum pietate & doctrina, tum ſecundis, quas in Eccleſia obtinent, ſedibus inſignes, ut præcipuos percurrerem caſus, qui diſpenſationum materia eſſe ſolent; & quam nitide fieri poterit, indicarem quandonam pro obtinenda diſpenſatione ad Sedem Apoſtolicam recurrendum ſit, quandonam vero eadem diſpenſatio ab Epiſcopis concedi poſſit. Annui poſtulatis, neque enim exciderat mihi e memoria, doctiſſimum D. Tournely, pluries, dum in vivis degeret, egiſſe apud me, ut quædam ea de re ſcriberem, quibus ſupplerentur quæ ſuis de matrimonio prælectionibus deeſſe poterant. Ergo ut quem olim vivum colui, hujus quoque poſt ultima fata, nutus & leges venerer, Opuſculum hoc qualecumque aggredior, in quo iis, quæ de matrimonii impedimentis ſcripſit vir ille ſpectatiſſimus, multa addam, quæ omiſit; ex iis vero, quæ quantum ſatis eſt pertractavit, id unum ſuffurabor quod ad præbendam generalem rei tractandæ notitiam neceſſarium fuerit. Nova ſingula aſteriſco * ad marginem deſignabuntur, ut evidens ſit tercentas ad minus hic agitari difficultates quæ ab auctore noſtro prætermiſſæ fuerant. Duæ erunt Tractatus hujuſce partes. Prima diſpenſationes, quæ ad matrimonium pertinent, inveſtigabit. Secunda alias diſpenſationum ſpecies complectetur. *Tract. de Legib. c. 1.*

PARS

* Aſteriſcos ſuppreſſi ob multitudinem.

Digitized by Google

PARS PRIMA.

De diſpenſationibus ab impedimentis matrimonii.

Ut intelligatur quid circa impedimenta matrimonii poſſit Eccleſia, uniuſcujuſque impedimenti natura & extenſio in primis inveſtigari debet, quod antequam fiat,

Not. Impedimenta matrimonii duplicis ſunt generis: alia impediunt, ne matrimonium valide contrahatur, & hæc vocantur *dirimentia*; alia vero non dirimunt quidem matrimonium, ſed impediunt ne licite contrahatur, & vocantur *prohibentia*. Impedimenta dirimentia jure *antiquo* duodecim erant, quibus alia duo jure novo Concilii Tridentini, raptus ſcilicet & clandeſtinitas addita fuere. Unde hodie quatuordecim recenſentur impedimenta, matrimonii diremptiva, imo & *quindecim*, adjuncta ſcilicet dementia quæ male a quibuſdam prætermittitur, cum grave ſit cujuſcumque contractus impedimentum. Omnia iis aut pene ſimilibus verſibus exprimi ſolent:

V. Coll. And. de matr. t. 2. p. 49.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus diſparitas, vis, ordo, ligamen, honeſtas,
Amens, affinis, ſi clandeſtinus & impos,
Si mulier ſit rapta, loco nec reddita tuto.
Hæc facienda vetant connubia, facta retractant.

His præmiſſis unumquodque impedimentum explicabimus, ut facilius intelligatur an, quando, & a quibus relaxari poſſit.

CAPUT PRIMUM.

De impedimento erroris.

Quadruplex hic cum Silvio diſtingui debet error, *perſonæ ſcilicet*, conditionis, qualitatis, & fortunæ.

Suppl. in 3. p. q. 51. art. 2.

Error *perſonæ* ille eſt, quo una perſona ſumitur pro alia, v. g. Petrus pro Joanne, non quod error ſit in nomine, ſed quia eſt in perſona nominata.

Error *conditionis*, prout in præſenti accipitur, ille eſt, quo judicatur aliquis eſſe liber, cum ſit ſervus, ſeu mancipium, gallice *eſclave*. De eo agemus, capite ſequenti.

Error *qualitatis* ille eſt, quo quis judicatur eas habere qualitates, quas de facto non habet; ut *quando putatur bonus, qui malus eſt*, catholicus, qui hæretice ſentit, ſobrius & integer corporis, qui nihil horum habet.

Canon. unic. XXIX. q. I.

Error *fortunæ* eſt, *quando hic putatur eſſe dives, qui eſt pauper, vel e converſo*.

Ibidem.

Certum eſt apud omnes, I. quod error quicumque circa perſonam, dirimat matrimonium, idque jure naturali; unde matrimonium Jacob cum Lia, novo ejuſdem Jacobi conſenſu confirmari debuit: unde etiam ne apud ipſos quidem Infideles valeret ejuſmodi matrimonium. Ratio eſt, quia ad matrimonium requiritur conſenſus: porro ubi eſt error perſonæ,

ſonæ, deeſt conſenſus. Tunc enim conſenſus non fertur in hanc perſonam, cum qua contrahitur, ſed in aliam, quæ adeſſe putatur; ergo tunc erratur circa ea, quæ ſunt de ſubſtantia matrimonii; ergo hujuſmodi matrimonium omnino invalidum eſſe debet. Aliud eſſet, ſi in nomine ſolo erratum fuiſſet, ut bene notat du Perray in Tractatu gallico de diſpenſationibus matrimonii p. 23. quia nihil facit error nominum, cum *de corpore conſtat*, ex Leg. 9. ff. *De contrab. empt.*

Dixi *error quicumque &c.* quia ut error matrimonium dirimat, nihil intereſt, an invincibilis ſit, an vincibilis, craſſus & fatuus; an procedat ab ipſo contrahente, an ab alio, qui eum decipiat; an ſecluſo errore adhuc contracturus fuiſſet, an non: quia in variis hiſce hypotheſibus, ſemper verum eſt, eum, qui circa perſonam errat, reipſa non conſentire in eam, quæ ſibi proponitur, etſi forte vel circa eam erret ex mera ſua culpa; vel ſi eam cognoſceret, libentius ei jungeretur, quam cui ſe ſe conjungi exiſtimat. Is quidem ultimus caſus paulo plus habet difficultatis; ſed deciſio noſtra, quam tradunt Sanch. lib. 2. diſp. 40. Silvius ibid. & alii pene omnes, principiis, quæ alibi ſtabilita ſunt, prorſus congruit. Scilicet enim error concomitans, licet non reddat actum involuntarium poſitive, eumdem tamen facit non voluntarium; porro actus non voluntarius, eo ipſo quo talis eſt, excludit aut ſaltem non includit conſenſum ad matrimonii validitatem requiſitum. Si quis tamen ita affectus eſſet actualiter, ut vellet contrahere cum perſona præſente, quæcumque ea ſit, valeret utique matrimonium, quia ſufficiens adeſſet conſenſus. Ita Salmanticenſes tract. 9. c. 10. n. 1. Ethica amoris pag. 695. &c.

Certum eſt 2. Errorem qualitatis aut fortunæ, regulariter loquendo, non dirimere matrimonium, quia ſcilicet per eum non tollitur conſenſus in primarium matrimonii objectum, quod eſt perſona. Verum quidem eſt, quod qualitas & fortuna ſint cauſæ, quæ movent ad contrahendum, & quibus ſecluſis plerumque non contraheretur: at inde ſequitur dumtaxat matrimonia ex tali errore contracta eſſe involuntaria ſecundum quid, nempe quoad accidentia; ſed nullatenus ſequitur eadem eſſe involuntaria abſolute & quoad ſubſtantiam: quia qui ſic contrahunt, revera conſentiunt in talem determinate perſonam, ſolumque in eo falluntur, quod eam v. g. credant virginem eſſe, vel divitem, quæ corrupta eſt vel egena: unde eodem prorſus modo conſentiunt, ac ſi non fallerentur, quia reipſa credunt id ineſſe circa quod falluntur. Et vero quæ tandem matrimonia valerent, ſi contrahentes conſenſum ſuum ab hujuſmodi qualitatibus dependere vellent?

Nec dicas, eleemoſynam ei, qui alium ficta & ementita paupertate decipit, conceſſam, invalide concedi; ac proinde idem dicendum in præſenti caſu.

Magna enim eſt inter utrumque caſum diſparitas. Nam error in priori caſu eſt circa ipſam ſubſtantiam; cum objectum primarium & ſubſtantiale eleemoſynæ, ſit vera & realis paupertas, non autem ficta; at vero in caſu matrimonii, ipſæ perſonæ, non autem earum qualitates, ſunt primarium & ſubſtantiale matrimonii objectum; ergo cum aliud ſit *nolui*, aliud *noluiſſem*, valere debet matrimonium, quod reipſa contrahere voluiſti, quamvis ſi noviſſes quidquid latitabat mali, contrahere noluiſſes.

Digitized by Google

Dixi, *regulariter loquendo*, quia fieri aliquando poteſt, ut error fortunæ & qualitatis limitet conſenſum illius qui contrahit. Idque duplici præſertim in caſu contingit.

1. Cum error qualitatis tranſit in errorem perſonæ; prout fit quoties qualitas, circa quam erratur, determinat perſonam, cum qua quis intendit contrahere, eamque diſtinguit ab ea, quæ præſens eſt; ut ſi quis intendens contrahere cum filia primi Præſidis, contrahat cum ea, quæ ſe ejuſdem Præſidis filiam eſſe mentitur; aut ſi ei, quæ Regis primogenito nubere credit, offeratur filius natu minor ejuſdem Principis: tunc enim *ſi alius præſentetur ei quam filius* primogenitus *Regis, eſt error perſonæ, & impedietur matrimonium*, ait S. Thomas Supplem. 3. part. q. 51. art. 2. ad 5.

2. Idipſum etiam contingit, cum quis explicite vel implicite intendit non contrahere; ſi perſona, cum qua contrahit, tali careat qualitate. Ratio eſt, quia reipſa tunc non intendit ducere perſonam, quæ iis qualitatibus deſtituta ſit. Hinc judicarunt olim Doctores Salmanticenſes, nullum fuiſſe matrimonium puellæ cujuſdam quæ frequenter declaraverat ſe malle mori quam nubere cuipiam e Judæorum ſanguine oriundo, & quæ detecta fraude illius, cui nupſerat, quique proteſtatus fuerat ſe nec Judæum nec a Judæis eſſe, ſtatim reclamaverat. Et id quidem jure ac merito a prædictis Doctoribus definitum eſt, quia puellæ intentio ſatis, ſaltem implicite, ex rei circumſtantiis intelligebatur. Ita ex Baſilio Pontio refert & approbat Ethica amoris tom. 2. lib. 8. part. 2. cap. 27. n. 211.

Sed in hac materia ſatis difficili advertendum eſt cum Theologo Pictavienſi, eum qui perſonam jam antea viſu cognovit, eamque abſolute ducere voluit, ſi poſtea decipiatur, exiſtimando eam eſſe nobilem, vel primogenitam, valide tamen cum ea contrahere, quia error non verſatur circa perſonam, ſed circa accidentia. Idque verum eſt, etiamſi contrahere nollet, ſi perſonam hanc ignobilem eſſe cognoſceret, ut bene notant Salmanticenſes contra Pontium. Atque hoc niſi ſunt principio docti quidam Sorbonici, cum adverſus Advocatos duos definierunt valere matrimonium in ſequenti caſu: Vagus quidam, gallice *Avanturier*, cultiori veſtitu, eleganti forma, ingenio leporum & amœnitatis pleno, jactitabat ſe ex illuſtri familia oriundum, & eo titulo frequens erat in domo viri nobilis, cui erat filia jam matura viro. Placuit utrique advena; unde & ei nuptias ſpoponderunt, ſi genus ſuum probaret. Protulit ille ficta teſtimonia, & celebratæ ſunt nuptiæ. Comperta poſtmodum hominis novi fallacia, quæſitum eſt an valeret ejuſmodi matrimonium. Negarunt Advocati duo, de quibus ſupra, hac ratione ducti, quod error dans cauſam contractui, irritum faciat contractum, præſertim cum ex alterius contrahentis dolo oritur.

Habert. t. 7. p. 816. Verum aliter ſenſere Doctores prædicti, quos inter Habertus, cujus verbis rem totam retuli; quia deceptio tota fuit circa qualitates, nulla circa perſonam puellæ cognitam, & in quam ipſa conſenſit, licet ſecluſo dolo minime conſenſura. Neque verum eſt quod dicebant Advocati de dolo dante cauſam contractui, ut patet ex iis, quæ dicimus agendo de contractibus tom. 1. pag. 498. Ibi enim ex jure civili probatum eſt contractus, quibus error aut dolus etiam ab altero contrahen-

te

Digitized by Google

te cauſam dedit, ex natura rei validos eſſe; licet pro nutu partis deceptæ reſcindi poſſint, ſi talis ſint naturæ ut poſſint reſcindi, quod non convenit matrimonio, utpote de ſe indiſſolubili. Eadem tamen de cauſa poſſent ſponſalia reſcindi, quia ex natura ſua habent, quod gravibus de cauſis diſſolvi poſſint.

Antequam ulterius progrediar, operæ pretium eſt animadvertere, eos, qui ut puellas nobiles, re aut ſpe opulentas ducant, aut amicis ſuis ducendas procurent, iſtorum nativitatem, bona, fortunas præclaras, quibus rem domeſticam amplificare poſſint, animi & ingenii dotes, mendaciter & doloſe exaggerant, graviter peccare, & ad reſtituendum teneri, quia miſera hac fallaciarum ſtrue, nobili & opulentæ puellæ præripiunt id *quod erat in via habendi*, virum ſcilicet, cujus bona & conditio, bonis & conditioni puellæ reſpondeant: porro ex S. Thoma 2. 2. quæſt. 62. articul. 4. *Homo tenetur ad reſtitutionem .... ſi damnificet aliquem impediendo, ne adipiſcatur quod erat in via habendi*. Tunc igitur damnum compenſari debet, tum a marito qui vel e ſumptibus ſuis detrahat, vel id omne uxori procuret, quod eidem ſecundum leges procurare poterit; tum ab iis qui bona ejus fallacibus verbis exaggerando, cauſa ſunt, cur puella eum duxit; ii enim in ſolidum ad refuſionem damni hujus obligantur; unde bene ſibi conſulunt, qui matrimoniis alienis ſeſe non immiſcent. Hæc deciſio iis, quæ pene per totum de Juſtitia Tractatum diximus, conſentanea eſt, & traditur ab auctore Collat. Pariſ. tom. 2. pag. 116. His poſitis, ſit

Conclusio. Impedimentum erroris circa perſonam, nec a Romano Pontifice, nec ab ipſa Eccleſia diſpenſari poteſt. Ita S. Thomas in 4. diſt. 30. q. 1. art. 1. & ceteri Doctores.

Prob. Quia nulla eſt auctoritas, quæ validum efficere poſſit id, quod jure naturali poſitive invalidum eſt: atqui matrimonium ex errore circa perſonam contractum, jure naturali invalidum eſt. Nam invalidus eſt jure naturali contractus omnis, in quo circa ipſam ejuſdem ſubſtantiam erratur: atqui ubi eſt error circa perſonam, ibi circa ipſam matrimonialis contractus ſubſtantiam erratur; ergo.

CAPUT SECUNDUM.

De impedimento conditionis.

Conditionis nomine hic intelligitur ſtatus ſervitutis. Servorum autem quadruplex genus diſtinguitur; domeſticorum ſcilicet, adſcriptitiorum, mancipiorum, & ſervorum pœnæ.

Domeſtici ii ſunt, qui operas ſuas hero locant pacta pro iiſdem mercede, & qui nonniſi penes eaſdem operas, a dominis pendent.

Adſcriptitii, ſeu ſervi glebæ, ſunt ii, qui certos agros colere & exercere tenentur in commodum domini cujuſcumque, ad quem prædicti agri devenerint: iis ſolum deductis, quæ ad vitæ ſuſtentationem neceſſaria fuerint; & hi ratione ſolum glebæ ſeu agri a dominis ſuis dependent.

Mancipia ſeu ſervi ſtricte ſumpti, ſunt ii, in quos patronus plenam

Digitized by Google

habet libertatem, adeo ut eos tamquam rem ſuam vendere poſſit, aliis locare, quo voluerit tranſmittere, & in iis quibus volet licitis operibus occupare.

Denique ſervi pœnæ ii ſunt, qui ex judicis ſententia pœnæ alicui mancipati ſunt, puta qui damnati ſunt ad triremes, ad exilium perpetuum, ad mortem, quam fuga declinaverunt.

Nulla hic movetur difficultas de domeſticis, aut ſervis glebæ; i enim vere liberi ſunt, adeoque ſi quis ſervitutem eorum ignoret, non deſinet verum contrahere matrimonium, quia nempe matrimonium hoc nullo jure, nulla lege declaratur invalidum. Tota igitur difficultas eſt de mancipiis, & de ſervis pœnæ.

Porro error circa utrumque ſervorum genus quadrifariam accidere poteſt, ut notat Silvius in ſupplem. 3. part. q. 52. art. 1. Scilicet 1. *cum* perſona libera falſo exiſtimat eam, cum qua contrahit, eſſe etiam *liberam*. 2. cum ea, quæ libera eſt, falſo putat aliam eſſe ſervam. 3. *cum* quæ ſerva eſt, putat liberam eſſe eam, quæ etiam ſerva eſt. 4. cum ſerva putat eam eſſe ſervam, quæ eſt libera.

Ex his erroribus ſolus ille matrimonium dirimit, quo perſona liberā falſo exiſtimat eam, quam ducit, non eſſe ſervilis conditionis.

Quod is error matrimonium dirimat, patet ex cap. 4. *De conjugio ſervorum*, ubi ſic loquitur Innocentius III. *Si conſtiterit quod miles ignoranter contraxerit cum ancilla, ita quod poſtquam intellexit conditionem ipſius, nec facto, nec verbo conſenſerit in eamdem .·.·. contrahendi cum alia liberam ipſi concedimus auctoritate Apoſtolica facultatem;* ergo matrimonium hujuſmodi non valet, niſi novus partis deceptæ acceſſerit conſenſus. Et is quidem conſenſus jure novo Concilii Tridentini, coram Parocho & teſtibus renovari debet; quamvis jure antiquo ſufficeret conſenſus verbo vel facto præſtitus, ut patet ex cap. 2. ejuſdem tituli, ubi Alexander III. præcipit ut qui ſervam, duxit ab ea ſeparari nequeat, ſi eam carnaliter cognoverit, poſtquam audivit eamdem ancillam eſſe.

Quod autem tres alii errores matrimonium *non dirimant, patet*, quia nec dirimunt jure poſitivo, cum nullum *citari poſſit; nec dirimunt* ex jure naturali. In ſecundo enim caſu, cum quis liber eam ducit, quam putat ſervam eſſe, non *fallitur in* præjudicium ſui; neque error melioris conditionis conſenſum *ejus* tollere poteſt. Idem dicendum in quarto caſu, quia eædem hic valent rationes. In tertio autem caſu plena eſt æqualitas, nec poteſt quis plus exigere a comparte, quam eidem reddere poſſit; ita Silvius, cujus tamen deciſio difficilis mihi videretur, ſi ſervus, qui credidit ſe contrahere cum libera, ideo liberam eligere voluerit, quia jam prope diem manumittendus erat, ſeu libertatem recuperaturus.

Quod ſi quis liber contrahat cum ſerva cognita qua tali, valet hodie, ſaltem apud Latinos, matrimonium, quia unuſquiſque juri ſuo cedere poteſt.

Imo valet hodie, ſaltem apud eoſdem Latinos, idem matrimonium etiam abſque dominorum conſenſu contractum. Quia ſcilicet, ut bene notat Bonacina qu. 3. punct. 3. matrimonium conceſſum eſt jure naturali & divino in remedium concupiſcentiæ, & humani generis propagatio-

tionem: hoc autem jus non poteſt ſervis per dominos eorum auferri. Unde graviter peccabunt 1. ſi ſervorum matrimonio poſitive reſtant. 2. ſi ſervos, qui ſe etiam inconſultis matrimonium contraxerunt, vendant in partibus adeo remotis ut maritalia officia ſibi invicem reddere non poſſint: niſi forte, ait Sanchez diſput. 22. num. 12. excuſentur ratione magnæ neceſſitatis.

Dixi *valet hodie*, quia cenſent plures cum Tournely, conjugia ſervorum ſine conſenſu dominorum celebrata, prioribus Eccleſiæ ſæculis invalida fuiſſe, de quo conſule prædictum Doctorem p. 518.

Dixi iterum, *ſaltem apud Latinos*, quia Matthæus Monachus hanc etiamnum eſſe docet Eccleſiæ Orientalis praxim, ut ſervorum *nuptiæ quæ citra dominorum voluntatem contrahuntur, pro ſcortationibus habeantur*. Vid. auctorem Collat. Pariſ. tom. 2. pag. 122.

Sed cenſetur-ne juri ſuo cedere, qui eam ducit, cujus ſervitutem ignorat ignorantia admodum craſſa, & temeraria, quamque facile abjeciſſet, ſi attendiſſet ut poterat?

Affirmant aliqui apud Sanchez lib. 7. diſput. 19. numer. 19. ſed negant alii communiter, & melius. Quia ad validitatem matrimonii cum perſona ſerva contracti, requiritur electio libera, & adeo voluntaria, ut qui contrahit ſponte & lubenter juri ſuo renuntiet, & voluntarie ſubeat damnum & onus, cui ſe exponit ancillam ducendo: atqui ubi eſt ignorantia quantumvis craſſa ſervitutis alienæ, ibi deeſt plena illa & voluntaria electio; ergo non magis valet contractus matrimonialis in hoc caſu, quam valeat donatio facta Joanni, quem errore admodum fatuo ſumpſi pro Menalca, cui ſoli dare volui. Is itaque error non excuſabit a peccato omni, ſed, ut ita loquar, excuſabit a matrimonio, ſicut in ſimili excuſat error etiam fatuus circa perſonam, ut dictum eſt capite præcedenti.

Qui plura circa ſervitutem vult, conſulat Sanchez loco mox citato, ubi multa reperiet juxta mores noſtros inutilia, quia nulla eſt in Regno Galliæ ſervitus; unde mancipium quodcumque ſtatim ac Franciæ limites tetigit, libertatem obtinet. Ut tamen noſtrum de diſpenſationibus ſcopum aſſequamur, ſit

CONCLUSIO I. Impedimentum erroris circa conditionem ſervilem ab Eccleſia relaxari poteſt.

Prob. quia ad hoc ſufficit, ut impedimentum illud non ſit inductum jure naturali, ſed ſolum poſitivo: atqui licet impedimentum hoc juri naturali maxime congruat, ſtricte tamen & proprie inductum non eſt jure naturali. Jus enim naturale non irritat niſi contractus in quibus reperitur deceptio & injuria circa ipſam contractus ſubſtantiam: atqui error conditionis non eſt circa ſubſtantiam matrimonii. Subſtantia enim matrimonii conſiſtit in mutua corporum traditione, in ordine ad uſum conjugalem: atqui hæc traditio ſubſiſtit in præſenti caſu. Et licet non ſit omnino plena & perfecta ex parte ſervi, eſt tamen ſufficiens ad ſubſtantiam matrimonii; quæ ſolum exigit, ut reddatur debitum, quantum ſpectato cujuslibet ſtatu commode reddi poteſt, alioqni ne quidem valerent nuptiæ cum ancilla cognita ut tali contractæ; imo nec valerent matrimonia militum, quos uxores ſuæ inſequi non poſſent; er-

Digitized by Google

go dicendum eſt impedimentum conditionis ſervilis ab Eccleſia auferri poſſe, quia res per quaſcumque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſolvi poteſt.

Qui tamen etiam cum diſpenſatione ancillam duceret, fieret irregularis, ſecundum id Canonis decimiſeptimi inter Apoſtolicos. *Qui viduam duxit ..... aut meretricem, aut ancillam, aut aliquam, quæ publicis mancipata ſit ſpectaculis, Epiſcopus, Presbyter, aut Diaconus, aut denique ex conſortio Sacerdotali*, ſeu, ut alii legunt, *ex numero eorum, qui miniſterio ſacro deſerviunt, eſſe non poteſt*. Excipit Sanchez, niſi dominus propriam ancillam ducendo, eamdem liberam reddat, ut fit in Hiſpania.

Conclusio II. Impedimentum erroris circa conditionem, a ſolo Papa relaxari poteſt, niſi aliud ferat conſuetudo locorum legitime præſcripta.

Prob. Quia impedimentum quodcumque ea ſolum auctoritate tolli poteſt, qua conſtitutum fuit: atqui impedimentum erroris circa conditionem jure communi aut Pontificio fuit conſtitutum, eique ſolus Papa derogare poteſt; ergo.

Eamdem circa ſingula impedimenta methodum non ſequemur, quia ſatius videtur nobis ad calcem hujuſce Tractatus generales dare regulas, ex quibus uno quaſi intuitu judicari queat, quæ impedimenta a Papa aut Epiſcopis relaxari poſſint, vel non.

Quæres an valeat matrimonium ab iis contractum, qui ſervi pœnæ vocantur.

R. Cum Ferret Tract. de abuſu lib. 5. cap. 3. nu. 18. & nupero ejus interprete, matrimonia eorum, qui vel perpetuo exilio, vel perpetuis triremibus mulctati ſunt, valere quoad Sacramentum, non autem quoad jura civilia, ſeu effectus civiles.

Prob. 1. pars: tum quia matrimonia hæc nulla lege irritantur; tum quia cum apud Deum nulla ſit perſonarum acceptio, ſervi pœnæ non minus hujus Sacramenti capaces ſunt, quam alii quicumque, donec reſiſtat legitima poteſtas, quæ hactenus non reſiſtit.

Confirmatur ex variis Pariſienſis Senatus *Areſtis*, quorum unum anno 1618. emiſſum, nuptias ab homine in perpetuum exulante ratas habuit: alterum anno 1625. datum, idem ſanxit quoad nuptias hominis morte damnati, qui e carcere evaſerat: tertium denique anni 1700. reprobavit ſecundas nuptias, quas contraxerat mulier, quæ homini ad perpetuas triremes condemnato, *inſcia* conditionis ejus nupſerat, & hoc prætextu a priori viro receſſerat.

Alia eſt juriſprudentia territorii Burdigalenſis, quantum conjici poteſt ex Rituali ejuſdem Diœceſis anni 1707.

Prob. 2. pars, quia prædicti pœnæ ſervi, cenſentur mortui civiliter, & computantur inter eos, qui *omnia jura civitatis, familiæ, originis ac libertatis amiſerunt*; ergo legis beneficium non habent, cum *contra legem mariti ſint*; ex Lug. *Filio patron.* ff. *De ritu nupt.*

Quia tamen *deceptis jura ſubveniunt*, ſi uxor validis & omni exceptione majoribus argumentis probare poſſet ſe ignoraſſe conditionem mariti ad perpetuas v. g. triremes damnati, poſſet ipſa conventiones matrimoniales, v. g. dotem, dotalitium vulgo *douaire*, & communitatis jura percipere; prout obſervat Le Brun in Tract. de Communitate Lib. 1. cap. 4.

Digitized by Google

cap. 4. n. 26. favorabilior adhuc eſt conditio prolis ex hujuſmodi matrimonio procreatæ, de quo vide citatum Fevreti Commentatorem ubi ſupra tom. 1. pag. 486. lit. K.

Quod ſi quis ad tempus exilio triremibuſve damnatus eſſet, valeret etiam quoad effectus civiles ejus matrimonium, quia non cenſetur mortuus civiliter, ſed æquiparatur iis, qui, cum ſecundum Jus Romanum, ex una in aliam Provinciam relegati eſſent, non excidebant a civium Juribus. Ita auctor Collation. Pariſ. & citatus Fevreti Commentator.

Sed quid ſi homo damnatus morte appellationem injecerit, eaque pendente nuptias contrahat, valebunt ne quoad effectus civiles?

Non valebunt, ait idem Fevreti, ſi ſententia mortis confirmetur, quia poſterior ſententia effectum habet retroactivum, & omnia intermedio tempore geſta in irritum deducit. Aliud eſſet ſi reus ante confirmationem prioris ſententiæ, a qua appellavit, exceſſiſſet e vivis. Quia enim *delicta morte delinquentium extinguuntur*, Leg. 20. *De pœnis*, & *qui divina judicio adſtant, debuerunt Romano ſubtrahi*, c. *Quorumdam*, diſt. 23. idcirco ſententia, a qua appellatum eſt, pro non data haberetur, ſicque nec reum, nec ſucceſſores ejus jure ſuo privare poſſet.

CAPUT TERTIUM.

De impedimento voti.

VOtum generatim eſt promiſſio deliberate Deo facta de meliori bono; quam definitionem late explicui in Tractatu de Religione par. 2. c. 4. art. 11.

Votum ratione materiæ totuplex diſtingui poteſt, quotuplex eſt materia, quæ voveri poſſit. Votum, de quo agimus in præſenti, illud eſt quo quis continentiam Deo promiſit. Porro caute hic obſervandum eſt, continentiam multipliciter voveri poſſe. Scilicet primo *in perpetuum*, vel *ad tempus*; ſecundo *abſolute* & *illimitate*, ut ſi quis admodam a venereis, quæcumque ea ſint, abſtinentiam voveat; vel *partialiter* & *limitate*, ut ſi quis emittat votum non fornicandi, aut uxorem non ducendi. Neuter enim horum continentiam adæquate vovet, unde prior non peccaret uxorem ducendo; poſterior vero peccaret quidem fornicando, quia fornicatio ſemper peccatum eſt, ſed non peccaret contra religionem, quia voviſſet quidem abſtinentiam a nuptiis, non tamen a fornicatione.

Votum ratione modi, aliud eſt *ſimplex*, quod nuda eſt promiſſio ſine ſolemnitate Deo facta, ut votum jejunandi, vel ingrediendi Religionem: aliud *ſolemne*, quod eſt traditio ſeu conſecratio ſui ipſius divino cultui cum præſcriptis ſolemnitatibus facta, & Dei ipſius nomine ab Eccleſia acceptata. Utriuſque diſcrimen pro modulo noſtro expoſuimus Tractatu & loco citatis; unde hic ſufficiet animadvertiſſe non eſſe voto ſolemni locum, niſi vel in ſuſceptione Ordinis ſacri, vel Profeſſione valida Religionis ab Eccleſia approbatæ.

Dixi, *in Profeſſione valida:* ſi quis enim invalide voverit, in Ordine

Digitized by Google

Religioſo, puta quia ſine legitima diſpenſatione vovit ante integrum Novitiatus annum, aut antequam decimum-ſextum ætatis annum complevisset, is ſolemni voto aſtrictus non erit; ſed ſolum ſimplici, quia præſumitur voviſſe quantum potuit. Idem dicendum, ſi vota quæ quis in Religione etiam approbata poſt legitimæ probationis tempus emiſit, non approbentur ab Eccleſia ut ſolemnia; tunc enim non habebunt vim niſi voti ſimplicis, adeoque nec matrimonium diriment, niſi contrarium ſpeciali lege ſanxerit Eccleſia; ut ſanxit quoad Patres Jeſuitas, de quibus ſtatim.

Certum eſt 1. quod *votum ſimplex matrimonium impediat contrahendum, non tamen dirimat jam contractum*, prout definit Cæleſtinus III. cap. 6. *Qui Clerici vel voventes*, unde qui ſimplicia ſive privatim ſive in Communitatibus Sæcularibus vota emiſerunt, etſi matrimonium contrahendo graviter peccent contra religionem, valide tamen contrahunt; ſed de his fuſius dicam agendo de impedimentis prohibentibus.

Excipiendi tamen ſunt ab hac lege juniores Societatis *Jeſu alumni*, quicum per vota poſt biennium Societatis emiſſa, vere conſtituantur Religioſi, valide matrimonium contrahere nequeunt, niſi a Superioribus ſuis diſpenſentur: quod ipſis ſingulari privilegio conceſſit Gregorius XIII.

Certum eſt 2. Invalidum eſſe matrimonium, quod quis contraxit, imo & quod conſummavit poſt emiſſum ſolemne caſtitatis votum in Religione approbata. Hæc propoſitio eſt de fide, *cum definita ſit a* Concilio II. Lateranenſi ſub Innocentio II. anno *1139*. a Concilio Viennenſi Clement. unic. *De conſanguinitate*; & demum a Concilio Tridentino ſeſſ. 24. canon. 9. his verbis: *Si quis dixerit, Clericos in ſacris Ordinibus conſtitutos, vel Regulares caſtitatem ſolemniter profeſſos, poſſe matrimonium contrahere, contractumque validum eſſe, non obſtante lege Eccleſiaſtica, vel voto..... anathema ſit.*

Atque idem, ut bene notat Bonac. q. 3. pun. 4. n. 3. dicendum eſſet de quolibet voto ſolemni caſtitatis, ſi Eccleſia votum aliquod *ſolemne* inſtitueret extra Profeſſionem Religionis, & extra *Ordines ſacros: hoc* enim, utpote votum ſolemne, eoſdem *pareret effectus, quos pariunt* ſolemnia vota quæ nunc in uſu ſunt.

Certum eſt 3. Matrimonium ratum, *ſed non* conſummatum dirimi per Profeſſionem poſtea valide factam *in* Religione approbata; unde liberum eſt parti, quæ dimiſſa eſt & in *ſæculo* remanſit, ad alias nuptias convolare. Ratio eſt, quia effectus ille Profeſſioni Religioſæ ſpeciali Dei voluntate ac privilegio conceſſus eſt, ut latius expendunt Sanch. lib. 2. diſp. 18. & Tournely q. 5. art. 2. pag. 164. ex quo ſequitur, matrimonium ratum, modo non conſummatum, dirimi per ſolemnem Profeſſionem Equitum militarium, quales ſunt Melitenſes, quia etſi in communi non vivant, vere tamen ſunt Religioſi, unde & valide uxores ducere non poſſunt.

Sed hic notandum, matrimonium etiam ſimpliciter ratum neque diſſolvi per conſecrationem alterius conjugis in Epiſcopum; neque per ſuſceptionem cujuſcumque alterius Ordinis ſacri; neque demum per emiſſionem votorum ſimplicium Societatis Jeſu: tum quia hæc, licet publice emittantur, manent tamen ſimplicia, ut teſtatur Gregor. XIII. apud Sanchez ibid. num. 6. tum quia vota eadem non conſtituunt hominem

im-

Digitized by Google

immobiliter Religioſum; tum quia alioqui Religioſus Societatis, poſt emiſſa hæc vota dimiſſus, poſſet, vivente adhuc priori uxore, cum qua contraxit, nec conſummavit, cum alia matrimonium contrahere; ex quo ob frequentiam caſus, turbæ & ſcandala frequenter ſequi poſſent. Hinc cum S. Ignatii tempore quidam, Avila nomine, in Societatem ut Coadjutor temporalis admiſſus fuiſſet poſt ratum matrimonium, cautum eſt ut ad hujus matrimonii diſſolutionem, Romæ ſolemniter profiteretur. Ita refert Henricus a Sancto Ignatio, ſtudioſus rerum Societatis explorator.

Porro iis, qui matrimonium contraxere conceduntur inſtar Novitiatus cujuſdam menſes duo, per quos de Religionis ingreſſu deliberent; quo tempore poteſt uterque conjux alteri debitum negare; ultra quod vero jam peccat, ſi deneget. Quamquam ſi alteruter poſt bimeſtre illud, Religionem ingrediatur, diſſolvetur matrimonium, ſtatim ac, ſed non ante quam facta fuerit Profeſſio: unde parti alteri, quæ in ſæculo remanet, aliquando pluribus annis expectandum erit, puta ſi conjux alter vel multum diſtet ab ætate ad Profeſſionis validitatem requiſita, vel eam ingreſſus ſit Religionem, in qua Novitiatus per annos plures durat. Quamquam ſi agendi ratio illius, qui a ſæculo egreditur, fraudem redoleat, (ut tunc maxime redolet, cum ab una Religione ad aliam tranſit, quaſi experimentum facturus) poſſit pars derelicta confugere ad Judicem, qui aliquod aſſignet tempus, intra quod compars certam eligat Religionem, ut vel in ea profiteatur, vel ad conjugem redeat. An autem permittere poſſit Judex, ut eligatur Religio, quæ longe ſolito plures habet probationis annos, v. g. novem, ut apud Theatinos pro fratribus laicis, aliis expendendum relinquo.

Certum eſt 4. Matrimonium valide contractum & conſummatum, Profeſſione Religioſa non dirimi: quia matrimonium ſemel conſummatum, unam ex marito & uxore carnem facit, unde tunc neceſſario valet illud Chriſti, *Quod Deus conjunxit, homo non ſeparet.*

Et hæc aſſertio noſtra vera eſt, etiamſi matrimonium ſive intra, ſive ultra primum bimeſtre, etiam per vim fuerit conſummatum: quia tunc ſtat conjuges factos eſſe unam carnem, adeoque matrimonium iſtud jam non niſi per mortem diſſolvi poſſe quoad vinculum. Et vero copula, ex qua oritur affinitas, conſummat matrimonium: atqui ex copula etiam violenta oritur affinitas, ut definitum eſt c. 6. *De eo qui cognov. conſang.* ergo copula etiam violenta conſummat matrimonium, adeoque conjuges unam carnem efficit.

Confirm. quia matrimonium hoc ex parte viri vim facientis libere conſummatum eſt; ergo ex parte ejuſdem eſt indiſſolubile, etiamſi ſponſa profiteatur; ergo iterum cum vinculum matrimonii claudicare nequeat, neceſſum eſt ut idem matrimonium ſit etiam ex parte alterius conjugis indiſſolubile.

Exiſtimo tamen cum Sanchez Lib. 2. diſput. 22. & aliis, quos fuſe refert ibidem partem, quæ vi oppreſſa eſt intra primum bimeſtre, poſſe non obſtante matrimonii jam vere conſummati vinculo, Religionem ingredi. 1. quia nemini vis & dolus patrocinari debent, nec culpa unius, bonum alterius impedire poteſt: porro conjugi dolus & vis ſua patrocina-

cina-

Digitized by Google

cinarentur, ejuſque culpa uxoris bonum impediret, ſi hæc jam non poſſet Religionem ingredi. 2. quia poteſt conjux propter adulterium vel hæreſim mariti, ingredi Religionem; ergo & id poteſt propter vim ſibi inique illatam; quia hæc non minus eſt contra jus matrimonii. 3. quia ex Inſtitutis, tit. *De actionib.* non ſolum injuſte petit qui petit non debitum, ſed & qui prævenit tempus: atqui maritus petendo debitum intra bimeſtre, prævenit tempus ſaltem rigoroſe exigendi; ergo.

Per accidens tamen fieri poteſt, ut fœmina vi oppreſſa a Religionis ingreſſu impediatur, ſi nempe ſecuta ſit proles, quæ ſine matris auxilio commode educari nequeat: ſecus, ſi poſſit.

Quod dictum eſt de vi, idem dicendum de metu cadente in *virum* conſtantem. Unde & in hoc etiam caſu pars læſa Religionem *ingredi* poteſt, quia reipſa injuriam gravem paſſa eſt; nemo autem per *injuriam* privari poteſt jure ſuo.

Porro in neutro caſu qui vim, vel metum gravem incuſſit, *Religionem* ſine alterius licentia ingredi poteſt, quia ex parte ejus matrimonium voluntarie conſummatum eſt.

Hic obiter notandum cum Sanchez ibid. num. 13. & 15. eum, qui compartem ad conſummationem matrimonii cogit intra bimeſtre, peccare letaliter; ſecus, ſi non niſi poſt elapſum bimeſtre cogat, quia tunc utitur jure ſuo. Ante tamen quam rigoroſis mediis *debitum exigat*, pacifica media inſumere tenetur.

Not. inſuper, ſi ſponſi jurent ſe nondum conſummaſſe matrimonium, eis aliquando credi in exteriori foro, aliquando non. Creditur quidem, ſi puella probetur virgo; ſi vero ante matrimonium virgo non erat, ſed vidua, aut aliunde corrupta, tunc vel domum ſponſi traducta eſt, eique non creditur; vel nondum eſt traducta, & ei creditur accedente juramento.

An quando partes ante matrimonium carnalem copulam *habuerunt*, poſſit altera, ſubſecuto abſque nova copula *matrimonio*, *Religionem ingredi*, gravis eſt difficultas, circa quam *anceps manſiſſe videtur* Sambovius tom. 2. caſ. 100. Negativam partem tenet auctor Collat. Pariſ. tom. 2. p. 235. tum quia Alexander III. ad *matrimonii* indiſſolubilitatem ſolum requirit, ut conjuges fiant una caro, non requirit autem ut fiant una caro poſt matrimonii celebrationem; tum quia ſi matrimonium copulam illicitam ſubſequens, vim habet legitimandæ prolis, vim etiam habere debet efficiendi ut actus, qui proli ortum dedit, habeatur tanquam matrimonii conſummatio. Hæc opinio id ſaltem habet præ alia, quod multo tutior ſit in praxi.

Certum eſt 5. conjuges vel eorum alterum, aliquando poſſe matrimonio jam conſummato in Religione valide profiteri, aliquando non.

1. Quidem non poteſt alter conjugum valide profiteri, alio vel inſcio, vel per dolum aut metum conſentiente; unde ſi in Religione voveris, quia exiſtimaſti periiſſe uxorem tuam, debes ad eam reverti, ſi te revocaverit. Idem dicendum, ſi dolo gravi, gravive metu conſenſum ejus extorſeris; quia tunc deeſt plena & illa ſpontanea juris proprii ceſſio, quæ ad validitatem Profeſſionis conjugatorum requiritur.

Major

Major eſt difficultas, an valeat Profeſſio unius, ſi is, qui in ſæculo remanet, diſſimulaverit, ideſt nec conſenſum, nec diſſenſum præſtiterit : cum enim ex recepta juris regula, qui tacet, conſentire videatur, ſola taciturnitas pro conſenſu ſufficere poſſe videtur ; nihilominus, ait Sanchez Lib. 7. diſp. 35. num. 13. concordant Doctores integrum eſſe ei, qui in ſæculo manet, profeſſum revocare, quia ſola diſſimulatio, illius præſertim qui jus ignorat, & qui non niſi periculoſe contradicere poterat, non eſt vera & proprie dicta licentia ; adeoque qui in caſibus mox citatis, voverunt in Religione, ad uxores reverti debent, ſi ab iiſdem revocentur, niſi eæ per adulterium, perpetuam divortii cauſam dederint : tunc enim ſponſus alter vel Religionis ſtatum amplecti, vel Ordines ſacros, ſi velit, ſuſcipere poteſt, etiam invito altero conjuge.

Etſi autem qui vovit uxore vel inſcia, vel per dolum aut metum conſentiente, invalide voverit quoad Religionem, tenet tamen ejus votum quoad obligationem caſtitatis, quantum fieri poterit, cuſtodiendæ. Unde nec debitum exigere, ſed ſolummodo reddere, nec poſt mortem uxoris aliam ducere poteſt, tametſi ad Monaſterium redire non teneatur, ut jam dixi in Tractatu de Religione cap 4. art. 2.

2. Poſſunt aliquando conjuges, vel eorum alter valide in Religione profiteri. Et id quidem verum eſt. 1. cum ambo communi conſenſu & pacto ſtatum Religioſum amplectuntur. 2. cum unus de licentia alterius Religionem ingreditur. Tunc autem qui in ſæculo remanſit, debet ipſe poſt Profeſſionem compartis, ingredi Religionem, *niſi forte ejus ſit ætatis, ut ſine ſuſpicione incontinentiæ valeat in ſæculo remanere*, ait Innocentius III. cap. 13. *De converſ. conjug.* Quo in caſu adhuc neceſſum eſt, ut qui in ſæculo manet, perpetuam voveat caſtitatem in faciem Eccleſiæ, videlicet coram Epiſcopo & teſtibus ; valida tamen eſſet, licet non immunis a peccato mortali, Profeſſio conjugati alterius ſine Epiſcopi conſenſu facta. De hac materia vide Sanchez Lib. 7. diſp. 33. Pirrhing in titul. 32. Lib. III. Decretal. tom. 3. pag. 467. *Cap. 1. 3. &c. eod. tit.*

His poſitis quæritur, an impedimentum voti ſolemnis ſit diſpenſabile ; ſeu, quod idem eſt, an votum ſolemne jure naturali invalidum reddat matrimonium, quod poſt emiſſionem ejuſdem voti contrahitur. Hæc quæſtio jam a nobis agitata fuit tom. 2. ubi de voto, ſit igitur

Conclusio. Eccleſia diſpenſare poteſt cum homine, qui ſolemnia vota emiſit, ut valide matrimonium contrahat.

Prob. 1. quia Eccleſia diſpenſare poteſt in eo, quod ſolum eſt Juris Eccleſiaſtici : atqui voti ſolemnitas, ac proinde ejus contra matrimonium vis & efficacia, eſt ſolum Juris Eccleſiaſtici, ut in eodem loco probavimus : ergo.

Prob. 2. quia votum ſolemne hodie emiſſum non plus habet roboris, quam habuerit prioribus Eccleſiæ ſæculis : atqui votum etiam ſolemne, non dirimebat matrimonium prioribus Eccleſiæ ſæculis, ut oſtendit Tournely in Tract. de Matrimonio. Imo nec illud quidem certo dirimebat tempore S. Bernardi, ſeu circa medium ſæculi duodecimi : ipſe ſiquidem S. Doctor conſultus circa matrimonium, quod Monachus *quidam dimiſſo habitu Religioſo contraxerat*, reſpondet Epiſtola 76. *non videri ſibi* *Obiit an. 1153.*

tutum

Digitized by Google

tutum uxorem illam, quam duxerat Monachus, non conſentientem dimittere, niſi prius Epiſcopalis auctoritatis acceſſerit vel conſilium, vel imperium.

Prob. 3. quia durum eſt improbare praxim Eccleſiæ Romanæ, quæ lento admodum paſſu incedit, maturoque & diu trutinato conſilio operatur; & quæ tamen non ſemel in votis ſolemnibus diſpenſavit, ut oſtendit Leſſius Lib. 2. de voto, cap. 49. dub. 19. num. 141. Vide quæ dicam agendo de impedimento Ordinis ſacri.

CAPUT QUARTUM.

De impedimento cognationis, ſeu conſanguinitatis.

COgnatio triplex ſecernitur, *carnalis* nimirum, quæ dicitur *conſanguinitas*, quaſi ſanguinis unitas; *ſpiritualis*, quæ compaternitas nuncupatur; & *legalis*, quæ appellatur adoptio. De his omnibus, præcipue vero de cognatione carnali, quæ amplam in materiis matrimonialibus dubiorum ſegetem parit, hic nobis eſt diſſerendum.

ARTICULUS PRIMUS.

De cognatione carnali.

NOt. 1. Cognatio carnalis ſeu naturalis, ideſt conſanguinitas, definiri ſolet, Vinculum perſonarum, quarum una ab alia, vel ambæ ab eadem tanquam a communi ac propinquo ſtipite per carnalem generationem deſcendunt.

Dicitur 1. *vinculum*, ideſt arctior corporum & animorum conjunctio in naturali ejuſdem ſanguinis communicatione fundata; ac proinde major quædam ſic conjunctorum erga ſe invicem *reverentia*. *Omnes enim gentes quaſi naturali inſtinctu agnoſcunt vinculum aliquod* & naturalem obligationem, inter eas perſonas, quæ ab eodem ſtipite propinquo deſcendunt; unde & *ſanguinis propinquitas*, fere ubique gentium conſideratur.

Dicitur 2. *perſonarum, quarum una deſcendit ab alia;* ut filius & filia a patre.

Dicitur 3. *vel ambæ deſcendunt ab eadem perſona*, ſicut frater & ſoror, ab eodem patre; conſobrini germani ab avo.

Dicitur 4. *tanquam a communi ſtipite:* quia ſicut in arbore truncus ſeu ſtipes eſt id, in quo rami coadunantur & quamdam unitatem habent, ita etiam in conſanguinitate humana, perſona a qua filii, nepotes, & alii profluunt, eſt veluti ſtipes, in quo hi omnes unum eſſe cenſentur. Ceterum quamvis ad conſanguinitatem non requiratur abſolute ſtipes communis, cum vera fuerit conſanguinitas inter Adamum & Cain, qui tamen ambo non erant a ſtipite communi, haud tamen tolli debuit hæc definitionis noſtræ pars, quia caſus protoparentum eſt ſingularis.

Dici-

Digitized by Google

Dicitur 5. *& propinquo*: quia in conſanguinitate prout matrimonii diremptiva, non habetur ratio ſtipitis remoti; alioqui omnes eſſent conſanguinei, cum omnes ab Adamo & Noe deſcendant. Quidquid itaque ultra quartum gradum eſt, non tam habetur pro trunco, quam pro radice, quæ de ſe occulta eſt, & non conſideratur.

Dicitur 6. *per carnalem generationem*; & ſic nec Eva Adæ, ex cujus coſta plaſmata eſt, nec Angeli Deo, a quo creati fuere, conſanguinei dicuntur: ſed ii ſolum alii aliis carnaliter cognati ſunt, qui ab iiſdem originem trahunt, ſeu ſolitarie, ut Chriſtus a Virgine Deipara, ſeu aliter, ut ceteri homines. Unde quia ii, qui ab eodem ſtipite illicite procreantur, vere tamen eumdem ab ipſis ſanguinem hauriunt, idcirco vere quoque pro conſanguineis ſeu cognatis habentur. In Jure civili, qui a patre deſcendunt vocantur *agnati*; qui vero a matre, *cognati*. Jus canonicum utroſque cognatorum nomine exprimit.

Not. 2. ut intelligatur, quandonam conſanguinitas matrimonium dirimat, tria in eadem conſanguinitate ſecerni debent, *ſtipes* ſcilicet, *linea*, & *gradus*.

Stipes, de quo jam dixi, eſt vel pater ſolus, ſolave mater, cum filii e diverſis connubiis nati ſunt; vel pater & mater conjunctim: nam vir & uxor cum ſint una caro, unum eumdemque ſtipitem conſtituunt. *Silvius hic q 54.*

Linea eſt ſeries, ſeu ordo, vel collectio perſonarum ab eodem ſtipite deſcendentium, & quæ inſtar ſcalæ varios continet gradus. Duplex eſt linea, *recta* ſcilicet, & *tranſverſa* ſeu collateralis.

Linea recta eſt ordo perſonarum, quarum una genita eſt ab alia vel immediate ut filius a patre, vel mediate ut nepos ab avo. Linea recta, licet in ſe una, eſt tamen duplex ſecundum modum numerandi. Alia nempe eſt *aſcendentium*, cum progredimur a genitis ad genitores, inquirendo eorum ſtipitem, numerando, v. grat. patrem, avum, proavum, abavum. Alia vero eſt *deſcendentium*, cum a genitoribus progredimur ad genitos, ſcilicet a patre ad filium, nepotem, pronepotem, & abnepotem.

Linea collateralis ſeu indirecta, eſt ſeries perſonarum, quæ deſcendunt quidem ab uno communi ſtipite, ſed a ſe invicem non deſcendunt, ut patet in duobus fratribus, qui ambo ſunt ab eodem patre, & in conſobrinis duobus, qui ambo ſunt ab eodem avo, nec tamen ſunt a ſe invicem. Qui in linea collaterali continentur, proprie vocantur agnati, proximi, propinqui & conſanguinei; qui nempe neque nos genuerunt, neque a nobis geniti ſunt.

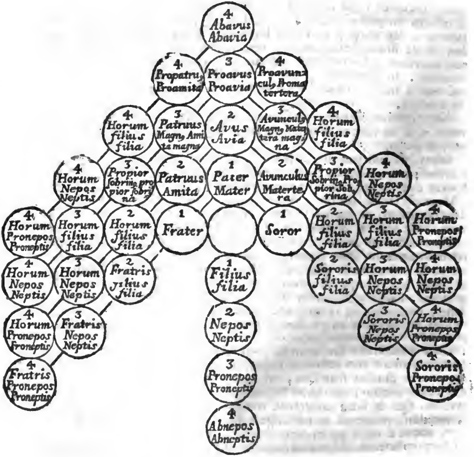
Linea collateralis duplex eſt, *æqualis* alia, cum ii, quorum cognatio inquiritur, æqualiter diſtant a communi ſtipite, ut duo fratres; alia *inæqualis* quæ etiam *mixta* dicitur, cum conſanguineorum alter magis, alter minus diſtat a ſtipite communi, ut frater, & fratris filius. Hæc obſervatio tam neceſſaria eſt quam facilis, ut infra patebit.

Gradus eſt intervallum ſeu diſtantia conſanguineorum, tum a ſe invicem, tum a communi ſtipite.

Not. 3. Ut computentur conſanguinitatis gradus, & cognoſcatur quantum conſanguineus unus diſtet ab alio, tres aſſignantur regulæ tum a

Jure

Arbor Conſanguinitatis.

In cella vacua ſe fingit poſitum, qui de ſua cum altero cognatione quærit.

Jure canonico, tum a S. Thoma in 4. diſt. 40. q. 1. art. 2. Prior ſpectat lineam rectam; poſteriores duæ lineam collateralem.

Regula prima hæc eſt: In linea recta aſcendentium & deſcendentium, tot ſunt gradus quot ſunt perſonæ, dempto, ſeu non computato ſtipite, a quo perſonæ illæ vel immediate vel mediate procedunt. Unde quia pater & filius duæ ſunt perſonæ, ſi ſtipitem, ideſt patrem demas, pater & filius erunt in primo gradu, quia dempto ſtipite, una ſolum ſupereſt perſona. Similiter pater, vel ſi mavis avus & nepos ſunt in ſecundo gradu; quia dempto ſtipite duæ remanent perſonæ, filius nimirum & nepos. Eadem de cauſa pronepos eſt in tertio gradu cum proavo, & abnepos cum abavo in quarto. Idem dicendum de matre reſpectu filii vel filiæ, nepotis vel neptis &c.

Ratio hujus regulæ eſt, quia tot ſunt gradus quot generationes, cum unaquæque generatio removeat a ſtipite: atqui tot ſunt generationes, quot ſunt perſonæ, dempto ſtipite. Stipes enim non poteſt gradum facere, cum & a ſemetipſo non diſtet, & conſideretur hic quaſi prima totius proſapiæ origo; ergo.

Regula ſecunda hæc eſt: In linea collaterali æquali, perſonæ tot gradibus diſtant ab invicem, quot gradibus diſtant a communi ſtipite. (Unde unuſquiſque gradus lineæ collateralis, duas perſonas, v. g. duos fratres complectitur.) Sic duo fratres uno ſolum gradu a ſe invicem diſtant, quia uno ſolum gradu diſtant a communi ſtipite; ſic quoque filius unius fratris, quia duobus gradibus diſtat a ſtipite communi, duobus etiam gradibus diſtat a filiis alterius fratris. Ratio eſt, quia ſtipes communis tota eſt & adæquata ratio unionis & conſanguinitatis ſive fratrum, ſive eorum, qui a fratribus originem trahunt; ergo ii nec plus nec minus a ſe invicem diſtare poſſunt, quam a ſtipite communi. Porro ex eo quod frater non plus diſtet a fratre, quam diſtat a patre, non ſequitur eum eodem prorſus amoris affectu fratri adhærere debere ac patri, quia non omnes gradus ejuſdem ſunt naturæ. Filius enim jungitur patri, ut immediato ſui principio; non jungitur autem fratri, niſi ut effectus a communi cauſa procedens; ergo ſemper ſtat nos patri magis quam fratribus conjunctos eſſe debere.

Regula tertia iſta eſt: In linea collaterali inæquali, conſanguinei tot gradibus diſtant inter ſe, quot gradibus diſtat ille eorum, qui remotior eſt a ſtipite communi. Sic ſi Petrus filios habeat Joannem & Marcum; Marcus vero filium habeat Barnabam, & Barnabas filium Simonem, Simon tribus gradibus diſtat a Joanne, quia totidem gradibus diſtat a Petro abavo ſuo totius hujus conſanguinitatis ſtipite. Ratio, cur in linea collaterali computentur gradus non ab eo, qui ſtipiti propinquior, ſed ab eo, qui remotior eſt, duplex hæc & quidem legitima afferri ſolet. 1. quia qui ſunt in gradu remotiori a ſtipite, non poſſunt propinquiores eſſe ulli e collateralibus ſuis, quam ſtipiti, a quo originem ducunt; cum ſtipes tota ſit propinquitatis ratio: atqui ſi gradus computarentur ab eo, qui propinquior eſt ſtipiti, jam ii, qui ſunt a ſtipite remotiores, magis eſſent propinqui collateralibus ſuis, quam ipſimet ſtipiti. Sic in exemplo mox adducto Simon tribus gradibus diſtaret a Petro, & uno tantum gradu a Joanne, quia Joannes ipſe uno tantum gradu

Digitized by Google

du diſtat ab eodem Petro. 2. quia alioqui qui tribus, quatuorve gradibus diſtant a ſtipite, non minus conjuncti eſſent collateralibus ſuis, quam fratres fratribus, ut etiam in eodem exemplo patet, ubi Simon in eodem eſſet gradu cum Joanne, ac Joannes cum Marco, ideſt in primo gradu; quæ ſane abſurda ſunt. Atque hinc Pius V. in Bulla, *Sanctiſſimus*, data an. 1566. *ſtatuit quod de cetero in quibuſcumque diſpenſationibus conſanguinitatis & affinitatis*, *excepto* ſolum primo gradu, de quo ſtatim, *ſufficiat remotiorem tantum gradum exprimere*.

Hæ regulæ, ut notant Bonacina qu. 3. punct. 5. & Duperray in Tractatu de diſpenſationibus matrimonii pag. 177. in materia matrimoniali ſervari debent in foro tam Sæculari quam Eccleſiaſtico; tametſi Jus civile aliter gradus computet, non quidem in linea recta, ſed in *collaterali*, ubi tot numerat gradus, quot ſunt perſonæ dempto ſtipite: unde ſecundum Juriſtas duo fratres licet ſint in primo gradu reſpective ad communem parentem, ſunt in ſecundo gradu relative ad ſe, *quia duæ* ſunt perſonæ, quæ ſuum ſingulæ gradum conſtituunt. Porro utraque computandi ratio legitima eſt erga eos, a quibus adhibetur: Legiſtæ enim, quia ſolas reſpiciunt ſucceſſiones, quæ a fratre ad fratrem devolvuntur, merito duos fratres ut duas perſonas reſpiciunt; contra
Cap. 2. xxxv. q. 5. vero Canoniſtæ, cum idcirco progeniem computent, *ut aperte monſtretur uſque ad quotam generationem a conſanguineorum nuptiis ſit abſtinendum*, merito fratres duos in eodem reponunt gradu, eoſque *quaſi unam perſonam* conſiderant; quia ambo non plus, quam eorum alter, diſtant a ſtipite communi.

Circa hæc caute obſervandum. 1. regulam, quæ ſtatuit, ut in linea tranſverſa gradus remotior ad ſe trahat propinquiorem, non ita eſſe generalem, ut nullas patiatur exceptiones. Si enim gradus propinquior ſit gradus primus, gradus vero remotior non eat ultra quartum, obreptitia erit diſpenſatio ſine gradus propinquioris mentione obtenta, *cum in eo* primo *gradu Sanctitas ſua nunquam diſpenſare intendat*, ut expreſſe tradit Pius V. in Conſtitutione, *Sanctiſſimus*, mox citata.

Dixi, *ſi gradus remotior non eat ultra quartum: ſi enim ex iis*, qui contrahere volunt, alter eſſet in primo gradu, alter in quinto, nulla opus eſſet diſpenſatione, ut ſanior pars Canoniſtarum docet poſt Covarruviam, cujus deciſioni ſubſcribit auctor Collat. Pariſ. tom. 2. pagin. 260. Idipſum docere videtur Pyrrhus Corradus Lib. 7. praxis diſpenſationum Apoſtolicarum cap. 7. num. 72. quia, inquit, licet unus tantum ſit in quinto gradu, omnes tamen cenſentur eſſe in eodem quinto gradu. Contrarium docet Tournely in Tractatu de matrimonio, & pro ſe adducit eumdem Corradum, in quo nihil reperi quod opinioni ejus faveat.

Obſervandum 2. quod Pius V. ſtatuendo *ut gradus remotior trahat ſecum propinquiorem*, ſimul ſtatuerit, ut qui in aliis ultra primum gradibus omiſerint gradum propinquiorem, declaratorias ab Apoſtolica Sede litteras obtinere teneantur, quibus conſtet diſpenſationem ſine mentione gradus propinquioris obtentam, *de ſubreptionis vel obreptionis vitio notari non poſſe*. Quæritur autem an eæ litteræ ſint neceſſariæ, ut diſpenſatio valide executioni mandetur. Aſſerunt Gallorum aliqui: ſed alii

melius

Digitized by Google

melius negant poſt Silvium hic q. 54. artic. 4. Salmanticenſes tract. 9. cap. 14. Pontas v. *Diſpenſe de mariage*, caſ. 13. niſi timeatur ſcandalum plebis, quæ quandoque exiſtimat gradum propinquiorem debere computari. Si tamen etiam in caſu ſcandali prædictæ litteræ non peterentur, diſpenſatio non defineret eſſe valida, præſertim in Galliis, ut notat Habert, & probat ex Areſto anni 1672. idem docet Solier in Paſtor. Lib. 3. tit. 25. num. 2. & alii numero plures.

Nec nocent Brevia duo, alterum quidem Urbani VIII. anni 1624. aliud vero Innocentii X. in quibus prædicti Pontifices declarant, Officiales quoſdam invalide diſpenſaſſe cum partibus, quæ remotiori ſolum expreſſo gradu litteras declaratorias ſuper propinquiori gradu non obtinuerant: quia Brevia hæc in Galliis recepta non ſunt. Quoad ea vero loca, ubi eadem Brevia vigent, multo ſecurius videtur quod docent Corradus ibid. nu. 71. Juſtis Lib. 2. cap. 3. Reiffenſtuel nu. 172. Officialem non poſſe valide exequi prædictam diſpenſationem, niſi partes antea prædictas litteras obtinuerint: quia, licet diſpenſatio, quæ tacito propiori gradu obtenta fuit, nec ſubreptitia nec obreptitia ſit, prout conſtat ex citata Conſtitutione Pii V. ea tamen prædictas litteras requirit pro foro externo, ut non ſolum licite, ſed & valide executioni mandetur. Dixi pro foro externo, quia ſi diſpenſatio pro ſolo interno foro petatur, nec propinquioris gradus expreſſio, nec litteræ declaratoriæ requiruntur, prout docet ipſe Reiffenſtuel ibid. num. 181.

Quia tamen omnis & quæcumque ſcrupuli cauſa in hiſce materiis reſecanda eſt, ſolliciti eſſe debent qui in gradu miſto diſpenſationes petunt, ut gradus propinquior ſemper exprimatur; idque ad validitatem executionis neceſſarium cenſent, ut dixi, quidam e Gallis haud certe contemnendi.

Obſervandum 2. in gradu inæquali ſeu miſto, qui gradum primum attingit (puta ſi patruus filiam ſororis ſuæ, vel amita filium fratris ſui ducere velit) exprimendum eſſe quis ſexus ſit in primo gradu, an vir, an mulier: quia longe difficilius conceditur, ut filius ſororis vel fratris in uxorem ducat amitam, vel materteram, quam patruus aut avunculus ſororis vel fratris filiam. Et hoc merito conſtitutum eſt, quia honeſtati & ordini repugnare videtur, ut amita, quæ jure naturali ſuperior eſt filio fratris ſui, & quæ quaſi alia mater certam in eum auctoritatem habere debet, eidem nubat, eique tamquam capiti ſubjecta ſit. Quæ ordinis ſubverſio locum non habet, cum patruus fratris vel ſororis filiam ducit in uxorem, quia hæc ſubjecta & inferior manet, ut antea erat.

Ceterum matrimonia avunculos inter & fratrum filias, in Gallia vix tolerantur. Quin & Senatus Pariſienſis hujuſmodi nuptias quoad effectus civiles nullas declaravit anno 1664. & vetuit ne Bancarii in Curia Romana, hujuſce generis diſpenſationes obtinerent. Favorabilius ab eodem Senatu recepta ſunt matrimonia inter magnum avunculum, & filiam filiæ ſororis, quia ambo tribus a ſe gradibus diſſiti erant. *v. Journal des audienc. l. 6. c. 58.*

Obſervandum 3. in exprimendo gradu miſto ſeu inæquali, ſemper incipiendum eſſe a gradu maſculi, ſive is ſit propinquior, ſive remotior. Sic relatio materteræ ad filium fratris dicitur a ſecundo ad primum;

Digitized by Google

mum; relatio vero patrui ad filiam ſororis vel fratris, dicitur a primo ad ſecundum.

Obſervandum 4. cum Duperray & aliis eos, qui circa conſanguinitatem conſuluntur, ne in materia tanti momenti computando aberrent, debere in charta arborem conſanguinitatis delineare, ibique excribere ſtipitem communem, a quo deſcendunt perſonæ, de quibus agitur; & deinceps hinc & inde generationes & nomina perſonarum, uſque ad eas, de quibus quæritur, an in gradu prohibito conſanguineæ ſint. Sic enim & facile & multo tutius ex regulis ſupra recenſitis judicabunt, an & qua indigeant diſpenſatione. Ne autem junioribus Presbyteris moram injiciant nomina, quibus conſanguineos exprimere ſolent Juriſtæ, quædam minus obvia hic vernacule interpretabimur.

In primo itaque lineæ rectæ aſcendentium gradu ſunt pater & mater eorum, de quibus agitur.

In ſecundo ſunt avus & avia, *l'ayeul & l'ayeule.*

In tertio proavus & proavia, *le bis ayeul & la bis-ayeule.*

In quarto abavus & abavia, *le tris-ayeul & la tris-ayeule.*

In primo ejuſdem lineæ rectæ deſcendentium gradu, ſunt Filius & filia eorum de quibus agitur.

In ſecundo nepos & neptis; non ut gallice dicimus, *le neveu & la niece*, ſed ut intelligunt Canoniſtæ, *le petit-fils, & la petite-fille.*

In tertio pronepos & proneptis, *l'arriere-petit-fils, & l'arriere-petite-fille.*

In quarto abnepos & abneptis, *les enfans de l'arriere-petit-fils, & de l'arriere-petite-fille.*

Ex his perſonis unaquæque alias parit mihi collaterales. A patre meo fluunt frater meus & ſoror mea, mihi in primo gradu collaterales; qui *germani* dicuntur, ſi ſint ab eodem patre, & eadem matre; *conſanguinei*, ſi ſint ab eodem patre, ſed a matre diverſa; *uterini* vero, ſi ſint ab eadem matre, & a patre diverſo.

Ab avo meo ſunt patruus & amita, *oncle & tante du coté du pere*; avunculus & matertera, *oncle & tante du coté de la mere*; mihi in ſecundo gradu collaterales.

A proavo ſunt patruus magnus, & amita magna; avunculus magnus, & matertera magna, mihi in tertio gradu collaterales.

Ab abavo demum ſunt propatruus, & proamita; proavunculus, & promatertera; mihi in quarto gradu collaterales.

A patruo veniunt patruelis, *le fils de mon oncle paternel, couſin germain du coté de mon pere*. Ab avunculo ſobrinus, *couſin germain du coté de ma mere.*

His præmiſſis videndum, quo in gradu matrimonia conſanguineis jure naturali vel Eccleſiaſtico prohibita ſint. Sit itaque

CONCLUSIO I. Matrimonia coſanguineorum in quolibet rectæ lineæ gradu, ſaltem jure Eccleſiaſtico illicita ſunt & nulla.

Prob. 1. ex reſponſione Nicolai I. ad Conſulta Bulgarorum, quæ ſic *Tom. 8. Conc. p. 530. A.* habet: *Inter perſonas, quæ parentum liberorumve locum inter ſe obtinent, nuptiæ contrahi non poſſunt; veluti inter patrem & filiam; vel avum & neptem, & uſque in infinitum.*

Prob. 2. quia conjugia filiorum cum parentibus adverſantur pudori,

Digitized by Google

ut per ſe notum eſt, & ordinem naturæ invertunt. Exigit enim naturæ ordo, ut filii ſemper eodem modo parentibus ſubditi ſint: atqui ſi filii matrem vel aviam, filiæ patrem vel avum in conjuges ducere poſſent, jam utique minus poſt matrimonium iiſdem ſubditi eſſent quam ante; quia cum iiſdem una caro effecti, eadem pene jura haberent; quod præcipue verum eſſet in filiis qui matres vel avias ducendo, earum capita efficerentur, cum vir ſit ex Apoſtolo caput mulieris; ergo.

Dixi, *ſaltem jure Eccleſiaſtico*, quia cenſent multi eadem connubia jure etiam naturali invalida eſſe; unde, inquiunt, ſi Adam hodie reverteretur, nullam poſſet uxorem ducere.

Hæc tamen opinio, quam vix in dubium revocari permittit auctor Collat. Andeg. tom. 2. pag. 270. rejicitur a Theologis multis, quales ſunt Sanchez Lib. 7. diſp. 51. num. 19. Cajetanus ad 2. 2. q. 154. Tapperus art. 2. Silvius in Supplem. 3. part. qu. 54. art. 3. qui omnes contendunt, matrimonium nonniſi in primo lineæ rectæ vel tranſverſalis gradu eſſe irritum jure naturali, licet eodem jure in aliis gradibus prohibitum eſſe poſſit, quod validitati ejus non nocet, quia non omne quod prohibitum eſt, eo ipſo irritum cenſeri debet, ut patet in matrimonio contra priorum ſponſalium fidem, vel votum ſimplex inito: unde ulterius colligunt, Infidelem qui aviam, vel fratris ſui filiam duxiſſet, non eſſe ab iis ſeparandum, ſi ad fidem convertatur.

Quod ſpectat ad matrimonia matrum cum filiis, & filiarum cum patribus, hæc uſque adeo juri naturali adverſantur, ut ab iis, quaſi naturali inſtinctu abhorruerint gentes omnes bene inſtructæ; unde pro Barbaris habiti ſunt Perſæ, qui nefanda hæc commercia permittebant; quique vel ipſo brutorum plurium exemplo edoceri potuiſſent, cum teſtentur Ariſtoteles & Plinius camelos & equos adigi nullo pacto poſſe ut matribus commiſceantur.

CONCLUSIO II. Matrimonia conſanguineorum in linea collaterali uſque ad quartum gradum incluſive ſunt nulla jure Eccleſiaſtico.

Prob. ex Concilio Lateranenſi IV. ſub Innocentio III. an. 1215. Can. 50. ubi ſic habetur: *Prohibitio copulæ conjugalis*, quæ antea ad ſeptimum uſque gradum extendebatur, „ *quartum conſanguinitatis & affinitatis gradum de cetero non excedat: quoniam in ulterioribus gradibus jam non poteſt abſque gravi diſpendio hujuſmodi prohibitio generaliter obſervari.*

Dubitatur autem, ex his gradibus quidam ſint, in quibus conjugia jure naturali vel divino irrita ſint. Difficultas præcipua eſt, tum de matrimonio fratris cum ſorore, quod juri naturali contrarium videtur; tum de matrimonio amitam inter & fratris ſui filium, quod reprobatur Levitici cap. 18.

Quod ſpectat ad matrimonium fratris cum ſorore, probabilius mihi eſt illud non prohiberi ſtricte & proprie jure naturali. Quod enim jure naturali ſtricte & proprie prohibetur, malum eſt per ſe, nec ab ipſo Deo permitti poteſt, ut alibi diximus: atqui matrimonium fratris cum ſorore initio mundi permiſſum eſt. Ecquis credat, ait Ethica amoris num. 228. Deum ſic inſtituiſſe genus humanum, ut primævi homines ſtatim ipſas naturæ leges violare coacti fuerint? Idem a fortiori dicendum de matrimonio amitam inter & filium fratris ejus.

Digitized by Google

Leges Levitici moram facere non debent; quia una cum Lege Moyſis abrogatæ ſunt; unde poteſt Eccleſia permittere quædam, quæ per eas prohibebantur; ſicut & quædam prohibere poteſt, quæ ipſis permiſſa erant.

Nuſquam tamen permiſit aut permittet Eccleſia ut frater ſororem ducat, vel ſoror fratri nubat. Imo ſanxit Synodus Tridentina ſeſſ. 24. cap. 5. ut *in contrahendis matrimoniis, vel nulla omnino detur diſpenſatio, vel raro, idque ex cauſa* ∴ in *ſecundo* autem *gradu nunquam diſpenſetur, niſi inter magnos Principes & ob publicam cauſam*. Ob talem cauſam diſpenſavit Alexander IV. cum Philippo II. Hiſpaniarum Rege, ut duceret Annam Auſtriacam Maximiliani fratris ſui filiam: at ſimilem diſpenſationem negavit Joannes XXII. Alphonſo Arragoniæ Regi, quia nulla afferebatur ſufficiens ejuſdem diſpenſationis cauſa.

Qui forte cum impedimento conſanguinitatis *ſcienter matrimonium contrahere præſumpſerit*, debet ex Concilio Tridentino ſeparari ab ea, *quam* duxit, abſque ulla *ſpe diſpenſationis conſequendæ; idque*, ait Sancta Synodus, *in eo multo magis locum habeat, qui non tantum matrimonium contrahere, ſed etiam conſummare auſus fuerit. Quod ſi ignoranter id fecerit, ſiquidem ſolemnitates requiſitas*, ac præcipue bannorum promulgationem, *in contrahendo matrimonio neglexerit, eiſdem ſubjiciatur pœnis: non enim dignus eſt, qui Eccleſiæ benignitatem facile experiatur, cujus ſalubria præcepta temere contempſit. Si vero ſolemnitatibus adhibitis impedimentum aliquod poſtea ſubeſſe cognoſcatur, cujus ille probabilem ignorantiam habuit, tunc facilius cum eo & gratis diſpenſari poterit*: ſi nempe aliunde adſit ſufficiens diſpenſandi cauſa.

Seſſ. 24. cap. 5.

Variæ porro aſſignantur cauſæ, ex quibus ſummi Pontifices ab impedimento ſive conſanguinitatis ſive affinitatis diſpenſare conſueverunt. Earum vero aliæ vocantur *honeſtæ*, quæ ſcilicet nullum oratoribus probrum & dedecus imprimunt; aliæ ex oppoſita ratione vocantur *infamantes*. Cauſæ honeſtæ ad tredecim revocari poſſunt.

Prima eſt *anguſtia loci*, cum nempe locus *originis adeo anguſtus eſt*, ut oratrix ſeu mulier, nullum in eo reperire *poſſit paris ſecum conditionis* cui nubat, niſi conſanguineum vel *affinem*. Hæc clauſula ſolitarie ſumpta nec prodeſt iis, qui ſunt *in gradibus* propinquis; neque iis, qui urbes Epiſcopales incolunt, niſi *certum ſit eas non excedere numerum tercentorum focularioum*: & in hoc *caſu* exprimi debet qualitas perſonarum, *ut ſint ex honeſtis familiis, quæ tanquam cauſa venit verificanda*. Ita Pyrrhus Corradus Lib. 7. prax. diſpenſ. cap. 5. num. 44. quem citat & ſequitur auctor Collat. Andeg. pag. 137.

Sed quid juris ſi oratrix paris conditionis hominem reperiat in loco ei vicino in quo commoratur?

Reſpondent Sanchez Lib. 8. diſp. 19. num. 13. & Pyrrh. Corradus ibid. num. 35. diſpenſationem valere: tum quia alioqui reſponderet Papa ſub hac conditione, quam tamen non apponit; *Dummodo in alio loco circumvicino ſuæ patriæ, virum paris conditionis invenire nequeat*; tum quia durum exiſtimatur feminam cogi extra proprium oppidum nubere, ne ſic parentum conſortio deſtituta remaneat; tum quia id Cardinalium Congregatio declaravit his, quæ a Sanchez referuntur, verbis:

bis : *Clauſula illa, quæ diſpenſationibus occaſione dotis incompetentiæ apponi ſolet, videlicet quia virum ſibi non conſanguineum vel affinem paris conditionis invenire nequit, verificatur & juſtificatur per diligentiam dumtaxat præſtitam in ipſo loco mulieris, & non in locis circumvicinis.* Porro nomine loci, ob cujus anguſtiam conceditur iſta diſpenſatio, non intelliguntur *ſuburbia civitatis, licet aliquantulum ab ea diſtent; quamvis ſi per milliare ſive paulo minus diſtent, licite videatur hujuſmodi cauſam admitti poſſe, prout admiſſam diu vidimus;* verba ſunt Pyr. Corradi ibid. num. 42.

Addit hic auctor Collat. Pariſ. tom. 3. p. 453. quod durum eſt reſpectu puellæ, ut a familiæ ſuæ ſinu egrediatur, alio ſibi maritum quæſitura, non habere locum in maſculo, qui facilius alium in locum tranſmigrare poteſt.

Secunda cauſa præcedenti affinis eſt *anguſtia locorum*, originis nempe & domicilii, cum nempe oratrix in aliam, v. g. Diœceſim, aut alium Diœceſis locum ſe tranſtulit; tunc enim exprimitur utrumque locum adeo anguſtum eſſe, ut in neutro reperire poſſit oratrix hominem ejuſdem ſecum conditionis, niſi affinem aut conſanguineum; Pyrrh. Corradus ibid. cap. 2. num. 8. & 9. Cauſam hanc prætermittunt multi ex Noſtratibus, qui idcirco eam cum prima confundere videntur.

Tertia cauſa eſt anguſtia locorum, non quidem ſimpliciter, ſed cum clauſula hac : *Quod ſi oratrix extra dictum locum nubere cogeretur, dos quam ipſa habet non eſſet competens neque ſufficiens ut cum ea invenire poſſet virum, cui juxta ſtatus ſui conditionem nuberet.* Et hæc quidem clauſula non requiritur in omnibus gradibus, ſed tantum in quibuſdam propinquioribus, v. g. in ſecundo & tertio a communi ſtipite : quia quo propinquior eſt conſanguineorum vel affinium gradus, eo major & urgentior requiritur cauſa ad diſpenſandum.

Quarta cauſa eſt *incompetentia dotis* oratricis, quæ vel indotata manebit, vel ſaltem idoneam & ſtatui ſuo convenientem fortunam non inveniet, niſi conſanguineo vel affini nubat. Et hæc cauſa admodum juſta eſt, ne puella ſi innupta manſerit, incontinentiæ periculum ſubeat; ſi vero viro inæquali nupſerit, miſere vivat, cum inæqualia conjugia triſtes effectus parere conſueverint. Ceterum nihil intereſt, an oratrix dotanda ſit ab eo ipſo, cui nubet, an ab alio, qui eam in gratiam matrimonii hujus dotare velit. Ita Corradus Lib. 7. cap. 2. num. 48. ubi duo addit non prætermittenda. 1. non vitiari diſpenſationis Breve, etſi is, qui puellam ducere vult, afferat ſe eam dotare velle, cum tamen id alius in oratoris gratiam facturus ſit : quia mendacium iſtud eſt in re, quæ nihil ad diſpenſationem confert. 2. dotem, quæ ſufficit ut puella virum ſibi parem ducat in vicinia, vel alio quovis loco extraneo, ſed quæ inſufficiens eſt ut eadem nubat viro pari in proprio loco originis, merito judicari incompetentem. Probatur hæc deciſio ex declaratione Cardinalium ſuperius adducta, & ex rationibus ibidem allegatis. Idipſum docet Sanchez Lib. 8. diſp. 19. num. 16.

Idem cum prædictis auctoribus dicendum, ſi femina dotem quidem habeat, ſed adeo litibus involutam, ut ipſam ſine ſtudio viri ſolertis & induſtrii recuperare, tueri & conſervare non poſſit. Si enim vir litem in ſe ſuſcipere, & ratione vel peritiæ, vel auctoritatis qua pollet, eamdem ad

felicem exitum conducere valeat, merito poſtulabitur & obtinebitur diſpenſatio, quia pietatis eſt mulieri auxilio deſtitutæ, ne bonorum jacturam ſubeat, provide opitulari. Idipſum a fortiori verum erit, cum lis eo matrimonio, & non aliter extingui poteſt, quia ſubintrat tunc alia diſpenſandi cauſa, nempe bonum pacis.

Duo hic moventur dubia. Primum eſt, an dote carere cenſeatur puella quæ ſatis habet boni ut viro paris conditionis nubat, non autem ut nubat conſanguineo vel affini, ſe ditiori aut potentiori, qui nuptias ejuſdem exoptat. 2. an etiam dotem non habere dicenda ſit ea quæ quidem de facto nihil poſſidet, ſed parentes habet divites.

R. Ad 1. negative. Neque enim ea eſt Eccleſiæ intentio, ut faveat puellis gradum ſuperiorem ambientibus, ſed tantum ut eaſdem liberet a periculo incontinentiæ, & ab incommodis, quæ diſparia conjugia concomitari ſolent: atqui ab utroque periculo liberantur, cum viris nubunt ejuſdem ſecum conditionis, & fortunæ; ergo. Ita Pontius Lib. 8. *cap.* 1. num. 23. Sanchez ibid. num. 17. Reiffenſtuel tom. 4. in Appendice n. 89. & alii contra Navarrum, Ledeſmam, &c.

R. Ad 2. etiam negative cum ſanioribus Juriſconſultis, quos ſequitur Pontas v. *Diſpenſe de mariage*, caſ. 20. Ratio eſt, quia puella quæ divites habet parentes, jus habet eoſdem compellendi ut idoneam dotem juxta facultates ſuas ſibi ſubminiſtrent, prout habetur l. fin. Cod. *De dotis promiſſione*. Hinc Corradus Lib. 7. cap. 2. nu. 23. *Parum refert*, inquit, *quod juxta præſentem ſtatum nihil habeat illa, quæ jus habet ſuccedendi in bonis parentum, ac eos compellendi ad illam dotandam ſtatim juxta ipſius oratricis qualitatem .... quod procedit etiamſi pater ob aliquam cauſam recuſaret illam dotare .... unde in hoc caſu deſtinatum habetur pro facto*. Idipſum docet Fagnan. in cap. 1. *De magiſtris* num. 6. *Divitiæ patris*, inquit, *arguunt divitias filii etiam nihil actu habentis*.

Aliter diſcurrendum erit 1. ſi pater ſit quidem dives, ſed plures habeat filios, quibus, præſertim maſculis, non tantum dare queat, quantum dandum eſt filiæ, ut hæc juxta ſtatum ſuum nubat. *Ratio eſt, quia* pater non tenetur puellam ceteris filiis præponere, *imo nec id aliquando* poſſet ſine injuſtitia: unde tunc reipſa *verum eſt*, *filiam* dote congrua carere. 2. ſi puella, licet moralem dotis ſive ex teſtamento ſive aliter conſequendæ certitudinem habeat, aut habere ſe credat, iis tamen bonis nonniſi poſt tempus moraliter longum potiri debeat. Ratio eſt; tum quia cum ad iſta nullum adhuc jus habeat, & hominis voluntas mutari poſſit, vere adhuc dicitur pauper & dotis inops; tum quia cum onera matrimonii ſtatim ac ipſum matrimonium incipiant, ſtatim requiritur dos in re præſens, non autem ſufficit futura in ſpe. Ita ferme Sanchez, Pontius &c.

Ex quibus cum prædictis Theologis colliges, quod ſi, ut ſæpe contingit, parentum bona ita ſe habeant, ut ii, dum vivunt, non poſſint ſpoliare ſe parte bonorum ad competentem filiæ dotem neceſſaria, filia cenſebitur carens dote: quia ex bonis aliquando ſolum adventuris, & quæ hic & nunc moraliter loquendo a parentibus dari non poſſunt, non poſſunt actualia matrimonii onera ſuſtineri. De his utiliter conſuletur Sanchez Lib. 8. diſp. 19. num. 52. &c. Pyrrhus Corradus Lib. 7. cap. 2. num. 21. qui merito notat incompetentiam dotis cauſam

eſſe

Digitized by Google

eſſe admodum difficilem verificatu, & circa quam magna opus eſt attentione ut devitentur *fraudes, quæ deſuper evenire poſſunt, cum oratorum, necnon ipſius executoris animarum jactura*. Addit idem falli eos, qui incompetentiam dotis cum paupertate confundunt, eamque ſatis eſſe credunt ut oratores *evadant ſolitam ſolutionem expenſarum in diſpenſatione requiſitarum*. Alias plures cauſas diſtinctim affert Pyrrhus Corradus quæ ad prædictas referri poſſunt. *Ibi n. 39.*

Quinta cauſa eſt *bonum pacis*, ſive inter regna, ſive etiam privatas inter familias gravibus a ſeſe invicem odiis diſſitas, vel prope diem disjungendas, inſtaurandæ vel confirmandæ. Hæc cauſa æquitati omni conſentanea eſt, ut docet S. Thomas 2. 2. q. 63. art. 2. ad 2. quia in id præcipue ſollicita eſſe debet Eccleſia, ut inter Principes, & inter privatos firmet pacem, qua nullum homini præſtantius in hac vita bonum contingere poteſt. Porro cum de inimicitiis jam exiſtentibus agitur, neceſſe eſt eas coram eo, qui ad diſpenſationem delegatur, in ſpecie, & non in genere ſolùm, *plene & concludenter omnino probari per teſtes, ſuper dictis inimicitiis deponentes, adjecta qualitate & cauſa inimicitiarum; hæc enim non præſumuntur, cum ſint facti*. Ita Pyrrh. Corradus num. 71.

Sexta cauſa eſt *ætas puellæ* annum vigeſimum quartum excedentis. Hæc cauſa per ſe ſolam non ſufficit in gradibus proximioribus, puta in ſecundo, vel in primo & ſecundo; ſufficit tamen in aliis; idque eo magis, quo plus receſſit puella ab ætate annorum duodecim, qua nubilis eſſe incepit. Ratio eſt, quia eſt locus timendi, ne puella diu marito deſtituta, in ſuum corpus peccet, aut ſine parentum conſenſu nubat. Unde diſpenſationes hic facilius indulgentur, quinimo minor ab Officiariis Romanæ Curiæ exigitur compoſitio, quam in cauſis hactenus expoſitis, ut docet Pyrrhus Corradus. Cum autem in ſupplicatione præmittatur oratricem *hactenus virum paris conditionis, cui nubere poſſit, non inveniſſe*, dubitari poſſet an diſpenſationis executor teneatur inquirere, num oratrix ſufficientem in inquirendo viro diligentiam impenderit. Reſpondet P. Corradus num. 93. ſatis eſſe, ut puella ætatis exceſſum probet; nec requiri ut ſtricte maritum quæſierit; quamquam neceſſario ſupponendum ſit eam morali in perquirendo viro diligentia uſam eſſe; quod etſi probare non teneatur, verum tamen eſſe debet a parte rei. Hæc cauſa ætatis nunquam admittitur in muliere vidua, quæ ad ſecundas nuptias convolare vellet. Ita idem ibid. num. 85.

Septima cauſa eſt *periculum vitæ*, & id dupliciter contingit. 1. cum puella commoratur in loco ad littus maris ſito, ac propterea continuis piratarum ac Infidelium invaſionibus obnoxio; unde fit ut neminem niſi conſanguineum invenire commode poſſit, qui ſecum in eodem loco commorari velit. 2. cum quis commiſit crimen pœna capitali dignum, quod tamen familia condonare parata eſt, ſi hanc vel illam e conſanguineis ſuis ducere velit. Hæ cauſæ juſtæ ſunt; quia æquum eſt ut cum iis diſpenſetur, qui ſine gravi incommodo legibus Eccleſiæ obſequi non poſſunt.

Octava cauſa quæ præcipue apud Belgas & Germanos viget, eſt *periculum ſeductionis*, cum nempe oratores matrimonio jungi cum conſanguineis intendunt, ne cum Hæreticis, aut de hæreſi ſuſpectis jungi

Digitized by Google

cogantur. Hæc cauſa nulla æquior fingi poteſt; cum matrimonia Catholicos inter & Heterodoxos, ſive ratione contrahentium, ſive ratione prolis, plena ſint periculis.

Nona cauſa eſt *conſervatio bonorum in eadem familia*. Ratio eſt; tum quia exigit bonum publicum ut familiæ locupletes integræ conſerventur; tum quia ampla unius familiæ bona, ad aliam tranſire & devolvi non ſolent ſine gravibus litibus, & magno familiæ totius diſpendio: unde cauſa hæc reducitur ad *bonum pacis*. Eadem tamen cauſa in gradibus propinquioribus, puta in ſecundo, vel in ſecundo & tertio, non admittitur ſine maximis favoribus, ait Corradus ibidem num. 101.

Decima cauſa præcedenti affinis, eſt *illuſtris familiæ conſervatio*; & id rationi admodum conſonat; cum & illuſtres familiæ publicæ rei plurimum inſerviant, & homines præſertim nobiles admodum anxii ſint & ſolliciti, ne principalis eorum domus extra familiam ſuam alienetur; ad quod facit id Jeremiæ cap. 5. *Hæreditas noſtra verſa eſt ad alienos, domus noſtræ ad extraneos*.

Undecima cauſa eſt *excellentia meritorum*: eos enim, qui de Eccleſia ſive in bello contra Infideles & Hæreticos, ſive in legitima jurium ejuſdem defenſione bene meriti ſunt, ab Eccleſia remunerare decet, ut alii iiſdem exemplis ad ſimilia facinora accendantur. Hæc tamen merita ab executoribus Reſcriptorum Apoſtolicorum verificanda ſunt, ut bene notat Pyrrh. Corradus n. 110.

Duodecima cauſa eſt, cum *oratrix filiis ex alio viro procreatis gravata eſt*, & orator eorumdem curam ſuſcepturum ſe ſpondet. Hæc cauſa facile non admittitur ſola, & nunquam admittitur, niſi poſtquam *orator idonee cavit ſe dictis filiis alimenta præſtaturum*.

Decima tertia cauſa eſt, cum contrahentes *ex certis & rationabilibus cauſis moventur &c.* & hæc diſpenſationum ſpecies vocatur, *ſine cauſa*; non quod omni cauſa careant, ſed quia oratores eaſdem cauſas Pontifici propoſitas, executori aperire non tenentur: unde nec is earumdem verificationem exigere debet, non obſtante clauſula, *diligenter informes*; prout Romæ judicatum fuit, referente Pyr. Corrado ibidem.

Cauſæ infamantes quinque recenſentur a Pyrrho Corrado; eæque ad tres reduci poſſunt.

Prima eſt, cum partes ob nimiam in colloquiis & tota agendi ratione familiaritatem, ſecluſa tamen copula, viciniæ ſcandalum dederunt; adeo ut niſi ambæ conjungantur, futurum ſit, ut puella neminem inveniat cui nubere poſſit.

Secunda eſt, cum partium familiaritas eouſque progreſſa eſt, ut prolem habuerint; itaut non aliter quam mutua partis utriuſque conjunctione ſcandalo inde procreato occurri poſſit.

Tertia eſt, cum partes licet conſanguineæ vel affines matrimonium contraxerunt, nec jam a ſe invicem ſine gravi ſcandalo aut diſpendio poſſunt ſeparari. In his autem caſibus exprimendum eſt, an partes impedimentum ante nuptias cognoſcerent, an dumtaxat cognoverint poſt contractum matrimonium; an ſtatim ac ejus notitiam habuerunt, ab omni commercio carnali abſtinuerint; an eo ſine peccaverint, aut ni-
mia

Digitized by Google

mia uſæ fuerint familiaritate, ut facilius Apoſtolicam Sedem flecterent, & optatam diſpenſationem conſequerentur.

Sane, ut jam ab anno 1536. annotavit Concilium Colonienſe p. 1. cap. 33. graviter errant, qui nulla, vel minus legitima, vel ficta cauſa exhibita diſpenſationes extorquent. Quis hujuſmodi deceptores, *apud Deum qui renes & corda ſcrutatur, omnemque hypocriſim ac fraudem execratur, ſecuros dixerit?* Summopere igitur Reſcriptorum Apoſtolicorum executores, examinare ac ſcrutari debent, an preces veritate nitantur: cum & id diſtricte mandet Romanus Pontifex, & de hoc eorum conſcientiam expreſſiſſimis verbis oneret. Cavere etiam debent, qui diſpenſationes quærunt, ne ad eos recurrant Bancarios, qui, ut obviam quamque lucri occaſionem arripiant, ſupplicationes ad arbitrium fingunt, idque iis inſerunt, non quod veritati congruat, ſed quod certo conſequendæ diſpenſationi neceſſarium ſit.

An conſanguinei qui aliquam ex prædictis habent diſpenſationis obtinendæ cauſam, ſed prævium, quem commiſerant, inceſtum non expreſſerunt in ſupplicatione, valide contrahant, expendam cap. 16. articul. 1.

ARTICULUS SECUNDUS.

De cognatione ſpirituali.

Cognatio ſpiritualis eſt conjunctio & propinquitas, quæ contrahitur ratione Baptiſmi & Confirmationis. Cum enim Baptiſmus ſit ſpiritualis quædam nativitas & nova generatio, in qua tum baptizans tum ſuſceptores, patrum vicem gerunt, indecens eſſet, ut qui baptizati ſunt, aut a ſacro fonte ſuſcepti, eos in matrimonium ducerent, a quibus vel baptizati, vel ſuſcepti fuere. Hinc difficilius diſpenſat Sedes Apoſtolica in impedimento illo, quam in impedimento cognationis carnalis: quin & tradit Fagnan. in cap. *Ex litteris. De cognat. ſpiritual.* Gregorium XIII. noluiſſe diſpenſare cum puella, quæ novennis infantem e ſacro fonte levaverat, ut cum eo jam adulto contraheret, quia difficilius ſolvitur vinculum cognationis ſpiritualis, quam carnalis. Idem ſervata proportione dicendum de Confirmatione, quæ quoddam eſt Baptiſmi complementum.

Jure antiquo late diffundebatur cognatio ſpiritualis: ſed *volens ſancta Synodus* Tridentina incommodis inde frequenter exurgentibus *providere, ſtatuit* ſeſſ. 24. cap. 2. *ut unus tantum, ſive vir, ſive mulier ...... vel ad ſummum unus & una, baptizatum de Baptiſmo ſuſcipiant, inter quos ac baptizatum ipſum, necnon & illius patrem & matrem; necnon inter baptizantem & baptizatum, baptizatique patrem & matrem* tantum, ſpiritualis *cognatio contrahitur ..... Ea quoque cognatio, quæ ex Confirmatione contrahitur, confirmantem & confirmatum, illiuſque patrem & matrem, ac tenentem* non excedit, ait ibidem Tridentinum.

Ex his colliges 1. eos, qui nomen dumtaxat imponunt infanti jam domi baptizato, cum nempe ſolemnes Baptiſmi cæremoniæ adhibentur in Eccleſia, nullam contrahere cognationem ſpiritualem: quia tunc non ſuſci-

Digitized by Google

ſuſcipiunt infantem e ſacro fonte; quod tamen requiritur a Concilio Tridentino. Imo exiſtimant multi, prædictam cognationem non contrahi ab iis, qui infantem ſuſciperent extra Baptiſmum ſolemnem; quia tunc non ſunt vere patrini: certe multis in Diœceſibus, ut v.g. in Pariſienſi vetitum eſt, ne admittantur patrini, ſi Baptiſmus conferatur extra Eccleſiam.

Fruſtra objiceretur, eum, qui privatim baptizat, vere contrahere cognationem ſpiritualem; eamque proinde contrahi debere ab eo, qui privatim ſuſcipit. Nulla enim eſt inter utrumque paritas; quia qui privatim baptizat, vere baptizat, & perinde ac ſi ſolemniter baptizaret: at vero qui privatim tenet, ſeu ſuſcipit, non ſuſcipit eo modo, quo eſt ab Eccleſia conſtitutum. Hæc opinio, etſi Tournelio diſplicere videtur, tuta eſt in praxi; eamque admittunt Bonacina, Soto, Salmanticenſes cap. 12. num. 32. & auctores Collat. Pariſ. tom. 2. pag. 277. & Andeg. tom. 2. pag. 317. quibuſcum notandum eſt, eum qui Baptiſmi inſtrumenta conficit, exprimere debere infantem jam antea *domi* baptizatum eſſe, ut in poſterum intelligatur, eos, qui honoris cauſa eidem nomen impoſuere, nec vere fuiſſe patrinos, nec *cognationem* ullam contraxiſſe.

Colliges 2. Tutius eſſe, ut qui infantem ſub conditione baptizatum ſuſceperunt, prædictam cognationem contraxiſſe ſupponantur, quia dubium eſt, an hujuſmodi Baptiſma valeat; in dubio *autem pars tutior* tenenda eſt. Ita Silvius, auctor Collat. Andegav. ibid. pag. 318. & alii non pauci cum iis. Contrarium ſentit auctor Collat. Pariſ. communi hoc nixus principio, quod in odioſis verba legum ſtricte ſint interpretanda. Fatetur tamen ad conſcientiarum pacem ſatius eſſe, ut obtineatur diſpenſatio ab Epiſcopo, qui eam propter dubium concedere poterit. Si Baptiſma alicui ſecundo & invalide conferretur, nulla ex eo cognatio exurgeret.

Colliges 3. Tutius etiam eſſe, ut qui per procuratorem *puerum ſuſceperunt*, ſpiritualem cognationem contraxiſſe *credantur*. 1. *quia ex regula* Juris: Qui per alium facit, per ſe *ipſum facere cenſetur*. 2. *quia is* ſolus ex citato Tridentini capite *cognationem ſpiritualem* contrahit, qui a parentibus aut ab iis, quorum intereſt, *deſignatus eſt* ad levandum infantem: unde *ſi alii extra deſignatos baptizatum tetigerint, ſpiritualem cognationem nullo pacto contrahunt*, ibid. jam vero procurator deſignatus non eſt ad tenendum infantem, ſed ille ſolum, cujus is vices gerit: ergo ille ſolum, non autem procurator, cognationem hanc contrahere debet. 3. quia Navarrus & Fagnan. in cap. *Veniens*, tit. *De cognatione ſpiritual.* affirmant id ita definitum eſſe a Congregatione Cardinalium. Contrarium cenſent alii quidam Theologi, quorum opinionem in Synodalibus Statutis amplexus eſt Cardinalis le Camus: quapropter opinio noſtra, etſi verior nobis appareat ut & communior, haud tamen certa omnino & inconcuſſa judicari poteſt; unde cenſemus cum Haberto, occurrente hujuſmodi caſu ad Epiſcopum confugiendum eſſe, qui in dubio diſpenſare poteſt. Fatentur tamen omnes eum, qui delegatur ab alio ad conferendum Baptiſma, cognationem contrahere, quam non contrahit ipſe delegans: quia nimirum delegatus nomine Chriſti ipſius, non autem

nomi-

Digitized by Google

nomine delegantis baptizat; ſecus de procuratore, qui non ſuo, ſed illius, cujus vices agit, nomine baptizatum ſuſcipit.

Ex hac deciſione duo ſequi videntur, 1. quod ſi civitas quædam, puta Pariſienſis, infantem de fonte ſacro per aliquem a ſe deputatum levaret, tunc ſinguli, qui ejuſdem civitatis corpus conſtituunt, prædictam cognationem contraherent. 2. quod ad eamdem contrahendam nec requiratur nec ſufficiat contactus phyſicus, ut perperam docent cum aliis pluribus Bonacina & Salmanticenſes a quibus merito recedunt Tannerus, Layman, & Pirhing. in Lib. 4. Decretal. titul. xi. numer. 37. Utrumque vel uno procuratoris, de quo ſtatim loquebamur, exemplo manifeſtum eſt: unde etiam inferes eos, qui in levando infante patrinum & matrinam adjuvant, etſi phyſice tangant infantem, nullam tamen hinc cognationem contrahere; niſi & ipſi vere patrini ſint: quia etſi vetitum ſit a Synodo Tridentina, ne idem puer plures habeat patrinos, ſi tamen plures ab imperito vel nimis timido Parocho admitti contingat, omnes cognationem contrahunt, quia omnes eodem modo infantem tenent. Quod ſi plures a parentibus deſignati fuerint, & Parochus unum dumtaxat & unam admiſerit; ii ſoli cognationem contrahent; quia cum penes Parochum ſit eos admittere, quos volet, ut ſervetur Concilii Tridentini Decretum, reipſa patrini non erunt, quos ille juſta de cauſa rejecerit. Ita Sanch. & Bonac. numer. 26.

Dixi, *quos juſta de cauſa rejecerit:* quia ſi Parochus ex odio, aut alio quopiam ſimili motivo eos rejiciat, qui a parentibus deſignati fuerint, & ii invito Parocho infantem levent, vere tamen patrini erunt, veramque cognationem contrahent.

Hic notandum multos eſſe, qui cum Bonacina docent, eos, qui adhibent vel admittunt plures patrinos mortaliter peccare, quia Eccleſiæ præceptum tranſgrediuntur in re magni momenti, ex cujus tranſgreſſione multiplicantur cognationes ad dirimendum matrimonium ſufficientes. Addit idem Theologus, Epiſcopum in hac lege, utpote quæ a Concilio Trident. generali lata fuerit, diſpenſare non poſſe; idque definitum eſſe a Congregatione Cardinalium, prout etiam notat & docet Sanchez diſp. 57. num. 7.

Colliges 4. Eum, qui in caſu neceſſitatis baptizat puerum, veram cum eo affinitatem contrahere; quia vere baptizat, & aliunde jus non diſtinguit inter baptizantem cum neceſſitate, & baptizantem ſine neceſſitate. Si tamen pater in caſu neceſſitatis prolem propriam, modo tamen legitimam, baptizaret, nullam cum uxore ſua cognationem contraheret, prout definiit Joannes VIII. cap. 7. xxx. qu. 1. quod ſi id faceret extra caſum neceſſitatis, & ex malitia, ut ſcilicet a conjugis thoro abſtineret, teneretur eidem, ut antea, reddere debitum, ne commodum reportaret ex fraude ſua, ſed deinceps exigere non poſſet.

Dixi, *prolem legitimam:* quia qui, etiam in neceſſitatis caſu, concubinæ ſuæ, imo & cujuſvis alterius mulieris filium baptizaret, eamdem valide ducere non poſſet abſque prævia diſpenſatione; quia cognationis ſpiritualis vinculum pro iis ſolummodo ſublatum eſt, qui proprios eoſque legitimos filios in caſu neceſſitatis baptizant: quod in neutro caſu

mox

Digitized by Google

mox allato locum habet. Ita Navarrus cap. 16. Manual. numer. 34. Fagnan. Habert &c.

Sed quid juris ſi Titius aliquem ſuſcipiat ex errore perſonæ?

R. Error facti impedit, ſive in parte reſpectu propriæ prolis, ſive in alio quocumque, ne impedimentum cognationis ſpiritualis contrahat.

Prob. 1. pars ex cap. 2. *De cognat. ſpiritual.* ubi ſic loquitur Alexander III. *Si vir vel mulier .... ex ignorantia* filium ſuum de ſacro fonte ſuſceperit, *eos ignorantia excuſare videtur.*

L. 4. tit. xi.

Prob. 2. pars. Quia etſi ad contrahendam cognationem hanc neceſſaria non ſit intentio ejuſdem contrahendæ, ut male cenſent aliqui apud Sanchez lib. 7. diſp. 58. at certe neceſſaria eſt intentio fungendi munere patrini, cum nemo ſimpliciter invitus poſſit patrinus conſtitui: ſed qui per errorem levat filium Petri, exiſtimans ſe levare filium Joannis intentionem hanc non habet; ergo non contrahit cognationem ſpiritualem cum filio aut parentibus Petri; neque etiam cum filio aut parentibus Joannis, quia revera non ſuſcipit filium Joannis: ſecus dicendum, ſi habeat intentionem ſuſcipiendi puerum præſentem, quiſquis ille ſit. Ita Sanchez ibid. num. 7. Bonacina num. 17. & alii paſſim. Longe alia eſt ratio de eo, qui baptizat filium unius, credens ſe alterius filium baptizare; quia miniſter Sacramenti tenetur habere animum & intentionem baptizandi perſonam præſentem, quæcumque ea ſit, ne irritum faciat Sacramentum.

Colliges 5. Baptizatos omnes, & eos ex iis etiam qui de jure in patrinos aſſumi non debent, vere tamen cognationem prædictam contrahere; unde ei ſubjacent non ſolum Religioſi & Abbates, quibus ex cap. 104. diſt. 4. *De conſecrat. non licet de Baptiſmo ſuſcipere filios, nec commatres habere;* ſed etiam Hæretici, qui baptizant aut ſuſcipiunt; quia vi Baptiſmi Eccleſiæ legibus obnoxii ſunt.

Aliud eſſet propter oppoſitam rationem de Infideli, qui puerum baptizaret, aut forte ſuſciperet; unde tunc nulla exurgeret cognatio ipſum inter & baptizatum, ac baptizati parentes. *Idem dicendum, ſi* vir Fidelis baptizet, aut ſuſcipiat filium *feminæ Infidelis; unde ſine* diſpenſatione ducere poſſet hancce feminam, ſi eam ad fidem converti contingeret: quia nullum præceſſit cognationis impedimentum; nec hujuſcemodi impedimentum poſtea ſuboritur ab ejus ad fidem converſione, cum non firmetur tractu temporis quod ab initio non ſubſiſtit. Ita iidem Doctores.

Colliges 6. Suſceptores, ſeu patrinum & matrinam, ſimul matrimonio jungi poſſe, quia nulla eos inter exurgit cognatio; unde non raro in ſuſceptores admittuntur qui ſe ſe ad nuptias inquirunt. Porro etſi *uxor cum marito nulla auctoritate* prohibeatur *in baptiſmate puerum ſuſcipere*, ut habetur cap. 6. xxx. qu. 4. ſatius tamen eſt *ut utrique inſimul ad hoc adſpirare minime præſumant*. Quin & aliquæ ſunt Diœceſes in quibus uxori & marito alienum puerum tenere non licet; prout obſervat Bonacina num. 5.

Quod dictum eſt de cognatione ſpirituali exorta ex Baptiſmo, idem dicendum de cognatione exorta in Confirmatione. Ex ea tamen raro hodie naſcitur impedimentum; quia conſuetudo patrinos & matrinas adhi-

Digitized by Google

adhibendi in Confirmatione, pluribus in locis obſolevit. Unum addere placet, controverti inter Theologos, an non confirmatus, qui puerum in Confirmatione ſuſcipit, prædictam cognationem contrahat cum eodem puero, ejuſque parentibus. Negat Sanchez diſput. 60. num. 20. propter hæc verba cap. 102. *De conſecrat.* diſt. 4. *In Baptiſmate vel in Chriſmate non poteſt alium ſuſcipere in filiolum ipſe qui non eſt baptizatus vel confirmatus*; ubi non magis vere patrinus in Confirmatione declaratur, qui non eſt confirmatus, quam in Baptiſmate qui necdum eſt baptizatus. Si tamen Epiſcopus, qui confirmatus non eſſet, Confirmationem conferret, quia verum conficeret Sacramentum, veram contraheret affinitatem.

Multa hic de patrinis, eorum qualitatibus & obligationibus ſcribi poſſent, circa quæ & populos & Paſtores ipſos erudiri & commoneri ſæpius neceſſum eſſet: ſed hæc conſulto prætermittam, quia uberior eorum indagatio pertinet ad Tractatum de Baptiſmate. Sit igitur

CONCLUSIO. Cognatio ſpiritualis jure ſolum Eccleſiaſtico matrimonium dirimit; adeoque impedimentum hoc ab Eccleſia relaxari poteſt.

Prob. 1. quia nulla impedimenti hujus in monumentis priorum trium Eccleſiæ ſæculorum veſtigia apparent: porro impedimentum jure naturali conſtitutum puriori Eccleſiæ ævo ignotum non fuiſſet.

Prob. 2. quia impedimentum, quod Eccleſia vel extendere, vel pro nutu reſtringere poteſt, non eſt ab ipſo jure naturali conſtitutum: atqui tale eſt impedimentum cognationis ſpiritualis, quod olim multo latius quam nunc extendebatur. Triplex enim jure antiquo erat cognationis ſpiritualis ſpecies, nimirum paternitas, compaternitas, & fraternitas. Paternitas erat non ſolum inter baptizantem & baptizatum, confirmantem & confirmatum, patrinos & baptizatum vel confirmatum; ſed etiam inter baptizatum aut confirmatum, & uxorem & filios ſive patrini, ſive baptizantis, ſive confirmantis, ſi is uxorem & filios ante Epiſcopatum habuiſſet. Compaternitas erat inter parentes naturales baptizati vel confirmati, & parentes ejus ſpirituales, ſcilicet baptizantem, vel confirmantem, & patrinos Baptiſmi vel Confirmationis, horumque omnium uxores, etiamſi commatres non fuiſſent; idque non ſolum, ut nunc, relative ad carnales pueri baptizati vel confirmati parentes, ſed etiam relative ad baptizantem vel confirmantem. Tandem fraternitas erat inter filios carnales baptizantis vel confirmantis; vel patrinorum ex una parte, & ipſum confirmatum, vel baptizatum ex altera parte: atqui Eccleſia impedimenta hæc tam late diffuſa, pro nutu, vel potius pro ſapientia ſua temperavit, partim ea auferendo, partim ea reſtringendo. Hodie enim penitus ſublata eſt fraternitas; unde baptizatus & confirmatus nullam omnino contrahunt cognationem cum filiis baptizantis, confirmantis, aut patrinorum. Paternitas autem & compaternitas reſtrictæ ſunt, ne ad uxores transfundantur: inſuper vero compaternitas jam non contrahitur inter baptizantem, vel confirmantem, & patrinos; ergo ſignum eſt quod impedimentum hoc ab Eccleſia dependeat, & proinde ab ea poſſit relaxari: atque id docet S. Thomas in 4. diſt. 42. q. 1. art. 1. quem omnes ſequuntur.

Unum

Digitized by Google

Unum obſervatu ſupereſt, ei nempe, qui carnaliter cognovit perſonam, cum qua ſpirituali cognatione junctus erat, ſi diſpenſationem obtinere velit, non cognationem modo, ſed & crimen admiſſum, in ſupplicatione exprimendum eſſe. Is enim conſtans eſt Curiæ Romanæ ſtylus: ſtylus autem jus facit. Ita Corradus Lib. 8. cap. 8. num. 12.

ARTICULUS TERTIUS.

De cognatione legali.

Ad tit. XII. L. IV. Decretal.

COgnatio ſeu affinitas *legalis*, ſic dicta quia Principum legibus primitus conſtituta eſt, eſt ea, quæ oritur ex adoptione. *Adoptio* autem definitur a S. Thoma in 4. diſtinct. 42. quæſt. 2. artic. 1. *Extraneæ perſonæ in filium, vel nepotem*, filiam vel neptem, *vel deinceps legitima aſſumptio.*

Dicitur 1. *aſſumptio*, id eſt electio: cum enim naturali quadam propenſione exquirat homo in poſteros ſua bona transfundere, merito ſancitum eſt, ut qui naturalibus liberis orbati ſunt, ſuæ poſſint ſucceſſioni conſulere, alios in filios adoptando: unde hic ars defectum naturæ ſupplet; eſt enim adoptio, quaſi artificialis quædam generatio.

Dicitur 2. Aſſumptio *legitima*, quia debet eſſe facta ſecundum leges tam civiles quam canonicas.

Dicitur 3. Aſſumptio *perſonæ extraneæ*, ideſt perſonæ, quæ non eſt in poteſtate adoptantis, ut in ea ſunt hæres vel filius: unde perſona etiam conſanguinea adoptari poteſt, quia eſt extranea hoc ſenſu, quod eo careat conjunctionis gradu, ad quem adoptatur.

Dicitur 4. *In filium vel nepotem, vel deinceps*, quia ex Leg. *Nec apud*, Cod. *De hæred. inſtitut.* non poteſt quiſpiam adoptari in fratrem, vel parentem.

Adoptio duplex diſtinguitur: *perfecta*, quæ *abrogatio ſeu arrogatio* nuncupatur; &. *imperfecta*, quæ etiam dicitur *ſimplex adoptio*, *vel adoptio in ſpecie*. Perfecta ea eſt, per quam adoptatus tranſit in adoptantis poteſtatem, inſtar filii naturalis; eſtque ejus hæres neceſſarius ab inteſtato; ex teſtamento autem, in quarta bonorum parte. Imperfecta eſt ea, per quam adoptatus non tranſit in poteſtatem adoptantis, neque eſt hæres ejus neceſſarius ex teſtamento, bene tamen ab inteſtato. Adoptio perfecta nonniſi Principis auctoritate fieri poteſt; imperfecta vero, cum magis ſit diſpoſitio quædam ad perfectam adoptionem, quam adoptio vera, non indiget auctoritate Principis, ſed ſolius Magiſtratus. Plura de utriuſque diſcrimine & conditionibus videbis apud Sanchez, eodem Lib. 7. diſp. 63.

V. Inſt. tit. De adopt.

Ut intelligatur quouſque legalis cognatio ex adoptione proveniens matrimonium dirimat, notandum eſt, in ea tres diſtingui lineas, ſicut in cognatione naturali. Prima, quæ vocatur *paternitas*, eſt quaſi linea recta, & reperitur inter adoptantem, & adoptatum ac deſcendentes ex adoptato filio (non item ex adoptata filia) in ejus poteſtate exiſtentes. Secunda, quæ dicitur *fraternitas*, eſt tranſverſa ſeu collateralis, & hæc ſtat inter adoptatum & filios, ſive carnales, ſive legales adoptantis.

Digitized by Google

tis: poteſt enim quis plures adoptare perſonas; poteſt etiam aliquando qui naturales habet filios, habere & adoptivos, ex Inſtitutis §. 2. *De nuptiis*. Tertia imitatur affinitatem carnalem: & eſt inter adoptantem, uxoremque adoptati ex una parte; & adoptatum uxoremque adoptantis ex altera parte. His poſitis

Certum eſt 1. Cognationem legalem dirimere matrimonium, in linea recta, unde adoptans eam ducere non poteſt, quam adoptavit: ita habetur c. 1. xxx. q. 3. An autem legalis cognatio uſque ad quartum gradum in linea recta matrimonium dirimat, ſicut & cognatio carnalis, diſputatur. Affirmant Tolet. Valentia, Navar. & alii quidam, hoc nixi principio, quod cognatio legalis imitetur carnalem. Verum hæc ratio probaret cognationem legalem in linea etiam tranſverſa matrimonium uſque ad quartum gradum dirimere, quod tamen falſum eſt. Quapropter admodum probabile eſt, quod docent Sanchez diſp. 63. n. 34. Salmanticenſes cap. 12. num. 43. cognationem hanc ultra primum gradum non extendi: quia Jus civile, quod in hac materia a Jure canonico confirmatum eſt, de ſolo priori gradu loquitur. Sed caute notandum eſt cum prædictis auctoribus, cognationem hanc extendi ad eos omnes qui ipſo adoptionis tempore ſunt ſub poteſtate adoptati, quia ii omnes una cum eo cui ſubſunt, adoptati cenſentur.

Certum eſt 2. Quidquid nonnulli reclament, cognationem legalem in linea tranſverſa matrimonium dirimere: unde filius naturalis illius, qui puellam adoptavit, eamdem in uxorem ducere non poſſet; ita colligitur ex cap. unic. *De cognat. legali*.

Certum eſt 3. Affinitatem legalem inter adoptatum & uxorem adoptantis ex una parte, & inter adoptantem & uxorem adoptati ex altera, matrimonium dirimere; idque, licet in jure clare expreſſum non ſit, admitti debet, tum ob unanimem Doctorum conſenſum; tum propter generalem Eccleſiæ conſuetudinem, quæ impedimenta ut auferre, ſic & inducere poteſt.

Id porro inter impedimenta in tribus prædictis lineis contracta, diſcriminis eſt, quod adoptio in linea tranſverſa non dirimat perpetuo matrimonium, ſed *quamdiu* ipſa *durat adoptio*; prout habetur citat. capit. unic. *De cognation. legali*. Unde ſi adoptans moriatur, aut emancipetur ejuſdem filia naturalis, vel filius adoptivus, poteſt inter hunc & illam matrimonium abſque diſpenſatione contrahi, ut patet ex cap. 6. xxx. q. 3. At vero eadem adoptio, tum in linea recta, tum in linea quaſi affinitatis, matrimonium dirimit in perpetuum; hoc eſt etiam poſt diſſolutionem adoptionis, & emancipationem adoptati. Cujus differentiæ hæc eſt ratio, quod adoptatus cum uxore ſua, perpetuam adoptanti ejuſque uxori reverentiam debeat. Secus ſi adoptatus comparetur cum filiis adoptantis: cum enim filiatio hæc mere ſit interpretativa, multo minorem inducit reverentiam; unde una cum adoptione, cui innititur, ceſſare debet. Ita Sanchez diſp. 63. num. 24. idem repetit Pirhing. hoc tit. n. 8. præiverat S. Thomas q. 57. art. 3.

Duo hic moventur dubia, 1. an nomine filiorum adoptantis intelligantur alii ejus filii etiam adoptivi, vel ſpurii. 2. an adoptio imperfecta eodem modo matrimonium dirimat, quo perfecta.

Reſp.

Digitized by Google

Reſp. ad 1. negative; unde adoptati matrimonium inire poſſunt vel inter ſe, vel cum illegitima adoptantis prole: tum quia id nulla lege prohibitum oſtenditur; tum quia filii illegitimi pro filiis non cenſentur quoad effectus civiles: neque tranſeunt in poteſtatem patris, Inſtit. *De nuptiis*, §. 13. atqui cognatio legalis ſolum contrahitur inter eos, qui ſunt ſub poteſtate adoptantis. Qua etiam de cauſa adoptans contrahere poteſt cum filia mulieris adoptatæ; quia mulier neminem habet in ſua poteſtate, Inſtit. *De adoptionib.* §. Femina; ergo.

Reſp. ad 2. probabilius videtur cognationem matrimonii diremptivam non naſci ex adoptione imperfecta. 1. quia ex jure cognatio legalis inducitur ſolum per adoptionem proprie & ſimpliciter ſumptam: atqui adoptio imperfecta, non eſt adoptio proprie & ſimpliciter ſumpta; *ſed potius* diſpoſitio ad ipſam, ut docet S. Thomas hic q. 57. art. 1. ad 1. ergo. 2. quia impedimentum hoc eo fine inductum eſt a Jure civili, & confirmatum a Jure Canonico, ut vitaretur periculum incontinentiæ ex nimia familiaritate inter hujuſmodi cognatos imminens: atqui hoc periculum ſolummodo tale ac tantum imminet, quando adoptatus tranſit in poteſtatem & familiam adoptantis, quod non fit per adoptionem imperfectam, nam ſimpliciter adoptati non traducuntur in familiam & domum adoptantis; ergo adoptio imperfecta, non parit impedimentum dirimens. Imo Sanchez, Ledeſma, Perez, aliique non pauci negant per eam induci impedimentum ſimpliciter prohibens.

Verum de his plus ſatis dictum eſt hactenus, quia adoptio legalem cognationem pariens, jam nullibi viget in Gallia, & ne in iis quidem regionibus, quæ jure ſcripto utuntur. Equidem aliquando contingit apud nos, ut viri magnates, nomen ſuum, gentilitia ſtemmata, & opes ſuas in extraneos transfundant; quin & in Diœceſi Santonenſi, nonnumquam extranei ad hæreditatem una cum filiis dividendam vocantur: at nulla inde exurgit adoptio, nullum impedimentum, quod matrimonio adverſetur; ita poſt Ferrieres auctor Coll. Pariſ. *tom. 2. pag. 294.* His omnibus præmiſſis, ſit

Conclusio. Impedimentum *a cognatione legali procedens*, per Eccleſiæ auctoritatem relaxari poteſt.

Prob. Quia impedimentum hoc neque naturali, neque divino jure inſtitutum eſt, ſed ſola Eccleſiæ voluntate, quæ juſtas ea de re Principum ſæcularium ſanctiones confirmavit: atqui quod abſolute pendet ab Eccleſia, ab eadem tolli poteſt; ergo.

CAPUT QUINTUM.

De impedimento criminis.

Ad tit. 7. Lib. IV. Decret.

Etſi crimina multa, vis v. gr. & raptus, matrimonium faciant invalidum, ea tamen criminis nomine non intelliguntur in præſenti. Quapropter hic per impedimentum criminis intelligitur illud, quod naſcitur vel ex adulterio aut homicidio ſeorſim ſumptis, vel ex utroque conjunctim. Hæc porro crimina matrimonium dirimunt in quatuor caſibus, unde

Di-

Digitized by Google

Dicendum 1. matrimonium dirimi, quando quis adulterium committit, & promittit adulteræ ſe ipſam poſt mortem mariti ipſius in uxorem ducturum eſſe. Ita expreſſe definit Innocentius III. cap. *Significavit*, *De eo qui duxit quam polluit*, & hæc eſt Galliarum Juriſprudentia, ut bene notat auctor Coll. Andeg. tom. 2. pag. 336.

Hinc neque ſola contrahendi matrimonii promiſſio, criminis impedimentum parit, niſi accedat adulterium; neque ſolum adulterium, illud idem impedimentum producit, niſi accedat futuri matrimonii promiſſio, ut patet ex citato cap. *Significavit*, quo Concilii Triburienſis, matrimonia quæcumque inter adulteros irrita declarantis, temperatus eſt rigor ad mentem S. Auguſtini, qui Lib. 1. nuptiar. & concupiſc. hæc habet: *Mortuo viro, cum quo verum connubium fuit, fieri poteſt verum connubium cum quo prius adulterium fuit*. Non ante tamen quam peracta pœnitentia matrimonium inire debent, qui etiam ſine promiſſione ejuſdem matrimonii adulterium commiſerunt, & viciſſim, ut definiit Gregorius IX. capit. *Si quis uxore vivente*; h. t. & hæc promiſſio matrimonii poſt conjugis mortem ineundi, irrita eſt, ſicut & promiſſio vacaturi beneficii, quia utraque dat locum optandæ mortis alterius. Vide Pontas hic caſ. 2. *An 895.*

Ut autem matrimonii futuri promiſſio adulterio conjuncta impedimentum inducat, oportet 1. ut ab altero complice vel expreſſe, vel implicite ac virtualiter acceptata fuerit; quia promiſſio ſine acceptatione nullius eſt momenti, ſed mera pollicitatio. Hæc autem acceptatio verbis aut ſignis exterioribus manifeſtari debet: neque enim ſola ſufficeret complicis taciturnitas, tum quia in rebus nocivis taciturnitas non habetur pro conſenſu; tum quia lex humana actus mere internos non punit.

Oportet 2. Ut promiſſio etiam acceptata ante adulterium non revocetur; quia promiſſio revocata non magis ſubſiſtit, quam ſi facta non fuiſſet.

Oportet 3. Ut promiſſio conjuncta ſit adulterio utrinque formali: non enim ſufficeret ut duo proprium ſuum conjugium ſcirent, ſi neuter conjugium alterius cognoſcat. Ita Juriſperiti & Theologi omnes, ex cap. 1. h. t. ubi res clare ab Alexandro III. deciſa invenitur. Unde ſi quis vivente uxore, quam bona fide crederet mortuam, feminæ quæ vel libera eſſet, vel libera exiſtimaretur, nuptias ſub conditione coitus ſponderet, nihil contraheret impedimenti.

Sed quid ſi adultera complicis conjugium ignoret quidem, ſed non niſi ex culpa ſua, contraheturne hoc impedimentum? Contrahi negat Sanchez Lib. 7. diſp. 79. num. 38. cenſetque ignorantiam, etiamſi craſſa fuerit & ſupina, excuſare. At ei credendum non eſt: tum quia a communi Doctorum ſententia recedit, ut fatetur ipſe; tum quia ignorantia voluntaria, nec a crimine, nec a criminis pœna excuſat. Ea igitur ſolum ignorantia in præſenti excuſare poteſt, quæ ab alterius præcepti tranſgreſſione excuſaret.

Oportet 4. Ut adulterium ſit conſummatum. Ratio eſt, quia diſpoſitiones juris pœnales & odioſæ reſtringi debent, & ſtricte accipi: unde cum jura adulterium pure & ſimpliciter dictum exigant, non niſi

de conſummato intelligenda ſunt; atque hoc ſenſu Eccleſiæ canones a ſanioribus Theologis explicantur: & vero non obeſt conatus, ubi injuria non habuit effectum, argum. cap. final. *De ſponſal.* An autem ut adulterium cenſeatur conſummatum, requiratur in præſenti materia, virilis ſeminis intromiſſio, an vero ſufficiat ſola feminei vaſis penetratio, diſputant Theologi. Solam iſtam ſufficere docent non pauci contra Sanchez: tum quia ea ad adulterium verum ſufficit; tum quia per novum ſeminis extra effundendi peccatum facile eluderentur Canones; ita Reinffeſtuel.

Porro ut matrimonii promiſſio adulterio conjuncta pariat impedimentum criminis, non requiritur 1. ut ſit ſincera, ſufficit ficta. Ficta enim promiſſio, quæ ſeria exiſtimatur, æque ad adulterium vel homicidium impellere poteſt, ac ſi vera eſſet: ab his autem criminibus deterrere voluit Eccleſia, cum impedimentum criminis conſtituit.

2. Neque etiam requiritur ut ſit pura & abſoluta, ſed ſufficit conditionalis: unde ſi quis commiſſo cum Bertha adulterio, eidem promiſerit ſe poſt mortem ejuſdem viri, eam eſſe ducturum, ea *tamen conditione* ut Bertha mille aureos ſibi in dotem afferat, ex *hac* promiſſione quantumvis conditionata naſcetur impedimentum *dirimens*, ſive Bertha conditionem impleat, ſive non; quia ut hujuſmodi promiſſio matrimonium dirimat, neceſſe non eſt ut ſit valida, *cum* ſive *abſoluta* ſit, ſive conditionalis, nunquam valida *eſſe poſſit: & aliunde* vel ad mortem ſponſi, vel ad novum adulterium po tenter incitet, quod leges cavere voluerunt. Ita Sanch. lib.7. diſp.79. num.11. Navarrus, Pontas, hic caſ.5.

Imo etiamſi conditio impoſſibilis eſſet, aut turpis, atque etiam contra ſubſtantiam matrimonii, nihilominus contraheretur hoc impedimentum, quia impedimentum hoc a promiſſionis valore non pendet.

Aliter dicendum eſſet 1. ſi alius adulter vel *promiſſionem ob* turpitudinem conditionis non acceptaret; vel *ex ipſa* conditione ſentiret promiſſionem non ſerio, ſed ficte & mendaciter fieri. 2. ſi *conditio eo* inſtituatur modo qui promiſſionem ſubvertat. Si qui *ſpondet* matrimonium feminæ quacum peccat, ſi vir ejus jam *objerit*, non contrahit impedimentum; quia vel feminæ hujus conjux obiit, vel vivus ſupereſt. Si obiit, promiſſio, ut pote poſt ejus *obitum* facta, non parit impedimentum; ſi vero nondum obierat, nihil promiſſum eſt. Idem eſt, juxta Sanchez, ſi adulter futurum matrimonium ſpondeat puellæ, ſi eam virginem deprehenderit, & hæc de *facto* a *virginitate* excidiſſe comperiatur; tunc enim nihil reipſa *promiſſum eſt;* ubi autem eſt adulterium ſine promiſſione, nullum *exurgit* criminis impedimentum: aliud eſt, ſi puella ſit virgo.

3. Nihil etiam refert an promiſſio adulterium præcedat, an vero ſequatur: tum quia Canones non diſtinxere inter caſum, quo promiſſio adulterium ſequeretur, vel præcederet; imo cap. fin. hoc tit. impedimentum contraxiſſe dicitur, qui *prius vel poſtea dum vixerit uxor illius*, aliam *adulterio polluiſſet*. Tum quia promiſſio adulterium ſubſequens, ad novum adulterium, imo & uxoricidium impellat; ergo cum eadem

dem debeat intelligi juris diſpoſitio, ubi eadem eſt juris diſponentis ratio, palam eſt quod Eccleſia quæ adulteria & homicidia coercere voluit, promiſſionem etiam adulterium ſubſecutam, inter matrimonii impedimenta recenſuiſſe judicanda ſit; & ita paſſim ſentiunt Theologi & Canoniſtæ. Vide Pikler ibidem numer. 3. Collat. Andegav. pag. 338.

Sed diſputant Doctores, an neceſſe ſit ut promiſſio & adulterium durante eodem conjugio concurrant: an non vero ſatis ſit ut v.g. Joannes ſponſus Mariæ, qui vivente Maria abſque promiſſione peccavit cum Clotilde, & defuncta deinceps Maria Annam duxit, tunc temporis abſque novo adulterio nuptias promittat Clotildi, ſi utrumque Annæ ſuperſtitem manere contingat.

Affirmant aliqui, quia tunc verificatur Joannem, dum in conjugio eſſet, & matrimonium promiſiſſe, & cum ea, cui illud promiſit, adulterium commiſiſſe; quod ſolum a ſacris Canonibus requiritur. Hæc tamen opinio a majori Canoniſtarum parte rejicitur, & merito. 1. quia cap.1. & final. hoc tit. clare requirere videntur, ut adulterium & futuri matrimonii promiſſio ſimul ſub eodem matrimonio concurrant. 2. quia lex civilis & Eccleſiaſtica impedire voluerunt, ne quid contra vitam legitimæ conjugis attentaretur: atqui ſola futuri matrimonii promiſſio, quæ in ſecundis nuptiis ſupervenit, non præbet fundamentum ſufficiens metuendi uxoricidii; alioqui hæc promiſſio ab omni adulterio ſecluſa pareret impedimentum criminis, quod falſum eſt: aliunde vero adulterium, quod vivente prima uxore commiſſum eſt, non ſatis inducit ad inferendam ſecundæ uxori mortem: ergo ad minus dubium eſt, an in hoc caſu incurratur impedimentum criminis; ac proinde qui rigidius ſentiunt, ſuæ conſcientiæ ſatis providebunt, ſi ad Epiſcopum pro obtinenda diſpenſatione recurrant.

4. Neque etiam requiritur, ut hæc matrimonii promiſſio ſit mutua; unde ſufficit promiſſio ab uno facta, & ab altero acceptata, abſque eo quod nova fiat ex parte iſtius repromiſſio. Acceptatio enim iſtius æquivalet repromiſſioni, quidquid dixerint Enriquez & alii, quos late & ſolide impugnat Sanch. eadem diſp. 79. num. 20. & ſeq.

5. Neque etiam opus eſt, ut eadem promiſſio juramento confirmata ſit. Tametſi enim Canones, cum impedimentum hoc explicant, ſæpe his utantur verbis, *Si quis uxore vivente, fide data promiſit*, haud tamen exiſtimandum eſt eoſdem requiſiviſſe, ut promiſſioni accederet jusjurandum; cum ex communi loquendi uſu, qui ſpondet vel promittit, *fidem dare* dicatur. Et certe qualitercumque promittatur matrimonium, militat eadem ratio, qua ducta fuit Eccleſia, ut hoc impedimentum induceret; nempe periculum interficiendi conjugis, ſpe ineundi matrimonii. Atque hinc eſt quod prædicta Canonum verba hoc noſtro ſenſu explicuerit conſuetudo, & communis fere Doctorum ſententia, a qua facile non eſt recedendum. Ita Paludanus, Major, Soto, aliique complures, quos refert & ſequitur Sanch. ibid. nu.29.

6. Aſſertio noſtra vera eſt, etiamſi vir & legitima uxor quoad torum ſeparati vivant ex divortio, c. 4. hoc tit. item etſi nunquam cohabitaverint, ac proinde ratum dumtaxat ſit, non vero conſummatum

Digitized by Google

eorumdem matrimonium; ita cum aliis P. Anaclet. Reiffenſtuel Ordinis Minorum in hunc titulum; quo auctore in Germania & Italia famoſo vix melius quiſquam ſcripſit de matrimonio.

Dicendum 2. impedimentum criminis exurgere inter eos, qui legitimo matrimonio etiamnum conjuncti, novum ſcienter matrimonium contrahunt, vel potius contrahere attentant; ii enim neque ſecum invicem habitare poſſunt, quia poſterius matrimonium nullum eſt & ſacrilegum; neque etiam poſt legitimi conjugis mortem, ſimul conjungi poſſunt, ut patet ex cap. final. hoc tit. & ex totius Eccleſiæ conſenſu. Ratio autem hujus impedimenti, eadem eſt, quæ præcedentis, ne ſcilicet propter futuri matrimonii ſpem, detur anſa captandæ conjugum mortis.

Ad hoc impedimentum neceſſe eſt 1. ut ſecundum matrimonium (ſi tamen ſacrilegum hoc facinus, matrimonium nuncupari poteſt) vivente prima uxore conſummatum fuerit: ſi enim vel nunquam conſummatum, vel non niſi poſt legitimæ conjugis mortem conſummatum *fuerit, quamvis utrique ipſorum pro eo, quod in hoc graviter deliquerint, ſit pœnitentia injungenda, non eſt tamen matrimonium, quod* adulter *poſt uxoris obitum cum* adultera *contraxit, dirimendum*, c. fin. hoc tit.

Neceſſe eſt 2. Ut quæ contrahit cum adultero, prius ejuſdem matrimonium cognoſcat; alioqui enim ex bona ſua fide excuſatur, & cum eo jam ſoluto, poteſt contrahere ſi velit, prout *definitum eſt ab Innocentio III.* cap. *Veniens*, hoc tit. Imo non tantum inter tales verum deinceps matrimonium conſiſtere poteſt, ſed & tenetur verus adulter poſt ſuæ conjugis mortem eam ducere, quam matrimonii ſui neſciam cognovit, ſi ei matrimonium ſpoponderit, aut cum ipſa de præſenti contraxerit, c. 2. & penult. hoc tit. ubi hæc additur ratio, *Quia dignum non eſt, ut prædictus vir, qui ſcienter contra Canones venerat, lucrum de ſuo dolo reportet*. Si tamen quæ bona fide contraxerat, reſcito adulteri conjugio, cum eodem maritaliter vivere perrexerit, jam *contractum eſt* hujuſmodi impedimentum, ut docet auctor Collat. *Andeg. ex cap. Si quis uxore.*

Neceſſe eſt 3. Ut prius matrimonium validum fuerit; quia ceteroqui deeſſet adulterium. Nihil porro intereſt, an ſecundum matrimonium in facie Eccleſiæ contractum fuerit, an clandeſtine; cum ut per hujuſmodi matrimonium inducatur impedimentum criminis, neceſſarium non ſit, ut valeat, quandoquidem nunquam valere poſſit.

Dicendum 3. & 4. Impedimentum criminis contrahi aliquando per conjugicidium ſine adulterio; aliquando non niſi per conjugicidium adulterio conjunctum.

Ut conjugicidium ſimplex, hoc eſt ab adulterio ſeparatum, impedimentum dirimens inducat, requiritur, ut homicidium vel ab utroque eorum, qui matrimonium contrahere intendunt, vel ſaltem ab uno de alterius conſenſu peractum ſit, & quidem cum intentione ſaltem in uno ducendi complicem, ut infra dicam cum Sanchez. Ut vero homicidium adulterio conjunctum, idem criminis impedimentum inducat, ſufficit ut adulterorum alter, vel propriam uxorem, vel mulieris quam ducere intendit, virum interficiat, etiam abſque ulla partis adulterantis parti-

Digitized by Google

participatione. Utrumque colligitur ex toto pene titulo, *De eo qui duxit in matrimonium, quam polluit per adulterium;* & ex modo dicendis eluceſcet. Duplicis porro hujuſce impedimenti conſtituendi æquiſſima eſt ratio, quidquid in contrarium obganniant Lutherus & Melancton, nimirum ut præcluſa matrimonii ſpe, præcludatur deſperata ſuæ vel alienæ uxoris interficiendæ libido; qua nihil atrocius fingi poteſt eos inter, qui ſummo & arctiſſimo amoris nexu devinciri debent. Jam vero ut materia hæc ſecundum ſe totam cognoſcatur.

Not. 1. Ut impedimentum ex conjugicidio contrahatur, non requiri futuri matrimonii promiſſionem. Ita expreſſe habetur cap. *Super hoc*, tit. & fatentur omnes.

Not. 2. neque etiam requiri ut utraque pars ſit Fidelis, unde ſi mulier Fidelis maritum occidat, ut nubat Gentili ad fidem convertendo, non ſtabit matrimonium. Ita ſtatuit Cæleſtinus III. c. 1. *De converſ. Infidelium*, ubi omnino vetat ne Chriſtianæ quædam mulieres nubant Saracenis, *qui dum in captivitate eſſent*, earumdem *viros*, *inſidiis & machinationibus* ipſarum *occiderant*. Eccleſia enim, etſi nihil Gentilibus præcipere poteſt, poteſt tamen aliquid præcipere Chriſtianis in ordine ad Gentiles; de quo vide Sanchez lib. 7. diſp. 78. n. 3. & 4. ubi contra Palacios merito docet Ethnicum, qui uxorem interfecit, animo ducendi adulteram Infidelem, non fieri poſt ſuſceptum Baptiſma ad ineundum cum ipſa matrimonium inhabilem. Cujus rei hæc eſt ratio, quod cum uterque Infidelis eſſet, neuter Eccleſiæ legibus conſtringi potuit; neuter proinde impedimentum contraxiſſe cenſendus eſt.

Not. 3. Non etiam requiri ut conjux uxorem phyſice & propria manu occidat, ſed ſatis eſſe ut moraliter, conſilio nempe aut mandato, mortem ejus procuret, eique cooperetur: certe enim Chriſtianæ mulieres, de quibus ſtatim loquebar, non per ſe ipſas, ſed Infidelium manibus, viros ſuos occiderant. Haud tamen ſufficeret ratihabitio, quæ non niſi ex ſola juris fictione retrotrahitur, adeoque nec ſubjacet pœnis legum, niſi in caſibus a jure diſerte expreſſis.

Sed quid ſi conſilio tuo, vel mandato nihil influxeris in conjugis mortem, puta quia is, cui conſilium aut mandatum dediſti, jam ex ſe ſatis ad inferendam ei necem determinatus erat?

R. Nihil tunc contrahi impedimenti, ſicut nulla contraheretur irregularitas aut reſtituendi obligatio. Idem dicendum ſi mors de facto ſecuta non fuerit, vel ex Medici aut Chirurgi inſcitia ſecuta fuerit. Unde verba Canonum, qui de ſola mortis machinatione mentionem facere videntur, intelligenda ſunt cum effectu: atque ita docent univerſi pene Theologi cum S. Th. in 4. diſt. 35. q. unic. Ratio eſt, quia in pœnalibus verba ſtricte intelligenda ſunt, ac proinde de crimine perfecto & conſummato, ſicut jam dictum eſt de adulterio. Collat. And. p. 334. Duperrai pag. 220.

V. Tom. 1. Moralis noſtræ c. 2.

Hic porro notat Sanchez, non incurri impedimentum, niſi adulterium præcedat mortem alterius conjugis: unde ſi quis ut ducat Bertham, cum qua nondum peccavit, lentum uxori ſuæ venenum propinet, & nonniſi poſt ejus mortem, Bertham cognoſcat, nihil inter utrumque erit impedimenti, poſito quod Bertha in mortem uxoris amaſii

ſui non conſpiraverit: quia tunc deficeret adulterium: atque hoc verum cenſeri debet, etiamſi Bertha eidem amaſio nuptias promiſiſſet, quia nullus eſt juris textus, qui ſolam matrimonii promiſſionem cum machinatione alterius dumtaxat, abſque adulterio, ad inducendum hujuſmodi impedimentum ſufficere declaret.

Not. 4. Perinde eſſe ſi uxor virum, aut vir uxorem interimat; quidquid contra ſentiant Ledeſma, & alii quidam. Ratio eſt, quia cap. *Si quis vivente*, XXXI. q. 1. irritum dicitur matrimonium, cum *adulter aut mulier, virum qui mortuus fuerat, occidiſſe notatur*, ubi *viricidium* non minus impedimentum inducit quam uxoricidium.

An autem ut ex conjugicidio naſcatur impedimentum dirimens, neceſſe ſit, ut qui ſponſi alterius mortem procurat, intentionem habeat matrimonium contrahendi cum altero ſuperſtite, diſputant Theologi. Negant Cajetanus, Petrus Soto, & alii quidam, ea nixi ratione, quod intentionis hujus conditio nullibi in jure requiratur. Contrarium jam aſſerui cum Sanchez diſp. 78. n. 12. ubi pro ſe adducit Theologos triginta, quos inter primas tenent S. Thom. S. Bonaventura, S. Antoninus, Bellarminus &c. & Juriſperitos duos ſupra viginti qui *omnes eo* nituntur fundamento, quod impedimentum hoc ideo fuerit *inductum*, ne conjux conjugem enecaret, ut matrimonio ſic ſoluto novas cum perſona quam deperit nuptias contraheret; hæc autem ratio locum non habet, quoties conjugis occiſio non eo tendit ut *aliud matrimonium* cum conjuge ſuperſtite ineatur. Unde, ait Sanchez, *nullus eſt huic* impedimento locus, ſi conjux & adulterans communi conſilio alium conjugem interficiant, non ut matrimonio inter ſe copulentur, ſed ut liberius vacent libidini; vel ut mortem alterutri a viro adulterii impatiente inferendam præveniant, vel ut ineant quidem matrimonium; at non cum complice adulterii, ſed cum alia, aut cum perſona indeterminata. (Niſi animus fuerit ducendi hanc vel alteram; aut unam ex pluribus quæ omnes expreſſe intentæ ſint: modo tamen *cum iis omnibus* expreſſe intentis præceſſerit *adulterium*;) *vel demum in rixa*, ſimilive occaſione quæ ad matrimonium *non tendat*. *Idem docet Coll. Andeg. pag. 333.*

Fatetur tamen idem Theologus ſatis eſſe, ut eorum qui alterius conjugis mortem procurarunt, unus matrimonium intendat cum ſuperſtite, quia tunc concurrunt homicidium cum animo contrahendi; nullibi vero decernitur in jure neceſſariam eſſe hanc in utroque complice intentionem. Addunt alii cum Boſco, ſufficere ſolam intentionem internam nullo ſigno exteriori manifeſtatam.

Not. 5. Quod quando unus ſolum conjugis *mortem machinatus* eſt, adulterium, quod ad inducendum criminis *impedimentum* requiritur, debeat utrique nuptias contracturo *cognitum* eſſe; quia alioqui non eſt adulterium utrinque formale. Qua etiam de cauſa, ſecluſo adulterio homicidium alterius conjugis utrique contracturo notum & acceptum eſſe debet: unde ſi quis abſque prævio adulterio interficiat maritum alterius mulieris ut eam in uxorem ducat, validum inter utrumque iniri poterit connubium, ut pote quod nullibi legibus reprobatum videatur. Ita vulgo Theologi, qui fatentur tamen optandum

fore,

fore, ut Eccleſia eo etiam in caſu impedimentum ſtatueret, prout animadvertit Tournely.

Not. denique, impedimentum criminis contrahi etiamſi adulteri aut conjugicidæ ignorent, illud ex crimine ſuo exoriri. Ita Diana ipſe, Sanchez lib. 7. diſp. 40. n. 7. Tannerus & alii communiter contra Pontium. Ratio eſt 1. quia Canones, quibus conſtituta ſunt matrimonii impedimenta, nullibi ad hoc ut incurrantur, eorum notitiam prærequirunt. 2. quia conſuetudo, quæ optima eſt legum interpres, tam in Romana, quam in alia quacumque Curia habet, ut qui ignorantes impedimenta eadem contraxerunt, præviam ad legitime contrahendum diſpenſationem obtineant, ut notat Corradus Prax. diſpen. Apoſt. lib. 8. c. 9. nu. 7. 3. quia irregularitas, aliæque Eccleſiaſticæ pœnæ (ſi cenſuras, quæ contumaciam, adeoque & notitiam requirunt, exceperis) etiam ab ignorantibus incurruntur.

Ut hæc omnia, quibus interjecti caſus nonnihil obſcuritatis offundunt, paucis contracta facilius retineantur.

Notandum eſt 1. impedimentum criminis quadrupliciter contrahi, nimirum ex adulterio ſine matrimonio; ex adulterio una cum pſeudomatrimonio; ex ſolo homicidio; ex homicidio cum adulterio.

Not. 2. Ut impedimentum criminis contrahatur ex adulterio ſine matrimonio, requiritur, ut adulterio formali jungatur, ſive ante ſive poſt coitum conſummatum, promiſſio acceptata de matrimonio cum parte adultera contrahendo poſt mortem ejus conjugis; & hæc promiſſio ſufficit etiam ficta, etiam conditionalis, etiam turpis, etiam juramento deſtituta &c.

Not. 3. Ut ex adulterio, quod matrimonio conjunctum ſit, naſcatur impedimentum criminis, requiritur & ſufficit cognitio vitæ prioris ſponſi valide conjuncti.

Not. 4. Ut impedimentum exurgat ex homicidio ſolo, requiritur machinatio utriuſque, vel ſaltem unius cum alterius conſenſu. Sufficit vero ut mors moraliter procurata fuerit, modo de facto eadem mors ſequatur ex actione vel phyſica vel morali conjugum, aut unius de alterius conſenſu.

Not. 5. Ut impedimentum ex conjugicidio ſimul & adulterio exurgat, non requiritur, ut ambo contrahentes, vel potius contrahere intendentes, ad homicidium illud concurrant, ſed ſufficit ut eorum unus homicidium phyſice aut moraliter operetur, dummodo eo fine perpetraverit homicidium, ut cum ſponſo adultero & ſuperſtite matrimonium contraheret.

Conclusio. Impedimentum criminis eſt diſpenſabile.

Prob. ratione jam pluries allata: quia nempe impedimentum illud ſola Eccleſiæ voluntate conſtitutum eſt, non autem ipſis vel naturæ vel Dei legibus; cum David duxerit Bethſabee, quam infami polluerat adulterio, & cujus virum interemerat, non ſuo quidem, ſed *gladio filiorum Ammon*. 2. Reg. cap. 12.

Digitized by Google

Unum obſervatu ſupereſt, ei nempe, qui carnaliter cognovit perſonam, cum qua ſpirituali cognatione junctus erat, ſi diſpenſationem obtinere velit, non cognationem modo, ſed & crimen admiſſum, in ſupplicatione exprimendum eſſe. Is enim conſtans eſt Curiæ Romanæ ſtylus: ſtylus autem jus facit. Ita Corradus Lib. 8. cap. 8. num. 12.

ARTICULUS TERTIUS.

De cognatione legali.

Ad tit. XII. L. IV. Decretal.

Cognatio ſeu affinitas *legalis*, ſic dicta quia Principum legibus primitus conſtituta eſt, eſt ea, quæ oritur ex adoptione. Adoptio autem definitur a S. Thoma in 4. diſtinct. 42. quæſt. 2. artic. 1. *Extraneæ perſonæ in filium, vel nepotem*, filiam vel neptem; *vel deinceps legitima aſſumptio.*

Dicitur 1. *aſſumptio*, id eſt electio: cum enim naturali quadam propenſione exquirat homo in poſteros ſua bona transfundere, merito ſancitum eſt, ut qui naturalibus liberis orbati ſunt, ſuæ poſſint ſucceſſioni conſulere, alios in filios adoptando: unde hic ars defectum naturæ ſupplet; eſt enim adoptio, quaſi artificialis quædam generatio.

Dicitur 2. Aſſumptio *legitima*, quia debet eſſe facta ſecundum leges tam civiles quam canonicas.

Dicitur 3. Aſſumptio *perſonæ extraneæ*, ideſt perſonæ, quæ non eſt in poteſtate adoptantis, ut in ea ſunt hæres vel filius: unde perſona etiam conſanguinea adoptari poteſt, quia eſt extranea hoc ſenſu, quod eo careat conjunctionis gradu, ad quem adoptatur.

Dicitur 4. *In filium vel nepotem, vel deinceps*, quia ex Leg. *Nec apud*, Cod. *De hæred. inſtitut.* non poteſt quiſpiam adoptari in fratrem, vel parentem.

Adoptio duplex diſtinguitur: *perfecta*, quæ *abrogatio* ſeu *arrogatio* nuncupatur; & *imperfecta*, quæ etiam dicitur *ſimplex adoptio*, vel *adoptio in ſpecie*. Perfecta ea eſt, per quam adoptatus tranſit in adoptantis poteſtatem, inſtar filii naturalis; eſtque ejus hæres neceſſarius ab inteſtato; ex teſtamento autem, in quarta bonorum parte. Imperfecta eſt ea, per quam adoptatus non tranſit in poteſtatem adoptantis, neque eſt hæres ejus neceſſarius ex teſtamento, bene tamen ab inteſtato. Adoptio perfecta nonniſi Principis auctoritate fieri poteſt; imperfecta vero, cum magis ſit diſpoſitio quædam ad perfectam adoptionem, quam adoptio vera, non indiget auctoritate Principis, ſed ſolius Magiſtratus. Plura de utriuſque diſcrimine & conditionibus videbis apud Sanchez, eodem Lib. 7. diſp. 63.

V. Inſt. tit. De adopt.

Ut intelligatur quouſque legalis cognatio ex adoptione proveniens matrimonium dirimat, notandum eſt, in ea tres diſtingui lineas, ſicut in cognatione naturali. Prima, quæ vocatur *paternitas*, eſt quaſi linea recta, & reperitur inter adoptantem, & adoptatum ac deſcendentes ex adoptato filio (non item ex adoptata filia) in ejus poteſtate exiſtentes. Secunda, quæ dicitur *fraternitas*, eſt tranſverſa ſeu collateralis, & hæc ſtat inter adoptatum & filios, ſive carnales, ſive legales adoptantis.

tis: poteſt enim quis plures adoptare perſonas; Poteſt etiam aliquando qui naturales habet filios, habere & adoptivos, ex *Inſtitutis §. 2. De nuptiis*. Tertia imitatur affinitatem carnalem: & eſt inter adoptantem, uxoremque adoptati ex una parte; & adoptatum uxoremque adoptantis ex altera parte. His poſitis

Certum eſt 1. Cognationem legalem dirimere matrimonium, in linea recta, unde adoptans eam ducere non poteſt, quam adoptavit: ita habetur c. 1. xxx. q. 3. An autem legalis cognatio uſque ad quartum gradum in linea recta matrimonium dirimat, ſicut & cognatio carnalis, diſputatur. Affirmant Tolet. Valentia, Navar. & alii quidam, hoc nixi principio, quod cognatio legalis imitetur carnalem. Verum hæc ratio probaret cognationem legalem in linea etiam tranſverſa matrimonium uſque ad quartum gradum dirimere, quod tamen falſum eſt. Quapropter admodum probabile eſt, quod docent Sanchez diſp. 63. n. 34. Salmanticenſes cap. 12. num. 43. cognationem hanc ultra primum gradum non extendi: quia Jus civile, quod in hac materia a Jure canonico confirmatum eſt, de ſolo priori gradu loquitur. Sed caute notandum eſt cum prædictis auctoribus, cognationem hanc extendi ad eos omnes qui ipſo adoptionis tempore ſunt ſub poteſtate adoptati, quia ii omnes una cum eo cui ſubſunt, adoptati cenſentur.

Certum eſt 2. Quidquid nonnulli reclament, cognationem legalem in linea tranſverſa matrimonium dirimere: unde filius naturalis illius, qui puellam adoptavit, eamdem in uxorem ducere non poſſet; ita colligitur ex cap. unic. *De cognat. legali*.

Certum eſt 3. Affinitatem legalem inter adoptatum & uxorem adoptantis ex una parte, & inter adoptantem & uxorem adoptati ex altera, matrimonium dirimere; idque, licet in jure clare expreſſum non ſit, admitti debet, tum ob unanimem Doctorum conſenſum; tum propter generalem Eccleſiæ conſuetudinem, quæ impedimenta ut auferre, ſic & inducere poteſt.

Id porro inter impedimenta in tribus prædictis lineis contracta, diſcriminis eſt, quod adoptio in linea tranſverſa non dirimat perpetuo matrimonium, ſed *quamdiu* ipſa *durat adoptio*: prout habetur citat. capit. unic. *De cognation. legali*. Unde ſi adoptans moriatur, aut emancipetur ejuſdem filia naturalis, vel filius adoptivus, poteſt inter hunc & illam matrimonium abſque diſpenſatione contrahi, ut patet ex cap. 6. xxx. q. 3. At vero eadem adoptio, tum in linea recta, tum in linea quaſi affinitatis, matrimonium dirimit in perpetuum; hoc eſt etiam poſt diſſolutionem adoptionis, & emancipationem adoptati. Cujus differentiæ hæc eſt ratio, quod adoptatus cum uxore ſua, perpetuam adoptanti ejuſque uxori reverentiam debeat. Secus ſi adoptatus comparetur cum filiis adoptantis: cum enim filiatio hæc mere ſit interpretativa, multo minorem inducit reverentiam; unde una cum adoptione, cui innititur, ceſſare debet. Ita Sanchez diſp. 63. num. 24. idem repetit Pirhing. hoc tit. n. 8. præiverat S. Thomas q. 57. art. 3.

Duo hic moventur dubia, 1. an nomine filiorum adoptantis intelligantur alii ejus filii etiam adoptivi, vel ſpurii. 2. an adoptio imperfecta eodem modo matrimonium dirimat, quo perfecta.

Reſp.

Digitized by Google

Reſp. ad 1. negative; unde adoptati matrimonium inire poſſunt vel inter ſe, vel cum illegitima adoptantis prole: tum quia id nulla lege prohibitum oſtenditur; tum quia filii illegitimi pro filiis non cenſentur quoad effectus civiles: neque tranſeunt in poteſtatem patris, Inſtit. *De nuptiis*, §. 13. atqui cognatio legalis ſolum contrahitur inter eos, qui ſunt ſub poteſtate adoptantis. Qua etiam de cauſa adoptans contrahere poteſt cum filia mulieris adoptatæ; quia mulier neminem habet in ſua poteſtate, Inſtit. *De adoptionib.* §. Femina; ergo.

Reſp. ad 2. probabilius videtur cognationem matrimonii diremptivam non naſci ex adoptione imperfecta. 1. quia ex jure cognatio legalis inducitur ſolum per adoptionem proprie & ſimpliciter ſumptam: atqui adoptio imperfecta, non eſt adoptio proprie & ſimpliciter ſumpta; *ſed potius* diſpoſitio ad ipſam, ut docet S. Thomas hic q. 57. art. 1. ad 1. ergo. 2. quia impedimentum hoc eo fine inductum eſt a Jure civili, & confirmatum a Jure Canonico, ut vitaretur periculum incontinentiæ ex nimia familiaritate inter hujuſmodi cognatos imminens: atqui hoc periculum ſolummodo tale ac tantum imminet, quando adoptatus tranſit in poteſtatem & familiam adoptantis, quod non fit per adoptionem imperfectam, nam ſimpliciter adoptati non traducuntur in familiam & domum adoptantis; ergo adoptio imperfecta, non parit impedimentum dirimens. Imo Sanchez, Ledeſma, Perez, *aliique* non pauci negant per eam induci impedimentum ſimpliciter prohibens.

Verum de his plus ſatis dictum eſt hactenus, quia adoptio legalem cognationem pariens, jam nullibi viget in Gallia, & ne in iis quidem regionibus, quæ jure ſcripto utuntur. Equidem aliquando contingit apud nos, ut viri magnates, nomen ſuum, gentilitia ſtemmata, & opes ſuas in extraneos transfundant; quin & in Diœceſi Santonenſi, nonnumquam extranei ad hæreditatem una cum filiis dividendam vocantur: at nulla inde exurgit adoptio, nullum impedimentum, quod matrimonio adverſetur; ita poſt Ferrieres auctor Coll. Pariſ. tom. 2. pag. 294. *His* omnibus præmiſſis, ſit

CONCLUSIO. Impedimentum a cognatione legali procedens, per Eccleſiæ auctoritatem relaxari poteſt.

Prob. Quia impedimentum hoc neque naturali, neque divino jure inſtitutum eſt, ſed ſola Eccleſiæ voluntate, quæ juſtas ea de re Principum ſæcularium ſanctiones confirmavit: atqui quod abſolute pendet ab Eccleſia, ab eadem tolli poteſt; ergo.

CAPUT QUINTUM.

De impedimento criminis.

Ad tit. 7. Lib. IV. Decret.

Etſi crimina multa, vis v. gr. & raptus, matrimonium faciant invalidum, ea tamen criminis nomine non intelliguntur in præſenti. Quapropter hic per impedimentum criminis intelligitur illud, quod naſcitur vel ex adulterio aut homicidio ſeorſim ſumptis, vel ex utroque conjunctim. Hæc porro crimina matrimonium dirimunt in quatuor caſibus, unde

Di-

Digitized by Google

Dicendum 1. matrimonium dirimi, quando quis adulterium committit, & promittit adulteræ ſe ipſam poſt mortem mariti ipſius in uxorem ducturum eſſe. Ita expreſſe definit Innocentius III. cap. *Significavit*, *De eo qui duxit quam polluit*, & hæc eſt Galliarum Juriſprudentia, ut bene notat auctor Coll. Andeg. tom. 2. pag. 336.

Hinc neque ſola contrahendi matrimonii promiſſio, criminis impedimentum parit, niſi accedat adulterium; neque ſolum adulterium, illud idem impedimentum producit, niſi accedat futuri matrimonii promiſſio, ut patet ex citato cap. *Significavit*, quo Concilii Triburienſis, matrimonia quæcumque inter adulteros irrita declarantis, temperatus eſt rigor ad mentem S. Auguſtini, qui Lib. 1. nuptiar. & concupiſc. hæc habet: *Mortuo viro, cum quo verum connubium fuit, fieri poteſt verum connubium cum quo prius adulterium fuit*. Non ante tamen quam peracta pœnitentia matrimonium inire debent, qui etiam ſine promiſſione ejuſdem matrimonii adulterium commiſerunt, & viciſſim, ut definiit Gregorius IX. capit. *Si quis uxore vivente*; h. t. & hæc promiſſio matrimonii poſt conjugis mortem ineundi, irrita eſt, ſicut & promiſſio vacaturi beneficii, quia utraque dat locum optandæ mortis alterius. Vide Pontas hic caſ. 2. *An 895.*

Ut autem matrimonii futuri promiſſio adulterio conjuncta impedimentum inducat, oportet 1. ut ab altero complice vel expreſſe, vel implicite ac virtualiter acceptata fuerit; quia promiſſio ſine acceptatione nullius eſt momenti, ſed mera pollicitatio. Hæc autem acceptatio verbis aut ſignis exterioribus manifeſtari debet: neque enim ſola ſufficeret complicis taciturnitas, tum quia in rebus nocivis taciturnitas non habetur pro conſenſu; tum quia lex humana actus mere internos non punit.

Oportet 2. Ut promiſſio etiam acceptata ante adulterium non revocetur; quia promiſſio revocata non magis ſubſiſtit, quam ſi facta non fuiſſet.

Oportet 3. Ut promiſſio conjuncta ſit adulterio utrinque formali: non enim ſufficeret ut duo proprium ſuum conjugium ſcirent, ſi neuter conjugium alterius cognoſcat. Ita Juriſperiti & Theologi omnes, ex cap. 1. h. t. ubi res clare ab Alexandro III. deciſa invenitur. Unde ſi quis vivente uxore, quam bona fide crederet mortuam, feminæ quæ vel libera eſſet, vel libera exiſtimaretur, nuptias ſub conditione coitus ſponderet, nihil contraheret impedimenti.

Sed quid ſi adultera complicis conjugium ignoret quidem, ſed non niſi ex culpa ſua, contraheturne hoc impedimentum? Contrahi negat Sanchez Lib. 7. diſp. 79. num. 38. cenſetque ignorantiam, etiamſi craſſa fuerit & ſupina, excuſare. At ei credendum non eſt: tum quia a communi Doctorum ſententia recedit, ut fatetur ipſe; tum quia ignorantia voluntaria, nec a crimine, nec a criminis pœna excuſat. Ea igitur ſolum ignorantia in præſenti excuſare poteſt, quæ ab alterius præcepti tranſgreſſione excuſaret.

Oportet 4. Ut adulterium ſit conſummatum. Ratio eſt, quia diſpoſitiones juris pœnales & odioſæ reſtringi debent, & ſtricte accipi: unde cum jura adulterium pure & ſimpliciter dictum exigant, non niſi

Digitized by Google

de conſummato intelligenda ſunt; atque hoc ſenſu Eccleſiæ canones a ſanioribus Theologis explicantur: & vero non obeſt conatus, ubi injuria non habuit effectum, argum. cap. final. *De ſponſal.* An autem ut adulterium cenſeatur conſummatum, requiratur in præſenti materia, virilis ſeminis intromiſſio, an vero ſufficiat ſola feminei vaſis penetratio, diſputant Theologi. Solam iſtam ſufficere docent non pauci contra Sanchez: tum quia ea ad adulterium verum ſufficit; tum quia per novum ſeminis extra effundendi peccatum facile eluderentur Canones; ita Reinffeſtuel.

Porro ut matrimonii promiſſio adulterio conjuncta pariat impedimentum criminis, non requiritur 1. ut ſit ſincera, ſufficit ficta. Ficta enim promiſſio, quæ ſeria exiſtimatur, æque ad adulterium vel homicidium impellere poteſt, ac ſi vera eſſet: ab his autem criminibus deterrere voluit Eccleſia, cum impedimentum criminis conſtituit.

2. Neque etiam requiritur ut ſit pura & abſoluta, ſed ſufficit conditionalis: unde ſi quis commiſſo cum Bertha adulterio, eidem promiſerit ſe poſt mortem ejuſdem viri, eam eſſe ducturum, ea tamen conditione ut Bertha mille aureos ſibi in dotem afferat, ex hac promiſſione quantumvis conditionata naſcetur impedimentum dirimens, ſive Bertha conditionem impleat, ſive non; *quia ut hujuſmodi promiſſio* matrimonium dirimat, *neceſſe non eſt ut ſit valida, cum ſive abſoluta ſit, ſive conditionalis, nunquam valida eſſe poſſit: & aliunde* vel ad mortem ſponſi, vel ad novum adulterium potenter incitet, quod leges cavere voluerunt. Ita Sanch. lib.7. diſp.79. num.11. Navarrus, Pontas, hic caſ.5.

Imo etiamſi conditio impoſſibilis eſſet, aut turpis, atque etiam contra ſubſtantiam matrimonii, nihilominus contraheretur hoc impedimentum, quia impedimentum hoc a promiſſionis valore non pendet.

Aliter dicendum eſſet 1. ſi alius adulter vel promiſſionem ob turpitudinem conditionis non acceptaret; vel ex ipſa *conditione ſentiret* promiſſionem non ſerio, ſed ficte & mendaciter *fieri. 2. ſi conditio eo* inſtituatur modo qui promiſſionem ſubvertat. Si qui ſpondet matrimonium feminæ quacum peccat, ſi vir *ejus* jam objerit, non contrahit impedimentum; quia vel feminæ *hujus* conjux obiit, vel vivus ſupereſt. Si obiit, promiſſio, ut pote poſt ejus obitum facta, non parit impedimentum; ſi vero nondum obierat, nihil promiſſum eſt. Idem eſt, juxta Sanchez, ſi adulter futurum matrimonium ſpondeat puellæ, ſi eam virginem deprehenderit, & hæc de facto a *virginitate* excidiſſe comperiatur; tunc enim nihil reipſa promiſſum eſt; ubi autem eſt adulterium ſine promiſſione, nullum exurgit criminis impedimentum: aliud eſt, ſi puella ſit virgo.

3. Nihil etiam refert an promiſſio adulterium præcedat, an vero ſequatur: tum quia Canones non diſtinxere inter caſum, quo promiſſio adulterium ſequeretur, vel præcederet; imo cap. fin. hoc tit. impedimentum contraxiſſe dicitur, qui *prius vel poſtea dum vixerit uxor illius*, aliam *adulterio polluiſſet*. Tum quia promiſſio adulterium ſubſequens, ad novum adulterium, imo & uxoricidium impellat; ergo cum eadem

dem debeat intelligi juris diſpoſitio, ubi eadem eſt juris diſponentis ratio, palam eſt quod Eccleſia quæ adulteria & homicidia coercere voluit, promiſſionem etiam adulterium ſubſecutam, inter matrimonii impedimenta recenſuiſſe judicanda ſit; & ita paſſim ſentiunt Theologi & Canoniſtæ. Vide Pikler ibidem numer. 3. Collat. Andegav. pag. 338.

Sed diſputant Doctores, an neceſſe ſit ut promiſſio & adulterium durante eodem conjugio concurrant: an non vero ſatis ſit ut v.g. Joannes ſponſus Mariæ, qui vivente Maria abſque promiſſione peccavit cum Clotilde, & defuncta deinceps Maria Annam duxit, tunc temporis abſque novo adulterio nuptias promittat Clotildi, ſi utrumque Annæ ſuperſtitem manere contingat.

Affirmant aliqui, quia tunc verificatur Joannem, dum in conjugio eſſet, & matrimonium promiſiſſe, & cum ea, cui illud promiſit, adulterium commiſiſſe; quod ſolum a ſacris Canonibus requiritur. Hæc tamen opinio a majori Canoniſtarum parte rejicitur, & merito. 1. quia cap. 1. & final. hoc tit. clare requirere videntur, ut adulterium & futuri matrimonii promiſſio ſimul ſub eodem matrimonio concurrant. 2. quia lex civilis & Eccleſiaſtica impedire voluerunt, ne quid contra vitam legitimæ conjugis attentaretur: atqui ſola futuri matrimonii promiſſio, quæ in ſecundis nuptiis ſupervenit, non præbet fundamentum ſufficiens metuendi uxoricidii; alioqui hæc promiſſio ab omni adulterio ſecluſa pareret impedimentum criminis, quod falſum eſt: aliunde vero adulterium, quod vivente prima uxore commiſſum eſt, non ſatis inducit ad inferendam ſecundæ uxori mortem: ergo ad minus dubium eſt, an in hoc caſu incurratur impedimentum criminis; ac proinde qui rigidius ſentiunt, ſuæ conſcientiæ ſatis providebunt, ſi ad Epiſcopum pro obtinenda diſpenſatione recurrant.

4. Neque etiam requiritur, ut hæc matrimonii promiſſio ſit mutua; unde ſufficit promiſſio ab uno facta, & ab altero acceptata, abſque eo quod nova fiat ex parte iſtius repromiſſio. Acceptatio enim iſtius æquivalet repromiſſioni, quidquid dixerint Enriquez & alii, quos late & ſolide impugnat Sanch. eadem diſp. 79. num. 20. & ſeq.

5. Neque etiam opus eſt, ut eadem promiſſio juramento confirmata ſit. Tametſi enim Canones, cum impedimentum hoc explicant, ſæpe his utantur verbis, *Si quis uxore vivente, fide data promiſit*, haud tamen exiſtimandum eſt eoſdem requiſiviſſe, ut promiſſioni accederet jusjurandum; cum ex communi loquendi uſu, qui ſpondet vel promittit, *fidem dare* dicatur. Et certe qualitercumque promittatur matrimonium, militat eadem ratio, qua ducta fuit Eccleſia, ut hoc impedimentum induceret; nempe periculum interficiendi conjugis, ſpe ineundi matrimonii. Atque hinc eſt quod prædicta Canonum verba hoc noſtro ſenſu explicuerit conſuetudo, & communis fere Doctorum ſententia, a qua facile non eſt recedendum. Ita Paludanus, Major, Soto, aliique complures, quos refert & ſequitur Sanch. ibid. nu. 29.

6. Aſſertio noſtra vera eſt, etiamſi vir & legitima uxor quoad torum ſeparati vivant ex divortio, c. 4. hoc tit. item etſi nunquam cohabitaverint, ac proinde ratum dumtaxat ſit, non vero conſummatum

Digitized by Google

eorumdem matrimonium; ita cum aliis P. Anaclet. Reiffenſtuel Ordinis Minorum in hunc titulum; quo auctore in Germania & Italia famoſo vix melius quifquam ſcripſit de matrimonio.

Dicendum 2. impedimentum criminis exurgere inter eos, qui legitimo matrimonio etiamnum conjuncti, novum ſcienter matrimonium contrahunt, vel potius contrahere attentant; ii enim neque ſecum invicem habitare poſſunt, quia poſterius matrimonium nullum eſt & ſacrilegum; neque etiam poſt legitimi conjugis mortem, ſimul conjungi poſſunt, ut patet ex cap. final. hoc tit. & ex totius Eccleſiæ conſenſu. Ratio autem hujus impedimenti, eadem eſt, quæ præcedentis, ne ſcilicet propter futuri matrimonii ſpem, detur anſa captandæ conjugum mortis.

Ad hoc impedimentum neceſſe eſt 1. ut ſecundum matrimonium (ſi tamen ſacrilegum hoc facinus, matrimonium nuncupari poteſt) vivente prima uxore conſummatum fuerit: ſi enim vel nunquam conſummatum, vel non niſi poſt legitimæ conjugis mortem conſummatum fuerit, *quamvis utrique ipſorum pro eo, quod in hoc graviter deliquerint, ſit pœnitentia injungenda, non eſt tamen matrimonium, quod* adulter *poſt uxoris obitum ſuum* adultera *contraxit, dirimendum*, c. fin. hoc tit.

Neceſſe eſt 2. Ut quæ contrahit cum adultero, prius ejuſdem matrimonium cognoſcat; alioqui enim ex bona ſua fide excuſatur, & cum eo jam ſoluto, poteſt contrahere ſi velit, prout definitum eſt ab Innocentio III. cap. *Veniens*, hoc tit. Imo non tantum inter tales verum deinceps matrimonium conſiſtere poteſt, ſed & tenetur verus adulter poſt ſuæ conjugis mortem eam ducere, quam matrimonii ſui neſciam cognovit, ſi ei matrimonium ſpoponderit, aut cum ipſa de præſenti contraxerit, c. 2. & penult. hoc tit. ubi hæc additur ratio, *Quia dignum non eſt, ut prædictus vir, qui ſcienter contra Canones venerat, lucrum de ſuo dolo reportet*. Si tamen quæ bona fide contraxerat, reſcito adulteri conjugio, cum eodem maritaliter vivere perrexerit, jam contractum eſt hujuſmodi impedimentum, ut docet auctor Collat. Andeg. *ex cap. Si quis uxore*.

Neceſſe eſt 3. Ut prius matrimonium validum fuerit; quia ceteroqui deeſſet adulterium. Nihil porro intereſt, an ſecundum matrimonium in facie Eccleſiæ contractum fuerit, an clandeſtine; cum ut per hujuſmodi matrimonium inducatur impedimentum criminis, neceſſarium non ſit, ut valeat, quandoquidem nunquam valere poſſit.

Dicendum 3. & 4. Impedimentum criminis contrahi aliquando per conjugicidium ſine adulterio; aliquando non niſi per conjugicidium adulterio conjunctum.

Ut conjugicidium ſimplex, hoc eſt ab adulterio ſeparatum, impedimentum dirimens inducat, requiritur, ut homicidium vel ab utroque eorum, qui matrimonium contrahere intendunt, vel ſaltem ab uno de alterius conſenſu peractum ſit, & quidem cum intentione ſaltem in uno ducendi complicem, ut infra dicam cum Sanchez. Ut vero homicidium adulterio conjunctum, idem criminis impedimentum inducat, ſufficit ut adulterorum alter, vel propriam uxorem, vel mulieris quam ducere intendit, virum interficiat, etiam abſque ulla partis adulterantis

parti-

Digitized by Google

participatione. Utrumque colligitur ex toto pene titulo, *De eo qui duxit in matrimonium, quam polluit per adulterium*; & ex modo dicendis eluceſcet. Duplicis porro hujuſce impedimenti conſtituendi æquiſſima eſt ratio, quidquid in contrarium obganniant Lutherus & Melancton, nimirum ut præcluſa matrimonii ſpe, præcludatur deſperata ſuæ vel alienæ uxoris interficiendæ libido; qua nihil atrocius fingi poteſt eos inter, qui ſummo & arctiſſimo amoris nexu devinciri debent. Jam vero ut materia hæc ſecundum ſe totam cognoſcatur.

Not. 1. Ut impedimentum ex conjugicidio contrahatur, non requiri futuri matrimonii promiſſionem. Ita expreſſe habetur cap. *Super hoc*, tit. & fatentur omnes.

Not. 2. neque etiam requiri ut utraque pars ſit Fidelis, unde ſi mulier Fidelis maritum occidat, ut nubat Gentili ad fidem convertendo, non ſtabit matrimonium. Ita ſtatuit Cæleſtinus III. c. 1. *De converſ. Infidelium*, ubi omnino vetat ne Chriſtianæ quædam mulieres nubant Saracenis, *qui dum in captivitate eſſent*, earumdem *viros*, *inſidiis & machinationibus* ipſarum *occiderant*. Eccleſia enim, etſi nihil Gentilibus præcipere poteſt, poteſt tamen aliquid præcipere Chriſtianis in ordine ad Gentiles; de quo vide Sanchez lib. 7. diſp. 78. n. 3. & 4. ubi contra Palacios merito docet Ethnicum, qui uxorem interfecit, animo ducendi adulteram Infidelem, non fieri poſt ſuſceptum Baptiſma ad ineundum cum ipſa matrimonium inhabilem. Cujus rei hæc eſt ratio, quod cum uterque Infidelis eſſet, neuter Eccleſiæ legibus conſtringi potuit; neuter proinde impedimentum contraxiſſe cenſendus eſt.

Not. 3. Non etiam requiri ut conjux uxorem phyſice & propria manu occidat, ſed ſatis eſſe ut moraliter, conſilio nempe aut mandato, mortem ejus procuret, eique cooperetur: certe enim Chriſtianæ mulieres, de quibus ſtatim loquebar, non per ſe ipſas, ſed Infidelium manibus, viros ſuos occiderant. Haud tamen ſufficeret ratihabitio, quæ non niſi ex ſola juris fictione retrotrahitur, adeoque nec ſubjacet pœnis legum, niſi in caſibus a jure diſerte expreſſis.

Sed quid ſi conſilio tuo, vel mandato nihil influxeris in conjugis mortem, puta quia is, cui conſilium aut mandatum dediſti, jam ex ſe ſatis ad inferendam ei necem determinatus erat?

R. Nihil tunc contrahi impedimenti, ſicut nulla contraheretur irregularitas aut reſtituendi obligatio. Idem dicendum ſi mos de facto ſecuta non fuerit, vel ex Medici aut Chirurgi inſcitia ſecuta fuerit. Unde verba Canonum, qui de ſola mortis machinatione mentionem facere videntur, intelligenda ſunt cum effectu: atque ita docent univerſi pene Theologi cum S. Th. in 4. diſt. 35. q. unic. Ratio eſt, quia in pœnalibus verba ſtricte intelligenda ſunt, ac proinde de crimine perfecto & conſummato, ſicut jam dictum eſt de adulterio. Collat. And. p. 334. Duperrai pag. 220. *V. Tom. 1. Moralis noſtra c. 2.*

Hic porro notat Sanchez, non incurri impedimentum, niſi adulterium præcedat mortem alterius conjugis: unde ſi quis ut ducat Bertham, cum qua nondum peccavit, lentum uxori ſuæ venenum propinet, & nonniſi poſt ejus mortem, Bertham cognoſcat, nihil inter utrumque erit impedimenti, poſito quod Bertha in mortem uxoris amaſii

ſui non conſpiraverit: quia tunc deficeret adulterium: atque hoc verum cenſeri debet, etiamſi Bertha eidem amaſio nuptias promiſiſſet, quia nullus eſt juris textus, qui ſolam matrimonii promiſſionem cum machinatione alterius dumtaxat, abſque adulterio, ad inducendum hujuſmodi impedimentum ſufficere declaret.

Not. 4. Perinde eſſe ſi uxor virum, aut vir uxorem interimat; quidquid contra ſentiant Ledeſma, & alii quidam. Ratio eſt, quia cap. *Si quis vivente*, XXXI. q. I. irritum dicitur matrimonium, cum *adulter aut mulier, virum qui mortuus fuerat, occidiſſe notatur*, ubi *viricidium* non minus impedimentum inducit quam uxoricidium.

An autem ut ex conjugicidio naſcatur impedimentum dirimens, neceſſe ſit, ut qui ſponſi alterius mortem procurat, intentionem habeat matrimonium contrahendi cum altero ſuperſtite, diſputant Theologi. Negant Cajetanus, Petrus Soto, & alii quidam, ea nixi ratione, quod intentionis hujus conditio nullibi in jure requiratur. Contrarium jam aſſerui cum Sanchez diſp. 78. n. 12. ubi pro ſe adducit Theologos triginta, quos inter primas tenent S. Thom. S. Bonaventura, S. Antoninus, Bellarminus &c. & Juriſperitos duos ſupra viginti qui omnes eo nituntur fundamento, quod impedimentum hoc ideo fuerit inductum, ne conjux conjugem enecaret, ut matrimonio ſic ſoluto novas cum perſona quam deperit nuptias contraheret; hæc autem ratio locum non habet, quoties conjugis occiſio non eo tendit ut aliud matrimonium cum conjuge ſuperſtite ineatur. Unde, ait Sanchez, nullus eſt huic impedimento locus, ſi conjux & adulterans communi conſilio alium conjugem interficiant, non ut matrimonio inter ſe copulentur, ſed ut liberius vacent libidini; vel ut mortem alterutri a viro adulterii impatiente inferendam præveniant, vel ut ineant quidem matrimonium; at non cum complice adulterii, ſed cum alia, aut cum perſona indeterminata. (Niſi animus fuerit ducendi hanc vel alteram; aut unam ex pluribus quæ omnes expreſſe intentæ ſint; modo tamen *cum iis omnibus expreſſe intentis præceſſerit adulterium*;) *vel demum in rixa, ſimilive occaſione quæ ad matrimonium non tendat. Idem docet Coll. Andeg. pag. 333.*

Fatetur tamen idem Theologus ſatis eſſe, ut eorum qui alterius conjugis mortem procurarunt, unus matrimonium intendat cum ſuperſtite, quia tunc concurrunt homicidium cum animo contrahendi; nullibi vero decernitur in jure neceſſariam eſſe hanc in utroque complice intentionem. Addunt alii cum Boſco, ſufficere ſolam intentionem internam nullo ſigno exteriori manifeſtatam.

Not. 5. Quod quando unus ſolum conjugis mortem machinatus eſt, adulterium, quod ad inducendum criminis impedimentum requiritur, debeat utrique nuptias contracturo cognitum eſſe; quia alioqui non eſt adulterium utrinque formale. Qua etiam de cauſa, ſecluſo adulterio homicidium alterius conjugis utrique contracturo notum & acceptum eſſe debet: unde ſi quis abſque prævio adulterio interficiat maritum alterius mulieris ut eam in uxorem ducat, validum inter utrumque iniri poterit connubium, ut pote quod nullibi legibus reprobatum videatur. Ita vulgo Theologi, qui fatentur tamen optandum fore,

Digitized by Google

fore, ut Eccleſia eo etiam in caſu impedimentum ſtatueret, prout animadvertit Tournely.

Not. denique, impedimentum criminis contrahi etiamſi adulteri aut conjugicidæ ignorent, illud ex crimine ſuo exoriri. Ita Diana ipſe, Sanchez lib. 7. diſp. 40. n. 7. Tannerus & alii communiter contra Pontium. Ratio eſt 1. quia Canones, quibus conſtituta ſunt matrimonii impedimenta, nullibi ad hoc ut incurrantur, eorum notitiam prærequirunt. 2. quia conſuetudo, quæ optima eſt legum interpres, tam in Romana, quam in alia quacumque Curia habet, ut qui ignorantes impedimenta eadem contraxerunt, præviam ad legitime contrahendum diſpenſationem obtineant, ut notat Corradus Prax. diſpen. Apoſt. lib. 8. c. 9. nu. 7. 3. quia irregularitas, aliæque Eccleſiaſticæ pœnæ (ſi cenſuras, quæ contumaciam, adeoque & notitiam requirunt, exceperis) etiam ab ignorantibus incurruntur.

Ut hæc omnia, quibus interjecti caſus nonnihil obſcuritatis offundunt, paucis contracta facilius retineantur.

Notandum eſt 1. impedimentum criminis quadrupliciter contrahi, nimirum ex adulterio ſine matrimonio; ex adulterio una cum pſeudomatrimonio; ex ſolo homicidio; ex homicidio cum adulterio.

Not. 2. Ut impedimentum criminis contrahatur ex adulterio ſine matrimonio, requiritur, ut adulterio formali jungatur, ſive ante ſive poſt coitum conſummatum, promiſſio acceptata de matrimonio cum parte adultera contrahendo poſt mortem ejus conjugis; & hæc promiſſio ſufficit etiam ficta, etiam conditionalis, etiam turpis, etiam juramento deſtituta &c.

Not. 3. Ut ex adulterio, quod matrimonio conjunctum ſit, naſcatur impedimentum criminis, requiritur & ſufficit cognitio vitæ prioris ſponſi valide conjuncti.

Not. 4. Ut impedimentum exurgat ex homicidio ſolo, requiritur machinatio utriuſque, vel ſaltem unius cum alterius conſenſu. Sufficit vero ut mors moraliter procurata fuerit, modo de facto eadem mors ſequatur ex actione vel phyſica vel morali conjugum, aut unius de alterius conſenſu.

Not. 5. Ut impedimentum ex conjugicidio ſimul & adulterio exurgat, non requiritur, ut ambo contrahentes, vel potius contrahere intendentes, ad homicidium illud concurrant, ſed ſufficit ut eorum unus homicidium phyſice aut moraliter operetur, dummodo eo fine perpetraverit homicidium, ut cum ſponſo adultero & ſuperſtite matrimonium contraheret.

Conclusio. Impedimentum criminis eſt diſpenſabile.

Prob. ratione jam pluries allata: quia nempe impedimentum illud ſola Eccleſiæ voluntate conſtitutum eſt, non autem ipſis vel naturæ vel Dei legibus; cum David duxerit Bethſabee, quam infami polluerat adulterio, & cujus virum interemerat, non ſuo quidem, ſed *gladio filiorum Ammon*. 2. Reg. cap. 12.

Digitized by Google

CAPUT SEXTUM.

De impedimento diſparitatis cultus.

IMpedimentum diſparis cultus ex diverſa contrahentium religione oritur. Hic porro diſpar ſeu diverſa religio non ea intelligitur, quæ reperitur inter Fidelem & Hæreticum, ſed ea dumtaxat, quæ baptizatum inter & non baptizatum intercedit. Unde Infidelis hic & in jure paſſim non ſumitur late, prout etiam Hæreticum vel a fide Chriſtiana apoſtatam, qui aliquando baptizatus eſt, comprehendit, ſed ſtricte pro eo, qui nuſquam ſacro in fonte renatus fuerit, quales ſunt Judæi, Gentiles, Ethnici, Pagani & Turcæ. In præſenti tamen materia exquiri etiam ſolet, an & quatenus licita ſint Catholicorum cum Hæreticis conjugia.

Certum eſt 1. matrimonia baptizatorum cum non baptizatis jure poſitivo eſſe invalida. Patet id ex variis Conciliorum Canonibus, *quos* videris apud Gratianum Cauſa XXVIII. q. 1. quanquam exiſtimant *multi*, nullum eſſe ex his Canonibus, qui evidenter ejuſmodi matrimonia irritet; unde ea jure potius tradito, quam ſcripto, irrita eſſe contendunt. Ita Pikler ad lib. 4. Decret. tit. 1. n. 124.

Certum videtur 2. Eadem matrimonia non eſſe ex natura rei mala & peccaminoſa. Ratio eſt, quia alioqui nunquam licita eſſe poſſent; quod falſum eſt: quandoquidem in veteri Teſtamento Jacob, Joſeph; Moyſes ipſe uxores infideles duxerunt; ſic quoque David 2. Reg. 3. contraxit cum Maacha Cananæa; Eſther cum Aſſuero &c. In nova vero Lege S. Cæcilia nupſit Valeriano Ethnico, S. Monica Patricio viro Gentili, S. Clothildes Clodovæo Franciæ Regi, cujus ope Galliæ regnum una cum Rege ad fidem poſtea converſum eſt.

Fatendum tamen hæc matrimonia regulariter & ordinarie illicita eſſe: tum quia paci domeſticæ, tranquillo veræ religionis exercitio, catholicæ educationi prolis adverſantur; tum *quia ab Apoſtolo his prohibita* ſunt verbis: *Nolite ducere jugum cum Infidelibus. 2. Cor. 6.*

Sed quid ſentiendum de matrimonio contracto inter Infideles.

R. 1. Illud, ſi neque contra jus naturale, neque contra Edicta Principum, quibus quantum ad ſuos contractus ſubſunt Infideles, contractum fuerit, valere in ratione contractus mere civilis; quia Infideles legibus Eccleſiæ non ſubjacent: unde ſi uterque ad fidem Catholicam convertatur, nec a Papa quidem poſt matrimonii conſummationem, ſeparari poſſunt, etiamſi cum impedimento juris Eccleſiaſtici contraxiſſent. Quod ſi Turca, aliuſve Infidelis, plures duxerit uxores, debet poſt converſionem ei adhærere, quam omnium primam valide duxit, quia poſteriora matrimonia reprobantur lege Chriſti, cui ipſi etiam Infideles obnoxii ſunt.

R. 2. Si ex Infidelibus conjugatis unus tantum ad fidem ſe convertat, diſtinctione opus eſt: aut enim is, qui in infidelitate manet, *vel nullo modo, vel non ſine blaſphemia divini nominis, vel ut eum pertrahat ad peccatum mortale*, vult ei, qui converſus eſt, *cohabitare*; aut contra.

Capit Quinto De divor. Si primum, regulariter loquendo is, qui converſus eſt, *ad ſecunda*, *ſi ro-*

ſi voluerit, vota tranſibit, ſecundum id Apoſtoli, *Quod ſi infidelis diſcedit, diſcedat: non enim ſervituti ſubjectus eſt frater aut ſoror in hujuſmodi*. Quem textum non modo de ſeparatione quoad torum, ſed de ipſa etiam vinculi diſſolutione intelligendum eſſe conſtat, tum ex unanimi Doctorum conſenſu, tum ex ipſis verbis Apoſtoli, qui vel Infideli converſo ipſam, Deo diſpenſante, vinculi diſſolutionem concedit; vel nihil concedit, quod ceteris Fidelibus non conveniat, cum Fideles omnes ob varias cauſas a conjugibus ſuis ſive ad tempus, ſive in perpetuum quoad torum ſeparari poſſint. 1. Cor 7.

Dixi, *regulariter*, quia, ut bene poſt Abulenſem notat Sanch. diſp. 74. n. 5. ſi Infidelis converſus, vel ante, vel poſt ſuſceptum Baptiſma incidiſſet in adulterium, ſibi a comparte Infidele non condonatum, tunc Infidelis jus haberet diſcedendi a Fidele, abſque eo quod Fidelis de ipſo conqueri, & proinde novas contrahere nuptias poſſet. Et vero Chriſtus non alio fine novi matrimonii privilegium conceſſit infideli converſo, quam ut is ob ſuſceptam fidem non cogeretur cælibem vitam ducere: atqui Infidelis converſus, non cogitur in præſenti caſu ad continentiam ſervandam, quia fidem Chriſti ſuſceperit, ſed propter commiſſum adulterii crimen; ergo. Si tamen Infidelis vel adulterium condonet Fideli, vel in adulterium ipſe incidat, jam carebit jure diſcedendi; unde in idem jus regredietur Fidelis.

Si ſecundum, ideſt ſi is qui in infidelitate manet, ei, qui converſus eſt cohabitare velit abſque contumelia Creatoris, ideſt nulla in Chriſtum, Chriſtique legem jactando convitia &c. diviſi ſunt Theologi. Alii negant licitum tunc eſſe ei, qui converſus eſt, ad novas nuptias tranſire: quia non permittit S. Paulus ut Fidelis diſcedat ab uxore Infideli, *ſi hæc conſentit habitare cum illo*. Alii vero, quibus adhæremus, cenſent id abſolute licitum eſſe, modo tamen id fieri poſſit abſque aliorum offenſione & ſcandalo: quemadmodum Pauli tempore licebat veſci idolothytis, a quibus tamen ob devitanda infirmorum ſcandala, abſtinendum erat. Hujus porro reſponſionis hæc eſt ratio, quod, juxta allatum Pauli teſtimonium, Fidelis non ſit ſubjectus ſervituti prioris matrimonii, ſed ad aliud ineundum liber, quoties vel Infidelis omnino recedit a Fideli, vel eam eligit habitationem, quæ Fideli vetita eſt; atqui juxta præſentem Eccleſiæ diſciplinam, quæ S. Pauli tempore non erat in uſu, quoties infidelis converti non vult, quantumcumque pacifice cohabitare velit, eligit cohabitationem prohibitam Fideli; quia jam a temporibus Concilii Toletani quarti, anno 633. habiti, prohibitum eſt, ne conjux Fidelis remaneat cum viro Judæo, etiamſi cum ipſa habitare velit, niſi is ab Epiſcopo admonitus fidem ſuſcipiat; quod præceptum lapſu temporis ad omnes cujuſcumque ſectæ Infideles extenſum fuit; ergo Infidelis converſus eo ipſo, quo cum priori conjuge remanere nequit, ad alia vota tranſire poteſt. Capit. Judæi, xxviii. q. 1.

Confirm. quia alioqui Fidelis converſus abſque ſua culpa continentiam ſervare teneretur; unde contingeret multos, qui continere non poſſunt, ab amplectenda fide retrahi; ergo privilegium ad ſecunda vota tranſeundi, quod teſte S. Paulo a Chriſto conceſſum eſt, præſentem caſum complectitur: non quod privilegium ipſum Chriſti mutatum ſit,

ſed quia mutatum eſt præceptum Eccleſiæ, quæ hodie legitimis de cauſis eam vetat cohabitationem, quam tempore S. Pauli legitimis de cauſis permittebat. Has rationes, quæ præſentis inſtituti non ſunt, vide apud Sanch. diſp. 73. n. 12.

Expendunt hic Theologi, quid ſentiendum ſit de matrimonio Catholicorum cum Hæreticis; & circa hoc

Docent 1. Valere hæc matrimonia, ſi ritu Catholico celebrentur. Ratio eſt, tum quia nulla eſt lex Eccleſiæ, qua irrita declarantur; tum quia ex univerſali Eccleſiæ conſuetudine pro validis agnoſcuntur.

Dixi, *ſi ritu Catholico celebrentur:* ſi enim vel Catholici cum Hæreticis, vel Catholici inter ſe, vel demum Hæretici cum Hæreticis, matrimonium ineundo, formam a Concilio Tridentino præſcriptam non ſervent, matrimonium contrahendo, v. g. ſine Parochi & teſtium præſentia, tunc ſaltem juxta multos invalide contrahunt, poſito quod contrahant in loco, ubi promulgatum eſt & receptum Synodi Tridentinæ Decretum; niſi tamen difficilior ſit ad Epiſcopum, legitimumve Sacerdotem acceſſus; de quo infra ubi de impedimento clandeſtinitatis.

Docent 2. Matrimonia hæc tam divino quam Eccleſiaſtico *Jure* eſſe prohibita. 1. cum adeſt, uti frequenter adeſt, periculum perverſionis. 2. cum legitimum ſubeſt periculum timendi, ne Eccleſiæ præcepta, jejunii, verb. grat. vel audiendæ Miſſæ a conjuge Fideli adimpleri non poſſint. 3. cum matrimonialis contractus expreſſam hanc aut tacitam habet conditionem, *ut vel omnes, vel aliquæ proles, verb. grat. maſculi educentur in ſecta hæretica patris, femellæ autem in vera religione catholica matris*, prout *ordinarie* fieri conſuevit, *ſaltem in Germania, & in cunctis locis, ubi Hæretici cum Catholicis permiſti vivunt*, quemadmodum notat Reiffenſtuel, qui, quoniam iiſce in locis vivit, pleniorem horum omnium notitiam habere debet, quam habuerint Sanch. & Azorius, qui eodem teſte *circa mores Germanorum minus experti fuere*. Ex quibus omnibus deducit, Catholicorum cum Hæreticis matrimonia, iis etiam in locis, ubi alii *aliis permiſti* vivunt, illicita eſſe, iiſque ſemper pro viribus eſſe *reſiſtendum*, donec evidenter oſtendatur, ceſſare in caſu *particulari omne* perverſionis, alteriuſve ſcandali periculum, *quod*, inquit, *vel numquam, vel ſaltem rariſſime oſtendi poterit*. Quoad alia vero loca in quibus Hæretici cum Catholicis permiſti non ſunt, negat abſolute toleranda eſſe aliorum cum aliis matrimonia, etiamſi, inquit, contrahant ſine præfato iniquo pacto dividendæ patrem inter & matrem filiorum educationis, & abſque periculo omni perverſionis & ſcandali: quod limitant multi, niſi cauſæ admodum graves contrarium poſtulent.

In Lib. 4. Decr. tit. 1. n. 368. &c.

Quod ſi, pergit idem Canoniſta, Hæreticus non ſolum ſpem injiciat, ſed vere & ſerio promittat, ſe Catholicam fidem eſſe amplexurum, unanimis eſt omnium ſententia, eum (ex prævia eorum, ad quos id pertinet, diſpenſatione) admitti poſſe ad nuptias; tum quia jura hunc caſum excipiunt; tum quia ceſſat tunc periculum omne ſubverſionis, & aliunde fit lucrum animæ. Haud tamen ſeria judicari debet futuræ converſionis promiſſio, niſi juſta ſubſit cauſa ut nuptiæ abſolutioni ab hæreſi anteponantur; puta quia merito timetur, ne ſi circa fidei noſtræ profeſſionem interrogetur a parentibus, pingui privetur hæreditate, aliudve

ve grave incurrat præjudicium, aut a matrimonio impediatur: quamquam & in his circumſtantiis videndum eſt, an non hæreſis in manu Ordinarii, aut alterius ſub gravi ſecreto ejurare poſſit. Cenſent tamen Lugo & alii, aliquando licite contrahi poſſe cum Haretico, vel Infideli qui nullam converſionis ſpem injicit: certo Aſſueri converſionem non ſperabat Eſther cum eidem nupſit. Vid. Tractatum noſtrum de fide tom. 5. pag. 318.

Docent 3. matrimonia Catholicorum cum Hæreticis, quantumcumque ſub ea fiant conditione ut pars filiorum in Religione hæretica educetur, eſſe valida; ita omnes contra nuperum aliquem Germaniæ ſcriptorem nomine Schmier. Atque id patet 1. ex communi Fidelium ſenſu, qui filios ex hujuſmodi matrimoniis procreatos, ſemper & abſque hæſitatione ulla pro legitimis habuerunt. 2. ex unanimi etiam ſive Doctorum, ſive Epiſcoporum ſententia, qui nunquam talium conjugum, quaſi fornicarie viventium, ſeparationem præceperunt. 3. quia conditio ſpirituali prolis bono contraria, ipſam matrimonii ſubſtantiam non perimit; unde valeret matrimonium eo pacto initum, ut proles ad furtum, aut ad artes magicas enutriatur.

Conclusio. Impedimentum diſparis cultus eſt diſpenſabile.

Prob. quia impedimentum hoc neque naturali, neque divina lege, ſaltem univerſaliter loquendo, conſtitutum eſt, ut patet ex allatis ſupra exemplis; ergo a ſola Eccleſiæ voluntate pendet; ac proinde in quibuſdam caſibus admodum raris ab eadem relaxari poteſt.

CAPUT SEPTIMUM.

De impedimento vis, ſeu violentiæ.

Vis a Canoniſtis dividitur in abſolutam, & conditionalem. Vis *abſoluta*, eſt coactio omnimoda & corporalis de præſenti illata perſonæ reluctanti; ut ſi violente cogaris ad capitis inclinationem, & ad porrectionem manus, quæ pro ſigno conſenſus accipiantur. Vis *conditionalis*, idem eſt cum metu, ac proinde eſt trepidatio mentis ratione periculi inſtantis vel futuri. Hic porro, ne dicta repetamus, revocandum eſt ex iis, quæ alibi tradidimus. 1. metum alium eſſe *gravem*, qui etiam *probabilis* nuncupatur; alium *levem*. 2. incuti poſſe vel *a cauſa naturali*, morbo v. g. vel naufragio, vel *ab agente libero*. 3. vel ab eo, quocum matrimonium contrahitur, vel ab alio. 4. vel *directe* ad extorquendum matrimonium, vel *propter alium finem*: ut ſi alium occiſurus, quo illatam tibi ab eo injuriam ulciſcaris, is ut mortem declinet, filiam ſuam tibi in matrimonium promittat. 5. vel *juſte*, vel *injuſte*. Juſte quidem, cum is, qui timorem incutit, ejuſdem incutiendi jus habet: ut ſi pater ei, qui filia ſua abuſus eſt, comminetur ſe eum apud Judices accuſaturum eſſe, niſi eam ducat; injuſte vero, ut ſi idem pater ſtupratori mortem minetur a ſe inferendam, niſi filiam ducat: pater enim jus quidem habet accuſandi apud Judicem, non vero propria auctoritate occidendi.

Vid. to. 1. pag. 503. alias 470. Sanchez. Lib. 4 per totum.

Cer-

Digitized by Google

Certum eſt 1. matrimonium contractum ex metu levi, etiam injuſte & ad extorquendum conſenſum incuſſo, eſſe validum: tum quia ex Leg. 184. ff. de reg. Juris, *vani ſeu levis timoris juſta excuſatio non eſt*; tum quia ceteroqui innumera matrimonia, vel nulla, vel admodum dubia, plurimiſque anxietatibus obnoxia forent, utpote quæ ex aliquo metu inita fuerint: tum denique quia Profeſſio Religioſa ex levi metu facta, omnino valet, ex c. 1. 2. & penult. *De his quæ vi, metuſve cauſa*: porro a matrimonio ſpirituali, utpote etiam indiſſolubili, valet argumentum ad matrimonium carnale.

Certum eſt 2. valere matrimonium etiam initum ex gravi metu, juſte tamen incuſſo, vel incuſſo a cauſa non libera: unde ſi Judex ei, qui data matrimonii fide puellam vitiavit, mortem, aut magnæ bonorum ſuorum partis jacturam comminetur, niſi ſtet promiſſis, valebit matrimonium ex eo metu contractum. Idem dixeris ſi ſtuprator ille, aut quivis concubinarius, metu mortis ex morbo aut naufragio *inſtantis*; item etiam metu gehennæ, aut ad vitandos graves conſcientiæ remorſus puellam aut concubinam ducat, quam ceteroqui ducturus non eſſet. Ratio eſt 1. quia metus gravis non eo præciſe matrimonium vitiat, quod omnem auferat libertatem (ut patet in actione mala, quæ licet ex gravi metu fiat, non tamen a peccato vacat, ac proinde eſt ſimpliciter libera) ſed quia certum libertatis gradum injurioſe aufert: atqui cum metus juſte incutitur, aut a cauſa *naturali prodit, jam nihil* habet injurioſi; ergo. 2. quia ſi res ſtricte *ponderentur*, metus juſte incuſſus non tam eſt ab extrinſeco, quam ab intrinſeco; tota enim timendi cauſa eſt intra eum, cui timor incutitur; is enim ipſo ſuo delicto prima ſibi fuit timendi radix. Quapropter is qui homini cum filia ſua turpiter invento, accuſationem apud Judices minatur, niſi eamdem ducere velit, non tam metum affert, quam metum delicto annexum aufert, offerendo impunitatem ſub matrimonii conditione. 3. ajunt Sanchez, Vega, Soto, & alii quos ſequi videtur auctor Collat. Andeg. tom. 3. pag. 64. valet matrimonium ab ægro, lethali febre *oppreſſo, cum* filia medici aliter eidem ægro mederi nolentis: *atqui ideo* valet matrimonium iſtud, eo quod timor mortis urget *ab intrinſeco*, non autem ex parte medici, qui in morbum non *influit*, & matrimonium inſtar ſtipendii poſtular; ergo.

Hæc tamen probatio admodum dubia videtur, nec deerunt, qui prædictum matrimonium in multis caſibus invalidum eſſe credant. Et quidem 1. ſi medicus a communitate conductus ſit, ut omnibus loci incolis medeatur, peccat contra juſtitiam, dum viri ægri nuptias in ſtipendium exigit. 2. ſi medicus ſolus ſit in civitate, & abſque ſtipendio, poteſt quidem ſine injuſtitia non mederi, ſi debito privetur ſtipendio; ſed ſine injuſtitia non poteſt aliud quam quod legibus permiſſum eſt, ſtipendium exigere: non poſſet v. g picturas elegantes, veteres ſtatuas, pretioſa domus ſupellectilia exigere, & niſi donentur, negare auxilium ægroto; multo minus igitur matrimonium exigere poterit; & ſi exigat, injuſtum timorem inferet, non quia morbum immiſerit, ſed quia opem ſuam iniquis conditionibus alligaverit.

Hæc tamen hypotheſis & probatio ex ipſa conſurgens locum habe-

re

Digitized by Google

re poſſet in medico ad exercitium artis ſuæ nullatenus obligato, & qui matrimonium exigendo, nihil niſi operę ſuæ proportionatum exigeret.

De cetero hic notandum, aliquando videri metum juſte incuſſum, qui inique incutitur. Sic pater, qui ei, quem cum filia ſua turpiter invenit, mortem minatur, niſi eam ducat, injuſtum timorem imprimit, ut ſupra dictum eſt. Sic Judex, ſaltem de jure communi, qui mortis metu ſtupratorem cogit ut ducat virginem a ſe vitiatam abſque fide matrimonii, injuſte cogit, quia ſolum cogere poteſt ut ducat vel dotet: de quo tamen videndæ locorum conſuetudines. Sic injuſte cogit, qui non cogit ſecundum allegata & probata; etiamſi a parte rei verum ſit id quod male probatum eſt.

Sed quid ſi bene & juridice, puta a duobus teſtibus probatum ſit, id quod a parte rei falſum erat, v.g. Titium eam corrupiſſe, quam de facto non corrupit; valebitne matrimonium, ad quod ſub mortis metu damnatus fuit a Judice Titius? Aſſerit Sanchez Lib. 4. diſput. 13. num. 8. ſed melius negant Pontas hic caſ. 4. & alii quos citat: quia hic occurrit timor gravis, ſaltem radicaliter injuſte incuſſus a duobus teſtibus, quorum malitiæ Judex licet ignorans ſerviit. Eadem de cauſa irritum erit matrimonium, quod quis ex gravi metu contraxit cum femina, cui fidem dederat, ſed quæ poſtea fornicata eſt, occulte tamen, adeo ut fornicatio probari non poſſit.

Certum eſt 3. matrimonium ex gravi metu, injuſte ad extorquendum matrimonium incuſſo, eſſe ipſo jure nullum & invalidum. Ita paſſim habetur tit. *De ſponſalibus*, & merito quidem; quia cum matrimonium ſemel validum non amplius diſſolvi poſſit, *plena debet ſecuritate gaudere*, *ne* conjux *per timorem dicat ſibi placere quod odit, & ſequatur exitus, qui de invitis nuptiis ſolet provenire*, cap. 14. hoc tit. Circa hæc

Not. 1. nihil intereſt, an metus gravis incutiatur ab eo, qui matrimonium avet, an ab alio in ejus gratiam, v.g. ab ejus conſanguineo, amico, aut ab alio tandem quocumque. Ratio eſt 1. quia jura non tam in odium illius, qui timorem injuſte incutit, quam in favorem libertatis matrimonii, nullitatem iſtam ſtatuerunt: atqui hæc matrimonii libertas non læditur minus, cum timor ab alio incutitur, quam cum ab eo, qui ſibi matrimonium cupit. 2. quia timor ad reſcindendos alios contractus ſufficiens, ad matrimonii contractum reſcindendum ſufficit, ut communiter docent Theologi: atqui metus gravis ad extorquendum contractum incuſſus, a quocumque tandem proveniat, eumdem vel reſcindit, vel reſcindibilem facit; ergo cum matrimonium valide contractum non amplius reſcindi poſſit, conſequens eſt, ut Eccleſia, quæ metum incutientibus patrocinari non vult, illud actu & de facto annullet & reſcindat.

Not. 2. ſi metus ad alium quam ad matrimonii finem inferatur, valebit matrimonium ex eo, vel potius ejus occaſione contractum. Sic 1. ſi ut mortem tibi a furibus mox inferendam devites, homini illac tranſeunti, ut opem ferat, nuptias cum ejus filia promiſeris, ſtabit matrimonium. Sic 2. ſi Princeps obſeſſus offerat matrimonium cum filia obſidentis, ut urbis ſuæ excidium avertat, valebunt nuptiæ, niſi obſidio eum in finem injuſte parata fuerit: idque, inquiunt, verum eſſet, etiamſi obſi-

Digitized by Google

obſidio alia ex parte iniqua foret; quod difficultatem habet, ut paulo poſt patebit. 3. ſi parentes hominem in ſtupro inventum interimere velint, iſque, ut morti ſe ſubducat, ſponte ſua & a nemine coactus matrimonium ſpondeat, ſtabit, juxta multos, promiſſio, eamque ſubſequens connubium; quia nulla eſt coactio & injuria circa matrimonium. 4. idem & certius dixeris, ſi quis capite damnatus, ut evadat incolumis, ducat meretricem, prout, teſte Sanchez, quibuſdam in locis fieri conſuevit: neque enim eidem injectus eſt timor mortis ut ducat meretricem, ſed ipſe ſponte propria illud evadendi medium eligit. Atque id etiam verum eſt, quamvis non ipſe damnatus matrimonium offerat, ſed alius, ſive Judex, ſive non, ei polliceatur delicti condonationem, ſi vel filiam ſuam, vel aliam quamcumque ducere velit: quia non injicitur metus ad finem matrimonii, ſed jam conceptus aufertur ſub certa conditione.

Sed quid ſi vir iniquo judicio ad mortem damnatus, ut eamdem effugiat matrimonium ſibi ab iniquo Judice propoſitum acceptet?

Conſtat, illud non valere, ſi eo fine lata fuerit mortis ſententia, ut extorqueretur condemnati conſenſus: ſi autem non eo, ſed alio quocumque fine, innocens morte condemnatus fuerit, aſſerit Sanchez adhuc valere matrimonium. 1. quia tunc ſolum injuſtus timor matrimonium irritat, cum incuſſus eſt ad extorquendum matrimonium; atqui ex hypotheſi non intendebat Judex ad matrimonium adigere; licet deinceps hanc evadendæ mortis viam homini condemnato aperuerit. 2. quia ſi quidam tertius hanc ab injuſta morte immunitatem offerret eidem condemnato, valeret utique matrimonium; ergo, ait idem Sanchez, valebit adhuc etiamſi offeratur a Judice; quia cum metus matrimonium vitiat, nihil intereſt a quo incutiatur, ut paulo ante diximus.

Hæc tamen deciſio videtur mihi rejicienda, quia prædictus Judex duplicem vel re, vel virtualiter committit injuſtitiam: primam, quando inſontem morti addicit; ſecundam, cum in injuſta, quam tulit, ſententia perſeverat, aut ab ea nonniſi ſub certa quam offert conditione recedit; ergo etſi dum innocentem addixit morti, non incuſſerit injuſtum timorem in ordine ad matrimonium; at eumdem nihilominus incutit, cum injuſtitiæ hujus retractationem, quam gratis debet, nonniſi certæ conditioni, matrimonii ſcilicet, alligat; ergo reipſa gravem in ordine ad matrimonium, incutit timorem, eam nimirum, quam injuſte tulit ſententiam, injuſte exequendi. Longe diſpar eſt agendi ratio tertii illius, qui hanc evadendæ mortis viam aperit innocenti: is enim nec inique condemnavit, nec in injuſta ſententia perſeverat.

Hinc patet quid ſentiendum de caſu Regis urbem inique obſidentis, & cui Princeps obſeſſus, ut ſe ab ea vexatione redimit, offert filiam, quæ ex eodem metu matrimonium acceptat.

Duo hic magni momenti moventur dubia: primum, quæ mala metum gravem incutere cenſenda ſint. 2. an matrimonium ex metu gravi initum, & conſequenter nullum, per ſubſequentem copulam aut cohabitationem validetur.

Ad primum: concors eſt Doctorum ſententia, id plerumque Judicis arbitrio permittendum eſſe, prout habetur L. 3. ff. *Ex quibus cauſis*. Ratio

tio eſt, quia innumeri ſunt caſus, de quibus in Jure nihil expreſſum eſt. Imo licet arbitrium Judicis non ſit quoad ea mala, quæ Jure conſtat ſatis eſſe ad metum viri conſtantis; cum, ut notat Baldus, arbitria data ſint in his, quæ propter humanam varietatem ſub regula comprehendi nequeunt; ſæpe tamen etiam in iſtis requiritur Judicis æſtimatio, qui diſcutiat & perpendat, an mala hæc probabiliter impenderint, atque adeo an debeant præſumi metum incuſſiſſe.

Porro de Jure, aut ex communiori Magiſtrorum ſententia metum gravem inferunt. 1. timor mortis, quæ omnium terribilium terribiliſſimum eſt. 2. timor mutilationis, quæ eſt quædam mors partialis membri. 3. timor gravis corporis cruciatus, ex cap. 6. *De his quæ vi*. 4. timor gravium verberum, quia hæc graviter cruciant, & id omnes docent ſecundum Sanchez. 5. timor ſervitutis, imo & jure, timor amittendi inſtrumenta, quibus libertas probari poteſt, quia horum amiſſio ſervitutis periculum inducit, Leg. 7. ff. *De eo quod metus cauſa*. 6. timor captivitatis, quia hæc quædam eſt ſervitus. 7. timor gravis exilii, quod utique grave malum eſt. 8. timor carceris ex Lege, *Qui carcerem*, ff. ibid. cujus textum alii de carcere perpetuo, alii & melius intelligunt de carcere diuturno, & de vinculis atrocibus; quia tunc graviſſima eſſet pœna; ſecus, ait Sanchez, ſi carcer brevis ſit. 9. timor amittendi ſtatus, ff. ibid. 10. timor ſtupri, ſive in viro, ſive in muliere, *cum viris bonis iſte metus major eſſe debeat quam mortis*. Leg. 8. ff. *De eo quod metus cauſa*. Quæ legis ratio, etſi ea mundani homines multis in punctis abutantur, eſt tamen in præſenti veriſſima: unde a S. Thoma ea inter quæ gravem metum parere apta ſunt, recenſentur *mors, verbera, dehoneſtatio per ſtuprum, & ſervitus*.

Sanch. diſp. 5. n. 4

In 4. diſt. 29 q. unic. art. 2. ad 2.

Circa hæc tamen notandum 1. non ubicumque præceſſit gravis metus, invalidum ſubſequi matrimonium. Sic ſi virgo aut vidua metu ſtupri quod quis actu comminabatur, matrimonium promiſerint, & poſtea contraxerint, non ideo invalidum ſemper exiſtimari debet matrimonium, quia iis poſtquam e ſceleſti viri manibus evaſerunt, liberum erat vim ſibi illatam Parocho, Judici, aut parentibus ſuis indicare.

Vid. Pontas hic caſ. 2. & 9.

Not. 2. ad invaliditatem matrimonii perinde eſſe, an metus gravis inferatur perſonæ, quæ in matrimonium ducenda eſt, an alicui ex ejus propinquis, patri v. g. vel matri, patruo vel amitæ, fratri vel ſorori.

Quæres an metus infamiæ, excommunicationis, amiſſioniſve bonorum cadat in virum conſtantem.

R. Ad 1. Metus infamiæ juris cadit in virum conſtantem; metus vero infamiæ facti aliquando cadit, aliquando non. Hinc 1. ſi quis deprehenſæ in crimine infami minetur fore ut eam prodat, metus inde natus cenſebitur gravis. Hinc 2. metus ne puella violetur ab eo, qui facinus hoc exequi poteſt, habetur etiam pro gravi. Hinc 3. metus ne eadem puella diffametur quaſi rea ſceleris, quod non commiſit, communiter habetur pro levi, quia communiter huic malo occurri facile poteſt, implorato ſcilicet Magiſtratus & legum auxilio. Ita docet S. Thomas, quem ſequitur Pontas, v. *Empechement de la crainte*, caſ. 8. Non deſunt tamen caſus, in quibus puella vel aliunde ſuſpecta, vel ab homine

Digitized by Google

mine qui viri probi famam & ſpeciem gerat, accuſata, metum gravem tuliſſe judicaretur.

R. Ad 2. Metus excommunicationis juſtæ non cadit in virum conſtantem; quia malum, quod vitari facile poteſt, non cenſetur grave: porro excommunicatio juſta vitari facile poteſt, cum ad hoc ſufficiat reſipiſcentia illius, cui Judex cenſuram hanc comminatur, aut de facto inflixit. At vero excommunicationis injuſtæ metus cenſetur gravis, & in virum conſtantem cadit, quando eidem nonniſi ægre & difficile occurri poteſt per appellationem: quia tunc cenſura illa & injurioſa eſt, & gravis pœna, utpote quæ ſaltem ad vitandum ſcandalum ad multa obliget, multiſque privet bonis, de quo vide quæ dixi in Tract. de Cenſuris.

R. Ad 3. metum non ſolum bona omnia, majoremve eorum partem, ſed etiam bonum in ſe ſpectabile amittendi, gravem eſse: quia, regulariter loquendo, vix quiſquam eſt qui hiſce non terreatur, quique gravia multa non ferat ut jacturam hanc devitet. Ita Francus & Covarr. quos ſequitur Sanchez. Haud tamen crediderim artificem, qui nihil habet præter modicam pecuniæ ſummam, cum eam deperdit, grave damnum perpeti, ſi labore ſuo ſimile quidpiam lucrari facile poſſit.

Addit idem Sanchez, metum, quo quis injurioſe arcetur a lucro, utique vel neceſsario, vel notabili, ad quod jus habebat, merito reputari gravem, quia hæc jacturæ ſpecies pro gravi incommodo æſtimatur; unde Leg. fin. ff. *De eo quod metus cauſa &c.* qui pecuniam injecto perdendi lucri metu extorſit, ad ejus reſtitutionem cogitur.

Quæres iterum, an metus reverentialis ad gravem revocari debeat; an ſolum pro levi habendus ſit. Ut ſolvatur hæc quæſtio

Not. metus reverentialis nomine non ea ſolum intelligitur verecundiæ & reverentiæ ſpecies, qua filii proſequuntur parentes & alios, quibus honor impendi debet; ſed in præſenti metus reverentialis eſt exiſtimatio vel formido mali, quod nobis veremur ab iis quorum legitimæ poteſtati ſubjacemus, quouſque revereri ac colere tenemur: unde filius vel filia ex metu reverentiali contrahere dicuntur, *cum animo repugnante & quaſi inviti conſentiunt in matrimonium ſibi a patre oblatum,* non audendo præ pudore & reverentia contradicere; quia verentur, ne patrem aut alios, quibus reverentiam debent, offendant, & excipiant pœnas, quæ ex hac offenſione prodire conſueverunt; attenta parentum indole, quæ pro capitum diverſitate diverſa eſt, cum alii mærorem ex filiorum reſiſtentia conceptum, triſtis dumtaxat vultus exhibitione manifeſtent; alii in querelas, & murmura leviora quandoque, quandoque graviora erumpant; alii murmuribus vel aſperam agendi rationem, vel minas ſive verberum, ſive minuendæ hæreditatis adjungant; quæ omnia ex perſonarum circumſtantiis ponderanda ſunt, ut in hac materia mille varietatum capaci tuto procedatur. His præmiſſis

Dicendum quod metus reverentialis, ſecluſus a gravi comminatione, a verberibus, a cohabitatione difficili admodum & moroſa, ad metum levem revocandus ſit; ac proinde non irritet matrimonium. Ratio eſt 1. quia metus ſic ſumptus, nequaquam talis eſt, ut virum conſtantem terrere poſſit, ejuſque vere inviti conſenſum extorquere. 2. quia communiter loquendo æquum eſt, ut filii voluntatem ſuam paternæ volun-

luntati ex metu quodam reverentiali ſubjiciant: cum parentes in rebus filiorum oculatiores eſſe conſueverint, quam ipſimet filii, qui ſæpius experientiæ parum, multum vero libidinis habent, & cæco mentis vel potius cordis impetu in nuptias ſibi deinde intolerabiles proruunt. 3. quia id expreſſe ſatis traditur in Leg. 22. ff. *De ritu nuptiarum*, quæ ſic habet: *Si patre cogente ducat uxorem, quam non duceret, ſi ſui arbitrii eſſet, matrimonium contraxit*. 4. demum quia hæc conſtans eſt Theologorum, & utriuſque juris Doctorum ſententia, quos lato calamo recenſet Sanchez diſp. 6. num. 7.

Quod ſi, ut aliquando contingit, reverentialis metus annexas habeat minas, verbera, tractationem aſperam, & ſimilia; tunc ad metum gravem reducetur; quia hæc virum conſtantem, eum præſertim qui ab altero pendet, eique ſubjectus eſt, movere poſſunt. Et vero vir prudens hæc ita gravia exiſtimat, ut potius eligat relicta patria, & paterna domo exul vivere, quam iſta perpeti.

Verum hic quædam ad pleniorem rei hujus intelligentiam ſunt animadvertenda, & quidem 1. minas mali etiam gravis, aliquando graves non eſſe; ut ſi ab eo prodeant, qui multa comminari ſolet, & nihil vel parum exequi: hujuſmodi enim comminationes contemni ſolent, ut vanæ & nullius momenti; unde virum conſtantem non movent. Quapropter Jaſon, Lancelotus, & alii exigere ſolent, ut pater ſit atrox, & ea, quæ minatur, exequi aſſuetus. In dubio an ſuperior talis ſit, ut minas ad effectum reducat, interrogandi ſunt, qui indolem ejus perſpectam habent. Quod ſi clari nihil ea de re poſſit reſciri, exiſtimandum eſt metum ab eo incuſſum, eſſe gravem; quia qui viri potentis, a quo dependet, mores ignorat, juſtam habet cauſam timendi, ne minis pœnas addat; nec quiſquam eſt, qui experiri velit, an homo qui auctoritatem habet, ſerio comminetur, necne.

2. Minas etiam graves abſque verbis virtualiter conſiſtere poſſe, ut ſi is, cui debetur reverentia, crudelis ſit, & ſolitus ſævire, cum voluntati ſuæ reſiſtitur; tunc enim minæ, quæ *actu* deſunt, occurrunt *virtute*. Hoc ſenſu docent Decius, aliique Juriſconſulti, quos ſequitur Sanchez diſput. 6. n. 13. vultum terribilem viri potentis, metum gravem incutere, quia frons ad terrorem compoſita efficacius plerumque comminatur, quam ipſa lingua.

3. Indignationem patris poſſe inter ea recenſeri, quæ gravem metum injiciant, præſertim reſpectu puellæ; cum videlicet hæc indignatio diuturna fore prævidetur: grave enim eſt & durum valde, ſemper ante oculos patrem aliumve quicum ſemper victurus ſis, habere infenſum, qui & verbis & ipſo ſilentio inobedientiam exprobret. Aliud eſt, ſi amica boni patris indoles reconciliationem brevi futuram annuntiet. Concinit Pontas pro prima parte v. *Empechement de la crainte*, caſ. 11.

4. Idipſum docent multi de precibus importunis, ſaltem metui reverentiali conjunctis. Ut intelligatur hæc opinio, caute notandum eſt, non quaſcumque aſſiduas preces importunas dici, ſed eas, quæ inſtantiſſimæ ſunt, & ſæpius inculcatæ, cum repetitis defectus amicitiæ & gratitudinis exprobrationibus, quæ animum audientis defatigant tandem, & ſenſim excruciant; ſecundum id Judic. 16. ubi importunæ Dalilæ

Digitized by Google

preces his exprimuntur verbis : *Cumque moleſta eſſet ei , & per multos dies jugiter adhæreret , ſpatium ad quietem non tribuens &c.* Ubi LXX. Interpretes legunt : *Et factum eſt, quando vexavit illum ſermonibus ſuis* . Quæ precum importunarum notio mire confirmatur per hæc Chriſti verba, quibus amici panem petentis importunitas deſcribitur : *Si ille perſeveraverit pulſans ; etſi non dabit illi eo quod amicus ejus ſit , propter improbitatem ejus*, Siriace , *propter importunitatem , ſurget & dabit illi* . Itaque cum ex una parte importunitas valde urgeat , & quaſi vexet atque opprimat , nec tam obtineat quam extorqueat conſenſum, ut loquitur Joannes XXII. ex alia vero parte reverentia perſonæ petenti debita , eum, a quo res petitur , timidum , puſillanimem , & quaſi incapacem contradicendi reddat ; merito judicari videtur utramque cauſam ſimul conjunctam extorquere conſenſum, eamque tollere libertatem, quæ ad matrimonium requiritur. Ita Covarruvias & alii non pauci, quos ſequitur Sanchez diſp. 7. num. 7.

Extrav. De præb.

Idem docet prædictus Theologus de Principum blanditiis , *non* quidem ſolitarie ſumptis , cum eæ potius augeant voluntarium ; ſed prout tacitas habent minas, ut cum Princeps in eos ſævire ſolet, qui blanditiis ſuis reſiſtunt.

Quæres quænam eæ ſint perſonæ, erga quas metum reverentialem habere quis dicitur.

R. Generatim loquendo metum reverentialem in iis occurrere, *qui aliquo* ſubjectionis titulo ab aliis dependent; quales ſunt 1. Clerici reſpectu Epiſcoporum. 2. Sæculares, præſertim plebei, reſpectu Magiſtratuum a quibus pendent. 3. uxores reſpectu virorum. 4. filii reſpectu patrum ; imo reſpectu matrum , cum eæ auſteræ ſint , & minas exequi conſuetæ. 5. iidem filii reſpectu ſive avorum , aliorumque aſcendentium , qui tanquam patres coluntur; ſive ſocerorum , quia ſoceri parentis locum obtinent, Leg. 17. ff. *Solut. matrim.* iiſque pene eadem quæ patribus ipſis debetur reverentia, ut notat Jaſon; ſive tutorum & curatorum, ut docet Navarrus lib. 4. conſil. conſ. 36. de ſponſalib. ſive *reſpectu patruorum*, qui cum deſunt patres, tanquam patres *honorantur*.

Diſp. 6. nu. 24. Ampliat hæc & extendit Sanchez , ut *locum habeant* in ſorore imo & in fratre minori reſpectu fratris natu *majoris* . Idemque dicendum exiſtimat de ſorore minori, reſpectu *ſororis* majoris modo tamen, ait , ii omnes ita ſecum cohabitent , *ut* minores a majoribus gubernentur ; quia tunc qui major eſt, locum parentis habet.

Hæc omnia paulo fuſius referenda eſſe duxi, quia idem metus reverentialis , qui quandoque matrimonium irritat, irritat & Profeſſionem Religioſam , alioſque contractus ex eodem metu profectos . Fatendum tamen hæc omnia multum pendere a circumſtantiis, ex quibus aliquando fit ut quod gravem metum incutit uni, levem ſolum alteri inferat . Ceterum qui in exteriori foro ſeſe ex metu ad matrimonium, aut Religioſam Profeſſionem adactum eſſe contenderet , graves afferre debet conjecturas; quamquam, quia metus difficilis eſt probationis, ad teſtificandum habiles ſunt etiam amici & conſanguinei : quin & teſtem unum de viſu ſufficere docent Juris Pontificii Doctores non pauci, & inter alios P. Kugler de matr. p. 1. num. 122. Pichler ad tit. 1. Lib. IV. num. 109.

Cir-

Digitized by Google

Circa dubium poſterius, an ſcilicet matrimonium ex gravi metu initum, ſubſequenti copula vel cohabitatione ratificetur, hæc videntur certa.

1. Si poſt matrimonium ex metu gravi injuſte illato contractum habeatur copula ſponte, & affectu maritali, ideſt animo vivendi conjugaliter, omnino validatur matrimonium. Ita D. Thomas in 4. diſt. 29. qu. unic. art. 3. D. Bonaventura ibid. qu. 2. num. 13. D. Antonin. 3. p. tit. 1. c. 7. & alii quos refert & ſequitur Sanchez Lib. 4. diſp. 28. n. 2. Ratio eſt 1. quia ad valorem matrimonii hujus ſolum requirebatur conſenſus perſonæ quæ metum paſſa erat, cum præceſſerit & virtualiter perſeveret conſenſus illius qui metum incuſſit: ſed qui copulam maritali affectu habet, conſenſum ſuum præſtare incipit. 2. quia cap. 4. *De his qui accuſare*, ſic habet ſummarium: *Invita deſponſata, ſponte cognita, contra matrimonium non auditur*.

2. Si copula non ſponte ac libere, ſed ex gravi metu ſubſequitur, letaliter peccant ambo contrahentes, nec vires ſumit matrimonium. Peccant quidem, quia actum pure fornicarium exercent: fornicatio autem etiam gravi extorta metu, non deſinit eſſe peccatum. Neque hinc ratificatur matrimonium, quia ſi poſitivus conſenſus metu gravi extortus, non ſufficit ad valorem matrimonii, multo minus valebit tacitus conſenſus, qui per copulam habetur, ſi pari extorqueatur metu.

Idem dicendum, ſi copula animo fornicario habeatur, quia copula hæc excludit conſenſum conjugalem, ſine quo non ſubſiſtit matrimonium. In foro tamen exteriori præſumitur copulam ſponte & affectu maritali habitam eſſe, niſi contrarium probetur, cap. 30. *De ſponſalib.*

3. Matrimonium ratione metus invalidum, validatur per ſpontaneam cohabitationem, etiam ſine copula, ex cap. 21. *De ſponſalib.* & unanimi Canoniſtarum doctrina: quia cohabitatio ſpontanea, eſt ſignum ſufficiens novi conſenſus, qui ſolum ad matrimonii valorem deſiderabatur. Ut autem per cohabitationem ratificetur prius matrimonium, quatuor requiruntur conditiones.

Prima eſt, ut cohabitatio ſit ſpontanea. Ratio eſt, quia cohabitatio etiam longo tempore perſeverans, ſi coacta ſit, liberi conſenſus indicium eſſe non poteſt. Porro cohabitatio cenſetur ſpontanea; cum eo uſque ſublata eſt incuſſi timoris cauſa, ut metum paſſus, vel fugere vel commode reclamare potuerit. Non enim ſufficit ut deſinat metus cauſa, niſi etiam ceſsent ea, quæ impediunt ne is, cui incuſſus eſt timor, reclamet. Unde conſultus in ſimili materia Navarrus, reſpondit Monialem patris timore profeſſam, uno poſt ejus obitum anno reclamare potuiſſe, quia per illud tempus impedierat communitas ne reclamaret.

Secunda eſt, ut habitatio a copula ſejuncta, ſit diuturna, vel potius, ut ſufficienter duraverit: quod quidem, ut & alia, in quibus nihil a lege definitum eſt, diſcutiendum relinquitur arbitrio Judicis, qui in dubio fugiendi opportunitatem, habitationiſque moram perpendet. Quod ſi conſtet de habitatione ſpontanea, ſufficiet momentanea habitatio, quæ ſemper in foro externo præſumitur, cum illico & incontinenti (utique non mathematice, ſed moraliter loquendo) non fugit quæ fugiendi opportunitatem habuit. Aliud eſt de foro conſcientiæ, in quo, etiam poſt abla-

Digitized by Google

tam omnem metuendi cauſam, nulla habitatio matrimonium ratificabit, ſi defuerit animus ratificandi, ut bene docet Sanchez Lib. 4. diſp. 18. n. 6.

Tertia conditio, ut matrimonium per cohabitationem aut copulam ratificetur eſt, ut pars metum paſſa ſciat illud nullum fuiſſe & invalidum: ſi enim ex errore, quo exiſtimabat validum fuiſse matrimonium, cohabitet aut copulam habeat, nunquam ratificabitur prius matrimonium, ut docent Navarrus cap. 22. n. 76. Silveſter v. *Matrimonium*, q. 10. Pirhing. in tit. *De ſponſalib.* nu. 113. & alii, quos inter late diſcurrit Sanchez Lib. 2. diſp. 36. num. 3. Ratio eſt 1. quia nihil tam contrarium eſt conſenſui, quam error: atqui cum pars metum paſſa vel cohabitat, vel alteri copulatur, quia exiſtimat ſe eidem legitimo matrimonio conjunctam eſſe, revera operatur ex errore: qui quidem ad errorem perſonæ reducitur; cum putet ſe conſentire in eam, quæ ſua ſit, & quæ tamen ſua non eſt. Imo major is eſſe videtur error quam perſonæ, cum integræ contractus ſubſtantiæ ignorantiam importet: unde fit ut pars ſic contrahens ita neſciat id quod facit, ut ſæpius, ſi ſciret, non eſſet factura. Quanquam etſi ſic affecta eſſet, ut ſi matrimonii præcedentis invaliditatem compertam haberet, illud vel copula vel cohabitatione ratum facere vellet, haud tamen propter errorem ratificaretur, ſicut a ſimili non valet matrimonium liberæ cum ſervo, etſi hæc eidem, cognita ejus ſervitute, nihilominus nuptura fuiſset; ergo. 2. quia invalide profeſſus nihil agit, cum ex errore profeſſionem ſuam valere exiſtimans, eamdem renovat & ſic denuo profitetur; quia poſterior conſenſus non majorem habet vim, quam prior, cui innititur; ergo idem a pari dicendum in præſenti caſu, cum matrimonium ſummam exigat libertatem. 3. quia ſi copula maritalis ad matrimonii ratificationem ſufficeret, fruſtra tanto labore quærerentur artes & media, quibus matrimonium invalide contractum revalidaretur: ſublato quippe impedimento ſufficeret, ut pars nullitatis conſcia, parti eamdem nullitatem ignoranti maritaliter conjungeretur; pars enim ignorans, cum verum reputet matrimonium, ſemper maritali affectu conjungitur: atqui tamen illud non ſufficit, ex communi pene Doctorum ſententia; ergo. De his adhuc dicam agendo de affinitate.

Quarta demum conditio eſt, ut adhuc perſeveret conſenſus partis, quæ metum incuſſit. Ratio eſt, quia ad matrimonii valorem requiritur ut pars utraque conſenſum ſimul apponat, ſi non phyſica ſimultate, at ſaltem morali: hoc autem deeſt, cum altera pars conſenſum retractat; hinc enim efficitur, ut unius ſolum partis conſenſio interveniat; ergo.

Conclusio. Matrimonium gravi metu injuſto initum, jure ſolum Eccleſiaſtico invalidum eſt; haud tamen impedimentum metus ab Eccleſia relaxari poteſt.

Prob. 1. pars, 1. quia non magis matrimonium ex iniquo, eoque gravi metu contractum, ſpectato ſolo jure naturali, ſemper invalidum eſt, quam alii contractus: atqui alii contractus ex iniquo & gravi metu celebrati, jure naturali irriti non ſunt, prout alibi docuimus; ergo. 2. quia ſi matrimonium ex gravi & iniquo metu factum, jure naturali invalidum eſſet, vel propter defectum conſenſus, vel ratione

Vid. Tom. 1. p. 507. & ſ. 474.

inter-

Digitized by Google

intervenientis injuriæ: atqui neutrum dici poteſt. Non primum, quia alioquin non valeret matrimonium ex gravi metu juſte incuſſo celebratum; cum is ſæpe major ſit, quam qui injuſte incuſſus eſt, ut patet in eo, cui Judex ſuſpendium parat, niſi eam quam violavit, ducat in uxorem. Non ſecundum, quia in metu etiam levi inique incuſſo reperitur injuria ad reſtitutionem obligans, ut bene notat Sanchez Lib. 4. diſp. 14. n. 2. & tamen valet matrimonium ex levi metu factum. Idem dicendum de dolo illius, qui contrahentem decipit in qualitate, v. gr. fingendo ſe virginem eſſe, divitem, vel e nobili proſapia; ergo.

Prob. 2. pars, quia Eccleſia merito dicitur non poſſe id, quod prudenter & juſte non poteſt: atqui Eccleſia prudenter & juſte approbare & validare non poteſt matrimonium ex iniquo & gravi metu contractum, quia injuriam alteri illatam confirmare non poteſt, efficiendo ut cuipiam fraus ſua & dolus patrocinentur; ergo.

Confirm. quia contractus omnes ex gravi metu initi, ex natura ſua habent, ut ad arbitrium partis metum paſſæ reſcindi debeant; ergo cum matrimonium propter indiſſolubilitatem ſuam reſcindi non poſſit, æquum fuit & utcumque neceſſarium pro omni caſu ut invalidaretur ab Eccleſia: jam vero Eccleſia in his, quæ ex æquitate & neceſſitate pro omni & ſingulo caſu conſtituit, diſpenſare non poteſt; ergo.

CAPUT OCTAVUM.

De impedimento Ordinis.

ORdo duplex, minor & ſacer; uterque nemini Clericorum ignotus. *Ad tit. IV. Lib. IV. Decretal.*

Certum eſt, juxta præſentem Eccleſiæ diſciplinam, omnes & ſolos Clericos in ſacris Ordinibus conſtitutos, ſic ad continentiam teneri, ut matrimonium valide contrahere non poſſint; idque jam indubie viget a temporibus Concilii Lateranenſis primi, ſub Caliſto II. habiti anno 1123. cujus Decretum confirmarunt plures Synodi, ac præcipue Tridentina, Seſſ. 24. Can. 9. his verbis: *Si quis dixerit, Clericos in ſacris Ordinibus conſtitutos ..... poſſe matrimonium contrahere, contractumque validum eſſe, non obſtante lege Eccleſiaſtica .... anathema ſit.*

Quæſtio eſt, an cum hujuſmodi Clericis diſpenſari poſſit: & hæc quæſtio non parum pendet ab alia, an ſcilicet cælibatus Ordinibus ſacris annexus ſit jure divino, an Eccleſiaſtico duntaxat. Juris divini vinculum hic interceſſiſſe docuerunt Major in 4. diſt. 24. qu. 2. Clicthovæus Lib. de continentia Sacerdotum, cap. 4. & alii quidam, ut Hæreticos poſtremi temporis, acerrimos Sacerdotalis cælibatus hoſtes acrius oppugnarent. Sit

Conclusio. Cælibatus eorum, qui ſunt in ſacris, eſt ſolum Juris Eccleſiaſtici, ſicque in eo diſpenſari poteſt.

Prob. 1. quia nec Scriptura nec Traditio ullibi declarant legem continentiæ Sacerdotibus a Deo fuiſſe impoſitam.

Prob. 2. quia Eccleſia Orientalis nuptiarum non quidem celebratio- *An. 692.*

 nem,

nem, ſed uſum, quem interdicit Epiſcopis, permittit Presbyteris & Diaconis jam a temporibus Synodi Quiniſextæ: atqui nunquam credidit Eccleſia Latina hanc Eccleſiæ Græcæ licentiam legi divinæ adverſari, cum Latini Græcos ſemel & iterum ſuam in communionem receperint, nulla iiſdem mota lite circa legem cælibatus; ergo.

Prob. 3. quia de facto permiſit Benedictus IX. ad Polonorum preces, ut Caſimirus, Cluniacenſis Monachus, idemque & Diaconus, a Polonis electus in Regem, matrimonium contraheret. Idem teſte Felino in cap. 5. *De reſcriptis*, permiſſum fuit Ramiro Presbytero Religionem Profeſſo, ut labentem Arragoniæ proſapiam editis liberis propagaret. Quod factum ex ſola Soti auctoritate; contra plurium ſcriptorum teſtimonia, in dubium revocari poſſe non credo.

An. 1302.

Eæ tamen diſpenſationes nonniſi magnis Principibus conceduntur, & ob cauſas admodum graves, ut ſunt pax & bonum Regni, Regiæ familiæ continuatio &c.

Duplici porro via poteſt quis in ſacris conſtitutus matrimonii ineundi copiam obtinere. 1. quidem per reſcriptum *gratiæ*, ſeu per diſpenſationem, de qua ſtatim dixi. 2. per reſcriptum, ut ajunt, *juſtitiæ*, cum nempe quis Ordines ſuſcepit invitus, & adactus metu in virum conſtantem cadente, & injuſte incuſſo: qualis non eſſet ſi ſuperior exigente neceſſitate aliquem ad Ordines eveheret, ut contigit Ambroſio & Auguſtino.

Reſcripta juſtitiæ nunquam ferme iis conceduntur, qui Ordinis ſacri functiones ter obierunt, quia Ordinationem ſuam approbaſſe ac ratam habuiſſe cenſentur. Aliud eſſe poſſet, ſi probaretur Ordinis executionem non minus coactam fuiſſe, quam ipſius ſuſceptionem.

Collat. Andeg. tom. 2. & 249.

Ceterum Reſcripta Romana neque Clericis majoribus, neque Religioſis proſunt, niſi prius expenſa & admiſſa fuerint a Judicibus eum in finem deputatis. Imo Religioſi & Sanctimoniales, qui contra vota a ſe emiſſa reſtitui volunt, ſtatum, habitumque regularem in clauſtro ſervare tenentur, donec res a Commiſſariis *judicata fuerit; alioqui* daretur locus appellationi tanquam ab *abuſu*. *Unde* quod docent Sanchez diſp. 29. Marchinus tract. 2. part. 6. & alii plures eum qui ex metu gravi Ordines ſuſcepit, poſſe ſine diſpenſatione contrahere, apud nos locum non habet, imo nec ullibi habere debet, ne innumeris malis aperiatur aditus.

Ibid. p. 260.

Poſſunt autem Religioſi contra vota reclamare coram locorum Ordinariis, & ſine recurſu ad Papam; & id in ipſa Italia ſervatur, teſte Fagnano in cap. 1. *De Regularibus &c.* verum reclamatio *hæc intra quinquennium a die Profeſſionis* fieri debet: alias nullius erit momenti in Gallia, etiamſi Brevi Apoſtolico præteriti quinquennii mentionem faciente confirmata fuerit. Si tamen eadem vis, quæ ad vovendum coegit, abſterruerit a reclamando, tunc etiam poſt quinque annos valide reclamabitur, modo reclametur intra quinque annos a ceſſione cauſæ, quæ vim & metum incutiebat. Sed in hoc caſu recurrendum eſſet ad Papam, qui ſolus diſpenſare poteſt in lege Concilii Tridentini, qua reclamatio poſt quinque annos vana & irrita declaratur; ita monet Ducaſſe 2. par. praxis &c. cap. 6. Ceterum invalida foret reclamatio

Trid. ſeſſ. 25. de Regul. c. 19. Col. And. ib. p. 257.

non

Digitized by Google

non ſolum verbalis, ſed & coram Notario facta; ea igitur ſola ſufficit, quæ fit coram ſuperiore Monaſterii, & Ordinario loci. Ita conformiter ad edictum Tridentinum judicavit Curia Pariſienſis die 6. Februar. ann. 1680.

An autem ut Religioſi contra Profeſſionem coram ſolis Ordinariis, ſic & coram iiſdem, ſacris Ordinibus initiati contra vinculum ſuum agere poſſint, controvertitur. Affirmant Juriſconſulti quidam Gallicani; ſed quia negant alii plures, tutius eſt ad Romanum Pontificem recurrere. *Ib. p 251.*

An ſacer Ordo ante rationis uſum, aut poſt eum, ſed ante pubertatem receptus, ad continentiam obliget, & irritet matrimonium ſubſequens, expendit Sanchez ibidem Lib. 7. diſp. 30. ſed non eſt cur metaphyſicæ quæſtioni immoremur; unde dixiſſe ſufficiat pueros ante rationem ordinatos, neque ex natura rei, neque ratione voti, nuptiarum incapaces eſſe; non ex natura rei, cum Ordo ſacer una cum matrimonio ſubſiſtere poſſit: non ratione voti, quia ejuſdem ob rationis defectum incapaces erant. Aliud eſſet de impuberibus acquiſita jam ratione ordinatis: ii enim & capaces ſunt voti, & votum hoc nullibi irritatur in jure, etiamſi votum Religionis ab impuberibus, imo & a puberibus ante annum ætatis decimum-ſextum, pluries irritatum fuerit.

CAPUT NONUM.

De impedimento ligaminis.

IMpedimentum ligaminis eſt illud, quod oritur ex vinculo prioris matrimonii, ſive rati tantum, ſive conſummati.

Certum eſt durante priori matrimonio non poſſe aliud valide contrahi. Chriſtus enim, rebus ad primævam originem revocatis, polygamiam ſimultaneam ſuſtulit; unde id Synodi Tridentinæ Seſſion. 24. Canon. 2. *Si quis dixerit licere Chriſtianis plures ſimul habere uxores, & hoc nulla lege divina eſſe prohibitum; anathema ſit.* Hinc Bernardinus Ochim, cum ab errore in errorem eo uſque eſſet progreſſus, ut plures ſimul uxores in Evangelica lege duci poſſe affirmaret, ſemet deridendum propinavit vel ipſis Proteſtantibus, qui tamen & ipſi duas uxores Philippo Haſſiæ Landgravio permiſerunt, facem præferente Luthero, qui polygamiam pluribus in locis licitam eſſe docuit, ut videre eſt apud Bellarminum. *Vid. Baile v. Luther.*

Iis igitur, qui ad ſecundas nuptias convolare volunt, & plus forte iis qui eoſdem in matrimonium conjuncturi ſunt, caute penſandum eſt id capitis 2. *De ſecund. nupt. Nullus ad ſecundas nuptias migrare præſumat, donec ei conſtet quod ab hac vita migravit conjux ejus;* ſeu, ut dicitur cap. 19. *De ſponſalibus &c. donec certum nuntium recipiant de morte* compartis; qualem non cenſetur recepiſſe, qui ſolum certi ſunt maritum vel ad extremas mundi oras tranſlatum fuiſſe; vel lethali vulnere in prælio fuiſſe percuſſum; vel qui de eo per plures annos nihil audierunt, cum non ita pridem Joannes Maillard poſt 43. abſentiæ annos ad uxorem ſuam reverſus fuerit: unde ſecundum quod ipſa cum viro nobili con- *Boſſuet. variat. tit. 6. n. 1.*

Digitized by Google

traxerat matrimonium, nullius roboris fuiſse declaratum eſt a Senatu Pariſienſi.

Itaque regulariter loquendo ut vidua ad alias nuptias admittatur, exigendæ ſunt ab ea probationes nixæ Inſtrumento authentico e Regiſtris ſepulturarum extracto, & * recognito ab Epiſcopo loci, in quo ſepultus eſt defunctus, imo, & quibuſdam in locis Inſtrumentum illud, præſertim ſi e regione ſatis remota veniat, approbari debet ab Epiſcopo loci, in quo novæ nuptiæ celebrari debent: qua de re Parochus Ritualem Diœceſis ſuæ Librum conſulere debet.

* legaliſé.

Quod ſi quis, miles v. g. eo in loco, vel eo mortis genere diem clauſerit, quo nec Chriſtianę ſepulturæ mandari potuerit, nec mortuorum regiſtris inſcribi, tunc producendum erit teſtimonium vel Capitanei, vel inferioris Officiarii, ſi Capitaneum ipſum periiſse contigerit. De quibus plura videris apud auctorem Collat. Pariſ. tom. 3. lib. 2. *coll. 3.* pag. 88.

Quod ſpectat ad teſtes, uni etiam oculato, & aliunde probo non eſt habenda fides; cur enim in materia tanti momenti ſufficiat teſtis unus, qui in alia quacumque nullus eſt? Duo igitur ad minus exiguntur teſtes, qui quantumcumque probi ſint, nunquam ad celebrationem procedat Parochus, niſi conſulto prius Epiſcopo, ejuſve generalibus Vicariis.

Sed quid ſi mulier, quæ priorem maritum obiiſse credens, alteri nupſerat, eumdem in vivis ſuperſtitem eſse fama plus aut minus certa comperiat?

R. Si mulier certo reſciat maritum ſuum priorem ſupereſse in vivis, debet hæc quantumcumque bona fide contraxerit cum poſteriori, & ab eo ſuſceperit prolem, *relictis adulterinis complexibus*, *ad priorem conjugem* reverti, prout jubet Lucius III. cap. 2. *De ſecund. nupt.* Ratio eſt, quia poſterius matrimonium, utpote *ab initio vitioſum*, *tractu temporis* quantumcumque longo *convaleſcere non poteſt*. Hoc tamen in *caſu filii* e ſecundo matrimonio bona & juſta fide ſuſcepti pro *legitimis haberentur*, ut poſt S. Raymundum docet auctor Collat. Pariſ. An autem ea legitimitas ad effectus civiles extendatur, e juriſprudentia quæ aliter & aliter caſum hunc, utique pro varietate circumſtantiarum, reſolvit, certo definiri non poteſt.

Non cenſetur autem mulier certo reſcire priorem, cui nupſerat, maritum necdum exceſſiſse e vivis, cum id diſcit vel rumore ſolum publico, qui falſa perinde ac vera ſæpius diſseminat, vel a teſtibus ignotæ & ſuſpectæ fidei. Si miles ex acie reverſus, & qui vir frugi habeatur, dicat mulieri ſe maritum ejus vidiſse tali in loco, debet hæc Confeſsarium ſuum conſulere, & ex tunc, quantum opinor, conjugalis debiti poſtulationem ſuſpendere ad tempus, donec pleniorem rei notitiam acquirat; qui licet ex c. 28. *De teſtibus*, teſtis unus *quantæcumque fuerit auctoritatis*, plenam fidem non faciat, dubiam tamen facere videtur.

Jam vero ſi mulier de prioris mariti vita incerta ſit, & in ſtatu dubii conſtituta, tunc cum Innocentio III. cap. 44. *De ſentent. excommu.* diſtinguendum eſt, *utrum habeat conſcientiam hujuſmodi* dubiam *ex credulitate levi & temeraria*, *an probabili & diſcreta*. Si primum, *conſcientia le-*

vis

Digitized by Google

vis & temerariæ credulitatis exploſa ad ſui Paſtoris judicium, mulier *licite poteſt non ſolum reddere, ſed exigere debitum conjugale*. Si ſecundum, id eſt ſi *conſcientia pulſat animum ex credulitate probabili & diſcreta, quamvis non evidenti & manifeſta, debitum quidem reddere poteſt, ſed poſtulare non debet, ne in alterutro vel contra legem conjugii, vel contra judicium conſcientiæ committat offenſam*. Tota hæc noſtra deciſio habetur inſuper tum apud S. Thomam in 4. diſt. 38. & diſt. 41. art. 5. tum apud Sanctum Bonaventuram ead. diſt. 38. en ejus verba: *Si mulier incipiat poſt contractum matrimonium dubitare de morte viri: aut eſt dubitatio levis: & hæc ſecundum conſilium Prælati poterit a corde removeri, & poterit debitum exigere & reddere. Si vero probabiliter dubitat, debitum debet reddere, ſed non exigere. Si vero certificatur de vita primi viri, nec debet petere, nec reddere, ſed ſtatim ſecundum virum deſerere*. Niſi, ait auctor Collat. Pariſ. inſtar ſororis cum fratre vivere velit, donec revertatur vir prior; quæ agendi ratio admodum periculoſa eſt, nec temere a Confeſſario permittenda.

Cur autem in caſu dubii mulier poſſit & debeat reddere debitum, nec tamen illud exigere, hæc afferri ſolet ratio, quod e duobus malis minus eligi debeat, prout habetur c. 1. & 2. diſt. 13. atqui mulier debitum reddendo ei, qui eſt in poſſeſſione ejuſdem exigendi, minus eligit malum. Fornicatio enim in hoc caſu pro culpa leviori habetur, quam injuſtitia, cujus mulier ream ſe faceret ſi hominem privaret jure, quo eum eſſe privandum non cognoſcit certo & evidenter; imo hac de cauſa fornicatio eſt ſolum materialis.

Interim vero mulier a petendo debito abſtinere debet, quia abſtinendo omne peccandi periculum devitat. Et hoc contra Sanchez & Bonacinam verum puto, cum etiam poſt factam ſufficientem veritatis inquiſitionem idem perſeverat dubium quod prius: quia inquiſitio, quæ nullam tibi lucem attulit, non extrahit te a dubio, in quo antea verſabaris.

Quod ſi mulier ſuas dubitandi rationes ſecundo marito communicaverit, (ut aliquando poteſt & debet, cum nullum hinc imminet periculum;) & is pariter dubitare incipiat, vel dubitare debeat, tunc neuter poteſt reddere vel petere, quia neuter eſt in poſſeſſione pacifica. Ita Silvius in Supplem. q. 45. art. 4. q. 5. & ex Silvio Pontas, v. *Devoir conjugal*, caſ. 50. Idem a fortiori dicendum, ſi uterque conjux dubia fide matrimonium contraxerit, poſſeſſio enim juris neque cum mala, neque cum dubia fide inchoari poteſt.

CAPUT DECIMUM.

De impedimento honeſtatis.

Honeſtas, vel, ut ajunt alii, juſtitia publicæ honeſtatis, definiri poteſt, Affinitas ſeu propinquitas apparens, certas inter perſonas orta, ſive ex matrimonio ſolum rato, ſive ex ſponſalibus. Hujus definitionis explicatio varias, quæ hic moram faciunt, difficultates explanabit. Itaque Honeſtas

Dici-

Dicitur 1. *affinitas ſeu propinquitas apparens*: quia qui ſponſalia vel matrimonium contrahit cum aliqua perſona, eo ipſo, atque etiam ante conſummationem matrimonii, certam contrahit connexionem cum ejuſdem conſanguineis, vi cujus indecens & indecorum videtur, ut eoſdem quaſi plane extraneos in matrimonium ducat: idque non ſolum Eccleſiæ judicio indecorum eſt, ſed & ipſius Juris civilis, quo primum inductum eſt honeſtatis publicæ impedimentum.

Dicitur 2. *orta inter certas perſonas*: quia ſi vinculum veræ conſanguinitatis aut affinitatis, non extendatur ad omnes ſive conſanguineos, ſive affines, multo minus extendi debet honeſtas, præſertim ex puris ſponſalibus petita, quæ minus arcte conjungit.

Hinc 1. honeſtatis nexus non extenditur ad affines, ſed ſolum ad conſanguineos: quia leges, quibus impedimentum illud inductum eſt, loquuntur ſolum de conſanguineis, non autem de affinibus. Quapropter poſſet * deſponſatus poſt deſponſatæ Berthæ mortem ducere non quidem Berthæ ſororem, quæ eidem conſanguinea eſt, ſed viduam fratris Berthæ, quia vidua hæc Berthæ ſolum affinis erat, non autem conſanguinea. Porro parentes etiam illegitimi nomine conſanguineorum in præſenti intelliguntur: tum quia conſanguinitas, affinitas, & cognatio ſpiritualis æque contrahuntur cum illegitimis, ac legitimis; tum quia licet illegitimi quoad aliquos Juris civilis effectus non reputentur pro filiis, at pro filiis habendi ſunt in matrimoniis, in quibus jus naturale & pudor inſpicienda ſunt ex Leg. 141. ff. *De ritu nuptiar.* Ita Sanchez diſp. 68. num. 4.

* fiancé.

Hinc 2. quia ſponſalia minus ligant quam matrimonium etiam ſimpliciter ratum, merito Synodus Tridentina revocato antiquo Jure, ſecundum quod ſponſalia etiam invalida ad quartum uſque gradum operabantur, ſanxit Seſſ. 24. cap. 3. ut ſponſalia, & ea quidem ſolum quæ *valida fuerint, non excedant primum gradum* lineæ directæ vel collateralis: unde ſi quis poſtquam ſponſalia celebravit cum Methilde, matrimonium contrahat cum ejuſdem matre, aut ſorore, *aut filia, invalide* contrahet. At vero valide contrahet cum avia Methildis, aut cum filia filiæ vel ſororis ejus, & a fortiori cum ceteris ejuſdem conſanguineis. Idem dicendum de ſponſa ſeu affidata, quæ cum ſponſi patre, fratre vel filio contrahere nequit, poteſt vero cum aliis ipſius conſanguineis.

Dicitur 3. *orta ex ſponſalibus*: ut autem impedimentum præſtent ſponſalia, neceſſe eſt, ut certas habeant conditiones.

Et quidam 1. Debent eſſe valida, ex mox citato Tridentini textu: unde ſi impotens, voto ſolemni, vel Ordine ſacro ligatus, aut alio quocumque impedimento dirimente conſtrictus ſponſalia celebret cum muliere, poterit hæc detecta rei veritate, ejuſdem conſanguineis nubere, quia ſponſalia irrita pro nihilo hodie reputantur: aliud erat ſecundum jus antiquum, tunc enim *ex ſponſalibus*, quacumque *ratione* eſſent *nulla, dummodo non* eſſent *nulla ex defectu conſenſus*, oriebatur *efficax ad impediendum & dirimendum ſequentia ſponſalia vel matrimonia, non autem ad præcedentia diſſolvendum, impedimentum*, cap. unic. *De ſponſalibus &c.* in 6.

Hinc rurſus, ſi Joannes ſponſalia valide contraxerit cum Bertha, & poſt-

poſt hac vel alia ſponſalia vel matrimonium contrahat cum Maria ejus ſorore, ante ſecundi hujus matrimonii conſummationem poterit contrahere cum Bertha, quia nec ſecunda ſponſalia ut pote invalida poſſunt parere impedimentum publicæ honeſtatis; nec ſecundum matrimonium, quod propter impedimentum honeſtatis e primis ſponſalibus ortum, non valet, impedire poteſt quominus Joannes promiſſionem Berthæ factam adimpleat, & adimplere teneatur. Si vero Joannes cum Maria matrimonium inique conſummaverit, neutram ducere poteſt. Non Mariam, ob citatum publicæ honeſtatis impedimentum: non Bertham, ob impedimentum affinitatis conſurgens ex copula, quam habuit cum ſorore ejus. Unde patet quod affinitas agat retro, & præcedentia ſponſalia diſſolvat: ſponſalia vero ſive de futuro, ſive de præſenti, ſed ante matrimonii conſummationem, non retroagunt, nec valent *ad diſſolvendum præcedentia*. Ita Sanchez ibid. num. 24. Pikler in tit. *De ſponſal.* num. 46.

Atque hinc ſolvitur caſus, de quo conſultus olim fuit Sanchez ibidem numer. 25. Titius contraxerat ſponſalia cum femina, quam duxit frater ejuſdem Titii, ſed non cognovit maritaliter. Quæſitum eſt, an Titius eamdem feminam ducere poſſet. Reſpondit Sanchez id licere; quia matrimonium a fratre Titii contractum, ut pote irritum, præviis Titii ſponſalibus præjudicare non potuit.

Pari de cauſa ſi Titius ante ſponſalia cum Clotilde contracta, ejuſdem Clotildis ſororem cognoviſſet, poſſet utique cum ea Clotildis ſorore contrahere matrimonium, quia ſponſalia cum Clotilde nulla & invalida fuerunt ob affinitatem exortam ex prævia copula cum Clotildis ſorore: non poſſet vero ob eamdem affinitatem cum Clotilde ipſa contrahere.

Gravis hic exurgit difficultas, an ſcilicet ſponſalia intus invalida, exteriuſque ſolum & ſpecietenus valida, inducant honeſtatem matrimonii diremptivam. An v.g. qui exterius conſenſiſſe viſus eſt, ſed intus non conſenſit; an item qui ratione voti caſtitatis, aut de non nubendo, & ſimilium quæ in exteriori foro probari non poſſunt, invalide ſponſalia contraxit, valide ducat conſanguineam illius cui deſponſatus erat.

Duplex eſt ea de re opinio: prima, quam tenet Sanchez, contendit ex ſponſalibus exterius validis, licet in rei veritate invalidis, oriri impedimentum honeſtatis. Ratio eſt, inquit, quia impedimentum hoc ad ſervandam decentiam, vitandum aliquale ſcandalum, uno verbo propter honeſtatem publicam inſtitutum eſt: atqui cum ſponſalia exterius valida ſunt, & pro talibus habentur, non minus læditur decentia & publica honeſtas, nec minus creatur ſcandali, quam ſi eadem ſponſalia intus & omnino valida forent; ergo.

Secunda opinio, quam tenent Pikler & alii apud ipſum, negat ex hujuſmodi ſponſalibus oriri impedimentum dirimens. Ratio eſt, quia juxta Synodum Tridentinam impedimentum illud non oritur ex ſponſalibus *quacumque ratione* invalidis; atqui ſponſalia ex ficto conſenſu, aut cum alio quolibet occulto impedimento contracta, indubie locum habent inter ea, quæ quacumque ratione invalida ſunt. Quod enim verba hæc *quacumque ratione*, de ratione ſolum externa & apparente inter-

pre-

pretatur Sanchez, mera eſt imaginatio nullo fundamento innixa. Quis enim credat ſanctam Synodum, quæ caſum occultæ invaliditatis non ignorabat, uſam fuiſſe verbis tam generalibus, & quæ tot exceptiones pati deberent, ſi novum jus inducere noluiſſet, & pro revera invalidis ea etiam ſponſalia computare, quæ ſolum occulte invalida forent?

Nec nocet argumentum prioris ſententiæ: ex ipſo enim ſolum ſequitur eum, qui ficte dumtaxat ſponſalibus conſenſit, in exteriori foro præſumi verum contraxiſſe impedimentum, ideoque a novis cum conſanguinea affidatæ ſponſalibus prohibendum eſſe; non autem eum de facto, ſi nova ſponſalia de præſenti vel de futuro contrahat, eadem invalide contracturum eſſe. Non enim hic inſpicitur quid homines per errorem judicent, ſed quid ferat rerum veritas: unde ſicut non contrahitur vera affinitas ex eo quod judicent homines copulam carnalem interceſſiſſe inter duos qui eam reipſa non habuerunt, ſic *neque* ob ſimile judicium contrahi poteſt honeſtas publica, quæ eſt *quædam* affinitatis ſpecies. Et id quidem a contrario colligi poteſt. *Sicut* enim ubi occulta ſponſalia in uſu ſunt, hæc verum honeſtatis vinculum pariunt, etſi poſſit ſponſus affidatæ conſanguineam ſine ſcandalo & indecentia publica ducere; ſic viciſſim ex ſponſalibus publicis reipſa tamen invalidis non debet exſurgere impedimentum honeſtatis: cum ſicut nihil facit publicitatis defectus, ita nec quidquam operari debeat ipſa publicitas.

Huic poſteriori opinioni, licet in priorem propendeam, adhærendum puto: unde ſi contractis ficto conſenſu ſponſalibus cum Titia, Joannes ejuſdem ſororem in extera regione poſitam ducat in uxorem, cenſeo valere matrimonium; ſalvo ut propter vitandum ſcandalum, ſi quod immineat, petatur diſpenſatio publicæ honeſtatis, & ea obtenta renovetur conſenſus, ne quid impoſterum moram faceſſere poſſit.

2. Ut ſponſalia impedimentum dirimens pariant, debent eſſe certa, ideſt cum perſona quadam ſingulari contracta: unde *ſi quis det fidem* de ducenda una ex filiabus Titii, nulla ex iis *deſignata, non naſcetur* prædictum impedimentum; ita omnes ex cap. unic. *De ſponſal.* in 6. Adde quod ſponſalia hujuſmodi irrita eſſe multi contendant cum Sanchez Lib. 1. diſput. 26.

3. Debent eſſe abſoluta: unde *qui ſponſalia cum aliqua muliere ſub conditione contraxit, ſi poſtmodum ante conditionis eventum cum alia prioris conſanguinea per verba contraxerit de præſenti, cum ſecunda remanere debebit;* ita Bonifacius VIII. capite mox citato. Si quis vero poſt contracta conditionate ſponſalia de futuro cum Berta, nova de futuro ſponſalia etiam abſoluta cum ejus ſorore contrahat, debebit is Bertham ducere, non ejus ſororem. Poſteriora enim ſponſalia non poſſunt inducere obligationem agendi illicite: illicite autem contraheretur matrimonium cum ſorore Berthæ, quia priora ſponſalia obligant ad expectandum conditionis eventum, ante quem non poteſt ſponſus rem uni ſub conditione promiſſam tradere alteri. Valeret tamen matrimonium cum Berthæ ſorore contractum, quia ex citato Bonifacii VIII. textu, ſponſalia ſub conditione inita, tunc ſolum publicæ honeſtatis impedimentum inducunt, cum purificata conditione, e conditionatis fiunt abſoluta.

Ar-

Digitized by Google

Atque hic obiter notandum, nos loqui de conditione & contingenter & honeſte futura; quia ſi conditio vel ſit de præſenti, vel de eventu neceſſario, jam habetur pro abſoluta; ſi vero ſit de re turpi, aut impoſſibili habetur pro non adjecta. De quo vide Sanchez diſput. 69. lib. 7.

Ceterum impedimentum honeſtatis publicæ eſt perpetuum, unde ſi ſponſa vel moriatur, vel ingrediatur Religionem, non poterit ſponſus cum ejus conſanguineis contrahere ſine diſpenſatione. Idem eſt ſi ſponſalia mutuo partium conſenſu vel Officialis ſententia diſſolvantur. Ratio eſt, tum quia ſponſalia hæc antequam diſſolverentur valida erant, & ex validis ſemel ſponſalibus oritur perpetuum honeſtatis impedimentum; tum quia id a ſacra Congregatione definitum eſt, cujus judicio inhærendum eſſe declaravit Alexander VII. ann. 1658. ut teſtatur Fagnan. in cap. *Ad audientiam*, num. 29. *De ſponſalib.* Et tunc debet orator in ſupplicatione exponere ſponſalia, vel morte unius partis, vel ex mutuo partium conſenſu diſſoluta eſſe, his ſimilibuſve verbis; *Sed quia alias dictus orator ſponſalia de futuro cum oratricis ſorore ad præſens defuncta, vel Religionem ingreſſa &c. contraxit, quæ quidem oratricis ſoror ab eodem oratore intacta, & in nullo penitus attentata, ab humanis deceſſit &c.* Quæ formula ideo apponitur, ut intelligat Pontifex impedimentum non oriri e matrimonio rato, etiam non conſummato, quod fortius & diſpenſatu difficilius vinculum parit. Ita Pyr. Corradus Lib. 8. diſp. cap. 7. n. 23. pag. mihi 364.

Quæres, an ſponſalia coram Notario & teſtibus, non autem in facie Eccleſiæ celebrata, inducant impedimentum publicæ honeſtatis.

R. Vel non exigit locorum uſus ut ſponſalia in Eccleſia celebrentur, vel id exigit.

Si primum, ſponſalia hæc impedimentum pariunt; quia habent id omne, quod locorum ritu ad eorum validitatem requiritur. Et ita habet praxis Eccleſiæ Romanæ, ubi ſponſalia fiunt abſque benedictione ſacerdotali.

Si ſecundum, diviſi ſunt Caſuiſtæ: alii negant ſponſalia hæc parere impedimentum; & ita ſentit auctor Collat. Pariſ. tom. 1. lib. 3. pag. 122. & 123. edit. 2. ubi deciſione Sorbonica nititur, & præcipue ſuffragio Haberti, qui quatuor in Diœceſibus Vicarii generalis exercito munere, majorem praxis Eccleſiæ notitiam habere debuit. Contrarium tenet auctor Collat. Andeg. tom. 3. pag. 12. ubi in gratiam opinionis ſuæ poſteriorem Haberti ipſius deciſionem citat, ex qua patet, Doctorem hunc in hac materia non omnino ſibi conſtitiſſe; unde, inquit, ſi quis puellæ reciprocam matrimonii fidem dediſſet, & poſtea duxiſſet ſororem ejus, recurrendum eſſet ad Epiſcopum, qui matrimonium hoc bona fide contractum validare & firmare poteſt.

Dicitur 4. Quod affinitas illa oriatur etiam *ex matrimonio rato, & non conſummato:* idque præterquam expreſſe definitum eſt cap. 4. & 8. *De ſponſalibus*, patet argumento a minori ad majus. Si enim ſponſalia mera, quæ ſunt via ad matrimonium, inducunt impedimentum honeſtatis publicæ, multo magis illud inducet matrimonium ipſum, quamvis non conſummatum. Circa hoc quædam notanda, & quidem

Not.

Digitized by Google

Not. 1. Impedimentum e matrimonio rato, latius extendi, quam quod oritur e puris ſponſalibus; hoc enim, ut diximus, intra primum lineæ rectæ vel collateralis gradum ſiſtit, illud vero ad quartum uſque lineæ utriuſque gradum operatur; prout declaravit S. Pius V. in Bulla *Ad Romanam*, data anno 1568. quam refert Pyrr. Corradus lib. 8. cap. 7. num. 6. unde hic audiendus non eſt Toletus lib. 7. cap. 10. ubi parem ſponſalium de præſenti ac de futuro eſſe rationem ex inadvertentia contendit.

Not. 2. Quod licet ex ſponſalibus invalidis non exurgit impedimentum honeſtatis publicæ, exurgat tamen e quocumque matrimonio invalido, modo invalidum non ſit ex defectu conſenſus, prout definit Bonifacius VIII. cit. c. *De ſponſalibus*, cui nullo poſteriori jure derogatum eſt, ut bene probat Fagnan. in cap. *Ad audientiam*, *De ſponſal.*

Hinc 1. Si matrimonium Titii cum Bertha invalidum fuerit propter aliquod impedimentum dirimens, ſive cognitum iiſdem, ſive *incognitum*, ex eodem matrimonio naſcetur impedimentum publicæ *honeſtatis*, vi cujus nec Titius ullam e conſanguineis Berthæ, nec *Bertha* ullum ex conſanguineis Titii intra quartum gradum ducere poterit; unde celebre hoc axioma, *Quod de jure irritum eſt, nullum parit effectum*, non valet in præſenti.

An autem ex matrimonio clandeſtine contracto naſcatur hoc impedimentum, diſputant Theologi. Negat *Sanch. lib. 7. diſp. 70. nu. 13.* quia, inquit, tale matrimonium nullum eſt ex defectu conſenſus, cum careat eo genere conſenſus quem exigit Eccleſia; jam vero ex dictis matrimonium nullum ex defectu conſenſus non inducit impedimentum honeſtatis publicæ; ergo.

Oppoſita tamen opinio præferenda videtur: qui enim ſine Parocho, vel debitis teſtibus contrahit, vere conſentit, etſi illegitime, non ſecus ac Monachus qui matrimonio jungitur; ergo ſicut ex iſtius falſo conjugio, ſic & ex conjugio illius qui clandeſtine contrahit, exurgere debet impedimentum publicæ honeſtatis.

Sunt quidem qui exiſtimant impedimentum *honeſtatis ex matrimonio* invalido emergens, non tranſgredi primum *gradum: & item* inter alios ſentit Cabaſſutius lib. 3. cap. 24. num. 10. & *alii* quos non redarguit auctor Collat. Andeg. tom. 3. pagin. 16. *hoc* forte nixi fundamento, quod & matrimonia invalida æquivaleant ſponſalibus, atque in ea commutentur, (ſecundum id Bonifacii VIII. citat. cap. *Valuit*, is invalidi matrimonii contractus, *ut potuit*, *non ſicuti agebatur*, id eſt valuit ut ſponſalia, qui ut matrimonium valere non potuit) & ex ſponſalibus emergens impedimentum, intra primum gradum conſiſtat. *Hæc* tamen ratio non eſt ſatis efficax, cum multa ſint matrimonia *invalida*, quæ ne ſponſalibus quidem æquivaleant; atque etiamſi æquivalerent, poſſent primum gradum tranſgredi, non ut ſponſalia, ſed ut matrimonia; unde adhærendum eſt opinioni, quæ hocce impedimentum ad quartum uſque gradum extendit, ut communiori & ſimul tutiori.

Hinc 2. ex matrimonio celebrato inter amentes, furioſos, ebrios, metu gravi conſtrictos, & ficte conſentientes non exurgit impedimentum honeſtatis, quia deeſt conſenſus vel omnis, vel ſaltem liber. Idem dic de matrimonio ex errore circa perſonam, vel cum perſona incerta contracto.

Con-

Digitized by Google

Concluſio. Impedimentum honeſtatis diſpenſabile eſt.

Prob. quia ſolo Eccleſiaſtico jure inductum fuit: unde unanimis eſt Theologorum ſententia Infideles eidem obnoxios non eſſe. Quapropter ſi Turca contractis cum Judæa, imo & cum Chriſtiana, ſponſalibus ad Chriſtianam fidem convertatur, poterit is ejus conſanguineam in primo quocumque gradu ducere. Ita Pontas verb. *Empechement de l'honnetete publique*, caſ. 9.

CAPUT UNDECIMUM.

De impedimento amentiæ.

SUb amentibus hic comprehenduntur ii omnes, qui liberum rationis uſum non habent; quales ſunt ſtulti, furioſi, imbecilles ea imbecillitatis ſpecie, quæ electionis & deliberationis capacitatem excludat.

Certum eſt 1. omnes iſtos jure naturali inhabiles eſſe ad contrahendum matrimonium, quod libertatis multum requirit. Et vero ſi nequidem per ſe ipſos, & independenter a curatore de bonis ſuis diſponere poſſint, quanto minus de perſona ſua diſponere poſſunt, eamque in perpetuum obligare?

Certum eſt 2. quod ſi amentes lucida rationis intervalla habeant, iiſque durantibus, contrahant nuptias, valide contrahunt; quia tunc adeſt conſenſus ſufficiens. Idem dicendum de iis, qui debile habent ingenium, ſed non eo uſque ut hinc ratio ac libertas perimatur. Sapienter tamen monet auctor Collat. Andeg. tom. 2. pag. 50. hujuſmodi homines ab ineundo matrimonio, ſi fieri poteſt, avertendos eſſe, tum ob funeſtos complures recurrentis amentiæ, vel debilitatis ingenii effectus; tum quia matrimonii ſcopus eſt ipſa etiam debita & attenta prolis educatio, quæ vix ac ne vix quidem ab hominibus in eo miſeriæ ſtatu conſtitutis expectari poteſt.

Quod ſi inſtet familia apud Parochum, ut tales perſonas conjungat, is ante omnia Epiſcopum conſulere debet, ne gravibus ſe ſe exponat incommodis. Etſi enim *quilibet præſumitur ſanæ mentis; & qui allegat* ſeu alii objicit *furorem*, *debet ipſum probare*; cum tamen de dementiæ ſtatu conſtat, tunc ei, qui factum ſuum tuetur, ſeu matrimonii validitatem defendit, probandum incumbit ipſum durantibus lucidis intervallis fuiſſe celebratum, qua de re lege Ferret l. 5. c. 3. n. 37. de abuſu, & nuperum ejus Commentatorem.

Addit idem Ferret, parentes, quibus id unum eſt in votis ut hujuſmodi perſonarum bona invadant, ſæpius ſub exaggeratæ imbecillitatis prætextu obtinere a Judicibus ſententiam, qua prohibetur ulterior ad contractum matrimonialem proceſſus; & tunc, inquit, non obſtante ea prohibitione, matrimonium celebrari poteſt. Hæc tamen doctrina, vel, ut ſonat, falſa eſt, vel eo eſt intelligenda ſenſu, quod Parochus ad benedictionem nuptialem procedere poſſit, cum inferioris Judicis ſententia a ſuperiore reſciſſa fuerit; ita & bene, auctor Collat. Andeg. tom. 1. pag. 301.

Ceterum quia non omnes a natura ſurdi & muti imbecillitatis vitio labo-

Digitized by Google

laborant, idcirco ſi intellectum ita habeant perſpicacem, ut & ſignis edoceri poſſint, quid ſit matrimonium, & conſenſum indicare, valide poterunt contrahere, ſicut & Religionem profiteri. Ita Sanch. lib. 1. diſp. 8. n. 12. & ex eo Fevreti interpret.

CAPUT DUODECIMUM.

De impedimento affinitatis.

Ad tit. 14. Lib. IV. Decr.

Affinitas, eſt conjunctio, ſeu vinculum & propinquitas inter quaſdam perſonas orta ex quacumque copula carnali completa.

Dicitur 1. *conjunctio & propinquitas;* ipſa enim naturæ vox clamat eum, qui ſororem vel cognatam meam duxit, mihi conjunctiorem eſſe, *quam* extraneum. Hinc ubique receptum eſt, ut ſic conjuncti fratrum & cognatorum nominibus ſe ſe mutuo ſalutent.

Dicitur 2. *inter certas perſonas*, nimirum (& hoc enixe precor ut caute animadvertatur; multi enim non diſcipuli modo, ſed & Parochi hic in errorem inducuntur) nimirum, inquam, inter conjugatum ſolum, & conſanguineos conjugatæ; & viciſſim inter conjugatam ſolam, & conſanguineos conjugati: unde ſi Titius copulam habeat cum Bertha, ipſe & quidem ſolus (non autem ejuſdem conſanguinei, ſemel & iterum moneo,) ſit affinis conſanguineis Berthæ; adeo ut jam ipſe defuncta Bertha nec poſſit ducere matrem, nec filiam, neque neptem Berthæ; imo nec cognatas ejus ad quartum uſque gradum, ſi copula intra matrimonium habita ſit, de quo infra. Idem viciſſim dicendum de Bertha reſpectu conſanguineorum Titii. At vero conſanguinei Titii, prædictas Berthæ conſanguineas ducere poterunt, juxta tritum id, *Affinitas non parit affinitatem*, cujus ſenſus eſt Titium per ſuam cum Bertha copulam ſic fieri affinem conſanguineis Berthæ, ut ejuſdem Titii conſanguinei, per hoc prædictis Berthæ conſanguineis affines non reddantur. *Qua de cauſa*, juxta præſentem Eccleſiæ diſciplinam, pater & *filius*, *matrem & filiam* ejus; fratres duo, duas ſorores; vel eorum unus matrem, alter filiam; item duo conſanguinei, duas conſanguineas ducere poſſunt. Qua itidem de cauſa Titius etſi Berthæ conſanguineas ducere non poſſit, ejus tamen affines v.g. uxorem fratris Berthæ defuncti, poſt Berthæ mortem ducere poterit. Ita Sanch. lib. 7. diſp. 67. n. 2. Duperray in Tract. gallico de diſpenſ. pag. 183. & ceteri.

Ut autem cognoſcatur quoto in gradu duæ perſonæ ſibi ſint affines, animadverti debet in affinitate ſicut & in conſanguinitate diſtingui ſtipitem, lineas, & gradus.

Stipes ſunt duæ perſonæ quæ ſe carnaliter cognoverunt; quæque, cum una caro efficiantur, non vocantur affines, ſed principium affinitatis, ſicut pater & mater ſunt principium conſanguinitatis.

Linea eſt ordo ſeu ſeries perſonarum, quæ ſibi ſunt affines; & hæc itidem ſicut in conſanguinitate duplex eſt, recta ſcilicet, & tranſverſa.

Affines in linea recta ii ſunt, qui in eadem linea conſanguinei ſunt uni ex perſonis quæ copulam habuerunt; affines vero in linea tranſver-

ſa,

Digitized by Google

ſa, ii conſequenter ſunt, qui in linea tranſverſa iiſdem perſonis conſanguinei ſunt. Unde mihi Titio, qui Bertham duxi, affinis eſt in primo aſcendentium gradu mater Berthæ, quæ ſocrus mea eſt; in primo autem deſcendentium gradu ejuſdem Berthæ filia, quam ex alio matrimonio ſuſceperit. In linea vero tranſverſa affines mihi ſunt, tum ſoror Berthæ, ejuſdemque ſororis filiæ, tum & aliæ ejus conſanguineæ. His poſitis

Dicendum eſt perſonam quamlibet in eo gradu eſſe affinem ei, qui copulam habuit cum conſanguinea ſua, in quo ipſa huic iſti conſanguinea eſt. Hinc qui Bertham duxi, affinis ſum in primo gradu matri, filiæ, & ſorori ejus; quia mater, filia, & ſoror Berthæ, eidem in primo gradu conſanguineæ ſunt: in ſecundo autem gradu affinis ſum filiæ ſororis ejus, item & ipſius conſobrinæ; in tertio ſobrinæ &c.

Hæc regula apud omnes recepta eſt, licet non ſemper iiſdem terminis exprimatur. Quidam ſic proponunt cum Silvio q. 55. in Supplem. art. 7. Quoto gradu conſanguinitatis attinet alicui vir alicujus mulieris, tanto affinitatis gradu attinet ei uxor ejuſdem hominis. Alii ſic; Juxta parentelam viri numeranda eſt affinitas cum uxore, & quo gradu diſtat quis in conſanguinitate a viro, eodem affinitatis gradu diſtat ab uxore ejus. At diverſæ eæ explicandi rationes in idem recidunt, ut attendenti patet.

Conſobrina, *couſine germaine*. Sobrina, *iſſue de germaine*.

Dicitur 3. Ex quacumque carnali copula, id eſt tam ex illicita, quæ habetur per fornicationem, adulterium, inceſtum, aut ſacrilegium, quam ex licita, quæ habetur ex legitimo matrimonii uſu: cum hoc tamen diſcrimine, quod affinitas ex copula legitima proficiſcens, dirimat matrimonium uſque ad gradum quartum incluſive; quæ vero ex illicita quavis fornicatione oritur, idem non dirimat ultra ſecundum gradum incluſive: unde qui fornicarie puellam cognovit, conſanguineam ejus in tertio gradu valide ducere poteſt, imo & licite, ſi nihil aliud obſit, prout declaravit S. Pius V. Bulla ſua 62. quam videris apud Corradum lib. 7. c. 1.

Trident. Seſſ. 24. c. 4.

Ceterum, ſicut in conſanguinitate gradus miſtus ex primo & quinto, non inducit impedimentum; ſic nec inducit in affinitate orta ex copula licita. Qua etiam de cauſa affinitas ex copula illicita non operatur in primo & tertio gradu: quia ſcilicet in hiſce materiis, gradus alias prohibitus non computatur, cum dicit ordinem ad gradum minime prohibitum.

Sed quid ſi matrimonium fuerit invalidum, inducetne affinitatem uſque ad quartum gradum diremptivam?

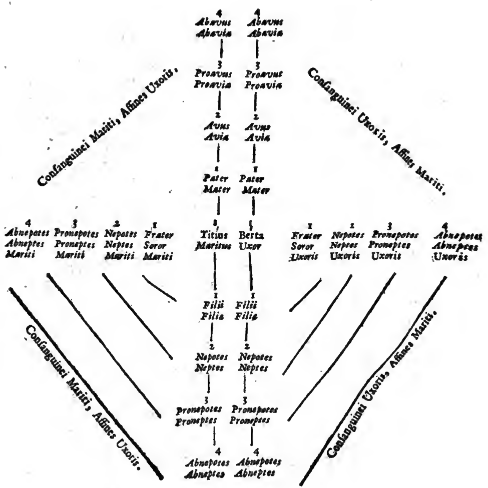
R. Vel eſt invalidum ex mala contrahentium fide, qui ſcienter cum impedimento dirimente contraxerunt; vel invalidum eſt ex ignorantia inculpata.

Si primum, affinitas inde exorta, ut pote quæ fit ex copula illicita, non videtur tranſgredi ſecundum gradum; contrahetur tamen impedimentum honeſtatis publicæ ad quartum uſque gradum pertingens, prout ſupra dixi.

Si ſecundum, cum affinitas ex illa copula licita prodierit, videtur ad quartum uſque gradum extendenda. Requirit quidem auctor Collat.

Digitized by Google

ARBOR AFFINITATIS.

Andeg. in matrimonio validitatem, ut hunc operetur effectum; ſed quia obiter, raptim & ſine explicatione loquitur, mens ejus haud ſatis certa apparet. Ut ut ſit, ſi contingeret caſus iſte, de quo nihil in Theologis aut Canoniſtis quindecim inveni, res tota ſummo Pontifici aperienda foret. Atque id multo mihi certius videtur, poſtquam idipſum tandem reperi in Conſultationibus Canonicis Giberti tom. 2. pag. 207. ubi addit conjuges, qui cum impedimento ipſis ignoto contraxerunt, ſed ſolitas ejuſdem detegendi vias, bannorum ſcilicet promulgationes omiſerunt, excipiendos ac tractandos eſſe quaſi qui mala fide contraxerint. Ex quo ſequitur, affinitatem ex eorum copula prodeuntem, ultra ſecundum gradum non extendi.

Ceterum copula carnalis, quæ affinitatem parit, ea ſola eſt, quæ conſummatur in vaſe debito; unde non exurgit affinitas ex præpoſtero, & ſodomitico congreſſu; neque etiam ex ſeminis effuſione extra vas femineum. Ita communiter Theologi.

Nihil autem intereſt, an perſona copulæ conſenſerit, an non: unde affinitatem parit copula habita cum dormiente, coacta, ignorante, inſana, ebria, quia hæc ad generationem ſufficiens eſt; ſecus ſi haberetur cum mortua. Ita omnes. Ratio eſt, quia etiam per talem copulam vir & femina efficiuntur una caro, unum corpus, utriuſque ſanguis commiſcetur, ſanguis unius tangit ſanguinem alterius, & ſic mediate ſanguinem totius alterius cognationis; quo in puncto ſita eſt affinitas.

Dicitur 4. *ex copula completa;* quod quamquam aures verecundas lædit, nec niſi poſt invocatum ſancti Spiritus auxilium legi debet, diſtinctius tamen explicari neceſſe eſt; quia non aliter intelligi poſſunt quæ ad affinitatem, impotentiam, & matrimonii conſummationem pertinent. Itaque copula perfecta ea eſt, quæ de ſe apta eſt ad prolis generationem, licet forte per accidens ut in ſterilibus, & ætate provectis, actualis generatio non ſubſequatur. Porro ea tantum copula ad generationem idonea eſt, in qua penetratur vas muliebre, cum effuſione ſeminis prolifici intra ipſum.

Hinc (quod utinam omittere poſſem, quia res eſt caſtis mentibus admodum gravis, minus vero caſtis admodum periculoſa) non contrahit affinitatem.

1. Qui licet *clauſtra pudoris invadat, vel frangat*, ſic tamen ſe retrahit, ut extra vas femineum effundat ſemen; ita S. Thomas in 4. diſtinct. 42. Aliud eſſet ſi quis vel diaboli opera, vel aliter, intra vas muliebre ſemen emitteret abſque genitalis membri introductione; quia tunc occurreret ſufficiens ſeminum commiſtio, ad quam negant multi requiri ut mulier ſemen emittat; cui quidem ſententiæ adhæret Pontas hic caſ. 9.

2. Qui licet intra vas emiſerit ſemen, non tamen emiſit ſemen prolificum: ſicque non oritur affinitas ex congreſſu Spadonum, Eunuchorum, eorumque qui utroque carent teſticulo, ſecus ſi uno tantum, de quo Capite ſequenti. Item, neque juxta aliquos oritur ex copula cum impubere, quod admiſerim de copula ſolum tentata, non de completa: eadem enim videtur eſſe conditio impuberis, quæ mulieris ſexagenariæ.

Ceterum obſerva 1. nihil ad affinitatem intereſſe, an copula occulta ſit, an notoria. 2. quoties conſtat de copula, toties in exteriori foro præſumi debitam ſeminis effuſionem. 3. eum, qui etiam leviter ſuſpicatus eſt

ſe peccaſſe cum femina, cujus ſororem duxit, aut ducere intendit, indigere diſpenſatione, quam niſi obtinuerit, filii ejus pro illegitimis habebuntur in foro Eccleſiæ. 4. eos, qui ſcienter contrahunt in gradibus affinitatis aut conſanguinitatis, aut aliis caſibus prohibitis, excommunicationem, non tamen reſervatam, incurrere: Clemen. unic. *De conſang.*

Quæres, quos habeat effectus affinitas matrimonio jam contracto ſuperveniens, ut ſi Titius cum uxoris ſuæ ſorore, vel nepte inceſtum commiſerit.

R. 1. Per eam non diſſolvi matrimonium, quod, ubi legitime conſummatum eſt, ſola morte diſſolvitur.

R. 2. Hanc tamen affinitatem duos parere effectus: quorum prior eſt, ut qui peccavit cum uxoris ſuæ conſanguinea in primo vel ſecundo gradu, licet eidem uxori, quæ jure ſuo privari non meruit, debitum reddere teneatur, non tamen illud exigere poſſit, niſi obtenta ab Epiſcopo diſpenſatione.

Nec nocet, quod qui cum propria ſua conſanguinea peccavit, poſſit ab uxore ſua debitum exigere: quia jura quæ debiti petitionem hoc in caſu non prohibuerunt, prohibuerunt in caſu altero. Vide caput *1. De eo qui cognovit*, in quo nulla fit mentio de copula cum propriis conſanguineis aut cum uxoris affinibus habita, ſed de ea tantum, quam quis cum ejuſdem uxoris conſanguineis habere præſumit. Ita Pontas v. *Devoir &c.*

Dixi, *qui peccavit cum uxoris ſuæ conſanguinea in primo vel ſecundo gradu:* ſi enim in tertio aut quarto gradu peccaverit, non videtur matrimonii uſus impediri. Quia ut copula illicita non operatur ultra ſecundum gradum quoad matrimonii invaliditatem: ſic nec ultra eumdem gradum operatur quoad privationem juris conjugalis. Ita ibidem caſ. 21. & alii.

Quod ſi uterque conjux cum alterius conſanguineis commercium habuerit, vel alter de alterius conſenſu, neuter jam ſervat jus exigendi debiti, quia leges jus illud parti ſolum innocenti relinquunt, & in hoc caſu neutra pars eſt innocens.

Nec obſtat, quod mulier, quæ corporis ſui uſum affinibus ſuis concedit, rea magis videatur quam vir ſuus in eodem caſu. Etſi enim id utcumque verum eſt, quia plus ineſſe debet pudoris mulieri, quam viro, certe tamen ex unanimi pene Theologorum & Canoniſtarum ſenſu par eſt utriuſque ſponſi conditio, nec minorem vir uxori fidem debet, quam uxor debeat viro.

Si tamen, ait Bonac. q. 3. punct. 12. uterque conjux ea doloſa intentione cum affinibus ſuis commercium haberet, ut conjugem alterum debito defraudaret; teneretur debitum alteri petenti reddere: quia cum nemini fraus ſua patrocinari poſſit, nemo quoque immunitatem a tali onere acquirere poteſt; & id colligitur ex cap. 2. *De cognat. ſpirit.*

Poſterior affinitatis matrimonio ſupervenientis effectus, is eſt, juxta aliquos, ut conjux nocens poſt conjugis mortem, alias nuptias licite contrahere nequeat; & ſi contrahat, non poſſit abſque diſpenſatione petere debitum. Ita Azor 3. p. lib. 3. c. 20. Bonacina ibidem, Sanch. lib. 7. diſp. 15. Pirhing, inſignis e Societate Jeſu Canoniſta, & alii communiter in cap. 1. *De eo qui cognovit conſanguineam uxoris ſuæ.*

Verum is effectus, ſi propter citatum c. 1. *De eo qui cognovit*, alicubi ſit

in

in uſu, non ubique viget; & multo minus in Gallia, prout animadvertunt Cabaſſutius lib. 3. c. 21. n. 9. Pontas v. *Empechmens prohibitifs*. Imo annotat ipſe Sanchez ibid. diſp. 15. n. 8. jam a temporibus Navarri qui centeſimum vitæ ſuæ annum complevit, & ex omni regione circa conſcientiæ caſus conſulebatur, obtinuiſſe conſuetudinem, videntibus nec contradicentibus Prælatis, ut hujuſce inceſtus rei, ſine prævia diſpenſatione, mortuis conjugibus, ad alias nuptias tranſirent. Quod ſi alicubi prædictus inceſtus ſecundi matrimonii celebrationem prohibeat, poteſt Epiſcopus in eo diſpenſare.

Ceterum ſolus ille inceſtus privat jure petendi debiti, aut novi matrimonii ineundi, qui formalis fuerit; non autem qui mere materialis, & inculpatus: unde ſi quis, ut ferme Jacob, ratus ſe ad uxorem ſuam accedere, ad ejus ſororem acceſſerit, non privatur ſuo jure; immunis eſt enim ab inceſtu, licet non deſinat contrahere affinitatem. Idem dicendum de muliere, ſi per vim ab affine ſuo fuerit oppreſſa; ſecus ſi libidini ejus, ex gravi mortis metu ceſſerit, quia mori potius debuerat quam fœdari; & ideo poteſt maritus ei debitum negare, juxta Pontas v. *Devoir*, caſ. 20.

Porro ad incurrendam pœnam, de qua loquimur, non requiritur ſententia Judicis, prout cum aliis docet Sanch. Lib. 7. diſp. 64. nu. 18. & colligitur ex iis, quæ dixi agendo de lege pœnali.

An autem ab eadem pœna excuſet ignorantia juris, definiendum eſt a pari ex iis, quæ dixi in Tract. de Irregular. par. 1. c. 4. pag. 30. Certe Pikler, qui nobis adverſatur, agnoſcit ſententiam, quæ homines ſive legis, ſive pœnæ per eam inflictæ neſcios, eidem pœnæ ſubjacere docet, eſſe oppoſita communiorem: cum autem aliunde probabilior ſit, aut æque probabilis, in praxi ſervari debet.

Jam inquirendum ſupereſt, an & quouſque Eccleſia in impedimento affinitatis diſpenſare poſſit; quod ab alia pendet quæſtione, an ſcilicet, & quouſque idem impedimentum juris ſit naturalis, aut mere poſitivi. Sit

CONCLUSIO I. Impedimentum affinitatis in quocumque lineæ tranſverſæ gradu diſpenſabile eſt.

Prob. quia ad hoc ſufficit, ut quis de jure naturali poſſit ducere uxorem fratris ſui jam defuncti: atqui hoc de jure naturali licitum eſt.

Prob. min. 1. quia jure naturali licitum eſt duas ſorores ducere, cum Jacob vir ſanctus, & amicus Dei, Liam & Rachelem duxerit: ſed qui unam duxit ſororem, cum ejuſdem ſorore affinitatem contraxit in primo lineæ tranſverſæ gradu; ergo hæc affinitas naturali jure matrimonium non dirimit. 2. quia id diſerte ſequitur ex lege Deut. 25. his expreſſa verbis: *Quando habitaverint fratres ſimul, & unus ex his abſque liberis mortuus fuerit, uxor defuncti non nubet alteri, ſed accipiet eam frater ejus.* Quis porro exiſtimet, Deum tuliſſe legem juri naturali contrariam? 3. quia multi, iique ſcientia conſpicui Pontifices hoc in caſu diſpenſaverunt. Sic Innocentius III. cap. fin. *De divortiis*, permiſit Infidelibus, ut cum relictis fratrum ſuorum uxoribus maritaliter habitarent. Sic Alexander VI. in eodem gradu diſpenſavit cum Emmanuele Luſitaniæ Rege. Sic demum Julius II. Henrico VIII. conceſſit ut Catharinam fratris ſui Arturi viduam duceret: quam quidem diſpenſationem cum it-

Digitized by Google

ritam eſſe imperite ſimul & impie contendiſſet Henricus, ut quam efflictim deperibat Annam Bolenam duceret, Clemens VII. conſultis illuſtribus totius terrarum orbis Univerſitatibus, & poſt grave ac maturum conſilium, eamdem validam ac legitimam fuiſſe pronuntiavit.

Objiciuntur tria, 1. quidem iſtud Levitici 18. v. eodem. *Sororem uxoris tuæ in pellicatum illius non accipies, nec revelabis turpitudinem ejus:* unde apud omnes conſtat illicitum fuiſſe ducere ſororem fratris ſui; quod & exprimi ſolet his verſibus qui omnia matrimonii impedimenta in Levitico contenta complectuntur.

Nata, ſoror, neptis, matertera, fratris & uxor,
Et patrui conjux, mater, privigna, noverca,
Uxoriſque ſoror, privigni nata, nuruſque,
Atque ſoror patris, conjungi lege vetantur.

2. Exprobratio a Joanne Baptiſta facta Herodi his verbis Matth. 14. & Marc. 16. *Non licet tibi habere uxorem fratris tui*. Herodes enim, utpote alienigena, Moſaicæ legi minime ſubjectus, non aliter redargui potuit, quam quia Philippi fratris ſui, jam, ut ſcribit S. Chryſoſtomus homil. 4. in Matth. fato ultimo functi, uxorem ducendo peccabat contra jus naturale. 3. irritum eſt jure naturali matrimonium fratris cum ſorore: porro fratris uxor pro ſorore reputatur, ut quæ una cum fratre ſoror effecta fuerit. Sed hæc non urgent. Unde

R. ad 1. Solutio eſt in textu qui ſic habet: *Sororem uxoris tuæ non accipies .·. adhuc illa vivente;* quæ ſatis indicant ſororem hanc poſt ſororis ſuæ funera in conjugem accipi poſſe. Quapropter hic tantum prohibet Moſes, ne quis uxoris ſuæ adhuc viventis ſororem accipiat, ne ſcilicet eidem uxori zelotypiæ quidpiam & amaritudinis procreet. Adde quod, ut in Tractatu de legibus oſtenſum eſt, lex Moſaica quoad præcepta judicialia & cæremonialia a Chriſto abrogata fuerit: porro citata lex Levitici mere judicialis eſt. Si enim naturalis eſſet, ejus quoque declaratio ſeu exceptio, quæ habetur in adducto Deuteronomii textu, naturalis eſſet; cum exceptio fiat ab iis, quæ ejuſdem ſunt ordinis & naturæ: atqui exceptio ſeu declaratio poſita cap. 25. *Deuteronomii* non eſt naturalis; neque nunc obligat ut divina. Et id quidem præ ceteris tueri debent, qui divortium Henrici VIII. defendere conati ſunt; alioqui enim cum Arturus Henrici frater natu major ſine liberis deceſſiſſet, non ſolum potuiſſet, ſed & divino ac naturali jure debuiſſet Henricus Catharinam ejus uxorem ducere, ut ſuſcitaret ſemen fratri ſuo.

R. ad 2. Herodes, licet patre alienigena natus, Judaicam Religionem profitebatur: unde Herodiadem deducere non potuit, ſive adhuc viveret Philippus, ut tunc adhuc vixiſſe omnes pene conſentiunt poſt Joſephum lib. 18. Antiquit. cap. 9. & teſtatur Hieronymus ex antiquis Hiſtoriis: ſive jam e vivis exceſſiſſet; quia tunc tantum viduam fratri ducere licitum erat, cum ille *mortuus* erat *abſque liberis*. Philippus porro ex Herodiade ſuſceperat liberos, atqui in primis filiam eam ſaltatricem, cujus petulantiæ & votis conceſſum eſt caput Joannis Baptiſtæ.

R. ad 3. Maritum & uxorem non fieri vere & proprie carnem unam, & multo minus ſororem unius unam fieri carnem cum alterius conjuge: unde non adeo repugnat ut ſoror defunctæ virum ejus ducat, quam

quam ut eadem ſoror fratri ſuo copuletur. Quanquam nec abſolute verum eſt fratrum cum ſororibus connubia ſtricte & proprie ipſis naturæ legibus uti nefaria prohiberi, prout ſupra dictum eſt.

Major eſt difficultas, an affinitas jure naturali matrimonium dirimat in linea recta, an ſaltem in aliquo ejus gradu. Hujus quæſtionis reſolutio, ait Sanchez lib. 7. diſp. 51. ad duo inſervit, & quidem 1. ad dignoſcendum, quo in gradu Pontifex diſpenſare poſſit. 2. & magis ad videndum, quando Infideles, qui in hiſce gradibus contraxere, ſuis ſint ab uxoribus ſeparandi.

Dixi, *& magis*, quia nuſquam hactenus diſpenſavit Eccleſia in primo gradu affinitatis ex matrimonio prodeuntis, nec Deo auxiliante in futurum diſpenſatura eſt: imo præcipit Synodus Tridentina Seſſ. 24. De refor. matrim. ut *in ſecundo gradu nunquam diſpenſetur, niſi inter magnos Principes, & ob publicam cauſam*. Quanquam præſertim in matrimoniis jam contractis aliquando diſpenſetur inter perſonas inferioris conditionis, ob privatas etiam cauſas, v.g. ad vitandum ſcandalum ex ſeparatione oriturum, ad educationem prolis jam ſuſceptæ, & alioqui miſerabiliter perituræ; ad ſubveniendum paupertati puellæ, quam patruelis dives ducere vult, & cui, ſi innupta & egena maneat, imminent ea periculorum ſpecies quæ puellæ pluſquam nubili, nubere volenti, & aliunde pauperi ſæpius inſidiantur. His poſitis, ſit

Conclusio II. Affinitas nequidem in primo lineæ rectæ gradu matrimonium jure naturali dirimit, ſive orta ſit ex copula illicita, ſive ex conjugali. Unde ſi Infidelis, priuſquam Chriſti fidem ſuſciperet, in hoc gradu contraxerit, puta ſi vitricus privignam, ſi noverca privignum, ſi ſocer nurum, ſi ſocrus generum duxerit, non videntur eſſe ſeparandi, poſitis ponendis, de quibus dictum eſt ſupra.

Probatur 2. pars de affinitate ex matrimonio, quæ plus habet difficultatis, cum multo communior ſit opinio, quæ affinitatem ex copula illicita, ne in ipſo quidem primo lineæ rectæ gradu, matrimonii diremptivam eſſe ex natura rei contendit; prob. itaque 1. negative in hunc modum. Ea matrimonia jure naturali valida cenſeri debent, quæ ſufficienter non probantur eodem jure invalida eſſe: atqui non probatur ſufficienter matrimonia inter affines in primo etiam lineæ rectæ gradu contracta, invalida eſſe de jure naturali. Nam jus naturale ea ſolum matrimonia invalidat, in quibus violantur naturæ leges, v.g. ſuperioritas & ſubjectio naturaliter debitæ; ratio principii & principiati; ſpecialis reverentia; neceſſitas refrænandi ardoris facile exurgentis, & qui proinde per matrimonii invaliditatem, quaſi per repagulum debuerit coerceri: hiſquippe & non aliis de cauſis irritum de jure naturali eſt matrimonium patrem inter & filiam, matrem inter & filium; & ſi velis, fratrem inter & ſororem ipſius: atqui eæ rationes non militant contra matrimonia inter prædictos affines contracta. Neque enim novercam inter & privignum, ſeu mariti filium ex alio connubio ſuſceptum, occurrit ratio principii, & principiati; non viget inter eos ille libidinis ardor, qui per inductam nuptiarum nullitatem debuerit refrænari; non amicitia ingens, ſed potius major averſio quam inter extraneos.

Saltem, inquies novercam inter & privignum; vitricum inter & pri-

Digitized by Google

vignam, eſt quædam ratio ſuperioritatis, ſcilicet ex parte novercæ & vitrici; & quædam conſequenter ratio ſubjectionis, ſcilicet ex parte privigni & privignæ, erga quos parentum locum habent vitricus & noverca.

R. prædictas inter perſonas eſſe quidem nonnullam ſuperioritatis & ſubjectionis rationem, ſed longo admodum intervallo diſtantem ab ea, quæ patrem inter & filiam, filium inter & matrem occurrit: porro quæ tantum differunt inter ſe, cur eoſdem in matrimonio nullitatis effectus operentur? Deinde ſuperioritas hæc & ſubjectio probant quidem matrimonia hæc aliquam habere indecentiam, propter quam paſſim, & ſine gravibus cauſis non poſſint licite contrahi; ſed an ideo ſtatim probant, ea, ſi contrahantur, contrahi invalide? Certe indecens quoque eſt, ut amita fratris vel ſororis ſuæ filio nubat; neque tamen qui in eo contraxiſſent gradu Gentiles, invalide contraxiſſe judicarentur.

Concil. murel. Can. 10. Prob. 2. ex Conciliis Agathenſi, Epaunenſi, & Aurelianenſi III. quæ prohibent, ne diſſolvantur matrimonia eorum, qui in infidelitate duxerunt relictam patris, filiam uxoris &c. horum enim matrimoniorum diſſolutio non prohiberetur, ſed potius præciperetur, ſi naturali jure invalida forent.

Reſpondet equidem Silvius in Suppl. qu. 55. art. 6. Concilia hæc fuiſſe ſolum Provincialia, quæ proinde certo determinare non potuerint affinitatis gradus. Sed unde tandem fiet, *ut nulla ſit hiſce* in materiis Conciliorum Provincialium *auctoritas? Quoti in jure Canones* minoris momenti quotidie a Theologis & Canoniſtis in ipſa impedimentorum materia citantur, & inſtar regulæ aſſumuntur?

Prob. 3. quia affinitas ex copula licita non magis de jure naturali dirimit matrimonium, quam ex illicita: ex utraque enim exurgit eadem corporum conjunctio; per utramque duo æque fiunt caro una; nec magis in una, quam in alia contrahi poteſt, quin accedatur ad fines alterius: atqui plerique adverſariorum, & inter alios, Layman lib. 5. tract. 10. part. 4. cap. 6. & Lugo in Reſponſ. Moral. lib. 1. dub. 40. numer. 29. fatentur affinitatem ex copula illicita *natam, ne in ipſo* etiam primo lineæ rectæ gradu eſſe impedimentum *jure naturali* dirimens. Idque, ait Pikler, patet ex diſpenſationibus, quas in hoc gradu ſæpe largitur ſacra Pœnitentiaria, præſertim quoad uſum matrimonii a talibus jam contracti, & quando impedimentum hoc eſt occultum, ergo.

Objiciuntur quinque, 1. Levit. 20. v. 11. & 12. ſic habetur: *Qui dormierit cum noverca ſua .·.·. morte moriantur ambo. Si quis dormierit cum nuru ſua, uterque moriatur.* 2. Apoſtolus 1. Corint. 5. *Auditur*, inquit, *inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter gentes, ita ut uxorem patris ſui aliquis habeat;* ubi ducere uxorem patris ſui ſcelus eſt adeo juri naturali adverſum, ut ne inter ipſos etiam Gentiles audiatur. 3. Lex final. ff. *De condicto ſine cauſa*, declarat novercam, quæ privigno nubit, jure gentium inceſtum committere: ſi autem jure gentium; ergo & jure naturali. 4. Eccleſia inter affines in hoc gradu, ſaltem ex copula licita, nunquam diſpenſavit. 5. affinitas ex rei natura, & antecedenter ad Eccleſiæ leges habet quod ſit vinculum ſaltem in primo gradu, ſicut & conſanguinitas; quia per eam conjuges ex natura rei fiunt una caro:

Digitized by Google

ro: atqui vinculum ex natura rei tale, debet ex eadem natura rei diſſolvere matrimonium; ergo.

R. ad 1. in hoc textu ſermonem haberi vel de inceſtu habito cum noverca, vivente adhuc ejus marito, vel de concubitu habito extra matrimonium: certe contrarium probari non poteſt.

R. ad 2. flagitioſum Corinthi hominem inceſtui adulterium permiſcuiſſe; adeo ut uxorem patris adhuc viventis cognoverit, prout ſentiunt ceteri pene omnes contra Catharinum, & habetur cauſa 2. qu. 2. cap. 17. Et vero quomodo dixiſſet Apoſtolus crimen illud nec inter gentes audiri, cum ſcirent omnes uſum fuiſſe ipſis Apoſtoli temporibus apud Perſas, ut filius mortuo patre, novercam duceret.

R. ad 3. legem e Digeſtis petitam intelligi debere de jure gentium late & improprie ſumpto; quia nimirum matrimonia hæc, ut apud nos, ſic & apud pleraſque gentes prohibita ſunt; non autem de jure gentium ſtricte & univerſaliter accepto, quaſi eadem conjugia nuſquam permiſſa fuerint; aut ob aliquam neceſſitatem permitti non potuerint. Adde quod quicquid prohibitum eſt, non ideo ſtatim invalidum ſit jure naturali. Adde rurſus quod jus gentium ad jus mere poſitivum revocetur; prout probavi in Tract. de Legibus pag. 78.

R. ad 4. Eccleſiam in hoc gradu non diſpenſare, non defectu poteſtatis, ſed defectu rationum. Nempe vero ad diſpenſationem hanc requiruntur cauſæ tam graves, ut nunquam occurrerint. Ceterum quia minus urgentes requiruntur ad diſpenſandum in affinitate ex copula illicita, etiam in primo gradu, quandoque ex diſpenſationum ſpecies ab Eccleſia conceduntur.

R. ad 5. neg. minor. Vinculum enim quandoque perimit ſubſtantiam actus, & efficit ut invalide ponatur; quandoque vero actum fieri prohibet, ſed factum non irritat. Fatemur porro ex affinitate induci vinculum matrimonii prohibitivum; at ſimul contendimus vinculum illud non magis diremptivum eſſe, cum affinitas ex copula licita naſcitur, quam cum ex illicita: in hoc autem ultimo caſu fatentur doctiores ex adverſariis, vinculum affinitatis non eſſe dirimens. Et vero affinitas in primo tranſverſæ lineæ gradu eſt etiam vinculum naturale; & tamen vix quiſquam contendet eam jure naturali in hocce caſu diremptivam eſſe.

Ne quid utilium omittamus in hac, & ſingulis diebus obvia, & tanti momenti materia, quaſdam proponemus difficultates, quæ licet circa alia impedimenta, communius tamen circa conſanguinitatem & affinitatem exoriuntur. Itaque

Quæres 1. An iis, qui ſe conſanguineos aut affines dicunt, fides haberi debeat a Confeſſario.

R. Habendam, ſi id dicant ante matrimonii celebrationem; unde a nuptiis contrahendis averti & deterreri debent, donec res plenius expenſa fuerit & detecta: ſi vero id poſt celebratum conjugium dicant, tunc tardiori incedendum eſt paſſu, nec ita facile credendum iis, qui ex tædio & mala in aliam partem voluntate, falſa perinde ac vera effundunt: quod præſertim verum eſt, cum, ut fieri ſolet, præmiſſæ ſunt bannorum promulgationes. Si tamen pars una conſtanter perſuaſum habeat ſe alteri in gradu prohibito conſanguineam eſſe aut affinem, prohiben-

Digitized by Google

hibenda erit a petitione debiti, imo & ab ejuſdem reddi*tione*; quia non ſolum dubia eſt, ſed & certa de invaliditate matrimonii. Et vero, ut bene ait Silvius in Supplem. qu.45. art.4. quæſit.5. fornicatio ſemper eſt illicita: ſed qui certus & convictus de matrimonii invaliditate debitum reddit, fornicatur: quia accedit ad eam, de qua certus eſt aut eſſe credit, quod non ſit conjux ſua; ergo.

Et hæc doctrina tenenda eſt, ait poſt Bonacinam Silvius, etiamſi pars de impedimento convicta, ſub excommunicatione compellatur ad reddendum debitum; aut etiam ex ipſius denegatione graviſſima quæque ſcandala, & ipſius vitæ periculum ſequatur: quia quod eſt, aut certo creditur fornicarium eſſe, cum eo ipſo ſit intrinſece malum, nulla unquam de cauſa licitum eſſe poteſt. Interim vero donec diſpenſatio *obtineatur*, ſi impedimentum alteri parti aperire nequit pars ejuſdem conſcia, debet hæc ei vel ad aliquot hebdomadas aut menſes continentiam perſuadere ſi poſſit: vel ad aliquod tempus ob mercaturam, *executionem* voti, aut piæ peregrinationis, abeſſe a domo, vel, ait *Silvius* ibidem qu. 55. art. 9. dicere ſe petitioni ejus non poſſe facere *ſatis ſine periculo grandis morbi aut etiam mortis* (*ſpiritualis videlicet*), quod ultimum nonnihil reſtrictionis mentalis importat.

Quæres 2. Quid facto opus ſit poſt obtentam impedimenti dirimentis diſpenſationem.

R. 1. Si impedimentum *ſit publicum neceſſe eſt, ut prætenſi conjuges* ſuum coram Parocho & *teſtibus* conſenſum renovent. Ratio eſt, quia non aliter ſcandalo ex hujuſmodi nuptiis orto mederi poſſunt. Idem dicit Silvius qu.45. art. 2. concl.4. Si impedimentum veriſimiliter manifeſtandum ſit. Quod ſi impedimentum alicui perſonæ notum erat, debet hæc de obtenta diſpenſatione prudenter admoneri.

R. 2. Si impedimentum occultum erat, aut ſoli Parocho per viam confeſſionis cognitum, ſufficit ut conjuges quos antea licet invalide, coram Parocho & teſtibus contraxiſſe ſupponimus, inter *ſe ſolos* conſenſum renovent; ita declaravit S. Pius V. ad preces *totius Pœnitentiariæ*, prout ex Navarro refert Silvius ibidem, *& auctor Collat. Pariſ.* tom.2. pag. 70. Sed quo tandem modo *renovabitur* conſenſus ille; en gravis difficultas, & tamen ſingulis *diebus occurrens*; quam ſequens reſponſio adauget, nedum imminuat. Itaque

R. 3. Matrimonium antea nullum convaleſcere non poteſt, niſi parti, quæ impedimentum ignoravit, ſignificetur priorem contractum non fuiſſe validum. Ratio eſt 1. quia debet ea pars in eo conſtitui ſtatu, in quo libere conſentiat. 2. quia ratificatio ex errore profecta, nihil operatur, neque novam inducere poteſt obligationem; unde ex Leg. 15. ff. *De juriſdict.* errantis & ignorantis nullus eſt *conſenſus*. Atque hinc eſt, quod qui votum invalidum ratificat, quia illud validum eſſe arbitratur, tandiu invalide ratificet, donec præviam ejus invaliditatem cognoverit: ſed qui impedimenti neſcius matrimonium ratificat, ratificat ex errore; ergo per hanc ratificationem contractus ante invalidus convaleſcere non poteſt. 3. quia id evincit ſtilus Pœnitentiariæ, quæ cum diſpenſat ad permanendum in matrimonio ſemel contracto, hæc verba apponere ſolet: *Muliere* (vel viro) *de nullitate prioris conſenſus certiorata: ſed ita*

Digitized by Google

ita caute ut latoris delictum nunquam cognoſcatur. Ubi ponderabis, quod licet matrimonii nullitas intimari debeat, cauſa tamen illius non ſit aperienda; præſertim ſi fundetur in delicto alterius partis, v.g. in affinitate ex copula illicita. Ita ſentiunt S. Thomas, Scotus, Navarrus, Silvius, Sanch. lib. 2. diſp. 35. & 36. auctor Collat. Pariſ. tom. 2. pag. 75. &, ut videtur, auctor Collat. Andeg. tom. 2. p. 183. Atque hinc, ut dixi, recrudeſcunt ambages: quo enim pacto detegetur alteri parti nullitas, cujus reſeratio funeſtos exitus habere poſſit? qua arte ad præſtandam novam conſenſionem allicietur?

R. 4. Cum citato Collat. Andeg. auctore, Confeſsarium, qui in hiſce caſibus verſatur, ante omnia junctis jejunio precibus, Dei *ſpiritum attrahere* debere, ut ea, qua ſibi gradiendum eſt, via incedat: tum compertis & mature perpenſis pœnitentium genio, moribus, indole, propenſionibus, odio vel amore, quo ſe invicem proſequuntur, rem totam detegat Epiſcopo, primario harum materiarum judici, ſi tamen detegere poteſt: ſi non poteſt, varios, qui a doctoribus Theologis proponuntur, obtinendæ conſenſus renovationis modos dignoſcat; quatuor autem proponi ſolent, quos ipſis auctorum verbis referam.

Primus eſt, quod conſcius impedimenti dicat ſe a principio invalide conſenſum præſtitiſſe, vel ſe non conſenſiſse, ut par erat, defectu bonæ inſtructionis, & propterea ex conſilio Confeſsarii oportere, ut pro ſecuritate conſcientiæ ambo invicem conſenſum renovent. Quapropter ipſe quidem iterum conſentit libentiſſime accipere eam in uxorem, & optat ut ipſa etiam conſentiat de novo, habere eum in maritum; & tunc ſi ea quoque conſenſum ſuum renovet, erit factum matrimonium.

Quoniam vero modus iſte graves patitur difficultates, præſertim ſi mulier rea ſit, & maritus impedimenti neſcius, perſpicacis, vividæ, & ſuſpicioſæ mentis eſse cognoſcatur, ideo proponitur ſecundus modus, quo pars impedimenti conſcia generatim ignoranti indicet prioris conſenſus nullitatem, & novum exigat, dicendo v. g. ſuſpicor te non eſse meam conjugem aliqua de cauſa; ideo precor ut ad conſcientiæ meæ pacem nos denuo pro conjugibus habeamus. Ita poſt Cajetanum Navarrus Manual. cap. 22.

Tertius modus eſt, ut a parte impedimenti neſcia novus habeatur conſenſus, ſine expreſsa quidem, at non ſine æquivalenti nullitatis matrimonii cognitione; puta ſi eum his vocibus amice compellet: Ita tibi afficior, ut ſi non eſset inter nos matrimonium, nihilominus acciperem te, & jam de facto ita te accipio: numquid & tu ſimiliter? Si reſpondeat: Accipio (non enim ſufficeret vox Acciperem, ut notat Pikler) vel eo affectu ſe cognoſcant, matrimonium convaleſcit, ait Silvius: quia ignarus impedimenti, non ſolum in matrimonio prius contracto permanere intendit, ſed & novum inire, ſi prius non valuerit unde is conſenſus eſt quidem cum errore, ſed non ex errore.

Quartus modus, qui cum maritis tractari difficilioribus adhibetur, eſt ut mulier abſque eo quod inſciæ parti aperiat prioris conſenſus defectum, caute curet, ut utriuſque conſenſus ſimul renovetur, puta diſſimulanter petendo ab eodem ut pro ſua conſolatione ipſam habeat in conjugem, ſimulque dicat. Et ego te in conjugem habere volo.

Quin-

Digitized by Google

il Quintus denique modus, ad quem recurritur, cum ceteri prodeſſe nequeunt, & inſtat ſcandali, gravis infamiæ, aut divortii timor eſt; ut obtenta diſpenſatione habeatur copula maritali affectu ex parte illius, quæ impedimenti conſcia eſt; quia pars altera, quæ impedimentum neſcit, eo affectu commercium hoc continuat. Et hæc opinio, ait Tiburtius Navar. par. 2. manuductionis ad praxim, attento alterius cujuſcumque agendi rationis periculo, *probabilitate non caret, maxime cum in dubiis præferenda ſit ſententia animabus favens: & hac de cauſa confertur Baptiſmus in extremitate digiti, quando partus periclitans illam extrabit*. Praxim hanc approbat Illuſt. Epiſcopus Tutelenſis, in Libro cui titulus, *Explication des ſept Sacremens*, tom.3. pag.404. eo præſertim quod pars conſcia ſeipſam infamare non teneatur.

Pag. 101. Edit. Pariſ.

Nec nocet clauſula *certiorationis* a ſacra Pœnitentiaria præſcriptæ: tum quia, ait idem Navar. *ſancta Sedes in his caſibus relaxare, & meliori, quo poteſt, modo providere de remedio cenſetur*: tum quia *clauſula hæc non ponitur ut conditio neceſſaria, ſed ad inſtructionem Confeſſarii, ut habet Sanchez Lib. 8. diſp. 34. num. 61. ſæpe enim hæ diſpenſationes ſuo valore fruſtrarentur, ſi eſſet conditio neceſſaria: quia ſæpe contingit nullitatem non poſſe detegi abſque periculo detegendi delictum, maxime ſi impedimentum ſit ex parte feminæ, ut multoties contigiſſe ipſa experientia demonſtrat*. Hactenus Navarr. qui, ut & alii ſive Theologi ſive Canoniſtæ, pondere difficultatum oppreſſus, omnem movet lapidem, quo gravibus malis medeatur, medicos ſcilicet imitatus, quibus ſolemne eſt, ut poſt exhauſta ſcientiæ & artis remedia, ea etiam inſumant, quibus nec ipſi fidem habent, & quorum ope non tam expellere morbum, quam morbo laborantem ſolari & pacare moliuntur.

Enim vero ex quinque adductis iterandi matrimonii modis, nullus eſt præter primum, & forte tertium qui omnino tutus videatur.

Pag. 83. 1. Quia, ut fatetur ipſe Navar. in his *non fit plena, vera & ſufficiens certioratio nullitatis prioris conſenſus*; ac proinde non aliter renovatur matrimonium, quam renovetur votum, quod quis ex errore invincibili validum ab initio fuiſſe putat, quodque fortaſſis non renovaret, ſi invaliditatem ejus haberet compertam. Nec prodeſt quod forte clauſula certiorationis, a Pœnitentiaria ſtricte non exigatur: quia certioratio hæc ex natura rei requiſita videtur, ut nempe vitetur periculum conſenſus ex ſolo errore renovati.

2. Quia in Sacramentis non licet ſequi ſententiam probabilem relicta probabiliori ſimul & tutiore, niſi in caſu extremæ neceſſitatis: atqui in quatuor poſterioribus modis, excepto forſitan tertio, tenentur ſententiæ, quæ vix probabiles ſunt; idque extra caſum extremæ neceſſitatis; cum etiam in caſu iiſdem diſcriminibus & periculis obnoxio, quandoque ſeparandi ſint putatitii conjuges, ut ſi impedimentum ſit ex eorum numero, in quibus nunquam diſpenſavit Eccleſia, puta ſi Sacerdos, aut Sanctimonialis matrimonium contraxiſſent; & tunc quidquid tandem evenire poſſit, neceſſe eſt, ut vel partes vivant tanquam frater & ſoror, vel ea quæ peccavit in remotum locum fugiat, aut Religionem amplectatur ſi poſſit, ut notat Silvius in fine art.4. q.45.

Ut a prædictis incommodis extricet ſe Anacletus Reiffenſtuel, aliam pro-

proponit viam, quam tutiorem judicat, quamque hic, ut ſi poſſim, Conſacerdotes meos adjuvem, proponam. Vult ergo citatus Canoniſta, ut Confeſsarius, vel alius de licentia partis impedimenti conſciæ, in ſe ſuſcipiat negotium, & conjugi nullitatis ignaro (vel potius utrique conjugi, ne quid ſuboriatur ſuſpicionis) exaggeret, quam neceſſaria ſit gratia ſacramentalis ad onera matrimonii portanda, quæ tamen non confertur ſi matrimonium, ut evenire facile & inculpate poteſt, ob aliquod impedimentum *nulliter* contrahatur. His poſitis, ſuadeat conjugibus, ut inter ſe de novo contrahant ſub conditione, dicente uno v. g. Si ex aliqua cauſa matrimonium non eſſet validum, volo tecum ex nunc de novo contrahere: alio vero reſpondente: Volo pariter & ego tecum contrahere. Hæc methodus præmiſſa cauta & publica inſtructione inſervire aliquando poſſet; & licet in ea non ſit certioratio formalis, eſt tamen æquivalens.

Quæres 3. quam agendi rationem ſervare debeant Parochi cum iis, quos impedimento dirimente teneri animadvertunt.

R. Vel detegitur impedimentum ante matrimonii celebrationem, vel poſt idem contractum; item vel detegitur in confeſſione, vel extra.

Si impedimentum extra viam confeſſionis detegatur ante matrimonii celebrationem, ſuſpendi debet bannorum promulgatio, aut ſi ea jam præceſſerit, celebratio matrimonii; idque etiamſi ab uno tantum teſte, etiam de auditu, modo ſit fide dignus, objiciatur impedimentum illud, imo & malitioſe objici videatur, donec res ad Epiſcopum, *aut ſi longius diſtet ad vicarium foraneum* delata fuerit; ita S. Carolus Borom. qui hoc extendit, etiamſi impedimentum *nullius momenti* appareat. Ut tamen & Epiſcopus, qui conſulitur, & Parochus, qui conſulit, ſecurius procedant, debet Parochus cum ſibi hujuſmodi impedimenta deteguntur, exigere ut revelatio ſibi tradatur in ſcriptis, & a duobus teſtibus, atque ab ipſo revelante, ſi ſcribere norint, ſubſcribatur: debet & tacite rei totius veritatem, ac probationum pondus inquirere. Idem ordo ſervari debet cum communis fama aliquos impedimento quopiam ligari perhibet. Tunc autem ſi Parochus rebus mature expenſis rumores illos, ut ſæpe ſit, nihil ſolidi habere animadvertat, ex prævio partium juramento ad nuptias procedere poteſt. Ita auctor Coll. Andeg. tom. 1. p. 278. & ſeq. *Silvius hic ar. 9.*

Si Parochus ſolus etiam extra confeſſionem reſcierit impedimentum quod probare nequeat, quodque a futuris contrahentibus negetur, non poteſt benedictionem nuptialem denegare, poſtquam eos pro virili a contrahendo avertere conatus fuerit; ne, quod utique indecens eſt, idem ſit teſtis & Judex. Prudenter tamen ad Epiſcopum hoc in caſu recurret, ad quem eæ materiæ pertinent, ſecundum id Alexandri III. c. 1. *De conſang. & affinit. Non ſunt cauſæ matrimonii tractandæ per quoslibet, ſed per judices diſcretos, qui poteſtatem habeant judicandi*. Ita auctor Collat. Andeg. pag. 283. Paulo aliter ſentit Silvius hic q. 55. art. 9. in fine: ſed fatetur tandem quod Parochus accepto Epiſcopi mandato eos, de quibus loquimur, conjungere debeat, *quia juſtam habet cauſam fungendi munere ſuo*.

Si impedimentum ante matrimonii celebrationem detegatur a Confeſſario, debet is, quidquid ſentiant nonnulli, eumdem de impedimento admo-

Digitized by Google

admonere, ut nimirum vitet Sacramenti Matrimonii *nullitatem*. Si videt pœnitentem ſic affectum eſſe, ut non obſtante impedimento ad nuptias tranſiturus ſit, debet & abſolutionem negare, & hortari ut ante obtentam diſpenſationem matrimonium non conſumet. Atque hinc Parochi quidam eo maximam merentur laudem, quod eos, qui de matrimonio cogitant, mature & ante bannorum promulgationem hortentur ad confeſſionem, ne forte ſi ad ipſum contrahendi matrimonii tempus, confeſſionem differant, impedimenta quædam detegantur, quibus nonniſi cum magnis difficultatibus, gravique ſæpius obmurmuratione, occurri poſſit: quæ methodus licet ab omnibus ſervanda eſſet, ab iis tamen multo magis ſervari debet, qui longius ab Epiſcopali civitate diſtant. Unde etiam patet his in caſibus ſummopere utilem eſſe confeſſionem generalem, imo & neceſſariam qua parte ſpectat materias, ex quibus oriri ſolent impedimenta, niſi Confeſſarius aliunde & ſufficienter pœnitentes cognoſcat.

Si impedimentum matrimonio jam contracto detegatur: vel *pœnitens* aliquid patitur dubii, ex quo circa matrimonii ſui valorem *interrogat*, vel nihil de matrimonii ſui validitate dubitat.

Si primum, aperienda eſt ei veritas, quæ ſine mendacio negari non poteſt. Idem dicendum, cum pœnitens, etſi nec dubitet, nec interroget, ex ignorantia tamen juris aut facti, *quæ vincibilis ſit & mortaliter* culpabilis, impedimentum ignorat: *alias Confeſſarius ſcienter abſolveret* indignum; cum vere indignus ſit, qui contra legem mera ſua culpa peccat.

Quod ſi pœnitentis dubium caderet in alium conjugem a quo admiſſum aliquod crimen ſuſpicaretur, poſſet, & ut opinor, deberet aliquando Confeſſarius ejuſdem animos pacare, in hac ſicut & in alia quacumque materia; dicendo v.g. non omni ſpiritui credendum eſſe: hujuſmodi judicia, quo graviora ſunt, eo plus poſtulare maturitatis &c. quod extenderem, etiamſi Confeſſarius non ſolum via confeſſionis, ſed & alia quacumque, modo ſecreta, de impedimento certus eſſet. Ratio *eſt, quia* exigunt aliquando circumſtantiæ, ut bona *conjugum fides foveatur*, cum illæſa veritate foveri poteſt, prout ex *ſequenti reſponſionis* parte evidens erit. Itaque

Si conjux etſi falſo, indubie tamen de matrimonii ſui validitate convictus ſit, tunc aliquando moneri debet de nullitate matrimonii, aliquando non.

Debet quidem moneri, ſi ſperetur, monitionem profuturam, & remedium adhiberi poſſit abſque ullius gravi infamia, vel ſcandalo, aut alio quovis notabili detrimento. Ratio eſt, quia fornicatio etiam materialis vitari debet, quando vitari commode poteſt. Quod ſi is, qui impedimentum cognoſcit, per ſe ipſum monere non poſſit, aut nolit, debet illud denuntiare alicui, qui prodeſſe queat, & non velit obeſſe, præſertim autem Parocho, aut Confeſſario.

Si autem ex impedimenti revelatione grave prævideatur periculum infamiæ, vel divortii, nec haberi poſſit diſpenſatio, aut habita executioni mandari abſque maxima difficultate, tacere debet etiam Parochus vel Confeſſarius, qui impedimentum didicit, & ejuſmodi conjuges in ea, qua fruuntur, bona fide relinquere. Hæc ergo ex circumſtantiis me-

Digitized by Google

metienda ſunt, inter quas præcipue inſpiciendum eſt, an inter putatitios conjuges bene conveniat, an odio urantur &c. Ita Silvius ibidem art. 9. & alii communiter.

Sed quid faciendum ſi conjux ille matrimonii ſui nullitatem invincibiliter ignorans, ita ſit affectus ut comparti eadem ignorantia laboranti debitum reddere nolit ex odio, ira, aut mala ejuſdem generis diſpoſitione? Eritne ei deneganda abſolutio? eritne hortandus, ut debitum materialiter fornicarium reddat?

Reſpondet Silvius negandam eſſe ei abſolutionem, utpote qui contra conſcientiam operetur: non tamen hortandum diſtinctè ut debitum reddat, ſed ſolum ut nihil unquam ex ira, odio, ſimilive paſſionum impulſu operetur. Haud tamen ſatis ſcio, an eo circuitu opus ſit: quidni enim homini præcipiam, ut faciat id, quod coram Deo & inculpate & meritorie exequi poteſt? Deinde qui hominem moneo ut nihil unquam ex odio agat, vel ira, nonne pluſquam virtualiter moneo ut petenti debitum reddat?

CAPUT DECIMUM-TERTIUM.

De impedimento clandeſtinitatis.

Clandeſtini matrimonii nomen, quod in jure iis etiam matrimoniis attribuitur, quæ ſine prævиis bannorum promulgationibus, aut parentum conſenſu celebrata ſunt, ſtrictius & proprie magis ſumitur in præſenti, nempe pro matrimonio, quod in abſentia Parochi aut teſtium contractum eſt; contra id Concilii Trident. Seſſ. 24. de reform. matrim. c. 1. *Qui aliter quam præſente Parocho, vel alio Sacerdote de ipſius Parochi ſeu Ordinarii licentia, & duobus vel tribus teſtibus matrimonium contrahere attentabunt, eos ſancta Synodus ad ſic contrahendum omnino inhabiles reddit, & hujuſmodi contractus irritos & nullos eſſe decernit, prout eos præſenti decreto irritos facit, & annullat .... Decernit inſuper ut hujuſmodi decretum in unaquaque Parochia ſuum robur poſt triginta dies habere incipiat, a die primæ publicationis in eadem Eccleſia factæ numerandos.* Expoſitio hujuſce textus præcipuas, quæ in hac materia occurrunt, difficultates enucleabit. Quod ut cum aliquali methodo fiat, expendenda ſunt quæ ad Parochum, quæ ad teſtes, quæ ad contrahentes ipſos, quæ demum ad locum, in quo contrahitur, pertinent. Itaque circa Parochum

Ad tit. 3. Lib. IV. Decretal.

Quæritur 1. an Parochus, cujus præſentia ad matrimonii validitatem requiritur, ſit Parochus originis, an domicilii. 2. an is debeat eſſe Sacerdos. 3. an liber a cenſuris. 4. an omnis & quæcumque ejuſdem præſentia ſufficiat. 5. quid ab eo agendum, præſertim erga vagos & milites. 6. quis Parochi loco, & de qua ejuſdem licentia matrimonio intereſſe poſſit.

R. Ad 1. ſufficere & neceſſario requiri præſentiam Parochi, in quo partes domicilium fixere, ſive is ſit Parochus originis, ſive non. Ratio eſt, quia Parochus domicilii aut quaſi domicilii ille ipſe eſt, cui facienda incumbit bannorum promulgatio, & qui melius, quam alius quilibet, impedimenta, quæ contrahendo matrimonio obſtarent, detegere poteſt. Quæ neceſſaria ſint, ut quis domicilium in aliquo loco habere cenſeatur, exponam agendo de contrahentibus.

Porro

Digitized by Google

Porro valet matrimonium ſive Parochus viri, ſive Parochus mulieris, eidem aſſiſtat: tametſi uſu, non tamen ſub pœna nullitatis, receptum ſit, ut celebretur matrimonium coram Parocho mulieris, de licentia Parochi viri; ita definit ſacra Congreg. Concilii Tridentini interpres.

Non refert autem ad validitatem, an Parochorum alter ſponſos conjungat in propria Parochia, an in Parochia, imo & Diœceſi aliena. Quia Parochus contrahentes conjungendo, vel non exercet actum juriſdictionis proprie dictæ, vel exercet actum juriſdictionis voluntariæ, quæ ubicumque exerceri poteſt. Poſtulat tamen ordo, ut Parochus neminem in alterius Parochia conjungat, niſi obtenta Epiſcopi, & Parochi licentia; ſic enim & ſcandalo & alterius Parochi querelis occurritur. Coll. Andeg. tom. 1. pag. 433. Ita & Pontas ubi infra caſ. 14. qui monet Epiſcopi licentiam in ſcriptis habendam eſſe, & conjungendam inſtrumento celebrationis matrimonii.

Imprudenter quoque ſe gereret Parochus, qui hominem alterius Parochiæ vel Diœceſeos cum parochiana ſua conjungeret, ante quam teſtimoniales a viri Parocho litteras accepiſſet, quibus certior fieret & factam fuiſſe in Parochia viri bannorum promulgationem, nemine contradicente; & futurum ſponſum ad Pœnitentiæ Sacramentum acceſſiſſe; nihil conſequenter obſtare, quominus ambo conjungantur.

Valeret tamen matrimonium omiſſis juſtis hiſce formalitatibus contractum, ſi revera partes nullo ligarentur *impedimento; ſicuti* valet, cum omiſſæ ſunt, quæ tamen non *potuerunt ſine gravi* peccato prætermitti, bannorum promulgationes. Imo, ait Silvius q. 45. art. 5. quæris VII. ſi Parochus viri, in Parochia mulieris ſponſos conjungeret, invito ejuſdem loci Parocho, adhuc valeret matrimonium, ſicut & valeret abſolutio in ſimili caſu proprio Parochiano conceſſa. Ratio eſt, quia cum duo Parochi ſponſos ſimul conjungere nequeant, alteruter totam eos conjungendi poteſtatem habet, quam ubicumque, valide, licet aliquando illicite exercere poteſt, ſive per ſeipſum, ſive per Sacerdotem ad hoc a ſe deputatum. Ita Pontas v. *Empechement de la clandeſtinité*, caſ. 6. Peccaret tamen Parochus viri, *qui contra Diœceſis ſtatuta*, ſponſorum conjunctionem Parocho *mulieris* reſervantia, eoſdem conjungeret, ſive in ſua, ſive in alterius Parochia. Idem ibid. caſ. 7. Sicut & peccaret Parochus, qui contra expreſſam Epiſcopi prohibitionem matrimoniis intereſſet; & qui tamen, ſicut non deſineret verus eſſe Parochus, ſic nec deſineret valide intereſſe, ſecundum Pontas, ibid. caſ. 10. Nat. Alexandrum ubi infra Reg. 9. qui id probat auctoritate ſacræ Congregationis.

R. Ad 2. Parochum qui ſponſos conjungit debere eſſe Sacerdotem, ſive quia in probabili multorum ſententia, Sacerdos eſt hujus Sacramenti miniſter; ſive quia dato quod ſit tantum teſtis primarius, exigere videtur Synodus Tridentina ut reipſa ſit Sacerdos cum ait: *Qui aliter quam præſente Parocho, vel alio Sacerdote*; dictio enim *alius* in uſu communi & quotidiano eamdem priori qualitatem ineſſe ſupponit, quæ in poſteriori denotatur. Adde quod Tridentinum ibidem declaret ſe inhærere veſtigiis Concilii Lateranenſis: porro Concilium Lateranenſe Presbyterum vocat eum, qui a Tridentino Parochus nominatur.

Et

Digitized by Google

Et id confirmari poteſt ex declaratione Congregationis Cardinalium, quæ quidquid in contrarium dicant nonnulli, *inclinavit in ſententiam ut Parochus non Sacerdos, non poſſit matrimonio contrahendo intereſſe, ſed debeat licentiam alicui Sacerdoti illi intereſſendi concedere*. Ita refert Navarrus in addit. ad conſil. 9. tit. *De clandeſt. deſponſat.* Zerola p. 2. V. *Parochus*, & ex iiſdem Silvius, ubi ſupra.

Qui oppoſitum ſentiunt fatentur 1. Parochum non Sacerdotem multum ſibi conſulere, ſi per ſe matrimonio nunquam interſit: 2. eumdem ſoli Sacerdoti concedere poſſe licentiam ut ſuas hac in parte vices agat.

R. Ad 3. Parochus irregularis, aut cenſuris ligatus, modo nec beneficio ſuo privatus ſit, nec denuntiatus, valide, licet illicite, matrimonio intereſt: ſi autem denuntiatus ſit, nec licite nec valide intereriť in ſententia eorum, qui eumdem pro matrimonii miniſtro habent, quia tunc caret juriſdictione. Quin & dato quod Parochus non ſit matrimonii miniſter, dubitat Gibertus, an matrimonio valide intereſse queat: quia aſſiſtentia ejus eſt functio Curialis & Eccleſiaſtica, a qua proinde per excommunicationem aut ſuſpenſionem a divinis, modo denuntiatam, excidit. Utut eſt, valeret matrimonium ſi Parochus, etiam poſt denuntiatam excommunicationem, ex errore communi haberetur pro legitimo Paſtore; quia ubi eſt error communis, Eccleſia ſupplet defectum. Hinc ſimoniacus, imo & quandoque intruſus, licet a parte rei non ſint viri Paſtores, valide matrimoniis intereſse poſsunt, ſecundum Pikler; cum ſcilicet ob ignorantiam plebis, communiter pro veris Parochis habentur. Exiſtimat tamen auctor Collat. Andeg. invalidum ſemper eſse matrimonium coram intruſis celebratum; idque in praxi omnino ſervandum eſt. *Tom. 1. Conſult. 52.*

R. Ad 4. cum Silvio, non ſufficit ad validitatem conjugii, præſentia *naturalis* Parochi, qualem & beſtiæ exhibere poſsunt; ſed requiritur *humana & moralis*: & idem de teſtium præſentia dici debet. Ratio eſt, quia Parochus & teſtes de matrimonio teſtimonium reddere tenentur; ad hoc autem oportet, ut ſciant & animadvertant, quid agatur. Unde ſi coram Parocho & teſtibus qui vel dormiant, vel inebriati fuerint, vel ad aliud plane diverſum attendant, duo mutuam matrimonii fidem ſimul darent, non ſtaret matrimonium.

Si autem Parochus & teſtes per vim adducti fuerint, aut etiam contradicant; vel ſi iis tranſeuntibus, duo, quæſitam occaſionem nacti, ſe in conjuges accipiant, valebit matrimonium ſecundum eos, qui negant Sacerdotem eſſe miniſtrum matrimonii. Ita Silvius, Pontas ibid. caſ. 9. & alii plures; quorum ſi principia circa matrimonii miniſtrum ſequerer, non adeo facile ſequerer conſectaria: cum in materia Sacramentorum extra caſum extremæ neceſſitatis non liceat opinionem pure probabilem ſequi relicta alia, quæ ſimul & tutior ſit, & rationibus haud certe non contemnendis innixa. Utut ſit, qui matrimonium ita contrahunt, multis in Diœceſibus, & præſertim in Pariſienſi, excommunicationem ipſo facto incurrunt, ut notat idem Pontas.

R. ad 5. In primis Parocho ſequendum eſſe Concilii Tridentini Decretum, his expreſsum verbis: *Multi ſunt qui vagantur, & incertas habent ſedes, & ut improbi ſunt ingenii, prima uxore relicta, aliam & plerumque plu-* *Seſſ. 24. cap. 7.*

Digitized by Google

res, illa vivente, diverſis in locis ducunt. Cui morbo cupiens ſancta Synodus occurrere..... Parochis præcipit, ne illorum matrimoniis interſint, niſi prius diligentem inquiſitionem fecerint, & re ad Ordinarium delata, ab eo licentiam id faciendi obtinuerint. Hujus autem inquiſitionis ſumma eſt, ut a futuro vel futuris contrahentibus exigantur inſtrumenta, quibus conſtet. 1. de eorum Baptiſmo. 2. de morte patris eorum & matris. 3. de conſenſu ab iiſdem vel dato, vel ſecundum leges poſtulato, ſi adhuc vivant. 4. de morte uxoris, ſi quam ante duxerint. 5. de libertate eorum, de qua vel per idoneos teſtes, vel per authentica eorum apud quos manſerunt aut laboraverunt ſcripta conſtare poterit.

Quod ſpectat ad viros militares, vetuit Ludovicus magnus Edicto an. 1683. ne Parochus quivis exercituum Officiarios abſque Inſpectoris generalis licentia debite ſcripta conjungeret. Et licet nihil hac in parte quoad puros milites ſanxerit Codex militaris, graviter redargueretur Parochus, qui eoſdem abſque Capitanei conſenſu maritare præſumeret, prout a legionum Tribunis didiciſſe ſe teſtatur auctor *Coll.* Andeg. tom. 1. pag. 477. His ſemel peractis duo præſtat Epiſcopus. 1. quidem diſpenſat a domicilio. 2. permittit Parocho, ad quem recurrerunt partes, ut eaſdem conjungat.

Sed quid ſi iis neglectis formalitatibus partes fuerint a Parocho in matrimonium junctæ, ſtabitne matrimonium?

Affirmant poſt Sanchez Silvius, Nat. Alexander, Pontas *hic caſ.* 12. & alii plures: quia Parochus reipſa verus eſt talium Parochus, ſicut & Epiſcopus loci, verus eſt eorum Ordinarius. Nec nocet, ait Pontas, quod Regio an. 1697. ſtatuto, ii, qui matrimonium contrahere volunt, per ſex menſes in aliquo loco, imo & per ſpatium anni totius, ſi ex alia ſint Diœceſi domicilium habere teneantur. Hoc enim ſtatutum de iis dumtaxat loquitur, qui fixam ſedem habent; non de iis, qui ut mendici, chirurgiæ alumni, aliive artifices, e loco in locum veluti aves tranſitoriæ avolant. Atque hinc colligit citatus Pontas ibid. *caſ.* 13. Titium vagum, qui puellam certi domicilii non coram *Parocho puellæ illius*, ſed coram primo, quem nactus eſt, Parocho *duxit, valide duxiſſe.*

Hæc tamen opinio pro utraque parte rejicitur ab auctore Collat. Pariſ. tom. 3. pag. 324. quia, inquit, matrimonia non valent, niſi coram Parocho contrahantur, ex Trident. Seſſ. 24. *capit.* 1. atqui ex eodem Concilio ibid. capit. 7. Epiſcopus ſolus eſt vagorum Parochus quoad matrimonia: cum ſacra Synodus cuilibet alteri inhibuerit, ne ſine ipſius licentia, tales conjungat; ergo ſi Parochus ſine prævio Epiſcopi conſenſu tales conjunxerit, exceſſit facultates ſuas, & invalide conjunxit.

At, inquit Sanchez, Synodus hoc non vetuit ſub pœna nullitatis. Sed fallitur Sanchez, ait mox citatus auctor; quia eo ipſo quo caput ſeptimum ſanctæ Synodi relativum eſt ad caput primum, in quo decernitur nullitas, evidens eſt eamdem nullitatem in capite ſeptimo æquivalenter decerni.

Ex his pro & contra rationibus duo concludam, quæ ſequerer in praxi. Et 1. nunquam vagos abſque Epiſcopi licentia maritarem, quia gravis culpæ reum ſe facit, qui Sacramentum exponit nullitati. 2. quia tamen non conſtat omnino neceſſariam eſſe Epiſcopi licentiam ad hujuſmodi

Digitized by Google

di conjugiorum validitatem, inducerem pro virili tales ſponſos ad renovandum conſenſum, ſervatis antea formalitatibus, quæ imprudenter ſeu a me, ſeu ab alio Parocho prætermiſſæ fuiſſent.

R. ad 6. quæſtionem propoſitam non poſſe ſolvi, niſi explicetur quid nomine Ordinarii & Parochi intelligendum ſit.

Et quidem 1. Ordinarii nomine intelligi non debet Archiepiſcopus erga Suffraganeorum ſuorum ſubditos; quia in eos nihil habet juris, *niſi cauſa per appellationem ad ejus audientiam perferatur*, cap. 9. *De officio judicis ordin.* 2. neque, juxta Fagnan. cujus ſententiæ ſubſcribit Pontas hic caſ. 19. is, qui cum loci Epiſcopus non ſit, juriſdictionem quaſi Epiſcopalem habet; & ita pronuntiavit ſacra Congregatio. 3. neque Officialis Epiſcopi, quia niſi is officio ſuo Vicarii generalis officium & munus conjungat, nihil poteſt in his, quæ a juriſdictione voluntaria pendent. Unde ſi quis ex tribus modo citatis, ſeu per ſe, ſeu per alium quem deputaverit, matrimonium celebret, invalide celebravit. Idem dicendum de Archidiacono in viſitationum decurſu; quem nec per ſe nec per alium matrimoniis intereſſe poſſe docet auctor Coll. Andeg. tom. 1. pag. 445. Aliud eſſet, ait auctor Collat. Pariſ. tom. 3. pag. 281. ſi Archidiaconus Parochiæ vacanti per ſe vel per alium deſerviat: tunc enim, ut in Parochi vices, ſic & in ipſius facultates ſuccedit.

Valide e contrario idem matrimonium celebrabunt. 1. Epiſcopus. 2. Parochus. 3. Parochi mortui, ſuſpenſi, aut exulis vices gerens, gallice *Deſervant*; idque ſeu per ſeipſos, ſeu per alium quem deſignaverint Sacerdotem.

Paulo major eſt difficultas de Vicario amovibili; is enim cum a Parocho dependeat, non videtur alii, cui voluerit vices ſuas committere poſſe, quia ex recepta Juris regula, *Delegatus delegare non poteſt*. Quia tamen delegatus ad univerſitatem cauſarum, ut eſſe ſolent ſimplices Vicarii, ſubdelegare poteſt, quemadmodum dixi in Tractatu de Legibus, ideo dicendum Vicarium in præſenti caſu ſubdelegare poſſe, niſi id eidem expreſſe a Parocho prohibitum fuiſſet; & ita declaravit ſacra Congregatio, teſte Fagnan. in capit. *Quod nobis* 1. *De clandeſtin. deſponſat.* Ceterum ſi delegatus a Vicario, alium ſubdelegaret, non valeret matrimonium. Ita Pontas ibid. caſ. 15. & auctor Coll. Andeg. tom. 1. pag. 443. qui cum tria tribus verbis animadvertenda. 1. Vicarium temporalem non poſſe cuiquam concedere, ut in alia, quam cui ſervit, Eccleſia matrimonium celebret. 2. commiſſum ab Epiſcopo ad matrimonii benedictionem minus adhuc alium ad id muneris ſubdelegare poſſe, quam id poſſit Vicarius amovibilis. 3. ut omnis ſcrupuli tollatur occaſio, optandum eſſe, ut Parochi, qui quantum ad matrimonia ſunt quaſi Ordinarii, Vicariis concedant facultatem alios in ſui locum ſubrogandi Sacerdotes, qui eorum, cum id expediverit, vicibus fungantur.

Quæritur circa teſtes 1. quot deſiderentur. 2. cujus conditionis. 3. an debeant ad hoc vocati fuiſſe.

R. ad 1. duos aut tres teſtes a Concilio Tridentino; quatuor vero per Regum noſtrorum Edicta; & potiſſimum per Bleſenſe requiri; quod quidam e noſtratibus adeo ſevere præceptum putant, ut Parochum quarti teſtis vicem gerere poſſe negent. His Regum Edictis accurate inhærendum eſt: præſertim cum Synodus Tridentina vehementer optave- *Edict. Bleſ. art.* 40.

Aaa 2 rit,

rit, ut retinerentur laudabiles Provinciarum uſus circa ea, quæ ad matrimonium pertinent; & aliunde periculum ſit, ne ſi qua lis circa matrimonia coram duobus tantum aut tribus teſtibus contracta, moveretur, eadem quoad effectus civiles reſcinderentur a Parlamentis, de quo vide Duperray pag. 396. Interim tamen eadem matrimonia in genere Sacramenti valerent, ut ex communi omnium hujus regni Provinciarum ſenſu docent Cabaſſut. Lib. 3. cap. 26. num. 11. auctor Collat. Andeg. tom. 1. pag. 404. item & auctor Collat. Pariſ. tom. 3. pag. 330.

R. ad 2. enitendum eſſe Parocho, Regiis utique legibus obſtricto, ut teſtes vocentur omni exceptione majores, quales hoc diſticho exprimuntur:

Ætas, conditio, ſexus, diſcretio, fama,
Et fortuna, fides, in teſtibus iſta requiro.

Adeoque non impuberes, non vagi. Quin & Duperray feminas excludere videtur, pag. 395. quamquam & eas hoc ſenſu in ratione teſtium maribus præferendas eſſe agnoſcit, quod matrimonia coram iis contracta minus clandeſtinitatis ſubeant periculum, cum feminæ a natura loquaces ſecreta prodere conſueverint. Communis tamen Theologorum & Canoniſtarum opinio docet cum Silvio, ad valorem Sacramenti ſufficere quoſcumque, qui poſſint intelligere, ac etiam intelligant quid agatur: *Cujuſmodi ſunt parentes, conſanguinei, viri, & mulieres, boni & mali, infames, excommunicati*, imo & impuberes, qui ſatis habeant intelligentiæ. Et vero quoti ex parentibus, qui matrimoniis ſubſcribere *ſolent*, quos certum eſt, concubinarios eſſe, homicidas, adulteros, *nullius* conſcientiæ? quoti Parochi vitam agentes parum Clericalem, ne dixerim ſcandaloſam? An autem requiret in teſtibus Eccleſia, id quod plerumque deſiderat in Parochis? Vide Silvium qu. 45. art. 5. quær. 9. & auctorem Collat. Pariſ. qui Silvii argumenta argumentis novis confirmat.

R. Ad 3. diſſentiunt inter ſe Canoniſtæ, an ſufficiant teſtes, qui caſualiter ſolum præſentes ſint: tum quia ex jure qui caſualiter adeſt, adeſſe non cenſetur; tum quia qui caſu & fortuito intereſſent, *facile poſſent* vel non advertere, vel oblíviſci quid geſtum ſit; *ergo ut huic incommodo* occurratur, neceſſum eſt ut teſtes *ſpecialiter vocati fuerint*.

Contrarium & probabilius tenent Sanchez *diſp.* 39. *n.* 111. Barboſa, Silvius, & alii. Quia teſtes etiam *fortuiti*, *modo* ſufficienter animadvertant id quod peragitur; & actis *matrimonialibus* ſubſcribere, & rei veritatem jurejurando aut aliter *confirmare* poſſunt; ergo ex natura rei hujuſmodi teſtes ſufficerent; quamquam apud nos teſtes prius vocari debeant, ut conſuetudini & legibus obtemperetur.

Quæritur 3. circa contrahentes 1. an abſolute & in omni caſu debeant eſſe Parochiani illius, coram quo contrahunt. 2. quæ quopiam in loco requiratur mora, ut quis Parochianus conſtituatur; & an qui ſucceſſive in urbe & villa commorantur, utrobique contrahere poſſint. 3. quibus obnoxii ſint pœnis, qui clandeſtine contrahunt. 4. an clandeſtina matrimonia ſaltem valeant pro ſponſalibus.

R. Ad 1. negat. Si enim in regione Hæretica vel Infideli latitet Parochus, adeout inveniri non poſſit; aut ſi inveniri quidem poteſt, ſed tutus ad eum non pateat aditus, puta quia ei ſub exilii aut mortis pœna prohibitum fuerit, ne matrimonia celebret, tunc contrahi poteſt coram

Digitized by Google

ram duobus teſtibus, ſtabitque matrimonium, ſaltem in ratione contractus. Ratio eſt, quia Tridentina Synodus nec intendit ut coram Parocho contraherent, qui Parochum invenire non poſſent; nec velle potuit, ut perpetuam ſervarent continentiam quicumque hoc in caſu conſtituti eſſent. Ita olim declaravit Bellarminus ea de re conſultus, & Congregatio Concilii interpres.

Si tamen, ait auctor Collat. Andeg. tom. 1. p. 416. quempiam ibi reperirent Sacerdotem, ſeu Sæcularem, ſeu Regularem, poſſent & deberent coram eo contrahere: tum quia ſic pro virili formam a Concilio præſcriptam ſervarent, tum quia Eccleſia cuilibet Sacerdoti hoc in caſu videtur conceſſiſſe facultatem hujuſmodi matrimoniis benedicendi. Quapropter eadem valerent, & in ratione Sacramenti, & quantum ad effectus civiles, prout judicavit Senatus Pariſienſis in gratiam conjugii quod Jeſuita quidam celebraverat Berlini in Brandeburgio. Idem docet Pontas hic caſ. 20. ubi ex Silvio notat quod ſi Parochus, cui ſub capitis pœna vetitum eſt, ne quem conjungat, operam ſuam cum tali periculo præſtare velit, jam invalide contrahent qui coram eo non contrahent, quia ex tunc poſſunt, ac proinde tenentur Concilii Decretum ſervare.

Antequam reſpondeatur ad ſecundam quæſtionem, præmittendum eſt quid, & quotuplex ſit domicilium: ex domicilio enim pendere ſolet conditio Parochiani.

Domicilium, ait Lex 7. Cod. *De incolis*, eſt *locus, in quo quis ſedem poſuit laremque, & ſummam rerum ſuarum*. Ad domicilium igitur duo concurrunt, nimirum habitatio realis in loco, & ejus ibidem continuandæ voluntas; uti notat Ferriere v. *Domicile*, pag. 611. Si quis in loco in perpetuum habitare velit, ibidem acquirit domicilium, etiamſi jam primum advenerit, ait Polman; vel etiamſi una tantum die hic habitaverit, ut loquuntur alii. Si vero majorem ſolum aut ferme æqualem anni partem in eodem loco tranſigere velit, & poſt hæc ad ſua vel alio reverti, ut in Univerſitatibus ſtudioſi, in præſidiis milites, in oppidis aut urbibus tirones opificiorum, jam non domicilium, ſed quaſi domicilium acquirit. Si quis demum in duabus ſucceſſive domibus habitet, adeo ut v. gr. partem anni in urbe, partem rure tranſigat, jam duplex habebit domicilium. His poſitis

R. ad 2. 1. eos non eſſe a Parocho in matrimonium conjungendos, qui in ejus Parochia non manſerunt eo tempore quod ſufficiat, ut ibi noti ſint; ita Nat. Alexander 2. part. cap. 2. artic. 2. Reg. 6. Ratio eſt, quia nemini conſtare poteſt quod tales ſint Parochiani.

2. Parochum quemlibet ſequi debere ſtatuta & mores Diœceſum, quoad tempus conſtituendo domicilio ad effectum matrimonii contrahendi præfixum.

3. Etſi quis paucis abhinc diebus in Parochia commoretur, modo nullum alibi domicilium habeat, poſse eum in matrimonium valide conjungi, factis tamen in Parochia a qua exivit bannorum promulgationibus. Ita Coll. And. tom. 1. pag. 453. quia talis habitatio animo perſeverandi inchoata, hominem quoad omnia Sacramenta, præter Ordines ſcilicet, Parochianum conſtituit.

Digitized by Google

4. Et id aſſerimus verum eſſe, etiamſi quis *non habeat animum continuandi habitationem ejus loci ultra ſemeſtre*, quia habitatio media aut majori anni parte continuata, præſtat quaſi domicilium matrimoniis ſufficiens. Ita Cabaſſut. lib.3. cap.26. num.11.

5. *Qui per annum ſex menſibus habitat in aliqua Parochia, & alio ſemeſtri in altera, poteſt ſub utrobique Parocho matrimonium inire: quia ſicut acquiri poteſt duplex domicilium, ita & duplex habitationis Parochia*, cap. 2. *De ſepult.* in 6. Idem ibid. Tutius tamen fuerit; ut ejus Parochi, coram quo non contrahent, aſſenſum obtineant, ſic enim obviam itur quibuslibet incommodis; Coll. Andeg. tom.1. pag.430.

R. ad 3. Clandeſtini matrimonii pœnas his exprimi verbis Synodi Trid. Seſſ.24. cap.1. *Inſuper S. Synodus Parochum vel alium Sacerdotem qui cum minore teſtium numero, & teſtes, qui ſine Parocho, vel Sacerdote hujuſmodi contractui interfuerint, nec non ipſos contrahentes*, præter grave peccatum, matrimonii nullitatem, & illegitimitatem prolis; *graviter arbitrio Ordinarii puniri præcipit* .·.·. *Quod ſi quis Parochus vel alius Sacerdos, ſive Regularis, ſive Sæcularis ſit, etiamſi id ſibi ex privilegio, vel immemoriali conſuetudine licere contendat, alterius Parochiæ ſponſos ſine illorum Parochi licentia matrimonio conjungere, aut benedicere auſus fuerit, ipſo jure tamdiu ſuſpenſus maneat, quamdiu ab Ordinario ejus Parochi, qui matrimonio intereſſe debebat* .·.·.·. *abſolvatur*.

R. ad 4. probabilius eſt clandeſtina matrimonia ne vim quidem habere ſponſalium. Et id patet 1. ex praxi. 2. ex declaratione Cardinalium. 3. quia tales ad contrahendum *omnino inhabiles* declarantur a Concilio: qui autem omnino inhabiles ſunt, nihil validi facere poſſunt.

Nec nocet hoc axioma, *Si actus non valet ut geritur, valeat eo modo quo valere poteſt*. Hoc enim poteſt quidem habere locum, cum contrahentes ſecundum debitam formam contraxerunt; unde & impuberum matrimonia in facie Eccleſiæ contracta, pro ſponſalibus valerent; ſed aliud eſt, cum neglecta fuit forma ſubſtantialis, prout poſt Tridentinum ab iis negligitur, qui clandeſtine contrahunt. Unde hic aliud ſubintrat axioma, *Quod volui non potui; quod potui non volui*. Ita Sanch. *lib.1. diſp.20. Silvius* &c. & quod gravius eſt Concilium Mediolanenſe *V.* part. 3.

Quæritur 4. circa locum, in quo contrahitur. 1. an hodie alicubi poſt Tridentinum. 2. & quibus in locis valeat matrimonium clandeſtine contractum. 3. quid dicendum de conjugiis Hæreticorum, qui non ſervant formam Concilii iis in locis, in quibus idem aliquando promulgatum fuit.

Silvius ad q. 45. a. 5. Q. 4. R. Ad 1. revocanda eſſe in mentem hæc Concilii verba: *Decernit* S. Synodus *ut hujuſmodi decretum in unaquaque Parochia ſuum robur poſt triginta dies habere incipiat a die primæ publicationis in eadem Eccleſia factæ numerandos*. Ex his enim ſequitur valere matrimonium ſine Parocho, non tamen ſine teſtibus, celebratum iis in locis, in quibus nuſquam promulgatum fuit Tridentini decretum. Atque ut ibi valide contrahatur, non plus requiritur habitationis, quam ut quis valide contrahat in Parochia, ad quam nuper acceſſit cum animo ibidem domicilium aut quaſi domicilium acquirendi, de quo ſupra. Unde a contrario ſequitur eum, qui nuper e Londino Bononiam appulit, invalide contrahere, ſi clandeſtine: quia, ut bene notat Silvius, cum publicatio Concilii

cilii non ſit perſonalis, ſed localis, comprehendit perſonas pro omni & ſolo tempore, quo locis illis ſubjectæ ſunt.

Quod ſi incolæ loci, in quo promulgata eſt lex Tridentini, in alium, ubi eadem lex promulgata non fuit, ſe transferant, ibique ſine animo commorandi uxorem ducant, non ſtabit matrimonium; quia tales in eo loco ne domicilium quidem inchoatum habent. Ita Silvius ibid. & hæc decifio mihi tenenda videretur, etiamſi prædicti incolæ diutius hic quam intenderant, commorati fuiſſent; v. gr. propter alterutrius morbum: quia domicilium hoc, non videtur eſſe veri nominis domicilium. *Pag. mihi 191.*

Dixi, *incolæ loci &c.* aliud enim eſſet de hominibus vagis, qui proprie loquendo nullius loci incolæ ſunt.

Sed quid ſi duo in Angliam tranſierint animo commorandi; ſed animum commorandi non habuerint, niſi ut contraherent clandeſtine?

Reſpondent aliqui non valere hujuſmodi conjugium; quandoquidem nemini fraus & dolus patrocinari debent. Contrarium tenet Silvius; neque, inquit, talibus patrocinatur fraus, ſed ipſa incolarum conditio, quam licet non ſine dolo, vere tamen comparaverunt. Hæc reſponſio ex alia plane ſimili confirmari poteſt, quam tradidit ſacra Congregatio; quæ, ut refert Nat. Alexander ibid. Reg. *6.* conſulta circa matrimonium viri & mulieris, qui aliquod a parentibus impedimentum metuentes, trajecto ad vicinam urbem Aquiſgranum ſe contulerant, ibique aliquandiu morati, contraxerant matrimonium: reſpondit ratum eſſe connubium iſtud, ſi ſaltem unius menſis ſpatio Aquiſgrani manſiſſent. Quapropter in præſenti caſu, licet grave peccatum agnoſcant, nullitatem nihilominus agnoſcere non audent auctor Coll. Andeg. & Gerbaſius in Tractatu pacifico de poteſtate Eccleſiæ & Principum circa impedimenta matrimonii: ſummopere tamen propter dubium Parocho aut Confeſſario incumbendum eſſet, ut hujuſmodi conjuges, ſuum denuo, qua fieri poſſet meliori forma conſenſum renovarent. Utique graviter peccaſſent hujuſmodi contrahentes. *Tom. 1. p. 474. Gerbais p. 453.*

Jam obſervavimus iis etiam in locis, in quibus promulgatum eſt Decretum Concilii Tridentini, valere aliquando matrimonia ſine Parocho contracta, ut 1. cum Parochi præſentia propter dominatum hæreſis haberi moraliter non poteſt. 2. cum aliqui in facie Eccleſiæ, ſed propter impedimentum, invalide contraxerunt; neque enim opus eſt ut obtenta diſpenſatione, de novo coram arbitris contrahant. 3. idem dicendum de matrimoniis Infidelium, qui Eccleſiæ legibus non ſubjacent.

R. Ad 2. cum auctoribus Germanis, quales ſunt Pikler, Reiffenſtuel, & alii, Concilium non fuiſſe promulgatum in Svecia, Saxonia, Pruſſia, Anglia, Scotia, Hybernia, Turcia, Dania, Pomerania, aliiſque Provinciis Septentrionalibus, quæ a fide Catholica defecerunt ante annum 1564. quo Decreta Synodi Tridentinæ confirmata fuere & promulgata.

Contra vero promulgatum eſt in Hollandia, ac Provinciis confœderatis, in Hungaria & Sileſia. Cenſetur etiam ſufficienter publicatum in Parochiis, ubi Hæretici cum Catholicis concurrunt, ut Edictorum vi aliquando concurrunt in Gallia, modo, iis in Parochiis vel promulgatum fuerit, ut in eadem Gallia, vel ſaltem aliquo tempore tamquam Decretum Concilii obſervatum: quia obſervatio Decreti præviam ejus *Silvius ibid. p. 190.*

Digitized by Google

promulgationem ſubindicat, prout ex declaratione Cardinalium notat Reiffenſtuel ad tit. 3. lib. 4. Decretal. num. 118.

Sed quid ſi in eadem urbe ut Argentorati, Colmariæ, Ratisbonæ, Auguſtæ Vindelicorum, ſuas Catholici Parochias habent, ſuas & Acatholici, eritne promulgatum apud Hæreticos, eo ipſo quo apud Catholicos promulgatum fuerit.

R. Negative, niſi Heterodoxi invaſerint eas Catholicorum Parochias, in quibus jam antea Decretum hoc publicatum fuerit: unde reſpiciendum eſt ad tempus, quo dictæ Proteſtantium Parochiæ ab Eccleſia Romana defecerunt. Ratio eſt, quia ex Fagnan. Barboſa, & aliis, ut Decretum Tridentinum obliget, non ſufficit ut in Diœceſi, ſed neceſſe eſt ut in *unaquaque Parochia* publicatum fuerit, prout expreſſe ferunt ipſa Decreti verba, quæ ſuperius adducta ſunt: unde mira Tridentini Concilii ſapientia elucet; quod nemini offendiculum ponere voluit.

Si quæras, an in regionibus, quæ Romanæ Eccleſiæ diſciplinam & exercitia prohibent, licitum ſit contrahere coram Magiſtratu, aut locorum Pſeudominiſtris, ſecundum Provinciæ morem; dicam cum *Henno* illicitum eſſe contrahere coram Miniſtris, quia eſſet id *approbatio* cæremoniarum falſæ Eccleſiæ; poſſe vero contrahi coram Magiſtratu, cum alioqui matrimonia pro illegitimis haberentur; quia hæc contrahendi ratio nihil ad Religionem *facit*, *ſed ad civilem pertinet* politiam, cujus ſcopus eſt ut *de matrimonio inito conſtet; deberent tamen* ſponſi antea vel poſt coram Parocho & teſtibus contrahere, ſi poſſent, ut hodie communiter poſſunt, cum ne in Regionibus quidem maxime Hæreticis aut Infidelibus deſint Sacerdotes Romani, qui commode ſatis haberi poſſunt.

R. Ad 3. circa quæſtionem hanc, quæ quotidiani eſt uſus in Germania, a ſe invicem diſſentire ejuſdem loci Canoniſtas & Theologos. Cenſent multi matrimonia hæc omnino valida eſſe; ita cum Laimano, Gonzalo, Bonagratia, & Dicaſtillo docent Koning, Arſdekin, *Vvieſtner*, Karchne, Kugler, Pikler, & alii, de quibus *interrogaret Paſchalis an* Chriſtiani ſint. Et hæc opinio

Prob. 1. quia valet matrimonium inter Catholicos ſine Parocho contractum, cum phyſice vel moraliter impoſſibile eſt Parochum habere præſentem: atqui iis, de quibus loquimur, moraliter impoſſibile eſt ad Sacerdotem Catholicum recurrere; cum id non poſſint ſine gravibus periculis, & magno perſecutionum æſtu. Adde quod eorum multi id ſibi illicitum eſſe putent.

Prob. 2. quia in his regionibus, cum quis ad fidem Catholicam convertitur, nemo Epiſcoporum ſollicitus eſt, ut is vel diſpenſationem obtineat a Papa, vel de novo in facie Eccleſiæ contrahat, prout nuper viſum eſt in converſione Palatini Neoburgici; ergo palam eſt matrimonia hæc cum impedimentis Pontificio jure inductis contracta pro validis haberi. Atque hoc inde confirmatur, quod talium filii Catholicam fidem amplexi, ſine ulla diſpenſatione ad Ordines, aliaque officia quæ natalium legitimitatem poſtulant, ab omnibus admittantur; ergo non cenſentur illegitimi, nec proinde ex fornicario concubitu nati.

Prob. 3. quia valent matrimonia coram iis contracta, qui licet non

ſint

Digitized by Google

ſint veri Paſtores, ex communi tamen errore, eoque hic & nunc moraliter invincibili pro Paſtoribus habentur: ſed Hæretici Miniſtellos ſuos ex errore communi pro veris Parochis habent, & eorum multi plures magni ſe peccati reos crederent, ſi hoc vocarent in dubium; ergo.

Prob. 4. quia poſtulat Eccleſiæ ſapientia, ut non toleret ſolum, ſed & rata habeat hujuſmodi matrimonia, cum alias & graviſſima ſequerentur incommoda, nempe perpetua in ampliſſimis Regnis fornicatio prolis illegitimitas, majorque receſſus a fide; & nulla ex vigore legis ſperari poſſit utilitas; quæ enim utilitas ex lege, cujus obſervatio moraliter impoſſibilis eſt, & *inſuperabilis?* Hactenus Pikler, & alii ſuperius citati; qui inde inferent matrimonia Hæreticorum cum quocumque impedimento juris ſolum Pontificii contracta, eſſe valida, ex quadam Eccleſiæ indulgentia.

Alii ejuſdem gentis auctores ex adverſo pugnant. 1. ex nonnullis Cardinalium declarationibus. 2. ex praxi quarumdam Diœceſum, & præcipue Friſingenſis. 3. quia alioqui poſſet Catholicus ducere puellam, quæ coram Parocho contrahere non vult, ſed ſolum coram Miniſtro, ſicut incola poteſt ſe accommodare vago, & coram quocumque Parocho, qui vagi Parochus eſt contrahere; quod inconveniens eſſe videtur.

Reſpondent prioris ſententiæ defenſores, ad primum, objectas Cardinalium declarationes, nec ab ullo Pontifice fuiſſe approbatas ſpecialiter, quod tamen requiritur ut ſint authenticæ & vim legis habeant, prout definiit Gregorius XIV. nec in aliis, quam pro quibus datæ ſunt, locis obligare cum occaſione ſpecialium loci circumſtantiarum emiſſæ ſunt, ut in præſenti, nec demum magis hiſce in locis obligare, quam aliæ leges, quæ uſu contrario abrogantur.

Ad ſecundum, dicunt unam Diœceſim non inducere generalem regulam, quæ ceteras aſtringat: imo nec certum eſſe id, quod dicitur de Diœceſi Friſingenſi,

Ad tertium negant conſeq. quia Catholicus coram Parocho contrahere debet, quoties poteſt; poteſt autem in præſenti caſu: neque enim impotens cenſetur, qui aliquid ex ſola ſua, vel alterius libidine non poteſt.

En præcipua partis utriuſque momenta, de quibus pronuntiare meum non eſt, ſed Epiſcoporum, quibus ſemper auctor ero ut tutiori ſententiæ adhæreant. Unum animadvertam, nimirum citatos Doctores, qui matrimonia ſine Parocho celebrata in præſenti caſu valere putant, fateri 1. eos, qui alicubi publicum ſectæ ſuæ exercitium non habent, invalide contrahere, niſi contrahant coram Parocho, & teſtibus: quia non valet contractus, niſi fiat ſecundum leges; unde in Gallia & Bavaria, Hæreticorum matrimonia clandeſtine inita non valent. 2. invalide etiam contrahere eos, quorum matrimoniis, niſi coram Parocho fiant, reſiſtit Princeps Catholicus, ut in Bohemia, & vicinis Sileſiæ ac Moraviæ partibus; quod a fortiori concludit pro iis, qui Parochis Catholicis ſubſunt, ut in quibuſdam ejuſdem Sileſiæ locis. 3. ad minus incertum eſſe, juxta eoſdem, an iis etiam in locis, quæ liberum hæreſis exercitium habent, valeat matrimonium Catholici cum Hæretica ſine

Paro-

Parocho celebratum: quia Eccleſia benignior eſſe poteſt erga matrimonia Hæreticorum inter ſe, quam erga matrimonia Catholicorum cum Hæreticis. Et vero aperta eſt ea de re deciſio ſacræ Congregationis apud Reinffenſtuel ad tit. 3. lib. 4. Decret. num. 141. ubi matrimonium Catholici cum Hæretica initum *coram Magiſtratu ſæculari in loco ubi Concilium Tridentinum eſt receptum, & Parochus commode haberi, & adiri poterat*, declaratur nullum & invalidum.

CAPUT DECIMUM-QUARTUM.

De impedimento impotentiæ.

Ad tit. 15. Lib. IV. Decretal. Arduam & omni ſenſu difficilem materiam aggredimur, quam tamen, quia ſæpius occurrit, diſtinctè pertractabimus. Faxit propitium numen, ut quæ ad neceſſitatem dicta ſunt, ex ſola neceſſitate pervolvantur.

Impotentia eſt incapacitas conſummandi matrimonium, ſeu habendi perfectam copulam conjugalem, ad quam requiritur tum feminei vaſis penetratio, tum emiſſio ſeminis intra ipſum.

Ex hac ſola definitione quatuor colliguntur: ſcilicet valere matrimonium 1. inter ſenes. 2. inter ſteriles. 3. inter eos, qui uno ſolum teſticulo carent, quique, ut multiplex experientia docet, prolificum ſemen emittunt. 4. non valere inter eos, qui licet membro virili valeant, utroque tamen teſte carent.

Ratio primæ partis eſt, quia ii omnes ad perfectam copulam potentes ſunt, licet hæc quandoque ob debilitatem temperamenti non pariat prolem, ut in ſenibus, e quibus tamen aliqui etiam centum annis majores, aliquando ex junioribus perſonis filios ſuſcepere, prout fuſe probat Pontas, v. *Impuiſſance*, caſ. XI. Aliud eſſet de iis, qui præ ſenio tam debiles forent, ut non poſſent intra vas ſeminare.

Ratio ſecundæ partis eſt, quia quicumque eunuchi, *ſpadones, & alii* qui utroque teſte carent, vel quibus uterque eſt *attritus, prolifici ſeminis* incapaces ſunt: unde matrimonia eorum *invalida* declaravit, tum Sixtus V. tum Curia Pariſienſis ann. *1665*. Hujuſmodi ergo, ſeu mulier impedimentum hoc cognoverit, ſeu non, a ſe invicem ſunt ſeparandi; Pontas ibidem caſ. 7. niſi forte ut frater & ſoror vivere velint.

Impotentia multiplex diſtinguitur. Et quidem 1. alia *antecedens*, quæ matrimonium præcedit; alia *ſubſequens*, quæ eidem jam contracto ſupervenit.

2. Alia *perpetua*, quæ nec ullo remedio naturali licito, nec per conſuetos Eccleſiæ exorciſmos, preceſve ſanari poteſt; alia *temporalis*, quæ per artis remedia curari valet.

3. Alia perpetua ſimul & *abſoluta*, quæ impoſſibilem cum quacumque coitum facit; alia *reſpectiva*, quæ copulam impedit cum una, non cum aliis.

4. Alia, quæ oritur ex ſolo & intrinſeco naturæ defectu; alia, quæ oritur ex maleficio. Quæritur quænam ex iſtis dirimat matrimonium.

R. 1. Matrimonium non dirimi per impotentiam conſequentem, etiamſi hæc forte præcedat conſummationem matrimonii: ita S. Thom. Silvius hic qu. 58. ſub finem art. 1. & alii communiter. Ratio eſt, quia matrimonium ſemel valide contractum, nunquam diſſolvi poteſt, niſi

pars

pars alterutra ante conſummationem in Religione profiteatur: atqui tale matrimonium eſt valide contractum, cum eo quo initum eſt tempore, neutra pars ullo laboraret impedimento; ergo valet & in perpetuum valebit, niſi alteruter profiteatur in Religione.

Confirm. quia ea eſt natura contractus, ut non diſſolvatur per ſupervenientem rei deteriorationem, modo ea res ipſo initi contractus tempore bona eſſet & ſufficiens; ergo.

Ceterum ſi contracto ſemel etiam valide matrimonio ſuboriatur aliquid, quod coitum certo impediat, ex hoc nequidem licitum eſt ſponſis eumdem attentare; ſi autem maritus utroque teſticulo per vim aut morbum orbatus fuerit, nec tamen deſit potentia ad copulam, hanc ei ſicut & ſterilibus in remedium concupiſcentiæ permittunt Pikler, & alii, quos citat.

In dubio an impotentia præceſſerit matrimonium, non præſumitur præceſſiſſe, ſi pars altera longo ſolum poſtea tempore reclamaverit, niſi validis probationibus aſtruat id quod intendit. Impotentia tamen naturalis facile judicatur antecedens, & contra eam poſt octo matrimonii annos utiliter reclamatum eſt coram Curia Pariſienſi. Quin & poſt quatuordecim matrimonii annos diſſolutum eſt aliquando conjugium, ut refert Horry in Lib. cui titulus, *Nouveau traitè du mariage chretien*, Pariſ. 1700. pag. 247. Vide etiam Collat. Pariſ. tom. 3. pag. 118.

R. 2. Impotentia temporalis non dirimit matrimonium. 1. quia ita definiit Innocentius III. cap. 6. hoc tit. 2. quia ad matrimonii validitatem non requiritur actualis ejuſdem uſus, ſed potentia ad uſum: hanc autem potentiam habent qui licet hic & nunc, ob morbum ver. gr. coire nequeant, id tamen poterunt in poſterum.

Si quis tamen cum impotentia aliquandiu duratura contrahat, abſque eo quod de ea moneat alium conjugem, mortaliter peccat ob gravem, quam comparti infert injuriam; ſtat nihilominus & ſubſiſtit matrimonium: unde qui naturæ adeo calidæ ſunt, ut ante vaſis penetrationem totum ſemen emittant, non ſunt ſeparandi, ut bene docet Cabaſſut. lib. 3. cap. 25. num. 2. neque enim conatus omnes, cum præſertim nimius ardor temporis progreſſu deferbuerit, inutiles erunt.

R. 3. Impotentia antecedens perpetua & abſoluta matrimonium annullat. Ita omnes.

Prob. tum ex tit. *De frigidis &c.* tum quia, ut bene S. Thomas hic quæſt. 58. art. 1. ad 1. *quamvis actus carnalis copulæ non ſit de eſſentia matrimonii, tamen potentia ad actum eſt de eſſentia ejus:* unde ſicut in aliis contractibus non valet obligatio, qua quis ſpondet id, quod non poteſt, ita nec in præſenti.

Sed quid ſi impotentia unius ſit cognita alteri, & is juri ſuo cedat?

Cenſent Pontius & alii quidam, hoc in caſu poſſe valide contrahi in ordine ad caſte vivendum; ſed male, quia qui ſemel ſunt inhabiles, ut in caſu præſenti, non poſſunt umquam valide contrahere. Atque hinc omnia & quæcumque ſpadonum conjugia a Sixto V. irritata fuere; & hæc eſt communis Doctorum opinio. Quapropter partes a ſe invicem quoad torum recedere debent (etiam ante probationem triennii, quam Gallia in caſu certæ impotentiæ non admittit; ſemper tamen poſt ſen-

ten-

tentiam Judicis, ut ſtatim dicetur) quoties certo conſtat de impotentia, niſi caſte ut ſoror & frater cohabitare velint, & nullum impudicitiæ aut ſcandali immineat periculum. Quod etſi partibus ſuadendum ſit, ut probrum, obmurmurationes, & alia id genus accuſationi impotentiæ annexa devitent, difficile tamen eſt in praxi, niſi partes pietatem colant; cum ii ſolum ut frater & ſoror vivant, qui abſtinent non ſolum ab opere aut conatu conjugali, ſed etiam ab eodem thoro, tactibus, oſculis &c.

Si autem dubitetur, an impedimentum perpetuum ſit, an temporale, permittit Eccleſia ut per triennium experiantur conjuges, an matrimonium conſummare valeant; interim vero iis licitum eſt quidquid ſponſis licet, & quæ hinc quandoque ſequitur pollutio, per accidens ſequi cenſetur. Elapſo triennio, *ſi inveniatur matrimonium non eſſe conſummatum, judicio Eccleſiæ diſſolvitur. Et tamen in hoc Eccleſia quandoque errat; quia per triennium quandoque non ſufficienter experiri poteſt perpetuitas impotentiæ. Unde ſi Eccleſia ſe deceptam inveniat, per hoc quod ille in quo erat impedimentum, invenitur carnalem copulam cum eadem, vel cum alia perfeciſſe, redintegrat præcedens matrimonium, & dirimit ſecundum, quamvis de ejus licentia factum*. Ita S. Thomas qu. 58. art. 2.

Quibus ex verbis colliges, matrimonium eorum, quorum alter impotens probatur, non eſſe propria contrahentium, ſed Judicis Eccleſiaſtici auctoritate diſſolvendum: tum quia alioqui ſuboriretur ſcandalum, cum tales pro legitimis conjugibus habeantur; tum quia facile contingeret ut alter vel uterque, mutuæ cohabitationis pertæſus, fictitiæ impotentiæ labem alteri imponeret.

Unde autem incipiat triennium ad experientiam permiſſum, non convenit inter Juriſperitos. Alii ipſum a die quo celebratum eſt matrimonium; alii a die ſententiæ Judicis Eccleſiaſtici inchoandum cenſent. Prima opinio eſt communior: ſecundam tenet Rota, eique inhærendum eſſe docet Fevreti Commentator lib. 5. cap. 4. n. 12. quod nulla Regni lege cautum eſt, & durum videtur. Unde Gibert in notis ad Cabaſſutium, aſſerit, interveniente Judicis ſententia deducendum eſſe tempus quod eam præceſſit, adeo ut ſi poſt octodecim habitationis menſes lis mota fuerit, per octodecim alios menſes cohabitare ſponſi teneantur. Etſi autem generaliter loquendo, ſtandum eſt uſibus locorum, arguendæ tamen ſunt, & ab ipſis etiam Gallis Scriptoribus redarguuntur eæ regiones in quibus vel ſpatium nimis anguſtum, vel, quod pejus eſt, unius ſolum diei experientia conceditur. Unde provide congreſſus Curiæ Pariſienſis decreto ſuppreſſus eſt an. 1677. neque vero incerta magis & fallax, partim ob metum, partim ob pudorem, haberi poterat probatio. Idem ferme cenſet Nat. Alexander lib. 2. cap. 4. articul. 10. reg. 11. de inſpectionis experimento. Certe, ajebat S. Ambroſius Epiſt. 5. obſtetricum teſtimonium *plerumque quæritur pretio. Ipſi Archiatri dicunt, non ſatis liquido comprehendi inſpectionis fidem, & ipſis Medicinæ vetuſtis Doctoribus id ſententiæ fuiſſe .:. Sæpe inter obſtetrices oborta varietas .:. Erit inter plures vel malevola, vel imperita, quam pudoris clauſtra prætereant &c.* Fatendum tamen inſpectionis probationem ſacris Canonibus eſſe permiſſam, eamque aliquando a Judicibus Eccleſiaſticis decerni, quod eorum prudentiæ relinquendum eſt.

Si

Si per tempus experientiæ conceſſum partes vel ex morbo diuturno, vel propter longiorem abſentiam coitum tentare non potuiſſent, tempus illud ſupplendum eſſet; ſecus ſi una tantum vel altera hebdomada impediti fuiſſent. Si duo ſtatim adepta pubertate contraxiſſent, exiſtimant Sanchez lib.7. diſp.110.n.10. auctor Collat. Andeg. tom.3. pag.39. Pontas hic caſ. 10. & alii triennium computandum eſſe non a die matrimonii, ſed a die *plenæ* pubertatis, quæ in feminis ann. 14. in maribus ann. 18. ætatis completa eſſe cenſetur: quia dubium eſt, an non procedens coeundi impotentia ex ætatis defectu, & virium imbecillitate profecta ſit. Oppoſita de cauſa tempus ſenibus conceſſum deberet brevius conſtitui, quia frigiditas eorum creſcit in dies, nedum imminuatur.

Elapſo triennio, quod, quidquid dicat Cabaſſutius in multis Galliæ locis conceditur, ſi necdum certo conſtat de impotentia perpetua, tunc ſi unus ſolum conjugum eam agnoſcat & fateatur, ſit, ſi ante facta non fuerit, inſpectio corporum, mariti quidem per Chirurgos ſaltem duos, dignos fide & in arte expertos; feminæ vero per totidem ejuſdem conditionis matronas (niſi de inciſione agatur, cujus poſſibilitas & ſucceſſus pertinent ad Chirurgos) neque Chirurgis aut matronis creditur niſi a Judice electi ſint, & fidei non ſuſpectæ, & relationem ſuam confirment jurejurando. *V. Horer., ib. p. 287.*

Si uterque conjux impotentiam fateatur, & aſſerat matrimonium tentata licet aliquoties per hebdomadam, ut ſolent honeſti conjuges, copula, non potuiſſe conſummari, exigitur juramentum non a ſponſis dumtaxat, ob colluſionis periculum, ſed, ut loquuntur Canones, *a ſeptima propinquorum manu*, ideſt a ſeptem propinquioribus utriuſque ſponſi conſanguineis, aut in eorum defectum a totidem bonæ famæ vicinis, qui affirment ſibi perſuaſum eſſe quod conjuges, de quibus agitur, verum jurent: ſi tot teſtes haberi nequeant, ſufficiunt duo.

Si pars, ſive vir aut femina, quæ impotentiæ accuſatur, matrimonium fuiſſe conſummatum aſſerat cum jurejurando, ei, non autem alteri creditur, modo non certa, ſed ambigua ſolum impotentiæ ſigna appareant: in hoc tamen ultimo caſu requiritur teſtimonium ſeptimæ manus, ſeu ſeptem conſanguineorum partis, quæ pro matrimonii validitate jurat. Circa has formalitates quibus ſtricte inhærent extranei, & quæ in multis Galliæ locis, ſaltem quoad ſeptimam propinquorum manum, obſoleverunt ex Giberto in notis ad Cabaſſutium hic n. 19. quiſque Diœceſis ſuæ uſum, & conſilium Epiſcopi ſequi tenetur.

Poſtquam vir & mulier ex impotentiæ cauſa ſeparati fuerint, poteſt pars copulæ idonea, ſecundum contrahere matrimonium: non autem impotens, niſi impotentia ejus ſit ſolum reſpectiva, tunc enim poteſt & hic matrimonium contrahere cum alia, ad quam potens eſſe præſumatur.

Cum quis pro impotente habitus, ex poſt facto deprehenditur potens, debet is ex cap. 5. *De frigidis &c.* etiam relicta ſecunda, quam duxiſſet, uxore, ad primam quæ etiam alteri viro nupſiſſet, quocumque tempore reverti; quia poſteriora matrimonia propter impedimentum ligaminis invalida fuere, cum impotentia eſſet mere temporalis. Excipe, niſi impotentia fuerit reſpectiva, ſive naturaliter, ſive ex maleficio; in utroque

enim

Digitized by Google

enim caſu tenebit poſterius matrimonium; quia in utroque caſu prius ob impedimentum tenere non potuit. Verum quædam hic notanda circa impedimentum pure reſpectivum ſeu naturale, ſeu ex maleficio.

Et quidem cum impedimentum hoc quatenus naturale, ex arctiori mulieris ſtatu oriri ſoleat, antequam contrahentes a ſe invicem diſcedant quædam præſtanda ſunt. 1. enim poſſunt experiri conjuges, an mulier ab initio nimis arcta, non poſſit per frequentem copulæ niſum marito idonea fieri: ubi vero conſtiterit, quod quandoque facile conſtare poteſt, eam eſſe genitalis membri diſproportionem ut conatus nunquam ſuccedere poſſint, abſtinendum eſt ab eo omni, quod ſolis ſponſis permiſſum ſit.

2. Si mulier per levem nec periculoſam inciſionem viro apta reddi poteſt, eamque velit pati, ſtabit utique matrimonium; quia impedimentum erat temporale, cum, ut loquitur Innocentius c. 6. hoc tit. *præter divinum miraculum, per opus humanum abſque corporali periculo*, licet non ſine dolore tolli potuerit.

Sed hinc nova oritur eaque gravis difficultas, an ſcilicet mulier *hanc* inciſionem pati teneatur. Certe ſi tenetur, & non velit, ſtabit matrimonium, quia impotentia erit mere temporalis: non ſtabit e contra, ſi non teneatur.

Teneri mulierem in hoc caſu ex juſtitia cenſet Henno cum Sanchez, lib. 7. diſp. 39. num. 30. S. Antonino *3. p. tit. 1. cap. 12. & aliis pluribus*. Sed contrarium docent Baſil. Pontius lib. 7. cap. 62. & Pontas hic caſ. 1. quibus ſubſcribo. 1. quia nullibi præcipit Eccleſia, ut mulier inciſionem hanc pateretur. 2. quia mulier ea ſolum conditione corporis ſui poteſtatem viro tradidiſſe cenſenda eſt, ut ille ſibi proportionatus eſſet. 3. quia ut impedimentum reputetur temporale, requiri videtur, ut non ſolum ſine vitæ periculo, ſed etiam illæſis honeſtatis & pudicitiæ legibus auferri poſſit: atqui cum ad auferendum impedimentum prærequiritur inciſio, requiritur medium, quod non niſi violatis *honeſtatis &* verecundiæ legibus adhiberi poteſt. Quid enim *turpius, quam ut virgo* nuda oculis & manibus Chirurgi ſubjiciatur, & *inciſionem fœdam* ſimul ac gravem pati cogatur? Certe paucæ ſunt ſexus perſonæ, quæ hac conditione, ſi ante matrimonium ſibi ſubeunda proponeretur, contrahere vellent. Ita & hactenus Pontas; cujus deciſio limitanda videtur, ſi idem eſſet Chirurgus qui conjux.

Sed quid, ſi mulier viro idonea reddita fuerit, vel per inciſionem; quam medici periculoſam judicaverant, vel per malum, quod habuit cum alio commercium?

R. In utroque caſu ſubſiſtere primam matrimonii nullitatem; quia impedimentum, quod ſine peccato auferri nequit, merito judicatur perpetuum: porro peccat mulier, ſeu quæ ab alio volens corrumpitur, ſeu quæ per inciſionem ſe ſe mortis periculo exponit. Ita Sanch. lib. 7. diſp. 93. num. 15. & alii, quos citat & ſequitur Pontas hic caſ. 3. Idem ſi mulier per miraculum fieret capax copulæ. Ita omnes, ait Sanchez qui omnes legerat.

Quid faciendum in dubio an relative ad primum conjugem potens eſſet mulier, quæ diſſoluto matrimonio, cognita eſt ab alio ſive intra, ſive

Digitized by Google

ſive extra ſecundum matrimonium, docet, qui omnia docet, Sanchez ibid. num. 12.

Quod ſpectat ad impedimentum ex maleficio, ante omnia certum eſt 1. impotentiam, quæ maleficii effectus eſſe creditur, ſæpe oriri *vel ex verecundia & pudore, vel ex nimio amore, vel ex infenſo odio ſponſæ, quam vir* aut *invitus*, aut invitam *duxit:* ita ex Zachia celebri Medico, notat auctor Collat. Andeg. tom. 3. pag. 46. addiderim eam ſæpius quoque ex imaginationis perturbatione oriri. Sunt enim agreſtes inter non pauci, quibus ſi malum hoc commineris, eo ipſo impoſſibilis evadet coitus, ex ſola *innodationis* idea, prout pluribus demonſtrat exemplis auctor Libri cui titulus, *Lettres de M. de S. André Medecin ..... au ſujet* *Apud* *de la magie, des malefices & des ſorciers.* Quem tamen, quia difficile eſt *Oſmont* juſtos intra limites conſiſtere, in pluribus & in hac ipſa materia meri- *1725.* to redarguit D. Boiſſier in gallica prædicti Operis confutatione, ſub hoc titulo, *Recueil de Lettres au ſujet des malefices &c.* Legi poteſt Delrio *Apud* lib. 3. diſquiſ. magic. par. 1. q. 4. ſect. 8. & Sanch. lib. 7. diſp. 94. ex quibus *eundem* maleficii ſigna & indicia quatuor regulis complexus eſt Pontas hic caſ. *1731.* 14. quæ tunc tandem legendæ ſunt, cum quis de hac materia (Sacerdotibus, quos Angelis, ſi fieri queat, puriores eſſe deceret, adeo gravi & moleſta) ſerio & ex neceſſitate interrogabitur.

Prima, *quando uxor, quæ alioqui maritum non odit, eum ad ſe accedentem pati recuſat, quod illius mentulam tantæ magnitudinis imaginatur, ut ſe ab eo cognoſci ferre nequeat.* Secunda, *quando conjuges, qui alias ſe ſe diligunt, odio tamen inflammantur vel exhorreſcunt, cum ad copulam deveniendum eſt.* Tertia, *quando vir, quem ad alias feminas potentem eſſe conſtat, cum ſola uxore, quæ nec arcta eſt, nec obicem ullum alium habet, eſt impotens.* Quarta, *quando viri coitum appetentis, & erecta mentula parati ad copulam, ſtatim ipſo, quo ad mulierem accedit, tempore relaxantur & concidunt organa; cumque receſſit, iterum rigent, & ſi denuo copulam tentet, denuo laxantur.*

Certum eſt 2. Sponſis in hoc miſerrimo rerum ſtatu poſitis, triennium, de quo ſupra, ad experientiam dari: quo interim tempore *hortandi ſunt ut corde contrito & ſpiritu humiliato, Deo & Sacerdoti de omnibus peccatis ſuis puram confeſſionem faciant, & profuſis lacrymis, & largioribus eleemoſynis, & orationibus atque jejuniis Domino ſatisfaciant, & per exorciſmos ac cetera Eccleſiaſticæ medicinæ munia, Miniſtri Eccleſiæ, quantum annuerit Dominus, qui Abimelech ac domum ejus Abrahæ orationibus ſanavit, tales ſanare procurent.* Ita Hincmarus in cap. *Si per ſortiarias*, 4. XXXIII. q. 1. Priuſquam tamen remedia hæc, quæ mali perſuaſionem adaugent, proponantur, expendere debet prudens Confeſſarius, an non in primis ſanari debeat imaginatio.

Certum eſt 3. quod illicitum ſit, maleficium tollere, ſive alio maleficio, ſive quacumque actione, quæ ſuperſtitionem involvat: unde peccant conjuges qui ut maleficium, quo ligantur, tollant, ſecundum in facie Eccleſiæ matrimonium contrahunt, hoc fundamento quod alii qui ſic contraxere, ſanati fuerint. *Eſt enim hoc*, ait Liber Ritualis Eccleſiæ Antuerpienſis, ann. 1618. editus, *diabolicum inventum, ſuperſtitionis inducendæ cauſa, vel ut res ſacras hominibus ludibrio exponat, & Sacramento Chriſti gravem*

irre-

Digitized by Google

irroget injuriam Et certe nulla eſt inter matrimonii renovationem, & ceſſationem maleficii relatio, vel ex natura rei, vel ex Eccleſiæ inſtituto, quod indubium eſt ſuperſtitionis argumentum. Ita Silvius reſol. variar. v. *Maleficium*, Pontas hic caſ. 18. & auctor Collat. Andeg. tom. 3.

An liceat maleficium, ſeu rem, cui maleficium alligatum eſt, comburere, agitant Theologi. Affirmavimus in Tractatu de Religione, modo qui illud comburunt, nihil a dœmone expectent, unamque dœmonis opera deſtruendi intentionem habeant. Vide tom. 2. part. 3. c. 2.

Sed quid, ſi ſponſus ſpreto peccati metu maleficium maleficio, aut iniquo quopiam alio facinore abſtulerit?

R. 1. Principii loco hac in materia ſtatuendum eſſe id, quod jam diximus, & dicunt omnes cum S. Antonino 3. p. tit. 1. c. 12. §. 3. ſcilicet impedimentum quodcumque quod *non poteſt revocari niſi per aliquod illicitum*, ſemper perpetuum judicari, ac proinde matrimonii diremptivum. Unde

R. 2. Eum, qui maleficium peccato aliquo abſtulit, non teneri de novo eam ducere, quam ante duxerat; quia matrimonium invalidum nullam parit obligationem. Quapropter non placet, quod dicit Pontas *hic* caſ. 16. eum, qui duxerat Paulam, & ratione maleficii ab ea *ſeparatus*, duxit Gertrudem, quam cum ob perſeverantiam maleficii cognoſcere non poſſet, ope dœmonis maleficium ſolvit, teneri de novo contrahere cum Gertrude. Quare enim cum iſta potius quam cum *illa*, vel alia quacumque contrahere tenebitur, qui neutram valide *duxerat*, & ad utramque pariter potens evaſit? Quapropter ei licitum crederem cum quacumque matrimonium, ſecluſo ſcandali, aut perverſi rumoris metu contrahere.

Quædam hic addenda cum Sanchez lib. 7. diſp. 94. & aliis, 1. maleficium vulgo reſpectivum eſſe ad unam: unde qui cum ſecunda contraxit, & facile conſummavit, nihil circa præcedentis impedimenti exiſtentiam ſollicitus eſſe debet.

2. In dubio an impedimentum ex maleficio ſit perpetuum an temporale, præſumi perpetuum poſt triennem experientiam, *ne alioqui pars* maleficii expers, in æternum expectare cogatur; *& ita docent S. Antoninus*, aliique ſeu Juriſperiti ſeu Theologi apud *Sanch. ibid. n. 12.*

3. Si mulier ipſa ei, cui poſtea nupſit, procuraverit maleficium, nihilo plus valebit matrimonium; neque enim valor ejus ex conjugum voluntate pendet, ſed ex natura rei: quamquam maleficus damna ex nefario ſuo facinore emergentia compenſare debet.

4. Uſum eſſe in Gallia, ut diſſoluto ſemel matrimonio, non ſolum ratione maleficii, ſed etiam ratione frigiditatis, pars quæ ad alias nuptias convolavit, non compellatur * reverti ad primum conjugem; ſive quia præſumitur impedimentum fuiſſe reſpectivum; ſive quia in Eccleſia Gallicana receptum ſit, ut qui tentatam bona fide copulam non poſſunt intra certum tempus perficere, cenſeantur contraxiſſe cum impedimento dirimenti; tam enim hoc ſtatui potuiſſet, quam ſtatui potuerit, ut impuberes pubertati proximi invalide contrahant; ſive demum quia difficile probari poteſt eum, qui rite judicatus eſt impotens, potentem evaſiſſe, cum filii, quos deinceps habuiſſe putat, ut illius, ſic & alterius eſſe queant; de quo vide Gibert in notis ad n. 13. c. 25. lib. 5. Cabaſſutii.

* V. Fevret l. 5. c. 4. n. 13.

Fa-

Fatendum tamen eſt, hanc diſciplinam multum habere difficultatis, non ſolum quia caput, *Si per ſortiarias*, cui præcipue innititur, nec eſt Papæ cujuſquam, nec Concilii, ſed ſolum Hincmari Remenſis: verum etiam quia in eo agitur dumtaxat de impedimento per maleficium parto; quod, quia reſpectivum eſſe ſolet, merito ſcripſit Hincmarus: *Si forte ſanare non potuerint, ſeparari valebunt; ſed poſtquam alias nuptias expetierint, illis in carne viventibus, quibus juncti fuerant; prioribus quos reliquerant, etiamſi poſſibilitas concubendi eis reddita fuerit, reconciliari nequibunt*. In his circumſtantiis ne uno quidem paſſu procedendum * ſine Epiſcopi conſilio. Certe allegata Eccleſiæ Gallicanæ praxis, non uſque adeo certa eſt & conſtans; cum Sambovius & Pontas hic caſ. 12. utique rerum Gallicarum periti, aperte reſpondeant ſponſum etiam ex Officialis ſententia a priori uxore ſeparatum, quantumcumque ad novas nuptias tranſierit, ad priorem ſponſam reverti debere, quoties conſtat eum immerito impotentiæ poſtulatum fuiſſe, niſi tamen in Religione ſolemniter profeſſus fuerit; tunc enim matrimonium præcedens, quod conſummatum non fuit, ipſo jure diſſolveretur.

* *V. Odo de Soliaco Pariſ. Epiſc. in ſtatutis an. 1199. Syn. 1. cap. De matrim.*

Duo hic ſuperſunt paucis explananda. 1. quid de impuberum. 2. quid de hermaphroditorum connubiis ſentiendum ſit.

Quod ad impuberes attinet, eorum matrimonia Jure Eccleſiaſtico nulla ſunt, ut patet ex cap. 14. *De deſponſ. impub.* & ex variis quæ Juri Canonico concordant Parlamentorum Areſtis, quorum aliqua videris apud auctorem Collat. Andeg. tom. 3. pag. 49. idque merito conſtitutum eſt ob ſummam, quæ in re tanti momenti neceſſaria eſt, prævio maturo examine libertatem.

Hæc regula triplicem habet exceptionem. Prima eſt in gratiam Principum, quos aliquando etiam impuberes, ob bonum pacis, matrimonialiter conjungi expedit: & tunc habenda eſt diſpenſatio vel a Papa, vel ab Epiſcopo loci; hæc enim poſtrema ſufficit, ut in citatum titulum obſervat Navarrus lib. 4. Conſil. conſil. 5. & ex eo auctor Collat. Andeg. ibid. pag. 53.

Secunda in iis locum habet, qui cum impuberes contraxerint, adepta pubertate, cohabitare perrexerunt. Hæc enim cohabitationis continuatio validum facit id, quod ab initio irritum erat, juxta quoſdam Doctores; quamquam alii, & melius, matrimonia hæc de novo in facie Eccleſiæ contrahenda eſſe contendant; ut certius firmetur, quod non valebat ab initio.

Tertia, quam paſſim admittunt extranei, in iis eſt, in quibus malitia ſupplet ætatem, id eſt, qui ante pubertatis annos generare poſſunt, quod aliquando contingere probat S. Hieronymus in Epiſt. ad Vitalem, exemplo tum Regis Achab qui annos undecim natus genuit Ezechiam; tum pueri, qui anno ætatis ſuæ nono nutricem ſuam reddidit prægnantem. Aliud ſubminiſtrat Albertus Magnus exemplum puellæ, quam propriis oculis viderat; quæque anno ætatis nono concepit, & decimo peperit.

Confer. 4. Reg. 16. v. 2. & c. 18. v. 2.

Cenſent tamen multi impuberum conjugia in hoc ultimo caſu pro invalidis habitum iri a ſupremis Curiis. At merito obſervat citatus auctor Coll. Andeg. periculoſam admodum, & ſatis iniquam fore talium ſeparationem, ſi certo, v. g. ex conceptu puellæ, conſtaret de matri-

monii conſummatione. Addo in eodem caſu illicitum eſſe Parocho quidpiam moliri inconſulto Epiſcopo.

De hermaphroditis docet Cabaſſut. lib. 3. c. 25. n. 17. 1. eos, ſi contrahant, ſecundum ſexum prævalentem contrahere debere: quis vero ſexus prævaleat, per inſpectionem expertorum dijudicari; in dubio autem hermaphroditi aſſertioni ſtandum eſſe. 2. ſi æqualiter utriuſque ſexus compotes ſint, quod alibi monuimus raro aut numquam contingere, poſſe eos ſecundum quem maluerint ſexum inire nuptias: ſic tamen ut facta ſemel ſexus unius electione, poſt conjugis mortem licite variare nequeant, ob ſummam rei indecentiam, quæ tamen ſecundi conjugii validitatem non perimeret. 3. & id quidem in hac materia capitale eſt, Parochum non prius ſuam hermaphroditi conjugio præſentiam exhibere poſſe, quam Eccleſiaſticus Judex & cognoverit de ſexus prævalentia, & exegerit declarationem juramento firmatam nunquam deinceps altero ſexu utendi ad matrimonium: *Cum enim*, inquit, *pertineant hæc ad forum externum, Parochus ſe his temere ingereret ante Judicis ſententiam; niſi forte talis eſſet hermaphroditus, quem certum omnino foret uno dumtaxat ſexu valere*. Hunc Cabaſſutii locum non tetigit Gibert, quem idcirco viſus eſt approbaſſe. His omnibus præmiſſis, ſit

Conclusio. Eccleſia diſpenſare non poteſt in impedimento impotentiæ.

Prob. Impedimentum, quod tale eſt ex rei natura, non poteſt ab Eccleſia relaxari: atqui impedimentum impotentiæ, ante quamcumque Eccleſiæ conſtitutionem, & ex ipſa rei natura verum eſt impedimentum: nam, ut ſupra dicebat S. Thomas, quamvis actus carnalis copulæ non ſit de eſſentia matrimonii, tamen potentia ad actum eſt de eſſentia ejus; ergo.

CAPUT DECIMUM-QUINTUM.

De impedimento raptus.

Antequam raptus impedimentum explicetur, operæ pretium erit totum ea de re Tridentini Decretum referre. *Decernit S. Synodus*, ajunt Patres Seſſ. 24. c. 6. *inter raptorem & raptam, quamdiu ipſa in poteſtate raptoris manſerit, nullum poſſe conſiſtere matrimonium. Quod ſi rapta a raptore ſeparata, & in loco tuto & libero conſtituta, illum in virum habere conſenſerit, eam raptor in uxorem habeat; & nihilominus raptor ipſe, & omnes illi conſilium, auxilium, & favorem præbentes, ſint ipſo jure excommunicati, ac perpetuo infames, omniumque dignitatum incapaces: & ſi Clerici fuerint, de proprio gradu decidant, Teneatur præterea raptor mulierem raptam, ſive eam in uxorem duxerit, ſive non duxerit, decenter arbitrio judicis dotare.*

Raptus definiri poteſt, Crimen, quo femina e loco tuto extrahitur, & transfertur in locum, ubi raptoris poteſtati ſubeſt, idque libidinis explendæ, vel matrimonii contrahendi cauſa.

Dicitur 1. *crimen*, quo quidem vix ullum aliud in ſocietate civili pernicioſius fingi poteſt, ut ex ſe patet: unde juxta Regni leges pœna mortis plectitur, ut videre eſt tum in Edicto Bleſenſi art. 42. tum

in

Digitized by Google

in alio Ludovici Juſti Edicto, dato ann. 1639. quo eamdem capitis pœnam art. 3. decernit.

Dicitur 2. quo *femina*; ſive enim virgo, ſive corrupta, ſive vidua, ſive quæ alii jam marito conjuncta ſit, per vim abducatur, perinde eſt ad raptum: quia Tridentinum omnibus perſonis, quæcumque eæ ſint, ſalvam facere voluit matrimonii libertatem. Quin & ſi propria ſponſa, gallice *fiancée*, invita rapiatur, cenſent Azor. & Sanch. lib. 7. diſp. 13. n. 15. raptum committi, non ſolum cum raptæ legitima ſupervenerat a ſponſalibus reſiliendi cauſa, quem caſum admittunt omnes, ſed & in alia quacumque hypotheſi. Aliud eſſet, ſi quis eam, quam de parentum conſenſu deſponſavit, & quam deinde ſibi abſque ulla ratione denegant parentes, volentem & conſentientem abduceret; quia ſcilicet, uti notatum eſt a Silvio 2.2.q.154. art. 7. *Sponſus ratione ſponſalium habet aliquid juris ad matrimonium cum ipſa conſentiente perficiendum, etiamſi parentes reclament.* Idipſum docet Pontas, ubi de hoc impedimento caſ. 3. An nomine feminæ, vir etiam intelligatur in præſenti, expendam infra.

Dicitur 3. *extrahitur*, vel *phyſice* per injectionem manuum, vel *moraliter* per minas graves, aut metum gravem; item vel per ſe, vel per alium: in his enim modis ſubſiſtit ratio raptus. Poſſet tamen tertius, qui nec per ſe, nec per alium rapuit, contrahere cum rapta; quia cum raptor non ſit, nec raptorum pœnis ſubjacere debet.

Dicitur 4. *e loco tuto*, ſive is ſit parentum, tutorumve domus, ſive ædes Monaſterii, aut alterius cujuſcumque loci, in quo mulier, ut violentiæ ſubduceretur, repoſita fuerit.

Dicitur 5. *& transfertur in locum*, ſeu is raptoris ſit, ſeu amicorum ejus, ſeu talis, ut perſona rapta vim pati merito cenſeatur.

Dicitur 6. *Idque vel libidinis, vel matrimonii cauſa*; in utroque enim ſalvatur tota raptus ratio. Sed an ſalvetur ratio raptus matrimonium annullantis, cum ſolius libidinis intuitu rapta eſt mulier, controvertitur inter Canoniſtas. Negant Sanchez, & alii, quos non improbat auctor Collat. Andegav. tom. 3. pagin. 77. & adducunt pro ſe deciſionem S. Congregationis. Contrarium tenet cum aliis Cabaſſutius lib. 3. cap. 26. poſt Bonacinam * qu. 4. punct. 18. num. 2. & 5. ubi etiam pro ſe declarationem Cardinalium adducit. Hæc ultima opinio & tutior eſt oppoſita, & ad minus æque probabilis: quia raptus, ſive fiat libidinis aut matrimonii cauſa, perinde officit matrimoniorum libertati, adeoque verus eſt raptus ad ſenſum Concilii Tridentini.

Addit Cabaſſutius ibid. non eſſe huic pœnæ locum, ſi puellæ ſtuprum per vim ſine abductione illatum fuerit, quia tunc deeſt raptus, licet non deſit gravior injuria. Nec cenſeretur abductio, ſi virgo, ut facilius violaretur, ex uno cubiculo in aliud ejuſdem domus contraheretur; aut ſi inventa in agro, per aliquot paſſus eumdem in finem e loco, in quo erat, in alium deduceretur. Si puella de parentum aut tutorum conſenſu, non autem de ſuo raperetur, nec deſineret raptus, nec annexa eidem matrimonii invaliditas.

Raptus duplex diſtinguitur, alter *violentiæ* modo definitus, quo ſcili-

* Bonacinam pro oppoſita opinione citat auctor Coll. Pariſ. tom 2. p. 374. ſed male prorſus, niſi Theologus ille in alia editione ſe emendaverit. Utor ego edit. Pariſienſi an. 1645.

cet mulier renitens, & invita e loco tuto per vim abducitur; alter *ſeductionis*, quo mulier blanditiis, perſuaſionibus, illecebra voluptatis, aut quocumque alio motivo ſeducta, invitis iis, a quibus dependet, raptorem volens ſequitur: prior vocatur raptus in feminam, poſterior raptus in parentes.

Cabaſſ. ibid. nu. 20.

Certum eſt, raptum violentiæ eſſe impedimentum dirimens; ſed graviter controvertitur idem ne dicendum ſit de raptu ſeductionis, ſeu *subornationis*.

Negant paſſim extranei, quos ſequitur Cabaſſut. ibid. num. 21. Ratio eorum præcipue duplex eſt, eaque gravis. 1. quod finis Concilii Tridentini is unice fuerit, ut libertati conjugiorum provideretur: atqui ſtat tota matrimonii libertas, cum mulier volens, & conſentiens abducitur, ergo. 2. Quia in raptu ſeductionis nihil deprehendi poteſt vitii præter injuriam illatam parentibus, ſine quorum conſenſu initur matrimonium: atqui matrimonia a filiis contracta abſque parentum conſenſu non ſunt invalida, ut expreſſe definiit Tridentinum Seſſ. 24. cap. 1. ergo.

Oppoſitum tenent communiter Galli; quibus etiam ſubſcribunt extranei quidam, quos inter citat auctor Coll. Pariſ. Marcum *Paulum* a Lugduno Romanum Jeſuitam, & Corradum lib. 7. diſp. Apoſt. cap. 6. num. 55. & hæc opinio, quæ in univerſis pene Galliis obtinet, & tutior eſt, cum validitati Sacramenti conſulat, & ad minus tam probabilis quam oppoſita.

Prob. autem 1. quia cum Synodus Tridentina raptum impedimentis annumeravit, voluit & novum inducere impedimentum, & antiquis Imperatorum contra raptores ſanctionibus, quæ temporis lapſu collapſæ erant, vim & robur priſtinum reſtituere: atqui neutrum fieri potuit, niſi raptu ſubornationis inter impedimenta conſtituto. Nam 1. non induxit ſancta Synodus novum impedimentum, ſi ſolo violentiæ raptu matrimonia dirimi voluerit; cum omni & quocumque tempore, vis quæ libertatem aufert, matrimonium perimere judicata fuerit. 2. nec aliter potuit eadem Synodus collapſas Chriſtianorum *Imperatorum Conſtitutiones* renovare: iis enim diſerte præceptum eſt, *ut qui rapiunt feminas, vel furantur, vel ſeducunt* (aut qui *ſive volentibus, ſive nolentibus* virginibus, *vel aliis mulieribus tale facinus perpetrant*) *eas nullatenus habeant uxores*; verba ſunt tum Caroli magni lib. 9. capitul. capit. 96. tum Juſtiniani L. *Raptores*, Cod. *De raptu virg.* ergo.

Prob. 2. quia utique intendit ſapiens Concilium id avertere, quod in raptu deterius eſt, & matrimoniorum ſanctitati magis injurioſum: atqui talis eſt juncta tranſvectioni puellæ ſeductio. Plerumque enim multo facilius reſiſtitur violentiæ apertæ, quæ cor abalienat, nedum conciliet, quam inſidioſis perſuaſionibus, blanditiis, muneribus, iiſque, ut loquuntur, jura, *odioſis artibus*, quibus ſenſim frangitur virtus junioris perſonæ. Certe, ait teſte experientia Albertus magnus, *perſuaſio fallax magis offuſcat animum volentis, quam metus*. Et vero quantum voluntati puellæ inurere vulnus debuit ſeductor, ut faceret *eam velle in tantum dedecus ſe prodere*, quemadmodum loquitur Juſtinianus leg. 1. Cod. *De raptu*.

Prob. 3. quia Edictum Bleſenſe ab Henrico III. ſub ipſis Cleri Gallicani oculis, & eodem cooperante compoſitum, Tridentini Concilii men-

Digitized by Google

mentem aſſequi debuit: atqui in eo Edicto diſerte reprobatur raptus ſeductionis. *Voulons que ceux qui ſe trouveront avoir ſuborné fils, ou filles mineures de vingt-cinq ans, ſoux pretexte de mariage, ou autre couleur, ſans le gré, ſeu, vouloir & conſentement expres des peres, meres, ou des tuteurs, ſoient punis de morte;* ergo. *Art.* 42.

Prob. 4. quia ubi lex non diſtinguit, nec nos diſtinguere oportet: atque lex Tridentina non diſtinguit inter raptorem violentum, & ſeductorem. Imo nec diſtinguere potuiſſet, niſi contradicendo doctrinæ Doctoris Angelici, quam ſemper tanti fecit: ſic enim habet ille 2. 2. quæſt. 154. art. 6. *Violentia quandoque infertur tam ipſi virgini quam patri, & quandoque infertur patri, ſed non virgini, puta cum ipſa conſentit, ut per violentiam de domo patris abſtrahatur; qualitercumque violentia adſit, ſalvatur ratio raptus.*

Prob. 5. quia conſuetudo nihil habens mali, modo ſaltem tolerata ſit & legitime præſcripta, impedimentum dirimens inducere poteſt; idque ſi verum ſit de conſuetudine unius Diœceſis, quanto magis de conſuetudine totius cujuſdam Regni: atqui conſuetudo Galliæ raptum ſeductionis inter impedimenta dirimentia pene ubique repoſuit; ergo. Ita multi ex noſtris, quos inter vide explicationem gallicam ſeptem Sacramentorum, auctore Illuſt. Epiſcopo Tutelenſi tom. 3. pag. 350. *Collat. Andeg. tom. 2. pag. 23.*

Nec nocent alterius opinionis momenta. Unde

Ad 1. neg. min. voluntas enim *incantata dolo & illecebris*, quæ nemo auferre poteſt, non eſt ſatis ſui compos, ut plenam habere libertatem cenſeatur, ſed plus ligatur, quam ſi metu devincta eſſet, prout ſtatim ajebat Albertus magnus: atqui ubi intervenit raptus reductionis, jam voluntas puellæ faſcinata eſt & incantata; nec quiſquam eſt, qui illecebras illas, & quaſi interiorem, qua vincitur, catenam auferre poſſit: quamdiu enim inter manus ſeductoris, a quo rapta eſt, ſubſiſtit, tandiu ille dolos, artes & incantamenta multiplicat; ergo ſapienter conſtitutum eſt, ut puella tunc non cenſeatur eſſe ſui juris, ac proinde ſibique ſuiſque parentibus reddenda ſit, antequam irrevocabiliter contrahat.

Ad 2. neg. maj. ſeductio enim, etſi gravem parentibus injuriam facit, at non ſolis; cum etiam perſonæ ſeductæ & raptæ libertati magnopere noceat, & vetet, ne ſerio perpendat gravitatem contractus, quem init, & quem ut plurimum deteſtaretur, ſi ſibi ſuiſque reddita eſſet, & rem totam tranquilliori animo ponderare poſſet.

Ceterum ſeductionis raptus quaſdam requirit conditiones.

Et quidem 1. non habet locum, niſi in puellis aut filiis minoribus, ſeu necdum natis annos viginti quinque: qui enim majores ſunt, non cenſentur patriæ poteſtati ſubjecti, ſed ſui juris. Si tamen ſeductio inceperit in minoritate, & parentes ante reſtiterint, quam perſona rapta majoritatem attigerit, ſtabit impedimentum etiam adepta majoritate, prout docere videtur Duperrai pag. 110. *Collat. Parif. tom. 2. p. 384.*

2. Præter ſeductionem requiritur vera puellæ extractio e loco tuto.

3. Oportet etiam ut res inſciis parentibus peragatur: ſi enim conſentirent (& ipſa ſimul, ut in præſenti ſupponimus) non eſſet raptui locus.

4. Neceſſum quoque eſt ut puella rapta, ſit alioqui bonis moribus. Etſi enim raptus violentiæ in muliere aliunde vitiata locum habere poteſt: at non raptus ſeductionis in eadem præſumetur, ſed nova

peccandi libido. Excipe niſi mulier a crimine deſtitiſſet, & ſaniorem agendi rationem fuiſſet amplexa.

Quæres an raptus impedimentum ſtet, ſi mulier per vim filium minorem abduxerit.

Negat Pontas caſ. 5. cenſetque matrimonium hoc in exteriori foro, & quoad effectus civiles invalidum fore, intus autem, & coram Deo non minus valiturum, quam valeant matrimonia minorum, quibus nec parentes, nec qui parentum vicem gerunt tutores conſenſerint. Ratio ejus eſt, quod verba legis pœnalis ſtricte intelligi debeant, & prout ſonant: porro ſacri Canones ita loquuntur de raptoribus, ut de raptricibus altum ſileant. Addi poteſt, quod ex jure de his, quæ raro contingunt, non conſtituantur leges: porro rarum & rariſſimum eſt, ut mulier virum rapiat; ergo de hoc jus nihil pronuntiavit.

Contraria tamen opinio melior nobis videtur. 1. quia ideo Tridentina Synodus raptus impedimentum conſtituit, ut matrimoniorum libertati conſuleret: atqui hæc libertas perinde auſertur, ſi femina rapiat virum, ac ſi vir feminam. 2. quia alia matrimonii impedimenta, uti *criminis*, metus, honeſtatis publicæ feminas æque ac viros afficiunt; ergo *& impedimentum* raptus. 3. quia ex jure ſub maſculino ſexu venit etiam femineus, ſaltem in correlativis, & ubi eadem militat ratio, ut bene probat Pikler: atqui vir & femina in rebus *matrimonii ſunt* correlativa, & ibi eadem reperitur ratio; ergo.

Atque hinc corruunt alterius partis momenta. Nam ad 1. patet Tridentinam Synodum nomine raptoris, & raptricem comprehendiſſe.

Ad 2. 1. neg. maj. quæ falſa eſt, cum in caſibus alioqui raris eadem reperitur ratio. Certe raro etiam contingit, ut mulier gravem viro metum incutiat; & tamen matrimonium ex gravi metu etiam a muliere incuſſo contractum non valeret.

2. neg. min. legitur enim mulieres non paucas, ſive famulorum, ſive amicorum ope rapuiſſe viros; & id non ita pridem evenerat, quo tempore ſcribebat Pikler; ergo.

Impedimentum raptus nec perpetuum eſt, ſicut *alia impedimenta*, nec ut & eadem diſpenſatione finitur; ſed tunc demum deſinit, cum *rapta a raptore ſeparata, & in loco tuto ac libero conſtituta, illum in virum habere conſenſerit*. Quæ Tridentini verba temperant juris illius rigorem, quo raptores ab earum quas rapuerant nuptiis arcebantur in perpetuum: ante tamen quam raptor raptam ducat, excommunicationis, quam *ipſo jure* incurrit, abſolutionem ſibi procurare debet. De hac pœna, ejuſque extenſione vide Sanchez l. 7. diſp. 13. ubi cenſuram hanc non eſſe reſervatam evidenter probat.

CAPUT DECIMUM-SEXTUM.

De impedimentis prohibentibus, eorumque diſpenſatione.

IMpedimentum prohibens tantum, ſeu impediens, eſt illud quod impedit ne matrimonium licite contrahatur, non autem ne contrahatur valide. Duodecim aliquando fuere hujus generis impedimenta, quæ ad quinque ſequentibus verſibus expreſſa præſenti jure rediguntur.

Eccle-

Digitized by Google

Eccleſiæ vetitum, nec non tempus feriatum,
Atque Catechiſmus, ſponſalia, jungito votum,
Impediunt fieri, permittunt juncta teneri,

Per *Eccleſiæ vetitum* tria intelliguntur. 1. prohibitio ab Epiſcopo, atque etiam a Parocho facta cuipiam ne contrahat, donec v.g. perpenſum fuerit, an non contrahentes aliquo teneantur impedimento. 2. excommunicationis & interdicti ſtatus: excommunicatio enim etiam minor, arcet a matrimonio. Eſt quidem non nihil dubii, an idem efficiat interdictum: ſed vel ipſa hujus dubii ratio ad Superiorem recurrere compellit. 3. demum omiſſio promulgationis bannorum, quam Eccleſia matrimonio præmitti jubet, niſi legitima adſit diſpenſandi ratio.

Per *tempus feriatum*, intelligitur ſacrum illud tempus, quo Eccleſia nuptias celebrari vetat, nimirum *ab Adventu Domini noſtri Jeſu Chriſti, uſque in diem Epiphaniæ, & a feria quarta cinerum, uſque in octavam Paſchatis incluſive*. Ambigitur autem, an eo tempore prohibeatur ipſum ſimpliciter matrimonium, an ſolum ſolemnitates ejus, quæ ut plurimum ex abuſu ſunt ſolemnis traductio ſponſæ in domum ſponſi, pompa exterior, publica vanæ lætitiæ ſigna, choreæ, & convivia. Sed tutius videtur, ipſas ſecundum ſubſtantiam nuptias prædictis temporibus prohiberi. 1. quia Nicolaus I. in reſponſione ad Bulgaros expreſſe aſſerit quo tunc temporis *nec uxorem ducere, nec convivia facere* licitum ſit, ubi non modo ſolemnitates, ſed & matrimonium prohibetur. 2. quia Eccleſiæ mens hic præcipue inſpicienda eſt, ut Fideles orationibus & pœnitentiæ intenti, voluptati, quantum fieri poteſt valedicant: quis porro dixerit, nuptias etiam citra ſolemnitatem celebratas, orationis & pœnitentiæ amicas eſſe, inimicas vero voluptatis? Certe ait S. Thomas in 4. diſt. 32. quæſt. unic. *ipſa nuptiarum novitas ad voluptatum curam animos occupat, illoſque vana lætitia diſſolvit*. 3. quia ſolemnis a Sacerdote benedictio, ſolemnitatem nuptiarum ingreditur, ut fatentur adverſarii; ergo Adventus & Quadrageſimæ tempore tollenda eſſet hæc benedictio: atqui tamen vetat Concilium Tridentinum, ne matrimonia celebrentur, abſque eo quod ſponſis benedicat Sacerdos per hæc verba *Ego vos in matrimonium conjungo: in nomine Patris &c.* Trident. Seſſ. 24. c. 10.

Catechiſmus varie a variis exponitur. Alii eo nomine intelligunt inſtructionem, quæ Baptiſmum præcedebat, cum ſcilicet ad Eccleſiæ fores Catechumeni, ad regenerationis lavacrum præparandi, Chriſtianam doctrinam edocebantur: hæc enim inſtructio, ut pote initium quoddam Baptiſmi, conſtituebat impedimentum prohibens, ex cap. 2. *De cognat. ſpirituali* in 6. Alii per Catechiſmum intelligunt munus illius qui imperfecte patrinus eſt, cum ſcilicet infanti privatim baptizato ſupplentur cæremoniæ.

Sed non convenit inter Theologos, an ex Catechiſmo juxta utrumque vel alterutrum ſenſum intellecto, naſcatur hodie impedimentum impediens. Affirmant aliqui, ſed negant alii & melius cum Sanch. lib. 7. diſput. 10. n. 12. 1. quia cognatio ſpiritualis, ad patrinos & matrinas relative tum ad baptizatum, tum ad ejus patrem & matrem, reſtricta fuit a Tridentino, *omnibus inter alias perſonas hujus cognationis ſpiritualis impedimentis omnino ſublatis*, ſi autem extra patrinos impedimentum *omne omnino* ſublatum fuerit, palam eſt nullum, ne prohibens quidem, ex puro Ca- Seſſ. 24. cap. 2.

Digitized by Google

techiſmo oriri poſſe impedimentum. 2. quia ſacra Congregatio definiit, eum, *qui in Eccleſia fuit præſens infanti, qui domi vere fuit baptizatus, ſi deinde in Eccleſia fuerunt ſervatæ ſolemnitates, nullam cognationem ſpiritualem con-* Tom. 2. *traxiſſe*. Hæc opinio uſque adeo videtur certa auctori Collat. Andeg. p. 40. ut eam contra deciſionem Ritualis Andegavenſis tueatur.

Sponſalia ſic dicta a ſpondendo, ſunt futuri matrimonii mutua promiſſio, acceptata, inter perſonas habiles. Cum autem ei, cui data eſt fides præſertim in re tanti momenti, eadem regulariter ſervari debeat, certum eſt, eum, qui poſt ſponſalia cum Clotilde, Mariam ducit, regulariter loquendo gravis culpæ conſcium fieri. An autem & quando a ſponſalibus reſilire liceat, expendunt Theologi in Tract. de Matrimonio.

Denique *votum ſimplex*, quo quis vel Ordinum ſuſceptionem, vel ingreſſum Religionis, vel abſtinentiam ſeu a venereis, ſeu a conjugio vovit, obſtat ne matrimonium licite contrahatur. Si enim facta homini promiſſio ſervari debet, quanto magis quæ facta eſt Deo.

Ex dictis patet non quinque, ſed quatuor nunc eſſe impedimenta impedientia, quæ hoc exprimi poſſunt verſu.

Sacratum tempus, vetitum, ſponſalia, votum.

Non abs re fuerit hic annotare eos, qui norunt aliquem impedimento etiam ſimpliciter prohibente alligari (excepto utique ſacrati temporis impedimento, quod nemini ignotum eſſe poteſt) teneri ad faciendam Parocho revelationem ejus: tum quia Eccleſiæ, quæ cujuſcumque impedimenti revelationem generatim & indiſtincte præcipit, ſine gravi peccato reſiſti non poteſt, præſertim cum impedienda eſt Sacramenti profanatio; tum quia non licet alterius ſacrilegio conſentire: conſentit autem, qui non impedit, cum poteſt; & ita docet Pontas hoc tit. caſ. 2.

Ne rem obviam & facilem alio remittamus, duo hic expendenda ſunt. 1. quis in impedimentis ſimpliciter prohibentibus diſpenſare queat. 2. quid in ordine ad redditionem debiti operentur hæc impedimenta in iis, qui eiſdem ligati contraxerunt.

Quod ad primam partem attinet, nodum ſecat Pontas *tit. Diſpenſe de mariage*, his brevibus verbis; *Tout Eveque peut diſpenſer de tous les em-* Tom. 1. *pechemens qui ne ſont que prohibitifs:* quæ reſponſio eidem excidit incau- p. 1285. to, & omnino falſa eſt; unde ſit

REGULA I. Si impedimentum ſit ex tempore, vel ex vetito, poteſt Epiſcopus diſpenſare. Si ſit ex ſponſalibus, nec ipſe poteſt, nec Papa. Si ſit ex voto, poteſt quandoque, quandoque non poteſt.

Ratio primæ partis eſt; quia ex uſu & conſuetudine receptum eſt, ut Epiſcopi, quoties id neceſſarium vel utile cenſent, permittant matrimonia temporibus alioqui prohibitis celebrari. Et vero ex Gloſſa in c. 29. *De ſentent. excomm.* * *poſſunt Epiſcopi diſpenſare, ubi ſpecialiter diſpenſatio non eſt inhibita*, ſeu a jure, ſeu a conſuetudine: atqui Epiſcopis nullibi inhibitum eſt, ut tempore *ſacrato* diſpenſent; ergo licet prohibitio eodem tempore ineundi matrimonia, ſit a jure communi, poſſunt tamen in ea Epiſcopi, ſeu per ſe, ſeu per Vicarios generales diſpenſare.

Quod ſpectat ad *vetitum*, poſſunt quoque in eo diſpenſare Epiſcopi, prohibitionem ſive a ſemetipſis, ſive a Parocho factam tollendo. Si tamen pro-

* Fallit hoc Gloſſæ dictum, ſi generaliter ſumatur. Vid. de legib. pag. 358.

Digitized by Google

prohibitio vel a Metropolitano aut ejus Officiali in caſu appellationis confirmata eſſet; vel facta fuiſſet ob cauſam ſubſiſtentem, male prorſus diſpenſarent, ut ex terminis evidens eſt.

Si per vetitum intelligatur tempus interdicti, poſſunt quoque Epiſcopi diſpenſare; quia in dubiis caſibus diſpenſare poſſunt: dubium autem eſt, an interdicti tempore matrimonia celebrare prohibitum ſit, prout dixi in Tract. de Cenſur. part. 2. c. 3. art. 2.

Si tandem vetitum oriatur ex excommunicatione, quam quis incurrit, non poteſt Epiſcopus diſpenſare, niſi tollendo excommunicationem; a qua, licet quis etiam invitus abſolvi poſſit, nunquam tamen ſic abſolvi poteſt, ut Sacramenta licite & ſancte recipiat, niſi prius Eccleſiæ aut Deo per pœnitentiam ſatisfecerit.

Ratio ſecundæ partis eſt; quia ſponſalia legitima continent promiſſionem quæ ſine tertii præjudicio & injuria violari non poteſt: atqui ne ipſe quidem Papa permittere poteſt, ut inferatur præjudicium tertio; ergo oportet ut partes reſiliant, aut habeant juſtam reſiliendi cauſam, quæ a Judice approbetur.

Ratio tertiæ partis eſt; quia quorumdam votorum diſpenſatio Papæ reſervata eſt, ex conſuetudine in multis, non tamen in omnibus Diœceſibus præſcripta; quorumdam vero relaxatio ad Epiſcopos pertinet. Quæ porro caſtitatis vota Papæ reſervata ſint, dixi in Tract. de Relig. c. 4. ar. 7.

Hic tamen notandum cum auctore Coll. Andeg. tom. 2. pag. 70. quod Epiſcopus in voto caſtitatis alioqui Papæ reſervato diſpenſare valeat, ſi qua circumſtantia celeriorem exigat diſpenſationem, quam quæ a Papa obtineri poſſit: puta ſi timeatur ne juvenis qui ſub ſpe matrimonii puella voto caſtitatis aſtricta abuſus eſt, ab ea, ut nunc conſentit, ducenda avertatur, niſi matrimonium incontinenti & abſque longiori mora celebretur. Ratio eſt, quia reſervatio alioqui & Eccleſiæ bono, & ſaluti animarum perniciosa foret. Idem eſt ſi grave vel incontinentiæ vel ſcandali periculum, ex una parte, ex alia vero diſtantia locorum, vel paupertas perſonæ diſpenſationis accelerationem poſtulet: ita cum Suarez, Leſſio & aliis pluribus docent Sanch. lib. 8. d. c. n. 22. & Pikler, qui tamen notat rariſſime occurrere caſus tam urgentes ut Romam uſque recurri non poſſit. Nec nocet partium paupertas, niſi votum ſit notorium, cum in Pœnitentiaria omnia gratis expediantur: aut ſaltem paupertas illa quam maxima eſſe debet.

Regula II. Si impedimentum ſit ex tempore ſacrato, vel ex ſponſalibus, non peccat, qui conſummat matrimonium; ſi ſit ex prohibitione Judicis Eccleſiaſtici, cenſent aliqui quod peccet ſemper; ſi demum ſit ex voto ſimplici, peccat quoties petit debitum, vel prima vice reddit. Ita Piſelli.

Prob. 1. pars, quia licet prohibitum ſit, ne quis in hoc circumſtantiarum genere uxorem ducat, haud tamen prohibitum eſt, ne initum matrimonium conſummet: etſi optandum ſit ut tempore ſacrato, ſeu, ut alii dicunt, feriato, quantum ſine periculo fieri poteſt abſtineatur ab opere conjugali.

Prob. 2. pars, quia matrimonii conſummatio in hocce caſu, videtur eſſe continuatio prioris contemptus, quo contra Judicis Eccleſiaſtici prohibitionem initum eſt idem matrimonium.

Prob. 3.

Digitized by Google

Prob. 3. pars, quia qui directe vel indirecte caſtitatem vovit, agit contra votum quoties aliquid exigit oppoſitum caſtitati: non agit tamen contra votum cum reddit id quod debet, quia votum juri alieno præjudicare non poteſt: excipe cum prima vice reddit, quia adhuc penes eum eſt non reddere, cum poſſit ante matrimonii conſummationem, Religionem ingredi, & quodcumque emiſit caſtitatis votum adimplere. Sed fuſior horum inveſtigatio non eſt præſentis loci.

Non recenſui hæreſim partis alterius inter impedimenta prohibentia, quia hoc a nemine factum inveni: & tamen animadverti ne ipſos quidem viros Principes, Hæreticis matrimonialiter conjunctos fuiſſe ſine pravia, eaque obtentu admodum difficili Romani Pontificis diſpenſatione.

CAPUT DECIMUM-SEPTIMUM.

A quibus, & qualiter obtinendæ ſint diſpenſationes matrimoniales.

UT generalem eorum, quæ ad hoc argumentum pertinent, notitiam ſubminiſtremus, operæ pretium eſt præſens caput in tres *Articulos* dividere. In primo expendemus, quando, & ad quod Romæ Tribunal, & qua demum forma, ſive ad Pœnitentiariam, ſive ad Datariam recurrendum ſit. In ſecundo explicabimus quid ab iis præſtari debeat, quibus Apoſtolica Sedes Reſcriptorum ſuorum executionem demandat. In tertio quid in hac parte poſſint Epiſcopi, diſcutere conabimur.

ARTICULUS PRIMUS.

Unde & quomodo obtinenda Romæ diſpenſatio.

NOt. 1. impedimenta omnia jure ſolum Eccleſiaſtico conſtituta, a Pontifice Romano poſſe relaxari. Ratio eſt: tum quia per quas cauſas res naſcitur, per eaſdem etiam diſſolvi poteſt; tum quia *alioqui* nemo in Eccleſia diſpenſare poſſet, cum Epiſcoporum *nullus plus habeat* auctoritatis quam Summus Pontifex: unde vel ab *omni prorſus* diſpenſatione abſtinendum eſſet, quod utique fieri non poteſt, quia *legi inſiſtere, cum ejus obſervantia infert præjudicium, crudelitatem ſapit*; vel generalia ſingulis diebus haberi deberent Concilia, ut diſpenſationes ſingulis diebus neceſſariæ concederentur. *Symmac. Epiſt. ad Avitum.*

Hinc colliges, Papam diſpenſare poſſe in impedimentis. 1. conditionis. 2. cognationis, tum ſpiritualis, tum legalis, tum etiam carnalis, excepta tamen linea recta (& quidem tota juxta bene multos) & primo lineæ tranſverſæ gradu; in quo Eccleſia ſeu poſſit, ſeu non poſſit diſpenſare, nec diſpenſavit unquam, nec unquam diſpenſatura eſt. 3. affinitatis, ne excepto quidem, ut probabilius eſt, primo lineæ rectæ gradu. 4. voti etiam ſolemnis. 5. Ordinis. 6. criminis. 7. diſparitatis cultus. 8. honeſtatis publicæ. 9. clandeſtinitatis. 10. tandem & raptus, qui licet olim aliquando, at non ſemper matrimonium diremit; hoc tamen ſenſu, quod mulier adhuc penes raptorem exiſtens, ſi libere conſentiret, etiam tunc temporis contraheret valide, ut poſt auctorem Collat. Pariſ. docet Illuſt. Epiſcopus Tutelenſis in Opere pluries infra citando: quod ſi mulier non

dabat

Digitized by Google

dabat manum niſi invita, irritum erat conjugium ob vim, non ob raptum. In aliis vero, quæ jure vel naturali vel divino matrimonium dirimunt, diſpenſare nequit propter rationem contrariam.

Not. 2. duplex pro concedendis diſpenſationibus erectum eſſe Tribunal Romæ, *ſacræ* ſcilicet *Pœnitentiariæ*, & *Datariæ*.

A Pœnitentiaria petitur & conceditur diſpenſatio pro ſolo foro interiori ſuper omnibus & ſolis impedimentis occultis, ſive impedientibus ſive dirimentibus, tam ad contrahendum matrimonium, quam ad remanendum in contracto: exceptis tamen impedimentis tum conſanguinitatis, tum affinitatis ex copula licita, tum denique cognationis ſpiritualis, in quibus, quantumcumque occulta ſint, nunquam diſpenſat Pœnitentiaria ad contrahendum. Dico, *ad contrahendum:* ſi enim matrimonium jam contractum ſit, Pœnitentiaria ad ipſum revalidandum, diſpenſat in ceteris, præter primum & ſecundum, conſanguinitatis & affinitatis gradibus, modo occulti ſint: imo ſi publici ſint, poteſt Pœnitentiaria matrimonia in iis nulliter contracta, revalidare, *quando nullitas provenit ex cauſa ſubreptionis, vel obreptionis occultæ litterarum* a Dataria obtentarum, *præterquam ſi falſitas conſiſtat in narratione præcedentis copulæ, quæ tamen ante non intervenit*. Ita Syrus Placentinus Minorita, qui cum minor Pœnitentiarius eſſet, pleniorem rei hujus notitiam habere debuit. Vide librum ejus cui titulus: *Dilucidatio facultatum minorum Pœnitentiariorum* &c. Romæ 1699. par. 2. cap. 2. His duo adde. 1. quod Pœnitentiaria in miſtis ex primo & quocumque alio gradu conſanguinitatis vel affinitatis ex copula licita diſpenſare non conſuevit. 2. quod diſpenſet in omni & linea & gradu affinitatis profectæ ex copula illicita, utique occulta, quod hic ſemper ſupponi debet.

Porro impedimentum cenſetur occultum, cum vel omnino ſecretum eſt, ita ut nulla ratione probari valeat; vel ſi cognoſcitur ab uno vel alio, aut tribus vel quatuor, nullum tamen eſt periculum ne ulterius divulgetur. Ratio eſt, quia illud in jure cenſetur occultum, quod non eſt notum pluribus quam quinque perſonis in communitate quæ ſaltem decem perſonas contineat; de quo vide quæ dixi in Tractatu de Cenſuris. Hinc in praxi prorſus attendendum eſt, non tantum quot perſonæ, ſed etiam quales impedimenti notitiam habeant: quia fieri poteſt ut quinque prudentes & pii aliquod impedimentum abſque ullo divulgationis ulterioris periculo cognoſcant; & duo vel tres illud idem non ſine juſto & probabili divulgationis periculo reſciant, puta ſi ſint garruli, a natura detractores, inimici &c.

In Tribunali Pœnitentiariæ non exprimuntur vera diſpenſandorum nomina vel cognomina, ſed ficta ſolum, v. g. Cajus, Bertha, vel litteræ, A. B. &c. neque ullæ ibidem ſolvuntur expenſæ, aut taxa, ſed omnia gratis expediuntur.

A Dataria petuntur diſpenſationes pro foro externo. Ibi vera diſpenſandorum nomina, eorumque Diœceſis vel Diœceſes exprimi debent; inſuper, niſi diſpenſatio expediatur *in forma pauperum*, ſolvendæ ſunt expenſæ cum taxa pecuniaria non modica, quæ pios in uſus a Romano Pontifice applicatur, v. g. in redemptionem captivorum, in ſuſtentationem Miſſionariorum quos in omnes mundi partes emittit Sedes Apoſtolica.

Etſi

Digitized by Google

Etſi autem Tribunal pro externo foro Romæ erectum, Dataria abſolute vocitari ſolet, non tamen in eodem loco, neque ab iiſdem Officialibus expediuntur diſpenſationes omnes pro exteriori foro requiſitæ. Nam in Dataria, quæ etiam *Officium minoris gratiæ* vocatur, eæ omnes & ſolæ expediuntur diſpenſationes quæ in remotioribus gradibus, videlicet in quarto, vel in tertio & quarto gradu petuntur, ſive ab uno ſive a diverſis ſtipitibus proveniant. Eæ vero omnes & ſolæ quæ pro tertio, vel ſecundo & tertio gradu, ſive ex uno ſive ex pluribus ſtipitibus proveniant, neceſſariæ ſunt, expediuntur in *Cancellaria*. Quæ autem petuntur in primo affinitatis gradu; vel in primo & ſecundo, vel in primo & tertio, vel demum in primo & quarto conſanguinitatis aut affinitatis gradu, eæ, inquam, omnes & ſolæ expediuntur in *Præfectura Brevium*, & ſub annulo Piſcatoris.

Cum autem Confeſſarii bene multi petendarum hujuſmodi diſpenſationum praxim ignorent, hanc eo loci recenſendam arbitratus ſum.

I. Itaque ante omnia videndum eſt, an impedimentum, quo laborant partes quæ matrimonium contrahere, aut in contracto *manere* volunt, ſit ex numero eorum, in quibus Papa diſpenſare poſſit: *& id* quidem ex dictis dijudicari poteſt.

II. *Supplicatio* quæ Romam pro diſpenſatione obtinenda mittitur, debet communiter idiomate latino, & verbis quantum fieri poteſt, in Curia Romana uſitatis exprimi, abſque ullo dictionis & verborum apparatu, præſertim vero ſine ambagibus; ſi enim ignotis & peregrinis vocibus utantur oratores, vel potius ii qui in ipſorum gratiam ſcribunt, ſupplicatio dilacerari ſolet, ut ex praxi advertunt Corradus lib. 2. cap. 1. num. 30. & Reiffenſtuel in Appendice num. 237.

Dixi ſupplicationem communiter idiomate latino fieri debere: ſi enim fieret lingua vulgari, non ideo rejiceretur, quia ſacra Pœnitentiaria ſuos ex quacumque regione Pœnitentiarios ſubordinatos habet, ut notat P. Tiburtius Navarr. Ordinis S. Franciſci Recollectorum olim in Lateranenſi Baſilica Pœnitentiarius, in eximio opere *cui titulus*, *Manuductio ad praxim Litterarum ſacræ Pœnitentiariæ*; *typis Pariſienſibus* ac Romanis deinde expreſſo.

Part. 4. cap. 2.

III. Videndum eſt a quo tribunali, an Datariæ, an Pœnitentiariæ, obtinenda ſit diſpenſatio, & exprimendum id omne & ſolum quod uniuſcujuſque tribunalis praxis & ſtylus exprimi volunt. Quædam porro in utroque tribunali, quædam in alterutro ſolum exprimi debent.

Hæc in utroque ſint neceſſario exprimenda.

Vid. to. 3. Moral. noſtra p. 375.

Primo, ipſum impedimentum, ſuper quo petitur diſpenſatio, rite & in ſua ſpecie proponi debet, non autem unum pro alio, etiam majus pro minori, v. gr. conſanguinitas pro affinitate; quia in diſpenſatione non valet argumentum a minori ad majus. Ita Sanchez lib. 8. diſp. 1. num. 3. Pirrhus Corrad. lib. 1. cap. 5.

Secundo, exprimi ſimul in una eademque ſupplicatione debent impedimenta omnia ad matrimonium relativa, quibus tenentur ii, qui contrahere volunt. Is enim eſt ſtylus Curiæ, qui facit jus; & ita docent Pontius cap. 17. num. 25. Juſtis lib. 1. cap. 4. num. 96. & alii communiter contra Navarrum. Quod ſi impedimentum unum conſanguinitatis v. gr. publi-

Digitized by Google

publicum ſit, aliud vero, puta criminis, occultum, tunc impedimentum publicum in Dataria, vel Cancellaria proponi debet ad impetrandam pro externo foro diſpenſationem: utrumque vero tam publicum quam occultum Pœnitentiariæ aperiri debet, non quidem ut hæc impedimentum publicum relaxet, ſed ut examinet an & qua conditione diſpenſare debeat: quia nimirum difficilius diſpenſat cum iis, qui duplici quam qui uno ſolum impedimento ligantur. Non intereſt autem an prius pro foro exteriori in Dataria petatur diſpenſatio, an pro interiori in Pœnitentiaria, prout teſte Reiffenſtuel in Append. num. 153. declaravit Sacra Congregatio; quamquam ſi diſpenſatio obtentu difficilis videatur, exiſtimem melius eſſe ut prius ad Pœnitentiariam recurratur, ne inutilis & quidem non ſine multo ſumptu obtineatur diſpenſatio a Dataria.

Tertio, ſi copula in diſpenſationis cauſam allegetur ab oratoribus, exprimendum eſt an habita fuerit ſub ſpe diſpenſationis facilius obtinendæ; quod merito cautum eſt, ne quis ex fraude & peccato commodum facile reportet: & hæc ſpes, etiamſi ex unius tantum parte fuerit, neceſſario adhuc exprimenda eſt juxta Corradum lib. 8. cap. 1.

Quarto, ſi diſpenſatio petatur poſt matrimonium jam actu ſed invalide contractum, quatuor neceſſario ſunt exprimenda. 1. an partes (vel earum una, id enim omnino conſulendum eſt in praxi) bona vel mala fide contraxerint, nempe cum notitia impedimenti quo obſtrictæ erant. Non cenſetur autem mala fide contraxiſſe, qui meminerat quidem ſe v. g. rem turpem habuiſſe cum conſanguinea illius quam duxit, ſed neſciebat inde exoriri impedimentum dirimens. Quod extendunt Sanchez lib. 2. diſp. 40. num. 4. & Reiffenſtuel in Append. n. 58. etiamſi quis id ex ignorantia craſſa, & culpa lata ignoraverit; ſed male, vel ſaltem nimis incerto, cum ignorantia craſſa æquiparetur ſcientiæ. Unde hic ea ſolum ignorantia excuſare poteſt, quæ vel eſt a culpa immunis, vel oritur ex culpa leviſſima aut ſolum levi, ait Corradus lib. 8. capit. 4. num. 47. & ſeq. 2. an contraxerint ex ſpe facilius impetrandæ diſpenſationis. 3. an etiam matrimonium conſummaverint. 4. an partes quæ impedimentum ſuum ignorabant, clandeſtine vel ſine præmiſſis denuntiationibus contraxerint: eos enim qui in hoc caſu verſantur, omni diſpenſationis gratia carere vult Tridentina Synodus, Seſſ. 24. de reform. matrim. cap. 5. non quod abſolute omnis diſpenſatio negetur, ſed quia multo difficilius obtinetur. Et hæc de omnibus prorſus impedimentis dirimentibus, quibus quis dum contraheret, ligari potuit, dicta cenſeri debent, uti ſolide evincit Corradus lib. 8. cap. 3.

IV. Præter hæc quæ generalia ſunt, quædam inſuper circa unumquodque impedimentum in particulari ſunt exprimenda. Sic

Circa conſanguinitatem fideliter exprimi debet.

1. An ſit in linea recta, an in tranſverſali, & quoto utriuſque gradu.

2. An partes duplici conſanguinitatis vinculo conjunctæ ſint, puta quia fratres duo duas ſorores duxerunt; & a fortiori an non plura diverſæ rationis habeant impedimenta.

3. Exprimendus eſt inceſtus, ſeu copula cum conſanguinea ante matrimonium notorie habita, cum vel ſine ſpe diſpenſationis facilius obtinendæ, etiam in caſu quo alia legitima diſpenſationis obtinendæ cau-

ſa

ſa affertur. Ita Sanchez lib.8. diſp. 25. num. 8. Barboſa lib. 2. voto 17. Corradus lib.8. cap.71. num. 3. auctor Collat. Andeg. tom. 2. pag. 116. Ethica amoris ubi de Legibus, cap. 36. & alii plures contra Pontium, Juſtis, & Dianam. Ratio tertiæ hujus reſolutionis eſt. 1. quia is eſt Curiæ Romanæ ſtilus, ut teſtantur Barboſa, & Corradus in hiſce materiis admodum practicus: porro ſtilus Curiæ facit jus. 2. quia expreſſa copula inceſtuoſa, jam alio modo, & cum certis moderationibus diſpenſat Pontifex; majorem enim imponi jubet pœnitentiam, majorem quoque compoſitionem ſeu taxam exigit, & prohibet ne ii quibuſcum ſic diſpenſatum eſt, ad alias tranſeant nuptias, ſi alteruter moriatur: jam vero ſuppreſſio veri, quo expreſſo Papa aliter, & cum aliis moderationibus diſpenſaſſet, diſpenſationem reddit ſubreptitiam, ut cum aliis docet Sanchez lib. 8. diſput. 21. num. 17. 3. quia cum agitur de valore Sacramentorum, non licet ſequi ſententiam minus tutam relicta tutiori æque vel magis probabili: atqui ſententia requirens expreſſionem copulæ præhabitæ, ſi non certa moraliter, at ſaltem probabilior videtur. Imo hanc omnino tenendam pluries declaravit Sacra Congregatio, cum expreſſe definierit *diſpenſationem* eſſe *ſubreptitiam, ſi inter conſanguineos vel affines, aut ſpirituali cognatione conjunctos carnalis copula præceſſiſſet, cujus mentionem in ſupplicatione* oratores *non fecisſent*, prout referunt Corradus lib. 8. cap.71. num. 37. Barboſa, Garcias, & alii. 4. demum, quia nunquam intendit Papa diſpenſare cum præjudicio tertii: porro non expreſſa copula fit præjudicium tertio, ſcilicet Officialibus Curiæ, qui ex ea ſuppreſſione fraudantur taxa ad quam jus habent; quia Officia emerunt ſub conditione jura ſolita percipiendi. Exprimendum etiam eſt an inceſtus habitus fuerit cum cognitione, an cum ignorantia impedimenti. Hæc autem inceſtus exprimendi neceſſitas ex Corrado extenditur ad eos, qui non ſolum ab affinitate, ſed & a cognatione ſpirituali, & honeſtate publica diſpenſari quærunt. An autem ſæpius repetita fuerit copula cum perſona eadem aperire neceſſum non eſt.

Dixi exprimendam eſſe copulam, ſi notoria ſit, *quia ſi remanſerit occulta*, præſumi non poteſt piam matrem *Eccleſiam intendere ut hæc cum* ingenti ſui diffamatione, & nonnunquam *cum vitæ* periculo divulgetur, & hoc in ſenſu intelligenda ſunt argumenta mox allata: neque vero vel Papa cenſetur velle, vel Curiæ Officiales prætendere, ut ob majus lucrum ſibi eventurum, grave inceſtus occulti crimen ab oratoribus publicetur. Ita Sanchez Lib.8. diſp. 25. num. 10. & Reiffenſtuel num. 192.

Sed eritne tunc ad Pœnitentiariam recurrendum? Negant Pikler ad tit.16. Lib. 4. num. 37. & Reiffenſtuel: quia, inquiunt, inceſtus propria diſpenſatione non indiget; & aliunde Pœnitentiaria nec poteſt, nec ſolet compoſitionem ullam exigere, utpote quæ quidquid expedit, gratis expediat, & propterea a tergo litterarum ſignet, *gratis ubique*. Idipſum docent Theologi plures & Canoniſtæ apud Sanchez, ubi ſupra nu. 6. at ipſe cenſet in hoc caſu recurrendum eſſe ad Pœnitentiariam, ubi etiam docet explicandam eſſe conſanguinitatem aut affinitatem publicam ſuper qua vel jam diſpenſavit, vel diſpenſaturus eſt ſummus Pontifex. Idipſum tradit M. Paulus Leo in praxi part. 2. cap. 17. n. 2. *Nec de hujuſmodi praxi*, inquit, *dubitari poteſt, quia ut teſtis oculatus id aſſero, cum materias prædictas*

diſtas 14. annorum ſpatio ſedulo pertractaverim. Huic opinioni, ut quæ tutior ſit, & ad minus ejuſdem cum oppoſita probabilitatis, adhærendum puto, eique qui adhæſerint Epiſcopos cognovi.

Sed quid ſi partes poſt diſpenſationem Romæ obtentam commercium carnale habere inceperint?

R. Cum Ducaſſe & aliis poſt Pyrrhum Corradum, non valere diſpenſationem hanc. Nam 1. diſpenſatio, ut nunc *in forma commiſſoria* datur, non tam eſt actualis diſpenſatio, quam *mandatum de diſpenſando* ad Officialem loci directum, ut inquirat an res eo ſe habeant modo quo expreſſæ fuerunt: atqui verificationis tempore, jam verum non eſt nullam inter partes copulam præceſſiſſe; ergo. 2. idipſum evincunt & praxis Romanæ Curiæ, & declaratio S. Congregationis Concilii Tridentini interpretis; ergo obtinendæ ſunt litteræ quas vocant *perinde valere*: quamquam & hic ſolius Epiſcopi diſpenſationem ſatis eſſe docet Epiſcopus Tutelenſis tom. 3. pag. 407.

Si vero partes ante ipſam diſpenſationis petitionem rem turpem habuerint & expreſſerint, ac in idem ſcelus relabantur, diſtinguendum eſt: vel enim relabuntur ante fulminationem diſpenſationis, & tunc valet diſpenſatio, quia neceſſe non eſt, ut crimen exponatur quoad numerum; * vel * *Vid.*
nonniſi poſt fulminationem diſpenſationis, & tunc variant inter ſe Theo- *Pontas*
logi. Alii nova diſpenſatione opus eſſe putant, ita ſatis aperte Habert *ibid. caſ.*
cap. 13. de legib. Alii vero communius id negant, ut Sanchez Lib. 8. 10.
cap. 25. n. 4. Silvius, Pyrrhus Corradus, qui expreſſam ea de re ſacræ Congregationis deciſionem refert; Reiffenſtuel in Append. n. 193. atque omnes Romani Canoniſtæ, ait auctor Collat. Pariſ. tom. 3. Collat. 4. §. 5. tum quia copula diſpenſationem ſubſequens, jam non eſt inceſtus, cum inceſtus non dicatur, niſi ubi eſt commiſtio inter conſanguineos & affines abſque diſpenſatione matrimoniali, ut poſt Cajetanum, Vegam, & alios docet idem Sanchez Lib. 7. diſp. 67. nu. 9. tum quia, etiamſi ea copula inceſtus foret, inceſtus ille matrimonii diremptivus cenſeri non deberet; inceſtus enim, ut ibidem notat Habert, hodie non computatur inter impedimenta matrimonii: unde caput *Si quis, De eo, qui cognovit &c.* contraria conſuetudine abrogatum eſt. Hæc reſponſio tota locum habet erga affines, & alios, quos ad exprimendum inceſtum teneri diximus.

Circa affinitatem exprimi debent, 1. gradus. 2. vinculi multiplicitas, ſi adſit (puta ſi quis cum duabus illius, quam ducere vult, conſanguineis peccaverit,) & quidem in eadem ſupplicatione. 3. etiam gradus propinquior, ſi inæqualis ſit graduum diſtantia (Quod an etiam in Gallia neceſſarium ſit, colligi poteſt ex iis, quæ alibi dicta ſunt de expreſſione gradus propinquioris in conſanguinitate.) Ratio eſt, quia, quod in conſanguinitate ſervatur, idem etiam in affinitate ſervari poſtulant jura, Curiæ ſtylus, & communis Doctorum opinio. 4. exprimi etiam de- *Sanchez*
bet an affinitas ex copula licita an ex illicita oriatur, cum petitur di- *l. 8. diſp.*
ſpenſatio ſuper primo vel ſecundo gradu. Ratio eſt, tum quia difficilius 24.
diſpenſatur ſuper affinitate ex copula licita, quam illicita; tum quia id neceſſarium eſt ut intelligatur an cum affinitate concurrat honeſtas publica. Hæc enim, cum ſemper annexa ſit copulæ licitæ, tacite exponitur, & tacite diſpenſatur, eo ipſo, quo exprimitur affinitatem ex copula licita ortam

Digitized by Google

tam eſſe. 5. exprimendum etiam an affinitas ſit in linea recta vel tranſverſali, ſaltem ſi affinitas oriatur ex copula licita, de quo vid. Sanch. L. 8. diſp. 24.

Circa honeſtatem publicam explicandum an ea oriatur ex ſponſalibus, an ex matrimonio; & quo in gradu ſint, qui contrahere volunt. Ubi revocandum eſt in mentem, quod affinitas ex ſponſalibus orta primum gradum non excedit.

Sanch. ibid. Circa cognationem ſpiritualem exprimendum eſt. 1. an ea ſit paternitas aut maternitas ex una parte, & proinde filiatio ex altera; an ſit tantum compaternitas, vel commaternitas: multo enim indecentius eſt matrimonium inter patrem & filiam ſpiritualem, quam inter compatrem & matrem ejuſdem filiæ &c. unde vix unquam in paternitate ſpirituali diſpenſat Sedes Apoſtolica. 2. an cognatio ſpiritualis ſit duplex: puta an, qui Petri filiam levavit e fonte ſacro, eamdem vel ejus fratrem aut ſororem tenuerit in Confirmatione; an non item Petrus levaverit filios illius, qui filios ſuos levavit. Haud tamen neceſſe eſt exprimere an quis plures ejuſdem filios vel in Baptiſmo, vel in Confirmatione ſuſceperit, quia cognatio ſpiritualis non cenſetur hinc multiplicata; prout apud Garciam p. 8. cap. 3. num. 78. declaravit Clemens *VIII.* Cenſent etiam Sanchez ibid. num. 15. & Reiffenſtuel num. 201. *neceſſum* non eſſe, ut exprimeretur, an cognatio ſpiritualis ex Baptiſmo, an ex Confirmatione oriatur; quia hæc nihil vel parum rem mutant.

Circa criminis impedimentum exponi debet, an ſit ex machinatione conjugis, an ex adulterio ſolo ſine machinatione, an ex utroque ſimul. Quia ſi ſit ex machinatione, nunquam diſpenſat Papa pro foro exteriori; raro autem pro interno.

Ex his colliges, quædam eſſe impedimenta, circa quæ, quidquid poſſit Papa, nequidem tentanda eſt petitio diſpenſationis; quædam vero in quibus nonniſi ob graviſſimas cauſas, & difficillime diſpenſat. Sic nunquam diſpenſat in ſecundo, tertio, & quarto conſanguinitatis gradu in linea recta; ſicut nec in ſecundo lineæ tranſverſæ gradu, nimirum fratrem inter & ſororem, licet, ait Pikler ad tit. *16.* Lib. *4.* n. *31. jam ſæpius id ardenter* poſtularint magni Principes. Sic nonniſi ob cauſas, *quæ vix occurrunt*, diſpenſat in conjugicidio publico, & in impedimento diſparis cultus. Sic difficillime diſpenſat in paternitate & maternitate ſpirituali, & in cognatione legali lineæ rectæ. Sic in ſecundo conſanguinitatis, vel affinitatis lineæ tranſverſæ gradu non ſolet diſpenſare, niſi cum magnis Principibus. Univerſim quo arctius eſt vinculum inter perſonas, eo difficilior eſt diſpenſatio, & gravior ad eam requiritur cauſa: unde difficilius diſpenſatur in impedimento conſanguinitatis, quam affinitatis, licet ſint in eodem gradu; difficilius in gradu propinquiori, quam remotiori; *difficilius* in impedimento honeſtatis ex matrimonio, quam ex ſponſalibus; *difficilius*, & ſolum ob publicam cauſam, cum Diacono, quam cum Subdiacono; difficilius cum Religioſo profeſſo, quam cum Subdiacono ſæculari; difficilius ſi matrimonium necdum eſt contractum, quam ſi contractum ſit juxta formam Tridentini.

Quod ſpectat ad ea quæ licet apud Datariam exprimenda ſint, non tamen exprimuntur apud Pœnitentiariam, hæc ſunt numero quinque, quæ quamquam ex dictis colligi facile poſſunt, hic tamen majoris claritatis gratia paucis repetam.

Itaque

Digitized by Google

Itaque apud Pœnitentiariam exprimi non debent. 1. nomen vel cognomen oratorum. 2. nec nomen Diœceſis. 3. nec neceſſum eſt ut exprimatur gradus propinquior, niſi ſit primus. 4. neque etiam, juxta aliquos quos ſupra appellavimus, exprimi neceſſario debet copula, niſi habita fuerit ſub ſpe diſpenſationem facilius obtinendi: quia, inquiunt, declarationes S. Congregationis, quæ præviam copulam exprimi volunt, & aliæ ejuſdem generis, externum dumtaxat forum reſpiciunt, niſi aliud exprimatur, ut bene advertit Corradus Lib. 8. cap. 1. num. 53. ſed admiſſo Corradi principio, negavimus ſupra conſequentiam. *Supra p. 413.*

Aliud eſt in Dataria, in qua exprimi debent. 1. nomen & cognomen oratorum ſine abbreviatione. 2. Diœceſis originis, niſi partes in alia Diœceſi domicilium fixerint. 3. duæ Diœceſes, ſi orator in una, oratrix in altera commoretur. Hæc fuſiori ſtylo tractanda eſſe duxi ob gravitatem materiæ, nunc ad propoſitum reverti operæ pretium eſt.

V. Itaque aliter inſcribendæ ſunt litteræ, quibus a Pœnitentiaria, aliter ex quibus a Dataria petitur diſpenſatio: & quamvis abſolute loquendo ſufficiat ut impedimentum & diſpenſandi cauſa clare, nitide & ſine ambagibus explicentur, expedit tamen ut conſuetus in Curia *ſupplicandi* ſtilus ſervetur. Is porro ſic ſe habet.

In ſupplicatione ad obtinendam pro foro interno diſpenſationem, ſupplicationis inſcriptio extra, ſeu a foris apponenda, non fit ad Papam, ſed ad Majorem Pœnitentiarium qui unus eſt e S. R. E. Cardinalibus, in hunc modum: *L'adreſſe.*

EMINENTISSIMO ET REVERENDISSIMO DOMINO, DOMINO CARDINALI MAJORI PŒNITENTIARIO

ROMAM.

Intus autem his incipit verbis Epiſtola, ſeu ſupplicatio:

Eminentiſſime & Reverendiſſime Domine.

Tum proceditur ad expoſitionem impedimenti; circa quam notandum quod ſi unus dumtaxat conjugum, ſit conſcius impedimenti ex delicto occulto, uti plerumque ſe res habet, non ambo conjuges vel ſponſi, plurali numero, ſed reus in ſingulari, ficto nomine ſupplicat his ferme verbis, quæ petitionem diſpenſationis ſuper impedimento affinitatis ante contractum matrimonium continent, quæque aliis diſpenſationum ſupplicationibus accommodari facile poſſunt.

Eminentiſſime & Reverendiſſime Domine.

Exponitur humiliter Reverentiæ veſtræ pro parte devoti illius oratoris N. (vel Titii, aut alterius ficto nomine expreſſi) *quod poſtquam idem orator carnaliter cognovit Fabiam, poſtea ignarus impedimenti, bona fide* (vel conſcius impedimenti) *tractatum habuit de contrahendo matrimonio cum ſorore dictæ Fabiæ: cum autem dictum impedimentum ſit occultum, tractatus vero ſit publicus, & niſi ad effectum deducatur, ſcandala exinde veroſimiliter exoritura ſint, cupit orator ad vitanda ſcandala, & pro conſcientiæ ſuæ quiete de præmiſſis de quibus ſumme dolet abſolvi, & ſecum diſpenſari. Quare Eminentiæ veſtræ humiliter ſupplicat, ut ſuper his de opportuno remedio auctoritate Apoſtolica providere dignetur.*

Dignetur Eminentia veſtra reſponſum dirigere N. ad me infra ſcriptum. Hic exprimendum eſt nomen & cognomen illius ad quem reſcribendum eſt;

nomen item oppidi vel civitatis ad quam, vel per quam reſcribendum eſt, & hæc quidem vulgari lingua.

Navarr. in fine. Cum autem diſpenſationis executio committatur ſolum Doctoribus in Theologia, vel Jure canonico, ſi neuter haberi facile poſſit, id addere debet ſollicitator, & rogare ut alii committatur executio diſpenſationis, his, ſimilibuſve verbis: *Et quia in oratoris loco nullus reperitur Confeſſarius in Theologia Magiſter, vel Canonum Doctor, vel alius ad exequendum privilegiatus, dignetur Eminentia veſtra providere & diſponere, ut etiam alius exequi valeat;* præſertim Parochus, aut etiam ſimplex Confeſsarius, cui pœnitens ſuam aperuit conſcientiam, vel cui majorem haberet aperiendi fiduciam; ne ipſe pœnitens, & præcipue feminæ huc & illuc ad diſpenſationis executionem circumire cogantur. Hæc facultas ad Confeſsarium etiam non Doctorem recurrendi facile conceditur in caſibus, qui parum habent difficultatis, & feminis præſertim. Religioſi Mendicantes, Jeſuitæ, etiamſi Doctores non ſint, Brevia Pœnitentiariæ exequi poſsunt, ut & Presbyteri Congregationis Miſſionis.

Aliam ſupplicationis methodum breviorem & certam proponunt alii, cujus hic exemplum ſubjicere placet.

Eminentiſſime & Reverendiſſime Domine.

Titius N. Laicus, conſcius (vel *ignarus*) *impedimenti, contraxit in facie Eccleſiæ matrimonium cum muliere, cujus matrem*, vel *filiam*, vel *ſororem prius carnaliter cognovit; quare cum abſque ſcandalo ſeparari non poſſint, & impedimentum ſit occultum, humillime ſupplicat pro abſolutionis & diſpenſationis remedio. Dignetur &c.* Quod ſi quis ad ipſum Majorem Pœnitentiarium ſcribere nolit, ſcribere poterit ad unum ex Procuratoribus generalibus Ordinum, qui, ut monet Reiffenſtuel Lib. 4. in Append. num. 433. munus hoc Dei intuitu libenter ſuſcipiunt, cum de ſola Pœnitentiaria agitur: is autem talium litterarum eſt ſtilus, quem in diſpenſatione a voto ſimplici caſtitatis exprimam. *Admodum Reverende in Chriſto Pater, Quod gravia & copioſa A. R. Paternitatis negotia interpellem, urget charitas proximi. Siquidem Bertha votum ſimplex perpetuæ caſtitatis emiſit; ſed cum de facto orbata ſuis parentibus, variis exponatur incontinentiæ periculis, itaut continenter ſe vivere poſſe diffidat, enixe rogat diſpenſationem ad effectum nubendi, ut ſibi debitum conjugale, & exigere, & reddere liceat. Quare humillime rogat, & ego cum ipſa, dignetur A. R. Paternitas neceſſariam diſpenſationem pro foro interno apud S. Pœnitentiariam amore Dei, & proximi procurare, & obtentam mihi tranſmittere. Deus omnis charitatis largiſſimus retributor dabit mercedem, quæ ut copioſa ſit, exiguas preces meas promitto, & humillime me commendo. Pariſiis 14. Maji 1740. A. R. Paternitatis ſervus in Chriſto addictiſſimus Petrus N.* Exterius vero ſcribatur vel gallice, vel latine, *Admodum Reverendo Patri Procuratori generali Ordinis Franciſcanorum Reformatorum. Romam.* Ubi nota, quod præter Majorem Pœnitentiarium, qui ſemper eſt Cardinalis, tres eidem ſubordinati in præcipuis tribus Romæ Baſilicis conſtituti ſint Pœnitentiarii, qui *Minores* vocantur, nempe in Vaticana Patres Societatis Jeſu, in Lateranenſi PP. Franciſcani Reformati; & in Liberiana, ſeu ad S. Mariam Majorem PP. Dominicani.

Tom. 2. p. 103. Olim, ait auctor Collat. Andeg. uſus erat ut litteræ ad Majorem

Pœni-

Digitized by Google

Pœnitentiarium ſcriptæ, per curſorem publicum Romam mitterentur: nunc autem, inquit, ſigillo clauſæ reponi debent in manibus Bancarii, & eadem via recipitur reſponſio. Quo nixus fundamento hæc aſſerat, & unde nata ſit hæc diſciplinæ mutatio detegere non potui. Contrarium expreſſe docet Illuſt. Epiſcopus Tutelenſis tom. 3. ſuæ ſeptem Sacramentorum expoſitionis pag. 434. ubi notat poſſe ſcribi vel ad amicum, vel ad alicujus Ordinis Procuratorem, vel quod facilius eſt, ad ipſum immediate Majorem Pœnitentiarium, ſoluto prius Epiſtolæ *portu*. Aliud eſt de diſpenſationibus a Dataria conceſſis, quæ ſub nullitatis pœna, Expeditionariorum miniſterio, ſecundum Regis Edicta obtineri debent.

Cum diſpenſatio petitur a Dataria, ſupplices litteræ diriguntur ad Papam unde interius Epiſtola his incipit verbis, *Beatiſſime Pater:* exterius autem inſcriptio eſt ad ſummum Pontificem. Etſi in Gallia inutile eſt noſſe qua forma ad Pontificem ſcribi debeat, cum, ut mox dixi, cura hæc ſolos Bancarios reſpiciat; quia tamen noſtrum hoc Opus prodeſſe poteſt extraneis, a quibus jam prælo ſubjectum eſt, placet hic exemplum dare ſupplicæ ſeu Epiſtolæ ad Papam pro diſpenſatione impedimenti publici conſcribendæ. Supponemus cauſam diſpenſandi eſſe tum inſufficientiam dotis, tum anguſtiam loci, qui quidem locus nominari debet, vernacula lingua, niſi ſatis latina expreſſus intelligatur.

Beatiſſime Pater. Pariſienſis.

Exponitur humiliter Sanctitati veſtræ pro parte devotorum illius oratorum Petri Tollet Diœceſis Bleſenſis, & Margaritæ Gautier Diœceſis Pariſienſis ex oppido d'Argenteuil, quod cum dicta oratrix dotem habeat minus competentem, juxta ſtatus ſui conditionem, cum qua uti & propter anguſtiam dicti loci, virum non conſanguineum (vel *non affinem*) *paris conditionis cui nubere poſſit, invenire nequeat, & dictus orator, qui in memorato oppido domicilium fixit, cum dicta minus competente dote, oratricem in uxorem ducere intendat, & ſi extra dictum locum nubere cogeretur, dos quam ipſa habet, non eſſet competens neque ſufficiens, ut virum paris conditionis invenire valeat*, loco hujus cauſæ, alia quæcumque modo vera, & alioqui ad diſpenſationes ſufficiens allegari poteſt, v. g. eſtinctio litis, aliunde tamen quam ex cauſa matrimonii ortæ, devitatio infamiæ vel ſcandali, dignitas perſonarum, bona in Eccleſiam merita &c. nec unquam ſupprimi debet copula notoria, cum ejus expreſſio certo neceſſaria ſit, ſi habita fuerit ſub ſpe diſpenſationis facilius obtinendæ; & admodum probabiliter neceſſaria, etiam extra hujus nefariæ intentionis caſum, ut ſupra diximus. Tum vero ſic continuatur: *Quia vero tertio & quarto gradu conſanguinitatis conjuncti* (hic ponitur impedimentum unum vel multiplex, cum omnibus circumſtantiis neceſſario exprimendis) *deſiderium ſuum in hac parte adimplere non poſſunt, humiliter ſupplicant Sanctitati veſtræ, quatenus cum iiſdem oratoribus, quod impedimento quarti* (vel *tertii & quarti*) *conſanguinitatis gradus hujuſmodi non obſtante, matrimonium inter ſe ſervata forma Concilii Tridentini contrahere, illudque in facie Eccleſiæ ſolemnizare, & in eo poſtmodum remanere libere & licite valeant, diſpenſare; diſtantiam vero tertii gradus prædicti eis non obſtare declarare, prolemque ſuſcipiendam exinde legitimam nuntiare dignemini de ſpeciali gratia, non obſtantibus præmiſſis ac Conſtitutionibus & Ordinationibus Apoſtolicis, ceteriſque contrariis quibuſcumque, cum clauſulis opportunis.*

Digitized by Google

Qui ſingulorum prædictæ & alterius cujuſcumque ſimilis ſupplicæ terminorum notitjam & rationem habere volet, conſulat Pyrrhum Corradum Lib. 2. praxis diſpenſat. Apoſtolic. c. 2.

Si partes in forma pauperum diſpenſari velint, Parochus eorum paupertatis fidem facere debet apud Epiſcopum, ejuſve Vicarium generalem, qui eam ad Apoſtolicam Sedem his verbis tranſmittat.

Nos . . . . Illuſtriſſimi ac Reverendiſſimi N. Epiſcopi N. Vicarius generalis, vel Officialis.

Fidem facimus & atteſtamur, Joannem N. & Luciam N. hujus N. Diœceſis, adeo pauperes & miſerabiles exiſtere, quod ex labore & induſtria ſua tantum vivunt: prout ex fide Parochi, aliorumque fide dignorum teſtimonio nobis conſtare fecerunt; in cujus rei teſtimonium præſentes fieri fecimus, manu noſtra ſubſcriptas, noſtroque ſigillo munitas. Pariſiis die anno &c. Ita Corradus Lib. 8. cap. 5. num. 18.

ARTICULUS SECUNDUS.

De executione diſpenſationis.

Diſpenſatio vel eſt a Pœnitentiaria, vel a Dataria. Unaquæque diverſos habet executores: prima quidem Confeſſarios; ſecunda vero Epiſcopum ejuſve Vicarios generales. De utriſque ſeorſim dicendum.

Quod ad Confeſſarios attinet, diſpenſatio ad eos a Majori Pœnitentiario directa, exterius his inſcribitur verbis: *Diſcreto viro, N. Confeſſario Theologiæ Magiſtro* (vel *Decretorum Doctori*) *ex approbatis ab Ordinario per latorem*, vel *latricem pœnitentem eligendo, ad intra ſcripta ſpecialiter deputato.*

Intus vero explicatur & impedimentum, & ejuſdem relaxandi ratio. Quod ut diſtinctius intelligatur duo proponemus exempla, aliud quidem diſpenſationis ad contrahendum; aliud vero *diſpenſationis* ad manendum in contracto. Prius ſic habebit utplurimum:

Lucius miſeratione divina Epiſcopus N. S. R. E. Cardinalis N.

Diſcreto viro Confeſſori... Salutem in Domino. Ex parte latoris præſentium nobis oblata petitio continebat quod ipſe de matrimonio contrahendo tractavit cum muliere, quam, & cujus matrem carnaliter cognovit. Cum autem, ſicut eadem petitio ſubjungebat, dicta carnalis cognitio cum præfata mulieris matre ſit occulta, & niſi lator cum dicta muliere matrimonium contrahat, periculum immineat ſcandalorum: ideo ad dicta ſcandala evitanda, & pro ſuæ conſcientiæ quiete cupit per Sedem Apoſtolicam abſolvi, ſecumque diſpenſari. Quare ſupplicavit humiliter, ut ſibi ſuper hoc de opportuno remedio providere dignaremur. Nos diſcretioni tuæ committimus, quatenus, ſi eſt ita, dictum latorem, audita prius ejus ſacramentali confeſſione, ac ſublata occaſione amplius peccandi cum dicta mulieris matre, ab inceſtu, & exceſſibus hujuſmodi abſolvas hac vice in forma Eccleſiæ conſueta; injuncta ei pro tam enormis libidinis exceſſu, gravi pœnitentia ſalutari, & aliis quæ de

jure

Digitized by Google

Jure fuerint injungenda. Demum, dummodo impedimentum ex præmiſſis proveniens occultum ſit, & aliud canonicum non obſtet, cum eodem latore, quod præmiſſis non obſtantibus matrimonium cum dicta muliere, & uterque inter ſe publice, ſervata forma Concilii Tridentini contrahere, & in eo poſtmodum remanere licite valeat miſericorditer diſpenſes, prolem ſuſcipiendam exinde legitimam pronuntiando in foro conſcientiæ, & in ipſo actu ſacramentalis confeſſionis tantum & non aliter, neque ullo alio modo; ita quod hujuſmodi abſolutio, & diſpenſatio in foro judiciario nullatenus ſuffragentur. Nullis ſuper his teſtibus adhibitis, aut litteris datis, ſeu proceſſibus confectis, ſed præſentibus laceratis, quas ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ lacerare tenearis, neque eas latori reſtituas: quod ſi reſtitueris, nihil ei præſentes litteræ ſuffragentur. Datum Romæ &c.

Poſterius reſcriptum ad remanendum in contracto, fere ejuſdem erit tenoris, unde diſcrimina referre ſufficiet.

Lucius &c. Diſcreto viro &c. Ex parte viri latoris præſentium nobis oblata petitio continebat, quod ipſe alias matrimonium publice in facie Eccleſiæ contraxit, & ſucceſſive conſummavit cum muliere, cujus matrem antea carnaliter cognoverat. Cum autem, ſicut eadem petitio ſubjungebat, dictus lator ob impedimentum ex præmiſſis proveniens, quod occultum eſt, in dicto matrimonio remanere nequeat abſque Sedis Apoſtolicæ diſpenſatione, ad evitanda ſcandala, quæ, ſi divortium fieret inter ſe & prædictam mulierem, exorirentur, cupit a præmiſſis de quibus plurimum dolet, abſolvi, ſecumque deſuper diſpenſari. Quare ſupplicavit humiliter &c. Nos igitur.... diſcretioni tuæ committimus, quatenus ſi ita eſt, dictum latorem audita prius &c. a quibuſvis ſententiis, cenſuris & pœnis Eccleſiaſticis, quas propter præmiſſa quomodolibet incurrit, inceſtu & exceſſibus hujuſmodi abſolvas... injuncta ei pro tam enormis libidinis exceſſu, gravi pœnitentia ſalutari, ac confeſſione ſacramentali ſemel quolibet menſe per tempus arbitrio tuo ſtatuendum, & aliis injunctis quæ de jure fuerint injungenda. Demum, dummodo impedimentum præfatum occultum ſit, & ſeparatio inter latorem & dictam mulierem fieri non poſſit abſque ſcandalo, & ex cobabitatione de incontinentia probabiliter timendum ſit, aliudque canonicum non obſtet, cum eodem latore, ut dicta muliere de nullitate prioris conſenſus certiorata, ſed ita caute, ut latoris delictum nuſquam detegatur matrimonium cum eadem muliere, & uterque inter ſe de novo, ſecrete ad evitanda ſcandala, prædictis non obſtantibus contrahere, & in eo poſtmodum remanere licite valeat, miſericorditer diſpenſes; prolem ſuſceptam, ſi qua ſit, & ſuſcipiendam exinde legitimam decernendo in foro conſcientiæ &c. ut ſupra.

In diſpenſationibus, aut commutationibus votorum ſimplicium caſtitatis aut Religionis, quæ quis vel tranſgrederetur, vel jam tranſgreſſus eſt matrimonium contrahendo, peculiares quædam clauſulæ adduntur in hunc modum. *Navarr. pag. 55. & alibi.*

Nos diſcretioni tuæ committimus, quatenus ſi eſt ita, dictum latorem &c. abſolvas, injuncta ei pœnitentia ſalutari, ſibique votum præfatum ad hoc tantum ut matrimonium legitime contrahere, & in eo debitum conjugale exigere & reddere licite valeat, in ſacramentalem confeſſionem ſemel quolibet menſe, & in alia pœnitentiæ opera perpetua per te injungenda, inter quæ ſint etiam aliqua (Religionis quam ingreſſurus fuiſſet) quæ quotidie facere teneatur ad eum finem ut ea adimplens meminiſſe ſemper poſſit obligationis, qua hujuſmodi voto aſtringebatur, prout ſecundum Deum, ipſius animæ ſaluti expedire judicaveris, diſpenſando commutes, in foro conſcientiæ tantum &c. *V. Pikler p. 576.*

Digitized by Google

Ut in his quæ juniori Confeſſario, & ſeniori quandoque moram facere poſſent, tuto procedatur, eas prædictorum reſcriptorum partes explicabimus quæ aliquid difficultatis habent. Sed expoſitioni huic præmittenda eſt expoſitio alia breviaturarum communium quæ in litteris ſacræ Pœnitentiariæ apponi ſolent.

A.	
alr	aliter
als	alias
Aplica	Apoſtolica
appbatis	approbatis
aucte	auctoritate
C.	
Cardlis	Cardinalis
canicè	canonicè
cen.	cenſuris
confeone	confeſſione
coione	communione
conſciæ	conſcientiæ
D.	
diſcreoni	diſcretioni
Dnus	Dominus
E.	
Ecclæ	Eccleſiæ
effus	effectus
exit	exiſtit
Ecclis	Eccleſiaſticis
Epus	Epiſcopus
F.	
fr	frater
frum	fratrum
G.	
gnrali	generali
H.	
humoi	hujuſmodi
humilr	humiliter
I.	
infraptum	infraſcriptum
irregulte	irregularitate
igr	igitur
intropta	introſcripta
L.	
lia	licentia
ltima	legitima
lræ	litteræ
lìtè	licitè
M.	
mrimonium	matrimonium
magro	magiſtro
miraone	miſeratione
mir	miſericorditer
N.	
nulltus	nullatenus
O.	
ordio	ordinario
P.	
Pp	Papa
Pr	Pater
Ponus	Pontificatus
ptus	prædictus
ptur	præfertur
pntium	præſentium
Pbter	Presbyter
Pbricida	Presbytericida
pœnia	pœnitentia
Pœniaria	Pœnitentiaria
poe	poſſe
pror	procurator
Q.	
qtnus	quatenus
qmlbt	quomodolibet
qd	quod
R.	
relari	regulari
relione	religione
Roma	Romana
S.	
Sntæ	Sanctæ
ſaluri	ſalutari
ſentia	ſententia
ſpealr	ſpecialiter
ſupplioni	ſupplicationi
ſpualibus	ſpiritualibus
T.	
tn	tamen
tm	tantum
Thia	Theologia
tli	tituli
V.	
venebli	venerabili
vræ	veſtræ

Nunc

Digitized by Google

Nunc enucleandæ veniunt clauſulæ, quarum obſervatio neceſſaria eſt ut Confeſſarius reſcriptum valide aut licite exequatur.

Diſcreto viro Doctori &c. Non ergo ſufficit ut quis ſit vel Licentiatus in Theologia aut Jure canonico; vel utriuſque Profeſſor vel Doctor in Jure civili; vel ut reipſa doctus ſit, vel ut ex errore communi Doctor exiſtimetur, vel ut Magiſter in Religione ſua appelletur, niſi vere ad Magiſterii ſeu Doctoratus gradum in Univerſitate aliqua evectus ſit: unde in his caſibus diſpenſatio ſuo fruſtraretur effectu. * Excipiuntur ab hac regula PP. Societatis & Religioſi Mendicantes, & qui per participationem *privilegiis eorum fruuntur*. Item & ſimplices Confeſſarii, qui executionem diſpenſationis ſibi delegari precati ſunt & obtinuerunt. Vid. Sanchez Lib. 8. diſp. 34. qui n. 12. bene advertit quod ſi litteræ aperiantur ab eo qui Magiſterii gradu inſignitus non fuerit, non ideo careant effectu, modo a Doctore etiam indocto executioni mandentur.

Ex approbatis ab Ordinario. Unde Doctor qui actu approbatus non eſt, licet alias vel alibi approbatus fuerit, diſpenſationem exequi non poteſt. Si reſcriptum ſit in favorem Religioſi, ſufficit ut Confeſſarius ab eo eligendus ſit approbatus a Superiore Ordinis, qui reſpectu Religioſorum ſuorum vices Ordinarii gerit. Si agatur de Moniali, debet hæc eligere Confeſſarium ex approbatis pro Monialibus. Circa quod duo notat Tiburtius Navar. pag. 15. 1. non requiri ut Confeſſarius approbatus ſit *pro Monaſterio in quo degit* ea *Monialis*. 2. *hujuſmodi commiſſiones aliquando committi Confeſſariis ex approbatis ab Ordinario, etiamſi non ſint approbati pro Monialibus*, nimirum *ut Moniales habeant libertatem confitendi cuilibet*. Verum multo decentius & tutius eſt, ut quis ſpecialem ad audiendas Moniales approbationem poſtulet ab Ordinario; quam quidem ad breve tempus & generatim, ne quid naſcatur ſuſpicionis, efflagitare poteſt.

Age jam & interiores reſcripti clauſulas interpretemur, quæ ſerio penſari debent.

Prima eſt iſta hæc: *quatenus ſi ita eſt*; vel ut olim dicebatur, & etiam cum omiſſum eſt, utcumque ſubaudiri debet: *quatenus ſi ita eſse, per diligentem oratoris examinationem, ac poſt monita & conſilia opportuna illi præſtita inveneris* &c. Circa clauſulas iſtas quædam ſunt annotanda, & quidem

1. Monita hæc & conſilia in eo ſita eſſe, quod Confeſſarius pœnitentem adhortetur ut veritatem ſincere & coram Deo explicet; quod exiſtimo neceſſarium non eſſe ſi pœnitentis probitas & religio Confeſſori jam notæ ſint.

2. Confeſſarium teneri in conſcientia & ſub gravi peccato rei fundum & circumſtantias indagare & ſcrutari, inveſtigando ſcilicet an impedimentum quod Pœnitentiariæ propoſitum eſt, occultum ſit; & an ex diſpenſationis denegatione oritura ſint incommoda, quæ alioqui ſecutura eſſe declaravit orator: uno verbo, an preces veritate nitantur, & an a parte rei ſubſiſtat cauſa finalis quæ Pœnitentiariam movet ad diſpenſandum; & qua ſecluſa non diſpenſaret. Hoc autem examen quandoque ſatis facile eſt, quandoque difficile; nec ſemper reipſa ſufficiunt, quæ prima fronte ſufficere videntur: unde ei qui ut a caſtitatis voto li-

* Hæc ſcribens audio brevia pœnitentiariæ nunc non dirigi ad Doctores.

Digitized by Google

beraretur, expoſuit ſe *ſtimulis carnis adeo agitari, ut continenter vivere poſſe non ſperet*, non ſufficit vel ſola tentatio, vel, juxta aliquos, periculum unius aut alterius tranſgreſſionis; tunc enim adhuc utile eſt votum ut voventem contineat, ne ita facile labatur. Requiritur ergo, ait Sanchez, vel periculum quod oriatur ex ipſo voventis ſtatu, qui v.g. conjugatus ſit; vel tanta implendi voti difficultas ſive ob habitum, ſive ob vehementiam tentationis, ut probabiliter judicetur votum & violandum ſæpius fore, & non vitandis ſed augendis peccatis inſerviturum eſſe. Ita poſt Navarrum citatus Sanchez Lib. 8. diſp. 20. n. 18. Facile tamen crediderim eum, qui conjugem ducere poteſt, cujus uſu concupiſcentiam refrænet, poſſe voti diſpenſationem ſollicitare, cum graviter tentatur, & imminet probabile vel unius lapſus periculum; juxta id Cypriani Epiſtola 62. edit. Pamel. *Si autem perſeverare nolunt, vel non poſſunt, melius eſt ut nubant, quam in ignem deliſtis ſuis cadant;* & ita docet Pontas v. *Diſp. de vœux*, caſ. 6.

Quædam hic moventur dubia. 1. an qui ſine examine diſpenſationem executus eſt, valide executus fuerit. 2. an ſi Confeſſarius cui præſentatum eſt reſcriptum diſpenſationis, idem judicet ſubreptitium, poſſit alius adiri qui contra ſentiat. 3. cui credendum ſit cum verificandum eſt, an preces veritate nitantur.

R. Ad 1. 1. certum eſt ſi facti veritas Confeſſario nota ſit, non opus eſſe examine. 2. ſi Confeſſarius veritatis minime conſcius ſine *L. 8. diſp. 34. n. 25.* prævio examine diſpenſet, cenſet Sanchez, etiam poſita facti veritate, invalidam eſſe diſpenſationem: quia, inquit, verba hæc, *ſi ita eſſe per diligentem examinationem inveneris*, inducunt formam qua minime obſervata corruit tota commiſſionis validitas. Aliud eſſet, teſte eodem ibidem num. 26. ſi ſimpliciter diceretur: *Diſpenſa ſi ita eſt*. Ex quo colligo valere hodie diſpenſationes ſine examine, non tamen ſine facti veritate, conceſſas; quia nunc uſus eſt ut ſolum ſcribatur, *ſi ita eſt*, vel *ſi preces veritate nitantur*. Graviter tamen peccaret, qui ſerium veritatis facti examen culpate omitteret, cum ſuper hoc conſcientia ejus a Pontifice oneretur.

R. Ad 2. licitum eſſe pœnitenti ab uno Confeſſario ad alium recurrere; modo non eo fine ut laxiorem inveniat, aut eruditum minus, qui libidini ſuæ faveat. Poteſt etiam Confeſſarius, re propius expenſa, a priori ſua opinione recedere. Neutrum juxta Sanchez Lib. 8. diſp. 27. n. 38. licet Officialibus erga diſpenſationes a Dataria conceſſas. Non primum, quia ex Leg. 30. ff. *De judiciis*, ubi ſemel cœptum eſt judicium, ibi terminari debet; idque verum eſt, etiamſi Officialis, cui priori præſentatum eſt reſcriptum, in alterius electionem conſentiret. Non ſecundum, quia perimitur juriſdictio judicis delegati, ſtatim ac ſententiam definitivam tulit, etiamſi ferendo erraverit; ergo, ait idem Sanchez, non poteſt variare, ac proinde in utroque caſu recurrendum eſt ad Pontificem, qui alium deleget: ſed de his judicent Officiales.

Col. And. p. Explic. Tutel. tom. 3. p. 429. Unum hic monere ſufficiat cum auctore Coll. Andeg. & Illuſt. Epiſcopo Tutelenſi, Confeſſarii onus non eſſe ut expendat an expoſitio Papæ facta vere ſufficiens ſit ad obtinendam diſpenſationem, ideoque an in hoc caſu concedi debuerit diſpenſatio; ſed tantum an res eo ſe habeant modo quo Pontifici expoſitæ fuerunt.

R. Ad

Digitized by Google

R. Ad 3. credendum eſſe pœnitentis aſſertioni, cum in foro Pœnitentiæ nec adhibeantur nec adhiberi poſſint teſtès; nec ullus confici proceſſus judicialis, prout ejuſdem Pœnitentiariæ reſcriptum declarat. Quod ſi Confeſsarius aliunde norit rem non ita eſſe ut expoſita eſt, non debet diſpenſationem exequi, quidquid in contrarium aſſerat pœnitens; niſi forte id ex alterius confeſſione reſcierit; quo in caſu quid faciendum ſit docent Theologi agendo de ſigilli obligatione in Tract. de Pœnitentia.

Secunda clauſula hæc eſt, *audita prius ejus ſacramentali confeſſione:* unde neceſſe eſt ut lator peccata, ſaltem ea quæ a poſtrema confeſſione commiſit, deponat apud Confeſſarium reſcripti executorem: idque verum eſt, ait Navarrus p. 20. etiamſi diſpenſatio concederetur in materia quæ nullum pœnitentis delictum ſupponit, puta in irregularitate orta ex defectu natalium. Haud tamen neceſſe eſt ut vel mortalia, vel ea quæ circa materiam diſpenſationis commiſit, peccata confiteatur, ſi hæc jam apud alium vel eumdem Confeſſarium depoſuerit: qui enim venialia ſolum habens, venialia deponit, prædictam clauſulam verificat & adimplet. Cenſet quidem Sanch. L. 8. d. 34. num. 29. confeſſionem non neceſſario requiri ad hoc ut diſpenſatio valide executioni mandetur; ſed abſit ut in materia tanti momenti pars minus tuta propter meras probabilitates teneatur.

Tertia clauſula eſt, *ſublata occaſione peccandi* &c. Quæ verba demonſtrant pœnitentem nec ante abſolvendum, nec ante diſpenſandum eſse, quam abſtulerit occaſionem peccandi, voluntariam quidem, de facto; neceſſariam autem, animo & corde: de quo vide quæ dixi in Tract. de Peccatis.

Quarta clauſula eſt, *injuncta ei..... gravi pœnitentia;* quæ quamvis a Confeſſarii diſcretione & perſonarum ſtatu dependeat, ait Navarrus, pag. 88. poſſet tamen eſse jejunium per ſex menſes, ſemel qualibet hebdomada; recitatio tertiæ partis Roſarii per tres menſes, tribus diebus qualibet hebdomada; vel aliquod aliud pietatis opus arbitrio ipſius Confeſsarii imponendum, frequens præſertim confeſſio, uſus meditationis, & ſimilia quæ cor potentius afficiunt; conſideratis ſemper ſtatu, qualitate, ſexu, & ætate pœnitentis, & advertendo quod pœnitentia ſit ita prudenter impoſita & moderata, ut nuſquam pœnitentis delictum detegi poſſit. Utique ſi pœnitens in aliis confeſſionibus jam antea rite factis, pœnitentiam crimini propter quod diſpenſari voluit, parem recepit, & executus eſt, erit hujus præviæ ſatisfactionis habenda ratio: unde Confeſsarius pœnitentias Brevi Romano præſcriptas moderari & temperare debebit, ſic tamen ut modum temperans, ſubſtantiam ſervet. Huic clauſulæ aliam ſubſtituit Pœnitentiaria, cum agitur de relaxatione voti, eaque his quæ jam retuli verbis continetur, *ſibique votum præfatum ad hoc tantum* &c. ut ſupra, quæ paulo fuſius explicanda ſunt.

1. Itaque monendi ſunt a Confeſsario pœnitentes a votis diſpenſandi, diſpenſationem nonniſi ad contrahendi matrimonii effectum concedi, unde eo uſque tenentur voto. Quapropter ſi in gravi incontinentiæ periculo verſentur, hortandi ſunt ut quamprimum matrimonium ineant, ne interim multiplicentur voti tranſgreſſiones. Quod ſi poſt contractum matrimonium adverſus caſtitatem conjugalem peccent, ex hac parte vo-

ti

Digitized by Google

ti tranſgreſſores erunt, ut pote quod non niſi in ordine ad matrimonii uſum relaxatum fuerit.

2. Cum diſpenſationi a Pœnitentiaria conceſſæ annexa ſit quædam ſpecies commutationis *in ſacramentalem confeſſionem ſemel quolibet menſe*, hoc menſtruæ confeſſionis onus a Confeſſario pœnitenti imponendum eſt.

3. Cum additur voti commutationem faciendam inſuper eſſe *in alia pœnitentiæ opera*, neceſſum eſt ut Confeſſarius præter menſtruam confeſſionem alia pœnitenti imponat pœnitentiæ opera, puta jejunium, aut abſtinentiam ab ovis, & lacticiniis feria ſexta, vel ſabbato; aut Officium aliquod, parvum v.g. B. Mariæ, item ſeptem Pſalmos, & ſimilia. Cum autem *alia* hæc *pœnitentiæ opera* plurali numero exprimantur, debent ad minus eſſe duo: ſed & duo ſufficiunt, ne gravetur pœnitens. Porro hæc pietatis opera *tamdiu duratura* ſunt ex reſcripto, *quamdiu prædictæ commutationi locus erit*. Ex quibus tria ſequuntur. 1. obligationem prædictorum operum ab ea ſolum die incipere, quo orator contrahit & conſummat matrimonium; quia non ante operatur diſpenſatio. 2. ſublato per mortem alterius conjugis, commutationis uſu, ceſſare ſingulas dictæ & mox dicendæ pœnitentiæ partes, quia reviviſcit obligatio voti. 3. id locum habere in diſpenſatione voti caſtitatis, non autem voti Religionis amplectendæ: quia votum caſtitatis, diſſoluto per alterius mortem conjugio, reviviſcit; non vero votum Religionis, cujus proinde relaxationi, ut pote perpetuæ, perpetua reſpondere debet pœnitentia.

4. Cum adhuc præcipiatur ut inter opera pietatis quædam *ſint etiam quæ pœnitens quotidie facere teneatur*, ut ſemper primævæ voti ſui obligationis meminerit; evidens eſt, præter mox expoſita pietatis opera (quorum prima non ſunt in perpetuum; ſecunda ſunt quidem in perpetuum, vel potius quamdiu commutationi locus erit, non tamen quotidiana) alia imponi debere quæ ſingulis diebus impleantur. Hæc autem & faciliora, & utiliora præſcribi debent, v.g. lectio quotidiana brevis, breve conſcientiæ examen, oratio mentalis ad minus per quadrantem, aliquod charitatis opus in proximum, juxta vires, fortunas, & *ſtatum* pœnitentis. Cum vero ea imponat Confeſſarius, monebit pœnitentem, ut dum ea exequetur, meminerit vinculi a quo diſpenſatus eſt, prout jubet ſacra Pœnitentiaria.

Si diſpenſatio detur in voto Religionis, inter pœnitentiæ opera a Confeſſario præſcribenda, quædam eſſe *debent Religionis, quam* pœnitens *ingreſſurus fuiſſet, & quæ quotidie facere teneatur* in memoriam voti. In hoc ordine ſunt geſtatio chordulæ Ordinis, recitatio quotidiana & quintuplex Orationis Dominicæ, & Angelicæ ſalutationis; item Litaniarum quæ in Ordine dicuntur; breve conſcientiæ examen. Si diſpenſatus ſit in Sacris, habenda eſt ratio officii ad quod jam tenetur: unde imponi ei poteſt commemoratio Sancti Inſtitutoris Religionis quam voverat, cum Litaniis Deiparæ, aut brevi conſcientiæ examine. His addi poſſunt opera quænam ejuſdem generis: ſed haud quotidiana.

Quinta clauſula eſt, *& aliis injunctis quæ de jure fuerint injungenda*; hæc clauſula generalis eſt, & ſubauditur, etiam non expreſſa. Ejus ſcopus eſt, ut ſi pœnitens in foro pœnitentiæ diſpenſandus, alia Confeſſario peccata declaret, ex quibus ad reſtitutionem alieni boni, denigratæ famæ repa-

Digitized by Google

reparationem, aliave ſimilia teneatur, hæc ei præcipiantur a Confeſſore, præter ſpeciales pœnitentias de quibus modo actum eſt.

Sexta clauſula eſt, *dummodo impedimentum ſit occultum;* & hæc eſt conditio ſine qua non diſpenſat Pœnitentiaria, quæque, ait Navarr. pagin. 23. *ſemper eſt punctualiter obſervanda*. Unde ſi Confeſſarius ex pœnitentis examine agnoſcat factum eſſe *famoſum*, *vel manifeſtum*, *vel notorium facti vel juris*, ulterius ad executionem procedere non poteſt, etſi interim pœnitentem monere debeat, quid facto opus ſit. Quando autem & quatenus impedimentum debeat occultum judicari, colligetur ex dictis in Tract. de Irregularit. par. 2. cap. ultim. pagin. 207. item ex Tract. de Cenſuris part. 1. cap. 5. art. 1. pag. 125. & melius ex Gamachæo tom. 3. qu. 97. cap. 2. pag. 345. edit. Pariſ. 1627.

Septima clauſula eſt, *aliudque canonicum*, impedimentum nempe, *non obſtet:* unde ſi partes alio impedimento ſive occulto, ſive publico ligatæ ſint, rurſus ad ſacram Pœnitentiariam recurrendum erit; pro occulto quidem, ut ejus diſpenſatio, nova prioris impedimenti mentione facta, ab eadem Pœnitentiaria impetretur; pro publico autem, ut ſignificetur eidem, partes impedimento hoc teneri a quo per Datariam diſpenſari ſatagent. Jam enim ſupra monuimus, Pœnitentiariam exigere ut publicum, quo partes vinciuntur, impedimentum ſibi patefiat: neque vero aliter judicare poteſt, an non ſatius ſit ſpem quamcumque diſpenſationis adimere.

Octava ſic habet, *cum eodem latore; quod præmiſſis non obſtantibus;* quibus indicatur Confeſſarium, non obſtante præfato impedimento, & aliis quæ Pœnitentiariæ expoſita ſunt, ad executionis gratiam devenire poſſe.

Nona hæc eſt, *matrimonium .·.·. ſervata forma concilii Tridentini contrahere, & in eo remanere licite valeant;* id eſt præviis ſeu omiſſis de licentia Ordinarii denuntiationibus, coram Parocho & teſtibus, contrahere, & matrimonio uti, ac ſi nullo umquam impedimento ligati fuiſſent, adeo ut proles inde oritura, pro legitima habenda ſit.

Decima, *in foro conſcientiæ*, *& in ipſo actu ſacramentalis confeſſionis tantum &c.* quæ verba de novo demonſtrant contra Sanchez, forum conſcientiæ de quo hic agitur, eſſe ipſum Pœnitentiæ tribunal, extra quod gratia hæc a Confeſſario expediri non poteſt.

Undecima, *ita quod hujuſmodi abſolutio, & diſpenſatio in foro judiciali nullatenus ſuffragentur*. Unde ſi forte impedimentum ex occulto publicum fiat, & in judicium deducatur, gratia Pœnitentiariæ in foro fori non ſuffragetur, adeoque tunc ad Datariam recurrendum eſſet: quamquam ſi pœnitens maritali jure uteretur ſine ſcandalo, non peccaret, ut qui vere coram Deo diſpenſatus fuerit, cum a Pœnitentiaria diſpenſari potuerit, quo tempore impedimentum erat occultum.

Duodecima, *ſed præſentibus laceratis* &c. Scilicet quam primum moraliter fieri poterit, eaque attentione, ut nec reſcriptum, nec delictum pœnitentis cognoſci poſſint.

Decima-tertia, *neque eas latori reſtituas; quod ſi reſtitueris, nihil ei præſentes litteræ ſuffragentur;* id eſt nunquam ei in foro fori ſuffragentur, quod tamen intendere videretur pœnitens qui has litteras ſibi reſtitui vellet. Interim, etſi graviter peccaret, & excommunicationem prædictis

ctis verbis latam incurreret Confeſſarius litterarum reſtitutor, ſemper valeret diſpenſatio rite ſemel & legitime executioni mandata.

Eædem clauſulæ iiſdem fere verbis repetuntur in reſcriptis ad remanendum in contracto, cum differentiis quibuſdam hic breviter exponendis.

Prima eſt, *a quibuſvis ſententiis, cenſuris & pœnis*, quas ſcilicet pœnitens ſive de jure communi, ſive ex ſpeciali locorum lege, ob inceſtus crimen incurrit, aut incurrere potuit.

Secunda eſt, *injuncta ei .·.·. confeſſione ſacramentali ſemel quolibet menſe per tempus arbitrio tuo ſtatuendum*: unde per duos ad minus menſes prædicta confeſſio injungi debet, & melius ad ſex menſes injungitur.

Tertia eſt, *& ſeparatio .·. fieri non poſſit abſque ſcandalo, & ex cohabitatione de incontinentia timendum ſit*. Harumce clauſularum verificatio Confeſſorem torquere non debet; cum evidens ſit perſonas quæ palam pro legitimis conjugibus habentur, nec poſſe ſeparari ſine ſcandalo, nec ſecum invicem abſque gravi incontinentiæ periculo cohabitare.

Quarta eſt, *ut dicta muliere de nullitate prioris conſenſus certiorata* &c. & hæc eſt clauſula tot tantiſque diſcriminibus obnoxia, quam anxie & pro modulo cum communi expoſuimus ſupra cap. 13.

Quinta eſt, *matrimonium inter ſe de novo ſecrete .·. præmiſſis non obſtantibus contrahere*, id eſt ſine Parocho & teſtibus; adeo tamen ut pœnitens non prius in debiti redditionem conſentiat, quam præviam eo quo poterit meliori modo conſenſus renovationem obtinuerit a parte impedimenti neſcia: alioqui enim fornicaretur, tametſi a reſcripti gratia non excideret.

Has clauſularum Pœnitentiariæ expoſitiones, quo certius iis pedem figat lector, deſumpſi tum ex Tiburtio Navarr. tum ex Syro Placentino, utroque & Ordinis S. Franciſci, & Apoſtolicæ Sedis Pœnitentiario.

His omnibus mature ponderatis & præſtitis, Confeſſarius poſt datam in forma ſolita abſolutionem a cenſuris & peccatis, gratiam Apoſtolicam his exequetur verbis, mutato, ut evidens eſt, impedimentorum nomine.

Et inſuper auctoritate Apoſtolica mihi ſpecialiter delegata diſpenſo tecum ſuper impedimento primi (ſeu *ſecundi*, ſeu *primi & ſecundi*) *gradus ex copula illicita a te habita cum ſorore mulieris cum qua contrahere intendis, proveniente; ut præfato impedimento non obſtante, matrimonium cum dicta muliere, publice, ſervata forma Concilii Tridentini, contrahere, conſummare, & in eo remanere licite poſſis & valeas. In nomine Patris &c.*

Inſuper eadem auctoritate Apoſtolica prolem, quam ex matrimonio ſuſceperis, legitimam fore nuntio & declaro. In nomine Patris &c. Paſſio Domini noſtri &c. ut poſt finem conſuetæ confeſſionis.

Si diſpenſatio detur ad remanendum in contractu, forma hæc erit: *& inſuper .·. diſpenſo tecum ſuper impedimento primi affinitatis gradus ex copula illicita, quam cum ſorore tuæ putatæ conjugis antea habuiſti, ut illo non obſtante, renovato conſenſu cum præfata conjuge, matrimonium cum illa contrahere &c.*

Et pariter eadem auctoritate Apoſtolica prolem, ſi quam ſuſcepiſti, & ſuſceperis, legitimam fore decerno & declaro &c.

Si diſpenſatio ſit a voto caſtitatis dicitur: *inſuper .·. tibi votum caſtitatis quod emiſiſti, ad effectum ut matrimonium contrahere, & debitum conjugale reddere & licite poſſis & valeas, in opera quæ tibi præſcripſi, diſpenſando commut*

mut

Digitized by Google

muto. In nomine &c. Eadem pene eſt forma diſpenſationis a Religionis voto, in ordine ad matrimonium: quod ſi quis diſpenſatus ſit, dummodo cœlibem vitam ducat, non dicitur *ad effectum contrahendi matrimonium;* bene vero *ad effectum remanendi in ſaculo in vita cælibe.*

Si quis non obſtante caſtitatis voto matrimonium inierit, dicitur: *item te, non obſtante caſtitatis voto, quod emiſiſti, & tranſgreſſus fuiſti, in dicto matrimonio remanere, & debitum conjugale reddere poſſe & debere declaro; & ut idem debitum etiam exigere licite poſſis, & valeas, tecum eadem auctoritate Apoſtolica diſpenſo. In nomine Patris &c.*

Ex his abſolvendi formulis nemo eſt qui congruas unicuique caſui efformare facile non poſſit.

ARTICULUS TERTIUS.

Quid in impedimentis matrimonialibus poſſint Epiſcopi.

CErtum eſt 1. ſummopere cavendum eſſe, ne diſpenſandi facultatem ſibi arrogent quibus hæc vel a jure, vel a conſuetudine denegata eſt; eæ enim diſpenſationes, pro contrahendis matrimoniis conceſſæ, aut nullitatem aut incertitudinem cauſant Sacramenti. Et tamen in re Sacramentaria unanimes docent Theologi non eſſe licitum quidquam incerti adhibere, eo certo medio prætermiſſo, quod adhiberi poſſit; atque ita licentia iſta, vel nefariam inducit Sacramenti nullitatem, aut ad ſummum, tutiore ſimul & probabiliore opinione rejecta, minus probabilem, nec tutam in tanti momenti Sacramento conſectatur opinionem. Hæc & ipſis terminis Cabaſſut. lib. 3. cap. 27. n. 6. ubi etiam animadvertit, futurum ut, ſi pro nutu diſpenſent Epiſcopi, exuberantior, & inordinatior exurgat diſpenſandi licentia, quam quæ a quibuſdam redarguitur in ſummo Pontifice, falſis plerumque, ne dicam ſemper, expoſitionibus decepto; imo ut Præſules per captionem & diſtractionem bonorum Epiſcopalium a Judicibus cogerentur ad diſpenſandum, ſicut jamdudum inviti compelluntur ad monitoria, & excommunicationes decernendas. Cui prædicti Scriptoris annotationi, hanc addere placet quam dat eruditus Tutelenſis Eccleſiæ Antiſtes, nimirum Epiſcopos vel multa contra conſcientiæ dictamen, viris potentibus conceſſuros eſſe; vel eorum iram, & vexationes, ſi reſiſtere auderent, eſſe perpeſſuros. Ecquis Regi, Principive, vel iniquam diſpenſationem, vel præcedentis matrimonii diſſolutionem, armatis, ut ajunt, precibus ſollicitanti contradicere præſumeret? Amplior ergo diſpenſandi poteſtas, Epiſcopis non eſſet favori, ſed oneri & diſpendio. Quapropter his profecto incommodis obviam iturum Concilium Turonenſe anni 1583. tit. 9. ſic loquebatur: *In quarto conſanguinitatis & affinitatis, necnon cognationis ſpiritualis prohibitis gradibus, Epiſcopis diſpenſare non licere declaramus.*

Certum eſt tamen 2. Epiſcopos in hac diſpenſationum materie, totum id poſſe quod ſibi conſuetudine legitime præſcripta, antiqua ſcilicet & pacifica, conceſſum eſt: unde nihil hic quod certum ſit ſimul & generale ſtatui poteſt; cum ex Epiſcopis alii nunquam diſpenſent ab impedimentis publicis; alii & a publicis diſpenſent, ſive in contracto, ſive

Digitized by Google

ſive in contrahendo; alii diſpenſent quidem cum pauperibus, alii & cum iis, qui pauperes non ſunt; alii in quarto ſimplici; alii in quarto miſto affinitatis & conſanguinitatis gradu; alii vi indulti, alii ordinaria poteſtate; idque quantum ad certa quædam impedimenta locum habet in Eccleſia Andegavenſi, non obſtante citato Metropolitani Concilii decreto. Quapropter uniuſcujuſque Diœceſis Confeſſarii didiciſſe debent quid poſſint eorumdem locorum Epiſcopi, ſive ex Indulto, ſive aliter: quamquam ex iis multi ad Pœnitentiariam recurrere malint, ne, quod in villulis facilius evenire poſſet, innoteſcat pœnitentis crimen, prout annotat Epiſcopus Tutelenſis. Hoc ſemel præſuppoſito, quaſdam regulas e ſanioribus Theologis & Canoniſtis petitas hic proponam, quæ Confeſſarii ſolatio eſſe valeant.

Collat. Andeg. tom. 3. pag. 80.

Regula I. Poſſunt Epiſcopi diſpenſare circa impedimentum omne, quo poſt matrimonium legitime contractum aufertur debiti conjugalis exigendi poteſtas, ut eſt affinitas ſive ex Baptiſmo, ſive ex inceſtu: impoſita tamen pro gravitate inceſtus pœnitentia, & procurato occaſionis peccandi receſſu. Hæc eſt communis opinio, ait poſt Silveſtrum Cabaſſut. ibid. num. 7. Vide Sanchez lib. 8. diſp. 12. num. 16.

Poſſunt etiam Religioſi Mendicantes cum eo, qui non obſtante caſtitatis voto matrimonium iniit & conſummavit, diſpenſare ad petitionem debiti conjugalis: idem poſſunt Jeſuitæ cum ſpeciali Provincialis licentia. Neutri vero ad contrahendum diſpenſare poſſunt in eodem voto, ut multo probabilius docent Suarez, Sanchez, Layman, & plures alii.

Regula II. Poſſunt Epiſcopi in contracto diſpenſare ab impedimentis dirimentibus, alioqui Papæ reſervatis, cum occurrunt ſex ſubſequentes circumſtantiæ. 1. ut occultum ſit impedimentum, matrimonium vero publicum. 2. ut matrimonium bona fide, ſeu ſine prævia impedimenti notitia contractum fuerit. 3. ut fuerit conſummatum. 4. ut partes ſine veriſimili ſcandali periculo ſeparari non poſſint. 5. ut partes præ inopia non poſſint ire, aut recurrere ad Papam ejuſve Legatum. 6. ait Pikler, ut tale ſit impedimentum, in quo *diſpenſatio* a Papa dari conſueverit. In harum conditionum *concurſu diſpenſandi* potentia penes Ordinarium eſt, prout ſibi ab Urbe Roma reſponſum fuiſſe teſtatur Zerola 1. part. v. *Diſpenſatio*, §. ad 5. idem docent Collat. Andeg. tom. 2. pag. 94. Cabaſſut. ubi ſupra num. 3. Pikler ad tit. 16. lib. 4. num. 33. & alii communiter.

Si vero, ait idem Cabaſſut. aliqua abſit ex præfatis circumſtantiis, & perſonæ ſint pauperes, aut rudes, aut ruſticæ, officium erit Ordinarii proſequi hanc diſpenſationem in forma pauperum apud Sedem Apoſtolicam, ut gratis & ſine compoſitione obtineatur; niſi ait auctor Collat. Andeg. aliunde diſpenſandi poteſtatem habeat.

Docet tamen Gibert in notis ad prædictum Cabaſſutii textum, conſtare ex Jure Canonico quod ceſſet reſervatio Papalis, cum partes Romam ire aut mittere non poſſunt: unde, inquit, Galliæ Epiſcopi plurimis in caſibus diſpenſant, ſi partes ruſticæ ſint atque inopes. Hæc doctrina ſatis congruit iis, quæ tradidi in Tract. de Cenſuris part. 1. cap. 5. pag. 128. & ad id ſaltem inſervire poſſe videtur, ut cum pauperibus facilius diſpenſetur, quam cum aliis. Eamdem quaſi generalem in hoc regno

gno tradit Epiſcopus Tutelenſis quoad impedimenta ex affinitate illicita, ex ſponſalibus, ex cognatione ſpirituali levantem inter & matrem levati; imo & ex crimine. Non ita profuſus eſt & liberalis auctor Collat. Andeg. is enim duo ſtatuit. 1. Epiſcopum non poſſe diſpenſare cum pauperibus, niſi concurrant quatuor priores circumſtantiæ ſuperius allegatæ. *Tom. 3. p. 437. 39 40. &c.*
2. Epiſcopum, qui dubitat an Sedi ſuæ annexa ſit poteſtas in hoc vel illo caſu diſpenſandi, non poſſe in hoc dubio diſpenſare; quia in materia Sacramentorum dubiam opinionem ſequi non licet: & idcirco neceſſum eſt ut Epiſcopi patrum ſuorum terminos non tranſgrediantur.

Regula III. Poſſunt aliquando Epiſcopi, qui etiam ex Diœceſis ſuæ uſu diſpenſandi facultatem non habent, ab impedimentis dirimentibus modo occultis diſpenſare ad contrahendum. Et quidem 1. in caſu dubii. 2. in caſu magnæ neceſſitatis. 3. &, juxta aliquos, in caſu diſpenſationis a Papa quidem, ſed nulliter obtentæ.

1. Quidem in caſu dubii; unde ſi is qui contrahere vult, dubitet an commercium illicitum habuerit cum futuræ ſuæ ſponſæ conſanguinea, poterit, & tenebitur ad Epiſcopum recurrere. Idem eſt ſi dubitent ſaniores Theologi, an impedimentum in hoc vel illo caſu contrahatur, necne. Ratio eſt, quia uti ſæpius dictum fuit, caſus dubii eo ipſo quo vere dubii ſunt, Papæ non reſervantur: imo cenſent ex extraneis plerique, nulla hic opus eſſe diſpenſatione, eo quod in gratiam libertatis judicandum ſit. At vero principium hoc, putidæ probabilitatis conſectarium, pluries impugnavimus. Poteſt ergo & debet in hoc caſu adiri Epiſcopus, qui eo ipſo quo dubitat de reſervatione impedimenti, jam de ſua ad diſpenſandum poteſtate dubitare non debet.

Exiſtimat tamen Pikler, quod comperta poſtmodum impedimenti certitudine, ad Papam recurrendum ſit; quod falſum puto, cum impedimentum abſolute & ſemel ſublatum, non indigeat iterum auferri, faltem in eo foro, in quo jam ſublatum eſt. Quod ſi non præciſe dubia, ſed multo probabilior foret impedimenti exiſtentia, non ſufficeret diſpenſatio Epiſcopi.

2. In caſu magnæ neceſſitatis, ut ſi rebus omnibus jam ad matrimonium contrahendum præparatis, invitato parentum cœtu, aſſignata ad nuptias die admodum propinqua, puella ex confeſſione detegat ſe dirimenti impedimento irretitam eſſe, & nulla præter Ordinarii diſpenſationem pateat via, qua periculum gravis ſcandali, ſuſpicionis, infamiæ, atque etiam inimicitiarum removeri poſſit. Ratio eſt, quia reſervatio in caſu tam urgenti non eſſet in ædificationem, ſed potius in perniciem animarum. Iſta, quam Sanchez primus produxit, opinio, evaſit ſubinde inter Doctores communis, ut poſt Bonacinam notat Caballutius ibid. num. 4.

Proponit quidem idem Sanchez aliam, qua puella ſe extricet, rationem, ut nempe emittat caſtitatis votum ad tempus, adeoque vel ab Epiſcopo, vel ex ſolo temporis lapſu diſpenſabile, & palam dicat ſibi propter votum hoc a Confeſſario præceptum eſſe, ut a matrimonio abſtineat; interim vero recurrat ad Papam pro ſollicitanda veri, quo ligatur, impedimenti relaxatione: ſed quoniam cautela hæc, vel non ſemper occurrit menti, vel ob rerum aut perſonarum circumſtantias quandoque im-

Digitized by Google

impoſſibilis eſt in praxi, aut admodum difficilis; aliunde vero timendum eſt ne ſi puella urgeatur, an ad tempus voverit, non deſint qui ſtatim regerant, ei ergo ſufficere Epiſcopi diſpenſationem; ideo, ait Cabaſſut. tunc recurrendum eſt ad Ordinarii diſpenſationem quæ in talibus anguſtiis, juſta erit, & valida in foro conſcientiæ.

Tom. 3. p. 420. 3. Et juxta aliquos poſſunt Epiſcopi diſpenſationem ab Apoſtolica Sede obtentam, ſed *nulliter*, validare in certis caſibus. Ita Illuſtr. Epiſcopus Tutelenſis, & obiter auctor Collat. Pariſ. tom. 3. lib. 5. coll. 2. num. 9. quorum doctrina ut intelligatur, notandum eſt, juxta eoſdem, reſcriptum ſeu a Dataria, ſeu a Pœnitentiaria conceſſum, aliquando *excitativum* eſſe, aliquando *attributivum*. Excitativum quidem, ſi Ordinarii poteſtatem quæ ex non uſu & conſuetudine quaſi ſopita eſt, excitet, eique priſtinas, quas ex natura rei habet, vires reſtituat: attributivum vero, ſi det Ordinario poteſtatem quam per ſe nec habet, nec habere debet. Sic v. gr. ſi Papa Epiſcopo Andegavenſi remittat facultatem diſpenſandi cum Diœceſano Epiſcopi Cenomanenſis, Breve erit attributivum: quia Epiſcopus Andegavenſis vi ordinaria nec habet nec unquam habuit facultatem diſpenſandi cum ſubditis alterius Epiſcopi. *Si* vero Papa eidem Andium Epiſcopo tribuat facultatem cum uno e *Diœceſanis* ſuis diſpenſandi, Breve erit excitativum: modo caſus, ad quem datur prædicta diſpenſandi facultas, non ſit ex iis in quibus Eccleſia ſpecialiter diſpenſari vetet (niſi occurrant quædam conditiones, quas ſupponimus deeſſe iis de quibus in præſenti loquimur) tunc enim *Breve* Pontificium, adhuc deberet attributivum cenſeri.

Hæc præmiſſa diſtinctione, cenſent ejuſdem auctores, Epiſcopum *diſpenſare* poſſe cum iis Diœceſanorum ſuorum qui ab Apoſtolica Sede reſcriptum obtinuiſſent ſubreptitie vel obreptitie nullum, dummodo Breve illud pro affinitate vel conſanguinitate in tertio vel quarto gradu conceſſum fuiſſet, non item ſi pro gradu propinquiori fuiſſet obtentum.

Seſſ. 24. cap. 5. Ratio primæ partis eſt, quia Pontificium Breve, utpote *juriſdictionis* ordinariæ excitativum, Epiſcopum in ea, quam primitus *habebat*, poteſtate reponit; ergo vi illius poteſt Epiſcopus validare *eas diſpenſationum* ſpecies quæ quaſi juſtitiæ habentur apud Romanum Pontificem, ut ſunt eæ quæ pro tertio & quarto gradu conceduntur.

Ratio ſecundæ partis eſt, quia Eccleſia in Concilio Tridentino ſpecialiter prohibuit ne unquam *in ſecundo gradu diſpenſetur, niſi inter magnos Principes, & ob publicam cauſam;* ergo ſi quis minime Princeps in hoc gradu diſpenſationem ſubreptitie vel obreptitie obtinuerit, non poterit Epiſcopus cum eo diſpenſare, quia Breve Pontificium hoc in caſu mere attributivum eſt. Ita ferme citatus Epiſcopus Tutelenſis.

Hæc doctrina, meo quidem judicio, ſuas patitur difficultates. Si enim Epiſcopi primitus habuerint poteſtatem in omnibus impedimentis poſitivo jure inductis diſpenſandi, ſolo non uſu, & præſcripta conſuetudine ligatam; quare vi Brevis Romani poteſtas eorum non excitabitur ad diſpenſandum in omni omnino gradu, facilius quidem in remotiore; difficilius vero in eo qui propinquior fuerit? Rurſus vero, ſi diſpenſare nequeant in gradu propinquiori, etiam cum ad id Brevi Pontificio excitati videntur, quare diſpenſare poterunt in gradu remotiori? quare excitan-

Digitized by Google

ſantur in uno, & non in alio? quare in tertio, & quarto gradu, ſi non in ſecundo? Obſtat, inquiunt, prohibitio Tridentina. Obſtat quidem; ſed magis obſtat conſuetudo juriſdictionem perimens, quam lex quæ juxta ipſos juriſdictionis fundum & ſubſtantiam perimere non potuit: porro ſi conſuetudo efficiat ut Pontificium Breve in ſecundo gradu mere ſit attributivum, quidni & idem efficiat in gradu remotiori?

Faterer equidem ſponte Brevia Romana aliquo ſenſu priſtinæ poteſtatis excitativa eſſe, quatenus ſcilicet iis munitus Præſul plus poteſt quam qui Epiſcopus non ſit; unde non dubito quin Epiſcopus alii cui voluerit, Romani Brevis executionem demandare poſſit, quod non poteſt ſimplex delegatus: at inde non ſequeretur Epiſcopum validari poſſe reſcriptum alioqui invalidum, cum poteſtas ei a ſummo Pontifice conceſſa non habeat pro objecto diſpenſationem novam, ſed executionem diſpenſationis conceſſæ ſub hac conditione, quod preces oratorum veritate nitantur.

Cenſeo tamen quod in Diœceſibus ubi invaluit conſuetudo, ut Brevia nulliter obtenta ab Epiſcopis validentur, validatio hæc ad legitimam diſpenſationem ſufficiat; quia conſuetudo hæc tribuit in hoc caſu facultatem diſpenſandi: tunc autem nemo, & ne Officialis quidem, ſine Epiſcopi licentia diſpenſare poteſt; & hanc agendi rationem ſecutus eſt ann. 1704. Cardinalis Noallius, qui diſpenſationem ab Officiali ſuo in ſimili caſu conceſſam abjecit, & voluit per ſemetipſum diſpenſare. *Collat. Pariſ. tom. 3. p. 386. edit. 2.*

Ut ſolvantur nonnullæ quæ ſuperſunt difficultates.

Quæres 1. An ſi contrahentes e diverſis ſint Diœceſibus, unuſquiſque ab Epiſcopo, cui ſubeſt, debeat diſpenſari. Non loquor de diſpenſationibus a Papa concedendis: conſtat enim quod ſi Titius Carnotenſis, obtinuerit a Roma facultatem ducendi conſanguineam ſuam Bleſenſem, valeat diſpenſatio, quia par eſt in utriuſque Diœceſis ſubditos Papæ auctoritas. Tota igitur quæſtio eſt de Epiſcopis.

R. duplex eſt ea de re opinio. Prima quam tenent Sambovius, auctores Collat. tum Pariſienſium, tum Andegav. Gibert. tom. 2. Conſultat. canonic. Conſult. 65. & alii pene omnes, docet neceſſariam eſſe utriuſque Epiſcopi diſpenſationem, quia Epiſcopus Carnotenſis poteſt quidem Diœceſani ſui, non autem Diœceſani alterius vinculum tollere. Quod ſi Epiſcopus alter in certo gradu, ſive vi indulti, ſive ex more ſuæ Sedis diſpenſare valeat; alter vero id non poſſit, recurrendum eſt ad Papam; eique ſemper exprimenda eſt Diœceſis oratricis, quia reſcriptum ſemper dirigitur ad Officialem Diœceſis in qua feminæ domicilium habent. Si partes aliqua de cauſa optent ut *fulminandi* Brevis munus committatur Officiali oratoris, erit id expreſſe poſtulandum: fulminatio enim in una ſolum Diœceſi peragitur. *Collat. Andeg. tom. 2. p. 8. & ſeq.*

Secunda opinio quam tenet Epiſcopus Tutelenſis, præcedentem in ſingulis capitibus impugnat, & docet 1. ſufficere in hoc caſu unius Epiſcopi diſpenſationem, illius nimirum in cujus Diœceſi celebrabitur matrimonium. 2. ſi partes ad Papam recurrant, ſatis eſſe ut unius Diœceſis nomen exprimatur. 3. perinde eſſe ſi Breve ab Oratoris aut Oratricis Officiali fulminetur. *Tom. 1. p. 401. & 423.*

Ratio primæ partis eſt, quod Epiſcopus tollendo Diœceſanæ ſuæ vinculum in ordine ad virum alterius Diœceſis, eamdem habilem faciat

Digitized by Google

relative ad huncce virum; qui ſtatim ac prædicti Epiſcopi diſpenſantis Diœceſim ingreſſus fuerit, ut conſanguineam ſuam ducat, ſatis ejuſdem Epiſcopi ſubditus & Diœceſanus conſtituetur, ut gratiam alteri conceſſam participet; etiamſi nullam ab Epiſcopo ſuo diſpenſationem obtinuerit. Et hoc, ait citatus Illuſtr. auctor, quotidie evenit in Diœceſi S. Flori, cujus Epiſcopus diſpenſat in tertio conſanguinitatis gradu. Cum enim puella diſpenſationem hanc conſecuta eſt, civis Tutelenſis, præmiſſa in territorio Tutelenſi bannorum promulgatione, abſque ulla Tutelenſis Epiſcopi diſpenſatione, in vicinam S. Flori Diœceſim ſe transfert, ibique nemine reclamante matrimonium contrahit, ac deinde conjugem ſuam ad Diœceſim Tutelenſem conducit.

Nullus quidem dubitat quominus prædicta matrimonia in his locis valeant, ex tacita ſive Epiſcoporum ſive Papæ ipſius licentia. Ubi tamen moris eſt ut utriuſque Diœceſis Epiſcopi ſubditum quiſque ſuum diſpenſet, male tutum videretur ab ea conſuetudine recedere.

Quod ſpectat ad duo poſteriora capita, ſatius eſt ut teneatur Romanæ Curiæ ſtilus, juxta quem exprimenda eſt oratricis Diœceſis.

Quæres 2. quid ſit *fulminatio*, ut ajunt, reſcripti Pontificii, a *quo*, & quibus obſervatis fieri debeat.

R. Ad 1. fulminatio eſt ſententia qua Commiſſarius ab Apoſtolica Sede deſignatus præcipit ut reſcriptum Pontificium ſuam ſortiatur executionem; ideoque inſcribatur Officialitatis Regiſtro.

R. Ad 2. fulminationem hanc fieri ab Officiali Diœceſis feminæ, ad P. 424. quem Breve dirigi ſolet. Si Officialis vel ex morbo, vel propter abſentiam reſcriptum exequi non poſſit, cenſet Epiſcopus Tutelenſis *Vicegerentem* poſſe illud exequi. Idem docet de Epiſcopo ipſo, dummodo Breve excitativum ſit, non autem pure attributivum; quia ſi committatur Officialis Pariſienſis ad executionem reſcripti quod incolas Carnotenſes reſpiciat, ſolus ille in eos juriſdictionem pro hac parte habet, qui a Papa delegatus fuerit.

Solent tamen Epiſcopi pro eorum etiam Brevium executione *quæ* excitativa nuncupantur, creare Officialem *ad hoc*, cum *conſuetus loci*, Officialis reſcriptum per ſe exequi & fulminare non poteſt. Imo generatim & indiſtincte docent Pontas v. *diſp. de mariage*, Ducaſſe, & alii plures, invalidam fore fulminationem quæ vel a Vicegerente, vel ab ipſomet Epiſcopo fieret. Ceterum ſi ante fulminationem morerentur Epiſcopus & Officialis, poſſet is qui ab Epiſcopo ſucceſſore, Vicarius generalis conſtitueretur, diſpenſationem prædeceſſori ſuo commiſſam fulminare. Sed aliter dicendum de Vicario generali, aut Officiali, quem conſtituit Capitulum Sede vacante: declaravit enim ſacra Congregatio 2. *Auguſti* 1631. *Vicarium generalem* Capituli *Sede vacante*, *non poſſe exequi commiſſiones Apoſtolicas* in forma dignum, *& alias directas Epiſcopo, vel ejus Vicario generali, intuitu Officii, vel nomine dignitatis*: & ita poſt Silvium, alioſque plures docet Pontas hic caſ. 32. Contrarium docere videtur Epiſcopus Tutelenſis pag. 422. cui conſonat Pikler ad tit. 16. num. 34. generali niſus principio, quod Capitulum poſſit quidquid non quidem ex privilegio, ſed ex jure ordinario poteſt Epiſcopus. Standum credo locorum uſibus.

R. Ad

Digitized by Google

R. Ad 3. Illud omne in exequendis Datariæ reſcriptis faciendum incumbere Officiali, quod a Confeſſario in exequendis Pœnitentiariæ Brevibus faciendum eſſe monui: unde ſollicite, & quidem, cum agatur de rebus publicis, juridice inquirere debet, an res ſe habeant prout Pontifici expoſitæ fuerunt; cujus inquiſitionis modum fuſe ſatis evolvit Ducaſſe 2. part. c.4.ſect.5. pag. mihi 126. Vide Coll. Andeg. tom. 2. pag.23.

Ceterum etſi monent Pontas hic caſ. 27. auctor Collat. Andeg. & alii communiter, non eſſe Officialis perpendere an rationes quæ Papam ad diſpenſationis conceſſionem moverunt, ad legitimam diſpenſationem ſufficiant, ſed tantum an preces veritate nitantur; aliunde tamen monet jam pluries citatum Opus Tutelenſis Epiſcopi, diſpenſationem, ſi abuſive prorſus conceſſa videretur, rejici poſſe ab Epiſcopo, cui prædictum abuſum aperuerit Officialis. P. 429.

Examini veritatis precum Officialis commiſſarius Officialem alterius Diœceſis præficere & committere poteſt; imo & alicubi laicum, ſed non in Gallia: verum peracta informatione neceſſum eſt ut Officialis a Papa commiſſus per ſe ſententiam ferat.

Poſt diſpenſationis fulminationem non tenetur Parochus exterius inquirere an valida ſit diſpenſatio; at in pœnitentiæ foro poteſt & debet a partibus inquirere an non & Papæ & Officiali illuſerint; iiſque abſolutionis beneficium, niſi matrimonio huic renuntient, denegare, cum dolo uſi fuerunt. *Tulle p.* 427.

Haud tamen, ſi conjungi publice petant, ab impertienda eis matrimoniali benedictione abſtinere valeat. Si alia quam confeſſionis via ſupplicæ mendacia detexerit, opus eſt ut rem indicet Epiſcopo, eique in omnibus obtemperet. Celebrato matrimonio, diſpenſationis mentionem in Regiſtro faciat, quo ſecuritati partium, & legitimitati prolis conſulatur. Aliud eſt de ſecretis Pœnitentiariæ diſpenſationibus, quas alto ſilentio premi neceſſe eſt, ne partes infamiæ labem ſuſtineant.

PARS SECUNDA.

De ceteris diſpenſationibus remiſſive.

MAteriæ diſpenſationi obnoxiæ, præter eas de quibus actum eſt in præcedenti parte, ſunt juramenta, vota, irregularitates, Officii recitatio, ſimonia, quibus adjungit Pontas excommunicationem & ſuſpenſionem; quæ tamen, pace ipſius dictum ſit, ſi veræ cenſuræ ſint, non diſpenſationis, ſed ſolius abſolutionis via tolluntur.

Mens erat quę ad horum omnium diſpenſationes pertinent hic congerere, ut uno quaſi ictu tota diſpenſationum materies perciperetur. Quoniam vero id non ferunt ſpiſſi jam & æquo amplioris voluminis limites, ideo remittimus ad loca in quibus varię eę partes jam a nobis uberius fuerũt pertractatę.

De diſpenſatione & reſervatione juramenti & voti diximus in Tractatu de Religione part. 2. cap. 3. & 4. utrobique art. ultimo.

De diſpenſatione irregularitatum egimus in hoc ipſo volumine part. 3. in ipſo fine Tractatus de Irregularitatibus.

Digitized by Google

De Officii recitatione fuſe egimus in citato Tractatu de Religione cap. 2. de ejus autem diſpenſatione paucula quædam dicta ſunt artic. 7. quibus addendum eſt, quod quamvis Epiſcopi ab Officio toto, niſi forte de cauſa admodum urgenti, diſpenſare non valeant, poſſint tamen, juxta aliquos, Officium magnum in aliud minus, v. gr. in Officium B. Virginis, æqua de cauſa commutare. Ita docet auctor Coll. Andeg. tom. 2. de Contractib. p. 274. qui tamen tria addit notanda. 1. nimirum commutationem hanc iis ſolum concedi, quorum Beneficia tam modici ſunt reditus, ut non adæquet minorem ſummam ex iis (ſi diverſæ pro diverſis conſtitutæ ſint, ut aliquando fit) quæ ad titulum Eccleſiaſticum Diœceſana lege requiruntur. 2. eamdem commutationem iis ſolum concedi, qui necdum annorum quindecim ætatem attigerunt, qua ætate ſemel obtenta ceſſat diſpenſatio. 3. demum eamdem diſpenſationem non concedi niſi Clericis qui ſtudio vacant: & hæc eſt Romanæ Curiæ praxis. Si junior Beneficiarius infirma uteretur valetudine, diſpenſatio ultra annum decimum quintum ab Epiſcopo prorogari, & extendi poſſe videretur.

Quod ad ſimoniam ſpectat, tametſi materiam hanc fuſe ſatis evolvimus in ſpeciali Tractatu, generalia quæ paſſim diſperſa ſunt principia regulis aliquot complectemur.

REGULA I. Nec Epiſcopus nec ipſe Papa diſpenſare poteſt in ſimonia quæ jure naturali & divino prohibita eſt. Ratio eſt 1. quia nullus Pontificum quidquam poteſt contra jus vel naturale, vel divinum. 2. quia alioqui Papa nunquam ſimoniæ conſcius eſſe poſſet, quia ſemper ſecum diſpenſaret: porro, ait S. Th. 2. 2. q. 100. art. 1. ad 3. *Papa poteſt incurrere vitium ſimoniæ, ſicut & quilibet alius homo.*

REGULA II. Poteſt Papa diſpenſare in ſimonia juris Eccleſiaſtici; imo & id certis in caſibus poſſunt Epiſcopi. Ratio eſt, quia ſimonia Eccleſiaſtica conſiſtit in certis clauſulis quas prohibuit Eccleſia, non quia malas intrinſece, ſed ut mali facilius capaces; quales eæ ſunt quæ pertinent ad permutationes Beneficiorum, ac renuntiationes ſub tali conditione & modo: atqui poteſt Eccleſia in hiſce ſuis legibus *diſpenſare*; & quotidie diſpenſat, ſive per Epiſcopos ſi de *ſimplici* beneficiorum permutatione ſermo ſit; ſive per Papam ſi agatur de permutatione vel beneficii cum penſione, vel beneficii cum beneficio, ſed ſub onere penſionis, aut cum pacto ut permutantium alter omnes ſolus præſtet expenſas, quæ alioqui in utrumque refundi debent: item ſi agatur de reſignationibus in favorem. Quæ latius & cum modificationibus ſuis expenſa ſunt in Tractatu de Beneficiis c. 5.

REGULA III. Relaxatio pœnarum quas incurrunt ſimoniaci aliquando Papæ reſervatur, aliquando pertinet ad Epiſcopos. Quadruplex enim pœna incurritur a ſimoniacis, excommunicatio ſcilicet, ſuſpenſio ab Ordinum receptorum functionibus, invaliditas actus ſimoniace facti, & obligatio reſtituendi ſimoniace accepta: atqui ex iis pœnis nullæ ſunt quæ in caſu notorietatis etiam facti, ab Epiſcopis relaxari poſſint; ab iiſdem vero prima & ſecunda tolli poſſunt, ſi ſint occultæ; tertia vero & quarta etiamſi ſint occultæ, non poſſunt ab Epiſcopo
P. 498. Edit. nov. auferri, niſi in raris caſibus, de quibus egi in Tract. de ſimonia c. 5. art. 2. ſub finem: *unde Epiſcopus abſolvens ſimoniacum occultum* a crimine ſimo-

Digitized by Google

ſimoniæ, & annexis eidem cenſuris, *debet ipſum remittere ad ſummum Pontificem, pro rehabilitatione ad titulum, ac conditione fructuum:* uti docet Pontas v. *diſpenſe de la ſimonie*, caſ. 3. poſt Baii de triplici examine 2. p. quæſt. 19.

Si occultum ſit ſimoniæ crimen, recurritur ad Pœnitentiariam, quæ, repetita ut ſolet facti expoſitione, ſic pergit in Brevi diſpenſatorio: *Nos &c. diſcretioni tuæ committimus, quatenus, ſi eſt ita, dictum latorem, audita prius ejus ſacramentali confeſſione, dummodo cum effectu præfatum Beneficium ſimoniace obtentum dimiſerit, & non aliter, a quibuſvis ſententiis, cenſuris, & pœnis Eccleſiaſticis, quas propter præmiſſa quomodolibet incurrit, ſimoniæ labe, & exceſſibus hujuſmodi abſolvas .... injuncta ei pro modo culpæ pœnitentia ſalutari, quodque culpabiles in præfacta ſimoniæ labe, quantum poteſt, moneat ad impetrandum a Sede Apoſtolica abſolutionem, necnon fructus a ſe ex præfato Beneficio perceptos, prout de jure reſtituat, & aliis quæ de jure fuerint injungenda. Demum, dummodo præmiſſa occulta ſint, cum eodem latore ſuffragantibus ſibi dignis pœnitentiæ fructibus & meritis, alioque ei canonico non obſtante, ſuper irregularitate ex per eum præmiſſis quomodolibet contracta, quodque illa, & aliis præmiſſis non obſtantibus, in ſuis Ordinibus miniſtrare, ac Beneficia Eccleſiaſtica, non tamen illud ſuper quo fuit commiſſa ſimonia, quatenus ei alias canonice conferantur, recipere & retinere licite valeat, miſericorditer diſpenſes in foro conſcientiæ tantum &c.*

Ex iis clauſulis quaſdam, quæ necdum a nobis in præcedentibus expoſitæ ſunt, in gratiam Confeſſariorum paucis explicabimus.

I. *Quatenus ſi ita eſt:* id eſt ſi vera ſit cauſa finalis Pœnitentiariæ expoſita, & propter quam non modo vult orator abſolvi a cenſuris (a quibus tamen hoc in Regno ab Epiſcopis abſolvi poſſet) ſed & ad Beneficia deinceps canonice obtinenda rehabilitari. Item an factum ſit occultum.

II. *Dummodo ..... præfatum Beneficium dimiſerit:* ſi enim necdum illud dimiſerit, nec licite nec valide reſcriptum exequi poteſt Confeſſarius. Aliquando tamen, ſi id graviſſimæ cauſæ poſtulent, puta vitandi ſcandali, graviſve ſuſpicionis neceſſitas, permittitur a Pœnitentiaria, ut quis beneficium ſimoniace comparatum ſervet, præſertim ſi eo neſciente ab alio in ejus gratiam commiſſa fuerit ſimonia.

III. *A quibuſvis cenſuris, & pœnis:* qui enim non obſtante ſimonia Ordinis ſacri functiones facit, præter excommunicationem tot canonibus impoſitam, irregularis efficitur.

IV. *Injuncta ei pro modo culpæ pœnitentia*, quæ, uti monent quicumque ea de re tractaverunt, *aſpera* eſſe debet: imo, ait poſt Gloſſam Marcus Paulus, uſque ad mortem continuari, ut pœnitens injuriam Deo, & rebus ſacris illatam cognoſcat, & ſupremi numinis iram flectere poſſit, *ſi forte remittatur* ſibi *hæc cogitatio cordis* ejus. *Pag. 3. cap. 50. Act. 8.*

V. *Quodque culpabiles .... quantum poteſt moneat*, id eſt non per jocum & frigide, ſed ſtudioſe & ſerio, quantum ſcilicet licite & commode admonere poterit. Plura ſane facere quis debet erga complices, quorum criminis pars magna fuit, quam erga ceteros, quibus tamen pro loco & tempore fraternam correctionem debet.

VI. *Necnon fructus reſtituat prout de jure:* neque enim fructus facere ſuos po-

Digitized by Google

potuit, qui beneficii verus poſſeſſor non fuerit. Porro fructus reſtituuntur *prout de jure*, cum reſtituuntur in utilitatem Eccleſiæ, cujus beneficium ſimoniace obtentum eſt. Nam generaliter loquendo ſatisfactio fieri debet in gratiam ejus cui illata eſt injuria: injuria autem actionis ſimoniacæ ceſſit in dedecus Eccleſiæ, cujus beneficium indigna ſimoniæ via arreptum eſt: ergo huic Eccleſiæ reſtituendum eſt. Si tamen reſtitutio Eccleſiæ facta indirecte cederet in commodum ſimoniaci, quatenus v. gr. eum eximeret ab iis ad quæ aliunde tenetur, crederem cum Marco Paulo, reſtitutionem eſſe tunc faciendam pauperibus, ad quos Eccleſiæ bona quadantenus ſpectant.

VII. *Suffragantibus* latori *dignis pœnitentiæ fructibus:* unde a Confeſſario perpendi debent mores & prævia pœnitentis emendatio, ut judicetur an gratia per S. Pœnitentiariam conceſſa dignus ſit; quod ſi tepide ab admiſſi criminis tempore vixerit, differenda eſt reſcripti executio, & expectandum donec is evaſerit qui eſſe debet.

VIII. *Ac Beneficia Eccleſiaſtica*, ubi exprimi ſolet an habilitas ad quæcumque Beneficia etiam curam animarum habentia extendatur. Si generatim & indiſtincte diceretur *ad Beneficia*, reſcriptum de ſolis ſimplicibus intelligendum eſſet, quia diſpenſationes utpote juri contrariæ reſtringi debent, ut dixi in Tractatu de irregularitatibus.

IX. *Non tamen illud ſuper quo commiſſa fuit ſimonia*. Iſtud enim excipi ſolet, nec ad illud redditur ſimoniacus habilis, niſi graves id exigant cauſæ, ut jam dixi. Porro præter ſcandali cauſam, admittitur etiam oratoris paupertas, quam ut verificet Confeſſarius, tenetur expendere conditionem familiæ oratoris, an ſcilicet nobilis ſit, an plebeja; item & realia ejuſdem oratoris onera, nimirum an ære alieno gravatus ſit, an genitores habeat egenos, quibus de jure naturæ opitulari debeat, an ſorores pauperes quæ ab eo vel alendæ, vel dotandæ ſint. Generatim hic cenſetur Clericus eſſe pauper, qui præter Beneficium ad quod habilis effici poſtulat, non habet unde commode vivere poſſit; ſed pluribus egent nobiles quam plebei. Quapropter plebejus excluditur a paupertate, ſi habeat quinquaginta ſcuta (nummos) in *annuis reditibus*, modo nec debitis nec parentibus gravetur. Nobilis vero inter pauperes, imo inter mendicos numeratur, ſi in cenſibus ultra centum ſcuta non habeat: cum hæc non ſufficiant ad honeſtam habitationem, decentes veſtes, & congruam viri nobilis ſuſtentationem. Ita & iiſdem terminis Marcus Paulus 3. p. c. 32. n. 3. cujus tamen doctrina ſuo tempore vera, falleret noſtro, cum multo minus præſtent hodie quinquaginta vel centum nummi, quam uno minus ſæculo præſtabant. Quapropter expendet etiam Confeſſarius, quo in loco maneat orator, cujus ſit ætatis, & ſimilia. Qui enim Lutetiæ, aut in vicinioribus ejuſdem locis vivit, jamque provectæ eſt ætatis, ut vix quidquam ex obſequiis Eccleſiæ præſtandis percipere queat, majorem neceſſario impenſam facit, & pluribus indiget, quam qui iis in Provinciis degit ubi neceſſaria quæque vili pretio comparantur.

P. 197. Ceterum notat Tiburt. Navarr. *quod ſi orator* qui fructuum male perceptorum condonationem petit, *aliquo modo componere poſſet, melius eſſet venire per viam compoſitionis, etiamſi de vigeſima parte, conſiderato ipſius ſtatu compo-*

Digitized by Google

componeret, quam per viam condonationis: quia periculum eſt ne ſibi nimis parcat orator, & prætenſa paupertas, non ſit tanta quanta eſſe debet. Et hæc animadverſio multum ab iis penſanda eſt, qui in forma pauperum diſpenſari volunt, quique ſæpius ſibi in hac parte illudunt. Excipiendi ſunt ab hac lege Helvetii, qui etiam nobiles, & Senatoria dignitate decorati, diſpenſationes matrimoniales in forma pauperum obtinent ex ſpeciali Curiæ Apoſtolicæ gratia, teſte Pikler ad tit. 16. lib. 4. n. 12.

Et hæc ſunt quæ de irregularitatibus, & multiplici diſpenſationum ſpecie dicenda habebamus: in quibus ſi quid minus recti exciderit nobis, ut excidit ſane ob ſummam materiæ difficultatem, jam nunc pro revocato haberi volumus. Interim & hoc qualecumque, & alia quæ hactenus a nobis prodierunt Opuſcula, corde magno & animo volenti ſubjicimus ſanctæ Romanæ Eccleſiæ judicio, cujus in communione & vivimus, & vivere porro ac mori, Deo auſpice, fixum nobis eſt & immotum.

F I N I S.

Digitized by Google

INDEX RERUM.

A

Abbas. Abbates juriſdictionem quaſi Epiſcopalem habentes, idem poſſunt quod Epiſcopi reſpectu illegitimorum, 565.

Abortus. Qui uxori, vel puellæ quam decipit abortum proponenti non contradicit, eſt irregularis, 632.

Abſtemii. Sunt irregulares, nec cum iis diſpenſari poteſt, ut ad Presbyteratum promoveantur, 576.

Accuſator. An in materia criminali incurrat irregularitatem, 613. Quando proteſtatio ab eo facta inutilis eſt, vel neceſſaria, *ib*. Uſus Galliæ, 614.

Adminiſtratores. Boni alieni adminiſtratores, actores aliena negotia gerentes, curatores adultorum vel pupillorum, non niſi poſt depoſita onera, & reddita ratiocinia ad Ordines promoveri poſſunt. 586. An hæc irregularitas vigeat in Gallia. 387.

Adoptio. Quid ſit, 686. Alia perfecta, alia imperfecta. *ibid*. Tres lineæ in adoptione, 687. Adoptio in linea tranſverſa non dirimit perpetuo matrimonium. *ibid*. Dirimit vero in linea recta, & in linea quaſi affinitatis, *ibid*. Nomine filiorum adoptantis non intelliguntur alii ejus filii adoptivi, vel ſpurii, *ibid*

Adrogatio. *Arrogatio*, 686.

Adſcriptitius. Adſcriptitii, ſeu ſervi glebæ, quinam ſint, 659.

Adulterium. Quandonam ſit impedimentum diremptivum matrimonii, 689. Non ſufficit, niſi accedat matrimonii promiſſio, nec hæc ſola ſine adulterio, *ibid*. & 696. Debet eſſe conſummatum, 690. An neceſſe ſit ut promiſſio & adulterium durante eodem conjugio concurrant, *ibid*. Vide *Promiſſio matrimonii*.

Advocatus. In cauſa ſanguinis eſt irregularis, 614. Uſus Galliæ, *ibid*.

Ætas. Varia fuit Eccleſiæ diſciplina circa ætatem ad Ordines requiſitam, 580. Qualis nunc requiratur ad Ordines ſacros, *ibid*. Qualis ad Tonſuram, *ibid*. Qualis ad beneficia, *ibid*. Beneficia curam animarum annexam habentia, & Dignitates &c. exigunt vigeſimum quintum ætatis annum, 581. Ad Dignitates, quibus nulla ſubeſt animarum cura, ſufficit annus vigeſimus ſecundus, *ib*. & 582. Ad Abbatias & Prioratus Conventuales requiruntur anni viginti tres ad minus, 581. Qui intra annum ad ſacerdotium promoveri poteſt, capax eſt Decanatus Cathedralis & Collegiatæ, aliorumque beneficiorum quibus annexa eſt cura animarum, *ibid*. Uſus Armoricæ & Normaniæ, 582.

Ad obtinenda beneficia quæ de jure Sacerdotium, Diaconatum aut Subdiaconatum exigunt, ſufficit ut proviſus in tali ætate ſit conſtitutus, ut infra annum ad Ordines requiſitos promoveri poſſit, *ibid*. & *ſeq*. Si Præbenda vel Capellania, aut aliud beneficium Sacerdotium alioſve ſacros Ordines, ex fundatoris titulo exigat, ſolum conferri ei poteſt, qui jam Ordines illos ſuſcepit, 46. Ætas ad Canonicatus & Præbendas requiſita, 583. Ad beneficia ſimplicia, *ibid*. Ad penſiones, 584.

Unde computetur ætas ad Ordines & beneficia requiſita, 583. An in ſupputanda ætate ordinandorum, eorumque qui Religionem aliquam profiteri debent, numerandus ſit dies biſſextus, 584. An qui die 24. Martii hora quinta veſpertina annum ætatis vigeſimum quintum ingreſſurus eſt, poſſit eadem die hora decima vel undecima matutina Presbyter ordinari, *ibid*. Quoto a tempore annus, quem attigiſſe oportet ut quis ordinetur, inchoatus eſſe debeat, *ibid*. & *ſeq*.

Æthiopes. An ſint irregulares, 576.

Affinitas. Quid ſit, 720. Quinam affines ſint in linea recta; qui in linea tranſverſa, *ibid*. Oritur affinitas ex quacumque carnali copula completa, tam ex illicita, quam ex licita, 722. Sicut in conſanguinitate gradus mixtus ex primo & quinto non inducit impedimentum, ſic nec inducit in affinitate ex copula licita, 723. An matrimonium invalidum inducat affinitatem uſque ad quartum gradum diremptivam, *ibid*. Effectus affinitatis matrimonio jam contracto ſupervenientis, 724. & *ſeq*. Affinitas agit retro, & præcedentia ſponſalia diſſolvit, 715.

Affinitas legalis dirimit matrimonium, 687.

Impedimentum affinitatis in quocumque lineæ tranſverſæ gradu diſpenſabile eſt, 725. Affinitas ne quidem in primo lineæ rectæ gradu matrimonium jure naturali dirimit, ſive orta ſit ex copula illicita, ſive ex conjugali, 726. & *ſeq*. An iis, qui ſe affines dicunt, fides haberi debeat a Confeſſario, 729. Quid circa affinitatem exprimendum ſit in ſupplicatione ad petendam diſpenſationem, 767.

Amens. Quinam ſub hoc nomine comprehenduntur, 719. Sunt perpetuo irregulares, 566. Qui vere amentes fuerunt, licet in priſtinum ſanæ mentis ſtatum reſtituantur, vix unquam ad Ordines admitti debent, 566.

Jure naturali ſunt inhabiles ad contrahendum matrimonium, niſi lucida rationis intervalla habent, 719.

Androgini. An ſint irregulares, 578. Quid de eorum matrimoniis, 753.

Anima. *Animus*. Vide *Defectus animi*.

Apoſtata. Apoſtatæ a fide ſunt irregulares, 648. Idem dicendum de iis qui a Profeſſione Religioſa apoſtatant, 649.

Artifex. An ſint irregulares artifices qui funes vel furcas Juſtitiæ miniſtris præbent ad reorum ſupplicium, 616.

Aures. Qui carent auriculis ſunt irregulares, 577. Irregularis non eſt qui alterius auriculam amputat, 607.

Digitized by Google

B

B*Aptiſmus*. Qui rebaptizant & rebaptizantur ſunt irregulares, 640. Qui in infantia ſemel & iterum fuit baptizatus, non eſt irregularis, *ibid.* Sacerdos qui ſub conditione in Eccleſia baptizat puerum domi ab obſtetrice baptizatum, non incurrit irregularitatem, 641. Quid de eo qui baptizat eum de quo ex oblivione non interrogavit an fuerit baptizatus, *ib.* An ſit irregularis, qui ex metu gravi rebaptizat aut rebaptizatur, *ibid.* Qui ab Hæretico declarato libere & ſine neceſſitate baptizatur, eſt irregularis, *ibid.* Item qui Baptiſmi receptionem uſque ad mortem differt, *ibid.* Nullius Sacramenti, præter Baptiſmum, receptio inducit irregularitatem, *ibid.* Si rebaptizatio ſit publica, diſpenſatio irregularitatis propter eam contractæ pertinet ad S. Pontificem; ad Epiſcopum vero ſi ſit occulta, *ib.* An laicus extra neceſſitatem baptizans ſine ſolemnitate fiat irregularis, 647. Ante Baptiſmum nulla irregularitas incurritur ex proprio delicto. 651.

Beneficiarius. An Beneficiarius voluntarie homicida, ipſo facto excidat a beneficio ſuo, 640.

Beneficium. Proviſio beneficii illiterato ſcientia competenti deſtituto, eſt invalida, 570.

Bigamia. Quid ſit, 595. Triplex eſt, 596. Quid ſit interpretativa, & quot modis contingere poſſit, *ibid.* Quid bigamia ſimilitudinaria, *ibid. & ſeq.*

Bigami ſunt irregulares, 596. Ratio hujus irregularitatis, *ib.* An ſit bigamus, qui duas habuit uxores, unam ante Baptiſmum, & alteram poſt, vel utramque ante Baptiſmum, 557. An, & quæ matrimonii conſummatio requiratur ad bigamiam realem, 598. An bigamus ſit interpretative, qui ſecundum matrimonium invalide contraxit defectu conſenſus, *ibid.* An qui ducit uxorem repudiatam ab alio, vel eam quæ cum meretricibus commoratur, vel fabularum actricem, ſit irregularis, ſi tales perſonæ ſint virgines, 599. An qui virginem ducit, ſed ipſe excidit a virginitate, ſit irregularis, *ibid.* An ſit bigamus, qui non ab alio ſed a ſeipſo prius violatam ducit, *ibid.* An irregularitatem contrahat, qui ad uxorem adulteratam invitus accedit, 600. An ſit irregularis qui accedit ad uxorem ſuam ab alio per vim vel dolum cognitam, *ib.* An qui Religionem profeſſus eſt, aut caſtitatis votum in Ordinis ſacri ſuſceptione emiſit, fiat irregularis ſi matrimonium contrahere & conſummare attentet, *ibid.* An laicus irregularis fiat, ſi nubat Moniali caſtitatem profeſſæ. 600.

Diſpenſari poteſt circa irregularitatem ex bigamia, *ibid.* Quis in ea diſpenſare poſſit, *ibid.* Epiſcopi ne ad tonſuram quidem & minores Ordines diſpenſare poſſunt bigamos, 601. Limitationes, 602. Epiſcopus diſpenſare poteſt in bigamia ſimilitudinaria, 603. Exceptiones, *ib.* Spectato jure communi, & ſecluſis privilegiis, nihil aliud poſſunt Prælati Regulares cum ſubditis ſuis, quam quod Epiſcopus cum ſuis, *ib.* Quid exprimendum in petenda diſpenſatione, *ibid.*

C

C*Ancellaria Romana*. Quænam diſpenſationes in illa expediuntur, 565.

Capitulum. Quod poteſt Epiſcopus reſpectu illegitimorum, hoc poteſt Capitulum Sede vacante, *ibid.*

Catechiſmus. Quid ſit, & an nunc ſit impedimentum prohibens matrimonium. 759.

Cauſa. Cauſæ honeſtæ, ex quibus ſummi Pontifices ab impedimento ſive conſanguinitatis, ſive affinitatis diſpenſare ſolent, 676. Cauſæ infamantes, 680.

Cenſura. Incurrunt irregularitatem qui cenſura ligati Hebdomadarii officium peragunt, ſive in Eccleſia, ſive extra Eccleſiam, ut in exercitu, ſi dicant *Dominus vobiſcum*. Item qui canunt ſolemniter Epiſtolam vel Evangelium, qui ſolemniter baptizant; qui etiam in occulto ſacramentaliter abſolvunt. 646.

Qui duplici ligatus cenſura Ordinem ſacrum exercet, duplicem incurrit irregularitatem, *ibid.*

Chirurgus. An ſint irregulares Chirurgi, morte infirmi etiam ſecuta, modo ſecundum artis regulas operati ſint, 620. Quid ſi imperitia Chirurgi mors ſequatur, *ibid.*

Clandeſtinitas. Quid ſit impedimentum clandeſtinitatis, 735. Pœnæ contra matrimonia clandeſtina, 742. Ne vim quidem habent ſponſalium, *ibid.* Valet matrimonium ſine Parocho, non tamen ſine teſtibus celebratum iis in locis ubi promulgatum non fuit Tridentini decretum, 743. Publicatio decreti non eſt perſonalis, ſed localis, *ibid.* Si incolæ loci, in quo promulgata eſt lex Tridentini, in alium, ubi promulgata non fuit, ſe transferant, ibique ſine animo commorandi contrahant, non ſtabit matrimonium, *ibid.* Quid ſi animum commorandi habuerint, ſed ut contrahant clandeſtine, *ib.* Quibus in locis valeat matrimonium clandeſtine contractum, *ibid. & ſeq.* An in regionibus, quæ Eccleſiæ Romanæ diſciplinam prohibent, licitum ſit contrahere coram Magiſtratu aut locorum pſeudominiſtris. 744.

Clericus. Clericus aſſiſtens eorum ſupplicio peccat, non tamen ſit irregularis, 615. Niſi adſit ut auctoritatem præbens, *ibid.* Clerici in ſacris qui ex diſpenſatione Pontificia pugnant in bello juſto, non ſiunt irregulares ſi propria manu occidant, 620. Clericus in ſacris non ſit irregularis, medicinam aut chirurgiam exercendo ſecundum artis regulas, citra inciſionem atque aduſtionem, 621. Qui non ſunt in ſacris poſſunt ſine periculo irregularitatis exercere chirurgiam, etiam incidendo & urendo, *ibid.* Clericus qui conſulit, imperat, aut opem fert chirurgo ut membrum abſcindat, irregularitatis expers

Digitized by Google

eſt,621. Clericus in ſacris, qui, urgente neceſſitate & defectu Chirurgi membrum incidit aut amputat, non eſt irregularis, *ibid.* Si extra caſum neceſſitatis abſcindat membrum, & mors non ſequatur, peccabit quidem, ſed non erit irregularis, 80. Quid ſi mors ſequatur ex vi morbi, vel ex ægroti culpa, non autem ex aduſtione vel inciſione, *ibid.*

Clinici. Quinam tales dicantur, 573 ſunt irregulares, *ibid.*

Cæcus. Qui oculos habent, ſed non vident, ſunt irregulares, 576. Qui jam Sacerdos cæcus evadit, perdit executionem Ordinis, quantum ad conſecrationem hoſtiæ, *ib.* Aliquando cum cæcis diſpenſat Papa ut celebrent, *ibid.*

Cœlibatus. Cœlibatus eorum qui ſunt in ſacris, eſt ſolum juris Eccleſiaſtici, ſicque in eo diſpenſari poteſt, 709. Duplici via poteſt quis in ſacris conſtitutus matrimonii ineundi copiam obtinere, 710. An Clerici in ſacris contra vinculum coram ſolis Ordinariis agere poſſint, 711.

Cognatio carnalis. Vide *Conſanguinitas*.

Cognatio legalis. Quid ſit, 686. In legali cognatione tres diſtinguuntur lineæ, 687. Cognatio legalis dirimit matrimonium in linea recta; ſed non extenditur ultra primum gradum; dirimit etiam in linea tranſverſa, *ibid.* Cognatio legalis matrimonii diremptiva non naſcitur ex adoptione imperfecta. *ibid.*

Cognatio ſpiritualis. Quid ſit, 684. In ea difficilius diſpenſatur, quam in cognatione carnali, *ibid.* Ad quos ſe extendat, *ibid.* Jure antiquo latius diffundebatur, 685. Qui nomen dumtaxat imponunt infanti jam domi baptizato, cum ſolemnes Baptiſmi cæremoniæ adhibentur in Eccleſia, nullam contrahunt cognationem ſpiritualem, 681. An contrahatur ab iis qui infantem ſuſciperent extra Baptiſmum ſolemnem, *ibid.* Item an contrahatur ab iis qui infantem ſub conditione baptizatum ſuſciperent, 682. Item an contrahatur ab iis qui per procuratorem puerum ſuſceperunt, *ibid.* Si civitas quædam infantem de fonte ſacro per delegatum levaret, tunc ſinguli cives hujus civitatis cognationem ſpiritualem contraherent, 683. Ad illam contrahendam non requiritur nec ſufficit contactus phyſicus, *ibid.* An non confirmatus qui puerum in Confirmatione ſuſcipit, cognationem ſpiritualem cum eo & ejus parentibus contrahat, 684.

Cognationis ſpiritualis impedimentum ab Eccleſia relaxari poteſt, 685. Qui carnaliter cognovit perſonam, cum qua ſpirituali cognatione junctus eſt, debet ad diſpenſationem obtinendam, non cognationem modo, ſed & crimen admiſſum, in ſupplicatione exprimere, *ibid.* Quid ultra ſit exprimendum ab oratore, 768.

Cohabitatio. Ut cohabitatio validet matrimonium ratione metus invalidum, debet eſſe ſpontanea & diuturna, 707. Item debet pars metum paſſa, ſcire matrimonium fuiſſe nullum & invalidum, & illa quæ metum incuſſit, perſeverare in ſuo priori conſenſu, 708. 709.

Compaternitas. Quid ſit in ordine ad cognationem ſpiritualem, 685.

Conditio. Vide *Error*.

Confeſſarius. Qui cenſura ligatus, etiam in occulto ſacramentaliter abſolvit, eſt irregularis, 646. Vide *Confeſſio*.

Quid Confeſſario agendum cum iis quos impedimento dirimente teneri animadvertit, 733.

Quid ſciendum Confeſſariis circa praxim petendarum diſpenſationum, 764. Quid agendum Confeſſario, cui a Romana Pœnitentiaria dirigitur reſcriptum ad diſpenſationem alicujus impedimenti, 775. An qui ſine examine diſpenſationem executus eſt, valide executus fuit, 776. Credendum eſt pœnitentis aſſertioni, niſi aliunde Confeſſarius norit rem non ita eſſe ut expoſita eſt, *ibid.* Formulæ quibus uti debent Confeſſarii in exequendis diſpenſationibus R. Pœnitentiariæ, 780.

Confeſſio. Qui non eſt Sacerdos, & confeſſionem alterius excipit, eſt irregularis, 647. Sacerdos qui audit confeſſiones non ſibi ſubditorum, non eſt irregularis; poteſt tamen alias juris pœnas incurrere, 648.

Qualis eſſe debeat confeſſio quæ injungitur in reſcriptis diſpenſationum. 777.

Congreſſus. Suppreſſus ex decreto Curiæ Pariſienſis anni 1677. 748.

Conjugatus. Conjugati ſunt irregulares, & inhabiles ad beneficia, 593. Cum ipſis diſpenſari non poteſt ut ordinentur, 594. Exceptio, *ibid.* Non poteſt conjugatus ad minores etiam Ordines promoveri, niſi ab uxore continentiam profitente abſolutus fuerit, *ibid.*

Conjugicidium. Impedimentum criminis contrahitur aliquando per conjugicidium ſine adulterio; aliquando per conjugicidium adulterio conjunctum, 692. Ut impedimentum conjugicidio contrahatur, non requiritur *futuri matrimonii* promiſſio, 693. Nec etiam ut conjux uxorem phyſice & propria manu, ſed ſufficit ut moraliter occidat, *ibid.* & 696. Quid ſi conſulens aut mandans nihil influxerit in conjugicidium, 694. Non incurritur impedimentum, niſi adulterium præcedat mortem alterius conjugis, *ibid.* An ut ex conjugicidio naſcatur impedimentum, neceſſe ſit ut qui mortem alterius conjugis procurat, intentionem habeat matrimonium contrahendi cum alio ſuperſtite, *ibid.*

Conſanguinei. Nomina quædam minus obvia quibus Juriſtæ conſanguineos exprimere ſolent, gallice reddita, 674. Conſanguinea matrimonia in quolibet lineæ rectæ gradu, ſaltem jure Eccleſiaſtico illicita ſunt, & nulla, 675. In linea vero collaterali, uſque ad quartum gradum excluſive ſunt nulla eodem jure, *ibid.* Matrimonium fratris cum ſorore non prohibetur ſtricte & proprie jure naturali, *ibid.* Illud tamen nunquam permiſit Eccleſia, 676. Qui cum impedimento conſanguinitatis ſcienter matrimonium contrahere præſumpſerit, debet ex

Digitized by Google

Conc. Trident. ſeparari ab ea, quam duxit; abſque ulla ſpe diſpenſationis conſequendæ, *ibid.* Cauſæ ex quibus ſummi Pontifices ab impedimento ſive conſanguinitatis ſive affinitatis diſpenſare conſueverunt, *ibid.*

Conſanguinitas. Quid ſit, 668. Tria in conſanguinitate ſecerni debent, 669.

Conſulens. Vide *Homicidium.*

Continentia. Multipliciter voveri poteſt, 663.

Corpus. Corpore vitiati per quatuor ad minus ſæcula irregulares non fuere. 574. A quinto Eccleſiæ ſæculo & deinceps vitium corporis irregularitatem induxit, *ib.* Qualis defectus corporis requiratur ad illam, 575. Vide *Oculus.* Qui altiorem vel breviorem ſtaturam a natura ſortiti ſunt, irregulares cenſentur, 577. Item qui ventrem nimis præturgidum gerunt, vel qui ita gibboſi ſunt, ut vix erigere ſe poſſint, *ibid.* Item qui carent pede altero, aut qui functiones altaris ſine baculi auxilio exequi nequeunt, aut qui indigent pede ligneo, *ib.* Non vero qui crura ſolum diſtorta habent, *ibid.* An ſit eadem ratio defectuum corporis, qui præcedunt Ordines & beneficia, ac eorum qui ſubſequuntur, 635. Solius Epiſcopi eſt judicare an ordinandi ſint irregulares ex defectu corporis, *ibid.* Irregularitas ex corporis defectu, ceſſat per ceſſationem defectus, *ib.* Solus Papa circa eam diſpenſat, *ibid.*

Crimen. Quid intelligatur per impedimentum criminis, 688. Contrahitur, & matrimonium dirimit quatuor in caſibus, *ib.* & 689. Vide *Adulterium. Conjugicidium.*

Impedimentum criminis exurgit inter eos qui legitimo matrimonio conjuncti, novum ſcienter matrimonium contrahunt, 691. Debet tamen ſecundum matrimonium, vivente prima uxore, conſummatum fuiſſe, *ibid.* Requiritur item, ut primum matrimonium cognitum ſit illi qui cum adultero contrahit, 192. Item ut prius matrimonium validum fuerit. *ibid.*

Impedimentum criminis contrahitur, etiamſi adulteri aut conjugicidæ ignorent illud ex crimine ſuo exoriri, 695. Quid circa impedimentum criminis exponi debet in ſupplicatione ad petendam diſpenſationem, 767.

Cultus. Quando incurritur impedimentum diſparitatis cultus, 696. Eſt diſpenſabile, 699.

Curatores. Vide *Adminiſtratores.*

Curiales. Olim irregulares erant, 586. In Gallia ordinari poſſunt, retentis etiam Officiis, ſi ea cum muniis Eccleſiaſticis ſint compatibilia, *ib.*

D

D*ataria Romana.* Ab ea petuntur diſpenſationes pro foro externo. 764. Quid in Dataria ſimul & Pœnitentiaria neceſſario exprimendum ad obtinendam diſpenſationem, *ibid.* 768. Formula ſupplicationis ad Datariam pro obtinenda diſpenſatione, 770. Diſpenſationes a Dataria conceſſæ, ad Epiſcopos eorumque Vicarios generales diriguntur, 772.

Defectus ætatis. Irregularitatem, inducit 585. Pœnæ quibus ſubjacent qui ante legitimam ætatem recipiunt Ordines, *ibid.* An irregularitas ex defectu ætatis poſſit contrahi per nimiam & decrepitam ætatem, 586. Vide *Ætas.*

Solus Papa in eo impedimento diſpenſat, *ib.*

Defectus animi. Qui totaliter carent uſu rationis, ſunt irregulares, *ib.* Item lunatici, energumeni, furioſi, epileptici, 567.

Defectus corporis. Vide *Corpus.*

Defectus famæ. Vide *Infamia.*

Defectus lenitatis. Quinam patiantur hunc defectum, 604. Qui per accidens & præter intentionem cauſa eſt cur reus citius moriatur, non ſit irregularis. 616. Quid de iis qui bono & miſericordi animo rei mortem accelerant, *ibid.*

Sacerdos qui Principi ſuadet ut legem ferat, qua rei aliquorum criminum capite plectantur: item Princeps qui hanc legem fert: item Confeſſarius qui abſolutionem denegat, ſeu Principi qui hanc legem ferre non vult, vel Magiſtratui qui ſecundum legem hanc judicare non vult, non ſunt irregulares, 617. An Clericus qui de reo conſulitur a Judice, reſpondet eum dignum eſſe morte, fiat irregularis, *ibid.*

Quinam diſpenſare poſſit in irregularitate ex defectu lenitatis, 623.

Defectus libertatis. Vide *Adminiſtratores. Conjugati. Curiales. Servi.*

Defectus natalium. Hoc defectu laborant filii illegitimi, 558. Vide *Illegitimi.*

Quot modis tolli poteſt irregularitas ex defectu natalium, 563. Neceſſitas recurrendi ad Papam locum habet, etiamſi illegitimitas omnino occulta ſit, 564. Sufficit tamen in hoc caſu recurrere ad Pœnitentiariam, *ib.* Quid exprimendum in diſpenſatione petenda, 566. Vide *Diſpenſatio.*

Defectus ſcientiæ. Vide *Ignorantia. Scientia.*

Delictum. Non omne delictum, quod ad forum contentioſum deducitur, parit irregularitatem R. Pontifici reſervatam, 653. Nulla eſt irregularitas ex delicto publico, in qua communiter diſpenſare poſſit Epiſcopus, 653.

Denuntiator. Qui Judici detegit auctores criminis, nec ſibi nec ſuis nocivi, irregularis eſt, 614. Vide *Accuſator.*

Digiti. Quorumnam digitorum privatio inducit irregularitatem, 575. Qui habet ſex digitos non cenſetur irregularis, 576. An ſine periculo irregularitatis poſſit digitus ſuperfluus abſcindi, *ibid.*

Diſpenſatio. Diſpenſatio irregularitatis ex defectu natalium in quo differat a legitimatione, 564. Solus Papa diſpenſat ad Ordines majores & ad beneficia curam animarum habentia, *ibid.* In quibus diſpenſent Epiſcopi, *ibid.* Vide *Defectus natalium.* Illegitimus qui in eadem Eccleſia, in qua pater ſuus Sacerdos beneficium habet vel habuit, beneficium obtinere intendit, gemina indiget diſpenſatione. *Ibid.*

Digitized by Google

ibid. Vide *Epiſcopus*. Diſpenſatio ab illiteratura quantum ad Ordines, Vide *Scientia*. Diſpenſatio ab homicidio, Vide *Homicidium*.

Omnis irregularitas ex defectu, quæ cauſam habet tranſitoriam, ea ceſſante cauſa, ceſſat abſque Superioris diſpenſatione, 650. Nulla eſt irregularitas in qua Papa diſpenſare non poſſit, 651. In quibus poſſint Epiſcopi relaxare, *ibid.* Ubi recurrendum ſit ad diſpenſationem irregularitatis in Curia Romana, 652.

Formulæ diſpenſationum quibus uti debent Confeſſarii ad quos directa ſunt reſcripta Pœnitentiariæ Romanæ, 780.

Domeſtici. Quinam tales dicantur, 659.

Domicilium. Quid ſit, 740. Quid requiratur ad conſtituendum domicilium, *ibid.* Qui per annum ſex menſibus habitat in aliqua Parochia, & alio ſemeſtri in altera, acquirit duplex domicilium, 741.

Dos. An dote carere cenſeatur puella, quæ ſatis habet boni ut viro paris conditionis nubat, non autem ut nubat conſanguineo, vel affini, ſe ditiori aut potentiori, qui nuptias ejus exoptat, 677. Dotem non habere dicenda non eſt ea, quæ de facto nihil poſſidet, ſed parentes habet divites, 678. Exceptiones, *ibid.* Incompetentia dotis confundi non debet cum paupertate, *ibid.*

Dubium. Quid ſit dubium juris, & facti, 554. Qui volens matrimonium contrahere, dubitat an commercium illicitum habuerit cum futuræ ſuæ ſponſæ conſanguinea, tenetur ad Epiſcopum recurrere, 783.

E

Energumenus. Irregulares ſunt energumeni, 567. An a dæmonis vexatione liberati ad Ordines promoveri poſſint, 568.

Epilepticus. Epileptici ſunt irregulares, 567. Quo ætatis anno cenſeantur vere inſanabiles, 568. Quid de iis qui poſt acceptos Ordines huic morbo obnoxii eſſe incipiunt, *ib.*

Epiſcopus. In quibus diſpenſent Epiſcopi ab irregularitate ex defectu natalium, 565. An cum illegitimis diſpenſare poſſint ad effectum poſſidendi Canonicatus in Eccleſia Cathedrali, *ib.* Qui a proprio Epiſcopo diſpenſationem obtinuit ad effectum poſſidendi beneficii ſimplicis, ubique diſpenſatus cenſetur, 566. Epiſcopi diſpenſare poſſunt in irregularitate quæ provenit ex mutilatione injuſta, modo mutilatio ſit occulta, 639. Poſſunt etiam diſpenſare in irregularitate contracta ex homicidio caſuali occulto, *ib.* Item poſſunt diſpenſare in irregularitate propter rebaptizationem, ſi illa ſit occulta, 642. Caſus in quibus poſſunt in irregularitatibus ex delicto publico provenientibus diſpenſare, 652. An irregularitas quam quis incurrit violando proprii Epiſcopi cenſuram, poſſit ab eodem Epiſcopo relaxari, 653.

In diſpenſationibus poſſunt Epiſcopi id totum quod ſibi conſuetudine legitime præſcripta conceſſum eſt, 782. Amplior diſpenſandi poteſtas ipſis non eſſet favori, ſed onori & diſpendio, 781. Poſſunt diſpenſare circa petitionem debiti conjugalis quo quis privatus eſt, 782. Poſſunt in contracto matrimonio diſpenſare ab impedimentis dirimentibus Papæ reſervatis, quando occurrunt quædam circumſtantiæ, *ib.* Item poſſunt in quibuſdam caſibus, ab impedimentis dirimentibus, modo occultis, diſpenſare ad contrahendum, *ibid.* An ſi contrahentes e diverſis ſint Diœceſibus, unuſquiſque ab Epiſcopo, cui ſubeſt, debeat diſpenſari, 785.

Epiſcopus cenſura ligatus incurrit irregularitatem, ſi etiam extra Miſſarum ſolemnia Confirmationis aut Ordinis Sacramenta miniſtrat, 646.

Error. Error qui eſt impedimentum matrimonii quadruplex eſt, 656. Error quicumque circa perſonam dirimit matrimonium, *ibid.* In eo impedimento nec Papa, nec ipſa Eccleſia diſpenſare poteſt, 659. Error qualitatis aut fortunæ, regulariter loquendo, non dirimit matrimonium, 657. Caſus in quibus error fortunæ & qualitatis limitat conſenſum illius qui contrahit, 658. Graviter peccant, & ad reſtitutionem tenentur, qui, ut puellas nobiles & opulentas ducant, aut amicis ducendas procurent, ſuas, vel ipſorum qualitates mendaciter & doloſe exaggerant, *ibid.*

Error circa ſervorum genus quadrifariam accidere poteſt, 660. Quinam dirimat matrimonium, *ib.* Impedimentum erroris circa conditionem ſervilem ab Eccleſia relaxari poteſt, 661.

Expoſiti. An infantes expoſiti cenſeantur illegitimi, 560.

F

Facies. Quæ ejus difformitates irregularitatem producant, 575.

Formula. Formulæ diſpenſationum quæ a ſacra Pœnitentiaria emanant, 772. Clauſularum quæ in eis inſeruntur expoſitio, 775. Formulæ quibus uti debent Confeſſarii in exequendis diſpenſationibus Pœnitentiariæ, 780.

Fraternitas. Quid ſit in ordine ad cognationem ſpiritualem, 685. Quid in cognatione legali, 686.

Fulminatio. Quid ſit fulminatio reſcripti Pontificii, 786. A quo fieri debet, *ibid.*

Fur. An ſit irregularis qui in actione furti deprehenſus, modo occidendus eſt, niſi ipſe occidat, 612. An ſint irregulares qui furem comprehendunt, aut clamore ſuo ſunt in cauſa ut ab aliis comprehendantur, 615.

G

Gradus. Quid ſit in conſanguinitate, 669. Regulæ ad computandos conſanguinitatis gradus, 671. Regula, quæ ſtatuit ut in linea tranſverſa gradus remotior ad ſe trahat propinquio-

Digitized by Google

quiorem, aliquas patitur exceptiones, 672. In gradu miſto qui gradum primum attingit, exprimendum eſt quis ſexus ſit in primo gradu, an vir, an mulier: item in illo gradu miſto ſeu inæquali exprimendo, incipiendum eſt a gradu maſculi &c. 673. Quid obſervandum ab iis qui circa gradus conſanguinitatis conſuluntur, *ibid. & ſeq.*

Obſervanda circa gradus affinitatis, 721. Vide *Affinitas*.

H

HÆreſis. Vide *Beneficium*.

Hæreticus. Jure communi irregulares ſunt Hæretici, etiam non notorii, eorumque fautores & defenſores, 648. In Gallia non habentur pro irregularibus, 649. Qui hæreſim exterius profeſſi, fidem ſervant in corde, non ſunt irregulares; poſſunt tamen irregularitatem incurrere propter infamiam, *ib.* Hæreticorum filii ſunt irregulares jure communi, non tamen in Gallia, *ibid.*

Quid dicendum de conjugiis Hæreticorum qui non ſervant formam Concilii Trid. iis in locis in quibus idem Concilium aliquando promulgatum fuit, 745.

Helvetius. Helvetii etiam nobiles, diſpenſationes matrimoniales *in forma pauperum* obtinent, 791.

Hermaphroditus. Vide *Androginus*.

Hiſtrio. Irregulares ſunt hiſtriones, 592.

Homicida. Quinam homicidæ voluntarii dicendi ſunt, 626. An ſit homicida voluntarius, qui in rixa repentina hominem ſubito occidit, 627.

Homicida reputatur qui homicidium etiam ſolum tacite mandavit, *ib.* Qui mandat aliquem verberari, licet expreſſe inhibeat ne occidatur, irregularis efficitur, ſi mandatarius mutilet vel occidat, 628. Qui mandavit homicidium, & mandatum revocavit, nec cauſa eſt homicidii, nec irregularitatem contrahit, *ib.* Si mandatarius, mandatum occidendi aliquem acceptare noluerit, illudque poſtea mutata voluntate, exequatur, mandans adhuc ſubjacet irregularitati, *ib.* Si mandatarius ab eo cui mortem intentat occidatur, mandans irregularis efficitur, *ibid.*

Quando conſulens homicidium irregularitatem contrahat, 628. Qua ratione cognoſci poteſt an conſulens influxerit in homicidium, 629. Quomodo qui conſuluit homicidium gerere ſe debet ut non incurrat irregularitatem. *ibid.* Quid ſi conſulens revocato conſilio crediderit effectum jam non eſſe ſecuturum, 630. Qui arma, quibus invaſus quis ab alio tueri ſe poſſet, occultat animo mortis eidem procurandæ, eſt irregularis, *ib.* Item qui homicidio aſſiſtit armatus, licet arma non educat, ſi opem occiſori ferre paratus ſit, *ib.* Si plures communi conſilio ſeſe concitent ad cædem, omnes erunt irregulares, licet unus tantum mutilaverit aut occiderit, *ib.* Quid agendum quando in rixa ſubito & abſque conſilio exorta, unus quis lethaliter percuſſerit, alii vero leviter. *ibid.* Quid de conſentientibus homicidio voluntario, *ib.* An non impediens homicidium fiat irregularis, 631. Qui ex juſtitia ad avertendam proximi cædem obligantur, ſunt irregulares, ſi muti maneant & non obſtent, 632. Item qui non cavent ne animalia eorum cuſtodiæ credita, obvios quouſque occidant, *ibid.*

Homicidium. Triplex diſtinguitur, 624. Quid neceſſarium, *ibid* Quid voluntarium, *ibid.* Quid ſit homicidium qualificatum, 551.

Qui voluntarie & actu conſummato occidit hominem, aut ad homicidium proxime concurrit, eſt irregularis, 604. 626. Qui ut vitam ſuam ab injuſto invaſore tueatur, eum occidit cum moderamine inculpatæ tutelæ, non fit irregularis, 608. An ſit irregularis qui ſua culpa conſtituit ſe in neceſſitate vel occidendi, vel moriendi, 609. Item, qui iniquum invaſorem occidit vel mutilat, cum fugiendo poſſit ſibi conſulere, 610. Item, qui parantem ſibi inſidias ad inferendam mortem, prævenit & occidit, *ibid* Item, qui ob honoris vel bonorum defenſionem alium occidit, 611. Item, qui alium necat ut ſervet vitam patris, fratris &c. quam aliter ſervare non poteſt, *ib.* An irregularitas incurratur in caſu in quo non ſolum quis occidere licite poteſt, ſed & ad occidendum tenetur jure naturali vel divino, ut ad defenſionem Regis, *ib.* Quid de homine injuſte accuſato, qui Juſtitiæ miniſtros a quibus quæritur ad mortem, interficit, 612. An ſit irregularis qui vitam tuendo, venialiter non autem mortaliter excedit moderamen inculpatæ tutelæ, *ib.* Vide *Homicida*. *Conjugicidium*.

Quid ſit homicidium caſuale, 624. Pure & omnino caſuale non inducit irregularitatem, 631. *& ſeq.* Qualis & quanta, ad incurrendam homicidii caſualis irregularitatem, requiratur negligentia & culpa, 634. In caſu homicidii culpa nunquam eſt levis ratione materiæ, *ib.* Ad contrahendam irregularitatem aliquando ſufficit negligentia levis vel etiam leviſſima, *ibid.* Dans operam rei illicitæ, ſed non periculoſæ, non incurrit irregularitatem caſualis homicidii, niſi ex culpa lata, 635. Qui vacat rei illicitæ, & non parum periculoſæ, ſecuto homicidio fit irregularis, 636.

Poteſt Papa diſpenſare in qualibet irregularitate homicidii, 638. Epiſcopi illud non poſſunt in homicidio voluntario juſto vel injuſto, *ib.* An ii, quibus conceſſum eſt diſpenſare in irregularitatibus, poſſint ab ea diſpenſare quæ ex homicidio juſto procedit, *ibid.*

Honeſtas. Quid ſit impedimentum honeſtatis, 713. Honeſtatis nexus non extenditur ad affines, ſed ſolum ad conſanguineos, 714. Non excedit gradum primum lineæ rectæ vel collateralis, *ib.* Vide *Sponſalia*.

Impedimentum honeſtatis eſt perpetuus, 717. Ortum e matrimonio ſolum rato latius extenditur, quam illud quod oritur e puris ſponſalibus, 718. Licet ex ſponſalibus invali-

dis

Digitized by Google

dis non exurgat impedimentum publicæ honeſtatis, exurgit tamen e quocumque matrimonio invalido, modo tale non ſit ex defectu conſenſus, *ib.* An ex matrimonio clandeſtino naſcatur impedimentum honeſtatis, *ibid.* An tranſgrediatur primum gradum, *ibid.*

Impedimentum honeſtatis eſt diſpenſabile, 719 Quid circa honeſtatem publicam explicandum ſit in ſupplicatione ad petendam diſpenſationem. 768.

I

Jeſuita. Juniores Societatis Jeſu alumni, per vota poſt biennium emiſſa, valide matrimonium contrahere nequeunt, niſi a Superioribus ſuis diſpenſentur. 664. Eorum tamen præcedens matrimonium ratum non diſſolvitur per illorum votorum emiſſionem, 665.

Poſſunt Jeſuitæ, cum licentia ſpeciali Provincialis, diſpenſare ad debiti conjugalis petitionem, cum eo qui non obſtante caſtitatis voto matrimonium iniit & conſummavit, 782.

Ignorantia. Quæ vere & nunc vincibilis eſt non excuſat ab irregularitate, 552. Qualis requiratur ad inducendam irregularitatem, 569.

Illegitimi. Alii tales ſunt phyſice, alii canonice, 558. Variæ ſpecies eorum qui phyſice ſunt illegitimi, *ib.* An poſſit mater ſuadere filio, quem ſola novit eſſe illegitimum, ut Clericatum ingrediatur, 559. An filius, qui pro legitimo habetur, teneatur fidem habere patri vel matri, qui in extremis declarant illum eſſe illegitimum, *ib.* Illegitimi, etiam profeſſi, de jure communi ſunt inhabiles ad Prælaturas, 564. V. *Diſpenſatio. Epiſcopus. Expoſitus. Irregularis. Monialis.*

Impedimentum. Impedimenta matrimonii, alia dirimentia, alia prohibentia, 656. Impedimenta dirimentia, quot & quænam ſint, *ibid.* Impedimenta matrimonii in Levitico contenta. 726. Quid Parochis agendum cum iis, quos impedimento dirimente teneri animadvertunt, 733. *& ſeq.* Item quid Confeſſariis in eodem caſu, 734. Omnia impedimenta a jure ſolum Eccleſiaſtico conſtituta, poſſunt a Papa relaxari, 762. Quid agendum poſt obtentam impedimenti dirimentis diſpenſationem, 730.

Impedimenta prohibentia, quæ & quot ſint, 758. Qui norunt aliquem impedimento etiam ſimpliciter prohibente illigari, tenentur ad faciendam Parocho revelationem ejus, 760. Quis poſſit in impedimentis ſimpliciter prohibentibus diſpenſare, 761. Quid in ordine ad petitionem debiti conjugalis operentur impedimenta prohibentia, 762.

Impotentia. Quid ſit in ordine ad matrimonium, 746. Multiplex diſtinguitur, 747. Matrimonium non dirimitur per impotentiam conſequentem, *ibid.* Nec per impotentiam temporalem, 798. Dirimitur vero per impotentiam antecedentem, perpetuam, & abſolutam, *ibid.* Quid, ſi impotentia unius ſit cognita alteri, & is juri ſuo cedat, *ibid.*

In dubio an impotentia ſit perpetua, an temporalis, permittit Eccleſia ut per triennium experiantur conjuges, an matrimonium conſummare valeant, 749. Unde incipit illud triennium, *ibid.*

Poſt ſeparationem, impotentiæ cauſa poteſt pars copula idonea ſecundum contrahere matrimonium; non autem pars impotens, niſi impotentia ejus ſit ſolum reſpectiva, *ib.*

Quid agendum quando impotentia naturalis reperitur in muliere, 750. An ſubſiſtat prima matrimonii nullitas, ſi mulier viro idonea reddita fuerit, vel per inciſionem periculoſam, vel per malum, quod habuit cum alio, commercium, *ibid.*

Impotentia quæ creditur eſſe ex maleficio, unde ſæpius oriatur, 751. Regula quibus dignoſci poteſt impotentia ex maleficio, *ibid.* Quid agendum ſponſis in hoc ſtatu poſitis, *ibid.* Illicitum eſt maleficium tollere, ſive alio maleficio, ſive quacumque actione, quæ ſuperſtitionem involvat, *ibid.* Peccant conjuges, qui, ut maleficium, quo ligantur, tollant, ſecundum in facie Eccleſiæ matrimonium contrahunt, 752. Impotentia quæ non poteſt ſanari niſi per aliquod illicitum, ſemper perpetua judicatur, *ibid.* Eccleſia diſpenſare non poteſt in impedimento impotentiæ, 754.

Impubes. Impuberes acquiſita jam ratione ordinati, ſunt incapaces nuptiarum, 711. Impuberes qui ſatis habent intelligentiæ, poſſunt adeſſe matrimonio ut teſtes, 74c.

Jure Eccleſiaſtico impuberum matrimonia ſunt nulla, 753. Exceptiones, *ibid.*

Inceſtus. Ut privet jure petendi debiti conjugalis, aut novi matrimonii ineundi, debet eſſe formalis, 725.

Infamia. Quid ſit, 588 Infamia *juris, & facti, ibid. & 590.* Infamia juris tribus modis contrahi poteſt, *ibid.* Nullum crimen, exceptis paucis, quamdiu manet occultum, parit irregularitatem, 591. Infamia juridica plures habet effectus, quam legalis, 593.

Quot modis infamia auferri poteſt, *ibid.* Contracta per ſententiam, non tollitur per emendationem, ſed per Eccleſiæ diſpenſationem, 594. A quibus hæc diſpenſatio concedi poteſt, *ibid.* Infamia facti legalis ſola diſpenſatione tollitur, 58. An tollatur per Baptiſmum, *ibid.* Tollitur per mutationem loci, ſed non tollitur irregularitas, *ibid.*

Qui fabularum actricem, licet virginem, aut eam, quæ cum meretricibus commoratur, uxorem ducit, non eſt irregularis, ſed ab Ordinibus repellendus, 599. Vide *Infamis.*

Infamis. Quinam ſint infames ob crimen, 588. Quinam per ſententiam Judicis, 589. Quinam ob exercitium profeſſionis, quæ infamiam inurit, 590. Infames omnes ab Ordinibus, & bene-

beneficiis arceri debent, 591. Probabile eſt, infames non ſolum infamia juris, ſed & facti legalis eſſe irregulares, *ibid.* Qui delictum de jure infamans coram duobus, aut tribus teſtibus commiſerit, non ideo infamis erit, niſi &c. 592. Si pendente lite voluerit ordinari, omnino repellendus eſt, ſi vero probationum defectu abſolutus ſit, non indiget diſpenſatione, *ibid.* Innocens, qui ex falſorum teſtium allegatis pœna infamante damnatus eſt, debet ſe gerere, ut irregularem, donec &c. 593.

Infirmus. Qui in Xenodochiis, vel alibi infirmorum curam agunt ex officio, non contrahunt irregularitatem, niſi ex aliquo eorum facto acceleretur mors ægroti, 622. Nec qui aliquid infirmo tradit, quod ei vetitum non eſt, nec nocivum dubitat, aut qui id tradit ex Medici præcepto, aut qui verſat aut revolvit in lecto, 623. Qui vero contra Medici præceptum aliquid tradit infirmo, vel non obſtat ne tradatur, irregularitatem incurrit, ſi mors ejus acceleretur, *ibid.*

Intruſus. Non valet matrimonium coram Parocho intruſo celebratum, 737.

Irregularitas. Quid ſit, 537. Differt ab interdicto & ſuſpenſione, 538. Irregularitatis variæ diviſiones, 539. Irregularitas totalis, & partialis. 540. Tres regulæ circa illas, *ibid.* Irregularitas ex defectu, & ex delicto, 541. Quot ſint ex defectu, *ibid.* Quot ex delicto, *ibid.*

Cauſæ irregularitatis, 542. Nulla irregularitas fertur per ſententiam ab homine, *ibid.* Nec peculiaribus Diœceſum ſtatutis, vel conſuetudine introducitur, *ib.* In irregularitatibus non valet argumentum a ſimili, vel a fortiori, *ibid.* Solus homo Ordinis capax, eſt ſubjectum irregularitatis, 543. Qualis culpa requiratur ad incurrendam irregularitatem, *ibid.* Quid per irregularitatem mentalem debet intelligi, 544. Nulla irregularitas privat hominem iis actionibus quæ Clericis, ac Laicis æque conveniunt, 546. Irregularitatis effectus, *ibid.* Irregularitas aliquando habet omnes effectus ſuos, aliquando ſolum quoſdam. 547. An irregularitas partialis reſpectu illius qui jam Ordinem aliquem ſuſcepit, ſit totalis reſpectu illius qui nullo Ordine initiatus eſt, 548. Irregularitas antecedens, etiam occulta, illicitam facit beneficiorum receptionem, *ibid.* An faciat etiam invalidam, *ibid.* Irregularitas ſuperveniens juriſdictioni jam obtentæ, ejus exercitium non invalidat, niſi publica ſit, 649 Quid ſit irregularitas publica, 550. Nulla irregularitas, ſive ex defectu, ſive ex delicto, per ſe adimit jus conferendi beneficia, niſi crimen ipſo facto beneficii vacationem induceret, *ibid.* An irregularitas privet ipſo facto beneficiis ante eam receptis, *ibid.* Ex communi Juriſperitorum Gallorum ſententia, beneficia non vacant ipſo facto, niſi per homicidium qualificatum, 551. Irregularitas privat omni jure ad rem, *ibid.* Non omne delictum ad forum contentioſum deductum parit irregularitatem S. P. reſervatam. 652. Irregularitas quælibet ex delicto proprio tollitur per Baptiſmum, 651.

Quænam excuſant ab irregularitate incurrenda, 552. An in dubio incurratur irregularitas, 554. Vide *Bigamia*. *Cenſura*. *Defectus*. *Diſpenſatio*.

Irregularis. Peccat mortaliter irregularis Tonſuram recipiens, & ſcienter conferens. 546. Irregularis ſuos non facit fructus beneficii irregularitate accepti, eoſque debet reſtituere, 549. Quid ſi invincibiliter ignoraſſet ſe eſſe irregularem, *ibid.* Debet beneficium dimittere, niſi irregularitatis diſpenſationem, & novam collationem obtineat, *ibid.* Actus eligendi, præſentandi, beneficia conferendi &c. invalide ab irregulari exercentur, *ibid.* Inhabilis eſt ad recipiendam de novo juriſdictionem ordinariam, 550. Aliud dicendum de juriſdictione delegata, *ibid.* Caſus in quibus valet collatio beneficii facta irregulari, 551. Qui poſt obtentum beneficium irregularis evadit, non ſtatim tenetur beneficium dimittere, ſed poteſt illud aliquo tempore retinere, ut diſpenſationem obtineat, *ibid.* Si diſpenſationem obtinere nolit aut non poſſit, poteſt de beneficio, etiam in favorem alterius diſponere &c. *ibid.* Illegitimi, tam phyſice, quam canonice, ſunt irregulares, 558. Qui cenſura ligatus Hebdomadarii officium peragit in Eccleſia, vel extra Eccleſiam, ſi dicat *Dominus vobiſcum*, eſt irregularis, 646. Item qui canunt ſolemniter Epiſtolam vel Evangelium, *ib.* Item qui ſolemniter baptizant; ſecus ſi privatim in caſu neceſſitatis, *ib.*

In dubio juris nemo cenſendus eſt irregularis, 354. Nec in dubio facti, extra caſum homicidii, 556.

Judex. Poteſt ſine irregularitatis periculo condemnare reum, ſive ad torturam, ſive ad cauterium liliatum, ſive ad flagella, 605. Judex qui ſententiam mortis fert contra reum, irregularis eſt ſecuta morte, 614. Qui judicat injuſte, aut injuſte accuſato viam legitimæ defenſionis præcludit, eſt irregularis, 630. Judex qui injuſtæ mortis ſententiæ non obſtat, eſt irregularis, 632.

L

Legitimatio. Legitimatio quæ fit per ſubſequens matrimonium, non ſufficit ut quis promoveri poſſit ad beneficium quod ex fundatione ſua non niſi vere legitimis conferri debet, 562. Ad hoc ut filii ex illicita copula concepti, per matrimonium ſubſequens legitimentur, neceſſe eſt ut coitus tempore parentes matrimonium contrahere potuerint, 563.

Legitimatio quæ fit a Principe, valet tantum ad effectus civiles, quæ vero fit a Papa, inſervit ſolum ad effectus eccleſiaſticos, 553. In quo differat legitimatio a diſpenſatione, *ibid.*

Legi-

Digitized by Google

Legitimi. Quinam ſint relative ad Ordines & beneficia, 561. Quibus in caſibus legitimi filii a beneficiis & Ordinibus arceantur, 563.
Lenitas. Vide *Defectus lenitatis*.
Libellio capitalium cauſarum. Vide *Scriba*.
Lictor. Lictores qui reum ad ſupplicium conducunt, ſunt irregulares ſecuta morte. 615.
Ligamen. Quid ſit impedimentum ligaminis, 711. Quid agendum cum iis qui ad ſecundas nuptias convolare volunt, 712. Teſti uni, etiam oculato & aliunde probo non eſt habenda fides, *ib.* Quid ſi mulier, quæ priorem maritum obiiſſe credens, alteri nupſerit, eumdem in vivis ſuperſtitem eſſe fama comperiat, *ib. & ſeq.*
Linea. Quid ſit in conſanguinitate, 727. Alia recta, alia collateralis tranſverſa, *ibid* Linea recta, alia aſcendentium, alia deſcendentium, *ibid* Collateralis, alia æqualis, alia mixta, *ibid.* Vide *Gradus*.
Quid ſit linea in affinitate, 722. Alia directa, alia tranſverſa, *ibid*.
Littera declaratoria. Quid ſint, & an neceſſariæ, 672.

M

Magiſtratus. Vide *Curiales*.
Maleficium. Illicitum eſt maleficium tollere, ſive alio maleficio, ſive quacumque actione quæ ſuperſtitionem involvit, 751. An liceat maleficium, ſeu rem cui maleficium alligatum eſt, comburere, 752.
Qui maleficium peccato aliquo abſtulit, non tenetur de novo eam ducere quam ante duxerat, *ib.* Maleficium vulgo reſpectivum eſt ad unam, *ib.* Quid de uſu Galliæ, ut diſſoluto ſemel matrimonio, non ſolum ratione maleficii, ſed etiam ratione frigiditatis, pars quæ ad alias nuptias convolavit, non revertatur ad primum conjugem, *ibid.*
Mamilla. Qui feminæ mamillam abſcindit, eſt irregularis, 607.
Mancipia. Quinam tales dicantur, 659.
Mandans. Vide *Homicida*.
Mandatarius. Vide *Homicida*.
Manus. Quid ſit ſeptima propinquorum manus, 749. Obſolevit in multis Galliæ locis, *ib.*
Manzeres. Quinam tales vocantur. 558.
Maritus. Qui uxori aliunde non habenti alimenta denegat, eſt irregularis, 632.
Martyrium. Qui alium hortatur ad fundendum pro fide ſanguinem non ſit irregularis ſecuta morte, 620.
Matrimonium. Votum ſimplex caſtitatis impedit matrimonium contrahendum, non dirimit contractum, 663. Invalidum eſt matrimonium, quod quis contraxit, imo & quod conſummavit poſt ſolemnem profeſſionem in Religione approbata, 664. Matrimonium ratum ſed non conſummatum dirimitur per profeſſionem Religioſam poſtea valide factam, *ibid.* Iis qui matrimonium contraxerunt conceduntur menſes duo, per quos de Religionis ingreſſu deliberent, 665. Qui compartem ad conſummationem matrimonii cogit intra bimeſtre, peccat mortaliter, 666. Matrimonium valide contractum, & conſummatum, non dirimitur per profeſſionem Religioſam, etiamſi intra vel ultra primum bimeſtre per vim vel metum fuerit conſummatum, 665.666. Poteſt tamen oppreſſa Religionem ingredi; quod non licet ei qui vim vel metum incuſſit, ſine partis alterius licentia, *ibid.*
Matrimonium contractum ex metu levi, eſt validum, 700. Valet etiam initum ex metu gravi juſte incuſſo, vel a cauſa non libera, *ibid.* Eſt invalidum ſi contrahatur ex gravi metu ad extorquendum matrimonium injuſte incuſſo, 701. Nihil intereſt a quo talis metus incutiatur, *ibid.* Si metus ad alium, quam ad matrimonii finem inferatur, valebit matrimonium, *ibid.* Item valet, ſiquis capite damnatus, ut evadat incolumis, ducit meretricem, 702. Quid ſi vir iniquo judicio ad mortem damnatus, ut eam effugiat, matrimonium ab iniquo Judice propoſitum acceptet, *ibid.* Non ubicumque præceſſit gravis metus, invalidum ſubſequitur matrimonium, 703. *& ſeq.* An matrimonium ex metu gravi initum, ſubſequente copula vel cohabitatione ratificetur, 707. Si copula non ſponte, ſed ex gravi metu ſubſequitur, vires non ſumit matrimonium, ſed lethaliter peccant ambo, *ibid.* Item ſi copula animo fornicario habeatur, *ibid.* In foro tamen exteriori præſumitur copula animo maritali habita, *ibid.* Matrimonium ratione metus invalidum, validatur per ſpontaneam cohabitationem, etiam ſine copula, *ibid.* Conditiones ad hoc requiſitæ, 708. Matrimonium metu gravi injuſto contractum, jure ſolum Eccleſiaſtico invalidum eſt: non poteſt tamen Eccleſia illud impedimentum relaxare, *ibid.*
Matrimonium antea nullum convaleſcere non poteſt, niſi parti, quæ impedimentum ignoravit, ſignificetur priorem contractum non fuiſſe validum, 730. Quibus modis obtineri poſſit renovatio conſenſus ab ea parte quæ impedimentum ignorat, *ibid. & ſeq.*
Solus Epiſcopus, Parochus, vel Parochi vices gerens poſſunt valide matrimonium celebrare, ſive per ſeipſos, ſive per alium, quem deſignaverint, Sacerdotem, 739.
An matrimonium contrahentes debeant abſolute & neceſſario eſſe Parochiani illius coram quo contrahunt, 740. Quando in regione hæretica vel infideli latet Parochus, ſi reperiatur ibi Sacerdos vel Sæcularis vel Regularis, poſſunt & debent coram eo contrahere, *ibid.* Vide *Affinitas*. *Clandeſtinitas*. *Honeſtas*. *Impotentia*.
Medicus. Qui medicinam exercet non ſit irregularis, morte etiam infirmi ſecuta, ſi ſecundum artis regulam operatus ſit, 620. Quid ſi imperitia Medici mors ſecuta fuerit, *ibid.* Irregularis eſt, qui ad experimentum potionem non ſatis ſibi cognitam propinavit ægroto, qui

ex ea mortuus eſt, *ibid.* Quid ſi Medicus dubitat medicinam profuturam ægroto, ſecuta ejus morte, *ibid.* Medicus negligens ſalutem infirmi, pro quo vel ab eo vel a Communitate ſtipendium accipit, eſt irregularis, 631. Qui Medicum ex ſola charitate paratum ad ſubveniendum ægro, per vim vel dolum impedit, eſt irregularis, *ibid.*

An valeat Matrimonium ægri cum filia Medici aliter ei mederi nolentis, 701.

Melitenſe. Equitum Melitenſium matrimonium ratum, ſed non conſummatum, dirimitur per eorum ſolemnem profeſſionem, 664.

Membrum. Quid intelligatur hoc nomine, 605. An mutilatio membri occulti inducat irregularitatem, 578.

Metus. Multiplex eſt, & multis modis incutitur, 699. Aliquando videtur juſte incuſſus, qui inique incutitur, 700. Mala quæ metum gravem incutere cenſenda ſunt, 702. An metus infamiæ, excommunicationis, vel amiſſionis bonorum cadat in virum conſtantem, 704. Vide *Matrimonium.*

Quid ſi metus reverentialis, & an ad metum gravem revocari debeat, 704. *& ſeq.* Qui in exteriori foro, ſe ex metu ad matrimonium vel Profeſſionem Religioſam adactum eſſe contenderet, graves afferre debet conjecturas. 706. Vide *Minæ.*

Miles. Milites qui in bello juſto pugnant, non ſunt irregulares, niſi alios propria manu invaſerint, 619. Qui pugnæ interfuit, & dubitat cum fundamento an quempiam interfecerit, tenetur diſpenſationem obtinere, *ib.* Qui in bello juſto non occidit quidem propria manu, ſed aliis opem tulit, arma, & pulverem pyrium diſtribuendo, aut ad pugnandum adhortando, non eſt irregularis, *ib.* Qui in bello aggreſſivo occidunt vel mutilant, ſunt irregulares; non autem in bello defenſivo, *ibid.* Omnes & ſinguli milites in bello injuſto, etſi unus tantum eorum quempiam occiderit, ſunt irregulares, 630. Idem a fortiori dicendum de eorum duce, *ibid.*

Milites non debent contrahere matrimonium ſine conſenſu ſui Capitanei, 738. Nec Officiales ſine licentia Inſpectoris generalis, *ibid.*

Mimus. Mimi ſunt irregulares, 592.

Minæ. Mali etiam gravis minæ, aliquando graves non ſunt, 705. Minæ, etiam graves, abſque verbis virtualiter conſiſtere poſſunt, 706.

Monialis. Moniales illegitimæ ad Prælationes ſine diſpenſatione aſſumi nequeunt, 564.

Monſtruoſi. Sunt irregulares, 577.

Morbus. An ſint aliqui morbi inducentes irregularitatem, 578

Mulier. Matrimonio adeſſe poteſt ut teſtis, 739.

Muti. Muti, aut a natura, aut vi morbi, ſunt irregulares, 575. Item qui ita difficulter loquuntur, aut balbutiuntur, ut vix ullam vocem diſtincte pronuntiare poſſint, non vero qui impeditioris ſunt linguæ, ſed verba bene exprimunt, *ibid.*

A natura ſurdi & muti *poſſunt aliquando* contrahere matrimonium, 719.

Mutilatio. Quid ſit, 605. Qui ut vitam ſuam ab injuſto invaſore, tueatur, eumdem mutilat, non ſit irregularis, 608. Vide *Judex*, *Membrum.*

N

N*Aſus.* Qui naſo carent, ſunt irregulares, 576.

Natales. Vide *Defectus natalium.*

Neophytus. Horum multiplex genus, 572. Neophyti ad fidem recens converſi, ſunt irregulares, *ibid.* Laici recens ad Clerum coaptati, non ſunt ſtricte neophyti; iis tamen non licet præpropere & non ſervatis interſtitiis ad Ordines ſuperiores promoveri, 573. Quid de filiis Judæorum, Maurorum aut Infidelium, *ibid.* Quale tempus requiratur ad probationem neophytorum, *ibid.*

Nothi. Quinam tales dicantur. 558.

O

O*Ccultum.* Quid dicatur occultum in materia criminis, 652. Crimen quod publicum eſt in ratione criminis, non ſemper parit irregularitatem publicam, *ibid.*

Oculus. Qui utrumque oculum habens, unius ſolum viſu privatur, non ideo irregularis eſt, 576. Monoculus eſt irregularis, *ibid.* Qui defectum hunc celat, ope oculi encauſti naturam perfecte mentientis, non eſt dicendus irregularis, *ibid.* Qui notabilem maculam habent in oculo, aut oculos diſtortos, vel lippos, ſunt irregulares, *ibid.*

Officiales Regii. Vide *Curiales.*

Officialis. Quid Officialibus agendum circa diſpenſationes a Dataria conceſſas, 776. 787.

Officium divinum. Quid poſſunt Epiſcopi in diſpenſatione a recitatione Officii, 788.

Ordinarium. Qui Ordinarii nomine intelligendus ſit, quantum ad celebrationem matrimonii, 739.

Ordo. Qui Ordines recipiunt furtive, ideſt, qui examen fraudulenter effugerunt, aut ignorante Epiſcopo immiſcent ſe ordinandis, ſunt irregulares, 642. Quando ab hac irregularitate diſpenſare poſſit Epiſcopus, *ibid.* Qui ficto titulo, vel abſque veris Litteris dimiſſoriis ordinatur incurrit tantum ſuſpenſionem, 643. Qui ante Confirmationem Ordines recipiunt, peccant, non tamen ſunt irregulares, ſicut nec ii qui, approbante Epiſcopo, eadem die Minores, & Subdiaconatum recipiunt, *ibid.* Quid de eo qui *per ſaltum* eſt ordinatus, *ibid.*

An qui Ordines ſacros recipit ab Epiſcopo qui dignitati ſuæ renuntiavit; item, qui excommunicatione majori ligatus, etiam ſcienter ordinatur, ſint irregulares, 644. Neceſſitas recurrendi ad Papam ſupponit publicitatem criminis, ideſt, Non Ordinum ſuſceptionis, ſed excommunicationis, *ibid.* Qui excom-

Digitized by Google

communicatus minores Ordines recipit, incurrit cenſuras, 645. Qui ſuſpenſus vel interdictus Ordines recipit, non incurrit irregularitatem, niſi Ordinem recipiendo, illum ſimul exerceat, *ibid.* Quid de eo qui ſcienter ordinatur ab Epiſcopo excommunicato &c. *ib.* Quid de eo qui durante matrimonio, nondum etiam conſummato, aliquem Ordinem ſacrum recipit, *ibid.*

Ligatus majori excommunicatione, ſuſpenſione &c. etiam toleratus, & occultus, incurrit irregularitatem exercendo ſolemniter actum majoris Ordinis, niſi adſit legitima excuſatio, 645. Cui prohibitum eſt ſub excommunicatione ipſo facto incurrenda, ne Ordines exerceat, non fit irregularis prima vice exercendo, 646. Eſt irregularis, quiſquis ſerio & quaſi ex officio Ordinem ſacrum, quem non recepit, exercet, *ibid.*

Solus Papa diſpenſat in irregularitate contracta ob violationem cenſuræ per Ordinis exercitium, ſi publicum ſit crimen; Epiſcopus illud poteſt, ſi ſit occultum, 648.

Quid ſit Ordinis impedimentum, 709. Pueri ante rationem ordinati, neque ex natura rei, neque ratione voti nuptiarum incapaces ſunt, 711. Vide *Impubes*.

P

P*Apa*. Poteſt omnia impedimenta jure ſolum Eccleſiaſtico conſtituta relaxare, 762. Impedimenta in quibus numquam diſpenſat, 768. Item, in quibus non diſpenſat niſi difficillime, 769.

Parochus. Ad validitatem matrimonii requiritur neceſſario præſentia Parochi domicilii, 736. Valet matrimonium, ſive Parochus viri, ſive Parochus mulieris aſſiſtat, *ib.* Non refert ad validitatem, an Parochus matrimonium celebret in propria Eccleſia, an in aliena, *ibid.* Valeret matrimonium, ſi Parochus viri illud celebraret in Parochia mulieris, etiam invito loci Parocho, 737. Peccaret Parochus, qui contra expreſſam Epiſcopi prohibitionem matrimoniis intereſſet, *ibid.*

Parochus qui ſponſos conjungit, debet eſſe Sacerdos, *ibid.* Parochus irregularis, aut cenſuris ligatus, modo nec beneficio privatus ſit, nec denuntiatus, valide, ſed illicite matrimonio intereſt, *ibid.* Valeret tamen matrimonium, ſi poſt denuntiatam excommunicationem, ex errore communi, Parochus adhuc haberetur pro legitimo paſtore, *ib.* Invalidum eſt matrimonium coram intruſo celebratum, *ibid.* Qualis eſſe debeat præſentia Parochi, 738.

Quid agendum Parocho circa vagos, & viros militares, *ibid. & ſeq.* Nullos debet in matrimonium conjungere, qui in ejus Parochia non manſerunt eo tempore quod ſecundum ſtatuta & mores Diœceſis requiritur ad conſtituendum domicilium, 742. *& ſeq.*

Quid Parochis agendum cum iis quos impedimento dirimente teneri animadvertunt, 733. *& ſeq.* Quid poſt diſpenſationis fulminationem, 786.

Paternitas. Quid ſit in ordine ad cognationem ſpiritualem, 686. Quid in cognatione legali, *ibid.*

Patrinus. Vetuit Synodus Tridentina, ne idem puer plures habeat patrinos, 682. Si tamen plures admitteret Parochus, omnes cognationem contraherent, 683. Quod ſi e pluribus deſignatis, unum dumtaxat & unam admiſerit Parochus, ii ſoli contrahent cognationem, 684. Deſignati qui, invito ſine cauſa juſta Parocho, infantem levant, cognationem contrahunt, *ib.* Qui adhibent vel admittunt plures patrinos, mortaliter peccant, *ibid.*

Qui in levando infante patrinum & matrinam adjuvant, nullam cognationem contrahunt, 683. Qui in caſu neceſſitatis baptizat infantem, veram cum eo affinitatem contrahit, *ibid.* Excipitur pater qui in caſu neceſſitatis prolem ſuam, modo legitimam, baptizat, *ib.* Quid juris in errore perſonæ ſuſceptæ, 684. *& ſeq.*

Nulla eſt cognatio inter patrinum & matrinam, 684. Maritus tamen & uxor ad hoc manus admitti non debent, *ibid.*

Pauper. *Paupertas*. Quinam pauperes cenſeantur ut diſpenſationem obtineant *in forma pauperum*, 654. Filia quæ parentes habet, quorum bonis ſuccedere debet, eſt ne pro paupere habenda, quia actu nihil poſſidet, aut quia pater eam dotare non vult, 678. Teſtimonium paupertatis Romam mittendum ad obtinendam diſpenſationem *in forma pauperum*, 772. V. *Helvetii*.

Qualis debet eſſe paupertas illius cui conceditur retinere beneficiũ ſimoniace acceptum. 791.

Penſio. Penſiones Eccleſiaſticæ ab irregularibus recipi non poſſunt, 550. Ætas ad *penſiones* obtinendas requiſita, 583.

Preces. Quid de precibus importunis, 705.

Pœnitentia. Pœnitentiæ in Litteris diſpenſationum præſcriptæ, 777.

Pœnitentiaria Romana. Pro quibus diſpenſationibus ad eam recurrendum ſit, 763. An ad illam recurratur pro inceſtu, *ib* Quenã in ſupplicationibus ad Pęnitentiariã exprimi non debent, 769.

Formulæ ſupplicationum ad ſacram Pœnitentiariam pro obtinendis diſpenſationibus, *ibid.* Diſpenſationes Pœnitentiariæ ad Confeſſarios diriguntur, 772. Earum formulæ, *ib.* Expoſitio abbreviationum quæ in iis occurrunt, 774. Expoſitio clauſularum quæ in reſcriptis Pœnitentiariæ apponi ſolent, *ibid. & ſeq.*

Prædicatio. Laicus qui conciones exercet eo modo quo ex officio exerceri ſolet prædicatio, non eſt irregularis, 647. Item nec Clericus qui ſuſpenſus a divinis, aut ab ipſo prædicationis officio, prædicavit, *ibid.*

Præfectura Brevium. Quænam diſpenſationes in illa expediuntur, ...

Prælatus. Prælati Regulares poſſunt cum ſubditis ſuis.

Digitized by Google

ſuis diſpenſare in omnibus illis in quibus poſſunt Epiſcopi diſpenſare cum ſuis, 564. V. *Profeſſio*.

Procurator. In cauſa capitali eſt irregularis, 614. Uſus Galliæ, *ibid.*

Procurator Regius qui concludit ad mortē rei, eſt irregularis, ſecuta morte vel mutilatiōe, 615.

Profeſſio Religioſa. Tollit partialiter irregularitatem ex defectu natalium, 563. Duos habet effectus circa diſpenſationem in irregularitatibus, 650. An Prælati Regulares poſſint relaxare omnes irregularitates bigamiæ, vel homicidii voluntarii, *ibid.*

An quando partes ante matrimonium carnalem copulam habuerunt, poſſit alter, ſubſecuto abſque nova copula matrimonio, Religionem profiteri, 666. Conjuges, vel eorum alter poſſunt aliquando, matrimonio jam conſummato, Religionem ingredi, aliquando non, *ib.* An valeat profeſſio unius, ſi alter qui in ſæculo remanet, diſſimulaverit, ideſt nec conſenſum nec diſſenſum præſtiterit, 667. Vide *Matrimonium*.

Eccleſia diſpenſare poteſt cum homine, qui ſolemnia vota emiſit, ut valide matrimonium contrahat, *ibid.*

An in ſupputanda ætate illius qui Religionem aliquam profiteri debet, numerandus ſit dies biſſextus, 583.

Promiſſio matrimonii. Ut fiat impedimentum, debet a complice acceptari, 690. Etiam acceptara non debet ante adulterium revocari, *ib.* Oportet ut conjuncta ſit adulterio utriuque formali, *ib.* Sufficit ficta, conditionalis, impoſſibilis aut turpis, *ibid. & ſeq.* Conditio promiſſionis debet eſſe de futuro, non de præſenti aut præterito, 691. Nil refert an promiſſio adulterium præcedat, an ſequatur, *ibid.* Non requiritur ut ſit mutua, vel juramento confirmata, 692. Valet promiſſio illius, qui in ſtupro inventus, ut morti ſe ſubducat, ſponte ſua & a nemine coactus matrimonium ſpondet, 702.

Proteſtatio. Vide *Accuſator*.

R

Raptus. Quid ſit, 754. Decretum Tridentini contra raptores, *ib.* An ſalvetur ratio raptus matrimonium annullantis, cum ſolum libidinis intuitu rapta eſt mulier, 755. Raptus violentiæ, *ib.* Raptus ſeductionis, *ib.* Raptus in feminam, raptus in parentes, 756.

Deeſt raptus, ſi puellæ ſtuprum per vim ſine abductione illatum fuerit, *ib.* An raptus ſeductionis ſit impedimentum dirimens, *ib. & ſeq* Conditiones ad raptum ſeductionis, 757. An raptus impedimentum ſiet, ſi mulier per vim filium minorem abduxerit, *ib.* Quando deſinat impedimentum raptus, 758.

Reclamatio. Poſſunt Religioſi contra vota reclamare coram locorum Ordinariis, & ſine recurſu ad Papam, 711. Si eadem vis quæ ad vovendum coegit, abſterruerit a reclamatione, etiam poſt quinque annos valide reclamabitur, modo reclametur intra quinque annos a ceſſatione cauſæ, quæ vim & metum incutiebat, *ibid.* Invalida foret reclamatio verbalis, vel coram Notario facta; ſed ſufficit ea quæ fit coram Superiore monaſterii, & Ordinario, *ibid.*

Religioſi. Qui contra vota a ſe emiſſa reſtitui volunt, ſtatum, habitumque regularem in Clauſtro ſervare tenentur, donec res a Commiſſariis judicata fuerit, 711.

Poſſunt Religioſi Mendicantes cum eo qui non obſtante caſtitatis voto matrimonium iniit & conſummavit, diſpenſare ad petitionem debiti conjugalis, 781.

Reſcriptum. Diſcrimen inter reſcripta gratiæ, & reſcripta juſtitiæ, 710. Reſcripta Romana, neque Clericis majoribus, neque Religioſis proſunt, niſi prius expenſa & admiſſa fuerint a Judicibus eum in finem deputatis, *ib.*

Quid ſint reſcripta excitativa, quid attributiva, 784.

S

Schiſmaticus. Non ſunt irregulares Schiſmatici, ſi non ſint ſimul Heretici. 649.

Scientia. Ejus defectus irregularitatem parit, 568. Qualis requiratur ad Ordines, *ib.* Scientia eminens, & competens. 569. Qui carent ſcientia competente, nec Ordines ſuſcipere, nec in ſuſceptis miniſtrare poſſunt ſine gravi peccato, *ib.* Sunt irregulares, *ib.*

Irregularitas ex defectu ſcientiæ aliquando diſpenſabilis eſt, aliquando indiſpenſabilis, 571. Conditiones hujus diſpenſationis, *ib.* A quo concedi poteſt, *ib.* Vide *Beneficium*.

Scriba. Seu capitalium cauſarum Libellio, an ſit irregularis, 614.

Secretum. Quandonam impedimentum cenſetur ſecretum, 763.

Serfs de main morte. Quando ad Ordines promoveri poſſint, 586.

Servus, *Eſclave*. An ſint irregulares, *ibid.*

Servorum quadruplex genus diſtinguitur, 659. Servi glebæ, V. *Adſcriptitii*. Servi pœnæ, quinam ſint, 660.

Qui etiam cum diſpenſatione ancillam duceret, fieret irregularis, 662. An valeat matrimonium ab iis contractum qui ſervi pœnæ vocantur, *ib*

Simonia. Nec Epiſcopus, nec ipſe Papa diſpenſare poteſt in ſimonia quæ jure naturali & divino prohibita eſt, 788. Poteſt Papa diſpenſare in ſimonia juris Eccleſiaſtici: idem in certis caſibus poſſunt Epiſcopi, *ib.* Quando occultum eſt ſimoniæ crimen, recurritur ad Pœnitentiariam Romanam, *ib.* Forma diſpenſationis a Pœnitentiaria conceſſæ, 789.

Simoniacus. Pœnæ contra ſimoniacos latæ, *ibid.* Earum relaxatio aliquando Papæ reſervatur, aliquando pertinet ad Epiſcopos, 790.

Sodomia. Peccatum ſodomiticum non inducit irregularitatem, nec Bulla Pii V. in Gallia recepta eſt, 591.

Spon-

Digitized by Google

Sponſalia. Ut præſtent impedimentum *honeſtatis*, debent eſſe valida. 714. Non retroagunt, nec valent ad diſſolvendum præcedentia, 715. Caſus circa hanc materiam, *ib.* An ſponſalia intus invalida, exteriuſque ſolum valida inducant honeſtatem matrimonii diremptivam, 716. Debent eſſe certa, & abſoluta, *ibid & ſeq.* An ſponſalia coram Notario & teſtibus, non autem in facie Eccleſiæ celebrata, inducant impedimentum publicæ honeſtatis, 717. Nec Epiſcopus, nec Papa diſpenſare poſſunt in impedimento provenienteex ſponſalibus, 761.

Spurius. Variæ ſpuriorum ſpecies. 558.

Stipes. Quid ſit in conſanguinitate, 668. *& ſeq.* Quid in affinitate, 721.

Surdus. Surdi qui prorſus non audiunt, ſunt irregulares, 575. Non autem ſurdaſtri, modo utramque aurem habeant, *ib.* Vide *Mutus*.

T

TEmpus. Quid ſit tempus feriatum, 759. An non ſolum ſolemnitates nuptiarum, ſed & ipſæ nuptiæ prohibeantur tempore feriato, *ibid.* In hoc impedimento poteſt Epiſcopus diſpenſare, 761.

Teſtis. Teſtes in cauſa ſanguinis irregulares ſunt, ſecuta morte vel mutilatione, 614 Uſus Galliæ, *ibid.* Qui teſtificantur injuſte, ſunt irregulares, 630.

Quot deſiderentur teſtes ad validitatem matrimonii, 740 Qualitates eorum, *ibid.* Qualis eſſe debeat illorum præſentia, *ibid.* Vide *Ligamen*.

Tonſura. Qui excommunicatione ligatus Tonſuram recipit, nec ſuſpenſionem incurrit, nec irregularitatem, 644.

Tortor. Tortor, qui reum morte afficit, eſt irregularis, 615.

V

VAgus. Inquiſitio facienda circa vagorum matrimonium contrahendum, 737. Quid agendum in praxi, 742.

Venenum. Homicida eſt voluntarius, qui alteri præbet venenum, quo paulatim & aliquando plures poſt menſes extinguitur, etiamſi dederit animo efficaciam ejus experiendi, 626. An irregularitatem contrahat, ſi priuſquam venenum operetur, facti ſui eum pœniteat. 627.

Vertigo. An qui vertiginibus laborant, ſint irregulares. 568.

Vetitum. Quid intelligatur per Eccleſiæ vetitum, 759. Quando in hoc impedimento poteſt Epiſcopus diſpenſare, 761.

Vicarius. An Vicarii amovibiles poſſint aliquem delegare ad celebrationem matrimonii, 739.

Violentia. Vide *Metus*.

Viricidium. Non minus impedimentum criminis inducit, quam uxoricidium, 694.

Vis. Alia eſt abſoluta, alia conditionalis, 699. Vide *Metus*.

Votum. Votum continentiæ, aliud ſimplex, aliud ſolemne. Vide *Matrimonium*, *Profeſſio Religioſa*.

Qui votum invalidum ratificat, quia illud validum eſſe arbitratur, tamdiu invalide ratificat, donec præviam ejus invaliditatem cognoverit, 730.

Votum ſimplex, quo quis vel Ordinum ſuſceptionem, vel Religionis ingreſſum, vel abſtinentiam a venereis, ſeu a conjugio vovit, obſtat ne matrimonium licite contrahatur, 760. In hoc impedimento poteſt aliquando Epiſcopus diſpenſare, aliquando non poteſt, *ibid.*

Diſpenſatio a voto caſtitatis, non niſi ad contrahendi matrimonii effectum conceditur, 777. Si poſt contractum matrimonium peccent adverſus caſtitatem conjugalem, voti tranſgreſſores ſunt, *ibid.* Commutationes per diſpenſationis reſcriptum injunctæ, 778. Quid imponendum ei, qui in voto Religionis diſpenſatur, *ibid.* Vide *Matrimonium*.

Uxoricidium. Vide *Conjugicidium*.

FINIS INDICIS.

UNIVERSIDAD CENTRAL BIBLIOTECA FILOSOFIA Y LETRAS

Digitized by Google

Digitized by Google